11906/13

A.XXX. Ba 8

Pera chi ci vuol servi
Servir non deve, chi nacque in libertà.

Ne concupiscas mulierem in specie,
Ne respicias mulierem multivolam
Auerte faciem a muliere compta.
Caue à muliere stulta, et clamosa.

Il Solletico proviene da una viva, e pronta agitazione, che passa
nelle particelle insensibili delle fibre, senza ferirle, sicche
una quantità maggiore di nervose fibre và colla à suo fine

Il Boerave rapporta, che tallora si soffochino le Donne isteriche, se non
perche l'aria da una forte spasmodica costrizione dello sfintere dell'
Esofago, e dell' orifizio superiore dell' ventricolo, dentro dell' Esofa=
=go stesso imprigionata, e dal calore assai rarefatta, sfianca assai
sfoggiatamente le di lui tuniche, e premendo fortemente la Trachea, impedi=
=isce in tal guisa il respiro: come in fatti in parec. isteriche hò osservato riman=
=er connesse le mezz'ore, e quasi senza dar moto, e appena appena si vedea
pe'l respiro uscir dall' naso nell' approssimarvi una candella accesa,
svegliate queste coll' uso de forti suffumiggij, o strette a piedi

Sphincter Esophagi, seu gulæ sæpè contrahitur spasmodicè ut in Hystericis; hinc aer ibi
inclusus, rarefactus vero esophagum vehementer extendit: unde tunc aspera arteria
comprimitur, atq: sic oritur suffocationis metus, immo verè eâ promomento quan=
=doq: suffocantur Hystericæ mulieres Boerhaave Tract. de Viv. med. p. 332.

TAB.

And. Maillar Sculp Ne

55350

GEORGII BAGLIVI

Medic. Theoric. in Roman. Archilyc. Prof. Societ. Reg. Londin. Academ. Imp. Leop. &c. Collegæ

OPERA OMNIA

MEDICO-PRACTICA; ET ANATOMICA.

EDITIO XVIII.

Cui præter Diſſertationes, alioſque Tractatus Anteactis Editionibus adjunctos, item Ejuſdem GEORGII BAGLIVI Canones de Medicina Solidorum, Diſſertatio de Progreſſione Romani Terræmotus, de Syſtemate & Uſu Motus Solidorum in Corpore Animato, de Vegetatione Lapidum, & Analogiſmo Circulationis Maris ad Circulationem Sanguinis

ACCESSERUNT

Item nonnullæ aliæ Additiones per loca, ut jacent, poſtliminio diſpoſitæ

A M. P. N. F. A.

Una cum Indicibus æreiſque Tabulis:

NEC NON

JOANNIS DOMINICI SANTORINI

OPUSCULA IV.

De Structura, & Motu Fibræ, De Nutritione Animali, De Hæmorrhoidibus, & De Catameniis.

Ex Libris Joannis Doctoris Pap.

Joseph Cavena Phil. et Med. Dot.: 1742:

BASSANI MDCCXXXVII.

A S:S: Ly 4.9.25

Sacra Sacris Hominibus communicanda, profanis verò nefas, priuſquam Scientiæ myſteriis initiati ſint.

Hippocratis Lex. numer. 3.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

INNOCENTIO XII.

PONTIFICI MAXIMO

GEORGIUS BAGLIVUS.

OBlaturus Tibi, SUMME PONTIFEX, meum hoc novi Hominis, & quàm maximè tenuitatis ſuæ conſcii, Opuſculum, planè diffiderem, niſi apud quoſcumque Literarum, bonarumque Artium Cultores, invaluiſſe morem animadverterem, ut vigiliarum, laborumque ſuorum Tibi fœtus conſecrarent. Id autem quàm meritò ab illis fiat, nil attinet dicere. Quicquid enim, ut cæteras Orbis partes taceam in hac tua Urbe, omnium, Principe, egregium, præclarumque prodit, id certe Tibi, tanquam præcipuo Auctori acceptum referri debet. Enim verò eccui potius, quàm ei, qui non ſolùm Dominus Fundi eſt, ſed ſementem quoque ſuggerit, & Agricolarum induſtriam hortationibus, præmiiſque excitat, agrorum primitias Colonus offerat? Unde mirabilis ille, & ad harmoniam, ut ita loquar, Mundi cantus exiſtit, cum ſcilicet in Principis gloriam, Doctorum Virorum monumenta cedunt; & viciſſim ex Principis approbatione, hi laborum ſuorum præmium conſequuntur. At hæc cauſa, quæ ad alios æquè omnes pertinent, meam deputo præcipuam; quippe quem de reditu in Patriam jam cogitantem, non ſolùm conſilii auctoritate, ſed liberali, (quæ Tua Humanitas eſt) invitamento retinuiſti. Quo factum eſt, ut non ſolùm in hac, quam profiteor Arte, doctorum complurium Virorum exempla ad imitandum habuerim; ſed etiam ex Tua in Literatos munificentia, & in qualicumque Studioſorum conatu adjuvando, benignitate, ad oblatum mihi munus perſequendum, novum ardorem mentis conciperem. Et certe fidentis animi ſpes minime fefellit, Tuo quippe fretus patrocinio, Anatomicæ Cathedram Almæ Urbis Archilyceo nuper obtinui. Qua quidem in re, eo majores Tibi gratias, & agere, & habere debeo, quod neque favori, neque Tuæ, qua Parentes mei aliquando dignati ſunt; familiari-

tati

tati datum quidpiam volueris, ſed totum per ſanctiſſimas, atque incorruptas Juſtitiæ leges, tranſigi negotium juſſeris. Ita enim non modo, quo me ornaſti beneficium, ſed etiam, ſi quid laudis, atque exiſtimationis inter Æquales ex publica concertatione Anatomica nuper collegerim, id omne me Tibi debere profiteor. His omnibus, iiſque juſtiſſimis de cauſis, SUMME PONTIFEX, hoc mihi ſumpſi, ut Tibi dedicatas, ac inſcriptas emitterem has meas de re Medica Lucubrationes, quas, ſi minus ob Scriptoris meritum, ac certè propter Artis præſtantiſſimæ dignitatem, Tibi probatum iri confido: quæ quidem Ars, quamvis apud Mortales magni ſemper æſtimata fuerit, majori utique in pretio haberetur, ſi per eam conſequi liceret, nunquam deteriori loco eſſet, ſed ſemper conſtaret, qua huc uſque in publicam Urbis, & Orbis commodum uſus es, firma, vegetaque corporis valetudo, & excelſæ mentis vi perpetuò reſponderet. Quod tantùm beneficium, ſi nobis Deus conceſſerit, quid amplius ſperari poſſit, non video; ſiquidem nihil vel animo fingi poteſt felicius ea Republica, in qua, ut jam videmus, revocatis gratia, & pretio ad meritum, virtutumque dignitatibus, Legum reverentia, & æquitatis Religio revireſcunt. Communis Pauperum res, per Te fundata, opibus juxta, ac pietatis legibus feliciter inſtituitur: Eccleſiaſtica diſciplina emendatur, & priſtino ſplendori redditur ac Evangelii Præconium in omnes terrarum Orbis partes, inque abditum uſque Orientem miſſiones, magno pecuniæ numero ſuſtentantur. Quæ quoniam ingentia beneficia, a Te uno in univerſum genus humanum proficiſcuntur; cum diuturnam Tibi, SUMME PONTIFEX, a Deo Optimo Maximo incolumitatem deprecamur, vereor, profectò, ne noſtram rem agere, & ad fructum noſtrum potius, quàm ad ejus, quem diligimus commoda, preces nos referre, quis exiſtimet. Vale.

Romæ Nonis Octobr. MDCXCVI

PRAEFATIO

Totius Operis Naturam; hujuſque XIX. Editionis Additamenta exponens,

Ubi de Syſtematum uſu, differentiis delectus, & imprimis de Bagliviani ſyſtematis utilitate, commodis, ac præſtantia diſſeritur.

Ibidem habes reſponſa ad Quorundam ſcripta, dicta, Suſurros.

ECCE, quod omnibus in votis erat, auctum prodit in lucem Baglivianum opus. Hic enim habes inedita non ſolùm, quæ bene multa ſunt, & apprime utilia, ſed quæ edita quoque ſuerunt, appendicibus variis, noviſque argumentis, obſervationibus & experimentis munita. Itaque novum hodie non minus illud opus videbitur, quàm cum novum erat, utpote additamentis novum eſt iterum factum recens. Præterquamquod enim novis ſemper blanditur illecebris quidquid *Baglivum* ſapit, multa habent ultimo recuſa hæc illius opera, quæ, ut in aliis Authoribus, ita in aliis editionibus deſiderantur. Pullulant quidem undique Recentiorum ſcripta, ſed ex iis plurima animos ineſcant, non paſcunt; Bagliviana verò placent, & inſtruunt, adeo ut ex iis nunquam recedas, niſi melior factus, doctior, peritior. Diſcriminis hujus ratio eſt, quod non pauci phantaſiæ laſcivientis ludibria offerant, Baglivus naturæ imitamina. Hoc ut exequeretur ſtatim ac è primo limine Medicinam ſalutavit, in ipſomet Medicatricis Naturæ ſinu educandum ſe commiſit, ut illius mores, ingenium, agendi rationes quaſi cum lacte hauriret. Hanc ob rem non opinionum commenta, non hominum opiniones ſectatus, ſed morborum hiſtorias, diagneſin, prognoſin, curationes, morbos inter & ægros verſando, didicit; quod ipſiſſimum eſſe ac Creatoris digito duci, is facilè agnoſcet, quum non fugerit eaſdem eſſe Creatoris ac Naturæ leges. Tali uſus magiſterio, Morborum & Remediorum arcana improbo labore, propriiſque quaſi ſtipendiis aſſecutus eſt, veram id eſt methodum Practicis Obſervationibus ſuffultam, inconcuſſiſque munitam legibus; quam in hoc ſtudio tenuit viam, qua expertus eſt pericula, difficultates, commoda, incommoda notavit. Tum Remediorum ſudoriferorum, fermentantium, purgantium imprimis deſcripſit ſcandala; inſuper quæ à melioris notæ Medicis obſervata fuerant, ne quid prætermittere videretur, uſu proprio confirmavit; qua ratione, quibus Authoribus adhibenda fides, quibusve renuenda facto periculo didicit. Tandem remoras conceſſit, & impedimenta, quæ Artis Medendi progreſſus hucuſque retardarunt. Talia ſunt ex quibus conflavit Author clariſſimus ſuos *de Praxi Medica* tractatus. Sed ne poſteris periret illius labor, laboriſque ratio; verius ut eodem impoſterum collimarunt omnium ſtudia atque conatus, quibus ad ultimum, quantum fert humana imbecillitas, artis faſtigium pervenirent, non vanam, aut poſſibilem nuſquam (quod de Republica *Platonis* commentum fuit) ſed utiliſſimarum academiarum diſciplinam, leges, inſtituta, mira ſua ſapientia ibidem proponit, ad quorum normam ad Medicinæ ſtudium ingenia formarentur. Ex his omnibus facile intelliget æquus rerum æſtimator ultimam

fere manum Recentiorum inventis impoſuiſſe *Baglivum*, complementum ſaltem quoddam & coronidem addidiſſe concupitam diu, ſed deſideratam ſemper Medendi nempe methodum, quæ cum Practicis Veterum obſervationibus concordans novis non repugnaret. Hæc quidem non omnino ad Scholarum methodos concinnata videbitur, ſed quod rei caput eſt, Naturæ legibus & Experientiæ accommodatam, eam comperient artis Prudentes. Novam Medendi methodum aggreſſus erat meritiſſimus vir *Sylvius de le Boe*, varia quoque ad hoc argumentum ſpectantia invenias apud *Williſium*, *Etmullerum*, *Waldiſchmith*, *Sydenhamium* imprimis, omnes artis Proceres digniſſimos; ſed hanc ſpartam nemo *Baglivo* noſtro plenius ornavit. Latiùs adhuc patet librorum illius *de Praxi* utilitas. Anxie & diu conquiſierant artis Sapientes, veram ſtudii Medici normam, quam hic paſſim inculcat *Baglivus* noſter, legitimum librorum uſum & selectum deſcribendo, adeo, ut quod naucleris nautica pyxis, idipſum erit Medentibus Baglivianum opus.

Tot bona quæ ex prima Bagliviana editione ſperanda erant, augere, non in promptu videbatur; præſtitit tamen clariſſimus Auctor; quod quaſi ex ungue leonem recognoſces ex appendicibus *ad pleuritidem*, & *de febribus malignis*, & *meſentericis*. Noverat (quod peritioribus datum eſt) quaſdam eſſe pleuritides & febres, quæ catharſin præcociorem poſtulant. Talium ergo æthiologias, caracteres, ingenia deſcribit, ne (quod non paucorum conterraneorum ipſius, cum ad Medicinam animum appulit, vitium erat) (*Baglivi epiſt.*) omnibus idem cothurnus aptaretur, ad omnes febres præcocem trahendo catharſin, quæ quibuſdam tantùm concedenda erat. Hanc autem in ſcribendo curam eo magis ſibi injunxit, quod inſurrexerat ubique in ſuis de *Praxi* Libris in præcocem, & præpoſterum uſum purgationis; ne igitur palinodiam canere putaretur, propriis ſignat notaculis, quænam ſint morborum acutorum genera, quæ in purgationis negotio feſtinam Medentis manum requirebant, prudenti hac cautione audentioribus inexercitatorum conſiliis occurrit, qui ſaburram primarum viarum ubique ſupponendo, maxime cum ad manum magis ſit, & ad vulgi captum ejuſmodi ſyſtema, purgant aſſidue, atque repurgant dioriſmo, criſi, coctione, cæteriſque curationum legibus ſuis deque habitis. Hos ut antevertat, aut emendet abuſus, febri meſentericæ tantum, & lymphaticæ feſtinatam convenire catharſin admonet, tuncque ſolùm ubi fomes eſt *in primis viis*, *lymphæ* nempe *ſyderatio*, *verùm & concretio*, id eſt iners quidam humor mora lenteſcens, abſque ulla inflammationis notâ ſuſpicione: pro clauſula addendo ſymptomatum remiſſionem, ut tutior ſit purgatio. Quæ omnia ne pauca viderentur, & ut temperaret uſum purgationis in acutis, clamat *ſe Romæ ſcribere & in aere Romano*, (Idem Author) *ejuſmodi morborum apparatus ſunt in primis viis, non in ſanguine*. Similiter pleuritidem (*Idem appendice ad pleuritidem paſſim*) quæ purgatione indiget, non omnem eſſe vult, ſed aliquam tantùm, eamque inferam, modò inflammatio non ſit in pulmone, vel, ut ait, *modò dolor non ſit inflammationis comes, ſed congeſtionis cujuſdam humoris, & a ſale ſcorbutico oriundus*. Hæc autem in purgatione jubenda pleuritidis initio, ut cautius procedatur, & ne illico naſcente morbo, ſæpe nondum cognito, in purgationem irrumperetur, primis diebus frequentioribus enematis alvum molliri ſuadet, ut ſenſim ad purgationem aditus pateat, a qua abſtinendum eſſe monet, ſi ſint inflammati pulmonis ſigna, tum ſi urina accenſa ſit, calor acris, lingua reſiccata, &c. Tandem hoc purgandi conſilium ne audentius videatur aut inauditum, nobiliorum Practicorum authoritatibus, quas ibidem cumulavit, voluit ſtabiliri. Tantæ molis erat è Medentium mentibus, Juniorum imprimis, feſtinatæ purgationis offendicula removere. Quæ omnia ex *Baglivo* confirmantur & raram eſſe (quod *Hippocratis* monitum eſt) purgationis neceſſitatem ineuntibus acutis, nec eam terendam eſſe omnium manibus,

nec

nec promiſcue tentandam, nec denique trahendam in mortem. Præcox ergo & iteranda purgatio ſcitæ manus & induſtriæ opus erit, concedendum *iis, quos æquus amavit Jupiter, quibus è meliore luto finxit præcordia*; opus inquam quod in arte recocti ſagacitatem commendare poterit & Sapientiam, nuſquam juniorum acuere temeritatem. Quot enim & quanta in artis heroibus mirari decet, quæ pumiliones dedecet imitari. Porro purgationem tot cautionibus circumſeptam indulgere, illius pericula narrare eſt, morborumque aut circumſtantiarum, aliquot non omnium, nec omnis loci, aut temporis remedium deſcribere, ut patet ex clariſſimi Authoris reſponſo ad elegantiſſimam epiſtolam *D. Andry* Medici Pariſienſis, ubi mentem ſuam *de purgatione initio morborum* expreſſiùs & pleniùs aperit *Baglivus*.

Multa alia, quæ huic editione propria ſunt, modò adnecta exſtant. Quæ enim inter eas paginas interjecta ſunt, ubi deſiderabantur, ſed exquiſita, ubique *Baglivo* digna, is enim methodi Medendi pars maxima aut optima, continetur. Aliunde multa adhuc occurrent inter legendum, eaque nec pauca nec contemnenda, quæ dum ſapientiſſimi Authoris produnt peritiam, ſalivam omnibus movebunt, ut quos ille fecit in arte progreſſus, attingere tenent, aut æmulari.

Duos *de Praxi* libros ſequitur *de fibra motrice ſpecimen* variis, multis ac neceſſariis, præ cæteris editionibus, hic auctum, imprimis epiſtolica diſſertatione *de meningum vi*, quam habes ſuo loco cum ampliſſimis additamentis, quæ hìc illic reperies, quorum verò exempla anteactis editionibus haud extabant, ut in præſenti, paſſimque in variis locis. Hoc autem ſpecimen, quod vocat humaniſſimus Author, phyſiologiæ loco venire poteſt. Revera enim Medicinalem Theoricam exponit, ſeu vitæ, & ſanitatis cauſas. Nec eſt unde aliquis perperam, aut temere factum putet, quod hic phyſiologica pars alteri, quæ *de Praxi* eſt, præmiſſa non fuerit, poſt inventam enim Medicinam quærenda eſt ratio, non poſt rationem quærenda Medicina. Porro rationem illam nullibi melius reperies, quàm in hoc Bagliviano opere. Hìc enim non hypotheſes è cerebro natas, non caduca principia, non commiſcentis ingenii ludos, ſed ipſammet operantem offert naturam: quo enim alio nomine deſignabis ſolidorum illud cum fluidis æquilibrium, proportionem, æqualitatem a jugi ſolidorum viſu in fluida; id eſt oſcillationibus pendentem, naturæque majeſtati tam dignè reſpondentem: ſupremum verò Creatoris opificium nihil refert magis, quàm ſimplex, & nobilis ea tradita hìc a clariſſimo Authore ſanitatis, ac vitæ cauſarum deſcriptio. Cæterum cum opera Bagliviana commendamus, procul a nobis ſit hoc facinus indignus, ut cæterorum ſyſtemata, ut inutilia aut damnoſa rejiciamus omnino, indecorum enim, nec ingenui animi eſt ea deſpicere, per quæ profecimus. Suam igitur unumquodque laudem manere volumus, omniumque conatus laudari: in ea enim, qua laborat humana mens, brevitate: non pauca primum lucro apponenda habet, quæ poſtmodum repudianda ſunt. Interim errori, aut inconſtantiæ non id imputandum eſt, ſingula enim ſuis ſerviére temporibus, & locis, ſaltem erunt utiliter congeſta, è quibus ad altiora, & meliora gradus fit. Id autem ſic cuipiam certè Medicinæ indulgendum erit. Corporis enim œconomia, quam tractat, ſubliminibus exquiſitis ejus rebus ſimilis eſt, de quibus meditatis quantumlibet facilius afferat, quid non ſint, quam quid ſint. In hac rerum caligine, ſi aliquid a rei veritate alienum effutierint ſyſtematum Conditores, tolerandi tamen audiendique, cùm enim illorum labore jam compertum ſit, quid non ſint ſanitatis, aut morborum cauſæ in id, quod ſint, brevius & facilius inquiretur. Salvo tamen cœterorum honore, ex Bagliviano ſyſtemate affirmare fas erit, illud eſſe, quod multiplici titulo cætera vincit. Id vitii cæteris fuit, quod res, & inſtrumenta uſurpaverint extranea humano corpori peregrina. Triplicem hìc materiem, atomos ille, acida alii; & alcalia admiſere, ſed quæ tot ſunt mentis, aut

ignium fœtus, totque incongrua hominis vitæ. Talia enim amabò quis unquam humano in corpore pervidit atomos præcipuè, & varios illos materiæ modos. Fidem forte faciliùs obtinebunt acida, & alcalia, quæ è ſanguine cæteriſque ſuccis extorquentur; ſed præterquam quod nativa hæc vix reperias, quem hucuſque diloriſmum ſtatuerunt eorum Authores, quo acidorum, & alcalium caracteres, varietates diſcrimina Medentibus patefaciant? Illis quidem in promptu fuit ſuis in officinis tuto experiri, quibus acidis hæc, vel illa alcalia ſaturarent, quibus alcalibus hæc, vel illa infrænarent acida, id enim vilium aliquot metallorum, & menſtruorum jactura, & diſpendio facilè obtinebunt. Verùm ſimilem nobis prodant artem, qua ſpecifica variorum morborum acida propriis alcalibus tuto obtundantur. Si egerant multis certo congruere morbis mercurium, corticem peruvianum, multaſque herbas alcalinas, amarorumque ingentes copias; audient hæc omnia uſu, meditatione, obſervatione, caſu non infrequenter, prodita fuiſſe; iis etiam temporibus, quibus inculta adhuc jacebat chymia, aut ab arte Medendi arcebatur. Hinc igitur Medicaminum, quæ jam experientia oſtenderat rationes, & æthiologias elucidaſſe Chymiam unice evincetur, quæ illius laus eſt, quam non invidemus. Sed alterum eſt, quod ſuſpicioſum maximè reddit Chymicorum ſyſtema, quod eorum operibus minus cohæreant eorundem ſermones, ſi ipſi, ut audiantur, ad raucedinem uſque clamant, non ignem, aut calidum eſſe, quod in corpore magnam vim habet, nihilominus tamen (quod diſſoni in conditique eorum ſyſtematis non contemnendum argumentum eſt) dum calori in edendis functionibus tribuunt nihil, iiſdemque reſtituendis calori imperium omne concedunt, calidis nempe, aromaticis, ſulphureis, volatilibus. Ultimum reſtat, quod ut in cæteros quoque ſyſtematum Authores cadit, pariter Chymicis objicitur. Omnes veritatis æmulatores ſe profitentes, veritatem tamen minus, quam alienum quid a veritate tractant, & meditantur, puram, nempe puramque materiem, aut materiæ modos, circa quos mire cavillantes, totos ſeſe exercent. Inveniendæ tamen veritatis dux optima eſt, & magiſtra inventa Veritas, quam unice meditari, inſpici, & a Philoſophis expingi decet. Hac autem ex parte (quæ omnium caput eſt) tantum cætera ſuperat *Baglivi* ſyſtema, quantum viburna cupreſſi. Medicæ Veritatis avidus Author noſter ſapientiſſimus, primo quidquid, non de rebus extraneis, ſed de Medendi arte, & corporis œconomia verum proditum eſt, atque compertum ſibi ſumit, hinc obſervationum ſerie, tanquam filo Ariadneo ductus, alias occupat, attingitque veritates. A veritate autem ad veritatem progrediendo ipſius. Veritatis veſtigia calcare eſt. Sic plures aſſecutus veritates ſingulares, aut veritatum circumſtantias, ad id tandem pervenit aſſeverandum, quod univerſim de ſanando corpore humano verum eſt. Syſtema, ideſt Medicinale aſſequitur ipſi innixum veritati; tutum certè ad veritatem iter, certamque dubio procul hujus inquirendæ methodum! ex veritate enim quid aliud ſperandum, niſi veritas? hanc ut certiùs obtineat, non alienam, ut vides; ſuſcipit explorandam materiem, unde analogiſmo ducto aliquid veriſimile de corporis œconomia, aut arte Medendi concludas, ſed ipſas meditari aggreditur corporis humani partes, eaſque non fluidas tantum, quod omnium hactenus erratum fuit, ſed fluidas ſimul, & ſolidas, quas non ignium tormentis, quæ fucant, & adulterant, ſed aut ſcalpelli acie, & mentis oculis; aut manuum dexteritate, quæ inviolatam partium ſtructuram repræſentat. Tandem in inſtituendo rerum Medicarum analogiſmo, non ex dubiis rebus, & incertis veritatem expiſcatur, ſed ex rebus compertis, & quæ in confeſſo ſunt: non enim ex materia, aut materiæ modis eam mutuatur, ſed ex ordine, proportionibus, equilibrio inditis a Creatore corporis partibus, iiſque non elementaribus, quæ latent, ſed organicis, quæ patent, utpote qui iis, quæ præſeferunt ſymmetria, concentu, & armonia, quam condunt veritatem, produnt, ac mani-

nife-

nifeſtant; adeo ut, quæ aſtruit Author ex ipſa veritate, emanaſſe videantur. Ne autem imponat, aut impedimento ſit multiplex nimis compoſitarum partium apparatus, ſimpliciſſimas organicas examini ſubjicit; quod clariſſimorum virorum conſilium fuit, ut ad detegendum earum Naturam, quæ magis compoſitæ ſunt, ſit iter. Ejuſmodi ſunt fibræ, a quibus adſpiciatur, quarum fabricam, & vim in cadaveribus explorare, cum ambiguum ſit, in vivis animalibus earum undulationes, criſpaturas, ſpaſmos intuetur: ipſam ideſt operantem Naturam. Sed cum ex fibris factas eſſe conſtet corporis partes, ex ſingularum viribus elatere non temerè infert corporis univerſi robur. Amplius, fibrarum inveſtigat origines, quas cum a meningibus maxima ex parte duci comperit, meninges inſtituit membranarum matres, & fibrillarum, quæ ab aliis reſtituendi ſe, & oſcillandi vim mutuantur. Tandem ex eo, quod ubique adſint fibræ, & membranæ, ex quibus partes conflatæ ſunt, concludit ſuum quibuſque particulis dari elaterem ſeu niſum, quo fluida exprimunt, eorumque motus moderantur, & perpetuant. Fluida aliunde, reſiſtendo fibrarum (quæ ſolidorum titulo gaudent) compreſſionibus, partium alunt oſcillatorium motum, qui a meningibus deſcendens ad ultimas uſque vaſorum, & partium propagines undulatur. Arcanas ejuſmodi, & inſenſibiles oſcillationes, ne quis accipiat pro commentis ingenii induſtriæ delirantis, argumenta mutuatur Author ſapientiſſimus ex iis partibus, in quibus fatentur omnes manifeſtam conſpici oſcillationem ſeu vim ſyſtalticam, quæ ad ultimas partes atteſtante ſenſu propagatur. Itaque in meningibus manifeſtam ſyſtolem obſervari jubet, quam ad ultimos fines membranarum propagari, præterquam quod evincunt in animalibus inſtitutæ obſervationes, oſtendit quoque periſtalticus inteſtinorum motus. Cum enim in inteſtinis deſinant nervorum mille propagines, in quibus manifeſte vigent è cerebro impreſſæ oſcillationes, argumento erunt, in aliis partibus ſimile quid contingere. Par nec debilius exhibet argumentum cordis ſyſtole ad ultimos arteriarum exitus omnium conſenſu propagata; ex quibus omnibus ſenſibus obvium ducitur teſtimonium in extremis partium finibus perſeverare oſcillationes, quæ in meningibus incœperunt.

Interrogant cauſarum Curioſi, undenam tanta hæc meningium vis? an propria iis? an precaria ſeu mutuatitia? ulterius quæram, qua ratione è cerebro manans undulatio tot inter reſiſtentias, & ſcopulos progrediendo, in ultimis partium finibus adhuc durare poſſit. Sors eadem, ſubridendo concludunt; meninges movebit, quæ glandulam pinealem, ambæ enim ex æquo, ideſt nullatenus undulationes emittere valent, aut accipere. Inevitabiles quidem, ſed otioſas quæſtiones, & inutiles. Hos *Oedipus* quidam ſolverit, quid inde ad Medendi peritiam utilitatis redundabit, & commodi. Enim verò a ſe, aut ab alio oſcillent meninges, ad *Praxim* perinde erit, modo comperta ſit earum vis ſyſtaltica, jugiſque nec interrupta ad extremas partes earum undulatio. Aliunde Medentibus ſatis ſuperque erunt, quæ horum in confirmationem paſſim tradit clariſſimus Author, ſed imprimis Capite V. & in epiſtolica diſſertatione de novo huic editioni addita.

Melius certe, cum illis aſſiduis cauſarum indagatoribus ab Authore noſtro actum eſſet, ſi fermentationem quandam, certam exploſionem, vel quandam ſubtilis materiæ energiam fingere voluiſſet, quibus explicaſſet fibrarum elaterem. Talibus enim ſimiolis adhuc duci amant perplures ac ludificari. Sed in exploranda phyſiologia iis tantùm didicit auſcultare, quorum in humano corpore notavit exemplo. Porro corporis partes cum ſtatim a conceptu ſalire obſervantur, hinc vim ſyſtalticam (quæ reſalitionis ſpecies eſt) fibris propriam eſſe & a Natura inditam pronuntiat. Et revera, ſi a mechaniſmo quodam, & ad proportionum leges data partium ordinatione, reperi poteſt ad contrahendum ſe villorum proclivitas, quidni ratione non abſimili expli-

pli-

plicatur fibræ vis ſyſtaltica. Dices, non talem oculis apprehendi fibræ ſtructuram, qualis ſupponitur? equidem non abs re hæc dubitandi ratio: ſed ea eſt geometricarum ſuppoſitionum conditio, ut veritatis ſemper imagines repræſentent, & exempla. *Exemplum dico non ipſarum rerum compoſitionem, primas etiam compoſitiones* (inquiet, illuſtriſſimi *Bellini* verba uſurpando, *Baglivus* noſter) *ſicuti ipſarum figuras, & figuras primorum componentium, neque ſcio, neque me poſſe confido, cum ſatis certus mihi videar compoſitiones ejuſmodi figuras ſe habere poſſe, quomodocumque velis, dummodo adſint motus quidam certi, vel quidam certi nixus in motum, vel certi motus, & certi nixus ſimul*. Similiter ergo quodcumque ſit de meningum ſyſtoles natura, interim Bagliviani ſyſtematis *de ſolidorum, & fibrarum vi* conſtabit veritas, utpote elicita ex fibrarum textura non impoſſibili, ſaltem juxta *motus certi, certique nixus* regulas ſupponenda. Sicque non falſo concluditur a ſolitis repetendam eſſe vim, quæ fluidis imperet, regatque corporis functiones, & proinde quæ Medentium animos, & conſilia potiſſimum occupare debeat.

Sunt, qui altis vocibus intonant, vidiſſe ſe cadaver, in quo cerebrum cum meningibus fermè occalluerat. Cumque dum erat in vivis ægrotans, vitii ejuſmodi ſuſpicionis nihil ſenſerat, aut dederat, arguunt commentum eſſe ac ludibrium oſcillatorium motum a meningibus ad inferas partes deſcendentem. Narrant alii, interdum ſe inter ſecandum reperiſſe meninges undique cranio, tam arctè agglutinatus, ut viderentur adunari: illud addentes, quod omnibus notum eſt, anatomicorum experimentum, de avibus nempe (columbis v. g.) quæ exemplo licet è cranii latebris cerebro, tamen nihiloſecus ad horas aliquot vivunt non modo, ſed cœco incertoque volatu cerebro deſtitutæ per aëra feruntur.

Verum expedant primò an iis, quæ ſemel obſervantur, ſyſtematis cujuſdam veritas diruatur tam efficaciter, quàm ſolidè adſtruitur perpluribus aliis, quæ quotidie, & perpetuò vera obſervantur. Ut ergo rarum eſt, quod de indurato, aut aliter tabefacto cerebro, meningibus afferunt, neque vim legis, nec authoritatem merebitur, parum ergo, aut nihil tam multis aliunde ſtabilito ſyſtemati officere poterit.

Secundò meminerint pro nihilo a Dialecticis haberi, id argumenti genus, quod nimium eſt, quod nempe plus, quam quærebatur, concedit. Porro ex indurato cum meningibus cerebro, probarent non ſolùm ad partes undulari non poſſe meningum oſcillationes, ſed & a cerebro, utpote ſpirituum fonte, reſiccato gigni non poſſe ſpiritus, nec excurrere ad vitam conſervandam. Interim cum proſtent exempla cerebri indurati, aut quovis modo maxime vitiati cum vita ſuperſtite, imo cum ſcriptum reperiatur recens natos ad dies aliquot vixiſſe cerebro defectos, ac captu difficilius erit dari poſſe meninges induratas, adhærentes, aut quavis ratione otiantes perſeverante cæterarum partium oſcillatione? Talium cauſas altius ſcrutari nihil juvat; mirari ſat eſt, in humano corpore tot inter ruinarum minas, mille dari perfugia vitæ.

Ad ſummum ergo inde ſequatur (quod tertio notandum eſt) non ſic indigere meningum elateris præſenti influxu cæteras corporis partes, ut oſcillant, ſanitatemque tueantur, quin illo pereunte, aut multum imminuto, cum vita perſeverent adhuc partium oſcillationes. Quod ut mente aſſequantur, in ſuam memoriam revocent partes eſſe cerebri, quæ fœcundatione facta primæ evolvi incipiunt, & ex his præcipuas eſſe meninges, quæ primæ micare conſpiciuntur, atque ſalire. Concludendum ergo a meningum ſyſtaltica vi motum omnem, & energiam mutuatas fuiſſe quotque poſtea evolutæ ſunt, creveruntque partes: hanc autem vim ad motum ſemel imbibitam ſervare diu, integramque, adeo ut in adultis eam quaſi propriam ſibi vindicarint. Abſoluta enim in adultis fibrillarum omnium evolutione idonea, & ſufficienti extenſione, ſuus cuique parti proprius cuditur elater, unde niſus, & ſyſtaltica vis.

To-

Poſito autem hoc partium ſtatu a ſuapte ſtructura habetur, unde ultro perſeveret earum ſyſtaltica vis ad vitam tuendam, & oſcillationes, ſaltem mirum eſt, quam perpaucis indigeat. Oſtendunt varia animalium genera, quæ impaſſa omni hyeme mortuis ſimilia perſiſtunt, in quibus tamen ſic perſeverant vitæ oſcillationes, ut adventante Vere derepente reviviſcant. Oſtendit quoque nemini non notus quidam hyſtericarum ſtatus, ſub quo interdum integris diebus pro mortuis habentur, vita tamen cum oſcillationibus ſuperſtite. Nec deſunt rationes; demonſtratur (Vide *Pitcarn. in Diſſert.*) enim reſciſſis novem partibus quantitatis rei illius, qualis eſt aer, quæ ſanorum functionibus obeundis omnino neceſſaria eſt, decimam quantitatis illius partem ſufficere poſſe, ſi unice a morte vindicanda ſit vita. Unde cui ad reſpirationem, inſpiratione ſingula trahendi erant 31. digiti (*ut ibid.*) cubici aeris inſpirati, ut ſuam conſervaret ſanitatem, eidem tres tantùm digiti cubici aeris inſpirati ſufficient, ſi vita unice ſit conſervanda. Quæ cum ita ſint, mirum non erit, ita ut imminuta in cerebro indurato, meningibuſque cranio adunatis, ſyſtaltica vi cæteris in partibus ad vitam ſufficienter vigeant oſcillationes. Id innuunt ſalicum rami, plantarum vividæ radices, arborum baccilli, florum bulbi, germes, calices, quæ omnia excerpta truncis, terrarumque viduata ſucco, ſolo vel aquæ madore, vel aeris ſpiritu turgida, germinant, virent, ſurgunt in caulem, tandem in florem erumpunt. Si movent magis petita ex animalibus exempla, exhibent ranarum, viperarum, &c. corda, quæ a corporibus reſecta non paucis poſt horis palpitant non modò, ſed ſaliunt adhuc; ſuppeditant denique inſectorum piſciumque varia genera, quorum partes cultro ſeparatæ longo poſt tempore adhuc moventur. Animantur ergo, ideſt aguntur ſingulæ partes propria ſua ſyſtole, quæ ſi a meningum, unde oriunda eſt, aſſidue foveatur, vegetior erit, & ad plura paratior: non inutilis tamen ſi meninges labefactentur, neque tunc adeo iners futura, ut ſaltem trahendæ vitæ ſit impar. Itaque palinodiam diſcant oſcillationum detrectatores, quarum è meningibus ſi radicem avulſerint, in ipſiſmet partibus altera non deficiet.

Sed ex Bagliviano ſyſtemate intelliget adhuc artis prudens totam in æquabili nixu, proportione, æquilibrio tandem poſitam eſſe univerſam corporis œconomiam, ideoque in hoc impendendam eſſe artis, ac Medici ſollicitudinem non ut ſola fluidorum vitia emendet (quod quidem Medicorum turbæ error huc uſque fuit, Medendi tamen ſæpe pars minima) neque ut glutinoſas, bilioſas, ſeroſas materies maxima copia educat, quod alterum eorum hactenus conſilium fuit, altera intentio. Hæc etenim, ut plurimum ſecundariæ, eſſe deberent curæ; cum illa omnia morborum ſæpius ſint effecta, quam cauſæ. Sed primarium futurum erit Medici munus amiſſum ſolidorum cum fluidis æquilibrium, intermiſſam eorum æquabilitatem reſtituendi, ſolidorum mulcendo criſpaturas, inverſas revocando oſcillationes, reſilientes eaſdem redigendo; ſic enim fluidorum frangentur impetus, deferveſcent ſucci, facta ſolidis ſubjecta fluida obtemperabunt, omnium tandem fiet concordia, conſenſus unus, quo uno ſanitas continetur. Ut enim a fluidis non ſolùm, ſed & a ſolidis pendent ſanitatis cauſæ, ultro ſequitur ab his quoque a ſuo ſtatu dejectis eliciendas eſſe medendi indicationes. Sed aliunde creſcet hinc non mediocriter artis dignitas. Hæc enim, quæ in evertendis alvi ſordibus, unice fere collocabatur, tota impoſterum in induſtria, & meditatione poſita, æquilibrii proportionum, ac ordinis legibus ſervandis reſtituendiſve inſerviet. Adeo ut non temeritatis, aut audentiæ futurum ſit Medicinæ opus, ſed dexteritatis, & prudentiæ. Emendatæ ſic Medicinæ fructum quoque ſentient ægrotantes, qui ſtimulantibus, acrioribus, *refermentantibuſque* remediis vexati minus, amicalibus, anodynis, lenientibus, *ſedativiſque* remediis ſæpius recreabuntur.

Deinceps enim conſcius factus Medicus tam facilem eſſe affici ſolidorum compagem

gem, & ab æquilibrio disjici, ab iis timebit omnibus, quæ acriorem eorum ſenſum importunè feriunt. Poſthac qualem putare eſt mentem, aut frontem eorum, quos agitat purgandis dira libido, qui meliori arte animatum *Baglivum*, ad ſuas tamen partes pertrahere vellent. Eo certè non inclinant mens illius, *ſyſtema*, & conſilium: purgantia enim in acutis juxtà *Hippocratis* mentem raræ eſſe neceſſitatis præſidia agnoſcit, ſolumque, ubi materia turget, mitiora admitti, quanto minus diagrydiata, & mercurialia, quæ nunc in inflammatoriis affectibus exhibere non verentur præmaturæ purgationis patroni. Sed hi diſcent ſuo, & ægrorum periculo, ſæpe inutiles eſſe fruſtraneas, lethales imo inflammatoriis affectibus purgationes, niſi fluxilia facta ſint corpora, ideſt niſi ſufficienter emollitæ fuerint partium fibræ, a criſpaturis, ſpaſmis, & corrugationibus liberæ; tunc enim via non vi fit, ſed purgantium ſtimulis cedendo ſolita laxantur, ſubſequente facili, & cocti humoris vacuatione. Coctio enim illa (quod obiter obſervandum) quam tam frequenter in morbis deſperant, ſuccederet ſæpe, ſi ſedandis potiùs, quàm importunè vellicandis ſolidis ſtuderent; unde non raro methodo magis, quàm morbis malignitati imputanda erit coctionum tarditas. Rationes aperit Baglivianum ſyſtema, quo patet a ſolidorum mollitudine, & flexibilitate coctiones accelerari. Innuit adhuc Baglivianum ſyſtema, purgantium, enematum, ſimiliumque ſtimulantium naturas, & operandi modos. Inteſtina enim ut membranis, & nervis tota contexta ſunt, ſic nullibi plures oſcillationes concipere eſt, illuc enim ſpirituum affluxus major. Cum igitur ruptum fuerit, aut perverſum (quod in morbis contingit) fluidorum cum ſolidis æquilibrium, ad medelam efficacius certe nihil, quàm ſtimulos illic admovere, quo oſcillationum concurſus fit major. Sic enim mille modis ad locis vellicatum nervoſum genus, plenius concutietur. Hac arte ad naturales ſedes, priſtinoſque tramites, inferas nempe verſus partes reinvitatis ſpiritibus, uberrime aut utiliter ſaltem prorumpet alvus (niſi omnino deviaverint ſuperas verſus partes oſcillationes, aut curta nimis providentia ad regrediendum faciles eas facere omiſerit Medicus) eademque opera, quæ aut vi morbi ſpaſmoſque tonico otiabantur, aut quæ corrugabantur, partes laxantur; ſolida intermiſſas repetunt oſcillationes, tandem nativis ſedibus, ſolitoque circuitu redditis liquoribus, æquilibrium cum ſanitate redibit. Porro quod felicius reſpondeat in inteſtinis quàm alibi facta ſtimulatio, efficit numeroſa illa glandularum multitudo, quæ tot excretoria ſunt organa, quæ dextere laceſſita; refluos, undique vellicationeque revocatos plorant liquores, & evacuant, qua vacuatione erumpentibus humoribus veluti aperto emiſſario præcaventur purgantium pericula. Si enim partibus, quæ minus perviæ ſunt, utpote aperto emiſſario deſtitutæ, applicita fuerint ſtimulantia (quod *veſicatoriis*, *ſinapiſmis*, *rubificantibus*, contigere ſolet) eryſipelatum, inflammationum, eroſionum, ulcerum varia genera accerſunt; liquores enim ad partes, quas trajicere non poſſunt, evocati; in iis ſtagnant, hærent, coërcentur, moraque ſua eaſdem labefactant. Inde patet, cum dexteram adeo poſtulet manum purgantium uſus, niſi enim (quod Medici munus eſt) tot illa inteſtinorum excretoria vaſcula ad excretionem parata fuerint, & emollita, confluentibus ac perviatis undique ſuccis obices ponunt, & repagula, ſicque moti non promoti humores, tympanitidem, inflammationem, ſphacelum committunt. Unde intelligitur, quæ alvo ſaburratæ, & humorum craſſitiei imputabatur purgationis difficultatem, melius ſolidis ſpaſmodice affectis tribuendam venire; Baglivianiſque ſyſtematis beneficio fiet, ut catharticorum iterandorum loco, quæ ſuaſerat de ſordibus alvinis opinio vetus, diluentia, fotus lenitentia, ſedativaque ſubſtituantur, quibus ad Catharſin facilem, aut liberalem vernatur iter. Ejuſdem ſiſtematis opera, quæ bene multa mentibus inſederant præjudicia exuentes impoſterum Medici, a rudibus, & plebejis viſcorum, & mucaginum primis hærentium viis notio-

ni-

ribus reconvaleſcent, ut ad mechaniſmi leges, proportionem, induſtriam, ſuam (quam ſublimem homini dedit DEUS) mentem accomodent. Verbo ſolidorum cum fluidi æquilibrio reſtituendo magis ſtudebunt, quàm ſordibus exhauriendis, quæ ſæpe aut nullæ ſunt, aut a ſolidorum criſpaturis intermiſſoque ſanguinis circuitu natæ.

Eſt interim, quod concedendum, ubi ab alvina regione incipit ægritudo, quod experientiſſimi *Baglivi* obſervatio quoque eſt, ſed parum inde juvabitur vulgi præjudicium; ſi res, ut decet, exponatur. Tunc enim in cauſa eſt, non ſordium congeries, ſed chyli aut male, præcipitantius ſubacti peſſimum gas, aut infenſa fracedo, qua impuræ abdominis partes corrugantur ac convelluntur. Inde poſitis ſpirituum undulationi obicibus reſiliunt oſcillationes, quæ retrogradæ factæ ſcotomias, vertigines, non inſolita morborum præludia, vaporeſque, ut ajunt, ad cerebrum, oſcillationum nempe originem, ferunt. Verum his ad inteſtina revocandis eccoptrica, enemata, potus ubertas ſatis erunt; arte non abſimili, qua præmeditati cauſarii morbis ſe tueri norunt, leniora nempe purgantia identidem ſumendo, quibus morbi fomites ſuffragari ſe credunt, ſed revera quibus oſcillationum inverſionibus proſpicitur. Laudanda enim hæc induſtria eſt, qua ſolida molliter identidem vellicata, nativos ſpirituum a cerebro ad inteſtina excurſus tuetur; ſolidorumque undulationes ad inferas partes ſollicitando ſuam ſecretionibus facilitatem ſervant, & ſanitatem. Purgationis ergo laus maxima venit, non tam ex immenſa, quam exoptant adeo, vacuatione, quæ oculos ludit & mentes, quàm ex mutato ſuccorum, & oſcillationum, quæ altroverſum ferebantur, impetu. Hincque patet purgantium fraus. Ex purgationibus enim invenias, quæ educunt nihil, & exaſperant, alias quæ multum, nec ſublevant, tertias quæ mediocriter, & ſanant; omnium rationes revelat Baglivianum ſyſtema. In primis abalienati nimium, & intractabiles humores admoto purgantis ſtimulo efferantur magis, tenſæque adhuc nimium fibræ non cedunt, imo criſpantur fortius & reſiſtunt; in ſecundis colliquantur ſucci, & extorquentur, recalcitrantibus fibris ſtrictiuſque corrugatis, in ultimis fluxiles facti liquores & flexibiles fibræ victas dant manus & obtemperant. Sola hæc optima ab iis, qui artifices ſunt, exoptatur purgatio, vacuat enim (quod cœpti vix dimidium eſt) ſimulque aliorſum abreptos liquorum & oſcillationum impetus frangendo vincit, quo curationis votum eſt & ſumma. Itaque curationis nomine concipienda venit contactuum (*Vide Bellin. de ſang. miſſi. paſſim*) & impetuum facta opportune mutatio, derivatio liquorum a ſedibus affectis, *determinationum*, ut ajunt, converſio facta, mutataque inclinatio, ut liquidorum & ſolidorum fiat æqualitas, harmonia, concentus, æquilibrii tandem proportio.

Sed eſt adhuc, ubi in abdomine latent graviores morborum cauſæ. In confeſſio eſt, tardeſcente in quodam viſcere ſanguinis circuitu, aut inibi peſſumdato liquorum æquilibrio, inflammationes naſci, quæ ſui generis febres, aut morbos accerſunt. Iterum palam eſt etiam ex Chronicis morbos dari, qui a ſingulari partis alicujus vitio ortum trahunt, quod de epilepſia notum eſt, quæ aura quadam a remotiſſimis partibus ad caput reflexa ſe prodit. Quidni ergo ſui generis febres non naſcerentur lymphaticorum vitiatio æquilibrio in meſentericis ſedibus, ubi præcipuum eſt earum promptuarium. Febrium ejuſmodi diſcernendarum *Baglivi* ars eſt ac præcipua cura, utpote quibus ſi nonnulli (rite prius harum facto diſcrimine) congruet purgatio. Lymphaticorum enim liquores cum ad ſtagnationem & concretionem magis quam inflammationem proclives ſint, purgantium ſtimulis urgeri ſe tolerantius ferent & utilius. Hoc titulo laudem non mediocrem merebitur Baglivianum ſyſtema, quod purgantium ætiologiam, locum, uſum, pericula quaſi digito monſtrans, purgationem ignaris, præcipitibus, elatis animo, temerariis, non ſecus ac furioſis enſem, interdicet; maxime cum illius operandi modum non tam ad antiquatam ſaburræ opinionem, quàm ad mechanices

 & ob-

& obſervationis normam doceat accomodandam. Sed finem facere cogit ubertas materiæ & facilitas; quæ inde enim deducuntur utilitates, tam ultroneæ ſunt, ut ſponte fluant, hacque in paleſtra Exercitatorum ſe inſerant menti.

Circuminterea fremunt ſyſtematum Conditores, ij imprimis, quorum animos invaſit fermentorum furor. Suis hi metuentes idolis (quæ nuperi ſæculi delicioſæ erant) verentur ne mechanices, geometricique ſyſtematis veritate, rationum momentis ac dignitate capta Medicina fermentorum ſimulacris carere diſcat, taliumque amores dediſcat & cultum. Sed meminerint tunc, ubi renovanda fuit ac reparanda Medicina, non male pro temporum conditione, in ſubſidium vocatos fuiſſe Chymicorum ignes, qui veteres Medicinæ ſcorias purgarent. Ratione non abſimili fermentis locus concedendus fuit, quorum beneficio veteris Philoſophiæ recrementis ſordeſcens adhuc Medicina, deſpumaret. Nunc autem melioribus inventis, omnia hæc exuenda ſunt (*Vide Bellin. opuſc. de ferment. Vide Pitcarn. diſſert. de circul. ſang. paſſim*) fermentorum veteramenta, azyma enim facta Medicina, levior progredietur, nec infelicior curta, ſed munda & neceſſaria contenta ſuppellectili. Quod cum ij viderint, adlatrare deſinent, parcentque invidiæ, cum illam ſumptu parciori & apparatu incedentem, eadem aut majora exequi intellexerint. Jam, ſi unum demas ventriculum (*Vide Conrad. Barchuſen aromatum, &c.*) cui fermenti jus volunt reſervari, cæterorum viſcerum fermentis repudium dici concedunt, plenioris certe reſipiſcentiæ teſſeram & arrhabonem! Revera nuſquam felicior erit Medendi ars, quàm cum fuerit ſimilior facta Naturæ, ſimplicitatis amans, turbarumque & luxuriæ adverſatrix.

Sed cavillando referunt, en *Baglivus* inter ſyſtematum Conditores, ille ipſe, qui ſyſtematum erat inſenſiſſimus hoſtis. Hi autem riſum teneant, & in verbo deſinant ludere. Opinionum commenta repudiat clariſſimus Author, obſervationum è ſinu Naturæ depromptarum ſeriem amplexurus, unde ſanitatis eruat & morborum cauſas. In unum collectam ejuſmodi obſervationum ſeriem modeſto ſpeciminis nomine inſcriptam offert, quàm hic ſyſtematis nomine (brevitatis ac commodi cauſa) indigitamus, id nominis, ſi reſpuerint cavillatores, perinde erit modo Baglivianum opus, ut apographum Naturæ ad illius mores non phantaſiæ exemplar expreſſum eſſe expictumve fateantur:

Opponunt alii inauditum eſſe novumque, ſuſpicioſum proinde, hoc *de fibra motrice* ſyſtema. Sed multum illi antiquitatis erit, ſi multum veritatis. Hi autem animo luſtrent, an quæ huc uſque in Medicina detexerunt Anatomici, Chymici, Geometræ, Phyſici, in iſtam *fibræ motricis ſyſtalticam vim* quadrent, quod attendenti & examinanti facile patebit. Omnium enim, quæ in Medicina floruere ſyſtematum vocabula minus quàm ſenſum perpende, ſub horum quaſi ænigmate Bagliviani ſyſtematis ſint verba, rem ſaltem, & ideas velari animadvertes. Conveniunt omnes in colluctatione quadam ob vitæ cauſas. Alij in primarum, quas vocant qualitatem certamine, alii in acidorum fermentatione & alcalium, poſtremi in ſpirituum lucta, ſed quem niſum in unis liquidis, ſanguine, aut ſpiritibus, quærebant omnes, in liquidis ſimul & ſolidis inveniri oſtendit *Baglivus*. Nihil ergo in Medicina dabitur, cujus plura apud Authores reperias veſtigia, aut argumenta, quàm ſyſtematis *de fibra motrice*. Aliunde vim fibrarum ſyſtalticam aut expreſſis verbis obſervarunt, aut ſubolfecerunt fere omnes Anatomiæ heroes, hos inter *DD. Steno*, *Williſius*, *Suvamerdam*, *Louverus*, *Borellus*, *Bellinus*, viri omnes literis & Orbi venerandi, tandem hanc tanti facere videtur *D. Pitcarnius*, apud Scotos, & nos omnes hodie celeberrimus, ut trituram, quæ fibrarum opus omnem paginam in corporis œconomia implere evincat, ad coctiones & ſecretiones obſervandas, explicandasve. Sed pro Bagliviano ſyſtemate nihil fortius militat, quàm accuratum & exquiſitum oculatiſſimi viri *D. Pacchioni* opus *de dura*

me-

meninge, cujus opinio Baglivianæ germana, omnium, ſi qui ſuperſint, ſcrupulos delet, & omnem eximit dubitandi anſam. Quæ ergo hactenus prodidit accuratior Anatome, ea aut præluſiſſe videntur Bagliviano ſyſtemati, aut illud confirmare. Pronuntiandum ergo reſtat de iis cavillatoribus nodum eos in ſcirpo quærere, niſi meliora prodant, aut veriſimilia magis.

Sed hic facta mentione operis *D. Pacchioni* ad rem facere credimus, huc referre celeberrimi *Baglivi* epiſtolam, quæ dum hæc hujus opera ſub prælo ſudant, incidit in manus D. *Aniſſonii*. Grunniebant quidam, neſcio quid natum eſſe diſſidii *Pacchionum* inter & *Baglivum*, quaſi *Baglivus* non pauca, quæ *Pacchiono* propria erant, ſibi vindicaſſet. Horum & ſimilium mendacia ſic diſſolvit Author clariſſimus.

GEORGIUS BAGLIVUS Amico.

LITTERIS tuis hodie mihi traditis breviter & candide ſcriptis hodie breviter & candide ſtatim reſpondeo. Mones primum nonnullos eſſe apud vos, qui aſſerant factis infinitis circa meningem duram experimentis, obſervationes de ſtructura ejuſdem, ejuſque adhæſione cranio, præſſioneque in cerebri molem minus fidas & accuratas deprehendiſſe, ac proinde cenſorio ſupercilio quamprimum eas labefacturas. Ad quæ, quod attinet, Dn. Pacchionus *amicus noſter in opuſculo peculiari Tibi ſatis noto, ſatis abunde ejus rei veritatem demonſtravit, probavitque, ut non facile mihi videatur redarguere ipſum falſitatis, maxime ſi experimenta ad rectam methodum & accurate tractaverint adverſarii: quod, ſi hi contrarium quid habeant circa id, idem Author eiſdem reſpondebit. Si quid vero contra meum* de fibra motrice & morboſa, ſive de ſolidis ſyſtema, *& inde ad praxim deductis theſibus, corollarii & poſtulatis, ipſe reſpondeam. Mones ſecundo Romæ ſcriptum eſſe, me in libris meis* de fibra motrice, *&c. plura de meningis ſtructura à* Dn. Pacchioni *opuſculo* de ſtructura meningis *excerpſiſſe, ac pro meis venditaſſe. Cujus rei cum nullum unquam audiverim publicum & manifeſtum rumorem per Urbem, nec unquam mecum de hoc conqueſtus ſit* Dn. Pacchionus, *quem frequenter in ædibus meis, aut in Archilycæo, aut per Urbem video; neſcio quis tam perdite maledicus, ut haſce impudentiſsimus falſitates auſus ſit diſſeminare, meamque famam tam inſolenter laceſſere. Quod ſi quis adhuc ſit, qui non ceſſet talia impundenter effutire, foras prodeat; & an aliquod novum de ſtructura meningis inventum ipſi ſubripuerim, ac pro mea venditaverim, aperte patefaciat, tuncque me dicat uſurpatorem; contra veritatem non fateatur, me vindicem injuriarum habebit acerrimum.*

A primis annis, quibus Medicinæ operam dedi, quibusque ſedulo ſemper evolvi ſcripta Harvei, Bellini, Borelli, Louveri, Cole, *&c. plura meditari cæpi* de ſolidis corporis animati, *ſive* de fibra motrice & morboſa, *& cum Amicis per Italiam communicare, eaque de re me aliquando tractaturum promiſi in fine diſſertationum operis* de praxi Medica *novem abhinc annis Romæ primum evulgata. Hoc temporis intervallo, & publice in Scholis, & in Theatro Anatomico Romanæ Sapientiæ nihil mihi frequentius erat in ore; quàm tractatio* de ſolidis, *& nomen atque obſervatio* fibræ motricis, *ut teſtis eſt Roma & noſtrum Archilycæum: unde cum plura de hiſce placerent hic ac doctis per Italiam Viris; rogatus ab amiciſſimo Dn.* Paſcoli *in breve ſpecimen redigi, & Peruſiam ad ipſum miſi, ubi cum libris ſuis* de re anatomica *typis illud vulgavit. Hoc ſpecimen cum Bibliopola Romanus recudere ſtatim vellet, à me petit, ut novis obſervationibus ac meditationibus augerem, quo poſſint juſta mole libelli foras prodire. Per id temporis cum Dn.* Pacchionus *per epiſtolam monuiſſet amicum Venetias ſe brevi tractaturum* de ſtructura duræ meningis, & uſu, *adhibitis experimentis circa eandem meningem factis à Dn.* Joppio *Medico erudititiſſimo in Oppido Arſularum trigeſimo circiter ab Urbis lapide, & de hoc certiorem*

me redderet, laudavi conſilium & rogavi, ut urgeret incœpta, ac ad finem perduceret. Cumque eidem ſatis notum eſſet a multis ante annis, me plura meditari de ſolidis ac de fibra, *fibramque ipſe jam diviſerim in carneam & membraneam, & inde duplex ſyſtema ſtatuerim in corpore animato: Sæpe apud nos domeſticis ſermonibus amice ſtatutum fuit, ut ipſe incumbat cum Dn.* Joppio *ſtructuræ & obſervationibus meningis, & variis ejuſdem effectibus: me interim incumbente mea methodo ſyſtemati ſolidorum, fibræque motrici ac morboſæ. Cœpit igitur Bibliopola noſter editionem* librorum de fibra motrice *menſe Octobris* 1701. *perfecitque menſe Aprilis* 1702. *cum interea Dn.* Pacchionus *menſe Martii* 1702. *circiter ſuum edidit opuſculum* de duræ matris ſtructura.

Hæc eſt veritas facti. Nunc ad rem. Dicis Romæ ad vos ſcriptum eſſe me ſubripuiſſe inventa Dn. Pacchioni *circa ſtructuram meningis. Hæc falſiſſima eſſe, tu ipſe certior fies, ſi compares librum meum cum ejuſdem libello; videbis enim de ſtructura me vel minimum loqui, & quæ de illa breviter dixi* lib. 1. fibr. motr. cap. 5. *citaſſe Authorem de eo, quod mihi oretenus dixerat, cum opuſculum ſuum nondum typis datum eſſet, ſed ferme eodem tempore cum meis libris exivit in lucem; eique aut Dn.* Joppio *gloriam accuratioris indaginis & ſtructuræ nec ſubſtuliſſe nec invidiſſe. Unde concipere nequeam, quis detractor talia apud vos auſus ſit diſſeminare: multo magis quod plura ejus opuſcula in Germaniam, Gallias, & Angliam ad Amicos miſerim, ut veritas facti pateſiat: imo in præfatione mea, &* cap. 5. lib. 1. fib. motr. *hac de re nominaverim. Quod ad reliqua ratiocinia libris meis expreſſa, quæque ad ſtructuram meningis non ſpectant, attinet: communia ea ſunt, & cuilibet nota Anatomico: imo ſatis obvia in accurato & admirabili tractatu Dn.* Williſii de nervis, meningibus, & de cerebro: *In tractatu Dn.* Mayovu de ſpiritibus, *in quo duram matrem ob perennem ſuum motum, motuſque varias leges plurium motuum ſive morboſorum originem & cauſam agnovit, ac determinavit, atque diaphragma (ſive potius dixeris cor) cerebri appellavit. Ipſeque* Williſius *duræ matris lacertos, telas, & uſus obiter deſcripſit.*

Quæ vero pertinent ad motum, æquilibrationem, curſuſque variis liquidorum, in Bellini, Borelli, *aliorumque opuſculis ſatis ſunt obvia: unde neque hac ratione ab aliis potui aliqua inſolenter ſubripere.*

Sed quod rei caput eſt, quæ ſpectant ad fibræ ſanæ, aut morboſæ anatomiam, vim, tonum, elaterem, varioſque ejus effectus in motu ſolidorum, diviſionem ejus, diviſionisque originem, ſtructuram minimam, ejuſdem actionem in fluida, fluidorumque in ipſam, horumque omnium ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum accommodatiorem, Medicoſque a garrulitate perenni liquidorum, acidi & alcali, ſimiliumque nugarum ad ſolidam curandorum morborum veritatem (quod quidem mihi præ cæteris ſemper in mente fuit) imitandi, ac perducendi rationem, omnia ſunt mea, nec puto quemquam, etiam ſi foret perfrictæ frontis, pro ſuis Orbi literario venditurum. Nam multi ſunt anni, quibus amicos ore ac litteris, de hiſce rebus monui: & in Anglia, Germania, Italia plenæ ſunt epiſtolæ hujus veritatis Amicis communicatæ. Quatuor abhinc annis cum eruditiſſimo Sylveſtri Gallo *in Anglia nunc commorante, frequintiſſime* de ſolidis, *meoque* ſyſtemate fibræ motricis ac morboſæ *locutus ſum. Cum doctiſſimo* Oſterchampio *Medico Germano, viro ingenuo Viennæ nunc degente, per quatuor annos Romæ, plura quotidie feci experimenta circa fibras animalium, & ſolida, & circa membranarum difficilem, arduam, atque occultam compagem, & uſum. Dn.* Palillius *noſter Amicus ſuaviſſimus Romæ mihi opera tulit in ſecandis animalibus, fibriſque inveſtigandis, & inde deducendis concluſionibus ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum. Quod ſi ſubtilitates Anatomicæ ad curationem morborum (quod me in meis libris præſtitiſſe fateor, & fateri debet qui & eos leget) non applicentur, tanquam inutiles & vanæ, regerendæ ac flocci faciendæ; quod quidem in quotidianis ægrorum conſultationibus cum*

Me-

Medicis collegis, in theatro Anatomico, in cathedra, & paſſim apud ægros per Urbem mihi ſemper eſt in ore. Figmentum eſt Anatome, niſi reducatur ad uſum, curationemque morborum, & utilitatem publicam.

Fibrarum ſyſtema & publice in Scholis & privatim cum Amicis ſemper diviſi in carneas & membraneas, carnearumque originem & motus inſtinctum, ac diverſum eſſe ab origine membranearum probavi. Membranæ enim ſunt productiones meningum, tum nervorum, tum cerebri, ut cuilibet notum eſt, & ex membranis viſcera, vaſa, & glandulæ ſunt fabrefactæ. Quare fibræ membraneæ a cerebro & meningibus, jure originis; tum etiam ſimilitudine ſubſtantiæ, uſu, & inſtinctu motus pendere debent. Unde ſive ſcripſerint alii, ſive non de meningibus, *ad eas mihi finiundum erat: duræque matris motum nos tribuimus elateri eidem impreſſo in principio generationis, uti ſingulis aliis partibus. Perennitatem vero ſui motus deducimus a reflexione motuum partium membranoſarum a partibus ſingulis in eam: ea mechanice, qua ſingulæ partes tam fluidæ, quàm ſolidæ concurrunt, ut cor præter ſuam peculiarem compagem, poſſit perpetuare motus ſuos ingentes, & ſuperare ingentem illam & incredibilem reſiſtentiam omnium fluidorum & ſolidorum, prout* lib. 1. cap. 5. & 6. *notavimus. Et quæcunque mihi venerunt in cognitionem virium, toni, elateris, reſiſtentiæ, uſuſque fibrarum, atque ſolidorum, patienti ac diuturna morborum obſervatione, & effectuum medicamentorum notatione ea magis didici, quàm ſubtilioribus vulgarium Anatomicorum ſectionibus. Quæ cum vera ſint, & cuilibet ingenuo ſatis nota, quid mihi cum aliorum exceptis ſit, non video nec concipere poſsim, & ut veritas ſingulis pateat, epiſtolam hanc, Amicorum ocelle, cures ut Dn.* Aniſſonius *noſter publicam faciat, operibuſque noſtris proxime edendis Lugduni adjungat, ut impudentia coerceatur: in rebus enim talis momenti tacendum non eſt, quamvis olim tacuit doctiſsimus* Sylvius de le Boe, *cum inſanæ laceſſeretur ab homine Gallo Dn.* le Vaſſeur, *taciturnitate enim hominem inſolentiſsimum coercuit vir ſuæ conſcientiæ gnarus, & a doctis æternùm laudatus: ſed poſt* Sylvii *mortem clariſsimus* Florentinus Schuyl. *Prof. Lugd. Bat. nervoſe ac ſolide Dn.* le Vaſſeur *arrogantiam publico libello confregit. O quantum felicior fuiſſet magnus noſter* Galilæus, *ſi ſingulis ſuis blateronibus reſpondendo aureum tempus non perdidiſſet. Immortalis* Harveus *nunquam ciniflonibus reſpondit.* Sanctorinus *magni nominis vir ſemel ſtaticomaſticem ſuum caſtigavit: ſed ut verbo dicam, licet novitas invidiam pariat, veritas tamen & tempus homines caſtigant impudentiſsimos, & illos maxime, qui probos viros ac nemini infeſtos maledictis proſcindere non deſinunt.*

At hiſce miſsis propediem videbit Reſpublica Medica, quanta opus mihi fuit patientia & labore in ſcrutanda ſolidorum Natura, in libro laborioſiſſimo, ſed valde utili ad praxim, de internis atque occultis viſcerùm varicibus, hydatidibus, & aneuriſmatibus, *quibus quidem laboribus & meditationibus, licet valdè exhilarem, & recreem melancholicam naturam meam; alacriorem tamen me ſentio, cum de morte, de futuræ vitæ ſtatu atque de æternitate quidquam meditor, lectione Sacrorum Bibliorum, Sanctorum Patrum, Ciceronis mei, meique* Steuchii *in libro* de perenni Philoſophia; *nam Mundus eſt* vanitas vanitatum & omnia vanitas, *& ut alibi dictum eſt in Sacris Libris,* Sapientia hujus mundi, ſtultitia eſt apud DEUM. *Vale amor meus. Romæ Kalendis Aprilis* 1704.

Hæc, ſi valeat (addunt alii) *de ſolidis* opinio, futurum erit, ut nullius aut minimi momenti ſit fluida ad functionum morborumque cauſas explicandas. Sed hi attentendant talis quærimoniæ rationem manare a præconcepta antiquitus *de fluidis* opinione. Dudum in iis extollendis nimii fuere Medentes, quaſi a liquoribus unice derivarentur mortis ac vitæ fontes, *de ſolidis* vix facta mentione. Hanc opinionem forte adjuvit Chymicorum ars in Medicinam invecta. Chymici cum ex ſola liquorum, fue-

eorum & ſpirituum indole & miſtura prodire animadverterent, quotquot patrabant miracula, nihil non potentiæ fluidis imputarunt, alto *de ſolidis* habito ſilentio; maxime cum ea, quæ uſurpabant inſtrumenta, energiâ omni deſtituta, nihil iis, quos continebant, liquoribus affricarent virtutis. Talium analogiâ, ſodalitio, ſermonibus & exemplo inducti incogitantes Medici in eam venere conſuetudinem, omiſſa, inobſervataque partium continentium ſeu ſolidorum virtute, de humoribus, bile, pituita,& ſero unice cogitandi. Eo deinceps collimarunt omnium conſilia, indicationes, remedia. Alterantium virtutes totæ emendandis fluidorum acidis, alcalibus, &c. dicatæ ſunt; vacuantium vis eliminandæ uni humorum ſaburræ. Hinc cujuslibet nominis aut ſpeciei naſceretur morbus, in cauſam vocata fuit humorum dyſcraſia, aut eorundem colluvies primis intercepta viis, purgantibus unis exhaurienda. Quod ſi morbus remediis & medentium diligentiæ obſurdeſcens diutius protrahebatur, refundebant cauſam in humorem tenaciorem, tartareum, viſcoſiorem, partium rugis & plicis impactum, aut lubricum, adeo ut purgantium falleret vim, & eluderet. Hæc opinio, ut ut plebeja, Naturæ dignitati impar, corporis mechaniſmo tam male concinens, ſolisque digna fabuloſis temporibus, Recentium tamen animos, melius licet educatos, neſcio qua mala conſuetudine, invaſerat: Medentium enim, ut hominum pars maxima non ſit, ſed fertur; rapitur, non ducitur. Hincque nata mochlycorum, diagrydiatorum, mercurialium, colliquantium, ſeu, ut loquuntur, *fundentium*, tam denſa cohors & familiaris uſus, adeo ut in iiſdem hominibus ſubtiles ſimul ſæpe videas Philoſophos, craſſos autem & pingues Medicos. Sic ſe habente rerum Medicarum ſtatu, intervenit tanquam felix ſydus & novum *Baglivus* noſter, qui inter deſiderata Medicinæ, jacentem advertens ſolidorum potentiam, modeſto ſpeciminis nomine Medicos admonet, non omnem eſſe ſolidorum vim in creandis morbis, ſed horum partem maximam ſolidorum vitio foveri. Suam ergo vim fluidis non denegat, ſed prætermiſſam alteram, quæ ſolidorum eſt, reſtituit. Revera, licet non paucos reperias morbos, qui a fluidorum labe primum oriuntur, vix unum (etiam ex ipſis) reperias, quem non foveant, protrahant, aut exaſperent ſolidorum criſpaturæ, ſpaſmi, atoniæ, corrugationes. Verba fluidis ortum forte trahunt morbi, a ſolidis diuturnitatem contrahunt, quid enim aliud clamant viſcerum, & partium obſtructiones, durities, ſchirri, in quos abire ſolent tot ægritudines, niſi vitiatam fibrarum ſeu ſolidorum texturam. Cauſaberis ſuccorum lentorem & coagula? hæc quoque admittenda, ſed in ſtagnationem & moram, quam a ſolidorum tono vitiato ſeu criſpatura contrahant refundenda; adeo ut non inepte ſtatueris plures affectus chronicos & rebelles, quibus juxta vulgarem hæreſim fortiora & frequentiora purgantia unice opponunt, viſcoſorum, ut ajunt, liquandorum cauſa, non inepte inquam ſtatueris has omnes non infelicius topicis fotu, balneo, & ſimilibus præſidiis ſolidorum vitio debitis curari, quod pluribus exemplis paſſim oſtendit experientiſſimus Author. Confirmat Opiatorum & Narcoticorum uſus, qui frequentior nunquam & tutior, quàm in morbis chronicis, argumento ſunt hyſtericæ, phthiſici, melancholici, arthritici, ſcorbutici, diuturni tandem dolores, quibus præſenti auxilio eſſe ſolent opiata. Sed inde alterum quoque elicies hoc argumentum, ſub morbis chronicis non unice atoniam arguendam eſſe, utpote cum in iis ſanandis anodyna, quæ laxantium præcipua ſunt, primarium teneant locum. Sed Bagliviani ſyſtematis utilitatem & præſtantiam ſentient, non ſolum qui mente & conſilio, quod Medicorum munus eſt, ſed ij quoque qui manu curant, Chirurgos intellige, qui hinc concipient, cur felicius ſuccedere ſoleat vulnerum deligatio ſimplicior, officiat contra turundarum denſior arctaque nimium coacervatio, quæ vulneribus tam ſæpe incommodat: peregrina ſunt enim gravantia aut compacta nimis, quæ arcanas partium oſcillationes pervertendo, ſiſten-

dove

dove, ſuccum arcent nutrititium, ſuppurationique legitimæ impedimento, ſunt inflammationes hac de cauſa & ſphacelum accelerando. Ratione non abſimili diſcent, cur pinguia, balſama, & traumatica, ulcera quædam venenant, quæ inde eryſipelatoſa, depaſcentia, eſthiomena fiunt: hanc nempe ob cauſam, quod fluidorum uni acido & eroſioni, ſolum attendentes, fibrarum ſeu ſolidorum ſpaſmodicum ſtatum prætermittant, cui anodina, demulcentia ex ſimiliumque herbarum aquis aut ſuccis petita melius congruerent; hæc enim partium fibras tenſas nimium, liquorumque circuitui proinde obſiſtentes, ſenſim laxando, ad laudabilem cicatricem ulcera perducerent.

Cæterum *Baglivo* ſuccenſeat nemo, quod ſtibiatorum & chinæ chinæ laudes non adeo extollere videatur, ut ſuos quiſque patitur manes, ſic ſuum cuique regioni concedendum ingenium, ſuus cuique morbo caracter, propria indoles & curandi ratio, varianda ſæpe pro perſonarum, climatum, &c. varietate. Itaque ut noſtris obſervationibus fidem non renuit *Baglivus*, cum id genus præſidia hegemonica eſſe noſtris ſcribimus; noſtram & omnium fidem meretur, cum hæc eadem Romanis utilia minus eſſe tradit.

Locus jam eſſet & tempus, de Authoris noſtri diſſertationibus ſermonem habendi, ſed cum in volumen excreſceret hæc Præfatio, ſi omnia quotquot in illis utiliſſima inſeruit, lectori exponere aggrederemur, monuiſſe ſufficiat eas eſſe has omnes, quæ artem Medicam non mediocriter augeant & exornent. Octo ſunt numero, quarum Prima, quæ *de ſolidorum morbis*, eſt, ad pathologiam & praxim maxime ſpectat.

Hic enim plura invenias, quæ miras fibrarum vires oſtendunt, qua de cauſa ad eas Medentibus ſerio attendendum eſſe ſequitur. Ibidem legere eſt novum *de motu muſculorum ſyſtema*, totum ad mechanices normam concinnatum, ea, quæ *de fibrarum viribus & elatere* ab Authore dicta ſunt, adſtruens & confirmans. Quæ ſequuntur tres aliæ diſſertationes, totæ *de fluidorum*, quæ in corpore noſtro præcipua ſunt, Natura agit.

Hæc autem ſunt ſanguis, ſaliva, bilis, quorum energias, analyſes, indolem expiſcatur multigenis obſervationibus & experimentis, quibus abunde liquet, eum non eſſe *Baglivum*, qui fluidorum potentias negligat, & ab Arte jubeat exulare.

Quæ ſequitur quintæ editioni inedita erat, novique prorſus eſt argumenti, agit enim *de morborum & naturæ analogiſmo*. Hic autem quaſi germen habes & nucleum naſcituri fructus, ſeu inchoati operis quaſi graphidem, quæ in *Baglivi* manibus, imperfectum opus & exquiſitum creſcet feliciter & adoleſcet. Hic innuit experientiſſimus Author, quid eſſe commune in morbis, quo fit ut ex unius felici curatione, alterius congeneris curationem non male concludas. Sed hic analogiſmus, inquiet, obſoletam renovat priſcorum methodicorum communitatem, tam animoſe a *Galeno* propugnatam, ut omnes, qui poſt nati ſunt poſteri, methodicos deſpicatui habuerint? Verum an merito id factitarint, omnes dubitant non infimi ſubſellii Authores, quos inter *Contingius*, (*In ſua introductione*) *Proſper Alpinus* tractatu proprio, ac noviſſime (*Bartholomæus de Moor cogit. de inſtauratione medicinæ lib. II.*) revera non adeo contemptibiles eos eſſe oſtendit eorum hiſtoria, quam erudite & ſapientiſſimè deſcribit in ſua medicinali hiſtoria, quam, o utinam, abſolveret de arte medendi optime meritus *Daniel le Clerc* (*hiſtoire de la medicine part. 2. libr. 4. ſection. 1.*) tum & opus *Cœlii Aureliani*, temporis ac forte Medicorum invidiæ ereptum, ſoliumque fere ex methodicis ſuperſtes, accuratum adeo in deſcribendis morbis, ut ſæpe Naturam ipſam eſpreſſam diceres, Ut ut ſit, hic fœde impegiſſe *Baglivum* (Dogmaticorum caſtra deſerendo) ne credas, vanarum enim & generalium nimis Methodicorum communitatum ne verbo quidem memoriam refricans, cujuſque morbi caracteres ſervari juvet, quoſdamque obſervari generales fines, eventus, tramites, agendi modos, quibus adjutus Medicus cuique morbo tutius & melius ſuccurrit. Hanc autem *Baglivi de*

mor-

morborum analogiſmo conjecturam firmare videtur non paucorum obſervatio, qui exploratam ſæpius habere ſe putant communem quandam morborum cauſam, aut ſaltem commune aliquid omnibus morborum cauſis, quod Medentis animum regere debet, ac moderari: qua in opinione morborum diſcrimina a variis communis illius cauſæ afficiendi modis repetenda erunt, a labefactato nempe partium tono, ſuccorum impeditorum mora ſubſequente hinc acore, evectione, &c. interdum a diætæ regionumque differentis, non raro a tumultuaria Medendi methodo, aut inconcinna & præmatura remediorum adminiſtratione, verbo ſymptomatis magis quam a vulgaribus cauſis, quæ ſæpius in effectibus diverſæ, in radicibus eædem ſunt.

Saltem notæ ſunt morborum transſmutationes, (*Vide Tiringium de recidivis, & Rodericum Caſtrenſ.*) *quæ ex quibus* (opuſculo ubique,) *metamorphoſes, ſucceſsiones, metaſtaſes, epigeneſes*, adeo ut videas affectus, qui cum omnino diſſimiles habeantur ratione cauſarum, indicationum & ſymptomatum, in ſe invicem tranſmutantur. Sic inflammatorii affectus in Paralyſin, phrenitis in ſoporem, colici dolores ſpaſmodici, epileptici, & hyſterici affectus in ſtupores, tuſſis in arthritidem, hæc in ſoporoſos modo, modo ſpaſmodicos affectus, febres in hydropem, hic in aſcitem tranſit. Idem probant Chirurgicæ obſervationes; phlegmonem & abſceſſum, hic œdema acceſſit. Sed imprimis comperta eſt febrium protheiformis (*Vide Morton puretologiæ cap. IX.*) natura: ephemera in hecticam, phtiſis in intermittentes, intermittentes etiam quartanæ in continuas, quæ in ſignis cujuſdam ſymptomati ratione varia induunt nomina, inde enim febris, ἑλώδης, τυφώδης, πενφιγγώδης, λυγγώδης, φρικώδης, &c.

E converſo continuæ in intermittentes redeunt. Sic autumnales (*Sydenham de acutis*) febres, quæ primum de continuarum genere videntur, paucis poſt diebus (modo Naturam non pervertat nimia Medentis diligentia) in intermittentium caſtra tranſeunt. Sed quod hanc aſtruit veritatem, vix quemquam aſſignaveris morbum, cujus ſpeciem & formam non induat febris. Apoplexiæ, colici dolores, diarrhϾ, ophtalmiæ ſæpe febrium, quæ graſſantur, tot larvæ (*Morton puretologiæ cap. cit.*) ſunt, & adulterationes, quæ ſic ſub ementita facie Medendi fucum faciunt. Similiter obſervarunt artis Magiſtri eos morbos, qui ſub quadam epidemica, (*Sydenham d. loco*) varioloſa v. g. conſtitutione contingunt, morbi illius depopulantis, qui conſtitutioni nomen fecit, naturam & mores referre, adeo ut infeliciter ceſſura ſit comitum morborum curatio, niſi principem illum conſtitutionis morborum in comitibus debellandum (*Idem ibidem.*) ſuſcipias. Sed non aliunde ducitur luculentius ejuſmodi cauſæ communis morborum argumentum, quàm ex ea vi & potentia, qua morbi naſcuntur diſſimiles ab iis cauſis, quibus attribui ſolent, adeo ut a calidiſſima cauſa frigidi fiant affectus & viciſſim. Hinc vinum ut ut calidum frigidiſſimos parit morbos, volatilibuſque licet & actuoſis particulis turgidum, chronicos inducit effectus. Hac de cauſa vinolenti arthritides, languores, tumores, deliquia, cruditates, catharros, animi ſtupores, cachexias incurrunt. Contra aër frigidiſſimus calidiſſimas inducit ægritudines, pleuritides, anginas, rheumatiſmos, hæmorrhagias, &c. ab hac iterum communis cauſæ energia repetendi ſunt diverſi prorſus affectus, qui tamen ab eadem cauſa dimanant. Sic acores modo & coagula a lacticiniis naſcuntur, amarores modo & inflammationes. Stomachi cruditatibus nunc ſuccedunt lienteriæ, & choleræ, nunc ileus, & dyſenteriæ. Nec raro a diverſis cauſis iidem naſcuntur effectus, a frigore enim & calore hæmorrhagiæ fiunt, febres, & diarrhϾ. Communis illius cauſæ qualiſcunque ſit, omnipotentiam adhuc oſtendit, remediorum quorundam vix concipiendus, felix tamen eventus, illorum nempe, quæ toto diverſa cœlo eoſdem morbos curant. Hinc febres, quæ amaris ſanari amant, acidis (*Vide Felic. Plater pract. tom. 2. cap. 2. Martin. Kulmd. curat. 100. cent. 1.*) quoque curantur. Rheumatiſmo, anginæ

ginæ, pleuritidi, quibus medetur ſanguinis miſſio, auxilio etiam eſſe perhibent volatilia, diaphoretica, ſudorifera. Denique communis morborum cauſæ præſentiam evincit nihil efficacius, quàm diverſa, utilis tamen in iiſdem morbis remediorum operandi ratio. Cortex pruvianus interdum alvum aut ſudorem movendo curat ſæpius vacuando nihil. Ipecacuanha, ut purgando dyſentericis auxiliatur, eodem quoque nihil vacuando curat. Martialia, quæ in multis menſes & hæmorrhoides (*Vide Fromannum de hæmorrhoidibus problemate 13. p. 377.*) revocant, comprimunt in aliis. Laudana & opiata (*Vide Ettmullerum de vi opii diaphoretica, & Wedelii opiologiam*, quæ in dyſentericis alvum cohibent, in colicis doloribus (ſi ſpaſmodici ſunt) promovent; eadem, quæ in calculoſis urinam ſiſtunt, in nephriticis reſtituunt, & dum in cæteris menſes & lochia retinent, in hyſtericis compreſſa revocant. Horum omnium rationes invenias in ea, quam quærimus morborum cauſa communi, quam quidem non perviderant Medicinæ Patres, ſenſerant tamen. Hanc enim vel indefinitam emendare docet, atque delere morborum indolis, & hiſtoriæ, Naturæque tramitum accurata cognitio propria iis fereque connata, quos non opinio, ſed meditatio, non ſyſtema, ſed obſervatio ad praxim formavit. Illa ipſa eſt, quam innuit experientiſſimus *Baglivus* hac diſſertatione, qua admonet quendam latere morbos inter & Naturam analogiſmum, quem ipſe adhuc imo pectore meditatur, igitur illam exſpiſcari ac definire communem cauſam, hoc opus hic labor eſt, interim pluſquam dimidium cœpti jam tenet Author clariſſimus, tenebitque qui ſcripta illius diurna verſabit nocturnaque manu. Ex quo enim ille evincit corporis Naturam totam in harmonia, concentu, & æquilibrio poſitam eſſe, ſequitur morbos aliud eſſe nihil, quam ab ordine æquilibrio receſſus; ſanitatem verò, reditum ad ordinem & æquilibrium. Sed nunquid non in his advertis communes morborum & ſanitatis cauſas, quas rite aſſequi mederi eſt? unde Medici minus erunt acidorum alcaliumve domitiores, quàm æmulatores ordinis & adminiſtri.

Nec cauſaberis hoc vel illud ſanguinis vitium, quod delendum, emendandum, vacuandumque erit, diximus, hoc enim, uti prætermitti non debet, in tantum cedet feliciter, in quantum æquilibrium reſtituetur, quod in Medentis animo ut primum eſſe debet, ita curationis legitimæ ſigillum eſt & argumentum. Si arduum videatur, aut ultra modum ingenii Medentium, qui ſenſuales ſunt phyſici, reſtituendum illud æquilibrium; ad phyſices & mechanices rationem illud ſic accomodare diſces. Cogita datam eſſe ſolidis vim immenſam, quam ne ulterius, quàm par eſt, progrederetur æquilibrari, voluit temperari Creator certo liquidorum libramine. Sanitatis ergo tutela in eo erit, ut ſolidorum elater, nec intenſior ſit nec mollior, adeo ut ſolida vigeant, non rigeant, cedant ultro, non flaccefcant. Tum ut fluida nec creſcant, aut decreſcant nimium & in craſi nativa perſeverent. Hæc ſi aliunde nutet, aut periclitetur ſymmetria, Medentis officii erit, qua ex parte ruet fulcire eam aut reparare. Artis Medicinæ ergo munus, & dexteritas erit in explorando fibræ motricis ſtatu, tono, facilitate; tum poſteà in aſſequenda liquidorum quantitate, motu, integritate. Obſervando inprimis a nihilo metuendum eſſe magis, quàm a ſolidis tantùm, unde virtus maxima ipſis inhæret; ita periculum majus; in illorum proinde ſervando mulcendove tono occupandam eſſe Medentis curam: maxime cum ſanguinis, qui ſub ſanitate mitis, benignus, & ductilis erat, ſub morbis tumultu, impetu, acrimonia petulans factus, ſolidis, quibus continetur primùm inſultat, quorum fibras ille modis & locis ſtimulat, pungit, vellicat, qua de cauſa ab horroribus, vertigine auſpicantur non raro plures affectus. Sic intenſior factus ſolidorum elater fibrarum inducit criſpaturas, ſpaſmos, vaſorumque contrictiones & coarctationes, quæ fluidis obices ponunt, hinc in capillaribus ſanguinis mora, lentor, ſtagnatio, obſtructio tandem, ſi pri-

mum labens tantum æquilibrium, alicubi tandem peſſumdentur. Sed id mali nihil citius accelerabit, quàm liquidorum moles, quæ ſub morbis inſigniter augetur; cohibitæ enim coctiones, ac proinde ſecretiones, ſuccos, & ſanguinem mire cumulant, qui ſua inſolente multitudine rebellant, ſolidorumque detrectant juga, & impetu facto in viſcus quoddam impingendo apoſtaſin committunt.

Talia adorabunt Medicinæ Parentes ſumma illa cura, qua partium laxitatem perveſtigabant, ut remediis ſecuritatem & prognoſi certitudinem conciliarent. Ii ex cutis tepore, pulſus, & hypochondriorum mollitudine, humida lingua, alvi facilitate ſalutem ægris augurabuntur; quæ ſi deſiderantur, uti ſolent fotu, balneo, litu, enematum, diluentium uſu inducere ſtudebant, ut ad catharſin tutum pateret iter. Hanc autem unice laudabant, ſi non tam copioſa, quàm facilis erat, quæ non ſeroſa crudaque liquamina, ſed *veros*, ut ajebant, *humores* eliminabat. His, ſit venia verbis & nominibus, de cætero ad æquilibrii leges collimaſſe eos diceres, adeo in illas quadrare videtur eorum Medendi ratio. Quid enim melius oſtendit laxari & a ſpaſmo liberari partium fibras, tum purgantis opera ſolvi, qui mora hærebant, coagulabanturque, morboſos ſuccos, quàm denſiorum humorum liberalis egeſtio; quæ ſi ſeroſorum fuerit, avulſi potius extortive putidi laticis indicium eſt, & per ſtrictiſſimos adhuc & corrugatos hiatus, quam victi morboſi humoris ſponteque loco cedentis, perque liberos, patentes, & laxatos oſculorum exitus.

Meritò igitur analogiſmũ agnoſcere convenit cum oculatiſſimo *Baglivo* noſtro, ideſt affinitatem quandam inter morbos, quæ in hac, quam proponimus, morborum cauſa communi fundabitur; in labente ſcilicet vel perdite fluidorum cum ſolidis æquilibrio. Conſtat ſaltem nullum dari morbum, in quem non competat talis hæc communis cauſa. Si enim viſcoſus quoddam inciderit morbus, inibi æquilibrium aut infirmari aut peſſumdari concipitur. Si in totum corpus (cujuſmodi ſunt febres) ubique labare æquilibrium aut ruere auguraberis, illico (ni avertat Medici ſagacitas) in aliquo viſcere (apoſtaſi facta) periturum. Hinc quoque rationes eliciuntur, quibus fit, ut mutentur, transformentur, ſibi ſuccedant, & in ſeſe invicem abeant morbi, qui toto cœlo diverſi creduntur: quod Medentibus *humoriſtis* explicare hactenus fuit in conceſſum. Revera enim quo mecaniſmo, qui hanc partem modo obſidebat humor, certæ qualitatis, partique laboranti proprio circuitu addictus, ad alteram ſubito avolabis, locum & indolem ſubito mutaturus. Non item ſi ad æquilibrii rationem confugias, qua in opinione metamorphoſes morborum erunt nihil aliud, quàm modo in hanc, modo in alteram partem inducta corrugatio aut relaxatio, unde fit, ut dum in parte primum affecta æquilibrium reparatur, in altera illico peſſumdetur. Pœnas enim impetu facto ſanguinem in viſcus quoddam irruere, inibi æquilibrium rumpi periclitatur. Tunc ſolers Medicus alterando, laxando, ſtimulando, vacuandove imminentem hanc cladem diſſipare tentabit, ſin minus obſeſſam partem pro virili ſublevando, firmando, tuendoque efficiet obtinebitque, in ignobiliores aut firmas minus partes morbi impetus feratur, ubi deſpumet, rabiemque deponat. Sed cum in avertendis malis arte adhuc potior ſit Natura Medicatrix, mirari deſines, ſi dum incerto ancipitique certamine colluctatur, hos vel illos rumpas obices, partium quarumdam tonum laxet, dum aliarum fiet conſtrictio, ſicque ad varias ſedes pellat morbi inſultus, uſque dum in aliquo viſcere, quod infirmus offenderit, pedem figat morbus. Sic apoplexiam paralyſi, ac febres bene multas, pleuritides, &c. diarrhæis, ſudoribus, &c. finiri vides: Nec admodum laborabis hìc in aſſignanda cauſa, qua ſit humor certæ naturæ, qui modo quendam morbum fovebat, illico mutatus alterum loco & natura diverſum generis, alterius morborum inferre videtur. Hic enim meminiſſe ſufficiat, ruentis, & labefactati quadam in parte æquilibrii, ut primum indicium eſt, ſic primum effectum eſſe ſecer-

nen-

nendorum in ea reſtagnationem, & moram, unde humor, qui ſub priori morbo ex er-citus erat, inducta relaxatione ſolutione quaſi vaneſcet. Sed ſi tunc pulſus tantum non diſſipatus morbi inſultus partis alterius æquilibrio vim inferat & corrugationem, huic alteri parti proprius erit, humor intercipietur, morborum facie & natura diverſum commiſſurus. Porro a corrugatione (quæ præcipua labentis æquilibrii cauſa eſt) maximam morborum partem committi argumentum eſt narcoticorum virtus tam multis morbis, communibus, propriis, chronicis, acutis, ſympathicis, idiopathicis, primigeniis, ſymptomaticis tamque utiliter ſerviens, omnium remediorum alterantium, vacuantium, purgantium, ſuderiferorum, cardiacorum operas ſecundas haud adjuvans; nulli non amica parti (*Vide Tiringium de laudano*) cerebro, ſtomacho, pectori, abdomini: adeo ut ex opio ſi aliunde panacea ferme expectaretur. Rem adhuc evincit magis hyſtericorum affectuum natura, qui omnium maxima ſpaſmodici nullius non conſenſu habentur. In his autem quod tam multiformes quotidie eadem in ægrotante ſymptomatum tot quaſi morborum facies animadvertas, unica cauſa eſt alterna nempe partium facta ſpaſmodica corrugatio aut relaxatio. Hinc quæ modo pallida jacebat, ſemianimis, & vera mortis imago, eadem non multo poſt garrula fit in riſum effuſa; altera inſomnes ducebat noctes, quæ poſtea ſopore gravabitur; alterius menſes ſiſtebantur, qui progrediente morbo affatim & periculoſe prorumpent. Adde in hac citam eſſe alvum, aſtrictam in altera. Illa vomiturit aſſidue, hæc vomitoria quoque retinet. In aliis membra dolore rigent, in multis ſtupent, dumque plures fætidis gaudent, non paucæ ſuaveolentibus recreantur. Adeo verum eſt a cauſa communi, nutante ſcilicet plus minus æquilibrio partium, ab earumque inducta criſpatura & relaxatione, ut varia hæc oriuntur ſymptomata, ſic varios, quotquot ſunt, poſſe committi morbos.

Rogabis quid, in tanta ſyſtematum copia, prærogativæ teneat, poſtremum illud, quod ex Bagliviano opere innuitur. Mehercle admodum, in varias partes ſciſſa vides Medentium ingenia, quæ ſic conciliabis. Bagliviani enim ſyſtematis commendatio eſt nulli adverſari, nemini non concordare, adeo ut cæterorum ſyſtematum baſis ſit & norma, coronis ac complementum, illorum enim uſus oſtendit ac moderatur, abuſus emendat. Hic acidum confodiendum debere putat, ille ſeri colluviem vacuandum, tertius calorem reſtinguendum, ſedandas quartus ſubtilis materiæ turbas, ultimus ſolvendam accelerandumque ſanguinis lentorem, omnia hæc, fidelia una & eadem obtinebis, ſi in æquilibrium reſtituendum incumbas. Ut enim pereunte æquilibrio ſucci morantur, lentore aceſcunt, turbantur, ſervent, incaleſcunt, ſic hæc omnia æquilibrio reſtituto illico ceſſabunt. Talis ſyſtematis beneficio fiet adhuc, ut impoſterum eodem colliment Medicorum operæ, ſermones, conſilia, in unius nempe æquilibrii reſtutionem, fietque omnium ſermo idem, intentio communis, loquela una. De concentu enim, proportione & harmonia partium cogitabunt omnes, acidum, calorem, lentorem, & humorum efferveſcentiam proferentes minus ut morborum cauſas, quàm ut communis cauſæ morborum, labefactati nempe æquilibrii effectus & ſymptomata. Præterea in animo habentes, in harmonia, & proportionibus reddendis ponendam eſſe Medici curam, a remediis fortioribus, turbulentis, exaſperantibus metuere diſcent, ea perferentes, quæ pacem ſectantur, ſedantque tumultus. Tandem quid non utilitatis huic arti redibit & ægris? Ad corporis enim æconomiæ leges, quæ ordinis, rationis & proportionum ſunt, ſuas formare mentes cogentur Medici, vulgaribus de humorum ſaburræ multitudinis & craſſitiei notionibus ad plebeculam ablegatis; ſicque quod *Baglivi* noſtri laus erit, lucem caligini, pacem diſſidiis, præjudiciis veritatem, plauſu omnium ſuccedere videbit Medicina.

Cæterum ſi quoſdam offendat, quod Authoris mentem delirare videamur, igno-

ſcet, cum attenderit ea non eſſe Bagliviana opera, quæ ſtipitum inſtar inanium truncum & ramos vix concipiunt, melius comparaveris fœcundis iis germinibus, quæ ultro fruticant. Sentias enim in iis recondita totius Medendi Scientiæ ſemina, quæ obviorum quorumvis Medentium meditatione exculta pullulant ultra ac ſoboleſcunt. Interim cum tantum virum æmulari ſolum detur, non aſſequi, præterquam quod ut ea, quæ noſtra ſunt, Doctioribus nec Zelotypis recoquenda præponimus, non eam nobis eſſe mentem profitemur, ſenſum Baglivianum adulterandi, ſed aperiendi illius, & interpretandi, quo in negotio, ſi quid delicti admiſerimus, hoc totum noſtrum erit, felix tamen nec pœnitendum, ſi errore noſtro invitatus humaniſſimus Author, ſua, qua ſolitus eſt, benevolentia meliora ſuppeditet ac ſubſtituat.

Sequitur ejuſdem diſſertationis pars altera, quæ de lapidum, &c. vegetatione tractat: Alterum novi argumenti genus, quo analogiſmus naturæ evincitur. Hinc enim licet quid eſſe commune plantarum inter & foſſilium naturas, cum pari ratione utraque creſcant ac pullulent; argumento, ſimilem ubique eſſe Naturam, quæ ſimpliciſſima ex iiſdem & paucis mira & diſſimilia producit. Hic adhuc mirari ſubit ex re fluidiſſima & molli, ſolidiſſima enaſci & duriſſima; hic enim oſtenditur multigenis obſervationibus aquæ genus eſſe, unde ſuos natales ducant lapides & gemmæ.

Diſſertationem claudit appendicis loco terræ motus hiſtoria, ubi non pauca reperias, quæ hiſtoriam naturalem valde illuſtrant & augent.

Sequuntur Epiſtolæ ex præcipuis Europæ locis ad celeberrimum Authorem noſtrum undique miſſæ, luculentiſſima tot argumenta, quibus *Baglivi* operum utilitatem & præſtantiam non apud nos ſolum, ſed apud diſſitas gentes celebrari patet; verius appellabis Baglivianæ veritatis publica teſtimonia. Si enim *vox DEI ſit vox Populi*; cœlo terriſque probari Bagliviana opera palam eſt, quæ non unius populi voce, ſed univerſis Populorum ſuffragiis approbantur. Animæ ſunt vulgares, quarum fama ſenſim ac lente ſerpendo creſcit, magna autem nomina ſtatim adoleſcunt. Hujus generis ſit, oportet, Bagliviana virtus, quæ privata diu durare non potuit, ſed illico publica facta eſt. Ecce tamen tot inter plauſus calumniatoris dentem experitur, adeo ubique ſerpit Zoilorum gens, quælibet in quemvis opprobria dicere ſæva. Is eſt (*Jacob. le Mortii fundamenta tract. chymia vindicata, &c.*) D. *le Mort* cujus nomini parcere & honori voluntas fuiſſet, arti enim chymicæ apud Batavos, proindeque Medicinæ ſervit utiliter. Sed iſthæc ſors eſt maledicorum bonorum nomini invidendo, proprio luunt, ac retaliant. Per quæ enim quis peccat; per hæc & punitur. Tota autem D. *le M rt* adverſus D. *Baglivum* querelarum ſumma eſt, Chymiæ contemptus, de quo cum *Baglivo* vehementer expoſtulat. Sed *le Mortium* fallit in Chymiam cæcus amor, qui cum veros, quibus chymia obnoxia eſt, nævos non videt, aliis, quos odit, imaginarios imputat. Sed injuria hæc a *le Mortio* vibrata in *Baglivum*, inulta non abiit. Illum enim incaute locutum acriter refutat, arguitque mendacii *D. Goris* (*Chymia liberata, &c. per Gerardum Goris*) apud Batavos optimæ Chymiæ decus ac vindex. Tam autem ambitioſa eſt Chymiæ tyrannis: deſpici ſe putat, ſi ceſſet adulari; amatores enim ambit non amicos, mancipia non auditores, ſolo eorum ſolidatio gaudens, qui cultores minus quàm adoratores illius facti, furnos & chymica crepant mera, quibus cogitata quævis & inventa optima claudicare videntur, niſi Chymiam ſapiant, aut parentem agnoſcant. Sic eſt veſanus amor, *quisquis* enim (ut ajunt) *amat ranam, ranam putat eſſe Dianam*. Hæc autem *le Morti* querimonia adverſus clariſſimum Authorem noſtrum, argumentum dedit amiciſſimæ & eruditiſſimæ epiſtolæ D. *Palilii* Romani Medici meritiſſimi, quam hic habes, ubi amicum ulciſcendo *Palilius*, *Hippocratis* & *Baglivi* miſcet cauſas. Veram Medicinæ praxim, & theoriam tuendo adverſus *le Mortium*, & ſimiles Chymiæ zelatores. Nec immerito utriuſque litem communem facit,

Græ-

Græcorum enim *Hippocrati* propius accedit nemo, quàm *Baglivus* Romanorum *Hippocrates.*

Epiſtolarum (ut & diſſertationum) quæ ſuperſunt, argumenta exſcribere longius iret, ea tamen pretermittenda non eſt epiſtola, qua reſpondet Author ſapientiſſimus D. *Andry* Medico Pariſienſi clariſſimo. Hic ſcita officiique plena epiſtola *Baglivum* interrogaverat *de purgatione in principio morborum*; reſcribens *Baglivus* admonet, quàm ſtrictiſſimis cancellis coërceri debeat purgatio in acutis. *Ubi enim*, ait, *minima apparet ſuſpicio acuti & inflammatorii morbi a purgatione in principio omnimode abſtineo, ut in mea praxi animadverti, nec indiſcriminatim morborum omnium curatio a purgatione inchoanda eſt, ſicuti plures apud vos faciunt, nec tales apud vos deſunt.* Imo ſi cum acutis conjunctæ ſunt febres earum initio ſanguinis miſſionem ſemel & pluries celebrandam ſuadet & laudat *Baglivus* adverſus *Helmontianos*, ideſt ejuſmodi homines, qui ſanguinis miſſionem indeſinenter allatrantes, illius vellicandæ occaſionem paſſim & ex induſtria, ſcriptis, & verbo aucupantur: gens interea Medentium, qui dum haberi volunt humani ſanguinis avari, ægrorum miſerè prodigunt vitas; tales enim teſte *Baglivo* a ſanguinis miſſione abſtinendo, mille in pericula ægros conjiciunt. Poſthac non erit, unde *Baglivi* & orgaſmi nominibus amplius abutantur purgationis æmulatores, aut ſi quid audeant, id criminis utpote, invitis ac reclamantibus Medendi magiſtris, commiſſum in Authores ipſos redundabit. Plura alia ſubjungenda reſtant, quæ opus ſimul ac Authorem mire commendarent, ſed ſuperſedere jubet publica vox, noſtrorum non tantum, ſed & exterorum; *vide epiſtolas ad Authorem ſcriptas imprimis a D. Hotton*) editionis hujus moræ impatiens; quæquæ hæc ut ut rudi præcipitique calamo ſcripta ſatis eſſe clamat. Manum ergo de tabula. Et quidem fortunæ periculo imparatique lectoris inclementiæ relictum nihil periclitaretur hoc opus, quod blanditias moroſi, facilibus delicias parat.

AUTHORIS PRAEFATIO.

PRUDENTIA judicandi rectè de morbis, graviſſima res eſt, eademque præſentis operis argumentum. Medicina namque, vel prudentia eſt, vel prudentiæ ſpecies, cui perficiendæ cum nihil æquè conducat, ac experientia, propterea nemini mirum videri debet, quod ob eandem, vel nihil, vel male adhibitam, tantus in Medicina hoc ſæculo & errorum & Errantium numerus excreverit. Expleto nuperis Neapoli ſtudiorum meorum curriculo, & ora maritima Dalmatiæ peragrata, nil magis in votis erat, quàm Italiæ Academias adire, ut, ecquis eſſet in iis, poſt tot, tantoſque novitatum rumores, Praxeos Medicæ ſtatus addiſcerem. Unde illuſtratus diligenter ſingulis dici vix poteſt, quam labefactatam ab opinandi licentia Medicinam, & a priſca ſua Sapientia deſciviſſe Noſtrates repererim.

In nonnullis namque Academiis, ita male adverſus Veterum opiniones affectos vidi, ut humanæ mentis majeſtatem imminutam putent, ſi in legendis Galenicorum libris operæ quid, vel temporis collocetur. Ob idque ſuum miſere torqueri, vexarique ingenium, ut novum quid, & hactenus inauditum commiſci poſſint, & ſi quid ejuſmodi fuerint aſſecuti, præclarè ſecum, & cum re medica egiſſe arbitrentur. In aliis contra tam anxie, & religioſe theorematis Veterum inhærere, ut inventa Recentiorum quantumvis præclara, & utilia exagitare non deſinant; ſoliſque contenti purgantibus, venæ ſectionibus, & veſicantibus, morborum omnium curationem uno, quod ajunt, calceo metiuntur. In omnibus denique perpetuas eſſe inter Medicos contentiones, odia, & imprudentem quandam, aut ad fingendas novitates proclivitatem, aut in anticipatis opinionibus perperam retinendis pervicaciam. Et quod his omnibus pejus eſt, Medicinam Parentem ſuam, & magiſtram, non clam ſolummodo, & in privatis colloquiis, ſed palam, & ſparſis in vulgus libris, tamquam incertam, & præſtigiatricem proſcindere, tanto certe illius, ejuſdemque Profeſſorum detrimento, ut quæ ſummos apud Viros in pretio ſemper fuit, habuitque vel ipſos Reges ſibi perpetuo obnoxios Scientiarum Princeps, deſpecta jaceat multis jam locis, & antelatas ſibi, vel viliſſimas, imo perniciosiſſimas artes, vehementer doleat.

Ob iſtam itaque infinitam propemodum opinionum varietatem, cui memet potius addicerem, animi dubius, eo tandem deveni, ut nullius in verba jurare, ſed ſolo præeunte Rationis, & Experientiæ lumine acriter, & indefeſſè veritatem inveſtigare decernerem. Qua ratione, inſtitutis per non exiguum temporis ſpatium ſeverioribus morborum obſervationibus, in variis Italiæ Xenodochiis, deprehendi me paucioribus menſibus, quam antea annis, majores hac in arte progreſſus habuiſſe, ac nihil omnino magis verum eſſe, quàm quod olim a Manilio uſurpatum legimus. Artem experientia fecit, exemplo monſtrante viam. Cum vero iſtæ meæ obſervationes primum quidem negligenter, & memoriæ tantum cauſa ſcriptæ, poſtmodum autem incerta quædam genera digeſtæ, in Amicorum manus perveniſſent: iſti prorſus a me contendere, multiſque verbis agere, ut eis publici juris facerem. At mihi, tum tenuitatis meæ conſcio, tum etiam non ignaro deſpectui vulgo haberi Medicum, cui auctoritatem canities, & longa ætas non conciliaverit, certum omnino erat petentibus, quin & vim prope facientibus nequaquam cedere, niſi tandem invitum, ac reluctantem a ſententia mea diſcedere coegiſſet ſummorum Virorum auctoritate; quorum omnium longo ordine hic nomina recenſere nolim, ne in aliquod videar oſtentationis, inaniſve gloriæ vitium incurrere.

Antequam dicendi finem faciam, librum iſtum lecturos hoc unum rogo, ut me in ingerenda, ac ſæpius inculcanda, experientiæ, & naturæ imitandæ neceſſitate, nec non hypotheſeon, ac ſyſtematum vanitate explodenda; moleſtum forte, ac fere putidum, excu-

cuſatum habère velint! Equidem in lamentanda tantæ artis calamitate, exiſtimavi neceſſario mihi eſſe, de unico quod adhiberi poſſit remedio, ſi non ſubtilius (quod præſtare nequeam) diſputandum, ac certe, quod fas eſt, ſæpius, ac dolentius deplorandum. Nemo porro diſſ.rit, ubi ſumma res agitur, auribus ſerviendum eſſe, ſed potius ea dici oportere, quæ tempus, quæ rei magnitudo, quæ urgens neceſſitas poſtularent. Enim vero cum tota Medicinæ prudentia in eo poſita videatur, ut morbum cum morbo, tempus cum tempore, hominem cum homine compares, quo advenientia & creſcentia mala ſuis certis ſignis, ac nominibus ea diſtinguere iiſdemque idonea, aptave remedia adhibere queas, nemo certe inficias, inveneris, nullam prorſus & Nobiliſſimæ Scientiæ exornandæ, & curandis hominibus utiliorem operam navari poſſe, quàm ſi præſtantiſſimæ artis Studioſi, immenſo retrò tempore jam factas a Majoribus noſtris obſervationes attenderent, novâſque in dies animadverterent, ac notarent. Quam quidem promovendæ artis rationem, ſi jam inde ab Hippocratis *temporibus ad hanc noſtram uſque ætatem, conſtanter homines retinuiſſent, dici vix poteſt, quot quantique progreſſus hac hodie parte haberentur. Cur vero rem aliqui adeo neceſſariam, tam præclaram, atque ita feliciter inſtitutam relinquerint, ut ſe infinitis, & (ut Apoſtoli verbis utar)* interminatis quæſtionibus, *&* λογομαχίαις *implicarent, aliam afferre cauſam non poſſem, quàm offenſi, ac ulciſcentis Numinis iram. Hoc ſane, vel invitus fatebitur, quisquis in ætatem hanc noſtram oculos conjecerit; cum enim cæteræ omnes qua diſciplinæ, qua artes, non ſolum in priſtinum ſplendorem reſtitutæ fuerint, ſed in dies enim magis magisque excultæ, novisque inventis ornatæ floreant; ſola Medicinæ praxis, neſcio quo fato, maxima ſui parte jaceat, & quod maxime docendum, vilior quotidie apud indoctos evadet. Quod cur ita ſit, id unum in cauſa eſſe arbitror, quod obſervationum, unde Ars præſtantiſſima effecta fuerat, ratione contempta, ſyſtematis, & hypotheſibus prorſus indulſerint; non tam de cognoſcendis, curandiſque morbis, quàm quo pacto eorum probabilem rationem redderentur ſolliciti. Ex quo fit, ut in maximam, humani generis perniciem, & Medicinæ dedecus, non jam tutiſſima Artis præſcripta, ſed proprii ingenii commenta conſulant.*

Cæterum nolim quis exiſtimet, me huic operi faciundo, accinctum eſſe, ut inanem gloriam aucuparer, meumque per ora hominum nomen utcumque volitaret; etenim nil mihi antius eſt, quam & æternæ vitæ memoria, & caducarum, fluxarumque rerum conſideratione, me ab hujuſce vitæ blanditiis, atque illecebris revocare.

Nullis nota Quiritibus
Ætas, per tacitum ſtat.
Sic, cum tranſierit mei
Nullo cum ſtrepitu dies,
Plebejus moriar ſenex.
Illi mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur ſibi. (*Senec. Trag. Thyeſt. act. 2.*)

Solus veritatis amor, & communis utilitatis ſtudium, ad has partes ſuſcipiendas impulerunt. Quid, quantumque hoc meum ſit, prudentis, ac boni Viri judicium eſto; mihi ſatis ſuperque erit, illud, & publicæ utilitati, & præſertim Romanorum Civium incolumitati tantum conſecraſſe.

Romæ Prid. Kal. Martias MDCXCVI.

LECTO-

LECTORI.

QUÆ huic XIX. Editioni de novo acceſſerunt, oſtendunt paginæ intercurrentes, ubi paſſim caractere haud eodem, vulgò currenti, ectypactæ eſtant, ac Notulis, Additionibus, Hiſtoriiſque Morborum & Simplicium quorundam nonnullis ad rem facientibus refertæ, quaſi ab initio uſque ad finem totius Libri, & Operũ omniũ, in quibus totus eſt *Baglivus* in aſtruendâ, ſtabiliendâve ſolidorum Medicinâ, &c. hæc fortè pauca videbuntur iis, qui res ſolâ ex mole æſtimare norunt; his attamen aſſentiri (alia licet de cauſa) non veremur. Præterquam quod enim maxima literato Orbi periiſſe crederemus, etiamſi pauca tantum ex iis, quæ *Baglivum* ſapiunt, nobis excidiſſent, pauca revera manebunt ſemper & brevia, quæ tanti viri mentem referunt & nomen; utpote cum ſemel & iterum perlecta ſalivam moveant, maximumque linquant deſiderium. Itaque pauca hæc, magno in numero Sapientibus erunt, quibus *Baglivi* ingenium revocabunt, aut repræſentabunt umbram. Sint ſaltem tanti viri nobiles reliquiæ, uſque dum felicior nobis afflaverit fortuna, quæ cæteras illius lucubrationes tandem aliquando revelet, aut proferat. Eſt autem unde vellicet nos ejuſmodi ſpes, quem enim promiſerat tractatum *de morborum ſucceſſionibus*, hunc ad umbilicum perduxiſſe ſe ſcribebat ad Amicum, lucique paratum tenere. Tantillum inde ſolatii; ſed quid dolorem noſtrum levare, quid mœrorem mitigare poſſet? fuit *Baglivus*! luctus ingens, exigua ſolatia.

Fecit materiæ affinitas, ut exquiſitum *Santorini* Medici apud Venetos meritiſſimi, opus hìc adjunctum videas. Diſſerit enim hìc Author ſapientiſſimus *de Fibra motrice*, cujus *texturam*, *elaterem*, *oſcillandi rationem* ſic aperit, exponitve, ut dum multa, quæ huic doctrinæ deerant, ſupplet, vix pauca Poſteris ſupplenda relinquit. Quæ ſequuntur de *Nutritione*, de *Hæmorrhoidibus*, & de *Catameniis*, apta ſunt apprime, & valida ad confirmandas *fibrarum potentias*, *vires*, *energias*. Porro ſingula hæc, ut non mediocrem Authoris in meditando ſagacitatem oſtendunt, ſic illius evincunt in medendo peritiam. Tu interim benevolentiâ, qua polles, excipe; &, ut Neſtoreos percontare valeas Annos, Vale.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI

DE

PRAXI MEDICA

LIBER I.

CAPUT I.

De maxima Obſervationum in Re Medica neceſſitate

MONITA.

§. I.

MEDICUS Naturæ Miniſter, & Interpres, quicquid meditetur & faciat, ſi Naturæ non obtemperat, Naturæ non imperat. Origines namque morborum, & cauſæ longè abſtruſiores ſunt, quàm ut humanæ mentis acies, eouſque penetrare poſſit, ſæpiuſque Natura novum opus exorditur, ubi conatus noſtri deſiere.

II. Longarum obſervationum præſidio inſtructa mens ſagax potiſſimam curandorum hominum rationem aſſequitur; præſertim ſi librorum lectio acceſſerit, iis tamen evolvendis, niſi maximas adhibeat cautiones, verendum eſt, ne ibidem novam inveniat errandi cauſam, unde nova ſe poſſe doctrinæ adjumenta petere exiſtimabat.

III. Natura non Hominis voce loquitur Hippocrates Medicorum Romulus; cui nec ætas priſca vidit parem in re medica, nec videbit futura, niſi demum reſipiſcant Medici, & velut ab alto ſomno excitati, videant quantum differat hiſtorica, & maſcula Græcorum Medicina, a ſpeculativa, & penſili novorum Hominum. Et minùs impoſterum fictis animi ſententiis tribuentes decernant Medicinam, non ad mentis noſtræ anguſtias aſſe arctandam, ſed potiùs in apertum ex hiſce anguſtiis Naturæ campum revocandam.

IV. Quidquid hodiernam theoriam a priſca diſtinguit ruditate, id omne debemus Philoſophiæ experimentali noſtro hoc ſæculo inſtitutæ. Sed quò magis privatorum laboribus utilitas publica augeſcat; reliquum eſt, ut eadem ratione ad perfectam praxeos notitiam pervenire (quod totius artis caput eſt) totis viribus contendat noſtrorum hominum induſtria. Sic enim inſitas jamdiu, & anticipatas mentibus noſtris opiniones: quas maximùm noſtrorum errorum fontem meritò dixerim; non ſolum deponet, ſed efficiet, ut ex infante, & rudi, & adulta demum & ſapiens evadat Medicina.

V. Novi Veteribus non opponendi, ſed quoad fieri poteſt, perpetuo jungendi foedere. Quid enim inſulſiùs, quam ubi reconſentiunt, eos verbis diffidentes facere. Hæc novas fingendi voces libido, mirum eſt, ut Tyronem jam feliciter progredientem retardat, eique tenebras, ac diffidentiam ex equivocis effundit, qua de cauſa ſæpius ubi ſit, & quò ſe ferre debeat in morborum curationibus, dubitat, ſæpiùs impingit, & non raro veri, aut veriſimili ſpecie, vel fallit, vel fallitur. Quod ſpectat ad ægrotantes. Hi ſanè nil ſua intereſſe putant, ſi morborum effectus, & corporis animati principia rudioribus Antiquorum vocabulis appellaveris; dummodo veras curandi rationes perfectè noveris verbaque tua tranſeant in facta, atque eventus reſpondeant promiſſis.

VI. Nil magis à vera morborum cognitione mentem retrahit, quam effrœnis illa ſpeculandi, diſputandique licentia, cui in ipſa praxi adeò indulſere Medici Arabes, & quotquot poſt eos fuere Galenici, prætervectis lætis, latiſque Naturæ campis, ubi exultare liberiùs præclara adeò ingenia potuiſſent, ſe in Dialecticorum tricas, ac dumenta conjicere maluerunt; quibus diù occupati, atque irretiti, nunquam ad novorum inventorum ſpem animum erexerunt.

VII. Medicina non ingenii humani partus eſt, ſed temporis filia; quam ut de divinatione Veteres quondam crediderunt ex iis, quæ uſus diuturnus notavit, effectam merito dixeris. Definiri poteſt Vir cognoſcens, videns, & explicans ex iis, quæ longo tempore, atque ſignificatione eventus obſervavit, atque animadvertit, diverſa morborum genera: hiſque non exprobabili quadam hypotheſi remedia adhibens, ſed ab artis divinæ præſcriptis longo uſu comprobatis, perpetuam Medicinam petens. Hæc medendi diſciplina ſi cum hypotheticæ ſplendore, faſtu & magnificentia conferatur: tenuis quidem, imò vilis fortaſſe, ac contemnenda videbitur. At in illa nihil ſalutaris, ac vitali, ineſt, verùm mira dumtaxat ramorum, foliorumve luxuries, ad aſpectum quidem pulchra, ſed ſtatim flacceſcens, ubi primùm eam novitatis gratia, tanquam ſaccus, defecerit. Hæc verò, quam modò deſcripſimus, cum non ex rebus fictis, commentitiiſque conſtet, non oſtentationis, nec inanis, ſed quæ in curandis Hominibus ſita eſt veræ, gravis, ſolidæque gloriæ cupida, nec ad oſtentandos flores, ſed ad uberrimos, & jucundiſſimos fructus proferendos comparata, in dies magis, magiſque creſcit, ac vegitior fit.

VIII. Ad artem medicam, vere ac propriè non pertinere eam diſciplinæ noſtræ partem, quæ nimium tribuit ſpeculationibus, Hominum eſt prudenter, ac conſiderate loquentium. Ars enim ex rebus penitus perſpectis, planeque cognitis, atque ab opinionis arbitrio ſejunctis præceptionibus conſtat; datque rationes certas, quæ habent ordinem, & quaſdam errare in faciendo non patentes vias: at hypoteſibus, quibus hodiè tantoperè delectemur, quid incertius? An ea quicquam aliud habent, ut plurimum niſi meras conjecturas, quibus ex ſimilitudine in varias partes, nonnunquam etiam contrarias trahimus? Non in humani profectò ingenii acumine ſita eſt ars præſtantiſſima, quam diligens, accurata, & ſagax nota Naturæ, atque animadverſio peperit; ſed potius variis cujuſque ætatis Doctorum laboribus coacervata Sapientia dicenda eſt, Hominumque multorum mens in unum quaſi collecta.

IX. Ab

IX. Ab ardenti, & flagranti illo in novas hypotheſes ſtudio, quot, & quanta in Medicinam irruperint mala, longum eſt, & non neceſſarium hic commemorare; ſed hoc paucis dicam, primum quidem quòd præclariſſima quæque ingenia doctis, & ingenioſis illis fabulis, quaſi delinita, ad rudiorem & craſſiorem, ut ajunt Minervam, hoc eſt, ad obſervandas morborum qualitates, & medicamentorum vires, ac proprietates periclitandas, deſcendere, plerumque non ſolùm pigeat, ſed etiam pudeat. Alterum verò, quod ſtudioſorum animi, quibus ſemel imbuti ſunt fictis, ac commentitiis ſententiis, aſſiduitate, ac uſu eouſque aſſueſcant, ut eas poſtmodum in Medicina facienda, non probabilium loco dumtaxat ut primum habeant, ſed tanquam certas adhibere nequaquam dubitent.

X. Statis ſuperque ingenioſis phiſices hypoteſibus, & ſubtilibus Logices diviſionibus, ac definitionibus hucuſque indulſimus: His omnibus ars noſtra illuſtratur, non officitur. Natura ſui juris eſt, ac longius, latiusque patet, quam ut certos ei fines, anguſtoſque humani ingenii terminos conſtituamur, extra quos egredi non poſſit. Res corporeæ admirabili quadam, eaque æterna, & conſtanti regula gubernatur. Naturæ itaque leges, ſi Hominibus non verba dare, ſed reipſa eos juvare volumus, notare, meditari, obſervare, eiſque adamuſſim obſequi, ac ſervare ſemper opus eſt.

XI. Hoc opuſculum, ut in publicum ederem, non fecit profectò inanis ac popularis curæ captandæ cupiditas, ſed eò adductus ſum, ut multis meorum æqualium hinc inde errantibus viã monſtrarem & aliquantulùm munirem. Nec fugit, fore ut quamplurimi hunc qualemcumque laborem meum non æqui, bonique conſulant. Alii, ut Galenicis adhuc inquinato ſordibus mihi illudere, & ut ſuem ad volutabrum, & tamquam canem rediiſſe ad vomitum, clamitare. Alii in Empiricorum tranſiiſſe caſtra, eiſque nomen dediſſe: ſin minus audaciæ certè, ac temeritatis arguere, quod omnium propè Recentiorum in idem conſpirantium votis intercedere obnitique voluerim. Hæc aliaq; id genus, ut facilè contemnerem, effecit, a prima uſque ætate inſedit veritatis amor, ac publici ſtudii commodum. Enim verò puduiſſet, minus apud Chriſtianum Philoſophum, quam olim apud ſapientes Ethnicos valere priſcum illud effatum; *Utilitate hominum nil debet eſſe homini antiquiùs.*

XII. Qui rationem cum experientia conflictare volunt, ne illi omnes deſipere mihi videntur tàm Empirici, quam Rationales. Quomodo enim dici poteſt, omnes Rationi partes tribuendas eſſe ea in diſciplina, quæ, ut ſapiens quiſque fateri debet, longique temporis uſu, ac periclitatione acquiritur? aut reſpectu ad ſolam experientiam habendam eſſe, & nullo loco rationem eſſe numerandam: modò Rationis nomine, non illa vis animi intelligatur, quæ obſcura naturæ inveſtigans inventio & excogitatio dicitur, & magis ad phyſicam pertinet: ſed illa potius Domina omnium, & Regina Ratio, per quam conſequentia videt Medicus, morborum principia, & cauſas conjicit, eorumdem progreſſus, eventuſq; auguratur & ex rebus præſentibus aſſequitur, ac proſpicit futuras. Has inter Medicos pugnas, & controverſias rogo Deum Optim. Max. ut in magnum humani generis, & præſertim Chriſtianæ Reipublicæ commodum componere velit, quò Medicina tot retro ſæculis miſerè jactata, in placido tranquillitatis, & concordiæ portu tandem conquieſcat.

CAPUT II.

Origo, progreſſus, & quicquid ineſt certi Medicinæ, Obſervationibus magna ex parte debetur.

§. I.

NEceſſitas Medicinam invenit, Experientia perfecit. Quæ quidem prima

ma ætate rudis erat, ac ſtupida; progreſſu verò temporis, accedentibus in dies novis obſervationibus, ſibique mutuo facem quaſi præferentibus, cuncta præſertim regente, ac moderante rationis lumine, liberalis facta eſt & erudita.

II. Vetus adagium: *Lapides ad filum, non verò filum ad lapides pergere*, adamuſſim quadrat in Medicos, qui ſua quæque ratiocinia, perinde quaſi conſtrendæ Medicinæ lapides ad filum rerum creatarum dirigere debent; etenim cum filum objectorum à Deo immutabiliter in Orbe ſubtenſum latum unguem inflecti queat, ut noſtris aptari poſſit fallaciis, neceſſe eſt, ut humanæ mentis rationes ipſi flectantur, & dirigantur in filum.

III. Duo ſunt præcipui Medicinæ cardines, Ratio, & Obſervatio; Obſervatio tamen eſt filum, ad quod dirigi debent Medicorum ratiocinia. Unicuique morbo non fictitia, ſed certa ac propria Natura eſt: certa pariter, ac propria principia, incrementa, ſtatus, declinationes. Et ſicuti hæc omnia nulla mentis ope, ſive independenter à mente peragunt, ita in exploranda illorum Natura nihil uſui nobis erit ſubtilis, & arcta diſputandi ratio, ſed repetita, ac diligens obſervatio eorum, quæ ſingulis accidunt ægrotantibus, nec non ſolertia mentis Naturæ methodo conformis, ac pediſſequa.

IV. Non rarò Medicorum ſpectationi, quamquam ratione, & experientia ſuffultæ eventus non reſpondent; idque non ex regularum præſtantiſſimæ artis defectu; ſed aut ex multiplici, ac pene incredibili cauſarum, tum internarum, tum externarum concurſu; vel potius ex patientis, Aſtantium, & Medici indebitè accommodandi, determinandique ea, quæ ad curationem ſpectant negligentiâ, & erroribus.

V. Multi nimium rationi tribuunt, & nihil experientiæ; multi contra faciunt. Utrique æqualiter peccant, undè tot inter Medicos contentiones, tot inter Theoriam & Praxim diffidia. Nos latet æternumque latebit minima illa, ac ſubtilis non ſolum a ſenſibus, ſed ab humanæ mentis acie prorſus remota, ſolidarum æquè, ac fluidarum corporis viventis partium textura. Fallax quoque non rarò experientia, ſi rationis ductu fuerit deſtituta: Quapropter niſi mutuam ſibi lucem communicent, aliquam erroris auram præbebunt.

VI. Licet nos omnino fugiat, in quo ſitum ſit cujuſque partis vitium, & cujuſque morbi Natura: obſervamus tamen quòd ſuum quique typum habent, certas pariter creſcendi, decreſcendique leges, ſive periodos definitos, & conſtantes. Rem ita omnino eſſe manifeſtè conſtabit, ſi Naturæ ſua ſponte agere permittatur, nec incongrua medendi methodo interpellatur. Quòd ſi ſecus accidat, methodo id non Naturæ tribuendum. Duo namque ægri eadem morbi ſpecie, v. g. Pleuritide effecti, ſed a diverſis Medici diverſa methodo tractati, diverſis pariter corripiuntur ſymptomatis: qua ratione, ſi non in methodo error fiet, multorum ſymptomatum auctor erit Medicus, non morbus.

VII. Si Hippocratis aphoriſmos, præſagia, coacas, &c. cum poſterorum obſervationibus comparaveris, quæ fuit ſuperioribus ſæculis, eadem nunc eſſe morborum Naturam, & eodem ab olim ordine procedere illorum periodos liquido conſtabit. Ex his omnibus deduci jure poterit, Medicinam non adeò incertam eſſe, nec adeò levibus, ut vulgò putant innixam fundamentis, ſed ex regulis certis, multoque uſu confirmatis pronunciare: Obſervationes namque, quæ caput artis ſunt, pro ſubjecto habent humanum corpus, cujus motus ſive naturales, ſive morboſi originem habent ſtabilem, & periodos regulares, ac conſtantes: unde & Medicinæ dogmata talibus ſuperſtructa obſervationibus, fieri vix poteſt, quin certa ſint, & perpetua.

VIII. Id cum probe intellexiſſet Hippocrates totis viribus annixus eſt, ut obſervationes rectè, ac diligenter inſtitueret quarum ope, ac præſidio cognovit morbos habere paſſiones quaſdam conſtantes & inviduas, quaſdam verò adventitias & communes aliis. Conſtantes dependent

ab ipſa individua, & conſtanti morbi natura. Adventitiæ vel â varia medendi methodo, vel á multiplici, & ſemper vario cauſarum concurſu. Harum primas utpotè artis regulas, aphoriſmis, & præceptis concluſit; ceteras ſicuti loco præceptorum haberi noluit;ita etiam nec contemnenda putat,ſed arbitrio boni Viri, hoc eſt prudentis ac ſagacis Medici judicio cõmiſit.

IX. Conſtantes hujuſmodi paſſiones (quæ vocari poſſunt ſigna morborum characteriſtica)interdum claræ ſunt, noſtriſque ſenſibus obviæ, interdum verò obſcuræ, & quarum ratio probabilis difficulter reddi poteſt. Qualeſcumque tamen eæ fuerint, a Medico contemni non debent, ſed eædem prorſus, qua apparent ſimplicitate fideliter adnotari. Nam ſicuti à minima quaque circumſtantia indicationes curativæ petuntur; ita minimi quique, quamvis ſuboſcuri morborum motus inveſtigandi erant, atque deſcribendi. Quo pacto non ſolum morborum hiſtoria abſoluta habebitur & perfecta; ſed quòd magis intereſt, ipſa methodus curativa.

X. Longum eſſet recenſere obſcuros quoſque motus, qui in curandis morbis obſervari ſolent. Ad clariorem argumenti elucidationem cautos dumtaxat adnotabimus. Hujus generis eſt doctrina dierum criticorum, ſive deſpumationi materiæ morboſæ definito febris tempore factæ, quod acuti morbi imparibus diebus ſalutariter deſinant, & qui paribus, ferè ſint lethales: Et contra chronici paribus tùm diebus, tùm menſibus terminentur, ut Veteres obſervarunt. Hujus quoque generis ſunt occultæ morborum inter ſe permutationes, ad has potius, quam ad alias partes, metaſtaſes, occulti pariter partium inter ſe conſenſus. Inter tibias, & pectus; ſimiliter inter pudenda & pectus arcani quidam obſervantur conſenſus. Ulcera antiqua, cauteria, aliaque tibiarum mala intempeſtive, aut imprudenter ſanata in pernicioſos pectoris morbos deſinunt, ut quotidiana conſtat experientia. In morbis pectoris diuretica & pediluvia, utilia ſunt, purgantia contra generaliter noxia: Omnes pleuriticos ſanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor,& ſuppuratio exinde ſupervenerunt. Febres inlermittentes; nullis nec digerentibus, nec ſolventibus, nec febriſugis cedentes remediis, facta venæ ſectione in ſalvatella, frequenter ſanantur feliciſſimè. A dolore forti ad teſtes irruente tuſſis ſicca ſolvitur. *Conſ. 2. epid. ſect. 5.* Cum teſtis intumeſcit à tuſſi, memoriam renovat ſocietatis pectoris, mammarum,genituræ,& vocis *Conſ. 2. epid. ſect. 2.* Si teſtium inflammationi tuſſis ſuperveniat inflammatio ſolvetur, & contra. *Conſ. 2. epid. ſect. 1.* Hydrocele diſcuſſa ſupervenit hydrops pectoris. Democritus de Meara *obſ. med.* Preire, & ſubſequi ſternutamenta in morbis pulmonum, malum. *Conſ. 2. epid. cap. 9.* Arcani quoque quid in ſe habent certæ quædam morborum periodi, & ſtatis horis exacerbationes, ut in doloribus nonnullis obſervamus, nec non in febribus, aliiſque quamplurimis morbis.

XI. Hæc aliaque id genus multa Recentiores Medici, dum audiunt, irrident, dum obſervant, negligunt, magno ægrotantium detrimento. Plura quæ captum noſtrum ſuperant, & contemnenda non ſunt, ſed ſapientiæ pars erit, dum variam illorum naturam per ratiocinia attingere non poſſumus effectus ſaltem exteriùs apparentes diligenter notare, & exindè præcepta ad praxim determinare. Solet enim ingenium humanum, dum deſperat, vel non ſufficit difficilibus detegendis eorumdemque probabili rationi reddendæ ſe conſumere, ac velut atterere in ſupervacaneis. Sive ut ait Franc. Baco fol. m. 293. *Poſtquam homines de veritate invenienda ſemel deſperaverint, omninò omnia fiunt languidiora, ex quo fit, ut deflectant potius ad amœnas diſputationes, & rerum quaſdam peragrationes, quam in ſeveritate inquiſitionis ſe ſubſtineant.* Cæcutiente igitur in hiſce arduis ratione,obſervationes utcumque fuerint delineandæ,nullis ſpeculationum fucis adulteratæ lectoribus proponendæ, ut dicunt olim Aſclepiadorum non ineleganter ſine coloribus pinxiſſe.

XII. Ex antedictis origo Medicinæ, & quicquid ſolidioris eidem ineſt, ab experientia potiſſimum provenit. Quod ſpectat ad peculiarem cujuslibet morbi curationem, arbitror illam rarò feliciter ceſſuram, niſi ratio obſervationi adjungatur. Mille namque morborum cauſæ, varia ægrorum temperamenta, ætates, ſexus, vitæ genera, climata diverſæ Naturæ, variæ annorum conſtitutiones, & varia ſemper influentes, innumera denique alia, quæ ad producendos fovendóſque morbos concurrunt, ita interdùm certam, conſtantemque morbi, & ſuarum ſymptomatum Naturam perturbant, ut difficile ſit veritatem inveſtigare, niſi complexus horum omnium ſagaci rationis uſu perpendatur, & illuſtretur.

CAPUT III.

De impedimentis, quæ Medicorum in obſervando diligentiam huc uſque retardarunt.

§. I.

SI vera ſunt, vel ſaltem veriſimilia, quæ paulò ante ſcripſimus: Reſtat nunc, ut exploremus cauſas, quæ impediverunt, quò minùs Praxis Medica per tale obſervationum ſtudium augeſceretur, atque perficeretur. Deriſio Veterum Medicorum. Falſa Medicorum idola, ſive opiniones falsò præconceptæ. Falſum genus analogiarum, ſive falſæ ſimilitudines. Præpoſtera librorũ lectio. Præpoſtera librorum interpretatio, efficiendorumque ſyſtematum cacoëthe. Intermiſſum ſtudium tractandi de morbis aphoriſticè, &c. præcipua mihi videntur eſſe Impedimenta, quæ Medicorum in obſervando diligentiam, ac per conſequens ipſiuſmet Praxeos progreſſus retardarunt. Quamobrem, ut rei veritas clariùs conſtet, ſingula quæque propriis capitibus examinabimus. Præter antedicta recenſeri quoque poſſent alia quàmplurima, & potiſſimum præpoſtera in adipiſcendis ſcientiis Præceptorum inſtitutio. Iis namque cum mentem noſtram ab anteceptis opinionibus ſolutam primò ſubjiaciamus, ſi contingat, ut vel ſine methodo ſint, vel erroribus implicati, vel minùs acri, & intelligenti judicio præditi: hæc omnia in nos transfuſa, tàm altè mentibus noſtris inſident, ut deleri poſteà haudquaquam poſſint, niſi vel per optimos Præceptores, vel per experientiam ipſam, in rectam veritatis viam dirigamur, & ita dediſcamus ea omnia, quæ noſtrorum errorum primi, ac præcipui fontes erant.

II. Temperamentum cuilibet noſtrum inſitum, ſive innatum ſæpiſſimè compellit nos in errores, ſive ad falsè de rebus judicandum. Præter authoritatem Galeni in libello: *Quod animi mores corporis temperiem ſequantur*: Experientia quotidiana rem ita eſſe omninò nos docet. Multi cæteroquin ſagaces; & docti Viri opinionibus quibuſdam mancipantur, quarum falſitatem, vel rudiſſimus quiſque abundè cognoſcit; at illi ob innatam quandam animi inclinationem, quæ in illas feruntur, non ſolùm certas exiſtimant, ſed ne per evidentiſſimas rationes ab iiſdem removeri patiuntur. Hoc apertiùs conſtat in aliquibus Medicis, cum remedia pro curatione morborum præſcribunt. Sic ſæpè Medicus Natura timidus, & melancholicus, vel temperamento præditus, ut ajunt, frigido, & humido, ob naturalem ſui animi habitum, abhorret à remediis ſpirituoſis, volatilibus, impetum facientibus, aliiſque potentioribus; omniumque morborum curationem aggreditur, per medicamenta humectantia, infrigidantia, pacem humoribus conciliantia, & reliqua minus activa. Contra, qui temperamento fuerit calidus, bilioſus, Natura impatiens, ferox, &c. poſt habitis omnibus refrigerantibus, ac levioribus remediis; nihil libentiùs præſcribet, quàm volatilia, ſpirituoſa, alchalica, aromatica, ferrum, ignem, veſſicantia, purgantia vehementiora, & ſimilia maximi impetus, & activitatis. Et ſicuti pro antedicta naturali inclinatione his præ aliis remediorum generibus delectantur; ita pari-

ri-

riter his præ aliis medicinæ dogmatis, ac præceptis, & per eamdem interdum de Scientiis judicant, ac decernunt. Quamobrem niſi attenta meditatione inclinationi illi obviam ire ſategerint, & internos temperamenti motus recta ratione dirigere noverint, præfatis aliiſque erroribus obnoxii erunt, quàm maximè.

III. Major adhibita fides inutilibus proprii ingenii commentationibus, quàm Naturæ monitis, & obſervationibus inter cauſas, quæ innumeros æquè, ac perniciosos errores produxerunt, non infimum obtinet locum. Et quidem dum conſidero Naturam ſui juris eſſe, nec ingeniis addictam noſtris; ſuoſque motus ita occultè peragere, ut nulla alia via invectigari facilius poſſint, quàm per obſervationem, vel per rationem obſervationis pediſſequam. E contra, homines impetu quodam animi, ac velut pro arbitrio de eadem diſſerere, non miror, poſtmodum ſi & falſas exindè deducant concluſiones, & curationes morborum talibus innixæ concluſionibus ex voto non reſpondeant; miror tamen, quod tàm leviter cauſas errorum exindè provenientium, artis inconſtantiæ, ut ajunt, atque incertitudini, non verò præpoſteris ſuis argumentandi, ſpeculandique modis, attribuant. Quibus certè de cauſis, factum eſt hodie, ut multi incertam pronuncient Medicinam, alii prognoſticandi doctrinam derideant, alii medicamenta tumultuariè, nulliſque criſeos, & coctionis legibus ſervatis, quovis morbi tempore, & cujuſcunque activitatis præſcribant, multi nil credant Antiquis, & Recentioribus nimium, multi neutris omninò. Humilitatem propriam, humilitati Naturæ, ejuſdemque ſimplicitati non ſubjiciant, ſed per arrogantias theoriarum de ipſius effectibus judicent, & luſu quodam eamdem imitantes, nil mirùm tandem, ſi hac ratione præconceptos de morborum curationibus errores non ſolvant, ſed nutriant, permutent, non extinguant, Hæc igitur aliaque quamplurima adnotari poſſent Impedimenta, quibus Medicinæ Praxis retardata hucuſque fuit; ne tamen in molem legentibus forſan permoleſtam excreſcat libellus, ſtudio prætermittuntur; ſufficiantque ſequentia magis præcipua.

CAPUT IV.

IMPEDIMENTUM I.

Deriſio Veterum Medicorum.

§. I.

PRæclara aliorum ſtudia, & qualeſcumque in promovendis ſcientiis conatus, ſicuti indignum eſt docto, & honeſto viro deridere, ita planè tàm Reipublicæ, tùm felici ſcientiarum progreſſui ſummoperè noxium. Conſtat id potiſſimum in re medica, in qua cum major pars eorum, qui per hos 40. propè annos ſcripſerunt, in nulla re magis occupata fuiſſet, quàm in deridendis veterum medicorum documentis; credi vix poteſt in quantam id, Medicinæ æquè, ac ægrorum perniciem redundaverit. Præcipuam huic errori anſam dediſſe mihi videntur Helmontius, & Paracelſus, qui ut propriam ſectam ſuper Galenicæ ruinas adſtruerent; Galenum, & veteres penè omnes, non ſolùm falſitatis, & ignorantiæ accuſarunt, ſed in editis ſuis de re medica libris, ſcommatis, & calumniis, proſcinderunt. Neque intra iſtos dumtaxat Viros hoc deridendi vitium ſe continuit, ſed ſerpere in dies magis cœpit, potiſſimum apud Aſſeclas illorum, apud quod tantoperè viguit, & etiamnum viget, ut nihil magis ſtudeant, quàm ut orationes ſuæ non rerum Naturæ, ſed affectionibus animorum convenientes ſint; undè accidit non recta ratione, ſed impetu animi ſententias ferri.

II. Qui novis hoc ſæculo excogitatis hypotheſibus nomen ſibi facere voluerunt, continere quoque ſe non potuerunt, quin Veteres deriderent; idque forſan iiſdemmet de cauſis, quibus & antecedentes: & quoniam hæ novæ hypotheſes ſuos pariter habuere ſectatores, hi quoque factione

ne quadam, vel conſuetudine deridendi, Veteres, vel non lectos, vel non intellectos longe latèque divexarunt. Cæterum ſive prædictis, ſive privatis aliis de cauſis facta hæc ſunt, quàmplurima exindè oriuntur incommoda. Sed potiſſimum cum deriſor non judicet æquo animo, ſed per opinionem præconceptam de præceptis curandorum morborum, in Veterum ſcriptis abundanter expoſitis; neceſſariò fit ut ea, vel falſa putet, vel prorſus inutilia, & ita ægrotantes privat commodo, quòd exindè forſan eſſent ſuſcepturi. Porrò nimium ſibi, ſuiſque hypotheſibus, atque ſententiis tribuentes, ad experientiam deſcendere ferè dedignantur: Et ſi deſcendunt, vel per jocum imitantur Naturam, vel ex paucis experientiæ manipulis ad axiomata generalia intempeſtivè traſcendunt; & ab his potiùs, quàm à phænomenis ſedulò detectis ad cauſam latentem argumentantur. Taceo alia multa hujus, generis incommoda, quæ Medicis & Medicinæ, ſed multò magis ægrotantibus à turpi vitio deridendi ſuperveniunt, quæque à ſinceræ mentis Viro, & debitè de rebus judicante, animadverti facilè, notarique poterunt.

III. Sed quod ad Veteres ſpeciatim attinet; laude dignos potiùs, quam deriſione, & calumniis judicarem. Nam præterquam quod prima præſtantiſſimæ artis fundamenta per eos jacta ſunt; tàm diligenter ſingulorum morborum Naturam expenderunt, tantiſque acceſſionibus veram praxim locupletarunt, ut nobis ultra nitendi exiguam quaſi ſpem ſublimes illas mentes relinquerint. Nec propterea, quòd nonnulli Galenicorum in theorias minus conſtantes, minuſque certas nimium propenſi fuerunt; univerſa Veterum Schola ignorantiæ, & falſitatis indiſcriminatim accuſanda. Siquidem Galenici ſuperiorum ætatum, ut indulgerent genio ſæculi, in quo fuerunt, necnon barbaris Arabum interpretationibus, theoriis illis addicti aliquantulum fuerunt; præſertim cum per tot annorum ſilentia fontes Medicinæ Græcæ, ex quibus fundos ſuos irrigabant Medici, vel inaruerunt, vel turbati fuerunt ſophiſticis additionibus. Per eadem tamen tempora quamplurimi illorum, benè cognitâ theoriæ ſuæ inconſtantiâ, ad diagnoſin, prognoſin, curationemque morborum, ſive ad praxim ſolidam ſtudium omne contulerunt; qua in re quam præſtantiſſimos habuerint progreſſus, abundè liquet ex optimis curationibus, & præceptis, quibus libros ſuos exornarunt. At Recentiores malignè obtrectantes tantis Viris non ſolùm in theoria, verùm etiam in praxi utraſque deriſioni exponere non erubeſcunt. Et in hac opinione quotidiè magis obdurati, errare potiùs volunt cum iis, de quibus bonam aliquam, quamvis falſiſſimam conceperunt opinionem, quàm ſapere cum doctis viris, de quibus non ita benè ſentiunt. Galenum iniquè deprimere, eique impudenter maledicere, ut ſi omnium, & qui nunc ſunt, & qui unquam fuerunt hominum peſſimus, iniquiſſimuſque fuiſſet. Recentiores contra modò Deos, modò Principes ſcientiarum appellare, res eſt minus prudentis Viri, atque auctoris extrema ſentientis. Obnixè igitur rogamus Medicos, ut impoſterum aeque ſuſcipiant, tàm Recentiores, quàm Antiquos, & in utrorumque lectione nil aliud diligentiùs inquirant, quàm praecepta, monita, remedia diu probata, & hujuſmodi ſolida, quae & perpetua ſunt, & in communi hoc, in quo fluctuamus mortalitatis pelago alicujus uſus, & poteſtatis; reliqua verò, quae vel abſtracta ſunt, vel nemini unquam profutura erunt, omninò praetermittant, & ad populares ſermones relegent.

CA-

CAPUT V.

IMPEDIMENTUM II.

Falſa Medicorum Idola, ſive Opiniones falſo praeconceptae.

§. I.

Tertium inter Praxeos remoras locum obtinent falſa idola, quibus magna Medicorum pars, praeſertim hoc ſaeculo obnoxia eſt; ad eorumque praeſcriptum agens veros mentis, & naturae ſenſus diſtrahit, atque perturbat; unde non recta ratione, ſed mente antecepta conſilia ferri contingit. Inter tot idola ſufficiant ſequentia, quae obiter in mentem venerunt. Multi ob fauſtos eventus ſemel, aut bis obſervatos ex aliquo remedio, vel potiùs ob innatam quamdam proclivitatem tùm laudandi, tùm fingendi ad libitum medicamentorum vires, ita erga remedium aliquod afficiuntur, ut putent illud unum ad curandos quoſque morbos ſummam vim, ac veluti imperium obtinere: ideò videmus inter Medicos, nonnullos in morbis omnibus laudare lac & ſerum lactis; alios remedia ſpirituoſa & volatilia; alios acida & alchalia: alios purgantia & phlebotomias; & ſic deinceps quamplura alia hujus generis particularia remedia unuſquiſque pro ſuo genio, & prout per initia juvenilis Praxeos erga illa affectus fuerit, depraedicat; reliqua verò quantumvis experta, & utilia dimittit imprudenter, & abjicit. Sunt qui afficiuntur erga theoreticum aliquod dogma, aut practicum, illudque vel eſt petitum è libris, vel à ſe ipſis excogitatum; omneſque morborum curationes ad modulum talis dogmatis, & dirigunt, & abſolvunt. In recenſendis ſingulis hujuſmodi falſis placitis fruſtra nunc tempus tererem: nam cuilibet conſtare poterunt Recentiorum lucubrationes ſedulò conſideranti; qui per iſtud reſpicere ad pauca, & pronunciare ſecundum pauca Praxim Medicam fere perdiderunt.

II. Sanguinis miſſionem, purgantia, veſſicantia, & reliqua Galenicae Praxeos remedia, multi Medicorum hoc ſaeculo ſupervacanea prorſus, atque pernicioſa exiſtimant. Simiola haec Helmontio Auctore in ſcaenam prodiit, & per anguſtias experientiae abſciſsae, ac inconſideratae variè illudens, mirum quantum Recentiorum animos praeoccupavit, qui novitatibus hiſce illecti, contra uſum talium remediorum ſuperciliosè admodum, & ingenti aegrorum damno debaccantur. Putant alii morbos omnes ab acido produci, & omnes pariter per alchalia remedia curandos eſſe: hoc medendi genus utpote omnium facillimum, & brevi dierum ſpatio a rudi quaque Muliercula etiam addiſcendum, prae caeteris hodie invaluit; at Medici ignari illius Hippocratici, quod centena ſint, quae hominem laedunt, tali medendi ratione mihi videntur conjectari potius, ſive divinare de rebus morborum, quàm invenire, & ſcire; ut fusè infertur. Incipientibus quibuslibet morbis ſolent nonnulli purgans medicamentum aegrotanti exhibere, ad ſubducendam, ut ajunt, materiam antecedentem, quae fovet proximam. Simiolam hanc in Arabum ſcholis natam multi inter Medicos conſtanter adhuc retinent: neque quicquam poſſunt ad eos ab hac opinione removendos, vel repetitae Recentiorum obſervationes circa opportunum purgantium uſum factae; vel ipſius Divini Senis exemplum, qui nonniſi in turgente materia purgantibus utebatur initio morborum. Purgantia namque cum ſint de genere remediorum refermentantium, interdum crudam, & in latibulis quieſcentem materiam ſubdita quaſi face ad actum provocant, & ita febres vel exacerbant, vel duplicant, vel jam jam recedendes revocant.

III. Inter Simiolas, quae Medicos ſummopere fallunt, recenſeri quoque debet illa putantium, neminem ad perfectam Praxeos cognitionem perventurum fore, niſi aliarum ſcientiarum adminiculis Dialectices nempe, Matheſeos, Peritiae variorum idiomatum, Rhetorices, Aſtronomiae,

&c. inſtructus acceſſerit: quarum omnium, aliarumque hujus generis cognitio, licet non perexiguum aliquod ornamentum Medicinae afferre poſſit, me tamen Judice, tanti intereſt Medici ad intimiorem morborum hiſtoriam aſſequendam, quanti intereſt Muſici ars pictoria? Nam experientia conſtat: ſenes Galenicos, & Latinam linguam vix callentes, aequè, benè morborum curationem inſtituere, ac ii, qui nonnullarum ſcientiarum ad curandos morbos nihil conferentium jactantur peritiſſimi. Ab hac poſteriorum temporum conſuetudine abſurda varia in re medica oriuntur. Et prae caeteris cum magnam temporis partem inſumant in antedictis ſcientiis acquirendis, exigua illa, quae remanet pars, vix ſufficit perdiſcendis primis Praxeos rudimentis. Porrò publicè ſe jactant Aſtrologos, Poëtas, Criticos, Hiſtoricos, Philoſophos eſſe, Linguæ Græcæ, vel Hebraicæ peritos, &c. Si verè privatim interpellentur de reddendis rationibus eorum, ad quæ nos ducit Oraculum antiquum, nempe de ſcientia Noſtri: argumenta, quæ afferunt, jejuna ſunt, & nullius uſus. His aliiſque de cauſis impares redditi, ad ſolidam praxim per obſervationes adipiſcendam, ediſcunt ſtatim hypotheſeos alicujus generalis ideam, & per dogmata quædam generalia, modo theoretica, modò practica morborum omnium curationes inſtituunt: quæ quoniam ſunt veluti ſpectra quædam in ſuperficie rerum, tanquam in aquis natantia, ac ludentia, nil mirum ſi ſpem illorum inſtent primò, poſtea vero deſtituant.

IV. Sed ut ordinatiùs procedamus in ſolutione præſentis argumenti, diſtinguenda erit hiſtoria morborum, ſive Medicina prima à curatione earumdem, ſive Medicina ſecunda. Hiſtoria morborum eſt ſcientia ſui generis, nec ab aliis ſua mutuatur principia, & incrementa; ſed à ſaluberrimis dumtaxat puriſſiſque Naturæ fontibus, per quos clara evadit, & fidelis. Sive ut clariùs loquar, hiſtoria morborum tota quanta eſt, pendet à ſedula, & patiente deſcriptione eorum, quæ doctus Obſervator de morborum invaſione, progreſſu, & ritu adnotaverit, & eadem, qua obſervavit, ſimplicitate chartis expoſuerit nihil addendo de ſuis, nihil de librorum, aliarumque ſcientiarum præſcriptis. Infantiam igitur Medicinæ, cui hiſtoria morborum primam præbet mammam, aliarum ſcientiarum legibus aſſueſcere, ac confundere, idem eſt, ac ipſius divinæ artis fundamenta evertere prorſus, atque diruere. Equidem omnis Medicina prima, quæ baſis eſt ſecundæ, ſive curativæ, taliter tractari debet, ut non ex Natura mentis, quod plurimi fecerunt, ſed ex ipſa rerum Natura promanet; ideſt, ut non per otioſas diſputationes, vel per arrogantiam, & factum, ſed per labores varios, per inquiſitionis patientiam, demum per fidem in obſevando anxiam, & quaſi dubitabundam promoveatur.

V. Ad Medicinam ſecundam, ſive curativam morborum, fateor ſanè plurimum lucis allatura eſſe aliarum ſcientiarum ſtudia, & præſertim illarum, quæ cognationem aliquam habent cum Medicina, vel illius membra ſunt. Inter has numerari poſſent Chymia, Botanica, Doctrina Diætetices, Gymnaſtices, & Sex rerum non naturalium, Philoſophia Experimentalis, Anatome, & aliæ hujus generis, quæ ad integram methodi perfectionem, necnon ad hauriendas promptiſſimè, & ex minimis quibuſque circumſtantiis indicationes curativas maximopere faciunt. Methodus enim cum ſit, quædam veluti Architectura, ædificii Medici fundamentum curationum; abſoluta eſſe non poterit, niſi per vias à talibus indicatas ſcientiis, ſui partes invicem perficiantur, atque in unitatem veritatis, & Naturæ conſpirent. Quod ſpectat ad reliquas ſcientias, quæ nullam cum Medicina cognationem habent; non negaverim, quod ad acuendam mentis ſolertiam, nec non ad ornatum Profeſſoris aliquid conferre poſſint ſtudia Mathematices (de quibus unus inſtar omnium videndus erit Marinus Gherardus Raguſinus Conterraneus noſter

in

in doctiſſimis libris de Compoſitione, & Reſolutione Mathematica, & in Apollonio Redivivo) Meteororum, Aſtronomiæ, Eloquentiæ, ſive Artis Suaſoriæ, Philoſophiæ moralis, præſertim quæ tractat de componendis moribus, & adipiſcenda Prudentia, Medicis tantopere neceſſaria, &c. quoniam tamen ſunt extra aleam curandorum Hominum, idcircò horis dumtaxat ſubceſſivis, animique relaxandi gratia iiſdem utendum, nam ſicuti vires corporis, vel animi nimia contentione debilitantur, & franguntur; ita contra conceſſa quiete, relaxationeque opportuna reficiuntur ſummopere, & confirmantur.

VI. Errant illi, qui putant, ſe morbos feliciter curaturos, quia doctrinam rectè theorizandi adamuſſim callent. Errant inquam, quia Medicus ad multò altiora reſpicere debet, ut innocentem artem a calumniis vindicet, ægroſque à morborum tædio ad ſalutis tranquillitatum revocet. Cadavera hominum morbis denatorum ſecanda ſunt ei, manuſque inquinandæ, ut inveniat, quæ morbi ſit ſedes, quæ cauſa, qui exitus antecedentium ſymptomatum; qui demum effectuum omnium in antecedenti morbo obſervatorum eventus. Stercus & urinam, linguam & oculos, pulſum & faciem, animi pathemata, antecedens vitæ genus, & errores ægrotantis, ac reliqua hujus generis diligenter conſiderare debet, ut in vera, & naturalia morborum diagnoſtica, prognoſtica, indicationeſque, curativas perveniat. Splendida oſtentare, aut frequentare muſæa; librorum ingentem copiam habere, at illos ne ſalutare quidem, plurium Accademiarum Collegiis te adſcribere, ut nominis tui fama in hodiernis Literatorum Diariis celebretur ad leniendos tuorum ægrotantium dolores, ne minimum quidem conferre poterunt. Conferet tamen, ſi ſquallidos ægrorum lectulos, & publica Xenodochia frequenter viſitaveris; & auſtera quadam, atque intrepida patientia adnotaveris, quid boni, aut mali ſingulis morbi temporibus contingat; qui progreſſus ſymptomatum, quire eorumdem exitus poſt adhibita quæve remedia ſuccedant. An præſens morbus in alterius ſpeciei morbum mutetur. Quæ benignitas, malignitas, vehementia, &c. morbi & ſymptomatum quolibet eorum tempore apparuit. Quæ medendi methodus ſingulis morbis perpetua, & ſtabilis detecta ſit. Quæ morbi, & ſymptomatum facies, qui exitus poſt hæc, aliave excreta ac retenta? Et hujuſmodi centena paulò arctiorem cum Natura cognitionem habentia, quæque illius partes diſtinguunt potiùs, quàm diſcerpunt, & frangunt.

VII. Inanis gloriæ deſiderium, Simiola fuit, quæ Medicos omni ætate compulit ad ſectas condendas potiùs, quàm ad nova in dies detegenda phænomena, quæ morborum hiſtoriam illuſtrarent confirmarentque. Et ita fingentes ad libitum rerum Naturam, indigeſtiſque quibuſdam meditationibus eandem fere evertentes, nil mirum ſit, ſi Medicinæ fundum; & patrimonium hac ratione depauperarint; florentemque illius ſtatum inutilium librorum copia perturbarint. *Aſſeclæ* verò illorum vana quadam hallucinati reverentia, vel ignavia ab inveſtigatione deterriti, ſatiùs duxerunt ſubtilis Interpretis. Antagoniſtæ nervoſi, aut Methodici abbreviatoris famam affectare; quàm per obſervationes proprias diagnoſim, prognoſim, cauſas varias, curationemque morborum determinare; ſive ut clariùs loquar; Perſonas Magiſtri & Auditoris, non verò Inventoris, & ejus, qui inventis addat, ſuſtinuerunt.

VIII. Morum præcepta illa optima ſunt, quæ publica, quæ communia, quæ omnes ex omni domo conclamant Peripathetici, Academici, Stoici, Cinici. Hoc Senecæ de moribus effatum Medici noſtræ ætatis amplecti deberent. Siquidem illi præcepta Praxeos nec publica, nec communia cuilibet ſectæ; Galenicæ ſcilicet Chymicæ, & Mechanicæ, &c. (ſicuti ſunt Hippocratis opera) ſed ea potiſſimum particularia, nulliſque hiſtoriis, aut facto rei confirmata publicè huic exponunt. Quod ſemel ex voto ſucceſſiſſe obſervarunt, id

id ſemper tali modo futurum arbitrantur, ſed progreſſu temporis re melius perſpecta illud particulare, & inſtabile, non verò commune, ac perpetuum fuiſſe animadverterunt. Paradoxa hodierna, mutua Recentium Medicorum diſſidia, Tot Libri de Incertitudine Medicinæ à Noſtratibus imprudenter typis editi, abundè teſtantur, hodiernæ Praxeos dogmata publica non eſſe, ac veluti convocatis generalibus Medicorum Comitiis, ſingulorum votis confirmata, ſed ad placitum uniuſcujuſque excogitata; idque vel odio ſectæ contrariæ, vel amore ſectæ propriæ (ſolent enim Medici ſectæ, cui ſe devoverunt, gloriam quibusvis artibus tueri, ac extollere) vel defectu ſolertiæ mentis, vel ingenti copia præjudiciorum eidem undequaque inſinuatorum, vel affectione novitatis, prout hoc ſæculo ad nauſeam ferè factum videmus, vel falſis Præceptorum, & inanium librorum documentis, vel conceptu Medici ſocii, & ſic de aliis. De Medicinae igitur incrementis nunquam benè ſperandum, niſi una omnibus inhaereat, & omnes in unam conſentiant.

IX. Abuſus accuſandi fictam quandam in morbis malignitatem eſt ſimiola, quae frequenter rudioribus Medicis imponit. Hi non examinatis diligenter cauſis morborum antecedentibus, ſymptomatis, & ſtatu penè integro morbi magnos hac ratione errores in methodo curativa committunt: per quos quidem cum morbus, natura ſua lenis, graviter exacerbetur, ſtatim exacerbationis illius cauſam malignitati, neſcio cui latenti, vel ut opinor, ab illis excogitatae, attribuunt. Interea neſcientes in quibus talis malignitatis natura ſita ſit, populari illi opinioni ſolummodo acquieſcunt; ſcilicet humorum malignitatem medicamentis alexipharmacis, & excalefacientibus aggredi ſtatim debere ſe, per ſudores liminare. At poſt multos eductos ſudores, non ſolum malignitas illa interdum non ſubmovetur; ſed potiùs per eos, latentes viſcerum inflammationes, quae talium febrium, ut plurimum ſunt cauſae genuinæ, magis magiſque augentur, in graviora mala conjiciunt aegrotantem. Recentiores contra diligentiùs examinatis accidentibus febres malignas nonnullas concomitantibus, detexerunt eas omnes duplici potiſſimum de cauſa coagulatione ſcilicet, vel diſſolutione humorum pendere; & pro vario, ac praeter naturali hoc humorum ſtatu, varia quoque methodo curandas eſſe. Medicamenta cardiaca, ſpitituoſa, & excalefacientia ſicuti in febribus malignis ex coagulatione benecedunt; ita contra in iis ex diſſolutione perniciosiſſima ſunt; ſolaque acida temperata, emulſiones ſeminum, gelatinæ cornuum cervi; & ſimilia temperantia, diſſolutivum illum, ac penè inflammatorium ſanguinis ſtatum refrænant. Quoniam, vero prædicta medicamenta manifeſta qualitate diſſolvendi, & temperandi operantur, à manifeſta pariter cauſa tales febres produci, nemo inficiaverit: adeoque ſomniatum malignitatis commentum ſponte ſua concidere. Non diffiteor tamen dari interdum febres verè malignas; ab aura & humore venenis analogo noſtriſque ſenſibus vix perceptibili productas, quales à pravis aëris qualitatibus, & influentiis, cibis deleteriæ ſubſtantiæ, animalibus venenatis, & aliis hujuſmodi cauſis excitantur; ſed hæc eſt rara avis in terris, nec ita frequens in ſingulis morbis, ut vulgò Medlci arbitrantur. Plures alias ſimiolas, quæ Medicis illudunt, Praximque remorantur, prætermittimus; ne tædio legentibus ſimus, & ne crambem ſæpius recoquamus.

CAPUT VI.

IMPEDIMENTUM III.

Falſum genus analogiarum, ſive falſæ ſimilitudines.

§. I.

ARgumentatio a ſimili, ſicuti facilior omnium eſt, ita ſi debitè non inſtituatur, cæteris omnibus fallaciores deducit

ducit concluſiones. Nec aliunde Medicorum in inquirendo impatientia tàm apertè deducitur, quàm à falſis ſimilitudinibus, quibus illitum in curandis morbis, tùm in judicando de iiſdem tantopere indulgent. Similitudo, ut perfectè concludat, verſari debet inter res ſub eodem genere poſitas, ut inter plantas & plantas, mineralia & mineralia, viventia & viventia, & ſic deinceps; ut ita poſſint ſingula unius rei attributa verificari de alia, cui aſſimilatur, aliter concluſio erit imperfecta, nec per ſufficientem partium innumerationem; undè profectò graviſſimis erroribus occaſio dabitur. Quis Alexandrum Farneſium Cæſari comparaverit, cum ratione id faciet, ambo namque homines ſunt, & ambo ſtrenui ſuorum temporum Duces; illiuſque attributa, Cæſaris attributis optimè reſpondent. Si verò Farneſium Soli aſſimilaverit, nimium diſtans, & prorſus extra ſphæram talis erit ſimilitudo? Solis enim predicato in Farneſio abſolutè verificari non poterunt. Hac prorſus ratione de ſimilitudinibus in re medica uſitatis, judicandum.

II. Qui analogicè ab Anatomia Inſectorum, ad Anatomiam Brutorum, ab hac ad illam hominum philoſophantur, optimè philoſophantur; ſiquidem ſub genere Viventium analogizant. Et quoniam attributa unius facta ſufficienti partium enumeratione optimè reſpondent attributis alterius; ideò obſervata Anatomica in Brutis non ſolum facem præbuerunt obſervatis Anatomicis in Homine, ſed iiſdem adamuſſim congruunt: Imò ex certa hac, & mutua analogia, utrinque & circulatio ſanguinis, & ſtructuræ viſcerum, & alia innumera detecta ſunt tanta ſæculi noſtri felicitate. Pariter Mechanici philoſophantes à variis mathematices præceptis, utpotè Statices, Hidraulices, Momenti gravium, & reliquis hujusmodi ad ſtructuram corporis animati, rectè philoſophantur; quia humanum corpus in ſtructura æquè, ac effectibus a tali ſtructura pendentibus, numero, pondere & menſura procedit: Ita volente ſummo rerum Conditore DEO, qui, ut compages corporis imperio mentis commodiùs obſequeretur, ordinatiſſimas proportionum, atque motuũ in humano corpore ſeries, ſolo mathematices penicillo delineaſſe videtur. Cum argumentatio analogica Anatomes, & Mechanices ad curationem morborum mutua ferè ſit, & reliquis hypotheſibus certiùs concludat: jure merito viri Celeberrimi ex Academia Romana Borellus: ex Florentina Bellinus; nullam majorem opem collabenti jam Theoriae afferri poſſe putarunt, quàm ſi per regulas anatomico-mechanicas in explicandis morborum effectibus progrederetur, qua de re legi merentur doctiſſimae illorum lucubrationes, tanta Patriae & Medicinae gloria, tantaque aegrorum utilitate conſcriptae. At qui ab effectibus mineralium in furno chymico analogicè ad effectus corporis animati diſcurrunt; non ſolum hac ratione imperfectè concludunt, ſed perniciosis illis erroribus, quibus hodierna Medicina immeritò turbatur, anſam praebent indicibilem. Meliùs concluderent, ſi liquores aut chymicos, aut vegetabiles per infuſoriam Anatomen vivorum animalium humoribus infunderent; ex iiſque mixtionibus productos effectus animadverterent, notarentque.

III. Longum eſſet recenſere tot falſis, ac penè populares ſimilitudines, quibus hodie Medici in curandis morbis utuntur. Quantis detrimento fuit ſimilitudo, quàm primus excogitavit Helmontius, ut ſanguinis miſſionem apud vulgum diſſuaderet; nempe, ſicuti aqua in lebete ebulliens, refrigerari non poteſt per ſubtractionem aquae ebullientis, ſed per ſubtractionem ignis ſuppoſiti, ita ebulliente in febribus ſanguine, vacuatio ejuſdem per phlebotomiam, calorem non minuet, minuet verò ſola cauſae morboſae evacuatio per ſudores, aliaſquae hujuſmodi vias. Similitudo hac primo aſpectu completa videtur, ſed quorum extra ſphaeram mutui praedicati, in graviſſimos errores conjiciit Practicantes. Ignis enim noſter febrilis (ut reliquas rationes taceam) ſangui-

Pignata.

ni mixtus, & altè immerſus eſt, non verò ſuppoſitus venit, ut ignis in lebete, & dum ſanguinis portio ſubtrahitur, ipſe quoque febrilis ignis ſubtrahitur. Porrò licet nos ſolidis mechanices, & experientiae argumentis innixi, prudentem phlebotomiae uſum in febribus laudemus, non perinde tamen in omnibus eam adhibendam fore putamus, ſed iis ſolummodo, in quibus vel ob nimiam ſanguinis aeſtuationem, uberioremque ejuſdem copiam, vel incipientem in aliquo viſcere ſtagnationem, graviſſima imminent mala; & potiſſimum deliria, vigliae, inflammationes viſcerum: anxietates moleſtae praecordiorum, aut pectoris; ſpirandi difficultas, ſuppreſſiones liquidorum currentium in aliquo viſcere, vaſorum rupturae, & alia centena, quae facilè imo fataliter ſupervenirent, niſi per ſanguinis miſſionem illis obviam iremus. Nec ſolum per ſanguinis miſſionem antedicta ſupprimuntur accidentia; verum etiam ipſa ebulliens ſanguinis maſſa ad illam motus mediocritatem reducitur, quae ſufficit ad depurationem, ſecretionemque peccantis materiae ſuo tempore peragendam.

IV. Sicut febris à ſpina digito haerente extingui non poteſt, niſi ſpina avulſa; ita & reliquae febres curari non poternnt, niſi ſpina humoris peccantis, archeum irritantis, ſtatim nullaque expectata coctione auferatur per diaphoretica, purgantia, &c. ſimilitudo eſt ab eodem excogitata Helmontio; iiſdemque difficultatibus obnoxia. Nam praeterquam quod multae dantur febres, in quibus nulla hujuſmodi ſenſibilis ſpina materiae peccantis, febrim producit, quales ſunt, quae ab ira, venere, animi pathematis, ſimilibuſque cauſis dependit; per diaphoretica & purgantia ſupradicta in principiis acutorum data ad ſomniatam e ſanguine ſpinam eliminandam, nil aliud efficimus, quàm ſeroſiori eamdem parte, qua diluitur, temperaturque, ſpoliare, & ita ad coagulationes, gravioreſque ebullitiones diſponere. Unde nil mirum, ſi quotidie obſervemus, ſymptomata acutarum febrium, imo febres illas poſt intempeſtiva diaphoretica, aut purgantia, in magnam aegrorum perniciem exacerbari. His aliiſque difficultatibus obnoxie ſunt tot aliae ſimilitudines, Medicis familiares in explicandis, curandiſque morborum effectibus. Talis eſt ſimilitudo caloris rerum in humido putreſcentium, ad calorem febrium, ab humoribus putreſcentibus, ut falsò opinantur Galenici, productum; quae opinio quoniam à Recentioribus ſatis ſuperque exploſa, & falſitatis redarguta fuit, à nobis praetermittitur. Similitudo capitelli alembici refrigeratione ſua vapores in aquam mutantis, deducta ad explicationem catharri, quem oriri putant, dum cerebrum refrigetatum vapores è viſceribus aſcendentes in denſam illam pituitam convertit. Similitudo ejuſdem cerebri frigiditate ſua ſpiritus opprimentis in productione ſomni. Similitudo ſuctionum, attractationum, excretionumque vulgarium, ad explicandos effectus naturales corporis viventis; Et centum aliae populares ſimilitudines, magno in pretio a rudioribus Medicis habitae; qui quidem morborum curationes inſtituunt non per leges dogmaticas, & ex ipſo Naturae penè eductas, ſed potiùs ad normam efficiae alicujus, aut incompletae ſimilitudinis modo hactenus recenſito.

V. Quamvis nimium fingendarum ſimilitudinum abuſum à ſaeculis barbaris ad noſtram aetatem derivatum, malè hactenus tractaverim; non perinde tamen quis putet me uſum argumentandi per analogiam, ſive à ſimili damnare prorſus, aut redarguere; ſed acriùs in eo deſiderare judicium, praeſertim dum morborum curationes per talem analogiam inſtituuntur. Quidquid enim Philoſophia naturalis, experimentalis, & Medicina ipſa hoc ſaeculo adinveneretur, per analogiſmum, inductionemque adinvenerunt, non eam profectò qualem in ſuperioribus exemplis reprobavimus, ſed per inductionem ex integra partium enumeratione factam, per longos, & patientes experimentorum decurſus confirmatam;

& ex

[illegible]

& ex qua demum axiomata generalia, tanquam totum ex omnibus partibus collecta, ſcientiæ veritatem perpetuò firmant, noſque ad praxim via ſtabili dirigunt, impavidoſque reddunt in inſtituendis morborum curationibus. Analogiſmus itaque ad perficiendas artes ſub naturali ſcientia comprehenſas, & præſertim Medicinam, cæteris argumentandi modis opportunior eſt; tum quia pediſſequus eſt Naturæ, eidemque quaſi immiſcetur, tum quia opinionis in errores ſubingreſſus clariùs, quàm aliæ argumentationes patefacit, & animadvertit.

CAPUT VII.

IMPEDIMENTUM IV.

Præpoſtera librorum lectio.

§. I.

IN lectione librorum nunquam proficies, niſi priùs in legendo methodum tibi comparaveris. Lectio librorum tumultuaria inconſiderata & inexplebili quadam aviditate facta, mentem hebetat. Commoda, conſiderata, & doctorum Virorum converſatione, atque experimentorum uſu conjuncta, eamdem fæcundat ac perficit. Et ſicuti nimia ciborum ingurgitatio ſalubriorem valetudinem non affert: ita nec inexplebilis librorum lectio ſolidiorem doctrinam. Hinc fit, ut qui prudenter ad pauca reſpiciunt, non ſolum perfectiùs judicent de rebus, ſed de iiſdem promptiùs faciliùſque pronuncient. Per libros, fateor, maximopere proficimus, antequam integros, uberrimoſque fructus exinde percipiamus, diu vigilandum nobis eſt in detegendis, ſuperandiſque erroribus, quibus obnoxii ſolent eſſe ſcribentes, quibuſque mentem noſtram inficiunt, & à veritatis ſemita frequenter removent. Per bonorum librorum lectionem brevi proficimus, per malorum raro dediſcimus.

II. Quod ad nos attinet, non eo nomine præſens argumentum conſcripſimus ut leges daremus hominibus, qua ratione ſe gerere debeant in legendis libris; ſed dumtaxat ut nonnullos animadverteremus errores, in quos frequenter incidunt, qui præpoſterè, debitiſque non adhibitis cautionibus lectioni librorum incumbunt; Ex quo ſanè fonte tanta legentibus, ac ſcientiis ſuperveniunt incommoda. Alii tumultuariè legunt. Alii contradicendi genio. Alii obliti ſuæ libertatis, opinionibus Auctorum, tanquàm ſcopulis ſireniis adhæreſcunt, & nutus illorum pro ratione, juſſa pro legibus, reſponſa pro oraculis habent. Sed ad rem ipſam.

III. Pluribus ſcientiis eodem tempore operam dantes, ſolent de altera per præcepta, legeſque alteriùs, præſertim illius, qua maxime delectantur, judicare: ſicuti ex Antiquis Ariſtoteles, de rebus naturalibus per doctrinam Dialectices; Plato per ideas abſtractas; & theologicas ſecunda ſcola Platonis; Proclus ſcilicet cum ſociis per regulas mathematices pronunciarunt. Medici pariter cum præter morborum doctrinam, aliarum ſcientiarum ſtudio flagrare ſoleant; ſi contingat, ut alicui ex ipſis, magis quàm par eſt, incumbant; ſtatim profectò de praxi, morborumque curationibus judicabunt non per debitas praxeos leges, ſed illius potiſſimum diſciplinæ, cui ſunt addicti, eamque non clam ſolummodo, ſed ſparſis in vulgo libris, tanquam ſummopere neceſſarium morborum curationi deprædicant. Vitium hoc ſive temporis, ſive Authorum eſſe ſoleat, omnium penè Medicorum mentem noſtra ætate invaſit; magnamque in ſcientiis turbationem excitavit. His de cauſis motus Cardilucius in præfat, ſuæ praxeos, liberè aliquantulum contra Anatomicos invehitur, quod exiſtimet ſectionem fibrillarum eſſe ſummopere neceſſariam ad hiſtoriam, curationemque morborum aſſequendam: cum re vera, ut ipſe ait, poſt hos quinquaginta annos ſectionibus anatomicis impenſos, nec accuratior morborum hiſtoria, nec ſolidior eorumdem curatio illuxit.

xit. Sicuti, ex Cardilucio, Anatomici per ſectiones rerum minutarum; ita & Chymici, per pauca experimenta furno educta; Conditores novorum ſyſtematum per paralogisma, & nova verborum inventa, Mathematici per circulos & lineas de hiſtoria morborum, ſive de Medicina prima diſſerverunt: quod quidem an bonis artibus contingerit, Doctorum Hominum judicium eſto.

IV. Solent porrò, qui legunt, memoriâ magis, quàm ratione uti: eorumque præcipui conatus id potiſſimum collimare videntur, ut addiſcant quid hic, quid ille ſentiat Author, quid autem ſentiendum ſit, quidve illi propriâ edocti experientià ſentire debeant, ignorant. Si quis nonnullorum ex Neotericis ſcripta propriis inſpexerit, ea profectò magnam novarum opinionum genealogiam, & quaſi diſſimilium quorundam pigmentorum congeriem, non verò ſtudium nova inveniendi, aut inventa novis additamentis confirmandi oſtentare fatebitur. Nec aliam hujus rei cauſam afferre poſſem, quam incredibilem illam, qua detinentur, legendi, at fere libris immoriendi cupiditatem, ſive potiùs ignaviam, nunquam ratione ſua utendi, aut experientiam conſulendi. Ex quo fit, ut tale hominum genus, quò plus legendo impenderit, eò magis in afferendo de rebus judicio confundatur, & ex confuſione aut in Pirrhoniſmum, aut in dementiam delabatur; Capacitas namque cerebri cum infinita non ſit, quid mirum, quod innumera illa idearum veſtigia cerebro impreſſa confundantur ad invicem, mentemque a rectè, & diſtinctè judicando prorſus avertant. Hominesque hac ratione, ab uſu ingenii ſui deſueſcant, & quaſi contrahant impotentiam eodem utendi. Hoc idem hominum genus memoria magis, quàm ratione utens, ſolet eſſe tumidum, in ſocios ſuperciliosum, ſingulisque de rebus judicandi poteſtatem ſibi arrogat; Nec mirum; nam falſum illud ſcientiæ, ut ita loquar, memorialis genus, animum inflat, & quemdam veluti, fulgore illis conciliat, quo renitentes ſolent pervertere, præſertim ſi acceſſerit gravis loquendi modus, & imperioſa audacia.

V. Multi in veritate inquirenda alienas potiùs, quàm ſuas adhibent vires; ad videndum, ſuis oculis ſemper utuntur, ſed ingenio ſuo ad detegendam morborum Naturam, aut nunquam aut raro. Placidus rei veriſimili aſſenſus, & imperitia tum experiundi, tum judicandi, quàm deficiente à primis annis exercitatione quamplurimi Medicorum contraxerunt; à veritatis cognitione eos ſummopere diſtinet. Hi ſunt, qui veritatem cum antiquitate, falſitatem cum novitate confundentes, res noviter detectas, eaſque profectò veras, falſitatis nota accuſant; veteres contra propemodum falſiſſimas, pro veris perpetuò ſuſtinent; Circulationem ſanguinis; Lacteorum, & Lymphaticorum inventum; nervorum, viſcerumque ſtructuram, ac uſum; aliaque multa Recentiorum ſtudio detecta, & perpetuis Naturæ votis confirmata, maledictis proſcindere non deſinunt, non alia ſanè de cauſa, quam quod nova ſint. Contra putredinem humorum, ſanguificationis in hepate officinam, primarum qualitatum in producendis, curandiſque morbis authoritatem, cæteraſque antiquorum opiniones, quæ per plura retro ſæcula; eximios multorum in re Medica locupletanda conatus labefactarunt, falſiſque animos imbuerunt præjudiciis, dimittere nequeunt, eò quia & antiquæ ſunt, & antiquis placuerunt.

VI. Porrò iidem homines in tantam feruntur antiquorum admirationem, tantamque illis in omni artium genere tribuendam eſſe laudem arbitrantur, ut nobis omnem prorſus inveniendo viam, omnemque aut melioris, aut ornatioris ſententiæ ſpem intercluſam eſſe exiſtiment. Falſitatem tamen illorum abundè manifeſtat præſens ætas, quæ rerum inventarum gloriâ, & multitudine, omnes ex omni memoria ætates ſuperavit: manifeſtat pariter ipſa naturæ in operan-

ſtando æquabilitas, quæ in omnibus ſuis rebus obeundis admirabilem conſtantiam, & incredibilem quamdam æqualitatem, immutabili prorſus æternitate tuetur: quamobrem intelligere vix poſſum, cur homines aut ad inveniendum hebetiores, aut ad intelligendum tardiores Natura hoc tempore, quàm antea, procrearit. Nec ſanè ingenium hominum conſeneſcit, ſed in ingeniis induſtria; mentis namque vires nulla prorſus alia ratione, niſi ſecordia franguntur: neque ea, quæ rebus omnibus obrepit ſenectus, obrepit & ingeniis; quippe quæ firmiſſimè, ac prope immortali quodam quaſi Naturæ robore ſepiuntur. Atque hæc quidem, ſi perſpicua ſunt, ſimul illud perſpicuum eſſe quis non videt, non ſolum eamdem nobis, quæ veteribus, aciem ingeniorum munere, ſed ſi exercitatione acuatur, multo etiam præſtantiorem futuram, & impoſterum ab antiquitate, aut novitate pretium non petentes; æmulationem potiùs, quàm admirationem nobis anteponamus. Nollem, quis exiſtimet, me hoc dicendi genere adverſus veterum cognita malè affectum, illos immeritò ea in re carpere, quâ tantam ſibi laudem compararunt, nam ſicuti ſummam ipſorum induſtriam in locupletanda Praxi ſemper proſecutus ſum; ita ſummopere doleo, nos hiſce temporibus in tantas redactos eſſe anguſtias, ut deſtituti præſidiis, quibus ſuperiora abundarunt ſæcula, artem curandorum hominum promovere neſciamus. Et quamvis multi Antiquorum legentibus tenebras effundant, in iis tamen interlucent & ſcintillæ, quæ non neglectæ claram præceptorum lucem poſſunt accendere.

VII. Sed ne aliquis contra me imperitorum impetus fieret, propterea, quod falſo putarent nonnulli, me ab utili, & laudabili librorum lectione, præfato dicendi genere juvenes quaſi dehortari. Mei oneris futurum fore arbitror, candidè hic fateri, quod ſicuti ipſe profectus in re Medica ut ut exiguos; tamen non improbos librorum lectioni ſummopere debeo; ita pariter ad hæc eadem ſtudia ſuſcipienda, excolendaque, & hortari juvenes & impellere non deſinam. Ne tamen in ea Vada impingant, in qua mihi ſæpiſſimè neceſſe fuit impingere; de aliquibus monendos fore judicamus. Ut citò, & perfectè in lectione librorum proficiat, probatos Authores ſemper legant, & ſi probatiſſimus fuerit, illum unum manibus perpetuò terant, utpote in quo illius omnis ſapientiæ ſumma continetur, quam in centenis, ſed inferioris notæ Auctoribus, vix unquam ſe reperturos fore, experientur. Hujus veritatis teſtem habemus doctiſſimum Sanctorium, qui aureo ſuo, quamvis exiguo, de Medicina Statica libello, communi hominum utilitati magis proſpexit, quàm mille Auctores mille voc luminibus, quorum alter alterius cogitata ſubripiendo, ac velut in orbem eundo, deplorabilem potiùs verborum copiam, quàm æterna induſtriæ ſuæ monimenta publicæ luci conſignarunt. Legenda non proficies, niſi lecta intelligas, intellectis verò aſſenſum ne præbeas, niſi prius ſedulò examinaveris, vera ne ſint? an ſecus. Ratione tua utaris in ſolvendis quæſtionibus, quas librorum titulis præpoſitas vides: aſſiduæque lectioni intermiſcendo experientiam, æquum de rebus ſingulis judicium dare coneris; ratio enim, niſi ſtudia dirigat, ſtudia rationem non ſolum non perficient, ſed hebetabunt, & recto operandi ſcopo avertent. Lectioni librorum ferè immorari, ac contabeſcere ſpecioſum ſapit, & inanem ſocordiam: iiſdem molliùs abuti, oſtentationem, & ignorantiam; ſatis namque ſcimus, quod litteræ perficiant Naturam, ſcimus pariter, quod ipſæ perficiantur ab experientia; & cum generalia quædam litteræ præcipiant, ſi illa non determinentur ab experientia, nunquam optatum finem aſſequemur. Experientiâ conſtat, ſtupidos, ac ferè ad omnes alias actiones humanas, ineptos evadere illos, qui librorum lectioni ferè immoriuntur, neque id ſolummodo, verum etiam propter continuam quandam a rebus abſtractionem, & confuſionem idearum mentis à nimia lectione partam,

nec Reipublicæ proſpicere recte norunt; & ut ſuperiùs adnotabimus, de rebus ſingulis confusè judicant. Contra multi, quamvis in ſtudiis minus verſati, hominibus ſemper fuerunt admirationi, quia ſumma prudentia, & ſagacitate cogitationes ſuas, ac de rebus judicia dirigebant. Quando ad ſtudia te ineptum ſentis, id eſt, diſpoſitionem, & alacre deſiderium non habes, abſtine tunc temporis ab iis, nam præ defectu talis diſpoſitionis, licet multum legeris, parum certe exinde proficies; illud igitur tempus ne fruſtra pereat, aut doctorum Virorum converſationi, aut faciundis experimentis impendito.

VIII. Solent, qui callidi ſunt, litteras deſpicere, ſimplices admirari. Prudentes vero mediam inire viam, iiſdemque tantum uti, quantum publica aut privata requirit neceſſitas; de cætero nec citra, nec ultra. Libros contradicendi genio legere, vel iiſdemque ad externum quendam ornatum abuti, vel omnibus illorum præſcriptis indiſcriminatim, & nullo prævio examine aſſentiri: affectionem ſcientiæ potiùs, quàm veram, & ſolidam redolet ſapientiam. Quoniam univerſa praxis Medica in monitis, & præceptis diuturna comprobatis experientia ſita eſt, & hæc faciliìmè elabuntur è memoria, niſi diligenter conſcribantur; ideo non abs re erit, ſi librorum ſtudioſus manuſcriptum quoddam ſibi comparet, debitis rerum magis notabilium titulis adornatum, in quo majoris momenti ſententias legendo acquiſitas diligenter adnotet, & horis ſubſecivis quotidie relegat, qua ratione magis atque magis inhærentes memoriæ, mentem quaſi fœcundant ac perficiunt, ut impavide quasvis vel difficillimas morborum curationes aggrediatur. Libri probatorum Auctorum, & gravioris doctrinæ, ſive hi fuerint Antiqui, ſive Recentes, non legendi ſolummodo, aut relegendi, ſed præ manibus ſemper habendi, ut ita Ingenium noſtrum, velut nova incude ad illorum recudatur ingenium, Auctorum minoris pretii, vel per partes tantummodo inſpiciendi, vel prorſus perlegendi, ſed abſque multa temporis jactura, aut longa in illis mora. Libri demum infimæ notæ, per aliorum vicariam operam legendi; ideſt legenda dumtaxat illorum compendia, a Sociis ſtudiorum, vel Amanuenſibus noſtris conflata. Qua ratione magnam ſcientiarum, reique litterariæ notitiam habebimus, abſque multa temporis, & ſalutis jactura. Videamus obiter, quid conferat librorum Auctorum in Re Medica optimorum lectio praxim exercentibus.

IX. Nulla ætate tanta librorum copia redundavit Medicina, quam ætate noſtra; & nulla pariter tanta obſervationum practicarum inopia laboravit, quàm præſenti. Si nonnullos eorum diligenter introſpexeris, invenies profectò, vel moleſtam rerum antea dictarum repetitionem, vel nimiam oſtentationem rerum novarum, vel malam mixturam veterum auctoritatum cum novis inventis: majorque argumenti pars diſſidiis, & contentionibus, quàm novorum operum explorationibus tribuitur. Auctor libri novi, quia forſan rationum paupertate laborat, non veretur eas omnes, quæ ab aliis cæteroquin doctis Viris ſuper idem argumentum confirmandum, tuendumque expoſitæ fuerunt, vitio vertere, ac redarguere, ut ita rei ſuæ pondus, auctoritatemque conciliet. Et ſi à talibus libris feſtivas, atque exoticas inſcriptiones, Philologiam, Auctorum citationes, ornamenta, fallacias, ſuperſtitionem, aliaſque hujuſmodi inanes tricas abjeceris, ad nil magni res recidet, imo pro veris Sapientiæ theſauris, umbras amplexaberis, & Chymeras. Librorum itaque ſubſidia, cum parum conferant ad determinandam in re Medica hiſtoriam morborum conſummatam, & ſtabilem; ad ea deſcendendum eſt, quæ paulò arctiùs Naturæ inhærent; experimenta ſcilicet, obſervationes, cadaverum ſectiones, horto ſimplicium, fornaces chymicorum, quæque Naturam variè obſervando, ſeparando, ac vexando, veros illius ſenſus nobis adaperiunt. Porrò notum eſto Juvenibus, ſe doctiorem librum non inventu-

turos, quàm ægrum ipſum; cujus morbus, illis diligenter obſervantibus, multa ſcitu digna brevi, ac fideliter aperiet, quæ moleſta plurium annorum lectio præſtare forſan non poterit; Ægrotus fideliter, & ad vivum morborum hiſtoriam nobis exponit; libri verò per redundantem fallaciarum, & inanium ſpeculationum ſuppellectilem, ad libitum fingunt, & depravant. Verumtamen ut in confuſo morborum labyrintho viam, tot ſæculis interclusam, ſibi adaperiant, non in paucorum dumtaxat ægrotantium obſervatione conſiſtant, ſed pari conſtantia & ardore, ac centenos & plures extendantur. Qualis autem modus etiam in libris habendus ſit, ſatis docet Magiſter vitæ civilis Seneca meus. de tranquill. animi cap. 9. his verbis. *Studiorum quoque, quæ liberaliſſima impenſa eſt, tamdiu rationem habebo, quamdiu modum. Quo mihi innumerabiles libros & bibliothecas, quarum Dominus vix tota vita ſua indices perlegerit. Onerat diſcentem, turbat non inſtruit: multoque ſatiùs eſt paucis te authoribus tradere, quàm errare per multos. Quadringenta millia librorum Alexandriæ arſerunt: quæ non in ſtudium, ſed in ſpectaculum comparata erant; ſicut pleriſque ignaris etiam ſervilium literarum libri, non ſtudiorum inſtrumenta, ſed cœnationum ornamenta ſunt. Paretur itaque librorum quantum ſatis, nihil in apparatum. Vitioſum eſt, quod nimium eſt. Jam enim inter balnearia, & thermas, bibliotheca quoque ut neceſſarium domus ornamentum excolitur*: At ſi Seneca noſtris temporibus viveret, in quibus librorum numerus ita excrevit in immenſum, ut librorum copia, omnes omni memoria ætates ſuperemus, quid diceret? Sapientes judicent.

X. Ex hactenus dictis, deduci facilè poterit, Medicos valdè literatos, lectionique librorum ferè immorantes, raro felices in curandis hominibus evadere, imò nunquam de rebus Practicis judicare rectè poſſe, niſi Praxi omninò ſe dederint, & in eadem ferè conſenuerint. Lepidam hujus rei hiſtoriam narrat Jo. Huartius *Scrut. ingen. Cap.* 12. Quo tempore, ait, apud Noſtrates Arabum Medicina florebat pariter & celeberrimus in legendo, ſcribendo, argumentando, diſtinguendo, reſpondendo, & concludendo Medicus, iſque adeò in Eloquentia effuſus, ut qui eum audiendum conveniebant, non ſolùm morbos ſanare; ſed mortuos ipſos ad vivorum conſortium, quaſi revocare, aſſererent. Verumtamen cum ad Praxim deſcendebat vix ullus ægrotantium, qui ſuæ curæ committebatur, effugere poterat, quin in præſens vitæ periculum conjiceretur, & inanem Profeſſoris Sapientiam morte propria expiaret. Undè tot infauſtorum eventuum genuinam cauſam neſciens, & progreſſu temporis nomini & rebus ſuis pejora timens, mundanis rebus ſuis pejora timens, mundanis rebus valedixit, & in Religioſorum Virorum cœtu diem ultimum obiit. Idem Huartius *loc. cit.* Aliam narrat hiſtoriam, ad confirmandum præſens argumentum, magis conſentaneum. Medicus quidam ſecretè nimis à me petiit, qua de cauſa fieret, ut ipſe, cum diu incubuiſſet legendis libris veram artem & regulas optimè prognoſticandi tradentibus, eaſque perfectè dediciſſet, quoties tamen hanc prognoſticandi diſciplinam legendo acquiſitam, in ægris ſuis experiri ſtatuebat, toties in ſui dedecus fallebat, nec unquam aſſequi poterat, ut veritatem præſagiret. Hæc ille. Argenterius, judicio graviſſimorum Auctorum (prout notat laudatus Huartius *loc. cit.*) in reducenda arte Medica ad perfectiorem methodum, creditur ſuperaſſe Galenum. De ipſo tamen narratur, quod adeo infelix fuerit in curandis morbis, ut omnes ferè ſui ægrotantes vel periſent, vel in morbos incurabiles præcipitarent: quà de cauſa perterrefacti Cives ſui, non amplius curæ ſuæ committebantur. Plura hujus generis exempla ab Auctoribus expromere ſupervacaneum eſſet; quippe quæ quotidie nobis obvia ſunt Medici itaque valde literati, philoſophiis, & Theoriis pluſquam par eſt addicti,

di, & ad inſtar araneæ ab indigeſtis cogitationibus Sapientiam perpetuò educentes, nunquam boni Practici evadent, niſi diuturno Praxeos uſui, & exercitationi omninò ſe ſubjecerit. Morbi enim, abditum eſt eis quid ſunt, ſuoſque effectus modis tàm reconditis, & ab humanæ mentis acie adeò remotis abſolvunt, ut difficile ſit quicquam in illis inveſtigare, niſi adhibeatur obſervatio. Quibus de cauſis exclamare coactus fuit Hippocrates paſſim in ſuis operibus θεῖον, ſive, divinum quid in morbis ineſt. Nec immeritò; nam, ſive corporis ſtructuram, ſive morborum originem, & cauſas, ſive remediorum effectus conſideraveris, ſemper illud τὸ θεῖον cum Hippocrate exclamandum. In ipſo quoque Medico divinum quid ineſſe, ſingularis quædam in medendo felicitat, abunde teſtatur. Eſt enim in mediocriter doctis illa in indagandis morbis, remediisque applicandis εὐστέχια, quæ doctiſſimos interdum deſtituit. Conſtet igitur quod hactenus probavimus, Medicum ſcilicet quamvis in ſcientiis, & in lectione librorum eruditiſſimum, non perìnde tamen bonum Practicum evaſurum, niſi Praxim ipſam exercuerit; quique contraria his aut faciet, aut ſentiet Natura certè eidem objicet, quod olim Antiqui objiciebant Dialecticis. Fili, ab Academia venis, faſtum ſpiras: ex inani ſcrinio, ex indocto pectore.

CAPUT VIII.

IMPEDIMENTUM V.

Præpoſtera Librorum Interpretatio, efficiendorumque Syſtematum Cacoethe.

Contra falſos Interpretes pro vera dicturis interpretatione, duo potiſſimum argumenta examinanda nobis eſſent. Alterum quidem contra falſos morborum; alterum quidem contra falſos Interpretes. Quoniam verò per ſingulas hujus primi libri partes in corrigendis, reſtaurandiſque Naturæ morborum interpretationibus, quarum pars major corrupta penè nunc eſt, ac depravata, operam propè omnem contulimus. Reliquum eſt, ut præſentis articuli ſcopum dirigamus ad detegendos errores Interpretum librorum, eorumque imaginationes, & affectus.

II. Memoria illius diei, quo primùm Medicina, & reliquæ bonæ Artes ab acceptis Barbarorum cladibus inciderunt in Arabes, fieri vix poteſt, quin acrem animo dolorem mihi perpetuò eliciat. Codices namque Græci cum ad illorum ſcholas tunc primùm perveniſſet, quicquid de illis diſſeruerunt, ridiculæ potiùs ſunt inutilium opinionum genealogiæ, quàm genuinæ Græci Codicis interpretationes: &t ſicuti falſo illo interpretandi genere ad fidem ſibi conciliandam validè; ità pariter ad extinguendam, & abrumpendam inquiſitionem efficaces fueruut. Hujus aſſerti veritatem manifeſte fatentur ſubſequentes ad Arabum ſcholam ætates, in quibus Medici circa anguſtos Arabicarum interpretationum circulos, tanquam incantamento affecti ſubſultantes, & in commentandis paucorum hominum operibus tempus omne impendentes, ab uſu ingenii ſui ferè omninò deſueverunt: Undè profectò tot ſophiſmata, tot vana commenta, tot tantique errores in Medicinam irrepſerunt. Ipſaque ars præſtantiſſima, quæ magiſtra ſalutis ſemper fuerat, turpis exindè factionum ancilla evaſit.

III. Qui librorum interpretationem ſuſcipiunt, in ipſo interpretationis veſtibulo Auctores ſuos omni laudum genere cumulare conantur, præſertim ſi Auctores illi an exigui fuerint momenti, aut nullis propemodum indigeat Commentariis, & Philautiæ impenſiùs indulgentes, non verentur eiſdem modo Divini, modo admirabilis nomen tribuere, ſæculi ſui miracula appellare; tranctandam denique materiam, tanquam divini partum ingenii, & Reipublicæ ſummoperè neceſſariam ſingulis commendare. Ad hæc moventur Interpretes, non quidem neceſſitate tuendæ, aut promovendæ glo-

riæ talium Auctorum, ſed occulta quadam libidine conciliandi ſibi plauſum eruditorum Hominum, propterea quod eximios, præſtantiſſimoſque Auctores ſuſceperint interpretandos. Anatome Mundini circa res inventas, ſi conferatur cum Anatome hodierna; tantùm eamdem ſuperat, quantùm pulex elephantem, illam tamen ſummis celebrare laudibus, & commentarii decore, non ſolum Cardanus, ſed alii quoque docti Viri ſibi gloriæ duxerunt. Ratio, quæ Cardanum, alioſque ad hoc movit, non alia ſanè mihi videtur fuiſſe, quam vulgaris ſocordia vires proprias nunquam experiundi, manuſque inquinandi in ſecandis cadaveribus, ex quo factum eſt, ut Mundini textum, tanquam veritatem inconcuſſam receperint. Eadem quoque de cauſa Practicantes, ſive ob inconſtantiam ſucceſſuum, ſive ob auſteram in obſervando patientiam perterrefiant; non ad detegenda marte ſuo vera morborum phænomena, ſed ad interpretationem inutilium librorum tandem accinguntur. Non ita mehercule ſe geſſit magnus ille Medicinæ Parens, & Præceptor Hippocrates; qui quamvis & inquiſitionis difficultatem, & morborum obſcuritatem indignabundus videri, & quaſi frænum momorderit: Naturæ tamen ſe immiſcere, & propoſitum finem urgere tamdiu voluit, donec tandem indefeſsâ prorſus in obſervando patientia, & inventarum rerum gravitate, omnes ex omni memoria Medicos ſuperaverit. Et ſicuti noſtræ ætatis Anatomici introſpecta diligentiùs Natura, conſultaque frequentiùs cadaverum, vivorumque Animalium ſectione, abundè cognoverunt, Mundini Interpretes exigua in rebus Anatomicis doctrina præditos fuiſſe. Ita, ſi quis poſt meos cineres veritatis igniculus, noſtræ hac methodo praxi acceſſerit: ſat ſuperque aperiet futuris ætatibus, quàm longiſſimè à vera Medicina receſſerint Medici, qui barbaras Arabum interpretationes, propriarum obſervationum ſtudio, & exercitationi antetulerunt.

IV. Nonnunquam obſcuriores ſunt interpretationes, ipſa re interpretata. Id evenit, quia debitas interpretandi leges, aut ignorant, aut contemnunt. Qui librorum interpretationem ſuſcipit, non vulgarem, & ſuperficiariam, ſed interiorem, & ſolidam interpretandi materiæ cognitionem haberi debet; eodem potiſſimum jure, quo factum videmus à Criticis, qui antequam obſcuros Poetarum, aut Hiſtoricorum ſenſus elucident, & patefaciant; magnam temporis partem impendunt in acquirenda notitia morum, bellorum, vivendi rationum, aliarumque circumſtantiarum illius ſæculi, in quo interpretandi Auctores floruerunt. Sed in interpretandis Praxeos libris, ea mihi videtur neceſſaria cognitio, quam longus uſus, & exercitatio patiens afferunt. Hujus rei fidem faciunt tres nobiliſſimi Interpretum, Mercurialis, Duretus, & Martianus, qui antequam Hippocratis opera Commentariis illuſtrare decreviſſent, potiorem vitæ partem in exercenda Praxi impenderunt: Hippocratis namque libri cum nil aliud ſint, quàm purus Praxeos ſuccus; interpretatio quoque illis accommodata, & opportuna, non aliunde certiùs peti debebat, quàm ab ipſa Praxeos exercitatione. Igitur qui ſuperficiario tantùm doctrinæ genere, nec admodum affini materiæ interpretandæ imbutus eſt; nil mirum ſi illius interpretationes evadant obſcuriores ipſa re interpretata. Plurimi, Interpretis nomen uſurpant, ſed re vera Interpretes non ſunt; nam ſi commentarios illorum diligenter perpenderis, non invenies profectò obſcuri ſenſus explicationem, quæ neceſſaria eſt, ut Auctor interpretatus ad claram Lectorum intelligentiam perveniat; ſed nimiam eruditionum congeriem, oſtentationem linguæ Græcæ, aut Hebraicæ, citationes infinitas Auctorum, & ſententiarum rei tractandæ minimè conferentium: textum denique, non ad lancem veritatis, ſed relatè ad præjudicia, quibus illi, vel ipſimet Interpretes obnoxii ſunt, examinatum explicatumve,

— melior
— ponderatis

V. Sepiſſimè Commentatores Authoribus ſuis nonnullas adſcribunt opiniones, quas illi ipſi Authores ne ſomniarunt quidem. Id potiſſimum faciunt, vel ut Eruditis acutiem in commentando ſuam manifeſtent, vel potiùs ut indulgeant legibus illius hypotheſis, cui à prima Juventute ſe manciparunt. His igitur, aliiſque erroribus, ſi ſubjaceant Interpretes, nec adamuſſim ſimiles ſint tribus ſupralaudatis; conſultiùs erit marte noſtro Authores interpretari, quàm alienis falladiis mentem imbuere, atque turbare. Aditus namque mentis obſcuriſſimis, & indebitis interpretationum idolis tantoperè aliquando obſtruuntur, ut veris, & nativis hiſtoriæ morborum radiis, qui nobis obſervando illucent, perpolitas, & ſinceras areas præſtare vix queant. Neque ipſe hoc dicendi genere interpretandi voluntatem in Medicis reprehendo, ſed judicium in voluntate deſidero. Equidem dum mecum ipſe aliquando conſidero cauſam, quæ duriſſimos Praxi Medicinæ compedes iniicit, efficitque, ut deplorabiles illius anguſtiæ in ampliores Naturæ fines proferri non poſſent; non aliam ſanè agnoſco, quàm præpoſterum interpretandi genus, nec non moleſtam illam ac præpoſteram rudium Medicorum occupationem in interpretandis Arabum potiùs, quàm Naturæ operibus: quæ cum omnes penè Academias duobus ab hinc ſæculis pervagata eſſet, neque aliquis eſſet, qui provideret, vel admoneret; quid mirum, quod Medicina hac ratione radicibus avulſa ſuis, nec operum poteſtatem nobis hodie præbeat, nec ipſa tanquam planta vivax, & vegeta quotidie ſerpat, & adoleſcat; ſed per umbras verborum, obſervationes populares, & experimenta nobilia in theoriæ fabulas concinnata, Naturæ judicia frangat propemodum, atque ſubvertat.

VI. Hæc aliaquæ vitabunt abſurda, ſi memores erunt dicendorum. Interpretationem librorum Practicorum ad exemplar interpretationum Naturæ ſemper abſolvant, qua in re imitari poſſunt incomparabiles Hippocratis Interpretes ſuperiùs laudatos, qui veram interpretandi rationem priſtinæ majeſtati reſtituerunt, Poſteriſque manifeſtarunt. Non ſint in Auctoribus ſuis laudandis nimium effuſi, ſed pro opportunitate loci, temporis, & meriti: & ſi quid Adverſarii optimè dixerint, maligna interpretatione non corrumpant. Neque vim, neque inſidias hominum judiciis faciant per diſputationes quaſdam, à vero ſenſu textus remotiſſimas, effictaſque potiùs ad laudem, venerationemque ſibi conciliandam, quàm ad elucidationem obſcuritatis. In interpretando confuſionem caveant, quæ doctrinæ & veri ſenſus filum ſæpiſſimè abrumpit; citiùſque veritas è falſitate, quàm è confuſione emerget. Idola mentis, & præjudicia hypotheſim, aliarumque ſcientiarum antea præconcepta, omninò deponant; qua ratione errorum in veritates, & veritatum in errores ſubgreſſus animadverti, notarique facilè poterunt. Indifferentes ſint, & ad novitatem, & ad antiquitatem: antiquitas enim & novitas, non ſunt æquè cum veritate æſtimandæ, nam quod antiquum, aut recens eſt, non perinde verum aut falſum, ut hodie nonnulli Medicorum exiſtimant, viamque contentionibus ſatis obviam ſternunt. Auctorem ſuum nulla imminutum detractione, nulloque auctum additamento, ſed integrum, & ſui ſimilium fideliter exponant; imò taliter expreſſum, ut vel ſuis vituperetur vitiis, vel virtutibus ſuis laudetur. Verbum de verbo exprimendum, & vocum etiam collocatio interdum retinenda; idque potiſſimum in re graviſſima, eademque obſcuriſſima, ſicuti in re noſtra eſſe poſſunt varii Hippocratis textus in Coacis, Prognoſticis, Epidemiis, Aphoriſmis, aliiſque ſuis operibus paſſim expoſiti. Judicis partes ſibi non arroget Interpres, ut impunè de ſuo judicet Authore, & quæ ſibi non arrident, reſpuat, pro iiſque ſua ſupponat: quo ſanè vitio magnam Interpretum partem laborare, exindeque magnam Scientiis, & potiſſimùm Medicinæ ca-

calamitatem ſubortam eſſe, certò conſtabit legentibus. Nec ad contradicendum ſint proni, nec ſemper, aut nimiùm in dubitationes ſoluti: In obſcuriſſimis textibus, Academicorum more differentes, de omnibus quærant, nihilque certò affirment, niſi poſt longam, & patientem conſiderationem. Et ſi neque hac ratione explanare textum potuerunt, eundem intactum relinquant, ſolertioribus ingeniis examinandum, explicandumque. His, aliiſque hujuſmodi muniti præſidiis, ſi ad interpretandum acceſſerint, & ſibi & Auctoribus ſuis conſulent, ſuſceptique muneris rationem feliciter abſolvent. Poſt detectos Interpretum errores, proximum eſſet illos, quibus novorum ſyſtematum conditores Praxim remorantur, exponere: ſed quoniam integrum huic argumento caput, inferiùs ubi de inſtituenda hypotheſi, dicavimus, in præſenti ſuperſedendum forè arbitramur.

C A P U T IX.

I M P E D I M E N T U M VI.
Intermiſſum ſtudium tractandi de Morbis aphoriſticè.

Medicinam methodis concludere, & quibuſdam ingenii commentationibus merè abſtractis, & inutilibus digerere atque exornare, inter remoras, quæ progreſſum illius retardarunt, non infimum obtinet locum. Enimverò cum methodica hæc Medicinæ tractatio artem oſtendere integram, & quaſi redactam ad metam, ultrà quàm progredi non poſſit: non ſolùm homines minùs induſtrios reddit ad nova in dies inveſtiganda, quæ morborum hiſtoriam illuſtrant, ac locupletant, verùm ità ſui certos, ut ſe hac in arte numeros omnes abſolviſſe exiſtimet. Et licet aliquando contingat, ut novum quid, ac re vera proficuum obſervent, quoniam tamen methodis illis, ac diſtributionibus accommodare non poſſunt, tanquam à ſua alienum arte, reſpuunt, atque contemnunt. Quam ob rem prudentiùs ſe geſſiſſe nihil videntur Majores noſtri: Hic non ignari, Medicinam methodis, & partitionibus concluſam illuſtrari, & nobilitari poſſe, creſcere tamen, & confirmari non poſſe; quidquid diuturna obſervatione in morbis detegebant, deſcribebant illud aphoriſmis, ſive per ſententias quaſdam breves, & contractas nullis methodi, & ſcholaſticæ ſubtilitatis legibus devinctas, ſed liberè expoſitas, notataſque; quo pacto indicarent. Poſteris nuda ſimulacra rerum inventarum, & indicarent pariter ſpatia vacua ad novas, & perpetuò multiplicabiles naturæ voces inferendas; quæ quidem ſummoperè neceſſaria promovendi Medicinam ratio hodiè prorſus exolevit. Hiſtoria namque morborum, licet copioſa primo aſpectu videatur, re ipſa tamen egena eſt, ac inutilis; imò ob tranſcurſus quoſdam permoleſtos in Philologiam, narrationes ſupervacaneas, quæſtiones jejunas, ſimileſque nugas, infirma prorſus ac perdita. Si excipias enim paucos illos Obſervatores, qui caſus, & hiſtorias Medicas diligenter, fideliter, & ad vivum, prout ab ipſa rei Natura procedabant, deſcribendo, Medicinæ pomeria ſummoperè ampliarunt; ea, quæ reliqui adjecere falſam Theoriam, & ad hujuſmodi ineptias ſpectantia, turbarunt potiùs, impediveruntque illius progreſſus, quàm indicarunt, aut promoverunt. Sed quomodo ſolidæ, diutiuſque repetitæ morborum obſervationes, ſtylo brevi, & aphoriſtico exponendæ ſint, ex morbis, mox recenſendis, & per Patientum in Xenodochiis Italiæ factam obſervationem examinatis, apertè conſtabit.

DE PLEURITIDE.

Si vis cognoſcere Pleuritidem, præcipuam curam in Natura pulſus cognoſcenda reponito, pulſus durities eſt ſignum ferè infallibile omnium pleuritidum; & dum obſcuræ pleuritides, vel aliis complicatæ pectoris morbis, ſi duritiem (ideſt nimiam arteriæ tenſionem, vibrationemque in pulſu) deprehenderis,

quam-

quamvis reliqua earum ſigna non adſint, pro certo habeas Patientem laborare pleuritide, pulſus enim durus omnium inflammationum partes nerveas, vel membranaceas obſidentium eſt comes indiviſus.

Pleuritide jam cognita nil aliud per totam morbi curationem diligentiùs obſervato, quàm ſpirandi difficultatem, quæ, quò fuerit facilior, vel difficilior, eò pleuritidis felicioris, vel infelicioris eventus.

Bona reſpiratio ſemper bonum indicat, mala verò ſemper timenda; hinc eſt ut pleuritide in pejus ruente difficilior evadit reſpiratio, & propè mortem conſtitutis difficillima. Signa verò ex pulſu petita, non adeò certam prognoſim exhibent; in morbis enim pectoris, nil citiùs, faciliùſque à naturali ſtatu recedit, quàm pulſus; ideò ſepiſſimè pulſum intermittentem in pleuritide obſervavimus, ſed ſine periculo; imò bis, terque non obſtante hoc pulſu phlebotomiam imperavimus quia nimis urgebat indicatio ſanguinem mittendi. Si cum mala reſpiratione æger erectus ſedere velit in lecto, nec in lecto decumbere poteſt, quia ſibi ſuffocari ſentit: lethale id eſſe vidi in pluribus. Erectum igitur ſedere velle in morbis acutis pulmonum pernicioſum ac fermè lethale, præ cæteris ſi adſit ſibilus in aſpera arteria & difficultas excreandi ſputi, & licet cum talibus ſignis pulſum bonum videris, noli credere, nos fallit. In augumento enim inflammationis pulmonum ob nimiam irritationem, oſcillationemque fibrarum, ejus vidi pulſum eſſe durum, inæqualem, parvum, &c. At propè mortem, ideſt cum præfatis ſignis, quoniam jam incipit lethalis laxitas in ſolidis, & fluidis, pulſus tunc circa finem lethalem obſervabam molles, æquales, altos, ſed non credebam illis: nam ægri derepentè, ac loquendo moriebantur. O quantum difficile eſt curare morbos pulmonum! O quantò difficiliùs eoſdem cognoſcere; & de iis certum dare præſagium! Fallunt, vel peritiſſimos, ac ipſos Medicinæ Principes. Tyrones mei cauti eſtote, & prudentes in iis curandis: nec facilem promittite curationem, ſicut nebulones faciunt, qui Hippocratem non legunt.

Pleuritici, quibus in interiora auris dolor, & exindè abſceſſus, & pus ſuperveniebant, omnes ſanabantur, ut in variis Italiæ Xenodochiis frequentiſſimè obſervavimus: ſed præſertim ineunte anno 1694. Romæ, quo tempore rigidiſſima bruma cum glacie, & nive (inſueto Latii more) ſeviebat, & derepentè obortæ fuerunt ſæviſſimæ pleuritides.

Sanata pleuritide, ſi remaneat tuſſicula quædam, & circa veſperas blandus color per univerſum corpus excitetur; aut pluritidis recrudeſcentiam, aut ſuppurationem prognoſticato Adſtantibus. Hoc Aretei nobile præceptum, non ſemel in meis ægrotantibus verum obſervavi; facta ante ejuſdem prædictione Adſtantibus.

Perperam agitur cum iis Pleuriticis, & Peripneumonicis, qui nihil expuunt, niſi copioſæ effluant urinæ. *Hipp. 4. acut.*

In aere Romano phelebotomia eſt princeps remedium in pleuritide: poſt phlebotomiam verò diluentia cum attenuantibus, & anodynis juncta, brevi eandem jugulant. At ſi pleuritis ab apparatu humorum in primis viis oriatur, purgandum eſt, ut fusè docuimus in Appendice.

Latent interdum per plures annos in pulmonibus tuberculi abſque ſenſibili moleſtia ægrotantis; manifeſtantur demùm, vel poſt pleuritidem, vel poſt anginam, vel poſt febrim aliquam ſanatam. Igitur ſi poſt ſanatam aliquam febrim ſuperveniat dolor lateris, vel dorſi, vel alterius partis difficili accedente, ac non niſi recta cervice reſpiratione, tuberculum ad inflammationem, & ſuppuratum ire ſignificat, cui ſtatim medendum. Hoc Dodonæi monitum nos pariter bis obſervavimus in Xenodochio poſt ſectum illorum cadaver, & ſingula benè examinata.

Quando in pleuritide viget indicatio diſſolvendi, camphora, & ex eadem parata remedia pro ſecreto ferè hanc indicationem abſolvunt, præſertim ſi pleuritis fuerit epidemica, & maligna, vel potiùs ab ingenti ſanguinis craſſitiei producta,

hac ipſa perſiſtente indicatione, poſt elapſam horam ab exhibito camphorato remedio, potet ægrotus decoctum pectoralem ex radicibus v. g. imperator. angelic. tuſſilagin. vel ex foliis ſcabioſ. & tuſſilagin. &c. hauriaturque valdè calidum; nè dicam fervidum, quo particulæ harum elaſticæ, & activae ferantur pleno flumine, & integris quaſi viribus ad effectam pulmonum partem. Fervida haec liquorum potio eſt mihi in ſecretis pro diſſolvendis pertinacibus viſciditatibus in pleuritide epidemica, & maligna, nec non in aliis pectoris morbis a tali cauſa pendentibus; vidi enim aegrotos inſigni ſtrangulatione ferè liveſcentes, breviſſimè liberatos per frequentes hauctus decocti pectoralis nimium calidè ſorbillati.

Sicut in morbis capitis alvi fluxus ſuperveniens, ſalutaris eſt, ita contra valde pernicioſus in morbis pectoris, præſertim acutis. Cave igitur ne purgans medicamentum in pleutitide exhibeas inflammationis cauſa: cave pariter ne copioſo clyſterum uſu alvum nimis fluidam reddas, nam exacerbato morbo ſputum ſupprimetur, & ſymptomata ingraveſcent cum pernicie aegrotantis.

Si dolore inflammatarum partium ceſſante (praeſertim ſi in pleuritide, vel aliis membranoſarum partium inflammationibus haec accidant) febris adhuc perſeveret, vel augeatur cum pulſu parvo, intermittenti, frequenti, ſudore frigido, &c. malum: aeger enim poſt duodecim horas à ceſſatione doloris delirabit, & paulò poſt indubiè morietur; arguitur enim inflammationem jam terminaſſe in gangraenam. Hoc Hippocratis monitum ter obſervavi verum in Xenodochiis.

Pleuritides frequenter ſunt occultae, quia indolentes, unde graviſſimi errores in Praxi ſuccedunt. Ut hi impoſterum vitentur ſcopuli, ſignum dabimus latentes, & indolentes pleuritides manifeſtandi. Fac ut aeger in dextrum, vel ſiniſtrum latus decumbat; decumbenti impera, ut fortiter reſpiret, & tuſſiat, finita una, aut altera reſpiratione, pete ab illo, an inter reſpirandum, & tuſſiendum dolorem, aut gravedinem alicubi in pectore perſentiat; quod ſi affirmet, pro certo habeto pleuritidis ſedem illic eſſe, ubi dolorem, aut gravedinem indicaverit: hujus ſigni certitudine plures deteximus occultas pleuritides in hoc magna Orbis Urbe, ſummo ægrotantium levamine, ac valde proficuo commodo.

Pleuritides recidivantes omnes ferè ſunt lethales ex Hippocrate, ideſt ſi dolor, & febris, quæ v. g. decima quarta die ceſſarunt, recrudeſcant vigeſima prima, aut alia die, dicit Hippocrates ægrum non ſuperaturum hanc recidivantem pleuritidem: At ſi ſola febris ſupervenerit abſque ullo lateris dolore, res non erit ità lethalis, ſemper tamen time recidivas pleuritides.

Quando inflammatio pleuræ, aut tuberculorum pulmonis deſinit in apoſtema, & pus; tunc febris vehemens, & continua excipitur à tertiana, vel quotidiana intermittente; idque fit circa ſeptimum diem: eſtque ſignum certiſſimum incipientis apoſtematis, ut ex Hippocrate deducit per experientiam doctiſſimus, & omnibus numeris abſolutus, Montonus in ſuo nobili tractatu de *Phthiſi*.

Solo per tuſſim excreatu ſanantur feliciter Pleuritici, & ſi hoc imprudenter deſtitues, brevi recedentem videbis pleuritidem, ſudores enim, aliæque evacuationes non ità conferunt, nàm ab affecta parte non educunt.

Si ſputum ante quartum appareat, bonum, ex Hippocrate, morbum enim breviat; nàm poſt quartum langueſcentibus viribus, & ſputo craſſeſcente, hoc difficiliùs educitur, unde ipſe morbus exindè augetur.

In principio pleuritidum qui purgantia exhibent, ſputum ſupprimunt; febrem, morbumque adaugent. E contra qui fortia diaphoretica in principiis exhibent, vel delirium, vel alta graviſſima capitis mala producunt.

Ad hoc ut pleuritis bene ſolvatur, debet prius ceſſare febris, & poſtea dolor

affecti lateris; ſi verò ceſſante dolore, febris adhuc perſiſtat vel augeatur cum aliis ſymptomatis, grave malum imminet ægrotanti.

In pleuritide ſi ſputum antea ſuppreſſum ſuperveniat, & ſi flavo rubeſcens, nunquam imperato phlebotomiam; nàm poſt ſanguinis miſſionem, ſputum denuò ſupprimetur, & æger morietur, ut ter, vel quater obſervavimus in Xenodochio Romæ noſtro.

Peſſimum ſignum ante probè ſpuiſſe, deinde ex toto deſiiſſe, gravitate, & dolore in pectore permanente. Maximum indicium exitialis pleuritidis, ſi pulſus ſit ſummoperè durus, & ob id ſimiliter parvus, & ob hæc, & calorem creberrimum, pleuriticus cum tali pulſu, nullus eſt unquam ſervatus, ut certò conſtat. Galenus in *lib. de præcogn. ex pulſu*, aliiſque in locis.

Fluxus alvi in pleuritide ſunt pernicioſi: quo in caſu ſequentem bolum cum magno fructu propinare ſoleo. ℞ *requ. mang. Nicol. & ſtib. diaph. an. ſcrup. j. m. f. pilul.* dentur veſperi; opiata enim fluxum ſedant, ſtibium verò humores ad cutim pellit, juxtà illud Hippocratis: alvi laxitas, cutis denſitas, & è contra; Quamobrem ſi pleuritis cum alvi fluxu ſtatim incipiat, præfatum bolum ſtatim exhibe, fluxuque ſedato, ſi phlebotomia indicata fuerit, eamdem impera.

In ſolitaria, & exquiſita pleuritide nunquam obſervabis ſtatim in principio ſputa copioſa, ſed pauca cum pulſu duro; nec non frequenti, & exiguâ reſpiratione.

Quocumque die, ſecundo ſcilicet, aut quarto, quinto, ſeptimo, &c. ante, vel poſt factam ſanguinis miſſionem ſi ſpirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi ſputi pleuritico ſuperveniant: ſtatim duo veſſicantia tibiis admoveo, juxtà illud Hippocratis in prognoſt. *In pulmoniis quicumque tumores fiunt ad crura, optimi ſunt, &c.* Poſt appoſita veſſicantia obſervavi expectorationem ſtatim promoveri, ac ſpirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, ſi adeſſet, feliciter ſiſti; Omneſque pleuriticos talibus ſymptomatis affectos brevi, & feliciter ſanatos vidimus.

In pleuritide, peripneumonia, & hujuſmodi inflammatoria pulmonum morbis, ſi in ſanguine, è vena ſecta extracto, non appareat in ſuperficie cruſta alba, quæ neceſſariò apparere debet; peſſimum: materies namque illa cruſtam efficiens in pulmone remanet, eumque infarcit; undè paulò poſt creſcunt febris, inflammatio, ſpirandi difficultas, & reliqua ſymptomata; ſi verò in altera ſanguinis miſſione incipiat apparere, bonum: contra, ſi in ſecunda nè quidem apparebit, abſtineto ſtatim à ſanguinis miſſione, aliter interficies ægrotantem, quia per repetitam tunc ſanguinis miſſionem, ſanguis ſpoliatur parte volatiliori; unde major eidem ad coagulationes via præbetur, ut mihi retulit pro humanitate ſua Vir doctiſsimus Dominus Lanciſius amicus noſter.

Quibus pleuriticis ſtrepitus ſputi multi eſt in pectore, & facies triſtis, & oculi colore auriginis infecti, hi pereunt. Hippocrates in coacis.

Si in declinatione pleuritidis, abdomen nunc flatibus intumeſcat, nunc detumeſcat; bonum: ſanantur enim ut plurimum, idque circa decimum morbi diem, ut plurimum obſervavimus.

APPENDIX AD PLEURITIDEM.

Inter difficiles, pernicioſas, & curatu non faciles Pleuritides, eſt Pleuritis ſicca, ſive eryſipelatodes acutiſſima, quæ fit à ſero acri, tenui, urente, pulmones velociter occupante, lacerante, cum pauco dolore, & ægrum derepentè jugulat, Medicis non cogitantibus. Signa hujus Pleuritidis, ſunt *ex Hippoc.* rubores fugaces genarum, tuſſis inanis, paucus dolor, jactationes, ariditas magna linguæ, ardor viſcerum; Salvatella ſemel ſecanda. Juvant potiſſimum fomenta, & anodina cum antimalignis, ideò omnia ex papa-

ve-

vere rhæados, maximè juvant, gelatina cornu cervi, omnia ex violis; emulſiones ſeminum bullitorum cum aquis pectoralibus, & his ſimilia, rapa, & radix altheæ cum juſculis coctæ, & copioſè potui dandæ. Aqua cocta cum ſeminibus lini, & flor. pap. rhæados, & copioſè potata more mihi conſueto in Orbis Urbe.

Si uſu fomentorum non cedat dolor lateris, non multum foveto: nam ſiccabitur pulmo, & ſollicitabis ſuppurationem, ut monet Hippocrates.

Veræ pleuritidis proprium eſt incipere à rigore (ita ut putarunt Medici ex vulgaribus) *teſte Hippoc. de morb. num.* 23. hujus morbi cauſam, ac principium, rigorem eſſe. Si verò cum rigore non inceperit, ſpuria ſolet eſſe, ab aliis cauſis, non verò inflammatoriis dependens, uti fluxionibus falſis, potiſſimùm regnante auſtro, & in temperamentis, quæ ab auſtro læduntur, affluxu materiæ crudæ in pulmones, materiæ bilioſæ inter muſculos pectoris, & his ſimilibus, in quibus caſibus non eſt proficua ſanguinis miſſio; ſicuti proficua eſt, quando ab inflammatorio affectu pendet, quem rigor manifeſtat. Rigoriferæ igitur pleuritides ſunt verè inflammatoriæ pleuritides, in iiſque ſanguinis miſſio juvabit, dummodo cætera conſentiant, ac permittant.

Tota ratio curandæ pleuritidis; & aliarum inflammationum, conſiſtit in procuranda debita laxitate partis inflammatæ per debita remedia. Ideò forſan oleum ſeminum lini ab omnibus laudatur pro maximo remedio contra pleuritidem, quodque rarò fallit, quia oleoſa ſua ſubſtantia pulmonum fibras inflammatione contractas, criſpataſque & ob id fluidorum circulum impedientes, laxat, lenit, & in priſtinum reſtituit; parte verò leniter ſulphurea, ac volatili blanda congrumatum, concretumque in pulmonibus ſanguinem ſolvit, & in priſtinum motum reſtituit; quod ſi oleo ſem. lini, ſperma cæti miſceas, feliciores eventus obtinebis; ſit autem oleum recens expreſſum, aliàs ingratum erit, ac proinde noxium, loco ſpermatis cæti, ſumi poterunt unciæ jv. hujus olei cum drachma j. pulv. dent. apri. & pauco ſaccaro, eritque gratiùs remedium. Hinc contineri nequeo, quin exclamem contra Recentiores Helmontiſtas, qui vanis innixi hypotheſibus in pleritide, aliiſque inflammationibus, nunquam præſcribere ceſſant ſpiritus, ſales volatiles, pulveres acres, acutos, ſolventes, aquas nimiùm diaphoreticas, & ſimilia, quibus ferè ſaginant, dilaniantque ægrotantes, cum per ea non ſolvunt, quod ſolvere volunt, ſed irritatis magis, criſpatiſque pulmonum fibrillis, fluidorum circulationem impediunt, ac veluti ſtrangulant, mortemque quàm citiſſimè ſollicitant; quod ſancte fateor, horum uſu remediorum, ſæpiſſimè in ægrorum perniciem Romæ contigiſſe obſervavit; An aliis in Regionibus ſimilia contingant, ignoro. Unicuique enim in Regione ſua eſt Medicina, ſeu methodus; quarè neminem damno; neminem à Medicina ſua indigena, in uſum revocanda, diſſuadeo. Si experti loquuntur, & ſcribunt, credendum iis eſt, ſin minùs, minimè. In Italia aër purus eſt; & ſobriè vivitur; non ita in Ultramontanis; ita remediorum ſuppellex, varia eſſe poteſt in variis Regionibus; ſed præcepta benè medendi, eadem in omnibus. At ſi falſa ſit Pleuritis à viſcida, crudaque lympha pulmonibus impacta, dependens, nec affectus ſit multùm inflammatorius, tunc ego uti ſoleo ſpirituoſis ad illam ſolvendam, ſed ſpirituoſis ſolutis in brodio pectorali, valdè calidè ſorbillato, qua occaſione laudo elixir proprietatis. Helmon. per deſtill. ſine aloë, paratum; tincturam flor. hyperic. Remedium profectò ſolvens coagulatos humores, & vulnerarium nunquam ſatis laudatum, quod pro ſecreto hic communico Lectoribus. Utor quoque drachm. j. ſpiritus fuliginis, plus vel minùs, vel ſpiritus ſalis armoniaci ſine calce facti & diſſoluti cum unciis iij. ſyrupi radicum ſcabioſæ vel hederæ terreſtris, vel alterius, & coclearia. Aliquot per dies danda eſſe commendo, & valdè proficua deprehendi ad expurgandas lymphaticas

viſciditates in ſpuria pleuritide, vel in vera, ſed circa ſtatum morbi.

His ita animadverſis pro mea erga proximum charitate, & Romanos erga Cives noſtros. Laxitas procuranda eſt in fibrillis pulmonum, inflammatione criſpatis, primò per phlebotomiam, ſi neſſitatas urgeat, etiam repetitam, ſanguinis enim compagem nihil citiùs, magiſque laxat, quàm phlebotomia. Ideò in Acutis, in quibus laxanda eſt, ea ſummoperè juvat. In Chronicis contra, in quibus intentanda eſt, vigoranda, atque exaltanda, noxia eſt, & perniciosa: ideò perniciosa in Intermittentibus. Deinde juſculo ebullito cum fol. viol. ſcabioſæ, tuſſilaginis, & rapa inciſa, & ibidem ebullita; oleo amigd. dulc. recente ſine igne expreſſo; gelat. corn. cer. emulſione ſem. melon. & amig. dulc. in juſculo facta per ebullitionem, factaque colatura, veſperi eſt danda loco cœnæ, addito, ſi velis, vitelto ovi. Procurata hiſce remediis laxitate; expurgatio ſputi, morboſæque materiei, procuranda ſyr. ſcabioſ. cum tinct. flor. hyper. aut aliis remediis, ab Auctoribus deſcriptis; hæc methodus nunquam fallit Romæ in pleuritide curanda.

Paſſim, atque frequenter in operibus noſtris animadvertimus, purgationem in principio veræ, atque inflammatoriæ pleuritidis, pernicioſam eſſe, atque damnabilem. Nam phlegmone, ſive affectio inflammatoria, per ſe, & de natura ſua purgationem non expoſcit, ſed phlebotomiam. Idem confirmamus in præſenti: Verum enim vero, ne quis putet, nos hæc univerſaliter proferre, nulloque habito ad particularia reſpectu, & ad innumeras cauſas, quæ pleureſin pariunt. Sciendum eſt pleuritidem aliquando purgatione tolli debere, etiam in principio morbi: ſed non inflammationis cauſa, verùm ratione materiæ morboſæ, magna copia primis viis congeſtæ, ac pleuritidem immediatè producentis, ac quotidie foventis: quod etiam antiquitùs monuit Divinus Senex, & apud Nos Romæ doctiſſimus *Martianus*, Hippocratis genius in aureis ſuis in Hippocratem commentariis, & in Antiparalogiſmo contra Manelphum.

Quare, ut rem decernamus, ad curationem pleuritidis vocatus Medicus ſtatim inveſtigare debet, an indigeat ſanguinis miſſione, an verò purgatione. Id autem cognoſcet præ cæteris, ut monet *Hippocrates*, ex ſitu doloris, deinde ex aliis infra dicendis. Si dolor fuerit, vel in dorſo, vel circa pectus, & ſit circa jugulum, & partes ſupernas verſus collum, ſignum eſt indigere phlebotomia; ſi verò ſit circa coſtas mendoſas, ac præcordia, purgationem indicat, quia morbi fomes in præcordiis eſt, ac in meſſenterio, putris, indigeſtaque cacochymia, quæ quotidie fermenteſcens, repetitis circulationibus in pulmones depluit, morbumque facit, ac fovet. Neque id citra rationem eſt, nàm ſicuti aſthma humorale. Doctorum omnium conſenſu, radicem habet in ſtomacho, primiſque viis, curaturque, non per remedia pectoralia, & damnabili ſyruporum lambentium uſu, ſed per ſtomachica, & repetitis purgationibus ex pil. de hiera cum agarico, & ſimilibus: quibus cruda indigeſtaque primarum viarum materies, quæ morbum in pulmonibus excitat, & fovet, foris educitur, ac eradicatur. Cur etiam idem judicium ferre non poſſumus de pleuritide, quando primarum viarum culpa producitur; Ac proinde purgandum in ea eſſe, non inflammationis cauſa, ſed materiæ peccantis, primis viis congeſtæ. Sed ut Lector memoriæ teneat ſigna, quæ phlebotomiam poſcunt in pleuritide, referam hoc in caſu præcepta doctiſſimi *Dureti*, aurea penè ac utilia, ad id potiſſimùm ſpectantia, deſcripta *in Coacis fol.* 388. his verbis. De pleuritide, cui ſummo jure deberi venæ ſectionem clamant omnes ſophiſtæ, illud præceptum eſt ab Hippocrate, ei tantùm pleuritidi jure, & loco, & convenienter præſcribi, quæ attingit claviculam cum gravitate brachii, atque mammæ, nec fotu minuit, manetque ſicca, & ſputi expers, ob eamque cauſam doloris ideam habet punctoriam, magnitudine peracerbam, æqualitate ſimi-

milem, & aſſiduitate graviſſimam. Quæ omnia conjunctam habent ſiccam tuſſim, febrem aſſiduam cum ſpiratione multum difficili: & quoniam in eo cruciatu ſævi doloris pleuritici, & ſumma ſpirandi difficultate, omnia ſolent eſſe mortifera, niſi dolorificum malum, ideſt quod intus lædit, exeat citò foras, hoc eſt ſyſtrophica inflammatio pleuræ; hic venæ ſectio liberalis, verum eſt alexiſtærium, quo pleuritici ſanantur. Si verò infera ſit pleuritis, ſcilicet dolor vergat ad diaphragma, & ſpurias coſtas, tunc rheuma conſiſtens, non detrahet phlebotomia, ſed purgatio, jubente Hippocrate, hactenus *Duretus loco citato*, & ibidem paulò infra plura notatu digna refert, ad ſanguinis miſſionem in pleuritide ſpectantia.

Verùm ſigna curandarum pleuritidum per ſanguinis miſſionem, aut per purgationem, doctè ſatis deſcripſit doctiſſimus *Ballonius* Pariſiis, & ante ipſum Romæ celebris *Martianus*: Magni *Hippocratis*, verè magni filii, & ſequaces ambo.

Primò itaque ſciendum, differentiam eſſe inter dolorem lateris, & inter pleuritidem, hæc enim inflammatio pulmonum eſt, ille verò aliarum pectoris partium, potiſſimùm externarum peculiaris affectio. Qua de cauſa ſæpè diſtinguit ipſum *Hippocrates* à Pleuritide, dicens, v. g. *Cum dolore lateris, non tamen pleuritico*; & *Coac.* 73. ait: *Quibus in febre lateris dolor incidit, ſiquidem perliquidis, & bilioſis profusè alvus feratur, miteſcit*. Ubi intelligit *Hippocrates*, ut benè monet *Duretus*, & *Martianus* Medicus Romanus, non pleuritidem, quæ liberali alvi profluvio non ſolvitur, ſed dolorem partium externarum pectoris, quod rectè tenendum à Medicis; Ideò monitum eſt à Sene Magno coac. 49. *Quibus cum dolore lateris non tamen pleuritico, levis adeſt, aut modica perturbatio alvi, evadunt phrenetici, &c.* Audiamus itaque *Ballonium* meum.

Dum ſævit hyems, dolores pectoris, & lateris ſæpiſſimè fiunt ex 3. *Aphoriſm.* Qui ſæpè à flatu crudo, & frigido in pulmonem, thoracemque ducto, fiunt, & mendax eſt id, quidquid eſt; Ad id feſtinanter Medici phlebotomiam præſcribunt; idque temerè; potiùs valet uſus lituum, & thermaſmaton. Hic graviſſimè aberratur uſu, & experientia, parùm probanda, *Ballonius epid. fol.* 54.

Ex doloribus lateris maxima pars ex fluxione a capite oritur; ſed dolorum lateris, & pleuritidis tres ferè ideas in operibus artis obſervamus. Alii enim dolores ſunt ob phlegmonem. Alii ob eryſipelatodem affectionem. Alii ob humorem purum, & ſincerum a capite; Et tunc non tàm eſt pleuritis, quàm lateris dolor. Ac ſepè talis dolor inflammationis non eſt comes, ſed tantùm congeſtionis cujuſdam humoris, & adhæſionis. Imò infinitos vidimus laborantes dolore lateris ob copiam excrementi in pulmone, cujus pars tenuior; & ſeroſior, dum ad membranas funditur, dolores excitat.

Diligenter tamen notandum. Major eſt pars pleuritidum, & dolorum lateris, tum à congeſtione cujuſdam excrementi in pulmonem & thoracem, tum ob recurſum tenuioris humoris per orgaſmum à ventre inferiore, quàm à capite, & partibus ſuperioribus. Quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare, & ſolvere ventrem. At ſæpè hoc plus confert, quàm phlebotomia. Imò tunc ſectioni venæ locum non eſt: niſi fortè ſemel id fiat, præſertim ſi dolores lateris fiant hyeme à crudo, & frigido humore, in quibus nequaquam ſectio venæ convenit, *Ballonius loco cit. fol.* 79.

Cum dolores vagabundè tenent nothas coſtas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas, & partes ſterni anteriores. Cautè videre oportet, an propter ventris inferioris cacochymiam, à qua propter vapores elevatos, dolores ſurgunt, & ſenſio adſit doloris, an cauſa ipſa à partibus ſuperioribus pendeat, an verò in thorace ipſo ſit, vulgò ſecetur vena, undelibet ſit dolor, idque malè. Quis enim neſcit, ſi dolor iſte agnoſcat cauſam in ventre inferiore, non modò non prodeſſe phlebotomiam, ſed etiam

ſæpè

ſæpè nocere, quod attractio fiat à partibus inſeris, & ſi nondum adſit pleuritis, ea per venæ ſectionem acceleratur. *Idem fol.* 88.

Plerique quæruntur de dolore pectoris, unaque ventriculi, & ſeſe animam ducere non poſſe, ajunt. Statim Medicorum quorundam vulgarium opinione, ad phlebotomiam concurritur; At nil, & parùm profeciſſe declarat rerum exitus. Etenim ſi vel Cholera, vel Diarrhæa ſuccedat, vel purgante ſollicitetur alvus, dolores citò levantur; ſic cacochymia, vel hypocondriorum obſtructio, dolores facit, qui maxime apparent, & proferuntur in pectore ob conſenſum diaphragmatis, & quia in thorace communis eſt membrana, & lateribus, & diaphragmati parte convexa. Sic in iis, qui melancholia flatuoſa tenentur circa mammas, & ſternum, laterum dolores ſurgunt: an eis venam ſecabis? Non? Præſertim ad evacuandum; ſed ſi velis, & urget dolor, ad aperiendum, & ad libertatem obſtructionis, potes parva ſanguinis miſſione occurri. Sic initio paroxiſmorum; & in ſpecie morbi; & contumaci viſcerum obſtructione excitantur dolores in thoracis partibus, & fruſtra ſecaretur vena. Sic in talibus priùs purgatio tentanda, quàm phlebotomia, contra opinionem vulgi. *Idem loc. cit. fol.* 98.

Quicumque laterum doloribus eſt obnoxius, dum febris adeſt, aut adeſſe debet, dolet tunc latus, eodem modo, ac ſi eſſet pleuriticus, frangente ſe febris calore, minuitur dolor. Confert his venæ ſectio, ſed non ſæpè repetita. *Idem loc. cit. fol.* 145.

Notavimus multis oriri dolores lateris, qui aut ſecta vena, aut aliquo remedio ſumpto ſtatim evaneſcunt. Et ideò ſecurus eſſe non oportet; nam inde ſæpè peripneumonia ſuccedit. *Idem loc. cit. fol.* 154.

Maxime obſervavimus in iis, dolores laterum excitari, quibus aut thorax hydrope laborat, aut pulmo duriuſculus ſanie multa ſcatet; vide, An talibus conferat phlebotomia? *Idem loc. cit. fol.* 115.

Suſpecta eſſe debet omnis diſparitio doloris lateris; præſertim cum manet febris, & Diſpnæa eſt, nàm declarat dolores fuiſſe ob reſudationem ſeri. Omnis autem dolor lateris fugax, malignus eſt, & eryſipelatodes, & ferè necat; Ideò jubeo, ut Medici non ſint ſecuri. *Idem loc. cit. fol.* 165.

In omni febre eſſentiali, cum junctus eſt dolor lateris, febre aucta, dolor augetur. At in vera pleuritide augetur febris aucto dolore: Et Medici plurimùm debent advertere: ut dignoſcant, an febris ſit eſſentialis, an non, quoties agitur de dolore lateris. *Ballonius epid. fol.* 208.

Ægroti cujuſdam latus doloroſum ſatis docuit, quod à medicamentis purgantibus, dolores, præſertim cum fiunt à fluxionibus, tantùm abeſt, ut juventur, ſed ut irritantur magis. Contrà, qui dolores laterum principio duxerunt à partibus inferis in meſenterio, nonniſi purgantibus iiſque validis juvantur. *Idem loc. cit. fol.* 225.

Videmus dolores lateris perpetuos, ſed qui de nocte urgerent, nullis ceſſere remediis; ſuſpicio fuit de lue venerea. Tandem diæta, & litu Mercurii, ſanati. *Idem loc. cit. fol.* 227.

Alios dolores laterum vidimus a flatu; Flatum autem excitabat diatheſis hypocondriaca, & præcipuè cum chyli ſit ana doſis, aut quibus ſolemnis inhauſtus frigidæ, dum cubitum diſceditur, aut crudorum fructuum eſus. *Idem loc. cit.*

Quibus corpora compacta ſunt, firma, & ſolida, iis dolores laterum ſunt curatu difficiliores, & velint, nolintque Medici, venæ ſectio repetita non confert. Obſtructio enim ſpiraculoſum cutis impedit, quo minus exhalet corpus. Porrò aeri frigido corpora ſua exponunt, nec lecto ſe continere volunt. Id in multis obſervavi. *Idem loc. cit. fol.* 231.

Cum in pleuritide vexant dolores, venam ſecamus; cum augentur, audentiùs ſecamus; An id bene? Nequaquam; Quia dum pus fit, dolores ſurgunt. An ideò tàm ſæpè ſecanda vena? Nequaquam. Quia naturam impedimus, unde nil mirum, ſi multi moriuntur. *Idem loc. cit. fol.* 246.

Epi-

Epidemicæ tunc erant pleuritides, & cachoetes, ſine ullo motu violento prehendebant. Dolor erat fugax, & cum ægri benè habere putabantur, & immunes à dolore lateris, interibant. Erant à ſero acri indomito, cuniculos, & viam ſibi parante eryſipelatodes, non phlegmonodes. *Idem loc.cit.fol.32.*

Cuidam pleuritico ſecta vena, dolor diſparuit; an ideò ſecurus de morbo eſſe oportet? Minime; nam multos ſtatim peripneumonicos evaſiſſe vidimus. *Ballonius epid. fol.22.*

Coctionis commoda in pleuritide ſunt hæc. Laxitas partis afflictæ, & materiæ præparatio in craſſitie meabili, exitu facili. Naturæ contentio. *Duretus in coac. fol.256.*

Illa coloris mutatio, ut rubro ſuccedat lividus ſanguis, in pleuritide inferarum coſtarum expetenda non eſt, nec expectanda. Hic enim tantùm prodeſt phlebotomia ad retractationem rheumatis concitati, & ad temperationem ſanguinis æſtu incandeſcentis, non ad detractionem conſiſtentis. Ad pleuritidem, verò, coſtarum inferiorum, quæ ſub diaphragmate non raro aſſurgit, nec ullam ſui exhibet ſignificationem circà jugum. Hic enim opus pharmacia, pharmaci Medici. *Ex Hippoc. Duret. fol.261.*

Ubi tuſſes invaſerint, ampliùs bibendum, & quàm maximè excreandum, & potu humectantium, quo pulmo humidior factus faciliùs, ac citiùs ſputum reddat, & tuſſis minùs affliget. *Hippoc. 3. de morb.numer.22. & 24.*

Si dolor aſcendat ad claviculam, aut gravitate conſiſtente ad brachium, aut circa mammam invadit, à ſanguine fieri dicit Hippoc. & ideò *ſecundo, & quarto acutorum*, venam ſecari jubet. Si verò dolor ſub ſepto tranſverſo, & ad hypocondria ſentiatur, à craſſis, & exuſtis humoribus deorſum tendentibus fieri, pleuritidem ait, eamque purgatione curari aſſerit *Martianus antiparologiſmo fol. 15.*

Aliquando fiunt pleuritides a fluxione acri à capite, nimio cum impetu in pulmones irruente, habetque ſummam analogiam cum peripneumonia, de eaque diſcurrens *Hippoc. de loc.in hom.n.24.* ſic ait. *Dolor lateris mollitudinem occupat, imo & claviculam ejuſdem partis, & febris ideſt & lingua ſupernè pallida, ac viridis fit, & excreat compacta.* Diſtinguitur igitur à pulmonia, & pleuritide, ab aliis cauſis pendente, quia dolor eodem tempore, & claviculam, & coſtas mendoſas ſub hypochondrio occupat, & lingua eſt ut ſupra. Nàm in vera pulmonia nunquam dolor ad lateris mollitudinem ſe extendit. In hac ſpecie pleuritidis ex fluxione deſtillante productæ, non oportet venam ſecare, tùm quia inibi non fecit illius mentionem *Hippocrates*, eo quia è bile acri fit morbus, qui venæ ſectionem ſuſpectam reddit; quia diſtillationi, à qua fit morbus, non occurrit, imò magis auget commovendo; Et quoniam rationi congruum eſt in locis Auſtro ſubjectis, qui frequentes deſtillationes movet (ut notat *Cous num. 3. de Aere, aquis, & locis*) hujuſmodi pleuritides frequentius vagari Hinc factum eſt, ut Aſclepiades obſervaverit teſte *Cellio Aurelianeo,cap.de pleuritide* Romæ (quod Romani notent Medici) & Athenis pleuriticos lædi à venæ ſectione. In Pario verò, & Helleſponto juvari, & recreari. Roma enim, & Athenæ in humili loco ſitæ ſunt, & auſtris mirum in modum ſubjectæ, ideò pleuritides vigentes, ibi ſunt de earum genere, quæ à deſtillatione oriuntur. Sed & experientia id confirmat, quando pulmones his in locis plerumque affecti conſpiciuntur. Qua evidentia deceptus *Cagnatus* credidit in omni pleuritide pulmones eſſe affectos. Ob dictas ergò cauſas, Romæ, & Athenis lædit ſanguinis miſſio, quia deſtillatione plerumque fiunt peuritides. Idem notavit *Hollerius*, dicens, *pleuriticos juvari phlebotomia locis perflatis ab Aquilonibus, lædi verò locis, quæ obſervantur Auſtris. Hippocrates* igitur in duobus tantùm caſibus venam ſecet, ſcilicet in ea pleuritide, quæ à toto procedens, ſanguinis plenitudinem præ ſe fert, mediante dolore ad claviculam

lam, & humerum tendente, ſivè gravitante ad brachium, & circa mammam. Et in pleuritide ſicca, in qua minimum ſputi educitur. In aliis ſpeciebus, mentionem ejus non fecit, quippè quæ aut nihil prodeſt, ut notat *lib. de rat. vict. in acut.* 3. *&* 4. *Coment. text.* 8. *&* 15. dum ait, *Sectio autem venæ non ſimiliter ſolvit dolorem, niſi ad claviculam pertingat dolor*. Vel potiùs obeſt, tùm ratione humoris peccantis, tùm virium, quæ debent eſſe validæ propter expulſionem, ſine qua æger ſervari non poteſt. Hactenus *Martianus in Antiparalogiſmo à fol.* 16. *ad* 19.

Tertium genus doloris lateralis, ita deſcribit *Hippocrates coac. prænot. ſect.* 3. *verſ.* 79. *Dolores circa latus conſiſtentes in febribus circa nothas coſtas, Venæ ſectio læſerit ſive cibum adverſetur æger, ſive hypocondrium ſublime habuerit, &c.* hujuſmodi dolores à bile, ventriculum obſidente, ortum habere exiſtimo, nam de iiſdem loquens *Cous* eodem. lib. verſ. 83. ait. *Quibus in febribus dolores lateris fient* (ſive ut ſupra dicebat tenuiter conſiſtentes) *alvus multa aquoſa, & biliosa egerit, alleviantur* Quod à morbis in pectore conſiſtentibus, penitùs alienum eſt, & paulò ante dixerat verſ. 57. *Quibus bilioſa eſt alvi egeſtio circa pectus morbus, & amaritudo, malum,* quæ denotant humores bilioſos in ventriculo conſiſtentes, acribus vaporibus in partibus pectoris, & laterum dolores excitantes.

Præfatos dolores ſæpiùs obſervavimus in Praxi, modò hanc, modò illam partem pectoris valdè infeſtantes, aliquando deſinentes, & paulò poſt inſurgentes; id quod importavere verba illa *tenuiter conſiſtentes*, puto. In quibus alii cibos faſtidiebant, bilioſa materia os ventriculi infeſtante, & his dolores partem ſiniſtram lateris plerumque occupant. Aliis hypochondrium dextrum in tumorem élevatum, ſivè manifeſto dolore ad contactum, invenimus, his dolor partes dextras potiùs infeſtare ſolet. Utroſque levi purgationi ſedatos eſſe vidimus, non dubitantes à venæ ſectione lædendos fore, ut ait *Hippoc.* utpotè per eam à ventriculo in venas evocaretur humor bilioſus, unde majus malum, tùm quia inviolabile præceptum ab *Hippocrate* ſemper obſervatum video, bile notabiliter dominante, vena nullo modo ſecetur, ſivè ſit in febre, ſivè in aliis morbis; ideò *lib. de humor. tex.* 3. *& ad calcem* 3. *ſect.* 6. *epid.* ait tria impedire venæ ſectionem in ſanguinem ſpuentibus, *Bilis, Pleuritis, & Tempus anni,* ita *Martianus lib. cit. fol.* 21.

Tres pleuritidum ſpecies rariſſimas, earumque curationes, vide optimè in *Hippocrate* 2. *de morb. num.* 40. *&* 41. Ibidem quoque 3. *de morb. à* 20. *ad num.* 22. vide plura divina ad pleuritidem ſpectantia, ejuſque varios exitus, ac prognoſeos.

Pleuritidem ſiccam pendere à pulmonum ad coſtas adhæſione, adglutinatione que, ſcribit Divinus Senex *de loc. in hom. num.* 37. *fol.* 33. quod ſeriò animadvertendum à Medicis eſt, multùm enim confert ad curationem, de iis itaque ſic loquitur. 3. *de morb. num.* 20. *Et ſunt & ſiccæ pleuritides ſine ſputo, quæ difficiles ſunt judicationes, ſimiles aliis ſunt, ſed ampliore in potu humectatione indigent, quam aliæ: bilioſæ verò, & ſanguineæ nona, & undecima die judicant, atque hi magis ſani fiunt. Si à principio molles quidam tenuerunt dolores: a quinta, & ſexta acuti hujuſque ad duodecimum veniunt, ſed non valde effugiunt. Periculum tamen maximè eſt uſque ad ſeptimum, imo uſque ad duodecimum: poſt hos ſanantur; quæ verò ab initio ſunt molles, à ſeptimo, & octavo acutæ ad decimum quartum judicantur, & ſanantur. lib. cit.* ait *Hippocrates*.

Ex his, quæ hactenus dicta ſunt magnorum virorum experimentis confirmata, ſatis conſtat, quantùm cautus, & prudens eſſe debeat Medicus in præſcribenda catharſi, vel phlebotomia in pleuritide, & quantùm exactè memoria tenenda ſint illa præcepta, ſupra recenſita; quarum ignoratione rerum, vel indebita ad Praxim accomodatione, nil mirum ſi frequenter obſervamus ægros poſt ordinatam phlebotomiam interire ſtatim, &

in

in pejus ruere; idemque ſuccedere poſt imprudenter præſcriptum chatharticum: quæ, ut in poſterum vitentur incommoda, rogo Medicos, & obſecro per Medicinæ parentem *Hippocratem*, atque per veterem Medicam *Coorum* Academiam, ut in curanda pleuritide Romæ non multum fidant Chymiæ, Nebulonibus, id eſt falſis Chymicis impoſtoribus, ac Circulatoribus, qui urbes pererrant, & in Urbem hanc, neſcio quo fato, magna in copia quotidie confluunt, ægroſque inani remediorum ſpe continuò decipiunt; De his itaque ſæpè loquimur in noſtris libris; ſciat Chymicus ille, qui ita inſulsè apud Batavos debaccatur in *Hippocratis* ſequaces, non verò de bonis Chymicis (uti forſan eſt ipſe) eorumque diaphoreticis potentibus, ſalibus volatilibus, ſecretis ab Orbe ſtellato petitis, & mille nugivendulis pulveribus, quæ ſingula indiſcriminatim quovis morbi tempore, & in qualibet pleuritidis ſpecie, a vulgaribus præſcribi obſervo, magno tamen ægrotantium diſcrimine. Sed conſiderent primò, an pleuritis ab effectu verè inflammatorio producatur, an verò ab apparatu pravorum humorum in primis viis, an demum à fluxione acris humoris à capite, ut putabant antiqui, ſivè potiùs in noſtra ſententia, à ſale acri, tenui, urente, ſcorbutico, hypocondriaco, hæmorrhoidali, herpetico, vel alterius generis, aut characteris morborum principalium; qui ſalia, humores fundendo, accendendo, colliquando, poſtquam hi ad pulmones defluxerint, pleuritidem, aut peripneumoniam, aut dolorem lateris pariunt cum febre, aliiſque peculiaribus horum morborum ſymptomatis, quæ ſingula ab irritatione, quàm ab effectu verè inflammatorio: hujuſque generis pleuritidis vocare ſoleo lymphaticas, ſive nothas, nam lympha præcipuum ſalium menſtruum, morboſis ſalibus imbuta, eas parit, ac fovet.

In pleuritide igitur verè inflammatoria; & inflammationis cauſa, ſanguis ſtatim mittendus eſt, ut repletis hac ratione vaſis in libertatem reſtituantur fluida, quæ vi oſcillatoriæ inflammationis fibrarum pulmonalium, in pulmonibus ipſis hærere coguntur. Laxataque per phlebotomiam ſolidorum, & fluidorum, nimiùm intenta compage, debita noxiorum humorum expulſione per ſputum, aliaſque vias Naturæ magis accommodatas, promoveantur. In ea verò quamprimarum viarum apparatus producit, & doloris ſigna circa præcordia de ſe præbet, purgatio juxta præfatorum magnorum virorum præcepta inſtituenda. Ipſe tamen, ut cautiùs procedam in rebus, ita dubiis, ſoleo primis diebus alvum clyſteribus mollire, etiam bis in die; maximè ſi magna ſit cacochymiæ copia in præcordiis, & pulmo ſit nimiùm inflammatus, quo ſi affectus inflammatorii multa ſigna non adſint, & lingua ſit humida, urina non multùm accenſa, & calor non multùm acris, purgatio etiam præſcribenda ex caſſia, ſyrupo roſato aureo, &c. non verò manna, quæ ſeroſos humores nimiùm educit, craſſis, viſcidiſque relictis. Ad educendam enim putrem cacochymiã ſyrupo roſato ſolutio præſtantiùs non datur, maximè ſi uniatur cum decocto ſenæ, tartari, & epithimi. Demum, ſi ſal acris; ſcorbuticus, fundens, pleuritidem faciat, cautè procedendum in ſanguine mittendo, niſi miſſionem expoſcat nimia pulmonum inflammatio, ab ejuſdem ſalis acrimonia excitata. Circa purgationem tenenda ſunt præcepta à Magiſtris Artis ſupradictis adnotata, & à nobis paulò ante recenſita. Curatio verò hujus generis pleuritidis ab acrimonia, fuſioneque humorum abſolvenda erit juſculis, malva, viola, ſcabioſa, &c. alteratis, gelat. cornu cervi, emulſione ſem. melon. & amigd. dulc. in juſculo factis, & ſæpè potatis. Aqua hordei calidè magna in copia potata, oleo amig. dulc. recens ſine igne expreſſo, & hiſce ſimilibus, quæ acrimoniam leniunt, impetum ſalium furentium coorcent, eoſque diluunt; quod præcipuum curationis argumentum eſſe debet. Hujuſmodi pleuritide corripiuntur potiſſimùm ſcorbutici, hypochondriaci, hectici, hemorrhoi-

dibus ſubjecti, & ſcabiei, & qui vulgò fluxionibus, & vagis, ac rheumaticis doloribus ſubjacent. Quod quidem hominum genus, quoniam ſanguinem, ac reliqua fluida valdè depauperata ſpiritibus, ac bono ſucco nutritio habet; à ſanguinis miſſione ſummoperè læditur, quando ea imperatur in pleuritide, ex fluxione ſalina, acri, rodente. Ubi enim ſal regnat, ibi ſtatim regnat & inopia ſpirituum ac boni ſucci: ſpiritus enim à dominante ſale ſyderantur, opprimuntur, extinguuntur; Ideo tales homines debiles ſunt. Et quando phlebotomia lædit, aut necat aliquem pleuriticum, dictam ob cauſam necat. Hi ſolent habere urinam rubram; rubram quidem ob nimiam ſalium copiam, quibus tingitur; non verò ob ſanguinis ſulphur nimis exaltatum, ſicuti in alia pleuritidis ſpecie verè inflammatoria ſuccedit. An ideò ſanguis mittendus in illis ob urinam rubram? Minimè, nàm ſales dominio potiuntur poſt phlebotomiam; & enecant.

Porrò, qui acrimoniam in fluidis habent, hæc patiuntur, ut ſæpè animadverti in Urbe? Ab aeris intemperie frigida, vel calida levi de cauſa læduntur. callis pedum, valdè doloroſis afficiuntur, gingivas præ cæteris obſerva, nam hæ in ſimilibus caſibus ſunt nimium rubræ, eroſæ, tumidæ, luridæ, dolentes, cum viſciditate circa dentes. Qui gingivarum ſtatum benè obſervat, multorum morborum ex acrimonia, reconditam originem facilè inveſtigat. In urina rubras arenulas habent, & urina ſolet eſſe rubicunda, & matula, licet quotidie aqua limpida abſtergatur, ſemper tamen viſcida mucagine poſt mictum circum circa oblinitur: Quod impurorum ſalium in ſanguine ingentem copiam denotat, ut frequenti didici obſervatione. Taceo hìc reliqua ſigna acrimoniam humorum denotantia, quæ apud Authores facilè poſſunt comparari, & addiſci, &c. Et nuper hæc omnia proximè elapſo Menſe Octobris Anni 1705. notavimus in Ægro ad Templum S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum ad ripam Tyberis, non longè à Palatio Burgheſiorum, & in plurimis in hac Urbe, in cujus Incolis ob debilem ventriculi digeſtionem, morbi ex fluxionibus, & primarum viarum apparatu ſunt ferè familiares, ac morbi patrii. Hoc eodem anno, menſe prædicto abſoluta eſt, ac completa celebri linea meridiana, quam in Templo Chartuſianorum S. Mariæ de Angelis ad Thermas Diocletiani, ex marmore, & metallo, juſſu, & impenſis Optimi Maximi Pontificis noſtri, extruxit, ornavit, & magna cum diligentia, judicioque perfecit Vir doctiſſimus, & libris editis celeberrimus *Franciſcus Bianchinus*, nunc Præſul meritiſſimus, noſtrique amiciſſimus, amantiſſimuſque.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

IN principiis Febrium acutarum cave à purgantibus, cave pariter à remediis nimiùm volatilibus, & vehementibus, crudo namque exiſtente adhuc morbo, vel duces, quæ educenda non ſunt, vel augebis febrim, vel jugulabis ægrotum.

Ante ſeptimum diem in acutis, & inflammatoriis nec purgato nec diaphoretica vehementia dato, ſiquidem cruda adhuc eſt peccans materies, & bonis ſuccis confuſa, nec auſcultat talibus remediis, niſi apparentibus ſignis coctionis.

Si nimia adſit vaſorum turgentia, impetus ſanguinis ad caput, pulmones, aut alia membra, imminetque phrenitis, adſitque juventus, calida temperies, &c. in continuis ſemper ſanguinem mittito in principio, idque ante ſeptimum, eamque repete pro urgentia ſymptomatum, Nam repletis hac ratione vaſis, laxataque quaſi ſanguinis maſſa, viam ſternes diaphoreticis, purgantibus, aliiſque hujuſmodi præcipitantibus in ſtatu morbi exhibendis.

Si vel minima ſuſpicio aderit febris malignæ ex coagulatione; cave à ſanguinis miſſione, tanquam peſte.

Obſervavi vomitoria pro varietate Regionum, atque Climatum magis, aut minùs prodeſſe vel nocere. Nos Romæ non

ſita tuta experimur in febribus, prout Septentrionales ſuis experiuntur in ægris. In remediis itaque preſcribendis, ſemper ante oculos habe tui Climatis Naturam; tuorumque Populorum temperiem; neque quidquam præſcribas, quod ex libris didiceris, niſi prædicta calleas,

In acutis circa duo potiſſimum peccant Medici, vel in nimia atque tumultuaria remediorum farragine, vel potiùs in intempeſtiva, & a methodico eorumdem uſu: undè tot incommoda in ægris, & tam variæ atque inconſtantes morborum periodi, & incredibiles ad invicem permutationes; quas quidem rudes Medici Naturæ morbis, non verò inconſtantibus ſuis, ac ſpeculativis medendi methodis attribuunt; ſed longa dies majora patefaciet.

Omnes acutas & inflammatorias febres hic Romæ curare incipio per ſanguinis miſſionem, nunquam per purgationem, niſi quando vel nimiùs urgeat vomitum vel repletio præceſſit immoderata. Et obſervavi poſt ſanguinis miſſionem aliquem ſtatim apparere ſudorem cum levamine Patientis.

Febris ſemitertiana exquiſita familiaris eſt Popularibus almæ hujus Urbis: & ferè perpetuò hic graſſatur; quòd etiam cognovit *Galenus* Romæ olim degens prope Forum Minervæ, quà nunc itur ad Pantheon Agrippæ, ſub Imperio Antonini de *Galeno*, & de univerſa re Medica Principis optimè meriti. Hinc ferunt aureo torque donatum fuiſſe cum appenſo numiſmate Principis ſequentibus verbis inſignito;

ANTONINUS ROM. IMPER. GALENO MEDIC. IMP.

eo tempore, quo *Galenus* primùm Romæ Theriacam magno Urbis applauſu confecit. Sed è diverticulo in viam. Semitertianam igitur noſtris Popularibus eſſe familiarem, & experientia conſtat, & *Galenus*, ut diximus, teſtatur *de loc. com.* 25. & *de morb. temp.* circa finem. Sed de hac febri apponemus docta verba *Fontani in Schol. ad Dodonæum de ſemitertiana*; ait igitur. *Per hanc febrem læditur ventriculus, & maximè ejus partes nervoſæ, & hepar, ideò jure merito a me inter lethales numeratur, Hæc ſæpè degenerat in hecticam, & hydropem propter magnas obſtructiones* ut notat *Hipp.* 1. *epid com.* 3. *aphor.* 5. &c. *In hanc febrim ferè propenſi ſunt Eccleſiaſtici, Nobiles, Aulici, Juvenes & deſides opiparè viventes, nimis genio indulgentes, quæque calidas Regiones incolunt, ideò frequentes ſunt in Æthiopia, & Italia:* hæc ille: Sed illo multò meliùs *Dodonæus.* Vir doctiſſimus *loc. cit.*

Typus ſemitertianæ ità ſe habet; ſingulis diebus acceſſiones invadunt, ſed uno die febris magis invaleſcit reduplicato etiam horrore, altero verò mitior eſt, & quiſque Medicorum obſervare per ſe poterit: Morbus longus eſt & pericuioſus. Viros ut plurimùm invadit, vel virilitati proximos, idque tempore autumnali. Ventriculus præcipuè laborat, affectus lethargi interdum accedunt, vigiliæ, lingua arida & ſicca, &c.

Cum de febribus inciderit ſermo, ſummoperè miror Medicos hodie penè omnes ſingulorum morborum, præſertim verò febrium originem ab acido dumtaxat deducere & ſingulos per antacida non exiguo ægrorum damno curare. Nam, ſi rectè rem perpendamus, alchalia potiùs variè alterata accuſanda erunt. Quidquid verùm enim verò in corpore animato præſertim in ſanguine fit, per fermentationes fit, quæ quidem pluries atque pluries repetitæ, auctæ, vel, pluſquam par eſt, alteratæ non acidarum partium proventum, ſed potiùs ſalis alchali, lixivii, acris, calcinati, & ſimilium copiam exhibet, ut in febribus præcipuè obſervamus, in quibus ſalium hujuſmodi acrium, alchalium, lixivorum, calcinatorum, &c. manifeſta adſunt indicia, multæque curantur ſolis diluentibus cum acido aliquo leniori temperatis, ut in ardentibus patet. Quamobrem non poſſunt non laudare ſummopere eximias vires cliſſi antimonii, cujus ſubacida virtute multæ febres ex aëris mutatione

productæ, aliæque ardentiores tanquam in ovo ſuffocantur. Hic Romæ febres per æſtatem ob aëris mutationem ſævientes non ab acidi, ſed alchalino acribus producuntur ſalibus (ut taceam maleſana in victu errata, quæ ruri oblectationis gratia committuntur, undè interdum harum febrium origo, non ab aëre) variæ enim telluris & mineralium particulæ vi caloris Solis in aëre elevatæ, illic per novos ſupervenientes calores magis atque magis attenuantur, cohobantur, atque volatilizantur, undè ſummam volatilitatem, & alchalino-acrem indolem potiùs, quàm aciditatem nanciſcantur, ſanguiniſque per inſpirationem communicatæ, ejuſdem maſſam diſſolvunt primò, & ex diſſolutione mox coagulationis effectus ſuboriuntur; Patet id experientia, nam acida etiam potentiora poſt fermentationem vel inteſtinam diuturnam, vel excitatam à calore, aut dulcia evadunt, aut inſipida & alchalia; per fermentationem enim fractis acidi ſpiculis; acidum in alchali naturam mutatur. Ideò videmus aquam theriacalem primò acidam, poſt biennium evadere dulcem. Spiritus ipſi acidi longa mora ſpontè ſua dulceſcunt; & ſic de reliquis. Cæterum non nego interdum acida in primiis viis producta, ſanguinique communicata indebitas in eo fermentationes excitare poſſe. Fateor tamen ea acida eſſe debere nimis vehementia, aliter poſt repetitas cum ſanguine fermentationes ruptis ſuis ſpiculis, neceſſe eſt, ut in alchali naturam mutentur, & ità vel innocua evadant, vel alchali morboſi naturam acquirendo, hac ratione partes lædant, & causâ morborum fiant, quod erat probandum. Sed de his fuſiùs peculiari tractatu Acidum Inſons.

DE FEBRIBUS MALIGNIS, ET MESSENTERICIS.

Vulgus Medicorum, & vulgus Hominum eas vocant malignas febres, quæ variis, graviſſimisque ſtipantur ſymptomatibus, ruuntque in deteriùs. Hoc imaginarium malignitatis nomen imperitia Medicorum peperit, petulantia vulgus fovet. Credit enim ignarum vulgus, quoſcumque rapit febris perimitque, à malignitate illius ſemper perire, credunt id plures etiam in Medicis. Non ergò dari aliquando febres nonnullas, productas ab humore veluti venenifero, uti ſunt, quas eſus fungorum, aut boletorum, ſimiliumque noxiorum ciborum uſus parit; ſed tam frequentes eſſe, ac ferè innumerabiles, ut vulgus, aut Medici ſomniant, conſtanter nego. Quæ nobis videntur malignæ, à viſcerum phlegmone, aut eriſipelatode fiunt, id eſt à cauſa evidente, & manifeſta: unde ergò iſta malignitas? Febres lymphaticæ omnium pernicioſiſſimæ ſunt, præſertim ſi lympha nimiùm viſcida concretaque fuerit, ut ſepiſſimè obſervavi. In his ſæpè urina bona eſt, boni ſunt pulſus; ſed peſſima lingua, peſſimus meſſenterii ſtatus ob nimiam ibidem putrem, congeſtam cacochymiam, ægri benè ſibi videntur valere, quia hoſtis in lympha eſt magis, quàm in ſanguine. Sed quando concretio lymphæ in ſuis vaſibus trahit in conſenſum ſanguinem, coagulando illum, fingendo, & circuitum impediendo. En celeres ruinæ, en præcipitia, en repentina mala; & ſtupente Medico, ac malignitatem accuſante, æger in manibus citò citò perit. Vera dico: Experta dico: ſanctèque affirmo. Non hic ſimiolâ malignitatis ægrum jugulavit: Sed gravis lymphæ ſyderatio, ac concretio: tracto demum ſanguine in conſortium necis. Sicuti hac eadem die, qua ſcribo (& additionem abſolvo ad omnia opera noſtra mox mox edenda Lugduni in Gallis ab Illuſtri Aniſſonio) 23. Decembris 1702. vidi in ſene ad Pantheon Agrippæ lethaliter hac febri decubente. Hac eadem die 23. Decembris 1702. Tybris plurium dierum pluviis nimiùm turgeſcens, ſummopere inundavit Romam maximo cum Civium incommodo. Viæ omnes, quæ ducunt ad Vaticanum, nempè Lungaria, Urſi, Burginovi, &c. aqua plenæ erant. Totum forum Pantheon, Agrip-

Agrippæ aquâ inundabat, forum Judæorum, aliæque quamplurimæ per Urbem viæ, uti, & ipſa Flaminia propè ædem S. Laurentii in Lucina. Certa Romanorum obſervatione conſtat, poſt ingentes Tyberis inundationes, oriri febres epidemicas in Urbe valdè graves ac perniciosas: quod Deus Op. Max. à nobis avertat his infeliciſſimis, turbulentiſſimisque totius Europæ ac miſeræ Italiæ bello labefactatæ, temporibus.

Quando ego ſolus ægrotorum meorum curam incipio, & mea methodo febres curo, raro tales malignas febres obſervo; ſed quando ad curationem ab alio cœptam vocatus ſum: quoniam mente mille præjudiciis anteceptâ curatio febrium inſtituitur, nec oraculis Naturæ, & magni Senis præceptis auſcultatur, mille differentias, & gravia obſervo accidentia, quæ frequenter ſoboles ſunt methodi depravatæ, non verò naturæ morbi. Licet hæc paſſim, ac quotidie in praxi ſuccedant, ſuccedit etiam, ut pluries vidi, dari febres nonnullas in ipſo principio graves ſtatim, ſtatim periculoſas, & periculoſis etiam ſtipatas ſymptomatibus. Has vulgus vocat malignas, ideſt à venenifero productas humore: cujus imaginarii, & commentitii veneni de cauſa, innumera ſtatim præſcribunt ſpirituoſa, aromatica, alexipharmaca, calida, volatilia, & mille id genus inter ſe pugnantia remedia; quibus quod præcavere volunt periculum advocant, & augent.

Ipſe enim, ut vera fatear, quæ diligenti obſervatione, & matura didici meditatione, à duabus potiſſimum cauſis, malignas has febres pendere obſervavi inflammatione viſcerum, & ab apparatu pravorum, crudorumque humorum in primis viis, vel in maſſa ſanguinis. Romæ hujuſmodi apparatus frequentiſſimi ſunt in primis viis, non ita in ſanguine, qua de cauſa, tractatum ſcribere de febribus meſſentericis Romanorum, ſum aggreſſus, à Natura, & obſervatione patientiſſima mihi dictatum. Multa certè obſervatione digna in hujuſmodi meſſentericarum febrium curatione adnotavi: Quando enim tales febres in hypocondriacis ſunt, ſtudioſis, & ſtomacho debili laborantibus, ſi nimium excandeſcant triumviratus humores, vel bilis ipſa veſicæ felleæ; tali modo turbatur œconomia naturalis, ut ſtatim apparere videbis linguæ ariditatem, pulſus exiguos, extremorum frigus, anxietates, & alia id genus, quæ malignam febrim denotarent, ſed revera non ſunt malignitatis effectus, verum enim ſtomachi ab exaltato humore irritati, laceſſiti, & afflicti, qua ceſſante irritatione, & ſtomachi indignatione compoſita, præfata ceſſant accidentia.

In febrium meſſentericarum curatione ſepè vidi, inutile eſſe dies criticos, eorumque vim, & poteſtatem obſervare, ſed tantummodo vehementiam ac remiſſionem accidentium. Cruditas morbi in vehementia ſymptomatum conſiſtit, coctio in remiſſione eorundem. Quando vel minimum remittere, & miteſcere accidentia obſervo, ſtatim purgationem inſtituo etiam ipſo die critico, nàm hujuſmodi febres vim & poteſtatem criticorum ſpernunt, ac perturbant, & humorum apparatum è meſſenterio quàm citiſſimè educo, clyſteres etiam bis in die injicio, purgationes frequenter præſcribo, & totam dirigo indicationem in educendo per purgationes meſſenterico apparatu, poſthabitis diaphoreticis, & inutilibus, ne dicam noxiis teſtaceis pulveribus; interpoſitis purgantibus, ſtomatica remedia ex aqua theriacali, rutæ caprariæ, lapidis porci ſpini, &c. Curationem meſſentericarum in alma Urbe abſolvunt.

Sed quod præ cæteris animadverto in nullo morborum genere tanta opus eſſe patientia, expectatione, cunctationeque ad benè, & feliciter medendum, quanta ad benè curandas febres meſſentericas. Glandulæ meſſenterii nimiùm repletæ nonniſi lentè, ac paulatim è ſinu crudos humores emittunt in vicina inteſtina. Communis enim omnibus glandularum morbis eſt diuturnitas. Quare ſtomaticis è vegetabilium genere digerendi ſunt meſſen-

ſenterii humores, deinde repetitis per intervalla purgationibus educendi, & ita feliciter profligabis has febres, quod ſi imperitia tua, ægroti, adſtantium, aut diuturnitatis morbi, ad uſum damnabilem chinæ-chinæ, vel teſtaceorum deveneris, non benè prius repurgato meſſenterio, ex febri levi efficies gravem, continuam, longam ad hecticam tendentem, & difficilè curabilem. Romæ ſcribo, & in aëre Romano. Et ideò garriant quicquid velint chinæ-chinæ fautores: aliis forſan in regionibus, & urbibus egregium eſt remedium, hìc noxium experior, & unquam eo utor, aut raro; ut infra dixi de fibra motrice cap. 13. de febribus meſſentericis.

In his quoque febribus non tantùm reſpiciendum eſt ad ſuas periodos, & ad vehementiam febris, quantum ad cauſam febris, ſive meſſenterii apparatum, qui quò fuerit ingens, & ex pravis cibis factus, eò gravior febris; ſi contrà febris erit levior, & leviora remedia adhibenda.

Quare ad ampliandam Praxim Medicam, & ſolidam morborum hiſtoriam ſtabiliendam nullâ re magis indigemus, quàm continua obſervatione in ægris; En ad ritè curandum, debitaque invenienda remedia, obſervatione continua, & experimentis circa res phyſicas ex triplici Naturæ regno petitas. Quam quidem experiundi methodum à Galilæo viro maximo in Italia detectam primùm, ac excultam; Nemo certè utiliùs & glorioſiùs promovit, auxit, confirmavit, quàm inclita, & Illuſtris Societas Regia Londinenſis, Carolo II. nunquam interituræ memoriæ Brictanniarum Rege inſtituta, cui ſi univerſus Medicorum cœtus ſummopere debet, ob illuſtratam rem Medicam à præſtantiſſimis illius Academiæ Sociis. Ipſe certè Medicorum minimus, tùm ob id, tùm quòd me anno 1697. Collegarum omnium ſuffragiis in Nobiliſſimum Cœtum ſuum aggregarunt, perpetua officiorum memoria me devinctum ſervabo.

Porrò ut cognitio veræ cauſæ febrium magis illuſtretur, certiorque reddatur, cœpi duobus ab hinc annis nova noſtra methodo febres in Canibus, aliiſque animalibus excitare, infundendo in venas varii generis liquores, ſpiritoſos, aromaticos, acres, acido-acres, & ſimiles; eoſdemque etiam eum cibo; & potu miſcendo, donec febris excitata ſit. Qua excitata obſervavi diligenter vehementiam eorumdem, inappetentiam, languorem, alvi ſiccitatem, tremores, periodos, aliaque id genus accidentia, quæ pro diverſitate liquoris aromatici, qui eiſdem præbetur, diverſa ſolent apparere. Prout in peculiari tractatu ſuo tempore dabimus. Et de novitate, qua ſupervenit in Canibus febricitantibus, ab applicatis veſſicantibus eorum coxis, plura quoque dicemus omninò nova. Nec non de animalibus ſame maceratis, & inde natis accidentibus. Ut igitur ad malignas febres ſupradictas denuò accedamus.

Inter has febres præcipuæ ſunt, quas veteres vocarunt Triphodes, Aſſodes, Elodes, Lipirias, Epialas; graves profectò ac lethales ſunt, niſi in dectiſſimum, prudentiſſimumque Medicum bona ſorte Patiens inciderit; ſtatim ea pariunt ſymptomata, quæ vulgò malignitati, ſed falsò adſcribuntur. Adſcribi potiùs debent, vel inflammationi internæ; & ob id turbato liquidorum progreſſui, undè tot gravia, & inter ſe differentia, promanant accidentia, vel Cachoëtico humorum apparatui in primis viis, aut in maſſa ſanguinis. Id probè diſtinguendum, & probè noſcendum, ut curativæ indicationes ritè dirigantur; aliter nocebis magis, quàm proficies.

Tritæophyæ febres, ſunt inter omnes febres valdè graves, & periculoſæ, ſpecie, magnitudine, more, motu periodico univerſali & particulari terrificæ ſunt, & pravæ, hac de cauſa malignæ vocari poſſunt. Earum cacochymia prava eſt, & multiplici, vires acquirit eundo, diebus criticis maximè exacerbantur, graviſſimiſque ſymptomatibus ægros cumulant. In eis nihil ſit, nihil apparet, quod metu non terreat ægrotum, & Medicum, de hac

fe-

febre doctiſſimum vide *Duretum in coac.* Et ſuum, quem ità benè commentatus eſt, Divinum Senem. *Sect. 4. aph. 43. & ſect. 2. lib. 1. epid. & alibi.*

Tritæophyæ febres non habent intermiſſionem: tales dicuntur; qui tertio quoque die exacerbantur, ſed ſine rigore, aut horrore periodico, qualis obſervatur in hæmitritæis. Tritæophyæ enim nullas habent periodos, & ſi habent, incertæ ſunt.

Tritæophyæ febres erraticæ in partes mutatæ ſunt contumaces. *Hipp. coac. 39.*

Succus ſonci ad uncias tres circiter mane ſumptus cum juſculo, gelatina cornu cervi, ſcabioſa, nitrum perlatum, clyſteres quotidiani, fomentationes ventris præ cæteris in hac juvant. Aliis quoque utendum, quæ ſymptomatum exigat natura, ſed cum prudentia, & patientia. In Medicis prudentiam, & patientiam præ cæteris ſemper deſidero, tum in medendo, tum in docendo.

Tritæophyarum febrium calamitatem in his tribus annotavit *Hippocrates in coac.* in diuturnitate, laboribus multis & colliquatione, his verbis; *Poſt longum tempus, multoſque labores, & colliquationem aſſiduam deſinunt, quæ autem illis contingunt, ſeu ſuccedunt, hæc ſunt Dyſſenteriæ, Teneſmi, Hydropes*, ut notat *Duretus pag. 41.*

Febres omnes continuæ, quæ tertio quoque die exacerbantur cum acceſſione graviſſimorum malorũ, aut ſunt tritæophyæ, aut hemitritææ, ut ex *Dureto* obſervavi. Abſceſſuum iſchiaticorum ſucceſſio eſſe ſolet in febribus, quæ tritæophyæ dicuntur ex *Dureto*. Febres hemitritæas, & tritæophyas accedebant, quæ inflammationis ſunt ſoboles, & cachoëticam ſequuntur, ex *Ballonio epid. fol. 39.*

In hemitritæo, ſive ſemitertiana febre ſingulis diebus acceſſiones invadunt, ſed uno die acutior febris eſt, reduplicato etiam horrore, altero verò mitior. Ab eryſipelate inteſtinorum tenuium oritur ex *Spigelio*, qui de illa optimè diſſeruit.

Semitertiana longus eſſe ſolet morbum, & maximè periculoſus, ſæpè corripit virilem ætatem, vel eidem proximam, potiſſimùm tempore Autumni. *Hippocrates* phthyſicos, & qui longis detinentur morbis, hac præcipuè ægrotare notat. *1. epid. com. 3. aph. 5.*

Læditur præ ceteris in hac febre ventriculus obſervante *Dodoneo*, eique facilè ſuccedunt lethargici affectus, vel vigiliæ moleſtè adſunt, lingua arida, & ſicca eſt, & alia ſimilia. Difficilis cognitu eſt, & curatu difficilior.

Acceſſiones ſemitertianarum ſunt longæ, quandoque 24. horarum, quandoque 36. longiſſimæ 48. horarum. Et rarò ad apoplexiam perveniunt. Incolis Urbis Romæ familiaris eſt hujuſmodi febris, *teſte Galeno de loc. com. 26. & de morb. temp. circa finem*. Maximè lethalis eſt ob ventriculi potiſſimum nervoſæ ſuae partis laeſionem. Saepe degenerat in hecticam, & hydropem ab magnas obſtructiones, & ingentem cachochymiae apparatum in primis viis. Et candidè fateor ex tribus partibus febrium, quae Romae regnant, duas ſaltem originem habere ab infarctu meſſenterii, ibique diu congeſta putri cacochymia. Quare in ſemitertianam propenſi ſunt Eccleſiaſtici, Nobiles, Aulici, Juvenes, otioſi, opiparè viventes nimis genio indulgentes, quique calidas incolunt Regiones, & ideò frequentes ſunt in Italia, & in Æthiopia, teſte *Fontano in ſchol. ad Dodon.* Qui longis laborant morbis, hac maximè pereunt febre. Longa enim morborum afflictione debilitato ventriculi tono, digeſtiones peſſundantur, ſicque crudi, ac indigeſti humores in primis viis congeſti in hanc demum febrim erumpunt. Cui quidem reſpiciens divinus Senex ſic ait *1. epid. ſect. 3. An in, ſemitertiana appellata contingit quidem & acutos morbos fieri, & eſt hæc præ aliis maximè lethalis; ſed & tabidi, & quicumque ex aliis morbis longis ægrotant, ea ægrotant, Nocturna non admodum lethalis eſt, verùm longa; diurna longior quibuſdam, & ad tabem vergit.*

Febres omnes continuae, quae tertio quo-

que

que die exacerbantur cum acceſſione graviorum malorum, aut ſunt tritæophyæ, aut hemitritææ, quas præ cæteris mortiferas dixit *Hippocrates* 1. *epid. com.* 3. ex *Dureti* obſervatione *coac.* 122. Graviſſima ſunt, & terrifica ſymptomata, quæ hemitritæos comitantur. Raræ ſunt hujuſmodi febres extra Italiam, ut docet *Ballonius* Vir inſignis in *epidem. fol.* 138. In Urbe tamen Roma, non ita raræ ſemperque primarum viarum apparatus, & putris nimiùm congeſta cacochymia, eaſdem, aut parit, aut comitatur.

Inter malignas ratione vehementiſſimæ inflammationis ventriculi numeratur Lypiria febris, in qua interiora uruntur, exteriora frigent. Pendent itaque ab igne ſacro, ſive eryſipelate ventriculi, ea præ cæteris parte, qua reſpicit cavum jecinoris propè fellis veſicam, ubi intercepto bilis curſu, graviſſima inde naſcuntur accidentia. Interiora uruntur, exteriora frigent. Nam inflammatoria ventriculi criſpatura univerſorum, ut ita dicam, vaſorum, ac fibrarum ſyſtema, criſpat, convellitque; qua de cauſa turbato, ac impedito libero curſu liquidorum ad exteriora, neceſſe eſt, ut hæc frigeſcant. Eadem de cauſa lingua arida eſt, & ſicca, ſitis ingens, pulſus celer eſt, inæqualis, & parvus, ac vix perceptibilis. Parvus hic pulſus, affecto quâlibet de cauſa ventriculo, ſemper obſervatur. Multò magis quando peſſima inflammatione, uti eſt lypiria, afficitur. In doloribus enim, affectionibuſque inflammatoriis partium membranoſarum, parvi ſemper fiunt pulſus, jure ſimilitudinis, vaſa inter ventriculum, & partes membranoſas, nec non jure originis, & conſenſionis, ut explicavimus in 1. *lib. de Fibra motrice*.

Venæ ſectio, ac purgatio in principio earum non conferunt. *Hippocrates* tamen ait *coac.* 126. ex *Dureto fol.* 66. & 109. quòd Lypiriæ non niſi ſuperveniente cholera ſolvuntur. Undè cautè in iis procedendum cum diaphoreticis, ac diureticis, non hæc enim via eſt, qua ſimiles ſolvuntur febres, Cholera, ſive coctorum humorum per inferiora, ac ſuperiora fluxus eas ſolvit, ut docet ſenex Magnus.

Mœror, & anxietas cum inquietudine, ſunt ferè inſeparabile ſignum Lypiriæ, ut ſuccedit cum Triphode primi generis, & quarti. Horum pravorum ſymptomatum origo pendet ab intercepto bilis curſu in ſuis emunctoriis, ejuſdemque ibidem efferveſcentia ob cryſipelatoſam ventriculi ex ea parte inflammationem, vicino jecinoris cavo, & felleæ veſicæ communicatam. Ait enim doctiſſimus *Duretus*, qui focus materiæ bilioſæ acris in lypiriis ſi in ventriculo, acerrimi ſenſus, ſi in viſceribus erit, ob cujus irritationem frigent exteriora, uruntur interiora. Prohibeturque bilis exitus à contumaci obſtructione, & languore partium obſeſſarum ab inflammatione, facitque homines amarulentos, & mœſtos, faſtidio, & contumacia inſolentiſſimos, anxietudine miſerabiles, omnis figuræ, & loci impatientiſſimos, ſomni expertes cum ſpiratione in faucibus eliſa; nonnunquam labrum inferius cietur, unaque manibus contremiſcunt, ut fusè *Duretus in coac.* 126. docet.

Sed hic idem *Duretus* quæſtionem movet; utrum Lypiria, quæ in eryſipelate alvi conſiſtit; quæque maligna cacochymia ſuperat omnes febres, ſi peſtilentem excipias, vacuatio per choleram, ut *Uſus* Senex docuit, cedat, atque quieſcat. Cum eodem monente *Dureto* omnibus in confeſſo ſit nullum hujuſmodi febrem ità ſeneſcere, quæ conjunctam habet cum inflammatione (quæ ſemper purgationem acutiei cauſa, præſertim primis morbi temporibus contra indicat) cacochymiam malignam: atque adeò miraculo apponendum, illas ſanari per choleram, quoniam difficillimus eſt morbus, quem pauci effugiunt; Inflammationem conjunctam habet, & in medio æſtatis ſit, quæ ſingula purgationi contraindicantur. At ſi lypiria Autumno fiat ex fructuum, vini, & baccarum intemperantia, tunc cholera, vel diarrhæa ſuperveniens tollere ſine periculo ipſam poterit.

Hollerus tamen putat, quoniam hujus ſe-

febris cauſa bilis eſt circa ſua excretoria intercepta, & inflammationem parit circa ventriculum, cavum jecoris, ac meſſenterium. Diarrhæam ſemper conferre poſſe, imò brevi deſperatum iri ægros, niſi irritata Natura, fluxum promoveat, ideò ex ejus ſententia, vomitus, & dejectiones, arte, vel Natura provocatæ ſanant. Nititur enim opinioni Senis Magni coac. 7. lib.4. dum ait; *Lypiriæ febres non ſolvuntur, niſi cholera ſuperveniat*. Ipſe tamen loco purgantis curationem inchoarem clyſteribus emollientibus, quotidie injiciendis; fomentationibus emollientibus, bis in die ventri adhibendis, & ſero lactis vel tamarindato, vel ebullito cum unciis duabus ſucci ſonci depurati ſingulo mane uſurpando. Per diem verò gelatinam cornu cervi, factam cum aq. viol. & card. ben. & uſque ad ſeptimum ità me gererem; donec tunc laxata inflammatoria criſpatura in affecta parte, & in toto fibrarum ſyſtemate purgationi via tuta concedatur, purgationemque pro ratione neceſſitatis præſcriberem.

Typhos febris eſt ardentis ſpecies, quæ totum occupat ventriculum. De Typhode morbo, qui cachexiæ ſpecies eſt, diſcurrit jure *Hipp. de int. affect.* Eſt Typhos morbus cachexiæ ſpecies, accedit valdè ad ſcorbutum, & inveteraſcentem hypocondriacam affectionem; in quibus ſanguis nimia ſalſedine penè vitriolica: omninò corruptus eſt, nec in priſtinum reſtitui poterit, niſi uſu lactis pluribus annis præſcripto, & patienter uſurpato; nec non vinis medicatis noſtris, vindemiarum, tempore compoſitis, ut in aliquot ægris meis feliciter hac methodo ſucceſſit. At Typhos ſivè ardens febris ab inflammatione totius ventriculi pendens, conjuncta hæc habet accidentia, vomitum, ſingultum, tenſionem, & dolorem in tota ventriculi regione, calorem, jactationem; Inquietiſſimi ſunt ægri, jactantur, tremunt manibus, mœrent. acri humore os ventriculi irritante; ſignum tamen præcipuum inflammationis ventriculi eſt rerum nimiùm calidarum per os ſumptarum, nulla in ventriculo percepta caliditas: & dolor ventriculi acutiſſimus cum magna febri. In inflammatione inteſtinorum adeſt pulſatio in parte affecta, quæ hìc tamen non obſervatur.

In hujuſmodi inflammationibus ſtatim mittendus eſt ſanguis è brachio quacumque hora, dum neceſſitas urget. Nam ſi differres, metus eſt, ne deſinant in abſceſſum, & grangrænam. Poſt ſanguinis miſſionem, ſtatim deſinere vidi tenſionem partis, & doloroſam, atque oſcillatoriam ſolidorum criſpaturam, & ſi morbus minimè cedebat, eadem repetita ſanabatur æger.

Præter ſanguinis miſſionem, omnia ex nitro hìc, uti & in aliis internis juvant inflammationibus. Aliquando tamen utor nitro perlato, interdum verò antimoniato cum hordei decoctione, vel potius decoctione radic. gentian. vel fol. ſcabioſæ; quarum potentes ſunt vires in internis viſcerum inflammationibus ad præcavendum gangræniſmum. Fuge nimiam remediorum copiam, & ſaccharata præ cæteris. Fuge purgantia, tanquam peſtem: ſi tamen ingens fuerit pravorum humorum in primis viis apparatus, qui morborum producat, & foveat; fomentis, & clyſteribus minuendus. Et ſi hæc non fuerint ſatis, potio aliqua tamarindata leniens danda, dummodò tamen gravis ardor, & extrema inflammationis rabies contrarium non requirant. Maxima opus eſt in hiſce caſibus prudentia, & cautione. In febribus à magna pravorum humorum copia mille erratis in victu, & ex rebus non naturalibus, pendentibus, ſemper time, cautè prognoſtica, & lento pede per coctiones debitas, contractione procede in curando; Nam, ut ſæpè vidi, liquidorum curſus in meſſenterio, veluti ſtrangulatur à nimiùm congeſtis ibidem humoribus; & veluti derepentè pereunt ægroti: Pulſus tunc eſt parvus, & infelix, ac lethalis, licet reliqua ſalutem promittant.

Epiala febris numeratur quoque inter claſſes malignarum, ob gravia, & periculo-

culoſa, quæ parit, accidentia. In febri ſyncopali, & in Epiala ſincopes frequenter obſervantur, quæ non alia provenſunt de cauſa, niſi à viſcido, tenaci, crudoque humore tunicis ventriculi fortiter hærente, illasque ob acrimoniam irritante; hinc ducto in conſenſum corde per cardiaci plexus nerveos, ſyncopes excitantur. Ventriculo itaque ſtatim conſulendo: & ſtomachus, ac primæ viæ, blandis remediis in principio repurgandæ: Deinde ſtomaticis utendum, aqua ex infuſione lapidis porci ſpini, aq. rut. caprariæ, Theriacali, &c. Tandem per epicraſim educendæ ſunt morbi reliquiæ, cum hiera, quæ in ſtomachi morbis mirabile purgans eſt, nec quieſcendum, niſi ſtomacho, & inteſtinis circa finem morbi ritè repurgatis.

Nonnulli in hiſce caſibus ſolent more ſolito chinam chinæ præſcribere, quo autem cum ſucceſſu ; pluribus in locis hujus operis animadverti. Nam hoc remedium impuro corpore dare, ſepè in ægroti perniciem vertitur, potiſſimum in maximo apparatu humorum in meſſenterio. Frequenter ſuccedit exhibita china-chinæ, febrem non tolli, licèt pluries repetatur. Id autem evenire noſtris temporibus, quàm elapſis; non alia de cauſa pendet, niſi quia hic cortex non colligitur ab arbore uti ante fiebat. Colligi enim debet tantummodò, Sole exiſtente in Leone, & ab arboribus, quæ meridiem verſus poſitæ ſunt. Uti mihi ſanctè narravit, duobus ab hinc annis Romæ quidam Pater Dominicanus Americanus, qui recens America venerat Romam. Quod ſi indiſcriminatim colligatur quolibet menſe, & à quibuſcumque arboribus, vim febrifugam nunquam habebit, ut idem pro infallibili mihi retulit apud Indos Americanos experientia.

DE LUMBRICIS PUERORUM.

Quocumque morbo laborent pueri ſemper ſuſpicandum de Lumbricis. Nam & morbum immediatè fovent, vel in progreſſu ejuſdem, ſemina verminoſa latentia excitant, unde Lumbricorum proventus.

Infantes, quique præditi ſunt temperamento, ut ajunt, pituitoſo frequentiùs lumbricitant, quàm cholerici, & adulti.

Quando pueri vehementer manibus contrectant ventrem, ſignum eſt vermium latentium; multò magis ſi tormina adſint.

Quod ut plurimùm homines ex improviſo, & ſine ulla cauſa manifeſta, & ſignis alios morbos comitantibus in ſubitum vitæ diſcrimen incidunt, & cadunt veluti apoplectici cum extremitatibus frigidis; pulſu exiliſſimo (qui ferè ſemper ſignum eſt vermium latentium, uti & ſingultus) aphonia, quando improviſa mania, tunc de vermibus dubitandum, in tali caſu nil potentiùs eſt, quàm ſtatim dare cum prodigio gr. xjj. merc. dulc. & gr. v. ſcamon. ſulph. in adultis. In pueris verò minoretur doſis, vel potiùs detur mercurius crudus ad magnitudinem piſi cum brodio; nàm erit ad miraculum. *Cheſnau*.

In morbis puerorum ſemper ſuſpicandum de vermibus. In mulierum de affectione hyſterica, & ſanguine menſtruante. Generaliter in virorum, & mulierum arduis nonnullis, & pertinacibus morbis, periodumque ſibi propriam non ſervantibus, de lue gallica ſuſpicandum; quæ hodie vel hæreditaria à Parentibus, vel per Nutricum lac contracta, vel ſemel per delicta juventutis, fragilitatiſque humanæ ſanguini addicta, impoſterum nunquam ampliùs deletur, ſed derepente ſobolescit ſub perſona variorum morborum, & ingens Medico faceſſit negotium. Medice, prudens eſto, & ſagax.

℞. mercur. crudi rectè purgati unc. j. aq. gramin. & portulac. an. unc. jv. macerentur per duas horas ſæpè ac fortiter agitando, poſtea decanta aquam & cola, relicto in vaſe mercurio. Non datur præſtantiùs pro fugandis vermibus hoc remedio, ut obſervavimus docente *Georgio Bateo Angliæ Archiatro*.

Subitò excitari à ſomno cum trepida-

tione præcipuè in Infantibus certiſſimum eſt apud Mulierculas vermium ſignum. Hoc idem tamen contingit etiam in eruptione exanthematum, ut ſæpè vidimus docente *Cheſnau*.

Colica puerorum ſæpiſſimè oritur à vermibus. Pilulæ *Matthæi*, vulgò in Anglia dictæ *Starckii* ſummoperè celebrantur in leniendis quibuſcumque doloribus partium internarum; an etiam in colica lumbricali valeant, nondum legendo mihi innotuit. De his Inferiùs in Colica.

Lumbrici frequenter abſconduntur in cavitatibus inteſtini Colon, ad quas cum interdum difficulter proveniant medicamenta; ideò nil mirum, ſi non raro ex optimis quibuſque remediis optimos ſucceſſus non habemus in curandis lumbricis.

Sanguinis ſtillæ è naribus in febribus continuis nonnunquam vermium latentium ſigna ſunt, ut graves teſtantur Auctores. Dum vel minima ſuſpicio vermium eſt, noli tardare in exhibendis remediis, nam ſæpiſſimè ſubitò enecant non ſolum Pueros, aut Infantes, ſed etiam Adultos.

Experti nos ſumus cum Amico Romæ, 1694. Lumbricos humanos vivos poſitos in ſpir. vin. & in aqua, in qua fuit infuſa ſementina poſt quinque horas periiſſe. Poſitos in vino, in diſſolutione aloes, extracti camedrios, & extracti tabacci periere poſt 9. horas, & horas 15. alios lumbricos pariter vivos poſuimus in oleo amygd. dulc. & die ſequenti adhuc erant vivi, ſed nimium torpidi, & languidi. In acido limonum ſequenti die adhuc vivebant & benè habebant, uti & qui poſiti fuere ſemipleno argenti vivi pixyde, in hoc tamen vaſe fugiebant contactum mercurii, & quantum poterant, aſcendebant ad ſummitatem vaſis.

DE VARIOLIS, ET MORBILLIS.

INnter acutos morbos non infimum obtinent locum Variolæ, ſive ut alii vocant *ἐκθύματα Ecthymata*: Et quoniam in illis ſanguinea maſſa quaſi inflammata, & accenſa eſt, & interdum aura veluti maligna afflata; magna opus eſt Medico doctrina, prudentia, & ſagaci cunctatione in illarum curatione, imò religioſa Naturæ motuum obſervatione, aliter pernicioſi naſcerentur errores.

Qui purgant in principio variolarum, vel diaphoretica adhibent vehementia, febrim adaugent quàm ſæpiſſimè, internas excitant inflammationes, deliria, inflammationes, & alios inflammatorios pulmonum morbos, tuſſes violentiſſimas, & hujuſmodi quamplurima.

Variolarum æruptio opus eſt Naturæ; ei igitur parendum, ejus motibus per opportuna remedia obſecundandum. Enim verò magna Sapientiæ pars eſt, in morbis, potiſſimùm verò acutis, curandis, mentem à præjudiciis ſcientiarum, theoriarum, errorum Vulgi, præceptorum, propriarum animi inclinationum, &c. liberam ſervare, nec per intempeſtiva Medicamenta dirigentis Naturæ motus pervertere.

Si ſanguinis nimiùm ferveat, & cum impetu caput petat, inflammationes viſcerum imminent, deliria, &c. ſanguinem ſtatim mitto, ea copia, qua neceſſitas urget: Et interim præſcribo gelat. corn. cervi, cum aq. viol. ol. amydg. dulc. cum brodio ſeminibus quatuor frigidis alterato, & cœtera; per quæ ſanguinis impetum ex parte coerceo, ne extra alveum prorumpat, idque uſque ad quartum morbi diem facio; quo tempore, ſi apparere incipiunt variolæ, Naturæ motum adjuvo per lenia diaphoretica, gelat. corn. cerv. &c. ſedulus ejuſdem ſpectator Medicamenta variè dirigo, pro vario humorum impetu, aut lenitate.

Si circa quartum, cum jam jam erumpunt, caput impellunt, cum magno calore, anxietate, motibus tendinum ſubſultoriis, &c. ſtatim impero cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis, & momento ferè, facta quaſi furentis ſanguinis revulſione, omnia prædicta ſymptomata veluti in ovo ſuffocantur, & paulò poſt feliciter erumpunt variolæ, ut pluries vidimus.

In ſanguine è vena ſecta extracto, ſi cruſtra alba magna, craſſaque (qualis in omnibus inflammatoriis morbis obſervatur) in ſuperficie apparet, ſignificat, variolas fore copioſas, ac valdè periculoſas. Hoc nos vidimus pluries, & audivimus à doctis præceptoribus, & conſummatis Xenodochiorum per Italiam Medicis, teque amice Lector hac de re, uti & de ſupradictis ſerio monemus, ut potè quæ non amæna ſpeculatio; ſed patiens, & auſtera tum mea, tum aliorum obſervatio mihi dictarunt.

Si ſanguis ad caput impetum faciat, tenſioneſque in hypocondriis adſint; plantis manum, atque pedum ſpongias decoctis emollientibus tepidis turgidulas apponi jubeo, magno cum ſymptomatum levamine.

Diaphoretica poſt quartum præſcribenda, magis, vel minùs activa ſunto, prout major aut minor fuerit ſanguinis accenſio, ejuſdem ad caput, pulmones, aliaque viſcera impetus, nec non aliorum ſymptomatum major, minorvè urgentia.

Febris lenta citrà rigorem, gravitas in ſomno, capitis & dorſi dolor, quandoque raucendo, quandoque ſanguis è naribus fluit: hæc ſunt ſigna imminentium variolarum; teſte *Dodonæo prax. cap. 20. lib. 2.*

In Pueris de duobus ſemper ſuſpicandum, lumbricis ſcilicet & variolis; nequè unquam febris ſpeciem determinemus, niſi elapſis duobus, tribuſve diebus, quo certiores fiamus de variolis, &c.

Quibus futuræ ſunt variolæ, febres eorum exacerbatas vidimus cum doloribus dorſi vehementiſſimis. Motus convulſivi apparentes in puerorum, qui nondum variolas paſſi ſunt, febribus, ſequenti die variolarum eruptionem denotant, ut infallibili experimento conſtat Domini *Sydenham*.

Igitur dolor dorſi acutiſſimus, nonnulli motus convulſivi, tuſſis, oculi humidi, & febrim ex genere varioloſarum futuram denotant.

Qui variolas imperitè tractant, morbos pectoris inflammatorios, interdum ſuffocationem repentinam producunt.

Qui in variolis maximè ſputant, rarò moriuntur; nullumque ſputatorem in variolis vidi mortuum: *Valdſchmidius*.

Si Infans ex improviſo fiat epilepticus, erit vel ex dentitione, vel ex variolis, & ſi variolæ poſt inſultum venient, erunt ſemper boni moris. Et rarò confluunt.

℞. ol. amygd. dulc. unc. jj. ſperm. cæt. dram. jjj. ol. ſtillat. rhodjj. gutt. jv. m. f. ungu. s. a. Ad foveas variolarum delendas præſtantiſſimum eſt remedium, dolorem lenit, acrimoniam tollit, &c. ut notant etiam doctiſſimus *Georgius Bateus Angliæ Archiater*, & *Valdſchmidius*.

Adultiores ætate, niſi rectè tractentur in variolis, ſæpè moriuntur phrænitici, ut præ cæteris obſervavi in tribus in Xenochio. Ideò nimius calor prudenter in tali ætate compeſcendus, ne caput impetat violenter.

DE OBSERVATIONE HYPOCHONDRIORUM IN ACUTIS.

SI Medici noſtri temporis omnium ægrorum hypochondria ſtatim tractarent in morbis, potiſſimùm acutis, pauciores certè committerent errores, quàm non faciunt ſpretâ hypochondriorum obſervatione. Qui benè noverit hypochondriorum ſtatum in morbis, quàm benè curare noverit! quàm benè præſagire!

Hypochondria in acutis ex *Hippocrate* optima ſunt mollia, ſucci plena, & temperata. Mala contrà, quæ inæqualia ſunt in ardore, contractione, in duritie recens oborta, aut antiqua. In tumore dolorifico inflammatorio. Contrahuntur ſæpè hypochondria in acutis verſus diaphragma ob illud inflammatum, vel convulſifica oſcillatione laborans, & ſemper malum eſt.

Peſſimum eſt, quando venter intumeſcit in acutis, & quando in acutis, vel aliis morbi venter intumeſcit cum aliis pra-

pravis ſignis, mortem prognoſticato brevi tempore futuram. Cave tamen, nè te fallat flatulentia hypocondriacorum, & ideò alia ſigna ſunt cum prudentia conſideranda: o quàm mille differentibus vexantur accidentibus hypocondriaci! o quàm graviter ægrotant, licèt morbo ægrotent. Cauſa autem omnium ſtomachus eſt.

Pulſatio in præcordiis cum ſignis ariditatis in lingua, vel aliis partibus, delirium ſignificat.

Tumores præcordiorum duri, & dolorifici brevi mortem ſignificant. Minus ſi ſolùm in ſiniſtro ſunt. In his ſolet erumpere ſanguis è naribus, & juvat, præſertim ſi morbus mutet circuitum, Et ſi tumores hujuſmodi ultra ſexto die durent, in ſuppurationem labuntur ex *Hippocrate*.

Si in morborum præſertim acutorum initiis, hypocondria tument, aut dolent, ſanguinem in ſupernis partibus expecta; & ſi morbus cum tali dolore diù protrahatur, expecta abſceſſus ad aures, quos præcavere poteſt profuſa narium hæmorrhagia. Vel ſi diù protrahatur morbus, abſceſſus ad inferiora fient.

Febres ex doloribus præcordiorum malignæ. *Hippocratis*.

Si lumbis dolentibus veniat dolor, ventriculi futuras, denunciat hemorrhoides.

Horrenda eſt tenſio hypocondrii, ubi nulla eſt ſpes hæmorrhagiæ, vel abſceſſus ad crura.

Diù durans meteoriſmus, ſeù tumor præcordiorum doloroſus in acutis ab hectica inteſtinorum intemperie, ſive nimiùm intento fibrarum inteſtinalium elatere pendet. Quantum hic nocet remediorum farrago! Quantum purgantia intempeſtiva!

Pulſus hypochondriorum ſunt ſignum magnæ inflammationis in acutis, inde veniunt paulò poſt ſingultus.

Hypochondria dolorifica cum alvo profuſa; peſſimæ parotides inde natæ. Magni *Hippocratis*.

Nunquam ſunt in tuto, qui meteoriſmum, & tenſionem hypochondriorum diù gerunt in acutis. A labefactato viſcerum naturalium tono, à labefactatis eorumdem functionibus, proſtratiſque facultatibus talia dependent; potiſſimum diù durans meteoriſmus.

DE TUMORIBUS, ET SUPPURATIONIBUS IN EXTERNA PARTE ABDOMINIS.

Nolite terreri, ſi aliquando videtis pus in morbis. Nam non ſemper pus eſt, ſed ſuccus nutritius, qui ob intermiſſam exercitationem conſuetam, vel ob victum copioſum in venis redundat. Unde in forma puris tunc effluit per urinam, ſeceſſum, &c. *Teſte Avicenna*. Quare non ſemper alba materies ſignum eſt ulcerum, quòd ſeriò notandum.

Abſceſſus meſſenterii, quando rumpuntur per venam proximam exonerari ſolent in inteſtina purulenti humores, & per continuum puris exitum per hujuſmodi vias, ſanari. At ſi abſceſſus rumpatur, & exoneretur per intermedios abdominis muſculos, tunc difficulter foris exit pus, & difficulter exteriùs manifeſtatur colore, tumore, dolore. Febricula tamen nocturna, ſudor, rubor oculi è directo, ſuccuſſio vehemens in lecto facta, latentem inter muſculos ſcabiem manifeſtant.

Frequenter, qui fluxionibus falſis, & humorum acrimonia abundant, laborare ſolent doloribus hinc inde per partes; ſi contingit; ut tali materies acris depluat inter muſculos ſiniſtri, aut dextri hypochondrii, vel circa umbellici centrum, dolores pariet, qui mentiuntur lienis dolores, aut jecoris, aut colicam; ſed tales revera non ſunt, verùm dolores externi muſculares ab icore acri, & erodente producti. In tali caſu vulgaria remedia, quæ ad internos dolores præſcribi ſolent, nil juvant. Verùm, emulſiones ſeminum cum juſculo tenui factæ: fotus emollientes exteriùs, purgationes mites ex tamarindis, & decoctione aperienti, magis proficient, Si acris hujuſmodi materies à ſcorbutici labe pendeat, gingivæ affectæ, & ſapor

lin-

linguæ mutatus, te docebunt. Si gallica, hæmorrhoidalis, vel alterius principalis morbi cauſa, id produxerit, talium apparatuum ſigna te certiorem reddent. Quando tales dolores nulla viſcerum culpa fiunt, facies ægrorum ſolet eſſe bona. Nam viſceribus laborantibus, vel obſtructis, ſtatim facies mutatur in colore, macie, &c. quod ſæpè in libris monui noſtris.

Monendum quoque, dari aliquando hydropem inter muſculos abdominis, quando nempè ſerum non in ejus cavitate, ſed inter externos abdominis muſculos fluctuat, & ventrem elevat in magnum tumorem; ruptis, laxatis, vel eroſis talium partium lymphaticis. Totus eſt morbus, cognitu difficilis, ſed curatu facilior. *Hippocrates* magnus ejuſdem primus meminit, dum ait, *ſpatia muſculorum ſero, & flatu replentur*. *Valdſcmidius* in ſua praxi nonnulla quoque de eodem monet, ex ore Præceptoris ſui habita. Talem hydropem nondum vidi: ſed utile erit, ſi Medici animum advertant ad illum explicandum, & aliis hydropum ſpeciebus, diſtinguendum. Hydropicis deſperatis, ſi facies evadat plumbea, mors oſtia pulſat. Qui Natura ſunt ſtomacho debiles, & difficulter cibos concoquunt; luridos, & conſpurcatos dentes habent, cum aliquali fœtore oris; ſunt magis proclives ad ſomnum, quàm ad vigiliam; hebetes ſunt viſu, remota non benè vident objecta; parvum; ac debilem pulſum habent; qui ſtomachi morbis familiares, & ſputatores ſunt: & à quovis copioſo ciborum uſu facilè læduntur. Potus Caphè iis mirabiliter prodeſt, & apud me pro ſecreto habetur. Continuò mœrent, aut dolore capitis laborant, & ob id impatientes ſunt. Idque in quamplurimis obſervavi hominibus in Urbe, debili ſtomacho à Natura præditis, ac propterea malè digerentibus cibos, unde tot mala.

DE CRISI, ET DIEBUS CRITICIS.

Ex Authoritate; & Præcepto Hippocratis magni, non ſolum febres obnoxiæ ſunt viribus, & poteſtati dierum criticorum, ſed quamplures etiam alii morbi, ulcera, ophthalmiæ, dyſſenteriæ, vulnera cum febre. Typus febris, *eodem teſte*, judicatur ſex menſibus. Alii morbi poſt duos Annos, Alii poſt viginti Annos. Volvuli ſpecies poſt Annum unum. Alter volvulus poſt Annos ſex.

Circa ſeptimum, vel quatuordecimum plures acuti morbi ſolvuntur, niſi Medicus intempeſtivo, ac ſtulto purgantium, diaphoreticorum, aliorumque hujuſmodi remediorum, uſu, Naturæ motus turbaverit. Nam in tali caſu, qui motus in acutis apparebunt, non Naturæ curantis, ſed remediorum effectus erunt. Atque nec benè prognoſticare, nec ritè curare tunc poſſumus morbum.

Obſerva diligenter Naturæ motus in quaternariis quinque ad viginti (quinque enim quaternariis tres hebdomadæ complentur; & cum quaternarii ſint indices criticorum, quicquid obſervabis boni, vel mali in quaternario tale quid in critico expecta. Dummodo tamen (quod ſemel pro ſemper dictum eſto (non erraveris in methodo, in indebitiſque remediis adminiſtrandis, ſtatos, rectoſque Naturæ motus turbaveris.

Febres judicatur iiſdem numeratis diebus, quibus etiam ſanant, aut enecant hominem. *Hippocratis*.

Per dies impares ſemper moventur Natura ſua morbi acuti: ſi contra moveantur: præter ordinem Naturæ, & poteſtatem criticorum movebuntur.

Laxitas debita in compage humorum, requiritur ad bonam criſim; Id eſt, ut ne ſint, neque nimium ferveſcentes, neque nimis torpidi, & parùm mobiles. Quare circa initia, dum humores ebullitione ſerociunt: criſes non expecta: Nam tunc neque lac in mammis, nec pus in ulceribus, nec in aliis filtris alia liquida ob eam cauſam ſecernuntur. Propè dies criticos, tempera te quoque ab uſu oppiatorum, ne Naturam tunc moveri ſolitam, inducta in humoribus tarditate, opprimas, & criſim impedias.

Si ſecundo die exacerbatis omnibus acciden-

cidentibus, ruat æger in pejus, morietur quarto, ſi non quarto morietur in ſexto jam elapſo. *Hippocratis*.

Criſes, ſive Naturæ motus, quos Natura ad articulos ciet, ſive in acutis, ſive in chronicis, religioſè obſervandi, neque ab eo motū divertenda eſt Natura per remedia ad vias, eidem contrarias; ſed curandum, ut ſemper ad articulos omnia deponat, donec quieſcat. In chronicis proſpiciendum eſt remediis ſtomaticis, & victu regulari, ac optimo. In acutis lenibus diaphoreticis. Criſes ad articulos Natura peculiari quadam lege, ſibi ſoli nota promovet, ac perficit, & Nos cum impropriis remediis, nil aliud efficimus, quàm eam à debita criſi, cujus Nos rationem ignoramus, divertimus, factaque metaſtaſi ad interiora, brevi jugulatur æger. Id ſæpè verum obſervavi, quando tumores pedum, dolores, ac tumores rheumatici articulorum in impuris corporibus per diuretica, aut purgantia repetita à Medicis curari ſolent, in iis præ cœteris, quorum ſtomachus infelix eſt, debilis, ac relaxatus, ut in quamplurimis in Urbe eſt. Hic enim maxima regnat debilitas in ſtomachis; & major pars Romanorum, potiſſimum qui Nobiles, & ſtudio, atque negotiis dediti, ſtomachum habet infelicem. Et ideo, nil mirum, ſi Romani noſtri temporis ſint admodum ſobrii, ac temperati in victu, quia reverà ſtomachus eorum copioſo victu non lætatur. His igitur in caſibus uſu purgantium, & diureticorum ad interiora, retrocedentibus humoribus, paulò poſt in lethales, aut periculoſos præcipitant morbos. Stomacho in in his caſibus proſpice. Victum optimum impera. Et vinis, vindemiarum tempore, more noſtro medicatis, toto anno utere, & ſanabuntur.

Metaſtaſes humorum ſive criſes, quæ foris non ſolvuntur, terrificæ. Icteri critici, poſt ſeptimum boni, ſi ſymptomatum levamen ſuccedat. *Ex Hippoc*.

Nil paucum criticum, & quæ critica ſunt, ne ſtatim appareant.

Doctores Medici dies criticos religioſè obſervate? Cauſam morbi præſcire, dies criticos religioſè obſervare; (exceptis febribus meſſentericis, ut ſæpè monui) paucis uti remediis; cocta materia humores educere; dummodo non turgeant, quod ſi turgeant, ſtatim purgandum, ſtatim curandum, aliter brevi peribunt; docuit id æger in magna Curia ad Montem Citatoriū in foro Columnæ Antonini Imperatoris, & alius apud Palatium Oratoris Veneti in Baſilica Sancti Marci, in fine Flaminiæ, qui eodem turgentiae die periere, non purgati. Qui haec quatuor in acutis noverit, quàm feliciter curaverit? In vulneribus tertium diem obſervandum praecipit *Hippocrates*. Si in externis, quantò magis in internis? Nam ſicuti omnes liquores etherogenei, quando fermenteſcunt, ſtatis diebus fermentationem complent, alii citiùs, alii tardiùs; prout magis, vel minus impuri ſunt. Muſtum, Cereviſia, Succi herbarum, fructus arborum; ita & ſanguis: quo magis, aut minus impurus erit; eò citiùs, vel tardiùs febriles fermentationes ſponte ſua, & paucorum ope remediorum ſolventur. Quantò plures remediorum uſus necat, quàm tota vis, & impetus morbi?

Pleuritis, & Pulmonia habent ſuos criticos tertium, quintum, ſeptimum, nonum, undecimum, & quartodecimum. Quot dies principium morbi duraverit, totidem augumentum, ſtatus, &c. Quare ex ſolo morbi principio, judicare poteris de totali duratione morbi.

Quae paribus, vel imparibus diebus exacerbantur, iiſdem judicantur.

Circa dies criticos cave ne moveas ſine cauſa; (exceptis febribus meſſentericis in Urbe Roma, in quibus etiam ipſis diebus criticis purgare oportet, & celeriter cacochymiam putrem educere è meſſenterio, alitèr mora, gravia parit ſymptomata, ac ſaepè laethalia) Nam oriuntur hypercatharſes, ob motus Naturae turbatae, & remedii, ſi tunc ea debilis fuerit, ſuccumbit.

Natura ſui conſcia, criſes moliendo magis proficit, quàm Medici eorum remediis.

Criſes humoris meri, & ſinceri, peſſimae

mae. Sanguis merus per tuſſim, mera bilis per alvum, &c.

Criſes humoris pauci, ut ſtillae ſanguinis, pauci ſeceſſus, peſſimi fiunt ab exolutione, vel oppreſſione partis.

Morbi acuti uſque ad vigeſimum moventur per quaternarios, à vigeſimo ad quadrageſimum per ſeptenarios, à quadrageſimo ad centum, per viginti. In chronicis per menſes, aut per annos, motus quoque ſuos abſolvunt, &c.

Diem imparem maximè notabis; in eo mors, aut vita, ob criſes bonas, vel malas. Et docente Magiſtro artis noſtrae, qui ex morbo moriuntur; die impari, & impari quoque menſe, atque anno moriuntur. Et ſi febris die impari non remittat, redit.

DE SUDORE IN ACUTIS

Sudores boni, ſi morbo progrediente fiant. Non ita ſi in principio, ſunt enim indicatoria, non indicantia. Neque unquam initio criſim per ſudores molitur Natura. Siquidem tunc multitudinem indicant, fiuntque Natura coacta, ſuntque ſymptomatici: boni ſi levant morbum die critico.

Frigidi in acutis, internas viſcerum inflammationes denotant.

Si eodem tempore in acutis, & gravibus morbis, duæ criſes, ſudor, ſcilicet, & alvi fluxus, ſuperveniant cum pauco ſymptomatum levamine, ferè omnes moriuntur, ut ſæpè vidi, vel ſi non moriuntur, perniciosè laborant.

Si quis ſine cauſa noctu multum ſudet, repletionem ſignificat.

Evacuatio humorum, quæ fit continuo per inſenſibilem tranſpirationem, ſuperat ſummoperè omnium aliarum evacuationum quantitatem, *ex certa Sanctorii doctiſſimi per ſtaticam obſervationem*; ſi ergò tàm copioſa eſt hujuſmodi excretio, eaque continua per cutim, crediderim, ipſe febres, æſtate frequentes eſſe, magiſque periculoſas, quàm aliis anni temporibus, quia cum æſtate humores noſtri ferventiſſimè, & velociſſimè moveantur; & maxima fit per cutim difflatio humorum, ac excretio, quia motus penè omnes humorum tunc temporis ferè ad cutim inclinant; Si contingat igitùr, uti quotidie contingit, ut homines æſtivi caloris, nimiique ſudoris impatientia, ac tædio, frigido vento exponantur: tunc momento temporis facta repercuſſione humorum à foris ad intus, impeditaque neceſſaria noxium, aut ſuperfluorum humorum excretione per cutim, neceſſe eſt, ut univerſa ſanguinis maſſa, ac de cauſa ferveat, excandeſcat, & in febrim erumpat, graviorem, vel leviorem, proùt prohibita tranſpiratio gravior erit; vel levior, & internus humorum apparatus magis, aut minus copioſus. Quare febres æſtate non tantùm fiunt ex nimio fructuum uſu, & ex calore Solis, quantùm ob frequenter impeditam tranſpirationem, dicta de cauſa, quod ferè centies obſervavi Romæ, & velim, ut feriò animadvertant Medici.

Corpore pleno, ſi ſudores proliciantur faciunt ad caput metaſtaſim.

Sudatiuncula initio febrium longitudinem indicat.

Frigidi ſudores cum acuta febre lethales, cum mitiore longitudinem ſignificant. *Hippocratis*.

Peſſimi ſudores frigidi, & circa collum mortem enim, & longitudinem ſignificant. *Hippocratis*.

Morbi ſanantur per vias viciniores, Febres ſanguineæ per ſudores, vel alias vias Naturæ magis accomodatas. Febres meſſentericæ per repetitas purgationes, potiſſimùm tartaro, epitimo, & radicibus aperientibus. Morbi pectoris per ſcreatum. Morbi alvi, per alvi vias, &c.

Meliùs eſt Naturam quieſcere, quàm aliquid fruſtrà moliri: irritæ enim acriſiæ, metaſtaſim crudeliſſimi doloris, aut mortem indicant, *ex Dureto*.

Ex cute noſtra tranſpirat continuò Mumia quædam fermentalis humana; ſive ſpiritus vitalis, ideis variarum corporis partium plenus, per quem fiunt variæ morborum, morum, & Naturarum tranſplan-

plantatione, ſive philtra cnm tales ſpiritus à corpore in corpus transfunduntur De Magnetiſmo mumiali vagante per Orbem, & per Mumiam magneticam in Naturæ effectibus varie ludente, plures diſſerunt Authores, præ cæteris magnus Marſilius Ficinus Platonis Interpres; ſplendor Italiæ, & ornamentum.

DE PAROTIDIBUS, ET DE SURDITATE IN ACUTIS.

Auris dolor acutus cum acuta febre, horrendus; Mortis aut delirii ſignum eſt, *ex Hippocrate*. In hujuſmodi aurium dolore, ſtatim perpende accidentia, quæ comitantur morbum, ſi mala, malum; ſi bona, bonum ſignificant. Juvenes ſeptimo die hoc morbo pereunt. Senes magis ſuperſtites evadunt, ſi ſuppurentur.

Tuſſiculæ cum ſputatione, abſceſſum circa aures ſubmovent. Ideò gargariſmus ex malvatico vino (quod mihi familiare) in parotidibus juvat; & ea, quæ ſputum movent, pariter proſunt, &c. Nam emungunt excretoria glandularum oris vaſa, à quorum concreta lympha naſcuntur Parotides.

In ardenti, Parotis ad ſuppurationem non veniens, lethalis. *Hippocratis*.

Bombilus aurium, & ſurditas cum cephalæa parotides excitant: Potiſſimùm ſi adſit præcordiorum diſtenſio, & magnus in meſſenterio apparatus humorum.

Dolores, & inflammationes Aurium, funeſtæ.

Parotides rubræ, & nimium doloroſæ, ſive ſint participes, ſive expertes ſuppurationis, periculoſæ. Præſertim ſi alvus non fluat biliosis. *Hippocratis*.

Alvus libera in quibuſcumqne capitis morbis, ſemper mirabilis, ſemper utilis.

Parotides licet ad ſuppurationem etiam veniant, ſi tamen non adſint ſigna coctionis in urina, vel alvus multum non fluat, malum. Nam cum adhuc cruda ſit materies, licet ſuppuret Parotis, ulcus deſinit in cachoëte. *Duretus*.

Optimæ ſunt Parotides, quæ die critico cum ſignis coctionis veniunt, quæ nec majores ſunt, quàm ferri poſſint à parte affecta, nec minores quàm purgare valeant, atque tollere: quæ ſunt diffuſæ magis, quàm quæ nimiùm, contractæ, ſuntque citrà ruborem nimiùm, & citrà nimiùm dolorem. Si contra veniant, malæ.

Si crudo adhuc exiſtente morbo cum gravibus ſymptomatis, Parotis veniat, & ob metum graviorum malorum, expectari non poteſt ſuppuratio: candenti ferro ſtatim urenda, & ità procuranda ſtatim ſuppuratio, & exitus maligno humori, ne mora raptum faciat ad caput, & vicinas partes, ac ſuffocet. *Valleſius* hanc methodum ſæpè felicem expertus eſt. Ipſe nuper feliciſſimè in ſeptuagenario, propè Oratorium. S. Philippi Nerii, qua parte deſcendimus ad Pontem Molis Hadrianeæ, quæ ducit ad Vaticanum.

Surditas alvum ſiſtit, & alvi profluvium ſurditatem ſolvit, ſolvit etiam ſanguis è naribus.

Obſurdeſcere Aures in acutis, ſignum magni raptus ad cerebrũ: Delirium venit, & ſi nimium in morbo obſurduerint, dum ſanantur, per multum tempus, veluti ſtolidi, aut fatui remanent. Docuit hoc ægra Juvenis ad Oratorium Divi Marcelli via Quirinali. Morbos Aurium nunquam ſpernite Medicinæ Tyrones? Acuti brevè jugugulant, chronici difficilè ſanantur.

Surditas eſſe ſolet critica, & ſymptomatica, ut aliæ humorum translationes, & metaſtaſes.

Echo, & Bombilus Aurium in acutis, mortiferus, *ex Hipp.* Bombilus ſimilis, & bombilo Apum murmurantium. O quàm peſſimus eſt!

Bombilus fit ad modum Apum murmurantium, oritur ab exolutione partis cerebri, unde manet vis audiendi, ideò lethalis, teſte *Hippoc. & Dureto*.

Surditas in acutis poſt ſeptimum diem cum aliis bonis ſignis, reconvaleſcentiæ judicia præbet.

Quibus in febribus ardentibus aures obſur-

ſurdeſcunt, his non ſoluta febre neceſſe eſt delirare. Solvit autem inter alia ſanguinis è naribus eruptio, aut alvus billioſa. *Hippocratis.*

Aurium morbi nunquam ſpernendi: ſolent enim aliquando eſſe acutiſſimi, & jugulant poſt biduum. Ita Alicarnaſſæus, æger Hippocratis dolore auris correptus vehementiſſimo, poſtridie obiit aphonus. Acutiſſimi ſunt ob apoſtema auris, quod tunc fit; & ſi fit ex interna parte tympani, malum; pus enim difficulter expurgatur exteriùs, hinc malum, & pereunt. Contra ſi ab externa tympani parte inflammatio fiat, in qua expurgatum pus, facile prolabitur extrà, & partem liberat, atque vicinum parti cerebrum etiam liberat.

Stridere dentibus in acutis. Maxillas fortiter ſtringere; & nihil deglutire velle, convulſificum, & lethale vidi in duobus, in altero propè Magnam Curiam recenter erectam in foro Columnæ Antoninæ in via Flaminia. In altero propè Archilyceum Romanæ Sapientiæ in foro Agonali.

DE URINA IN ACUTIS.

IN curatione febrium nullas vidi pejores urinas, quàm nimiùm rubras. Nam vel acutiem, vel longitudinem morbi ſemper indicant; & ſi, cum Urinæ ſint nimium rubicundæ, diaphoreticis, alexipharmicis, & calidis hujuſmodi remediis nimiùm utaris: exaltato per ea acri ſale, qui rubedine ſua urinam tingit, inflammatorios viſcerum morbos, longaſque, & periculoſas febres producet, in multis pluries obſervavi in Urbe. Urinæ nimiùm tinctæ, ac rubedine ſaturatæ, magnum ſalium in ſanguine apparatum denotant. Nec unquam tutum dato ægrotum, niſi urinæ ad naturalem pervenerint colorem, tàm in intermittentibus, quàm in acutis febribus.

Si cum talibus urinis rubris, lingua ſit humida, adſit inappetentia, & ſigna ſint apparatus crudorum in meſſenterio humorum, cavè ne rubedinis urinariæ cauſa ſanguinem mittas: Nam ſtatim præcipitabis ægrum, non enim biliis, vel calor tali modo urinam tingit, ut Galenici putabant, ſed ſales fixi, ſilveſtres, ac peregrini in ſanguine redundantes ad inſtar lixivii ſerum urinarium, rubedine tingunt & quoties cum ſanguine circulant ab eodem refrænantur, ne exaltentur, ferociant, & imperium, ac poteſtatem, ſupra reliqua ſanguinis principia obtineant: Sanguine verò educto per phlebotomiam, laxatur ejuſdem ſanguinis vis, compages, & tonus, qua de cauſa cum ſales ſub poteſtate ſua continere non valeat, qua data porta furibundè vagantur, quaslibet aduriundo partes, gravia pariunt accidentia.

Pariter rubris, & ſupramodum tinctis exiſtentibus urinis, cave cane pejus & angue, ne chinam-chinæ præſcribas, ſive ſint acutæ, ſive ſint intermittentes febres. Nàm acutæ facta interna inflammatione, ſtatim præcipitabunt in deterius; Intermittentes verò ſtatim fient continuæ graves, periculoſæ, & chronicæ. Quare ſi in aliis morbis, certè quando iſti conjunctam habent urinam nimiùm rubram, longa, prudenſque humorum coctio ſemper expectanda. Si ſecus feceris, vel mortem, vel longos, aut incurabiles morbos expectato. Romæ ſcribimus, in aere Romano; quod ideò monemus, ne inſulſus aliquis, cujus nomen tacemus, ſi contraria in ſua Patria aquilonari experiatur, inſulſè denuò iraſcatur in ſequaces Hippocratis, Sancte fateor, ferè centies hujuſmodi veritatem expertus ſum Romæ in ægrotantibus. Et ſæpè cum magno animi mei mœrore, quando Medicos nonnullos in contrariam ſententiam, obſervabam.

At ſi cum talibus urinis lingua ſit arida, & ſicca, calor acris per totum, viſcera intenta cum hypochondriorum calore, quæ ſingula ſignificant incipientem viſcerum inflammatoriam criſpaturam, & oſcillationem morboſam ab exalltatis ſalibus pendentem. In tali caſu ſanguinis

miſ-

miſſio, etiam repetita pro ratione acciden-tium ſupervenientium, conferre poterit, ad præcavenda deliria, capitis dolores, variaſque hujus generis acutas affectiones.

Urinæ turbidæ quales Jumentorum, ſemper mala capitis minantur. Si cum illis adſint vigiliæ, ſitis, dolor capitis, &c. delirium denuncia. Si ſopor, capitis, gravitas cum pulſu parvo, lethargum prædicito.

Urinæ tenues diù perſeverantes, ſi alia criſis non venerit, in magno humorum apparatu, ad abſceſſum in inferiora deſinit res.

Urina, quæ ſupprimitur in acutis ante rigorem, bonum: critica enim eſt. Quæ poſt rigorem ſubſiſtit, convulſifica, & lethalis. *Duretus*. Idem dicendum de hæmorrhagia, quæ, ut bona ſit, & critica, rigori ſuccedere debet, non antecedere eundem.

Urinæ tenues ſemper ſuſpectæ in acutis, cum illis ne purgandum, *ex præcepto Magni Senis*, quia inflammatoriam viſcerum labem ferè ſemper ſequuntur, in quo caſu omnis purgatio ſuſpecta. Purgationes enim in principio febrium damnamus, quando cum acutie, & ſignis inflammationis conjunctæ ſunt. Si contra fuerint, & ſi præceſſerint errores in victu cum magno cacochymiæ apparatu, etiam in principio purgandum: & etiam repetito.

Urinæ, quæ in acutis derepentè, & immeritò coquuntur, malæ; Quidquid enim immeritò coquitur in acutis, malum eſt. *Hippocratis*.

Urinæ variæ in acutis longitudinem ſignificant. *Idem*.

Ex urina rubra, & nimiùm tincta non ſemper deſumenda eſt indicatio ſanguinem mittendi. Nam non ſemper caloris ſignum eſt, ut ſupra notavimus. In viſcerum vera inflammatione, urina perſæpe eſt alba, & tamen vena ſecanda, ſi morbus poſtulaverit.

Bonus color in urinis cum cita coctione, indicat Naturam vigere; & bonum eſt ſignum.

Urinæ ſuppreſſio in acutis poſt frigus, peſtifera. *Hippocratis*.

Veſica dura, & doloroſa in acutis, peſſima; Alvus ſupprimitur, & niſi dolorem, ac tenſionem ſolvat urina purulenter mixta, æger in primis morietur circuitibus. Idque potiſſimùm in pueris à ſeptimo ad quintumdecimum annum. *Hippocratis*.

Sæpè obſervavi in iis, quibus obſtructiones ſunt in primis viis*, enim maximo humorum apparatu crudorum in meſſenterio, urinam diminutè procedere, & aliquando ſupprimi; quia humorum hujuſmodi in meſſenterio hærentium cauſa, lymphæ curſus in lymphaticis viſcerum turbatur, & impeditur. Diuretica quantacumque, & cujuſcumque activitatis dederis, urinam non educes, imò magis ſupprimes; Purgantia repetita ex pillulis de hiera cum agarico, tartarea, epithimus, & lenia hujuſmodi purgantia, educendo meſſenterii impuritates, pro modulo, quo tales educuntur impuritates, urinæ quoque curſus aperitur, & ægri ſanantur. evenit ægro decumbenti ad radices Quirinalis propè ædem S. Angeli Cuſtodis; & aliis propè Collegium Clementinum Patrum Somaſchorum ad ripam Tyberis in Campo Martio. Demum Vetulæ decumbenti in eodem Campo, propè rudera Mauſolæi Auguſti.

DE PULSU IN ACUTIS.

Pulſus intermittens in una pulſatione peſſimus in acutis, & inflammatoriis febribus, præſertim ſi alia vigeant gravia accidentia. Non ita malus, ſi morbis pectoris ſuperveniat, in quibus familiaris eſt, aut in morbis Senum, aut in plethoricis, aut in Pueris dormientibus, in quibus omnibus intermittentia ferè cum familiaris ſit, non ita pernicioſa exiſtimanda.

Cum pulſu parvo, & frequenti, moriuntur in acutis quamplurimi.

Diutiùs, & ſalubrius, vivunt, qui naturaliter pulſum habent exiguum, quàm qui

qui magnum, & vehementem. Salubriùs quoque, qui pallidulo faciei colore ſunt, quàm qui rubicundo nimiùm, ac ferè igneo, Et quo magis roſea, & rubicunda eſt facies in ſanis hominibus; eo magis ſuſpecta ſunt ſua bona. Periculoſiſſimis roſei homines morbis ſubjiciuntur, levi de cauſa ægrotant, facile inflammantur. Longam vitam non habent, & ſi habeant, hemorrhoidibus, calculis, doloribuſque articulorum erit labefactata.

Quando dolores alicubi, ferociunt, ſtatim pulſus parvi fiunt, & exiles. In ſtomachi morbis parvi etiam fiunt. Quique naturaliter ſunt ſtomacho debiles, exiguum ferè perpetuò pulſum gerunt: quod ad ritè prognoſticandum in acutis, maximè juvat præſcire; prout vidimus in Anglo in foro Hiſpanico in principio Menſis Aprilis 1703. Die 19. Martii 1702. obiit Princeps Aulicus Gulielmus Tertius Rex Brittanniæ ex lethali contuſione, paſſa ob lapſum ab equo, dum venabatur. Is ab anglicis comitiis evectus fuerat ad Regnum; transfugâ in Galliis Jacobo Secundo Catholico, Piiſſimoque Angliæ Rege.

Si quando in acutis, & malignis febribus, pulſum tangis æger retrahit manum veluti tremulam: peſſimum, id eſt, & pauci evadunt, ut ſæpè obſervavi in Noſocomiis.

In ſenibus pulſus eſt varius, & mutabilis naturaliter, ideò ne terreat te in iis curandis. Mutabilis quoque eſt in pueris vermium copia laborantibus; & in ſtomachi affectionibus cum ingenti repletione, & apparatu primarum viarum.

DE INAPPETENTIA.

IN omnibus Morbis, ſi viget appetitus, bonum. Inappetentia ſemper mala, ſemper ſuſpecta, ſemper timenda. Semper timeo in ægris inappetentiam. Dum viget ſtomachus, vigent omnia; nam, & cibi, Medicamenta ritè digeruntur. Omnes ægroti, *3. epidem. apud. Hippoc.* cibos faſtidiebant, & mortui ſunt. Parius in Tharſo, Hermocrates, & alii in Coo; Et apud nos. Romæ Mulieres in Vico Marforii, quod deſcendimus in forum Romanum non longè à Noſocomio Conſolationis, vidua in eodem foro Romano. Preſbyter Senex ad latus Noſocomii Incurabilium, in principio viæ veteris Flaminiæ, nunc viæ Populi. Juvenis in Palatio Mariæ Caſimiræ Reginæ Viduæ Poloniæ, & Uxoris Joannis III. Sobieſchii, Viennæ Liberatoris; in foro Baſilicæ Sanctorum duodecim Apoſtolorum Patrum Conventualium, propè viam Quirinalem. Denique Aulicus Principis Parmenſis, qui Romæ erat in Palatio Pharneſio anno Jubilæi 1700. & reliqui, quos brevitatis cauſa ſilentio committimus.

Si in acutis, & aliquando in chronicis poſt magnam inappetentiam, derepente ingens excitetur appetitus, nulla præcedente bona criſi, aut alio bono ſigno, poſtridie mortem prædicito, ut vidi in Mercatore ægrotante, non longè à Collegio Germanorum, in principio magnæ viæ Caronariorum, quæ deſinit ad pontem Hadrianæum, Homines diu inappetentes in gravem morbum brevi incident.

Igitur gravis eſt, & maximè ſuſpecta in morbis inappetentia. Nulla alia bona ſigna me exhilarant, niſi conjuncta ſint cum appetentia. Bonus appetitus, bonam viſcerum naturalium œconomiam denotat, undè ſemper benè ſperandum. Fateor expertus. Nec lubricus ſis in promittendo curationem felici eventu, niſi fundamentum habeas in bona appetentia.

Si poſt curatos morbos inappetentia remaneant, recidivam prædicito.

DE CAPITIS AFFECTIONIBUS IN ACUTIS.

CApitis dolores fortes, & continui cum febre, ſiquidem lethalium ſignorum quid acceſſerit, pernicioſi ſunt valdè. Si verò ſine talibus ſignis dolor viginti dies tranſmiſerit, & febris tenuerit, ſanguinis è naribus eruptionem, aut abſceſſum ad partes infernas oportet expectare. Sanguinis tamen eruptio etiam

in

in aliis doloribus expectanda; præſertim in Junioribus triginta quinque annorum. in Senibus verò puris eruptio, *Hippoc. lib. prænot. num. 22.*

Cephalalgiam tollit expurgatio per nares, aut ſputa craſſa, odore carentia. Quin etiam exſolvit ulcuſculorum ubertas, nonnunquam, & ſomnus, & alvi profluvium. *Hippoc. coac. 13. de Cephalalgia. Duretus.*

De Cephalalgia in acutis vide *Hippoc. Coacas in Dureto à fol. 87. ad 89.* divinè, penè, ac utiliter.

Cephalalgia veternoſa oſtentat aliquid convulſificum. *Hippoc. coac. 16. Duretus lib. 3. cap. 1.*

In cephalalgia coma, & ſurditas ad aures aliquid eructant. *Hippoc. progn. 75. Duretus fol. 448.*

Si Dolor Capitis ante febrem invadat, atque ſi gravis, continuus, & poſteriorem capitis regionem occupat, periculum eſt, ne caput idiopatichè laboret, ac per eſſentiam; ſi verò poſt aliquot, licet breves ab incæpta febre, dies ſuperveniat dolor, per conſenſum ſit, ideſt ſebris ſymptoma eſt, & occupat partem capitis anteriorem, ut ſæpè obſervavi. In ſumma gravis eſt, ſi ſtatim cum febre incipiat, & quotidie creſcat vel in eodem gradu perſiſtat.

Capitis dolores comatoſi convulſionem minantur, & parotides; Alvi fluxus ſolvit eos, & hæmorrhagiam præſagiunt. *Hippocratis.*

Comatoſi cum alvi profluvio rubro; lethales. *Hippocratis.*

Coma non turbulentum, ſed placidum, licet duraverit diù ebriorum inſtar, non eſt malum, ſed ſedat, & arcet majora mala, delirium ſcilicet, dolores capitis, & in pueris, febrem. *Duretus.*

In morbis capitis indicium ad ſalutem, vel ad mortem ſumas ex urina, ſi alba ſit, & tenuis, malum. Sales morboſi, qui tingunt ipſam, & cauſa morbi ſunt, in capite detinentur, & morbum augent.

Alvus ſtricta ſemper exacerbat capitis morbos. Pediluvia ſemper bona. Alvus lubrica bona. Ita ipſe elapſo anno 1702. 20. die Januarii ætatis noſtræ ann. 33. poſt diuturnas aſſiduaſque applicationes ad ſtudia, & ad curandos ægros horrendo capitis dolore cum febre correptus fui. Uſus nimius cocholatæ morbum forſan produxit; binis purgantibus intra ſeptimum exhibitis, applicatiſque pediluviis quotidie, abſque aliis remediis octavo die liber à morbo evaſi.

In faciei, & faucium morbis cauteria valdè juvant in brachiis, Arteriotomia in capite, ſecretum magnum in deſperatis capitis doloribus, eſt.

Hirundines ano applicatæ, capitis morbos ſublevant: Sublevant & hypocondriorum mala ex acrimonia, impetu, & difficili circuitu ſanguinis in eis.

Hippocratis in libro de morbis mirè deſcribit quamplures capitis morbos ab aliis Authoribus non deſcriptos, quos utile eſt videre.

Qui ab Apoplexia liberati, poſtea levi de cauſâ, & ſine occaſione lacrymantur, ac mœrent, malum, hoc eſt, & recidivam vocat. Paſſus eſt id Senex in ſububira, & Puer in foro Judæorum, atque alius in Boario.

Apoplexia Epilepſiæ ſuperveniens certò mortem affert; quod ex obſervatione Authorum, vidi in ægro ad vicum veteris Templi Pacis in foro Romano, & prope ædem S. Bartholomæi Burgomenſium ad Seminarium Romanum Soc. Jeſu.

Potus nimius Caphe, capitis morbos producit, vigiliam, tremorem, calorem, &c. Duos vidi ex nimio Caphe abuſu incidiſſe in tremorem brachij, & debilitatem, ſtatimque convaluiſſe, ejuſdem potione prætermiſſa, nec niſi cum moderatione adhibita. Alter decumbebat apud Sanctam Cæciliam trans Tyberym, Senex, & vir doctiſſimus: Alter prope Thermas Conſtantini ſub Quirinali. Juvenis Doctus pariter, & eruditus. Cum de Caphe inciderit ſermo, obiter moneo, potionem Caphè, eſſe ſecretum infallibile ad tollendum capitis dolorem poſtmeridianum; qui vitio ſtomachi malè digerentis nonnullas poſt prandium horas venit. Id in innu-

meris

meris obſervavi ægrotantibus Romæ. Id in me ipſo quotidie obſervo. Mihi enim ob aſſiduas cogitationes, nimioſque Praxeos labores in ægris viſitandis, & eorum omnium patientiſſimè deſcribenda morborum Natura, ad amplificandam Praxim Medicam ſummopere neceſſaria; cum ſtomachus debilis valde ſit, tribus poſt prandium horis, dolore capitis, gravitate, mærore vexari incipio, quæ quoniam à ſtomacho male digerente fiunt, duos, vel tres Caphè cyathos haurio, & momento temporis, ac ferè ad miraculum, à malis prædictis me ſtatim libero. Eodem tempore loco Caphè aliquando haurire ſoleo cyathos decoctionis Thè, vel Cocolatæ; ſed non cum tanto profectu, qualem ab uſu Caphè percipio. Caphè igitur ad morbos ſtomachi, & inde nata mala mirabile remedium eſt. Thè verò ad capitis morbos. Denique Cocolatæ uſus, prout obſervatione didici, ad roborandam ſanguinis maſſam, ejuſque vim, tonum, & ſuccum ejuſdem nutrititium deperditum reſtituendum, proſtratos à coitu ſpiritus reſtaurandos maximopere juvat, eodem tamen tempore ſtomachum quoque mire confortat, adeo ut meritò Ambroſiæ nomen mereatur, ſed ſi nimio cocolatæ potu quis abutatur; potiſſimùm præditus temperamento ſanguineo, & inflammabili, quoniam cocolata ſanguinem incraſſat, forſan ratione oleoſæ viſcidæque Naturæ fructus Cacao, & ipſum reddit circulationi ineptum; fiat, ut inde naſcantur inflammationes viſcerum, febres longæ meſſentericæ, apoplexiæ; quarum ingens noſtris temporibus frequentia, à nimia naſcitur cocolata, ſanguinem nimium incraſſante, hinc ejus potatores pingueſcunt, ut in pluribus obſervavi.

DE OBSERVATIONE OCULORUM IN ACUTIS.

Nunquam ab ægro diſcedas in acutis, & inflammatoriis, niſi oculos inſpexeris. Quando illos à naturali ſtatu mutatos videbis, time ſemper; ſicuti poſt oppiatum in diſſenteria; poſt chinamchinæ in magno primarum viarum apparatu: Conſtricto in his caſibus indebitè humore noxio, præcipitat æger, & præcipitii ſigna, oculi à naturali ſtatu mutati oſtendunt.

Si oculi robuſti non ſint, mors imminet. *Hippoc. 2. epid. ſect. 6.*

Oculi audaces, & fixi delirium minantur. *Idem 6. ejid. ſect.* 1.

Si oculi lucem fugiant, aut involuntariè lacrymentur, aut diſtorqueantur, aut præternaturali colore mutentur; malum, *Hippocratis.*

Si oculis clauſis, alba eorum portio appareat, quod non fiat ex alvi profluvio, aut delaſſatione, lethale, *Hippocratis.*

Ut valent oculi, ſic & homo. *Hippoc.*

Oculi ſocietatis, & vicinitatis jure præ cæteris cerebri afflictionem denotant. *Duretus.*

Oculorum rubor in febre natus, diuturnam ventris moleſtiam denotat. *Hipp. coac.* 40.

Hollerius ait oculorum ruborem eſſe ſignum corrupti pulmonis, aut viſcerum è directò, cerebri quoque, & ventriculi inflammat, *fol.* 1092. & 1096.

Oculos caligare, & obtenebrari in pectoris acutis morbis, lethale, ut præ cæteris obſervavi in Sene pulmoniaco apud S. Pantaleonem in Montibus in vico, qui ducit ad Amphitheatrum Flavium, vulgò Colloſſeum, & arcum triumphalem Conſtantini Magni.

DE DECUBITU ÆGRORUM.

Nudare pedes, ſupinè ore aperto dormire, malum Hippocratis.

Malum, ſi ad pedes delabatur æger, & manus habeat nimium protenſas, & quando eleventur à Medico, ſtatim ſpontè concidunt, veluti ſemimortuæ, majus malum. Paſſi ſunt id ægri propè S. Carolum Mediolanenſium in via Flaminia. In vicinia Collegii Romani Soc. Jeſu. Ad ædem S. Andreæ de Valle PP. Theatinorum; Demum alii propè ædes Theatinorum;

De-

Demum alii prope ædes Theatri Pompei Magni in Campo Floræ, &c.

Erectum ſedere velle in acutis, malum: Peſſimum in pulmoniacis, pulmone inflammato, *Hippocrate docente*, quod frequenter verum expertus ſum in Noſocomiis Italiæ, & in ægro propè Collegium Scotorum, & Hibernorum.

Facilè converti debet æger in lecto in acutis, ſi verò ſibi gravis videatur, nec facile ferat morbum, peſſimum.

In decubitu, & reſpiratione potentiæ animalis, vis elucet.

Gravitas totius Corporis peſtifera.

At verò ſupinum jacere velle, manus, & collum, atque crura extenta habere, minus bonum. Si verò etiam pronus fiat, & de lecto ad pedes delabatur, magis horrendum eſt. Si verò nudos quoque pedes habere comperiatur, nec admodum calidos, & manus, & collum, cura inæqualiter disjecta, ac nudæ, malum eſt, anxietatem ſignificat. *Hippocrat. lib. prænot. num.* 3.

DE VOCE, ET FACIE IN ACUTIS.

IN magnis malis ſemper faciem inſpice: ſi bona fuerit, & naturalis, ſemper benè ſpera; ſi mala, malum.

Sed tu rectè procedas in mala facie, pete, an æger antè nimium vigilaverit, aut diarrhæam paſſus ſit, aut tamen, quæ ſingula mutationem faciei in pejus faciunt, quod ſi nihil horum fuerit, morti eſt proximus; ſi verò fuerit; minùs time. *ex Hippocrate.*

Cuicumque hydropico aſcitico, ſi facies derepentè plumbea evadit, mors oſtia pulſat.

Facies nimis colorata, & præter rationem rubra, & ſucciplena, ſuſpecta eſt iſta bonitas: nam præſentis morbi eſt ſignum, aut futuri præſagium. Fit enim illa robicunda facies ab humorum redundantia, & illorum quondam veluti ſtrangulatu, præſertim circa pulmones.

Facies nimium colorata, & vultuoſa; peſſima; ſi frons contrahatur, phreneticum, *Hippoc. coac.*

Rubores narium ſigna ſunt ventris facile lubrici, ſigna quoque morbi pulmonum, aut jecoris, *ex Hippoc. in coac.*

Aphonia in acutis, undecumque ſit, brevi mors. *Duretus.*

Poſt dolores magnos Aphonia; crudeli morte ſpaſmi, aut convulſionis pereunt. *Hippocratis.*

Facies pulchra, ſucciplena, ac decora, quæ in febri non levi, nullam oſtendit remiſſionem, ſed potiùs intentionem habet, aut certè manet eadem, ad diuturnitatem morbi apparet. *Duretus ex Hipp.*

Vox demiſſa cum virium reſolutione in acutis, peſſima. *Hippocratis.*

In chronicis morbis, ſi facies naturalis ſit, & boni coloris, nunquam crede adeſſe obſtructiones in viſceribus; ſi mutata ſit à naturali, id obſtructionum ſignum, & turbatæ œconomiæ naturalis eſt.

Virium proſtratio, in acutis fit à quadam veluti paralyſi univerſali; in principio ſignum eſt inebriati nervorum principii. In progreſſu, languidi, & effœti, & ſi ad pedes delabantur ægri, brevi mortem indicat, *ex Dureto.*

In magnis morbis optima facies, optimum; in parvis peſſima, peſſimum, *Hollerius coac. ex Hippocrate.*

Omnis rubor faciei, vel ſanguinis copiam, vel internum phlegmonem, vel calidam intemperiem: vel viſceris corruptionem denotat. Alvus dura eſſe ſolet iis, qui nimiùm facie rubent. *Jacotius, coac.*

DE ABSCESSU ACUTORUM.

SI morbus magno cum impetu feratur, supernè fieri ſolent abſceſſus ad collum, axillas, &c. ſi lentè procedat, & infra tendat in partibus infernis expecta. Pedes calidi, infernè fieri maximè abſceſſus ſignificant: frigidi supernè. *Hippoc. de humor.* In ægro decumbente ad Magnum ærarium Montis Pietatis ex parte Domus Peregrinorum Santiſſimæ Trinitatis Pontis Sixti; pedes per ſingulos dies febris, perpetuò frigidi, abſceſſus venit cir-

circa 20. diem ad axillas, ex qua difficulter convaluit elapſo Menſe Aprilis 1702.

Boni abſceſſus, qui fiunt infernè, & longiſſimè à morbo; qui per effluxum foris fiunt, ut ſanguinis è naribus, ſudoris, &c. Porrò, qui die critico, & cum levamine. Demum pro magnitudine morbi magna pars debet abſceſſum recipere, ſi parva fuerit pars, malum. Ita Nepti Jemeni apud Senem magnum in acuta, & magna febre abſceſſus factus eſt ad digitum, gangræna venit, & periit.

Abſceſſus Junioribus magis fiunt, quàm ſenibus, ob facilem humorum decubitum.

DE RIGORE ACUTORUM.

Triplex rigor eſt, criticus, periodicus, & ſymptomaticus, ſive erraticus dominatu morbi, quod benè tenendum in curatione acutorum.

Rigor bonus, & criticus eſt ille, qui cum urinæ pepaſmo, ſive coctione ſignificatur, quique ſolvit febrem, & ſymptomata mitigat, rigoremque ſequitur ſudor, vomitus, vel alia evacuatio. Malus contra, qui frequenter apparet, nam ſemel apparere debet; qui criticus eſt, malus quoque, ſi vires inde langueant, nàm indicat Naturæ debilitatem, & fruſtraneum ejus conatum; malum enim eſt quod fruſtrà movetur, ſiquidem raptum ad caput facit, & diaphragma.

Omnis rigor ferè ſemper in lumbis incipit primò; deinde per dorſum ad caput fertur; isque rigor à lumbis, ferè ſemper in febribus eſt. Si verò aliundè quis frigeat, abſceſſu latente rigebit, *Duretus*.

Rigor, qui antecedit urinæ ſuppreſſionem, & hæmorrhagiam ſalutaris, qui verò iiſdem ſuccedit, lethalis. *Hippoc.*

Aliquando in febribus continuis frequens eſt in rigorifera horreſcentia putant jam Medici, id fieri à latente abſceſſu. Sed falsò nàm producitur à magna humorum cacochymia, & apparatu, quæ a febrili calore in motum acta, dùm hinc exindè ad exteriora diſcurrit, partes vellicando, horrorem facit. Omnes enim cacochymi, dum nimiùm incaleſcunt, horrent. Ita ſi cacochimus Soli exponatur, paulò poſt horret, & februit. *Ballonius.*

Idem quoque Nos vidimus in quinquagenario ad Templum Jeſu, & Mariæ PP. Diſcalceatorum S. Auguſtini in Via Flaminia, & in Virgine, decumbente ad ædes Viri Eruditiſſimi, doctiſſimique Abbatis Pauli Stufæ noſtri amiciſſimi in foro Agonali vulgò *Piazza Navona*.

Niger vomitus mortem brevi denunciat: fitque ab exolutione, & reſolutione viſcerum. *Duretus.*

Nil paulum criticum. Inexiguæ vomitiones bilioſæ, malæ; potiſſimum ſi vigiliæ ſupervenerint; & ſi narium hæmorrhagia venerit, pernicioſum. *Hippoc.*

In meris vomitionibus ſingultus ſuperveniens, mortiferus. *Hippocratis*.

Quibus per febres, rigor quotidie incidit, ipſarum quoque diurna eſt diſceſſio. *Duretus ex Hippocrate*.

Quibus in febribus rigor accedit; febris ſolvitur. *Hipp. de Judic. num.* 11.

Et ideò quando in conrinuis benè tractatis, rigor apparere incipit, bonum eſt: nàm ſignificat morbum mutari, ejuſque acutiem eſſe remiſſam, ut ſæpiſſimè obſervo in Praxi meâ.

Si crebrò rigor incidit, nec ulla febris diſceſsio eſt, fractis jam ægri viribus, lethale. *Hippocratis*

Rigor ſymptomaticus, aut ſuppurationis internæ ſignum eſt, ut translationis materiæ in caput, aut principium Naturæ ſuperatæ à morbo.

Rigores inanes, ſive qui fruſtrà fiunt; translationem ad caput afferre ſolent ſymptomaticam. Quod de rigoribus, idem de ſudoribus dicendum. *Ballonius*.

Frequens horror in ſanis, ſignum eſt cruditatis, aut cacochymiæ. In febribus verò, motus morbi, aut ſuppurationis in ea parte unde excitatur. *Jacotius*.

Rigor ſuperveniens eſt ſignum criticum, ex quo patet moliri aliquid Naturam; neque enim fruſtrà color nativus, ita violenter agitatur. *Jacotius*.

Qui ſæpè perhorreſcunt, ac multum fu-

tum, ti : nota, tæ.
tera A) litera ſalutaris.
ra, o carattere difficile a leg
) litera fugientes, literæ ex-
entes.
e di cambio)teſſera numma-
ſymbolum collybiſticum.
era di ſcatola)apertis verbis.
rine picciole)literulæ,larum;
llæ minutæ. Cic.
ra, che ſi manda, epiſtola)li-
, rarum; epiſtola, læ.
re, patente di Principi)diplo-
tis; literæ publicæ.
re, cioè ſcienza)literæ,rarum.
lettere. Vedi lettere umane.
ra d' importanza) epiſtola
deroſa, gravis.
ra fuor di tempo, e troppo
a) epiſtola intempeſtiva, &
ax.
re d'un tenore) literæ uno
nplo; literæ in eandem ſen-
iam ſcriptæ.
re ſcritte in colera, rabbioſe,
e di ſdegno, pungenti) literæ
eatæ, ſtomachoſæ, ardentes;
aces, & acerbæ.
re corteſi, e pieni d'amorevo-
a) literæ plenæ humanitatis.
re di raccomandazioue)literæ
mendatitiæ. Cic.
re di nuove) literæ plenæ re-
novarum.
re ingiurioſe) literæ contu-
ioſæ.
ere familiari di caſa)literæ do-
ticæ.
ere burlevoli) literæ facetæ.
incipio della lettera) initium
rarum : initium epiſtolæ.
ezzo della lettera) interiores
ræ; interior epiſtola.
timo,overo il fine della lettera
remæ literę; extrema epiſtola.
ere di credenza) teſtimonium
obligationis.
Lettere d' onore, o d' officio)literæ honorariæ.
Mazzo, plico di lettere) faſciculus literarum.
Leggere lettere da capo)epiſtolas à primo capite legere.
Mandar a ſcriver lettere) literas mittere, dare, ſcribere, mittere epiſtolam.
Sigillar la lettera) obſignare epiſtolam.
Aprire le lettere) literas aperire, reſignare, ſolvere. Faſciculum ſolvere.
Intitolare, o fare il ſopraſcritto alla lettera) inſcribere literas.
Dare ricapito alle lettere) deferendas literas curare.
Riſpondere alle lettere)epiſtolæ reſcribere; epiſtolæ reſpondere.
Mettere il nome, e la data della lettera) nomen, & diem literis apponere. In epiſtola nomen, & diem adſcribere.
Rompere il capo con lettere) obtundere aliquem epiſtolis.
Componere, o ſcrivere lettere)epiſtolam elucubrare, texere, dictare, exarare.
Tempo, che non vengono lettere) tempus mutum à literis. Cic.
Lettere intagliate in rame) literæ in æs inciſæ, rare volte ſi dice in ære inciſæ.
Lettere intagliate in oro) literæ in auro inciſæ. Ne ſi dice in aurum, e così in lapide, in gemma inciſæ.
Letterine) leterulæ, arum: literulæ minutæ.
Lettere, o caratteri ſmariti difficili a leggere) litere fugientes, literæ exoleſcentes.
Lettere, o carattere conſumato) literæ exeſæ.
Lettere umane)literæ humaniores, literæ politiones; artes, quæ ab hu-

humanitate nomen accipiunt.
le buone lettere) literæ libero homine dignæ: artes ingenuæ, liberales honeſtæ, elegantes, & ingenuæ.
letteratamente, dottamente) literatè, eruditè, doctè.
letterato, dotto) literatus, ta, tum: literis eruditus; doctrinis excultus.
letteratura) doctrina, næ; literatura, ræ.
lettiera. Vedi letto.
lettica) lectica, cæ, g. f. vehiculum camaratum.
lettica coperta d'ogni intorno) arcera, ræ; quale uſarono gli antichi per condur gl' infermi.
lettichiero) lecticarius, ii, g. m.
lettica coperta) lectica coperta.
lettica ſcoperta) lectica aperta.
lettiera) fulcrum lecti; lecti fulcimentum.
lezione) lectio, nis.
letto) lectus, cti: thorus, ri.
letto di ſpoſo, e ſpoſa) lectus genialis.
letto da dormire) lectus cubicularis
letto per cenare) lectus triclinaris.
letto da camera) lectus cubicularis.
Fare il letto) ſternere lectum.
Mettere in letto) collocare aliquem in lecto: collocare aliquem in culcitras plumeas. Cic.
levarſi da letto) ſurgere è lecto.
letticiuolo) lectulus, li.
letto per una ſola perſona) lectus liber.
letto di riſpetto) lectus honorarius.
letto di ripoſo) grabatus, ti.
letto da nave ſtrapontino) phormio, phormionis.
letto da campagna) lectus caſtrenſis
Fornire il letto) lectum ſternere.

Fornimento di letto.

lenzuolo) linteum, tei; lectaria ſindon.

Capezale) cervical, lis, g. n
Guanciale, coſcino) pulvinu
pulvillus, li, g. m. pulvinar
g. n. pulvinarium, rii.
Coſcino pieno di lana) pulvir
na fartus.
Coltra) culcitra, træ, g. f.
Piumaccio) culcitra plumea,
Matarazzo) culcitra lanea;
tra tomentitia, g. f.
Pagliariccio, ſaccone di pa
culcitra ſtramentata.
Sponda di letto) ſponda, dæ
Fondo, o parte di dentro dél
teſtiera del letto) pluteus, t
Cavaletto del letto) fulcrum
fulmentum, ti, g. n.
Coperta del letto) lodix, ci
ſtragulum, li.
Padiglione, cortina del lett
nopæum, pei, g. n.
Schiavina) cento, nis; centunc
Velo del letto) umbella, læ.
Bandinelle del letto) ſipariu
lettore) lector, ris.
lettore, dottore, che legge
dio) doctor, ris; prælector
publicus lector.
lettura, lezione) lectio, nis,
levante, vento) corus, ri.
levante, Oriente) Oriens, tis
leva macchie) fullo, nis, g.
levare, tor via) aufero, fer
ſtuli; tollo, lis, ſuſtuli, ſubl
removeo, ves; amoveo; ab
demor abſtraho.
levar via a pezzo a pezzo) m
tim demere.
levar la libertà) libertatem ad
levar dinanzi) auferre aliq
conſpectu; ſubduco, cis, xi,
ſubtraho, his, xi, tractum
levar denari della Zecca)
niam de ærario auferre.
levar la paura) abſtergere m
alicui; eximere metum alic

ſudant, difficulter ſanantur. *Hippocrate coac.* 13.

DE HYDROPE SICCO.

Flatuoſa ventris intumeſcentia, ſivè ſiccus hydrops ventris, non gignitur à vapore detento intra viſcerum, & abdominis clauſtra, ut vulgus putat ignarum. Fibræ viſcerum, & partium abdominis intentæ nimiùm criſpatæ, & exiccatæ, portentoſum acquirunt elaterem. Unde ingens diſtentio ſolidi, ſine ullo vapore ſubjecto. Et quādo inflammet diſtenſio multum augetur, magis magiſque liquidorum circulum impedit, hinc facilè ſicco hydropi humidus ſuccedit, & ſemper ante mortem aſcites tympanitidi conjugitur. Fibras autem exſiccat, criſpat, convellit materia acris, ſalina, piperina, mordicans: hinc ſicciditas, & diſtenſio.

Ventoſitatem flatuoſam ſolvit phlebotomia. *Hippocratis.*

Flatus excitantur ab efferveſcentia acriū humorum, ſolidorum fibras irritantium. Qua de cauſa aucto in illis elatere; & intentis minimis illorum arcubus, intumeſcentia naſcitur inanis, non verò vaporaria, ut hactenus creditum. Ideò ſanatur per balnea, & humectantia. Hinc ait *Hippocrates*: *Alium ſtatus inducit propter ſpiritus intenſionem.*

Hydrops ſiccus, ſivè flatuoſus *Hippocratis*, tunc dicitur, quando adeſt alvi ſiccitas cum fœcibus ſtercori caprino ſimilibus. Necnon adſunt tormina, & dolores magni circa umbilicum, & lumbos, febris, ſitis, tuſſis ſicca. Peſſima ſtranguria in hoc malo. Fit ab hectica inteſtinorum intemperie, ſequitur alios morbos potiſſimum acutos. Cathartica pernicioſiſſima ſunt. Uſus nitratorum, Serum lactis, Lac Aſininum, & generaliter omnia humectantia intus, foriſque juvant.

In iis, qui ſicco hydrope moriuntur, obſervantur glandulæ meſſenterii, aridæ, exiccatæ, & tabefactæ; undè cauſa mali ex *Ballonio*: Quibus tormina, & circa umbelicum dolores fortes, qui nullis cedunt remediis, deſinunt in ſiccum Hydropem *ex Hippocrate.*

Morbus eſt acutiſſimus, & difficillimus, citoque interimit; alvus, & urina ſtatim ſupprimuntur; & nihil magis pernicioſius remediorum copia, & farragine.

DE ICTERO FLAVO.

In tractatu noſtro de experimentis infra traditis circa bilem nonnulla diximus de Icteritia, ſeu Morbo Regio ad praxim utilia.

De Ictero fatali vide *Hippocratem* 3. *morb. num.* 12. ubi abſinthium, & aniſum laudat.

De Ictero à dolore hepatis vehementiſſimo, vide *Hippocratem de int. affect. n.*31.

De quatuor raris Icteri ſpeciebus vide *Hippocratem de int. affect.* 38. & *num.* 39. in quo cantharides cum vino, & melle per os exhibendas, laudat.

Peſſimam Icteri ſpeciem legas apud *Hippocratem de diebus jud.num.* 7. & lege exitum.

In febri bilioſa ante ſeptimum cum rigore Morbus Regius accedens, ſolvit febrem, ſi verò ſinè rigore accedat extra temporis occaſiones, pernicioſus eſt, *Hippoc. de vict. acut. num.*54.

In febribus ardentibus, ſi accedat Morbus Regius, & ſingultus, quinto die, lethale. *Hippoc. de judic. num.* 8.

Icterici multum fœdati pereunt; Alba dejectio iis una ſecedit. *Hippoc. coac.*38.

Moriuntur icterici, nec unquam fœdum colorem eluere poſſunt, qui vel à motu morbi, vel ab inflammatione, aut ſcirrho, vel à veneni potu, aut motu immiſſo, ita colorantur. *Duretus fol.*22.

Criticus, ac bonus icterus eſt, qui coctione indicatur, qui febris finem affert die critico, nec relinquit hypochondrii duritiem poſt ſe, & cum urinis, ac dejectionibus naturaliter coloratis exiſtit.

Fernelius obſervavit in mortuis de repentè, vel minimam bilis copiam in cyſtifellea fuiſſe, vel prorſus defeciſſe: ipſe

ego paucam, ſed nigerrimam ad inſtar atramenti in nonnullis obſervavi.

Icteri nunquam ſpernendi, nam ſub larva, ac perſona Icteri, ſæpè magni, periculoſi, ac repentini morbi abſconduntur; & ſæpiſſimè moriuntur de repente Icterici, ut ait *Dodonæus*.

Icterus febri ſuperveniens ſemper timendus, raro enim eſt ſine malignitate. Si ſint ſigna coctionis: & appareat circa ſeptimum, bonus eſt; Eſt enim criticus. Si erunt ſigna cruditatis: & ſi circa quartum, malus, & ſymptomaticus: & ſi febris non remittat, lethalis, vel gravium morborum nuncius.

Hippocrates de loc. in hom. loquens de Ictero ait. *Medicamenta purgantia ne dato, ne corpus magis conturbes. Oportet verò vinum bibere generoſum, ſudare, laborare, lavari, & ſumere, quæ hominem reddunt rubicundum.*

Hyſtericis, Calculoſis, Colicis, & in fine intermittentium, facilè ſuperveniunt Icteri. In cadavere Ictericorum obſervatur, vel bilis viſcida amurcæ ſimilis, vel calculi in veſica fellis. Quod ad curationem probe tenere confert.

Si Icterus ſemel curatus denuò, ac ſæpius recidivet, ſignum eſt infallibile oriri à calculo veſicæ fellis. Curati hi Icteri recidivant, incurabiles ſunt? & mortem tandem inferunt. Qui calculo renum pereunt, circa finem convulſionibus, aut delirio pereunt, ut in nonnullis obſervavi.

Infantibus tertio, & quarto die è partu oritur Icterus, fitque ex retentione meconii in inteſtinis, unde etiam oriuntur eorum epilepſiæ.

Spiritus ſalis armoniaci acidus, quamplures ſanavit Ictericos. Abſinthium ponticum juſculo coctum, mihi familiare in hoc malo. Item Fragaria, Centaureum minus, Carduus benedictus, Marrubium, Chelidonium majus pro mille ſufficiant pompoſis Pharmacopæorum remediis. Paronichia folio rutaceo pro ſecreto laudatur à *Boile*. Guttæ aliquot ſucci cucumeris aſinini, mixtæ cum pauco lacte Mulieris, ac per nares tractæ, ferè incredibiliter per nares Icterum expurgant.

In curatione Icteri tota Medici prudentia dirigi debet, in inveſtigando, an pendeat à bile viſcida, vappida, amurcoſa, & inerta, circa Jecur impacta: an verò à bile acri, tenui, ignea, inflammabili; Pro quorum diverſitate humorum, toto Cœlo diverſa eſſe debet curatio. Qui benè judicat, benè curat; integritas judicii fons, & caput eſt benè medendi. Signa viſcidæ ſunt lingua alba, humida, inappetentia extremâ, debilitas virium, pauca, vel nulla febris, flatus ingentes poſt paſtum: Cauſæ, quæ præceſſerunt, & temperamentum ad congerendas viſciditates, apta ad id eſſe debent.

Acris contra, tenuiſque bilis ſigna ſunt, ſitis cum aliquâ linguæ ſiccitate, ardor, calorque hypocondriorum, aliqua in pulſu mutatio, tenſiones hypocondriorum, ſiccum temperamentum cum macie ægroti. Cauſæ, quæ præceſſerunt, calidæ fuerunt; vina generoſa; aromata, ſaccharata, &c. Icterus à viſcidate, & ab amurcoſa bilis qualitate tartareis veluti prò ſecretò curatur, & aquâ Tetuccii, quæ ſalina eſt: ſi febris non adſit, dabis frequentem potionem.

℞. Tartari Bonon. unc. ſ. aquæ Tetuccii unc. VI. buil. ad tertias, in cujus colatura ſolve, ſyr. flor. perſic. unc. IV. & bibe; Quando incipit purgatio ſuperbibe, more Medicorum Urbis, partitis vicibus totum ænophorum aquæ Tetuccianæ tepidæ. Hoc idem remedium in calculo renum mihi familiare eſt cum profectu.

Si nimium fuerit amurcoſa bilis circa jecur impacta, per duas, vel tres vices repeti poterit hæc purgatio alternis diebus. Deinde veniendum ad ſerum lactis cum marrubio bullitum, & ſingulo mane calidè dandum: Et ſi magna fuerit viſcidæ, nigræque bilis copia, addi poterit cum ſero in maceratione drac. j. hellebori nigri præparati ſingulo mane, vel cochlear. ſyr. cachetici Fernelli cum helleboro, qui ſyrupus magnarum eſt virium in cronicis; & demum omni bile hac methodo expurgata

gata (hic primus curationis ſcopus prudentis Medici eſſe debet) ad chalibeata, & roborantia veniendum: Neque me feſellit unquam hæc methodus. Quod præ cæteris ſatis evidenter obſervavi in ægro ad Thermas Conſtantini in Quirinali, prope Baſilicam Sanctorum Duodecim Apoſtolorum, Fratrum Conventualium S. Franciſci; Quæ quidem antiqua Baſilica cum jam vetuſtate labeſceret, & proxima eſſet, ut corrueret, in ſplendidiorem, longeque magnificam extruitur formam, actis hoc anno fundamentis, jactoque primo Lapide à Clemente PP. XI. Optimo Principe: & ruderibus veteris Eccleſiæ à dextro Latere in Sacello Divi Antonii menſe Auguſti 1702. reperta ſunt in magna marmorea capſa, oſſa magni viri, & famæ immortalis Cardinalis Beſſarionis Trapezuntii, quæ cum ipſe viderem, ac manibus tractarem, ferè in lacrymas præ lætitia ſolvebar. Tanta namque ſunt maximi hujus Viri in Dei Eccleſiam beneficia, & erga Rempublicam litterariam merita.

Quod ſi Icterus pertinax fuerit, ob nimiam, ac pertinacem bilis amurcoſam viſciditatem, ſequenti vino medicato utor, quod unquam me feſellit, aut rarò.

℞. Chalyb. lim. petiâ ligat. drac. IV.
fol. ſen. orient. mund. drac. XVI.
epitim. inciſ., &
rhabarb. elect. inciſ. an. drac. jjj.
abſinth. pontic., &
cent. min. an. manip. jj.
bacc. junip. contuſ. manip. j.
ſpecier. trium ſantal., &
diarrhod. Abb. an. ſcrup. IV.
vin. alb. veter. libr. VII.

macera biduò ad cineres fervidos, deinde cola per manicam Hippocratis, ut vinum optimè clarificetur; de quo capiat unc. IV. manè bihorio ante prandium per quindecim dies, aut pluries; ſingulis diebus, vel alternis; prout magis vel minùs purgaverit. Hoc vinum noſtrum medicatum, maximè etiam confert in ſchirris, & obſtructionibus viſcerum, potiſsimùm, ubi viſciditas regnat, nec multa febris adeſt: Ut præ cæteris experta eſt Virgo in Via Julia ad Pontem Sixti: ac etiam Senex Ictericus in eadem viâ prope novos Carceres; alius quadragenarius apud S. Ludovicum Gallorum, id eſt apud Thermas Neronis; & Vidua Lienoſa ad Collegium Picenum prope Theatrum, vulgò, *Tor di Nona*.

Contrario modo procedendum in Ictero, quando à tenui, acri, & inflammabili bile producitur, atque in fibris; jecoris, partiumque vicinarum oſcillatoriam parit convulſionem. Utendum enim tunc erit radicibus temperatis, & aperientibus, ut Fragarum, Graminis, Chelidoniæ, Raphani, &c. cum ſero lactis bullitis. Deſtillata ex ſuccis aperientibus, ſemicupia, fotus hypochondriorum cum decoctis emollientibus; Potiones aquarum acidularum, & hiſce ſimilia, quæ bilem diluunt, coercent, & viam ei præbent per urinam, aut ſeceſſum. Acidulas in Ictero à pluribus laudatas vidi Authoribus; Iiſdemque ſanavit æger deſperatus in foro Archiliçæi Romani, prope Eccleſiam S. Euſtachii, quæ cum vetuſtate jam caderet, dirutâ veteri à fundamentis hoc anno 1702. nova, ſplendidior, ampliſsimaque, conſtruitur.

Quibuſcumque in febribus ante ſeptimum Icterici fiunt, malo ſunt loco. *Hipp. 6. Aphor. 42.*

Sic Hermocrates ſexto morbi die factus Ictericus tandem obiit; quod idem Heraclidi etiam contigiſſet ab Ictero ſexti diei, niſi triplici evacuationis beneficio ſcilicet Diarrhææ, vomitus, & hemorrhagiæ, morbum depuliſſet.

Icterus ante ſeptimum diem inſidioſus. At 7. 9. 11. 13. proruptus, ſalutaris, dummodò non adſint hypochondria indurata, ſin autem adſint, anceps eſt. *Hippoc. coac.* 127.

Icteri flavi multæ ſunt cauſæ; prima, dira veneni vis morſu, vel potione immiſſa; ſecunda morbi orgaſmus, tertia hæpatis obſtructio; inflammatio, ſchirrus, quæ tria impuritatis nomine vocat *Hippocrates*. Semper tamen in omni Ictero

L 2 bilis

bilis circa jecur congeſtio, & circulus vitioſus ſupponendus eſt.

Alba ſtercoroſa dejectio in Ictero difficilis. *Hipp. coac.* 30.

Licet ante ſeptimum Icterus in febribus ſit pernicioſus, non vacat tamen periculo poſt ſeptimum: quando ſigna coctionis non adſunt; Ideo ait *Hippoc. criticum etiam eſſe* . 7. 9. 11. 13. *dummodo hypochondria dura non ſint* .

DE HEMORRHAGIA IN ACUTIS.

Hypocondria dura, tumida, doloroſa, dant hemorrhagiam in ſupernis. *Hippocratis* .

Sanguinis eruptiones è contrario malæ ut Jecore affecto è ſiniſtra nare. *Hipp.*

Exigua ſanguinis ſtillicidia omnia prava, in Acutis nil paucum criticum; prava ſunt, niſi indicent futuram hemorrhagiam copioſam die critico, quod dignoſcitur ex urinæ coctione eodem die ſtillicidii, *ex Hippocrate* .

Rigor, qui poſt hæmorrhagiam venit, quam jure Naturæ præcedere debet, ut bonus ſit: ſigno, & cauſa funeſtus. Idem rigor, ſi poſt urinæ ſuppreſſionem veniat, quam debet præcedere, funeſtus, *ex Hippoc.*

In morbis longis exigua ſtillicidia ſupervenientia, lethalia.

Poſt nimias profuſaſque hemorrhagias, obſervate, quòd alvus officio ſuo non benè fungitur & malæ fiunt digeſtiones, & alvi dejectiones.

Hemorrhagiæ quartanæ, ſeù quarti diei copioſæ, malæ: aut longi morbi indices ſunt, nàm quartus dies nullum ante ſe habet indicem.

In ſyſtrophe phlegmonica nobilium viſcerum, hemorrhagia primis periodis prorupta, non raro brevi ſolvit morbum. *Duretus* .

Stillæ ſanguinis quarta die, peſſimæ. *Hippocratis in coacis* .

Parca ſanguinis excretio cum malis ſignis mala; Id eſt ſi non appareat die indice, ſi non adſit coctio in urina, nec die critico profuſa hemorrhagia veniat. Bona eſt cum bonis ſignis, uti Metonus, cui quarta die ſtillæ, quinta verè ſanguinis profuſior evacuatio adfuit, judicatus eſt.

Sanguinis eruptio è naribus quartanas non ſolvit, neque morbos, qui per alvi egeſtionem ſanari ſolent. *Hipp. de judic. num.* 10.

Undecimo die ſanguinis ſtillicidia difficilia, tùm aliàs, tùm ſi ſuperſtillaverint. *Hipp. lib. prædiction.*

Nullum ſanguinis ſtillicidium in bono ducendum; etenim aut pravi indicii, aut omninò mortiferum exiſtit. *Duretus.*

Larga ſanguinis hemorrhagia à magnis morbis liberat, *ex Hippocrate* 2. *epid.*

Febres ardentes in juvenibus, ſanantur per hemorrhagiam; in Senibus per Dyſſenteriam. *Duretus ex Hippocrate* .

Quibus ad ſurditatem, atque torporem, ſeù univerſalem virium defectionem ſubſtillicidium accedit narium, aliquid mali præſefert, profuerit autem his vomere, alvoque turbari. *Hippoc. coac.* 9.

Qui ſtatis temporibus ſanguinem fundunt; ſi loco non profunderint, Epileptici moriuntur. *Hippoc. coac.* 20.

Si lateris morbo ſubſtillicidium ſanguinis è naribus accedat, grave malum. *Hippoc. coac.* 43.

Peſtifera eſt omnis, quæ non juvat, hemorrhagia. *Duretus* : Nam labeſcit Natura, defraudata ibi, ubi levamen expectabat.

DE RARIS AFFECTIBUS JECORIS.

Succedit primò examinandus vomitus ſanguinis ex Jecore; errant itaque qui putant omnem ſanguinem, vomitu ejectum venire è pulmonibus. Venit è Jecore, Liene, Utero, Capite, & frequentiſſimè ex ſuppreſſione menſium, & tunc non timendus; Nam Mulierculis familiaris eſt: ſigna, quando venit ex hypochondriis, potiſſimum jecore, ſunt palpitatio hypocondrii, dolor, ardor, tenſio: ſigna obſtructionum color ſubflavus, viridis in facie, aut reliqua cute, palpitatio

tatio cœliacæ, aut umbilici. Vomunt ſanguinem nigrum, non verò ſpumantem. Motus ſanguinis ab hypochondrio venientis manifeſtò percipitur, & ſurſum aſcendere manu percipitur, quod in ſuo ægrotante obſervavit *Ballonius*; Juvenibus familiaris eſt hic exitus loco hemorrhagiæ. In hujuſmodi ſanguinis vomitu ex Jecore, adſtringentia non juvant. Sed primæ viæ è nimia colluvie purgandæ, quæ viſciditate ſua obſtructionem in vicinis locis pariendo, ſanguinem ad ſuperiora regurgitare faciunt. Purgandæ autem decoctis, ſeu apozematis aperientibus, & ſolventibus cum tamarindis, myrabolanis &c.deinde chalybeatis perficienda curatio.

In ſputo, & exitu ſanguinis per os, me dentur ſtatim ſtringentia. Nam niſi prius uſu rerum mellitarum, hordeatarum, abſtergentium, purgaveris Pulmones eo ſanguine, qui extravaſatus eſt, & moram traxit in pulmonibus, in ſuppurationem deſinet, ac phthiſim.

Qui ſpuunt ſanguinem nigrum, poroſum ad inſtar ſpongiæ, iis pars aliqua ſphacælo correpta eſt in pulmone, & omnes pereuut. *Dodonæus.*

Notabilis etiam eſt Jecoris abſceſſus; De eo optimè ſcribit Divinus Senex pluribus in locis. *Quibus uſto Hepate prodit veluti amurca, funeſtum, in coac. Ab empiemate Pulmonum Seniores, ab Hepatis Juniores, pereunt.*

Doloris acerbitas, verſa in gravitatem, lipothymia, febris noctu major, rigor de repentè excitatus, qui ante non erat, ſunt ſigna phimatis purulenti interni.

Suppurationem aliæ rumpuntur, decimo, aliæ vigeſimo, aliæ quadrageſimo, aliæ ſexageſimo. Bonum, ſi foris pus exeat, malum, ſi intus convertatur, ad viſcera, tardiùs rumpitur in ſenibus, in debilibus, hyeme, & humore craſſo regnante; quàm ſi contrario modo ſe res habeat.

Si ſtatim, ruptione abſceſſus febris diſcedit, vel miteſcit, appetitus redit, pus eſt album parum olens, alvus naturaliter ſecedit, brevi ſanatur. Contrà ſi contraria eveniant.

Vomicæ omnes, ſeu emphyemata partium cognoſcuntur per rigores, & febres de novo ſupervenientes. Sola Pulmonis recondita eſt, & clanculum ſerpit abſque dictis ſignis, imò tunc cognoſcitur, quando repentè manifeſtata, hominem ad mortem brevi conducit, ut *Villiſius*, & *Nicolaus Tulpius* præ cæteris hoc animadverterunt.

Abſceſſus ad Aures, & Pedes boni in vomica Pulmonum. *Hippocratis*.

Modus, cognoſcendi empyema occultum pectoris, quando nulla de ſe dat indicia puris, rigoris, affecti lateris traditur ab *Hippocr*. 3. *de Morb*. his verbis. Colloca ægrum in firma ſella, fac ut alter ex humeris ipſum apprehendat, tu verò concute fortiter ægrum, & poſt concuſſionem aurem applica ad nuda latera ægroti, & vide ubi ſignificationem dat; bonum eſſet in ſiniſtro latere, nam dexteri lateris morbi ſunt fortiores, quia dexteræ partes fortiores. At ſi præ craſſitie humor non fluctuet, nec in actu concuſſionis ſtrepitus ullus fit in pectore, verùm difficilis ſpiritus ſit, pedes tument, & tuſſis vexat; dic pectus eſſe pure plenum, & tunc ure, & ſeca, ut pus exeat foris. *Hippic. loc. cit.*

Dolores ſuræ, ſivè cruris intolerabiles, nullis cedentes remediis, oriuntur à pure per partium ſpatia in crus ab Hepate vomicoſo traſmiſſo: *Baubinus*, & *Hollerius* id obſervarunt.

De dolore Jecoris pernicioſo ſolus diſſerit Senex magnus *de intern. affect.* his verbis. Dolor acutiſſimus in Jecore ad nothas coſtas, humerum, & claviculam, ſuffocatio fortis; Dolet dum tangitur Jecur. Febris, rigor, & horror, vomitus bilis, color cutis ſublividus. Cibi torquent, & urunt ventrem, progrediente morbo, remittunt, ſed dolor de repente ſuffocat ægrum, potiſſimum circa ſeptimum diem, in quibus deſinit morbus, & ſi eos effugerit, ſanatur. Balnea, lac, ſerum, & diæta, ſanant morbum.

Vulnera Hepatis ſemper lethalia vidit *Diemebroechius ex Hippocrate* ob profuſas hæmorrhagias, quæ leſis magnis vaſis ſuc-

ſuccedunt, nonnulli tamen ſanata viderunt.

Jecoris inflammatio aliquando ſimilis pleuritidi, & Medicos frequenter decipit ſimilitudo. Differunt tamen, nam in Hepatitide dolor infrà eſt, nec ad coſtas ſpurias extenditur: Gravativus eſt, non pungitivus; reſpiratio non multum læditur, color faciei citrinus, tuſſis ſicca ſine ſputo, pulſus non durus, fœces liquidæ, & ſubcruentæ. Contraria fiunt in pleuritide.

Singultus hepatitidi ſuperveniens, lethalis. *Ex Hippocrate in coacis.*

Si inflammatio Jecoris ſit in parte gibba, urgent ſymptomata pleuritica. Si in ejus cava, ſtomachica urgent.

Si ex uſu nitri fixi præparati, copioſa ſequatur urina; bonum, in hepatitide: Nitrata in hepatitide, & omnibus inflammationibus ferè ſpecifica ſunt. Ideo ſerum lactis juvat inflammationibus, quia abundat, nitro plantarum elicito per peculiarem digeſtionem, ac veluti diſtillationem à plantis in Animalium viſceribus.

Sicuti in omnibus inflammationibus perniciosa ſunt purgantia, inflammationis cauſa, ità quoque in hepatitide. Atſi apparatus maximus adſit peſſimorum humorum in primis viis, tunc prudentiæ Medici remittitur, de purgante determinandi. Ne tamen purgans nimiùm turbet, & exagitet, uti facit, quando Inflammatoria regnant accidentia. Tunc ergo deplere ſoleo vaſa per ſanguinis miſſionem, quæ viam ſternit purganti, ut feliciùs ſolvat, & agat in humores ſine impetu.

Qui quotidie ſcribendo vitam ducunt, vel lucri cauſa, aut literariæ delectationis conſuetudine, phthiſici moriuntur, & phthiſis incipit raucedine moleſtâ, ac nullis cedente remediis, donec tandem fere poſt annum phthiſici moriuntur. Id in tribus obſervavi Romæ: an verum in omnibus: & an continua ſcriptio diſponit homines ad tabem? adhuc ignotum. Quotidiana tamen experientia certum eſt, ſtudiis nimium applicatos, & ſcribendi ſtudio deditos in phthiſim facile deſinere. Crediderim ipſe ſanguinem & ſpiritus continuâ illâ, nimiumque intentâ mentis fatigatione vehementer excandefactos, in motum poſitos, agitatos, atque acres factos; cum per venas jugulares brevi via à capite in pulmones ita calefactus, acriſque, & agitatus ſanguis recirculat, ac depluit; eoſdem acrimouia ſua criſpare ſtatim, ac convellere, contrahere, exſiccare; quod idem eſt, ac phthiſim diſponere. Nam prima phthiſeos principia & ſtamina a tuſſi incipiunt, pulmonum nempe indignatione & incaleſcentia. Hæc autem incaleſcentia, & furor pendet a talis naturæ ſanguine, ob mentem nimium intentam, continuoque fatigatam, accenſo, acriorique reddito: ac è capite brevi ductu per jugulares in pulmonum molem defluente, in quibus agitatæ mentis imprimit damna: atque hinc varii pulmonum morbi oriuntur in ſtudioſis, & Reipublicæ Literariæ intentis.

DE RESPIRATIONE IN ACUTIS.

Bonum eſt in acutis facilem habere reſpirationem: quando libertas eſt fluidis per amplam pulmonum molem, ſemper confert ad bonam criſim.

Reſpiratio parva, & frequens, ſignum certum internæ inflammationis, partium ſpirabilium: Magna, & rara quoque delirii ſignum, aut convulſionis. Reſpiratio parva, & rara ſignum futuræ mortis, *ex Dureto.*

Bona reſpiratio in Variolis, eſt unum ex optimis ſignis, licèt alia ſint gravia, ut centies obſervavi. Cum bona reſpiratione in Variolis ſemper benè ſpera. Nam eſt ita pernicioſa Diarrhæa in Variolis, quantum pernicioſa eſt difficilis reſpiratio. Nam cum diarrhæis quotidie ſanatos video pueros varioloſos, quia per eas expurgatur morboſus primarum viarum, fomes pueris familiaris, qui occaſionem dare poteſt variolis, ut violentiùs erumpant, niſi diarrhæis tollatur. At quando difficiliùs reſpirant, & difficultas creſcit in dies,

dies, ſignum eſt variolas per pulmones efflorefcere eoſque inflammmare. Unde nihil aliud quàm malè ſperandum, & pauci effugiunt, quia malignum variolarum fermentum, creſcente in dies maligna oſcillatiÿne, à variolis excitata in pulmonibus, non ad cutim deponitur, ſed omne depluit, ut ferè obſervavi in pulmones, ubi eſt oſcillatio, hinc malum irreparabile. Id præ cæteris obſervavi hac æſtate anni 1702. in qua, ob nimias ſiccitates quatuor menſium æſtatis regnarunt conſtitutiones variolarum in pueris, ex quibus innumeri periere in Urbe, & qui cum Variolis confluentibus diarrhæam non habebant, ferè peribant. Regnaverunt pariter morbi acuti, eryſipelatoſi, & inflammatorii. Cauſam hujus anni ſiccitatum, dicunt Aſtrologi pendere à maxima conjunctione Martis, Jovis, & Saturni in Ariete ſigno igneo, & ſicco, quæ fiet proximo menſe Januarii 1703. Ejuſdem conjunctionis causâ in igneo ſigno, dicunt etiam Aſtrologi oriri præſentia dira bella, quibus poſt mortem Caroli II. Hiſpaniarum Regis, univerſa Europæ terra, marique crudeliſſimè divexatur, & furibundus Mars depopulatur omnia potiſſimum verò infelicem Italiam; in qua Princeps Eugenius Sabaudus, exercitus Cæſarei ſupremus Dux Vir experto bello, Turcarumque terror, memorabili contra eos obtenta victoria ad Tribiſcum, circa finem ultimi celebris, ac omni ætate memorandi belli Ungarici, atque Peloponeſiaci; quod quindecim ac pluribus annis magno cum Turcarum diſcrimine, jactura, ac dedecore perduravit. Vienna primum obſidione liberata. At Nonis Aprilis Anno 1736. e vivis ſublatus eſt, jam derepente; noctu etſi laboraret Catarrho, ab ejus colluvie ſuffocatus eſt. Victoriis, tandem, & ſummis geſtis glorioſus, & ſingularis a latere Auſtriaci magni Cæſaris Boemiæ, & Viennæ Imperatoris Caroli VI. fugatis Turcarum exercitibus à Themiſvar, & Bellogradu tandem ut Protho-Conſiliarius, & Aurei Velleris decoratus honore, dies clauſit ſupremos.

Bonam autem reſpirationem valdè magnam vim habere ad ſalutem in omnibus acutis, putare convenit, qui cum febribus & in quadraginta diebus judicatur. *Hippoc. in prænot. num.* 4.

Spiritus magnus multo tempore durans, delirium ſignificat. *Hippoc. prænot. nu.* 4.

Difficultas omnis reſpirandi, terrifica eſt, quando excuſationem non habet, aut perturbationis criticæ; aut criſis ipſius. Benè res ſunt illius, qui in adverſa valetudine, & maximè cum incaluerit æſtu febrili, ſpiritum ducit ex facili. Et qui in libertate illa ſpirandi, una cum doloris acerbiſſimi nobilium partium vacatione, & ſomni benignitate, interierit, *Hippocrates* vidit neminem. *Duretus in coac. fol.* 146.

Ut magna, & rara reſpiratio certiſſimum eſt delirii argumentum: ſic parva & rara, mortis jam jam futuræ. *Duretus fol.* 150.

Duplex eſt ſpirandi difficultas, quæ cum delirio affert ſalutis deſperationem, aut in anguſto ſpem eſſe denunciat, magna, tardaque, parva, & rara; etenim voluntas eſt in vitio, quæ non excitatur, niſi à neceſſitate. *Idem loc. cit. fol.* 151.

Delirii proprium ſignum, non tamen inſeparabile, eſt magna, & rara reſpiratio: Nam ſola voluntas in vitio, eſt enim æger negligens ſui; unde niſi coactus reſpirat. *Idem fol.* 149.

DE RARIS PULMONUM AFFECTIONIBUS.

Diligentiſſimus fuit *Hippocrates* in inveſtigandis morborum differentiis, & in ſuas claſſes deſcribendis, quod in ſuis Operibus magnâ cum admiratione obſervavi. Inter morbos pulmonis notabilis eſt, Pulmonia lethargica, ab eodem ita denominata, ait itaque ipſe. *Pulmoniæ idem ſtatus, ac lethargi; qui lethargici evadunt, pectore ſuppurantur, ex Hippocrate in coac.* Invadit itaque Pulmonia cum lethargo ſtatim in ipſo Morbi initio. Oritur à pituita putri, & viſcida, Pulmones ſyderante, tuſſim tenet cum ſopore, cum moriturus eſt æger, liqueſcit Alvus, ut in

in lib. de morb. deſcribit. Quare non eſt proſpiciendum lethargo per cephalica; aut per nimis ſpirituoſa, ſpiritus animales nimiùm craſſos, ejuſdemque Naturæ, alios humores craſſos, viſcidoſque, ut vulgò loquuntur Medici, diſſolventia: ſed per expectorantia: putrem lympham, ac viſcidam, pulmones ſyderantem, foris educentia, quod cautè animadvertendum, ſicuti nuper vidimus in Sene decumbente ad rudera veteris Ærarii in via, quæ à foro Romano ducit ad viam novam Montium, verſus Suburram; & in Mercatore in Eſquiliis, non longè à Baſilica S. Mariæ Majoris. Et in alio ad quatuor fontes, via Quirinali, quæ deſinit ad Portam Piam.

Pulmonum Morbi in fine deſinunt in ſoporoſos affectus; ſanguine enim à ſuperioribus ad pulmones morbo obſeſſos, difficiliùs recirculante, viis impeditis, hæret in cerebri mæandris, hinc ſopor facilè accedit.

Sæpè moriuntur Pulmoniaci; graviſſimis affecti accidentibus, & in cadavere nihil morboſi reperitur in pulmonibus, ſerum in acre malignum, tenue, cauſa morbi eſt. Anima morbi ſæpè conſiſtit in minimo; in aura venefica, quæ cultrum excludit anatomicum. In ſiccis, aduſtis, & aridis temperamentis, id potiſſimum contingit.

Hinc etiam oriuntur pleuritides ſiccæ, Aſthmata ſicca, Hydropes ſicci, flatulentæ, ac doloroſæ partium affectiones, & reliquæ hujus generis; In quibus non flatus, cauſa mali eſt, ſed ſolidum Naturâ ſiccum, aridum, & violento præditum elatere, quo ab acri humore magis irritatum, vehementer oſcillat, & oſcillationibus iſtis, fluidorum circulum mille modis turbat; Hinc mille gravia naſcuntur accidentia, ut animadvertimus fusè in libris de elatere, & morbis ſolidorum.

Conſiderabilis etiam eſt apud *Hippocratem de intern. affect.* eryſipelas pulmonis. In Pulmonis eryſipelate, vomitus adſunt aquoſi, acidique humoris, frequens, lypothymia, dolor acutus, anteriora, & poſteriora pectoris occupat, ſitis ingens, æger reſpirando nares aperit, veluti equus curſu delaſſatus, & linguam foris exerit, veluti canis æſtate, calefactus ab ardore Solis; rubet facie, jactatio magna per lectum, ſeptima die moritur, gravis eſt morbus, & pauci effugiunt mortem, *teſte Hippoc.*

Sequitur porrò periculoſus pulmonum morbus, qui dicitur Catarrhus ſuffocativus. Oritur hic catarrhus præ cæteris à ſtagnatione, & coagulatione ſanguinis repentinâ in Pulmonibus, & circa Præcordia, facta ob ſuſceptum repentinum frigus, prævia ſanguinis excandeſcentia è motu, igne, uſu rerum calidarum, aut aliis id genus cauſis, vel ob nimiam ingurgitationem cibi, potuſque, ac rerum acidarum. In hoc Catarrho adeſt gravedo, & dolor pectoris, ſpirandi difficultas; vox amputata, anxietas, tuſſis, ſtertor, pulſus rarus, tardus, ſpuma ex ore, &c.

Differt hic Catarrhus ab Aſthmate, nam ille fit cum maxima, ac deplorabili ſpirandi difficultate, adeſt quoque in eo coryza, capitis gravitas, tuſſis ingens, ſternutatio, & periculum ſuffocationis. Differt ab apoplexia, nam in illo ægerrimè ſpirat patiens, ita ut animam agere videatur. Contrà in Apoplexia, & ſyncope vix dat indicia vitæ. Spuma oris fit ex impedito circuitu ſanguinis circa pulmones, & inde impedito circuitu lymphæ in ſuperioribus circa faciem, unde hæc foris exire cogitur in formam ſpumæ. Oritur itaque hic Catarrhus à repentina ſtagnatione ſanguinis circa cor, & pulmones non verò à pituita depluente à capite, quod affectum in hoc morbo crediderunt antiqui, ſed falsò.

Præſentaneum remedium hujus morbi in paroxiſmo eſt repetita ſanguinis miſſio. Deinde ſperma cœti hyſſopi aqua calida ſolutum, & piſſitando calidiſſimè ſumptum, ferè ut linguam urat. Morbum eſt præceps, unde niſi ſtatim mittatur ſanguis, ille magis coagulatur, & ſtagnat, hinc periit occaſio medendi. Itaque ſanguis minuendus, coagulatio ſolvenda, & ſudor blandus promovendus; hinc omnia ex floribus ſambuci mirabilia ſunt, liquor cornu

nu cervi ſuccinatus detur ad guttas quindecim, nàm potenter ſolvit, dummodo detur, quando non adeſt metus incipientis inflammationis, & præceſſit jam phlebotomia, ſupralaudata, & miſceatur cum aqua hyſſopi decoctum bdellidis, veronicæ, & alia pectoralia dentur calidiſſimè, ideſt Laudatum decoctum Carlinæ, hellenii, hederæ terreſtris, tuſſilaginis; ſuccus bdellidis rubræ eſt potens remedium, ſolvens ſanguinem congrumatum in Catarrho ſuffocativo, ut plures laudant Authores.

DE LUMBORUM AFFECTIONE IN ACUTIS.

Quibus ex dolore Lumborum anadrome fit ad caput, fiunt torpidæ manus, cardialgiæ, auriumque flatus ſonori, hemorrhagiæ largæ, tum alvi profuſè feruntur, ac mentes perturbatæ ut plurimum. *Hippoc. coac.*4.

Quæ ex dolore Lumborum cientur hæmorrhagiæ, largæ fiunt. *Hippoc. coac.*3.

Quæ ex dolore dorſi principia morborum ducuntur, difficilia ſunt. *Hip. coac.*5.

Diuturni circa Lumbos ac illa, tum qui ad hypocondria prorepunt dolores cum febre & cibi faſtidio, ſi inde tranſierit fortis dolor ad caput, crudeliter convulſifico morbo necat. *Hippoc. coac.*13.

Lumborum dolor nulla ex cauſa manifeſta crebrò revertens, ſignum eſt morbi terrifici. *Hippoc. coac.*17.

Lumborum dolor cum comate anxio peſtiferus. *Hippoc. coac.*18.

Quibus Lumborum, & Lateris dolor, carens evidenti causâ, Icterici fiunt. *Hipp. coac.*20.

Dolorificum in Lumbis, malum, quod prorepit ad hypocondria, cum febre, & cibi faſtidio, neque tranſit ad caput, unde crudeliter convulſifico modo necat, ſed veluti aduncis unguibus viſcera circumplectitur piſcarii retis, (quod *gryphos* dicitur) modo; Icteros parit. *Duretus fol.* 201.

Similiter Lumborum anadrome facit hydropem, ut magni lienes; vitiorum item lumbarium communicatio cum meſaræo, meſocolo, inteſtinis, hydropifica eſſe ſolet, *Duretus fol.*329.

Dolorum per Lumbos oberrantium, cum, & ſine febre ad iſchium tranſitus eſſe ſolet. *Hippoc. coac.*25.

Quibus rectè valentibus hyeme frigus eſt circa Lumbos, atque gravitas levi de cauſa, tum alvus ſubſiſtit infera; & ſupera in officio eſt, convenienter iis vel iſchias, vel renum dolor, vel ſtranguria fortè contingit. *Hippoc. coac.*1.

Dolorifica in Lumbis, mala ſanguificatio. *Hippoc. coac.*2.

Dolores Lumborum in iſchiadem, & hæmorrhoides facilè tranſeunt, *Duretus coac.*2. & 12.

Lumborum dolores ſine cauſa in acutis, terrifici. *Hippocratis*.

Cervicis dolor terrificus, & peſtiferus in delirantibus. *Hippocratis*.

In longis morbis lethalibus dolor ani, ideſt teneſmodes, vel dyſſentericus, mortiferus. *Hippocratis*.

Bonum ſi in morbis totum corpus ſit æqualiter calidum. *Hippocratis*.

Quibus in febribus alvus perpetuò liquida eſt, cura per faſcias, & cerata calida iis applicata, ut pedes calidi permaneant, & ſi calidi ſint, cura ne perfrigerentur ex præcepto *Hippocratis*.

Frigus pedum morbos ventris, colicas, & hiſce ſimilia producit, ut ſæpè obſervavi. Bonum eſt ad longam vitam, & ad ſalubriter vivendum vitare frigus, & humiditatem in plantis pedum; inter has, & meſſenterium maximus eſt conſenſus, maximus quoque inter eaſdem, & caput, frigus pedum in colicam deſinit; ut ſæpè vidi, &c.

Quibus frigus in pedibus erit, iis ſolet impetuoſa humorum anadrome, ſivè raptus fieri de loco in locum, in aures, caput, collum, &c. *ex Dureto*.

Hippocrates de diebus judic. deſcribit quemdam morbum delirum, vitio hepatis factum, in quo pedes perpetuò frigidi ſunt. Quod benè notandum.

Scorbuticis, & hypochondriacis ſæpè

ſiunt dolores Lumborum, qui calculum mentiuntur, ſed calculus non eſt; rheumatiſmi ſpecies eſt, à ſero acri, muriatico hinc inde vagante, dependens: pete ab ægro, ſi dixerit alias partes hujuſmodi quoque dolore vexatas fuiſſe, dic lumborum dolorem eſſe à fluxione vagabundi humoris acris ſalini, non autem à calculo. Viola, ſerum lactis, lac commune, lenes ex caſſia purgationes in principio juvant. In progreſſu morbi, ſerum cum ſcabioſa coctum, vel cum viperis recenter mactatis, curationem perficiunt, & complent; promoto leniter ſudore.

Lumborum dolor ſine cauſa veniens, hæmorrhoidum, vel menſium ſignum eſt.

In Lumbis aliquando afficitur muſculus pſoas, quandoque ren; muſculi externi, & frequenter meſſenterium; hunc lumborum dolorem vitio meſſenterii in aere Romano in ægris almæ Urbis fræquentem, & valdè familiarem obſervavi. In hac Urbe nulli morbi tàm copioſè regnant quàm morbi meſſenterii ex repletione, congeſtioneque putris cacochymiæ, crudorumque humorum in ejuſdem glandulis pendentes; & quoniam meſſenterium forti ligamento alligatur Lumbis in medio eorum, nil mirum ſi meſſenterium affectum, lumborum morbos mentiatur, Medicique decepti pro falſo Lumborum dolore, & eorumdem calore, præſcriptis emulſionibus, & magna copia refrigerantium, meſſenterii pravos humores adaugent, magiſque refermentant; hinc creſcit, augeturque lumborum falſus dolor, ruuntque ægri in deteriùs. Ex longa alvi ſuppreſſione, vel alvo præter morem retardata, & ſapore linguæ mutato, levi inappetentia, gravitate totius corporis, quando certior redditus ſum dolorem Lumborum à repletione meſſenterii pendere, clyſteribus, & fomentationibus ventris, curationem incipio, deinde purgationibus abſolvo, ita paucos poſt dies dolorem auſero: dolorem quidem non lumbarem, ſed verè meſſentericum, quod velim, ut ſemper præ oculis habeant Medici, ne decipiantur.

Mala lumborum dolorifica facilè tranſeunt in nephritica, & contrà.

Abſceſſus, & ſuppuratio renis, tandem pure ad exteriora per anadromen communicato, deſinit exteriùs inter muſculos lumborum, & datis de ſe ſignis exteriùs, ferro aperiri poterit, & exitus puri procurari. Monitum ex *Dureto* meo.

DE LUE VENEREA, ET MORBIS GLANDULARUM.

Lues Venera, ſemel recepta in corpus, difficulter poſtea deletur ejus caracter: adhibitis ſpecificis miteſcit, ſed non extinguitur. Imò poſt triginta, & plures annos ſub ſpecie aliorum Morborum reviviſcit, & Medicos decipit, cauſam morbi ordinariam putantes: cum revera tamen ab excitato venereo fermento dependeat.

Impotentia Veneris ut plurimùm pendet ab impotentia, & debilitate imaginationis, quacunque id de cauſa ſuccedat, metu, pudore, judicii defectu, nimia applicatione ad ſtudia, aut ad negotia, & nativa ſtoliditate mentis, & reliquis id generis. Et qui forti imaginatione præditi ſunt, uti ſunt, qui in arte ſua ſupra cæteros excellunt, & præſtant, ut plurimum luxurioſi, & ad venerem potentes obſervantur; eadem enim ſpirituum vis, & judicium acre reddit, & venerem potentiorem: niſi tamen vires corporis ſtudio, & applicatione frangantur, quo in caſu judicium acre cum Veneris jungitur impotentia.

Sicuti à nimio coitu, effuſo nimium ſemine, tabes dorſalis fit in incontinentibus. Ita lumborum pinguedo nimia in continentibus ab eodem diu, nimiumque congeſto circa lumbos; quod ad curationem morborum maximè confert præſcire.

Qui gonorrhæa laborarunt in juventute, ſolent in ſenectute diro urinæ ardore vexari.

Latentia ulcera inteſtini recti aliquando efficiunt ad Veneris impotentiam, ob pu-

putrem auram à pure exhalantem, & vaſa ſeminis inficientem, ut obſervavit *Henr. ab Henr. 4. lib. obſ.*

Nimius vini, & aquæ vitæ abuſus impotentiam Veneris, paralyſes, tremores, alioſque capitis morbos parit, qui dimiſſo eodem, facilè ſolent ſanari. Vidimus id in Aulico Innocentii XII. Pontif. Max. qui magno brachii tremore ex abuſu aquæ vitæ per plures menſes laboravit, nec ceſſavit malum, niſi ceſſata ejus potione; potiſſimum poſt mortem hujus Pontificis, quæ fuit 27. Septembris 1700. hora 3. Noctis, & die 3. proximi menſis Novembris 1700. ſecuta eſt mors Caroli II. Piiſſimi Hiſpaniarum Regis. Cardinalibus in Conclavi exiſtentibus pro novi Pontificis Electione; quæ maxima cum celeritate, omniumque Cardinalium votis, poſt habitum mortis Regis Nuntium, ſucceſſit 23. dict. Novembris 1700. Roma tantæ mortis novitate nimiùm perterrita, & afflicta tandem reſpiravit, cum ſummum viderit electum Pontificem Clementem XI. quem poſt 20. Annos, & menſes 3. dies verò 26. regni ſui ſecutus eſt in Electione Innocentius XIII. Pon. Max. die 7. Maii 1721. qui poſt 2. Annos, & menſes 10. Pontificatum reliquit Benedicto XIII. conſecrato jam die 28. Maii 1724. qui ut vere Pontifex Maximus eum retinuit annis 5. & menſibus 9. Tandem ſumma Dei gratia accepimus in Pontificem Maximum Clementem XII. die 12. Julii 1730. adhuc nos benedicens, & gubernans præſenti Anno 1736. & 6. ſui Pontificatus.

Ad talem autem hydropem multi deveniunt ex impotentia; Lac humanum potenter ſtimulat Venerem, unde pulchræ Mulieris ubera ſugant, ut impotentiam curent, ex præcepto *Etmulleri*, aliorumque Medicorum.

Dolor fixus in medio pectoris diu perſeverans ac moleſte, ſine tuſſi, &c. ſignum eſt luis Gallicæ latentis multis ante annis ab ægris ſuſceptæ, & hoc ſigno ſolum maniſeſtantis.

Si debitis adhibitis remediis aliquis morbus minimè cedat, ſuſpicari ritè poterit de lue gallica, & tunc antigallicis forſan cedet, ut ſæpè obſervavi, &c.

Aliqui timent ſerum lactis, & lac gallicis valdè emunctis, & emaciatis præſcribere, quia, ut putant, acidum gallicum potenter hæc liquida coagulat, & majorem morbo occaſionem præbet. Aliqui contrà libenter lac dant, abſque ullo coagulationis metu. Quando antecedenti victu ſudorifico, decoctis, ſtufa, litu Mercurii, acidi gallici virulentia infracta, ac perdomita eſt; ægerque nimium emanciatus languet, ac debilis eſt. Ipſe uti ſoleo ſero lactis, ſalſato primum, deinde lac Aſinæ ſimplici, vel ſalſato cum fructu. Sed unuſquiſque ſuam conſulat experientiam, quando de lacte dando tractatur.

In febri lenta cum doloribus vagis partium, macie, temperamento acri, & lue gallica furente, ſerum lactis ita præſcribo magno cum profectu. ℞. Seri lact. optimè depurat. lib. 1. plus vel minuus ſalſ. paril. inciſ. contuſ. drac. jj. circiter; macera per noctem in cineribus fervidis; mane ad. de coriand. præpar. parum bulliat, coletur, & bibat. Si corpus fuerit minimè pinguiuſculum addi poſſunt viperæ: alvus, interea procuretur aperta per intervalla; ſic fac, & proficies.

Acidum venereum virulentum ſæpè intacta maſſa ſanguinea, ſuccum nutritium, & lympham, inquinat, indeque partes nerveas, & glanduloſas, potiſſimùm narium, faucium, inguinum invadit; & quoniam ſanguis intactus a lue ſupponitur, nil mirum ſi obſervaveris tales gallicos vivaces, vegetos, facie rubicundos, ac veluti nullam interiùs habentes affectionem, ac proinde triumphantes de morbo, ſed ſine ratione, & falsò, nam morbum gerunt, & gerunt in lympha; humore viſcido, tardi motus, & per glandulas continuò tranſeunte; quæ ſingula multò difficilem reddunt curationem, & magis quam ſi morbi ſedes in ipſo fuerit ſanguine.

Morbi lymphæ, ſunt curatu difficillimi, & levi de cauſâ in ſchirros, inflammationes, & in incurabilem deſinunt hecticam;

eam; lympham enim ſæpè in glandulis ab acido aliquo concretam, difficile eſt poſtea in motu reſtituere; & una ex glandulis tali modo affecta, ſtatim, ac facilè trahit alias in conſenſum, & magnis morbis magnam ſtatim præbent occaſionem. Si nimium in glandularum morbis ſiccaveris, malum; ſi nimiùm humectaveris, malum; per intervalla itaque diluendum, humectandum, ad alvi vias, vel ſudorem ducendum, & cum prudentia exſiccandum; nimia enim exſiccatio glandulas reddit ſchirroſas, undè magna opus eſt prudentia, & cautione, in repletione glandularum humectandum, ac diluendum, & quæ diluta ſunt ſtatim purgantibus foris educenda; vel ſi indicatio ſit, etiam ſudoriferis; in hoc curationis ſumma conſiſtit.

Si membrum aliquod paralyſi laboret vitio luis gallicæ, litus mercurii conferre maximè poterit ad eam ſolvendam, licèt Mercurius inimicus ſit nervis; Id uno obſervavi in ægro feliciter propè magnum Palatium Oratoris Veneti, in principio veteris viæ Flaminiæ, ubi deſinit vicus Marforii, idque obſervavi ex præcepto *Herculis Saxoniæ*, *capite de Paralyſi*, qui omnium meliùs de Gallica lue Patavii ſcripſit.

Lues Gallica longa mora in parte aliqua debilitat tonum illius, eamque reddit flaccidiorem. Ita vidi Virum ex longa gonorrhæa impotentem redditum ad coitum. Ita & alium ex ulcere circa pudenda pariter redditum impotentem.

Pro varietate conditionis, & ſtatus perſonarum lues gallica variis in locis ſedem figit, eoſque præ aliis vehementius moleſtat. Ita Bajuli, ac Plebei victum labore quæritantes, quoniam articulos continuo labore nimium habent debilitatos, ſi gallica corripiantur lue, præcipuam in articulis ſedem figit, utpotè partibus in hoc hominum genere maximè debilitatis, unde doloribus articulorum, motus impotentia, ſimilibuſque articulorum morbis maximè afficiuntur. Viris litteratis, ac ſtudioſis, cum caput longo ſtudio debilitatum ſit, adveniente lue gallica, in capite præ cæteris ſedem ponit, capitiſque morbos gallicos continuò affert. Muſici ob exercitatos cantu pulmones, & ob id nimiùm laxatos, lue gallica circa pulmones perpetuò ludente divexantur. Mulierculæ verò, atque etiam Matronæ ob vitam ſedentaneam, atque otioſam, congeſtis circa meſſenterium crudis, viſcidiſque ſuccis, laxatoque longa ibidem mora meſſenterii tono, in illis lues gallica locum ſibi figit in prima regione; vexanturque ſemper hujuſmodi otiosè, atque opiparè viventes gentes, cruditatibus, obſtructionibus inappetentia, pallore vultus, hectica meſſenterica, tabe, hydrope, & ſimilibus ex lue gallica: Ita de reliquis hominum gradibus diſcurras: Hocque noſtrum monitum ante oculos præ cæteris habendum, cum ad gallicos curandos vocamur, magnam enim lucem aufert benè deſcribendis remediis, ut ſæpè obſervavimus; dictam enim ob cauſam aliquibus præſcribenda ſunt remedia antigallica forma ſicca, aliis humida, nonnullis ſudorifica, in ſtufa ſicca juvant, nonnullis contra, nocent; & juvant contra lenes decoctiones ſudoriferæ, & balnea tepida; hos ſanant mercurialia potentia, alios vehementiùs affligunt, ſicque de aliis diſcurrendum antigallicis.

Dantur dolores lateris, ex lue gallica, qui ſolo ſanantur mercurii litu, & decocto lignorum, noctu vigent, conſuetis remediis non cedunt, unde ad cachoeticam alicujus reconditi humoris recurrendum, & debitis cachoëticæ remediis occurrendum.

Ulcera, & vulnera licet leviſſima in gallicis difficulter curantur, & facilè corrumpuntur.

Radix bardanæ à pluribus doctiſſimis viris pro magno ſecreto habetur, ad curandam luem gallicam.

Qui uncti ſunt Mercurio per longum tempus febre non corripiuntur, certa *Poterii* experientia. Et qui laborant in Mercurii fodinis, raró aut nunquam febricitant, ex certa Domini *Ettmulleri* practici

præ-

præſtantiſſimi obſervatione, & inter recentiores Practicos prudentiſſimi; qua de cauſa hortamur Juvenes, ut ſemper illum habeant præ manibus: profecto enim medullam Veterum, novorumque Practicorum continet, & formulas ſatis utiles remediorum proponit. Quibus benè penſatis jam Napoli prodidit correctiſſima, & ſingularis Editio multis ditata obſervationibus, notationibuſque, Termaxmi Viri noſtri Archilycei, & Comitis Palatini Nicoleos Cyrillo, Splendor Patriæ, Decor Medicinæ, &c. in quatuor Tomos prægrandes partita per Novellum de Bonis Typographum Archiepiſcopalem 1724.

Luis Venereæ alexiterium cenſetur hydrargiroſis, benigniora tamen remedia primum ſunt innovada: Lues Gallica, ſtruma, & elephas aliquod habent cognatum. Tres has hydras unus alexicacos Hercules, hydrargiroſis vincit, & opprimit, optimo *Ballonio* meo docente. Acutiſſima luis gallicæ ſpicula frangunt debile omnium remediorum rete, & alchali nobiliſſimo Mercurii.

Si ægroti corpus repletum ſit viſcidis, craſſis, ac pituitoſis humoribus, cave ne dederis Mercurium intus, vel extrà, niſi priùs viſciditates illas ſolveris, præparaveris, & repetitis purgationibus eduxeris; aliàs enim occultatus in viſciditatibus illis Mercurius, paulò poſt refermenteſcentibus humoribus, & in motum actis, gravia parit accidentia, caries oſſium, atrophias, glandularum tumores, tremores, continuam ſalivationem, &c.

Lues gallica inter morbos contagioſos recenſetur, coitu, lactatione, oſculatione labiorum ulceratorum, decubitu in eodem lecto communicatur. Et ſi cum gallica Muliere concubueris; licèt poſt concubitum bubones, gonorrhæa, & id ſimilia non apparuerint; non perindè tamen credas tibi luem non eſſe communicatam; nam ob fluidorum, ſolidorumque robur repellitur eadem à partibus, retunditurque, ſed ſemel partium dictarum tono relaxato, lues diù in iiſdem latens, redintegratis veluti viribus, tandem ſe manifeſtat, & durata ſtrage tyrannidem exercet; bonum eſt igitur Venerem ſemper fugere, ſed magis Venerem impuram; Venus enervat corpus immoderata, moderata verò, ut *Celſus* ait, exhilarat, juxta illud:

Hæc homines necant Balnea, Vina; Venus
Hæc homines ſanant Balnea, Vina, Venus.

Pro varietate complexionum, ac temperamentorum varia forma, & modo antigallica præſcribenda ſunt remedia, aliis forma ſicca, aliis humida, aliis Mercurius, aliis contra Salſæ radix, ſtufa, balneatio quoque aqua tepida; ideſt mane ſudatorium in ſtufa, veſperi balneatio in tepida. Aliquando balneatio ſola; vel ſudatiuncula, more meo facta ſupra parvam ſediolam, excepto bullientis aquæ, quæ ſub ſediola eſt, vapore à corpore nudo ſupra eadem ſedente, & linteis obvoluto. Denique prout æger emaciatus fuerit, vel pinguiuſculus, decoctiones præſcribendæ, vel copioſæ ad morem aquarum Thermalium, vel parcæ; in forma ordinarii decocti fudoriferi, &c. Familiaris mihi eſt ſequens Decoctio in valdè emaciatis, tabidis, & hectica-gallica jam correptis.

℞. Salſ. paril.,
Lign. Sanct. lim., &
viſc. querc. inciſ. & contuſ.
ana unc. jjj., & ſemis,

Aq. font. lib. xxxx. & ut artis eſt infunde in vaſe terreo vitreato ſuper cineres calidos per 24. horas; tunc adde antimon. crudi, & pumic. crud. contuſ. in petia ſeorſim ligatorum, ſecundum artem. an. unc. jjj. & ſ. bulliant ad tertias, in fine addas cinam. contuſ. unc. ſ., & coletur. Ex reſiduis fiat ſecunda decoctio, cum eadem aquæ quantitate, eodemque modo, ac prima vice. Utatur hujuſmodi decoctione patiens Gallicus loco vini in prandio, & cœna; Nec non hauriat unc. xjj. plus, vel minus mane jejuno ſtomaco, & totidem veſperi nonnullis ante cœnam horis, calidè vel frigidè prò ratione roboris, vel debilitatis ſtomachi. Ante uſum hujus decoctionis purgetur patiens, & ſingulis decem diebus, quibus decoctionem haurit, ſumat

ve-

veſperi ante cœnam lene aliquod laxativum ad reſerandas primas vias ab impuritatibus, quæ ibidem congeri poſſunt ex longo morbo. Per triginta, vel quadraginta dies circiter bibenda eſt decoctio, deinde relinquenda; & ſi velis circa finem alia quoque purgatio inſtituenda ad educendas omnimodè domiti jam morbi reliquias.

Occaſione luis Veneræ plura dicenda mihi eſſent de Gonorrhæa Gallica, & de certis, expertiſſimiſque ad eam debellandam remediis, quæ mihi familiaria ſunt in ægris meis, quæque apud me pro ſecreto conſervo: nec non de Ulceribus gallicis penis, pro quibus ritè citòque curandis, plura habeo remedia ſummoperè proficua. Sed de his omnibus fusè ſuo tempore dicemus.

DE COLICA.

IN Colica biliosa ſuccedit frequenter aphonia,& vox rauca,& per totum ferè morbi decurſum duret: hæc vox rauca in febribus à bile ortis apparere quoque ſolet, unde numerari poterit inter diagnoſtica morborum à bile, ſiverà ſalino-ſulphureis, & aduſtis maſſæ ſanguineæ particulis.

In Colica pertinaci, ſi ſudor copioſus, & univerſalis ſuperveniat, labefactatis, & reſolutis viribus, brevi paralyſim expectato.

In Colica, in qua inæqualis diſtenſio, & adſtrictio ventris, rigidorumque muſculorum contractio adſint, denotant nervos potiùs quàm inteſtina in eadem affici.

Nihil faciliùs colicæ ſupervenit, quàm paralyſis; cave igitur ne opiata copioſiùs in ea exhibeas, ſolet enim poſt opiata magnus ſudor ſupervenire, & exindè paralyſis.

Antidotum colicæ eſt camomilla, à quacunque demùm cauſa oriatur; multò magis ſi auctè ejuſdem uſum, ſudoriferum ex cornu cervi philoſoph. ſtibio diaphor. & unicornu foſſili pulveribus propinetur.

Quando opiatis uteris in colica ſemper adde caſtoreum, nam & opii narcoſim corrigit, & doloribus medetur.

Sequentes pilulæ expertiſſimæ mihi ſunt in colica ex viſciditate, craſſitie, & morboſa ciborum, aut humorum aciditate in primis viis. Ut tradidit in ſua *Pharmacopea Practica*, nomine ſortita *Bateana*, Regis Angliæ Medicus Primarius *Georgius Bateus*, quæ pilulæ eſimia præditæ ſunt virtute, at blandidiſſimam evacuationem promovent, & ad omnium viſcerum nobiliorum corroborationem, & pravorum humorum correctionem in magnos uſus veniunt. Doſis a drachma ſemis, ad ſcropulos duos hora ſomni, & mane per dies quatuor in ſingulo menſe ad præſervationem.

℞. Pulver. Rut. ſicc. hortenſ., &
Sal. Gemm. ana dracm. jjj.,
Mellis Hyſpan. deſpumat. q.ſ.ut

fiat maſſa, quæ extat probatiſſima in colica curanda.

Sequens pulvis ſit quoque tibi in ſecretis. ℞. Pulveris fol. ficus ſylveſtris in terra non in muro nati dracm. VI. fol. ulm. pulver. ſcrup. I. miſce, & detur cum brodio, ſtatim enim ſedabit dolorem. Hic idem pulvis vino albo ſumptus, ſpecificus eſt in ſedandis doloribus nephriticis, doſis tamen foliorum ulmi ſuperare ſemper debet doſin foliorum ficus, contra verò in colica.

In colica convulſiva pertinaci, & ſpasmodicis doloribus ventris ab acri, & erodente materia productis, præſertim ſi aderit ſitis, linguæ ariditas, & calor univerſalis, irritis aliis remediis, præſtantius non inveni, quàm ſecare venam brachii, & exinde diluens anodynum, camomilla præ cæteris alteratum, præſcribere: poſt ſanguinem miſſum ſæpè vidimus dolores veluti in ovo ſuffocatos, injecta enemata, ob ſpaſmodicam fibrarum inteſtinorum contractionem intus retenta, ſtatim ſolvi, & huic arridet illud *Spigelii* obſervatum, si in diſſectis ſemitertiana extinctorum cadaveribus, qui antea immani ventris dolore, quaſi colica excruciati fuerant in-

inteſtina inflammata, & eryſipelatoſa detexi, quibus in caſibus phlebotomiam omittere, eique purgationem, ut vulgò ſolent ſubſtituere, nefas eſſet.

Dolor colicus ferè ſemper miteſcit in ſemicupio, ideò in doloris pertinacia utere ſemicupio.

Dolores ventris à deambulatione nudis pedibus ſuper frigidum pavimentum facta, appoſitis lateribus calidis plantis pedum ſtatim ſanantur, creſcente namque calore in pedibus, minuitur ſenſim dolor in ventre.

Arcanum quemdam ac inexplicabilem conſenſum obſervavimus inter morbos ventris, & morbos cutis. Dolorem colicum vidimus mutatum in arthriticum & e contrà dolores arthriticos per ſupervenientem colicam aut diarrhæam, ſolutos. Hinc quadrat illud *Hippocratis*: *Alvi laxitas, cutis denſitas, cutis raritas, alvi denſitas*. Ideò obſervamus in Praxi; quod diuturnæ diarrheæ irritis aliis remediis per diaphoretica promptiſſimè ſanari ſoleant.

Excrementa non retineri, dolorum locum mutare, nec non & intermittere, ſalutem brevi promittunt.

Dolor colicus quandoque tranſit in abſceſſum, quandoque in hydropem.

Poſt fœcum, vel flatuum emiſſionem, ſi dolor remittat: bonum, licet redeat affectus. In colica cum vomitu, ſudore frigido, &c. Irritis aliis tinctura ſuccini & præſentem morbum ſanat, & præcavet à futuro.

Ante uſum oppiati ſemper enema injicias, diaphoretica cum opiatis mixta feliciſſima ſunt in colicis. Male proſpicies tuis ægrotantibus, niſi recte diſtinxeris colicam humoralem à convulſiva.

Pectori, & inteſtinis omnia frigida ſunt inimica: caveas igitur ab eis in talium partium affectionibus.

Colica habitualis; & endemica à vini acido præſertim oriunda, ſolis ſanatur ſudoriferis: veſperi tamen interpoſito anodyno remedio; mihi uſualis eſt pilula ex diaſcordii Fracaſt. & confect. alcherm. vel hyacinthi, &c.

Purgantia quandoque benè cedunt in colica, præſertim ſi nulli adſint vomitus, & febris, denturque in forma liquida. Ipſe uti ſoleo pulvere Cornachini uſque ad dragm. 1. & eidem ſuperbibendum impero brodium floribus chamomillæ alteratum, &c.

Cum dolor colicus fixus eſt, & febris adeſt, in abſceſſum terminare ſolet, non ità ſi mutatur de loco in locum.

Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia dictæ *Starkii*, in omnibus doloribus tùm internarum, tùm externarum partium incredibilem prorſus afferunt utilitatem: in doloribus gallicis intermiſcere eiſdem ſoleo mercurium dulcem, & gumm. lign. ſancti, ſuperbibendo decoctum noſtrum antivenereum: quarum deſcriptionem vide in pharmacopæa Viri Doctiſſimi *Georgi Batei Archiatri Regis Angliæ*, ut modo diximus, pag. m. 125. *at in hac editione pro munere tibi tradimus. Cum enim ſint per quam maximè Diureticæ, Diaphoreticæ, Nephriticæ. Lithontripticæ, & quoque Hydropicæ, Bechicæ, Anodynæ, & Paregoricæ habentur inſignes. Felici cum ſucceſſu dantur in Febribus omnibus, præcipuè Tertiana, & Quartana, Catarrhis omnibus, Cardialgiis, & Cephalalgiæ, Odontalgiæ, Tuſſi, Crapulis, Arthritidi, Diarrhæis, Dyſſenteriis, Ulceribus, & Poſtematis internis, &c. Mirificè ſubveniunt. Doſis a ſemi ſcrupulo ad ſcrupulum unum ſuperbibendo hauſtum alicujus convenientis liquoris.*

PILULÆ MATTHÆI, ALIAS STARKII.

℞. *Opii Thebaic. opt. à ſordibus purgat. ſubtiliter præp. unc. ij.*
Radic. Glycir.,
Helleb. alb. & nigr. ana unc. ij.
Sapon. Tartarei unc. VI. M.

addendo ol. terebinth. q. ſ. ut fiat maſſa pilularis, quæ toties humectetur dict. oleo, quoties ſicceſcit. Aliqui nolunt belleborum nigrum.

En quoque tradimus compoſitionem Saponis tartarei, ut nihil deficiet ad optatum Tyronum, & Sophorum, juſta quod habetur apud eundem Auctorem nempe Bateum *pag. m.* 150.

SAPO TARTAREUS.

℞. *Sal. Tartar (cum tart. & nitr. ana fact. ſ. a.) unc.* VI. *Ol. Tereb. unc.* VIII. *ſtent. ſimul in vaſe amplo, & loco frigido, humidoque ad menſes aliquot; tandiu ſcilicet (ſæpè interim quotidie agitando, & plus olei, quoties opus fuerit, adjiciendo) uſquedum ſal. planè triplum olei abſorbuerit, atque in unam Maſſam (Saponis inſtar) ſpiſſam conſpiraverint homogeneam, nullatenus ſeparandam.* Pro parandis pil. pacificis, & Pil. Matthæi.

DE PHRENITIDE.

IN aere Romano per adhibita Phreniticis veſſicantia plures vidimus mortuos, quàm ſanatos, magiſque nocuiſſe; quàm profuiſſe; cæterum longiorem uſum res hæc magni momenti meretur.

In eodem aere obſervavimus veſſicantia Mulieribus delirantibus admota profuiſſe magis, quàm Viris, & plures ſanatas eſſe.

Dum imminet delirium, vel jam factum eſt, loco veſſicantium ſecare ſoleo venam pedis, vel ſalvatellam in alterutra manuum, exinde diluentia, & ſeminibus frigidis, melon. &c. præſcribo, brevique jugulatum vidimus delirium.

Lingua nigra in acutis ferè ſemper poſt ſe trahit delirium.

Delirantibus cum febre acuta, lingua arida, & indiciis magnæ viſcerum inflammationis, ſi applicentur veſſicantia, omnes ferè in pejus ruunt, & magna ex parte moriuntur convulſi. Iiſdem e contra, ſi venam frontis, vel brachii ſecandam imperaveris, & exindè longa dederis diluentia, facillimè ſanabuntur, qua de re vide plura in Tract. noſtro *De uſu, & abuſu veſſicantium.*

In delirio ſi ſuperveniat alvi fluxus, præſertim morbo ad coctionem tendente, ſolvit illud: ſæpiuſque vidimus ægros delirare, inquietos, & anxios, diarrhæa superveniente, & ſequenti die in meliùs abiiſſe.

Cum igitur obſervaverim pluries alvi fluxum ſolviſſe delirium, ideò natura docente, proficuum non ſemel expertus ſum pulverem Cornachini, ſuperbibendo eidem longa diluentia ex decoct. hordei. corn. cervi limati ſal. prunell. aliiſque dulcificantibus, præcipuè ſi nimiùs viſcerum ardor adſit, & ſuſpicio inflammationis.

Malum ſi phrenitis mutetur in lethargum, non ità ſi lethargus in phrenitidem.

Febres ardentes ſemper habent urinas tenues, & coloratas, hinc ſi tales urinæ fiant albidiores, tenuioreſque, & adſint vigiliæ, oculorum perturbatio, linguæ balbuties, &c. prognoſticare poteris brevi futurum delirium.

Urinæ ſubjugales, ideſt craſſæ, & turbidæ, in acutis morbis, ferè ſemper morbos capitis poſt ſe trahunt. Ideò ſi apparentibus illis æger in ſomnum propendeat, pulſus ſint parvi, & ſimilia coaguli ſigna aderint, futurum lethargum infallibiliter prognoſticato Adſtantibus. Si verò cum talibus urinis vigiliæ ſæviant, dolores capitis, linguæ aridæ, & ardores viſcerum, prognoſticato brevi delirium ut nos pluries fecimus in Xenodochiis per Italiam.

Blandiora acida, & pulveres cinnabarini cum emulſionibus inter interna remedia, omne ferunt punctum in phrenitide ex præcepto *Valſchmidii*

Multi dementes, & maniaci ſanati fuerunt, demergendo eos in aquam, eadem methodo, qua merguntur Hydrophobici, quorum unica curatio eſt repetita in aquã immerſio: methodum hanc ſanandi mente captos, in Anglia expertus eſt Dominus *Robertſon* maxima felicitate, ut teſtatur *Mercurius Helmontii filius tract. de homine* §. 20.

DE ASTHMATE.

NIſi rectè diſtinxeris Aſthma convulſivum ab humorali, nunquam ex voto ſuccedet curatio. *Hippocratis.*

Si difficulter ſpiraverit, venam brachii tundito, etiamſi hydrope laboraverit *Hippoc. ibidem.*

Si quis veſperi hora ſomni, ſed præcipuè

puè poſt tres, aut quatuor horas ſomno impenſas derepentè expergiſcatur ingenti aſthmate, ſivè ſuffocatione correptus; atque feneſtras aperiat, liberumque aerem deſideret; pro certo habeto illum hydrope pectoris laborare, multò magis ſi pedes; aut manus tumere cœperint, cum faciei à nativo colore receſſu; & præ cæteris ſi accedat torpor, ſeu incipiens brachii paralyſis. Hujuſmodi brachii torporem in aliis quoque pulmonum morbis præſertim peripneumonia obſervamus. Aſthmate laborantibus ſi pleuritis, vel peripneumonia ſupervenerint, ferè ſemper moriuntur.

Aſthmaticis dyſſuria ſuperveniens bonum, ceſſante derepentè dyſſuria, denuò aſthmate corripiuntur. Exindè magis confirmantur, quod plùries adnotavimus nempè in morbis pectoris, ſemper ducendum eſſe ad vias urinæ; natura id monſtrante; nec non magnum conſenſum eſſe inter tibias, & pudenda, & pectus, morboſque harum partium ad invicem commutari.

Diuretica ex ſalibus lixivialibus, & acidis parata in morbis pectoris non adeò tuta ſunt; nàm tuſſim movent & morbum exaſperant, contra pulvis mille pedum, therebintinata, balſamum peruvanum, decoct.radic.aperient.ſyr.de althæa Fernel. &c. urinam potentèr movent, nec tenellis pulmonum membranulis infenſa ſunt.

Aſtmaticis, ſi apoſtemata excitentur in cruribus, forſan ſolvetur morbus, *Rhaſes*. Ideo juvant cauteria in tibiis.

Acceſſiones Aſthmatis frequentiores ſunt cœlo frigido, & humido præcipuè inter crapulandum.

Aſthma vel à Parentibus, vel ab intemperantia vitæ ſuccedit.

Aſthma in ſenibus perdurat uſque ad mortem, & quandoque in aliis.

Aſthma frequentiùs invadit obæſos, & otio marceſcentes.

Aſthma quandoque in pulmonis inflammationem tranſit, cautus igitur ſis in uſu remediorum nimis volatilium; per hæc enim in tenuibus pulmonum membranulis, & magno ſanguinis gurgite continuò affluentibus, faciliter inflammationem producet.

Aſthmata vehementia quandoque in imminens mortis periculum conjiciunt ægrotum; à morte liberat phlebotomia citiſſimè inſtituta, & ſi neceſſitas urgeat repetita, aut eodem tempore in ambobus brachiis imperata; nec non ſperma cœti à ſcr. 1. ad dragm. 1. in juſculo valdè calido diſſolutum; poſt quæ liberior evadit reſpiratio; ſperma cæti tamen in eo aſthmate mira præſtat, quod vulgò pituitoſum & humorale dicunt.

Si cum Aſthmatæ repletionis, vel catarrhi citò diſſolventis, vel diſſoluti adſit tuſſis humida, & ſubitò ceſſet, vel ſputum minuatur, remanente ſpirandi difficultate, mors oſtia pulſat: *Valeſcus de Taranta*.

APPENDIX DE ASTHMATE.

Pulſus inæqualis familiaris eſt Pulmonum morbis quamplurimis. Morbi ad cutem, & pudenda ſolvunt Aſthmata; tument pedes aſthmate ceſſante.

Si parùm fluat urina, hydropem præſagias in morbis pectoris: ſicuti notavimus in ægra prope magnum Ærarium ingentis Noſocomii Sancti Spiritus ad molem Pontis Hadrianæi 30. Novēbris 1700. qua die conſecratus fuit uti Epiſcopus. Pontifex Optimus Maximus Clemens XI. in Baſilica Vaticana à Cardinali Bullionio Sacro Decano Collegii, Viro piiſſimo, ac integerrimo, magna tunc Populi ad novitatem conſecrandi Pontificis concurrente frequentia.

Ex ſcabie retropulſa ſi aſthma fiat, cum ſcabioſo dormiendum eſt, ut ſcabies revocetur, vel urticis cedenda cutis, aliter mortem invadum egri; *uti ex puſſulis totum defecantibus corpus accidit Illuſtri Comiti Palatino, & in noſtro Archilyceo Neapolitano Lectori Primario Veſpertino Juris Civilis Perceleberrimo Dominico Auliſio, qui jam dictis intropulſis puſtulis, lenti febricula ſtatim correptus, quam per 60. ferè annos*

N nun-

nunquam ſenſerit, tandem 14. ejuſdem febris die è vivis inaſpectatu omniũ, & lachrymis abiit, & obiit die 29. Januarii 1717. Neapoli annum agens 68. & dies 15. curantibus eum Ill. Joanne Baptiſta Balbi, Nicolao Cyrillo (qui etiam deceſſit Kal. Julii 1735.) & aliis compluribus Jatricis, & dicti Archilycei Collegis ſuis.

In paroxiſmo ſperma cæti cum aqua hyſſopi, vel brodio fervido dabis. Omnia fervida ſumat æger, ut ſolvas.

Vomitoria juvant in Aſthmate humido, & ſtomachico, quia ea concuſſione è pulmonibus ejiciuntur viſciditates, & è ſtomachi parietibus eædemque eraduntur. Sal vitrioli in hoc caſu antecellit; detur à ſcrup. 1. ad dracm. 1. plus, vel minus pro ratione ætatis, temperamenti, & virium cum unc. VI. aq. hordei, vel juſculi. Repetitis enim vomitionibus ſalubri hoc ſale (quem etiam pro emetico præſcribo, & pro magno antiepileptico in epilepſia puerorum; ex ſtomacho & & cruditatum infarctu in primis viis, unde ſemper convulſionum origo in pueris) factis, mundatur ſtomachus ab impuritatibus, ſucusſcuſſiſque hac ratione pulmonibus: Iidem pariter brevi liberantur a morbo.

Magnam aſthmatum humoralium, crudorumque partem à ſtomacho pendere obſervavi. Hinc uti ſoleo per intervalla, pilulis de hiera cum agarico, cum doſi. Dyatartari Petri Caſtelli, ad expurgandum ſtomachum; & ſingulo mane cochlear oximellis ſcilitici edulcoratum cum exigua doſi ſucci Malorum appiorum dulcium, ſuperbibẽdo juſculum cichoreatum cum pauco ligno ſaſſofraſſ. coctum, vel ligno aloes ad gr. VI. mundato ſtomacho ad præſervandum à nobis inſultibus, potio noſtra ex decoctione ligni Carabacii ſtomachica quotidie danda, vel ſpecies Diarrhod. Abb. vel pulvis ſtomach. Querc. Romæ, & in Italia hæc remedia conferunt in noſtris ægris. Parcat itaque inſulſus ille Aquilonaris Medicis Italis, ſi Remediis chymicis, ut ipſe vellet, quod utantur in morbis ſingulis. Nam Clima calidum Italiæ; ſtomachus debilis Italorum, & eorum ratio vivendi toto cœlo diverſa ab illa ſeptentrionalium, remedia è mineralibus non patitur, ſed è Vegetabilibus, & Animalibus; Chymiam tamen non ideò ſpernimus, ſed laudamus, & ad ſydera extollimus. Batavos illuſtres Viros, & de re litteraria, ac de re medica maximè meritos, maximo honore proſequimur, eorumque ſplendidas, ac celebres Academias valdè admiramur: ſed inſulſos, ac temerariè inter ipſos ſcribentes contemnimus, & floccifacimus.

Gummi ammoniacum, oximel ſciliticum, ſperma cæti, Julep Tabaci, quatuor ſunt, quæ in Aſthmate humorali, & ſtomachico cæteris omnibus mirè antecellunt.

In deſperata viſciditate humorum pulmonibus impactorum, maximè tibi laudo Julep. Tabaci.

℞. Julep. Tabac. dracm. jj.
ſyr. de althæa ſimplici unc. jj. m.

at ſyrupus de althæa addatur magis vel minus ad corrigendam ſummam nauſeam Tabaci; & acrimoniam, ne nimium agitet pulmones. Quare edulcoretur julep. Tabaci ad arbitrium Medici, & dentur per diem aliquot cochlearia, ſuperbibendo juſculum alteratum cum herbis pectoralibus hedera terr. Veronica, ſcabioſa, &c. & mirè proficiet, ſicuti obſervavi inter cæteros in nobili muliere ægrotante propè Theatrum, ac Templum Pacis, non longe à foro Agonali, nunc *Piazza Navona*.

Cauteria in tibiis conferre ſolent in gravibus pectoris morbis, juxta illud Divini ſenis. *Abſceſſus ad crura in morbis pectoris, boni.*

Aliquando tantus eſt viſciditatum apparatus in primis viis & in pulmonibus, ut impoſſibile ſit expectantibus eas ſolvere, niſi per purgans aliquod pectorale, aut ſpecificum pectori, via ſternatur iiſdem. Quare pro magno ſecreto in ſimilibus deſperatis, & graviſſimis caſibus hoc remedio ſæpè uſus ſum feliciſſimè. ℞. gumm. ammoniaci albi, & gummoſi dracm. 1. & ſ. diſſolve cum magna diligentia in ſ. q. vini albi ad lenem ignem, poſtquam debitam acquiſivit cum vino conſiſtentiam, tunc

ad-

adde vini albi optimi ad arbitrium, vel uncias jj. circiter; aquæ hyſſopi unc. jjjj. m. f. p. calide. In Aſthmate humorali, ſtomachico, catarrho ſuffocativo, purgat viſciditates cum profectu, & ſi per ſeceſſum non purgaverit, faciet per tuſſim, & ſcreatum; repete tamen pro neceſſitate. Inter cæteros ægrotantes, experientia me docuit in eo, qui decumbebat non longe ab Amphiteatro Flavio, & veteri Templo Pacis in foro Romano menſe verò Maii 1700. Die 20. prædicti Menſis ejuſdem anni, Romam venit Coſimus III. Magnus Etruriæ Dux, occaſione viſendi ſacra Loca, cùm eſſet maximus indulgentiarum Annus, iter ſuum agens per mare, ſuis triremibus vectus, quæ ad Portum pervenerunt Antiatem noviter extructum ab Innocentio XII. Pont. Max. inter rudera veteris ac memorandi Portus; hinc curru ad Urbem ductus, & inter alia, quæ munificentiſſime à Pontifice recepit, ut propiis, ac manibus Sacras, ac Inſignes Reliquias, quæ in Baſilica Divi Petri in Vaticano ſervantur, videret, tractaretque, quod ſolis Canonicis ejuſdem permiſſum eſt, ſpeciali gratia, ac Brevi Pontificio, inter ipſos Canonicos connumeratus eſt, quare Alba indutus, ac inſigni, ſtolaque decoratus, ipſas reliquias Populo oſtendebat, cujus frequentia à toto Terrarum Orbe confluens, maxima in dicto Menſe hìc viſa eſt, & quemlibet in admirationem rapiunt Pietatis opera, quæ in hac totius Univerſi Domina ſub optimis noſtri ævi Pontificibus exercentur.

Aſthmaticas Mulieres ferè ſemper cum uterinis, mixtis pectoralibus, curato.

Aſthma puerperarum, ſi acutus valde ſit morbus, lethale ſolet eſſe.

Quando pleuritis difficulter expurgatur, & ob difficilem in principio morbi expurgationem, accedente flatu, creſcit ingens ſpirandi difficultas; cum ſputi viſciditate, febri majore, inquieta; tunc omni ope curandum, ut ſtatim pectus expurgetur, aliter tranſacta tertia, vel quarta hebdomada morbi, idem deſinit in empyema funeſtum. Ad quod præcavendum, mihi familiaris eſt uſus foliorum veronicæ recentium.

℞. fol. veronicæ recent. & fol. hæder. terr. ana pug. 1. bulliant in ſero lactis optimè depurato, cola; & bibe ſingulo mane, vel loco ſeri bullias, ſi velis, in juſculo; & ſi ob nimiam febris acutiem, & inflammatoriam Pulmonum criſpaturam, nolis uti veronica, utpote aliquantum acuti ſaporis, ſola utere hædera terreſtri cum radicibus ſcabioſæ, addito ſcrup. 1. elix. prop. Helm. per deſtill. cum aq. Cinamomi, ſine aloe: & ita mundabis pectus cum ſecuritate in deſperata pleuritide: Romæ ſcribimus, & in aere Romano.

In diuturno, ac deſperato Aſthmate, ſive humorali, ſive convulſivo, aerem ruſticanum ægrotantibus impera, & potiſſimum, ut campos habitent, quos arant Bubulci. Debet itaque Aſthmaticus ſequi Bubulcum, quando terram arat, & incedere per ſulcum, ſive viam ab aratro recenter in terra factam, & aperto ore reſpirare Aerem, ſive halitus nitroſalinos, ac ſulphureos à recenter ruptis terræ glebis prodeuntes. Tonus Pulmonum, longo morbo relaxatus, nitro-ſalina centralis terræ caloris, ſubſtantia roboratur, confirmatur, ac reſtituitur; eoque reſtituto, circulus quoque liquidorum per pulmonum telas in libertatem ponitur, morbuſque profligatur.

Diluentia, ſerum lactis, Viola, Emulſiones ſem. Melon. Gelatina corn. cer. lac caduco pulmonum morbo, ſivè Aſthmate ſicco, præ cæteris juvant. Saccharata, remediorum copia, purgantia, fugienda tanquam à peſte. Nam labefactatis, eorum uſu, digeſtionibus, cruditatum copia generetur, quæ ſtatim poſt ſe trahit Aſthma ſtomachicum humorale, & hinc duplex Aſthma.

Aſthmate convulſivo laborantes, ſi corpulenti nimium ſint in hydropem pectoris deſinunt; longis enim pulmonum ſucuſſionibus vaſa rumpuntur eorum lymphatica; hinc hydrops.

Licet ſanguinis miſſio paroxiſmum

Aſtmatis ſtatim ſanat. Frequentes tamen ſanguinis miſſiones, ſanguinis tonum labefactant magis, ac debilitant, & hinc demum morbus deſinit in hydropem univerſalem. Quare corrigenda eſt potiùs cauſa Aſthmatis, quàm frequenti phlebotomia demulcenda.

Aſthmate convulſivo laborantes, melius manent æſtate, quàm hyeme.

Si Aſthmati pleuritis adveniat, frequenter moriuntur. Docuit æger in foro Boario prope vetus Templum Antonini, & Fauſtinæ.

Aſthmata, Dyſſuriæ, & Arthritides mutantur ad invicem.

Zonam, ſeu faſciam ſtrictam patiuntur Aſthmatici ſupra ventriculum per medietatem, ſeù circumferentiam corporis. A Diaphragmate, non verò à Pulmonibus convulſis ea fit.

DE DIARRHÆA, ET DYSSENTERIA.

Diarrhææ frequenter oriuntur ex mœrore, & animi pathematis, ſuntque ferè incurabiles, præſertim ſi cauſa mœroris præſtiterit; his ſupervenire ſolet febris erratica, donec tandem atrophia conſumpti intereant ægroti.

Sudor diarrhæis ſuperveniens morbum ſiſtit.

Pernicioſæ ſunt diarrhææ in morbis pectoris, ſuntque etiam infeſtæ puerperis, & infantibus febre maligna correptis.

Curationem diarrhææ nè incipias per adſtringentia, nam introduces viſcerum, & inteſtinorum obſtructiones difficile ſolubiles, quibus tandem ſuccedit hydrops pertinax.

Carnium eſus auget diarrhæas, cave igitur ab iis quantum poteris.

Nil magis alvum ſtypticam reddit, quam uſus Veneris, quod etiam cognovit. *Hipp.* 7. *epidem.* *Aetius lib.* 4. *cap.* VIII. *Paulus lib.* 1. *cap.* XIII. afferunt alvi profluvia, Venere exſiccari. Idem obſervavit *Amatus Luſitanus cent.* 2. *obſervat.* 47. Medicis loquor.

Qui ſtudiis, & curis domeſticis vehementer indulgent, ſtyptici fiunt. Inter morbos endemios aeris Romani eſt alvi ſtypticitas.

Maſticando tota die Cinnamomum, & deglutiendo ſalivam illam, à diarræis, & languoribus ſtomachi cum dyſſenteria brevi ſanantur.

A purgante medicamento ſolet excitari perículoſa hypercatarſi, ſivè ſuperpurgatio, quæ ſubitaneum animi deliquium ſæpè affert theriac. rec. ſcrup. 1. aut drach. ſ. vino diſſolutæ quantitas ægroto exhibita, ſat celeriter, & feliciter fluxum ſiſtit, ut mirati ſumus in Xenodochio, Sene Medico præſcribente.

Inveteratis alvi fluxibus, dyſſenteria, teneſmo, relaxatione ani, &c. excipiatur per inferiora vapor terebinthinæ prunis ardentibus injectæ, & ſanabuntur.

Quando in diarrhæa bilem croceam rubiginis ferri diſſolutæ, aut lateris rubri non abſimilem excernunt patientes, humorem ſanè peſtiferum in diarrhæa apparentem, ut ex pluribus ægris mihi notum eſt, qui omnes perierunt. *Cheſnau. lib.* 3. *cap.* VI.

Bonum ſi diarrhæa iræ ſuperveniat, & ſi hæc non ſuperveniet, febris ſuperveniet.

Obſervavi frequentiſſimè, & etiam ab aliis audivi, quod in nonnullis morbis præſertim chronicis; ut phthiſi, &c. vel etiam aliis paſſim morbis, ægroti paulo ante mortem corripiuntur ſtimulo fæces ejiciendi, & multi in ipſo actu ejiciendarum fœcum moriuntur. Hoc dignum eſt, ut fuſiùs conſideretur.

Dyſſentericis vomitus bilioſus in principio, malus eſt. *Hipp. coac. prin. ſect.* 3. *num.* 62.

Qui dyſſenteria pereunt, omnes ferè ex ſphacelo inteſtinorum pereunt, patet id triduo ſaltem ante mortem, nam extrema frigeſcere incipiunt, pulſus exiles, & inæquales ſunt, ſitis non urget, nec calor in affecto loco, & nonnulli paucis ante mortem horis in delirium deſinunt.

Dyſſenteria ſine febre, ſi aliis remediis non cedat, deveniendum ad uſum aquæ Tetuccianæ ſ. a. datæ, & infallibiliter ſanabitur, ut

ut bis, terque mirati ſumus.

Si ab uſu adſtringentium inflatio ventris, vel major in egerendo difficultas, & labor ſuperveniant, rhabarbaro frequentius utendum, interpoſita tamen mixturâ anodyna ex ſyr. papav. rhæad. aq. viol. req. magn. Nicol. cryſtal. mont. &c. quo pacto ſanabuntur.

Cave in cura dyſſenteriæ à nimia remediorum farragine: pauca ſint, & ſimplicia: ideò ſæpiſſimæ dyſſenterias profligavi ſolo ſero lactis intus dato, & per clyſteres quoque injecto, multique Auctores pro magno ſecreto habent hoc remedium in dyſſentericis; clyſteres pariter copioſè præſcripti, quandoque exacerbant morbum, & in ea exulceratis inteſtinorum fibris, majorem orgaſmum excitant, dentur igitur rarius, & in parva copia.

Vomitus dyſſentericis ſuperveniens, periculoſus eſt.

Si ſingultus accedat, lethale. Si angina, lethale. Si verò accedat difficultas deglutiendi, mortem imminentem prænunciato Adſtantibus.

In lethali dyſſenteria ventriculus quoque in conſenſum trahitur, unde tot mala?

Pilulæ *de Caccionde*, quarum baſis eſt terra catechu, ſunt egregium anti-dyſſentericum; ne dentur tamen ſtatim in principio.

Dyſſentericis ſi ſuperveniant linguæ inflammatio, & difficultas deglutiendi, actum eſt de ægro.

Si ſtatim poſt dolorem excretio non fiat, ſcito quod inteſtina tenuia ſunt læſa.

Differt dyſſenteria à ſanguinis fluxu hæmorrhoidali, in hoc enim ſemper ſanguis præcedit fæces; in dyſſenteria verò, vel poſt, vel cum fæcibus excernitur, &c.

Si afficiatur jejunum inteſtinum, lethale eſt; jecur namque vicinum eſt.

Si in diſſenteria adhibueris opiata, & altero mane color oculorum ægri eſt mutatus, certè non ſuperabit morbum; ſi verò color oculorum immutatus remaneat, indicio eſt ægrotum poſſe reconvaleſcere. *Valſchmidius.*

In principio nè adhibeas adſtringentia & ex *Cratonis* præcepto ante ſeptimum.

Inter dyſſenterica laudamus rhabarbarum toſtum, at non omnibus, flores roſ. rubr. & nucem muſcatam, &c.

Radix Ipecacuanha eſt ſpecificum, ac fermè infallibile remedium in fluxibus dyſſentericis, aliiſque hæmorrhagiis ſanguineis, colliquationibus humorũ, &c. ut nuper mihi retulit Vir Doctiſſimus *Guliel. Sherard.* Botanicus, & Medicus Anglicus præſtantiſſimus, dum Roma Germaniam proficiſceretur cum Illuſtriſſimo Comite *de Tondſen.* idem quoque non ita pridem per litteras mihi ſignificavit Vir magni nominis *Jo. Jac. Mangetus Helvetiorum Practicus celeberrimus.* Sed plura hac de Radice vide apud Clariſſimum *Gulielmum Piſonem* Iatrias Doctorem Amſtelodamenſem De Indiæ utriuſque Re Naturali, & Medica lib. II. cap. IX. De Ventris fluxibus p. m. 37. *Unde radicem Ipecacuanha, tanquam ad ſacram anchoram, confugiendum, qua nihil eam præſtantius, aut tutius, tum in hoc, tum in pleriſque aliis, cum, vel ſine ſanguine, fluxibus compeſcendis, natura excogitavit remedium. Quippe præter quam quod tutò, & efficaciter tenaciſſimos quoſque humores per ipſam alvum, ſæpiſſimè autem per vomitum eiiciat, & a parte affecta derivet, vim quoque aſtrictivam poſt ſe relinquit. Non enim vomitus ſolum ſponte ſuperveniens, ut ait* Hippoc. aphor. 15. lib. 6. *Sed, & arte concitatus ſub eodem* aphor. *comprehendi poteſt. Illud verò hoc modo perficitur.* ℞. *Drac.* ij. *rad. Ipecacuan., pone in unc.* iv. *liquoris appropriati coct. vel per noctem macerat., cujus infuſum, cum, vel ſine oxymel. unc.* j. *exhibetur. Poſtridie ſemel atque iterum pro re nata, ſecunda, imò tertia ejus decoctio repetenda; tam quod ægri debiliores eam faciliùs ferant, quam quod adſtrictoria ejus vis tunc magis efficax appareat. Ut & idem cap.* x. *De Teneſmo ejuſdem libri. Quando ex ſuperioribus ventris partibus, nempè ventriculo, meſſenterio, & inteſtinis materia cruda delabitur; præter inceſſiones, & reliqua, quæ anum reſpiciunt, cauſa fovens revulſione per vomitum tollenda, idque uſitatiſſimo,*

præ-

præſtantiorique illo remedio radice Ipecacuanha, *&c. Ita paritèr in cap. xii. De Dyſſenteria idem Auctor tradit p. m. 40. Si quādo tamen evacuationi locus erit radicem* Ipecacuanha *exquiſitiſsimum Naturæ munus cæteris remediis præferre conducit: quamvis ingenuè fatear, plurimos medicaſtros incolas per Cardiaca, &c. hæc ille. Ut etiam periculum fecere die 25. Octobris 1722. Neapoli in Divi Didaci Templo vulgò l'Oſpedaletto in Germanum Viri Doctiſsimi, & ſcriptis editis perceleberrimi, ac Comitis Palatini noſtri Archilycei, Dominici Auliſii, Fratrem Minoritam Lectorem Seſſanaſem, & Exdefinitorem Adm. Rev. P. Franciſcum Antonium à Balneolo, in conſultatione habita, inſtante Nicolao Ferrara Auliſio, ejus Nepote, cui adfuerunt & ipſe, & Medicus ipſius loci Ordinarius, ac Jatrias quoque Magiſtri, Sophi licentiati, & extraordinarii ambo, uſum ipſius jubentes radicis* Joſeph Pennarinus & q. Johannes Andreas Lizzanus, qui obiit 1732. *Ceteri autē omnes hoc anno 1737. incolumes adhuc ſervantur.*

APPENDIX AD DYSSENTERIAM.

Lienoſis dyſſenteria ſuperveniens bona, at ſi longa fuerit in hydropem, & lienteriam tranſit. *Hippocratis.* Pauca remedia danda, nam quo minus ſolidæ, aut liquidæ ſubſtantiæ per inteſtina tranſit, quæ affecta afflictaque morbo ſunt, eò minùs, cibo, & remediorum farragine affiīciuntur. Ideò damnabilis, & ſuperſtitioſus etiam eſt nimiùs clyſterum abuſus.

Colica, & Dyſſenteria mutantur in arthritidem, & è contrà.

Alvo liquida Venus frigeſcit: ſicca lætatur; Venus nimia exſiccat alvum.

Hepar ſerpentum pro momentaneo ſecreto laudatur a *Lindano* in Dyſſenteria.

Omnes Dyſſenteriæ, quæ incipiunt cum nauſea, & deinde ſupervenit vomitus. omnes penè lethales fuerunt, ut ſæpè obſervavi in Noſocomiis Italiæ, & in Urbe.

Dyſſenteria in Puerperis non eſt mala, nam lochiorum materiam per vicina loca optimè minuit; cavè igitur ne ſtringas, nam per eam lochia expurgantur. Novimus id præ cœteris in muliere in Foro Farneſiorum propè Ædes viri doctiſſimi, & ſcriptis editis celeberrimi Equitis Proſperi Mandoſii Romani: & in alia in via Parionis propè Forum Paſquini.

In longa dyſſenteria: & teneſmo vapores terebinthinæ prunis ardentibus injectæ, & per anum excepti, nonnullis profecerunt maximoperè.

Gravi iliaco, ſi ſuperveniat alvi fluxus, paucis poſt horis morietur, nam ſphacælata ſunt omnia, hinc lethalis fluxus. Et ſi Iliaco tumor ventris veniat, & flatus copioſi pudendo exeant, brevi morietur. Paſſus id eſt æger ſexagenarius apud S. Mariam in Publicolis in Foro Judeorum.

Flatus pudendo emiſſi in dyſſenteria ſupervenientes, futuram promittunt ſanitatem, id obſervavi; *ex Hipp.* præcepto.

DE APOPLEXIA.

Apoplexiam diſtinguere oportet in ſanguineam, & pituitoſam. Arcanum & in ſanguineis eſt phlebotomia, poſt cujus uſum vidimus ſtatim excitatos ægrotos, & exinde in meliùs abiiſſe. In Pituitoſis contrà emeticum, aut purgans vehemens ſtatim præſcriptum utramque paginam adimplent, cæteris præfero pulverem Cornachini, & infuſ. croci metall. cum vino: ſunt qui ſe ab apoplexia liberaverunt, hauſto ſingulis menſibus vomitivo ex infuſo prædicto, intellige de pituitoſo.

In apoplexia, quò magis offenditur reſpiratio, eo fortior eſt morbus; quò minus, eo debilior.

Qui ſemel apoplexia correptus, poſtea fiat vertiginoſus, novos inſultus expectet.

Si poſt venæſectionem reſpiratio fiat liberior, & pulſus quoque benè ſe habeat, ſalutem prædicere poteris.

Injectus clyſter, ſi intra unius horæ ſpatium reddatur, bonum: ſi verò prorſus retineatur, malum; indicat enim influxum ſpirituum in fibras inteſtinales à cerebro, fere impeditum eſſe.

Clyſteres apoplecticis exigua quantitate inji-

injiciantur, ut ita & retineri, & diutius manere poſſint in inteſtinis, dum enim quantitas excedit, iterum effluunt. Verum ſi in minori copia injiciantur, & etiam tunc effluant, malum, indicat enim totalem partium reſolutionem, undè mors oſtia pulſat.

Febris rarò ſupervenire ſolet apoplexiæ, præſertim pituitoſa.

Si Catochus in ipſa acceſſione febris intermittentis, aut remittentis ſuperveniat durante acceſſione nulla contra cum præſcribantur remedia, nam omnia erunt in perniciem ægrotantis, exceptis frictionibus, & revulſionibus, quæ adhiberi poterunt in acceſſione: finita acceſſione deſinit quandoque & catochus; ſi verò non deſierit, ſtatim ſanguis mittendus, aut purgandum pro indicatione utrorumque: ſi verò ſecundò ſupervenerint, mortem affert; neminem enim liberatum vidimus qui ſecundò catochus ſupervenit, *ut notat doctiſsimus Dodanæus ſuis in obſervationibus*.

Valeſius obſervavit in lethargicis, quod pulſus, qui prius erat parvus, advenientе lethargo fiebat magnus, & quo creſcebat in magnitudinem pulſus, eò citiùs interibant Ægri. *Rhodius* quoque in *Septalium* ait ex *Ballonio*, quod in omnibus affectibus comatoſis præcipuè lethargo, & apoplexia, pulſus dum ex parvo fiebat magnus, & ſenſim in magnitudine creſcebat, ægrotantes brevi moriebantur. Hoc idem & nos vidimus Romæ in Vetula anno 1696. quæ apoplectica cum eſſet quatuor dierum; quodam veſperi magnos, & vibrantes pulſus hora quarta noctis obſervavi, decima verò ejuſdem noctis hora mortua eſt; qua de re ſerio monemus Medentes.

Obſervavimus in Xenodochio anno 1694. hyemali tempore Romæ, quod quando apoplexiæ erant graviſſimæ, & jam confirmatæ, veſſicantia non admodum conferebant, imò omnes ferè tales ægroti moriebantur.

Spuma oris, lethalis eſt in apoplexia. *Hipp. 2. aph. 43. & Tulpius 1. obſ. n. ed. 6. & Foreſtus 10. obſerv. 74. in ſchol.* ait. Cum apoplexia ſimpliciter toto genere ſit lethalis, lethalior cenſenda, quando cum ſpuma oris fuerit; hinc *Rhaſes* inſpiciens apoplexiam vehementem, dicebat, quando ſpuma oris circa os apparet, ei non eſt medendum.

Rarò patientes ab apoplexia evadunt, ſine alicujus partis reſolutione, quod ſi omnia membra reſoluta ſint, citò rapiuntur: quidam verò denuò incidunt in apoplexiam.

Apoplexiæ, vel paralyſi generali obnoxii, aut jam iiſdem correptis flatibus, borborigmis, & inflationibus ventris vehementer moleſtantur; horum ſymptomatùm cauſa dependet ab impedito ſpirituum influxu per nervos in inteſtina, & loca adjacentia; redditis enim paralyticis fibris carneis talium partium, & motu eorum tonico ferè abolito, vapores à contentis inteſtinorum exhalantes, necnon & particulæ aeris intermixtæ in molem elevant flatulentam partes ſupradictas; eadem potiſſimum ratione, qua videmus in cane, ligato ſexto pari nervorum, ventriculum ſtatim ſummoperè intumeſcere, cujus phænomeni rationem fusè, in tract. noſtro *de fibra motrice, & morboſa* expoſuimus.

DE DOLORE IN GENERE; CONVULSIONE, ET MOTIBUS CONVULSIVIS.

DOlores qui neque medicamento, neque ſanguinis miſſione, nec alio modo curantur ad ſuppurationem vertuntur. *Hippocratis*.

Si dolor aliquis firmus cum tumore, & multo calore in hypochondriis ægri, aut in thorace, in ſpinali medulla, aut alibi præceſſerit, deinde rigor ſuperveniat, phlegmonem; ac tumorem in ſuppuratum ire ſignificetur, *ex Jacotio comment. ad lib. 4. Hippocratis*.

Quod ſi in uno aliquo loco firmiter conſtiterit dolor, neque medicamentis expellatur, quocumque loco dolor fuerit, eum

ſino crudo inurito. *Hippoc. de affect. ſect.* 6. loquens de iſchiade, &c.

Dolores qui ſine ſignis levantur, lethales. *Hippoc. in coac.*

Bezoarticum joviale eſt præſtantiſſimum remedium ad demulcendos furentes partium dolores, & peccantem materiam inſenſibiliter per tranſpirationem educendam; cave tamen ne dolores ſint podagrici, venerei; aut ſimiles, quorum retenta materies pejora mala excitare poterit; cautus quoque ſis in morbis nervorum, & capitis; nam ex natura ſua, ſtamnum inimicum eſt nervis: contra in effectibus hyſtericis bezoarticum hoc infallibile remedium eſt, ut pluries mirati ſumus.

Dolores in quacunque corporis parte periodicè exacerbantur, & ſtata quaque hora recurrunt; peccans illorum materies in affecto loco non generatur, ſed aliunde venit: in his caſibus tribus horis ante invaſionem detur lenis potio purgans, & ſanabuntur; præcipuè ſi imo ventre hæc fiant.

Doloribus externarum partium, ſi aliæ non proficiant, ad cauſticum devenias; ipſe uti ſoleo foliis ranunculi, vel mixtura calcis vivæ & ſaponis liquidi. Hoc Iſchiaticis ſummopere confert, imo & aliis doloribus, juxta illud *Hippoc. lib. de intern. affect.* §. 19. *& lib. de affect.* §. 30. Si alicubi congregatus fuerit dolor, urito; imo ubicunque alius dolor præter ſplenis incubuerit, urito: ſic enim ſanus fiet.

Frequenti experientia conſtat dolores capitis ex affectione ſtomachi productos, partem capitis anteriorem magis afficere, contra ex affectione uteri, verticem, & occiput præcipuè invadere; Pariter Mulieres, hyſtericis obnoxiæ affectibus, ſenſum quendam frigoris in vertice capitis pati ſolent; eſtque hoc præcipuum hyſtericæ diagnoſticum affectionis.

Si ſimul doloroſus ſit locus, & caro ſubmucoſa, ſeu tabeſcens, hinc uſtio optima eſt, *Hipp. de articul.* §. 54.

Ter aut quater obſervavi dolores capitis pertinaciſſimos, & ferè ad maniem accedentes, irritis, ſolo pulvere de Gutteta (*de quo vide Riverium cap. de Epilepſia*) ad dracm. 1. circiter dato, cum brodio alterato flor. primul. veris, becton. &c. vel cum decocto The, &c. feliciter ceſſiſſe.

Balneationes pedum in aqua tepida hora ſomni optimæ ſunt in capitis doloribus, & gravedine, &c.

Succo extracto ex radic. betæ, & per nares fortiter attracto pluries in die, vidi nuper ſtatim ſanatum periculoſiſſimum capitis dolorem Romæ in quadragenario irritis omnibus remediis.

Ad dolores externos, ſpiritus ſal. armon., cum ol. amygd. dulc. veteri mixtus, breviter, & feliciter proficit, & didici per experientiam, quod ſpirituoſa cum unctuoſis mixta, doloribus optimè medeantur, non ita ſola tantum ſpirituoſa.

Inter ſigna mox mox erumpentium variolarum ſunt motus convulſivi: Ideò quando videbis puerum febri correptum, qui non adhuc variolas paſſus eſt, motibus convulſivis corripi, ardore circa lumbos, &c. prædicito adſtantibus, ſequenti die variolarum eruptionem, ut nos pluries fecimus.

Sunt pueri, qui bis, & etiam ter morbilis corripiuntur, ut hiſtoriæ teſtantur, & nos ſemel vidimus Patavii.

Spaſmodicè affecti urinam ferè ſemper reddunt tenuem, claram, & copioſam.

Pulvis de Gutteta ſpecificus eſt in morbis convulſivis, necnon vertigine, cephalæa, & gravedine capitis.

Balſamum *Paracelſi* eſt potiſſimum remedium ad quaſvis convulſiones vulneribus ſupervenientes, ad puncturas nervorum, &c. & nullus eo carere deberet Chirurgus, vide deſcriptionem apud *Paracelſum in parva Chirurgia.*

Omnes ferè convulſiones infantum à mucho fiunt, unde iis ſtatim morbum ſolvunt lenia purgantia, præſertim infuſum rhabarbari.

Urina craſſa, & turbida in morbis convulſivis; bona: tenuis, & alba; mala.

In morbis epilepticis, & convulſivis tria ſunt cæteris præſtantiora, cinnabaris nativa, viſcus querc. & ungula alcis.

In-

Infantes, quibus cruſtæ ſcabioſæ in capite ſuperveniunt, rarò corripiuntur motibus epilepticis.

Ex abortu Mulieres convulſæ rarò evadunt, ut notavimus. Convulſio quæ phrenitidem ſequitur; lethalis ex *Aetio*.

Pulvis Cornachini pro purgante in nervorum, & capitis affectibus; præcipuus eſt.

Viola eſt ſpecifica in morbis convulſivis, & nervoſis.

Spir. ſal. armon. coagulat lac Infantum in ventriculo, ideò cave ab illo in eorum epilepſia.

Utile eſt obſervare num ſemper eo tempore, quo Infans corripitur epilepſia, Matri fluant menſes, nec ne?

DE TUSSI.

Tuſſes diuturnæ teſtium tumore ſolvuntur, & contra. *Hipp. 2. epidem. ſect.* 1. Ex hoc magis magiſque confirmatur conſenſus ille occultus inter pudenda, & pectus, ac tibias, & pectus, toties à nobis recenſitus.

Tuſſis Infantum ferè ſemper eſſe ſolet à ſtomacho cruditatibus ſcatente, quo in caſu ſemper ſtomacho reſpiciendum, non poſthabitis tamen Bechicis remediis.

Tuſſis violenta producere ſolet in pueris herniam, in fœminis abortum, in viris phthiſim, ideò nunquam ſpernenda.

In tuſſis ſicca ex humorum acrimonia, eorumque tenuitate producta uſus lactis præſtantiſſimum eſt remedium; ego uti ſoleo lacte cum jure carnis, vel aq. viol. cocto.

Si tuſſis cum febre pertinaciter afficiat ægrum, & nullis cedat remediis in tabem migrat, etiamſi ſanguis non ſpuatur.

Tuſſis aliis morbis ſuperveniens non curatur, non curatis morbis, à quibus pendet.

Quibus in febribus accedit tuſſis, à febre non liberantur perfectè, ſi tuſſis adhuc perſeveret.

Tuſſis violenta in pulmonibus orta capiti communicata producere poteſt, ut aliquando obſervavimus, ſubitaneam memoriæ, atque ratiocinii jacturam, nec non paralyſim manum, & aliorum membrorum. *Boyle de util. phil. nat.*

Tuſſi ſiccæ, irritis aliis, valde proficuos expertus ſum oculos cancr. calcinatos ad drachm. v. exhibitos cum brodio alterato, portulaca, tuſſilagine, & foliis viol.

At præ cæteris mirabiliter curam præbet cochlear per intervalla propinatum iſtius hydromelitis. ℞. aq. ſtyllat. flor. aurantior., & mell. hyſpanic. elect. ana, leni calore miſc. ac f. p., *ut mirati ſumus momento temporis à tali pertinaci tuſſi convaluiſſe D. Fratr. Carolum de Gueguara Eq. Meliten., ac infantem Excellentiſſimi Domini Ducis Bovini* 1713. *Neapolis curante ejuſdem ordinario, & Clariſſimo Petro Graſſano Jatrias Doctore, qui obiit* 17. *Novembris* 1734.

Tuſſes ſiccas, & gutturis aſperitates inducit conſtitutio temporis aquilonaris. *Hip. poc. aph.* 5. *ſect.* 3.

Aqua inter cutim laborantibus, tuſſis ſuperveniens; malum; *aphor.* 35. *ſect.* 6.

In tuſſi pectorali magis proficiunt medicamenta vulgaria ex herbis pectoralibus parata, quàm nobiles Pharmacopæorum apparatus, ut ſæpè vidimus.

In tuſſi præſertim pectorali purgantia data Practicorum finem non liberant; imo ſi ex aeris inclementia tuſſis contracta fuerit, plus nocent.

Tuſſes pectorales à purgantibus ſolent exaſperari, teſte *Etmullero fol. m.* 213. Contra concedi poſſunt in tuſſi ſtomachali & ubi magna ſanguinis cacochymia deprehenditur.

Boli ex butyro recenti cum ſaccharo mixti, & veſpere ſumpti, vehementiſſimas tuſſes catarrhales demulcent.

Syrupus de eriſimo *Lobelii* eſt pariter magni uſus in tuſſi, & raucedine.

In tuſſi convulſiva Infantum decoctio ex muſco arborea, præſertim à quercu pendente, omnium præſtantiſſima, ut nos experti ſumus, monente *Villiſio*: valet quoque in aliis morbis convulſivis.

Spiritus corn. cer. contra tuſſes vehe-

mentiſſimas, mirabilis eſt. *Boyle de util. phil. natur. fol. m. 343.*

DE CALCULO ET PODAGRA.

CAlculus, & Podagra plures interficiunt divites, quàm pauperes: plures Sapientes, quàm fatuos.

Vinum, Venus, Otium, & Crapula ſunt primi Parentes calculorum, & podagræ. Aquæ potus, lactis uſus, ſobrietas, & exercitium eiſdem medentur; exinde prodiit ſecretum illud eximium *Zechii*, relatum in ſuis conſult. nempe hauſtus aquæ calidæ ad lib. I. circiter, ſtatim ante prandium factus: *Piſo*, & *Alexander* multis ante *Zechium* annis hoc idem aquæ calidæ remedium comprobarunt, dicentes, quod poſt primum excretum calculum nunquam impoſterum alios genitos fuiſſe viderint, uſum hunc aquæ calidæ multo tempore continuantibus.

Omnia remedia podagricis præſcripta inutilia propemodum erunt, niſi vinum, Venus, otium, & crapula temperantius uſurpentur.

Dolorem lumborum rheumaticum à nephritico per hoc certiſſimum ſignum diſtinguere poteris: Peto ab ægro an dum in terram incurvatur, & exinde erigitur; adeo ut per medium quaſi ſcindi videatur, ſi hæc adſint pro certo habeto dolorem illium non eſſe nephriticum, ſed rheumaticum, productum ſcilicet ab acribus, & muriaticis ſalibus per ſeorſum humorem illinc depoſitis.

Ad rheumaticos hos lumborum dolores potum lactis cocti cum æqua decoctione Theæ, & mane ſumptum ad lib. 1. circiter, feliciſſimè ſum expertus. Hoc idem remedium podagricis, & calculoſis forſan non obeſſet.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna, doloreſque circa ſpinæ muſculos fiunt; ſiquidem circa loca exteriora fuerint, abſceſſus quoque exteriùs futuros expecta, ſi verò dolores magis circa loca interiora fiunt, etiam abſceſſus expecta futuros interiùs. *Hippoc. ſect. 7. a hor. 36.*

Melopeponum comeſtio, & potus aquæ ab illorum pulpa deſtillatæ: podagricos, & calculoſos, vel ſanant, vel maximè ſublevant; dummodò vinum, venus, otium, & crapula prudentius adhibeantur.

Millepedes præparati præſentaneum remedium afferunt in urinæ ſuppreſsione, & frangendis calculis, &c.

In fatali urinæ ſuppreſsione ſi reliqua non perficiant; Patiens duobus, vel tribus Adſtantibus ſuffultus, ac probe tectus, pluries per cubile obambulet; nam hoc pacto multi copioſam reddiderunt urinam, ut teſtatur *Sydeham*.

Dolores renum à quinque cauſis potiſſimum fiunt; fluxione ſcilicet ſive humoris ſeroſo acris, & eroſivi depoſitione) ulcere, inflammatione, lapide, & abſceſſu.

In nephritide ſenſus ſubitaneus rei pungentis, velut aculei in regione ureteris, ſignum eſt certiſsimum calculi ea parte jam impulſi.

Facto ſemicupio, & præfertim poſtquam dolor quieverit, ſi eadem vehementia die ſequenti ſeriùs, aut citiùs revertatur cum vomitu, dolorem eſſe nephriticum; pro certo habeto. *Cheſnau*.

Potus aquarum mineralium calculos pellit, & ab iiſdem præſervat; ubi verò hæ in promptu non fuerint, ſubſtitui poterit decoctum ex multo eringio parum contuſo factum, quo vinum album diluatur, & copiosè bibatur, ſiquidem hoc remedium potenter ſublevat calculoſos, & podagricos, teſte *Cheſnau*.

Hemorrhoidum internarum dolores mentiri ſolent dolores calculi in veſica latentis; hi tamen multò ſunt atrociores, & frequentiores quàm illi. In quibuſdam ægrotis calculo veſicæ laborantibus non ſolet contingere urinæ ſuppreſſio, ideo hæc referri non poterit inter ſigna infallibilia calculi veſicæ.

Urina, in cujus fundo apparet humor plurimus, apta eſt ad calculi generationem. *Avicennas*.

Si

Si frequenter mentulam contrectet patiens, & cum mingere incipit, deſidendi quoque voluntate teneatur: ſi dum per urbem incedit divaricatis cruribus obambulet, ex tribus hiſce ſignis de calculo veſſicæ certior fies.

Potus Theæ, & Caphè inter reliqua remedia calculoſis, & podagricis excellunt.

In arthritide vaga ſcorbutica conveniunt omnia ex pino, aqua pini, eſſentia pini, extractum pini, & ſimilia, teſte *Waldſchimidio*.

In ipſo paroxiſmo doloris nephritici lithontriptica, & aperientia medicamenta obſunt potiùs, quàm proſunt: conferunt contra emollientia, laxantia, & anodyna, quæ doloroſam renum, & partium adjacentium criſpaturam relaxant, demulcent, ut ita calculus ingredi poſſit ureteres, &c.

Nuper arthriticus quidam Romæ excrevit urinam craſſam, & copioſam, quæ paulo poſt in conſiſtentiam gelatinæ coagulata fuit, & ita liber evaſit ab arthritide.

Qui ſæpè vomunt, & alvum lubricam habent, difficiliùs calculo corripiuntur, exindè eſt quod calculoſis, & podagricis ſummum levamen afferat uſus clyſterum, aut lenium purgantium, ut pluries obſervavimus; præſertim Romæ an. 1693. in Podagrico ſeptuagenario, qui, ut alvum exoneraret ora matutina à duobus ſervis fulciebatur, quo poſſet ad locum opportunum pervenire: alvo exornerata ſolus regrediebatur in lectum, quia, ut ajebat, liberiores, agilioreſque evadebant articuli poſt fæces exoneratas.

Podagra, ſeu Arthritis ferè ſemper incipit à pollice pedis.

Veneri, & Bacco indulgentes ad ſatietatem, impoſſibile eſt, ut arthritide non corripiantur, aut calculoſo morbo.

Podagrici, ſi aliter exerceri non poſſint, exerceantur voce, ſcilicet: vel libros alta voce legendo, vel cum amicis colloquendo, vel canendo, aſſidua nàmque locutio, & cantus recenſentur à *Plutarcho lib. de tuend. valet.* inter genera exercitii: qua de re vide Cap. 13. tract. noſtri de tarantula.

Dolor fixus in regione renis, & vomitus continuus ſunt præcipua ſigna doloris renalis à calculo, cætera ſunt dubia, & aliis doloribus ventris communia.

Signum omnium certiſſimum calculi in veſica latentis, & ejuſdem contactus à cathectere factus, reliqua fallunt etiam peritiſſimos.

Aqua deſtillata perſicariæ ſit tibi in ſecretis contra calculos, ut expertus eſt *Boyle*.

Sunt qui calculum habent in renibus, nec ullum iiſdem dolorem parit, quod duobus obſervavi, Bononiæ ſcilicet, & Patavii, quorum cadaveribus diſſectis ingentes calculos in renibus vidimus, nec ullis ante vexari fuerunt renum doloribus. Idem notat. *Hollerius in Praxi cap. de hydrope*, dicens, in diſſecto cadavere obſervavi renem ſiniſtrum abſumptum, & vomica plenum, dexterum autem calculo obſeſſum, & tamen æger non dolebat de calculo, hæc ille.

Hactenus ſtylo brevi, & ſententiis diuturna comprobatis obſervatione, ſparſimque diſpoſitis, morborum hiſtoriam delineare curavimus, ut indicaremus Medentibus viam, qua demum Praxis ad perfectionem poſſit pervenire. Cæterum innumera commoda à ſparſa hac, & aphoriſtica morborum deſcriptione Medentibus ſuperveniunt.

Primò quidem proponimus eiſdem ſcientiam medicam, fidelem, claram, & prout è Naturæ latebre penè educta fuit; quæque eſſe poſſit veluti gloſſa prima, ſive paraphraſis perpetua in dirigendis morborum curationibus.

Secundò vitamus errores illorum, qui methodi ſcientiam, aut morbum aliquem definire cupientes, quamplura naturæ præcepta, in methodum illam non rectè cadentia, aut omittunt, aut detorquent; atque hac ratione verus naturæ ſenſus perturbando, faciunt, ut grana, & nuclei ſcientiarum exiliant: arida verò, & inania compendia remaneant.

Tertiò Aphoriſmi hi ſive ſententiæ contractæ cum ſint radices veræ, non autem trunci aridi, & adulterini hiſtoriæ morborum: recludunt pariter indicationes veras in curationibus illorum hauriendas, quod traditio methodica afferre vix poterit: in ea ſiquidem cum in circulum pars altera, alteram illuminet, & oſtendet, intellectui potiùs, quàm rei naturæ ſatisfacit.

Quartò effugimus magnam laborum partem, quos impendere ſolemus in poliendis; ornandiſque ſcientiis per ſervas methodi leges, ideſt in deductione, & connexione partium peragenda; in ſatisfaciendo Hypotheſi, cui methodus illa ſuperſtruitur, in perquirendo apparatu elegantiarum, illuſtrationum; aliorumque hujuſmodi ad ornatum potiùs, quàm ad utilitatem facientium; iiſque vinculis exiliente; ac elabente prorſus veritate, aridæ ſtringuntur dumtaxat, ac deſertiſſimæ nugæ.

Hæc, & alia quamplurima vitantur incommoda per ſententias has ſparſim expoſitas; quæ (tanquam ſpeculum ex metallo, quod imagines tunc repræſentare valet, cum optimè expolitum fuerit) cum diuturnam experientiæ limam ſubierint, curandi methodum, juxta genuinam naturæ imaginem nobis repræſentant; Hujus rei teſtem inter cæteros habemus divinum *Hippocratem*. Virum ſanè cum prudentia quadam doctum; in experientia, & obſervatione multum, neque verba, aut methodos captantem, ſed nervos ſcientiæ ſeparantem dumtaxat, & proponentem. Hoc idem de moral. teſtatur. *Franc. Baco f. m.* 153. his verbis; Sicuti actiones hominum in vita communi ſparguntur, non ordine componuntur, ita magis iiſdem conducunt etiam ſparſa documenta; traditio enim iſta ſcientiarum methodica, cum artem oſtentet integram, ſecuros illicò reddit homines, quaſi jam ſummam artis adeptos: hæc ille.

Non canimus ſurdis, reſpondent omnia ſylvæ.

CAPUT. X.

De variis Medicinæ ætatibus, ejuſdemquè Progreſſibus.

Detectis, examinatiſque præcipuis Praxeos remoris, ad reliqua mox deſcendendum. Et quidem quod ſpectat ad illius ætates, ſive varios ejuſdem progreſſus, ſtatus & declinationes, minùs benè opinari de illa poſſumus; dummodo tamen excipiamus felicia illa Græcorum tempora, in quibus floruit, ac penè ſtetit Medicinæ Praxis. Græci enim ſicuti in philoſophiis condendis garruli fuere, & faſtu quodam in diſputationes effuſo, de rebus naturalibus judicarunt (excepto *Democrito*, ejuſque aſſeclis, qui tacitè naturam ſecabant, & ſcholas non aperiebant.) Ita contra in Medicina ſtabilienda, promovendaque, ſagaces, & verè inventores ſe præſtiterunt; adeò ut hæc una in terris gens ſolidioris Medicinæ gloriam, quodam veluti patrio jure ſibi adſciverit. Hujus veritatis illuſtre exemplum dedit Schola Coa) cujus æternum monumentum ſub nomine operum *Hippoc.* hodie ſpectatur *Cælius Aurelianus*; *Areteus*, aliique Græci per ſubſequentia ad *Galenum* tempora; in quibus, vel paulo poſt, cum pernicioſo Barbarorum impetui labefactari cœperit Romanum imperium, non ſolùm Medicina, verùm etiam eximia alia antiquarum artium monumenta penè conciderunt, earumque clades ad tempora Caroli Magni, necnon uſque ad decimum ſæculum æræ Chriſtianæ perduravit. In tanta igitur temporis eremo, cum ſine Duce, & luce erraſſet Medicina, tandem incidit in tubas, & fiſtulas Arabum, qui activam, & maſculam Græcorum Medicinam, in quadam ingenii agitationem, diſputationumque exercitationem converterunt, fceeruntque, ut pueri, qui ad garriendum ſunt prompti, ad generandum inepti: quibus potiſſimum de cauſis motus eſt clariſſimus *Fuchſius*, ut illorum doctrinam funditùs everteret, ſicuti conſtat ex ejus *Inſtitut. lib.* 5. *cap.* 11. & ulti-

timo : illiusque veſtigia ſequutus *Fernelius*, in præfatione ad Regem ſuum, contra Arabes ſic invehitur : Arabes, ait, barbarè, ſpurcè, fœdè in Latium traductos, pharmacopæos, & circumforaneos potiùs, quàm veros Medicos genuiſſe, cumque nullis nervis, nullis legibus demonſtrationum, ſed puris, nudiſque verbis ſingula perſequantur, multa illos dicere, perpauca docere. Vacuandi quoque leges turbidè adeò, & incoſtantes ab iis traditas habemus, & controverſiarum obſcuritatibus ſic implicatas, ut ſæpiùs inter peritiſſimos non facilè conſtet; quodnam uſurpandum remedii genus? Hæc ille; & hoc pariter ſit de barbara Academia judicium.

II. Poſtquam Arabes per annos quamplurimos iniquiſſimè occupatam tenuerunt Medicinam : hæc tandem veluti diuturno jactata naufragio ad Latinos tanquam in portum ſe recepit. Latini verò ſcientiarum jamdudum rudes : quos primè ſors obtulerat libros, arripuerunt; eoſque potiſſimum Arabes vel ab Arabibus adulteratos, depravatoſque. Hæc Arabica lues adeò mentem illorum labefactavit, ut multum temporis nihil dicerent, aut cogitarent, quod non illorum doctrinam ſaperet : eaque peſtis ad exterorum quoque Academias (præſertim Hiſpanas) permanavit, cum iis non aliunde, quàm ab Italia, ſcientiarum lex, affulgeret, ab eaque tanquam ab ore tunc temporis renderent. Et ſi rectè introſpiciantur libri, examinenturque ſtudia Medicorum ab undecimo ſæculo uſque ad decimumquintum, nil aliud re vera erunt, quàm indigeſtæ Arabum, aut Græcorum confarcinationes, commentaria, & Gloſſæ in horum veris de Medicina ſenſibus detegendis; & tandem vexatio Medicinæ per Theorias, ac per hujuſmodi leviora, magis magiſque inflata. Primi Itali, inter quos *M. Fab. Calp.*, *Mercurialis*, *Martianus*, *Septalius*, &c. eoſque ſecuti Galli, & præ cæteris ex nobili Pariſienſium Academia *Duretus*, *Ballonius*, *Hollerius*, & *Jacotius*, &c. poſt excuſſum Arabicæ ſervitutis jugum, ad reſtituendam priſcam Græcorum de re medica ſapientiam omni ſtudio contenderunt : eaque in re tantopere excelluerunt, ut ſi non ſuperaſſe Græcos, ſaltem juxta illorum præſcripta veram Medendi viam manifeſtaſſe judicentur. Diſſeminataque hac doctrina ad univerſas ferè Europæ Academias, alios pariter doctos Viros tunc temporis excitarunt ad illam magis, magiſque ampliandam, & confirmandam.

III. Vix hanc tranquillitatem adepta Praxis Medica, novus homo *Paracelſus* cum univerſa Chymicorum Societate, novas pariter excitavit turbas, & novas exindè remoras Praxi Medicæ injecit : paulò poſt *Helmontius* cum Aſſeclis eaſdem latiùs propagavit : ut ſanè vidiſſes judicia Naturæ ad furnos Chymicorum coacta, & captiva. Mulum ſanè præſtiterunt duo hi nobiles Viri in locupletanda Praxi Medica per nova remediorum inventa; (quod equidem præcipuum omnium Medicorum eſſe deberet inſtitutum) & in delendis nonnullis Praxeos præjudiciis, quæ ab Arabum, & falſorum Interpretum ignorantia in Medicinam irrepſerunt. Sed quanto tàm *Helmontius*, quàm *Paracelſus* decreverunt rationem reddere cauſarum, qua morbos producunt, & phænomenon, quæ illos comitantur : ipſi pariter aut librorum lectione, aut venaticis furni experimentis præoccupati, de cauſis morbos producentibus, eorumque curatione, judicarunt dumtaxat per Hypotheſym philoſophicam trium ſuorum principiorum; abſque eo quod unquam, ad Praxim deſcenderet, & obſervarent an progreſſus hiſtorici morborum, nec non motus naturæ in iiſdem tum promovendis, tum curandis adamuſſim reſpondeant præfatis opinionibus, quas mente conceperant, &c. Quamobrem non ſolum hac de cauſa, tranquillum tunc temporis Medicinæ ſtatum perturbarunt; ſed quos in *Galenica* Praxi corrigere voluerunt errores, vel inviti poſtmodum invenerunt in ſua. Eorum ſiquidem mens fuit, non ſolùm convellere falſam methodum, qua utebantur *Galenici* in remediis præſcriben-

ben-

hendis, quæ merito indigebat correctione, ſed remedia pariter ipſa; phlebotomiam ſcilicet, purgantia, veſſicantia, & reliqua hujus generis, è Medicina, tanquam inutilia, & humano generi perniciosa eliminare. Quod ſive inſcita, ſive odio in ſectam contrariam factum fuerit tantam in Medicina confuſionem, tantaque inter Medicos diſſidia, lites, & divortia hac ætate excitavit: ut pro praxi, quæ doceat, quæ inſtruat, quæ corrigat, quæ in viam dirigat nil aliud aſſequamur, quàm ſterilitatem quamdam jejunam, macie evectam, contentionum plenam, quæque, & judicii libertatem nobis adimit, & à vera docentis naturæ ſemita quàm longiſſimè repellit.

IV. Pacatis rumoribus Chymicorum, novi motus contra Praxim excitati ſunt à tot novis Philoſophiis, hoc ſæculo excogitatis: *Carteſiana*, inquam *Democratica*, *Mechanica*, *Phiſico-Mechanica*, aliiſque innumeris; quarum Conditores, & horum aſſeclæ, cum Medicinam ne ſalutarent quidem unquam, eidem tamen ſe immiſcere, & de Morborum hiſtoria per ſpeculationem inſtituta judicare non dubitarunt. Horum exemplo Medici; facti omninò Philoſophi, (ab abſtractæ ſapientiæ tranquillitate allecti) Praxim Medicam. quæ lectulos ægrorum vix, ac ne vix quidem deſerere poteſt, in Philoſophiam contentioſam converterunt. Et quoniam per hos quinquaginta propè annos, in quibus tanti novitatum rumores invaluerunt, pauci admodum ſolidæ, & obſervantiæ Praxi vacarunt; ideò nemini mirum videri debet, quod libri Medici per id temporis duplici, juris facti, & uberrimè conſcripti, nil aliud revera ſapiant, quàm puram, & abſtractam Philoſophiam: naturæ interim judicia fracta jaceant, & depreſſa; Ipſaque Praxeos principia tantoperè turbata ſint, ut inter peritiſſimos hodiè non facilè conſtet, quid tenendum, cui credendum, qua demum via progrediendum ſit in abſolvendis morborum curationibus. Si conſideremus igitur Praxeos Medicæ ſtatum, eundem profectò commotum, ac prorſus turbatum per inania axiomata, & falſas quaſdam generalitates, aut à ſectis Medicorum diverſis, aut à præpoſteris legibus methodorum, ab idolis quibuſdam, & præjudiciis cuilibet Medico familiaribus productas, obſervabimus. Si verò illius ætatem, ex ſupradictis patebit, illam in ipſius adhuc pueritiæ finibus contineri; & parum admodum temporis inſumptum eſſe in eadem promovenda; nam ſi excipias felicia Græcorum tempora, in quibus floruit, ac penè ſuccubuit Medicina, Arabes eandem miſerrimè contriverunt; Latini in meliùs potiùs, quàm in majus promoverunt.

CAPUT XI.

De Fontibus Theoriæ, & Praxeos.

MEdicus jus ſuum in naturam recuperare non poterit, niſi parendo; naturæ enim parendo vincitur in Praxi per obſervationem: in Theoria verò per ſectionem, & cum Theoriæ baſi inhæreat Philoſophiæ, ea profectò Philoſophia Theoriæ Medicæ facem præferat, quæ naturam ſecat, & partes ejus debitè ſeparat, prout fecit *Democriti* Schola, feceruntque hac ætate quamplurimi experimentales Philoſophi; quorum induſtria, quàm ingens certitudinis cumulus Theoriæ Recentiorum acceſſerit, omnibus eſt in confeſſo. Poſtquam igitur notum fuerit, quid obſervando Praxis, quid ſecando Theoria valeant; tunc mens ambarum ſubſidiis conſtanter inſtructa, indicationes curativas deducat certas, & qualibet duraturas ætates in quantum ſcilicet rerum ferret inconſtantia, & viciſſitudo.

II. *Fieri non poteſt, ut idem ſentiant, qui aquam, & qui vinum biberunt?* Antiquum hoc adagium non parum quadrat in Medicos, tàm variis, & inter ſe pugnantibus ſectis hodiè diſtractos, multi enim ex illis, tàm veteres quàm novi (ut de Philoſophis ſentit *Franc. Baco fol. m.* 321.) liquorem biberunt in Medicina crudum, tanquam aquam, vel ſpontè ab intel-

tellectu manantem, vel per Dialecticam, tanquam per rotas ex Puteo, hauſtam. Undè nil mirum, ſi longè aliter ſentiant ac *Hippocrates*, ejuſque Aſſeclæ, qui liquorem biberunt. Poſteriſque exhibuerunt ex infinitis confectum obſervationum uvis, iiſque maturis, & tempeſtivis, & per racemos quoſdam collectis, ac decerptis, ſubinde in torculari preſſis, ac demum in vaſe repurgatis, & clarificatis. Convenerunt enim optimè hi ſagaces Viri, nil prorſus conferre leniendis hominum morbis, opiniones abſtractas, & ſyſtemata mentalia, quibus veluti ad columnam induſtria hominum alligatur, in Medicina excogitare, & fingere: ſed ingenium rebus ſubmittere, naturam parendo vincere, & auſtera prorſus obſervandi patientia, ea detegere præcepta, quæ convocatis generalibus Medicorum Comitiis, ab omnibus indiſcriminatim, tanquam certa ſalutis numiſmata recipiantur.

III. Hactenus Medicina curioſa, & nimia fuit in inanibus, ſtupens, & auſtera in contemplandis, commentandiſque paucorum hominum operibus, luſciosa, atque hebes in inveſtigandis naturæ, & morborum effectibus. Quamobrem quid mirum, quod antiquis adhuc cohibita finibus, nil certi pronunciare valeat de conſummata morborum hiſtoria, nec non de indicationibus, remediis, & præceptis cuilibet illorum neceſſariis; ſed magis magiſque confundatur, decreſcat, & quaſi hæreat; Eidemque à ſpeculationum ſummis exaltatæ illud idem accidat, quod ſtatutis *Ethnicorum*, quæ adorantur, & celebrantur, dum interim nec moventur, nec proficiunt. Contra artes mechanicæ experimenta jactantes, quaſi aura vitæ præditæ eſſent, quotidie creſcant, & perficiantur. His generaliter animadverſis, examinandum ſubinde erit, quìd quantumvè tùm Recentiores, tùm Antiqui in Theoria, & Praxi profecerint; quìd quantumve unaquæque illarum confert ad morbos rectè curandos.

IV. Theoria *Recentiorum* multò certior eſt Theoria *Galenicorum*; Illius namque fundamenta jacta ſunt in experimentis ſedulò, & coacervatim factis, è naturalis philoſophiæ præceptis penè depromptis; morborumque cauſas, & ſymptomata, non per incertas conjecturas, ſed per mathematicam veritatem, tanquam per radios Solis delineat, & demonſtrat; quæque olim apud Barbaros barbaræ evaſerunt, & apud doctos in dubium revocabantur, nunc clara luce coruſcant, diſcuſſa ambiguitatis nebula. Contra *Galenicorum* Theoria non ſolùm per inanem quæſtionum exercitationem, imbecillos multorum animos à recta Praxeos ratione abducit; verum moleſta rerum jam dictarum repetitione, inventionis ſterilitate argutiarumque dialecticarum in reiiciendis, & retorquendis argumentis oſtentatione denſiſſimas ſuæ Praxi tenebras obducit, & confuſo, prolixoque illo argumentandi genere, incertas pariter, & obſcuras indicationes in curandis morbis exponit: unde profectò tot abſurda, tantaque diſſidia in Secta, & Sectatoribus *Galeni* ſemper extiterunt. Quod ſuperiùs de Theoria *Recentiorum* diximus, hoc idem ipſorum Praxi auguramur impoſterum. Et cum omnes pene diſciplinæ ſingulari quodam Dei Beneficio, eſt diuturnis quaſi jactationibus hac ætate conquieſcant, & eximios quoque progreſſus faciat; neſcio quo fato ſola Medicinæ Praxis, antiquis adhuc cohibeatur finibus, tantiſque ſtadiis à Theoretica illius parte ſuperetur.

V. Praxis *Galenicorum* maximis propemodum intervallis *Recentiorum* Praxim antecellit, Siquidem ſive diagnoſeos, ſive prognoſeos, ſive curationum, illis Theoriarum fœcibus intermixtarum ſolertiarum, & pondus conſideremus, ingenti commendatione dignos judicabimus. Hæc majorum noſtrorum in Praxi felicitas, non aliundè proveniſſe mihi videtur, quàm ab immortali illa in obſervando patientia, quâ ſingulos hiſtoriæ morborum calculos non timidè, & per vices, ſed ordine gravi, atque maturo expendere decreverunt. Et cum Naturæ, atque experientiæ lumen perpetuum ſit, ac conſtans, ſic-

fieri vix potuit, quin illis ſuperſtructæ obſervationes, per tàm longas annorum ſeries, magis magiſque fuerint comprobatæ. Id præ cæteris in *Hippocrate* obſervamus, qui tanquam Vates inſpiratus, magna prævidens rei Medicæ adventura diſcrimina, ſi tale maturum, & repetitum obſervationum ſtudium negligeretur; primus omnium experientiam continuam, & coacervatam adhibuit, de Natura, naturam potiùs, quàm cogitationes proprias conſuluit; qua demum via, ad veros morborum fontes, Medicos perduxit. Recentiores contra per ſectiones, & experimenta rerum naturalium, aliquam Theoriæ certitudinem nacti, putarunt quod hæc eadem Theoriarum certitudo redundatura quoque ſit in hiſtoriam, & dogmata morborum curativa, abſque eo, quod hæc novis, & ſibi propriis indigerent exercitationibus. Unde non tantum illam ſolam omni ſtudio excoluerunt; ſed, quod his pejus eſt, de Praxi per regulas Theoriæ judicando, & utraſque adinvicem confundendo univerſam penè artem conturbato, & pernicioſis erroribus, quos hodierna Medicina moleſtè fert, anſam dederunt incredibilem. Theoriæ munus eſt rationem reddere phænomenon in morbis apparentium antecedentia cum præſentibus rectè comparare; occultas morborum cauſas, & veros cauſarum fontes inveſtigare, aliaque id genus explanare, ut Medicus in determinandis indicationibus apertiùs, nec Empiricorum more progrediatur. Praxeos verò, morborum hiſtoriam abſolvere, de adhibendis remediis, explendiſque indicationibus judicare graviora quæque curationem morborum ſpectantia per experientiæ leges examinare. Quique his contraria faciet, atque de Praxi per regulas Theoriæ promiſcuè judicabat, nunquam felices eventus in curandis hominibus expectet. Quamobrem qui ad veterum Practicorum, Scholæ *Coæ* aſſeclarum lectionem ſtudioſè ſe contulerit, quique ſingularem illam Praxeos vim, quantum poterit, fuerit imitatus: hunc demum veritati amicum eſſe, certò fatebimur. Urgete igitur hanc tàm præclaram occaſionem Juvenes; atque repudiatis malis Suaſoribus in antiquæ Praxeos ſtudia incumbite, a quibus tanquam uberrimis quibuſdam fontibus, omnis ad nos ſapientiæ Practicæ promanavit cognitio, & in illis profectò nulla alia ſtudia, aut ad uſum uberiora, aut ad laudem commendatiora reperiuntur.

VI. Quod ſpectat ad alterum argumenti caput, utrum magis curationi morborum conferet Theoria ne, an Praxi. Sciendum eſt antea, nullam hujuſmodi apud priſcos Græcos Medicinæ in Speculativam, & Practicam fuiſſe ſubdiviſionem. Primus *Jevain Medicus Arabum*, vel Speculationum jucunditate allectus, vel Praxeos labore in comparanda morborum hiſtoria, & obſcuriſſimis eorundem cauſis inveſtigandis perterrefactus, illam excogitavit; ſed paulò poſt ab *Alcorazoen* redargutus eſt, ut fusè notat *Averrhoes tract.* 1. *part.* 1. *ſuper Cant.* Neque enim mirũ eſt, ſi ulla hujus diviſionis mentio fiat in monumentis *Scholæ Coæ*, & reliquorum Græcorum ad Galeni tempora; nam, ut pluries, & ferè ad nauſeam hoc opere animadvertimus. Pro certo habebant illius Scholæ Profeſſores, Medicinam, uti ab obſervatione originem habuit, ità & per obſervationem, addiſcendam ac ad uſum publicum reducendam fore. Quodque nos per leges Theoriæ id illi ſola mentis perſpicacitate longo uſu confirmata peragebant; qua perpenſis, ac amuſſim antea-ctis de Natura, & hiſtoria morborum obſervationibus, & ad ſanandum hominem ſeriò accomodatis, indicationes curativas decernebant. Interea temporis *Empirica* quoque *Secta* caput extulit; hæc abnegatis quibuslibet Theoriis, imò quolibet ratiocinii, genere in Medicina; ſola in curandis morbis utebatur experientia, ſed ea merè ſtupida, non repetita, caſu, non ductu inventa, ac prorſus circumforanea; cujus de cauſa, tot tantaque abſurda Medicinæ ſupervenerunt, ut actum penè de illa eſſet, niſi Galenus ſæculo circiter primo Æræ Chriſtianæ, præſentaneo remedio,

dio, ideſt inſtituta, vel potiùs ſtrenuè, ac prudenter confirmata *Secta Rationali* creſcentium errorum vim cohibuiſſet. Hæc duobus veluti fulcris innitebatur, rationi ſcilicet, & obſervationi, Rationi tamen præcipuæ tunc temporis tribuebantur partes, tum quia verebantur, nè in eos inciderent errores, quos antea reprehenderunt in *Empiricis*, falsò obſervandi genere utentibus; tum etiam quia elegans, & argutum ratiocinium, quod Secta illa, & inter cœteros Galenus præ ſe ferebat, magis alliciebat animos, quàm auſterum, patiens, & repetitum obſervandi genus quod præcipiebat *Schola Coa*. Ab eo igitur tempore aliqualis veluti ſub diviſio Medicinæ in ratiocinantem, & obſervantem orta eſt, & per ſubſequentes ætates frequentata magis fuit, donec tandem ab Arabibus manifeſtè ſeparata fuit in Speculativam, & Practicam, ſicuti revera hodie in uſu eſt. Speculationes hæ ſive Theoriæ, quoniam ſingulæ alicui Philoſophiæ innitebantur, & juxta illius præſcripta decernebant: pro varietate Philoſophiarum, variæ quoque ſemper fuerunt, & exindè varia in Praxi Medica conditio, & fortuna *Valeſius* Vir doctiſſimus præcepta practica hinc indè quamplurima ſuis ſcriptis inſeruit, & plura forſan inſeruiſſet, niſi rerum dialecticarum ſtrenuus aſſertor, & vindex, de hiſtoria, curationeque morborum per contentionem diſciplinam, pronunciaſſet. Eodem charactere notandi ſunt *Argenterius*, *Maſſarias*, *Mercatus*, & magna pars Galenicorum; qui per tria ſuperiora ſæcula floruerunt; præ cæteris tamen *Capivacius*, cujus opera ob rationes ſupradictas acriter notavit *Gaſp. Hofmannus*. Contra feliciter inſtitutâ, ac promotâ hoc ſæculo Philoſophiâ naturali & experimentali; eidemque admotâ, & innixâ Theoriâ Medicâ, quis eſt, qui non fateatur Praxim exindè dilucidè explicatam, confirmatamque fuiſſe?

VII. Poſtquam Medici per principia Geometrico-mechanica, nec non per experimenta Phiſico-Mechanica, & Chymica corporis animati ſtructuram, & affectus examinare cæperunt, non ſolum innumera ſuperioribus ſæculis ignota detexerunt; ſed cognoverunt, re vera corpus humanum, quoad actiones naturales, nil aliud eſſe, quàm complexum motuum chymico-mechanicorum, à principiis tamen purè mathematicis pendentium. Nam ſi compagem illius attentè quis luſtraverit, inveniunt profectò in mandibulis, ac dentibus forficem, in ventriculo phialam, in venis, arteriis, cæteriſque canalibus tubulos hydraulicos; in corde embolum, in viſceribus cribrum, ſeu ſecernicula, Follem in thorace, vectis potentiam in muſculis, trochleas in angulis oculorum, & ſic de reliquis. Et quamvis Chymici per voces fuſionis, ſublimationis, præcipitationis, &c. phænomena rerum naturalium explicent, & ita Philoſophiam ſeparatam conſtituant; re vera tamen ea omnia ad vires cunei, æquilibrii, vectis, elateris, & ſimilium mechanices principiorum referri debent. Cum igitur effectus naturales corporis animati nulla alia via facilius, clariuſque explicari poſſint, quàm per principia mathematica experimentalia, quibus ipſamet loquitur natura: putamus pariter effectus ejuſdem præternaturales, & morboſos via alia certiùs, & evidentiùs demonſtraturos, quàm prædicta: adeoque Theoriam, quæ talibus innititur principiis, eſſe reliquis omnibus certiorem. Si morbi à ſolidis vitiatis dumtaxat penderent, certè origines, & cauſæ effectuum morboſorum in eis exiſtentium facillimè per antedicta principia inveſtigarentur, notarenturque: at quoniam major pars illorum fluidis variè effectis originem debet, ideò nil mirum, ſi per principia theoretico-philoſophica, veram ac genuinam morborum cauſam inveſtigare unquam poterimus. Quiſquis enim in quacunque Hypotheſi, & Philoſophia vel peritiſſimus, poſt longas meditationes, exercitationeſque inſumptas in inveniend a vera natura partium componentium quoſcunque humores; tandem coactus erit fateri, quod minima componentia humorum ſivè naturalium, ſivè mor-

boſorum corporis humani viventis, nulla arte, & nullis ſpeculationibus inveniri, ac determinari unquam poterunt? Ut quidquid hac de re Medici aſſerere conantur, nil aliud verè ſunt, quàm ingens fatui; qui rei corticem ne quidem attingunt. Quamvis ignota nobis ſit talium humorum vera configuratio, & textura: ad curationem tamen ſufficiet, per experientiam noſſe varios eorundem motuum progreſſus, exitus, & declinationes, qui utpotè à Natura excitati, & directi, veros indicationum fontes nobis adaperiunt, in exhibendis, mutandisque remediis. Hæc cum vera ſint, fatebimur ſanè, artem curandorum hominum, ſolo uſu, & exercitatione comparari, adeòque Praxim præ Theoria (quod fuit alterum ſuperioris argumenti caput) curationi morborum magis conferre. Subtiliori quolibet Methamatico: ſubtilior eſt Narura; ideò quæcunque de Medicina meditatus fueris, pro veris non habens, niſi prius ad lydium Praxeos lapidem revocaveris; quod ſi repetita experientia inveneris vera, pro veris ſemper habeto. De bono, aut malo viro judicare non poteris, niſi guſtaveris; Perfectus Muſicus non erit, niſi cecinerit: Nec Miles ſtrenuus, niſi bella geſſerit. Multa homines in Muſæis excogitant, quæ rationi conſona, ac prorſus certa exiſtimant; ſed quando ad uſum deſcendunt, non ſolum abſurda, ſed penè impoſſibilia deprehendunt. Contra quamplurima, (præcipuè ſi de curationibus, & remediis loquantur) dum primò proponuntur, inutilia, rationique omninò contraria judicantur; vel quia Hypoteſi noſtræ ad amuſſim non quadrant, vel quia probabilem illorum rationem reddere neſcimus. Si tamen ad Praxim, & experientiam revocentur, utilia, & certa experimur. Subſidia igitur multò ampliora Medicinæ acceſſura fore ſperamus, ſi Theoriæ, & Praxi talia impoſterum utriuſque dentur, qualia utriuſque debentur.

CAPUT XII.

Methodus ad Tyrones de Morborum Hypotheſi rectè conſtruenda.

QUÆ fundata ſunt in Natura, creſcunt: & perficiunt; quæ verò in opinione variantur, non augentur. Hoc ultimum accidere potiſſimum in re Medica, quando Hypotheſi minus certæ, ac merè opinativæ innititur, ut quotidie obſervamus. Imo ſi diligenter quiſpiam inquirere velit, quid præ cæteris impediverit, quo minus, certum aliquod ſyſtema de re Medica determinari potuerit, non alia de cauſa factum id eſſe inveniet, quàm quod Medici, vires mentis viribus experientiæ debitè accommodare, atque adjungere noluerunt. *Ceſalpinus* Italus acutiſſimus primus omnium ſanguinis circulationem detexit, eamque 24. horarum ſpatio fieri judicavit, ut fusè notat *quæſt. per pat. lib. 5. quæſt.* 4. Quoniam tamen ſola mentis acie, ad præclarum hoc pervenit inventum, nec unquam opportunas eidem perficiendo anatomicas obſervationes, rerumque naturalium experimenta adhibuit ideò nil mirum, ſi operis argumentum reliquerit imperfectum, & ipſe velut Athleta quidam Dialecticus, mentis viribus duntaxat confiſus, acciderit in arena. Quod animadvertens *Harveus*, non ſolùm rationem, ſed experientiam ipſam hac de re conſulere voluit; idcircò tandiù naturam experimentis vexavit, tandiuque ſectionibus anatomicis laceſſivit, donec tandem ad veritatem fatenda coëgerit. Et ità præter omnium expectationem ex quadam veluti miſtione rationis, & experientiæ æternum circuitionis inventum complevit; quod ſanè tanquam nuncius veritatis trans Aples, atque trans maria, in omnes denique Medicorum omnium academias admirabili celeritate penetravit, & ab omnibus indiſcriminatim receptum fuit. Quibus ſanè de cauſis, puto eidem non eventurum, quod ventis ſolet, qui cum vehementiſſimi ſint, undè oriuntur,

ad longinquas tamen regiones fracti ferè, debilitatique perveniunt; ſed quod ingentibus, & peramplis fluminibus, qui cum ab ortu ipſo magna ſint, perpetuò tamen aucta, & tumefacta progreſſu, eo majores undas volvunt, eo amplioribus feruntur alveis, quo à fontibus ſuis longius receſſerunt.

II. Studia ſunt opinionis, non Naturæ, quæ jactarunt hactenus *Practicantes*; ut reliqua ſileam, præſto nunc ſit ſola febris, de cujus eſſentia tantæ hoc ſæculo excogitatæ ſunt Hypotheſes, ut bilem moverent ſagacioribus. *Jacobus Sylvius* cum univerſa *Bantekœi* Schola judicavit, calorem non eſſe febris cauſam, ſed effectum, & ſymptomata, pulſumque celerem non eſſe unum ex ſignis indicantibus ſanguinem celeriùs moveri, ſed tardiùs, adeoque febrium omnium eſſentiam in coagulatione, ſive incraſſatione ſanguinis conſtituit; hac fretus opinione, ſanguinis miſſionem in curatione febrium, nec non remedia calorem temperantia prohibet; laudat contra ſpirituoſa volatilia, aliaque hujuſmodi ſomniatam ſanguinis coagulationem diſſolventia, quæ indifferenter quovis morbi tempore in omnibus febribus præſcribit, ut Hypotheſi è cerebro, non ab hiſtoria facti deductæ ſatisfaceret. *Helmontius*, & parum ab eo diſcedens *Campanella* crediderunt febrem non eſſe morbum, ſed morbi remedium, à Natura potiſſimum excitatum, ut peccantem materiem humoribus confuſam eliminaret; quamobrem decreverunt præcipuum curationis ſcopum in omnibus febribus eo potiſſimum collimare debere, ut ignis hic febrilis augeatur per calefacientia remedia, & naturam, ut ajunt, roborantia, quo faciliùs, citiuſque hoſtem cervicibus ſuis imminentem poſſit deturbare. *Henricus Screta Dioclis* ſententiam oblivione ferè conſepultam excitans, febres omnes ab inflammatione viſcerum deducit; & cum inflammatio obſtructionem tubulorum, ſivè, ut ait, impeditum ſanguinis circuitum præſupponat, idcircò damnatis phlebotomia, purgatione aliiſque nimium ſanguinis ardorem deprimentibus, ſivè refrigerantibus remediis, curationem illarum omnium inſtituit per medicamenta diſſolventia, ſpirituoſa, alchalia, volatilia, & hiſce analoga præſuppoſitam viſcerum inflammationem, obſtructionemque reſolventia. *Carteſiani* Philoſophi ſuis inniҳi principiis, nova quoque febrium excogitarunt Hypotheſim; putant illi, in Naturæ ſtatu materiam ſubtilem veloci curſu maſſam ſanguinis continuò permeare, & recto tramite poros ejus percurrere; qua ratione naturales in humoribus fermentationes producit, & fovet; at ſi contigerit poros illos conturbari, & craſſiori ſubſtantia oppleri; materiæ ſubtilis velox, & continuatus tranſitus impeditur, hinc illa in ingentes concitata agitationes, quo priſtinum, ac liberum per maſſam ſanguis iter recuperare poſſit, motus excitat in ſanguine vehementiſſimos; quos febrim appellant; pro cujus abſolvenda curatione ea remedia neceſſaria judicant, quæ ſpiritu, & tenuitate ſua valeant craſſam illam materiem poros ſanguinis opplentem & illorum rectitudinem ſubvertentem, diſcutere, ſolvere, & per ſudores, aliaſque Naturæ vias eliminare, ut ita materia ſubtilis liberum iter nacta, non impetuosè, ſed leniter, & juxta Naturæ leges per humorum ſubſtantiam, & ut ajunt, poroſitatem transmeare valeant.

III. *Silvii de le Boë, Bontekœi, Craanenii Jones, Piens*, aliorumque infinitorum de febribus Hypotheſes, quæ ex Tranſalpinis potiſſimum ad nos devenerunt, omnibus ſunt notæ, nec iiſdem recenſendis fruſtra tempus impendemus; nota pariter eſt, & Galenicorum de febris eſſentia opinio, qui falsò imbuti præjudicio humores animalium viventium putreſcere poſſe, quod dubitarunt aſſerere, quod præcipua febrium pars ab eorundem putredine originem ſuam deducat, vulgarique illa opinione decepti, quod humidum ſit productivum putredinis; ab aquæ potu tantoperè abhorrebant in febribus; ut permittebant ægrotantem in imminens potiùs vitæ periculum delabi, quàm ne mini-

mam aquæ guttam eidem tribuere; undè plurima in libris numerantur exempla eorum, quibus febre graviter æſtuantibus, cum aquæ potus omninò interdiceretur: cor, & pulmones arefacti, & prorſus emarcidi fuerunt poſt obitum detecti. Hiſce adnotatis, quilibet animadvertere facile poterit, inter tot novas opiniones, & nová ſeculi cogitata, nec certiorem curandarum febrium methodum habitam, nec illius naturam elucidatam, quin potiùs confuſam magis, ac perturbatam. Febris denique adhuc ardet, adhuc inquam? & in ſcholis, & in ægrotantum laribus; ejuſque incendia latiùs propagata ingemuiſſe Orbis, niſi inter tot Scriptores unus hoc ævo præluxiſſet *Thomas Sydenhamius* artis noſtræ ornator, & ornamentum, qui ſepoſitis opinionum commentis ad obſervationes prorſus ſe dedit, & à prima ætate ad extremum uſque ſenium cum natura cohabitavit; qúa ratione demum probabiliorem de febrium indole Hypotheſim curationemque patefecit; tantaque ingenii, & doctrinæ laude iiſdem curandis excelluit, ut à conterraneis ſuis Medicus febrium vulgò eſſet nuncupatus; prout ab Anglis peregrinantibus pluries per Italiam audivi.

IV. Si quis paulò diligenter nonnullas *Recentiorum* Hypotheſes earumque fundamenta examinaverit; fatebitur profectò Auctores illos, vel ad delactionem novo ſpeculandi genere aſſerendam motos fuiſſe, vel opportunas iiſdem efficiendis leges ignoraſſe. Tot namque Hypotheſes (ex his judicari poterit de reliquis) de chylificationis natura hoc ſæculo prodierunt; quot experimenta; aut furno eduxerunt Chymici, aut è laboratorio Naturæ Philoſophi experimentales; utrique ipſorum cum obſervaſſent, ex mixtione duorum, vel trium corporum prodire tertium quid, coloris ſubalbi, non dubitarunt aſſerere, quod eodem propemodum artificio chylus in ventriculo elaboretur, & ad mutationem in ſanguinis naturam diſponatur. Et quod gravius his eſt, indicationes curativas in cruditatibus inappetentiis, aliisquæ læſæ chyloſeos malis quæ à diuturnis talium morborum, eorumque ſymptomatum obſervationibus peti debebant, ab exterioribus illis, ac fortuitis dumtaxat rerum experimentis, & mixtionibus petierunt. Sed præterquam quod falſum eſt, quod coctiones, ſeparationes, diſſolutiones, aliæque viſceribus animalium naturales functiones adamuſſim fiant, ac in furno chymico fieri ſolent; hic intempeſtivis tranſitus à duobus vel tribus experimentis cujuſcunque demum generis, ad formanda ſyſtemata generalia, non ſolum præcludit nobis viam, quæ ad detegendam cujuslibet rei naturam recta ducit; ſed novis in dies atque novis obruit erroribus in Praxi Medica exercenda.

V. Neque quis putet, me malè adverſus Hypotheſes affectum, paulò durius eaſdem præfato dicendi genere tractaſſe, quod idem eſt, ac in Medicina ratiocinium negare. Nam præterquam quod ſtudium illarum, dum naturæ legibus adamuſſim reſpondent, ſemper proſecutus ſum, illudque aliis ſuaſi, ità nihil magis mihi cordi fuit in hoc opere, quam Hypotheſim obſervationi ſtrictiùs quàm antea adjungere, & aliqualem inter eas concordiam procurare. Quod verò moleſtus interdum, ac fermè putidus primo hoc libro fuerim, in afferendo de Hypotheſibus judicio; effecit id tum nimius Medicorum in iiſdem hoc ſæculo excogitandis abuſus, tum præpoſtera ad curandos morbos earundem applicatio. Formica colligit, & utitur, ut faciunt *Empirici*, qui hinc inde experimenta venantur, iiſdemque, nec obſervatione repetita confirmatis, nec diluculò examinatis, ratiocinio paulo poſt indiſcriminatim utuntur. Aranea ex ſe omnia fila educit, neque ullam à particularibus materiem petit, ita faciunt Medici ſpeculativi, ac mere ſophiſtici. Apis denique cæteris ſe meliùs gerit: hæc indigeſta è floribus mella colligit, deinde in viſcerum cellulis concoquit, maturat, iiſdemque tandiu inſudat; donec ad integram perfectionem perduxerit. Hoc genus Medi-

dicorum Apis æmulum deſideratur in arte noſtra ; nonnulli namque tantum abſtrahunt, donec ad materiam potentialem, & informem pervenerint. Alii contra cum nimij ſint in particularibus ſenſui ſubjectis, nec ratione examinatis ; tanta rerum confuſione, tantopere interdum turbantur, ut nonnulla tanquam nimis humilia aſpernentur, nonnulla verò ut nimis ardua pertimeſcant.

VI. Dum interdum conſidero vim, & effectus imaginationis Auctorum, qui ad novas excogitandas Hypotheſes ſunt proclives ; obſervo, duabus potiſſimum de cauſis ad hoc innovandi ſtudium compelli; vel ut aucupentur gloriolam, qua novi rerum, aut opinionum inventores cumulari ſolent, & qui auctoribus parebant, ipſi inter Authores recenſeantur ; vel potiùs cum diu lectioni librorum inſudaſſent, ut probabilem aliquam rerum rationem inveniret, nec eam inveniſſent ; tunc ad res marte ſuo examinandas, de iiſque rationes reddendas ſe contulerunt. Quæ ſi contingebat, ut illis, vel aliis doctis viris arriderent, majoris gloriæ avidi, ſuper eas integrum mundi, aut alicujus artis ſyſtema brevi ſtabiliebant. Et quoniam hi homines forti imaginatione ſunt præditi, maximèque abhorrent audire ſervum ſecus alienæ opinionis, ſuam mordicus tenent, cæteriſque omnibus certiorem exiſtimant. Si quid legendo, vel experiundo invenerint, quod vel nimium Hypotheſim ſuam confirmat, non ſolum in ſuas partes trahunt, & hypotheſi variè confarcinant, ſed ſummis laudibus, tanquam rem certiſſimam deprædicant. Cœterum ingens ille amor ſyſtema ſuum æternum ſtabiliendi, ideas mentis mille modis confundit, & objecta rerum talia ſæpiſſimè illis repræſentat, qualia reperire cupiunt, non qualia revera ſunt.

VII. Sed ad rem. Hypotheſis ut perpetua ſit, & ſtabilis ; neceſſe eſt, ut non ab Authoris ſui mente omninò educatur, ſed ab ipſis rebus prodeat ab obſervationibus, & certis naturæ phænomenis pendeat adamuſſim. Specimen hujus veritatis inter cæteros Philoſophantes nobis exhibent Aſtronomi. Totius Aſtronomiæ cardo eo potiſſimum vertitur, ut ex obſervatis primò corporum cœleſtium phænomenis, intellectus poſtea aſſurgat in Theorias, ſive in Hypotheſes ad normam Geometriæ accuratè delineatas ; quibus animo præconceptis, doctèque examinatis, prædici demum, & calculo definiri poſſint corporum eorundem motus, ſitus, atque Syzigyæ. Primò igitur ingentem obſervationum ſeriem ſibi comparant Aſtronomi, deinde in Theorias aſſurgunt, ut probabilem illarum rationem reddant. Et quamvis complura, eaque inter ſe contraria cœli ſyſtemata conſtituerint, *Ptolemaicum* nempe, *Copernicanum*, *Thychonicum*, *Semitychonicum*, &c. in Aſtrorum tamen prædicendis phænomenis, eorumque motibus ſupputandis ; ideſt in prædicendis ecclypſibus, aſpectibus variis planetarum, &c. ne nimium quidem in prædicenda adamuſſim veritate inter ſe diſcrepant. Hujus rei arcanum ex eo potiſſimum pendet, quod quilibet Aſtronomorum, quamvis peculiarem aſtrorum Theoriam ſuam quiſque animo conceperit ; ſingulorum tamen Theoriæ ab una eademque corporum cœleſtium conſtanti obſervatione prodierunt, nam quicquid obſervavit unus, obſervavit etiam & alter. Sola ratio (quæ ſub Theoriæ nomine venit) cur illa tali modo appareant, & fiant, cum ab hominum voluntate dependeat ; varia ſolet eſſe, prout varij ſunt modi concipiendi, & ſe explicandi ſingulorum hominum. Idcircò licet in ratione, ſive in Theoriis diſcrepent, quoniam tamen ſingulorum ratio iiſdemmet cœleſtium obſervationibus inhæret ; nil mirum, ſi in prædicenda veritate concordes inveniantur.

VIII. Aſtronomorum veſtigiis inhærere deberent Practici in efformandis morborum Hypotheſibus. Hoc efficient, ſi prius idioma didicerint, quo Natura loquitur, & modos, quibus eadem exprimitur : ideſt longam in obſervandi juvantium, & lædentium eventibus exercitationem. Poſtquam igitur per diuturnas obſer-

ſervationes innotuerit tale quid in aliquo morbo frequenter, ac perpetuò tali modo ſuccedere: tunc mens aſſurgat ad formandam Hypotheſim, eamque ſtabiliendam ſuper prædictos conſtantes Naturæ motus in hoc, aliove morbo tum producendo, tum ſanando. Hujus veritatis, præter experientiam, aſſertorem habemus *Dominum Sydenhamium* in affectionis hyſtericæ determinanda Hypotheſi. Putat hic hyſteriam produci à fracto, ac penè elanguido ſpirituum tono, cujus de cauſa ineffervеſcentias, motuſque inordinatos adaucti, hyſtericas convulſiones cum ſociis ſymptomatis producunt. Hypotheſim hanc non eduxit Vir clariſſimus è phantaſiæ ſinu, ut vulgò ſolent; ſed poſtquam pluries atque pluries obſervavit ſanguinis miſſionem, purgantia, ſyrupos acidos, aliaque hujuſmodi ſanguinis tonum enervantia remedia; necnon mœrorem, vigilias, jejunia, cibos pravi ſucci, ſimileſque cauſas aut attuliſſe, aut exacerbaſſe hyſteriam. Contra chalybem, theriacam, medicamenta exhilarantia, & ſpirituoſa, oleoſa, equitationem, & longam moram in aëre ruſticano, vina herbis amaricantibus alterata, & ſimilia, eandem vel eradicaſſe, vel magna ex parte mitigaſſe; non dubitavit aſſerere, ac in Hypotheſin aſſurgere, quod hyſteria producatur à fracto, ac penè elanguido ſpirituum tono, & maſsâ ſanguinis, nobiliori, ſive balſamica ſui parte depauperata. Ab eademque Hypotheſi indicationes curativas petendas eſſe conſtanter affirmavit, & experimentis comprobavit.

IX. Quoniam præcipuum Hipotheſeos munus eſt rationem reddere phænomenon in morbis apparentium, quo mens apertius prodere poſſit in hauriendis indicationibus curativis; neceſſe pariter erit, ut ea innitatur, ſive ut pronunciet per leges principii alicujus generalis, rebus omnibus communis, quodque ſit evidentiſſimum. Tale principium non aliud eſſe poterit, quàm figura, & motus. Figura, namque talis eſt, quale verè eſt, ſive percipiatur, ſive non percipiatur à ſenſu; vel, eo modo percipiatur quo eſt, vel quovis alio modo percipiatur. Motum pariter cum ſingula corpora ſuum habeant (quies abſoluta in corporibus non datur) per eumque omnes illorum alterationes, ſive in meliùs; ſive in deteriùs producantur; fieri vix poteſt, quin ratiocinia à primariis hiſce duabus corporum paſſionibus pendentia, certiora ſint aliis, principio alicui hærentibus longè diverſo. Patet id in Theoria *Recentiorum*, quæ utpotè fundata legibus mechanices figuræ, & motus, feliciùs, certiùſque phænomena morborum ſolvit, quàm *Galenicorum* Theoria inanibus qualitatum primarum, aut occultarum commentis addicta. Obiter hìc monendum in confirmationem antecedentis, atque etiam præſentis Theſis, quod quamvis plures excogitari poſſent circa morborum generarationem, curationemque Hypotheſes, toto, quod ajunt, cœlo inter ſe diverſæ, & aliquando, quaſi per jocum fictæ; dummodò tamen ſingulæ eaſdem jactent ſtabiles, & continuatas morborum obſervationes; ſingulæ pariter æquè feliciter morbos curabunt, ſicuti nuper de Aſtronomis in re ſua animadvertimus.

X. Certum eſt Praxim à quadam veluti mixtione rationis, & experientiæ oriri, & per eandem confirmari; ſed ut tale inſtitutum feliciter, & ſine erroribus progrediatur, neceſſarium præ cœteris eſt, ut alter alterius jus non immeritò ſibi arrogèt; ſed poteſtas judicandi, & decernendi in morbis, ſolis tribuatur obſervationibus, phenomena morborum ſolvendi, & rationem reddendi apparentium naturæ motuum concedatur Hipotheſi. Quod ad me attinet, Hypotheſi eouſque inhæreo, quouſque video Naturæ veſtigiis adamuſſim reſpondere, à quibus ſi vel minimum receſſerit, relicta Hypotheſi Naturam ſequor, optimam ſemper Ducem. Nam cum ſpecificæ humorum alterationes, depravationeſque in ſingulis morbis, vix, ac ne vix quidem penetrari poſſint ab humanæ mentis acie; curationes pariter eorundem dirigere cogemur non ad

eſſen-

Le affezioni [illegible]
de giusti per la gradenza [illegible] e affievoliscono, [illegible]
mori [illegible] ordinati, come quelle della Religiosa
D. M.a [illegible] Ciegoni,

eſſentialem illorum naturam, ſed ad cauſam eorundem magis generalem; variando ſubinde curandi methodum, vel pro indicio Naturæ ſpontaneo, quo in morborum eradicatione illa uti ſolet; vel experientiæ noſtræ repetitæ, qua demum certiores evadimus, per quod medicationis genus quilibet morbus eliminari debeat, Sciant interea Tyrones, non aliud dari certius ſignum, hypotheſes, & ratiocinia noſtra eſſe vera, quàm, ſi cùm ad Praxim redacta ſunt, curationes morborum juxta illorum præſcripta feliciter ſuccedunt; alitèr, nimis eiſdem credendum non erit. Quique hoc neglecto monito in pernicioſos errores incident; magis atque magis ignarem Vulgum excitabunt ad objiciendum nobis ſcomma illud turpiſſimum. *In Medicina decantantur tenebræ, & noctuæ philoſophantur Athenis.*

XI. Non opinandum, ſed certò, & oſtenſivè ſciendum. Neque diſputandum, ſed experiendum quid Natura faciat, aut ferat; & quod ipſi per ſpeculationes attingere non poſſumus, id in Natura impoſſibile non ſupponamus, artis noſtræ infirmitatem in Naturæ calumniam vertentes. Sedulò, atque aſſiduè cogitandum nobis eſt, ut novi modi, & novæ leges detegantur pro ſanandis morbis incurabilibus; quorum nonnulli licet revera incurabiles ſint: quamplurimi tamen tales ſunt ob noſtrarum virium tenuitatem, non verò ex impoſſibilitate eorundem; nam ſi pluries ab aliis Medicis curati ſunt, ut hyſtoriæ teſtantur, cur id perpetuò non fiat? non video. Novi modi, novæque leges detegantur, ut rectiùs, faciliùsque ſanentur ij, qui vulgò curabiles judicantur. Ut vita ad longam ætatem producatur, ſive inveniatur methodus de retardanda ſenectute. Ut vera ſanguinis, aliorumque humorum natura, ſive genuina eorundem componentia tandem aliquando nobis innoteſcant: idque vel per analogiam cum aliis liquoribus animalibus, aut vegetabilibus, vel per inſpectionem microſcopio factam, ſtatim ac è corpore educuntur, eoſdem ſuper pellucidum vitrum extendendo, vel alia analyſi magis conformi. Ut reficiantur ægroti in ipſo mortis agone conſtituti. Nil enim turpius eſt, quàm dum Medici aegrotum biduo, aut triduo ante mortem tanquam incurabilem deſerunt; nec nova utque nova remediorum genera, uſque ad ultimam vitae lineam pertentant, nam quouſque anima corpori ineſt, ſemper aliquid ex admirabili ante noſtrae utilitatis ſperandum. Ut remedia ſpecifica, & cuilibet morbo infallibiliter reſpondentiae dignoſcamus; aliaque ſexcenta, quae deſiderantur adhuc in arte praeſtantiſſima: Atque ita novis elemoſynis per manùs noſtras humanam familiam docet rerum Conditor, & Creator Deus.

CAPUT XIII.

Quanti interſit praecepta, ſivè certas, conſtanteſque regulas ſtabilire, ad quas judicia ſua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis mærens, perplexuſque Medicus.

Quamvis ex antecedentibus Theoriæ, & Hypotheſes neceſſariae ſint in Medicina tùm ad inveſtigandos morborum effectus, & cauſas, tùm ad methodum rectè dirigendam; Quoniam tamen dum ad aegrotum lectulos ſumus, ut de curatione quidpiam decernamus, frequenter expectationem noſtram deludunt; Et aliquando, quae circulationi ſanguinis (Hypotheſi ſanè omnium certiſſimae) contraria ſunt, aut videntur, aegrotis utilia deprehenduntur. Idcircò putamus, nil magis in arte noſtra opportunum eſſe, quàm nova in dies inveſtigare praeceptorum genera: ſivè ſententias quaſdam longo uſu, & maturâ confirmatas experientia, diagnoſin, prognoſin, curationemque morborum ſpectantes, utpotè quae ad rationes ſaepiùs cap. 2. §. 7. 8. & ſeq. traditas non ſolùm rarò fallunt, ſed ſtatim, & abſque multis Theoriarum ambagibus, veras, perpetuasque agendorum indicationes nobis manifeſtant. Neque mea haec opinio com-

commentum eſt animi timidi, ac ferè ſemper dubitabundi, ſed ſcribendi, docendique methodus ab *Hippocrate* ſuis omnibus in libris, & poſt illum à ſagacioribus quibuſque Practicis conſtanter obſervata. Atque ſi certò non cognoviſſet Vir ille magnus præceptivam hanc methodum, tùm hominibus curandis, tùm confirmandæ Medicinæ, eſſe cœteris omnibus utiliorem, præſtantioremque, eandem profectò ità mordicus non retinuiſſet in exercenda Praxi ſua. Libriſque, ut diximus, conſcribendis. Nos igitur illius veſtigia ſecuti decrevimus, nonnulla hìc exponere præcepta; quæ vel per optimorum librorum lectionem, vel per repetitam in variis Italiæ Xenodochiis obſervationem nobis certò innotuerunt ità ad illorum exemplar Tyrones nova in dies atque nova præceptorum genera inveſtigare conentur. Sint igitur.

In principiis acutorum morborum, ac inflammatoriorum purgandum non eſt, præſertim per cathartica vehementiora. Neque dicas multas febres ab adhibito purgante in principio ſtatim jugulari; nam re diligentiùs conſiderata, tales febres, vel erunt ſynochæ leves, vel meſſentericæ à cibis parvi ſucci copioſiùs ingeſtis, & primis viis adhuc hærentibus productæ: non autem verè acutæ, quæ tam brevi tempore non deſinunt, ſed, *Hipp.* teſte 14. diebus citiùs, aut ſeriùs judicantur. Et quoniam cauſa illarum in principio morbi confuſa eſt ſanguineæ maſſæ, eidemque altè immerſa (quod Antiqui ſtatum cruditatis vocabant) ac per conſequens ad depurationes impar; ſi tunc temporis purgans medicamentum propinaveris, vel educes, quæ educenda non erant, vel jugulabis ægrotum, vel quod frequentiùs obſervavi, febrem exacerbabis, ſi fuerit ſimplex, duplicabis: innumeraque produces ſymptomata, quæ antea, vel non erant, vel erant mitiora.

Porrò initiis acutorum non ſolum purgandum non eſt; ſed neque diaphoretica volatilia, & reliqua hujuſmodi impetum facientia remedia exhibenda; ſanguinis enim tum temporis ſat ſuperque inflammatus, imo ad depurationes prorſus impar, ob cruditatem, confuſionemque peccantis materiæ illum exagitantis, ab antedictis remediis, magis magiſque irritatur, & excandeſcit. Et exinde præceps ruit in caput, aut alia viſcera, in quibus læthales ſtagnationes, vel alia quamplurima producit ſymptomata, quæ ante illorum uſum non apparebant; utpotè deliria, vigilias, ſudores non judicantes, anxietates, angores, ſitim, & reliqua hujus generis: ipſe tamen nil frequentiùs obſervavi poſt purgans, vel aliud nimis impetuoſum remedium initio acutorum præſcriptum, quàm febris exacerbationem, aut reduplicationem.

Inflammatione pleuræ, inteſtinorum, veſſicæ, &c. laboranti, ſi derepentè remiſerit dolor affecti loci; febris verò augeatur cum pulſu intermittenti, ac debili, & reliqua pariter augeantur ſymptomata: pro certo habeto, ſuperventurum paucis horis elapſis delirium, & delirium paulò poſt mortem ipſam excepturam: in gangrænam namque deſiiſſe morbum denotatur.

II. Pleuritici, quibus abſceſſus fiebant ad aures, omnes ſanabantur, ut pluries vidimus.

Qui febrium initiis conatum vomendi habuerunt, & negligentia Medici, vel Naturæ debilis impotentia, non vomuerunt, progrediente morbo graviſſimis correptos diarrhæis ſæpiſſimè vidimus.

Obſtructione viſcerum laborantibus, ſi facies naturalem, & vividum adhuc ſervat colorem, talium hominum curationem ſuſcipito; nam facilè ſanabuntur. Si verò facies à naturali ſtatu multum receſſerit, & pallor cum macie omnia occupaverit, ſi poteris curationem non ſuſcipias; taliter enim affecti non ſanantur. Uteri tamen cancro affectis aliter ſe res habet: in iis namque faciei color à naturali non recedit, ſed genas perpetuo roſeas habent.

In peripneumonia ſi febris, tuſſis, & reliqua ſymptomata exacerbentur quinta die,

die, quò major exacerbatio; eò mors certior ſeptima die.

Si ructus acidi, abſtine à vino, & ſanaberis: loco vini aquam aniſo, aut cinnamomo alteratam ſumito; ſanatus verò, denuò vinum aſſumas.

III. Iſchiade correptis, eadem horâ, vel paucis elapſis à prima doloris invaſione, ſi purgans medicamentum dederis (ipſe uti ſoleo ſyr. de ſpina pontica cum vino) vix abſoluta hac, aut ad ſummum altera, quam propinaveris purgationem, æger certò ſanabitur; non ità verò, ſi morbus ad plures dies, & menſes fuerit protractus.

In morbis nunquam ab ægro diſcedas, niſi linguam inſpexeris: hæc ſtatum ſanguinis præ aliis ſignis, & apertiùs, & certiùs nobis indicat; reliqua namque ſigna ſæpiſſimè fallunt; hæc aut nunquam, aut raro. Et niſi ſapor, color, aliaque linguæ accidentia ad naturalem ſtatum redacta ſint, nunquam ægrum tutum dato Adſtantibus, aliter malè conſules nomine tuo.

Quot diebus principium febris duraverit: totidem & augmentum, ſtatus, ac declinatio: & quale fuerit morbi principium; vehemens nempe, malignum impetuoſum, vel contra lene, aut benignum, talia quoque erunt, facta comparatione, alia morbi tempora. Unde ex ſolo morbi principio, ſedulo, & ſagaciter conſiderato, prognoſticare poteris Aſtantibus durationem febris, nec non fauſtum illius, aut infauſtum eventum.

Apparentibus petechiis, nil amplius in primis viis movendum: Si quidem ipſa etiam enemata, eo tempore ſummopere ſuſpecta ſunt.

Petechiæ quò tardiùs, & ferè circa morbi ſtatum erumpunt, eò meliores ſunt; ad criſim enim, & coctionem jam vergit morbus; & tunc cum apparent bezoarticis, & diaphoreticis magis magiſque promovendæ, vitando interea quantum fieri poteſt, alvi fluxum. Contra ſi appareant in principio morbi, malæ ſunt; inſignem namque ſanguinis fuſionem, diſſolutionemque oſtendunt.

In febribus intermittentibus, ſi ſecundus paroxiſmus erit vehementior primo; tertiùs verò maximoperè mitis; ſcias febrem circa quartum paroxiſmum totaliter ceſſaturam. Si verò quartus paroxiſmus vehemens fuerit: quintus verò magna ex parte remiſſior: tùm in ſeptimo paroxiſmo integra febris ſolutio expectanda.

Omnes qui extinguuntur febre aliqua intermittenti, circa initia paroxiſmi moriuntur, raro autem in augumento, ſtatu, & declinatione.

In febribus intermittentibus urina eſt intensè rubra, & colorem lateritium æmulatur; eſtque urina taliter colorata ſignum ferè pathognomonicum, & maxima facilitate talibus febribus. Si urina profunda rubedine tincta ſit, & aeri expoſita ſedimentum lateritium deponit; pro certo habes, morbum illum ſub quacunque demum ſpecie appareat, à fermento febrium intermittentium originem ſuam deducere, ut pluries, atque pluries obſervavimus.

IV. Quamplurimis morbis remediorum uſus obeſt potiùs, quàm prodeſt; prodeſt contra motus, & ruſticano aere exercitatio. Conſtans eſt doctiſſimorum Medicorum obſervatio, nonnullos morbos pertinaces, & chronicos, præſertim à longo mœrore, & animi pathemathis productos, nullis aliis remediis celeriùs obtemperare, quàm equitationi in aere ruſticano.

In colica biliosa validè pertinaci. In phthiſi cum fluxu colliquativo, & reliquis deſperati morbi ſymptomatis. In hiſterico affectu, & hypochondriaco inveteratis: demum in chronicis morbis, & à viſcerum obſtructione productis, poſt alia incaſſum tentata, non invenitur præſtantiùs, ac ferè herculeum remedium, quàm exercitium equo vehente factum; primò quidem ad ſtadia, deinde ad multa milliaria, idque horis potiſſimum matutinis, & apricante Cælo; prout ſanctè fatetur Vir magni nominis *Thomas Sydenhamius*; ſed multo ante ipſum *Hippocrates lib. de diæta.* Neque obſtat quod æger ſit nimium debilis,

& viribus adeò proſtratis, ut ne quidem in lecto moveri valeat: ſiquidem in tali caſu exercitium inchoandum primò erit rhæda ad pauca ſtadia; exinde verò ſenſim ad plura milliaria equitatione abſolvendum. Per hujuſmodi enim exercitium equitando factum, imi ventris viſcera pedetentim ſuccutiuntur (nam omnis equi ſuccuſſio, tota quanta eſt in imum ventrem equitantis terminatur, reliqua verò membra pauciſſimè exercentur) & per repetitas ſuccuſſiones elanguidus, ac prorſus flacceſcens fibrarum tonus reſtituitur; humorum, atque ſpirituum motus, vel imminuti, vel impediti excitantur; & quidquid hinc inde viſciditatis viſcerum glandulis inhæret, amiſſum circum recuperat: quo pacto reſtitutis, atque poſt diuturnas equitationes exaltatis viſcerum fermentis, non ſolùm coctiones illorum, ſed ipſæ pariter humorum ſeparationes priſtinæ felicitati, ſalubritatique reſtituuntur, & peccans materies, tam longo tempore iiſdem inhærens, per opportunas demum naturæ vias foris eliminatur, &c. hoc exercitationis arcanum, non eſt quod reticem Popularibus Urbis Romæ, cujus atmoſphæra Jove humido, & nebuloſo ferè perpetuò ſordeſcens, ac proinde perexigua vì elaſtica gaudens, nil mirum, quod ſolidis humani corporis partibus flacceſcentiam; fluidis verò inertiam, ac veluti lentorem quendam afferre ſoleat; qua quidem de cauſa inter cœteros morbos Almæ hujus Urbis Incolis familiares, tres illi à doctiſſimo *Petronio* de victu Romanorum deſcripti, præcipuè ferociunt: capiplenium ſcilicet, ſive aſſidua capitis gravitas, virium laſſitudo, & alvi ſiccitas. Ex quibus omnibus abundè conſtat; in aëre Romano, tam ſolidarum, quàm fluidarum humani corporis partium motus; nimium languidos evadere: atque hoc nomine illius Incolis, magna ſalutis incommoda ferè perpetuò allaturum, niſi per forinſecus adveniens exercitium humorum, & ſpirituum motus excitentur, atque augeantur; quo poſsint per canales ſuos liberrimè excurrere: & ità reſtituto utriſque debito tono, coctiones, ſeparationeſque in viſceribus, & reliquis corporis partibus, juxtà naturæ leges inſtituantur.

V. Peſſimum ſignum erit, ſi circa initia ſtatus morbi, urina rubicunda, & contentorum excrementitiorum copia valde ſaturata; ſenſim mutetur in tenuem, & pallidam: ſi pulſus evadat celerior, debilis, ac ferè vacillans; denique ſi quidam tendinum ſubſultus, præcipuè dum pulſum ægrotantis tangimus; loquacitas, inſomnia horrenda, & hujuſmodi alia ſuperveniant. Siquidem in tali rerum ſtatu, breviter expectanda erunt funeſta capitis ſymptomata, utpotè deliria, vigiliæ, comata, vel etiam aliarum partium mala; ſed præ cœteris febris in malignam mutatio.

Spirituum robur in febribus, ex pulſu certiſſimè, & fideliter ſumi poteſt; unde ſi robuſtus & æqualis ille fuerit, quamvis deliria, convulſiones, tremores, & parva alia generis nervoſi ſymptomata appareant, ſemper benè ſperandum: contra ſi pulſus fuerit valdè celer, debilis, & vacillans, ut & reliqua ſymptomata ſalutem promittant; ſemper timendum; cum tali namque pulſu mors præ foribus eſſe ſolet.

Omnes febricitantes quamdiu ſputant, extra periculum ut plurimum ſunt; in continuis æquè, ac intermittentibus: lingua ſordida ubique ſuſpecta.

Febris ſi phænomena illius ſpectes, reliquis morbis eſt notior; ſi conſtitutionem, & cauſam, omnium ignotiſſima.

Hydrope pectoris, vel abdominis, vel cachexia laborantibus, ſi color faciei rubicundus, ſive mediocriter bonus, derepente mutetur in lucidum, & plumbeum, æger repentina morte morietur paucis elapſis diebus, aut menſe ad ſummum.

Filii Magnatum frequentiùs ex inutili remediorum copia, quàm ex vì morbi pereunt, præſertim ſi acutè laboraverint, &c. paucis utaris, & cum prudentia.

VI. Illiacæ paſſioni ſi ſpontaneus alvi fluxus ſuperveniat, aut acuta febris, in brevi morietur æger.

Apoplexiæ, aut epilepſiæ, ſi ſuperve-

niat.

niat gutta ſerena, plerumque ſignum mortis eſt, vel vehementiæ morbi, &c.

Iliacæ paſſioni, quò fortiora adhibueris remedia, ſivè purgantia, ſivè clyſteres magis irritantes, eò magis obſtruetur alvus ob auctam ab illis fibrarum inteſtinalium criſpaturam, & contractionem, conferunt magis anodyna, emollientia, & diſſolventia.

Si Ileo ſupervenerint urinæ ſuppreſſio, ſtranguria, ſingultus, ventris inflatio, aut convulſiones, malum erit lethale.

Mania cum melancholia talem habent affinitatem, ut non rarò mania in melancholiam tranſeat, & initia melancholiæ frequenter maniacum quid habent, ut obſervavit *Dodonæus*. Vir doctiſſimus.

Mulieres gonorrhæa laborantes, vel menſtruantes, circulum lividum, ſive plumbeum ſub oculis habent, quod inter diagnoſtica morborum muliebrium reponendum.

Cum pulſu parvo, frequenti, & quaſi vacillante in acutis, & periculoſis morbis, mortuos potiùs, quàm ſanatos vidimus ægros.

Urina ſubjugalis (ideſt bovum urinæ craſſæ, & turbidæ ſimilis) quando in acutis febribus, aut morbis, apparet, ſemper mala capitis prænunciat. Si ea apparente pulſus ſunt parvi & debiles; æger ad ſomnum inclinet, gravitate capitis afficiatur, &c. ſoporoſos affectus, & præſertìm lethargum mox ſupervenientem prognoſticato. Contra ſi vigiliæ, capitis dolores, ſitis, linguæ ariditas, ardores viſcerum, & ſimilia cum tali urina vigeant, vel delirium, vel convulſiones, vel alios nervorum morbos jam jam imminentes prædicito. Sicuti urina ſubjugalis mala eſt in acutis, ita contra bona in nonnullis chronicis, utpote rheumatiſmo, doloribus articulorum, &c.

Tribus horis à prandio ſolent nonnulli affectionibus ſtomachi, ſed præſertim dolore, flatibus, cruditatibus, &c. tentari. Specificum in tali caſu expertus ſum pulv. ſtom. Mich. ad dracm. v. cum potu Caphè tunc temporis ſumptum, præſertim in humida corporis, viſcidaque humorum conſtitutione; multò magis ſi Æger intemperantiùs vivat. Tinctura cortic. lign. ſaſſafraſſ. cum ſpir. vini facta, & ad duo cochlearia tunc temporis ſumpta, & etiam in die repetita flatus ac ferè momento diſcutit. Tinct. hæder. terreſtr. eadem præſtat eadem doſi; ut quoque oleum menthæ in omnibus ventriculi morbis eſt proficuum.

Febris hectica Gallicorum, quamvis pro deſperata videatur, facillimè tamen tollitur, ablato luis gallicæ ſeminio per ſpecifica eidem opportuna.

Puerperis febri continua correptis, ſi ſuperveniat diſpnæa, ſive difficilis reſpiratio, ſemper periculoſa, nàm magna ex parte moriuntur.

Inter ſigna foetus mortui in utero ab Auctoribus recenſita, certiſſimum, & ferè infallibile eſt teneſmus, ſive crebra voluntas fœces dejiciendi, mulieri ſuperveniens, ut alibi quoque notavimus.

Icteri febribus ſupervenientes ſemper monſtri quid alunt, & rarò illae ſunt ſine malignitate.

Dulcia malè olent in febribus, cave igitur quantum potes à ſaccharatis in illarum curatione, nàm per ea exacerbantur, præſertim ſi hypochondriacis, hyſtericis, & pueris præſcribantur.

In malignis febribus præ cœteris conſiderandi ſunt oculi, lingua, & manus: lingua ſordida, & manus tremulæ in acutis: ſemper periculum portendunt.

In malignis febribus, in quibus à centro ad ambitum corporis noxius humor pellendus eſt, ante expulſionem, reſpiratio laborioſa eſt, & ingentes præcordiorum anxietates adſunt; facta expulſione paulatim declinant: idque in febribus petechialibus, morbilloſis, varioloſis, ſcarlatinis, & ſimilibus obſervavimus non ſemel.

Bubones quò citiùs in peſte erumpunt, eò meliùs; non ità internæ partes à veneni labe præſervantur.

Pruritus narium eſt infallibile ſignum ſynochi ſimplicis, nec non lenis mador cutis: *ex Valdtſchmidio*.

Obſervavi lypiriam febrim ſupervenien-te cholera ſtatìm, ac prorſus felicitèr pluries ceſſiſſe; non ità apparentibus ſudoribus, aut urina: cautè igitur procedendum cum diaphoreticis, & diureticis in tali febrium genere.

Cum petechiis nunquam ſalutarem vidimus ſanguinis hæmorrhagiam, præſertim ſi magnum graviſſimorum ſyptomatum aderit apparatus.

Obſervavi in febribus ex mutatione aeris Romæ, quod quando ſanguis mittebatur ex brachio, ſtatim ſuccedebat ſopor; non ità, ſi ex pede.

Obſervavimus in Xenodochio, omnes ferè ab acutis morbis evaſiſſe, quorum ſanguini venæ ſectione extracto cruſta alba, atque chyloſa ſupercreſcebat; contrà mortuos, quorum ſanguis valdè rutilans erat, ſive cum ſuperficie nimium rubicunda. Romæ æſtivo tempore anno 1695.

Omnes acutas febres per ſanguinis miſſionem curare incipio; ità mihi dictante experientia, & ſæpiſſimè obſervavi poſt ſanguinis miſſionem superveniſſe ſudorem cum levamine Patientis.

In malignis febribus, dum ſanguis mittebatur ex brachio, aeger in pejus ruebat, & totus morbi impetus ferebatur ad caput, undè paulò poſt deliria, ſopores, &c. contrà miſſo ſanguine ex pede melius habebat: idque obſervavimus Romae in Xenodochio.

Guttas roſaceas, aliaſque faciei morboſas rubedines, irritis aliis, cauterium cruribus affixum ſanat, teſte *Mercuriali lib. de decoratione, cap.* 13. Idque mihi pro magno ſecreto dedit Patavij doctiſſimus illius Urbis Medicus.

In faciei morbis purgantia omnem quoque paginam abſolvunt, ut, præter experientiam teſtatur divinus ſenex *in Coacis*. Perturbata alvus, ut pauca ſæpiſſimè ſubducat, delet faciei exanthemata. Et *lib. 2. diæta* Exinanita alvus humorem ex reliquo quidem corpore univerſo, ex capite autem potiſſimum ad ſe trahit, cum incaluit; Vacuatione autem capitis expurgantur oculi, aures, &c. ipſa tamen facies clarior fit, & nitidor: hæc ille.

Febres, quæ cum magna ſyncope, ſingultu, aut vertigine incipiunt, vocantur à Medicis ſyncopales, ſingultuoſæ, & vertiginoſæ. Harum curatio inchoanda ſtatim eſt vomitoriis, nàm fomes febrilis in ventriculo latet, humor ſcilicet acris & erodens, qui tunicas ventriculi vellicando, & afficiendo, per conſenſum cor diaphragma, aut caput offendit, unde præfata ſymptomata. Vomitorium in hiſce febribus mihi familiare eſt ol. amigd. dulc. cum aqua tepida. Vomitu peracto dilutiſque per eum acribus ſalibus ſtatim utor teſtaceis, dulcificantibus, & emulſionibus, cum ſerò lactis, vel decoctione flor. viol. & ità feliciter ſanantur.

In febribus, vel aliis quoque morbis, qui cum magna anxietate incipiunt, ægri inquieti ſunt, loco ſtare neſciunt, hinc inde per lectum agitantur, &c. præfatus acris humor tunicas ventriculi afficiens (unde tot mala) accuſari quoque debet. Unicum remedium in talibus anxietatibus, & inquietudine eſt vomitivum antimoniale, ex croco metall. cum vino, vel aqua tepida, & oxymell. ſcillitico: nàm abſoluto vomitu ſtatim liberatos vidimus, multò magis ſi cardialgia, & effectibus ſtomachi ſenſibiliter lædatur patiens. Poſt vomitoria ad præcautionem dari poterit pulvis *Marci* Cornachini, &c.

Quo febris magis ad ſtatum vergit, eò minus utendum eſt refrigerantibus, ne per ea criſis impediatur. Circa initia verò liberaliùs præſcribenda, nàm tunc nimia febrilis caloris acuties, impetus, & orgaſmus, graviſſima minantur mala, niſi per prudenter repetita humectantia, & diluentia leniantur, motuſque ſanguinis ad eam reducatur mediocritatem, quæ abſolvendæ depurationi ſufficiens eſt.

In lethalibus pulmonum morbis cum febre, & ſine febre ferè ſemper circa finem obſervavimus affectiones capitis; ſopores, nempè, lethargum, vertigines, oculorum caligines, &c. Eryſipelate faciei laborantes vidi breve curatos, poſt præſcriptum purgans remedium, ægri naturæ accomoda-

tum; idque in ſecretis erat Medico Patavino mihi amiciſſimo.

Senes alvus adſtricta juvat, Juvenes alvus fluida, *ex Celſo*.

Qui pertinaci raucedine laborant, hectici moriuntur, anno vix elapſo, ut bis obſervavimus.

Dolores capitis magna ex parte à ſtomacho fiunt, & ſi hæc ſedulo tibi conſtent, utere ſtomachicis, dietâ, & clyſteribus. Non intelligimus hic dolores gallicos, & hemicranias inveteratas, quæ aliundè ducunt originem.

VII. Naturæ monitis parendum; licet captum noſtrum fugiant, itidem parendum: ea namque non per fortuitas, ſed conſtantes, & perpetuas leges progreditur. Id ex ſequentibus hiſtoriolis clariùs patebit. Patavii vulneratur mulier, ſclopeto minimis globulis onuſto, circa finem coſtarum mendoſarum ſiniſtri lateris: vì ſclopeti fracta fuere oſſicula Balænæ, quæ ſuffulcinnt pectoris induſium more muliercularum; in progreſſu curationis vulneris ſuperveniente graviſſima tuſſi, varia illorum oſſiculorum ramenta per tuſſim excrevit magna cum Adſtantium admiratione; quibus viis id fecerit Natura, ignotum eſt. Sanato vulnere, corripitur Patiens illa intolerabili dolore inter utramque natem; dolorem excepit tumor, & inflammatio, quibus ad ſupurationem perductis, cum aperuiſſet lanceolâ affectum locum Chirurgus, præfatos globulos plumbeos thoraci vulnerato inflictos ex diſſecta parte prodire vidimus, magno item Noſtrum omnium ſtupore, & ità paulò poſt perfectè convaluit Mulier, &c.

Vir eruditus Romæ, injecto ſibi clyſtere ex aqua tepida, hinc in inteſtinis omninò retinet, & paulò poſt per urinam totaliter reddit, abſque eo quod ne gutta quidem per alvum exuerat; idque ſæpius illi contigit, ut mihi narravit. Huic obſervationi non abſimilis eſt illa *Benivenii Florentini obſerv. variorum cap.* 7. ubi ait, quod Frater duodecim annorum poſtquam per ſeptem dies urinæ ſuppreſſione laboraſſet, eandem demum excrevit per alvum, & ſanavit. Diu inſudarunt Anatomici in detegendis viis, ab inteſtinis ad veſſicam recto tramite aquas ducentibus, ſed fruſtra. *Bonetus tom.*2. *Medic. ſeptentr. fol.*652. *Tract. Angl. tom.* 4. *num.* 67. 30. *Octobr.* 1670. de his ductibus ſivè novis caniculis mentionem faciunt: ſed non adhuc veritas ex toto patefacta eſt, undè non eis plena fides præſtatur. Cæterum ſi quis aſſereret talia aquarum itinera per poros vaſorum, & membranarum ad veſſicam ferri; prout videmus vì purgantis aquas hydropicorum è cavitate abdominis in inteſtina intravaſari; bene nè, an malè ſentiret? apud Sapientes judicium eſto.

Vir quadragenarius haemorrhoidibus obnoxius: in medio pectoris tumore duro, & prominenti diu conflictatus fuit, & irritis quibuslibet remediis tum intra, tum extra per novem menſes adhibitis, de ſalute deſperabat. Superveniente derepente fluxu haemorrhoidali, ſtatim, ac ferè ad ſtuporem evanuit tumor pectoris supradictus, & aeger convaluit. Hic idem Patiens ob haemorrhoidum ſuppreſſionem ſaepè corripitur rubris quibuſdam tumefactionibus in digitis manuum, & irritis quibuſvis remediis diù durant; ſed apparente hæmorrhoidum fluxu poſtridie evaneſcunt. Plura hic adducerem exempla de eximia utilitate, quam non obſtante ſanguinis circulatione, apertio venarum haemorrhoidalium, prae aliarum venarum apertione afferre ſolet iis, qui hypochondriorum morbis, doloribus ſcilicet, & caloribus eorundem, gravitate lumborum, flatibus, tenſionibus, borborygmis, aliiſque hujuſmodi naturalium viſcerum; & quàm plurimis vitalium, & animalium laborant, ſed quoniam *Hipp. Lib. de humor. & 6. Epidem.* commoda fluxus ſanguinis hæmorrhoidalis his verbis expreſſit, ideò plura dicere ſuperſedebimus; ait igitur Hippocrates. *Qui hæmorrhoidibus laborant, ii neque pleuritide, neque peripneumonia, neque ulcere excedente, neque furunculis, neque turbeculis à ciceris ſimilitudine Therminthi dictis, ac fortè, nec lepra, aut vitiliginibus capiuntur.*

VIII. Si

VIII. Si pleuritici non repurgari incipiant quarta die, ſed febris augeatur cum aliis ſymptomatibus, necnon magna ſpirandi difficultas cum ſtertore ſuperveniat ſeptima die moriuntur; in hiſce pedes tumefieri ſolent ante mortem, & oculi caligant.

Calculum veſſicæ adamuſſim mentitur ſcirrhus veſſicæ, ut bis in cadaveribus vidimus.

Urina craſſa, & ſedimentoſa, albicans, viſcida, matuliſque adhærens inter ſigna calculi in veſſica non infimum locum obtinet.

Qui aneuriſmate interno laborant, vel ex ſputo ſanguinis, vel derepentè moriuntur; caveant hi omnes a nimio motu, venere, ira, liquoribus ſpirituoſis, & quicquid ſanguinis motum adauget, ac perturbat; utantur enim, cibis, aliquantum viſcidis, & motu moderato.

Aneuriſmata fiunt à rupta tunica arteriæ. Varices à rupta valvula in venis. Hydatides à ruptis valvulis lymphaticorum.

In omnibus pectoris morbis, ſed præſertìm ſputo ſanguinis, & pleuritide tenuiſſima diæta imperanda, ne ſanguis nimio turgéſcens chylo in tenellas affecti pulmonis partes impetum faciat.

Pulſus durities ſemper comitatur pleuritidem, mollities verò alios pulmonum morbos: quod tibi ſit inter ſigna diſtinctoria morborum pectoris difficillimè cognoſcibilium.

Quando in periculoſa, & mali moris febre parotis ſupervenit, nec adſint magnus dolor, aut ſuſpicio inflammationis ſtatim utatur ferro candenti, quo pacto maligna materies ad exteriora magiſque protruditur, & per ſuppurationem ejicitur aliter timendum ne morboſus fomes denuò retrocedat ad nobiliora viſcera, & mortem afferat. Laudat hoc inter cœteros Authores *Valeſius*, ipſeque aliquoties obſervavi verum, curante docto ſene Medico Patavii in Xenodochio. Parotis ſi ſymptomaticè oriatur, peſſimum; omnes enim moriuntur, ut præ cœteris obſervavit *Riverius*. Criticè ſi veniat; bona. Symptomaticam dicimus, quando ea apparente, ſymptomata adhuc vigent, & morbus ne minimum miteſcit, quin potiùs augetur.

Si quis tuſſiendo, alba quædam veluti granula, & illa compreſſa digitis, ſummopere fœteant, vomicam pectoris latentem certò denunciant, præſertìm ſi alia quoque aderint ſigna, hi rupta vomica ut plurimum derepente moriuntur; ut obſervat *Foreſtus*.

Omnes aliarum partium ſuppurationes manifeſtantur per rigorem & febrim ſupervenientes; ſola pulmonum ſuppuratio, ideſt vomica eorundem, clanculum, & ſine prædictis ſignis ſupervenit; quod ſerio notent juvenes.

Abſceſſus ad aures, & pedes in vomica pulmonum, boni ſunt, *ex Hippocrate*; nàm per hæc duo loca, tanquam per duo præcipua emunctoria, ſecreto quodammodo ſolet ea expurgari.

Angina ſæpiſſimè fit à menſium, aut hæmorrhoidum ſuppreſſione, quod ſedulò animadvertendum.

Si angina verè inflammatoria, &, ut vocant ſanguinea, bina ſanguinis miſsione non cedat; cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis imperato, & in meliùs ſtatim abibit, ut pluries vidimus.

Mulierem frequenter anginæ obnoxiam, irritis aliis liberavi excitato cauterio in brachio; imò in morbis circa collum, & faciem proficua ſemper ſunt cauteria, & ſcarificationes ſcapulis, &c.

Anginæ occultæ ſi ſuperveniat dolor lateris, ceſſante magna ex parte circa collum, & fauces dolore, & difficultate tum ſpirandi, tum deglutiendi; anginam converſam eſſe in peripneumoniam ſignificat. Perniciosa eſt hæc mutatio, nàm ægri vel citò moriuntur, vel ſuppurantur. Ut *ex Hippoc.* obſervavit *Dodonæus* Vir doctiſſuis in obſervation.

IX. In omnibus morbis, ſed præſertim acutis inflatio abdominis ſuperveniens, ac perſiſtens, imminentem mortem denotat, ut infallibili obſervatione frequenter nobis

bis conſtitit in Xenodochiis per Italiam.

Ægrotantibus ſi frigida lingua obſervetur in acutis, aut aliis lethalibus morbis paulò poſt ſupervenit mors. *Riverius obſerv. commuuic. à Pacqueto obſ.* 1. Nos etiam idem obſervavimus aliquoties.

Si in morbo aliquo appetitus ſit proſtratus, poſtea verò derepentè ſuperveniat maximus, non procedente ulla criſi, nec imminutione morbi, paulò poſt moriuntur Ægri ſignificat enim cerebri læſionem & virtutis ſenſitivæ extinctionem: hoc *Sennerti* monito ipſe prognoſticavi poſtridie mortem in puella longo morbo detenta, uti revera evenit.

Quibuſcunque per morbos acutos, vel diuturnos, aut vulnera, aut quemvis alium modum extenuatis nigra bilis, ac veluti ſanguis niger per inferiora ſuperſederit, poſtridie moriuntur. *Hipp. ſect.* 4. *aph.* 23. Nos quoque quater hoc prognoſtico mortem ægris denunciavimus in Xenodochio.

Fluxus alvi porracei, ac virides, vel mortem, vel diuturnum morbum ſignificant, ut repetitis vicibus vidimus, & potiſſimum in acutis.

Si febricanti tumor magnus in perinæo fiat, iſchuriam, aut alvi ſuppreſſionem producens, lethale eſt, gangrænabitur enim perinæum, & æger morietur. *Tulpius*, *& Conſ. in epidem. Rever.* Nos pariter bis veritatem hujus prognoſtici mirati ſumus.

Si febricitantes nullo modo dormientes, manentes tamen quieti ſine ulla querela, & nullo modo loquentes, niſi interrogentur, manus retrahunt tremulas, & ut ajunt, hecticantes: omnes moriuntur. *River. in obſ.* Tales ægros ſæpiſſimè in Xenodochio mortuos vidimus, &c. Ideò dum ægri pulſum exploras, ſemper obſerva, an manus illius ſit tremula: nam malum erit grave, &c. pauci certè ab eo evadent.

In acutis, & perniciosis febribus ſemper inſpice faciem, an receſſerit multum à ſtatu naturali: ſi nimium receſſerit, periculum time in ægro.

Pinnæ narium arcuatæ, & veluti elevatæ, cum naſo ſimo, & facie mala periculum mortis portendunt; ut frequenti noſtra conſtat obſervatione.

Pulſus intermittens in una pulſatione præſenaneam mortem denunciat. Hoc *Galeni* præcepto ter, aut quater mortem præſagivimus variis ægrotantibus in Xenodochio acutè laborantibus.

Dum ſanguis mittitur in pleuritide, & non poteſt exire, vel ob ſummum dolorem, vel ob craſſitiem jube ægro, ut vehementer tuſſiat, nam ſtatim exibit. *Tulpius, &c.* Nemo Auctorum, quod ſciam, expertus adhuc eſt, an china-chinæ per clyſteres injecta vim febrifugam communicet corpori. Ipſe nuperrimè eandem tentavi in puero quinquenni Romæ: hic duplici tertiana laborans, cum nulla prorſus remedia per os ſumere voluiſſet, & hac de cauſa in ſtatum ferè deſperatum ſalutis redactus eſſet: injecto mane clyſtere evacuante, poſt elapſum ſemihorium ab hoc juſſi, ut inijcerent ſtatim alium clyſterem ex aqua hordei, & dracm. 1. chin. chin. pulver. eumque repetendo ſingulis diebus; poſt injectum tertium clyſterem ceſſavit omninò febris, & puer præter omnium expectationem priſtinæ ſaluti reſtitutus eſt. Hoc noſtrum tentamen ſtimulos addere poterit aliis Practicantibus ad confirmandum magis atque magis præſens argumentum.

X. In pleuritide, & puerperis tanquam peſtis, fugienda ſunt purgantia.

Præcipui puerperarum morbi à ſuſcepto frigore oriuntur, ab animi paſſionibus, & victu copioſo, ac frigido.

In ardentibus febribus ſal. prunell. ſpecificum eſt.

In anaſarca ſine febre unicè præſtant ſtuphæ, ſiccæ, ſive ſudatoria in lecto, s.a. facta.

Super purgationem ſive hypercatharſin periculoſam, & copioſam ſtatìm ſedat theriaca ad dracm. 1. circiter cum vino data, ut experti ſumus *ex obſerv. doctiſſ. Dodonæi.*

Duo maxima remedia in chronicis obſtructionum morbis, ſunt chalybs, & rhabarbarum. Ego ità utor ℞. *ſulphur. vel al-*

tes

terius, gr. xv. rhabar. pulv. ſcrup. 1. *m. f. pil.* 1. *s. a.* cui ſuperbibe brodium amarum, & diureticum: non poſthabita interìm exercitatione horis matutinis.

Morbi chronici viſcerum naturalium magna ex parte ſanantur equitatione in aëre ruſticano, & locis amœnis, præſertim ſi ex animi paſſionibus dependeant, adminicula namque, quæ à remediis petuntur, fruſtranea interdum ſunt, quandoque verò noxia: quod quidem familiare eſſe morbis ex animo curis agitato pendentibus, ſeq. cap. dilucidabimus.

CAPUT XIV.

De Medendis Animi Morbis, & inſtituenda eorundem hiſtoria.

OMnes homines ſua cura vexat, & ſingulis incumbit dura neceſſitas, per dubios rerum caſus, & amaras humanæ vitæ ſollicitudines in hoc cæcitatis, ac tenebrarum carcere ætatem penè omnem reducendi. Quæ ſi vera ſunt, verum pariter & illud eſſe; qui non videt; quod ſcilicet magna morborum pars ab eo; quod ſingulorum cervicibus impendet curarum jugo, aùt producatur, aùt foveatur, præſertìm in illis, qui fortunâ utuntur lautiori; hi namque animi potiùs, quàm corporis motibus afficiuntur, eorumdemque corporis morbi, animi morbis frequenter augentur. Etenim ut *Senec. de tranq. anim. cap.* x. optimè docet: *Omnis vita ſervitium eſt. Aſſueſcendum itaque conditioni ſuæ, & quamminimum de illa quærendum, & quicquid habet circa ſe commodi apprehendendum. Nihil tam acerbum eſt, quo non æquus animus ſolatium inveniat. Adhibe rationem difficultatibus: poſſunt & dura moliri, & anguſta laxari, & prævia ſcire ferentes minùs premere.* Quamobrem cautos, & diligentes eſſe velim Medicos in interpellandis ægrotis de cauſa occaſionali, præſertìm de animi paſſionibus, neque, abſque ullo facto examini, ſingulorum morborum originem à repletionis, & cacochymiæ fabula indiſcriminatìm deducant. Nàm pro varietate cauſarum externarum, & occaſionalium, curatio quoque morbi variè erit dirigenda, ut fusè *lib.* 2. *cap. de cauſis*. Cœterum omnes morbos à repletionibus deducere velle, methodumque curativam ad eas ſemper dirigere, uti multi conſueverunt, à rei veritate ſummoperè alienum puto. Multi fateor, ob repletiones, in morbos, incidunt; ſed multò plures ob animi pathemata, & potiſsimùm ſi, aut Patres familias, aut rei familiaris cura diſtenti, aut in dignitate conſtituti fuerint, aut in aula vivant; quorum plurimi longè alia cogitant, quàm ſtomachum crapulâ, & ebrietatibus quotidie replere.

II. Ad majorem hujus argumenti elucidationem tria ſolvenda erunt, ſcilicet, an paſsiones animi agant in corpus, quomodo agant, & quibus mediis curandi ſint morbi ab iiſdem producti. Quod agant, certiſsimum eſt, & quotidianâ conſtat experientia. Vidimus ann. 1690. dum Venetias navigabamus in Dalmatia Juvenem graviſsimis correptum convulſionibus, propterea quod inſpexerat ſolummodò alium Juvenem, dum epilepſia humi contorquebatur. De viribus imaginationis in organa corporis pleni ſunt authorum libri, ad quos remittimus Lectorem. Multi cœteroquin ſani, & robuſti parcè, atque timidè cibum ſumunt ob merum ne in cruditates, & exindè in morbos delabantur; cum re vera ob illum ipſum vanum timorem, morboſamque imaginationem, non ſolum exiguum illum cibum malè digerunt, ſed ob hoc in morbos incidunt. Contra Fatui, aliique ſuæ ſalutis non admodùm ſolliciti, quamvis nimium repleantur cibis, eoſdem tamen benè digerunt, optimaque fruuntur valetudine; quod præ cœteris obſervamus in Ruſticis & Plebeis, quibus non ità gravis cum affectibus pugna, quique dolorum, curarumque ſenſum quadam vitæ negligentia ab animo norunt diſpellere. Hypochondriaci, melancholici, quique natura ſunt timidi, & inconſtantes, frequentiùs reliquos in morbos incidunt, eo

quia

quia affectus animi moderari rectè, aut coercere neſciunt, ut fuſe inferiùs examinabimus. Et licèt talium hominum morbi primo aſpectu pernicioſi, & incurabiles videantur; ſanari tamen ſolent facilè, non quidem per nimiam remediorum copiam, ſed aut per grata amicorum colloquia, aut per honeſta Ruris oblectamenta, & equitationes frequentes, aut tandem per vivendi normam à ſagaci Medico inſtitutam. In principio peſtis multis hoc morbo corripiuntur, & pereunt, quia tanti mali timore, & publicæ calamitatis anxietate potiùs, quàm contagio eundem contraxerunt. Progreſſu verò ejuſdem repetita caſuum obſervatione impavidi; magisque conſtantes redditi homines, non ità facilè corripiuntur, & ſi corripiuntur, faciliùs liberantur, ut Auctores fide digni obſervarunt. Mulieres ob timidum, & imbellem illarum ſexum morbis ex animi pathemate obnoxiæ magis ſunt, quàm viri, iiſdemque vehementiùs afficiuntur; ut præ cœteris deducitur ex morbis, quos perpatiuntur Puellæ amoris ignibus flagrantes. Chloroſis frequentiſſimus illarum affectus, irritis quibuſcumque medicamentis, ſolo curatur Matrimonio, ut obſervavit doctiſſimus *Panarolus* Medic. Roman. Ex his aliiſque quamplurimis non abs re infertur, dari re vera morbos ab animi paſſionibus productos, & quod imaginationis vis ſummopere poſſit in iiſdem tum producendis, tum ſanandis.

III. Qui laborant animi pathemate, corripi potiſſimum ſolent morbis ventriculi, ut inter cœteros obſervamus in mœrentibus, qui conqueruntur primò de languore venticuli, mox verò de inappetentia, oris amaritie, & ſiti circa horas matutinas cruditatibus acidis, & nidoroſis, flatibus, & tenſionibus hypochondriorum, aliiſque læſæ chyloſeos malis. Ab indigeſto, vappidoque præfatis, de cauſis chylo maſſa ſanguinis pedetentim inficitur, & pro varia illius labe, varii ſuboriuntur morbi, ſive acuti, ſive chronici, & præſertim obſtructiones viſcerum, ſcorbuti, hypochondriacæ affectiones, &c. Studiis operam dantes, iiſdemque paulò acriter incumbentes, ex ventriculo quoque laborare primò incipiunt, ſenſim verò ex ſanguinis maſſa, & partibus ſolidis. Neque mirùm, nàm cum ob hoc nimium acres, & moleſtas cogitationes magna ſpirituum copia diſſipetur in utriſque, ventriculus iiſdem depauperatus, loco boni chyli, gluten acidum, viſcidum, & indigeſtum generat, & ex eodem talis pariter fit ſanguis, undè demum tot mala? Quamobrem pro corollario ſit; in morbis ab animi pathemate, proſpiciendum præ cœteris eſſe ſtomaco, primiſque coctionibus; nec non exhilarandis, excitandiſque ſpiritibus oppreſſis, ac ferè conſopitis. Neque indiſcriminatim omnium morborum curatio à purgantibus & phlebotomiis; refrigerantibus, & humectantibus, uti apud multos invaluit uſus, incoanda.

IV. Si quis morbus, durante animi paſſione, ægrum corripuerit, ſolet interdum tandiu durare, quandiu ipſa animi paſſio; & potiùs in alienæ ſpeciei morbum mutabitur, quàm ægrotantem liberum relinquet. Id præ ceteris obſervavi nuper in muliere quadragenaria; hoc ob graviſſimas animi paſsiones incidit in copioſum ſanguinis ab utero profluvium, à quo evaſit poſt varia remedia per tres menſes adhibita. Sed quoniam per integrum penè annum iiſdemmet animi curis, multoque vehementioribus obnoxia fuit; idcircò poſt ſanatum ſanguinis profluvium, correpta ſtatìm eſt fluore uterino interdum albo, interdum verò variegato. Fluore hoc ſuppreſſo ſupervenerunt angores cordis, anxietates pectoris, extrema virium reſolutio, macies inapetentia, ſitis, lenta febris, defluvium capillorum, & ſimilia, quibus per ſex menſes, irritis quibuslibet remediis, laboravit. Ad cumulum malorum acceſſerunt demum tumores pedum primò, mox verò aſcites, & denique totius corporis leucophlegmatia, quibus per quinque menſes miſerrimè affecta, & animi curis ferè detrita, migravit tandem ad Superos.

Quoniam ſpiritus ab effecta mente ſum-

mopere turbantur, & afficiuntur, & ferè ſemper diſtracti hinc inde ſunt: nil mirum ſi hac de cauſa medicamentorum quoque vires infringantur, eaque corrumpantur potiùs in ſtomacho (ſpiritu depauperato) quam deſideratum levamen ægrotantibus afferant. Vita namque quandiu in perturbatione eſt, remedia nequicquam proficiunt, & licet ea recipiat, viribus tamen illorum non auſcultat. Morbi igitur ab animi pathemate pendentes, blandè, ac leniter tractandi ſunt, à nimia remediorum copia, & vehementia quàm maximè abſtinendum. Spirituum cura præ cœteris habenda, atque ſi oppreſsi fuerint, excitandi; ſi acres, & irritati, demulcendi; ſi aliter affecti, aliter tractandi per remedia cuilibet illorum affectioni opportuna, & præcipuè per cibum optimi ſucci, & vina exhilarantia pro ægroti temperie parciùs, aut uberiùs aſſumpta.

V. Quantum ad motum mechanicum quo animi paſsiones morbos producunt, duo difficillima ſolvenda eſſent problemata; primò quidem quomodò, & quantum humores & corporis temperies agant in animam, ejuſque motus immutent; ſecundò, quomodo, & quantum animi motus immutent corpus, & in illud agant. Sed quoniam præclara quæque ingenia ſingulis ætatibus, fruſtra circa hoc fuerunt occupata, & præter *Carteſium* pauci admodum veriſimile quidpiam attulerunt, putamus nos hiſce arduis prætermiſsis, & ad curationem morborum parum ſpectantibus, neceſſarium eſſe ea inveſtigare, quæ nudam puramque ſpectant hiſtoriam cujuſcunque animi pathematis, & morborum ab eo productorum; utpotè, quæ à paucis in arte noſtra tentata hucuſque ſunt. Deſideramus itaque hiſtoriam morborum ab animi curis provenientium; in qua ſcilicet explicetur, qui potiſsimum morbi à quovis animi motu oriantur, quibus concomitentur ſymptomatis, quomodò augeantur, & quomodo declinent, quantum durent, aut in quali ſpecie morbum mutari ſoleant, quibus remediis leniantur, quibus exacerbentur, quæ medendi methodus ſingulis opportuna, & ſtabilis detecta ſit, & innumera alia, quæ deſiderantur, ut diximus. Nam ſicuti mœror nil aliud fræquentiùs producit quàm diarrhæas, quæ diù perſiſtente mœroris cauſa, evadunt incurabiles, iiſque demum ſuperveniente febre erraticà, & atrophià, egros è medio tollunt. Ad iram pariter diarrhæa ſupervenit, & ſi hæc non ſuperveniet, febris ſuperveniet, dummodò ingens fuerit ira. Mœror, & reliqua animi pathemata immediatè producere poſſunt malignas febres, ut obſervamus in obſidione Urbium, quo tempore malignæ febres in magna copia, magiſque quàm unquam aliàs periculosæ graſſantur, idque ſanè ob mœrorem obſeſſorum Hominum, ut putant doctiſſimi ex arte Medica Viri. Sed quantum dominentur paſſiones, præ cœteris timor, & metus in naturam fluidorum, & ſolidorum noſtri corporis, vidimus in hoc proximo terræmotu, qui ſucceſſit die 14. præſentis menſis Januarii 1703. hora 2. noctis Romæ: quo tempore additiones ad omnia opera noſtra, proximè edenda Lugduni, facimus. Licet hic terræmotus Romæ inſolitus neminem occiderit, nec multum paſſa ſunt ædificia: nihilominus tamen taliter Romanorum mentem perclusit timor, ut hoc menſe plures febre præ timore correpti, periere; mulieres quamplurimæ abortivere; & qui tunc ægroti in lecto jacebant, morbum exacerbari manifeſtè in iis obſervavimus. Eo die facta fuit conjunctio maxima Martis, Jovis, & Saturni in Ariete. Et ſicuti durantibus animi ſollicitudinibus, morbi qui producuntur, aut difficulter tolluntur, aut in alteriùs ſpeciei morbos mutantur, ut ſupra adnotavimus, ità quamplurima hujus generis ad hiſtoriam horum morborum ſpectantia facillimè detegerentur.

VI. Reſtant nunc dicenda nonnulla de curatione illorum. Et quidem in ipſo limine fatendum, illam penè omnem in ægrotantis animo moralibus virtutibus patientiam nempè fortitudine, prudentia, tranquillitate, & reliquis optimè mu-

munito, ac inſtructo, repoſitam eſſe. Quod ſi non fiat, omne genus remediorum, omneſque Medicorum conatus inutiles propemodum erunt, ac vani. Quæque in pharmacopoliis medicamenta dicunt exhilarantia, anti-melancholica, cor, aut memoriam confortantia, ingenium acuentia, &c. adinventa ſunt ad quandam veluti pompam artis, quàm ut valeant atras ab animo curas diſpellere, vel jacentem illum attollere. Fateor tamen ea remedia aliquid poſſe contra morbos animi, quæ ſtatum ſanguinis funditus immutare valent, quæque non ſuperficialiter agunt, ſed fluidarum æquè, ac ſolidarum corporis partium intima quæque loca pervadunt. Inter hæc ſunt balneationes frequentes, delectus ciborum quorumdam particularium, ſive diætæ morbo accommodatæ. Exercitia tempeſtiva; Migrationes in exteras Regiones; Venationes in amœnis locis, & prope maris littora. Mora diuturnior in aere ruſticano, frequenteſque in eodem equitationes. Pariter Uſus muſices, ſaltationis, & ſimilium, in idem coincidunt; quæ quidem omnia blanda animi oblectatione, morboſam quoque corporis conſtitutionem ſenſim reſtituunt, turbatoſque imaginationis motus in priſtinum reducunt. Quoniam verò ſæpè morbi animi oriuntur à nimia animi intentione, & eodem ſemper vitæ tenore; ſerio nempè, negotioſo, & gravi, nullis interpoſitis debitis oblectamentis, & quiete, id tanquàm peſtis fugiendum eſt, potiſſimum ab iis, qui in negotioſa ſunt vita. Hæc autem quoniam optimè animadverſa ſunt à *Seneca* Divini ingenii Viro; audiamus, quæ optimus hic civilis vitæ Magiſter ad Medelam animorum expertus eſt, ait itaque.

Miſcenda tamen iſta, & alternanda ſunt Solitudo, & Frequentia. Illa nobis facit hominum deſiderium, hæc noſtri, & erit ultera alterius remedium. Odium turbæ ſanabit ſolitudo, tædium ſolitudinis turba. Nec in eadem intentione æqualiter retinenda mens eſt, ſed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates ludere non erubeſcebat, & Cato laxabat animum vino, curis publicis fatigatum; & Scipio triumphale illud, & militare ſuum corpus movebat ad numeros. Imò ut antiqui Viri ſolebant inter luſum, ac feſta temperare tripudiabant, non factum detrimentum, etiamſi ab hoſtibus ſuis ſpectarentur.

Danda eſt remiſſio animis, meliores, acrioreſque requieti ſurgent. Animorumque impetum aſſiduus labor frangit. Vires recipient paulum reſoluti, ac remiſſi. Naſcitur ex aſſiduitate laborum hebetatio quædam, & languor. Nam & ſomnus refectioni neceſſarius eſt hunc tamen ſi per diem noctemque continues, mors erit. Legum Conditores ſe inſtituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cooperentur, tanquam neceſſarium laboribus interponentes temperamentum. Et magni Viri ſibi menſtruas certis diebus ferias dabant. Quidam omnem diem, otium inter, & curas dividebant. Ita Aſinius Pollio Orator magnus faciebat, quem nulla re ultra decimam horam retinuit; nec epiſtolas quidem poſt eam horam legebat, ne quid novæ curæ naſceretur, ſed totius diei laſſitudinem duabus illis horis ponebat.

Indulgendum eſt animo, & dandum ſubinde otium, quod alimenti loco ſit, ac virium in ambulationibus apertis vagandum, ut Cœlo libero, & multò ſpiritu augeat attollatque ſe animis. Aliquando vectatio, iterque, & mutata regio vigorem dabunt, convictuſque, & liberalior potio. Nonnunquam, & uſque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat nos, ſed ut deprimat. Eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibuſdam, ita triſtitiæ vinum medetur, & liberat animum curarum ſervitio, & aſſerit eum, urgetque, & audaciorem in omnes conatus facit. Sed ut libertatis, ita vini ſalubris moderatio. Aliquando enim in exultationem, libertatemque extrahendus eſt animus, triſtiſque ſobrietas removenda pauliſper. Nam ſivè Græco Poetæ credimus, aliquando & inſanire, jucundum eſt; ſivè Ariſtoteli, nullum magnum ingenium, ſine mixtura dementiæ fuit. Non poteſt grande aliquid, & ſupra cæteros loqui, niſi mota mens. Cum vulga-

R 2 via,

ria, & ſolita contemſit, inſtinctuque ſacro ſurrexit excelſior, tunc demum cecinit aliquid grandius ore mortali. Non poteſt ſublime quicquam, & in arduo potum contigere quamdiu apud ſe eſt. Ut deſciſcat, oportet, à ſolito, & efferatur, & mordeat fræ nos, & rectorem rapiat ſuum, eoſque ferat, quo per ſe timuiſſet aſcendere. Seneca De Tranquillitate Animi cap. 15.

VII. Quod autem tota vis curationis, in morbis animi reſideat in animo ipſo ex ſequentibus, quæ per experientiam innotuerunt, patebit. Aſſerunt docti Viri, plures morbos irritis quibuſcumque medicamentis, ſola demum ægrotantis patientia, animique tranquillitate fuiſſe ſuperatos. Hinc eſt quod qui curis domeſticis ſummoperè diſtenti, aut animi paſſionibus affecti ſunt, ſi corripiuntur morbis, vel difficultèr ab iis evadent, vel graviter, ac modis quibuſddam inſolitis afficientur; niſi dictas cauſas vel omninò diſtulerint, moderati. Idque ab omnibus Medicis notatum velim, dum ſuis ægrotantibus abſident; num ſi id contingit, remedia nequicquam proſunt, imò fortaſſe nocebunt, ſi aut vehementia, aut in magna copia præſcripta fuerint. Mulieres quæ formidinoſæ non ſunt, non adeò facilitèr fœtum in utero ſignant, nec nimium imaginationis affectibus ſubjacent. Vir conſtans, & immotus animo, quique.

. . . mediis tranquillus in undis.

ſublime illud & heroicum *NEC SPE, NEC METU*, perpetuò repetit, rarò incidit in morbos ex animi pathemate, & ſi incidet, eadem felicitate, qua circumfuſos humanarum perturbationum tumultus ſuperabit & illos, atque ſanè ſine ulla Medici, aut Medicamentorum ope. Contra timidi, molles, delicatuli, iracundi, impatientes, quique animum malè affectibus mancipant, non ſolum frequentiùs cœteris in morbis incidunt, ſed iiſdem graviùs quàm reliqui ægrotant; ingensque Medico faceſſunt negotium, eo quia aſſidua illa curarum inter ſe velitantium pugna morbi ſenſum perpetuò refricans, & per continuas ſpirituum turbationes mille modis ordinariam, debitamque morbi, ac ſymptomatum periodum variant, atque perturbant. Porrò multi quamvis gravitèr vulnerati fuerint, quoniam tamen patienter, & impavidè ſuſtulerunt vulnera, brevi ac felicitèr curati ſunt; dum alii quamvis levitèr vulnerati, ob conceptum exindè horrorem, & ex timiditate deſperationem, paulò poſt perierunt, Nonnulli morbos leviſſimos indignatione, & impatientia in diuturnos aut lethales commutant; ità tuſſis ex indignatione, atque ex abuſu tuſſiendi facta, facillimè in phthiſin delabitur. Contrà alii morbos re vera graviſſimos ſtrenuè ſuperarunt: non alia prorſus de cauſa quam quod eoſdem heroica animi conſtantia, & tranquillitate ſuſceperunt; imò tanquam præcipua corruptionis noſtræ monumenta patienter ſuſtulerunt. Et certè ſi in aliis rebus humanis perferendis divina animi vis, atque conſtantia neceſſaria eſt in perferendis morbis non neceſſaria tantum, & utilis profectò eſt, ſed ipſius curationis adjumentum. Conſtantia revera virtus eſt in civili vita præ omnibus aliis, magis optanda, nàm multa indefluunt emolumenta, & quamdam veluti venerationem conciliat, ut ægregiè docet magiſter meus *Seneca*, qui t. 2. epiſt. 41. ſic ait. *Si hominem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter adverſa felicem, in mediis tempeſtatibus placidum, ex ſuperiore loco homines videntem, ex equo Deos, non ſubibit te veneratio ejus, Nonne dices iſta res major eſt, altiorque quam ut credi ſimilis huic, in quo eſt corpuſculo, poſſit. Vis iſthuc divina deſcendet, animum excellentem, moderatum, omnia tanquam minora tranſeuntem, quidquid timens, optamuſque ridentem cœleſtis potentia agitat, non poteſt res tanta ſine adminiculo numinis ſtare. Itaque majore ſui parte illic eſt, unde deſcendit, &c.* Sed hanc ſupremi numinis in nobis præſentiam idem *Seneca* eadem epiſtola multò elegantiùs expreſſit his verbis. *Bonus vir ſine Deo nemo eſt. An poteſt aliquis ſupra fortunam, niſi ab illo adjutus exurgere; Ille*

dat

dat conſilia magnifica, & erecta. In unoquoque virorum bonorum habitat Deus, quis autem Deus, ignoro? O pulchra, o divina *Senecæ* verba! Conſtantiam itaque præ cœteris opto in ægris meis ad præferendos morborum inſultus, ſi citiùs, commodiùsque ſanari velint. Conſtantis enim viri proprium eſt mederi malis, non iraſci, &c.

Ad quod animadvertens idem *Seneca* meus, taliter loquitur epiſt.67. *Demetrius noſter vitam ſecuram, & ſine ullis fortunæ incurſionibus mare mortuum vocat. Nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cujus denuntiatione, & incurſu firmitatem, animi tui tentes, ſed in otio inconcuſſo jacere, non eſt tranquillitas, ſed malatia morbus eſt. Attalus Stoicus dicere ſolebat. Malo me fortuna in caſtris ſuis, quàm in deliciis habeat? Torqueor, ſed fortitèr. Bene eſt: occidor, ſed fortitèr; bene eſt. Uror, ſed invictus. Quidni optabile ſit, non quod urit me ignis, ſed quod non vincit, &c.*

Animi igitur ſecuritas, & conſtantia; cœteris aliis præſidiis ad ſalubrem, & longævam vitam præcipuè conducunt; hoc enim proprium eſt rerum humanarum, ut nunquam eodem tenore conſiſtat, ſed ſingulis momentis mille ſubjiciantur mutationibus: cujus veritatis optimè gnarus. *Virgilius* cæcinit in Æneid.

> *O paſſi graviora, dabit Deus his quoque finem,*
> *Durate, & rebus voſmet ſervate ſecundis.*

VIII. Certum igitur eſt, quod morbi ab animi curis & ſollicitudinis producti, difficulter cedere Medicamentis poterunt, niſi tranquilliori reddita mente, & de effectibus jam triumphante, ſpiritus turbulenti & quaſi furentes, priſtinam quietem, & harmoniam nanciſcantur. Idcircò quando morbus aliquis remediis debitè præſcriptis cedere nolit, inſolitiſque quibuſdam modis, atque à ſui natura valdè remotis progreditur; ſuſpicandum erit de occultis animi paſſionibus, de quibus certior fieri poterit Medicus ab Adſtantibus, & amicis ipſiusmet ægrotantis. Interdùm ſuſpicabitur de lue gallica, vel ſi mulieres ſint de fomite hyſterico; ſi pueri, de vermibus: ſed de his inferiùs Lib. II. cap. de cauſis. Ex his tanquam per corollarium deducimus, quod qui moleſta quæque patienter ferunt: exercitiis utuntur tempeſtivis, & in victū ſobrii ſunt, difficillimè in morbos incident; & ſi incident, conſueta animi tranquillitate & patientia, nec non ſagaci remediorum uſu, brevi eoſdem eliminabunt. Deducitur pariter quod Medici, qui animi pathemata in ægris peritè ſuperare noverint, illi morbos eorum, vulgò habitos incurabiles, feliciter eradicabunt. Cæterum animadvertimus methodum hanc tunc potiſſimum adhibendam, quando ægri ſunt mentis compotes, neque gravibus, malignis, acutis, aut cum delirio conjunctis morbis afficiuntur, quod ſi hæc aderint, remediis utendum cuilibet morbo opportunis; ſemper tamen quantum fieri poſſit blandè, ac leniter tractandi, nam cum ſpirituum, humorumque turbationibus tales morbi ut plurimum oriantur; per fortia medicamenta flammam oleo extinguere tentabimus.

Conſtat ex antecedentibus, quantum poſſit animi paſſiones in morbis, tum producendis, tum fovendis; quantum contra conſtantis, & animi tranquillitas in iiſdem ſuperandis: quoniam verò talia præſidia, non niſi ab ipſo ægrotantis animo magnam partem peti poſſunt, ut fusè probavimus ex *Seneca* Lib. cit. & aliis reſtat nunc, ut quæ ad Medicum ſpectant, exponamus. Præcipua Medici ſagacitas, & ſolertia in dirigendo ægroto animi paſſionibus laborante, eò potiſſimum ſpectare debet, ut jacentem ejuſdem animum quibusvis artibus attolere procuret; idque vel blandis eum leniendo colloquiis, vel gratias recreando Medicamentis, fingendo, quod talia remedia ſummopere valeant, ad morbum illius unicè eradicandum; vel humanæ mentis præſtantiam, & ſublimitatem deprædicando, quæ vix pati poteſt, ut ſyderea origo ſua ab imperio ſenſuum deprimatur, qui auctores in nobis ſunt confuſæ, & perturbatæ vitæ;

vel

vel tandem ſi curis domeſticis domus, Liberorum, Patriæ, aut Dignitatis graviter obnoxius fuerit, Ruris oblectamenta eidem ſuadendo, utpotè præcipuum curarum pharmacum, & anodinum. Cœterum in hujuſmodi ægris curandis præſtare maximoperè debet Medicus, ut quæcumque remedia, aut præcepta curationem ſpectantia ægroto proponit, ea tali arte, & intrepida dicendi libertate proponat, qua illum ad patientiam, & tranquillitatem componere, & ad ſummam medicamentis præbendam fidem hortari valeat. Si quidem fateri vix poſſem, quantum verba Medici dominentur in mentem ægrotantis, ejuſque phantaſiam transmutent. Medicus namque in ſermone potens, & artium ſuadendi peritiſſimus, tantam vim dicendi facultate medicamentis ſuis adſtruit, & tantam doctrinæ ſuæ fidem in ægro excitat, ut interdum vel abjectiſſimis remediis difficiles morbos ſuperavit; quod Medici doctiores ſed in dicendo languidi, molles, ac penè emortui nobilioribus pharmacis præſtare non potuerunt. Hinc etiam fit, ut diverſi Medici, ab iiſdem remediis, non eoſdem experiantur effectus, ſed alii fauſtos, alii infauſtos; ſiquidem alii fidem, & ſpem in ægro excitare optimè norunt, dum alii inefficaces, ac penè elanguidi, illius imaginationem nè quidem attingunt. Inter ſolatia ægrorum animo laborantium magnam vim obtinet Muſica, ut omnibus conſtat. Hinc notandum eſt, quod affert *Alexander ab Alexand.* dier. genial. Lib.6. cap.v. dicens: *Aſclepiadem nulla re magis, quàm ſimphonia, & vocum concentu Phræneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, reſtituiſſe ad priſtinam ſanitatem, &c.*

Cetera ad hæc ſpectantia vide infra, ubi addendum nobis videtur, integrum Tractatum valdè utile, & curioſum de Medicina Normantica, ſeu ſpirituum, &c.

CAPUT XV.

Parænesis ad Medicos de inveſtiganda, & ſtabilienda medendi methodo Popularibus ſuis præ cæteris accommodata. Ubi obiter de Natura Aeris Romani, curandiſque Romanorum Morbis.

SIcuti pro Climatum, & victus rationum varietate, varia in hominibus oriuntur temperamenta, ita pro varietate temperierum, medendi quoque methodus aliqua ex parte varianda erit; aliter innumeri in Praxi Medica committentur errores. Quæ omnia cum vera ſint, ſummoperè miror quarumcumque Regionum Medicos negligentes hucuſque fuiſſe in inveſtiganda Medicina indigena, ſive medendi methodo, & medicamentis Popularium ſuorum Naturæ potiſſimum convenientibus, nec non in deſcribendas hiſtorias morborum, quibus illi frequentiùs abnoxii ſunt; ſeu indiſcriminatim iiſdem medeantur per præcepta quædam generalia, & medendi methodum, quæ fortaſſe commoda eſt illis in Regionibus, in quibus Authores ſcripſerunt; ſed incertum an in omnibus: Exactiſſimas Regionum novi Orbis hiſtorias, & hiſtorias Naturæ univerſales perficiunt; Hiſtoriam verò Regionis, & Patriæ, cui vitam debent, & ſanguinem, nec inveſtigant, nec tenent. Trahimur peregrinis, & exoticis; domeſtica verò, & indigena deſpicimus. Una, eademque methodus, ſive remedia præſcribendi, ſive diætam inſtituendi ſingulis Regionibus non quadrat, ſed varia varii: aliter enim in morbis curandis tractandi ſunt Itali ſub aduſto climate, & ſobriè viventes; aliter Galli, Hiſpani, Angli, Germani, aliique ſua quique utentes aeris temperie, & ſuo quique victus genere. In Gallia futura tendinum vulveratorum, operatio bubonoceles, cura ulcerum chronicorum, &c. feliciter ſuccedunt, ut ab oculatis teſtibus audivimus. Contrà in aere Romano, etiamſi a ſolertiſſimis Archiatris præfatae operatio-

tiones inſtitutae fuiſſent, in ſummum vitae diſcrimen coniiciebant aegrotantem. Febres ſemitertianæ, quæ alibi raro in malignas tranſeunt, Romæ magna ex parte ſunt malignæ, vel potiùs valdè periculoſæ, quod & olim *Galeno* Romæ degenti innotuit.

II. Quod in Græcia olim, perfectè ſuccederunt criſes in acutis morbis, tribuendum potiſſimum erit inſigni puritati, tenuitatique aeris Græci, & adjacentis Orientis; qui cum præditus ſit elatere valdè agili: motus pariter humorum vitalium, quibus aer intermiſcetur, neceſſe eſt, ut ſint maximoperè expediti, & agiles; nec ullus externi ambientis contrarius occurſus, conſtantium legum naturalium iiſdem impreſſarum, ita facilè valeat perturbare. Contra in aere aqueis craſſisque impuritatibus fœdato, qualis eſt Septentrionalium, & ad paludes jacentium Regionum cum humores humani corporis maximis quoque afficiantur impuritatibus, ac veluti confundantur debitæ illorum fermentationes a tàm fœdo aeris influxu: nil mirum quod illi, dum morbificis imbuuntur particulis, ad debitum criſeos, ſivè deſpumationis negotium ferè unquam poſſint pervenire; nàm, ut diximus, impreſſæ aereis impuritates, regulares illorum motus perpetuò diſtrahunt, & conturbant. Antedictæ criſium felicitati præter aeris puritatem, maximè quoquè contribuebat excellens Græcorum in medendo prudentia, quibus ſolemne erat Naturæ motus habere pro vero Indice, & Duce illius viæ, quâ progrediendum eſt in cujuſvis morbi curatione, unquàm medendi methodum mutabant, niſi per novos naturæ motus admoniti fuiſſent; quid, quando, & quomodo agendum eſſe. Quamobrem, cum pro axiomate perpetuæ veritatis habuiſſent naturas eſſe morborum medicatrices, paucis admodum utebantur remediis in acutorum curatione, nè ſcilicet regulares eorundem motus, per incongrua forſan remedia turbarentur, & debiti Naturæ conatus impedirentur. Hac methodo in principio tractari nil mirum, quod dum ad ſtatum perveniebant; criſibus juxta Naturæ leges inſtitutis feliciter ſolverentur. Et ita veluti animadverterent Medicos, criſes, dieſque criticos non eſſe chymericum quid, ſed motus quoſdam neceſſitate phyſica cuilibet morbo communes, utpotè per quos ad debitum ſolutionis, maturationiſque terminum perveniunt. De cujus rei veritate per experientiam certiores facti Græci, præfatam criſium doctrinam, doctè admodum excoluerunt, & ſtabiliverunt. Sed hodie cum omnia turbata ſint in re Medica, hæc pariter criſium doctrina non exiſtimatur amplius, tanquam oraculum Naturæ docentis, ſed tanquam inane Græcorum commentum deridetur; unde tot, tantique in curandis febribus errores, ut fusè inferiùs Lib. II. de criſibus.

III. Ut res exemplo fiat clarior, exponemus breviter, quæ nos Romæ circa aëreis temperiem, & medendi methodum quotidiano uſu experimus. Aër Romanus ſeptem collibus Orbis dominis hodie interclusus naturâ humidus eſt, & gravis; experimento namque conſtat, quod ſi quis paulò longiùs a frequentia tectorum proceſſerit, quantam Cœli gravitatem, atque in temperiem manifeſtò concipiet: Salibus vitriolicis, & aluminoſis potiſsimum abundat, ut ex plantis, quæ in eodem vegetant, mineris aluminis, & vitrioli, & aquis Solum Romanum irrigantibus deducimus. Inſaluberrimis Auſtri, Africi, atque Euronoti flatibus obnoxius: Ab æſtivis caloribus interdum tantoperè exardeſcit, ut mirum non videatur, ſi Conſulibus L. Valerio Potito, & M. Manlio, peſtilentia orta ſit in agro Romano, ob ſiccitates, & nimios Solis calores, teſte Livio Lib. V. His aliiſque de cauſis infra dicendis, Incolæ Urbis temperamento præditi ſunt melancholico, ſubfuſco, & nonnulli ſub pallido cutis colore; habitu corporis macilento potiùs, quàm pingui; levi de cauſa capite afficiuntur, & iis morbis potiſſimum ſubjacent, quos aëris gravitas ſolet producere, ſicuti ſunt pulmonis vitia, febres malignæ, cachexiæ, pallores

vul-

vultus, Incubus, Tabes, & conſimiles. Porrò aër Romanus ſquallidus quoque eſt, & inſalubris, non quidem omnibus in locis, ſed iis potiſſimum, quæ deficientibus ædificiis, pigro, atque immoto aëre ſordeſcunt; multò magis ſi Tiberi adherent, vel convallium inſtar, montibus obſepiuntur, aut exhalationibus ſubjacent, quas veteres parientinæ, cryptæ, & antiquorum ædificiorum rudera emittunt. Ex quo patet Regionem Circi Maximi inter Palatinum, atque Aventinum ſitam, omnemque illum campum, qui inter Aventinum, ac Tiberim, portamque Oſtienſem, jacet, planè noxium eſſe, & damnabilem. Sed ut rem univerſim definiam. Quæcunque loca crebris ædificiis ambiuntur, atque editiora ſunt, in ſeptentrionem, atque orientem ſpectant, & multum à Tiberi diſtant, ſalubriora. Contra, quæ ſejuncta ſunt, & remota a frequentibus tectis, ſituque ſunt humili, ac maximè in convallibus, tũ proprinquiora Tiberi, in meridiem, atque occaſum ſpectantia, minus ſalubriora, judicantur. Quibus etiam in locis (quod ſanè mirum) breviſſimi intervalli diſcrimine, hic aliquantum ſalubris exiſtimatur, aer; illic contra noxius, & damnabilis.

IV. Inſalubritatem hanc urbani aeris, fovet magna ex parte adjacens Latium; quod undequaque corona montium circumcingitur, excepto tractu illo, quò mediterraneum vergit, ubi in planitiem deſinit. Vetus enim Latium deſertum ferè hodie eſt & ſquallidum; Auſtri flatibus immediatè obiicitur; & variis ejuſdem in locis, inſalubertimus aer obſervatur, utpotè circa Oſtiam, & Portum, æſtivo præſertim tempore; quo quidem ſi aliquis in præfatis aliiſque Latij locis pernoctaverit, & exinde Urbem revertatur, corripitur ſtatim maligna febri, quam vulgò, ex mutatione aeris dicunt; eſtque febris hæc ſui generis, ab aliis febribus, alias agnoſcentibus cauſas ſummoperè differens, tum in methodo curativa, tum in ſymptomatis eandem concomitantibus cum enim coagulationis ſigna in eadem appareant; ideò obſervamus uſum veſicantium, & alexipharmacorum eidem ſummoperè prodeſſe contra ſanguinis miſſionem eſſe quammaximè perniciosſam. Cibi, qui in Romano ſolo naſcuntur: exigui ſunt nutrimenti. Unde non ſolum primis viis inſignem fœcum copiam producunt, ſed ipſam ſanguinis maſſam, vappidam, & ad motum ineptam reddunt. Ob antedictam aeris, humorumque conſtitutionem Incolæ Urbis, non admodum voraci appetitu præditi ſunt: Ipſique exteri homines, qui in Patria Commeſſationibus, Compotationibuſque, abſque ullo, vel exiguo pene ſalutis diſcrimine indulſerunt; ubi Romam venerint, non ſolum voracem ciborum appetitum, ſenſim imminui obſervant; ſed exulatis omnibus intemperantiis, neceſſe eſt, ut conſuetam Urbis ſobrietatem amplectantur, niſi pœnas malorum incurabilium velint perſolvere, &c. Incolæ Urbis ſi laute prandeant, oportet ut cœnam valdè ſobriam, & quæ ſeptem unciarum pondus vix excedit, inſtituant, & ab uſu carnium veſperi ſummoperè abſtineant, aliter cruditatibus, & pravis humorum collectionibus, anſam dabunt indelebilem. Eiſdem inter cætera conducit exercitatio, horis potiſſimum matutinis ac veſpertinis, utpotè in quibus coctio ciborum peracta jam eſt, & ſecretio puri ab impuro jam incipit abſolvi. Experimento namque conſtat, quod ſi poſt lautius prandium non inſtituatur veſperi neceſſaria corporis exercitatio, gravitates capitis, laſſitudines membrorum, labores circa hypochondria, cruditates, mœrores inſueti, & reliqua hujus generis ſupervenient. Cum igitur aer ob innatam ejus gravitatem parum conferat ciborum coctioni humorumque volatilizationi; ideò qui copioſis ciborum indigeſtionibus abſque noxa indulgere cupient, oportet ut, vel multum exerceantur, vel alvum bis, terque in die ſolutam procurent. Si quidem uſu conſtat, eos præ cœteris optima frui valetudine in Urbe, qui & ſobrii ſunt, & alvo ſingulis diebus benè ſecedunt.

V. Ab Hygiæteticis hiſce obſervatis deſcen-

ſcendendum breviter ad pathologica, ideſt ad ea, quæ ſpeciatim obſervamus in ægris, circa remediorum uſum, & medendi methodum. Incolæ Urbis difficillimè ferunt medicamenta ſpirituoſa, & maximæ activitatis, qualia ſunt ſalia volatilia, ſpiritus; & pene aliter medicamenta nimium aromatica, aut acria; ab horum uſu, non ſolum offenditur caput cum doloroſa gravitate, & inſignibus nervorum affectionibus; verum etiam in ipſis viſceribus naturalibus tenſiones, ardores, alvi ſiccitates, &c. excitantur. Si tamen alicujus morbi natura, talia remedia re vera poſtulaverit; nè præfata incommoda producant, ſolemus ea diluentibus, unctuoſis, aliiſque nimiam illorum activitatem reprimentibus, temperare; quo pacto votis Medicorum optimè reſpondent. Verbo dicam remedia ſpirituoſa; quæ aliqua unctuoſitate ſimul pollent, ideſt ſpirit. oleoſa, utramque paginam in noſtris ægrotantibus adimplent. Emetica vehementia quàm maximè ſuſpecta hìc ſunt, ob gravia, quæ indè ſuccedunt ſymptomata; eadem ratione de fortibus purgantibus judicato. Purgantia in forma pilulari exhibita, nec copioſè, nec feliciter ventrem ſolvunt: contra forma potabili, & mediocri doſi, magnam afferunt utilitatem. Purgantia vim ſuam abſolvere non poterunt (præſertim ſi pilulis, aut bolo propinentur) niſi incipiente eorundem operatione, diluentia ex quinque libris aquæ, vel alterius facile permeabilis liquoris, aut ſaltem brodii tenuis frequentes hauſtus propinaveris; diluentia namque purgantibus intermixta, non ſolum purgationem citò perficiunt, ſed ea omnia inhibent ſymptomata, quæ a ſolis purgantibus produci ſolent, ſitim nempè, tenſiones, & labores hypochondriorum, nauſeam, vigilias ſubſequentes, ardores internos, &c. Hic diluentium uſus, non ſolum judicatur neceſſarius in purgantium præſcriptione; verum etiam in aliorum quorumlibet remediorum, forma ſicca, & ſpirituoſa indole prædictorum; ut ita inhibeantur graves capitis, nervorumque affectiones, quæ exinde ſubſequi frequentiſſimè ſolent. Generaliter quoque obſervamus in curatione morborum præſertim acutorum, impetum facientium, & ab acrimonia pendentium, cœteris antecellere remedia diluentia, emplaſtica, & gelatinoſa, ſcilicet gelat. corn. C. ol. amygd. dulc. recent. emulſ., ſemin. mel. & amygd. recent. ſyr. viol. cremores, aliæque ex hordeo præparationes, diætam, lacteam, uſum balnei, &c. remedia pariter ſpirituoſa, ſed oleoſis, aut diluentibus temperata; contra medicamenta volatilia, acria, ſpirituoſa, aromatica, nimium ſolventia, & magnæ activitatis generaliter obeſſe, quamvis in exigua propinentur quantitate.

VI. Sed ut rem breviter contrahamus, à nullo remediorum genere, tantam utilitatem percipiunt Urbis Incolæ, quantam ab exercitio, & prudenter repetito lenium purgantium uſu, alvus igitur libera, & exercitatio, præ cœteris commendantur noſtris Popularibus. Quorum omnium non ignarus doctiſſimus *Petronius* adinvenit electuarium purgans, ab ejuſmodi nomine Alexandrinum dictum, quo mira præſtabat in curandis Romanorum morbis. Hic idem *Petronius* nobile dedit opus elapſo ſæculo de victu Rom. in quo poſtquam aeris, aquarum, alimentorumque hujus climatis varia commoda, & incommoda diligenter adnotavit: quamplurima alia ſcitu digna, circa medendi methodum, & remediorum uſum in curandis Romanorum morbis propoſuit. Aſſeritque ſe diuturna edoctum experientia obſervaſſe, tres eſſe potiſſimum morbos, qui Urbis incolas ferè perpetuò afficiunt; ſcilicet continuam quandam capitis gravitatem, ſivè, ut ipſe ait, capiplenium: ſecundò membrorum laſſitudinem: tertiò demum alvi ſiccitatem. Ex quibus omnibus ſat, ſuperque deducimus toties repetitam aeris gravitatem, craſſitiemque, nec non humorum inertiam, & vappiditatem, ob vitriolicas, & aluminoſas particulas eiſdem nimium adjunctas hìc regnare. In curatione vulnerum, atque ulcerum cavendum erit ab uſu unguentaceorum reme-

Petronius
De modo curando
morbos Romæ [illegible]

diorum, per quæ ruunt ſæpè in pejus. Juvant contra balſamica, decoctiones vulnerariæ, ſpiritus vulnerarii, & reliqua hujus generis, quæ partem læſam roborando, & amiſſum fibris tonum reſtituendo, cicatrizationem facilitant, &c. Pedum ulcera hìc ſunt ferè incurabilia; vulnera pariter harum partium difficulter ſanantur, præſertim ſi unguentaceis uteris præſidiis: contra ſi capitis tales morbi ſuperveniant, facili negotio ad ſanitatem perveniunt. Ex paucis hiſce in Romano climate factis obſervationibus facilè percipient Medici, qua via progredi debent in detegenda, ſtabiliendaque medendi methodo regionum ſuarum Popularibus præ cœteris familiari.

VII. Pluribus demonſtrare velle hujus Hiſtoriæ Medicinalis indigenæ neceſſitatem ſupervacaneum fore arbitror, nàm res ipſa clarè loquitur. Et ſanè multi errores, quos vel in dietandi ratione, vel in determinanda remediorum quantitate, & uſu committimus, non aliunde interdum proveniunt, quàm ex talis hiſtoriæ ignorante; quicquid alii dicant, qui talium errorum cauſas attribuunt vel principiis remotiſſimis, vel nullam habentibus analogiam cum morbis prædictis. Hæc climatum vis in producendis morbis, mutandaque hominum temperie, ipſa conſtat experientia. Generaliter enim nonnullarum Regionum Populi afficiuntur morbis quibuſdam particularibus, qui aliarum Regionum populares, aut nunquam, aut rarò invadunt. Ita Septentrionales Scorbuto, Poloniplica. Angli rachitide, & ſudore anglico. Græci, Ægyptii, & Syri elephantiaſi. Mentagra Romani tempore Plinii. In Alpibus Bronchocele. Strumis Hiſpani, &c. Contrà alii Populi, aut nunquam, aut rarò certis quibuſdam morborum generibus ſubjacent; ita Scoti rarò febri quartana corripiuntur. Hungari morbo comitiali, &c. *teſte Donio fol. 7. de reſt. ſalva. Urb.* Idque ſanè propter ſpecificas talium climatum conſtitutiones. Porrò nonnullæ gentes certa quædam remedia ferunt, qui alterius Regionis Incolas, forſan è medio tollent. Germani Medici emetica remedia in ſummo habent uſu, eorumque vires in ſingulis depellendis morbis, & publicè, & privatim deprædicant; quia forſan in ſuo climate ferè perpetuò hyemante, & Popularibus nimium gulæ indulgentibus felici comprobarunt experientia; eadem de cauſa populares illi facilè ferunt medicamenta chymica cujuslibet activitatis, diætam lautiorem, &c. quæ omnia cum in Italia, præſertim Romæ juxta deſcriptam a Germanis methodum pluries tentata fuerint, & ægri voto ſuo, nos ſpe noſtra ſæpiùs excidimus. Sicuti Germani, ita & aliarum Regionum Medici jactant remedia quædam generalia, & diætandi genus, a quorum uſu inſigne levamen ſentiunt ſui ægrotantes: ita videmus Hiſpanos jactare ſanguinis miſſionem, Anglos uſum Oppiatorum, Batavos Medicamenta diaphoretica, & ita de reliquis. Neque ſanè ratione talium remediorum uſum deprædicarent, niſi felices ex illis eventus in Popularium ſuorum curatione obſervaſſent. At qui indiſcriminatim iiſdem uti vellent in ſuis ægrotantibus, non examinata prius ſui climatis Natura & qualitatibus, aliiſque infra dicendis: quid mirum; ſi effectus ab expectatione ſua longè diverſos in morborum curationibus experientur. Ob hanc eandem climatum, victuſque rationum diverſitatem eveniet fortaſſe, quod *Hippocratis* aphoriſmos, & ſolida illius præcepta non obſervamus interdum vera, ſed modo dubia, modo incoſtantia. Hoc idem de aliorum Authorum præceptis, atque monitis dicendum, ſi fortaſſe rectè non contingant in noſtris ægrotis. Ut taceam tot varias, & inter ſe pugnantes medendi methodos, quibus utuntur Medici, quibuſque frequentiſſimè talium præceptorum conſtantiam perturbant.

VIII. Quamobrem cum tria ſæpiùs recenſita, aer, vitæ genus, & ciborum indoles varia, pro varietate Regionum, totam ferè vim habeant in morborum productione; hortamur ſingulos earum Medicos, ut per diuturnam obſervationem patefa-

tefaciant incedendi Methodum Popularibus ſuis præ cæteris opportunam, nec non remediorum genera iiſdem, vel familiaria, vel noxia. Et dum exteræ Regionis libros legunt, in uſum non revocent illorum methodum, niſi prius cum ſua adamuſſim contulerint, propriiſque obſervationibus reſpondere animadverterint. Denique ſeriò monemus Practicantes, ut in curandis morbis diligenter conſiderent, atque examinent diverſas temporum conſtitutiones, & morbos generales, qui durantibus illis conſtitutionibus, aeriſque influentiis regnant; nam, ut obſervatione doctorum Virorum conſtat, morbi quilibet particulares tunc temporis, ab influentia generali ferè ſemper aliquid contrahunt, periodoſque ſuas, ſive invadendi, lædendique modos, quaſi ad illius modulum abſolvunt. Porrò prout variæ erunt tales temporum influentiæ, ita pariter variam medendi methodum expoſcunt morbi per id temporis ſævientes, ut repetita docet obſervatio.

IX. Præcipua argumenta, quibus hæc cujuslibet Regionis hiſtoria complectenda erit, eſſe debent de aere, aquis, & locis, ideſt de fluviis, lacubus, & fontibus, collibus, planitiebus, & montibus; ad Orientem vel Occidentem, aliasve Cæli plagas ſitu, de plantis, & animalibus in patrio ſolo præcipuè provenientibus, nec non de mineralibus, aliiſque telluris effectibus. Porrò de moribus, & temperamentis Incolarum, de moribus iiſdem familiaribus, medendique methodo, quâ eliminantur; de Medicina indigena, ſive de Medicamentis in patrio ſolo naſcentibus, de variis, & præcipuis tempeſtatum influentiis, aliiſque ſexcentis, per quæ morborum origines, tum foventur, tum curantur. Qui frigida, & humida loca inhabitant, ſunt captiones obæſo corpore, labris tumidis, buccis protuberantibus, &c. Quædam Regiones coactæ brevitatis homines producunt, quædam longos, & elatos, quædam gutturoſos, & ſtrumis deformatos. Aliæ diſponunt corpora ad phthiſim adulterinam, ut in Britannia contingit. Aliæ ad peſtem, reliquoſque morbos. Pariter ab hac Regionum diverſitate, non exigua inter homines morum differentia, quantum ad timiditatem, & audaciam, voluptatem, & dolorem, aliaſque animi affectiones ſubinde conſequuntur. Niſi hæc omnia ſibi comparaverint quarumlibet Regionum Medici, vix Popularium ſuorum morbos ad perfectam ſanationem poterunt perducere, quod quidem prævidens *Celſus*, præfat. Lib. de Medicina ait, *differre pro Naturâ locorum genera Medicinæ, & aliud opus eſſe Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia, &c.*

Finis Libris Primi.

GEORGII BAGLIVI
DE
PRAXI MEDICA
LIBER II.

CAPUT I.

Quod erit inſtar Prolegomenon ad Librum præſentem.

NOSTER in hoc opere ſcopus eo pertinet, ut dilucidè cognoſcatur, quantum momenti in Medicina afferat Obſervatio: quare poſt quaſdam generales cauſas, juxta vires noſtras expoſitas, quæ hujus artis progreſſum retardarunt (alias præcipuas ſequenti capite referam; ubi proprius erit locus) neceſſarium ducimus in hoc libro noſtram ſententiam de Praxeos augumento hiſtoriæ ope habito declarare; quæ noſtra quidem ſententia ſic veritati conſonabit; gaudeo me hanc operam hominibus præſtitiſſe. Sin minus libenter me corrigi patiar, expetoque, ut quod ego nequivi, alii generi humano proſpiciant. Quoniam vero in conſtituendo alicujus morbi ſyſtemate multa concurrunt, puta *Cauſæ*, *Signa*, *Phenomena*, *Indicationes*, *Remedia*, &c. de his omnibus ordinatè loquemur, primum ab hiſtoria Phænomenon incipientes, utpote in quibus morborum Natura re vera ſita eſt. Cœterum clarius tractaturi, Medicinam in primam, & ſecundam dividendam putamus. Primam dico meram malorum hiſtoriam ſola obſervatione habitam in ipſo ægrorum lectulo, ab ægriſque ipſis indicatamque. Huic hiſtoriæ nihil opus eſt ſcientijs aliis, librorumque lectione; ſiquidem cum ſcientiam per ſe, ſive propriam conſtituat, dependeatque ab obſervatione, & narratione ægrorum, quicquid extrinſecus accedit eam penitùs confundit incertamque reddit; unde poſtea toties memorati errores oriuntur. Hinc videtur Medicus hac in re teſtis officio, qui narrat, non judicat, fungi debere, ac partitè ſingulas res quantumvis minimas notare; earum enim aliæ ſtatim ac perceptæ ſunt rectam curandi rationem oſtendunt: aliæ verò lucem quamdam dumtaxat præbent, qua ducti facilè rerum magis abſtruſarum Naturam inveſtigare poſſumus; unde meritò obſervationes dividi poterunt in luciferas, & fructiferas. In re igitur tàm gravi nempè in inſtituenda hac morborum hiſtoria, non oportet mentem noſtram à rerum nexu, ut Poetæ faciunt ſolvere, & qualibet ſpatiari, ſed ingenium rebus ſubmittere, Naturam parendo vincere, & idioma, quo ipſa loquitur, diligenter addiſcere. Medicinam ſecundam dico id omne, quod præter hanc primam in Medicina, continetur. Hanc juvant aliæ ſcientiæ, librorum lectio, quodque à noſtris Scientificum dicitur, Methodicum, Rationale.

Nec vanam quis putet mentem hanc noſtram, dum cupimus Medicos hiſtoriam cer-

certam, & ſtabilem morborum præſcribere; objiciendo nobis morbos eſſe quoſdam irregulares Naturæ deſtitutæ conatus, morboſam materiam ſine ordine certo, ac lege pellere contendentis. Etenim cum corpus animatum ſit complexio quædam actionum animalium, vitalium, ac naturalium inter ſe concordium, & à principiis certis, ſubjectiſque Naturæ legibus à Deo ordinatis, dependentium; principia iſta omnia cum propter vim quandam, aut errorem à ſtatu naturali deflectunt, quos motus edent in priſtinum reditura, edent quidem in ipſo errore ordinatos. Quod ut omiſſis aliis experientia conficiamus, res omnes naturales præſertim ex genere plantarum, ſuccorum, fructuum, &c. videmus certo tempore florere, matureſcere, depurare, putreſcere: videmus etiam morbos omnes præcipuè acutos certa quadam lege augere, ac deficere. Nec poteſt Medicus hunc acutorum curſum & ſtatam periodum per Medicamenta declinare, quin morbi aut graviores fiant, aut in alios periculoſiores declinant: quod præ cœteris accidit in tertianis. Accedit hoc quod cum Majorum noſtrorum præſertim *Hippocratis* obſervationes veras eſſe cooperiamus, fieri id nullo pacto poſſet ſine certo morborum curſu, & progreſſione; qui igitur hiſce rebus adverſatur, Medicinamque impoſturam eſſe aſſerit, neceſſe eſt, ut ipſe ſit impoſtor, deceptorque.

Ad majorem hujus hiſtoriæ claritatem opere pretium eſt antiquam morborum in acutos, & chronicos diviſionem tenere. Acutos vocant, qui ſedem in fluidis potiſſimum habent, & ab effræni eorumdem ebullitione pendentes celeriter motus ſuos abſolvunt; & niſi prudenter tractentur, deſinunt tandem aut in lethales, aut in diuturnos & incurabiles. Chronicos contra, qui frequenter à ſolidis vitiatis proveniunt, vel à nimia fluidorum indigeſtione, & craſſitie; qua de re vel tardè admodum ad coctionem perveniunt, vel raro eandem attingunt. Pro diverſo igitur in hiſce morbis ſanguinis ſtatu, diverſa pariter eſſe debebit remediorum materia, nec promiſcuè ſingulis, aut ſpirituoſis, aut aqueis remediis tractandi, ut multi hodie conſueverunt. In acutis cunctatio; & ſagax Medici in agendo judicium magnam vim habent ad ſanationem, & quamvis ſæpiſsimè ſponte ſua ſolvantur nunc caſu, nunc Natura favente, nullibi tamen graviores committunt errores Medici, quàm in acutorum curationibus, ut fusè inferiùs. In chronicis contra, utpote ab effœta, atque elanguida prorſus ſolidorum, ac fluidorum Natura pendentibus, tota vis ſanationis à Medici præſtantia, remediorumque energia dependet, cum in illis nec fortuna, nec Natura magnopere poſsint.

Denique ſi cuilibet delicatioris palati frequens Naturæ in hoc opere mentio diſpliceat, veluti ea confugium ſit ignorantiæ. Eidem ego reſpondeo Naturæ nomine non intelligere me ſapiens quoddam phantaſma quacumque vagans, & conſilio ſingula dirigens: ſed complexum quemdam generalem cauſarum naturalium, quæ licet conſilio deſtituantur: affectus tamen ſuos pariunt juxta leges à ſummo Conditore inditas; atque ita ordinatè, ut quaſi ſummo regi conſilio videantur. Seu intelligere me ætherem, è quo omnis eſt motus; Vel tandem complexum accidentium eſſentialium ſcilicet motum, figuram, magnitudinem, ſitum, quietem, à quibus omnes actiones corporeæ Anima dirigente dependent. Hæc igitur eſt illa natura, quam crebro præſenti opere uſurpamus.

CAPUT II.

Manifeſtantur cauſæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum hiſtoriam, ſive Medicinam primam hucuſque retardarunt.

Diximus antecedenti capite, nil aliud nos Medicinæ primæ nomine intelligere, quàm exactiſsimam cujuſcumque morbi Phenomenon, quæ debitam, & naturalem illorum hiſtoricam conſtituunt de-

deſcriptionem. Sed antequam talis inſtituendæ, atque perficiendæ hiſtoriæ regulas tradamus, inveſtigabimus obiter, quid potiſsimum cauſæ fuerit, cur eam hucuſque debitè non excoluerint Medici. Et quare factum ſit, ut cum tot ingentia obſervationum volumina publici juris extent, parum admodum in eadem profecerimus.

Et primo quidem diſtinxit eos ab experientia rectè facienda ea opinio, qua permulti *Recentiores Philoſophi* nimium abſtractionibus mentis tribuentes, putarunt ſenſum ductum fallaciſsimum, rerumque particularium inquiſitionem infinitum quid eſſe, ac ſine exitu. Quod falſum eſſe noverimus, ubi attenderimus acceſsionem factam bonis artibus ſolum noſtro hoc ſeculo, nonniſi ſenſibus experientiæ debere. Quodque ſtupeas magis, quàm multa ſunt, quæ caſu docti ſumus; majorem remediorum partem ita inventam ſcimus, plurimaſque res in Medica facultate. Quoad reliqua longum eſſe ſingula inventa numerare, pulverem tormentarium, magnetis in polos converſionem, teleſcopiorum uſum nonne caſus perperit? Quod ſi tantum poteſt caſus; quid eſt, cur id ſenſibus ordinatè progredientibus negemus? qui quamvis errent interdum errores tamen ſuos & indicant, & corrigunt.

2. Diſtinxit porrò antiquum odium ſectæ Rationalis in Empiricam, utpotè quam vilem, circumforaneam, & litterato Viro prorſus indignam ſemper exiſtimarunt. Quod quidem recta ratione factum eſſet, ſi pro Empirica intelligerent experiundi rationem ſtupidam, erraticam, non repetitam, intellectu non fermentatam, adeoque nil aliud educentem, quàm conceptus erroneos, & placita monſtruoſa; non ita ſi Empiricam rationalem, ſive Empiricam factam litteratam, methodo, non caſu, inventam, ab intellectu fæcundatam, & directam, & poſt diuturnam morborum explorationem ad veritatis culmen perductam: quam mehercule docti ſemper laudarunt, & tanquam naturæ conſonam ad majora promoverunt.

3 Non profecimus admodum in hac hiſtoria, quoniam Duce caruimus, qui vel exemplo præiret, vel facem præferret in detegenda per tot ardua, & incerta viarum, & per totidem morborum differentias experiundi methodo. Et quamvis primus *Hippocrates* eandem ſubodoraverit, ſcriptiſque publicis conſignaverit; à Medicis tamen vel recepta non fuit, vel ob præconceptas illorum opiniones, & falſa idola in contrariam partem accepta. Medici Rationales quandoque experientiam conſulunt, ſed ab eadem generalia quædam, atque illa nec benè detecta, nec integrè examinata ſumunt, reliqua verò in agitatione mentis reponunt, & rationi ſuæ accomodent. Empirici dicet experientiam perpetuò jactent, illam tamen nunquam rectè attingunt; nam præterquam quod ſine luce, & methodo eandem aggredientur, tantam inquiſitionis diuturnitatem non ſuſtinent, quanta in explorandis morborum effectibus, & exinde præceptis practicis deducendis requiritur unde nil mirum ſi ex ſtupido, nebuloſo, ac prorſus erroneo experiundi genere, talis quoque Empiricorum Praxis oriatur.

Nonnulli paucis experimentis, iiſque, anguſtis, & obſcuris eruditi, ſuper ea philoſophiam novam, aut novam Medicinæ Theoriam conſtituunt; & ſi quæ ſint, quæ illis adamuſſim non reſpondeant, modis tamen admirandis ad eas detorquent, & ſuffulciunt. Hujus generis ſunt *Philoſophia Chymicorum* paucis experimentis furno eductis ſuperſtructæ. *Philoſophia Gualberti* de magnetiſmo. *Syſtema Medicum Jo: Maiv* de nitro aereo. Denique tot *Syſtemata Practica* ſuper Alchali, & Acido, *Triumviratum* humorum primæ regionis. *Cardimelech*, *Microcoſmeteron*, & ſimilibus fundata.

II. Multi experientia rumores affectant, ſed prius decernunt, quod mente conceperant, quàm experientiam conſulant, illamque poſtea talibus decretis mirè adſtringunt, atque pro ſuo modulo accomodant. Et prout area phantaſiæ expolita, aut à præjudiciis occupata fuerit, ita de ſuis,

ſuis, aliorumque experimentis variè judicant, propriiſque meditationibus aut obſcurant, aut enervant. Sunt qui *Aſtrologiæ*, *Magiæ*, aliiſque ſuperſtitioſis, & captum noſtrum penè effugientibus diſciplinis incumbentes, vera morborum phænomena ſuperſtitioſis illarum traditionibus perturbarunt. Ex his igitur omnibus triplex errorum ſoboles, ſive Medicina falſa triplex, Sophiſtica nempe, Empirica, & Superſtitioſa emanavit.

Porrò licet tàm copioſa, & ingentia obſervationum volumina ab Auctoribus congeſta fuerint; hiſtoria tamen prima cujuſcumque morbi parum exinde perfectionis, & incrementi accepit. Nam in peragendis obſervationibus methodum atque ordinem non adhibuerunt, ſed prout faciunt homines in tenebris, qui omnia confusè palpant, & pertentant, donec caſu rectam viam inveniant, vel prout homines in Eremo, qui fortuito rerum occurſu conſilium capiunt; ordine interrupto, ac præpoſtero eaſdem hinc inde petentes atque adnotantes; quid mirum quod ephimeram, non vero conſtantem, & claram effectuum morborum lucem exinde mutuarint, nobiſque communicarint?

2 Obſervationes illæ ſunt quædam, veluti undæ inſtabiles, experientiæ vagæ, in tribus, quatuorve ægrotis repetitæ, nec non ac centenos atque millenos conſtanti ordine productæ, ut fecit *Schola Coa*.

3 Quamplures licet obſervationem ſapiant, theoriarum, tamen formulis ſunt adeò turbatæ, ac confuſæ, ut peritiſſimi quique diſtinguere vix poſſint, Natura ne loquatur, an Homo.

4 Praxis, qua uſi ſunt Nonnulli, ſpeculativa magis atque hypothetica fuit, quàm ad Naturæ methodum comparata. Unde credibile eſt morbos abſolviſſe periodos ſuas, non per leges ſibi inditas naturales; & conſtantes; ſed prout à diverſis illis praxibus variè fuerunt tractati; ideſt progreſſus, exitus, atque ſymptomata eorundem magis deberi talium Praxium, methodis, quàm immutabili & individuæ eorundem naturæ. Ità qui pleuritidis curationem per purgantia, aut diaphoretica vehementiora incipiunt (methodum ſanè infidam, atque infauſtam) quæcumque ſymptomata poſt hæc data remedia ſupervenient, eiſdem tribui magis debebunt; quàm genuinæ, & individuæ talis morbi Naturæ. Quamobrem obſervationes omnes factæ ſuper morbis contraria methodo curatis, inutiles prorſus erunt ad promovendam hiſtoriam naturalem eorundem, utpotè quæ rem aliter ac ſe eſt, & eſſe deberet, adnotant, & exprimunt.

5 Ob anteceptam à præfatis hypotheſibus mentem factum eſt quoque, ut multa ſymptomata eiſdem non rectè quadrantia omitterentur, multa contra eiſdem magis magiſque confirmandis neceſſaria ad libitum fingerentur. Idcircò hiſtoria morborum pura, & exacta, ideſt prout ab ipſa rei Natura profluit, & prout ab ipſo ægroto nobis deſcribitur, invenire vix poteſt in libris; ſiquidem; ut diximus, morborum deſcriptiones magna ex parte è cerebro Auctoris, non ab obſervatione, & facto rei prodierunt; multaque ſymptomata vel ab opinionum licentia; vel ob negligentiam Practicantium talibus morbis adſcribuntur, quæ ne per ſomnium quidem ad eos pertinent, ut quotidiana conſtat experientia. Id quod vel in ſola affectione hypochondriaca manifeſtè deprehenditur, cujus hypoteſis de hepate calido, & Stomacho frigido, ut ſalva eſſet, & conſtans, quanta finxerint *Galenici*, nemo eſt, quem lateat.

III. Qui de morborum hiſtoria per aliarum ſcientiarum, quibus potiſſimum delectantur, regulas, atque leges differunt, in peragendis obſervationibus nunquam proficient, & per eas nunquam morborum Naturam elucidabunt, ut cap. 1. præſentis libri fusè tetigimus. Quantum obfuerit hiſtoriæ naturali in genere, ejuſdemque incrementis, *Platonem* Philoſophiæ ſuæ inſerviſſe Theologiam, ſive de rebus philoſophicis per ideas abſtractas, & theologicas judicaſſe, *Ariſtotelem* logicam &c. inter cæteros conqueritur *Cl. Verula-*

inius. Ita in re noſtra cum elapſo ſeculo dialectices doctrina ſummoperè floruiſſet, Medicique de hiſtoria, & curatione morborum, per auſteras illius leges diſſeruiſſent, quantum à veritate aberrarint vel exinde liquet, quod poſt ſuſceptos tàm ingentes de re medica labores, non res novas; aut novarum rerum indicia, ſed quævas; aut novarum rerum indicia, ſed quæſtionibus, & ex argutiis fallacias inutiliter attulerunt, remque Medicam ad ſophiſticas prorſus relegarunt.Sed quod ad dialecticam ſpectat, hæc licet in artibus, & rebus civilibus, quæ in opinione fundamentum habent, optimè adhibeatur, Naturæ tamen ſubtilitatem difficulter attingit, & in hiſtoria naturali ad errores confirmandos potius,quàm evellendos conducit. Unde non immeritò *D. Gregorius Nyſſenus*. Hoc habet nempe:*Omnibus perſpicuum eſt, dialecticas argutias partes in utramque partem vires habere tàm ad everſionē veritatis, quàm ad accuſationem mendacii; quo fit, ut ipſam veritatem, quando tali arte profertur, habeamus ſuſpectam, ut plurimum, quaſi iſtius ſolertia mentis noſtræ oculos perſtringat, & à veritate avertat*; hæc ille.

Quamvis multi obſervationum, reique medicæ Scriptores dictis de cauſis parum contulerint elucidationi; & incremento hiſtoriæ morborum; ſingulis tamen ætatibus, & potiſſimum hac noſtra, atque antecedenti, non defuerunt nonnulli, qui vel optimo præditi judicio, vel ſub optimis eruditi præceptoribus, vel in legendis *Hippocratis* libris de rei veritate admoniti, in peragendis obſervationibus optimè ſe geſſerunt, & per præcepta Practica longo uſu confirmata tum hiſtoriam prædictam, tum Praxim ipſam ſummopere illuſtrarunt. Inter hoc recenſuri poſſent *Dureps*, *Hollerius*, & *Jacotius*, *Ballonius*, *Mercurialis* Vir Doctiſſimus Italus, *Foreſtus*, *Etmullerus*, *Valleſius*, *Areteus* Cappadox, *Cælius Aurelianus* (taceo Medicinæ Principes *Hippocratem*, & *Galenum*; Et qui ex hiſce fontibus aquas hauſerunt, *Celſus*, *Avicennas*, & reliqui innumeri) *Martianus*, *Sydenhamius*, *Septalius*, *Mortonus*, *Mangetus*, *Bonetus*, *Valeſcus de Taranta*, *Tulpius*, *Cheſneau*, *Pitkarnius*, *Riverius*, *Craanen*, *Jodocus*, *Lemius*, *Tozzi*, *Junghen*, *Dekers*, *Valſchmidius*, aliique Analogi, quos tanquam veros Practicantes Juvenibus imitandos anteponimus.

CAPUT III.

Traduntur regulæ inſtituendi, & promovendi hiſtoriam morborum, ab eademque deducendi aphoriſmos curativos.

Scholæ Medicæ, quæ floruit apud *Coos*, ſumma fuit ſemper apud omnes Medicos auctoritas, atque exiſtimatio. Neque ſane immeritò, nam ſive rei tractatæ pondus, atque methodum, ſive rerum inventarum copiam ſpectes, ſcholas omnes hac in re ſuperaſſe profectò fatendum. Inter cœteros eximios Viros peperit *Hippocratem* ex Aſclepiadorum familia oriundum, vigeſimum à Jove, decimum octavum ab Æſculapio, & nonum à Rege Chryſamide. Hic ſcholæ illius veſtigia ſecutus in obſervatione fuit multus, in hiſtoria morborum fidelitèr, exactèque delineanda diligentiſſimus, in ſtabiliendis demum præceptis practicis longo uſu confirmatis ſuprà cœteros mortales ſapientiſſimus, ac fermè mirabilis. Methodum hanc præceptivam, aphoriſticam, & gravem non alia de cauſa ita conſtanter in ſingulis ſuis libris retinuiſſe puto, quàm ut nobis tacitè ſubindicaret, illam præ cœteris tum auguendæ, tum confirmandæ Medicinæ fore peropportunum. Cæterum cum priſci Medicinæ Parentes nobis apertè non ſignificaverint leges, cautioneſque talia determinandi præcepta, neque ingentem obſervationum ſylvam, è quibus educta fuerunt, relinquerint, arbitror, ſanè illos æquè nobiſcum egiſſe, ac ſolent in elevandis Obeliſcis; aut ædificii conſtruendis Architecti; hi pro talibus perficiendis Operibus ſcalas, & trabes, funes, & innumera alia ædificandi adhibent inſtrumenta; Opere abſoluto omnia ſubmovent:

vent: unde Poſteri licet ædificiorum magnificentiam admirentur, ignorant tamen eiſdem perficiendis adhibita inſtrumenta. Juvenes ſuſpiciunt & admirantur divini opera *Hippocratis*, ſed quibus gradibus ad tantam pervenerit ſapientiam, quibuſve inſtrumentis uſus fuerit in ædificio tam nobili conſtruendo, ignorant, ac ſtupent. Nos quoad tenuitati noſtræ licebit, proximis capitibus hæc omnia elucidare conabimur, indicabimuſque vias, olim ab *Hippocrate* in uſu forſan habitas ad promovendam, perficiendamque Medicinam per obſervationes, hiſtoriam, & præcepta.

II. In efficienda alicujus morbi hiſtoria quatuor ſunt potiſſimum neceſſaria; Primò ſcilicet infinita particularium Acquiſitio; Secundò earundem Diſpoſitio; Tertiò Maturatio, ac Digeſtio; Quartò demum ex iisdem Abſtractio præceptorum, & axiomatum generalium. De his omnibus ſigillatim agemus.

Infinita particularium Exploratio, & Deſcriptio prima baſis eſt hiſtoria morbi, de quo tractare quis velit. Hanc igitur tentare primò debet ejuſdem Hiſtoriographus, pluresque annos impendere in copioſo obſervationum numero comparando; tuncque nil cogitet neque de afferenda ornato dicendi genere Lectoribus delectatione, neque ægrotis utilitate, ſed tantummodò ut tanta particularium copia congeratur, quanta ſufficit ad vera deducenda axiomata, ſtatuendamque ideam claram, naturalem, & perfectam ſyſtematis morbi tractati. Obſervationes deſcribat ſtylo rudi, & incompto, ideſt iiſdemmet loquendi formulis, quibus ægrotantes nobis ſuas exprimunt affectiones; Minima quæque adnotet, quantumvis alia, aut inutilia videantur. Nihil de ſuo addat, ideſt quod illi vel ſubtilis diſputandi ratio, vel inanis eruditionis ſpecies poſſent ſuppeditare, ſed tanquàm Scriba fidelis leges a Natura latas diligenter colligat, iiſdemque prorſus modis, quibus locuta eſt Natura deſcribat; atque ita prorſus ſe gerat, ut fieri ſolet in Civilibus, in quibus tunc optima ſunt judicia, cum minimum licentiæ, aut eloquentia Oratorum tribuitur, ſed in teſtibus omnis opera conſumitur; ita judicia, quæ de morborum natura proferuntur, tunc optima erunt, cum ab evidentibus, coacervatiſque prodierunt experientiæ teſtimoniis, ac ne minimum ab Auctorum licentia fuerunt alterata, in quorum quidem teſtimoniis libido, & præjudicium prævalent, rerum autem teſtimonia, & reſponſa interdum obſcura, & perplexa, ſed incorruptè ſemper, ac ſincera.

Rude hoc, & incomptum ſcribendarum obſervationum genus, necnon longa mora in iiſdem acquirendis, notandiſque, puto quod legentem æquè, ac ſcribentem deterrebunt, eiſque moleſtæ videbuntur, & inutiles. Sciant tamen, talium obſervationum aggregatum eſſe quoddam veluti horreum ſive promptuarium rerum in morbis notatarum, in quo quidem non eſt cum voluptate permanendum, ſed tunc deſcendendum cum aliquid, aut ad conſtructionem axiomatum, aut ad curationem morborum hauriendum ſit. Neque quidpiam magis hiſtoriæ naturalis Medicæ veritatem, fidelitatemque labefactavit, quàm libido Auctorum in eadem exornanda novis, & elegantibus loquendi formulis, ſubtilibus ſpeculationibus, copioſis Auctorum citationibus, ſimilibuſque Lectorum gratia excogitatis. Expedit itaque infantiam Medicinæ ſub hiſtoria, & narrativa caſuum, quaſi nunc primum ea naſcatur, tractare; nam quæ in libris hodiernis tanquam per nubem pellucet morborum hiſtoria, ea indiget expurgatione, qua Philoſophiam indigere jamdudum notavit Franc. Baco. fol. m. 48. *Satis ſcimus*, inquit, *haberi hiſtoriam naturalem, varietate gratam, diligentia ſæpius curioſam; ſi quis tamen ex ea fabulas, & antiquitatem, Auctorum curationes, inanes controverſias, ſuperſtitionem, philologiam deniquo, & ornamenta eximat (quæ ad convivales ſermones, hominumque doctorum noctes potiùs, quàm ad inſtituenda Philoſophiam ſunt accommodata)* ad

Nil magni rei recidet. Hæc ille.

Ad complementum veritatis hiſtoriæ primò cujuſcumque morbi neceſſe eſt, ut Hiſtoriographus in peragendis obſervationibus non ſolum adnotet minima quæque accidentia de die in diem in morbo apparentia, eorumque vehementiam, progreſſum, & exitum in melius, vel deterius; verum etiam minimas quaſque circumſtantias temporis, & loci, in quo fiunt obſervationes, ut quoque conſtitutionis, anni, cauſarum antecedentium, & præſentium, methodi, & remediorum adhibitorum; verbo dicam, rerum omnium, quæ morbum antecedunt, concomitantur, & conſequuntur. Nam quæcumque vel minima circumſtantia; quæ negligetur, ſolet totius obſervationis effectum morari, aut perturbare; quin etiam veram hiſtoriæ ſeriem interrumpere. Hæc inquam omnia adeò diligenter deſcribenda ſunt, ut ſi quid dubii, aut præter ſpem in aliqua obſervatione ſupervenerit, reticeri, aut ſupprimi non debet (quot ſanè vitium commune ferè eſt omnibus Obſervationum Scriptoribus) ſed planè & perſpicuè deſcribi titulo, MONITA, aut NOTÆ. Veritatem enim aut falſitatem experimentorum, veritas vel falſitas axiomatum paulò poſt manifeſtabit. Imò quo magis de veritate, integritateque obſervationis conſtet, ipſemet obſervandi modus exponendus erit, ut ita liberum ſit hominum judicium in examinando utrum methodus illa obſervandi fida ſit, vel fallax: necnon ut excitet ingenium eorundem ad inveniendas methodos accuratiores. Denique nil magis conducit hujus hiſtoriæ perfectioni, quàm ut hæc particularium ſylva valdè abundans, ſit & fertilis, nam ita facillimè, & via maximè expedita tentabitur inquiſitio, & axiomatum conſtructio, ſecus verò ſi ſterilis fuerit, & immatura.

III. Poſtquam debitum tempus in peragendis obſervationibus inſumpſerit Hiſtoriographus, & per annos quamplures morbi tractandi naturam diligenter examinaverit, & hæc omnia ſcriptis exactè mandaverit; tunc Diſpoſitionem aliquam tentare debet, & Empiricam merè ſtupidam ad gradum Litteratum ſenſum promovere. Tales etenim obſervationes veluti litteræ Alphabeti, licet per ſe inutiles ſint, variè tamen collectæ, & inter ſe collatæ, ac diſpoſitæ verum Naturæ idioma conſtituunt, Diſpoſitio in eo potiſſimum conſiſtit, ut res majoris momenti per titulos & locos communes ſeparentur, & quicquid obſervando compertum eſt, collocetur debitè ſub titulo appropriato. v. g. Poſtquam mille vel bis mille obſervationes dè Colica fecerit Hiſtoriographus, dividat aggregatum illud obſervationum in Signa Diagnoſtica, & Prognoſtica, conſtantia, & inconſtantia. Cauſas varij generis, & variè influentes. Conſtitutiones anni tunc temporis prædominante. Symptomata morbum perpetuò concomitantia, & eundem paſſim derelinquentia. Eventus fauſtos atque infauſtos indicationum in morbis ſumptarum. Eventus fauſtos, vel infauſtos remediorum præſcriptorum. Fiantque hujuſmodi alii articuli, quos inquiſitionis articulos appellabimus. Et quod in peracta jam hiſtoria rebus determinato titulo ſignatis accommodatum erit, iiſdem ſubſcribant, ut ità adhibitis debitis hiſtoriæ ſeparationibus, inductio ad conſtitutionem axiomatum, ſive præceptorum generalium fiat ordinata, & ſine fallaciis.

IV. Methodus Digeſtionis nil aliud ſibi vendicat, quàm ut præfata particularium experientia erratica & indigeſta, factis debitis diviſionibus, & rejectionibus evadat tandem ordinata, & digeſta; ſive ut res, quæ dubiæ ſunt fidei, inconſtantes; & communes aliis, quæ videntur ſimiles; cautionibus opportunis muniantur, omninò falſæ rejiciantur, & ſic deinceps. Diuretica in morbis pectoris generaliter optima ſunt, rejectis tamen diureticis acidis, quæ noxia & infida, pulmonemque erodentia; ac ſanguinem in eo figentia, ut experientia conſtat. China-china eſt remedium profectò herculeum in curatione Intermittentium; dummodò tamen

non

non detur, ſi aderit ſuſpicio inflammationis alicujus viſceris, vel abſceſſus interni, vel etiam morboſa partis alicujus debilitas, & diſpoſitio: nam talibus in caſibus non tollit, ſed auget febrim; omnemque morboſam materiem in affectum locum deponendo, ac figendo, inflammationes lethales, ac demum gangrænam producit. Utilis quoque chinæ-chinæ uſus in intermittentibus eſt; dummodò tamen non præſcribatur in principio earumdem, crudis adhuc exiſtentibus humoribus, interdum namque febrem non tollit, & ſi tollit, paucis interpoſitis diebus denuò redintegrat; & quod his pejus eſt, novos morbos frequenter producit, aſthmata ſcilicet, hydropes, diſſenteria, rheumatiſmum, ſuppreſſionem conſuetarum evacuationum, ſimileſque alios, ut matura Recentiorum experientia eſt compertum. Ad demulcendos vehementes partium dolores inſigne remedium eſt bezoarticum joviale, momento namque impetum ſpirituum, & ſalium furentium coercet. Cave tamen ne dolores illi podagrici ſint, aut venerei, vel ſimiles, quorum detenta materies pejores morbos poſſet excitare. Cave pariter ne illud exhibeas in nervorum, & nonnullis gravibus capitis morbis v. g. Apoplexia, Paralyſi, &c. quippe illud nervis, & cerebro infidum eſt, ac noxium. Eodem prorſus ritu procedendum eſt in muniendis per debitas cautiones rebus majoris momenti hiſtoriam antedictam conſtituentibus v. g. ſignis diagnoſticis, prognoſticis, ſymptomatis præcipuis, cauſis cujuſcumque generis, &c. Inductio namque quæ fit per ſimplicem enumerationem nullis additis cautionibus rebus dubiis, & analogiam habentibus cum phænomenis alterius morbi ſub cujus ſpecie illudunt; vel rejectionibus falſarum, & omninò inconſtantium, imperfectè concludit. Contrà inductio laudata eſt *Verulamio* teſte, quædam demonſtrandi forma, quæ ſenſum tuetur, mentem illuſtrat, ac perficit in concluſionibus rectè deducendis, naturæ imminet, ac ferè immiſcetur.

V. Comparata jam ſufficienti particularium copia, eademque debitè ordinata, ſeparata, ac digeſta. Obſervator demum judicio ſuo uti, & de coſtituendis præceptis generalibus, ſummam & pondus artis re vera continentibus cogitare incipiat. Atque ſi alicubi, hic ſanè opus eſt mente, velut igne quodam divino, qui vaſtam hanc, & caliginoſam particularium Eremum tam fallaci rerum, ſignorumque ſimilitudine, cauſarum implicatione, viarumque ambiguitate interceptam virtute ſua irradiet; ut ita nos judicium cohibentes & ſuſtinentes, gradatim aſcendentes, & rerum morboſarum veluti montium juga unum poſt aliud conſtanti labore ſuperantes perveniamus tandem maturè ad ſummitates Naturæ, in quibus & ſtatio ſerena, & verus morborum proſpectus, & ab eodem ad Praxim facilis, molliqne clivo ducens deſcenſus.

VI. Præcepta generalia Antiqui nomine aphoriſmi ſignificabant. Hi tanquam indices viæ regiæ, & tanquam tabulæ naufragii ſecuræ, & ſtabiles in ſuperandis arduis morborum curationibus, nonniſi à Viris doctiſſimis longo ſenſu, ſed longiori Praxi penè confectis, quique habebant mentem ſatis fixam, atque intentam ad differentiarum ſubtilitates obſervandas, in dubitando patientiam, in afferendo cunctationem; in diſponendo prudentiam, &c. olim tractabantur. Hodie vel viliſſimus Pharmacopæi ſervulus, jus in Medicina dicendi per aphoriſmos, & ſententias ſibi arrogat. Hodie ab uno, vel duobus experimentis tanquam per jocum factis, propoſitiones generaliſſimæ à Medicis decernuntur; quanto id præſtantiſſimæ artis detrimento, Medicorumque dedecore, vel me tacente, quilibet abundè cognoſcit. Sed ad rem.

Obſervator poſtquàm in copioſa obſervationum ſylva ſat, ſuperque ſe exercitaverit, & Abecedarium Naturae morborum optimè didicerit, non debet ad maximè generalia advolare via compendiaria, & præcipiti ad Naturam impervia, diſputationibuſque proclivi; ſed aſcendendo, &

deſcendendo, maſſam particularium ſufficienter penetrando, ſenſim denique & continentes ad eadem pervenire, ab iiſque poſtea propoſitiones medias, & axiomata deducere. Hujuſmodi abſtractiones à particularibus non rectè cognitis, nec debitè examinatis ad generalia modò affirmativa, modò negativa abundè obſervantur in ſcriptis Recentiorum. *Henricus Screta* obſervatis aliquoties in viſceribus nonnullorum maligna, aut inflammatoria febri extinctorum inflammationibus, & abſceſſibus; non dubitavit aſſerere omne genus febrium à latentibus partium inflammationibus produci. Et quoniam ab eodem fonte hecticarum quoque originem deducit, in his pariter diaphoretica, aperientia varii generis perpetuò præſcribi, quo ſuppoſitas latentes inflammationes, abſceſſusve diſſolveret. Verè quidem dum à talibus cauſis hecticæ fiunt; non ita tamen dum ab aliis longè diverſis, utpote ſudoribus nimiis, à gonorrhæa ſimplici, & fluore albo, à lactatione nimia in Nutricibus, dyſſenteria, & diarrhœa, diabete, ſalivatione nimia, nimia pariter diæta, vigiliis nimiis, & exercitationibus, ſimilibuſque producuntur. Quo in caſu non latentes abſceſſus, ut *Screta* arbitratur, ſed nimia ſucci nutritii ſubtracto hecticas ſovet; & prout variæ erunt tales cauſæ, ita curatio hecticarum variare debebit. Plures hujuſmodi intempeſtivas abſtractiones à particularibus; recenſere ſuperſedemus, quippe quæ ſatis obviæ ſunt in libris hodiernis.

Axioma, ut ſtabile ſit, ac perpetuum fieri debet ad menſuram particularium, à quibus elicitur; iiſque nec altiùs, nec inferius, ſed quantum patitur ipſorum particularium vis, veritas, & amplitudo; ideſt nec ita altum, ut deſinat in abſtracta, & inania; nec ita anguſtum, ut nulla facta abſtractione in ipſa particularium confuſione, ſtupiditateque hæreamus. Fiat igitur aquarum more, quarum aſcenſus in fontibus tantus eſt, quantus fuit deſcenſus è clivo, unde oriuntur. In hujuſmodi abſtractionibus curandum præ cæteris ut mens per continuum ad particularia intuitum à prudentia dirigatur, nec ſibi permittatur, utpote quæ ex Natura ſua facillimè attolitur in abſtracta, mediis rectè non conſideratis. Adhanc amuſſim facti omninò ſunt *Hippocratis* aphoriſmi, præſagia, *Coacæ*, & reliqua ferè divini ſenis monumenta, nobiſque pro modulo eſſe debent in novis atque novis iſtituendis axiomatibus. Quibus hodie ſummoperè redundaret Ars noſtra, per ætates jam elapſas Naturæ utero adhærens ſaluberrimum obſervationum lac perpetuò ſuxiſſet. Sed quoniam ab utero Naturæ avulſa fuit, & in Scholis diſputationum educata; quid mirum igitur ſi illam hodie variatam habeamus non auctam? quid mirum pariter, ſi quæ poſt Scholam *Coam* Arabes, & nonnulli inter Latinos indocti, ac contentioſi adjecerunt, nil aliud re vera ſunt, quàm verba *otioſorum ſenum ad imperitos Juvenes*.

VIII. Cœterum nil magis ad veritatem axiomatum conducit, quàm exacta, ac prorſus accurata ſymptomatum omnium utut minimorum, utut vilium, ac penè inutilium in morbo obſervatorum Deſcriptio. Et mehercule nil magis hiſtoriæ morborum perfectionem, progreſſuſque retardavit, quàm præpoſterum Medicorum ſtudium in notandis, amplificandiſque iis, quæ latè patent; negligendis è contrario, quæ obſcura, aut vilia videntur. Natura nil fruſtra molitur, minimaque ſunt ſæpiùs magnarum rerum initia, & minima quoque adnotitiam grandium nos conducunt. Flatus podice emiſſi judicantur motus viles, & nullius ad curationem momenti, & tamen ſi in dyſſenteria flatus, qui prius non aderant, per inferiora exire incipiant, brevi ſanitatem promittunt, ut nos aliquoties obſervavimus. Illiaco peſſimè habenti ſi flatus multi, & fœtidi podice erumpant, brevi mortem minantur, quale exemplum vidimus Romæ 1693. in Iliaco ſexagenario. Si puer frequenter manu ventrem contrectet, vermium ibidem latentium indicium eſt. Quibus circa dentes in febribus quidam

len-

lentores naſcuntur iis fortes fiunt febres, *Hipo. ſect.* 4. *aph.* 53. Nares rubras habentes lubrici ſunt eis in corpore. *Hip. epidem.* Sudor multus per ſomnum circa cauſam manifeſtam factus copioſiore alimento corpus uti ſignificat, quod ſi cibum non aſſumenti hoc accidat, vacuatione indigere ſignificat. *Hipp.* 4. *aphor.* 41. Quamplura hujus generis ſi inter curandum adpareant prætermittuntur à Medicis tanquam inutilia, & exigui momenti; cum talia re vera non ſint, ſed lucifera æquè, ac fructifera, ab iiſque diagnoſes, prognoſes, indicationeſque curativæ æquè benè deducuntur, ac à rebus patentioribus, majoriſque momenti.

C A P U T IV.

De erigendis Academiis Medicæ promovendæ Praxeos gratia.

CUM opus anteà delineatum ob ingentes labores, multamque meditationem, quam ſibi vendicat, non unius, aut paucorum hominum, ſed integri cœtus Doctorum Virorum negotium ſit; neceſſarium fore putamus, ut Principes in Urbibus ſuis præſertim celebrioribus, quibuſve ingentia extant Xenodochia, Medicorum Academias promovendæ Praxeos gratia per hiſtorias, obſervationeſque excitent. Non abſimili ratione, qua reliquis hoc ſæculo tum artibus, tum ſcientiis, illorum liberalitate factum videmus. Tale Medicorum Collegium, ſive Academia Practica in duo veluti membra diſtinguenda eſt, quorum alterum legendis libris morborum obſervationes continentibus incumberet; alterum contra, novas quotidie inſtitueret, & adnotaret. Et quoad primum (quod vocabimus membrum litteratum) illorum Auctorum libros ſibi legendos proponat, qui morborum hiſtorias non paradoxas, non raras, non admirationis movendæ cauſa traditas exponunt; ſed morborum frequentèr occurrentium fideliter, & ad vivum delineatas, & in quibus Auctor ille adnotaverit conſtitutionem anni, cauſas morbi antecedentes, ſive occaſionales; ortum progreſſum, & declinationem, ejuſdem ſymptomata de die in diem ſuccedentia, mutationem ſymptomatis unius ſpeciei, in ſymptoma alterius ſingulis morbi temporibus; qui boni, aut mali ægroto ſuo pervenerit, à cujuslibet novi ſymptomatis adventu, poſt quælibet data remedia, quovis morbi tempore, poſt quamlibet medendi methodum, &c. aut ſcilicet ſanitas, vel mors, diuturnitas morbi, vel brevitas, aut potius mutatio illius in morbum ſpeciei longè diverſæ, ac prorſus remotiſſimæ. Unicuique membri hujus litterati Sodali, unus dumtaxat morbus tota ſua vi tractandus committatur, in quo quidem negotio hac ratione ſe gerat? De Pleuritide, v. g. tractaturus legas omnes hiſtorias pleuritidum ab Obſervatoribus, aliiſque doctis Medicis deſcriptas, eaſque in manuſcriptum aliquod de induſtria ad id comparatum adnotet. Adnotatas, iterum, atque tertiò perlegat; attentè conſideret, & tandem inveſtigat ſequentia Naturam, ſive ideam morbi in genere, ſigna diagnoſtica, & prognoſtica, monita, & præcepta generalia, medendi methodos accuratiores, remedia ſelectiora; ac fermè ſpecifica, ſymptomatum, atque morborum mutuas inter ſe transmutationes, diuturnitatem vel brevitatem eorundem, Naturæ conatus, methodum, & ordinem expulſione materiæ morboſæ, aliaque magis præcipua, paulò antè, & fuſius cap. antecedenti animadverſa; ſingulaque in ſuas claſſes, ſive titulos magis principales diſpertiat, & adnotet prout etiam antecedenti capite ſignificavimus. Ita v. g. percurrendo ſingulas hiſtorias pleuritidum, deprehendet Pleuritides ſiccas, ac ſinè ſputo difficiles eſſe, & perniciofas. Omne ſputum non ſolvens dolorem, malum? ſolvens verò, bonum. Dolores lateris in ſenibus ut plurimum lethales, præſertim quia ob vires jam fractas expurgare nequeunt. Qui purgant in acuta, & nimis inflammatoria pleuritide, tenentur lege Aquilia; ſputum enim ſupprimunt, inflammationem adaugent, viamque

que ſternunt ad phthiſim, & ſuppurationem. Purgantia in morbis pectoris generaliter noxia, præſertim ſi ii inflammatorii fuerint, utilia e contra diuretica, & ſputum moventia, & balneationes pedum, &c. Sanguinis miſſio repetita, & exindè hauſtus decocti pectoralis, quantum fieri poterit calidè ſorbillati pleuritides, & pertinaciſſimas, ac fere ſtrangulatorias brevi ſolvit. Qui laborant alvi fluxu in pleuritide, plerumque intereunt. In Pleuritide dolor ut plurimum aſcendit ad jugulum; præcordia, dorſum, &c. Qui ſæpè fit pleuriticus, ſæpè moritur ex pleuritide, vel peripneumonia. Quò citiùs apparet ſputum in pleuritide, eo citiùs curatur. In pleuritide maligna tutius erit ſanguinis miſſionem omittere. Potus frigidi multos enecant pleuriticos, utut Medici mortis cauſam aliis occaſionibus attribuant. Hæc aliaque innumera talibus inveniet in hiſtoriis; quæ quamvis erraticè, & indigeſtè, ſemper tamen continent quidpiam naturæ mineram redolens ejuſque legibus adamuſſim reſpondens.

Methodum illuſtrandi, amplificandique hiſtoriam morborum per obſervationes è libris petitis, ideò tradimus, ne tot è Naturæ officina eductæ merces, parciùs & uberiùs, prout Authores illi ſolidioris, aut levioris fuerint judicii, conſepulta jacerent, totque congeſti doctiſſimorum Virorum labores ad perpetuam oblivionem damnarentur. Imò cum vires unius vix ſufficiant tantæ alicujus morbi provinciæ illuſtrandæ aliis quoque una nobiſcum incumbendum, ut tanquam per procurotores, & Mercatores undique conquirantur, & afferantur infinita particularia. Quod ipſum ſubodoravit etiam *Galenus*; expreſſitque ſequentibus verbis de ſubfigur. empir. cap. 9. *Cum enim*, ait, *unus hominis vita ad omnium inventionem ſufficere nequeat, longi temporis obſervationes hiſtoria colligit, ut ejus beneficio, tanquam ex multis tot ſæculorum hominibus unus efficiatur eruditiſſimus*: Hæc ille.

II. Alterum Academiæ membrum (quod dicemus Practicum) totum ſe in exquirendis de novo, notandiſque morborum obſervationibus collocare debet, & eodem prorſus ritu hac in re ſe gerere, quo membrum litteratum ſupradictum, ſcilicet, quot fuerint membri hujus ſodales, totidem morbi ab uno quoque illorum tractandi ſunt. Quomodò facienda ſit morborum hiſtoria per obſervationes ab ægrorum lectulis petendas, & quomodò ab iiſdem deduci debeant aphoriſmi, ſive præcepta generalia ſuperiori capite fusè tetigimus; eoque lectorem remittimus. Sed ut res clarius conſtet, quæ inibi uberiùs diſputavimus, ſummatim hic complectemur. Et quoniam hiſtoria morborum in eorumdem ſymptomatis, ſive phænomenis pro tempore apparentibus conſiſtit; debet Hiſtoricus omnes animi vires intendere in iiſdem utut minimis ad vivum, ſive prout ſunt, & prout ab ipſo ægro referuntur, delineandis. Quæ in re quantum peccaverint hucuſque Scriptores, libri illorum apertè fatentur. De morbo enim aliquo tractaturi libros, & phantaſiam propriam conſulebant, neglecta prorſus experientia, & libro Naturæ: unde ſymptomata, quæ morbis adſcribebant, quid mirum ſi nos in Praxi vel non obſervemus, vel potiùs longè diverſa ab ipſorum opinione. Debet 2. inquirere, ac poſt longas inquiſitiones determinare, quæ ſymptomata ſint conſtantia, ac veluti diagnoſtica, perpetua morbi tractandi, eaque diſtinguere à fortuitis, communibus aliis, & pendentibus potiùs à diverſa medendi methodo, concurſu cauſarum penè infinito, &c. quàm ab ipſa morbi Natura. Debet. 3. adnotare, quæ indoles, quæ vehementia, qui progreſſus & exitus ſymptomatum; quæ demum unius in aliud mutatio ſingulis morbi temporibus appareat. 4. Quæ facies, quæ vehementia, qui progreſſus & exitus, quæ tandem mutatio in meliùs vel deteriùs in ipſo morbo ſuccedant, poſt cujuſcumque ſymptomatis adventum, aut receſſum. 5. Quæ ſymptomata recedant, quæ augeantur à quovis adhibito remedio, & à quacumque medendi methodo, qua uteris ſingulis morbi temporibus.

Hæc

Hæc eadem obſervanda pariter ſunt in ipſo morbo principali, poſt quælibet, ſcilicet remedia, & methodum præſcriptam. 6. Quæ ſymptomati comitantur morbum uſque ad finem, & qua vehementia quovis illius tempore. E contrario quæ brevi illum deferunt, & quo illius tempore. Demum qui eventus obſervantur in morbo, dum illum deferunt, vel quando iterum regrediuntur. Debet 7. horum omnium inquiſitionem ad centenos, atque millenos ægrotantes perducere, ut ità de rei veritate certus omninò, fiat, axiomata generalia facilè conſtituat, ipſaque Ars Medica, tamquàm planta quædam vivax, ac vegeta, ſuiſque inhærentes radicibus perpetuò creſcere poſſit, & confirmari. Eodem tempore, quo phænomenis morborum obſervandis, notandiſque incumbit Hiſtoricus; cogitare quoque debet de perficienda ſigillatim hiſtoria cauſarum, ſignorum diagnoſticorum, indicationum ſolidarum, ſive methodi curativæ, remediorum ſpecificorum, aliorumque ad eſſentiam morbi tractandi ſpectantium, de quibus non inferiùs propriis capitibus differemus. Atque hæc erunt Topica præcipua, ſive articuli inquiſitionis novorum operum in amplificanda morborum hiſtoria per phenomena ſua, aliaque recenſita. Qua quidem in re quàm oſcitanter ſe geſſerint Medici, præſertìm hoc ſeculo, pluries ac fere ad nauſeam hoc opere animadvertimus. Unde Medicinis illorum apprimè mihi videtur quadrare priſca fabula, de Sylla, quæ ſpecioſæ Virginis vultum, pectuſque referebat, circa uterum tamen monſtra lactantia ſuccingebantur. Ita Medicinæ hodiernæ quamplures, aſpectu & apparatu exteriori, non ſolum ſpecioſæ & plauſibiles videntur, ſed magna de ſe promittunt, cum verò ad uterum illarum, ſive ad partes generationis ventum eſt, nec novam lucem inveniendorum fructuum aperiunt, aut indicant, ſed latrantes quæſtiones; horrida opinionum monſtra, rerumque antea inventatum repetitionem ad nauſeam uſque conſarciunt. Expertus igitur, faceare? artem enim experientia fecit, exemplo monſtrante viam, teſte *Manilio*. Et in Medicina majorem viam habet experientia, quàm ratio; ratio contra majorem vim tenet, quàm auctoritas; idque præter morem rerum legalium, in quibus auctoritas, & decreta Patrum pluris habentur, quàm quælibet rationum monimenta:.

III. Antequàm dicendi finem faciam, præfanda eſſent nonnulla de hujus Academiæ legibus. Sed hæc non multum diverſæ ſunto ab aliis Doctorum Virorum cœtibus, præſertìm quoad generalia inſtituta. Quod ad particularia, id unum præ cœteris monendum puto, ut ſcilicet unicuique Academiæ tàm Practicæ quàm Literatæ Sodali, unus dumtaxat morbus toto ſuæ vitæ ſpatio tractandus modo ſupradicto committatur; poſtulante id potiſſimum rei magnitudine, & neceſſitate. Etenim cum in comparanda particularium ſylva, modiſque recenſitis diſponenda, dirigenda, determinandaque multum temporis impendatur, multumque meditationis, prudentiæ, ſedulitatis, judicii, cunctationiſque requiratur: apertè conſtat unius hominis vitam, vix ac ne vix quidem futuram ſatis ad unum dumtaxat morbum perfectè illuſtrandum. Undè qui plurimum aſſumeret negotium, fieri vix poterit, quin ob anguſtias temporis in turpe vitium incidat ab aliis impunès indoctè, & inutiliter tranſcribendi plura ad arbitrium fingendi, oneroſa volumina, quæ artem oſtentant, non augent, congerendi; longæque inquiſitionis tædio in eos delabatur errores, in quos majores noſtros incidiſſe, pluries hoc opere ſubindicavimus. Quamobrem non abs re factum fuiſſe puto ab Ægyptiis, dum unicuique Medico unum dumtaxat morbum curandum præſcribebant.

Statuto tempore; & ſaltem ſemel in menſe convenire ſimul debent Academiæ Sodales, Cenſoribuſque examinandas proponere obſervationes anteactas. Cenſores creantur ex Sodalibus Seniores, doctiores, judicio maturi, & longa Praxi exercitatiſſimi,

ſimi. Penes hos jus eſto corrigendi quidquid peccatum fuerit contra leges hiſtoriæ, & methodum eidem perficiendæ præ cæteris opportunam. Reliqua ad amplitudinem ſplendoremque tum Academiæ, tum Praxeos pertinentia decernuntur à Doctis Viris, qui pro tempore ſimul erunt conventuri.

CAPUT V.

Solvuntur argumenta, quæ nobis objici poſſent.

PLura contra hoc noſtrum de Hiſtoria morborum inſtitutum objici poſſent à Doctis Viris. Hoc eſſet præcipuum. Morbi ſunt effectus quidam confuſi, inſtabiles, inordinati, motuſque Naturæ deſtitutæ, ac ſe defendere neſcientis; undè qui ordinatam, & ſtabilem de illis abſolvere conaretur hiſtoriam, inanem cum iis, qui Siſiphi ſaxum volvunt, operam luderet. Egregium profectò argumentum, ſed contra experientiam. Nam ſi tentatum jam hoc opus tanta ſui gloria videmus ab *Hippocrate*, cur ab aliis fieri non poſſit? non video. Porrò quotidiana Noſtrum omnium experientia nil magis conſtat, quàm morbos æquabilem quandam, certam, & individuam in motibus periodiſque ſuis conſtantiam ſervare; certas pariter in progreſſibus, maturationibuſque regulas. Et ſicuti hæc omnia oriuntur à ſpecifica quadam, & cuilibet propria exaltatione, ſive ut dicam, ſpecificatione humoris peccantis; ità neceſſariò tales ſpecificationes debent habere certos, & individuos invaſionis, maturationiſque modos, unà cum ſymptomatis eaſdem con comitantibus, toto, quod ajunt, cœlo differentibus à modis invaſionis maturationiſque cum affeclis ſymptomatis aliarum exaltationum humoralium in aliis morbis. Suntque hæ humorum in morbis nonnullis ſpecificationes ita conſtantes, ut qualecumque demum partem morbus occupet, & qualemcumque perſonam induat, ſemper tamen manifeſtatur per characteres quoſdam ſpecificationi ſuæ individuos, ac indivulſos. Exemplo res fiet clarior.

II. Specificatio illa, ſive determinata humoris, qui tertianam intermittentem producit affectio, maximè profectò differt à ſpecifica affectione humorum hyſteriam, luem gallicam, reliquoſque morbos producentium. Ex vì ſpecificationis morboſæ humoris tertianarij, tertiana febris tum antiquis, tum noſtris temporibus ita progreditur: Incipit cum rigore, & vomitu, mordaci, calore urit; IV. horis particularis acceſſio finitur, ſeptenis circuitibus acceſſio univerſalis, ſive totus morbus) dummodò Medicus non erraverit in methodo.) Purgationem & phlebotomiam in principio reſpicit; acceſſio particularis ſudore ut plurimum terminatur nonniſi elapſo 14. die; febriſuga patitur, urina lateritio colore, ſive impensè rubicundo tingitur, eſtque talis color ſignum fere pathognomicum hujus, aliarumque intermittentium, & ſic de reliquis. De hac urina obiter notandum, me repetita didiciſſe obſervatione morbos omnes, in quibus illa apparebit, ſi non omninò, ſaltem magna ex parte produci à fomite febribus intermittentibus ſpecifico. Nec mea me fefellit opinio; ſæpè namque obſervavi periodicos quoſdam dolores, alioſque morbos periodicè ſe exacerbantes (quaſi eſſent ſoboles febrium periodicarum) præfatam urinam lateritio colore, ſive impensè rubro tinctam, comitem habere; irritiſque aliis remediis per diuretica, incidentia, amaricantia, & febriſuga prudenter ideſt tempeſtivè, & cum diureticis, aut purgantibus mixta, more febrium intermittentium feliciter curatos eſſe. Quod de tertianarii humoris ſpecificatione diximus, intelligendum quoque de reliquis aliorum morborum; conſtat id clarè in hyſteria. Hyſteria ſicuti à ſpecifica quadam, ſibique propria humoris exaltatione producitur: ità remediis ſibi præ cæteris familiaribus curatur, invaditque patientem ſymptomatis ſibi maximè frequentioribus, gulæ ſcilicet

cet

cet ſtrangulatu, paſſionibus cordis, ſenſuum oppreſſione, motibus convulſivis tum abdominis, tum reliquarum corporis partium, ſenſu frigoris in vertice capitis (quod inter maxima recenſeto hyſtericarum diagnoſtica) refrigeratione extremorum.

Præfata omnia ſuccedunt, quando hyſtericus humor hinc indè vagatur, & necdum ſedem fixit: at ſi contingat, ut aliqua in parte conſiſtat, morbos producet una cum ſymptomatis tali parti præ cæteris eſſentialibus. Ita ſi caput occupaverit, vel apoplexiam, vel dolorem, vel alios capitis morbos ſimulabit. Si nervorum ſyſtema; motus convulſivos. Si cor, palpitationes, & angores. Si pulmones, tuſſim, aſthma, & reliquos ipſorum morbos. Si colon inteſtinum, dolorem colicum pertinaciſſimum. Si renes aut lumbos, dolorem nephriticum adamuſſim ſimulabit. Si veſſicam, urinæ ſuppreſſionem. Si ventriculum, aut inteſtina, vomitum, & diarrhæam, & ſic de reliquis. Quamobrem ſi Medicus valdè ſagax, & doctus non fuerit; neſciveritque cauſam ſpecificam unius morbi ſæpiſſimè ludere ſub perſona alterius longè diverſi, putabit morbos antedictos à cauſis ſibi, vel affectæ parti propriis productos eſſe, præſcriptiſque vulgaribus remediis laterem, ut ajunt, lavabit, ægroſque magnis afficiet incommodis. Cum re vera illi à fomite hyſterico immediatè pendeant, irritiſque quibuslibet remediis per ſola antihyſterica momento temporis curantur. Idem de lue gallica, & reliquis hujuſmodi morbis magis principalibus ſentimus, ut fusè inferius cap. de cauſis.

III. Porrò tanta eſt morborum in motibus ſuis conſtantia & ordo, ut non ſolum in invaſione, & progreſſu ordinem ſervent, verum etiam in declinatione & exitu, ideò videmus ex cauſis morboſis maturationem, depurationemque ſuam abſolvere, alias ſpatio horarum, alias dierum, aut menſium, alias annorum: & ſi valida fuerit Natura, interdum ſponte ſua, & abſque Medicis auxiliis deſinere. Ita tertiana exquiſita teſte *Hipp.* & experientia, ſi ſibi permittatur, quatuordecim diebus terminabitur, tantum enim temporis inſumit tertianarii humoris ſpecificatio, ut ad depurationem perveniat. Et qualemcumque adhibueris methodum, qualiacumque præſcripſeris remedia, ut ante ſtatutum illud tempus tertianam eradices, irrita erunt omnia. Neque mihi objicias uſum febrifugorum, quibus eam velut in ovo jugulare contendunt rudes Medici? Fateor talia interdum ſuccedere. Sed quid? Paucis interjectis diebus vel ipſa erumpit ferociùs, vel ipſius loco quamplures graviſſimi morbi aſthmata, hydropes, febres lentæ, phthyſes, &c. qua de re experientiam conſulant, & certiores fient; ſed de his fuſiùs paulò infra. Eadem de cauſâ purgationes, & phlebotomiæ pernicioſæ quoque ſunt in principio intermittentium, aquarum eſu, vel duplicantur ſtatìm, vel ruunt in pejus, ut quotidiana, & conſtantì certum eſt experientia. Quod ſi contingat interdum (contingit autem ſæpiſſimè) tertianas exquiſitas ultra quatuordecim dies progredi, & extendi etiam ad menſes. Pleuritidem ultra ſeptimum, aut quatuordecim, & ſic de aliis morbis: tribuendum id erit, vel contrariæ medendi methodo, ſcilicet quando per initia purgantibus, phlebotomiis, & diaphoreticis impetuoſis, Naturæ curſum in lente ſeparando humore peccante interturbamus, quo in caſu humoris tertianarii ſpecificatio deletur, novaque exoritur, cum novo ſymptomatum apparatu, & novo pariter periodorum ordine, eaque tamdiu durabit, donec ſpontè ſua impuri humoris ſeparatio ſtatutis Naturæ legibus obſervatur, vel donec incidamus in remedium talem ſpeciem directè extinguens? ex quò quidem fonte ſpecificorum remediorum doctrina emanavit: Vel tribuendum erit novis, & tunc vigentibus aëris conſtitutionibus; Vel graviſſimis in victu erratis; Vel tandem cauſis aliis nimium vehementibus, quæ regularem humoris tertianarii motum, ac ſpecificationem perturbare, & proprio ſibi maturatio-

tionis termino diſtrahere valent.

IV. Quæ de tertiana diximus, de reliquis quoque morbis præſertìm acutis intelligendum, utpotè in quibus præfatæ humorum peccantium maturationes, ſeparationeſque planiùs abſolvi videntur, quàm in aliis ad chronicos accedentibus. In hoc denique maturandorum morborum negotio eadem prorſus ratione ſe gerit Natura, ac in plantarum, animalium, cæterarumque rerum productione maturationeque conſuevit, ordine ſcilicet certo: conſtanti, & ex ſuo jure immutabili (niſi forſan à cauſis vehementiſſimis perturbetur, undè monſtra, & abortus) *ut Lib.*1.*Cap.*2.adnotavimus. Et ſicuti animalia, plantæ, &c. ſpecificas ſibique proprias mutationes ſubeunt, conſtanti ordine naſcuntur, & florent, illa Majo menſe, hæc Julio, & ſic deinceps; ſemina & fructus producunt, ac demum intereunt. Ita morbi ob ſpecificam ſibi propriam humorum exaltationem ſuas quoque periodos conſtanter abſolvunt, propria ſecum ducunt ſymptomata, &c. Pleuritidem quinque ſigna conſtantia comitantur, hydropem, alioſque morbos ſua propria, neque id tantum noſtra ætate, ſed ab antiquis uſque temporibus, ab ipſis Mundi initiis obſervatum eſt in aliis, ut ſcriptores teſtantur. Non deſperandum igitur eſt de conſtituenda ſtabili, & exacta morborum hiſtoria ob antedictas objectiones, nam ex porbatis Natura in ſingulis rebus ſuis ordine gravi, conſtanti, & perpetuò progreditur; & ſi ob cauſas vehementes cogatur recedere; in monſtra, abortus, & errores manifeſtos delabitur, ſed hæc rarò.

V. Ulterius objicere quis poſſet, difficulter talem hiſtoriam abſolvi poſſe, tum propter cauſas & circumſtantias penè infinitas, quæ ad producendos morbos concurrunt, tum propter varias medendi methodos, quibus curantur. Quod primum fatemur non ſemper futuras adeò confuſas & irregulares, ut tandem poſt longas obſervationes inveſtigare non poſſimus veros morborum motus, progreſſus, atque exitus, aliter nec *Hippocratis aphoriſmi, præſagia, coaca*, &c. determinari potuiſſent, ſi talis cauſarum confuſio ſingulis in ægris fuiſſet perpetua. Quoad ſecundum, certum eſt, vi methodi variam in morbis apparere faciem, & varia pariter ſymptomata; ſed ſymptomata, quæ vocantur ſecundaria, adventitia, & aliis communia; non verè fixa, & characteriſtica, quod ſi etiam hæc id certò rarò fiet. Nam qualemcumque methodum in curanda pleuritide adhibueris, dolorem lateris punctorium, ſpirandi difficultatem, pulſum durum, tuſſim, aliaque illius characteriſtica delere vix poteris, & ſi delebis aliqua, omnia certe nunquam. Cæterum ut in methodo non erres, nec falſis indicationibus morbos aliter moveri facias, ac re vera, & ex propria Natura moveri deberent; illos tibi Auctores legendos conſulimus, qui cum Natura perpetuò cohabitantes, & majori diligentia quàm ſtrepitu morborum Naturam, curationemque inveſtigantes ſolidam, inconcuſſam, & perpetuam medendi methodum decreverunt. Inter Græcos, ſunt *Hippocrates*, *Cælius Aurelianus*, *Ætius*, *Aretæus*, & *Galenus*, dummodo caſtus ſit à fumis ſpeculationum. Inter Latinos *Celſus*, & reliqui ſuperiùs *cap.* 2. laudati. Igitur neque hac de cauſa deſperandum erit de perficienda morborum hiſtoria modo recenſito.

VI. Ad calcem denique monemus, ſectionem, cadaverum morbis Denatorum ſummam lucem afferre ad detegendas morborum occultas cauſas; nec non ad perficiendam, atque amplificandam hiſtoriam ſupradictam. Cadavera tamen non ſunt obitèr, atque tumultuariè ſecanda, ut multi conſueverunt, ſed cujus cadaver ſecabis, illius & morbum privata in ſcheda deſcribere antea debes, notandum ſcilicet, quæ fuerit morbi cauſa occaſionalis, quale decubitũ, & quomodo acceſſit, qui apparatus ſymptomatum, qui progreſſus, & exitus, qui morbi motus, quæ adhibita medendi methodus, & qualis remediorum exitus, & reliqua ſupra deſcripta. Hiſce cognitis ad cadaveris ſectionem ſe

ac-

accingat, & inquirat morbi ſedem, & cauſam, ideſt fluida ne, an ſolida in productione morbi peccarint, qua parte morboſa materies lateat, quænam illius Natura. Quis gradus læſionis in ſolidi deprehendatur flaccida ne ſint, an tenſa; obſtructa, an pervia; convulſa, an aliter affecta; an talis læſio cum aliis partibus licet remotis communicet, & reliqua hujus generis. Et ſanè fateor morbos quamplures chronicos atque obſcuros vix ac ne vix quidem certò manifeſtari poſſe, niſi cadaver ſecetur, eorumque hiſtoriam nunquam futuram fore perfectam atque integram, niſi antè ſectionem prænotentur paulò antè recenſita; cadavera enim obiter ſecare, nec antecedentem præſcire morbi hiſtoriam, ad ætiologiam atque pathologiam illuſtrandam ne minimum quidem conducit; ſed de his fuſiùs in Tract. noſtro de Fibra motrice, & morboſa.

C A P U T VI.

Specimen Hiſtoriæ primæ in deſcribenda Podagra, ejuſque aphoriſmis practicis breviter expreſſum.

Quæcumque ſuperiùs de modo hiſtoriam primam morborum inſtituendi, deducendique ab eadem aphoriſmos practicos ſubindicavimus; planiùs conſtare non poterunt, quàm ſi noſmetipſi ſpecimen aliquod hiſtoricum de certo quolibet morbo tradamus, ad cujus modulum cœteri quique delineari, atque abſolvi poterunt. Et quoniam communis hominum querela eſt podagram plures interficere divites, quàm fatuos, de illa breviter diſſeremus, quæque nobis obſervando innotuerunt, apertè communicabimus, præſertìm cum diſſentientem non habeamus *Cl. Sydenhamium*, cujus methodo inhæremus.

II. Podagra dolorosus articulorum morbus illos præ cœteris invadit ſenes, qui poſtquam meliores vitæ annos molliùs, ac delicatiùs tranſegerint, otio, dapulis, veneri, vino, aliiſque ſpirituoſis liquoribus uberiùs indulſerint, ingraveſcente jam ætate ab exercitiis deſſueſcunt, & vitam omninò otioſam degunt. Licet interdum corripiat Juvenes, eoſque graciles, & macilentos, raro tamen id fit, utque his potiſſimum cauſis, ſcilicet vel ob labem hæreditariam, vel quia venereis voluptatibus intemperantiùs, ac præmaturiùs indulſerunt. Exercitationes ſibi antea familiares omiſerunt. Nimium edaces fuerunt; Vinum & liquores ſpirituoſos uberius biberunt, & exindè ad liquores refrigerantes, & humectantes derepentè ſe contulerunt. Primæ coctionis munera per ſeveriora litterarum ſtudia, aut graviores animi curas, vexationeſque labefactarunt. Podagræ obnoxii crania habent grandiuſcula, habitum corporis ut plurimum pleniorem, humidum, & laxum; ſalacem & robuſtam corporis conſtitutionem. Dum ſenes invadit non ita graviter eos affligit, ſicuti ſolet Viros, aut Juvenes. Pueri, Eunuchi, & Mulieres aut nunquam, aut rarò podagra laborant. Circa æquinoctia, & ſolſtitia generalem paroxiſmum ordinariò renovat; præ cœteris verò ineunte Februario, aut circa Calendas Martias. Errata in victu, animi pathemata, & cauſæ vehementes latentes paroxyſmum excitant, qui ſicut derepentè fit, & abſque præviis ſignis illum manifeſtantibus, ita brevi deſinit, & præſertìm cauſis prædictis omninò ſublatis. Aliquot ante paroxyſmum generalem ſeptimanis, aut diebus ſensìm corripitur æger apopleſſia, ventriculi cruditate, gravitate corporis, & intumeſcentia ejuſdem quaſi ventoſa, quæ omnia quotidiè, ſensìmque augentur, donec tandem erumpat paroxyſmus.

III. Paroxyſmus autem ità procedere ſolet. Paucis diebus ante illius inſultum torpor quidam, & veluti flatuum deſcenſus per femorum carnes, cum affectione quaſi ſpaſmodica præcedunt. Pridie paroxyſmum appetitus voracior eſt, ſed præternaturaliter. Licet ſanus lecto ſe commiſerit Patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore pollicem pedis ut plurimum, quandoque verò calcaneum, ſu-

ſam, aut talum occupante; & paulo poſt rigor, horror, & aliqualis veluti febricitatio ſuperveniunt, quæ omnia ſensìm remittuntur; Dolor verò gradatìm creſcit, donec ad ſummam vehementiam circa Solis exortum pervenerit, & oſſicula tarſi, ac metatarſi variè occupaverit, cum ſenſu veluti canis rodentis, aliquando preſſuræ, & coarctationis: quandoque verò veluti dilacerationis talium ligamentorum. Dolorum ille, quem Patiens primò expergefactus ſentit, refert eum, qui talium oſſium luxationem ſequitur, cum ſenſu quaſi aquæ frigidæ, dolenti loco ſuperaffuſæ. Pars affecta adeò acutum doloris ſenſum nanciſcitur, ut nec leve pondus linteorum, nec fortiorem per cubiculum ambulationem ſufferre valeat. Tota nox inquieta eſt, corpus, & affecta pars hinc inde per lectum aſſiduè agitantur propter impatientiam doloris, qui ſedari incipit circa horam primam, aut ſecundam matutinam, ſeriùs vel citiùs pro materiæ peccantis copia, & craſſitie, quo tempore etiam leni madore perfuſus Patiens ſomno corripitur, à quo evigilans licet dolorem imminutum habeat, affectam tamen partem tumore occupatam videat. Ante paroxyſmi inſultum nulla inſignis intumeſcentia partis obſervatur; ſed dumtaxat quædam venarum protuberantia affecto loco circumpoſitarum, quæ quidem omnibus paroxyſmi inſultibus familiaris eſt, & ſingulos præcedit: eſtque ſignum veluti characteriſticum jam jam advenientis paroxyſmi podagrici, ut quiſquis obſervare poterit.

IV Per duos, aut tres ſubſequentes dies dolor affectum locum vehementer affligit præſertìm die adveſperaſcente, levatur tamen ſub Galli cantu, vel paulò ſupra mediam noctem, ſi verò materia podagræ fuerit copioſior, ad plures dies extenditur dolor magis minuſque intenſus. Elapſis paucis diebus pes ſocius eodem dolore corripitur graviore, aut leviore, breviore, aut diuturniore, prout antea pes alter magis minuſque indoluerit. Pedes modò ſupradictos ſucceſſive ut plurimum affici ſolent: verumtamen ſi peccans materies abundantior fuerit, ambo pedes eodem tempore doloribus corripiuntur, æquali prorſus vehementia. Primi podagræ paroxyſmi, & quoad invaſionem, & quoad durationem ſibi correſpondere ſolent; ſed poſtquam utrumque pedem vehementius invaſerit podagra, frequentes paroxyſmi nullam inter ſe proportionem ſervant; hoc tamen in ſingulis obſervavimus noctu recrudeſcere, mane verò leniri. Habemus in podagra paroxyſmum generalem, & particularem, qui univerſalem illum conſtituunt, Particulares, ut diximus, ſingulis diebus recrudeſcunt hora potiſſimum veſpertina, & poſtquam ægroti per integram noctem exercuerunt patientiam, poſt Galli cantum, aut circa Auroram ſensìm miteſcere incipiunt. In his particularibus paroxyſmis obſervavimus poſteriores, & mitiores, & breviores prioribus, quoties eſſe ſolent, donec conſumpta protinus materia podagrica, æger perfectæ ſanitati reſtituatur. Periodus paroxyſmi generalis varia eſt, prout varia erit ægrotantium, diſpoſitio corporis, concurſus cauſarum externarum, & hiſce analoga. Frequenter tamen hoc jure procedit. Dum aggreditur florentes ætate, & rariùs podagræ obnoxios, quatuordecim dierum ſpatio generalis paroxyſmus terminatur; dum verò ſenes, & frequenter eadem laborantes, ad duos menſes extenditur. Dum tandem vel ætate, vel diuturna hujus affectionis mora pænè jam fractos invadit: non recedit, niſi eoſdem ad mediam penè æſtatem miſerrimè fatigaverit.

V. Urina podagricorum primis quatuordecim diebus rubicundior eſt, deponitque ſedimentum rubrum, ac velut arenulare; immò æger tantummodò tertiam potulentorum aſſumptorum partem per urinam emittit, reliqua intus detinentur. Alvus paritèr primis diebus inobediens eſt. Appetitus languet. Sub veſperam rigor per totum corpus oberrat; & durante paroxyſmo ſingula ferè membra gravitate, & moleſta quadam ſenſatione af-

ficiun-

ficiuntur. Recedente paroxyſmo pars affecta pruritu vehementi corripitur in formam furfuris, ac veluti anguis deſquammatur pes. Morbo jam ſuperato paulatìm redeunt appetitus, ſomnus, alvi laxitas, & reliqua perfectæ ſanitatis indicia.

VI. Dum podagra regularitèr procedit, modo antedicto procedit. Contingit tamen ſæpiſſimè vel propter contrariam medendi methodum; vel diuturnam morbi pertinaciam, cujus de cauſa corporis ſubſtantia in talis morbi Naturam quaſi commutatur; regularem illum podagræ progreſſum cum ſuis ſymptomatis ferè perverti, & podagram ipſam tum in modo invadendi, tum in ſymptomatis, quæ eam comitantur, longè diverſam eſſe è ſe ipſa, dum regulariter procedit, & Naturam impotentem eſſe eidem conſueto more eliminandæ. Pedes itaque cum ſint præcipua ſedes materiæ podagricæ, ſi eos dereliquerit, vel cum iis alias partes invaſerit; ſignum eſt, vel in methodo medendi erratum fuiſſe, vel corporis vigorem imminutum eſſe, podagræ vero fomitem ingenter adauctum; quo in caſu reliquas quoque partes invadit, ſcilicet manus, cubitos, genua, & reliqua corporis tum interiora, tum exteriora ſpatia. Irregulariter itaque procedendo, dum deponit in digitos ſuum fomitem podagra, gradatìm eos tumefacit, & poſtquam ſufficienter illorum articulos impleverit, tunc digiti adinſtar paſtinacæ contorquentur, motu privari incipiunt, & demum tophaceæ concretiones in exteriori articulationum ſuperficie manifeſtantur, quæ quidem temporis progreſſu poſtquam cutem & cuticulam articulorum, acrimonia ſua exederint, apertè ſe exhibent in formam calcis concretæ, aut paſtillorum cornu cervi. Neque digitorum articulis infeſta, dumtaxat, eſt, ſed articulationi cubiti, in qua tumorem ſubalbum excitare ſolet magnitudine ovi gallinacei, qui frequenter inflammatur, aut inſigni rubore ſuffunditur. Dum femoris articulationem invadit, ſimul at modeſtam ſenſationem, veluti ſi ingens pondus appenſum eſſet femori, abſque tamen doloris vehementia; cum verò exinde deſcendit ad genu graviter illud exercet; nam & dolorem graviſſimum affert, & motum propemodum inhibet, adeò ut ægrotantes veluti clavo affixi hinc inde moveri nequeant; & ſi moventur indicibiles dolorum cruciatus perſentiunt, cum moleſta totius corporis inquietudine, huic morbo præ cœteris familiari.

VII. Podagra, quæ regulariter procedendo circa finem hyemis, citiùs, vel ſeriùs apparebat, paucorumque dierum, vel menſium intervallo paroxyſmum generalem abſolvebat; dum irregulariter incedit, altaſque radices in corpore fixerit, per integrum annum affligit Patientem, exceptis duobus, aut tribus menſibus æſtatis. Paroxyſmi particulares non ampliùs vigintiquatuor horarum ſpatio, adinvicem aut excipiuntur, aut finiuntur, ſed dierum quatuordecim citiùs; vel ſeriùs, eoque tempore miſerrimè, & aſſiduè affligunt partem, quam invadunt, præſertim ſi pedes aut genua fuerint. In tanta paroxyſmorum diuturnitate artus contrahi incipiunt, & ad motum ineptiores reddi, & quamvis baculo, aut Adſtantibus ſuffultus per conclave progredi cogatur Patiens, inſigni tamen moleſtia; & dolore hæc omnia exequitur. In hoc morbi ſtatu contingit ſæpiſſimè; quod ſi Patiens aliquantiſper per cubile modò antedicto ſe exercuerit, & pedes hoc pacto firmaverit ſive roboraverit, ne ad fluxiones podagricas recipiendas ſint adeò proclives; podagrica materies in pedes deponi ſolita, nec per alias vias ſufficienter eliminata, ad interiora viſcera remigrat, lethaleſque ſtagnationes ibidem quàm ſæpiſſimè producit. Interea temporis variis quoque ſymptomatis obnoxius eſt Patiens, quæ tanquam ſoboles rediviva diuturnitatis podagræ, cervicibus ægrotantis perpetuò impendent, utpote ſunt dolor, aut tumor hæmorrhoidum, laſſitudines membrorum; primis diebus paroxyſmi particulari graviſſima inappatentia, ſequentibus verò cruditates cum ructu nidoroſo, ac veluti

ci-

cibi in ventriculo putrefacti, præſertim ſi patiens, aut paulò uberiùs, aut difficilioris coctionis alimenta devoraverit; ſemper tamen aliqualis proſtratio appetitus obſervatur. Dorſum, & reliquæ corporis partes moleſto pruritu afficiuntur, præſertìm circa horam ſomni. Urina antecedenter pauca, & maximè rubicunda, in hoc morbi ſtatu, & decolor fit; & copioſa: imo colore æquè, ac copia æmulatur eam; quæ in diabete mingitur.

VIII. In antedicto pariter morbi ſtatu æger ſomno expergefactus, horis potiſſimum matutinis, ligamenta oſſium metatarſi vehementer convelli ſentit, ac ſi fortiſſima manus compreſſione, coarctatione que afficeretur. Nonnunquam dum ſomno committitur, derepente excitatur cum ejulatu; à dolore quaſi clavæ metatarſum confringentis: Interea verò tendines muſculorum, qui tibias ſuffulciunt, ſpaſmo quodam adeò vehementi, & doloroſo corripiuntur, ut vel Stoicorum patientiam ſuperaret. Morbo ad ſupremum jam diuturnitatis, afflictioniſque faſtigium perducto, ægroque iam ſeneſcente, paroxyſmi, qui ſubſequuntur non amplius ſunt adeò doloroſi, & intolerabiles, tum quia ob ſpirituum deficientiam impotens Natura eſt ad extremitates demittendi morboſam materiam, unde in viſceribus remoratur: tum quia ob continuatum materiæ appulſum, inſenſibiles ferè, atque obſtructæ evaſerunt fibræ carneæ, & membraneæ affecti loci. Quamobrem loco doloris ſuperveniunt gravis quædam membrorum laſſitudo, dolor ventris; & nonnunquam diarrhæa, hiſce apparentibus ſymptomatis artuum dolores leniuntur; recedentibus verò iterum excitantur, & modò has, modo alias partes invadunt, ægriſque patientiam perpetuò exercent, adeò ut non rectiùs podagræ: quàm iracundiæ, mœſtitiæ, timoris, aliorumque graviorum animi pathematum paroxyſmum diceres: è diuturni enim corporis ægritudine, mens quaſi enervata, à quolibet affectuum motu facillimè laceſſitur, & ſpem ulteriùs ſufferendi ferè deſpondet, Præfata commutatio morborum articularium in morbos ventris, & contra, familiaris quoque eſt aliis præter podagram affectionibus, ut in hoc opere ſæpiùs animadvertimus, adeò ut morbi articulorum per Medicamenta ventrem moventia, contra ventris morbi per ea, quæ ad cutim movent, tamquam per viam regiam, ab ipſa Natura indicatam, curari feliciter ſoleant. Pluries obſervavi in nonnullis podagricis, quod cum derepentè materia podagram efficiens evanuerit, ſive retroceſſerit, inciderunt in vehementes ſtomachi dolores, & vomitus bilioſos, exindè verò in icteritiam, à qua brevi evaſerunt, repetito ter, quaterve rhabarbari uſu. Dum primò invadit podagra Patientem; ſæviſſimos dolores parit, progreſſu verò ætatis, & diuturnitatis morbi leniores quidem fiunt, ſed loco dolorum mille malis, ſupradictis exercentur ægrotantes; & licet per primos podagræ annos dolores fuerint atrociores: atrocitas tamen illa penſabatur à longa paroxyſmorum intermiſſione, & priſtinæ ſanitatis recuperatione; quod in adulto jam morbo, & ſeneſcente ætate non contingit. Sive ob ſupinum decubitum, ſive ob leſas viſcerum, aliarumque partium ſecretiones, depurationeſque ſuperfluitatis morboſæ, ſive ob analogiam materiæ podagricæ, & calculoſæ; ægrotantes demum calculo renum corripiuntur, arenulaſque copioſas mictu ejiciunt; atque tunc temporis podagra, & calculus viciſſim excipiuntur, & choream veluti paroxyſmorum ineuntes, dolorum, & perpetuæ ſollicitudinis tragædiam Patienti afferunt. Nonnunquam tamen præter calculum & arenulas, alios quoque veſſicæ morbos podagricos ille fomes producit, nempè iſchuriam, diſſuriam, pruritum ſcroti, mictum ſanguineum, & ſimilia; & ſi copioſus fuerit, diuturnam parit inappetentiam, pallorem vultus, pedum tumores, linguæ viſciditatem interdum cum amaritie, interdum verò cum ſalſedine, aliaque quamplura pro partium diverſitate, & prout æger in victu, & ſex rerum nonnaturalium uſu intemperantior fuerit, &c.

IX.

IX. Longum eſſet recenſere præſertìm uno capite uberrimam illam ſymptomatum ſeriem, quæ in variæ ætatis, temperamenti, vitæ generis, &c. ægrotantibus obſervantur, & quæ ad completam podagræ hiſtoriam neceſſariò conducunt. Siquidem hujus loci inſtitutum non aliud eſt, quàm breviſſimum quoddam hiſtoriæ primæ ſpecimen proponere, ut Tyrones inſtruantur de modo prima morborum elementa comparandi, ea potiſſimum ſimplicitate, & veritate qua ab ægrotantibus ipſis cuilibet Medico manifeſtantur. Et ſi quis modulum hunc hiſtoriæ podagricæ ſedulò conſiderabit, videbit ſanè me à legibus, & methodo ſuperiùs traditis ne in minimum declinaſſe, ſed legitimam in obſervando, deſcribendoque ſeveritatem ubique ſubſtinuiſſe. Porrò ut rem demum abſolvam, fœminæ raro afficiuntur podagra, & ſi afficiuntur eæ vel Virgines ſunt, & in ſenio conſtitutæ, vel rheumatiſmis, & hyſtericis affectibus præ cœteris obnoxiæ, à quorum morborum fomite dolores articulares ſolent excitari. Pueri quoque, & adoleſcentes rariſſimè eadem corripiuntur; verumtamen ſi à Patre vehementer podagrico generati fuerint, nil mirum ſi aliquando per ipſa ætatis initia leviter corripiatur, uti ex obſervationibus conſtat. Dum ſanguis podagricorum ob diuturnam viſcerum affectionem, impeditaſque excrementorum debitas ſeparationes, aliaſque cauſas ſuperiùs recenſitas, ad extremam impuritatem, ac veluti fæculentiam pervenerit, tunc mors Podagricis præ foribus imminet, & ſupervenientem febrim, aut alium morbum à podagrica excitatum materia, è medio tolluntur.

X. *Cui inteſtinum colon in dextra primò dolebat, articulari morbo correptus quietior erat: poſtquam verò hic curatus fuit, inteſtinum magis dolebat. Cous lib. de humoribus in fine*. Ex quo arguitur magnus ille conſenſus ab inteſtinis ad ambitum corporis, & contrà toties à nobis in hoc opere repetitus: nec non ab inteſtinis ad urinam; juxta illud *Hippocratis* Medicinæ numen; *Cholerici, facti, diſſurioſi omne judicabantur*. Multis ante invaſionem paroxyſmi podagrici ſuperveniunt dolores colici, quibus evaneſcentibus ſtatim manifeſtatur podagra, ideò magis magiſque confirmatur conſenſus prædictus inter glandulas cutis, & glandulas inteſtinorum, &c. *Qui ab alvi profluvio una cum tuſſi multo tempore detinentur, non liberantur, niſi dolores vehementes pedibus inciderint. Cous lib. de indicat.* Non ſolum inter morbos cutis, & inteſtinorum magnus conſenſus, & transmutatio adinvicem obſervatur; verum etiam maximus obſervatur conſenſus inter pectus, & pudenda, inter pectus, & renes, inter pectus, & tibias, & ſic deinceps, ut pluries verba fecimus in Lib. I. unde meritò ait Divinus Senex. *A dolore forti ad teſtes irruente, tuſſis ſicca ſolvitur. Cous lib. 2. epidem. ſect. 5. Sic teſtium inflammatione ſolvetur; & contra. Idem lib. cit. ſect. 1. Cum teſtis à tuſſi intumeſcit memoriam renovat ſocietatis pectoris, mammarum, geniturœ, & vocis. Idem lib. 2. præſag. 67. &c. Abſceſſus, qui per vehementes, & periculoſas pulmonias in crura erumpunt, omnes quidem utiles ſunt. Idem lib. cit. prognoſt. 71. Hydrocele diſcuſſa, & malè ſanata ſupervenerunt hydropes pectoris. Marg. hiſtor. Medic. Si habenti ulcus in una ex tibiis, ſordium ſeroſarum fluxu privetur, ac purum, & aridum evadat, deinde lateris, & pectoris dolor è directo tibiæ affectæ ſuperveniat, lethale. Hippocr. de morb. popul. lib. 4. in principio. Poſt ſanatum ulcus pedum & tibiarum, ſanguinis ſputum ſupervenit. Rodius cent. 2. obſ. 84. Ex ulcere inveterato in crure ſiniſtro ab Empirico ſanato ægrotus poſt menſes aliquos pleuritide in ſiniſtro latere correptus fuit, atque inde mortuus eſt, & morbo durante talia ſpuebat, qualia ex ulcere antea prodire ſolebant. Hildanus obſerv. medic. chirurg. cent. 3. obſ. 39.* Nos quoque in Xenodochio Italiæ Viro ab herpete pedis ſanato, mortem ſuperveniſſe vidimus anno 1691. Ex his igitur omnibus magnus ille conſenſus pectoris, tibiarum, & pudendi ſat ſuperque confirmatur. Sed

hæc

hæc obiter dicta ſunto, utpotè parum ad hiſtoriam podagræ pertinentia.

ARTICULUS UNICUS.

Proponens Aphoriſmos Practicos, ab Hiſtoria prima Podagræ eductos.

BReviſſimam hanc ſimplicemque accidentium, ſive Hiſtoriæ primæ affectionis podagricæ narrationem, eò potiſſimum nomine tradidimus, ut indicaremus, legentibus viam, qua progrediundum eſt in reliquorum morborum, & ipſiusmet podagricæ affectionis hiſtoria per novas, & perpetuò multiplicabiles obſervationes locupletanda. Reſtat nunc ut proponamus Præcepta generalia, ſive Aphoriſmos Practicos, qui per repetitas obſervationes in cujuſcunque ætatis, temperamenti, vitæ generis, &c. Patientibus inſtitutas, ex hiſtoria prima podagræ à graviſſimis Auctoribus educti ſunt, quique conſtanti via ad morborum diagnoſim, prognoſim, & curationẽ nos manuducunt. Sint itaque: Qui pane hordeaceo veſcuntur, rarò podagra, aut doloribus articulorum laborant. Dolente podagra, abſtineto à medicamentis anodyno-emollientibus copioſè adhibitis, ſiquidem ex nimio eorum uſu primò generantur tophi in articulis, ad tophos exindè contracturæ talorum partium ſuccedunt. Admirandus quidam ac ferè occultus eſt conſenſus inter articulos, & inteſtina, quarum partium morbi viciſſim commutantur, ideò *Hipp.* Lib. de humoribus ait: *Viro quidam dolor erat in dextra colli parte, & quando dolor ad articulos diffluebat, dolor colli quietior erat*. Et 6. epidem. 43. habet *Qui articulari morbo detentus, inteſtini dolore dextra parte vexabatur, levius habebat; ubi verò hic curatus fuit, magis dolebat, &c.* Non ob podagram, ſed quia podagra ad articulos non defluit, moriuntur ægrotantes antè podagram, & quandoque poſt eamdem jam ſanatam, ſolet ſupervenire tumor pedum ædematoſus; cujus cauſa à fomite materiæ podagricæ dependet; quam quidem Natura legibus ſibi ſoli notis; ac veluti per criſim debitè inſtitutam ad pedes ſecernit ſub ſpecie tumoris pedum ædematoſi. In hiſce itaque tumoribus pedum antè, aut poſt podagram apparentibus, nullum omninò, nullum inquam, neque internum neque externum adhibeas remedium, eo potiſſimum nomine, ut materiam illam à pedibus averteres. Siquidem obſervavimus ſæpiſſimè poſt exhibita purgantia diuretica, aut ſudorifica materie illam à pedibus ad interiora retroceſſiſſe, & apoplexiam, aſthmata, febres, aut mortem repentinam produxiſſe; idque infallibiliter ſi topica, aut reſolventia, aut alterius generis, (ut fieri ſolet) externa remedia ædematoſis pedibus adhibueris. Piaculum igitur erit in hiſce caſibus topica præſcribere, & Naturæ curſum uon perturbare, quæ veluti per criſim, noxiam materiem ad pedes ſecernit. Conducit, itaque in podagrico hoc pedum ædematiſmo, omnia Naturæ committere, primis coctionibus proſpicere, diætam, & exercitium inſtituere; hac ſiquidem via feliciter evanuiſſe præfata ædemata ſæpiùs obſervavimus Romæ; & alibi.

II. Daniel *Sennertus* in Praxi Tract. *de Arthritide cap.* 4. hoc tradit. *Innumera mala recenſet, cum materia podagræ ſufficienter ad articulos non defluxerit, quem vide, & ſedulò perpende. Et Hippocr. Dyſſenteria ſanat podagram, & aliæ eliquationes valdè proſunt, quæ ad inferas ſedes repunt*. Et idem. *Qui podagrici ſunt, iis à magno pedis digito ferè ſemper prima vice incipit morbus*. Arthritidis mutatur interdum in colicam, & colica in arthritidem. Arthritis ſolet aliquando degenerare in hydropem, & anaſarcam, &c. Ante invaſionem paroxyſmi podagrici, urina, ſudor, ſputum, &c. parciùs procedunt; innappetentia, & laſſitudo aliqualis obſervantur; venæ partit, ad quam mox ventura eſt podagra intumeſcunt aliquantum, & diſtenſuntur, &c. Varices doloribus articulorum ſupervenientes, liberationem ab his promittunt ægrotanti. Senes, & à chronicis morbis convaleſcentes: proclives

ves ſunt in podagram, cum propter errata ſex rerum nonnaturalium viſcerum coctiones labefactant; atque proſternunt. Ira vehemens ſolet excitare paroxyſmum podagricum graviorem, quàm antea fuerit. Qui ſæpe calcat uvas, aut in recenti muſto balneat pedes, rariſſimè afficitur podagra. Qui vehementer exercitantur poſt cibum, in articulorum morbos diſponuntur, & jam factos adaugent. Quamvis podagra cuilibet ætati ſit incommoda, magis tamen eſt incommoda Senibus, iiſque luxurioſis, otioſis, & gulæ nimium indulgentibus. *Puer podagra non laborat ante uſum venereorum*. Hipp. *ſect. 6. aph. 30. Eunuchi neque podagra laborant, neque calvi fiunt. Hipp. ſect. 6. aph. 28. &c.* Quod Pueris ſunt exanthemata, Juvenibus hæmorrhagiæ, idem ſunt ſenili ætati articulorum dolores, quibus ſupervenientibus à magnis morbis liberant ſenes; contra, ſi non ſuperveniunt, ad magnos morbos diſponunt, idem dic de nonnullis naturis in arthritidem proclivibus. Qui debili ſunt ventriculo, & generandis cruditatibus obnoxii, ab articulari morbo non ſanantur, niſi reſtituto priſtinæ ſanitati ventriculo, &c. Purgantia, & diaphoretica fortiora non ità benè cedunt arthriticis; & quantum diligenti obſervatione colligere potui, optima ſex rerum nonnaturalium inſtituta diæta, nec non remedia ſtomachica omnem abſolvunt paginam in podagricis, & arthriticis. Cum paroxyſmi podagrici circa æquinoctia, & ſolſtitia exacerbari ſoleant, præſervationem aliquam vel circa diætam, vel blandiora lenientia ægrotantibus tuis antecedenter inſtituito; nam vel jugulabis fomitem jam jam erumpentem; vel mitiùs procedere facies. Vinum, venus, & otium podagram faciunt. Sanant verò aquæ potus, lac, & exercitium. In morbis articulorum fonticuli maximam opem nonnullis attulerunt. Maturè lectum petant præſertim hyemali tempore, qui podagræ ſunt obnoxii: nocturnæ enim vigiliæ, nec non perturbationes animi primas coctiones lædunt, & uberrimum fomitem affectioni podagricæ producunt.

Plura de hoc morbo generalia præcepta ſuperiùs *Lib.* 1. fusè adduximus, quo remittimus Lectorem.

CAPUT VII.

Schedula monitoria de iis, quæ deſiderantur adhuc in arte noſtra.

Nihil magis præſtitimus toto hoc opere, quàm ut hortemur Medicos ad ſuſcipiendam tractationem eorum, quæ ſunt gravioris in Medicina momenti, quæque alii, vel tanquam inutilia neglexerunt, vel tanquam ardua timuerunt. Hujuſmodi igitur graviorum, & in arte noſtra adhuc deſideratorum ſeriem breviter mox ad clariorem Lectorum intelligentiam proponemus; reliqua verò, quæ deſiderantur, ipſi Lectores ad hanc noſtram ſeriem adjicere poterunt, prout ipſis in mentem venient.

Deſiderantur itaque.

1. Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum, & ſymptomatum, à ſolidis dumtaxat vitiatis productorum.

2. Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum a fluidis dumtaxat vitiatis ortum habentium.

3. Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum, prout à diverſis cauſis, vel morbis principalibus producuntur.

4. Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa urinarum, & ſtercorum in quolibet morbo.

5. Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa affectionum linguæ, necnon affectionum, & qualitatum mutabilium cutis, oculorum, & aliorum ſenſuum in quolibet morbo.

6. Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum cum ſociis ſymptomatis à quovis animi pathemate pendentium.

7. Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa facilis morborum omnium diffi-

cilium cum ſuis ſymptomatibus.

8. Hiſtoria dignoſtica, prognoſtica, & curativa ſingulorum morborum, prout ſunt in variæ ætatis ægrotantibus, varia fortuna, ſeu vitæ ſtatu præditis, vario ſexu diſtintis, vario victus genere utentibus, & præſertim paucis illis ante morbi invaſionem diebus, à variis evacuationibus ſuppreſſis - productorum, & ſic de reliquis.

9. Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa utilitatis & noxæ in partibus quibuſdam principalibus, utpotè corde, pectore, capite, cerebro, ventriculo, hepate, nervis, arteriis, venis, &c. à remediis quibuſdã principalibus frequentiùs uſurpatis, in morborum ferè omnium curatione, qualia ſunt phlebotomia, purgatio, ſudorifera, &c.

10. Hiſtoria cautionum, & præceptorum utilitatis & noxæ, nec non methodi præſcribendi ſingulorum remediorum doſim, & formulam.

11. Hiſtoria cautionum, & præceptorum in effectibus, qui ſupervenire ſolent, dum remedia miſcentur ad invicem.

12. Hiſtoria invaſionis, progreſſus, curationis, & exitus morborum omnium cum ſociis ſymptomatis, quovis anni tempore magis familiarium, & ſe exacerbantium, ac ut dicam periodicorum.

13. Hiſtoria per ſeriem morborum verè acutorum, verè chronicorum, & verè incurabilium: Incurabilium inquam vitio ſolidi, & ex impoſſibilitate, non verò vitio fluidi, aut ex ignorantia.

14. Hiſtoria accidentium omnium, quæ circa mortem Patientis ſingulis in morbis obſervari præ cæteris ſolent.

15. Hiſtoria cauſarum, quæ hos, & non alios morbos ferè ſemper, aut frequentiùs producunt.

16. Hiſtoria morborum, naſi, oculorum, oris, aurium, aliarumque hujuſmodi partium magis principalium, ſigillatim.

17. Hiſtoria morborum omnium, in quibus ægroti liberum ſenſuum, & rationis uſum prorſus ammittunt multis ante mortem diebus.

18. Hiſtoria morborum omnium, in quibus ægroti liberum ſenſuum & rationis uſum uſque ad ultimum vitæ terminum exercent.

19. Hortatorias ad Medicos in deſcribenda perpetuò Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum de Aeris mutatione, & generalibus ejuſdem influentiis, ex antecedenti anni temporum ſtatu pendentibus.

20. Hortatoria ad Medicos in deſcribenda Hiſtoria naturali ſuarum quique Regionum, ideſt de Temperie Incolarum, morbis illorum endemiis, methodo medendi eidem potiſſimum accommodata, medicamentis indigentibus, & reliquis hujuſmodi Patriæ ſuæ peculiaribus obſervatis.

21. Hortatoria ad Medicos in inveniendis novis modis ad ſanandos morbos vulgò dictos Incurabiles.

22. Hortatoria ad Medicos de inveniendis novis modis ad retardandam ſenectutem.

Atque hæc mihi videntur præcipua, quæ deſiderantur, ut Praxis majora ſuſcipiat incrementa, ſi quæ aliis in mentem venient, præſertìm ad reliquas Medicinæ partes ſpectantia, ſupradictis adjicere ne dedignentur.

CAPUT VIII.

De ſignis morborum Diagnoſticis, & fontibus eorumdem.

Sicuti Juriſperitis ex facto jus oritur, ità Nobis à recta morbi cognitione univerſa curationum argumenta manifeſtantur. In curatione morborum, qui moram aliquam admittunt, hoc ordine progredior; Prima die totus ſum in examinando adamuſſim, ægro circa cauſas occaſionales, omneſque morbi antecedentes, ac præſentes circumſtantias: quo tempore nihil remediorum impero, ne per illorum uſum forſan incommodum, ordinaria morbi periodus, ſignorumque conſtantia perturbetur, morbuſque aliena facie mihi ſiſtatur, quàm revera deberet; & ſi quid

quid præſcribo, procuro, ut illud generale aliquid ſit, & innoxium, imò per obſervationē juvandi, aut lædendi valeat quoque ad indolem morbi aperiendam. Secunda die diligentiùs conſideratis rebus antedictis, morbi ſpeciem tandem decerno, & exinde remedia opportuna præſcribere incipio. Igitur ſi verum fateri decet; Prima baſi curandorum eſt recta eorumdem cognitio, atque debitum unius ab alio diſcrimen; latent enim velut in alta nocte prima morborum ſtamina, nec arte magiſtra in curationem eorundem pervenimus, niſi facem præferat ſolida diagnoſis. Calculum veſicæ cognoſcere, ac præſagire nonne glorioſum eſt, nonne ad Medici famam & utilitatem commodiſſimum eſt? Ita pariter alios quoslibet dignoſcere ac præſagire morbos, penè divinū dixerim.

II. Inter Græcos, qui poſt *Hipp.* Praxim Medicam ſolide locupletarunt, ſolus profectò numerari poterit *Cælius Aurelianus*; is ſectæ methodicæ Princeps hodie ſuperſtes, & Vindex, tanti fecit ſignorum in curandis morbis neceſſitatem, ut videatur nulli rei tam ſerio mentem intendiſſe, quàm in detegendis ſignis, & circumſtantiis morbos adinvicem diſtinguentibus, qua quidem in re cœteros, Græcos æquè, ac Latinos conſenſu doctorum hominum ſuperavit; illius enim opera nil aliud verè ſunt, quàm utile ſignorum diagnoſticorum, graviumque præceptorum Seminarium. Imo ſi nonnullos illius titulos diligenter perpenderis, videbis quod per totam talis capituli ſeriem ſe diffundat in deſcribenda exactiſſima ſignorum illius morbi natura; de cœtero, ne verbum profert. Contra in nonnullis aliis hiſtoriam morbi fideliter, ac veluti penicillo Naturæ adumbrat, quàm ullus unquam Auctorum poſt *Hipp.* fecerit, ſi *Sydenhamium* excipias, qui ab *Aureliano* tractandorum, deſcribendorumque morborum methodum videtur deſumiſſe. Et quamvis poſt ſtabilitam à *Galeno* ſectam rationalem, Methodica per plures ætatum ſucceſſiones ferè obmutuerit; præſenti tamen ſæculo iterum reſurgit; coagulatio enim, & diſſolutio fluidorum, tenſio, & flacciditas ſolidorum, quibus morborum omnium originem Recentiores attribuunt, cum Methodicorum ſtricto, & laxo adamuſſim congruunt, quæque hodie à ſagacioribus per Italiam exercetur Praxis, tali ſuper ſtrictum, & laxum per mechanices regulas explicatæ hypotheſi innititur; qua de re inſtar omnium legi merentur doctiſſimi Italorum; qui hoc ſæculo Neapoli, Romæ, & Paduæ Medicinam ad leges mechanices ſolidè Medicinam reſtituerunt, eoſque ſuperius laudavimus.

III. Arcana neceſſitatis ſignorum diagnoſticorum ii dumtaxat agnoſcunt, qui ad curationem morborum vel complicatorum, vel obſcurè procedentium, vel ſimilitudinem cum aliis morbis habentium vocati, in tanta confuſione ſtatim hærent, & poſt moleſtas vexationes mentis, ab ea veritate longè diſtant, quàm putabant jam habere pro comperto, unumque morbum pro alio curantes, catalogum morborum incurabilium in infinitum adaugent. Sed omnes hæ nubes brevi diluuntur, ſi in ſolertiſſimum Auctorem inciderint, qui vera morborum diagnoſtica, ſive diagnoſim facilem morborum difficilium longo uſu didicerit, & candidè legentibus propoſuerit. Fluor albus uterinus, & gonorrhæa gallica, adeò ſimilibus concomitantur ſymptomatis, ut quiſquis Medicorum ferè ſemper decipiatur in illorum diagnoſi, præſertìm cum Mulierculæ verecundia perfusè gonorrhæam per impurum ſcortum contractam fluoribus uterinis mentiantur. Ne ſuccedant impoſterum hæc incommoda dabo ſignum infallibile tales morbos adinvicem diſtinguendi. Pete à Muliere an ſuperveniente menſtruo ſanguinis fluxu, perſeveret quoque eodem tempore fluor ille albæ materiæ; ſi dicat quod ſic, ſignificato eidem, quod morbus, a quo divexatur, ſit gonorrhæa gallica; ſi vero durante menſtruatione fluor albus evaneſcat; & eadem finita denuò regrediatur, pro certo habeas mulierem fluore al-

bo uterino laborare; cœtera ſigna fallunt, hoc verù conſtans eſt, & Mulierum dolum apertè deludit. Inter ſigna fœtus mortui in utero, hæc potiſſima judicantur ab Auctoribus, nempe frigiditas pudendi muliebris, fœtor oris cadavericus, converſio fœtus hinc inde ad latera, & alia hujus generis, quæ quoniam ſepiſſimè decipiunt medentes, infallibile omnium recenſet *Cælius Aurelianus cap. de fœt. mort. Si mulier gravida ingenti conatu fæces evacuandi, ideſt teneſmo, detineatur, aliaque ſigna etiam ſi aderint, pro infallibili habeto fœtum in utero eſſe mortuum.* Hujus aſſerti veritatem ipſe quoque obſervavi, ſemel Patavii, & iterum Romæ. Signa hydropis pectoris valdè obſcura ſunt, & dubia; ſi tamen æger diſpnæa afficiatur, hora ſomni potiſſimum ingraveſcente, ita ut poſt paucas horas ſomno impenſas derepentè expergiſcatur, expergefactus ſuffocari ſe ſentiat, feneſtras aperiat, & liberum aerem exoptet, pro certo, & infallibili ſigno habeas ægrum hydrope pectoris laborare, nam & pedes intumeſcent, aliaque ſigna minus conſtantia, aderunt. Et ſi fidem tibi præſtare noluerit, ſubſequens morbi progreſſus, & apertio cadaveris, de ſolida hac veritate eos erudiet. Nullius membri affectiones tam obſcuris adinvicem confunduntur ſignis, quàm morbi pulmonum, undè ſæpiſſimè unum pro alio curare ſolent ignari Practicantes; præ cæteris tamen magnam errandi occaſionem præbet tuberculum pulmonum, de quo *Hipp. lib. de Medic.* hæc habet. *Tubercula equidem pulmonum deprehendere, & diſſolvere poſſe maximè artificiorum habetur, itemque collectiones illorum impedire, &c.* *Villiſius* cap. de vomica pulmonum, differens de tuberculo, ait. *Vitium hoc latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla ſui proferat indicia, ſed tota ejus res in inſidiis eſt.* Idem ſentit. *Tulpius* & alii docti Practicantes, qui ferè deſperant de inveniendis ſignis pathognomonicis, ac penè infallibilibus tuberculi pulmonum; præſertìm cum eadem quaſi habeat, morboſa pulmonum coſtis adhæſio. Verumtamen quantum nos obſervare potuimus, inter conſtantiora ſigna hæc potiſſimum recenſenda. Tales ægrotantes de cœtero bene ſe habentes, difficulter ſpirare incipiunt, difficilis ſpiratio ſenſim augetur, inter ſpirandum non ſtertunt, & nihil expuunt, dolorem quoque in pectore ſentiunt continuum, & dolentem; in locum decumbere non poſſent; ſicca tuſſi laborant, tandem genæ rubent, febricula ſupervenit; & negotio ad ſuppurationem vergente, alia ſuppurationis ſymptomata accedunt. Duo tamen tanquam pathognomonica crudi, & adhuc incipientis tuberculi ſigna ſunt, tuſſis ſicca, & dolor lenis in alterutro pectoris loco, cui arridet illud divini Senis *tex. 63. lib. 1. de morbis. Et quandiu quidem tuberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem, ac tuſſim ſiccam inducit, &c.* Qui tuberculo pulmonum laborant, ſæpiſſimè derepentè moriuntur, nàm ſuppurato tuberculo pus erumpit in trachæam, & ſuffocat. Hinc quo longius à trachæa, & pulmonum centro diſtat, eo minus periclitantur de ſuffocatione; pus enim in cavitatem pectoris erumpet; aut per urinas eliminabitur. In Tabidis ſi dolor vehemens lateris derepente ſuperveniat, brevi delirabunt, febris magna accenditur, & paucis poſt diebus moriuntur. Scias tamen quod quando dolores illi lateris vehementes in tabidis ſuperveniunt cum aliis præfatis circumſtantiis, ſcias, inquam, talem tabem oriri infallibiliter à connexione præternaturali pulmonum cum coſtis; eamque prognoſticare poteris, idque repetita cadaverum Tabidorum ſectione abundè cognovimus.

IV. Utinam ſinguli morbi, duo vel tria ſigna infallibilia haberent, prout nuper recenſiti. Utinam, inquam, hunc ſignorum provinciam quovis ſæculo nonnulli ex Medicis locupletare tentaſſent; certè medendi ars à multis jam retro ſeculis perveniſſet ad ſtatum ſuum, faltem quantum patitur Mortalium conditio. At ipſi ſatiùs duxerunt in Schola *Galeni* adverſarium diſputationibus vincere (quas ſubtiliùs eſt contemſiſſe; quàm

essiones, ut

eid. insisteret cylind=
=rus eiusq basis, eiusq. ... ins.
tur duo tubi equalis diametri, equalibusq: in fundo preditti foraminibus, sed immo
dupla sit eius liquoris altitudo, ab isto dupla tantum eod. dato tempore effluit liq=
is portio, ut s'Gravesandus Musschenbroekius, aliiq: experti sunt; Atqui si liquoris
essiones respondeant altitudini, deberet à tubo quadruplo non dupla, ut cont
it, sed quadrupla effluere liquoris portio eod. dato tempore: ergo pressiones non
st ut altitudines liquoris, quod dicebi premonuimus.
uis in vasis detenti nō dū perpendiculariter deorsum, sed oblique etiam et horizont
liter pressiones exerceant, ut recentiores omnes fatentur experimentis edocti: ergo
vasis divergentibus eae liquoris columnae, quae fundo non insistunt (in illum tamen obliq:
suas pressiones dirigunt): ergo fundus vasis divergentis non ita gravatur à liquore
si eid. insisteret cilindrus eiusd. basis, eiusdq: altitudinis

36	
8	
9	13
2	9
6	27
20	
12 12:5	7:10
2:10	34:10
124:9	

59:2:6
45
104:5:6

5:2

[illegible]

ſolvere) quàm in Schola Naturæ, Naturam ipſam factis ſuperare, & novis ſignorum explorationibus. Porrò ſi duo morbi ſub eadem ſpecie poſiti difficulter curantur (ut paſſim hoc opere ſubindicavimus) niſi ritè ſpecificatio ſingulorum per ſingula opportuna nobis conſtiterit; quantò difficiliùs ergò ſi ſub ſpecie fuerint remotiſſima, & longè adinvicem diſtincti. Detecto igitur fonte diagnoſtico cujuſcumque morbi remedia, indicationeſque curativæ ſtatim manifeſtantur, eodem verò neglecto, aut latente, morbus unius ſpeciei, curatur pro alio ſpeciei ferè remotiſſimæ; qua de cauſa cum eventus non reſpondeat opinioni præconceptæ, ignari Medici morbos quamplures tanquam incurabiles deferunt, medendi methodum laceſſunt, Medicinam incertam eſſe dicunt, dierum criticorum doctrinam irrident, artem prognoſticandi nec addiſcunt, nec tenent; de omnibus denique temerè atque inconſideratè judicant. Doctores Medici opera invenienda, non argumenta, indicationes novorum operum, non rationes probabiles, ratiocinia enim veſtra ſæpiſſimè cogunt, & capiunt intellectum, rei verò Naturam non attingunt.

CAPUT IX.

De cauſis Morborum.

ARTICULUS I.

Prolegomena ad Hiſtoriam, Diviſionemque cauſarum opportuna.

POſt abſolutam methodum perficiendi hiſtoriam morborum per phænomena ſua proximum eſt, ut eamdem inſtituamus per cauſas illos producentes: atque in ipſo orationis veſtibulo animadvertendum eſt, graviter errare Medicos, qui putant, nonnullos morbos eſſe morbos primarios ab iiſdem cauſis ſemper pruductos & eamdem medendi methodum ſemper expoſcentes: cum per repetitas graviſſimorum Medicorum obſervationes certò jam conſtiterit morbos præfatos non eſſe ſemper primarios, & ab iiſdem cauſis, ſed ſecundarios, & à diverſis cauſis pendentes, adeòque tot in ſpecies eſſe diviſibiles, quot ſunt morbi principales, & cauſæ conſtantiores, quæ illos produxerunt; imò ſingulas prædictas, in quas ſubdividuntur ſpecies, propria, & ipſis ſolis familiaria habere ſymptomata proprios pariter invaſionis, augumenti, ſtatus, & declinationis modos, medendi denique methodum ſingulas à reliquis aliis toto cœlo diverſas expoſcere. Rem exemplo clariùs aperiemus.

II. Sit pro exemplo Phthyſis. Hanc ſuperiorum temporum *Galenici* primarium atque unum ſpecie morbum ab uno cauſarum fonte ſemper provenientem, deſtillatione ſcilicet humorum à capite ad pulmones, eademque medendi methodo ſemper indigere exiſtimabant. Qua quidem in re, quantum à veritate aberrarint, abunde nobis aperiunt diligentes obſervationes *à Cl. Mortono*, & reliquis Recentioribus publicæ luci expoſitæ. Per eas enim utpotè è naturæ penu eductas certo conſtat phtyſin ſæpiſſimè eſſe morbum ſecundarium à variis morbis principalibus v. g. lue venerea ſcorbuto, ictero, chloroſi, aſthmate, ſputo ſanguinis, ulceribus internis, & externis, febribus, melancholia, variolis, hydrope, dyſſenteria, animi pathematis, ſtudiis ſeverioribus, vel aliis innumeris hujus generis occaſionibus pendentem; prout à variis hiſce morbis, aut cauſis fovetur phthyſis, ita varia ſecum ducit ſymptomata omninò diverſa à phthyſibus alterius ſpeciei: variamquoque medendi methodum, & remedia à reliquis phthyſeos ſpeciebus longè diſtincta expoſcit. Et niſi phthyſim unius ſpeciei, à phthyſi alterius ſedulo diſtinxeris, ſed medendi methodum, & remedia unius adhibueris præpoſterè phthyſi alterius ſpeciei ferè remotiſſimæ, in evidentem perniciem conjicies ægrotantem, aut magno tui dedecore curationem non perficies.

III. Quicquid de phthyſi indicavimus, intelligendum quoque erit de reliquis mor-

morbis, præſertim chronicis. Et ſanè inter præcipua artis noſtræ deſiderata illud meritò reponimus; ut ſcilicet ſinguli quique morbi in tot ſpecies ſubdiſtinguantur, quot ſunt morbi primarii, à quibus foventur, aut cauſæ vehementes conſtanteſque, à quibus producuntur; & ſingularum ſpecierum proponantur ſigna characteriſtica cum hiſtoria prima earumdem, nec non medendi methodus cuilibet opportuna, & ſtabilis. Eadem potiſſimum ratione, qua id factum videmus à Botanicis; qui ſub generali nomine alicujus plantæ v. g. Cardui, plures carduorum ſpecies comprehendunt, ſuntque adeò ſeduli in deſcribendis magnitudine, figura, colore, ſapore, aliiſque plantæ accidentibus, quibus unam cardui ſpeciem ab alia diſtinguat, ut inſigni laudum ornamento digni profectò videantur: contra Medici Morbos nonnullos; qui in tot ſpecies diſtingui deberent, quot ſunt morbi principales, aut cauſæ vehementes, à quibus foventur, quia in nonnullis ſymptomatis ſibi ſimiles videntur, ſub uno generali titulo comprehendunt, eademque medendi methodo in ſingulis utuntur; cum revera & Natura diverſi adinvicem ſint, & diverſam medendi methodum expoſcant ſinguli, & ſinguli pariter ſub propriis reponi titulis debeant, prout de cardui ſpeciebus ſuperiùs conſideravimus; quæ omnes licet ſub uno cardui genere complectantur, ſingulæ tamen tractatum proprium jure quodam exoptant.

IV. Diligentiam hanc veteres Medici in aliquibus morbis adhibuerunt in quamplurimis neglexerunt. Morbus ſoporoſus licet unus genere videatur, in plures tamen ſpecies accuratè illum diſtinxerunt, quales ſunt cataphora, coma vigil, coma ſomnolentum, lethargus, carus, apoplexia, &c. ſinguliſque ſpeciebus ſigna diagnoſtica, & prognoſtica, medendi methodum, aliaque ad complementum illarum hiſtoriæ maximè neceſſaria adſcripſerunt. Pleuritis, & Peripneumonia quamvis; & loco affecto, & cauſa producente, nonnulliſque aliis inter ſe ſimilibus ſymptomatis, unus idemque genere morbus ſit, à priſcis tamen Medicis in duplicem diſtinctam ſpeciem, duplici titulo, & hiſtoria diagnoſeos, prognoſeos, curationiſque cuilibet opportunæ inſignitum videmus. Convulſio quamvis generalis ſit morbus, in plures quoque ſpecies eumdem diſtinguere Recentiores æquè, ac antiqui Medici cenſuerunt; nam præter magnum illud, herculeumque epilepſiæ malum, dantur tres convulſiones generales, Opiſtotonos, Emproſtotonos, & Tetanos; dantur pariter convulſiones oris, & oculi; Aſthma convulſivum; Colica convulſiva, Hyſtera convulſiva, Convulſiones muſculorum abdominis (quæ licet oppido raræ ſint, eaſdem tamen in Quadragenario nuperrimè obſervavimus, cui abdominis muſculi ingentes ſubſiliebant, & convellebantur; Sanguine per hæmorrhoides emiſſo, injectis clyſteribus lactis, & hauſta debita quantitate olei amygdal. dulc. cum ſyr. papaver. rhæados in longo brodio diſſolutis; poſtridie convaluit) & complures alii morbi ab internis convulſionibus pendentes, licet propriis titulis non adhuc ab Auctoribus inſigniti. Omneſque antedictas convulſionum ſpecies, non ſolum habemus in Auctoribus propriis, eaſque titulis diſtinctas ſed ſingularum pariter diagnoſtica, prognoſtica, & curativa præcepta, hiſtoriamque primam eatenus deſcriptam, quatenus ferebant inculta illa antecedentium ætatum tempora, in quibus Medicina cum reliquis bonis artibus, à tranſalpinis hominibus; labente jam Romano Imperio, vaſtabatur.

V. Morbus quiſque principalis, quantum ludere ſoleat ſub perſona alterius morbi, ſpeciei ferè remotiſſimæ, quotidie obſervamus in Praxi. Hyſteria non contenta incedere accidentibus ſibi familiaribus, repentina ſcilicet ſenſuum oppreſſione, gulæ ſtrangulatu, ſenſu frigoris in vertice capitis, convulſionibus partium, &c. ſæpiſſimè imponit Medicis ſub ſpecie doloris capitis, apoplexiæ, palpitationis cordis, aliarumque ejuſdem affectio-

ctionum ; tuſſis ; aſthmatis , affectionis colicæ aut nephriticæ, vomitu & diarrhææ, tumoris, doloriſque tibiarum, ſuppreſſionis urinæ, refrigerationis partium externarum, graviſſimorum dorſi dolorum, & hujusmodi quamplurium morborum, quorum perſonas induit, & incautos Medicos deriſioni exponit, &c. Nuperrimè ad Nobilem Mulierem diro aſthmate laborantem accerſitus, inveni eam de ſalute penè deſperantem propterea quod trium menſium intervallo fruſtra curata fuerit à Medico ſuo per remedia ant-aſthmatica; cum igitur narraſſet ſe affectibus hyſtericis frequenter obnoxiam eſſe, & in præſenti morbi ſtatu ſenſum frigoris in vertice capitis cum aliquali dolore, ferè perpetuo ſufferre, non dubitavi aſſerere; aſthma illud à fomite hyſterico omninò dependere, quamobrem præſcripto ſale Jovis in aqua meliſſæ, nec non oppoſito emplaſtro matricali Minſichti (cujus compoſitionem ſal Jovis pariter ingreditur) in regione umbilici, paucis interpoſitis diebus perfectè convaluit, &c. Juvenis Romanus per octimeſtre ſpatium gravi, & ſummoperè doloroſa ophthalmia laborans, doctiſſimorum Medicorum remedia ſemper irrita expertus eſt; Cum ad me veniſſet, ſingulaſque morbi circumſtantias ſedulò conſideraſſem ſtatim ſubiit dubitatio de cauſa aliqua vehementia, aut morbo principali, qui ſub ophthalmiæ luderet perſona; quamobrem à me interpellatus, an lue gallica quandoque laboraſſet; reſpondit, elapſo octennio male tractatum fuiſſe à gonorrhæa gallica, à qua poſt duos menſes: adhibitis opportunis remediis protinus evaſerat: Quoniam verò impuræ hujus luis ſemina per triginta, & plures annos ſanguini inhærere, ægrotoſque vanà ſanitatis poſſeſſione illudere ſolent: interimque ſub perſona plurium morborum reviviſcant, & Medicos turpiter decipiant; Statim decrevi ophthalmiam hanc gallicam eſſe; exhibitaque longa potione adinſtar aquarum thermalium decoctionis ſarſ. parillæ, antimon. crud. &c. poſt decem dies circiter perfectè convaluit; Ex his, aliiſque, quas brevitatis gratià ſilemus, hiſtoriis, deduci jure poterit, magnæ utilitatis fore, ut morbi in tot ſpecies dividantur, quot ſunt morbi principales, aut cauſæ vehementes, à quibus foveatur. Nam ſi nos haberemus exactam, & fidelem hiſtoriam ſignorum prognoſticorum, & diagnoſticorum, methodi curativæ, & præceptorum generalium aſthmatis hyſterici, & ophthalmiæ gallicæ; profectò hi duo morbi non decepiſſent præfatos Medicos ſub perſona aſthmatis ſimplicis, non hyſterici, & ophthalmiæ ſimplicis, non gallicæ, ut putabant. Non iſtitutis verò talibus diviſionibus, & multi exindè ſuborientur errores, & magna confuſio in hiſtoria morborum.

VI. Quantis erroribus obnoxii fuerunt Veteres, dum Aſthma convulſivum curabant, nec à convulſione fieri ſciebant, donec tandem obſervaverint Recentiores illud non à viſcido humore pulmonibus impacto pendere, ſed à convulſione muſculorum thoracis, aut diaphragmatis, vel fibrarum carnearum pulmonibus intermixtarum? qua de cauſa epilepſiam pulmonis vocarunt, & particulari titulo, hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa diſtinxerunt. Iiſdem pariter urgebantur difficultatibus in curatione colicæ convulſivæ, donec primus *Fernelius 6. patholog. 10.* detexerit, colicam illam non à frigidis inteſtinorum humoribus, ut ajebant, produci, ſed ab irritatione convulſioneque nervorum meſenterii; eumque purgantibus, clyſteribus, calidiſque remediis magis exacerbari, miteſcere contra antinervinis, dulcificantibus, & merè anodynis. Hoc itaque modo procedendum eſſet ſingulis in morbis præſertim chronicis, quorum fermentationes ſunt diuturnæ conſtantioreſque, acutorum contra breves, & à levioribus cauſis productæ; imò ſub ſpecie morbi principalis ebullitionem ſuam finientes, aut in febribus, anginis, aliiſque hujuſmodi acutis morbis apertè innoteſcit.

ARTICULUS II.

De Cauſa Procatharctica, & Proigumenis, ſeu diſpoſitione Corporis.

NIhil eſt tám arduum humanæ ſedulitati, quàm inveſtigatio cauſæ illius primoprimæ, & proximæ, quæ ſingulos morbos in actum provocant, & hominem immediatè lædit. Hoc eſt, quod erroribus graviſſimis anſam præbuit incredibilem, ſciſſioneſque ingeniorum, quas Medicinæ hodierna amarè collacrymatur, excitavit. Nos etenim ſcientia intuitiva deſtituti, cum mentis acie arcanos morborum motus aſſequi nequeamus, per fidem ſenſuum, repetitum eorumdem uſum, opus hoc abſolvere deberemus; ſed in negotio tanti ponderis varij variè ſe geſſerunt. Patrum noſtrorum memoria *Hippocrate*, & conterranei *Græci*, tantum tribuerunt efficaciæ ſenſuum in Medicina locupletanda, ut quod de *Democrito* ait *Petronius*, ætatem inter experimenta conſumpſerint, atque ita per ſolas, eaſque nunquam intermiſſas ſenſuum exercitationes ad intimiorem cauſæ morboſæ cognitionem pervenerunt. Cœterum licet iis omnia attingere datum non fuerat, prout apparet ex modulo operis, quod ſuperata temporum invidia, ad noſtras manus pervenit; eo tamen progreſſi ſunt, ut morborum naturam quaſi in remoto veritatis confinio conſtitutam, ac velut in crepuſculo translucentem per tenebras, apertè nimis reſeraverint, & amicam veritatis lucem, edomito nubium ſtupore primi exhibuerint. Reliqua verò Medicorum gens, quæ per ſucceſſiones ætatum contra morbos pugnavit, relicto ſenſu vexavit ingenium, ut illos manuducat ad vera cauſæ morboſæ penetralia; ſed quoniam ingenium in hæc arcana vix pertingere poteſt, niſi conſociam ſenſuum operam adhibuerit; ideò quæcumque de cauſarum morboſarum Natura excogitarunt paulò Recentiores Medici, mera ſunt tenebrarum palpatio, atque per varias loquendi formulas morborum veſtes, & cortices variarunt; eſſentiam verò, & cauſam verè cauſantem ne attingerunt quidem.

II. Ut ordine procedamus, recipienda eſt priſca Diviſio cauſarum morboſarum Procatharcticam, Proigumen, ſive Diſpoſitionem Corporis, & Proximam, qua poſita ponitur morbus, & ablata aufertur. Cauſæ procatharcticæ ſive internæ fuerint, ſive externæ, à Medicis quamplurimis flocci ſæpiſſimè habentur, quia producto morbo, vel prorſus recedunt, vel ab ægrotantibus occultantur, quamobrem omnes illorum conatus dirigunt in conſiderandis, exaltandiſque cauſis proximis, & à criterio ſenſuum remotiſſimis, invita quidem Minerva, nam unuſquiſque noſtrum indicationes curativas haurire debet à quibuslibet vel minimis circumſtantiis, & cauſis cujuslibet generis, maximè cum continentis indolem acquirunt, morbumque aut ſuſtinent, aut fovent, quemadmodum in chronicis affectibus, & periodicè invadentibus obſervamus, qui tam longa mora, & redintegratione ſubſiſtere ſane nequirent, niſi novo fomite ſenſim accedente, atque vel interna, vel externa de cauſa ſe multiplicante cauſam illorum immediatam ad actum provocarent; quod dictum eſto generaliter de omnibus morbis fermentativis, nam ipſa etiam corpora inanimata dum fermenteſcunt, præfatis legibus ſubjacent, & ſæpiſſimè externo motore indigent, calore v. g. motu, &c. ut in fermentationes excitentur. Cum itaque præfatæ tres cauſæ æquè concurrant ſingulæ ad morbum, vel producendum, vel fovendum, quomodò a ſingulis hauriendæ ſint, indicationes curativæ in præſenti aperiemus.

III. Cauſa procatharctica cœteris aliis eſt clarior ſenſui; idque fidenter aſſero, quod ſi in inveſtigandis morborum cauſis, ſedulò non perpendamus, reſpiciamuſque ad cauſam procatharcticam, de curatione eorumdem nunquam benè ſperandum, nam per exteriora hæc, quæ occaſionem dederunt morbo, ad notitiam interiorum via compendiaria, & certiori perveniemus, dummodo tamen exteriora illa inte-

grè

grè fuerint examinata. Si febrim ex inſolatione, vel hujuſmodi externa cauſa productam, curandam quis ſuſciperet; nulloque habito reſpectu ad cauſas procatharcticas, & per præconceptam Recentiorum Medicorum hypotheſim, non tantum febres, verum etiam morbos omnes ab acido pendere, alchalia volatilia uberiori doſi præſcriberet, ut præſuppoſitum febrile acidum infringeret; & per diaphoreſim eliminaret, nonnè profectò toto erraret cœlo; Cum ebullientis ab accepta inſolatione (vel alia hujus generis incaleſcente cauſa) ſanguinis motus componendi potiùs ſint per amica remedia, quàm addendum calcem per furentia alchalia. Apparente igitur pro diverſitate cauſarum procatharcticarum, & antecedentium diverſa facie cauſa immediata, & proxima, in haurиendis indicationibus morborum ad illas ſemper reſpiciendum erit. Aliter enim tractare debemus febrem ab intempeſtivo frigore, aliter à crapula, venere, inſolatione, animi pathematis, aliiſque cauſis productam.

IV. Valdè igitur miramur, Medicos hoc ſæculo totos eſſe, ac ferè triumphare in aſſignandis cauſis morborum primo-primis; & proximis, necnon ab indagine noſtra remotiſſimis; quæ verò ſenſibus ſunt obviæ, nobiſque exteriùs obverſantes morbo dederunt occaſionem, ad examen non revocant, ſed perfunctoriè quoslibet morbos à qualibet externa cauſa productos, iiſdem legibus aggrediuntur; & veteris diſciplinæ neglectu methodum, prioritatemque cauſarum cœco quodam impetu ſubvertunt. Te latet Lector? qualiſnam ſit, qualiterve ſe habeat textura minima, ac morboſa ſanguinis, dum homo febricitat, dum pleuritide, apoplexia, delirio, aliiſque morbis laborat, & quænam ſit cauſa illa primo-prima, & proxima, quæ ſingulos ad actum producit. In morbis enim ſive acutis, ſive chronicis producendis viget occultum quid, per humanas ſpeculationes ferè incompraehenſibile; & niſi juvantium, & lædentium teſtimonio in illius cognitionem perveniamus, adminicula mentis irrita prorſus experiemur. Ex hac cauſæ immediatæ ignoratione natum eſt, ut alii exiſtiment eam eſſe bilem, alii acidum, alii pituitam cum humorum quaternione, alii materiam ſubtilem, & æthream, alii alia prorſus inania; quibus indicationes curativas ſuperſtruendo, viam Sapientiæ, quæ curationi morborum ſit conformis indagare neſciunt, ſed promiſcua decernendi licentia nervos inquiſitioni humanæ incidentes, ex ovo malo, malum corvum educunt.

V. Neque quis putet non hic ſuſtinere Empiricos, qui cauſas evidentes, & ſubjectas ſenſui perpetuò revolvunt, latentes verò atque internas propemodum deſpiciunt, aut aſſentiri *Hierophilo*, nullam, ut ajunt, morbis cauſam tribuenti, ſed ideò aliquantulum cauſis evidentibus concedere, quia cum in arte medica omnia ſint tenebris perfuſa, & judicio *Celſi* ea ſit ars conjecturalis, cui non reſpondent, non ſolum conjecturæ, ſed nec etiam experientiæ, &c. non abs re erit interdum iis pauliſper acquieſcere, quæ ſenſibus palpamus, & cadaverum ſectione elucidamus; ſiquidem hæc omnia cum certo conſtent, vel rarò, vel non ita graviter illudere poſſunt intellectui, prout ſolent cauſæ internæ, & à criterio ſenſuum remotiſſimæ. Hiſce omnibus aſſentientem habemus doctiſſimum *Sydenhamium* in præfatione ſui operis talia proferentem. Atque ut impoſſibile ſanè eſt, ut Medicus eas morbi cauſas ediſcat, quæ nullum, prorſus cum ſenſibus habent commercium, ita, neque eſt neceſſe: abundè enim ſufficit, ut ſciat undè immediatè oritur malum, ejuſque ſymptomata, ut inter hunc morbum, & alium accuratè valeat diſtinguere, hæc ille? Monemus itaque Practicantes, ut ægros ſuos diligenter examinent circa cognitionem cauſæ procatharcticæ, quæ internam ad actum provocavit, & morboſam fecit; nam ſicuti ea cognita curatio facillimè abſolvitur, ità è contra in eadem detegenda, ægrotantis vel incuria, vel verecundia confunduntur; & confundunt. Nonne, inſaniret Medicus, qui ardentem febrem à ni-

mia Venere productam, eadem methodo purgantium, venæ ſectionis, &c. aggrederetur, qua ardentes aliis cauſis ortum debentes, aggredi ſolet? Nobilem Virum gravi Iſchiade laborantem nuperrimè curabamus, irritiſque optimis præſidiis deſperabamus de ſalute recuperanda; cum verò per tranſennam nobis ſubindicaſſet, ſe 20. ab hinc annis bubonibus gallicis malè affectum fuiſſe: ſtatim ſuſpicionem dedit iſchiadem à fomite gallico pendere; quamobrem præſcripto decocto ſarſ. parillæ, antimon crud. cortic. nucum, &c. paucis diebus interjectis à gravi iſchiade perfectè convaluit, non ſine Adſtantium ſtupore.

VI. Cauſa Græci dicta προηγυμένη. *Proigumenis*, Latinis verò Diſpoſitiva, ſive Diſpoſitio ſolidorum, & fluidorum corporis partium ad morbum ſuſcipiendum, licet inter cauſas jure recenſeri non poſſet, quoniam ex ſe nihil agit, nihilominus tamen quia ſæpiſſimè cauſæ procatharcticæ vim ſuam exerere non valent, niſi corpus diſpoſitum fuerit ad impreſſionem illam ſuſcipiendam, ideò Auctores nonnulli talem diſpoſitionem inter cauſas adſcripſerunt, ab eaque indicationes curativas hauriendas, & dirigendas quoque fore judicarunt. Multi cum infecta Muliere concumbunt, ſed ex iis nonnulli dumtaxat inficiuntur. Multi peſte correpti famulantur, ex eorum tamen numero omnes peſte non corripiuntur. Multi in eodem crapulantur convivio, ſed ingluviei pœnas pauci tantum perſolvunt. Demum quamplures eadem communis cauſa fatigat, omnes tamen in morbum non incurrunt. Ex quibus arguimus cauſam procatharcticam, ſive occaſionalem, interdum vim ſuam corpori non illaturam, niſi in ſolidis, & fluidis antedicta diſpoſitio præceſſerit, quæ cauſam proximam ad actum reducat; Diſpoſitio hæc quandoque noſtris ſenſibus obvia eſt, quandoque occulta. Patent ſcorbuticæ diſpoſitiones, patent quoque & hyſtericæ, gallicæ, hypochondriacæ, calculoſæ, epilepticæ, & reliquæ hujus generis per antecedentes morbos nobis manifeſtatæ: quas quidem in morbis de novo invadentibus deſpicere non debemus, ſed habito reſpectu ad illarum naturam, & fomitem, indicationes curativas dirigamus, & ad morbum novum, & ad diſpoſitionem veterem. Latent contra diſpoſitiones quædam cuilibet homini familiares, quas Antiqui *temperaturas* appellabant, diſtinxerunt in calidas, frigidas, humidas, & ſiccas; eaſque vel ſimplices, vel compoſitas; quæ lato modo ſumptæ, licet aliquid conferre videantur ad morborum productionem: nihilominus tamen omnia ad præfatas qualitates reducere, ut ſolent *Pſeudo-Galenici* noſtri temporis, res eſt difficilis admodum aleæ plena, atque à ſolidioris Philoſophiæ cultoribus compreſſa eſt ſufficienter inanis hæc licentia à præfatis qualitatibus morborum omnium cauſam immediatè deducendi.

VII. Cœterum infinitæ ſunt, & inter ſe admodum diverſæ proprietates illæ internæ, quæ ſanguinem ad varios morbos ſuſpiciendos diſponunt; alia enim eſt conſtitutio, quæ ſanguinem ad coagulum, alia, quæ ad diſſolutionem, inflammabilitatem, &c. idoneum reddit, alia, quæ ad malignam febrim, alia, quæ ad ephimeram, & ita ad reliquos morbos diſponit. Harum diſpoſitionum genuinam indolem, minorumque componentium veram ſtructuram detegere vix datur per humanas ſpeculationes. Ex anteacta tamen vita, & ſex rerum nonnaturalium uſu, aut abuſu divinare poterimus generalitatem quamdam talium diſpoſitionum, terreæ ne ſint? an acres, acidæ, humidae, inflammabiles, denſae, coagulabiles, &c. Qui crapulis indulſit, nec non inſuetis vigiliis, exercitiis, irae, & hujuſmodi impetuoſis occaſionibus, nonne indicabit ſanguinem ipſius ſummoperè activum, aerem, & inflammabilem evaſiſſe, quippe per id temporis ſuccedunt morbi, ab exarata diſpoſitione, aut produci, aut foveri, & quae indicationes in producto morbo ſuſcipiuntur, ad eamdem diſpoſitionem reſpicere quoque debere. Antiqui ſigna dederunt primarum, & ſecundarum qualitatum, in cor-

po-

pore excedentium, illudque ad morbos diſponentium; vocabantque intemperies, atque eas: vel cum, vel ſine materia, &c.

VIII. Quò major, aut diuturnior fuerit praefata Diſpoſitio, eo graviores longioreſque erunt morbi ab eadem pendentes. Conſtat id experientia; illorum, qui crapulis, veneri, vigiliis inſuetis, laboribus intempeſtivis, animi paſſionibus, aliiſque hujuſmodi incommodis ſupra mediocritatem indulgentes, & longiùs, & periculoſiùs aegrotant, quàm qui ſobriè cœteroquin viventes, praefatis erroribus anſam nimiam non praebuerunt. Cognita igitur ex diſcurſu aegrotantis cauſa occaſionali de inducta per eam in ſolidis, aut fluidis morboſa diſpoſitione, hariolari aliqua potuerimus de praedominante qualitate acri ſcilicet, aut acida, viſcida, inflammabili, coagulante, aliiſque infinitis; ad quorum omnium majorem elucidationem oportet quoque praeſcire nativam aegrotantis temperiem, calida ne ſit, frigida, humida, aut ſicca (retineamus quaeſo antiqua nomina, nec litigemus de inanibus) ſivè juxta mentem *Recentiorum*, an ſanguis humidis abundet partibus, aut potiùs terreis, igneis, fixis demum, ſeu ad motum inertibus, quae omnia *Antiquorum* qualitatibus optimè reſpondent. Eodem temperaturae nomine, conſiderandae quoque veniunt partes ſolidae, flaccidae ne ſint, an tenſae; convulſionibus, an relaxationibus obnoxiae, cordis impulſui proximae, an remotae; uberiori, an paucіori ſanguinis copia irrigatae; fibris carneis, an nerveis, abundantiores, &c. quae omnia ad eruendam intimiorem partium Diſpoſitionem prae cœteris conferunt, & niſi rectè conſiderentur, innumera damna ab uſu remediorum ſuperveniunt, quae quidem variè temperanda erunt, prout variae erunt tales fluidorum, aut ſolidorum temperaturae, & cauſae morbi antecedentes, &c.

De Cauſa proxima morborum necnon de Fontibus praecipuis eamdem inveſtigandi.

IN antecedentibus cauſae procathracticae, & προηγουμένως *Proigumenis* naturam expoſuimus; breviter nunc examinanda venit cauſa primoprima, & proxima, qua poſita ponitur morbus, & ablata aufertur. Haec eſt cauſa illa, pro cujus determinatione tam acerba vulnera inter Medicos quotidie refricant, & ſingolorum animi tàm fœda diſſenſione commoventur. Quoniam verò per cogitationes noſtras non ità facilè aſſequi poſſumus, quae intùs in nobis geruntur, adminicula petenda erunt à certioribus viis. Viri doctiſſimi cum diù fruſtra inſudarint in cognoſcenda cauſa proxima, & determinanda natura fermenti peregrini, ſingulos morbos immediatè producentis, decreverunt tandem, dummodò conſtaret, quibus indicationibus, & remedio curandus ſit morbus, parum conferrè, ſi cauſam illius immediatam, & a ſenſibus remotiſſima ignoremus. Hujus aſſerti fidem faciunt *Empirici*, qui cruditas *Rationalium Medicorum* ſpeculationes de cauſis morborum proximis ſpernentes, ſaepiſſimè aequè benè morbos ſanant cum ſecretulis ſuis, ac faciunt *Rationales* methodis, ſpeculationibuſque accuratioribus; Idem quoque teſtantur morbi epidemici à prava aëris conſtitutione producti, cujus malignum fermentum humoribus efflatum licet à nobis, nec explorari, nec determinari poſſit; non perinde tamen ſequitur, ut ignoremus quoque methodum, qua morbi ab ignota talium Epidemiarum cauſa primoprima producti eliminari debeant, ſiquidem poſt ſedulam, & prudentem juvantium, & lædentium obſervationem in tales methodos facillimè incidimus. Denium quis erit ex Medicis modeſti ingenii, qui non fateatur, ſe internam, ſivè immediatam morborum cauſam propemodum ignorare; contra verò quotidiè curationem illorum ſuſcipere, & curativa me-

methodo longo uſu comparata feliciter abſolvero?

II. Hiſce non obſtantibus plures indicari poſſunt viæ, quæ ad elucidandam ſingulorum morborum cauſam immediatam nos manuducant. Idque primò cognita cauſa procatharctica, & diſpoſitiva, de quibus fusè in antecedentibus. Secundò plures morborum cauſæ immediatæ facillimè manifeſtantur, prout in Hydropicis aqua, in Empiematicis ſanies, in Nephriticis calculus, quibus ablatis, ipſi quoque morbi protinus auferuntur, hæc tamen felicitas ſæpiſſimè non contingit; nàm alia cauſa remotior in hydropicis aquam, in Empiematicis ſaniem, in Nephriticis calculum, aliiſque in morbis alias cauſas fovere ſolet, quæ ſpeculationibus noſtris prorſus eſt inacceſſibilis, quo in caſu utendum eſt artificiis mox dicendis. Tertiò ab excretis, & retentis, aliiſque per oculorum fidem ſe manifeſtantibus: utpotè linguæ, oculorum, faciei, aliarumque partium affectionibus. Quartò a juvantibus, & laedentibus, ſine methodo curativa tali morbo appropriata. Quintò indagando naturam eorum, quæ juvant, & eorum, quæ nocent, qua cognita, facillime ſenſuum, aut cogitationis opera perveniemus ad minima cauſæ immediatæ componentia. Sextò ex mutatione unius morbi in alium; ſpeciei vel ſimilis vel remotæ. Septimò ex læſione operationum principalium utpotè pulſu, reſpiratione, robore, aut languore virium, &c. Octavò à ſymptomatis morborum concomitantibus, eorumque natura, & vi, &c.

III. Et primò quod ſpectat ad excreta, & retenta, inter ea principem locum obtinent ſtercus, urina, ſputum, ſudor, vomitus, ſanguis venæ ſectione extractus, color cutis, unguium, oculorum, &c. Quibus principiis componatur urina, abunde nobis patefacit analyſis chymica, præpollent tamen cæteris in naturæ ſtatu ſal indolis armoniacæ; quod urinam colorat, & ponderoſam reddit. In ſtatu verò morboſo tanta forſan eſt ſalium varietas, & mixtio cum ſuis, vel alterius generis particulis, quanta & morborum. Ex urina igitur magis, aut minus colorata, talium ſalium morbos producentium copiam, vel inopiam arguemus. Qui incidunt in laethalem urinæ ſuppreſſionem, corripiuntur ſtupore mentis, tremore, & rigore univerſali, febre demum, paralyſi, aliiſque nervorum morbis, quorum omnium obſervatione admonemur, quibus morbis producendis idonei ſunt urinæ ſales, dum abundat in ſanguine. In acutis morbis ſi urina derepente fiat decolor, & tenuis, phrenitidem, morboſque capitis prænunciat; in cognitionem igitur cauſæ primoprimæ talium affectionum perveniemus, ſi noverimus genuinam indolem principiorum urinam conſtituentium; exindè curationem perficiemus, ſciendo ex *Phyſicis* quidnam contrarium ſit talibus principiis. Porrò ſtercoris odor, & color indicabunt naturam cauſæ primæ, vel potiùs antecedentis, à qua immediatè derivat proxima. Si flava nimis, vel potius viridia, nigra, &c. fuerint ſtercora, acido-acrium, & vitriolicorum ſalium copiam denotabunt; ſi verò alba, copioſa, aut liquida fuerint, vel inertiam fermenti primarum viarum, vel ſalinarum, vel ſulphurearum partium (à quibus ſtercoris odor, & color) maiorem quàm par eſt inopiam. Lingua præ cœteris ſubindicabit intimiorem morboſi ſanguinis ſtatum. Si acidus ſapor in ea redundaverit acidam ſanguinis, vel aliorum humorum, ab eodem derivatorum conſtitutionem manifeſtabit. Si ſalſus ſalſam, ſi amarum amaram. Si viſcidus, mucoſus, & inſipidus, talium partium copiam. Si humida lingua fuerit humidam, ſi ſicca ſiccam, & inflammatoriam diatheſim. Demum pro ſecreto tibi ſit Lector, me certiorem de ſanguinis ſtatu indaginem, aliunde non haurire, quàm ex lingua. Siquidem cum ſit congeries infinitarum glandularum, & papillarum nervearum, per quas immediatè manifeſtatur morboſum illud in ſanguine ſuperabundans, neque in itinere mutatur, prout in excretis per alia corporis emunctoria contingit; ideò magna fides linguæ affectibus, & mu-

& mutationibus adhibenda in morborum cognitione, reliqua enim ſigna frequenter fallunt, hæc aut nunquam, aut rarò. Cave igitur ne diſcedas ab ægro in cujuſcumque morbi curatione, niſi prius linguam inſpexeris, praeſertìm ſi de internis inflammationibus, ſuſpicio fuerit, quas tibi certiſſimè explorabit lingua, utpote quae in minima inflammationum ſuſcipionem ſtatìm reſiccari incipit, & creſcente inflammatione creſcit pariter & ſiccitas linguae.

IV. Sudor, & vomitus iiſdem legibus ſubjacent, quibus urina, & foeces; ex illorum itaque colore, odore, copia, &c. explorabimus indolem cauſae proximae, aut antecedentis, prout in praefatis duobus excretis fecimus. Sanguis venae ſectione extractus idem nobis aperiet; ſi rutilans nimium fuerit, partium volatilium, & inflammabilium; ſi nigricans terrearum, & fixarum copiam indicabit. In omnibus inflammationibus partium internarum, praeſertìm acuta pleuritide obſervavi, ſanguini venae ſectione extracto, cruſtam quamdam albam veluti gelatinoſam in ſuperficie excreſcere, quae quidem nil aliud eſt, quàm nutrititia, ſeu chyloſa ſanguinis portio ob nimiam illius incaleſcentiam, partiumque volatilium copiam, à fœdere reliquae maſſae diſſoluta, & in albam illam cruſtam coacta. Quamobrem in curatione talium morborum fermentatio nimia compeſcenda, per repetitas phlebotomias, & per diluentia anodyno-alchalia; ut poſſint hoc pacto rubicundae aequè ac nutritiae ſanguinis partes amico vinculo aduniri, diſſolutionibusque hujuſmodi inflammabilibus anſam omnē præſcindere. Cōſiſtētia ſanguinis patefaciet quoque omnia, quae in eo ſuperabundent principia. Hectici rutilantem, & difficulter coagulabilem habent ſanguinem, & interea macilenti ſunt inſomnes, iracundi, &c. ex quibus arguimus acre quid in illorum fluidis excedere. *Veipferus exercit. de apoplexia fol. m. 429.* habet: *Se in cadaveribus febri continua extinctorum aliquoties, nonnunquam, & in malignis ſanguinem fluidum; nec poſt obitum coagulabilem obſervaſſe*; Simon Pauli de febr. malign. §. 2. *Notat ſanguinem phlebotomia emiſſum maximè rubicundum, & colore proximè accedentem ad colorem floris Cardinalitii; ſive Trachelii Indici, neonon pauco perfuſum ſero, ſe pluries in ægrotantibus obſervaſſe, qui tum tali ſanguine ſemper de vita periclitabantur.* Hoc idem in peſte à plurimis notatum eſſe, teſtantur hiſtoriae Recentiorum. Color igitur, conſiſtentia, aliaeque educti ſanguinis affectiones, ſubindicare nobis poterunt latentem cauſæ proximae conſtitutionem.

V. Cum de Natura ſanguinis inciderit ſermo obiter hic monemus, quod nemo Medicorum curationem febrium abſolvere feliciter poterit, niſi ante quaelibet adhibita remedia, certior factus fuerit de ſtatu ſanguinis febrientis; ſcilicet an ſit nimium concitatus, tenuis, inflammabilis; &c. vel contra coagulabilis, lentus, malignus, &c. ſiquidem in tam diverſo ſanguinis ſtatu, diverſæ pariter indicationes curativæ hauriendæ ſunt; aliter enim tractandus erit ſanguis ad diſſolutionem, orgaſmum, & nimiam ebullitionem; aliter ad coagulum, lentorem, malignitatemque accedens neque profectò per ipſa febrium initia, curatio illarum omnium indifferenter aggredienda eſt per medicamenta purgantia primas, ut ajunt, vias, vel ſanguinem ipſum mundificantia; nam per talem intempeſtivum purgantium uſum, aut reduplicatur febris, aut abit in malignam, ſicuti experientur illi ipſi Galenici, qui methodum hanc tantopere deprædicant. Imminentem hyſteriam præ cœteris denunciat color urinæ, paulò ante paroxyſmum ex citrina in aqueam, & tenuem mutatæ. Porrò obſervamus animi pathemate correpti urinam ex rubicunda deſinere ſtatim in aqueam, & pallidam; nec naturalem colorem recuperare, niſi animi paſſio prorſus receſſerit. Invaſionem paroxiſmi convulſivi, color aqueus antedictus in urina ſemper præcedit; & ſpaſmodicè affecti urinam ferè ſemper reddunt tenuem, claram, & copioſam. Ex quibus obſervatis arguere poſſumus prædictorum morborum fomitem ab urinæ ſalibus ſuppe-

peditari, vel augeri. Cutis per colorem nos animadvertit; ſi alba, pallida, flava, ſubnigra, fuſca, ſimiliſque fuerit, talium quoque partium in viſceribus, aut ſanguine denotabit abundantiam.

VI. Poſt excreta, & retenta, quarto interim loco ſubodorari poterit indoles cauſæ proximæ, vel antecedentis, à juvantibus & lædentibus, ſive à methodo curativa cuilibet morbo appropriata. Pro exemplo ſint febres intermittentes, Hæ autumnali, aut vernali potiſſimum tempore ſæviunt, congeſtis in maſſam ſanguinis cruditatibus, vel ob progreſſæ æſtatis in uſu fructuum, & potu aquarum intemperantiam, vel ob antecedentis hyemis frigora, & inſuetas humiditates. Ab inſtituta ſanguinis miſſione, vel purgatione eorum initiis, duplicantur, & in pejus ruunt; ſymptomata, quibus comitantur, ſunt: Frigus, laſſitudo, horror, calor mitis, lingua viſcida, ſitis moderata; Medicamenta, quæ conferunt, ſunt amara, acria, volatilia, lixivo-alchalia, &c. quæ nocent, ſyrupi refrigerantes, victus nimium humidus, medicamenta viſcida, & inertia, &c. A cibo pravi ſucci, & intemperanter ſumpto exacerbantur paroxiſmi: contra verò per abſtinentiam demulcentur. Si curationem illarum per febrifuga ſtatìm incipies, in quam plurima mala præcipitabis ægrotantem, fusè in hoc opere diſſeruimus, hic eſt progreſſus juvantium, & lædentium in Intermittentibus, ex quo manifeſtè deduci poterit cauſam proximam illarum eſſe quid crudum, viſcidum, & coagulabile, ut patet conſideranti, &c. Podagræ, & calculorum præcipui parentes ſunt, vinum, venus, & crapula; remedium contra aquæ potus, lactis uſus; & ſobrietas ſtomacho tamen præ cæteris reſpiciendum; exinde arguimus cauſam immediatam podagræ eſſe quid acre, terreum, & acutum, cujus pabulum præfata lædentia facillime ſuppeditant; naturæ juvantium hoc idem aſſertum confirmat, ſiquidem nil efficaciùs partium acrium, terrearum, & acutarum vim infringere valet, quàm lac, & aqua, quæ partibus conſtant lenibus, flexibilibus, & facilè pertranſeuntibus. Hoc examen in ſingulis morbis inſtituendum eſſet, præſertìm dum ab occultis quibuſdam cauſis, aut influentiis aereis foventur; adhibitis enim per initia eorum nonnullis remediis, quæ ſine periculo tentari poſſunt, & obſervando juvant ne, an noceant, brevi certior fit de natura cauſæ immediatæ, ejuſdemque inclinatione per has, vel alias vias è corpore ſecedendi, idque potiſſimum in morbis occultis, vel per recens invadentem Epidemiam, aut Sporadiam graſſantibus; in quibus vix effugere poſſumus, ut unus, aut alter ex ægrotantibus non periclitetur, donec ſedulò juvantium, & lædentium examine inſtituto, non incidamus in medendi methodum talibus morbis congruentem.

VII. Quinto per examen naturæ juvantium, & lædentium perveniemus in notitiam cauſæ proximæ. Lac ab omnibus laudatur tanquam praecipuum remedium in Hecticis; praecipua illud componentia ſunt caſeus, butyrum, & ſerum; Caſeus & butyrum in lacte particulis conſtant lenibus, mollibus, alchalino-ſulphureis, &c. igitur particulae morboſae ſanguinis Hecticorum, oportet ut ſint contrariae indolis, nempè acris, acutae, rigidae, &c. In febribus intermittentibus praeſtāt ſummoperè amara, acria, lixivo-alchalia, &c. haec conſtituuntur particulis rigidis, acutis, ſulphureis, &c. neceſſe itaque eſt, ut particulae morboſae talium febrium à viſcida, craſſa, & inerti dependeant materie. In febribus ardentibus conferunt emulſiones ſeminum, potiones uberiores, acida mitiora, & anodyna remedia, quorum particulae ſunt lenes, pauci impetus, & aqueae: ergò particulae febrim ardentem producentes conſtabunt ex volatili, acuta, acri, & impetuoſa ſubſtantia. In plurimis febribus diuturnis, & chronicis nonnullis morbis, magnam afferunt utilitatem medicamenta quaedam auſtero amara de genere ferè adſtringentium, utpotè ſunt china china, tormentilla, radix pentaphylli, alumen crudum, chalybeata, cortex fraxi-

xini, medicamenta vitriolico-martialia, aliaque hujus generis, quæ adſtringendo operantur: Quæ cum vera ſint, argui jure poterit antedictas febres ab elanguido, ac penè laxato partium fluidarum, ſolidarumque tono, non verò à decantata viſcerum pendere obſtructione, hic medicamenta ex genere ſtypticorum amaricantium, & aliquantiſper ſpirituoſorum roborando, ac ut dicam, ſtrictiores reddendo ſolidas, fluidaſque partes, eaſdem optimò diſponunt, ut ſupervenienti fermento æſtuationem febrilem in ſanguine mox excitaturo, fortiter reſiſtant, & per repetitas circulationes in cribris viſcerum jam roboratis commodè diſponant.

VIII. Ubi ſudor neceſſarius eſt, & irritis quibuſvis remediis non erumpit, mitte ſanguinem, & ſtatìm erumpet; præſertim ſi id fiat à nimia humorum copia, & quaſi ſtrangulatione in vaſis. Vir hypochondriacus frequenter corripi ſolet diro aſthmate penè ſuffocante, & derepente invadente cum tenſione ventris, & flatibus hinc inde obmurmurantibus; cum ad ipſum accedo, ſtatim impero ſanguinis miſſionem ex brachio, ſanguineque vix educto, ceſſant illicò aſthma, tenſio ventris, & imminentis metus ſuffocationis. Multiplici experientia didici colicas convulſivas pertinaciſſimas, & veluti ab orgaſmo ſpirituum productas, poſt inſtitutam venæ ſectionem, & remedia anodina maxime diluta, brevi ac feliciter ſanari.

VIII. Didici pariter apoplexias ſanguineas, ideſt à ſtrãgulatione sãguinis circa vaſa capitis productas cum faciei rubore, venarum turgentia, &c. nullo alio remedio citiùs ſanari, quàm per ſanguinis miſſionem in ipſo curationis veſtibulo ſtatìm inſtitutam. Quique indifferenter omnes apoplexias tum ſanguineas, tum pituitoſas purgantibus, vomitoriis, & ſpirituoſis aggrediuntur, non præmiſſa venæ ſectione in ſanguineis, indigent helleboro. Sexagenariam Mulierem hemiplegia, & linguæ paralyſi correptam, hac methodo poſt triduum feliciter curavi. Evacuatis unciis decem ſanguis è brachio lateris paralitici, hauſit hanc mixturam.

℞. aq. flor. pæon. &
card. beněd. an. unc. iij.
ſpir. ſal. armon. gutt. xjj.
pulver. cran. hum. &
ſtib. diaphor. an. ſcrup. j.
m. f. potus.

Totam ſpinam, & medietatem corporis paralyticam foveam oleo vulpino cum ſpiritu vini mixto, & calidè inuncto. Gargariſma in ore detinebat ex decoct. lign. viſc. querc. & oxymelle ſcillitico; per hæc remedia triduo vix elapſo à præfato morbo liberata ea feliciter. Ex omnibus antedictis hiſtoriolis deducimus, morbos præfatos originem ducere à ſtrangulatione, ſive, ut dicam, arctatione humorum, aut ſpirituum in aliqua parte, nullis aliis remediis adeò facilè ſolubili, quàm per ſanguinis miſſionem in loco affecto, vel proximiori inſtitutam: cujus inter mirabiles proprietates ea eſt potiſſima, ut ſanguinem vel ſtagnationi proximum ulterius promoveat, nimis contractum relaxet, & nativæ fluiditati reſtituat; ignis enim vitalis ſpatio liberiore conceſſo ventilatur potiùs, quàm extinguitur, præſertìm cum continuus ſit, vehemensque cordis impulſus, à quo circularis motus ſanguinis fovetur, & producitur. Ex mechanicis igitur, ſive ex ſapientiore mechanicis omnibus experientia, ſtatutum eſto ſanguinis miſſionem incipientes humorum ſtagnationes ſolvere, nimiumque illorum orgaſmum momento compeſcere.

IX. Sextò mutatio unius morbi in alium ſpeciei, vel ſimilis, vel diverſæ ſubindicare facilè poterit naturam cauſæ proximæ, cujus rei non ignarus doctiſſimus *Ballonius conſil.* 13. hæc habet: *Hippocrates ſucceſſiones morborum conſiderandas eſſe præſcribebat, eo quod in morbis longis multa ſymptomata contingunt, quæ bonis, & eruditis Medicis ob ſimilitudinem, & fallaciam imponunt, & novi morbi, tamquam ſoboles rediviva ex aliis ſubindè conſequantur, & repullulent*: hactenus celeberrimus *Ballonius*. Arthritis facillimè mutatur in colicam,

cam,

cam; quare qui cauſam proximam arthritidis noverit, noſcet pariter, & colicæ. Omnes calculoſi facilè fiunt icterici, & è contra, cognita itaque cauſa proxima unius, facilè patebit & alterius. Ex ſcabie retropulſa, vel malè curata quamplures infauſti morbi ſuperveniunt, utpotè ſunt ſputum ſanguinis, apoplexia, hydrops, febres longæ, &c. Proficuam hydropis hiſtoriam, à retropulſa ſcabie productam narrat *Hippocrates in Epidemiis* his verbis: *Erat homo quidam Athenis fœdiſſima ſcabie laborans, atque ut ſanaretur acceſſit Milos, ubi calidæ ſunt Thermæ, quarum uſu convaluit a ſcabie, ſed paulo poſt incidit in hydropem, & exindè mortuus eſt.* Sæpiſſimè incidunt in febrem, cæcitatemque, ut expertus eſt. *Sennertus Prax. part. 3. ſect. 2. cap. 44.* dicens: *Puer ſcabie linimentis retropulſa in cæcitatem, & febrem incidit, qui accedente epilepſia ſupremum diem obiit.* Scabies Quartanario ſuperveniens bonum? morbus enim quartanarius brevi ſolvetur, & ipſa ſcabies nullis adhibitis remediis ſponte ſua paulo poſt recedet, ut repetita teſtatur experientia. Cui igitur nota erit cauſa proxima morbi antecedentis, nota pariter erit & illius, qui eumdem ſubſequitur. Ex pruritu, cutis fœditate, victus ratione, methodo curativa, &c. deducimus cauſam primo-primam, & immediatam ſcabiei eſſe quid acre, muriaticum, viſcido, aut tenui inhærens ſucco; ergò morbi à malè curata ſcabie emergentes, probabile eſt, ut eidem cauſæ ſuam debeant originem. Plures hujuſmodi apud Scriptores Medicos morborum adinvincem tranſmutationes obſervantur, ad quos remittimus Lectorem.

X. Septimò ex læſione partium, & operationum principalium certiores fiemus de cauſa morborum proxima, vel antecedenti. Palpitatio cordis ab impedimento aliquo circa cor fere ſemper provenit. Sectis enim cadaveribus palpitatione cordis in Xenodochio extinctorum pluries obſervavimus in ejus ventriculis, vel locis adjacentibus polypos, aneuriſmata, oſſificationes, grumos ſanguinis ingentes, tartarizationes, vermes, & conſimilia impedimenta; inter quæ elapſo quinquennio obſervationes in cadavere ſexagenarii palpitatione cordis Patavii extincti aneuriſma ingentis magnitudinis in aorta aſcendenti, dum proximè à corde exoritur, & in cavitate aneuriſmatis polypum magnitudinis ovi anſerini. Neque in palpitatione cordis dumtaxat, verum etiam in aliis pulmonum, & cordis affectibus præfata impedimenta deteximus, aſthmate ſcilicet, pulſus intermiſſione, & conſimilibus. Obiter hìc notamus, ex repetita cadaverum ſectione nos didiciſſe, antedictos cordis affectus, ab organica cauſa, utpotè polypo, aneuriſmate; &c. dependeant, non per intervalla, ſed continuò ægrotum moleſtare, facies pallido, aut alio colore morboſo ſuffuſa erit, gravibuſque aliis ſymptomatis hydropi affinibus ſubjicietur patiens Si verò fluida materies acrimonia, & irritatione peccans eoſdem produxerit; per intervalla tantummodò ægrotantem afficiunt, præſertìm dùm conſtitutio temporis auſtrina dominatur, aut animi pathemata ſupervenerint; color faciei naturalis eſt, nec admodum vehementibus, aut continuis mulctantur ſymptomatis; quo loci igitur prima, & repetita luſerunt ſymptomata, ibi morbum adeſſe admonemur. Corpus humanum faſciculus eſt fibrarum variè contextarum, ſibi mutuò reſpondentium, & ab intus ſe movente fluido veluti elatere quodam hinc inde flexarum; unde quidem provenit conſenſus ille unus, conſpiratio una, & conſentientia omnia magni *Hippocratis*. Neque in admirabili prorſus hoc partium conſenſu ſuſtinemus. Veterum de vaporibus ſe elevantibus ſententiam a Recentioribus omninò reprobatam, ſed omnem in corpore conſenſum deducimus; vel a vicinitate partium, utpote inter pleuram, & diaphragma, veſſicam, & inteſtinum rectum, &c. Vel à communicatione vaſorum qualis eſt communicatio venarum, arteriarum, nervorum aliorumque vaſorum inter ſe, aut inter partes proximiores, prout inter jecur, & inteſtina per ductum cholidocum, &c.

Vel

Vel tandem à ſimilitudine, & continuitate ſubſtantiæ, qualis eſt ſimilitudo, & continuitas illa generalis, ac profectò mirabilis inter omnes partes membranoſas noſtri corporis, cujus ope incredibilia penè, & captum noſtrum effugientia in operationibus corporis animati ſuccedunt, adeò ut ſæpiſſimè cedere debeamus Naturæ renuenti revelari. Conceſſo hoc infallibili partium inter ſe conſenſu, opinor ſanè quod indicia, quæ à partibus paulò remotioribus petuntur, in inveſtiganda morborum cauſa proxima, menti noſtræ illudere non poſſint ſub ficta veri ſpecie; ſed quantum patitur noſtræ inveſtigationis ſedulitas, citiùs aut ſeriùs, faciliùs vel difficiliùs perveniemus in cognitionem eorum, quæ in remotioribus, & occultis Naturæ confiniis peraguntur, præſertìm ſi cauſa morboſa iis in partibus ludat, quæ publico alicui officio ſunt deſtinatæ, utpote ſunt cor, pulmones, cerebrum cum ſyſtemate nervoſo, &c. quæ dum afficiuntur, ſemper eodem ſymptomatum ordine, & ſpecie procedere ſolent. Hoc potiſſimum contingit in malignis febribus, quorum fomes modò in animalibus modò in vitalibus, modò in naturalibus, modò aliis in partibus reſidere ſolet, ejuſque certiores evadent Practicantes per cognitas operationes læſas talibus partibus familiares. Atque hæc dicta ſint de inveſtiganda ſede cauſæ proximæ; de Natura verò ejuſdem inveſtiganda conſulantur theſes ſuperiores.

XI. Octavo à ſymptomatis morbum concomitantibus, vel antecedentibus, eorumque natura, vi, & modo invaſionis, necnon remiſſione, aut exacerbatione ab aſſumptis remediis, cauſæ proximæ conſtitutionem elucidabimus. Apoplexia pituitoſa correpti facie palleſcunt, graviſſimo ſopore corripiuntur, pulſus habent exiles, vomitoriis, & purgantibus optimè cedunt, à ſanguinis miſſione ingraveſcunt, &c. deducendum itaque, eſſe quid viſcidum, pauci impetus, & valdè craſſum, quod has apoplexias producit; contra in ſanguinea, rubore ſuffunditur facies, vaſa ſanguifera capitis maximè turgent, ſopores non ſunt vehementes, nec pulſus adeò exiles, & à ſecta vena in meliùs abeunt, à vomitoriis aliiſque impetuoſis ſolent exacerbari: ex hac ſymptomatum ſerie credi facile poteſt cauſam illarum pendere ab impedito curſu humoris ſanguinei, ſpirituoſi, & conſimilis in cerebro, aut vaſis circumjacentibus, impetumque ibidem facientis. In colica billioſa contingit ſæpiſſimè aphonia, & vox rauca, duratque interdum per totum morbi ſpatium; hæc eadem vox rauca obſervatur pariter in febribus à bile ortis, quamobrem arguere meritò poſſumus, raucas hujuſmodi voces, & aphonias in acutis, ſimilibuſque morbis ſubindicare nobis cauſam proximam illorum à bile ſivè partibus acribus, volatilibus, ſulphureiſque pendere. Iſta aphonia non raro eſſe ſolet prodromus convulſionum epilepticarum in colica. Dolores nonnunquam obſervantur ſtata periodo adinſtar intermittentium invadentes; ſi hæc ſuccedat, pro certo habeas cauſam proximam illorum aliunde advenire, nec in affecto loco generari: irritiſque quibusvis remediis obſervavi, quod ſi tribus horis ante invaſionem doloris lene purgans exhibeatur, præſertìm ſi in imo ventre tragædiam excitet, brevi feliciterque ſubripietur, imò quicùmque alii periodici dolores per repetitas hujuſmodi purgationes protinus recedent.

XII. Abſceſſus latentes hepatis per intolerabiles cruris, aut ſuræ dolores nullis remediis cedentes, manifeſtantur. Hujus aſſerti plures Auctores fidem faciunt, ſed inter cæteros *Hollerius* his verbis. *Mirum fortè quod nos bis, terve obſervavimus dolores cruris, aut ſuræ intolerabiles, qui neque fotu, neque litu, neque cataplaſmis ceſſerunt; mortuis verò ægris crura novaculis incidimus, & pus album, pallidum, ac leve erupii ſpatiis inanibus muſculorum diffuſum, & majori vena concluſum, atque ut notaretur locus, undè pus hujuſmodi veniret, aperto ventre vomicoſum jecur, & pus tridum inventum eſſet, & taliter affecti proculdubio moriuntur*, hactenus *Hollerius*

tom.2.ad libr. 2. coac. Hipp. fol. 348. Idem pariter obſervarunt *Jacotius in coac. Hipp.* & *Bauhinus* in ſuis obſervationibus, & tabulis anatomicis. Hactenus de modo cauſam morborum proximam inveſtigandi tractavimus; qua quidem in re profectò nobiliſſima, utiliſſimaque præcipua dumtaxat capita pro tenuitate noſtra tetigimus: reliqua verò pro temporis brevitate, aut poſterorum ſedulitati commiſſimus, &c.

CAPUT X.

De Indicationibus rectè inſtituendis.

DElineata morborum hiſtoria per phænomena, & cauſas ſuas, proximum eſt, ut Hiſtoricus eadem ſedulitate patefaciat medendi methodum, ſivè indicationes curativas conſtantes, & à repetita morborum hiſtoria depromptas; & ut candidè fateamur, prima praxeos fundamenta ſunt Indicationes, quibus detectis, remedia faciliimè depromuntur è Medicinæ penu; quiſquis enim vel rudiſſimus Pharmacopæi ſervulus certò ſcit rhabarbarum purgare, ſtibium ſudores movere, millepedes urinam, &c. Sed quandonam purgandum, quando ſudores eliciendi, quibuſque cautionibus, hoc altiſſimæ propemodum indaginis eſt, & diuturnum rerum uſum expoſcit; quæ enim profecerunt, ob rectum uſum profecerunt, inquit Medicorum Pater *Lib. de arte*, Hinc patet, quàm leviter ſe gerant Scriptores, qui libros ſuos remediorum formulis perpetuò conferciunt; de Indicationibus verò ne verbum quidem proferentes, et ſi quidpiam exponunt, generale illud eſt, et à moleſta ſpeculationum vertigine potiùs, quàm ex ipſa Naturæ plenitudine eductum.

II. Si quid majori correctione indiget in Praxi Medica, jure meritò ſunt Indicationes, quæ falſis hodie Hypotheſibus innixæ nil aliud nobis exhibet, quàm inania ſpeculationum argumenta. *Galeniſtæ* ab humorum quaternione ſingulorum morborum cauſas deducentes, eamdem fabulam in iis curandis ſemper agunt. Nam ad ægrotantem accerſiti primam quæſtionē movent de inveniendo inter quatuor illos humores humorē peccātē. Poſt multas quæſtiones, argumentationeſque eumdem tandem determinant, determinato humore peccante, univerſa illorum ſapientia hiſce potiſſimum circumſcribitur terminis; ut ſcilicet talis humor præparetur ad exitum, & exinde purgetur, neque hoc ſemel aut his, ſed pluries in eodem morbo ſit, & ita veluti in Orbem ſingulorum morborum indicationes explentur. Exemplo rem aperiemus. Ex hypotheſi apud eos infallibile tertianas à bile oriri, univerſis indicationum ſcopus dirigitur in evacuanda per repetita purgantia bile peccante; obſervavimus tamen nos, quamvis magna bilis copia evacuata fuerit; febrim magis atque magis exacerbari, & ex ſimplici duplicem, ex duplici chronicam, aut lethalem demum evadere. Unde legenti mihi obſervationes *Galenicorum*, duobus ab hinc ſæculis productas, mirum quantum me commovit præſtigioſa illorum ſocordia, dum viderem tertianas ſimplices poſt repetita præparantia, & purgantia annuas evaſiſſe, & tanquam incurabiles à Medicis tandem derelictas; idem de quartana, aliiſque hujuſmodi chronicis morbis notavimus. Sed quam infirmo ſtarent talo præfatæ indicationes bilem in tertianas evacuandi, duo potiſſimum evincunt, primò nuperrima corticis peruvani, aliorumque febrifugorum artificialium detectio, quibus prudenter & tempeſtivè datis, febres omnes intermittentes, à quibuslibet demum cauſis productæ feliciſſimè eliminantur, nullis in medium productis quæſtionibus præparationis, aut evacuationis humorum. Evincit ſecundo quotidiana noſtrum omnium experientia, per quam obſervamus febres intermittentes ab exhibitis inter initia purgantibus vel duplicari, vel gravibus exacerbari ſymptomatis; & ab iiſdem demum repetitis in chronicas, & lethales terminare. Ex præfata tertianarum narratione, judicare quiſque poterit

de reliquorum morborum indicationibus, & quæ judiciis graviſſimis, à falſa methodo indicationes in morbis hauriendi productis. Hodie nos nullo habito reſpectu ad commentitias, quatuor humorum in morbis omnibus generandis influentias, quamplures illorum curamus vel leviſſimis remediis, vel abſtinentia à remediis.

III. *Recentiores* contra ut hoſce *Galeniſtarum* ſcopulos effugerent, inciderunt in pejores: ſiquidem quamvis certò ſcirent (exemplo *Galeniſtarum* admoniti) Medicinam ab obſervatione revulſam poliri fortaſſe, & in uſum effingi, ſed nil admodum creſcere, nihilominus tamen ut indulgerent genio hujus ſæculi à moleſta alchali, aut acidi vertigine morborum omnium cauſas petierunt, eodemque vertiginis filo ſe regentes, ab alchali, aut acido indicationes omnium curativas deduxerunt, atque ignorantes propemodum quodnam acidum, quemcumque morbum producat, & quodnam alchali quemcumque ſubmoveat, ſola univerſalitate contenti ſunt. Horum omnium cogitationes quàm inſtabiles ſint, quotidiana teſtatur experientia, cujus ope cognoſcimus centena eſſe, quæ hominem lædunt, ſingulosque morbos à præternaturali quadam humorum ſpecificatione cuilibet familiari pendere, nec ad anguſta quatuor humorum, alchali aut acidi ſpatia tantas morborum cauſas redigendas. Nam, & amarum, & acre, laxans, aut ſtringens (ſi cum methodicis loquamur) ſive coagulans, & diſſolvens, auſterum, ſalſum, & hujuſmodi centena in jus quoque vocanda ſunt. Porrò morborum quamplurium nulla alia cauſa eſt, quàm mutatio quædam debitæ, ac naturalis texturæ ſive configurationis partium componentium alicujus humoris; producta vel externa de cauſa, vel ab interna agitatione partium ejuſdem fluidi, aut ſolidi in ſe invicem agentium, cujus ratione novum acquirentes motum, figuram, & ſitum, morborum cauſa evadunt. Et quæcumque præter naturalem illam texturam, ac tonum humorum mutatum, in priſtinum reſtituere valent, ſive calida ſint, ſive frigida, ſive acida, ſive alchalia, vel aliis viribus ſibi invicem contrariis prædita, intus, aut extra exhibita pro certo habeto morbos illos feliciter propulſatura. Ideò ſæpiſſimè miramur in Praxi unum eumdemque morbum calidis æque ac frigidis, & ſibi invicem contrariis tolli medicamentis, tolli quoque ſi methodis pariter contrariis tractetur: aqua ſpadana, teſte *Henrico Heer*, quamvis in promovendis diu ſuppreſſis menſtruis expertiſſima ſit, eorumdem tamen nimium fluxum quovis alio remedio facilius etiam feliciusque ſiſtit. Idem de aliis remediis aſſerere poſſumus. His omnibus experientiæ argumentis admoniti, magis magiſque impellimur, ut credamus naturas eſſe morborum medicatrices. Et ſicuti bona alimenta æquam vitæ, & interitus materiem præſtant. ita & iiſdem humorum motus, qui morbum intulerunt, iiſdem inquam poſt repetitas circulationes, ſponſores ſanitatis, & authores evadunt, niſi ab inordinata nonnullorum Medicorum methodo ordinatus illorum curſus perturbetur. Monemus obiter, quod ſi quis novum ſyſtema fingere vellet, & fingere pariter quod remedia per novas qualitates à phantaſia excogitatas operentur: dico hunc novum Hypotheſiſtam, dum Praxi Medicæ ſe accinget, æquè feliciter ſanaturum, & æque infeliciter occiſurum ægros ac alii Medici hypotheſibus, ut putant, ſolidioribus innixi, nam Medicamenta ſanant non hypotheſes; ſanant autem ut plurimum nullam evacuationem ſenſibilem producendo, ſed amiſſum tonum morboſis fluidis, aut ſolidis reſtituendo.

IV. Multi morbi ab exigua cauſa producuntur, & exinde in apparatum funeſtum deſinentes abſque ulla ſenſibili evacuatione ſanantur. Tales ſunt morſus viperarum affectiones violentæ, quas motus, aut odor dumtaxat navis, vel auræ marinæ inſuetis producis, ut interdum in mortis agonem eoſdem conjicias. Morbi graviſſimi ſupervenientes à ſolo aſpectu rerum exoſarum, Morbi ab animi paſſionibus productis; & hujuſmodi innumera, quæ producuntur

in humano corpore abſque ullo ingreſſu, vel egreſſu materiæ viſibilis, quæ tanquam cauſa fovens accuſari poſſet, ſed ſolo externorum corporum impulſu, aut vehementi imaginationis affectione. Sicuti plures morbi magni à parva cauſa, quandoque inviſibili & in corpus non introducta, vel non ſubſiſtente dependent; ita pariter plures magni morbi momento temporis ſanantur, non per evidentem aliquam evacuationem, ſed per productam dumtaxat novam aliquam mutationem in ſitu, textura, figura, aliiſque qualitatibus humorũ morbum producentium. Hujus generis ſunt curationes factæ, vel quartanarum, vel aliorum morborum à repentinis terroribus, ab applicatione ſpecificorum remediorum partibus externis, nullamque manifeſtam evacuationem promoventibus, a mutatione aëris ex uno in aliud clima; prout nuperrimè obſervavimus Romæ in Viro noſtro amiciſſimo hic dum in aëre aut Neapolitano, aut propinquorum Regni Regionum vitam degit, ſtatim iſchiade, & fluxu hæmorrhoidum corripitur; irritiſque quibuſvis remediis tunc potiſſimum, & momento fere temporis convaleſcit, cum Terracinam, Latium, vel Romam ipſam attingit. Chinenſes, aliique Indiarum Medici morbos eliminant uſtione per moram, & acus punctura; imò febres quaſdam intermittentes ad miraculum ferè eradicant ſola uſtione in Talo facta, teſte *Vilhelmo Tenrine tract. de arthritide*. Hactenus enarrata exempla abunde nobis indicant, centena eſſe, quæ hominem lædunt, & morbos modis ferè admirandis, vixque à nobis perceptibilibus tum produci, tum ſanari. *Natura enim* (ut rectè optimus Senex. 6. epidem.) *invenit ſibi ipſi vias, non ex cogitatione, & inerudita exiſtens, facit omnia, quæ expediunt*; ſingulorum igitur cauſas ad quatuor humores, ad alchali, aut acidum coarctare, Medici eſt parum prudentis, atque de rebus extremè ſentientis.

V. Teſte *Plinio* ignota ſunt per quæ vivimus, ſed ſi quid ipſe judicare valeo, ignotiora ſunt per quæ ægrotamus; nam minimum illud primo primum, & immediatum, quod morbos producit, à nobis profectò eſt incomprehenſibile. Undenam igitur in tanta rerum aſperitate hauriendæ ſunt indicationes curativæ in morbis? Fateor, in hiſce anguſtiis ad ſola ſenſuum teſtimonia eſſe refugiendum: ideſt poſtquam diu, & patienter obſervaverimus, quo pacto natura ſe gerat in morbi productione, nec non in concoctione, ſeparationeque humoris peccantis, ſtabiliamus tandem doctrinam eiſdem curandi Naturæ veſtigiis adamuſſim reſpondentem, & præ oculis ſemper habeamus juvantium, & lædentium obſervationem: qua quidem in re ratio à Medicis tantopere oſtentata, oportet, ut famuletur Empiricæ, ſed Empiricæ litteratura expolitæ, per plures obſervationum proceſſus vexatæ, & mentis lumine actuatæ; adminicula namque, quæ à theoria ſumuntur, inſtant primò ſpem noſtram, poſtea deſtituunt. Porrò quis eſt, qui non fatebitur, nos poſt tanta hujus ſæculi tum anatomica, tum phyſilogica inventa ſolidiores curandorum morborum indicationes non acquiſiviſſe? Medicoſque hodie graviùs inter ſe diſſentire, dum de aſſignandis morborum cauſis, & indicationibus curativis interpellantur, quàm ante hoſce novitarum rumores fieri ſolebat. Praxis igitur curandorum morborum per Praxim ipſam promovenda eſt, hujus rei teſtis eſt nobis diligentiſſimus poſt *Hipp.* Obſervatur *Thomas Sydenhamius*, *qui ſect.* 1. *cap.* 2. de occultis febrium cauſis diſcurrens, ait, *Hoc pro comperto habeo ex multiplici accuratiſſimarum obſervationum fide prædictas morborum ſpecies præſertim continuas ita toto cœlo differre, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipſa anno jam vertente ipſos forſan è medio tolles*. Et paulò poſt ſubjungit. *Proinde niſi ingenti adhibita cautela, intentiſque omnibus animi nervis, vix ac ne vix quidem poſſunt efficere, ne unus aut alter eorum, qui ſe primi meæ curæ commiſerint de vita periclitetur, donec inveſtigato morbi genio ad eundem perdomandum recto pede, & in trepi-*

trepidus accedam, hæc ille. Fac igitur, ut in tanta rerum caligine, & inconſtantia, theoria tua te manducat ad ſolidè haurienſdas indicationes; niſi per cynoſuram obſervationum, quæ varios morborum motus, & inclinationes nobis dumtaxat manifeſtant, genium illorum prius didiceris, & exinde curativas indicationes deprompſeris.

VI. Non ideò in principiis acutorum à purgantibus, & diaphoreticis abſtineo, in intermittentibus quoque à purgantibus in principio me tempero. Non ideò in progreſſu curationis poſtpoſita tanta remediorum pompa totus ſum in obſervando, an excitata febrilis fermentatio nimium torpeat, & in coagulationes diſponatur, vel nimium exardeſcat, & in diſſolutiones viam ſternat, quibus de cauſis coctio, & deſpumatio materiæ peccantis impediuntur. Et ſi nimium torpet eam, excito per ſpirituoſa, & volatilia; ſi contra nimium æſtuet, per fixantia, & humectantia coerceo, tamdiu hæc omnia facio, donec jam certior factus ſim, ſanguinem febrientem tanto motu præditum eſſe, quantus requiritur ad deſpumationes, præcipitationeſque morboſæ materiæ ſuo tempore peragendas per vias Naturæ accomodatas, ſudorem nempe, urinam, ſeceſſum, &c. Non ideò, inquam, hæc & ſimilia in aliis quoque morbis facio, quia ratio, & ex hypotheſi deductæ ſpeculationes mihi hoc dictaverint: ſed quoniam frequentes tum celeberrimorum Obſervatorum experientia me didicit, acutos morbos ab adhibitis in principio purgantibus in pejus ruere; febres intermittentes ſtatim fieri continuas & ſi purgantia repetantur, diuturnas, & lethales; ſiquidem Natura duce nunquam vidimus criſes in principiis acutorum ſalutares fuiſſe; *Quæ enim judicant, ne ſtatim appareant*, inquit Optimus Senex, *in Coacis*. Poſtremò febrium curationem certiùs non abſolvi, quàm continendo ſanguinem intra eos limites, ut neque hinc plus æquo gliſcat, neque illinc nimium torpeat; quibus de cauſis coctio, & deſpumatio morboſæ materiæ impediuntur. Hiſce inquam experientiæ monimentis inſtructus, ad tales indicationes in præfatis morbis hauriendas me contuli.

VII. Ut rem contrahamus, ſciendum eſt indicationes curativas in morbis aliundè certius deduci non poſſe, quàm à ſymptomatis tunc temporis gravioribus, & ſupra reliqua prædominantibus, quippe quæ morbi gentium, & gravitatem præ cœteris apertè nobis oſtendunt. Verumtamen cum in quolibet morbo quatuor ſint conſideranda, morbus, cauſa morbi, ſymptomata, & vires: Medicus profectò ita horum omnium motus, originem, vim, aliaſque adinvicem circumſtantias callere debet, ut de indicationibus nil audeat decernere, niſi quatuor illis attentè conſideratis, & relatis inter ſe; atque urgentiori primum proſpiciat. Fateor denique neminem tam citò, feliciterque indicationes curativas in morbis detecturum fore, quàm qui diuturna edoctus Praxi, genios illorum præcipuos varioſque invadendi, & declinandi modos iterum atque iterùm obſervaverit; multo magis ſi antecedenter & exercuerit in lectione librorum præceptis & cautionibus abundantium. Quibus omnibus ſi accedat fœcunda quædam, & maſcula mentis vis, qua morborum motus antecedentes, præſentes, ſubobſcuri, latè patentes, ſe excipientes, aliique mirabili quadam detegantur ſolertia, de indicationibus profectò ſolidè judicabit.

VIII. Regulæ mox expoſitæ illis potiſſimum conducunt morbis, in quibus mora omnis perniciosa eſt; in iiſque Medici ſagacitas longo morborum uſu, & virtutibus remediorum tam ſpecificorum quàm communium abundanter inſtructa, ineffabili quadam proprietate de reaus pluribus prudenter determinat, atque à minimis quibuſque circumſtantiis medendi rationes citò deſumit, quæ omnia vix intelligi, aut verbis exprimi poſſunt. In chronicis contra, cum phænomena ſint diuturna, & conſtantiora, non aliundè certiùs deſumi poterunt indicationes quàm à juvantibus, & lædentibus, nec non à ſedula, & fideli eorumdem ætiologia, à ſectione cadave-

rum

rum morbis denatorum præceteris deſumenda. Atque ex antedictis tanquam per corollarium deduci poteſt ratio, cur ſæpiſſimè videamus Practicos celeberrimos, poſtquam primo inſpexerint ægrotantem, ejuſque ſymptomata, & affectiones ſenſuum tunc apparentes ſeriò conſideraverint; in cognitionem venire rerum ferè incomprehenſibilium diagnoſim, prognoſim, & curationem morbi ſpectantium, idque modis quibuſdam ita occultis, ut ſi ab ipſomet Medico rationem inquiras promptæ hujuſmodi perſpicatitatis, explicare profectò tibi neſciverit mirabilem illam vim ſolertiæ in inveniendo, & determinando. Quamobrem medendi methodus nil aliud revera eſſe mihi videtur, quàm judicium practicum, adæquatum, & ſagax, ideſt, talium omnium ferè mirabilium, & occultorum fontes à conſummata Praxi dumtaxat oriri, qua quidem mille rerum differentiæ momento prorſus explanantur, quamvis ſigna morbi varia, incerta, & generalia eſſe ſoleant, &c.

CAPUT XI.

De remediis Specificis, eorumque Hiſtoria.

Cum tamen intercedat affinitatis remedia inter & indicationes, de curatione morborum nunquam benè ſperandum, niſi hæc duo arctiori, quàm hactenus fœdere proceſſerint. Cæterum licet indicatio abſque remediis, & remedia ſine indicatione, mutilum quid ſint; nihilominus tamen, ut fatear, quæ ſentio: *Sola remedia ſanant*? (quæ quidem licet aliquando nobis videantur ſine indicatione exhibita fuiſſe, eventus tamen de indicatione vera nos abundanter admonet) Hujus aſſerti fidem primò faciunt *Empirici*, qui methodos, indicationeſque Rationalium ſpernentes, uſu dumtaxat remediorum, ut ajunt, ſpecificorum, quamplures ægrotantium priſtinæ ſanitati feliciter reſtituunt. Secundò remedia à gnaris æquè ac ignaris Medicis, cum indicatione vera, vel eadem ſæpiſſimè falſa exhibita, fauſtos eventus æquè omnia producunt. Contra verò ſi indicationes ſine remediis fuerint, fragilitatem mortalitatis, ne minimum quidem levare poterunt. Stet igitur, quod diximus. *Sola remedia ſanant*? Doctores Medici? inter deſiderata artis noſtræ reponenda demum erit hiſtoria remediorum, quæ non amæna quædam, & libera ingenii peregrinatio, ſed durus labor, & longo itinere conſumptus patefecerit; Sintque conſtantia, methodo præſcribendi munita, & cuilibet morbo ſpecificè ac fermè infallibiliter reſpondentis, prout eſt in intermittentibus cortex peruvanus, in dyſſenteria ſerum lactis; Lue gallica mercurius, & ſarſæ radix. In affectione hyſterica, ſal, aut bezoarticum Joviale. In doloribus poſt partum tinctura ſuccini cum aqua cinamomi extracta, & exigua ſyr. cinamomi quantitate temperata. In Ictero flavo ſpir. ſal. armoniaci acidus, & ſic deinceps de reliquis ſingulorum morborum ferè ſpecifici remediis, quibus amara mors longius, quàm fieri poſſit, detineatur. Quorum ſanè ſpecificorum remediorum, ſi morbi ſinguli unum dumtaxat haberent, apertè conſtaret non fortuna Medici, ſed remedio, & judicio curari, ut optimè expreſſit divinus Senex his verbis.

Medicina itaque mihi jam tota inventa eſſe videtur, quæ ſe habet, & quæ docet ſingulas, & conſuetudines, & occaſiones. Qui enim ſic Medicinam novit, minimè fortunam reſpicit, aut expectat; ſed & citra fortunam, & cum fortuna rectè faciet. Conſtans enim, ac firma eſt tota Medicina, & doctrina optima in ipſa compoſita minimè fortuna agere videntur. Nam fortuna ſibi juris eſt, & nullius ſubeſt imperio, neque optantis eſt ad ipſam pervenire. Scientiæ verò imperata facere cogitur, & facilè eſt ipſam feliciter aſſequi, ſi quis ſciens uti velit. Deindè verò quid opus eſt Medicinæ fortuna? Si enim Morborum remedia clara ſunt, & manifeſta, ſicuti arbitror, non expe-

pectant ſanè fortunam ad Morbos ſanandos; ſi quidem ſunt Medicamenta, ſi verò cum fortuna exhibere ea prodeſt, non magis medicamenta, quàm ea, quæ non ſunt medicamenta una cū fortuna adhibita. Morbos ſanabunt. Hippoc. de loc. in hom. num. 58. &c.

II. Hiſtoria itaque iiſdem gradibus, quibus morborum, cauſarum, ſymptomatum, indicationumque hiſtoriam illuſtravit, iiſdem, inquam, & illam remediorum abſolvere debet modo ſupradicto; qua quidem in re ſenſuum oracula, necnon juvantium & lædentium obſervationes ſunt conſulendæ, & ab eodem pariter fonte petendæ ſunt cautiones, & præcepta quædam ſtabilia, circa uſum, quantitatem, tempus, aliaſque adhibendorum remediorum conditiones. Quod lac ſit ſpecificum remedium ad ſanguinis acrimoniam compeſcendam, parum luminis afferre poterit Praxi meæ in hoc morbo curando, niſi interea Auctores mihi ſignificaverint methodum, cautiones, & præcepta eidem exhibendo præ cœteris opportuna v. g. Lac tutius exhiberi verno, & autumnali tempore; quam æſtivo, (in quo ejuſdem ſerum proficuum eſt) dum lac exhibetur cavendum ab uſu vini, & acidorum: & ſi acidi humores primis viis redundent, itidem cavendum. Si diarrhæa a ventriculi cruditate vigeat, abſtinendum pariter ab illius uſu; ægrotis laborantibus nervorum, aut capitis affectibus noxium maximoperè eſt lac. Ita nuperrimè. Vir eruditiſſimus, ex copioſo lactis uſu (exaltato quolibet alio victus genere per 20. dies circiter) incidit in graviſſimam oris torturam, cum tenſione dolorifica muſculorum colli, & totius penè corporis; adhibitiſque à me variis remediis poſt duorum menſium intervallum convaluit. Lac nervis, & capiti contrarium eſt: pectori familiare, infimo demum ventri flatuoſum. Ne lac aceſcat in ſtomacho ſaccharum, aut mel eidem miſceto. Et quamvis aceſcat non perindè tamen illius uſum ſtatìm reprobare oportet; ſed per duos dies teſtacea exhibenda ad abſorbendum acidum, & exinde lac denuò præſcribendum, & ſi denuò aceſcat, viciſſim interponantur teſtacea, nam hoc pacto minus impoſterum aceſcet, & optatum finem ab illius uſu conſequeris. Aſſumpto lacte quieſcendum, vel leniter deambulandum, labor nimius tam mentis, quàm corporis ab illius uſu cavendus, uti & ſomnus: nam his de cauſis, crudum ad caput perveniens, ad varios morbos illud diſponit. Hæc, aliaque monita ſcienda ſunt ante lactis uſum, quæ quidem innotuerunt Practicantibus, non per ingenii vexationem, ſed per diurnam dumtaxat juvantium, & lædentium obſervationem. Et qui antedictis cautionibus deſtitutus, ad uſum lactis ſe accingeret; æquè peccaret cum iis, qui dubium iter in tenebris aggredi tentarent, atque nec lucem accenderet, nec diurnam lucem expectarent.

III. Quæcumque de lacte adnotavimus ſingulis quoque remediis neceſſaria eſſe ſeriò fatemur. Siquidem innumera illa incommoda, quæ ab uſu remediorum ægrotantibus interdum ſupervenire ſolent; non à prava qualitate remedii, ſed aut à falſa indicatione, aut à defectu cautionum, & præceptorum, eidem adhibendo maximè facientium producuntur. Optima igitur, remedia optimis cautionibus confirmata univerſam curandorum morborum rationem complectuntur; hinc eſt ut Viri eruditionis vulgaris, & merè *Empirici*, remedio aliquo comprobato, aut ſolida cautione ſummorum Opinatorum glorioſam oſtentationem aliquando deludant. Remedium purgans plurium morborum domitor eſt, illius tamen imprudens uſus in principiis acutorum, aut repetitus in curatione intermittentium, magno hominum detrimento adhuc apud Medicos viget. Rudis quidam practicus ad curationem ardentis febris nuper accerſitus in ipſo morbi principio purgans medicamentum exhibuit; æger exindè pejus habuit: poſtpoſitaque ſanguinis miſſione, circa ſeptimum diem denuò purgationem inſtituit, à qua in deploratum ſalutis ſtatum redactus Patiens, decimoquinto morbi die

qua-

quatuor libras circiter ſanguinis grumefacti alvo ejecit, ac demum migravit in hecticam. Si quis affereret ſanguinem illum indicia nobis præbere, poſtpoſitis purgantibus evacuari debuiſſe in principio per phlebotomias; ſagacioribus remitto decernendum. Menſe Junio anni 1693. Mulier quadragenaria Romæ per ſeſquiannum graviter affecta lenta febri, cum ſcirrho ventriculi, &c. ab uſu calybis à Medico Sene præſcripti ſtatìm incidit in hydropem, & poſt elapſum menſem mortua eſt. Nonnu lis ante mortem diebus inſigni gulæ ſtrangulatu afficiebatur, adeò ut quaſi ſuffocari ſentiret, viamque eſculentis præcluderet: Aperto cadavere totam ventriculi molem ſcirroſam inveni, ſcirrhoſum pariter, & uterum, & in abdominis cavitate aquæ fœtidiſſimæ, & ſubnigræ non exiguam quantitatem. Longum eſſet recenſere innumera damna, ægrotantibus facta à remediis, dum debita cautione, & præceptis, ab Auctoribus non exponuntur, uti de chalybe in ſcirrhis ventriculi (& forſan aliarum quoque partium) & purgantibus in principio ardentium ex antedictis hiſtoriolis innoteſcit.

IV. Diximus, ſuperiùs, quemlibet morbum à ſpecifica, & ſibi ſoli propria humorum exaltatione; vel ab exaltatione ſivè ſpecificatione morbi principalis, cujus illede eſt ſoboles pendere; haſque omnes humorum ſpecificationes, ita naturæ legibus ſubjacere, ut reliqua corpora ſublunaria; ſed in quibus potiſſimum conſiſtat ſpecificatio illa, ſeu minima partium morboſarum mixtio, per quam quilibet morbus in ſpeciem ſibi debitam exaltatur; id ſanè latet; per ſucceſſiones tamen ætatum aperietur forſan à ſolertiſſimis Practicantibus, ſi meditationes ad vitam activam revocaverint, nec Theoriam tanquam filiolam in deliciis, perpetuo quodam ſtudio exornaverint, Praxi omninò neglecta. Scio tamen morbos tum chronicos, tum acutos eum feliciter eliminaturum, qui caſu vel diuturna Praxi inciderit in remedium, per quod morbi ſpecies jugulari, ac velut in ovo extingui valeat. Neque pro hiſce explicandis afferendæ ſunt in medium primæ, aut ſecundæ qualitates, ut nonnulli fecerunt; nàm præterquam quod eſſentia morbi in talibus qualitatibus non conſiſtit; vidimus frequenter morbos quamplures, adhibitis, & calidis, & frigidis, humidis, aliarumque hujuſmodi qualitatum remediis, vix ſubmoveri, niſi demum incidamus in remedium, quod veluti ſpecificè morbum extinguat. Exinde eſt, ut multi morbi, calidi vulgò dicti, calidis curentur remediis, frigidi frigidis, & ſic deinceps; imò & remediis juxta noſtrum cogitandi modum, naturæ humanæ prorſus contrariis; unde vidimus paſſim ægrotos fuiſſe ſanatos poſt commiſſos graviſſimos errores vel in potu, vel in cibis, vel in remediis demum ipſorum naturæ maxime contrariis. Hæc igitur omnia à præfata humorum ſpecificatione, non verò à qualitatibus per contrarietatem agentibus, pendere cenſemus.

V. Antedicta ſpecificorum remediorum neceſſitas ad morbos chronicos potiſſimum ſpectare videtur. Hi enim cum ab indigeſtione quadam, craſſitieque humorum dependeant, & frequentiùs in ſolidis quàm in fluidis vitium lateat; natura profectò diuturnitate mali oppreſſa ferè, ac deſtituta coctionem, depurationemque morboſæ materiæ abſolvere vix poterit, niſi exhibeatur remedium aliquod morboſam illam ſpeciem promptè extinguens; vel roboretur natura per medicamenta ſpirituoſa reſtaurantia, & amaricantia; quibus, quaſi exhilarata, hoſtem cervicibus ſuis diu imminentem tandem excutiat; ideò ſæpiſſimè obſervavi in Praxi, methodum *Recentiorum* per remedia ſpirituoſa, volatilia, & impetum facientia, morbis chronicis ſummoperè conferre, acutis contra ingenter obeſſe. In his enim cum fermentatione ſint celeres, & nimis activæ, nec ſolida vitiata ſint, Natura ſponte ſua aut per prudenter inſtituta artis adminicula, morboſæ materiæ coctionem, deſpumationemque ſat citò abſolvit, & per debitè procuratas evacuationes morbi ſpeciem extinguit. Si verò acuti ab occultis aeris qualita-

tatibus, vel novis temporum conſtitutionibus originem ſuam habeant; remedia novam illam ſpeciem extinguere valentia, non aliunde certiùs peti poſſunt, quàm à ſedulo, & repetito juvantium, ac lædentium examine, ideò videmus remedia nonnulla certis quibuſdam morborum conſtitutionibus; & Epidemiis prodeſſe; obeſſe è contra iiſdem Epidemiis, aliis annorum conſtitutionibus.

VI. Cum de acutis morbis inciderit ſermo, monendum hìc obiter, nam graviter errare illos, qui acutos, & inflammatorios morbos remediorum copia tamdiu afficiunt, donec Natura, quo ſe vertat neſcia, & hinc inde tum à morbi vehementia, tum à remediorum pondere variè diſtracta tandem cogatur ſuccumbere. Nec mirum, nam morbi acuti, præſertìm febres hujus generis ſæpiſſimè ſpontè ſua ſanantur, ut in Pauperibus, & Ruſticis obſervamus. Siquidem ille idem humorum impetus, qui febrim excitaverit, ille inquam idem eoſdem diſponit ad præcipitationem morboſæ materiæ ſtato coctionis tempore peragendam; atque hæc præcipitatio, cum ſit ſolius Naturæ opus, nullibi ſanè tam graves, & innumeros committunt errores Medici, quàm in curatione febrium prædictarum; perturbato enim, diſtractoque motu illo ordinato Naturæ, à repetitis toties, vel abſque methodo exhibitis medicamentis, nec febris minuitur, nec criſis ſtato tempore ſuccedit, ſed Patiens dubio marte colluctatus, vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur.

VII. Circa remediorum uſum in acutis, & chronicis morbis, variæ præjudiciorum ſimiolæ Practicantibus obſervantur; in gratiã præſentis argumenti nonnullas recenſebimus. Multi & potiſſimum nomine Medici tantis utuntur remediis, *propterea quod* (ſicuti à plurimis non ſine animi mœrore audivi), *fieri non poteſt, ut inter tot adhibita remedia unum demùm non reperiatur, quod morbum valeat retundere*. En Medicorum ſtupiditatem? qua permotus, contineri nequeo, quin hìc repetam quod *Appius Cæcus* Populo Romano pacem cum Pirrho meditanti increpavit, *Magna patientia*, inquit, *Patres conſcripti, per plures annos cæcitatem meam ſuſtuli; at nunc me[illegible]dum quoque optaverim, cum vos tam deformia agitantes concilia perſentiam, &c.* Nonnulli ſpecioſas quaſdam, ſed fallaces in remediorum applicatione graduationes conſtituunt, alia dicentes magna, alia verò levia. Et primò à falsò putatis levioribus incipiunt, deinde ſenſim ad majora, ſi morbus non ceſſerit, aſcendunt. Præſcribunt itaque (præſertìm in morbis periculi plenis). Primò purgationes, deinde plebotomias, vel è contra; enemata injiciunt, ſyrupos adhibent, & tamdiu hæc omnia, veluti in orbem repetunt, donec obſervaverint, vel non declinare, vel in peius ruere morbum; & tunc ad remedia, ut ajunt, magna perveniunt, veſſicantia nempè copioſa, ſcarificationes, ſinapiſmos, purgantia fortiora, & hujuſmodi quamplura, per quæ ſi propoſitum ne quidem aſſequi poſſunt, ad expectationem criſis ſe tandem convertunt; nec interea erubeſcunt ab ea Natura criſim expectare, quam tanta remediorum laniaverunt, & methodo tàm contraria vehementer perturbarunt?

VIII. Formulæ remedia præſcribendi mutandæ ſunt, pro varietate temperamenti, habitus corporis, ætatis, regionis, cauſarum antecedentium, &c. medicamenta deobſtruentia, quamvis generaliter omnibus obſtructionibus conveniant; modus tamen eandem exhibendi varius eſſe debet, prout diverſæ erunt circumſtantiæ ſupradictæ; aliis enim prodeſſe ſolet forma ſicca, aliis potabili, aromatica intus, aut extra exhibita, & ſic deinceps, &c. Nuperrimè curabam Romæ Virum macilentum poſt tertianam duplicem lenta febricula, & tumoribus colli graviter affectum; lingua erat viſcida, alvus adſtricta, vigiliæ aderant cum urina rubicunda, &c. ab aſſumpto pulvere cachectico ex chalybe ſemel ſulphurato, cinnamomo, & ſaccharo ſimul mixtis, & cum brodio ſumptis, pejus habuit, venterque flatibus diſtendebatur. Quamobrem conſiderati, & ad invicem

ſedulò relatis ante dictis ſymptomatis;deobſtruentia ex ſuccis depuratis cichorei,boraginis,& ſonci propoſui,quibus pluries repetitis optimè convaluit. E contra aliam ægrotantem pariter macilentum, quamvis prædictorum ſuccorum uſu à lenta febri liberaverim;obſervavi tamen quod per eorumdem continuationem in ſudores nocturnos profuſiſſimos incidebat, à quibus demum evaſit ſuccorum uſu intermiſſo.

IX. Contra mortis imperium nil valet habitu martio incedere, nec contra morborum violentiam, terrore diſputationum pugnare, *ſola remedia ſanant*? & ubicumque ſcientiæ ſubſtiterit infirmitas; ſola remedia pondus, & majeſtatem ejuſdem reſtituent. Nil magis igitur intereſſe ſaluti hominum puto, quàm ut per manus Medicorum nova in dies deteguntur remediorum genera, vel jam detecta ſolidis obſervationum præceptis efficaciùs muniantur. Phthyſis ab ulcere pulmonum, vulgò pro incurabili derelinquitur, eo quia, ut ajunt, tale ulcus internum eſt, & occultum, nec ut alia externa ulcera mundificari & à pure abſtergi poteſt; ſed quare non id agunt Medici, ut inveſtigent ulceris ſitum, eoque detecto ſectionem inter coſtas inſtituant, ut Medicamenta introduci poſſint, rationem ſanè non agnoſco? Elapſo ſeptennio cum eſſem Patavi Vir quidam accepit vulnus in dextra thoracis parte ad pulmonem uſque penetrans; quod vulneris genus quamquis lethale ſit, Chirurgus tamen ſolertiſſimus ſectionem inter coſtas fecit per longitudinem fere ſex digitorum, ut ſitum vulnerati pulmonis detegeret; eo igitur detecto per vulneraria ſiringationibus, & turundolis introducta, elapſis duobus menſibus perfectè cicatrizavit. Eumdem propemodum ſedulitatem tentare deberent Practicantes in curando pulmonum Phthyſicorum ulcere, ne tanto artis dedecore, cathalogus morborum incurabilium quotidie in immenſum augeſcat. Doctores Medici? mentis vires aſſiduis cogitationibus, & uſu acuuntur; ſocordia verò, & deſperatione franguntur.

X. Si alicubi, certè in Medicina, multa ſcire oportet, & pauca agere, præſertìm dum ad curationem morborum vel nimis acutorum, vel complicatorum deſcendimus. Delendumque eſt præjudicium nonnullorum ægrorum, putantium morbos feliciùs non ſanari, quàm per prandia & copioſa remedia; dum verò facilia, vel minoris impenſæ præſcripta viderit, vel dubia mente ſumunt, vel deſpiciunt. Ignarum vulgus? Quanti hominum diuturna morborum tyrannide, & fruſtraneo remediorum eventu delaſſati, cum Naturæ demum ſe commiſerunt, & anheli pectoris pallorem, & longo ſquallore concretam faciem brevi receſſiſſe obſervarunt. Quanti negligentiæ bono, vel indulgentiæ temeritate ſanarunt, quos docta manus forſan enecuiſſet? Porrò primi Orbis Incolæ; qui artis noſtræ Antiſtites nec conſuluere, quam ſalubrem duxerint vitam, teſtantur hiſtoriæ. „ Parcat igitur ignarum vulgus, par-
„ cant & Medici, tanti remediorum for-
„ mulis; nàm ſæpiſſimè quies lecti, &
„ quies à negotiis, ipſaque demum à re-
„ mediis abſtinentia morbum jugulat,
„ quem uſus illorum remediorum fruſtra-
„ neus magis exacerbaret.

XI. Reſtaret demum Hiſtorico inveſtigandum, quomodo in nobis agant remedia; ſed quoniam res hæc altiſſimæ indaginis eſt, & à ſenſibus remotiſſima; non unius hominis dumtaxat; ſed alicujus generalis Medicorum cætus negotium eſſet. Siquidem ad illuſtrandum præſens argumentum multa petenda forent a Chymicis Mechanicis, Anatomicis, Philoſophiæ demum Naturalis, Experimentaliſque Principiis, &c. Non diffiteor tamen poſt repetitas Medicorum cogitationes, & uſum Nonnullorum remediorum effectus clariùs nobis hodie, quàm antea Veteribus conſtare, hoc igitur de ſingulis exoptamus. Cœterum cum tanta ſit hujus negotii difficultas, fatendum naturam taliter ſe gerere cum remediis, qualiter in foveam, delapſus cum ligno à ſociis porrecto, ut egrediatur è fovea, lignum variè dirigit, modò ſcilicet ad dexteram, modò ad ſiniſtram,

mo-

modò pedibus ſubſternendo, modò parieti figendo, modò manibus fortiter arctando his demum, aliiſque ſituationibus diſponit, donec foris egrediatur. Remedium à nobis exhibitum, taliter interdum actuat Natura, ut eo quandoque utatur in excitandis fermentationibus penè conſopitis, in ſecernendis noxiis humoribus, in deprimendis volatilibus, in reſerandis tenacibus, & ſic pro variis explendis indicationibus, remedium illud arte quadam ſibi ſoli conſcia diſponit, &c.

CAPUT XII.

Centaurus. Sive de Paradoxis Recentium Medicorum in deriſione Criſium, Dierum Criticorum, &c.

INter reliquos abuſus, qui paucis ab hinc annis creverunt, eſt deriſio criſium, dierum criticorum, motum morborum, per dies pares, aut impares, aliarumque hujus generis obſervationum, quas priſca Medicorum gens; magno ægrorum commodo inſtituerat. Hanc Veterum ſedulitatem, duabus potiſſimum de cauſis deridet gens nova. Primò ob præconceptam falſam opinionem ex libris, qui tanta copia contra Veterum Sapientiam hodiè prodierunt; iis imbuta Lectorum mens fieri vix poteſt, quin antiqua dogmata, vel falſa putet, vel genio ad Sæculi guſtum accomodato turpiſſima deriſione laceſſat, & ſub ficta veri ſpecie, à vero quàm longiſſimè aberret. Secundò methodus curandarum febrium iiſdem familiaris, cum ſpeculativa ſit, fallax, & pro varietate tum Hypotheſium, tum Medicorum ſemper varia neceſſe quoque erit, ut motus Naturæ in producenda criſi, vel impediantur; vel perturbentur; quibus de cauſis, criticis naturæ motibus ex voto non ſuccedentibus, ſcientiam illorum tamquam inanem derident. Sed veniamus ad rem, atque ex defenſione veritatis à falſitate, Scientiam hanc tanquam præcipuum curandarum febrium fundamentum priſtino ſplendori reſtituamus. Concedunt itaque illi ipſi deriſores, ſanguinem eſſe de genere liquorum fermentantium, & dum febricitat, vel aliter ægrotat iiſdemmet legibus cruditatis, ebullitionis, & depurationis ſubjici, quibus cœteri liquores fermentiſcibiles. In his liquoribus Naturæ lege cautum eſt, ut quiſque fermentationis, & depurationis ſuæ motus determinatis diebus abſolvat, à qua quidem lege ne minimum eos recedere quotidiè obſervamus. Diverſum enim eſt tempus, quod inſumit muſtum in depuratione perficienda, ab eo quod cerevisia, pomaceum, aliique liquores arte, vel Natura producti. Idem de fructibus obſervamus, quorum ſinguli determinato dierum ſpatio ad maturationem perveniunt, & qualemcumque demum adhibueris artificium, ut ante ſtatutum à Natura tempus, vel fructus, vel liquores alii fermentiſcibiles maturationem abſolvant, fruſtraneum propemodum erit, & vanum, ſiquidem ad corruptionem potiùs, quàm ad maturationem violentia illa diſponens.

II. Si per eos ſanguis febricitans in pluribus circumſtantiis congruit, cum reliquis fermentantibus liquoribus, cur etiam congruere non debeat in exercenda depuratione, coctioneque peccantis materiæ determinato dierum, aut menſium intervallo, rationem ſanè non video? præſertìm cum *Hippoc.* & experientia teſtibus certum ſit, tertianas ſimplices ſeptenis cirruitibus ſponte ſua recedere, Ephimeram 24. horis, Synochum quatuor diebus acceſſiones febrium particulares ſtatis horis, & ſic deinceps de reliquis morbis, &c. & ideò conſtans eſt Naturæ ordo in perficiendis ſtato tempore humorum peccantium coctionibus, depurationibus; ut nonnullæ febres; quantacumque contra eas adhibueris remedia prorſus cedere nolint, niſi peractum, ſit præfixum illud è Natura tempus prò abſolvenda deſpumatione; imò ab adhibitis purgantibus, febrifugis, aliiſque medicamentis intempeſtivè, & imprudenter; non ſolum exacerbantur, vel duplicantur, ſed ad mortem quoque viam ſternunt, ob maximam in humoribus excitatam confuſionem; regularibus Naturæ motionibus

penè contrariam, ſicuti in acutis, & intermittentibus febribus pluries obſervavimus.

III. Hæc ſanguinis febrientis ſtato tempore repurgatio, Criſis vocatur, ſolemnis nempè Naturæ machina, qua poſt emenſos cruditatis, & ebullitionis terminos peccans materies veluti per inſtitutam deſpumationem foris eliminatur. In Ruſticis, & qui Medicorum opere non utuntur, jucundo ſane documento hujuſmodi criſes, ſive deſpumationes peccantis materiæ per ſudores, alvi fluxus, urinam, aliaſque Naturæ vias perfici, & motu prorſus ordinato finiri videmus. Quorum omnium non ignarus *Hippoc.* & Conterranei *Græci*; adeò religiosè præfatos Naturæ deſpumantis motus proſequebantur, ut in curandis febribus pauca admodum remediorum genera præſcriberent, ne per illa inopportunè forſan data moderamen interni Rectoris conturbarent. *Hippoc.* ipſe in febrium præcipuè acutarum curatione pauciſſimis utebatur medicamentis. At ſi vis, excipias lene vomitorium, chlyſteres, aut ſimile remedium, quod circa initia adhibere cogebatur; in progreſſu morbi ſola ptiſana ad morbi genium variè temperata contentus, & Naturæ reliqua committens; adſidens illius ſpectator criſim expectabat, ut conſtat ex illius Lib. *de diæta acutorum, &c.*

IV. Quamobrem mirari deſinant Practicantes, ſi hodie nec frequenter, nec perfectè ſuccedant criſes, uti olim in Græcia; ſiquidem illi græcarum legum vel ignari, vel obtrectatores, à principio morbi ad declinationem uſque purgantibus, diaphoreticis, phlebotomiis, ſpirituoſis, aliiſque imprudenter, & intempeſtivè exhibitis medicamentis, ferè conficiunt ægrotantem, ideò impoſſibile eſt, ut humores per tam diverſas remediorum ſeditiones diſtracti ad criticæ deſpumationis negotium ſtato tempore diſponantur: ſed aſſiduis confuſionibus agitati, loco criſeos perfectæ in metaſtaſes præternaturales deſinant, atque hac de cauſa, nec criſeos, nec dierum criticorum, nec aliorum demum Naturæ motuum regulas ab Antiquis traditas in febribus obſervabimus. Sed ajunt neceſſarium eſſe evacuantia Medicamenta in principio præſcribere, ut ſubducta portione materiæ peccantis minuatur morbus, & Natura melius incumbat coctioni reliquæ. Hoc tamen contra experientiam eſt, ſiquidem evacuationes, quæ per initia, & crudo jam exiſtente morbo ſuccedunt frequenter ſuſpectæ ſunt, & periculoſæ; ſuntque, ut ait *Hippoc. judicatoria non decernentia*, nam nec morbi, nec ſymptomatum levamen exinde ſupervenit, ſed major exacerbatio; per irritationem namque fiunt, non per debitam Naturæ ſeparationem, idque potiſſimum cum eradicantia ſint pharmaca. Si igitur Natura numquam movet in principio morborum materiam crudam tunc, & cum bonis ſuccis confuſam, multo minus ars ejuſdem interpres & miniſtra hoc tentare debebit. Quique Medici vel ignorantia, vel odio ſectæ contrariæ id tentabunt, quo fortiora, vel purgantia, vel diaphoretica, vel alia hujuſmodi Medicamenta exhibuerunt, eo majorem inducent in humoribus confuſionem, cujus de cauſa minima profectò à præfatis medicamentis ſuccedet evacuatio, vel ſi magna, in perniciem erit, ſymptomata augebuntur, & morbus vel in longitudinem, vel in interitum deſinet. Contra ab iiſdem Medicamentis, vel minima quantitate datis circa finem coctionis, non ſolum maxima ſuccedit evacuatio, ſed ea cum levamine ſymptomatum, & Patientis. Veruntamen ne omnia uno calceo metiamur, fatemur revera dari nonnullas febres, in quibus nulla expectata coctione peccans materies ſtatim eliminanda ſit per ſudores, aliaſque vias Naturæ magis accommodatas, tum quia malignitate peccat, & ſanguinem ad fatalem coagulationem diſponit, unde ex diuturniori ejuſdem in humoribus mora mors acceleratur; tum quia ab alimentis pravæ qualitatis, aliiſque hujuſmodi cauſis producta forſan fuerit, inter quas numerari poſſunt Epidemiæ contagioſæ, & malignæ, in quibus omnibus cunctatio pernicioſa eſt, ſolent enim celeriter ægrotantem jugulare, &c.

Di-

Dicunt nonnulli neceſſe eſſe purgantia in principio exhibere, ut educantur cruditates è primis viis ibidem à cibis nimia copia ingeſtis cumulatæ, & inſignem morbo fomitem ſubminiſtrantes. Sciant hi tamen cruditates primarum viarum ſponte ſua digeri, vel potiùs per medicamenta ſtomachica, & fermentorum digeſtivam vim acuentia, & roborantia, non verò per imprudentem cathartticorum uſum; quibus in maſſam ſanguinis magis magiſque inſinuantur, morbumque aut augent, aut fovent; unde ne quidem in hoc caſu purgantia juvant in principio.

V. Quamvis ordo Naturæ in abſolvendis rerum effectibus conſtans, ſit, & erit perpetuus, quandoque tamen ab occurſu contrariorum, adeò interverti ſolet, ut conſtantiam illam ſemper eamdem non ſervet, ſed variam pro varietate occurſuum Veritatem hanc in criſium negotio præ cœteris obſervavi; ſiquidem cum elapſis annis per varias Italiæ, & Dalmatarum Urbes peregrinatus eſſem, ſeverioremque hac de re obſervationem inſtituerem, didici tandem quod criſes, licet ſint conſtantes Naturæ motus, variare tamen ſoleant, prout variæ ſunt medendi methodi, varia anni tempora, regiones, vitæ genus, temperies ægrorum, & ætates, &c. Brumali tempore ſucci vitales humani corporis cum ob frigiditatem ambientis, tum etiam ob uſum ciborum craſſioris ſubſtantiæ, lenteſcunt aliquantulum, & ad motum celeriorem ineptiores evadunt, cumulatis interim in maſſa ſanguinis ob impeditam magis tranſpirationem copioſis impuritatibus. In tali ſanguinis ſtatu, tali pariter anni conſtitutione, accenſæ febres longum temporis intervallum conſumunt, in abſolvenda perfectæ criſeos deſpumationes, imò ob antedictam partium craſſarum, etherogenearumque copiam inſigni confuſione afficiuntur humores, & hac de cauſa ad deſpumationes Naturæ regulares difficulter perveniunt; tunc temporis quoque febres non ita acutæ ſunt, nec ad celerem depurationem faciles, uti ſolent eſſe æſtate. Eadem pariter de cauſa in frigidis paludoſis, & ſeptentrionalibus Regionibus raro criſes perfectæ obſervantur, ut Germani, aliarumque frigidarum Regionum Medici abundè teſtantur. His igitur in caſibus indulgendum aliquantiſper medicamentis paulò calidioribus, digeſtivis, & roborantibus, quibus Natura veluti exhilarata tantum in humoribus excitet motum, quantus requiritur ad depurationem ſtato tempore, & perfectè abſolvendam. Apparentem autem Verno, & Æſtivo tempore in Ruſticis, & Pauperculis, Medicorum ope rarò utentibus, poſt inſtitutam (ſi oportebat) phlebotomiam, tenuem victum, & diluentia prudenter, & ad acutiei morbi indigentiam præſcripta, paucis interjectis diebus per ſalutarem ſudoris, urinæ, aut alvi criſim febres illorum acutas inflammatoriaſque ſolutas vidimus. Vere namque atque æſtate, cum ab aucto aeris elatere; auctaque exinde inſenſibili tranſpiratione, humores fiant agiliores, purioreſque; ſcoriæ morboſæ iiſdem confuſæ, ac veluti incoctæ celerius quoque extricantur, coguntur, & per ſubſequentes criſes foris eliminantur. Hoc idem de calidis Regionibus reſpectu frigidarum, de temperamento calido, & juvenili ætate, reſpectu humidi; ætatiſque ſenilis, & ſic deinceps ſentiendum erit.

VI. Antedictis pariter de cauſis, in Græcia, & Aſia criſes olim feliciter procedebant, aer enim talibus Regionibus circumfuſus, & orientali plagæ proximus cum ingenti præditus ſit puritate, tenuitateque, non ſolum vina, & reliqui telluris fructus, perfectam mutationem citò, & feliciter attingunt; verum etiam ipſa ſanguinis maſſa craſſioribus, & impuris aeris particulis non fœdata, ſed ſumma gaudens agilitate, puritateque à morboſis particulis; quibus febriliter efferveſcit; per inſtitutas Naturæ criſes celeriùs liberatur, quàm non ſit in aere craſſiori, paludoſo, & frigido. Igitur quo Regio erit calidior, anni tempus pariter calidum, & aer circumfuſus tenuior, ac purior, eo citiùs perfectiùſque abſolventur criſes in morbis acutis. Hæc tamen omnia ad criſeos felicitatem

fru-

fruſtranea erunt, niſi ea adhibeatur medendi methodus, qua cum Græcis ſuis uſus fuit *Hippocrates* Medicorum Romulus: hic diuturna edoctus Praxi, naturas eſſe morborum præſertìm acutorum medicatrices, in illorum curatione poſt præſcripta pauciſſima in principio morbi medicamenta; dum res ad ſtatum tendebat, à remediis prorſus abſtinebat (dummodo tamen morbi genus, & malignitas id permitterent) & omnia Naturæ committens, ſecurus criſim expectabat. Hodierni verò Practicantes talium præceptorum, aut obliti; aut contemptores, toto febrilis accenſionis tempore, non ſolum aſſiduis remediorum formulis penè conficiunt ægrotantem, ſed morbum Natura ſua benignum in claſſem chronicorum, aut lethalium redigunt.

VII. Illæſa, uti opinor, verecundia fateri poſſum, me inflammatorias febres præſertìm varioloſas, poſt ſectam venam (ſi tamen nimium febris ardor, impetus humorum ad caput, aut alia viſcera, & aliæ cauſæ hiſce analogæ eamdem expoſcerent) tenuem victum præſcriptum, & diluentia prudenter, ac tempeſtivè ordinata ſæpius feliciſſimè curaſſe; neque quiſquam variolis laborans de vita periclitatus eſt, dummodo eumdem præfata methodo tractaverim. Eamdem quoque methodum in reliquis continuis, acutiſque adhibeto, talia enim tantaque inter initia præſcribo remedia, qualia, quantaque ſufficiunt, ut ſanguis febricitans intra debitos fermentationis limites coerceatur; dum verò morbus ad ſtatum vergit, tunc ſedulus ſpectator, Naturæ reliqua committo; & ab illius oraculo pendeo, qua progrediundum via mihi ſit, in eliminando peccante humore cocto jam, & deſpumato, vixque fateri poſſum, quam jucunda delectatione per hanc methodum obſervaverim febriles acceſſiones leniter, & amice ſeſe excipere, tempora ſua juxta præſcriptos Naturæ ordines percurrere, ebullitionem febrilem naturali ordine ſemper procedere, nec furentibus ſymptomatis, aut intempeſtivis exacerbationibus remediorum perturbari; Criſes denique, ſive deſpumationes ſingularum acceſſionum: necnon deſpumationes generales circa finem morbi adamuſſim abſolvi. Contra verò dum continuo remediorum uſu Naturæ opus perturbabatur, omnia in deteriùs ire conſpiciebam.

Finis Libri Secundi.

IN-

INDEX CAPITUM ET §§. DE PRAXI MEDICA LIBRI I.

CAP. I.

DE *Maxima Obſervationum in re Medica neceſſitate* . MONITA . §. XII. CAP. II. pag. 25.
Origo , Progreſſus , & quidquid ineſt certi Medicinæ , obſervationibus magna ex parte debetur. §. XII. pag. 27.

CAP. III.

De impedimentis , quæ Medicorum in obſervando diligentius hucuſque retardarunt. §. III. pag. 30.

CAP. IV.

IMPEDIMENTUM I.

Deriſio Veterum Medicorum §. III. pag. 31.

CAP. V.

IMPEDIMENTUM II.

Falſa Medicorum Idola , ſive Opiniones falsò præconceptæ §. IX. pag. 33.

CAP. VI.

IMPEDIMENTUM. III.

Falſum genus analogiarum , ſive falſæ ſimilitudines . §. V. pag. 36.

CAP. VII.

IMPEDIMENTUM. IV.

Præpoſtera Librorum lectio. §. X. pag. 39.

CAP. VIII.

IMPEDIMENTUM. V.

Præpoſtera Librorum Interpretatio , ac efficiendorumque ſyſtematum cachoete. §. VI.

CAP. IX. pag. 44.

IMPEDIMENTUM. VI.

Intermiſſum ſtudium tractandi de morbis aphoriſticè, §. I. pag. 47.
De Pleuritide §. I. & 1. ibidem
Appendix ad Pleuritidem §. I. & 2. pag. 50.
De Febribus in genere § . I. & 3. pag. 58.
De Febribus Malignis , & Meſſentericis §. I. & 4. pag. 60.
De Lumbricis Puerorum. §. I. & 5. pag. 66.
De Variolis , & Morbillis. §. I. & 6. pag. 67.
De Obſervatione Hypocondriorum in acutis. §. I. & 7. pag. 68.
De Tumoribus , & ſuppurationibus externa parte abdominis. §. I. & 8. pag. 69.
De Criſi , & diebus criticis. §. I. & 9. pag. 70.
De Sudore in acutis. §. I. & 10. pag. 72.
De Parotidibus , & ſurditate in acutis. §. I. & 11. pag. 73.
De Urina in acutis , §. I. & 12. pag. 74.
De pulſu in acutis. §. I & 13. pag. 75.
De Inappetentia. §. I. & 14. pag. 76.
De Capitis affectionibus in acutis. §. I. & 15. ibidem
De Obſervatione oculorum in acutis. §. I. & 16. pag. 78.
De Decubitu ægrorum. §. I. & 17. ibidem
De Voce, & facie in acutis. §. I. & 18. pag. 79.
De Abſceſſu acutorum. §. I. & 19. ibidem
De Rigore atutorum. §. I. & 20. pag. 80.
De Hydrope ſicco. §. I & 21. pag. 81.
De Ictero Flavo. §. I. & 12. ibidem
De Hemorragia in acutis. §. I. & 23. pag. 84.

De

De Raris Affectibus jecoris. §.I.& 24. ibidem
De Reſpiratione in acutis. §. I. & 25. pag. 86.
De Raris Pulmonum affectionibus. §. I. & 26. pag. 87.
De Lumborum affectione in acutis. §. I. & 27. pag. 89.
De Lue Venerea, & Morbis glandularum §. I. & 28. pag. 90.
De Colica. §.I.& 29. pag. 94.
De Prenitide. §.I.& 30. pag. 96.
De Aſtmate. §.I.& 31. ibidem
Appendix de Aſtmate. §.I.& 32. pag. 97.
De Diarrhæa, & de Diſſenteria. §. I. & 33. pag. 100.
Appendix ad Diſſenteriam. §. I. & 34. pag. 102.
De Apoplexia. §.I.& 35. ibidem
De Dolore in genere, convulſione, & motibus convulſivis. §. I. & 36. pag. 103.
De Tuſſi §. I. & 37. pag. 105.
De Calculo, & Podagra. §.I.& 38. pag. 106.

CAP. X.

De Variis Medicinæ ætatibus, ejuſdemque progreſſibus. §. IV. pag. 108.

CAP. XI.

De Fontibus Theoriæ, & Praxeos §. VII.

CAP. XII. pag. 110.

Methodus ad Tyrones de Morborum Hypotheſi rectè conſtruenda §. XI. pag. 114.

CAP. XIII.

Quanti interſit præcepta, ſive certas conſtanteſque regulas ſtabilire, ad quas judicia ſua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis hærens, perplexuſque Medicus. §.X. pag. 119.

CAP. XIV.

De Medendis animi morbis, & inſtituenda eorumdem hiſtoria §.VIII. pag. 128.

CAP. XV.

Parænefis ad Medicos de inveſtiganda, & ſtabilienda medendi methodo popularibus ſuis præ cæteris accomodata, ubi obiter de Natura aeris romani, curandiſque Romanorum morbis. §.IX. pag. 134.

LIBRI II.

CAP. I.

Quod erit inſtar prolegomenon ad librum præſentem. §.I.

CAP. II.

Manifeſtantur cauſæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum hiſtoriam, ſive Medicinam primam hucuſque retardarunt. §.III. pag. 141.

CAP. III.

Traduntur regulæ inſtituendi, & promovendi hiſtoriam morborum, ab eademque deducendi aphoriſmos curativos. §. VII. pag. 144.

CAP. IV.

De Erigendis Accademiis promovendæ Praxeos gratiâ §. III. pag. 149.

CAP. V.

Solvuntur argumenta, quæ nobis obiici poſſunt. §.VI. pag. 152.

CAP. VI.

Specimen hiſtoriæ primæ in deſcribenda podagra, ejuſque aphoriſmis practicis breviter expreſſum. §.X. pag. 155.

ARTICULUS UNICUS.

Proponens aphoriſmos practicos, ab hiſtoria prima podagræ eductos. §.II. pag. 160.

CAP. VII.

Schedula monitoria de iis, quæ deſiderantur adhuc in arte noſtra. §.I. pag. 161.

CAP. VIII.

De Signis morborum Diagnoſticis, & fontibus eorumdem. § IV. pag. 162.

CAP. IX.

De Cauſis Morborum.

ARTICULUS I.

Prologomena ad hiſtoriam, diviſionemque cauſarum opportuna. §. VI. pag. 165.

ARTICULUS II.

De Cauſa procatbartica, & proigumeni, ſeu diſpoſitione corporis. §.VIII. pag. 168.

ARTICULUS. III.

De Cauſa proxima morborum, necnon de Fontibus præcipuis eamdem inveſtigandi §. XII. pag. 171.

CAP. X.

De Indicationibus rectè inſtituendis §. VIII.

CAP. XI. pag. 178.

De Remediis ſpecificis, eorumque Hiſtoria §.XI.

CAP. XII. pag. 182.

Centaurus. Sive de Paradoxis recentium Medicorum in deciſione criſium, dierum criticorum &c. §.XII. pag. 187.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI

Medic. Theoric. in Romano Archilyc. Prof. Soc. Reg. Lond. Acad. Imp. Leop. &c. Socii.

SPECIMEN
QUATUOR LIBRORUM
DE
FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA;

In quibus de Solidorum ſtructura, vì, elatere, æquilibrio, uſu, poteſtate, & morbis diſſeretur: Nec non de duræ Matris conſtructione, elatere, æquilibrio, & in ſingula quæque ſolida oſcillatione ſyſtaltica.

Et obiter de Experimentis, ac Morbis Salivæ, Bilis, & Sanguinis. De Statice Aeris, & liquidorum per obſervationes barometricas, & hydroſtaticas ad uſum Reſpirationis explicata. De circulatione Sanguinis in Teſtudine, ejuſdemque cordis Anatome.

Bonus Magiſter Experientia eſt. Opus verò eſt, & ipſum periculum facere; Imperientia namque timoris cauſa eſt.

Aretaeus Cappadox Lib. II. Cap. 2. De Morb. Acutor.

PONTIFICI MAXIMO.

CLEMENTI XI

GEORGIUS BAGLIVUS.

BEATISSIME PATER divino ſanè conſilio contingit, ut bonæ artes, atque doctrinæ, quæ vel à ſummis ingeniis vix comprehenduntur ſingulæ, Menti tuæ, o Pontifex Ter Maxime, ſeſe univerſæ præbuerint. Etenim quia ætate noſtra Literæ publicæ jam cultura ita deficiebant, ut paulatim exareſceret, atque langueſcerent: Summus fuit inter mortales humanarum, atque divinarum rerum moderator, & arbiter ex omnibus Doctrinarum ſtudiis excitandus, qui cum Suprema Sacrorum Poteſtate curam etiam ſuſciperet ſtuoiorum: ut ſecundum res divinas mirabili providentia tua ſeptas, atque munitas, etiam Scientias, quæ ad divinitatem proximè accedunt, veluti è ſolo erigeres, ac ſinu, complexuque tuo foveres: Cujus excelſi operis initium Sanctitati Tuæ fuit inſtituta dudum inſtauratio Romani Archigymnaſii, quo aſſidua, & quotidiana docendi opera, quam Juris Interpretibus fel. rec. Innocentius XII. injunxerat, etiam rei Medicæ Profeſſoribus imperata; revocare conaris veterem ſplendorem illum, atque Studioſorum frequentiam, qua ſimul cum Urbis Orbis gloria, univerſum etiam Italicum nomen apud Tranſalpinos homines miris laudibus attollebatur. Quod ſanè tuum ſapientiſſimum conſilium cum in Reipublicæ, tum etiam in Eccleſiæ Univerſæ utilitatem auguror eſſe ceſſurum. Etenim undè literæ, indè etiam ſimul affectiones, & mores arripiuntur. Quamobrem Exteri ad hanc Urbem doctrinarum cauſa confluentes, ex ipſomet Fonte Religionis una cum doctrinis pietatem etiam haurient, virtuteſque; quas domum afferentes Eccleſiæ Catholicæ ditionem, & Sedis Apoſtolicæ gloriam ſcriptis, exempliſque ſuis in ævum amplificabunt. Cui ſanè operi à Te feliciter inchoato. Nos etiam qui in eodem Archigymnaſio Pontificia beneficentia fruimur, decet omne noſtrum navare ſtudium, ac non ſolùm præfinitum, atq; ſolemnem laborum curſum ſtrenue obire, ſed etiam tempus vacationis ita traducere, ne noſtrum ſit otium prorſus ignobile. Quo nomine hanc de Fibra Motrice, necnon de ſolidorum Morbis, Vi, Elatere, Æquilibrio, & Reſiſtentia diſſertatiunculam è meis feriarum lucubrationibus nuper ſelectam, in lucem iterum tradere, & S. T. ſacrare decrevi; non ut dignum tanta majeſtate donarium, ſed ut argumentum ſit Exteris ingentis beneficentiæ tuæ, quæ etiam in meum ſterile ingenium depluens, fætum excitavit artis Medicæ ſtudioſis, neq; ut ſpero, injucundum, nec prorſus fortaſſe inutile futurum.

Et ſanè ſi Exteræ, atque Eterodoxæ Gentes ita virtutibus tuis incredibili ubique Terrarum fama diffuſis capiuntur, ut Norimbergæ vix dum nuntiato mirabili proximorum Comitiorum exitu, Magiſtatus permiſſu nummus in Sanctitatis Tuæ cultum fuerit excuſus; quid Nos facere oportet præſenti Virtutum tuarum imagine, ac voce ad æternam felicitatem directos, ac beneficentia tua enutritos: Meque inter alios ab ea nuper ex minori ad ampliorem docendi gradum, nempe ad Scholam Theoricæ Medicinæ translatum. Quo circa ſi unquam antea, nunc maximè animus meus ad majora ſtudia capeſſenda progreſſit, pudetque ſine aliqua ſpe victoriæ, obſequio, & cultu erga Te certare cum Exteris; Nec me tenuitatis meæ cognitio deterret: tantam enim ſpem in benignitate tua locavi, ut quam mihi gratiam à Te labores mei promereri nequeunt, eam ardore voluntatis, atque animi contentione confidam initurum. Qua ſpe cum hoc munuſculo me ad S. T. pedes advolvo, eoſq; humillimè, ac venerabundus exoſculor.

Romæ prid. Nonas Novembris MDCCI.

PRÆ-

PRAEFATIO
IN SPECIMEN
QUATUR LIBRORUM
DE
FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

ACERRIMUM judicium Fons, & caput eſt benè medendi, atque ex multis, quæ ad optimum conſtituendum Medicum requiruntur, ſummum eſt prudens animi ſenſus: quæ eſt veluti quædam brevis & compendiaria via, qua diſcimus & rectè, atque acriter de Medicina judicare, atque in morbis gravibus, & implicitis pauca quidem, ſed tempeſtiva remedia adhibere. Id ſanè non modò diuturnis ſtudiis, ſed etiam præcipua quadam ingenii dote divino beneficio accepta comparatur. Quare nihil Medico eſt bona mente optabilius, cum qua verum à falſo diſtinguere noſcat; ſine qua aut omninò deflectet à ſigno, aut illud nonniſi ſero, per labores, & ſtudia attinget. Quamobrem non ſine admiratione obſervaveris, plures Medicos naturali ſolertia deſtitutos, quò plus in arte, atque uſu Medicinæ verſantur: eò longiùs abduci ab eadem: majoribuſque tenebris turpiter involvi. Alios contra felici ſydere natos; artem, uſumque, ratione vincentes Medicinæ penitiores receſſus brevi tempore aggredi, & penetrare, rectumque de ea ferre judicium. Quo præditi Naturæ beneficio, vel in ipſo ætatis flore oſtendunt, culmnen, ſibi nullum eſſe imperviuni; & inaceſſum, vanamque reddunt nonnullorum canitiem ob ingenii inopiam, erroribus, & caligine plerumque obrutam, & irretitam.

Præterea cum ars Medica ex obſervatione, atque ratiocinatione coaleſcat: obſervatione, ad coſtituenda præcepta benè medendi ratiocinatione ad evolvenda morborum phænomena, abſtruſioreſque illorum cauſas inveſtigandas, ut opportuna remedia adhibeantur. Qui communis ſalutis, Hominumque utilitatis erit cupidus; de Theorica Medicina ex Geometriæ legibus judicabit; quoniam ex ejus regulis homo, reſque, creatæ omnes diſponuntur; in Praxi deinde regimen ſumet à diuturna, conſtanti, diligentique obſervatione, qua ſibi via propoſita, neque in Theorica, neque in Praxi multum aberrabit. Quam ob cauſam intuemur noſtra hac tempeſtate recentiores Medicos de Phenomenis morborum apertè diſſerere, cum eadem Geometriæ legibus accomodant; nec minus perſpicuè ipſorum curationes dijudicant, cum firmiter inſiſtunt obſervationis legibus ab *Hippocrate* detectis, aut aliis, qui viam ab eodem *Hippocrate* indicatam capeſſerunt.

Quoniam igitur paucis admodum à natura tribuitur rectus hic animi ſenſus; acerrimum hoc judicium, cum res poſtea oſtendat multorum Praxim in hoc unicè conſiſtere, ut partes, morbos, & remedia, verbo tantum noſcant, re ipſa tamen neſciant. Ut re vera profitere poſſimus,

mus, neceſſe eſt, ut quisquis iſte ſit vel cum hominibus eo ſenſu, natura præditis, atque donatis verſetur; vel eorum lectioni ſe tradat, qui ſua integritate judicii, & nativa felicitate veritatem evolverunt. Cum igitur ipſe longo meæ peregrinationis tempore varia Noſocomia; & Univerſitates Italiæ, Dalmatiæ, &c. perluſtraſſem, ut ingenium in phyſicis experimentis exercerem; libroſque multos recentium & veterum Medicorum lectitaſſem, unde optimam Diagnoſticam, Prognoſticam, & Curativam aſſequerer: fateor me ex ea multiplici lectione non parum utilitatis collegiſſe: quia cum peculiari quadam diligentia, fide, & methodo explanandæ ſint ſingulæ morborum circumſtantiæ; ut à Natura infuſæ, non autem improbo labore acquiſitæ videantur: Hujuſmodi rerum inopia, eorum multos temere judicantes, & ex quadam audacia meditandi differentes obſervavi: Alios, Theoricæ cum Praxeos legibus confundentes, & ex unius legibus naturam alterius æſtimantes: Alios veterum dicta repetentes: Tandem paucos admodum inveni Naturæ veſtigiis inſiſtentes boni aliquid proferre: etenim deſtituti firma illa, quæ ad morborum pertexendam hiſtoriam, quæque ad occurrentes difficultates perferendas neceſſaria eſt, patientia in medio curſu deficientes, aut à naturæ veſtigiis ultrò deflectentes, more aliorum, voluptati ſpeculationem ſeſe conceſſere. In actionum omnium initiis alacritas ingenii ſumma eſt, vires integræ, judicium acutiſſimum; ſed hæc vix ſufficiunt; neceſſe enim eſt, ut eadem animi contentione, ſtudio, diligentia ad finem uſque rem perducamus, perficiamusque. Profectò certum eſt facile quempiam errare poſſe in tam multiplici viarum flexu, qui ſeſe offert in contexenda morborum hiſtoria: ſed patiens in obſervando methodus, methodus artium norma, & rationis magiſtra occurrere huic malo poteſt, difficilia expediendo, obſcura declarando, ardua explanando. Multa ſæpè tantum habent difficultatis diviſa, ut omnem elidant intelligentiam, quæ tamen ſuo ordine diſpoſita fiunt faciliſſima.

ANIMADVERSIONES.

In Practicen novam.

Cum igitur comperem hac via me numquam ad optatum exitum fuiſſe perventurum, miſſis cæteris libris, totum *Hippocratis* me ſtudio tradidi, aliquam benè medendi rationem inde aſſecuturus. Et cum eum non ſemel relegiſſem & prope memoria mandaſſem, proprio marte volui in Italiæ Noſocomiis dictorum illius periculum facere, nec ſine admiratione deprehendi Doctrinæ illius veritatem tamquam ex tripode prodeuntem: cognovique illum demum eſſe verum Artis Medicinæ Ducem, Magiſtrum, & Auſpicem; diuque hanc veritatem expertus liquidò cognovi; rarò illum in Ægrotorum curatione aberraturum, qui omnes *Hippocratis* textus memoria comprehenderit, deinde noverit illos ſimul componere, compoſitoſque conferre ad curam: in quo certè tota Praxeos Sapientia conſiſtit. Si autem obſtiterit morbus aliquis incurabilis: *Ægroti quippe omnes ſanari non poſſunt, Medicus enim Dei potentiam anteiret, verum dolores ſedare, morbos intercidere, atque obſcurare Medice fas eſt*: ut ait Aræteus *lib. 1. diuturn. morb. cap. 1.* exitum ſaltem tunc providebit, divinabitque, unde maximum honoris ſuſcipiet. Igitur qui hac ratione *Hippocratem* adhibebit optimè profectò, feliciterque medebitur, etiamſi partes quaſdam alias, & ſpeculativas Medicinæ diviſiones ignoret, quæ ſunt propemodum oſtentationes vanitatis; non peritiei in medendo. Hæ ſunt deliciæ *Hippocraticæ*, Tyrones mei, quarum epulis ſoli fruuntur, & ſaturantur, quibus diſcendi ſtudium eſt ab uno *Hippocrate*, cujus quidem quælibet ſententia veluti ſenatuſconſultum litem componit in arduis morborum curationibus: modo ipſas, ut optimè optimus animadvertit *Duretus Fol. mihi 203.* modo inquam ipſas Medici attentiſſimis legerint animis, & intellexerint, uti

fo-

fore confido, ſi cum benegnitate ad diſcendum acceſſerint. Bona enim inter Medicos opinionum diſſenſio eſt, peſſima voluntatum; ſed præſtantiſſima eſt rerumque omnium ab Ægroto expetendarum præcipua. Par ſtudiorum, & opinionum conſenſio, quæ quidem lucet, ſplendetque in iis potiſſimùm, qui ſapientiæ *Hippocraticæ* ſtudium diu attentiſſimè coluerunt. Certè cum *Hippocratem* lego, idem occurrit animo, quod *Senecæ* in lectione Q. Sextii Stoici ſui temporis celeberrimi. Epiſtola enim 64. ſic ait *Seneca* de Sextio. *Quorumdam ſcripta clarum tantummodo tamen habent, cætera exanguia ſunt. Inſtituunt, diſputant, cavillantur, non faciunt animum, quia non habent. Cum legeris Sextium, dices. Vivit, viget, liber eſt, ſupra hominem eſt, dimittit me plenum ingentis fiduciæ. Cum lego hunc, libet omnes caſus provocare, libet exclamare. Quid ceſſas fortuna, congredere, paratum vide, &c.* Hæc profectò adamuſſim omnia mihi reſpondere videntur cum *Hippocratem* lego. Quod cum probe cognoviſſet *Duretus*, ſic loquitur fol. m. 267. *Fremant licet omnes, dicam tamen, quod ſentio, majorem ſcientiæ, & praxeos ubertatem comparari à ſtudioſo. Hippocratis uno die, quàm ab iſtis pragmaticis uno ſeculo.* Omnes laudant *Archimedem*, ſed pauci legunt, lectumque intelligunt Opus *Hippocratis* divinum, & admirabile ab omnibus Medicis dicitur: ſed vix è ſexcentis unum reperies, qui ſatis pro merito illud amplectatur. At videri volunt omnes, ne in ſuſpicionem ignorantiæ cadant ſe habere aphoriſmos ad manum, dum eorum unum, aut alterum præcipitata mente, ut ferè fit, nulloque judicio in medium proferunt, At hi cum ad praxim monita, legesque *Hippocratis* volunt conferre, in contrarium tendunt: Etenim cocta, incocta, matura, crudaque ſine diſcrimine habent. Naturæ pepaſmos, ſive coctiones intempeſtivis curationibus interpellant, turbantque; & nutànter adhuc, ac ſpei dubios ægrotantes præcipitant, ſumma in rerum confuſione verſantur: Præter jus, faſque defectis viribus cruda movent, & ea vacuando nunquam deſiſtunt, donec penitus exhauſti ægrotantes ſuprema obeant. Quibus ego cauſis impulſus, optabam, ſic præſcribi certis legibus medendi rationem; ne Medicis impoſterum locus impune peccandi ſupereſſet, in hominum detrimentum, & perniciem.

II. Tyrones Medici, ſtudioſus ipſe utilitatis veſtræ, cui meos dico labores, non abs re iſta prædico: quidquid enim loquor, mihi uſu eſt comprobatum. Unde ad perpetuum vos hortor *Hippocratis* ſtudium: ſolus enim oſtendere potuit, quid ſit ſapere, & cum laude in curandis ægris verſari. Ediſcite illum quæſo, & pro ingenio vobis divina beneficentia tributo ad opus, & Praxim illius præcepta redigere ſcitote: confido enim vos numquam ſpe, atque opinione veſtra fruſtratum iri. Si tam mira ipſe edidit in ægrotis curandis, fundandaque arte noſtra ad præcepta obſervationum circa ægrotantes, ſine novorum inventorum cognitione: multo melius vos tanto poſt ipſum tempore nati, & cum tanta ſtudiorum, quæ diebus viget noſtris facilitate, ejus veſtigia prementes proficietis, ſed tamen citra nimiam erga res novas anxietatem, & laborem.

Pauca ſunt curandis morbis neceſſaria remedia, ſi morbus curam recipit, ſi verò fuerit incurabilis, uſu remediorum vires acquiret, ægrotumque conjiciet in diſcrimen; incongruis enim remediis digeſtionis facultas extenuabitur, & comparabitur in dies novus morbo fomes ad ægri detrimentum. Cum febres aliique morbi in longum protrahuntur tempus, nulla eſt ratio medendi melior, quàm Pharmacis abſtinere, adhito tantum convenienti victu, quo foveatur Natura, nec digeſtionis vis attenuetur. Ita multos convaluiſſe comperi.

In morbis acutis, atque inflammatoriis paucis opus eſt remediis; ſatis enim fuerit vias obſervare diligentes; qua Natura exitum tentat, curamque eo perducere; Naturæ obſecundando, alioqui ægrotum peſſumdabitis, mutationes enim morborum in-

inſignes, ſeu in melius, deteriuſve fiant; judicia nominantur, quibus videlicet jus dici ſolet de controverſiis Naturæ adverſus morbos.

III. Chronicis pauca remedia requiruntur, ejuſque ſint generis, quæ parti affectæ conveniant, quaſi Specifica. Semper tamen in morborum diuturnitate conſulendum eſt digeſtionibus, alioquin victu in congruo, atque remediorum copia morbus evaſerit incurabilis.

In Febribus univerſalibus, ideſt quæ ipſo de ſanguine ſuſcitantur, non admodum laborandum eſt circa partem affectam, ut inde curativæ deducantur indicationes: Febrium ſiquidem primordia, parteſque affectæ in iiſdem, nobis dierumque latent, & ſi unquam paterent, oportet indicationem dirigere ad conſtitutionem maſſæ ſanguineæ febricitanti, potiùs quàm ad ſophiſticam ſpeculationem cauſarum proximarum, aut quæ in febribus primoprimæ ſunt, quæ noſtræ aciei minimè ſubjiciuntur. Ideò ſi primæ viæ ſint obductæ, exque egerendæ, atque expurgandæ fuerint, danda opera, ut febrium fomes tollatur: Si verò ſanguis febricitans ſit exaltatus, & vehemens, ejus reprimendus eſt impetus; ſi nimis craſſis humoribus irretitus, atque coagulatus, exultetur, ac diſſolvatur. In hiſce enim tribus præceptis omnium prope illarum febrium cura verſatur, quæ ortum non ducunt ab organi læſione, verum ab humorum congerie, aut in ipſo ſanguine, aut in primis viis. Et cum ad criſim Natura vergit, aut eas jam exciderit, tum à remediorum copia tamquam à peſte cavendum. Ex odore, quem ægri ſpirant, ſoleo ſæpe utrum morbus facilis, vel difficilis, brevis vel diuturnus, vel alterius generis futurus ſit, judicare.

In ægris, qui morituri ſunt, nonnullis ante mortem diebus ſolet, dum pulſum tangimus, ab eorum exhalare corpore fœdus quidam ac veluti cadaveribus odor, qualem ſpirant in Templis cadavera, ut ſæpe obſervavi, & velim, ut ſerio animadvertant Medici.

In morbis inappetentia ſignum eſt longi, aut periculoſi morbi, ut ſepè vidi. Vidi quoque ſingultus frequenter excitato ex nimio ſtibii diaphoretici abuſu. Pulvis Cornachini feliciùs adhibetur in corporibus laxiori fibrarum compage præditis, quàm duriori, ut non infrequenter animadverti. De morbis pulmonum etiamſi peritus in arte ſis, vel cenſearis, noli cum jactantia practicè de illis diſſerere; vel facilem promittere curationem. Acuti namque licet curabiles ſint, derepente tamen ægrum jugulant, Medico ſtupente ac ne cogitante: Chronici verò derepente quoque necant, curatuque difficillimi ſunt, & ſi curatur non ab ignaris, ſed ab acerrimo præditis judicio curantur. Quæ precepta ideò hic inſerenda deſcribendaque duximus, quia eadem in Praxi vera eſſe comperimus; Idcirco Juvenes hortor ad alia invenienda, ut Praxis Medica, quæ jam miſerè languet, opprimitur, & populis ferè riſui eſt, novi obſervationibus & novorum operum explorationibus majeſtate, qua decet conſtituatur, & ornetur; nec non etiam ut Medicus ipſe non amplius Græcis vocabulis armatus carnifex, ſed humanæ ſalutis Reſtitutor, & Cuſtos cenſeatur. Majores noſtri, quos hodie *Galenicos* nuncupant, multa invenerunt, plura tamen inveniſſent, niſi multa, quæ adhuc ignorabant, ſe ſcire putaviſſent. Si enim à *Galenicorum* Medicina lac illud obſervationum demas, quod in incunabulis ipſi Græcia dedit; reliqua ſunt erroribus, & præjudiciis ita ſuperſtructa, ut omninò immutanda videantur.

IV. Humana vita nutritur, & coaleſcit ſpirituali aurà, quæ anatomico cultro haudquaquam ſubjicitur. Minimum quoddam; quoddam, inquam, minimum, undè morbi ortum accipiunt integrè percipi, neque intelligentia poteſt comprehendi, eoque minus redigi in poteſtatem Anatomicæ artis; atque ſi alicubi, certe in exploranda cauſa morborum primoprima, & proxima Virgilianum illud apprimè quadrat.

Felix qui potuit rerum cognoſcerè cauſas,

At-

Atque metus omnes, & inexorabile fatum
Subjecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis avari.

Incumbendum eſt igitur, & obediundum præceptis divini Senis totidem, ſed nunquam ſatis repetitis; aliiſque, quæ ab *Æretæo*, antiquioribuſque *Galenicis* practicis tantum, & Obſervatoribus accepimus, ex iiſque regenda morboſorum cura, ut in tuto locentur. Quamvis non deſint, qui omni prorſus antiquitate contempta, irritaque conſtantia Textuum *Hippocratis*, per abuſum quemdam inſpecta, urina pulſuque perfunctoriè explorato, tamen compoſito benè vultu, totoque corpore ad ſummam hypocriſim, vanitatem ambagibus refertiſſimam pro veritate oſtentat; Hanc nihilominus audaciam infelix morborum exitus, ut plurimum detegit; aperitque.

V. Qui Medicinæ ſe dedit, ſi optimæ Praxis eſſe velit ſtudioſus, non erit diſtrahendus vanis quibuſdam Doctrinis, & artibus, ab ea prorſus alienis. Cum enim ſumma ſit hujus difficultas artis curari nequeunt morbi, niſi Medicus ſuam omnem debeat mentem in expendendis minimis circumſtantiis, retinendiſque Textubus *Hippocratis*, iiſdemque, ut ſupra retuli, comparandis, componendiſque, & ad morbos referendis. Quique id negliget, ac proprio ſenſu ductus, ſcientias, eruditioneſque alias impensè conſectatur, rectè prædicandi, feliciterque curandi fiduciam omninò deponat. Mens enim aliis cogitationibus abducta, vacare nequiverit morbis, quorum curatio totam abſorbet hominis mentem. Imò non ſine admiratione cognoverit vetulum aliquando, rudemque Medicum vix latinam callentem linguam; prudentem verò, ac diligentem, & in *Hippocratis* operibus diu verſatum; efficacis alicujus remedii uſu; opportua ac tempeſtiva prognoſi, nihil ad ægroti curam deſideraturum ex eruditorum Medicorum ætatis noſtræ varietate doctrinarum, linguarumque peritia. Quid Medico, Tyrones mei, diſputare confert de veſti bus priſcorum Arcadum, de ſcuto Achillis, de Pileo ſenum, veterumque Brachmanum, ſimilibuſque nugis, quibus tumet animus, non proficit; ſi moritur interim æger, de cujus morbo tam concinna, tam eleganti conſultatione nuperrimè diſſeruit? Doctores Medici! perampla ſunt Medicinæ ſpatia, major animus, vita brevior, tempus pretioſius, quàm ut in ſterilibus hiſce, & nunquam profuturis tempus impendamus.

ANIMADVERSIONES.

In Theoricen veterem.

Sed miſſa tantiſper neceſſitate benè medendi ex obſervationum legibus, & *Coi* ſenis præceptis: res monet, ut meum Lectori ſenſum aperiam ſuper hiſce tractationibus, quas ſum editurus, cauſamque proferam, quæ me ad hoc opus adegit, quod Praxi à me de Novembris 1696. æditæ pro Theoria deſerviet.

Inter cœteras verò cauſas potiſſimum fuiſſe ſtudium de Juventute benè merendi, ipſorumque & publicæ utilitatis bono viam ingredi paucis hactenus tentatam, de Solidorum natura, vì, & poteſtate producendis in morbis, animadvertendi plura & explicandi, & iis, quæ mox dicemus, clarè conſtabit.

Dum igitur meo more *Hippocratem* aſſiduè percurrerem, obſervavi in morborum curis ipſum nihil magis præcipere, quàm Balnea, Fricationes, Exercitationes, Unctiones, Uſtiones, Inciſiones partium uſque ad oſſa, Ablutiones, Capitis Purgationes per ſternutatoria, ejuſdem Lotiones, Vellicationes, Succeſſiones, ac hujus generis remedia in ſolidis corporis humani partibus rem ſuam exercentia, quoniam iis proximè adhibentur, non autem in fluidis, niſi ſolidorum opes: nondum rationem horum aſſequebar. Mihique ſæpe numero cogitanti quorſum morbo in fluidis exiſtente, ſæpiuſque latente, admoventur remedia iſta, quæ aut vix conveniunt fluidis, aut tantum ope ſolidorum, quibus impri muntur. Per os etiam

ſi Helleborum excipias, & frequentem ſeri uſum, & lactis in morbis plurimis, pauca alia remedia adhibebat. Noſtriſque temporibus, veluti exemplo ſuo ducti Indi, & Orientales, ferè omnes curant morbos uſtionibus, & acuum puncturis, Teſte Domino *Tenrine*, & Doctiſſimo *Alpino lib. de Medic. Ægypt.* Hiſque cogitationibus implicitus, ſupplicari cœpi, optimum illum Senem, arcanam aliquam foviſſe in animo ſpeculationem de ſolidis, quàm Poſteris aperire abſtinuit: quoniam de morbis, vì, & poteſtate ſolidorum curſim aliquid attigit; atque ad eam ſpeculationem præfata remedia conformaſſe. Et quia in Antiquis, Recentioribuſque Scriptoribus de cauſis morborum tractantibus vix aliquid mihi de ſolidis occurrit, ſed tantum innumeræ circa fluida nugæ, & ſomnia ſeſe obtulerant: Mecum conſtitui in hac ariditate materiei, nondum noſtris Doctoribus familiaris, meo marte uſum obſervare, vìm, & poteſtatem ſolidorum in corpore viventi cum ſano, tum morboſo; idque per experimenta fibræ motricis viventium animalium; & potiſſimum patienti, conſtantique obſervatione circa ſymptomata ægrotantium. Illud enim mihi in animo firmiter hæret, aliter detegi non poſſe uſum, vìm, & poteſtatem ſolidorum unius partis, niſi notatis, & obſervatis accidentibus, quæ ibi, deprehenduntur; cum morbo eſt affecta: nemo ſiquidem noverit meliùs uſum atque ſtructuram unius viſceris, niſi cum à morbo veluti ſcyrrho, aut obſtructione fuerit vitiata: deſcriptiſque antea morbi ſymptomatis, viſcus deinde, ſecto cadavere, diligente examinetur;

II. Hac igitur opinione ductus, me totum tradidi ſymptomatibus malorum obſervandis, taliumque ægrotorum cadaveribus aperiendis; mirumque in modum mihi perſuaſi, majorem propè eſſe ſolidorum quàm fluidorum in procreandis morbis poteſtatem; ſummamque eſſe quamplurium Medicorum negligentiam, qui adhuc tam grave negotium ſine debita animadverſione, prætermiſerunt. Cumque maxima pars morborum ab immodica gula proficiſcatur, erroribuſque in ſex rebus non naturalibus: ſicubi errores hujuſmodi non præceſſerint, & in corpus incidimus ſani temperamenti, cui ſuperveniant morbi extraordinarii, dolores nempè, fluſſiones, convulſiones, calores interni, &c. qui præſcriptis ex communi indicatione remediis minimè cedunt: plerumque id ſolidi alicujus potiùs vitio, quàm fluidi adſcribendum exiſtimavi. Cujus rei veritatem ex inſtituta cura illius ſolidi: quod morboſum ſuſpicabar, agnovi; præcipuè cum nullum ſe mihi offerret ſignum fluidi lymphatici ulliuſve fluidi vitioſi, nec ſignum digeſtionum læſarum; nullaque ſuſpicio morborum hæreditariorum, aliorumve ſubalternorum ex principalibus pendentium. Id evenit ægro decumbenti prope Thermas Philippi, quarum rudera adhuc conſpiciuntur circa ædem Divi Matthæi in Merula, Is æger gravibus, & longis Meſſenterii doloribus cruciatus, irritis omnibus remediis periit 6. Maii 1696. Qua die Innocentius XII. Summus Pontifex petiit Centumcellas, ubi Navigantium beneficio aquæductus Trajanis aquis apponi juſſerat. Hoc autem anno 1702. menſe Novembris dicti aquaeductus perfecti jam ſunt & abſoluti. In ejus Ægroti cadavere Meſſenterium invenimus aridum, ſiccum, durum, & quaſi emunctum, & ſine alicujus viſceri laeſione; nihilominus Æger edebat, dormiebat, ſanumque colorem praeferebat, ac vix ullo bonae valetudinis ſigno carebat. Macer verò erat natura, ſiccuſque, plurimumque foris, & extra urbem itineris peragebat: Itaque morbum illum: ſolidi potiùs, quàm fluidi cauſam habuiſſe duximus cum parum differret à morbo illius mulieris, quæ ex calculo renis interiit, cujus Hiſtoriam infra deſcribemus. Imò ſi exteriùs callum, qui non eſt, niſi ſcyrrhoſa durities Fibræ cutaneæ, ab nullo præcedentis fluidi vitio producta, gravia parit accidentia, dolores aliquando, inflammationes, quandoque, ſi malè habeatur, etiam mortem: cur non & interiùs pars obdurata,

ta, calloſa, & criſpata propter depoſitionem ſalium, aut materiarum tartarearum creare non quiverit eadem, aut diverſa accidentia vitio ſolidi, perinde atque callus; & ſicuti callus curatur ſolis balneis illum lenientibus, ita curari poterunt præfati morbi uſu balneorum, & diluentium, quibus contractæ fibræ relaxentur.

III. Nulla re verò meliùs cognoverimus vìm, & poteſtatem ſolidorum: quàm capiti vulneribus obſervatis. Qui vulnus capite gerit, ſanus creditur, & ſine aliqua læſione ſucci nervei, acidorum fictitiorum, aliarumque commentitiarum moleculatum in fluidis. Inibi ſæpè obſervatur maſſa, ideſt medullaris pars cerebri putrida, ſanieque plena, cum tamen Æger nulla patiatur accidentia Lethargi, delirii, convulſionum, aut ſimilium. Idque obſervavi die 20. Aprilis 1697. qua præfatus optimus Pontifex Neptunum conceſſit mediocri, ſed gravi comitatu viſurus Antii portum, ſuo juſſu in veteris ruderibus reſtitutum. Habitabat æger propè templum olim Fauſtinæ, nunc Divi Laurentii in Miranda in Foro Romano, propè forum, & Baſilicam Cæſaris; huic capite laboranti non parùm detraximus cerebri putridi, poſteaque convaluit perfectè nec unquam correptus eſt convulſionibus, gravibuſque capitis morbis; meninges enim minimè ferant graviter tentatæ. His tamen transfixis, inflammatis, aut ſanie interſperſis, continuò plurima oriuntur mortalia accidentia. Ideò vulnera muſculorum temporalium, qui ſuperiùs pericranio teguntur, (quod productio eſt duræ matris) plerumque gravia, plerumque læthalia. Quamobrem dum in noſtratibus Noſocomiis in capitis vulneribus meninges tactas, aut vitiatas adſpicerem, illicò accedere obſervabam motus convulſivos, deliria, tremores, &c. Animadvertens, quod ſi capite vulneratis lethargi avertendi cauſa veſſicantia adhibebantur eos confeſtim peſſum ire: uti ſuperioribus annis tradidi, cum de veſſicantibus agerem. Cum ex mea opinione delirium ex meningum inflammationibus oriatur, idque mihi ex tot reſecatis cadaveribus conſtet, non miror, veſſicantium uſum nocere potiùs, quàm prodeſſe delirantibus; uti ibidem adnotavimus. Cum enim delirium procedat à ſolido meningum irritatarum, criſpatarum, & inflammatarum; cantharidum ſal acutum, & cauſticum eò divertens magis irritat, augetque delirium. In eodem opuſculo animadverti veſſicantia magis obeſſe viris, quàm fœminis delirantibus, eò quod mulierum fibra mollior eſt, & flexibilior, & criſpationi minus idonea, quàm hominis, cujus fibra eſt dura, atque tenſior. Adeòque, ſi delirium ab inflammatoria irritatione, criſpatura, & contractione duræ matris procedit: nihil tollendo eidem magis aptum, magiſque utile deprehendi, quàm emiſſio, ſi opus fuerit, ſanguinis ex ſalvatella aut pedibus; balnea tepida, & emollientia Ventri, Pedibus, & Palmis adhibere. Laxatis enim, productiſque fibris in partibus madefactis ex mechanica neceſſitate conſenſus, & legum impulſus, laxari oportet, atque leniri, producique fibras interiores contractas, criſpatas, & quaſi inflammatas, ita ut liber pateat tranſitus fluidis, proindeque minuatur delirium. Hanc fomentorum utilitatem ſum in me expertus Bononiæ menſe Januario anni 1692. ætatis meæ anno 23. cum graviſſimè acuta febri, morboque capitis cum delirio ægrotarem.

IV. Interìm quod fibra interior meningum ſic affecta criſpet, convellat, contrahatque univerſum ſyſtema membranarum, & partes, ac viſcera omnia, quæ fiunt ex membranis, quibus dura mater, à qua originem trahunt, imperat, atque dominatur: id apertè colligitur ex accidentibus, quæ obſervantur, vel imminente, vel ab actuali delirio: qualia ſunt Hypochondria introrſum pergentia, ideò pluries *Hippocrates* docet. *Hypochondria ſuſpenſa delirium ſignificare*. Item bulbus oculorum immobilis, & quaſi ſaxeus, lingua balbutiens, & plerumque tumeſcens, aridaque, & ſicca: totumque corpus veluti tenſum, parùmque flexile. Præterea

ſemper præit gravis capitis dolor, ſuppreſſis tunc etiam ordinariis excrementis. Dum æger delirat, filtra omnia glandularum parum ſegregant. Imò liquidò mihi conſtat, quod ſi capitis dolori adjungatur diminutio ſegregationis humorum in ſuis filtris; v. g. urinæ, ſudoris, ſalivæ, fæcum, tunc delirium adſtare præ foribus. Præcipuè id evenit, ſi Medici utentur immodicè Diaphoreticis, & Alexipharmacis igneis, ac vehementioribus, obtundente, ut ii prædicant malignitati deſtinatis; quæ plerumque commentitia eſt, & falſa; ita multos non ea malignitas, ſed remedia illius cauſâ propinata in gravius malum, mortemque dejiciant. *Prudenti pauca*.

Omnia igitur præfata accidentia in delirantibus oriuntur ex interna criſpatura, & convulſione inflammatoria duræ matris, quæ ſic affecta conſenſum poſt ſe trahit omnium partium ab ſe procedentium. Idque mihi maximè divinus perſuadet *Hippocrates*, qui pluribus in locis inculcat. *Alvi fluxum ſupervenientem in morbis capitis ſemper bonum*, quod in dies verum ego experior. Semper videlicet eſſe bonum ratione ſigni, & cauſæ; cauſæ nempè, quia educitur portio morboſæ materiei; ratione ſigni, indicat enim laxari jam, molleſcere, & elongari ſolida interna tenſa, criſpata, & convulſa, liberumque præberi tranſitum fluidis filtrandis. Quoties inſpexi capitis morbos, veluti dolores, vertigines, gravedines, convulſiones uſu ſalium volatilium, caſtoreorum, ſpirituum cephalicorum igneorum in preceps ire, reddique incurabiles. Dum enim hì morbi non à commentitiis Medicorum acidis gignantur, ſed à ſolido tenſiori, & criſpato ſicco & convulſo; iis remediis criſpaturæ augentur, morbique in deteriùs ruunt.

Referam ergò quod de menſe Aprili 1701. (die decima hujus menſis optimus Pontifex Clemens XI. equo inſidens, incredibili concurſu populi è Baſilica Divi Petri ad Lateranenſem conceſſit, captum de more, atque ſolemniter ſupremi Epiſcopatus poſſeſſionem) in quodam Preſbytero accola Rupis Tarpejæ in Capitolio obſervavi. Is ſtatura exiguus, ſubniger, ſiccus deditiſsimus ſtudiis Forenſibus, & in corporis, ac mentis motibus aſſiduus, de Auguſto ſuperioris anni magno æſtu graſſante capitis doloribus corripiebatur, validiſsimoque ligamine in nuca, accedentibus motibus convulſivis & convulſionibus per omnes partes, ita ut aliquando redderetur immobilis, gravis, aphonus, & ob debilitatem concideret; initioque hujus morbi ſingulis propè diebus hiſce vexabatur accidentibus. In hoc ſtatu præſcripſerant Medici pulveres cæphalicos, ſpiritus, extracta calida, vinum cum ſalvia; extractum Hellebori; ſimiliaque vulgaribus Medicis conſueta: quibus redditus fuit protenſus, & ita toto corpore durus ac rigidus, ut vix à trunco differret. Hoc in ſtatu meam arceſsivit opem. Hiſque diligenter expenſis, morbumque oriri à criſpatura, & ſiccitate ſolidi certò deducens, & præter recenſitos errores Medicorum, plurimum ægro obeſſe autumnans naturalem tenſionem, fibræque validitatem, quæ ſingulis quaſi momentis curſum liquidorum intercipiens, motuſquè retardans eorum: mutato inter ſolidum, & fluidum æquilibrio cauſam morbo prædebat. Juſsi, præmiſſa hac indicatione, ægro per 40. dies continuos balnea univerſalia aquæ dulcis tepidæ; & totidem Aquæ Nucerianæ magna copia hauriendæ, ut eam per ſeceſſum redderet, aut per urinam admixto interdum Syrupo violaceo, interdum maceratione ſeminum lini, aut radicum Altheæ. Quibus remediis perfectè convaluit. Curavi ſimiliter ægrum pari morbo laborantem ad ſepta Agrippæ, hodie *Arco della Ciambella*: aliumque ad Hortos Lucullianos, vulgo *S. Andrea delle Fratte*: & tandem mulierem, quæ habitabat circa clivum Vrbium, qua nunc aſcendimus ad Monaſterium S. Petri ad Vincula.

V. Tandem, ut Prolegomena noſtra concludam, quæ veluti aditus ſunt ad breve hoc Specimen quatuor Librorum De Fibra Motrice, & Morboſa. Cum à primis annis, quibus animum ad Medicinam ap-

appuli ; ſemper ſolidum præcipuè ſpectaſſem, ejuſque vim, & elaterem, & poteſtatem in fluida, ne temerè aggrederer obſcuram adeò rem, atque difficilem; ſermonem de ea inſtitui cum variis in Italia Medicis, ut conſilium ab iis acciperem, atque explorarem, ceſſurumne ſit noſtrum opus in publicam utilitatem, & in artis noſtræ incrementum: ſed quoniam veteri more omnes fluidum accuſantes inveni, ab eoque ducentes omnium originem morborum; mecum conſtitui hoc argumentum proprio marte capeſſere, atque ad exitum producere.

Hoc verò te ſcire cupio, Lector, me ſtatìm in adventu ad Urbem anno 1692. familiaritatem iniiſſe cum *D. Trionfetto* Collega noſtro, & *D. Pacchiono*, cui potiſſimum ex multis colloquiis haſce meas cogitationes probari animadverti. Unde cum in Noſocomio Conſolationis Medicus eſſet ipſe ſecundarius, mihique per eum crebro obſervationum facultas fieret: ſæpius ſimul de experimentis à me factis fumus collocuti: eaque ex reſecatis cadaveribus morborum obſervationibus & variorum animalium inſpectione confirmavimus. Indeque domi quisque ſecum aſſidua meditatione, atque comprobatione opus penè abſoluimus. Quod amicus præfatus commentus eſt: id in lucem publicam brevi proferetur; me præſertìm incitante, atque aſſiduè urgente.

Quod attinet ad lucubrationes noſtras; memoria tibi, Lector, eſt repetendum; à prima novæ Praxeos editione, ad extremum operis me ibidem promiſiſſe ſpecimen de ſolidis, ſed nomine Fibræ Motricis, & morboſæ: neque prius fidem meam liberare potuiſſe per meas occupationes in Praxi, & in Theatro Anatomico Romani Archigimnaſii: Cum autem id opus à paucis tactum, à nemine verò integrè peractum aſſidua morborum obſervatione, & diuturnis anatomes exercitationibus indigeat; Cumque ex rationibus nuper indicatis integrum opus perficere nequiverim: volui hoc ſpecimine occurrere expectationi tuæ, meque memorem promiſſorum demonſtrare. Perficietur interea opus, cui in dies mentem concedo.

In quatuor tribuetur libros: duo pertinebunt ad ſolida corporis ſani, duo verò ad ſolida corporis ægrotantis.

In primo Libro de Fibra Motrice ſana examinabimus fibram per ſe ipſam, ſine fluido circumfluente. Dividetur in multa capitula; quorum quodlibet trahet poſt ſe paragraphos quamplures, atque etiam nonnulla corollaria, poſtulata, & propoſitiones ex eodem capitulo deductas. In primis capitulis diſſeremus de Fibræ origine, ſtructura, diviſione, progreſſu, ipſiusque modo ſe dividendi in carneam, & membraneam; & quomodo ex fibris carneis progrediantur omnes muſculi, & fibræ muſculares, quæ per viſcera interſperſæ inveniuntur. Quomodo membranæ ab ſe producant vaſa, viſcera, telas membranoſas, & quidquid albarum partium nomine comprehendimus. Cumque muſculares ad motum regularem dirigantur, membranoſæ ad ſenſum, & ad motus oſcillationem, rationem perſcrutabimur, quomodo hæc duo fibrarum genera in partibus producendis munera ſua conjungant ſenſus, & motus æqualitate, atque proportione ad vitam neceſſaria, & quomodo ex ea æqualitate mutata plurimi fluant morbi: Atque ex ordine, fibræ ſtructuram detegere pluribus modi curabimus, & primo quidem ope Microſcopii: denique per analogiam in variis Animalibus Volatilibus, Quatrupedis, & Inſectis præſertìm Piſcibus. Item per infuſionem ejuſdem in variis, plurimiſque liquoribus diverſæ Naturæ; Mineralis nempe, & Vegetabilis, ac diligenter effectus deſcribentur, qui ſeſe oſtenderint; ut adhibeantur ad morborum cognitionem, curam, & Prognoſim. Poſtea breviſſimè tractabitur de origine omnium partium Fibræ carneæ, & membraneæ, de Vì earum, Tono, & Reſiſtentia: Motu contractivo, aut Oſcillatione continua: de duobus primordiis horum motuum, quæ ſunt dura mater per fibras membranoſas, & cor per carnoſas, id eſt per ſanguinem inter eas per-

pervariè currentem : Equilibrium inter duo ſolida ; inter utraque , & fluidum univerſale , & particularia ex univerſali prodeuntia, ut mox videbis Lector in libri ſpecimine.

Secundo Libro conſiderabimus Fibram cum fluido , quod pœne ſe fluit , non ſanguineo modo , verum & nerveo , lympathico , aliiſque fluidis peculiaribus ab univerſali derivantibus . Et ſicuti in 1. Libro ſolidum ſeorſim ſpectabitur : ita & in ſecundo inſpicietur fluidum etiam ſeparatìm : ſine mixtione legum ſolidi . Et ante declarationem curſus , & æquilibrii liquidorum deſcripta breviter ſtructura cordis, inveſtigabitur illius vìs in impellendis continenter liquidis in orbem . Sed quia hæc mira cordis vìs non tàm oritur ex occulta facultate , aut robore cordis pulſifico, nec tàm à ſua ſtructura , & firmitate fibrarum ipſius , quàm ab æquilibrio , & proportione omnium ſolidorum , & liquidorum ad cor , & ad vìm motum , ut reddatur facilior vis ejus in aſſiduis , quas edit, motionibus: hoc eſt proportione ſolidorum in recipiendo , & impellendo fluido , quo fluere debet : In ſitu debito cujuſque ſolidi, ſive ſit viſcus ſive glandula , ut recipiat fluidum cum definitis impetus gradibus. Proportione liquidi ad ipſum cor , hoc eſt quantitate neceſſaria liquidi univerſalis,& peculiaris , quæ ſunt impellenda : fluiditate , & contactu minimo , neceſſarioque omnium particularum cujuſcumque liquidi . Fluxu , & refluxu æquilibratis , & in proportionem redactis in unoquoque; tàm reſpectu ſui , quàm reſpectu cordis . Quibus omnibus , aut ſingulis parumper tactis , aut mutatis , mutata , turbataque etiam ſtatim cernitur vis , & motio cordis in impellendo ſanguine , ut in quotidianis morborum ſymptomatibus obſervamus : ita ut non tam ſit mirabilis cordis motio , & vis , quàm eſt mirabile æquilibrium ſolidorum omnium , & liquidorum ad illud . unde oritur validum , & perenne robur cordis in liquidis impellendis. Quæ omnia non tàm explicantur , & deteguntur ſeveris Geometriæ legibus , quàm prudenti obſervatione motuum in partibus , cum aliquo morbo quatiuntur . Itaque in homine febricitante obſervare eſt muſculos ad motum ineptos ; & prorſus languidos ; contra verò ſanguinem rapidiſſimum & vehementem ; unde arguimus, quantum ſanguini accedit in Febri , tantum recedere à muſculis , & aliis partibus. Et ſi ante morbum brachio tollebat quinquaginta libras , poſt morbum non tollet, niſi viginti . Plus illud , quod deeſt muſculis , ab ipſo abſorbetur ſanguine . Unde ab obſervatione infirmorum corporum deprehendetur proprietas , & uſus ſolidorum, & liquidorum in corpore noſtro . Toto hoc libro ſecundo breviter attingerentur plurimi , differenteſque motus liquidorum; Projectionis nempe , Progreſſionis , Inclinationis, Aſcenſus , & Deſcenſus , Orizontalis , &c. atque ex ordine aliis motus, quibus liquida alia ſunt obnoxia , & quidquid fluidum ſolido conjunctum ad utilitatem animati corporis adfert.

Sicuti primis duobus libris patebit natura Fibræ ſeorſum , & cum fluido in ſtatu naturali ; idem ſit & in ſtatu morboſo. Duabus præcipuis affectionibus fibra laborat ; aut nimia Tenſione , aut nimia Remiſſione , ſive laxitate , ac flacciditate. Propterea ex duobus reliquis unus continebit morboſam tenſionem fibræ , vitio vel ſuo , vel fluidi : Alter verò flacciditatem vitio ſui , aut fluidi . Et quoniam tenſio plerumque obſervatur in morbis acutis, & flacciditas in chronicis . Tertio libro percurrentur omnes cauſæ , effectus , Proprietates , Curationes , & Prognoſes in morbis acutis , atque inflammationibus in genere cum præceptis & ſuis cautionibus continua , diligentique , obſervatione collectis . Quartus liber , & ultimus complectetur cauſas , effectus , proprietates , curationes , & prognoſes chronicorum longis obſervationibus expenſas , ſingulosque hujuſmodi morbos diligenter examinabimus , quandò producuntur vitio fluidi tantum , & quando vitio ſolidi tantum; de quo opportunæ cautiones , ſigna , obſervationibus , atque rationibus approbata

ta

ta præbebuntur. Prout ad præſentem Octobris menſem anno 1701. quo ſcribimus à nobis factum eſt, nec ceſſabitur impoſterum, niſi difficillimum hoc argumentum numeris omnibus abſolvamus. Quæ ſi faſtidioſis minus placeant, palma eſt in medio poſita, & relictus bene agendi locus. Si bonis, & candidis non diſplicent, hanc ſolam noſtri laboris mercedem volumus. Quare ſit.

SPECIMEN LIBRI PRIMI DE FIBRA MOTRICE,

CAPUT PRIMUM

De Fibrarum Origine, & Diviſione.

CORpus humanum inſtar circuli eſt, quod principio caret, & fine. In tot partium plexibus, & multiplicitate, varioque, ac penè incredibili earumdem progreſſu, difficile eſt certum reperire principium, ex quo ſingula ſuam ducant originem. Iſtius rei conſcius *Hippocrates* magnus cenſebat non extare tale principium: verum partes à partibus oriri, illaſque in alias deſinere. Scripſit ſiquidem *lib. de loc. in hom. num.* 1. & alibi. *Mihi quidem videtur principium corporis nullum eſſe, ſed omnia ſimiliter Principium, & omnia Finis, circulo enim ſcripto principium non invenitur.* Idem repetit *lib. de oſſibus nu.*17. Item differens de venis, ipſarumque productione. Et quamvis quod ſpectat ſtructuram, id verum eſſe arbitror: attamen ſi motum partium reſpiciam: ejuſdem origo, proceſſus, & finis latiſſimè patent. Etenim cum hominis vita conſlata, ſit, ex aſſiduo, regulari & æquilibrato ſolidorum, & fluidorum motu; ideò ne is invertatur, duo obtinuit principia moventia; Cor nempe, duas, quæ cerebri membranas; quæ ob præcipuam, qua conſtat, ſtructuram ad inſtar alterius cordis, vel ex *Maiou* opinione alterius Diaphragmatis ſunt origo, & centrum oſcillatorii motus nervorum, membranarum, aliarumque partium, quæ ex membranis componuntur, ut inferiùs differemus.

Quoniam verò hac ætate magna pars hominum experiri ingenium nititur; nihilque eſt adeò impervium, de quo judicium fere non ſtudeat: conatum, & induſtriam demoſtrans, tum in abditis explorandis, tum in rebus obſcuris illuſtrandis. Idcircò quod apud reliquos plurimum valet, apud me per æquè valebit deſiderium. Iſthæc partium principia adeò implicita, atque obſcura perquirere, ac diſcutere aſſumam, ut verum earundem fontem, vel ſaltem veritati conſonum dignoſcerem. Origo igitur, & diviſio Fibrarum ab obſervato humano corpuſculo primis diebus, vel primis à generatione menſibus patefiet.

Proinde in hoc capite examini ſubjiciemus, quæ *Aquapendens* in Italia ante *Harveus*, cæteroſque *Recentiores* in ovis incubatis, atque in animalium generatione horatim, dietim, & ab initio conceptionis, uſque ad partum primus animadvertit. Sed ante ipſum primus omnium *Hippocrates* magnus *lib. de natura pueri num.* 38. *fol. mihi* 18. docuit modum, quomodo gallinæ ova fovenda, ſubtrahenda, & confrigenda ſint ad pulli generationem in-

inveſtigandam, & cum humana conferendam: legatur hic aureus *Hippocratis* locus, nam lectu dignus eſt. Ea poſtmodum revocabimus ad trutinam, quæ *Harveus*, aliique *Recentiores*, & apud nos, & extra Italiam de hujuſmodi argumento, diſſeruerunt: ut analogicè ab inſectis, aliiſque animalibus, originem diviſionem, & Incrementum humanarum partium poſsimus dijudicare. Simpliciſsimorum profectò organorum ſtructura in omnibus penè Animantibus una eſt, eaque ſimillima. Hinc videtur neceſſarium eſſe ab experimentis circa animalia, rem primò ordiri; ut inde aditus pateat ad viſcerum hominis cognitionem, illorumque functiones, & uſum, & licet ultima quædam minima partium oculus detegere revera non poſsit, ex comparata tamen cæterorum animalium ſectione, variiſque experimentis univerſam machinæ ſtructuram ex Fibris mirè contextam mente quodammodo aſſequemur. In rebus enim arduis neceſſe eſt aliquando, ut ea mentis operatione utamur, quàm vulgares *Philoſophi* abſtractionem appellant, per quam res involutæ, & perdifficiles; proprietatibus ipſarum ſigillatim expenſis, nullo habito reſpectu ac cætera, omnes tandem clarè, & gradatìm menti inſeruntur.

Itaque, ut originem, & diviſionem Fibrarum aſſequamur; abortum humanum, poſt paucas à generatione hebdomadas, vel menſes ejectum inveſtigabimus, ut colore, conſiſtentia, plexuque multiplici accuratè ſpectato, de iiſdem in homine adulto aptiùs inde judicemus. Unde ex obſervatione circa animalium generationem, & ex reſecato humano fœtu abortivo deducitur; quod ubi ovum fœcundum in uterum receptum eſt; incipit illud ſenſim augeri, humores ab utero traſudantes, intra ſuas membranas recipiendo, & antequam fœtus lineamenta conſpiciantur, bullam pellucidam inſtar cryſtalli exhibet. In qua Bulla humor continetur inſtar albuminis ovi, & in eo humore nubecula quædam opaca conſpicitur, quæ paulò poſt in confuſa quædam fœtus lineamenta deſinit, Et quantum in corpuſculis per abortum rejectis diſtinguere licet; apparet poſt quinque, aut ſex à conceptione hebdomadas delineatio capitis, reſpectu ad totum corpuſculum, ingentis certè magnitudinis: nec non delineatio ſpinæ dorſi, inſtar carinæ incurvæ, & colli filo, non craſſiori. Quæ omnia vix formicam excedunt, & innatant humore in ovo contento. Poſtea his adjiciuntur Pectoris, Abdominis, & extremorum lineamenta. Apparent ſenſim in facie ocelli, loco Naſi, & oris albæ lineæ. Cerebrum mucoſum. Cranium ex membrana coriacea. Viſcera abdominis, & pectoris vix dignoſcuntur. Atque ideò totius hominis, aliorumque animalium machina primis his diebus mollis eſt, & lactis in modum fluida. Senſim indurari omnia incipiunt, & ſingulæ partes ſuo quæque loco diſtributæ per repetitas fluidorum circulationes diſtinctæ magis, ac circumſcriptæ de die in diem manifeſtantur. Loco oſſiculorum carpi, & metacarpi artuumque omnium indigeſtæ cartilagines obſervantur, imò ſingula quæque totius corporis oſſicula in fibras veluti membranaceas facile diſtinguuntur, quæ oſſium fibræ deſinunt in tendines, demum terminantur in muſculos, quos componunt. Et ita quædam partes in prima ætatula magis ſunt conſpicuæ, quædam diverſa ſe produnt faciei, ac ætate adulta.

Examinato itaque fœtu in rudimentis humanitatis, perpenſiſque aliis animantibus, ex *Recentiorum* tàm Noſtratium, quàm Exterorum placitis, & inventis: decernemus hoc capite univerſas humani corporis fibras ad duo genera: Membranacearum unum, alterum vero carnearum, ſive muſcularium reduci. Membranæ ortum habent à cerebro junctìm cum pia, & dura matre; Carneæ à tendinibus, tendines ab oſſibus: Et ut ſimpliciſſimis organorum partibus ordiamur, clarè demonſtrabimus ſingulas, quaſque partes; præter muſculos, tendines & oſſa, nihil aliud eſſe, quàm propagines, & productiones meningum cerebri, ejuſque medullæ, quæ variis circulis, plexibus, & expanſionibus,

lus, queis hinc inde in humano corpore ludunt, producunt viſcera, vaſa, ſaccos membranoſos, cæteraſque partes, præter muſculos, oſſa, & tendines. Demonſtrabimus etiam muſculos eſſe productiones tendinum, tendines verò productiones oſſium: nam ſicuti ex innumeris fibrarum ſtratis muſculi componuntur, ita ex variis fibrarum ſtratis oſſa ipſa conflantur: in marmorea tamen diuritiem concreſcunt per depoſitionem partium ſalinoterrearum maſſæ ſanguinis inter ipſarum ſpatia. Et ideò contingit, quod ſi dictæ partes ſalinoterreæ nimium à natura ſua mutentur, & ab ea declinent; ipſorum etiam oſſium duritiem, & naturam mutari, & ex duris mollia ac penè membranea evadere, cujus rei exemplum, extat apud *Fernel. de abditis rerum cau. lib. 2. cap. 9.* his verbis *Quod Ruellius non ita pridem litteris mandavit, id ipſi vidimus in milite, in quo oſſa crurum, brachiorum, & femorum ex morbo tam mollia, & flexibilia evaſerunt, ut ad modum ceræ facile ſequerentur, quocumque torqueres.* Apud *Foreſtum lib. 17. obſer. 15. Sennert. inſtit. lib. 2. part. 1. cap. 4.* apud quos deſcripta etiam eſt curatio mollefactorum oſſium, uſu balneorum aluminoſorum naturalium, ſimiliumque adſtringentium.

Oſſa abſceſſu corripi, ſuppurari teſtatur *Alexander Benedictus hiſt. corp. hum. lib. 1. cap. 6. Dodoneus annot. in obſerv. Benivenii cap. 18.* Peſtis, quæ oſſa invadebat, & tertia die interficiebat, notata eſt à *Mercuriali.* Ipſe quoque vidi mulierem prope Thermas Neronis, ſupra quarum veſtigia domus eſt hodie Medicæorum in foro Agonali; in qua frequenter tubercula in oſſe menti apparebant; imo durante menſtrua purgatione tumeſcebant oſſa claviculare rum, eaque deſinente evaneſcebant. Tumorem oſsium claviculæ notavi quoque in muliere paupercula in Circo maximo, vallis eſt nunc, hortorumque planities Aventinum inter, & Palatinum. Quando verò partes hujuſmodi ſalinoterreæ in ſanguine abundantes nimium inter oſsis laminas deponunt, cryſtallizantur, & acriores evadunt: oſſa facili cauſa rumpuntur, quod familiare Gallicis eſt, ſcorbuticis, &c. Et ob varium hunc ſalium maſſæ ſanguineæ ſtatum inter partes ſtagnantium, variam ipſis conſiſtentiam inducunt. Ita membranæ deſinunt in cartilagines, hæ in oſſa: & contra oſſa ob aliam ſanguinis conſtitutionem, mucilaginis in modum molleſcunt. Tendines oſſei fiunt, ut plures teſtantur Authores. Et quid aliud eſt os, quod in corde cervi repetitur, quàm portio aut arteriæ pulmonalis, aut aortæ oſſefacta?

Ab omnibus hujuſmodi obſervationibus, atque ab experimentis ſuper fœtu humano, aliorumque animalium generationem totidem expenſis, hoc capite conſtabit duo ſuperius enarrata fibrarum carnearum, & membranacearum genera, duo etiam diverſa partium ſyſtemata efformare: & in ſingula eorum ſingularem eſſe ad partes conſenſum, alterius ab altero diſſimilem: idque ratione ſimilitudinis ſubſtantiæ, & continuitatis fibrarum inter viſcera, vaſa, glandulas, parteſque, quæ ſunt propagines membranacearum fibrarum; & inter oſſa, tendines, & muſculos, parteſque ex muſcularibus fibris compactas; præſertìm ratione Principii moventis unicuique ſyſtemati deſtinati. Fibris enim carneis cor cum ſanguine: membranaceis meninges, cum cerebro deſtinatas eſſe explicabimus, quod ad morbos ſolidorum à fluidis rite diſtinguendos: dignoſcendo, curandos, & de iiſdem præſagiendum quantum conferret, ſequentibus capitibus in modum compendii declarabitur. Cum itaque corporis noſtri ſolidum, vaſorum contextum credamus; nàm ex fibris, glandulis, & vaſis tota machina conſtructa eſt: totius machinæ artificium in ſolo vaſorum ad ſe invicem, & fluentium in iis humorum reſpectu, ac conſenſione conſiſtit. Viſcera cum vaſis unum, & idem eſſe crediderim in ſubſtantia: ea enim vaſorum extremitatibus ita ſunt continuata, ut uvæ botrus ſuo periculo: & ſicuti acinus uvæ à ſuo petiolo, cujus continuatio eſt in tota ſubſtantia, non differt: ita pariter

viſcera viſcerumque glandulas, & glandulas aliarum partium, à membranacea vaſorum, quorum productiones ſunt, natura minimè differre affirmaverim.

Explicatis his de Fibrarum origine, & diviſione generali; circa finem dicemus de Fibrarum differentiis, quæ ſuperveniunt à diverſitate ætatis, temperamenti, ſexus, vitæ rationis, climatis, & vario ſex rerum non naturalium uſu, ac abuſu. Molliores ſunt in mulieribus, quàm viris; in Pueris, quam Adultis, in Gallis, quàm Italis; in Italis, quàm Hiſpanis; in Hiſpanis, quàm Germanis, in Germanis, quàm Africanis, &c. Aliæ ſunt duræ, criſpæ, tenſæ, vividæ, tenaces, aliæ ignavæ, fragiles, languidæ, laxæ, ac ferè mucilagineæ: quæque ex peculiari ſingularum differentiarum affectione oriuntur bona, vel quidam veluti characteres operationũ animalium, vitalium, & naturalium in corpore animato, id diligenter inveſtigare, ac explicare curabimus.

CAPUT II.

De variis modis Fibrarum ſtructuram inveſtigandi.

Cum igitur in primo capite abundè tractaverimus de Fibrarum origine, atque diviſione: congruum eſt in ſecundo demonſtrare ſtructuram, ac minima, quæ in illarum compage occurrunt. Quod ut aſſequamur, plures ſemitas inveſtigabimus: primò ſecando fibras animalium, quæ fame dato opere interierunt; quorum fibræ cum ſint exangues, fluidique omninò expertes, minimam compagem nobis clarè oſtendunt. Ita hoc anno 1701. in Anatomico Theatro minimam ſtructuram Fibrarum tum muſcularium membranoſarum in Gallina, & Cuniculo, quæ fame perierant, luculenter oſtendi. Quorum animalium ſic eſurie pereuntium caro cultri inciſionibus faciliter ſuccumbit, & unguibus propè, vel acu poteſt ſeparari: Porrò injectis in aquam ad ſeparandum fluidum ſanguinem, ut macerentur, Fibris, atque addito poſtmodum parum aceti, quò Fibrarum Filula duriora evaderent, & acus, aut unguium tactum valerent ſuſtinere; ſuper vitrum illas juſſeram diſtendere, ut textura deinde faciliùs ope microſcopii pateſceret. Attamen in ſecandis muſculis dictorum animalium obſervavi ſemper, quod innumeri nervorum rami ſuper illorum Fibras obliquè ſemper excurrunt, & obliquè etiam ſuper eadem ſanguinea vaſa. Ut Fibrarum ſtamina, & faciles ſeparationes evidenter nobis contingant: non ſolum fame enecare animalia bonum eſt: verum etiam ligatis vaſis colli veluti ſuffocatione eadem interficere, ad Fibræ ſtructuram detegendam, & minima quæque fila à ſe invicem deducenda, ut ſæpe mihi obſervanti optimè ſucceſſit.

Facilis etiam erit negotii, ſtructuram, robur, uſumque Fibræ agnoſcere, eamdem liquoribus diſparis naturæ infundendo. Hoc igitur ſecundo Capite explanandas amplectemur obſervationes, & Fibræ affectus maceratæ in Vino, Lacte, Aqua, Spiritu Vini, Aceto, Aqua ſana, Nitroſa, Aluminoſa, Armoniacali, Vitriolica, Aqua forti, & Aqua Regia, Lixivo e cineribus diverſarum Plantarum compacto; ut poſt infuſionem hujuſmodi, Color, Conſiſtentia, odor, Friabilitas, Tenacitas, Structura, aliaque poſſint deduci, quæ ad partium uſum, & diagnoſtica, Prognoſtica, morborumque curam poſſint denique conferre.

At quandoquidem natura in rebus producendis eodem ordine, eademque methodo ſimpliciſſima procedit in ſingulis; ideò ad perquirendam genuinam Fibræ ſtructuram, non abs re judicaverim obſervationes primò, in cujuſque generis animalibus perficere; poſtmodum per analogiam, & gradatim aſcendendo ad hominis Fibram devenire, ſic enim faciliùs de hac poſſemus in concuſſum ferre judicium. Siquidem inquiſitionis via infinitis penè ſemitis patet. Ab omni parte tentandum & mille modis inveſtiganda quælibet pars eſt. Cautè ſecandum; attentè experiundum: omnia in ſtatu naturali quantum

fieri poteſt obſervanda ; nec enucleandæ parti certum , determinatumque tempus aſſignetur . Sæpius annus integer, aliquando plurium annorum ſeries conſumenda in inveniendis , quæ partium hiſtoriam illuſtrentur.

Hac ratione ut minima capillorum , pilorumque , quæ difficulter contrectari queunt , ſtructura mihi innoteſceret ; ſuſcepi equidem ſuperioribus annis Herinaciorum , atque Hyſtricis ſpinas ad examen revocare ; nàm cum hæ quandam pilorum hirſutorum , atque obduratorum ſpeciem præ ſe gerant , analogicè ab iis ad pilorum ſtructuram perveniri poteſt . Et ſicuti Hyſtricis ſpinæ habent in radice quemdam veluti bulbum in ſubjecta pinguedine implantatum , in quo ſuccus nutritius ſpinarum præparatur: ſic pariter unumquemque pilum habere in altero fine radicem bulboſam , præfatæ non abſimilem , & in pinguedine , veluti amico, & alimentior ſolo implantatam, per quam ad totum pilum alimentitius ſuccus tranſmittitur , evidenter deprehendi . Qua de re ſuo tempore nonnulla dicemus pariformiter , ut ſtructuram dignoſcamus Fibrarum cujuſque partis, determinata quædam animalia ſecare oportet ; & inde per inductiones , ac humana divertere . Idcircò ſi quis anatomiæ ſubjiciet cerebrum Leporis, vel Piſcis Thynni ; talem profectò in hac anatome daprehendet Fibrarum congeriem : qualem nullibi aptiùs , nec apertiùs . Advertendo generaliter , quod in Piſcibus cum Fibræ cerebri ſint ſolidiores, quàm Quadrupedum ; ideò ad experimenta conficienda , magis conſonum erit , eaſdem adhibere.

Verumtamen ut Fibræ carneæ ſtructura faciliùs poſſit animadverti , inter cœteras carnes , Leoninam ad id aptiorem forè exiſtimo . Propterea , cum annis ſuperioribus , me Venetiis mora faciente , eveniſſet , ut Hyſtrionis cujuſdam Leo tempore Bacchanalium interiret , experimentum de hujuſmodi carnibus facere ſuſcipiens, obſervavi in Fibra muſculari adeſſe quamdam criſpaturam ita evidentem , & claram, quæ in aliis animalibus haud ita facile manifeſtatur ; & unius cujuſque Fibræ filula adeo ſolida erant , ut nonniſi aliqua adhibita vi avelli poſſent , ac ſcindi . Imò areſacta poſtmodum Fibra , talem conſiſtentiam ac duritiem acquiſivit , ut fidelibus Cytharæ , compactis ex animalium inteſtinis , prope ſimilis evaderet.

Itaque ex ſtructura Fibræ horum animalium , fortiſſimis viribus præditorum: analogicus ad illam hominis fieri poſſet ſermo ; & methodus inſtitui , quæ ad occulta detegenda conducat . Et quemadmodum in hujuſmodi animalibus magna vis oritur , non à fluido ſolummodò vitali, verùm etiam à particulari ſtructura , criſpatura , & Fibræ validitate . Ita robur, quod in Bajulo potiùs , quàm in delicatiori Viro , reſidet , non à ſolis oritur fluidis , quæ ſunt inepta in hujus generis hominibus , utpotè è miſerabilibus cibis compacta , verùm etiam à Fibra muſculari , quæ exercitio tenſior reddita , magiſque criſpata, evadit exinde fortior , atque aptior ad ſuſtinendum impulſum.

Igitur neceſſarium ducerem ſtructuram Piſcium conſiderare , & obſervare, an qui velocitate præ cœteris pollent , ut Delphinus, Thynnus, Xipias &c. duriores obtineant fibras , criſpas & diſſimiles à Piſcibus tardioris motus. Et pari via in Animalibus terreſtribus incedere , etenim cum reſecaſſem carnes Leporis , Cervi , Damæ, &c. valdè rubras eaſdem inveni , ac duriores , quàm in aliis quadrupedibus : videlicet Ovis , Canis , Vaccæ , & aliorum plerumque animalium , quæ ſunt pinguiora præfatis , iiſque minus velociter currunt . Aves pariter montanæ , & reliquæ ſylveſtres , quæ in continuo ſunt volatu , carnes habent macilentas magis, ſiccas , fibraſque duriores : quàm non gallinæ , anates , & volucres domeſticæ motus tardioris , in quibus & major pinguedo, & laxior fibrarum tonus . Idem dic de Piſcibus , &c. Jure itaque poſſem deducere velocitatem iſtiuſmodi non tàm ab eorum fluido vitali , quàm à particulari quadam ſolidorum ſtructura pendere . Neque id in

junioribus dumtaxat, ſed promiſcuè in omnibus animalibus tum maribus, tum fœminis, tum ſpecie differentibus experiri debemus. Gradatìm poſtea ab aliis circumſtantiis Fibrarum in animalibus obſervatis ad humanas argumentandum; uti etiam an partes illæ, quæ aſſiduè, & majori vi agitantur, habent tenaciorem ſtructuram, quàm quæ rariùs, & vi longè minori, &c.

CAPUT III.

De partibus, quæ fiunt ex Fibra Carnea, & iis, quæ fiunt ex Fibra Membranea.

IN duobus, quæ præmittuntur, capitibus Fibram, prout Fibra eſt, examinavimus. Eamdem nunc tamquam radicem, & principium partium inſpiciemus. Duæ in humano corpore partes ſunt, quæ Origine, Uſu, & Structura inter ſe differunt, Fibræ ſcilicet Muſculares & Membranoſæ. Cum autem a continua ſolidarum, fluidarumque partium motione vita Hominis pendeat; Tertium hoc caput dirigetur propemodum ad oſtendendum, comprobandumque Fibras Motrices carneas, ſeu muſculares, originem ſuam ex Fibris tendineis, iſtas verò ex oſſeis deducere. Omnes enim una, eademque continuatio ſunt, nec aliunde oritur inter eas differentia, quàm ab earum uſu, cujus ratione muſculus mollis eſt, ruber, & plenus ſanguine, ut variare motum poſſit, & diverſimodè ſeſe corripere, vel extedere cum à ſe abigit, vel ad ſe oſſa attrahit. Oſſa verò, quæ inſtar ſtabilis fundamenti, a baſis inſervire debebant partibus, neceſſarium quoque fuit, ut à muſcularibus fibris, inſervire debebant partibus: neceſſarium quoque fuit, ut à muſcularibus fibris, quarum productio ſunt, & continuatio, marmorea quaſi duritie, & conſiſtentia differrent. Cum igitur Fibræ Motrices, ſeu muſculares inſtrumenta ſint regularis, & ordinati motus. Spectabimus primò quibus in locis exiguo maximè numero inveniantur; ſcilicet ubi tantilla vi motrice opus ſit. Deinde ubi frequentiores ſe produnt: tum in faſciculos hìc minores, illic majores coactæ, & juxtà ſe invicem politæ carnoſa ſtrata conficiunt. Et ita gradatìm procedemus ad muſculos, qui ſunt ingentes faſciculorum moventium faſces, quemadmodum funis ex pluribus conglomeratus eſt funiculis. Porrò à ſimpliciſſimæ ſtructuræ muſculis ad compoſitiſſimos gradatìm iterum tranſeundo; exhibere oportet, quæ diverſa ſit eorum pro diverſitate motus fabrica. Hìc carne brevi, illìc longa, hìc ſitu recto, illìc ſpirali, Qua ratione nunc bini, nunc terni; & ſi porrò diverſa etiam ſtructura, ut junctis agant viribus, copulentur. Præterea quandoque tendines, quandoque cartilagines, & ſæpè ligamenta conſtituant. Examinatis hoc modo fibris carneis, quæ muſculos componunt, eaſdem poſtea in partibus membranoſis ſeſe inferentes, atque implicantes, in inteſtinis ſcilicet, in veſicis, in vaſis ſanguineis, variiſque aliis in partibus per Anatomicos recenſitis perpendemus. Hoc eſt duplicem motum, qui dictis in partibus alius à membranoſis, alius à muſcularibus fibris pendet; nec non cauſam propter quam natura eum conſtituit, & ejuſdem inter ſeſe Æquilibrium deſtinavit, diligentiſſimo examini ſubjiciemus. Qui enim ſimpliciter membranas conſiderat, uſum omnes unum habere credet; At qui ejis ad vaſorum concavitatem efformandam ordinatas eſſe cognoverit, præter membranoſam earum naturam, & munus, poſtquam vaſa produxerint, alteram ab eis naturam aſſumi, alterumque illis munus ſuperaddi fatebitur. Vaſa itaque omnia, quæ ſunt quidam ex fibris carneis, & membranoſis contextus, & conſequenter duorum motuum mixtio, duobus primariis motoribus cordi, inquam, & duræ matri ſubjecta, aſſolutum, & ab aliis pàrtibus, quæ ſubordinatæ vocantur, minimè dependens ſyſtema conſtare videntur, ac propterea matura inſpectione, & examine ſuper omnes temporis huc uſque lapſi Anatomicos vaſorum natu-

tura, & uſus illuſtrandus. Quinimo ob ſemper conicam eorumdem figuram, & ob mirabilem fibrarum ſenſitivarum, atque matricium mixtionem, motus in fluidis, impulſusque adeò reconditos à vaſis excitari experiundo, ac meditando cognoſcemus; qui cum cordis impulſibus nihil habeant communicationis, & commercii.

Et hoc quoad partes à fibra carnea productas. Quoad illas verò à membranea; quisquis omnes corporis tunicas membranoſas, earumque, nec non glandularum, viſcerum, vaſorum, & cujuſcumque partis, quæ carnea ſive rubra non eſt, ſtructuram, colorem, continuationem, uſumque attentè perſpexerit, eas partes omnes nil aliud eſſe, quàm duarum meningum, fibrarumque medullarium cerebri productionem, & continuationem, invitus etiam, fatebitur. Ut reliqua taceam, pro exemplo ſit nunc parvagum nervorum omnium latiùs expenſum; nervus parisvagi, tàm copioſè per univerſum corpus propagatur, ut fere omnes partes ejuſdem ramis gaudeant. Hoc autem proprium eſt etiam omnium nervorum, ut extendantur in ingentem latitudinem, & magnas efficiant membranas, licet truncus nervi ſit ſumme tenuis; omnium enim præcipua ratio eſt in ingentem amplitudinem ſeſe ſemper expandendi. Præterea cum juxta nonnullorum opinionem, nil aliud viſcera ſint, quàm veſicularum, glandularum, & vaſorum aggregatio: glandulæ verò ipſæ ex membranoſis telis ſint complexio, vaſaque omnia membranarum propagatio, & extenſio; monſtrabit hoc tertium caput, quomodo nervi pullulantes, & in membranas innumeras ſeſe expandentes primum telas majores, ſacculorum inſtar producant, puta peritoneum; mox alias ex illis, & alias; donec partium, quas vocamus albas, incipiat conſtructio, & compoſitio; Sic ex peritoneo meſſenterium, omnes viſcerum naturalium membranas, ureteres, exteriores uteri tunicas, & lata ejus ligamenta oriri fatentur Anatomici. Sic etiam cœteræ telæ membranoſæ, in alias ſubdividuntur, quæ in plures mox veſiculas ſe coarctantes, glandulas pariunt, & viſcera, & ulterius magis contractæ, contortæque vaſorum ſeriem conſtant. His per anatomica experimenta, phyſicaſque demonſtrationes probatis, partes ſingulas, quæ oſſa, muſculus, & tendo non ſunt, originem ſuam ex cerebro, meningibus, nervorumque propaginibus deducere concludemus; & jure originis, conſenſus, & ſocietatis ſyſtema diverſum facere ab illo oſſium, tendinum, & muſculorum; qui jure originis, officii, conſenſus, & ſocietatis aliud etiam ſyſtema à præfato omnimodè differens conſtituunt. Quæ ſingula, & ſingulorum motus, motuum variæ inclinationes, & uſus cum ſatis perſpecta fuerint, & cognita, magno erunt in Praxi adjumento difficiles deprehendere morbos, eorum effectus prædicere, & radicitus extirpare volenti.

CAPUT IV.

De Origine motus Solidorum.

HActenus corporis partes ſolidas juxta earum originem, ac diviſionem deſcripſimus. Eas nunc motu exercitas, & in actu impellendi fluida ſcrutabimur. Quamquam cerebrum omnium corporis animati motionum Dominum eſſe, ac Principem certum ſit; cum & cor ipſum per transmiſſam ab illo irradiationem moveatur, nihilominus tamen quoniam videmus regularis; & ordinatæ motionis Inſtrumenta nempe muſculos, transmiſſa licet è Capite neceſſaria irradiatione, ad actum motus pervenire non poſſe; niſi per ſanguinem, cordis etiam irradiatio concurrat, & contra; duos eſſe Principes omnium partium motores, Cerebrum nempe, & cor; probare curabimus. Eo tempore, quo movetur muſculus, nulla fit in pulſu mutatio; ergo nulla & in corde. Quare fluidum à corde transmiſſum, fluidum eſt, quod ad motum concurrit ſine, quo muſculos ſe movere non poſſet; non eſt tamen fluidam motionem ultimò,

ac ritè determinans; quod munus, vel à meningibus, vel à fluido quodam ab iis continua oſcillatione expreſſo præſtatur. At quoniam ſingulas in partes ad regularem motum deſtinatas fluidum ſanguineum, ac fluidum nerveum aſſiduè concurrunt, eò quia aſſiduè pulſant meninges, & cor, à quibus prædicta fluida exprimuntur: motus naturalis, & voluntarii diſcrimen non oritur ex eo, quod dicta liquida in dictas partes aliter influant, quàm ſolent in partes ſubditas voluntatis imperio, verum ex differenti ſtructura partium naturaliter, & ſine voluntatis arbitrio ſeſe moventium, quales cor, diaphragma, inteſtina, & ſphyncteres ſunt, ut in hoc capite ſatis ſuperque monſtrabit.

Motuum omnium Principium, & fons licet cerebrum eſſe videatur, ut ex vulneribus, morbiſque Capitis ſanè colligitur, per eos enim motrices actiones ſummè alterantur; utque ex animi paſſionibus fit; à quibus liquidorum, ſolidorumque omnium motiones ſupra modum turbantur; utque ex aliis multis rationibus, pro hac ſententia certantibus, videre eſt. In hoc tamen capite probare cogimus, quod ſupremum omnes movendi partes imperium, quamvis cerebro datum ſit, immediata tamen Poteſtas partìm ad ipſum ſpectet, partìm ad Cor.

Oſtendemus itaque cor, ob liquidum in partes ſanguineas, atque carnoſas ab eo immediatè expreſſum, particularem ſuper iis poteſtatem, & à cerebro independentem habere. Contra quoque cerebro ob proprium liquidum, & propter originem quam partibus membranoſis præbet præcipuam ſuper iis poteſtatem, tàm jure originis, quàm jure motus, & nutritionis eidem competere crediderim. Et cum duo hæc partium genera à duobus diverſis pendeant motoribus, quod seriò animadvertendum erit, earum altera cum ſuo motore ſyſtema ab altera diverſum conſtituit. Quod verum eſſe primò per nutritionem probabimus; omnes enim Recentiores arbitrantur, quod partes ſanguineæ ſanguine augmentantur, & conſervantur; ſpermaticæ verò, ſive membranoſæ ſucco albo, nerveo, ac nutrititio. Probabimus ſecundo per diverſam morborum naturam, qui hujuſmodi in partibus omninò diverſis generantur. Quandoque enim ſanguineas partes vitiabunt morbi, nil reſpondentes morbis inter albas, & membranoſas partes naſcentibus. Morbi, qui, nerveis, & membranoſis in partibus fiunt, graves, periculoſi, & difficillimæ curationis ſunt, & ferè ſemper capiti conſentientes; & quod ſanè mirum, atque notatu dignum nulla tunc temporis in partibus ſanguineis, in ipſo ſanguine, & in corde apparente mutatione. Porrò vulnera, ulcera, tumores, & alia, partes nerveas, ac membranoſas gravantia difficillimè ſanantur; diverſa à partibus ſanguineis, & carnoſis remedia expoſcunt, in gangrænas facilè deſinunt; & cum longum in tempus protrahuntur; morbi partium nervearum mutantur ſive trahunt ſecum in afflictionem partes carnoſas, vel contra. Quare ſæpè in capitis percuſſionibus, puncturis, atque vulneribus rigores, tremores, vertigines, gravitates, aliaque id generis ad partes membranoſas ſpectantia obſervabimus: abſque eo quod ulla fiat in pulſu, in ſanguine, & in partibus carnoſis mutatio. Sic etiam carnoſas aliquando partes afficient morbi cum membranoſis minimè conſentientes. Quod quidem non fieret, ſi omnibus abſolutè in partibus ſolum cor, vel ſolum cerebrum imperaret. Quamobrem ſicuti hæc, & alia viſcera hinc inde appenſa, & collocata ſunt ad recipiendum varium cordis influxum, ideſt ſanguinem currentem cum tanto, & non alio gradu, ſive momento celeritatis, & impetus, ad ſecretiones varias liquidorum ritè peragendas. Ita muſculi hinc indè variè diſtributi, & appenſi ſunt ad recipiendum varium influxum pro mutu. Ita demum tàm viſcera, quàm moſculi in ſuis quæque locis ordinata, & affixa fuerunt, ad variam irradiationem à cerebro recipiendam. In hoc igitur capite, immediatum cordis imperium tàm occaſione motus, quàm oc-

caſione nutritionis, & conſenſus ſupra partes carnoſas extendi. Illud autem cerebri ſupra membranoſas, & ex iis compacta viſcera. Supremum verò, & univerſale ſuper omnes, ſolius cerebri eſſe, idque non tantum per transmiſſionem fluidi alicujus; quantum per continuatam oſcillationem ſuarum meningum ad ſingulas partes protenſarum concludemus.

CAPUT V.

De comparatione motus cordis, & duræ matris. Vbi de duræ matris ſtructura, elatere, reſiſtentia, impulſu, & poteſtate in ſolida, & fluida corporis animati. Item de membranorum motu ſyſtaltico, & reflexivo.

EGimus jam de animati corporis Machina à ſolido, fluidoque compoſita, cui duos dedimus principales motores, cor ſcilicet, & duram matrem. Nunc quanta iiſdem ſit motoribus Vis, reſiſtentia, & æquilibrium, ſive proportio motus, & reſiſtentiæ inter ipſos, & inter partes, tàm ſolidas, quàm fluidas ſcrutabimur. Necnon num ſit major vis cordis ſupra vim duræ matris, vel contra. Et quoniam recentiores Anatomici, quoties de corde locuti ſunt diligenter expoſuerunt, quanta ſit vis, & reſiſtentia cordis, fluida in circulum promoventis, prout inter cæteros apud *Borrellum* noſtrum videre eſt in aureo tractatu De *Motu Animal.* Nos parum in hoc divagabimur, totum ferè ſermonis noſtri curſum dirigentes ad examinandum alterum majus animati corporis mobile, ſcilicet duram matrem, à cujus motu motum cordis pendere, illique ſubordinatum omninò eſſe, penè auderemus aſſerere. *D. Pacchionus* cum eſſet Medicus ſecundarius in Noſocomio Conſolationis plura ſæpè mecum anatomica experimenta exercebat; tum ſuper animalibus vivis, tum ſuper Hominum cadaveribus, ut ſolidorum corporis animati materiam nobiſcum una illuſtraret, ut ſupra retuli in prolegomenis; factis itaque experimentis quampluribus ſuper cerebro, & dura matre, ſæpè aſſeruit, duram matrem non eſſe Telam membranoſam ſimplicem, ſed ex tribus diverſis fibrarum ordinibus compoſitam, quorum alter ſuper alterum magno artificio extenditur, ac interſecantur adinvicem, horumque ordinum alter in ejus parte convexa, reliqui duo in ejuſdem concava obſervantur. Inſuper in parte interna, ſeu concava, quæ directè cerebrum tangit, & cerebellum, quoſdam obtinuit dura meninx lacertos fibroſos; ac valdè fortes, & ſolidos, qui varias illius in partes expanduntur, præcipuè in latera, & in partem anteriorem, & poſteriorem falcis meſſoriæ: omneſque Fibrarum ordines deſinunt in ſeptis, quæ falx gignit, præcipuè in illis, quæ cerebrum à cerebello dividunt, & aliis majoribus, quæ cerebrum bifariam ſecant. Tota hæc Fibrarum, & lacertorum ſeries valdè differt ab ea brutorum, in quibus difficilius etiam deprehenditur. Hominum enim cerebrum ſupra cætera penè animalia, habita partium proportione maximum, & amplum; præ illis quoque tam rata, & evidentis Fibrarum, lacertorumque duræ meningis indigebat compage, ob varias & multiplices ſenſationes, quæ in ipſo præ Brutis debebant abſolvi. Nec aliquis objiciat; quod *DD. Villis*, & *Majeuv* prædictas in dura matre fibras primi oſtenderint; ac proinde quod hæc aſſertio utilis certè, & corporum diſſectionibus comprobata nova non ſit, nec multum conſideranda. Nam quicumque *Villis*, & *Majeuv* Opera legerit, videbit ſanè prædictas Fibras ab iis detectas fuiſſe, at neque Fibrarum, neque lacertorum originem, progreſſumque oſtendi, & declarari, prout præfatus noſter amicus quàm citò publicæ luci exponet. Et nos etiam quamprimum publicæ dabimus cum figuris lacertos fibraſque varias meningis duræ matris ad vivũ exprimentibus; necnon innumera experimenta terebrationis vertebrarum ſpinæ in animalibus vivis, & varia infuſione liquidorum per ſiringam in cavitatem ſpinalis medullæ, ut indè notentur effectus, qui naſcentur à

vel-

vellicatis meningibus ſpinalis medullæ per dictos liquores acres, dulces, ſpirituoſos, acidos, &c. per quæ ſyſtema noſtrum de ſolidis magis confirmetur.

Conſideratis itaque in dura matre particulari hac fibrarum, lacertorumque ſtructura, quæ tota, uti cordis fibræ, ad conſtringendum, exprimendumque facta videtur, nec non ejus ſinubus, cavitatibus, & modo, quo cerebrum amplectatur, ac ſtringit: proinde ſequitur, quod ipſa jure quodam dici poteſt cor cerebri villis membranoſis compoſitum, qui villi cum criſpantur, & contrahuntur, totum id, quod poſitum eſt eis ad contactum, exprimunt, atque conſtringunt; ac propterea cerebri cor eam vocabimus potiùs, quàm diaphragma cum *D. Majeuv*, ſicuti refert idem *cap.* 4. *de Spir. animal.* Quod autem nos movet, ut eam cor cerebri nominemus, præter allatas ejus ſtructuræ conſiderationes. Præ cœteris eſt continuus ille, fortiſque motus ſyſtoles, ac diaſtoles, qui nudis etiam oculis, & ſatis evidenter in ea conſpicitur, deque ipſius mechanica, & analogia cum motu cordis pluribus, validiſque rationibus, & experimentis ſuo tempore differemus. Qui tamen velit hac de re certior fieri, partem anteriorem cranii in puero recens nato inſpiciat, atque conſideret, ejus enim oſſa, cum maxime mollia ſint, applicata ſuper eis vola manus vehementem, ac ordinatum ſyſtolis atque diaſtolis motum ibidem, qui à dura matre ſubſiſtente excitatur, obſervabit. Summa tamen cum admiratione elapſis annis hujuſmodi pulſationem nos vidimus in puero hydrocephalo laborante recens nato, in vinea ad portam Latinam in Celiolo, nunc S. Jo: ante Portam Latinam, quo loci dicunt fuiſſe templum Honoris, & Virtutis à Marcello erectum tempore belli Gallici. Quo puero viſo ſtatim ſuſpicari cœpimus, quod dura mater fortes eos, atque ordinatos motus, non efficeret per arterias, quæ in ipſa diſſeminatæ ſunt, verum per ſuam præcipuam texturam, quæ cum textura cordis æmulatione contendit. Nam examinato præfato triplici ordine fibrarum duræ meninges humanæ diu maceratæ in aqua, earumque varia inter ſe prope ſepta interſecatione, totam hanc fibrarum vim ad conſtringendum ſe, ac criſpandum (uti cordis triplicis ordinis fibræ) factam eſſe, oſcillationemque hanc ad longinqua quæque ſpatia propagandam eſſe fatebimur. Quicumque autem clarius Syſtolen, ac Diaſtolen duræ Matris per totam ejus ſubſtantiam optat percipere, obſervet, quæſo, capitis vulnera, quæ cum fractura cranii ad cerebrum penetrant, quemadmodum, & nos in pluribus Italiæ Noſocomiis obſervavimus; & videbit univerſam duræ matris molem à vulnere detectam undequaque pulſare æqualiter, ac fortiter, non verò in iis ramulis atque ſulcis tantum, qui à parvis arteriis per eam diſſeminatis excavantur; quod non contingeret, ſi duræ matris motus à parvis illis penderet arteriis. Et ſi vulneri motus convulſivi ſuperveniant, in hoc caſu inexplicabile dictu quàm fortis & evidens per totam duræ matris molem pulſatio appareat ſuis ritè intervallis, ſpatiiſque diſtincta, ut revera cor pulſans videre crederideris, prout elapſis annis Doctiſſimus, & Amiciſſimus noſter *D. Matthæus Palillius* nobiſcum una inſpexit in homine capitis vulnus habente, qui decumbebat ad Templum Bellonæ, nunc domus eſt Monialium S. Franciſcæ Romanæ ad radices Capitoli ex parte, quæ reſpicit Domum Profeſſam Societatis Jeſu. Nec non in vetula vulnerata ad Oratorium Divi Marcelli Via Quirinali, quæ reſpicit Flaminiam. Et quia neceſſitudo, quæ inter nos, eumdemque *D. Palillium* virum integrum, optimumque interceſſit, ſummoperè ſemper crevit, ex quo ipſum Papiæ, ubi erat Medicus, cognovi, varias fecimus unà experientias ſuper animalibus, variaſque obſervationes ſuper vulneratis in capite, ut certò perciperemus duræ matris ſtructuram, uſum, elaterem, ac poteſtatem ſupra ſolida, & fluida corporis; atque etiam ut ſcrutaremur naturam morborum in ſolidis, de quibus frequentia inter nos erant colloquia.

Sed,

Sed, ut evidentiùs hos duræ matris ità ordinatos motus deprehenderem, plura feci ſuper ovibus recens natis experimenta, illarum cranium ſubtiliſſimo cultro attollens, ubi non ſolum ordinatam, atque continuam ſeriem pulſationum ſpectabam in dura matre; Sed etiam diverſimodè illam acubus tenuiſſimis pungendo, acreſque liquores in eam inſtillando, utiliſſimas inde obſervationes deducebam, quarum plures idem *D. Palillius* elapſis menſibus mecum perſpexit. Si dura mater à dextera pungeretur, in omnibus ferè partibus convulſivi motus excitabantur, in ea præcipuè vehementiſſimi, in qua ipſa pungebatur: Sic etiam ſi pungeretur à leva. Generaliter tamen labefactato poſt puncturam meningis tono, confuſio incredibilis in partibus omnibus infernis tàm ſentientibus quàm ſe moventibus naſcebatur, primò quidem in capite, deinde in reliquis. Alia quamplurima experimenta in hujuſmodi Animalibus fecimus (valdè enim ad id accommodata ſunt, cum eorum crania tenerrima omninò ſint, facileque cultro attolluntur, pauca ſanguinis affuſione ſuccedente, cum pauca etiam Animalis moleſtia; in grandioribus duriori cranio præditis facta terebratione melius peragentur experimenta infuſionis liquorum puncturæ acuum, &c.) duram Matrem pungendo ferro, tum ſimplici, tùm candenti, ut clariùs perciperemus ejus vim, & imperium, quod ſuper omnes partes, ac penè ſuper ipſum cor habet, prout alibi dicemus. Ex hujuſmodi obſervationibus conſequenter deduximus, quod ſicuti dura mater cranio ſuſpenſa cerebrum peculiari ſuarum fibrarum artificio amplectitur, ſtringitque, & in duas æquales partes ipſum dividit; Sic etiam credimus, quod hæc diviſio in cerebro ipſo non deſinit, ſed per totum quoque corpus continuata ſit. Et ex hoc fortaſſe principio oriuntur celebres illi partium conſenſus è directo, toties ab *Hippocrate* memorati. Indè etiam Paralyſes, dimidium corporis dimidium vultus tam exactè occupantes, ut aliquandò dimidiumque cranii tantummodò occupent. Inde demum convulſiones, quæ in hominibus graviter capite vulneratis excitantur in corporis partibus, quæ rectè vulneri reſpondent. De hoc autem plura dicemus in ſequentibus capitibus, ubi de conſenſu partium tractabitur: Examinata in opere magno duræ matris ſtructura, variiſque obſervationibus, & experimentis ſuper ea expoſitis; veluti per quæſita procedemus in inveſtigando & explicando; quis è duobus motibus cordis nempè, ac duræ matris fortior ſit, majoriſque reſiſtentiæ, nec non uter eorum ſit altero præpotentior. Et inſuper quà mechanicè dura mater moveatur: Unde ſuum habeat impulſum, & quem ad finem tàm regularem Syſtoles, ac diaſtoles motionem proſequatur. Ulterius an duræ matris ſyſtalticus motus jure originis, conſenſus, & continuationis propagetur quoque per partes membranoſas ad viſcera, glandulas, veſicas; ſimileſque partes, à membranis, ac per conſequens à dura, piaque meninge originem ducentes. Et ſi propagatur, ulterius inquirendum, quam ob cauſam ſingulæ hujuſmodi partes occultè ſyſtolizant, ac, ut ita dicam, diaſtolizant; aliaque id genus plura perquirentur, quæ ad æquilibrium, & proportionem inter hos duos motus, & ſua principia moventia pertinebunt; additis, ac demonſtratis etiam effectibus, inde naſcentibus, & præceptis, quæ pro Diagnoſtica, Prognoſtica, & Curativa morborum deduci poterunt.

Quoad primum variis duræ meningis adhæſionibus cum cranio, & cerebro explicatis, diſtinctoque ipſius motu innaturalem, atque morboſum; naturalem dicemus, illam ejus regularem ſyſtoles, ac diaſtoles functionem, ſive oſcillationem conſtrictoriam, per quam fluidum nerveum exprimit, & in fibras cerebri medullares inſinuat. Morboſum verò dicemus eſſe, cum violentas ob cauſas turbata ſuarum partium ſtructura, e latere, & reſiſtentia, pro regularibus & ordinatis motibus irregulares, atque violentos producit; horumque irregularis erit, ac turbatus,

tus, & hinc maniæ, deliria, vigiliæ, & dolores capitis, vertigines, Epilepſiæ, debilitates, torpores, melancholiæ, & his ſimilia naſcentur; quæ omnia produci potiùs à ſolidis, & præcipuè à vitio duræ matris, quæ ſolidorum membraneorum primaria origo, & fons eſt, quàm à mille ſomniatis, & fictis fluidorum vitiis demonſtrabimus. Eam proinde ſequemur ſententiam, quod ſcilicet duræ matris motus motu cordis ferè præpotentior ſit, atque eo forſan vehementior, quo per obſervationem morborum, ac ſymptomatum partes hujuſmodi occupantium, aliaſque experiundi vias clarè conſtabit.

Et primò quidem vulnera cordis mortalia ſunt, non quia cor vulneratum eſt uti pars, & membrum vitalia principia producens, ſed uti pars, quæ debebat fluida vitalia in girum impellere: diſſoluta enim vaſorum, cavitatumque cordis textura, quæ recipere, & expellere fluida, vitalia debet, conſequenter ceſſare etiam debet in ipſis fluidis motus ac proinde vita. Itaque cordis vulnera, ut morbi lethales ſunt, non tantum ob cordis præſtantiam, quantum ob fluida, quæ debent ab ipſo impelli, quæque noſtrum eſſe vitale, ac nutrititium conſtituunt: contra verò cum dura mater vel puncta, vel vulnerata ſit, ſive inflammata, aut alio modo læſa, accidentia, quæ exinde fiunt, ab accidentibus cordis ſunt valde diverſa, nam & ſolidi vitio magis fiunt, quàm fluidi, & eorum læſio tota conſiſtit in impetu, vi magna, agitatione, irritationeque; ſicuti ſunt convulſiones, motus convulſivi, deliria, jactationes, &c. quas affectiones non videtur veriſimile, ut poſſit producere fluidum nerveum acidum, vel imaginariis imbutum particulis, ſed peculiares eſſe ipſius ſolidi. Nam dura mater ratione ſuæ ſtructuræ cum tota ſit in naturæ ſtatu, vis elater, impetus, tenſio, & niſus, in morboſo quoque talis eſſe debebit: ſed cum gradibus virium, & activitatis tanto ſuperioribus, quanto morbus erit vehementior. Quodque de cerebri meningibus dicimus, idem quoque de nervorum meningibus ſupponimus, quibus punctis, vel aliter affectis paſſiones penè ſuperioribus ſimiles oriuntur: quod variè punctis, reſectis, affectiſque vivorum animalium nervis curioſè obſervavi; taliſque viget in nervorum meningibus tenſio, & vis, ut iis forbice reſectis, tanta celeritate reſecti, fines contrahuntur, & occultantur inter muſculos vivi animalis, ut vix credatur; cogita ergò quid fieri debet de meninge intra cranium. Plures autem cerebri, nervorumque quoad ſenſum & motum affectiones à varia meningum læſione, varioque eorum ſtatu pendere ab experimentis circa eas in animalibus vivis à me factis, & ab obſervatione ſymptomatum in morbis capitis mihi eſt comprobatum.

Canem moloſſum vivum debitè ligavi cum amico meo *D. Palillio*, Viro ſincero, & moribus verò Romanis prædito. Separavi diligenter cutem & muſculos dorſales prope dorſi vertebras: denudata una ex vertebris, terebravi eam maxima cum diligentia quouſque terebrando perveni ad cavitatem ſpinalis medullæ ſuis meningibus involutæ. Hoc facto ſolvimus canem ut videremus, an poſſet incedere; incedebat itaque, ut prius, ſaltabat, ac bene ſe movebat. Denuò itaque ipſum ligavimus, ſed tali modo, ut libere moveri ſe poſſet hinc inde poſt experimenta, quæ meditabamur. Foramen terebrationis in vertebra erat tantæ capacitatis, ut ſiringæ foramen intrudi commodè poſſet. Puncta per acum meninge ſpinalis medullæ in loco terebrato, canis ſtatìm, fortiter, ac per totum convellebatur; deinde paulo poſt quieſcebat. Siringato ſpiritu vini tepido velocius reſpirabat, leviter veluti horrebat per totum, ac veluti paulo poſt ſomno corripiebatur. At quando in majori copia liquor hic injiciebatur tepidus, reſpirabat, & tremebat fortiùs, ſed cum hilaritate.

Poſt duas horas, ſiringatione injiciebamus guttas aliquot ſpiritus nitri ſoluti cum pauca aqua, tremebat veſtementius, ejulabat, torquebatur; ſtupore primò corripiebatur, deinde motibus convulſivis mo-

do in partibus ſuperioribus, modo in inferioribus, prout acidus liquor, modo partes ſuperiores ſpinalis medullæ magis vel minus alluebat, ac vellicabat. Comedit interea fruſtula panis ea nocte, & mane ſequenti ſtupidus videbatur, ſed magis expeditos motus peragebat parte poſteriori, quam anterioriri corporis. Mane igitur ſiringa injecimus ſpiritum nitri purum in majore copia. Statim horrendi ululatus, ventris intumeſcentia, aliquando vomitus, aliquando ſpuma ex ore, motus convulſivi ingentes, lamentatio, & ululatus magnus: factis aliis ſiringationibus debita ſemper, ſed pauca cum dicti liquoris quantitate, creſcentibus ſenſim convulſionibus derepente obiit & rigidus ſtatim evaſit veluti truncus.

In aliis canibus terebravimus vertebras colli. In aliis vertebras ultimas verſus os ſacrum, & varia pro ſiringatione liquorum modo ſpirituoſorum, modo aerium, & acidorum varia ſubnaſcebantur accidentia tremoris, convulſionis, paralyſis, &c. modo in partibus circa caput, & pectus: modo in partibus circa viſcera naturalia. In catulo terebrato in vertebra tertia colli, ſiringatione decocti vitrioli in ſpinalem medullam, eoque injecto valde calido, ne dicam fervido, ſtatim periit convulſus. In pecude muſculum coxæ diligenter cum eodem Domino *Palillio*, reliquis vicinis ſeparavi muſculis, pauca tantum non ſeparata ejuſdem portione, per quam poſſit vicinis adhærere: abſciſſis hinc inde tendinibus hujus muſculi, eoque leni contactu adhærente muſculo vicino, obſervavi ſeparatum muſculum, licet abſciſſi ſint tendines obſcurè moveri, contrahi, ſuas fibras criſpari ſe, oſcillare, ſed obſcure. En quomodo per elaterem proprium, per vim in fibris elaſticam innatam moventur muſculi? Id etiam tentari poterit, in Anate viva, aliiſque volatilibus, vel quadrupedibus.

Factis itaque variis terebrationibus in vertebris ſpinalis medullæ canis, ſuis, leporis, pecudis, &c. obſervavimus quod ſpirituoſa, & leviter aromatica, licet levem tremorem pariant ſtatim poſt ſiringationem, paulo tamen poſt animal hilariter magiſque vividè ſe gerit; An inſtilatis acidis liquoribus ſtatim tremores, convulſiones, ululatus, tumores abdominis, vomitus, ſtupores, paralyſes, ad motum impotentiæ, urinæ, aut fœcum copioſæ excretiones, aliquando totales eorum ſuppreſſiones, & hiſce ſimilia pro varietate læſionis, & punctionis meningum ſpinalis medullæ oriuntur. Quod unuſquiſque exquiri poterit, & ſi terebrationem in cranio feceris, quamplura hiſce ſimilia per variam liquorum in meninges cerebri infuſionem ac ſiringationem incredibili cum voluptate obſervabis.

Cum igitur moveatur cor per irriditationem, & influſſum, à capite, in illud per nervos mediante fluido nerveo, vel ſolidi meningum oſcillatione, nullo vel ſi mavis pauco interveniente fluido tranſmiſſum. Si dura, aut pia meninx, vel partes, quæ ab ipſis dücunt originem, vehementibus gravibuſque morbis laborent, neceſſe etiam eſt, ut cor, uti earum elateri, influxui, & poteſtati ſubordinatum in eamdem quoque afflictionem trahatur, ejuſdemque indicia in pulſu oſtendat. Pulſus ſerrinus, ac durus ſemper indicat vitium in partibus membranoſis, ac nerveis, valdè autem periculoſus erit, ſi cum periculoſis conjugatur accidentibus: in doloribus capitis vehementibus, & doloribus aliarum partium membranoſarum pulſus fiunt parvi, & pene imperceptibiles, qui Medicum nec terreant, nam familiares ſunt parvi pulſus in talibus doloribus. In pluribus Ægris pleuritide laborantibus obſervavi ſæpe pulſum manus poſitæ à latere partis affectæ, ſemper ferè eſſe parvum & exiguum, ut nuper vidi in duobus ægris prope Collegium Anglorum, non longe à Palatio, & Foro Farneſiorum. In rigore febrium, pulſus contrahi quotidie obſervamus; in variis Capitis morbis, & variis animi operationibus, quæ in cerebro fiunt, variè quoque omnibus momentis alterari pulſum conſpicimus. Quæ ſingula

la meningum ſupra cor imperium clarè oſtendunt. At contra alterato motu cordis, non ſemper in conſenſum trahitur caput, ut in febribus videre eſt quamplurimis, ſimilibuſque morbis.

Neque temporis, qua premor, anguſtia patitur, ut longior ſim in probando per variorum accidentium in morbis obſervatorum examen, duræ matris magnam eſſe vim, & penè incredibilem elaterem; ejuſdemque ſupra fluida, quæ cor impellit, & ſupra cor ipſum ſummum eſſe imperium; cum hæc opportuniori tempore certius probata habebuntur. Inde oriuntur morbi penè admirandi ob varias animi, & imaginationis affectiones; Paralyſes univerſales vitio affectionis hyſtericæ, relate a *Boile de Utilitate Phil. Nat. fol. m.* 154. Tympanitides univerſales ob vulnus partium nervoſarum ex Domino *Willis tom.* 2. *fol.m.* 145. aliique generis affectus, qui ſolidorum ſupra fluida ingentem poteſtatem oſtendunt.

Præterea, ut cor majori promptitudine, & facilitate movere ſe poſſit, ac reſiſtentiam tot ſolidorum ſuperare per quot ſanguinem circumire facit, multa concurrunt, quæ hujuſmodi motum adjuvant, facilemque reddant: ea ſunt aeris preſſio continua in pulmonibus, qui ſua circumpulſione ſanguinis curſum ſummoperè promovent, & ita incredibiliter adjuvant cor, ut exigua ferè vi poſſit ſanguinem è ſuis ſinubus ad remota quæque ſpatia prolicere. Facilem quoque reddunt figura vaſorum conica: venarum valvulæ; continua muſculorum contractio in motibus quotidianis, aliæque plures cauſæ ab *Harveo*, *Borrello*; *Cole*, *Bellino*, reliquiſque Sriptoribus recenſitæ. Quæ omnia cordis motionem adjuvantia cum duræ matri deficiant, dum ipſa fluidum nerveum per fiſtulas cerebri exprimit, & in omnes corporis partes propellit fortiter, ac promovet, proindè certò ſequitur, quod ea majores debet ſuperare reſiſtentias, quàm ipſum cor, & conſequenter, quod major ſit impetus, elater, & vis duræ matris, quàm cordis. Accedit ad hoc, quod vires, & elater meningis occupantur in comprimendo conſtringendoque ſolido, nempè cerebro: cordis verò in fluido exprimendo nempè ſanguine: adeoque majores reſiſtentiæ ſuperandæ ſunt meningi quàm cordi, unde major vis illi, quam huic tribuenda. At cum hujuſmodi argumenta penitùs nova ſint, & ſupra vulgarem Medicorum captum; non audemus hìc deciſivam ſententiam favore duræ matris, potiùs quàm cordis proferre; eam tamen proferendam ſuo tempore reſervamus, cum maturius à ratione, & experientia conſilium ſuſceperimus.

Gradatìm mox duræ matris motum, deinde motus cauſam, tertio finem, ad quem fuit ordinatus, atque inſtitutus examinabimus. Conſiderata mirabili, duræ matris ſtructura ſuperius breviter indicata, æquo nos animo ſentire non poſſumus vulgarem *Anatomicorum* opinionem putantium duram matrem non in alium finem factam eſſe; quàm ut cerebrum regat, & ab externis defendat injuris, nàm cum huic obeundo muneri ſolidum craſſumque os cranii ſufficiat: eam nobilioribus, magiſque neceſſariis deſtinatam eſſe uſibus aperiemus.

Pulſat itaque dura mater alternis ſyſtoles, & diaſtoles ictibus. Et quoniam cor in tantum movetur in quantum à cerebro tranſmiſſum influxum excipit, problema poſſemus hìc novum quidem, ſed audax proponere, num ſcilicet ſyſtoles, & diaſtoles motus, quem habet cor à ſyſtole ac diaſtole duræ matris pendeat; an verò aliam ob cauſam in ipſo corde exiſtentem peragatur. Audax, inquam, eſt hoc Problema, ſed quia multum à probabilitate non diſtat, alibi de eo latè tractabimus.

Ut benè dura mater moveri poſſet; à ſtabili fixoque termino pendere, atque eidem inhærere debebat, quemadmodum muſculi oſſibus, cor per ſuum ligamentum mediaſtino, &c. Annexa igitur eſt dura mater per Fibras innumera, quas à ſe mittit parti ſuperiori cranii, hoc eſt ſuturis, quæ in ejuſdem cranii ſuprema parte obſervantur; hæ Fibræ ſuturas ſuperantes membranam pericranium dictam produ-

cunt, quæ cum dura matre una eademque continuatio eſt. Nec tantum ſuturis adhæret, verum etiam hinc inde variis in locis leniter alligatur cranio per peculiaria quædam filula, quæ è convexa ſui parte enaſcuntur, cranioque inſeruntur. Hoc modo dura mater baſi ſolidæ Cranii annexa, elateris ad inſtar, nunc ſeſe contrahens, nunc relaxans regulares ſyſtoles, ac diaſtoles motus in cerebro perpetuat. Hi motus fiunt in ipſo penè momento, ac tempore, quo fiunt motus cordis, in vulneratis enim capite, in quibus dura mater detecta apparebat, admota cordi Patientis dextera, obſervabam ipſo eodem tempore, quo cor ad manum pulſabat, pulſare quoque duram matrem in cerebro; nec ullum temporis intervallum potuimus inter utriuſque pulſationem agnoſcere: Sed hæc melius vivis ſectionibus,& experimentis circa animalia illuſtranda. Præterea dura mater cerebrum dividit binas in partes, dexteram, & ſiniſtram, & dividendo ſinus varios efformat, per quos ſanguinem recipit à circulationibus refluum. Qui duræ matris motum in animalibus vivis ſcrutabitur, obſervabit eam dum ſyſtolizat, ac diaſtolizat, tota ſua mole eodem tempore ſyſtolizare, ac diaſtolizare, non verò per partes ad partes. Atque inde ut ad inveniendam cauſam motus duræ matris deſcendamus: Communiter putant omnes eam pulſare ob arterias, quæ per ipſam propagantur. Alii credunt id fieri à nervis ad eam forſan recurrentibus. Demum probabilius mihi videtur pulſationem illam pendere à peculiari ſuarum partium conſtructione, & admirabili elatere in ſuis Fibris repoſito, nec non peculiari æquilibrio fluidorum per eam circulantium cum dictis ejus elaſtici fibrillis.

Arteriæ, quæ per duram matrem diſtributæ obſervantur, ſunt duo vel tres ramuli à dextera, totidemque à leva illius parte, earumque curſus in dura matre exſiccata facillimè etiam dignoſcitur. Illarum origo ab inferioribus ejus lateribus eſt, parvique rami ſurſum aſcendentes in medio ejus ſegmento, qua prope adnectitur cranio, deſinunt. Fortis illa, & univerſalis duræ matris pulſatio, quæ in vivis animalibus conſpicitur, in pueris recens natis, & in capite vulneratis impoſſibile eſt, ut pendere poſſit à minimis illis arteriis leviter pulſantibus,neque pulſatio univerſalis eſſet, ſed tantùm in illis parvis ſulcis, quos arteriæ per duram matrem progredientes producunt: Quare cauſa pulſus duræ matris in tota ejus mole, & propria ejus ſubſtantia eſt, nec ab extra quæſita.

Quod motus ille à nervis dependeat, qui à cerebro, vel à ſpinali medulla prodeuntes, in duræ matris ſubſtantiam recurrant, falſum etiam eſt; nam iſti nervi recurrentes à nemine hactenus viſi ſunt, & à nemine deſcripti.

Conſiderata igitur mirabili textura ordinum Fibrarum, & Lacertorum in dura matre noviſſimè expoſitorum; fateri proinde debemus, quod prædictæ partes ob particularem elaterem, nexumque,cordis nexui penè conſimilem continuò criſpentur, & ad perpetuam contractionem nitantur, ea ratione, qua videmus Horologium ſine ullo liquidi impulſu, ſed tantùm ob particularem rotarum, fuſorum, elateris, aliarumque partium ſolidarum conſtructionem rectos, ordinatoſque motus abſolvere, & perpetuare. Ita in humano corpore, excitato ſemel à partibus prolificis ſpermatis elaſtico motu in ſolidis, & fluidis fœtus, ob æquilibrium, quod fluida inter & ſolida intercedit, nec non ob continuum occurſum fluidorum in ſolida, & ſolidorum in fluida, niſum,conatumque ſuum ſemel incœptum dictus elater præfatis in partibus perpetuat: maximè verò in ſolidis majori reſiſtentia præditis, & à quibus moventur fluida, & omnium maximè in iis ſolidis, quæ peculiari compage ad perpetuandum elaterem, eumque aliis imprimendum prædita ſunt, ſicuti eſt cor, & dura meninx. Et quoniam ab æquilibrio, & proportione motùs dictarum partium perpetuario elateris in majoribus (corde inquam, & meninge dura) pendet, mutato, vel aliter affecto æquilibrio,

mu-

mutatur, afficiturque elater. Multum quoque conferet ad inveſtigandam cauſam motus duræ matris, fluidi nervei motum conſiderare. Fluidum hoc perpetua duræ matris circumpulſione per nervos expreſſum ád partes, à partibus ad cerebrum per refluentia vaſa non redit, uti facit ſanguis per venas ad cor, ſed in iis remanet, diſperditur, & hoſpitatur, qua mora non folùm vigorem, tonum, & elaterem in eis producere credibile eſt, ſed occultam quamdam ad ſyſtolem, & diaſtolem inclinationē, promptiſſimamque ad ſe movendum facilitatem. Et quoniam dura mater cum partibus mobilibus ſupradictis una eademque continuatio eſt; hujus continuationis cauſa fieri poteſt, ut veluti undulando, motus partium occulti, ſyſtaltici, ſive ſucceſſivi reflectantur: ac veluti reſiliant in duram matrem, ab ac denuò in eas continuam hujuſmodi motus fluctuationem; nec non ob æquilibrium ſive proportionem motus ſucceſſivi à dura matre ad partes, & reflexivi ab iſtis ad illam, continuus contractionis niſus, & elater in dura matre naſcántur, abſque eo quod huic actioni multum contribuant duræ matris arteriæ, aut nervi ad ipſam recurrentes, ut multi credunt. Et hac de cauſa, ob mutatum ſcilicet æquilibrium inter motum reflexivum in partibus ſupradictis ſæpe contingit, ut motus convulſivi in partibus excitati ſenſim deſinant in caput: quandoque verò à capite incipientes propagantur in partes. Ita certe Æger a *Galeno* relatus, à pollice pedis epilepticum inſultum incipere ſibi & excitari aſſerebat.

Poſtquam rationibus, & experimentis cauſa motus duræ matris firmata fuerit, finem ad quem motus iſte ordinatus eſt, perquiremus. Neminem latet, quod arteriæ cervicales; & carothides cum ad corticales cerebri glandulas, poſt infinitas penè ramificationes perveniunt, ſint adeò exiles, parvæ, motuque deſtitutæ, ut vix conſpiciantur; glandulæ minimæ corticales cerebri, more aliarum corporis glandularum deſtinatæ ſunt ſeparando fluido nerveo à ſanguine, & inde ad partes per excretoria vaſa deducendo, omnia vaſa excretoria glandularum corticalium ſimul juncta, medullarem cerebri partem formant; idemque cerebrum in varios ramos ſe dividens, & expandens tum intus, tum extra caput, per medullam ſpinalem producit nervos, qui fluidi nervei jam filtrati canales ſunt. Igitur qui cerebri Anatomen callet, optimè noverit, quod momentum celeritatis, & impetus, quo fluit in minimis meandris glandularum corticálium, adeò inſenſibile ſit, tantillaque vi præditum, ut minimum conferre poſſit ad impellendum quocumque impetu fluidum nerveum jam ſeparatum, & à vaſis excretoriis combibitum. Contra verò cum dicti fluidi in nervis, & partibus motus velociſſimus ſit, atque adinſtar radiorum lucis momentaneus; hujus fluidi motorem, & compreſſorem exquirere, ac explorare tenemur. Illam videlicet partem, in cujus poteſtate eſt, per viſcera atque per membra tantum fluidi inferius traſmittere, quantum naturæ, & æquilibrii leges requirunt; & quantum voluntatis imperium atque partium neceſſitas poſtulant.

Munus itaque hujuſmodi, ob ſtructuram, & ſitum, variamque inſinuationem, & complicationem, nec non progreſſum, & ſoliditatem meningum, eis, & præcipuè duræ matri jure meritoque tribuendum. Sicuti enim cor inſtar machinæ compreſſoriæ exprimit, & ad remotas partes juxta ſingularum neceſſitatem cum debito celeritatis momento propellit ſanguinem. Ita dura mater, alterum quaſi cor ſolidum validumque & per cerebri ſubſtantiam intus foriſque miro artificio propagata ad inſtar fortiſſimi elateris, & compreſſoriæ machinæ, à glandulis corticalibus fluidum nerveum continuò exprimit, & in medullares cerebri partes inſinuando impreſſo velociſſimo motu, ictu oculi omnes in partes tranſmittit. Quare homines prout duram matrem ſortiti ſunt, valido, vel debili præditam elatere, magis, vel minus reſiſtentem: ab hoc ejus vario in ſingulis motu, fluidum nerveum majori vel mino-

ri

ri cum impetu exprimitur, & ad partes propellitur: hacque de cauſa infinitæ, ac ſingulis peculiares naſcuntur in hominibus quoad ſenſum, & motum proprietates, & quoad reliquas etiam Naturæ functiones, ipſorumque temperamenta.

Præterea, cum proprium cerebri, meningum, & nervorum officium ſit, eſſe inſtrumenta ſenſus, & motus non tantum ob fluidum nerveum ab eis ſeparatum, delatumque per partes, quantum ob eorum raram, & particularem texturam, cujus cauſas variè ſe dividentes & expandentes, producunt viſcera, omneſque partes, telis membranoſis compoſitas. Et cum actio ſenſus, & motus in incredibili, atque promptiſſima celeritate conſiſtat, iſta celeritas nunquam obtineretur, niſi fluidum nerveum ſive ſpiritus animales per quos, veluti per mediatores Animus impreſſiones corporis recipit, ſubtiles adinſtar radiorum lucis eſſent, ac tenues: cujus ſubtilitatis cauſa, ne continuas in partibus confuſiones moverent, Natura eos ſolido, molli, cavo, & appropriato concluſit, quod ordinatis ſyſtoles ac diaſtoles ictibus moverentur, eademque motionis regulam in fluido, quod in ſinu habet, imprimeret. Solidum hoc meninges ſunt, quæ à magna cerebri mole ad omnes uſque minimas corporis partes nervos comitantur, ac proinde medulla cerebri in duabus quaſi vaginis clauſa ſemper apparet in longa nervorum propagatione.

Addita igitur ſubtilitati, ac velocitati fluidi nervei, impreſione continua, quam illi duæ meninges ſuas perpetua ſyſtole, atque diaſtole impertiunt, ab hac duorum motuum mixtione, tertius oritur motus velociſſimus certè, ſed ordinatus. Et ita illa ipſa ſyſtole, ac diaſtole quæ continuo in meningibus viget, ſenſim per nervos propagatur in omnes partes, quas membranoſas vocamus; eaſque hujuſmodi perpetuo motu ſyſtaltico præditas quoque eſſe probabiliter credendum.

Qua occaſione in medium produci poſſet poſtulatum, ſive quæſitum utile quidem, ſed valdè obſcurum; an ſcilicet eodem tempore, quo ſyſtolizat, & diaſtolizat dura meninx, ſyſtolizent quoque & diaſtolizent reliquæ partes, quæ ab ea originem ducunt, eidemque ſubordinantur? an verò differenti tempore, ut contingit in corde, cum appenſis eidem arteriis. Qua de re omninò certè nova, & abſtruſa, integrum perfectumque judicium ferre ante non poſſumus, niſi ratione, & experientia maturè conſultis.

Porrò ex vario duræ matris tono, robore, ac vigore, variè dirigi fluidorum curſum in ſubiectis partibus; & variè etiam oſcillare ſolida ipſa, quotidiana morborum obſervatione in Noſocomiis unuſquiſque certior reddi poteſt. Quare dum caput laborat vel vulnere, vel dolore, vel torpore, ſtatim animum adhibe ad mutationes, quæ in inferioribus partibus ſuccedunt. Sic prope Templum Telluris, nunc S. Pantaleonis in Suburra intra Carinas, edificatum in area domus Caſſij; cognovi Vetulam ſeptuagenariam diro aſthmate cum tuſſi continua laborantem: hæc quoties ambabus manibus fortiter comprimebat verticem capitis, toties ceſſabant ſtatim, pro tempore, quo durabat compreſſio, & aſthma, & tuſſis catharroſa, ſtatim verò ac manus auferebat, iidem morbi denuo redibant, & ſi pluries in die id faciebat, pluries in die eadem ſuccedebant. An forſan ea forti manuum compreſsione præmitur, roboraturque pericranium, & ſucceſsive dura mater ejuſdem origo? qua ratione addito robore, & tono duræ matri, melius diriguntur liquidorum motus in partibus inferioribus, ſicque ſtatim aſthma, tuſsiſque ceſſant; alia probabilior ratio reddi certè non poteſt.

Quæ cum vera ſint, non ſunt profectò irridendi veteres, quando in variis id generis morbis adhibent, applicantque capiti cerata roborantia, fluxiones cohibentia, & refrænantia, ut ipſi ajunt, humorum ad inferiora affluxum: nam ob rationem à nobis ſupra allatam, roborato pericranio per hujuſmodi externa, ſucceſsive roboratur dura mater, cujus eſt propagatio; unde morbus miteſcat neceſſe eſt:

nam

nam ſicuti læſis muſculis temporalibus fiunt vulnera lethalia, communicata mediante pericranio duræ matri læſione; ita ſi communicatur affectio, communicari etiam debet effectus exterius applicatorum remediorum. Hoc vidi in Sene ſexagenario ad Templum Carmentæ, nunc S. Catharinæ ſub rupe Tarpeja; qui fluxionibus oculorum obnoxius, appoſitis ceratis roborantibus in ſuperiori parte frontis, ſtatim liberatur.

Hiſce obſervationibus affinis eſt ea, quam feci in quadragenario capite vulnerato. Decumbit hic prope Templum Veneris Victricis, nunc S.Mariæ in cripta picta; elapſis duobus menſibus convaluit ab accepto gravi vulnere capitis: poſt illud tempus, licet ſanus in omnibus fuit, perpetua tamen laborat coryza, ſive catharro, qui nullis hactenus cedere vult remediis. Nonne hic credendum, vi vulneris læſum in ea parte eſſe tonum, robur, ac elaterem duræ matris, qua de cauſa cum regere non poſſit debite fluidorum motum, qui naribus proſpiciunt, exinde ſub catharri forma foras probabuntur?

Magnam itaque eſſe poteſtatem meningum ad ſolida, & fluida ſingularum partium variè dirigenda præter obſervationes morborum, & rationes anatomicas a nobis adductas; confirmant hiſtoriæ plures eorum, qui ſine cerebro naſcuntur, & vivunt, vivunt tamen, quia licet, medulla cerebri non adſit, adſunt tamen binæ meninges, quarum præcipuum munus eſt motus infernis in partibus producere, varièque dirigere. Hujus generis eſt hiſtoria puellæ ſine cerebro natæ relata *in Zodiaco medico gallico anno. 3. obſerv.* 1. Hæc vixit per quinque dies: nata eſt cum tumore capitis conſiſtentiæ flaccidæ & fluidæ circa futuram coronalem, quæ hiare videbatur. Secto capite in tota ejus capacitate nihil inventum eſt, quàm aqua limpidiſſima contenta à meningibus; medullæ vero cerebri nihil. Hæc igitur puella intra, & extra uterum vixit, ſine ſpirituum animalium ope, quia medulla cerebri non aderat; ergo ſolæ meninges perpetua ſua oſcillatione fluidorum, ſolidorumque motum infernis in partibus conſervabant, ac dirigebant; idest actione, ſive colliſione ſolidi in ſolidum, ſine ſpiritibus animalibus, qui non aderant.

Multo tamen mirabilior eſt hiſtoria pueri, qui tribus annis ſine cerebro vixit, deſcripta à *Zacuta Luſitano Tom. 2. Praxis Medicæ Mirabilis Lib. 1. Obſer. 5.* his verbis. *Decennis puer percuſſus eſt cum enſe in parte poſteriore capitis, paſſus eſt vulnus ſatis magnum cum inciſione oſſis, velaminum, & deperditione ſubſtantiæ cerebri: nam hæc exivit quantitate nucis juglandis. Curatus convaluit circa noxam. Sed poſt tres annos hydrocephalo correptus moritur. Apertum caput ſine cerebro inventum eſt. Dura meninx duplicata apparuit; habebat in ſe aquam limpidiſſimam boni odoris, guſtata ab adſtantibus inſipidi ſaporis; hæc ille.* Sed de miris effectibus in partibus inferioribus factis à capitis vulneribus vide *Marcellum Donatum l. 5. hiſt. mirab. cap. 4. Valeriol. l. 4. obſ. 9. 10. Schenchium l. 1. obſ. de cap. vuln. Alex. Benedict. l. 4. Anatom. cap. 24.* alioſque: Ex quorum obſervatione, ingens meningum poteſtas in ſolida æque, ac fluida corporis animati apertè demonſtratus. Et licet in dictis ægris cerebri medulla inventa non ſit, & vixerunt; fuerunt tamen inventæ meninges, quæ motuum origines ſunt ex probatis.

Hoc unum tamen obiter animadverto, duos poſſe concedi motus in hujuſmodi partibus, alterum nempe à meningibus ad partes, alterum verò ab his ad meninges; primum vocarem ſyſtalticum, ſeu ſucceſſivum alterum contraſyſtalticum reflexivū. Ut animi imperium momento fere temporis pervenias ad partes; fluidum nerveum, & meninges recipiunt impreſſiones illius directionis, quam determinat Animus, & ad partes per motum ſyſtalticum ſupradictum traſmittunt. Contra verò, ut impreſſiones in internis ſenſibus ab externis objectis factæ ab animo percipiantur, neceſſe eſt, ut per fluidum nerveum à ſenſibus perveniant ad cerebrum, necnon per ipſas meninges, quæ in partibus ſenſibili-

bus

bus expanduntur, & hoc fieri oportet per alium motum à primo diverſum, quem nos reflexivum vocamus, quia veluti reflectendo à partibus ad primum mobile duræ matris momento temporis propagatur. Ut autem inter hos duos motus, videlicet inter animi commercium cum ſenſibus, & contra; nulla oriatur confuſio, duas putamus meninges à Natura productas, quarum altera diſtincta ſit ad recipiendas impreſſiones animi imperantis, eaſdemque ad ſenſus deferandas. Altera vero ad recipiendas partium impreſſiones in illis factas ab objectis externis, & celerrimè in cerebrum, principem animi ſedem transferendas. Quod an verum ſit, determinate aſſerere non audeo, ſcio tamen ab omnibus Anatomicis exiſtimari ſedem ſenſus eſſe in membranis: Sedem motus in muſculis fibriſque muſcularibus. Ex quo veluti per corollarium deduci poſſet. Dari revera motum ſyſtalticum à meningibus ad partes, & à partibus ad meninges. Utque liberum ſit commercium inter caput, & partes, concipi debet inter hos duos motus æquilibrium: certa videlicet proportio impetus, reſiſtentiæ, ut alter alterum non ſuperet nec deſtruat, ſed promoveat & adjuvet. Quod æquilibrium, quando mutatur, ſive turbatur, varios capitis morbos, variaque in operationibus ſenſus, & motus mala producit. Sed ut hujuſmodi materies omninò penè nova; ac difficilis digeri melius pôſſit, atque illuſtrari, quæ dubia in ea ſunt, & ſummè obſura veluti per corollaria ex antecedentibus deducta, & poſtulata particularia in medium proponentur, debitum examen ſubituta. Neque quis putet, nos dum magnam vim ſolidis in agendo tribuimus, ſuam fluidis denegare aut nimium extenuare, quod quidem nunquam in mentem venit, ſed maturius deſiderare in Medicis judicium, ut quando de ſanis vel morboſis corporis animati effectibus diſſerunt, agendi vim ſemper non adſcribant, uti conſueverunt, fluidis; verum utriſque ſuam, & de ſolidis aliquando diſcurrant, in quibus ſæpè vis, & anima morbi.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

I. Omnes partes, quæ membranoſæ non ſunt, ſicuti ſunt oſſa, & muſculi, membranam tamen propriam obtinuerunt, non quidem ut illis adinſtar involucri inſerviret, oſſa enim dura, & muſculi fortiter contexti membrana non indigent, ut ab illa muniantur. Sed eis data eſt, ad uſus nobiliores, magiſque neceſſarios: de quibus plura inferius, cum de motu partium ſyſtaltico diſſereremus. Ex quo patet duræ matris imperium, & poteſtatem ſuper omnibus ſolidis, tum membranoſis ab ipſa originem trahentibus, tum differenti natura prædictis ſummam eſſe ac pene incredibilem. Porro ſicuti meningum morbi acuti ſunt, graves, difficileſque, ita & membranarum, quæ à cerebri, vel nervorum meningibus ortum omnes accipiunt. Neque ſint adeò ſimplices Medici, ut credant membranas partibus tantummodo involvendis deſtinatas eſſe, ad oſcillandum perpetuò, & occultè; ad promovenda liquida, & æquilibranda, uſuſque meliores fabrefacit eas Omnipotens.

II. Inter proprietates membranarum conſiderabilis illa eſt, quod ſcilicet quælibet membrana multiplicatur facile, & ſubdividitur in alias membranas, hæc in alias ad remotas quaſque partes. Ex membranis nova fieri poſſunt vaſa, novæ partium figuræ: & formæ, quæ ante non erant. In tumoribus, ulceribus, atque vulneribus, hujuſmodi admiranda quotidie conſpicimus.

III. Membranæ vel immediatè oriuntur à nervis, vel à vicinis membranis: Inter membranas omnes, & ex membranis compacta viſcera, conſenſus unus, conſpiratio una, & omnia conſentientia.

IV. Solum ſyſtema membranarum ſentit, ipſique nervi ſunt adeo acuti ſenſus, non ob medullarem ſui ſubſtantiam, ſed ob membranas, quibus involvuntur.

V. Membranarum morbos magna ex parte periodicos obſervavi, cephalalgiæ

exa-

exactè periodicæ frequenter ſunt: ſedes earum in meningibus eſt acutiſſimo præditis ſenſu. Pulſat interius in cephalalgiis caput, non ob arterias, ut vulgo creditur; Sed ob duram meningem, cujus elatere, tono, ſuaque diaſtole, ac ſyſtole à naturali ſtatu recedentibus, cephalalgiæ, maniæ, vigiliæ, epilepſiæ, aliique capitis morbi oriuntur. Colicæ convulſivæ, aliique partium interni dolores exactè periodici paſſim videntur.

VI. Oſtochopos *Hippocratis*, ſive oſſium dolor in acutis, mala capitis convulſiva, & alia portendit; portendit autem ob membranam oſſium affectam. A meningibus ad partes, à partibus ad meninges incredibilis eſt conſenſus, incredibiles motuum permutationes.

VII. Dura meninx maximus humani corporis elater eſt. Sua perpetua oſcillatione ſecretiones fluidorum variè promovet, variæ dirigit: Solidis imperat, & fluidis, ſingularum partium motus, quia ab ipſa impulſum accipiunt, & ab ejuſdem quoque legibus pendent.

VIII. Pro vario cerebri, & meningum ſtatu, varia eſt facies, & ſtatus varius in viſceribus, aliiſque partibus, quoad digeſtiones, nutritiones, ſeparationes etiam progreſſioneſque liquidorum. Hujus veritatem rei experimur in epilepticis, maniacis, apoplecticis, diu vigilantibus, ſtudioque & curis domeſticis nimium abſtractis, in quibus mille in functionibus naturalibus mutationes ſolius ſolidi meningæi vitio latè patent.

IX. In tribus apoplecticis, quos, ſecui, duram matrem cranio hærentem inveni: An adhæſio illa apoplexiæ cauſa fuit?

X. Princeps Anatomicorum *Williſius* ait, ſe plura Fatuorum, Stultorumque cerebra ſecuiſſe, nec diverſitatem ullam inveniſſe inter fatuorum, atque ſanorum cerebrum. Debuerat inveſtigare: & examinare in illis ſtatum meningum, nam differentiam inveniſſet. Maniæ, epilepſiæ, dolorum capitis, ſternutationis, melancholiæ, & ſimilium morborum ſedes in meningibus à naturali ſtatu recedentibus eſt. Maniacos duos ſeculi Neapoli 1695. in Noſocomio Incurabilium toto Orbe celeberrimo; duram matrem ad inſtar tabulæ duram, ac penè exſiccatam detexi.

XI. Si quis diceret, nullos dari ſpiritus animales, nec fluidum nerveum; an motus à nobis ſupra deſcripti propagari poſſent, & peragi per ſolas tunicas nervorum, pro ſenſu excitando? Itaut tota vis, & actio meningum, & partium ab iis productarum, ipſæque ſenſuum functiones fiant per impreſſionem, & colliſionem ſolidi cum ſolido; nulla interveniente fluidi mixtione? Veramne diceret? De hoc vide hiſtorias ad hanc rem facientes paulò antedeſcriptas in hoc eodem capite. Et poſtquam legeris judica de veritate.

XII. An cor magis indigeat dura Matre, vel contra; Et utra harum partium ſit alia alii magis ſubjecta. Et an motus cordis pendeat à motu duræ matris, an contra.

XIII. Quoniam dura mater eſt ferè præcipua motus liquidorum, & ſolidorum corporis animati domina; & quaſi ſupra ipſum cor habet imperium, prout ex animi paſſionibus manifeſtè cognoſcimus; Quæritur, an dictus motus duræ meningis ſit ex parte naturalis, an ex parte voluntarius, ideſt mixtos, ſicuti eſt motus organorum reſpirationi inſervientium. Ita ut poſſimus juxta voluntatis imperium, vel prout affectus pro tempore in nobis regnantes exigunt, motum ejus variè intendere varièque relaxare ad majorem, vel minorem liquidi nervei copiam exprimendam, propellendamque: Quam ob cauſam in ira ob vehementiſſimam duræ meningis oſcillationem, maximè in copia, ac vehementiſſimè eliciantur ſpiritus; liquida omnia turbentur, & ſolida oſcillent vehementius; hinc rubor oculorum, & faciei, ſpuma oris, motus furibundi, & impatientia in omnibus. Contrario verò modo ſe res habent in amore, benevolentia, aliiſque affectibus, ob contrárium duræ meningis ſtatum. Atque ita pro varia meningum contractione, relaxationeque, varii motus & varia facies in liquidis ac

ſolidis corporis animati enaſcantur.

EXPERIMENTA.

UT me certiorem reddam magnarum virium & poteſtatis: quam habet dura mater ſupra fluida corporis animati, & ſupra ſolida, imò ſupra ipſum cor, nonnulla experimenta feci in vivis canibus, ad id cum veritate demonſtrandum, & obſervatione confirmandum. Eadem experimenta inſerviebant ad inveniendum quantus ſit arcus ſanguinis currentis prope vaſa cordis, & per vaſa à corde longè remota; ideſt quantum velocitatis momentum in utroque ſanguine currente, tum reſpectu ſui, tum facta comparatione ad invicem. Cujus rei, ut aliquod ſpecimen habeatur, unum dumtaxat referam experimentum, quo uſus ſum ad meam opinionem confirmandam.

Sumpſi, duos canes moloſſos ejuſdem magnitudinis, & vitium æqualium, bene paſtos per integrum menſem. Ambobus denudavi arteriam cruralem: Sed alteri, more meo terebravi cranium (ut faciunt Chirurgi in vulneribus capitis cum fractura, aut depreſſione cranis) donec denudata appareret dura meninx. Alteri verò non terebravi cranium; ſed inciſionem cum ſecante cultro feci in coſtis è directo ſupra cor poſitis, factoque parvo foramine, ut per illud poſſem pungere cor, cum mihi placuerit. Canibus ad tabulam ligatis, & ita præparatis; ordinavi, ut eodem tempore a duobus Chirurgis ambolus canibus lanceola aperiantur arteriæ crurales, unicuique ſua arteria. Sanguis, qui magno cum impetu ex arteria utriuſque exivit, fecit arcum altitudinis quatuor aut quinque palmorum circiter, & tantæ altitudinis duravit per breve ſpatium: tunc applicata ſponcia aqua malida obturabamus arteriam. Hoc facto pungebam cani terebrato duram meningem; & alteri ſecto prope cor pungebam cor ipſum: in actu puncturæ ablata ſpongia ſanguis proſilibat cum impetu; cum hoc tamen diſcrimine, quod longè majorem arcum, & peripheriam faciebat ſanguis canis, cui pungebatur dura meninx, quam ille, cui pungebatur immediatè cor ipſum, quo frequentiores, & vehementiores erant puncturæ cordis, & duræ matris, eo arcus erant altiores, & frequentiores ſanguinis exitus: & ita continuavimus, donec canes extincti ſunt. Ex quo præ cœteris deducitur maximam eſſe poteſtatem & vim oſcillatoriam meningum id ſolida vaſorum & in fluida vaſis contenta, ne dicam ſupra ipſum cor, ut adductis variis hujus generis experimentis ſuo tempore, & forſan brevi typis publicis demonſtrabo, &c.

Alia de motu Meningum & oſcillatione ſolidorum, videſis Epiſtolam XV. quæ, ubi de Epiſtolis, infra habebitur.

CAPUT VI.

De Æquilibrio Solidorum cum Solidis, Solidorum cum Liquidis, & Liquidorum inter ſe, hujuſque Æquilibrii vi, poteſtate, uſu, & cognitione, Medicis ſummopere neceſſaria, ad benè medendum.

TOtum ferè præcedens caput conſumpſimus in perquirenda, ſcrutandaque potentia, & vi duorum principum corporis animati mobilium, ſcilicet duræ matris, & cordis, nec non in ſuorum motuum per omnes partes propagatione detegenda. Præſens verò ad examinandum, cognoſcendumque æquilibrium ſolida inter & ſolida, tam homogenea, quàm etherogenea; interque ſolida & liquida: ac demùm inter liquida & liquida dirigemus omninò, atque impendemus. Nec à nobis in hac materia æquilibrium juxta ejus ſtrictiores leges, atque à Mechanicis, atque Hydraulicis ſumitur, & accipietur. At æquilibrium dicemus proportionem quamdam inter motum duræ matris, & motum cordis; inter motum oſcillationis villorum, ſeu ſolidorum membranoſorum unius partis cum ſolidis membranoſis alterius: inter motum ſucceſſivum, ſive oſcillatorium villorum membranoſorum cum motu villorum carnoſorum. Inter fibras perpetuò ſe contrahentes, & inter fluida ad contactum fibrarum

rum currentia. Denique inter fluida & fluida tum homogenea, tum etherogenea per diverſos canales, variiſque motus inclinationibus decurrentia: in quibus omnibus vitale noſtrum eſſe, nec non temperamentorum, complexionumque diverſitas, & naturarum varietas conſiſtit: major enim morborum pars, eorumque frequentior cauſa oritur a mutata, ſive variè affecta fluidorum, ſolidorumque, quæ ſe invicem impellunt, & impelluntur proportione, ut habebimus inferius.

Neminem latet: quod ſicuti cor, & ſanguis cum omnibus partibus proportionata ſunt; ita quoque, ipſa vaſa ſanguinea ad cor, & ad ſanguinem proportionata eſſe debere à nemine negatur. Ideoque cum certa ſit proportio, ſive equilibrium inter cor, quod impellit; fluidumque, quod impellitur, & vaſa, quæ fluidum portant, ſi mutetur hoc æquilibrium, ita ut majori, ac frequentiori impetu cor impellat, quàm ferre poſſit liquidi moles, fluiditas, & reſiſtentia vel ipſorum vaſorum diameter; reſiſtentia; figura, & longitudo: maximam ſtatim orietur in functionibus animati corporis turbatio, morbiſque quamplurimis occaſio invadendi concedetur.

Certa hæc inter cor, ſanguinem, & vaſa proportio, ad detegendas quoque ſolida inter & ſolida, interque ſolida & liquida, ac inter liquida & liquida proportiones magno nobis eſſe poterit adjumento, & ſicuti tota circulationis vis, atque Natura in debita proportione motus, & reſiſtentiæ inter cor & ſanguinem, & vaſa reſidet. Ita quoque noſtrarum omnium operationum animalium, vitalium, & naturalium eſſentia in æqua conſiſtere debet proportione motus, & reſiſtentiæ inter duram matrem, & cor, (quæ duo ſunt primaria ſolidorum, & liquidorum omnium Mobilia) inter ſolida carnoſa, & membranoſa: inter hæc duo ſolida, quæ continuò oſcillant, ac veluti ſyſtolizant; & inter liquida, quæ currunt ad contactum, & à ſolidis propelluntur; ac demum inter liquida per varia carnalium genera diſcurrentia. Naturalis, ac debitæ inter has omnes partes proportionis. Idea nobis eſſe poterit ſani Hominis corpus, in quo utpotè ſano animales operationes vitalibus, vitales naturalibus ritè, recteque reſpondent, ſingulæque ſingulis harmonicè concurrentes, & omnes penitus à proportione motus, & reſiſtentiæ ſolida inter & liquida dependentes (pro animali operatione, non actus intellectus ſed cerebri functiones organicas, ſenſus ſcilicet, & motus intelligo) perfectam corporis ſanitatem conſtituunt. Ergò mutatæ, & præternaturalis hujuſmodi proportionis ideam ſatis ſuperque morboſum corpus oſtendet. Quoniam verò in præfatione: & animadverſionibus diximus, ad benè percipiendum alicujus partis uſum ſtructuram, & effectus, optimam eſſe methodum, certumque conſilium, eamdem modo affectam conſiderare. Sic etiam ad cognoſcendam mutatam inter ſolida, & ſolida, interque ſolida, & fluida, nec non fluida inter, & fluida proportionem, cum hæc omnia in morboſo ſtatu ſunt, tunc conſiderare conferet; nàm tunc ideam recti, quæ in ſtatu ſalubri eſt, capiemus.

Ut tamen à duobus primis mobilibus; corde ſcilicet, & dura matre incipiamus: indubitabile planè, ac certum eſt; quod à mutua cordis cum cerebro conſenſione tota ſenſus, motuſque ratio dependeat; cor enim ſanguinem ad cerebrum, cerebrum verò fluidum nerveum ad cordis motum perenni rivo deſtillent. Utque ſanguis à corde ad cerebrum, & à cerebro ad cor fluidum nerveum cum æquilibrio impellantur; tanto ferè impetu cor ſurſum illud expellere debet; quanto deorſum dura mater fluidum nerveum impellit (habita tamen intima, & naturali, tum fluidorum, tùm primorum hujuſmodi mobiliũ debita proportione uniuſcujuſque ad ſe ipſum) quod ſi cordis vigor, & impetus major ſit reſiſtentia meningum talem in ſeſe impetum excipientium; ſtatìm oritur in capite turbatio, & confuſio, tàm in curſu liquidorum per ipſum prætereuntium,

tium, quàm in elatere, & tono duræ matris, quo ipſa deorſum fluidum nerveum partes in omnes effundit, atque propellit. Hac de cauſa ſæpè contingit in Praxi, ut homines, qui caput parvum, vel debilem meningum ſortiti ſunt à Natura tonum, licet reliquo corpore fortes, Athletici, vegeti, floridèque vivant, naturaliter tamen obnoxii ſunt catharris, coryzæ, doloribus, affectibusque capitis, ſurditati, ſimilibuſque morbis. Et quoniam à naturali dictarum partium improportione pendent, quantacumque ſæpè adhibentur remedia rarò proficiunt, imò magis lædunt; quemadmodum duobus ab hinc annis nos & amicus noſter *D. Matthæus Pallillius* experti ſumus in Fabro Ferrario, qui ægrotabat prope Templum S. Mariæ Ægyptiacæ nationis Syrochaldæorum, & Armenorum, quo loci fuiſſe olim templum Fortunæ Virilis, vel Baſilicam Caji, & Lucii Antiquitatis ſcrutatores exiſtimant. Faber iſte, habita ratione magnæ ac ferè Athleticæ molis corporis, parvum caput obtinuit, & licèt ſobriè viveret, vitaleſque atque naturales functiones commodè obiret, capitis tamen debilitate, catarrhis, oculorum affectione, levi ſurditate ferè perpetuò laborabat. Superveniente demum catharrho ſuffocante, cum inflammatoria pulmonum affectione periit. Cadavere aperto, cerebrum, ac præ cœteris meninges omnino flaccidas invenimus, ut vix ob laxitatem reſecari poſſent, reliqua verò in ſtatu ſalubri. A meningum nativa debilitate præfatos morbos originem habuiſſe crediderim.

In hujuſmodi caſibus, quoniam cordis motus duræ matris reſiſtentiam ſuperat, inde fit, ut fluida, quæ ab ipſa æquali motu verſus cor repelli debent non æquali, ſed longè minori repellantur, quamobrem cum eidem in refluxu ad partes faciendo ſubordinata non ſint, dicta liquida, hinc, illinc, & quò non debent, excurrunt, celeritate improportionata partibus, circùm quas pererrant, & in forma catharrhi, coryzæ, vel alterius morbi foras ſecernuntur. Hac de cauſa fatui, ſtolidæque mentis homines, morbis frequenter gravibus laborare, & ferè ſemper ægram vitam traducere obſervantur: etenim cum duræ matris tonum, & elaterem natura debilem nimis habeant, & relaxatum facile cor aſſiduis preſſionibus duræ matris: & ipſiuſmet cerebri reſiſtentiam excedit; undè, & depravata fluidi nervei fit ſeparatio, & incongruus ejuſdem per omnes partes impulſus.

Et ſicuti à duræ matris læſione, punctura, aut irritatione oriuntur vomitus, aut motus convulſivi in viſceribus, & membris, eo quod illius ſpaſmi inferioribus partibus eidem ſubordinatis, ſtatim communicantur: ſic ab ejuſdem flacciditate, & relaxatione, ſequitur ut partibus inferioribus, eique ſubordinatis ſimilia quoque flacciditatis, relaxationiſque damna contingant, quibus mutata inter fluidorum curſum, & ſolidorum preſſionem proportione, ſive æquilibrio pluribus morbis occaſio præbeatur.

Hìc tamen animadvertendum capitis magnitudinem, vel parvitatem non à vultus magnitudine colligi debere: multi namque homines prægrandem faciem habere ſolent, parvum verò caput: ſed ab ipſius capitis circumferentia, & mole, quæ à magna fronte incipit, ſuprà verticem tendit, & in occipite deſinit. A capitis igitur parvitate, duræ pariter matris parvitas arguetur; & conſequenter ejus improportio, ac debilitas in reſiſtendo motibus cordis, eadem longe majoribus viribus præditi, majoriſque reſiſtentiæ. Porrò quoad motus, qui in cerebro, vel à ſenſibus, vel à mente cogitante imprimuntur, ſciendum eſt, cerebrum tot determinatis motibus recipiendis capax eſſe, & non amplius. Et pro varia capitis magnitudine, varia in hominibus capacitas naſcitur ad motus copioſiores, vel pauciores recipiendos. Quare ſi plures motus in ipſum venerint, quàm capax illud ſit, animus confuſè ſenſuum impreſſiones percipiet, & confuſè pariter de rebus judicabit.

At ſi contingat, ut naturaliter dura mater forti textura ſit prædita, ejuſque fibræ

ni-

nimium intentæ criſpatæque, tunc illius motus cordis motibus vehementiores erunt, iiſdemque magis reſiſtentes, qua ratione mutato inter hæc duo mobilia æquilibrio, & proportione, certè cor reſiſtentia debilius, vehementioribus duræ matris preſſionibus cedet: ſanguiniſque in gyrum expreſſio meningum preſſionibus magis, quàm oſcillationi villorum cordis ſubordinata erit. Homines, quì tam fortem duram matrem à natura ſortiuntur: acutos plurimum ſenſus habere ſolent; ſicco plerumque capite, ac velociſſima cogitatione ſuut præditi, nec nimium ſomnolenti, & ob quamcumque mentis agitationem, levemque affectum mille pulſus turbationis ſubjacent, & exinde inordinatæ liquidorum ſeparationes, atque expreſſiones in inferioribus partibus enaſcuntur.

Hac de cauſa videmus in acutis affectibus, quando nimium criſpatur nimiumque oſcillat dura meninx, oriri vigilias continuas, & pertinaces, quæ ferè ſemper parvos, depreſſoſque pulſus producunt, à ſeparata cordis reſiſtentia pendentes; talibuſque vigiliis frequenter ſupervenit delirium, ac delirio lethargus: Neque mirum, nam quoties in delirium vigiliæ deſinunt, fortiſſimum eſſe elaterem indicant: fortemque criſpaturam in dura matre, quæ hujuſmodi de cauſa, reſiſtentiam liquidorum pænè ipſam circulantium ſuperando, eorumdem curſum per cerebrum, perque propriam ſubſtantiam paulatim retardat, & impedit, ac proinde viam ſternit inflammatorio meningum affectui, in quo delirii vis atque Natura conſiſtit. Et ſi creſcent duræ matris reſiſtentiæ, ob ſuppoſitas vehementes oſcillationes, ſupra reſiſtentiam cordis ſe moventis, & ſupra liquida per cerebrum circulantia, tunc impedietur magis liquidorum circulus, deliriumque deſinit in coma, & lethargum.

Hoc rerum ordine, per morborum obſervationes, perque facta, & facienda in animalibus vivis experimenta, proportionem motus, & æquilibrium, nec non reſiſtentiam inter duram matrē, & cor detegemus omninò, atque illuſtrabimus. Eademque pariter methodo ſolida ſubalterna, & duobus primis mobilibus ſubordinata, tractabimus reſiſtentiam, & æquilibrium inter ſolida, & membranoſa inter membranoſa, inter membranoſa, & carnoſa: interque hæc ipſa & liquida, ad eorum contactum circulantia explorare quoque curabimus: noſtra quippe ſententia eſt, impetum, & reſiſtentia ſolidorum membranoſorum impetum, & reſiſtentiam ſolidorum carnoſorum ſupra modum ſuperare, atque excedere. Et hoc, præ cæteris, perſuadet nobis obſervatio Practica, & infallibilis: Ea eſt quod poſt graves, atque profuſas ſanguinis hemorrhagias ſive ex naribus, ſive ex aliis corporis partibus, convulſiones, ſeu motus convulſivi cæteris aliis accidentibus citius apparent; de quo etiam ab *Hippocrate* in ſuis perſæpe operibus ſermo fit. Quicumque periculum velit de hos facere; animalis venam aperiat, ut ſanguis liberè per eam poſſit effluere; quando ſanguis magna in copia effuſus eſt, ſtatim incipiunt convulſiones, & quo magis ejuſdem creſcit effuſio, creſcunt pariter convulſiones, quæ circa vitæ finem ſunt vehementiſſimæ, prout cum Amicis obſervavimus. Hujus phænomeni ratio eſt; quod ſolidum membranoſum, & ſucceſſivè omnium ſolidorum membranoſorum origo & fons dura mater; cum ſanguis ad contactum fibræ carneæ diſcurrit, duas tunc debet ſuperare reſiſtentias, eas nempe fibræ carneæ, & alias ſanguinis ad contactum currentis; qua de cauſa ſolidorum membranoſorum vehemens, vividuſque, ut ſuperius probavimus, motus à duplici hac reſiſtentia æquilibratur, cum verò ob largam ſanguinis effuſionem ſolido muſculari deficit preſſio; & elater, qui ei miniſtrabatur à ſanguine circulante ad contactum: prout faciunt moleculæ, ſive parvuli cunei aquæ, qua magnus ſinus imbutus, & ſaturatus, vigorem ab illa acquirit, & reſiſtentiam, ad ſuperandam quamlibet potentiam quieſcentem; Tunc ſolidum membranoſum, fortiſſimo elatere à Natura donatum, ſolidi carnei reſiſtentiam omnem exuperat, motuſque in illo irregulares ac ve-

vehementes, quos convulſivos dicimus excitat; ſuoque ſub imperio, & poteſtate ponit tunc motus, omnes ſolidorum æque ac fluidorum. Et hinc ferè contingit ut graciles homines, raramque ſanguinis texturam ſortiti, levem ob cauſam in febribus, aliiſque morbis convulſiones, & convulſivos motus patiantur, ex hiſce experimentis colligi poteſt, quidnam internos dolores & convulſiones in variis morbis, motuſque viſcerum convulſivos producat, necnon qua ratione poſt motus vehementes corporis, ac inſolitos: & poſt immoderatam venerem convulſiones ſuccedant, & quare frequenter dolores capitis diuturni deſinant in tremores perpetuos partium, aut in convulſiones. Quæ quoniam in mutato æquilibrio motus, & reſiſtentiæ inter duo ſolida ſupradicta conſiſtunt: puto non benè differere Medicos, qui acidum fibras pungens, ac vellicans convulſionum cauſam accuſant, & extollunt. Ægri enim, qui convelluntur, ne minimam quidem convulſo in membro puncturam poſt convulſiones, vel ante ſentiunt; ſed tantum involuntarias motiones partium, quas laſſitudo magna, ac debilitas præcedere, & ſequi frequentur ſolet.

Cum in Capitibus, quæ præmittuntur, dixerimus; duram, & piam matrem duas eſſe partes primas, ex quibus ſuam ducent originem membranæ omnes, & à membranis viſcera, glandulæ, vaſa, omniaque ſolida, quæ carnoſa non ſunt, necnon motum oſcillatorium, ſive ſyſtalticum duræ matris, jure conſenſus, & continuationis partium membranoſarum, villis omnibus membranoſis ſeſe communicare, exinde veluti per Corollarium deduci poteſt, ſolida membranoſa, quo magis à dura matre, vel à majoribus nervorum plexibus diſtant, eo minus habere oſcillationis prædictæ, præcipuè ſi membrana major in alias membranas ſubalternas ad producenda vaſa, glandulas, veſiculas, &c. multiplicetur. Quare pro majori, vel minori eorum diſtantia à primo mobili, nempe à dura matre; diſtantia quoque à trium majorum plexuum nervorum, cervicalis, cardiaci, & meſſenterici; denique pro majori vel minori complicatione diviſioneque, quàm ſolida membranoſa in partibus componendis patiuntur; qua de cauſa in ipſis debilitatur, ac deficit impreſſa oſcillatio, proportionem motus, & reſiſtentiæ membranoſæ inter ſolida, hoc in capite demonſtrare ac inveſtigare arbitramur. Et ſicuti ſanguis quò magis à corde recedit, eò debilior redditur impetus ab eodem receptus, & hinc in vaſis capillaribus ſanguinis curſus penè inſenſibilis. Idem quoque de motu ſolidis membranoſis à dura matre eorum domina, & parte producente impreſſo poteſt judicium proferri.

Æquilibrio motus, & reſiſtentiæ inter ſolida homogenea ſcilicet inter villos membranoſos demonſtrato; æquilibrium poſtea inter etherogenea ſolida, nempè inter villos carnoſos, & membranoſos, explicabimus: Veritas eſt ſanè accepta apud omnes Medicos, ſanguinem ad muſculorum motum maximè concurrere. Præter elaterem, quem fibra carnea ob præcipuam ſuam ſtructuram ſibi proprium obtinuit, alius à ſanguine, ad ejus contactum currente ſuperadditur, prout infra in tractatu de morbis ſolidorum. Motum igitur, ac reſiſtentiam fibræ carneæ deducemus ab ejus tono, & particulari ſtructura, à motione ſanguinis, qui per ipſam excurrit, & à motu cordis, ipſum ſanguinem impellentis: ex quibus omnibus motibus colligemus demum proportionem, & æquilibrium, quod naturaliter inter villos carnoſos, & villos membranoſos conſiſtit, & viget; quo mutato, inter functiones viſcerum, atque partium, diſſidia, & morbi excitantur.

Sed ut magis conſtet hujus æquilibrii ſolida inter, & fluida veritas, & quod ſanguis ſummopere concurrit ad motum muſculorum, inter cæteras obſervationes ſufficere poſſunt, quæ petuntur ab internis aneuriſmatibus. Obſervavi enim in iis, qui laborant interno aneuriſmate, ex ea parte, in qua eſt aneuriſma, ſive ea pars, cui arteria aneuriſmate laborans, re-

reſpondet, ac proſpicit, frequenter formicatione, torpore, impotentia ad motum, ac demum paralyſi laborat: non alia de cauſa, niſi ob impeditum liberum ſanguinis circuitum per eam, & denegata ea ſanguinis quantitate, quæ ex Naturæ, & æquilibrii lege eidem deſtinata eſt. Ità nuper vidi in puella 22. annorum prope ædes Burgheſiorum ad ripam Tyberis in Campo Martio hæc adamuſſim vera fuiſſe. Paſſa eſt per duos annos ingentem cordis palpitationem, vertigines, frequentes ſyncopes, ſpirandi difficultates, inæqualitates pulſus, & alia hujuſmodi, aneuriſma prope cor indicantia. Gravida evaſit, & abortivit 6. menſe. Poſt abortum correpta eſt morbo acuto pulmonum cum febre, tuſſi vehementiſſima, ortophnæa, & maximo pedum tumore potiſſimum pedis ſiniſtri. Creſcente morbo, & creſcentibus dictis ſymptomatis, circa ſextum diem derepente corripitur hemiplegia, ſive paralyſi totius medietatis ſiniſtræ partis corporis, & maximo tumore ædematoſo amborum pedum, creſcente tunc difficillima reſpiratione, & tuſſi horrenda cum genis rubris, febre, &c. Pro modulo, quo ſanguis per phlebotomiam minuebatur, ſanguinis impetus per remedia diluentia deprimebatur, & acuties pulmonum phlegmonica miteſcebat; & ita liberior circuitus reſtituebatur ſanguini: pro eodem modulo motus reſtituebatur paralyticæ parti, pedeſque detumeſcebant, & reliqua pariter miteſcebant accidentia; donec libertas motus paralyticis membris reſtituta omninò fuit; & de paralyſi, ac pedum tumore bene nunc ſe habet, ſed alia aneuriſmatis ſymptomata adhuc perdurant.

Ex hac obſervatione, & mille aliis id generis clarè conſtat, quantum ſanguis conferat ad motum ſolidorum. Ex aliis contra, quantum ſolida ad motum fluidorum, pro ſolidorum namque varia irritatione, ſiccitate, indignatione, vel contraria affectione, fluidorum curſus variè dirigitur, turbatur, minuitur, detinetur, &c. ut in doloribus præ cœteris obſervamus, ut infra evidenter demonſtrabimus. Cauſidicus quinquagenarius, calculis obnoxius, intemperantiæ deditus, fœtor oris veluti vitriolicus manifeſtè nares adſtantium feriens, per duos annos per intervalla gravi dolore circa lumbum dextrum vexatur, qui fiebat partim à calculis deſcendentibus, partim à ſalibus vitriolicis muſculos lumbares pungentibus, hypochondria erant mollia (decumbit æger ad ædem S. Mariæ Montium Suburram verſus) irritis plurimis remediis doloris cauſa præſcriptis maloque creſcente incidit in fluxum ſanguinis nigri, vitriolici, fœdiſſimi; hunc fluxum dixi ipſe fuiſſe factum ob ſanguinem diuturnitate doloris, & fibrarum ingentes criſpaturas dictis in partibus remoratum, & coactum, atque adeò bonum fuiſſe, ut exiret: nonnullæ libræ exiere, debitiſque remediis exhibitis ægrũ ſanavi.

Alius æger ad forum Cæſaris Dictatoris poſt Templum Pacis, & Fauſtinæ hoc tempore magna ex parte in hortos mutatum, ſimili penè corripitur, per plures menſes durante morbo; doloribus nempè crudeliſſimis circa dextrum lumbum, erat quoque melancholico hypochondriacus: irritis omnibus remediis, quæ præſcripſere Medici, obiit derepente: rogavi eos, ut aperiatur cadaver. Aperto cadavere ſex circiter ſanguinis libræ inventæ ſunt circa muſculos lumbares, ſanguinis nempè nigri, fœtidi, & inter muſculorum ſpatia partim extravaſati, partim concreti. Si huic ægro, uti ſuperiori, poſt dolores ſuperveniſſet ſanguinis fluxus per alvum, forſan ſanatus eſſet. Nam, ut rectè monet divinus Senex, *Dolorifica lumborum mala Sanguiflua*. Et in prognoſt. ait. *Dolores qui nullis cedunt remediis, deſinunt in ſuppurationes*. Etenim dolorifica fibrarum criſpatura fluidorum circulus impeditur, unde ſtagnante ſanguine alicubi, neceſſe eſt, ut in pus vertatur.

Melancholici, ac hypochondriaci frequenter doloribus hinc inde vexantur: pendent illi à ſale acri ſcorbutico, rodente, cave ne dederis calida remedia: nam morbum augebis. Juvant ſerum lactis, ſcabioſa, ſucci herbarum, diſtillata ex ſuccis

her-

herbarum, & lenia purgantia per intervalla præſcripta, ut in nonnullis obſervavi, & ſi ſuſpicio ſit gallicæ luis, poterit dari ſerum lactis ſalſæ parill. maceratum aut ebullitum.

Qui ſanguinem nigrum fœtidum, concretum evacuant per alvum, ſi dextrum hypochondrium fuerit durum, tumidum, ac doloroſum, facies citrina, certò moriuntur. Ita obiit nuper æger in Campo Martio prope ædes medicæas. Et alius propè forum Nervæ poſt Templum S. Hadriani. Si mollia ſint hypochondria, ſanari poterunt. Ego enim vidi urinas nigras, fœtidas, ac penè ſanguineas, quæ ad inſtar criſis ægrum liberant à morbis capitis. Ita ſanguis niger per alvi fluxum liberare poteſt à morbis meſſenterii præcipuè dolorificis, uti & lumborum.

Proportione motus, & reſiſtentiæ inter ſolida homogenea, & etherogenea adnotata, & proportionem, ſolidorum cum fluidis, & fluidorum inter ſe detegendam, exponendamque progrediemur. Quoniam verò ferè omnes Itali, & Angli, Aliique inſignes Doctores abundè hoc ſæculo de fluidoxum vitalium motu, & legibus ſcripſerunt, de circulatione, ejunſdemque effectibus tractantes, paucis nos proportionem, & æquilibrium inter liquida explebimus; quando multis non eſt opus. Sed ſubnectamus obiter nonnulla poſtulata atque corollaria ad præſentem materiam pertinentia.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

I. Pleuritides ſiccæ, Aſthmata ſicca, hydropes ſicci, ſolidorum vitio magis, quàm fluidorum oriuntur; vitio inquam ſolidi irritati, criſpati, intenti. Et licet ſolidum progreſſu temporis in conſenſionem trahat fluidum; in curatione tamen ſemper major habenda ratio ſolidi, quàm, fluidi. Tonus fluidorum ſemel amiſſus, facilè reſtituitur; ſolidorum verò difficulter, vel rarò.

II. Ad ſanguinem in omnes partes ritè diſtribuendum, uterque cordis ventriculum, tum ſinus capacitate, tum pulſus rythmo inter ſe convenire debent: vaſorum quoque omnium ad ventriculos cordis mutua analogia, & exacta commenſuratio eſt. Et ſanguis omni ſyſtole ejectus aortæ ramis omnibus proportionatur, quare ſi aliqua de cauſa, ſanguinis curſus alicubi impediatur, neceſſe eſt, ut locum quærat, & vim faciat ſanguis ſuccedens in partes vicinas, aut remotas; ſed quoniam ſanguis toti corpori juſta menſuram proportionatus eſt, & ſingulis partibus debita proportione deſtinatus, ab iis major copia propter ſpatii, & reſiſtentiæ defectum excipi non poteſt. Quare neceſſe eſt, ut more, moraque indebita retentus in ſolidis, ipſorum tonum lædat, enervet, variiſque morbis producendis occaſionem præbeat. Ita qui nimium ſanguinei ſunt, & facie rubicundi, in convulſivos morbos ætatis progreſſu incidunt. Hinc quoque plurium aliorum morborum origo; Mulieres nimium ſanguineæ, calidæ, & rubicundæ doloribus uteri atrociſſimis circa tempus menſtruationis vel quolibet alio tempore ob dictam cauſam quatiuntur. Qui ſanguine nimium turgent, vel naturaliter, vel copioſo victu, convulſionibus primò, paulatim corripiuntur torpore partium, deniquæ apoplexia, vel capitis gravitate. Contra quibus ſanguis nimium deficit, vel hæmorrhagia copioſa, vel aliis inanitionibus pariter convelluntur. En quomodo debita eſſe debet liquidi ad ſolidum proportio tum in quantitate, tum in motu; quod ſi exceſſerit, convulſiones; aliique nervorum capitiſque morbi oriuntur.

III. Sicuti ſanguis modo ſupradicto præportionatus eſt cordi, vaſis omnibus, & partibus ſingulis. Et contra cor, vaſa, & partes ad ſanguinem. Ita fluidum nerveum proportionatum eſt duræ matri, nervis, & partibus. Et contra partes, nervi, & dura mater fluido nerveo. Qua proportione mutata, varii in hominibus defectus circa ſenſum, ac motum oriuntur, prout infra dicemus.

IV. Quan-

IV. Quando ſolidum alicubi ſuperas reſiſtentiam fluidi nimia criſpatura, ſiccitate, irritatione, ac tenſione: Si fortia dederis diuretica, purgantia, aut diaphoretica, qua vehementiora hæc erunt, eò magis creſcet irritatio, criſpatura; tenſio, &c. in ſolidis, & magis magiſque impeditur fluidorum curſus per partes. Hac de cauſa ex abuſu purgantium in hydrope ſicco, creſcit magis pedum, ventriſque tumor. Ob eamdem Aſthma ſiccum deſinit in hydropem pectoris. Sicca Pleuritis in inflammatoriam totius pulmonis affectionem. In animi pathematis, affectibuſque hyſtericis, & convulſivis urinæ albæ eos antecedunt, & conſequntur. In febribus lymphaticis, meſſentericis, ex infarctu cachochimiæ in meſſenterio ortis, & ob id nimium irritato ſolidorum meſſentericorum elatere, ſi teſtaceis, & china chinæ nimium & intempeſtivè, ac imprudenter abutaris, ut ſæpe vidi apud imperitos Medicos, morbos capitis, parotides, lethale viſcerum inflammationes expectato. Per analogiam de aliis morbis; & morborum ſucceſſionibus diſcurrito.

V. Morbi partium in ſubſtatia: & compage ſimilium mutantur ad invicem: glandularum in glandulas, membranarum in membranas, & ſic deinceps.

VI. Quoniam mutua eſt ſolidum inter & fluidum circa motum, & reſiſtentiam communicatio: laxata compage fluidorum, laxatur per conſenſum illa ſolidorum. Intenta contra, intenditur, & illa. Ideò laxata ſanguinis compage per ſanguinis miſſionem in Aſthmate flatulento, ceſſat Aſthma, quoniam ſucceſſivè laxantur intentæ fibræ, in quibus vis, & Anima morbi erat. Per ſanguinis quoque miſſionem eadem ratione curſus fluidorum, & libertas oſcillationis ſolidorum frequenter reſtituitur.

VII. Qua mechanicè ſolidum irritatum in dolore dentium ſuperat reſiſtentiam fluidi, tumorumque maxillarum producit, eadem in internis viſceribus dolorificæ affectionis vi, & elatere ſolidorum vitiato turbatoque, fluidorum curſus variè intercipiuntur, & perturbantur. Et ſicuti fruſtra adhibentur remedia ad ſolvendum genarum tumorem & in libertatem ponenda liquida intercepta, niſi curatio tota ad ſolidum dirigatur, in quo morbi vis, & poteſtas reſidet. Ita in internis morbis fruſtra laboras fluidis exaltandis, ſolvendiſque per volatilia medicamenta, niſi mentem habeas ad ſolidum, quod morboſum eſt, quodque fluidum trahit in conſenſum. In hydrope ſicco ventris, quò magis purgaveris, vel copioſa dederis diuretica; eò magis tumores pedum, & abdominis creſcere obſervabis. Laxandum prius eſt ſolidum nimium criſpatum, deinde remedia danda ſunt. Ideò ſæpe hydropes ſicci circa finem hydropes humidos poſt ſe trahunt.

VIII. Medicamenta purgantia, diuretica, & aperientia nimium acria, quæ reſerandis viſcerum vaſis præſcribuntur, ſi morbus à ſolidis, non à fluidis cœperit, non reſerant vias, ſed magis intercludunt. Creſcit enim per talia remedia criſpatura, & oſcillatio in ſolidis, majorque ſolidorum ſupra fluida reſiſtentia, reſque definit in cancros, ſcyrros, lethaleſque viſcerum obſtructiones. Quod ſæpè experimur poſt partum difficilem, poſt diuturnas menſium, lochiorumque ſuppreſſiones, & ſic de reliquis liquidorum ſuppreſſionibus, ſolidi vitio productis, diſcurrendum.

IX. Fluidum vitale impellens in ſolidum pelliceum, ſive in canales pelliceoconicos vaſorum; ſi centrum morboſæ oſcillationis in vaſe aliquo inveniat, ſtatim, & vehementer turbatur, intercipitur, varièque afficitur: ſi verò in fibris, ad quarum contactum circulat, non ita.

X. Cerebrum, & meninges ſenum, qui acriter ſtudiis incumbunt, quique curis, & vigiliis ſupra modum obnoxii fuere, ſicca, arida, & dura poſt mortem inveniuntur; laxa contra, & nimia lympha madentia in otioſis, ſomno, luxuque abutentibus. Quod feriò animadvertendum ad ſolidorum morbos rectè dignoſcendos, curandoſque.

XI. Liquores, qui in vaſis varii generis, ſed inter ſe communicantibus, id eſt

libero exiſtente alterius in alterum commeatu, continentur; tunc in æquilibrio poſiti eſſe dicuntur, cum in certa, determinataque altitudine conſiſtunt, cumque nec aſcendunt, nec deſcendunt. Datam hanc liquidorum æquilibrationem in ſanguine debemus inquirere, in eo enim plures concurrunt motus, nempe projectionis, progreſſionis, inclinationis, horizontales, aſcenſus, deſcenſus, &c.

XII. Quoniam liquidorum particulæ arctam inter ſe connexionem non habent, nec puncto in uno ſingulorum gravitas vigere, aut colligi poteſt, ut in ſolidis evenit. Ideò per ſe gravitatis centrum non habere liquida crediderim. Poteſt tamen in eo concipi centrum gravitatis, ratione vaſis continentis, quo fit, ut liquidum contentum habeat aliquatenus rationem, & vim ſolidi ad gravitandum, & tota liquidi gravitas vigeat in quolibet puncto axis gravitatis, aut ſaltem in extremitate inferiori illius, aut potius in parte baſis, ad quàm deſinit axis gravitatis liquidi contenti, &c.

CAPUT VII.

De variis fibrarum affectibus, & primò de magna vi, elatere, & reſiſtentia ſolidorum.

Cum ea, quæ præmiſſimus capita alterum ex altero veluti per corollarium deducta ſint: ut ita clarius intelligatur inter ſolida, & liquida corporis animati æquilibrium, & proportio, de qua breviter in capite antecedenti diſſeruimus, & in qua indolis in hominibus temperamentorumque varietas conſiſtit, nec non multorum morborum origo, & cauſa; res quidem nunquam Medicis cordi habita, nec hactenus in Practicen redacta. Præſenti in capite vires ſolidorum inſitæ, ſive propriæ, deinde fluidorum propriæ, demum ſingulorum propriæ, demum ſingulorum conjunctæ perpendendæ ſunt, quo magis conſtet, cuinam illorum major ſit reſiſtentia, & vis; an ſolido ſupra fluidum, vel contra: an verò æqualis utriſque. Diximus paulò ante hæc capita, breve eſſe ſpecimen illorum, quæ poſtea in opere magno de ſolidis corporis animati dabuntur. Et ideò nimium prolixi nunc eſſe non poſſumus in examinandis, certoque determinandis tribus præfatis ſolidorum, fluidorum, eorumdemque ſimul unitorum viribus ac reſiſtentiis: multò magis quod ſecundus liber de fibra motrice inſcriptus, proprietates, & effectus fluidi à ſolido differentes conſiderabit; ſicuti liber iſte effectus, & proprietates ſolidi à fluido differentes conſiderat. Quare præſenti capite perpendenda erit vis, & reſiſtentia ſolidi innata, ideſt ſolidi cum fluido non conjuncti, ut inde quiſque concludere poſſit, utrum illorum, ut mox dicemus, alterum ſuperet viribus, & reſiſtentia.

Certum eſt apud omnes Medicos, eos per fortiſſimam ſuarum fibrarum constructionem, remotiſſimas in partes impellere ſanguinem, & pro debiliori aut vehementiori ejuſdem impulſu, ſanguis majori, vel minori celeritate, ac impetu excurrit. In hac igitur actione ſolidum, nempe cor, fluido imperat, & hoc ad ſolidi leges recipiendas (ita poſtulante corporis animati natura) promptiſſimum eſt: ſed quoniam parvum membrum, quale cor eſt ſua vì, quæ determinata eſt, tantum nequit impetum in ſanguine imprimere, quanto hic indiget, ut ſuperare omninò poſſit tot reſiſtentias partium, per quas perpetuò fluit, refluitque; providit Naturæ genus, ut omnes fibræ omniaque earum minima, veluti totidem infiniti vectes multiplicati, in inſenſibili ſuo motu ſyſtaltico, ſive oſcillatorio premerent perpetuò fluidum currens, & quaſi eſſent in ſubſidium, & levamen cordis facta, ad ulteriora ſemper urgerent. Quod verum eſſe manifeſtè oſtendit utilitas, quam ab aſſidua motione corporis, & à quotidiana exercitatione percipimus. Econtra damnum ingens quot in otioſa, & ſedentaria vita experimur. Liquidū enim per continuas fibrarum muſcularium preſſiones ſuum feliciter curſum

ſum per partes perpetuat, & verſus cor magis magisque urgetur, ut ab eo novum motum atque impetum ad vitam neceſſarium requirat. Quæ preſſiones cum in Otioſis & Sedentaneis, vel deficiant, vel non ita vividæ ſint: neceſſe eſt, ut fluidum, quod ad contactum fibrarum circulat, tardiori gradu progrediatur, atque hinc inde per fibrarum ſpatia hærendo, corpus ad hydropes, cachexias, tumoreſque pedum diſponat, & inde etiam alvi ſiccitates, congenitarum evacuationum ſuppreſſiones, & alia quamplurima mala ſuccedant.

Ex his colligendum, eſt quod fluidorum motus cor excitat, & dirigit; partium verò fibræ eoſdem adjuvant, & promovent; ac proinde majorem eſſe poſſe vim in ſolido ad impellendum, quàm in fluido ad reſiſtendum.

Sed aliquis objiciet; Certum eſt ſolidum cordis omnia liquida in gyrum pellere, & hac ratione liquida ſolidorum poteſtati eſſe magis obnoxia, quàm contra; Sed verum etiam eſt cor moveri à liquido, nempe à fluido neveo, in ipſum per nervos perpetuò inſtillato, ac proinde fluidi ſupra ſolidum poteſtatem majorem eſſe, quàm contra. Cui quidem objectioni reſpondere ante non poſſum, niſi tale fluidum nerveum mihi primo oſtendat Adverſarius. Ecquis illud unquam vidit, vel experimentis probavit. Re vera dari, ab affectibus deduci poteſt, ſed, igneum illud eſſe, ſulphureum, nitro-ſalinum, & impetuoſum adinſtar pulveris pyrii, nemo prudens audacter aſſereret: quamobrem prudentius ſe gerant impoſterum Medici, qui ad nauſeam uſque ingentem vim, activitatem, & poteſtatem ſpiritibus, & fluido nerveo adſcribunt.

Si enim corporis motus fierent per magnum impetum exploſionemque continuam, quam ſpiritus in partibus excitant, ut à nitroſo bellici tormenti pulvere fieri ſolet. Homines continuas, & vehementes pro naturalibus motibus convulſiones paterentur. Cum igitur vera hujus liquidi Natura ignota nobis adhuc ſit, & ignota quuque quantitas, quam ſingulis momentis cerebrum tranſmittit ad cor, neque demum magna vis, quæ illi tribuitur clarè innoteſcat: non poteſt certò aſſeri exiguam liquidi nervei, per nervos ad cor devenientis quantitatem, villorum cordis reſiſtentiam ſuperare nimium, atque excedere: ſicuti certò aſſeri poſſet quod fluidum ſanguineum ad cor perveniens preſſionibus cordis ſubiicietur, à vivido ſuarum fibrarum elatere, & reſiſtentia ſuperatur, & ad remotas quaſque partes propellitur; ac proinde elaterem, & preſſionem fibrarum impellentium potentiorem eſſe reſiſtentiam fluidi impellendi. Prætereà ſi ranæ, viperæ, vel ſimilis animalis cor recens avulſum obſervaveris, pulſare illud per non exiguum tempus conſpicies: & ſi in fruſtra ſcindas, ſciſſæ quoque particulæ æſtivo potiſſimum tempore ordinatè pulſabunt, quæ in extincto corde motiones, non fluido nerveo, ſed ab innato ſuarum fibrarum elatere excitantur, & foventur. Fluidorum verò motus circularis quoniam totus à ſolidorum motu pendet, ſtatim, ac extra vaſa ſunt, deficiente in illis tali motu, corrumpuntur ſtatim & putreſcunt. Quare ſicuti fluida deſtinata ſunt ad nutritionem, aliaſque vitæ functiones, ita ſolida ad motiones in fluidis excitandas, & perpetuandas facta eſſe credendum; quæ quidem ſolidorum vis, non tantum pendet à fluido ea irrigante, ut hactenus exiſtimarunt, quantum à peculiari & innata ſuorum minimorum compage elatere, & reſiſtentia.

In hac de viribus ſolidorum conjectura plura me confirmet, quæ circa corporis animati functiones quotidie meditor. Et primò conſideremus. Ruſticum, aut Bajulum, & in eis conſideremus nimiam fortitudinem, & ſummas vires in ſuſtinendis laboribus. Ruſticus pane vinoque utitur miſerrimo, herbis veſcitur, cibiſque miſerrimæ nutritionis, paucique ſpiritus.

Ex hujuſmodi cibo, & potu, per chimicam deſtillationem, plurimum aquæ, ac terræ, minimum verò Spiritus, ſaliſve volatilis elicitur. Sanguis igitur inde ge-

genitus aqua, terraque plurima; pauco verò ſpiritu conſtabit. At quoniam tota vis motuum in partibus, juxta communem opinionem à ſpirituoſis, & volatilibus liquidorum particulis pendet, certè Ruſtici ipſarum defectu, languidi, debiles & ad labores inepti eſſe deberent: ſed contrarium experientia oſtendit, nam ſupra reliquos homines lautiori cibo utentes, fortiſſimi ſunt, laborumque patientiſſimi. Robur itaque ipſorum non à liquidis oritur, ſed à ſolidis, quorum fibræ aſſidua exercitatione roborantur tenduntur, criſpantur, & elater nimium intenditur, iſque de cauſis ſolida ita exercitatione intenta fluidis ad contactum circulantibus magnos vividoſque motus communicant; hinc vires in hujuſmodi corporibus ingentes Contra in divitibus, & lautiori cibo utentibus, licet ſanguis ſpirituoſis abundet particulis, quibus ad ſuſtinendos labores aptior, quàm in ruſticis, eſſe poſſet; exercitationis tamen defectu laxiori reddita ſolidorum compage, perit quoque in eis energia & vis: quam in impellendis fluidis exercet, & inde ad motum & ad labores ineptitudo exoritur. Hac de cauſa ictus pugni, qui honeſtum civem; & delicatum ſummopere lœderet. Inter Bajulos voluptatis, ac fere mutuæ benevolentiæ ſignum eſt; quod forti ſuarum fibrarum elateri maximè tribuendum, per quam cuilibet externo objecto maximè reſiſtunt. Non igitur à fluido vitali ex qua, & herbis elicito in Ruſtica Gente ingentes illæ vires, & robur producuntur, ſed ab aucto per exercitationem fibrarum elatere, & inde nata oſcillatione. Veteres Græcorum, atque Romanorum Athletæ, nec non Gladiatores, qui peculiari victu, tenui nempe ac diæta veluti pithagorica utebantur; undenam quæſo tantam vim atque robur acquirebant, certe non à fluido vitali nimium ſpirituoſo, nam tenuiter veſcebantur, ut doctè ſatis oſtendit doctiſſimus & illuſtris *Mercurialis* Italiæ gemma in aureis ſuis libris *de Gymnaſtica*, ergo à magna vi, elatere, intenſione, roboreque, ac criſpatura fibrarum, quam continua acquirebant exercitatione. Ad quod reſpiciens *Celſus*, Latinus vere Hippocrates, in præfatione ſuis operis ait. *Ignavia corpus hebetat, labor vero confirmat, illa immaturam ſenectutem, hic vero longam adoleſcentiam reddit, &c.*

Hac etiam de cauſa nempe, ob nimis validum, fortemque elaterem; & criſpaturam ſolidorum in Ruſticis, aliiſque nimio labore exercitatis Hominibus, ſæpè evenit, æſtivo præſertìm tempore, itaut tis, & inflammatoriis laborent morbis, quales ſunt pleuritides ſiccæ, pulmoniæ, aſthmata ſicca, &c. & ab illis difficillimè liberentur. Cujus rei conſcius ſenex magnus, *Sect. 2. coac. 45. comment. 1. Hollerii* ſic loquitur. *Exercitata ac denſa corpora citius à pleuriticis, & pulmonacis morbis intereunt; quàm otioſa, &c.* Exercitata namque corpora, cum habeant ſolidum nimis durum, tenſum, atque criſpatum, fluidorum curſum inflammata in parte magis intercipiunt, & ita inflammationem adaugent. In inflammatoriis enim affectibus laxitas tum in ſolidis, tum in fluidis neceſſaria eſt. Et ſi non adſit, à Medico per debita remedia procuranda, in hoc enim unice tota vis curationis conſiſtit. Ad rem facit animadvertere hìc loci, quod ſi Medicus in hominem incidat, calida, ſiccaque temperie, ac nimis valida, fortiſque fibrarum textura præditum, quæ fluidum in ſuo motu retardare ſolet, aut liberum eidem circulum non permittit; & ratione alicujus morbi indigeat æger purgantibus, diaphoreticis, aut alio hujuſmodi medicamine, quod liquida maxime agitet, debet ſemper illi præmitti aliud remedium, quod ſolidum natura ſua nimium criſpatum, nimiumque tenſum reſpiciat, ut eo paulum relaxato, liberius excurrat liquidum, à purgante; vel diaphoretico agitatum, & ad novos majoreſque motus provocatum. Quare nos in his caſibus ante purgans, vel ante diaphoreticum, dulce amygdalarum oleum, vel potius juſculum malva; violis, lini ſeminibus, aliiſque hujuſmcdi temperatum exhibemus, & ob eamdem rationem in internis partium do-

lo-

loribus ; in quibus ſolidum nimis irritatum, nimiſque criſpatum ſupponitur, purgantia, & diaphoretica cum oppiatis miſcemus ; oppiata namque ſolidorum criſpaturam relaxant, qua relaxata, melius opus ſuum abſolvunt purgantia. Quod autem particularium ſolidorum ſtructura faciat, ut eo pro varietate ſtructuræ uniuſcujuſque variè reſiſtant in ſuis motibus, funium experimenta abundè nos docent ; aliam enim reſiſtentiam, & vim habent funes, lino, cannabe, ſericoque; aliam verò Lana, Animalium inteſtinis, ramis arborum ; ferroque contexti. Ita quoque ſolida noſtri corporis pro peculiari ſingulorum ſtructura elaterem, & vim habent ſingula differentem, & à fluido valde diverſam, eoque: ut ſupra probatum; ſuperiorem. Et ſicuti animalium pelles, & chartæ coriaceæ igni admotæ cõtrahuntur, modo longè diverſo ac contrahitur tela, vel dabimus ob diverſam minimorum ſingula componentium ſtructuram. Ita quoque fluida noſtra vitalia per fibras currentia, aliam in membranoſis, aliam in carnoſis, aliam in oſſeis impreſſionem faciunt. Et ex variâ hujuſmodi impreſſione varii in hominum ſive ſanis, ſive morboſis functionibus oriuntur effectus.

Quanta ſit porrò neceſſitas conſiderandi ſolidum in cognitione, curationeque morborum, anno proximè elapſo experti ſumus in Juvene, qui decumbebat in Foro Columnæ Trajani, non longè à Balneis Pauli, quorum veſtigia adhuc etiam ſuperſunt in Palatio prope Monaſterium S. Catharinæ Senenſis. Hic Juvenis raram adeò, ac delicatam fibrarum texturam habebat, ut ſi quis circa collum, vel axillas paulo durius vehementiuſque ipſum tractaret, ſtatim veluti in ſincopem incidebat, & vago totius corporis horrore ante corripiebatur. Et ſi hæc fibris exterius in cute ſuccedunt, cur negabimus eadem quoque interius in illis fieri à fluidis circulantibus? Atque adeò in morborum curationibus fluidi æque, ac ſolidi habendam rationem eſſe ; nec vires fluidorum tantopere evehendæ, ſicuti hactenus a Medicis factum videmus, ſpreta ſolidorum conſideratione. Ita ſi præſcripſeris ægro diaphoreticum, ut fluida in novos vehementeſque motus ponat ; fibra verò ægrotantis ſit naturaliter vel ex morbo intenta nimium ac criſpata ; nec facilè cedat fluido in motum poſito majorem, imo eidem reſiſtat: videbis tunc à fluido magnam vim fieri viſceribus, partibuſque internis, & pro partium, per quas tranſit diverſitate, diverſa oriri ſymptomata, dolores, inquam, deliria, vigilias ; convulſiones, &c. Hæc omnia frequenter in Praxi obſervavimus, quando in acutis, & inflammatoriis morbis, in quibus nimiam ſolidorum criſpaturam ſupponimus, purgantia, diaphoretica, & ſpirituoſa remedia intempeſtivè, ideſt crudo adhuc exiſtente morbo, nec debita in ſolidis laxitate procurata, præſcribuntur. Quare in pleuritide nunquam ſputum expectare oportet, niſi procurata prius ſolidorum, & fluidorum inflammatæ partis per debita remedia, laxitate. Quod de pleuritide dicimus, de omnibus acutis faciendum intelligimus.

Et revera quod ſolido major, quàm fluido vis inſit, & reſiſtentia ; non aliunde clariùs deducitur, nec profectò clarius demonſtratur, quàm à Poſteriori, ut ajunt, ſive ab affectibus. Nam per ſtrictiſſimas Geometricæ demonſtrationis leges neque hoc, neque aliæ corporis functiones à nobis certo percipientur. Siquidem ignota nobis omninò eſt Natura flammæ vitalis, quæ ardet in ſanguine, vaſorum omnium ignotæ diametri productiones: ignoti demum, ut alia multa taceam, differentes liquidorum per ſingulas partes motus, in quibus vita conſiſtit, nec ad exactam Geometrarum demonſtrationem poſſunt reduci. Ab effectibus experimur, quod delirium a fortiſſimo duræ matris elatere producatur, quia nullo remedio vidimus illud ſedari citiùs quàm fomento aquæ tepidæ pedibus, ventri, & volis manuum per ſpongias facto. Qua ratione relaxatis dictarum partium fibris, jure conſenſionis relaxantur quoque criſpatæ, & nimium intentæ duræ matris fibræ, ſicque minuitur delirium,

rium, quod uſu veſſicantium, & internorum remediorum ſæpè exacerbatur, & augetur. Ob hanc quoque nimium intentæ duræ matris fibræ, ſicque minuitur delirium, quod uſu veſſicantium; & internorum remediorum ſæpè exacerbatur, & augeatur. Ob hanc quoque nimiam ab antecedenti morbo factam fibrarum criſpaturam ſuccedit, ut poſt moleſta pedum eryſipelata naſcantur ædemata diuturna, & incommoda; quæ vix cedunt remediis intus ſumptis; ſed tantummodò fomentationibus herbæ alicujus vulnerariæ, & mollientis, ut nuper ſum expertus in muliere prope templum S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum ad ripam Tyberis, non longè ab Auguſti Mauſolæo. Sic etiam lethargiæ, quæ in acutis, & inflammatoriis morbis obſervantur, & præcipuè acceſſionum initio, non tantum producuntur à ſanguine ſtagnante in cerebro ob coagulum, quod in ſinu habet; quantum ab inflammatoria fibrarum criſpatura in meningibus; cujus cauſa liquidorum verſus per cerebrum retardatur, unde ſopores & comata. Porrò cum major ſit elater & intentio fibrarum cerebri in hoc caſu, quamvis undulationum fibrarum a ſenſibus ad cerebrum propagatarum, tales undulationes, utpotè debiliores, vix ab animo percipiunt? hinc torpor; & alienatio mentis.

Sed quàm ingens ſit vis, & poteſtas ſolidorum ſupra fluida, didici proximè elapſo menſe Septembris hujus anni 1701. quo ſcribimus, in Ægro 40. ann. decumbens ad Ædem Lauretanam in Foro Trajani. Athleticus hic erat, & valdè robuſtus: febri corripitur vehementiſſima, cum horrore, & ſpirandi difficultate, quotidie creſcebat morbus, urgebantque motus convulſivi vehementes; fruſtraque præſcriptis innumeris ab ejus Medico remediis, repentè horrendis motibus convulſivis correptus, miſerrimè interiit. Secto cadavere cum Viro amiciſſimo D. *Godofrido Oſtercampio*: inter Arcades *Teleſio*, nulla penè pinguedo inventa eſt ſub univerſa cute; Sed ejus loco, pelliculæ tenues complicatæ; Fibræque muſculorum ita erunt duræ, aridæ, atque tenſæ, ut vix optimis cultris ſecari poſſent; quod quidem rarò obſervavi in humanis cadaveribus; Inteſtina erant ſummoperè laxa, & flaccida, undequaque veluti innatabant in pinguedine fuſa, & oleum olivarum condenſatum referente: nimium quoque plicata, & in ſuis naturalibus gyris turbata eadem obſervavimus, ita ut penè ad oculum appareret motum periſtalticum fuiſſe mutatum. Eadem inteſtina parti poſteriori corporis, & coſtis ſpuriis fortiſſimè adhærebant. Moles hepatis, ingens, & veſſicula fellis ſolito major, bileque turgida. Fibræ carneæ diaphragmatis nimium duræ, ac tenſæ. Pulmones hærebant fortiter coſtis: Subſtantia eorum flaccidiſſima, & nigra. Duo polypi ingentes, & carnoſi inventi ſunt, alter in aortæ foramine ad oſtia cordis, alter priori minor in vena cava ad alterum oſtium cordis: qui polypi lati & valdè carnoſi apparuere, cum pauca hinc inde pinguedine. Ex his certò conſtat, morbum omninò fuiſſe vitio ſolidi productum; fuſaque univerſa cutis pinguedo à vehementiſſimis fibrarum carnearum convulſionibus (ut muſculis ventriculorum avium fundere, ac conterere contractionibus ſuis cibos ſolent) tota in abdominis depluit cavitatem, in eaque veluti in oleo natabant inteſtina.

Nos igitur in hujuſmodi cadavere reſpicientes ad maximam fibrarum duritiem, quam in omnibus ejus muſculis obſervavimus, nihil proinde miramur, ſi ſubſecuti ſunt motus convulſivi adeò vehementes, ut non modò totam ejus pinguedinem liqueſecerint, verùm etiam Patientem penè ſubitò jugularint. Atque in hac obſervatione confirmati crediderim, vim incredibilem, & horrendam, quàm Maniaci habent, non ab acido vehementer pungente, ut *Recentiores* ſomniant, ſed à maxima fibrarum exſiccatione produci, cujus ratione portentoſum acquirunt elaterem; qui reſiſtentiam quamcumque finitam ſuperandi vim acquirit, eademque conſervat. Quæ quidem veriſimilia eſſe ſtructura cor-

corporis Maniacorum certò nos docet.

Hujuſmodi homines plerumque ſicci ſunt, nigris capillis præditi, cutis colore ſubnigro, naturaliter impatientes, volubiles, & ad operationes promptiſſimi, quæ ſingula maximum in ſolidis indicant elaterem. Quare veluti per analogiam ab his morbis ad inveſtigandam aliorum a vitio ſolidi pendentium naturam jure quodam procedemus.

Præterea potentia ſolidi ſupra fluidum deducitur etiam à forti, ſolidaque fibrarum ſtructura in Animalibus quamplurimis. Magnum Leonis robur, & vis non tantum ab illius fluido dependet, quantum à fortiſſima fibrarum textura, & admirabili minorum filorum criſpatura, quam nos elapſis annis 1691. ut ſupra indicatum eſt, Venetiis vidimus, pariter vigor ille magnus, quem uſu *Gymnaſticæ*, & quotidianæ exercitationis acquirunt Homines, non oritur ex eo, quod fluidum vitale à viribus, licet elicitum, cibis, naturam ſuam mutet in melius, cibi enim aquei aqueum ſanguinem gignunt, ſed quia uſu *Gymnaſticæ* fibra vigorem, tonum, & elaterem acquirit majorem, cujus ope ferè ſponte ſua, vel pauca liquidi interveniente quantitate magnæ reſiſtentiæ motus producit. Hanc ſolidi poteſtatem, & vim in commutanda natura fluidi, arborum inſitiones apertè oſtendunt; ſi enim ceraſo pyrum inſeras, Inſitio producet fructus arboris, unde reciſa, non verò cui fuerit inſita, quamvis per arboris truncum idem alimenti genus excurrat. Sic etiam à mirabili muſculi univerſalis cutanei ſtructura in Hyſtrice manifeſtè deprehendimus, ejus fibras totidem quaſi parvos arcus eſſe vel minimos fortiſſimis elateris vectes, qui quando tenduntur, ſpicula magno cum impetu vibrant, & jaculant undequaque. Hujuſmodi occaſione nacta referam, quæ cum amiciſſimo ſolertiſſimo Domino *Oſtercampio* in hyſtricis dorſali muſculo obſervavi. Muſculus lus dorſalis hyſtricis ab aliis dorſalibus tenuiſſima retiformi membrana ſeparatur, ut quaquaverſum ingentem vim exercere liberè poſſit: Præterea valde denſus, & ſolidus eſt; panniculoque carnoſo tenui interveniente membranæ adhæret. Ejus fibræ quod ſeriò monendum, valdè craſſam, denſam, ſolidamque obtinent conſiſtentiam, unde vis ingens in jaculandis ſpinis exoritur. Ad ſpinarum bulbos ex interiori cutis parte fibræ nerveæ tranſverſales ſolidoque deſinunt, & aliquantum obliquè veluti ſerpendo ad eas perveniunt: cujus equidem novitate rei valdè delectabatur quoque *doctiſſimus Melchior Douzaidans Excellentiſs. Principis de Lobcovitz Præceptor, & noſter amiciſſimus*. Unde juſta de cauſa homines debilem fibrarum texturam ſortiti, vel fortem, ſed motu continuo non exercitam, ſemper ferè debiles ſunt: licet cibis valdè nutritiis, & ſpirituoſis plurimùm, ſaginentur. Nam vis & energia motuum non pendet omninò à fluido nimium ſpirituoſo, nimiùmque igneo, ſed à valido ſolidorum elatere, fortique textura.

Hinc etiam eſt quod Teſtudo, quæ in Indiis, juſta *Boylæi* ſententiam, magna edæquat Animalia, quamvis habeat ſanguinem actu frigidum, ac proinde ineptum ad nitroſulphureas exploſiones concipiendas: tamen motus ſuos perfectè obit, oſſeique corticis ingens pondus, motionibus ſuis facillime ſuperat: imò obſervante *Domino Redi*, ut refert *eruditiſſimus Fantonus differt. anatom. de cerebro*. Teſtudo, cui extractum fuit cerebrum, ſex menſium ſpatio vixit, ſenſu, motuque ſuperſtite. Spinalem medullam in hoc caſu cerebri forſan vices geſſiſſe crediderim. Porrò mira agilitas, celeritaſque in inſectis, minimiſque id genus animalculis, herba paſtis, ſatis nota, non ab eorum liquidis viſcidis, certè, ac glutinoſi, ſed à vivido ſolidorum elatere producitur.

Sed ſuprà omne exemplum poteſtatem ſolidi in fluidum ſatis manifeſtant graviſſima illa, periculoſa ac repentina accidentia, quæ producit in renibus calculus ad veſicam deſcendens. Schirrus uteri, aliarumque partium, & id genus quamplures ſolidorum morbi. Dicunt hujuſmodi Ægrotantes, ſe dormire velle, ſed revera

non

non poſſe; ſe cibos appetere, veſci tamen non poſſe. Verbo dicam ipſimet ægrotantes animadvertunt morbum ſolidi magis, quàm fluidi vitio oriri. Et quid aliud, quæſo, eſt, quod multis in locis memorat Senex magnus: *Plures Mulierum morbos ab utero inverſo pendere*, niſi merum ſolidi, ſive fibrarum uteri vitium, quæ ſemel nimium criſpatæ raro priſtinam recuperant mollitiem. Et ab hujuſmodi morboſa criſpatura quotidianæ menſtruorum, lochiorumque, &c. ſuppreſſiones perſæpe oriuntur, quod à pluribus hodie Medicis nunquam certe obſervatur. Ingentem ſolidi potentiam, ac vim in commutanda fluidorum natura, eorudemque curſu variè intercipiendo ſatis ſuperque cognovimus in Sculptore decumbente non longe à Collegio Nazareno Sexagenarius hic erat, & ſupramodum macer, ac tenuis magnum ſculpebat marmor pro ingenti ſtatua, qua de cauſa diutiſſimè gelido ſuper ſaxo pedibus ſteterat. Quia verò raram, ac delicatam fibrarum texturam obtinebat, doloribus colicis graviſſimè cœpit turqueri. Neglectus ab eo morbus, mox adeò crevit, ut diſſoluta, ac perdita naturali œconomia, ob fortiſſimam criſpaturam à ſaxi frigore, &c. per plantas pedum in meſſenterio contractam, inappetentia ſupervenit, nec non vigiliæ, febris ac demum macies penè hectica cum vultus pallore. Improprio remediorum uſu lactis nempe, chalybis, &c. ruebat in deterius. Quare nos, his omnibus ritè conſideratis, ægrotique Medicum allocuti; judicavimus morbum originem habuiſſe à marmoris frigore, per plantas pedum ad meſſenterium uſque propagato, ubi magna producta criſpatura graviſſimis occaſione dedit accidentibus. Quibus ut mederemur, ſemicupia aquæ tepidæ per totum ventrem ſingulo mane, veſpere ante cœnam Balnea aquæ calidæ pedibus præſcripſimus. Alternis diebus Clyſterem emollientem. Aquam Chinæ pro potu, conditum ſtomachicum cum Juſculo citrato, & cichoreato ſingulo mane. Per hæc remedia inducta debita, ac naturali laxitate in ſolidis meſſenterii à pedum frigore nimium criſpatis, eductaque per lenes purgationes parti cachochymia ob dictas criſpaturas ibidem diù impacta concretaque, brevi ac feliciter convaluit.

Quare ſicuti parvi ſtatuæ artefactæ varios, atque admirandos motus manuum, pedum, capitis, totiuſque corporis ſine ullo fluidi impulſu, ſed tantummodo ob peculiarem ſolidorum compagem, & variam inter ſe connexionem rotarum, ſcilicet elateris, cylindrorum &c. prout fit etiam in horologiis, abſolvunt. Cur arbitrari quoque non poſſumus, quod humanæ fibræ ſint totidem, veluti parvi vectes multiplicati, qui vel ad minimum fluidi impulſum, talem motionis impetum, acquirant, qui per partium continuationem mirum in modum creſcat ſemper, & momento propagetur. Ac propterea vis illa ingens, ac penè admirabilis ſolidorum ſe moventium conſiſtat magis in peculiari compage ſuorum cylindrorum, fuſorum, rotarum, ut ita dicam: quàm in ſumma activitate, quæ ſpiritibus animalibus gratis, & ſine certa experientia tribuitur. Fateor ſane quod fluidum nerveum primum impulſum, ſive inſtinctum ad motum, producat. Sed vis ingens, quæ in obeundis motibus neceſſaria eſt, à peculiari fibrarum mechaniſmo pendet, perpetuatur, & creſcit. Et quoniam fluidum nerveum à ſolido meningæo exprimitur, major quoque eſſe debebit vis, & reſiſtentia meningum ad illud, quàm contra; ſicuti major etiam eſt vis & reſiſtentia cordis ad ſanguinem, quem impellit, quàm contra.

Præterea pulſatis ſolidis (ut explicari poſſem exemplum fidium cytharæ) multò velociùs propagabitur undulatio motus, quàm ſi alicujus liquidi currentis linea pulſetur, quod ob firmam adhæſionem particularum in ſolidis contingit. Quare pulſata fibra ſuum ab externis objectis, celeriùs pertingat ad cerebrum impreſſio motus per continuationem ſuorum minimorum, quàm per continuationem minimorum liquidi intra ſe, vel pone ſe curren-

rentis : ac propterea functiones ſenſuum faciliùs explicari poterunt per oſcillationem, colliſionemque velociſſimam ſolidi cum ſolido, quàm per undulationem fluidi in ſolidum vim facientis. Clarè namque conſtat, quod, ſolidum cordis, arteriarum, ſimiliumque partium in motum concitat fluida, ac perpetuò propellit; ſed clarè non conſtat quid movet cor, quìd arterias, quìd reliqua ſolida? Niſi dicerem excitato ſemel in primordiis generationis elatere, oſcillatione in ſolidis, perpetuare hunc ad finem, & pro varia partium neceſſitate augeri per ſimplicem contactum, & colliſionem ſolidi cum ſolido. Colliſionem tamen adjuvante & elaterem excitante fluido penè minima ſolidorum fila currente, ut in madefacto fune pondera elevante contigit. Si hæc nimium paradoxa videantur facile corrigi patiar. Pariter ingenitam eſſe fibris vim ad oſcillandum, eamque peculiari ſtructuræ ſuorum minimorum deberi magis, quàm fluido nerveo per nervos derivata, conjicere cœpi ex reſectione muſculorum in vivis animalibus. Sume anatem, hædum, vel id genus animalia magis quieta, quàm non ſunt canes. Seca diligenter muſculum femoris cum lanceola barbitonoſorum, donec a reliquis vicinis bene fuerit ſeparatus, ſuiſque tendinibus adhuc hæreat vivo animali. Videbis quod immotis tendinibus fibræ in medio muſculi vivido motu agitantur, oſcillant, ac continuo criſpantur. Et in centro muſculi orta oſcillatio undatim ac velociſſimè deſinit motu quodam veluti tremulo, ac verticoſo in tendines.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

I. Energia percuſſionis ſuperare poteſt quamcumque finitam reſiſtentiam quieſcentem, & nullus eſt motus ita ſimplex, ut plures in motus componentes reſolvi non poſſit.

II. Sicuti morbi ſolidorum à fluidis vitioſis producti ſanari nequeunt, niſi ſanato priùs fluido. Ita contra fluidorum morbi vitio ſolidorum facti non curantur, niſi ſolidis ante curatis.

III. In ſolida corporis animati cadit centrum virium, centrum æquilibrii, & centrum gravitatis, ſicuti in ſolida non animata, iiſdemque legibus ſubjacent. Et ſicuti in centro virium maxima eſt percuſſio, ex probatis noſtris mechanicorum. Ita in centro oſcillationum in corpore animato maxima actio. Et in hoc recondita morborum plurium, præſertim, qui inflammatorii ſunt, natura reſidet, Paucis nota, à Paucis probata.

IV. Elater, ſeu vis elaſtica corporis externa vi à figura ſua detruſum, in priſtinam figuram ſe ipſum reſtituere nititur. Dari hanc vim nemo negat, nam preſſa corpora evidenter reſurgunt, corporaque ſuo niſu reſtituta ab ſe alia abigere ſemper nituntur. Pro diverſitate ſoliditatis partium in corporibus, diverſus eſt etiam elater.

V. Jure poſſumus morbo alicujus partis, ad morbum alterius analogicè diſſerere. Ita ſi Atonia, ſive debilis fibrarum ventriculi reſiſtentia producit ſtatim poſt paſtum ingentes ſtatus, tenſiones, borborigmos, ut cibi, veluti in vacuam lagenam decidere videantur, & incocti per inteſtina ſecedant; quod fit ob parvam moram, quam ii in ſtomacho præfatæ ſuarum fibrarum flacciditatis cauſa faciunt. Sic etiam Atonia aliarum partium ſimiles producit effectus: & inde oritur tabes totius corporis ex labefactato ſyſtemate nervorum cutis, unde naſcitur Phthiſis nervoſa: Tabes in paralyticis partibus, &c. & ubi ſunt hujuſmodi Atoniæ, aqueorum remediorum uſus ſit moderatus, uti & oleoſorum.

VI. Quod in veſica urinaria eſt Iſcuria; Dyſuria, & Stranguria, id in cerebro eſt Lethargus, Vigilia, & Delirium; id in aliis partibus ſunt vel ſuppreſſæ, vel nimiæ, vel depravatæ fluidorum, vitio ſui vel ſolidi, ſeparationes. Quare analogicè poſſumus à morbo ad morbum diſcurrere, ſicuti analogicè Anatomici ab Animalium Viſceribus ad Hominum viſcera, viſcerumque functiones argumentati ſunt ſæculo

proximè elapſo 1700. rerum novarum, ſcientiarumque feraciſſimo.

VII. Quando dura mater ob vehementes Animi cogitationes, affectus; & Pathemata nimium convellitur, eripaturque; fluidorum ſecretiones infernis in partibus diminuuntur, vel turbantur. Ideò in talibus Hominibus pedes frigidi obſervantur. Caput calidiſſimum, Alvus ſtiptica eſt, Saliva parcè fluit: male digerunt, & minus appetunt. &c. Facies extenuatur, quæ faciei levis ac momentanea exſiccatio, ac veluti macies poſt acres nimiaſque cogitationes dicta de cauſa apparet: poſt cibum verò, & ſomnum ſolvitur, & evaneſcit. Quæ omnia vitio ſolidi eveniunt. Id præteritis animadverti Kalendis Juliis præſentis anni 1701. in Juvene ægrotante in Capo Martio ad ædes Medidicæas, Convulſionibus ferè epilepticis obnoxius erat, paroxiſmorum inſultus incipiebant propriè in nuca, & circa latera maxillarum: dicebat ſe eo loci derepentè fortiter comprimi adinſtar vehementiſſimæ ligaturæ. Si ligatura ſivè paroxiſmus erat levis momenti, oriebatur ſtatim univerſalis ad motum impotentia; oris reſiccatio, linguæ ad interiora retractio, bombilus aurium, obſcuritas viſus, verbo dicam, ſenſu, & motu ictu oculi privabatur per totum, ſed leviter, At ſi fortiter invadebat paroxiſmus à nuca ſemper incipiens, primò ipſum clauſis repentè faucibus veluti ſtrangulabat, deindè confuſis in cerebro animi operationibus, motu, ſenſuque per totum privabat: laſſitudine incredibili per plures dies, poſt ſuperatum inſultum, remanente. En ſpecimen ſolidi meningei præternaturaliter oſcillantis? Quæ omnia facilè reſpondent experimentis ſuperiùs relatis cap. v. factiſque in canibus, terebrata vertebra dorſi, vel colli, injectoque per ſiringam acri, acidoque liquore in cavitatem ſpinalis medullæ, quæ dictis liquoribus variè irritata ſymptomata hiſce non diſſimilia producebat, ut ibi retulimus.

CAPUT VIII.

De Motu Syſtaltico, ſive De Oſcillatione, & Vi Contractili Solidorum.

Ea ergò, quæ ſuperius attingimus, argumento eſſe poſſunt loculentiſſimo Praxim hanc noſtram, quam inſtituimus, ad materiam ſolidorum corporis animati illuſtrandam, eo præcipuè ſpectare, ut Praxim potiùs Medicam adjuvemus, & morborum naturam indicemus, quàm ut theoricarum ſpeculationum vanitatibus, & pompæ deſerviamus; quæ quidem cum quid ad uſum redigere oportet, exiguo ſanè, imò nullo eſſe ſolet emolumento. Cum itaque hoc in capite de motu innato, ſive de vi contractionis fibræ mihi ſit diſſerendum, illud unum obnoxiè curabo, ut ad examen tantum revocem contractionem illam, quæ ſtructuræ ſuæ vi ſolummodo efficitur, non autem cerebri impellente energia, & voluntatis imperio adnitente, & ut apertiùs loquar, vi ſcilicet innata, non autem ſuperaddita. Quæ quidem vis ſuperaddita cum mirè ob rei obſcuritatem, difficultatemque ingenia torqueat, & ſeſe probè non permittat intelligi, inde orta eſt opinionum multiplex illa varietas; quomodò ſcilicet fibra, & muſculus moveantur ſucco nerveo ſuperaddito, & momento temporis per phantaſiam tranſmiſſo. Sed quoniam hac de re inferiùs diſputavimus in diſſertatione de anatome fibræ, de morbis, & de reſiſtentia ſolidorum cum adjunctis variis experimentis Peruſiæ anno elapſo 1700. publicæ luci primo data; ne longior ſim, ea rurſus repetere ſuperſedebo. Satis erit, ſi unico tantum obtuitu Lector inferiùs inſpexerit, quæ in dicta diſſertatione adſcripſimus, ex quibus procul dubio vim contractionis fibræ, apertè, & dilucidè explicatam agnoſcet, necnon & noſtram de muſculorum motu opinionem. Nam re vera licet ſolidum nullo ſit omninò per ſe motu

tu prǽditum; nihilominus tamen ratione diverſæ partium ſtructuræ, ut docet Anatomica demonſtratio; tum majoris, tum minoris reſiſtentiæ capax eſt, & dato, ut tale, vel aliud ſolidum in motum ponatur; majorem idcircò minoremve motionis vim, juxta componentium partium diverſitates aſſequeretur. Ferreæ enim virgæ commotæ, longè alius impetus, & longè alia reſiſtentia eſt, quàm vel ligneæ, vel plumbeæ. Hoc quoque pacto, cum ſolidum noſtrum æquilibratum ſit cum fluido, quod aſſiduè circumfluit; impetus ille exiguus licet, & minimus, quem fluidum ſolido impartitur, iis quidem rationibus, quas ſuperiùs expoſuimus, mirum in modum augetur, diutiuſque perdurat. Vide ea de re *Borellum* in aureo libro *de vi percuſſionis.*

Sed ut certa methodo procedamus, & ut in materia valdè utili, & captu difficillima, nobis non deſit perſpicuitas; inveſtigabimus primò vim contractionis à ſtructura, & fibræ tono præcipuè promanantem. Secundò argumenta deducemus ex jugi, perpetuaque oſcillatione duræ matris. Tertiò ex liquidorum curſu ad contactum. Effecta denique, quæ ab hujuſmodi perenni contractione producuntur, non abs re fuerit recenſere.

In quolibet ergò corpore reſiſtentia præcipuè exoritur à ſtructura minimorum componentium: quæ quò ſolidiora, eò reſiſtentia major. Aër ipſe, qui fluxus videtur, languidus, intractabilis, nihilominus è ſuis minimis ſuam habet reſiſtentiam; & illa reſonabilis Echo per aërem mirificè ludens, quid niſi ſuorum minimorum contractiva reverberatio, à corpore nimirum extraneo? Haud aliter vis reſiſtentiæ, & contractionis, ſive reverberationis cujuſdam peculiaris in fibra à minimis ſolidis, & tenacibus eam componentibus naſcitur; qui ſunt veluti totidem vectes minimi uniti, & multiplicati immenſarum virium capaces, dum ad motum ab externo corpore excitantur; & ex tot minimis infinitis vectibus ad motum concurrentibus, grandis illa efficitur muſculorum vis, & potentia in ſublevandis gradibus cujuſcumque generis ponderibus. Propenſio verò continua ad oſcillationem naſcitur ab æquilibrio ſuo cum fluido ad contactum decurrente, & ab inceſſantibus oſcillationibus, quas duæ meninges, & præſertim dura validiſſimè efficiunt. Carneam ergò fibram ſive membraneam ſemper ad contractionem niti minimè eſt ambigendum, cum omnem dubitandi locum ademerint, qui ea de re præclare ſcripſerunt doctiſſimi viri *Borellus*, & amicus noſter *Guilielmus Cole*, *Lowerus*, *Harveus*, *Bellinus*, aliique non pauci. Unde autem eveniat, quod fibra aſſiduè contrahatur, hoc erit tantùm in præſenti capite latiùs, atque fuſiùs nunc inquirendum.

Ut autem unicuique liceat animadvertere, quàm in corporis animati operationibus præcipuè verò in muſculorum motu admirabilis extiterit divinus Artifex, ſat erit; avem, aut quidpiam ex quadrupedibus ſumere, & muſculum aliquem coxendicis cultro præacuto diligenter detegere, ibique egregiam illam vim contractionis in muſculo obſervare, quamvis animal ad ea experimenta delectum, nullatenus moveatur: Mihi verò pluries in anate cum unum quempiam de muſculis coxendicis detexiſſem, repentè vis illa contractionis aſſidua mirificè innotuit; quàm quidem vim in medio muſculi ſuam tantum exercere energiam identidem obſervavi, cum nihilominus immoti omninò tendines permanerent: unde apertè ſatis colligere datum eſt principium motus in medio muſculi incipere; in tendines autem deſinere. Quod ſi per acum trajecto filo muſculum adeò comprehenderis, ut muſculi ventrem valeas colligare, tunc videbis, vel aſtricto nodo contractiones toto in muſculo ceſſare; atque langueſcere, vel pauliſper relaxato: ad priſtinum rurſus motum redire. Ex quo clarè patet, ut diximus, principium motus de muſculi medio ortum ducere; deficere verò in tendines.

Continuus hic ad contractionem niſus,

quando non eſt à muſculo alicujus partis antagoniſta ſive contrapondio impeditus, evidenter etiam oculis percipitur; ac demonſtratur: talis eſt motus periſtalticus inteſtinorum, conſtrictorius ſphincterum; & ſic de aliis partibus, quæ cum non extenduntur, aut dilatantur à fluidis vel currentibus, vel in eis contentis, ſponte ſua perpetuò ad conſtrictionem tendunt, ſemperque quodammodo corrugantur; ſicuti ſuccedit in utero poſt fœtum emiſſum; in ſtomacho poſt cibos concoctos, & expulſos: in veſicis poſt ejectam urinam, aut bilem ex ipſarum cavitatibus; & eadem ratio viget in aliis quoque partibus, quæ ad propellendas: vel in ſe ad tempus determinatum retinendas liquidas ſubſtantias ſunt deſtinatæ, ſed de certitudine hujus contractionis plura interius in diſſertatione de Anatome fibræ, ſtatim poſt ſpecimen horũ quatuor librorum de fibra motrice habebis.

Eas igitur rationes omnes, atque Geometricas obſervationes, quas doctiſſimus *Borellius* in ſuo *de vi percuſſionis* libro in medium attulit ad comprobandum, quod varia illa motus incrementa, quæ in ſolidorum corporum percuſſione dignoſcuntur, non aliundè dependeant, quàm à varia gravitate, ac minimorum componentium ſtructura, eas, inquam, rationes non incongruè tranferre poſſumus ad ſolida membranoſa, ac muſcularia corporis animati; atque uno eodemque argumento veluti baſi firmiſſimæ inniti, ad vim illam oſtendendam, qua ſolida, de quibus loquimur, ad contractionem feruntur, æquilibrio ſcilicet quo, præponderantur cum liquidis, perpetuo ad illorum contactum concurrentibus, ut ſuo tempore planum facere decrevimus anatomicis experimentis in animantibus, & morborum practicis obſervationibus.

Præter igitur inclinationem illam, qua fibræ, ob præcipuam earum ſtructuram, ad contractionem feruntur, alia quoque eſt longè major, atque animadverſione dignior, ea ſcilicet, quæ validè imprimitur exoriturque ab oſcillatione meningum, præcipuè verò duræ Matris. Primis quidem hujus libri capitibus illud enuntiavimus, duram, & piam matrem, cum deorſum per omnes corporis partes expanduntur, viſcera producere, glandulas, vaſa; atque omnes omnium telas, quas vocamus membranoſas. Cum autem eæ omnes partes ſint revera duræ tantum matris continuata productio: ex legibus percuſſionum à *Borello* traditis neceſſe eſt continuum oſcillationis motum, qui in dura matre obſervatur, non in ea tantum veluti limitibus ſeptum contineri, ſed deorſum expandi per partes, ut ita dixerim ſubjectæ, primariæ partis imperio, regis ad exemplum, oſcillent quoque perpetuò, ad contractionem nitantur, idque faciunt ob continuationem ſolidi potius, quàm fluidi, quod dicunt nerveum, & animale. Quoniam verò nervi quoque ipſi maxima copia per omnes muſculos expanduntur, & præcipuè membranam efformant, quà eorum quilibet involvitur, fibræ etiam carnoſæ oſcillationem ſuam ſive oſcillationis inſtinctum ab oſcillatione duræ matris nervorum per eos expanſorum trahunt, ac perpetuant: in aliud itaque tempus repoſitis argumentis ad veritatem hanc confirmandam: quæ dicimus, in quotidiana Praxi, ſive in morborum obſervationibus abundè ſatis innoteſcunt. Diximus enim ſupra medullares cerebri fibras obtuſo eſſe ſenſu præditas; & è contrario fibras meningum acutiſſimo. Quapropter in capitis vulneribus animadvertere eſt, cum cerebri pars medullaris pungitur, ægrotum non exhorreſcere, non excitari, non concuti, immotis quidem totius corporis partibus. Sed ſi pungatur vel dura vel pia mater; illicò totum corpus repentino gravique horrore concutitur, ſuccedentibus ſubinde motibus involuntariis, & convulſivis. Ergo ſi ex motu meningum perturbato, turbati quoque motus in partibus exoriuntur, debent quoque ex earumdem regulari motu, motus in partibus effici regulares: atque illud per continuationem ſolidi potiùs, quàm per expreſſionem, & liquidi tranſmiſſionem, ut ante dicebamus. Expreſſio namque, ſive tranſmiſſio liqui-

liquidi ad efficiendos motus partium voluntatis imperio ſubordinatos, deſtinata magis eſſe videtur, quàm ad occultam quandam in partibus oſcillationem producendam; quam quidem continuatione ſolidi, potius quàm impetu, & actione fluidi perpetuari, nunc quidem exiſtimare incipimus: ſed apertè adhuc non deliberamus.

Præterea, ut ſuperiùs admonuimus, cum capitis dolor, mania, delirium, melancholia, ſimileſque capitis affectus à varia piæ matris affectione producantur, ex eo veluti fonte varii motus vel ad exceſſum exuberant, vel notabili remiſſione deficiunt, in partibus inferioribus, tunc quando uno quolibet prædictorum morborum genere læditur dura mater. Unde videre eſt pertinaces capitis dolores in cæcitatem deſinere, in brachiorum ſive totius corporis tremorem, apoplexiam, atque alia id genus non pauco; prout morboſa & violenta duræ matris oſcillatio in capitis dolore, morboſas ac violentas oſcillationes communicat, per ſupradictam ſolidi continuationem, ex noſtra ſententia, his modo corporis partibus, modo illis. Ità Maniæ, quoniam duræ matris elater mirum in modum & ad extremum quaſi gradum excrevit, violentos adeò motus in partibus excitant, ut eo morbo correpti adeò validos, & enormes quandoque ferantur in niſus, ut humanas prorſus vires excedere videantur. Itidem variè vitiato duræ matris elatere, neceſſe eſt, ut ſi qui ſunt ægri melancholici, ſtupidi, vigiles, vertigine laborantes, atque aliis non diſſimilibus morbis, quorum ſedes in meningibus; neceſſe, inquam, eſt, ut varii quoque motus in partibus inferioribus producantur, vel nimia tarditate lenteſcentes, vel velocitate nimia præceleres, vel denique à naturali ſtatu, & à conſueta fibrarum oſcillatione longè diſſimiles.

Præter cauſas recenſitas continuus niſus ſolidorum ad contractionem pendet quoque a preſſione minimorum cujuſcumque liquidi currentium ad contactum fibrarum carnearum. Quomodo verò minima liquidorum in hac oſcillationis functione ſe gerant, funis madefacti exemplo doctè ſatis demonſtravit. *Borellus propoſitiones xx. de motu animal.* in quo minimas aquæ guttulas cunei vices gerendo, & ſe inſinuando inter filorum ſpatia, preſſione ſua filorum contractionem, ac per conſequens majorem vim producere in elevandis ponderibus probavit, ac per leges virium percuſſione clarè determinavit. Noſque inferius in diſſertatione poſt ſpecimen, ex legibus ſcytalarum hoc idem obiter quoque adnotavimus; ſed hac de re fuſius in ſecundo libro, in quo ſingulas fluidorum corporis animati currentium proprietates ad examen revocare curabimus, & hujuſmodi ſolidorum oſcillationem à fluidis productā explicare conabimur.

Poſtremò inquirendum erit; & pro viribus explicandum ad quem finem hujuſmodi ſolidorum continua oſcilatio fuerit inſtituta qui quidem alius eſſe non poteſt, quàm ad liquidorum curſum facilius promovendum, quæ ſolo exigui muſculi niſu, qualis eſt cor ad longe remotiores partes, & per canaliculos humanam aciem effugientes, ac tenuiſſimos, detrudi non potuiſſet, niſi eorum niſus, perpetua oſcillatione ſolidorum, per quæ decurrere debebant, validius impelleretur. Hoc poſito principio elateris, & oſcillationis continuæ ſolidorum; eæ omnes facile corruunt opiniones, quæ ad hæc uſque tempora prodiere circa imaginaria viſcerum fermenta, facultates eorum coquentes vel expellentes, archeos; cardimelechos, atque alia hujuſmodi futilia, & inania, de ſeparationibus, præcipitationibus, filtrationibus, & ſi quæ ſunt alia iis conſimilia; etenim dato motu liquidi cum datis gradibus celeritatis, & impetus; dato quoque gradu ſive momento præſſionis, & reſiſtentiæ ſolidi ad datum liquidum currens per quodlibet viſcus; ex data hac, atque æquilibrata utriuſque pro naturæ legibus motione naſcuntur variæ in variis partibus ac viſceribus filtrationes, ſeparationes, præcipitationes, aliæque liquidorum functiones; cum ea in re nullo modo ſit

ne-

neceſſe ad imaginaria illa confugere, de quibus ſupra loquuti ſumus ad ſolvendas, & perficiendas hujuſmodi fluidorum ſolidorumque functiones.

Hæc verò ſolidorum vis ad liquida per continuam oſcillationem detrudenda nullo alio modo lucidius & evidentius poteſt innoteſcere, quàm frequenti ſymptomatum in morbis obſervatione. Ita in febribus, quæ ab interna viſcerum inflammatione pendent, potiſſimum quas eryſipelatoſa ventriculi inflammatio producit, ſemper extremitates, & externæ corporis partes frigidæ obſervantur: criſpatis enim vehementer ſolidis partis inflammatæ per conſenſum vaſa, fibræque aliarum corporis partium criſpantur, fluidorumque curſum intercipiunt, unde frigus. Cui obſervationi quadrat opinio *Dureti in coac. fol.* 201. *de dolore lumborum. Dolor lumborum ſi tranſit ad caput convulſifico modo, crudeliter necat; ſi vero aduncis veluti unguibus viſcera circumplectitur, piſcarii retis modo, quod nominatur Griphos, inflammationes, icteroſque parit*: Irritatis ab acri humore præcordiis, & potiſſimum ventriculi tunicis, communicata reliquis partibus doloroſa criſpatura, ſupprimuntur ſtatim ſudoris ſecretiones, & aliorum quoque liquidorum; quàm ob cauſam in dolorificis hujuſmodi internorum viſcerum inflammationibus, ſtultum eſt, vel ſudores expectare; vel promovere velle; niſi mollita prius per debita remedia inflammatoria ſolidorum criſpatura. Quique diaphoreticis vehementibus ſudores elicere cupiunt, non eliciunt, ſed magis aucta ſolidorum criſpatura, inflammationem ad gangræniſmum diſponunt.

Vigentibus nimiis doloribus alicubi, pulſus parvi fiunt, ſudor ſupprimitur, & aliæ quoque ſupprimuntur momento temporis evacuationes, vehementiſſimæ ſolidorum criſpationis cauſa. Partibus obſtructione, ſcirrho, vel alia hujuſmodi morboſa criſpatura laborantibus, ſi fit, ut vaſa contrahendo ſe, & criſpandò in conſenſum veniant, ſtatim pulſus parvi ſuccedunt, quos parvos pulſus in internis viſcerum obſtructionibus quotidie obſervamus, fiuntque tales, ſolidi magis, quàm fluidi culpa; & præbeant quantum velint Medici volatilia remedia ad ſanginem, ut ajunt, viſcidum attenuandum, pulſus non attolluntur, ſed deprimuntur magis aucta ſcilicet per talia inutilia remedia in ſolidis morboſa criſpatura. De morbis verò ſolidorum vitio ingruentibus quædam velut ſpecimina exhibentem habes *Hippocratem* 3. *de morb. num.* 1. quando agit de cerebri repletione doloroſa, de cerebri corruptione, inflammatione, de ſyderatis. &c. *Lochia ob nimios dolores poſt partum ſtatim ſupprimuntur, nec non ob dolorem mammarum; nec fluent, niſi prius dolor ceſſaverit*, id eſt lenita ſolidorum morboſa oſcillatione, ob hanc cauſam renibus dolore vexatis urinæ fluxus frequenter intercipitur. Hujus mechanices optime conſcius divinus ſenex quamdam torporis ſpeciem à longo inceſſu productam, aquæ frigidæ lotione celerrimè curat, *de morb. virginum num.* 2. *fol.* 92. Mulieres nonnullæ magnum in corpore calorem ferè continuò ſentiunt, præſertim hyſtericæ; hypochondriacæ, &c. criſpatis enim interna de cauſa viſcerum fibris, fluidorum curſus tardè per ea procedunt, & ita caloris ſenſum in mulieribus producunt. In actu fluxus menſtrui, ſi frigida mergantur pedes, vel hauriat frigidæ ciathos mulier, aut pedes refrigerentur, menſtruatio confeſtim intercipitur: Hanc ob rationem ſub rigore febrili, menſtrua quoque ſiſtuntur. Id obſervare licuit in puella ægrotante ad forum Archionium, nunc S. Nicolai in Archionibus prope Hortos Pontificios Quirinales; cui atrociſſimis uteri doloribus vexatæ, licet duodecies Chirurgus lanceola venam inciſiſſet, ne minima quidem ſanguinis gutta prodibat; doloribus durantibus nec fæces quidem aut urina profluebant, rebus omninò deſperatis balneum aquæ tepidæ, me jubente ingreſſa eſt; laxataque per eam vehementiſſima fibrarum vaſorumque fere omnium criſpatura: pertuſa in balneo vena pedis à Chirurgo, ſanguis magno cum impetu exivit, & in-

& infelix virgo veluti ab orci faucibus erepta ſtatim convaluit. Ex iis ergò aliiſque innumeris licet conſimilibus obſervationibus unicuique dabitur illud pro certo inferre, fluidorum motum omninò dirigi à perpetua ſolidorum oſcillatione; nec non longè majus eſſe momentum præſſionis ſolidorum, quàm reſiſtentiæ fluidorum, ex quo ſequitur, quod major etiam ſit vis, atque poteſtas ſubditorum ad fluida, quàm contra.

Atque hic notandum eſt alicujus partis fibram, quo magis exercueris, eo majorem exinde vigorem, & elaterem concipere, & liquidorum, quæ ſunt ad contactum, major inde fiet expreſſio. Hinc obſervare licet eos, qui Ἀπλομαχία Aplomachia (*Arte della ſcherma*) vel pneumatica pila Πνευματικὴ in ſphæriſterio (*Gioco del Pallone*) ſe exercent, manu quidem dextera validiores omnino eſſe, quàm ſiniſtra; imò & dextera non tantum validior eſt, ſed & craſſior: Atque illud me audiviſſe memini à nobili juvene Romani Seminarii Convictore, cum à duodecimo ætatis anno uſque ad decimum octavum ſemel aut bis in hebdomada ſeſe pila luſoria maxima (*gioco del pallone*) exercere quam laborioſiſſime conſueviſſet, illud accidiſſet, ut dexterum illi brachium tum validitate, tum craſſitie per eam ſcilicet ſexennii exercitationem, ſiniſtrum longe excedere; Fortior quoque fuit corporis pars dextera, quæ ad trigeſimum uſque etatis annum eo in robore perſeveravit. Quapropter mirandum non eſt antiquos Athletas aſsidua luctæ exercitatione eo virium deveniſſe, ut portento perſimiles, auderent, non tantum aggredi, ſed ipſos etiam urſos & Leones conficere. Actio itaque præcipua muſculi eſt motus & tenſio, ideſt fibræ carneæ, ut agant, contrahi debent, tendi indurari, magiſque validæ evadere. Ità videmus conſtrictis fortiter dentibus muſculos temporales evidenter tendi, indurari & ſolidiores reddi. Idem in motu cordis in viviſectionibus magis apertè conſpicimus.

A varia ergò, ut dicimus, hujuſmodi fibrarum, vaſorum, muſculorumque tenſione, varia quoque liquidorum in partibus ſuccedit ſecretio, variæque in partibus motiones. Diaphragma tenditur, minuiturque in circumferentia, & ob id coſtas ad inferiora rapit. Cor dum tenditur, in mole minuitur, & conſtringente, elicitur fluidum vaſis circumpoſitis, vel quia fibra planum mutat, vel diametrum; ſunt enim hi duo modi, quibus ipſa conſtringitur. Sicuti enim fibra per exercitationem ſuo in elatere validior, ac fortior efficitur; ita cum in eam morborum cohors invehitur noxior fit, antiquum tonum amittit, & ad morbum proclivior fit. Ideò complures quotannis pleuritide, ophthaſmia, aut alio id genus morbo laborant, quia ab antiquo morbo laxiori reddita pulmonum, tonſillarum, & oculorum compage, novo morbo certa præbetur occaſio. Quique frequenter pleuriticus fit, phthiſicus moritur, frequenti enim ſpalmate pulmonum fibræ flaccidæ omnino redditæ, ad phthiſim certè ſternunt viam. Atque ea de cauſa catharri, dyſſenteriæ, aliique morbi periodici, Incontinentia quoque urinæ prodit, quando ob nimiam veſicæ diſtentionem ab urina retenta, læditur ac perit fibrarum veſicæ tenſio, & robur. Atque idem analogicè judicium eſto de aliis morbis internis, ſolidorum vitio manantibus.

In hac de ſolidis animatis obſervatione animadvertendum etiam eſt, fibrarum motus cuidam veluti aſſuetudini, & deſſuetudini quandoque deſervire, ac obnoxios eſſe, & ſi quis clyſteribus aſſueſcat, vix poſtea ſine clyſteribus fæces egeret. Si quis à veneris uſu longo tempore deſueſcat, in idet in veneris impotentiam. Quapropter, & illud quoque notabile ad quaſdam animati corporis functiones, ſtatis quibuſdam horis, & temporibus peragi ſolitas, ut ſunt vigiliæ, ſomnus, prandium, cœna; & his ſimilia, difficile quidem ob ſolidorum fluidorumque ad determinata illa tempora aſſuetudinem, ab ea, ut ut ita dixerim, fluctuatione atque oſcillatione dimoveri, quàm longa aſſuetudo tran-

tranſtulit in naturam. Quod & *Hippocrates* apertè dignoſcens *lib. de vict. acut. nu.* 23. *mutatio*, inquit, *lecti de duro in molle ex cibis malis in bonos corpori noxam aſfert*. Sed ex iis, quæ diximus, deducta quædam Corollaria, ſive poſtulata libet apponere.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

UBi oſcillatione morboſa, eò inclinant omnia oſcillando ſolida, & fluida etiam, ſed per conſenſum ſolidorum Quare contraria oſcillatio procuranda à Medico, non quidem per ſyrupos, & nugivendula præſcripta, ſive receptulas potiuncularum, ut rudes indoctique faciunt aliud enim facere neſciunt, ſed pro diverſitate oſcillationis, & partium, in quibus eſt, varia methodo ab effecto loco eam divertere; muſica, ſaltatione, venatione, navigatione, lucta, nimio ſomno, vel nimia vigilia, ciborum repletione, vel inanitione; ciborum boni ſucci; vel tenuis ac penè ruſtici uſu nimio, vel moderato; nimia quiete, vel exercitatione, nimia ruſticatione, vociferatione, plurium menſium, aut annorum itinere; amicorum grata converſatione, balneis, & mille hujuſmodi prudenti Medico abundè notis. Binas mulieres ob hyſtericam paſſionem vehementiſſimè affectas, vigiles; & innumeris laceſſitas ſymptomatis ſola geſtatione currus per plures menſes; & hominem nobilem, ac alium divitem hypocondriacè affectos, ac penè deſperatos, equitatione ſuper aſinum in aere ruſticano facta perfectè ſanavi.

II. Ob hanc cauſam, ſi caput dolore vehementer oſcillat, fruſtra corriges imaginarium, & ſomniatum acidum per vulgaria teſtacea nullius momenti remedia, niſi contrariam excitaveris oſcillationem balneatione pedum calida; purgatione ad alvum, & ſic denique. Et ſi capitis dolori, ſtomachi, vel aliarum partium novus morbus ſuperveniat, e capite oſcillatio doloroſa in partem de novo affectam deſinit, priorque morbus noviter advenienti cedit. Hac regula de ſingulis quibuſque morbis diſcurras.

III. Strictum & laxum in fluidis æque ac ſolidis viget, & morborum vera cauſa eſt, quæ quidem mechanica vis contrahendi ſcilicet, & relaxandi, adeò naturæ ſuis in operationibus communis eſt, ut illam imitari in rerum civilium Praxi, locum proverbio fecerint, *Artum frangit intenſio*.

IV. Fibrarum genus à calidis æque, ac frigidis contrahitur, & fortiter criſpatur; Calida verò & frigida, & inſueta ſint, & vehementia. Hinc illæ ſternutationes, catharri, &c. ab inſueto vehementique frigore. Hinc varii dolores, fluxioneſque ab inſuetis caloribus.

PROPOSITIONES.

ERIT PRIMA.

Motus ſanguinis, aut aliorum liquidorum verſus aliquam partem inclinans, in coronariam diverti poteſt, à venæ ſectione, purgatione, vomitu, clyſtere, & ſimilibus.

UT taceam rationes mechanica theoreticas, quæ in aliis Authoribus inveniuntur, ſolum producam obſervationes practicas noſtras has theſes, vel corollaria confirmantes.

Et primo quidem in petechiis, & malignis ad cutem efflorefcentiis; ſi actu efflorefcentiæ ſanguis mittatur, ad interiora denuò recurrit humor cum pernicie ægrotantis. Empiematicis dato purgante præter rationem, à pulmonibus ad alvum divertit morbus, & diarrhæa incurabilis necat ægrum. Exſiccantur variolæ in cute alvo nimium ſoluta, unde demum ſuccedit diarrhæa colliquativa, ut in puero in foro Theatri Marcelli, nunc Platea Montanaria ad pontem Cælium. Et in alio prope ædem Sancti Caroli Mediolanenſium in Flaminia, & in Muliere ad Templum Bergomenſium, juxta Collegium Romanum.

ſum. Aliis contrà diarrhæa cum variolis in principio non nocet, quia forſan nimius tunc adeſt apparatus pravorum humorum, & ingluviei nimium congeſtæ in meſſenterio, ut ſæpè monui. Qua de causà diarrhæa, quoniam minuit dictum apparatum, ac per conſequens morbi fomitem futurum, non nocet. Porrò fluidis verſus aliquam partem tendentibus, liquidorum licet remotorum curſus ordinarii, aut tardius progrediuntur, aut ad eam recurrere coguntur. Quod claro exemplo videmus in pleuritide, & ſuppuratis. Donec alvus adſtricta eſt, expurgant per os feliciter; ſed alvo vel nimium lubricata, aut excalefacta, & omnia deorſum trahente, ſuperveniente diarrhæa ſputum ſupprimitur. Quod ſi pars ante morbum debilis ſit, laxiorisque ſit rarum toni, fluida ibidem ſuum locum, ſeu ſedem figent. Eſt enim Naturæ ſic comparatum, teſte *Dureto coac.* 100. Ut ſi par aliqua in vitio ſit, ante morbum, in ea ſe morbi acuti primario, & ſecundario loco obfirmant. Luget id adhuc ſcriba quadragenarius in Campo Martio verſus Collegium Clementinum, & alius in Foro Piſcium, ac vir probus amicus noſter (niſi enim probi ſint, amicos nobis eos nolumus) via Gabinia intra Cælium, & Cæliolum.

PROPOSITIO II.

Ad fluidorum debitas ſecretiones determinatus in iis motus requiritur.

Quando ſanguis præter rationem velocius aut tardius currit, evacuationes neceſſariæ tardiùs quoque, aut velociùs procedunt, aut omninò ſiſtuntur. Sic in Puerperis ſuperveniente ardente febri, lochia ſupprimuntur; nec redeunt niſi remiſſo calore febrili. Lac in mammis, pus in ulceribus, & reliquæ ordinariæ evacuationes, nec non ſudoris, ſeceſſus, ſputi, &c. eodem febris ardore durante ſilent. Hinc videmus in *Hippoc.* 3. *epid.* quod phrenetici erant ſoporiferi, potiſſimum in augmento febris. Quoniam vi vehementiſſimæ circulationis ſanguinis æſtuantis, turbatur debita ſecretio liquidi nervei in cerebro, hinc ſopor. Docuit id etiam nos ægra quingugenaria in via ſuburbana à foro Trajani, ad ædem nunc Sanctæ Agatæ.

PROPOSITIO III.

Fluida ſupra, & infra neſciunt, ſed undequaque currunt indifferenter, prout hinc inde impelluntur.

Pro vario ſtimulo, qui viget in ſolidis, liquida variè currunt ad ipſorum contactum. Hac ratione vidimus in Aurifabro, dicit *Ethmullerus*, *tom.* 1. *prax. fol. m.* 257. Laborante aſcite, & tumore pedum aquoſo, ſcroti, aliarumque partium inferiorum, quoties eidem ſupervenit eryſipelas, vel corripitur magna iracundia, aut pleuritide notha cum magno æſtu, rigore, &c. ſtatìm evaneſcit omnis tumor dictis in partibus; morbisque recedentibus, de novo redit. Se habent fluida reſpectu ſui motus: merè paſſivè ſupra, & infrà per ſe neſciunt, ſed per vim impellentem cordis. Cor eſt mobile, & angens: Ideò quandovis iſta in corde debilitatur, ſanguis proprio pondere, majori in copia deorſum fertur, & cum ex inferioribus ad ſuperiora difficilius circulet, ſerum in iis copioſius deponitur, concreſcit, facitque tumores ædematoſos, hydropes, & ſimilia, hinc inde, prout variæ ſunt partes, in quas deponit. Quod dicimus de vi cordis oſcillante reſpectu ad univerſam molem ſanguinis, idem intelligimus de qualibet fibra oſcillante reſpectu ad minimam molem liquidi penes illam currentis. Mulieri in vico Fabrorum Ferrariorum ad Ædes S. Andreæ de Valle PP. Theatinorum acrimonia ſcorbutica laboranti, quoties urget dolor in cauterio pedis, libera eſt à familiari dolore in planta pedis è directo, & quando urget in hac, ceſſat in cauterio. Sutori quoque decumbenti via nova à Velabro inter Capitolium, & Palatium ducens in Forum, cùm oculos doloroſa rubedine

dine laborat, bene ſe habet ab ulceroſa excoriatione digitorum pedis: contra his affectis, oculus valet.

PROPOSITIO IV.

Proprium eſt ſanguinis circulantis, quando tardiori motu procedit, ut ſerum ab ejus ſinu ſecernatur majori copia, prout motus erit magis vel minus retardatus.

Hujus theſis debita cognitio, mirum eſt quantum conferat ad morborum quamplurium cognitionem debitam, curationemque. Veritas ejus infinitis patet experimentis. Ligata vena cava Canis vivi infra cor, vel ligata una ex jugularibus, copioſum videbis elici ſerum in partibus vicinis. Ex hoc fonte naſcuntur anaſacræ univerſales, vel particulares, ob tardiorem ſanguinis motum in ſimilibus temperamentis. Poſt nimium profuſas hæmorrhagias alvi fiunt liquidæ. Debiliori enim reddita ſanguinis compage, ejuſque motu tardiori, copioſum proſiliit ſerum ad alvum, hinc diarrhæa. Hac enim de cauſa in conſtitutis prope mortem, è fluidorum ſinu in cavitates partium ſeroſitates nimiæ deponuntur. Plus enim affertur ſanguinis ad partes, quàm ab iiſdem defertur ad cor primum mobile. Tardior quoque in moribundis eſt ſanguinis motus: Idcircò copioſa limpha in mortuis obſervatur in pericardio, in cavitatibus cerebri, pectoris, abdominis; quàm putant nonnulli fuiſſe mortis cauſam cum revera paucis ante mortem horis ibidem fuit congeſta.

Limphæ ſedes in membranis. Membranæ ſunt filtrum limphæ; Limphæ morbi, ac membranarum ſunt difficiles, longi, & ſi malè curentur paucos poſt dies jugulant ægrum, ut vidi in paupere Agricola non procul à via nova, & Thermis Antonianis in Aventino, ubi vetus erat Templum Bonæ Deæ ſubſanaſſe. Nec non in Vetula in Campo Eſquilino juxta Mecænatis hortos, qui erant inter ageres Tarquinii, & Urbis mœnia, ubi etiam *Virgilii* Domus erat. De limphæ morbis vide optimè *Ethmullerum tom. 1. praxeos fol. m. 335.* ubi ait à limpha acri, aut acida, aut copioſa oriri catharros. Ab eadem morboſa, & in ſuo motu impedita, hydropes, maximè ſi limphatica rumpantur, aut hydatidibus afficiantur. Hinc, ubi ſunt catharri, ibi ſtatim ſuſpicandum eſt limpham peccare. Ea enim ſola ſedes catharrorum eſt. Ab aſſumpto frigore, vel impedita traſpiratione ſtatim limpha in coryza, ſternutatione, tuſſi, catharro, &c. Unde membranæ vocari poſſunt telæ pituitariæ, quæ quando longo catharrorum curſu nimium laxantur, iidem curari non poterunt, niſi reſtituatur tonus laxatis fibrillis. Lignum ſaſſafraſſ. remedium ad id præſtantiſſimum eſt Catharri ex limpha acri, tenui, noctu potiſſimum affliguntur; ex craſſa indifferenter. Noctu affligebatur Catharroſus tex limpha acri, intra Viminalem, & hortulorum collem degens prope pilam dictam Tiburtinam, ubi olim Martialis Domus erat; & eodem *lib. 5. & lib. 6.*

CAPUT IX

De mira propagatione oſcillationis fibrarum ejuſdemque inter ipſas continua permutione ad remotas quaſque partes.

Incredibile profectò eſt, quantum conferat hujus capitis explicatio ad Medicinæ Practicen conſequendam; quantumque præferat lucem cognitioni, curationique morborum, præcipuè, qui ſine ulla evacuatione materiæ ſanantur. Sed relaxantur ſolida nimis criſpata, & intenta, criſpando eadem nimis relaxata, quibus duobus ſolidorum vitiis, fluidorum natura & curſus mirum in modum pervertuntur, & turbantur: unde morbis quamplurimis invadendi occaſio ſuccreſcit, quos medici vulgares fluidis immediate tribuunt, cum re vera à ſolidis naſcuntur, à quibus primam invadendi cauſam habuere, ſicuti certior fiet Medicus, qui æquo ſinceroque animo breve hoc mechanice ſolidorum

ju-

judicium, ad illuſtrandam Hiſtoriam, Naturamque morborum exaratum perleget. Jam præmiſimus ante oſcillationem ſolidorum deſtinatam fuiſſe ad fluida in gyrum impellenda; parvus enim muſculus cordis, cujuſque exigua vis; non eſſent ſatis ad ea trajicienda in obliquas, & remotas corporis partes, niſi ſingula corporis ſolida, ſua perenni motione ſyſtaltica connuum illi auxilium præſtarent. Ut id ſolida faciant, ſuas habere debent fibras æquali, & naturali tono præditas, non autem nimis intentas, nimiſve relaxatas, neve alio modo affectas: deinde inter partium fibras tum carnoſas, tum membranoſas, liberum debet eſſe commercium, nec morbis, nec externis cauſis interruptum. Pariter inter eaſdem debitum reſiſtentiæ, & impetus æquilibrium requiritur; hoc eſt, cum una oſcillat, fluidumque ad contactum pellit, altera ejuſdem, vel diverſi generis fibra remota, vel vicina oſcillationi, tanta debet proportione motus, & reſiſtentiæ oſcillationem recipere, quanta invigent pars aut viſcera, à quibus producitur: contrarium, ſi quando evenerit, ſtatim in curſu liquidorum mutatio; & conſequenter morborum occaſio multiplex orietur.

At, quod magis notandum, cum fluida impelli, & trajici debeant à ſolidis, major proinde, ac ſuperior eorumdem vis, & preſſio eſſe debet, quàm liquidorum reſiſtentia, cujuſcumque energiæ, & virium ſupponantur eſſe liquida à recentioribus Medicis, liquida, liquida ipſa in morborum productione ſemper accuſantibus. Poſtrema hæc propoſitio baſis eſt, cui nititur ratio atque cauſa promptæ, ac facillimæ celeritatis oſcillationis ſolidorum, ſive vi morbi, ſive juxta naturæ leges oſcillent, nec non facilis mutationis oſcillationum ex fibris, in fibras, tum homogeneas, tum etherogeneas.

Unicuique nota eſt celeritas, qua impreſſio in ſenſibus ab externis objectis facta, momento penè temporis communicatur cerebro, principali animi domicilio. Celeritas hæc à Medicis tota adſcribitur ſubtilitati ſpirituum, & ipſorum nitroſulphureæ naturæ. Quibus miſſis vel leviter tactis, utpotè non adhuc certò conſtantibus in Medicina, totum hoc caput impendemus in probando per rationes, & experimenta, quod eadem oſcillationis celeritas, quæ in fibris ſenſuum ab externorum objectorum impreſſione fieri obſervatur; ſuccedere quoque debeat in fibris internis tam membranoſis, quam carnoſis, cum tanguntur aut vellicantur ab humoribus, penè eas currentibus. Hujuſque oſcillationis mira celeritas, & propagatio fit magis effectus ſolidi, quàm liquidi aut irritantis, aut ad contactum ſolidorum currentis.

Evidenter patet corpus ſolidum continuum, partibus duris, & reſiſtentibus compoſitum eſſe magis aptum conſervandi, propagandique motum ſibi impreſſum, quam moles fluida cauſa intra canales, & compoſita minimis contiguis, mollibus, & obnoxiis mille turbationibus & mille reflexionibus inter ſe ipſa, & ad laterna vaſis, in quo quovis momento percurrunt. Fibra, igitur oſcillans, & motu exercita, majori celeritate motum ſuum ad remotas partes propagabit, quam linea cujuſcumque fluidi ad motum concitata. Eamdem ob cauſam motus ſemel impreſſus in fibra à cauſis ſive externis, ſive internis, diutiùs durabit, quàm cum in fluidis imprimitur. Binæ hæ theſes cum benè præceptæ ſint, & æquo, rectoque animo examinatæ, mirum eſt, quantum genuinæ morborum curationi lucem anteferant. Nec aliquis ultrò hic ingerat; quod vis animalium Spirituum, flammæque vitalis ſanguinis quamcumque maximam fibræ reſiſtentiam ſuperet longè, atque excedat. Nam ſolum piſcium exemplum eos redarquit falſitatis. Sanguis & fluida vitalia piſcium actu frigida ſunt, ſicuti teſtitudinis recens mactatæ ſanguis. Unde vix percipio quomodò eorum ſanguis & fluidum nerveum tantam nitri & ſulphuris energiam habere poſſint, quanta exemplo pulveris pyrii in eliſione ſclopetorum eiſdem tribuitur: quid nitro, & ſulphuri cum actuali horum liquidorum frigiditate?

Quare cum grandia piſcium corpora velociſſimos vehementeſque motus ſubeant, & pro data proportione molis corporis parvo donentur cerebro, nec liquida ignea, ſpirituoſa, ac ſubtilia obtineant, ſed viſcida, frigida, ac difficile mobilia: niſi recurramus ad grande fibrarum robur innatum, ad tonum proprium, per quem motus ſibi à fluidis impreſſos in ingens augent, atque multiplicant, predictorum motuum velocitatem explicare unquam poterimus.

Neque eſt neceſſe, ut aliis exemplis, rationibus, aut experimentis oſtendam Medicinæ Tyronibus quanto ſit major reſiſtentia ſolidorum ſupra fluida; & quàm exactè liquidorum motus conſtantibus legibus motuum ſolidorum in corpore animato ſubjiciantur; cum hæc quotidiana Praxis ſatis ſuperque oſtendat, & doceat. Ità pulvis cornachini valde noxius eſt hominibus fibra ſicca, dura, aridave præditis, non ita mollem, teneram, albamque habentibus: In illis enim cum fibra elaterem, ac repercuſſionem vividam, & nimium potentem obtineat, accidentibus vividiſſimis oſcillationibus cornachini pulveris, vel alterius purgantis acris, nimiumque fundentis; loco purgationis corporis, majorem alvi adſtrictionem habebimus, imò creſcentibus intùs per fibras viſcerum naturalium purgantia oſcillationibus, prout quandoque nos obſervavimus, dolores parit vehementiſſimos, flatus, ventris tumores tympaniticos, ſuppreſſiones urinæ, & his ſimilia, quæ ſunt effectus ſolidi potiùs, quàm fluidi, quia hujuſmodi purgantia acria, & pungentia agunt irritando, & pungendo ſolidum, quo irritato, & puncto exprimitur fluidum ei ad contractum diſcurrens, & ſi fibris vis aliqua nimis humectantibus, vel exſiccantibus inferatur, multò difficiliùs tollitur: quàm ſi ea inferatur fluidis. Sic nuper experti ſumus in Juvene, cui nimio rerum ſalitarum, & victus prorſus exſiccantis uſu, taliter alvus exſiccata fuit, ut difficillimè ſolveretur, adhibitis quibuſcumque humidis cibis, & oleribus. At cum in ſuſpicionem veniſſem ventris ſtypticitatem non vitio fluidi, ſed fibrarum inteſtinalium ferè convulſarum, & exſiccatarum ob antedictam diætam procedere: uſu butyri recentis in formam boli cum ſaccharo præſcripti, perque dies multos aſſumpti, nec non balneis aquæ tepide per totum ventrem, priſtinam lubricatem recuperavit.

Pluresque hujuſmodi exſiccationes alvi vitio ſolidi obſervabit Tyro in Praxi. Ad quam quidem ſolidorum ſuper fluida poteſtatem reſpiciens *Hippocrates*, *in lib. de Natura Pueri*, inquit *Mulieribus, quæ denſo ſunt corpore, tardiùs apparet, gignitur que lac; iis vero, quæ rarum Corporis habitum habent, citiùs*.

Hinc homines piloſi, nigri, hirſuti, fibraque dura, forti, & valdè ſicca præditi, fortes natura ſunt, ſed graviſſimis morbis obnoxii, quia in iis fluida ſupra modum concitantur ad motum à ſolidis, & hinc cum impetus ſolidi reſiſtentia fluidi potentior ſit, fluidum per partes morari atque hærere cogitur, ac propterea ad coagulationes concretioneſque diſponi; unde morbi plurimi naſcuntur à ſolidorum vitio immediatè pendentes; quicquid aliter ſentiant Medici, fluida ſemper accuſantes.

Igitur ob ſoliditatem, ſtrictamque adhæſionem minimorum cujuslibet fibræ, motus in ipſa impreſſus à cauſis vel internis, vel externis, momento temporis in remotas partes propagatur, receptumque impetum hinc inde fibris partium homogeneis, vel etherogeneis, & fluidis ad contactum, communicare non ceſſat, niſi ipſa ceſſante impreſſione. Iiſdem de cauſis hæc propagationis celeritas haberi nequit in fluida, utpotè conflata minimis mollibus, laxis, nec inter ſe ſtrictè continuatis, ſicuti minima ſolidorum. Sed ut clarius intelligatur hæc veritas, atque vis ſolidorum ſupra fluida, prænotare nonnulla juvabit: quæ circa venenorum corrodentium naturam obſervantur. Aſſumpto merc. ſublimato, arſenico, adamante pulver. &c. ſtatim poſt deglutionem dolores corporis atrociſſimos, ſitim ingentem, extremorum frigus, ſudores gelidos, ſyncopes & mil-

mille id genus accidentia ſatis nota pariunt. Et nemo ſanæ mentis negat hujusmodi venena immediatè, ac primo agere in ſolida, deinde in fluida, ratione qualitatis manifeſtæ, non autem occultæ; agunt ſcilicet radendo ea, exſiccando, convellendo, criſpando, pungendo; quare momento temporis communicata à fibris ſtomachi ad fibras ſingularum partium vehementiſſima oſcillatione, & venenifera criſpatura; confeſtim dolores, vomitus, ſitis, ſudores frigidi, tumores corporis, liquidorumque currentium ſubitaneæ concretiones oriuntur, & ſæpè mors ſupervenit derepente. Quare ſi ſublimatum, vitrum, arſenicum; &c. immediatè, ac evidenter agendo in ſolida tales affectus gignunt, ſicuti nos duobus abhinc annis in noſtra defenſione medico legali pro Muliere de propinato accuſata veneno typis publicis manifeſtavimus, & alii fusè tractant Doctores; atque ſi valet analogia de morbo ad morbum; certè dato agente vel cauſa minoris activitatis, ac vitium, quæ agat eodem modo in ſolida corporis animati, ſicuti venenum pungendo ea, vellicando, criſpando, ejuſdem quoque naturæ effectus, licet minoris activitatis, producere debebit, & ſicuti pro curatione veneni, tota indicatio dirigitur ad compeſcendam horrendam criſpaturam ſolidorum per olea, Balnea, Fotus, decoctiones emollientes, &c. nulla tunc habita ratione fluidorum, ſic etiam pro curatione oſcillationis morboſæ, in fibris inductæ ab exigua portione fluidi acris, acuti, & corrodentis; ſi dicta oſcillatio in ingens creverit ob vividum, ac fortem elaterem ſolidorum, quo naturaliter fit præditus Patiens, certè tunc indicationes ad curandum ſolidum dirigendæ ſunt, effectus enim morboſi, qui poſtea in fluidis naſcuntur; omnes à ſolido criſpato tenſo, & convulſo procedent; ac propterea debebit illius Medicus relaxare, & mollire per balnea, fotus, unctiones, olea intus, foriſque, herbas anodinas, & emollientes, ac ſimilia.

Iſta celeritas propagationis oſcillationum fibrarum; præter allatum veneni exemplum, probatur etiam innumeris obſervationibus practicis. Qui ulcera in cruribus, aliisve in partibus gerunt, ſi generoſum biberint vinum, eodem vix ingeſto plaga inflammatur, ob ſolidorum oſcillationem à ſtomacho partibus, & præcipuè ulceroſæ, communicatam. Si in eandem parum ſucci limonis, aceti, alteriusve pungentis remedii inſtillaveris, momento temporis vagus horror totum pene corpus invadit. In febribus ſyncopalibus, vertiginoſis, & ſingultuoſis, quarum cauſa eſt acre quid corroſivum tunicis ſtomachi impactum, easdem criſpando, ac vellicando, graviſſima mala producit, communicata capiti, cordi, vel Diaphragmati vehementi, ac morboſa oſcillatione; unicum remedium eſt emeticum ex ol. amygd. dulc. quod & fibras criſpatas laxat, & acro cicutit, lenitque.

Si quis nudis pedibus ſuper marmoreum ambulet pavimentum, ſtatim ventris doloribus torquebitur; quæ ſingula, aut infinita id generis exempla taceam; facilè contingunt, communicata celeriter vehementi fibrarum oſcillatione à parte, in qua centrum eſt oſcillationis ad partes remotiſſimas. Eadem ratione loqui poſſumus de morboſis oſcillationibus internis à partibus ad partes vi cauſæ morboſæ productis. Atque ſi, Muſicus vi cantus cyathum è vitro rumpet, quando illius tonum prænoſcens ſupra ipſum cantaverit, idque ob oſcillationem à motus labiorum in aere impreſſam; quantò vehementiores, magiſque celeres erunt oſcillationes impreſſæ in fibra quæ eſt corpus ſolidum continuatum, & ab aeris corpore longè diverſum.

Neque præſens caput omninò impendemus ad celebrem propagationem oſcillationum fibrarum oſtendendam. Verum etiam ad probandam earum mutationem ſive ſucceſſionem de fibra in fibra, ſcilicet de carnoſa in carnoſam, de hac in membranoſa vaſorum ad membranoſam glandularum, viſcerum, cutis; & contrà à ſingulis harum ad alias inter ſe mutuo, notatis ſimul effectibus ex hujuſmodi ſucceſſione oſcillationum naſcentibus.

Hu-

Hujus generis eſt oſcillatio doloroſa, à centro oſcillationis loci dolentis ad remotas partes communicata. Quarè ſæpè obſervavi in calculoſis pulſum manus reni affecto reſpondentis parvum eſſe, depreſſumque, communicata doloroſa oſcillatione contractioneque à renibus ad vaſa è directo. In nephriride quoque qua parte eſt calculus, eadem ſuccedit in capite hemicrania, ut vidi in Sene ad forum Farneſiorum, quà reſpicit ripam Tyberis. Et in pleuritide pulſus ex parte lateris affecti, in quo eſt centrum oſcillationis inflammatoriæ, depreſſus magis obſervatur, quàm ex parte ſani. Idem forſan ſuccedit in doloribus aliarum partium: Et quando dolores ſunt vehementiſſimi, tunc fortiſſima criſpatura communicatur ſyſtemati nervorum, muſculorum, vel vaſorum; & indè oriuntur poſt dolores, convulſivi motus, vel paralyſes, vel abſceſſus; tales ſunt paralyſes ſupervenientes dolori colico, convulſiones doloribus capitis, & cerebri inflammationibus (de quibus, aliiſque cerebri, & meningum morbis, videant Medici noſtri temporis, vanitatibus ſpeculationum addicti, *Hippocratem* magnum 3. *de morb. num.* 1.) abſceſſus ſupervenientes diuturnis, ac difficillimis partium doloribus; & ideò pulſus parvus in maximis doloribus, neminem deterreat, familiaris enim eis eſt, oriturque vitio ſolidi vaſorum, fibrarumque irritati, criſpatique, non verò fluidi. Obſervatur etiam hæc permutatio oſcillationis à fibris membranoſis in membranoſas, vel in carnoſas, & contra in áliis quotidie morbis. Ita poſt dolores partus excitantur colicæ, ſive inteſtinorum dolores, communicatis criſpaturis ab utero ad inteſtina. Erumpentibus dentibus in pueris lactentibus gravia ſuccedunt accidentia vitio ſolidi nempè gingivarum irritati, puncti, criſpatique, à quibus ad inteſtina oſcillatione producta, graves oriuntur diarrhææ, quæ ſi non venerint, pejora veniunt mala, febris, vigiliæ, vomitus. Dolentibus mammis poſt partum lactis cauſa, lochia ſupprimuntur frequentiſſimè; remittente mammarum dolore, lochia libertati reſtituuntur. Incipientibus ſpaſmodicis oſcillationibus in Meſſenterio in hyſtericis, ſi ſucceſſive cerebro communicentur, excitant, in eo vertigines, vel dolores, ſopores, aliaſque ſimiles affectiones; & quando oſcillationes vehementes cerebro communicatæ ſunt, tunc à cerebro ſenſim ad externas partes oſcillando propagantur, hac de cauſa forti hyſteriæ ſuperveniunt convulſiones, epilepſiæ, &c. partui quoque difficili epilepſia ſupervenit, quæ toties repetit, quoties ægra conatum repetit parturiendi. Quando plexus meſſenterii convulſionibus afficiuntur, omnes internæ abdominis partes pariter convelluntur; tales ſunt convulſiones infantum, & puerorum, quæ ex abdomine putris congeſtæ cachochimiæ cauſa ferè ſemper excitantur, & ad cerebrum partesque externas denique tranſeunt. Quando hujuſmodi fibrarū oſcillationes leves ſunt, ægroti eas vapores vagantes, & aſcendentes vocant: re tamen vera vapores non ſunt, ſed oſcillationes ſpaſmodicæ fibrarum, quæ à centro oſcillationis remotas propagatæ in partes ſub vaporum ſpecie Patienti illudunt. Ex his certo deduci poſſet, quod licet in centro oſcillationis cauſa morbi ſit fluidum irritans: in progreſſu tamen oſcillationum apparentia ac ſupervenientia mala ſunt ſolidorum, non fluidorum effectus. Omnes proinde morbi remotis, ſanisque partibus ſupervenientes ob oſcillationes propagatas, ac permutatas de ſolido in ſolidum, ſanari debent juxta leges ſolidi curativas, à nobis ſupra indicatas, & explicatas.

In hoc præterea negotio propagationis oſcillationum de fibra in fibram: unum inſuper monendum reſtat Practicæ nimium utile ac neceſſarium. Nempe oſcillatio fibræ ab internis corporis partibus cœpta, & ab humoribus per partes circulantibus excitata, ne functionibus partium, & progreſſui liquidorum, impedimento ſit, debet æquali reſiſtentia recipi à fibris, quæ ſunt in habitu corporis. Et contra in fibris habitus corporis cœpta, æquali internarum excipi, & abſolvi: ſi contrarium eveniat, morbi ſtatim exinde naſcentur.

Evi-

Evidens, hujus rei in ſternutatione habemus exemplum. Sternutatio eſt affectio convulſiva meningum, præſertim duræ. Illi præ cæteris ſternutant, quibus interius fibræ nimium oſcillant ab humorum acrimonia irritatæ. Fibræ igitur internæ ab acri & pungenti materia ad oſcillationem concitatæ, oſcillationes ſuas undequaque ad habitum uſque corporis propagant. Si fibræ corporis habitus molles laxæque debitè ſint, dictarumque oſcillationum undas cum debita reſiſtentia in ſe recipiant, nec iiſdem contranitantur; nulli tunc violenti ſolidorum aut fluidorum motus ſuccedent. At ſi fibræ externæ potiſſimum capitis ipſæ quoque criſpentur, nimiumque oſcillent ob frigus, aut calorem externum; tunc omnis undulatio externa fibrarum ad interiora reflectitur, deſinitque ad centrum oſcillationum internarum, quod in dura matre conſiſtere ſupponimus, ibique convulſivis veluti motibus excitatis ſub ſpecie ſternutationis aerem materiem oſcillationis cauſam foris propellit, ac detrudit. Atque hanc ob cauſam poſt nimium ſuſceptum frigus, nimiumque calorem ſtatim ſternutamus. Quique tunc nimium ſternutant, acres in eis abundare humores certo manifeſtant. Et ſi quis callis pedum laborantes poſt levem motum dolore nimio corripiuntur, acrium quoque abundantiam humorum iiſdem ineſſe oſtendunt. Hujus etiam mechanices cauſa, inæqualis nempe impetus, & reſiſtentiæ inter fibras, ſæpè ſuccedit, ut exiſtente alicubi dolore, non ibidem, ſed in parte longè remota excitentur tumores, inflammationes, abſceſſus, &c. ideſt vel in parte, in qua terminus eſt fibræ dolore criſpatæ, & oſcillantis, vel in alia, quæ ob peculiarem tonum, reſiſtentiam habet ſuperiorem atque validorem impetu fibræ oſcillantis. Ita obſervavi in cadavere à me ſecto; non longè ab æde S. Mariæ Populi in Via Flaminia, quo loci ſepulchra olim erant magnæ Domus Domitiorum, & Neronis, extantque ipſorum rudera quamplurima: vidi, in quam, calculum magnum in renibus; & quod ſanè mirum de nullo renum dolore conqueſtus eſt patiens, ſed tantummodo de gravi ac vehementiſſimo genuum. Pariter Anno 1700. prope arcus Millarios Aureliani in via Saluſtrica à poſteriori parte Collis Pincii, ſive hortulorum, cadaver aperui mulieris, quæ atrociſſimis uteri doloribus extincta, & utero poſt mortem examinato, nihil in eo morboſi reperi, ſed tantum in emulgente dextera abſceſſum, in qua nullum unquam doloris indicium præbuit, &c.

PROPOSITIONES ALIQUÆ.

QUARUM PRIMA ERIT.

Determinata ſanguinis, & liquidorum quantitas eſſe debet in quolibet temperamento nec magis, nec minus.

Quantitas liquidorum determinata eſt in quolibet temperamento, debet enim eſſe proportionata, & æquilibrata cum corde impellente, & cum partibus, per quas pellitur; ſi excedat, vel deficiat, ſtatim mutatio naſcitur in œconomia corporis animati. Hac de cauſa quando excedit, & proinde ſolidorum ſuperat reſiſtentiam, ut ſuccedit in ſucciplenis, & in ſanguineis, natura per hæmorroidas, vel per narium hæmorrhagiam eumdem minuit. Mulieres ſanguineæ, & virilis naturæ poſt 50. ætatis annum, cum menſtrua eiſdem naturæ lege ceſſant, menſtruis hemorrhoidibus per plures annos ſubjacent. Multæ eadem de cauſa bis in menſe menſtruant, quod patitur virilis animi fœmina habitans in Carinis, ubi olim Domus M. Manilii Juriſconſulti celebris, & prudentis Oratoris fuit, teſte Cicerone in paradoxis. Porrò ſuppreſſis conſuetis excretionibus, vaſa ſuperfluis ſuccis nimium replentur, hinc ſequitur tardior eorum motus, & per conſequens incraſſatio, pluribuſque morbis multiplex occaſio. Hac forſan ratione *Hippoc. de vict. acut. num.* 21.

& num. 58. memorat vaſa nimium vacua, aut nimium plena ſanitati obeſſe.

Quibus brachium, aut crus caſu aliquo reſcinditur, in ſequentibus vitæ annis ſolent eſſe obnoxii hæmorrhagiæ, dyſſenteriæ, & niſi victum minuant nimiæ pinguedini, quia ſanguis, qui in nutritionem reſciſſi membri impendi debebat, recirculat ad reliquas, quibus cum improportionatus ſit, foris ut exeat, oportet, per hæmorrhagiam, aut deſinat in pinguedinem. Pinguis evaſit Pauper Miles Pontificium, qui contra Turcas pugnavit cum Venetis in nupero bello Peloponeſiaco, cruribus in eodem bello reſciſſis, Degit nunc ad portam Turrionis, quæ ducebat ad Scholam Saxonum, & Longobardorum prope Campum Sanctum. Mulieres cum circa decimum quintum annum creſcere deficiant, ſanguis redundans, per menſtrua, tunc appetentia exoneratur. Juvenes nimium ſanguinei, niſi hæmorrhagiis in Juventute ſubleventur, corripiuntur febribus, fiſtulis ani, pectoris inflammationibus, & mille id genus, nec non ſputo ſanguinis, quibus viis redundans à nutritione ſanguis exoneratur: qui idem ſanguis, quoniam in pueris in nutritionem impenditur, dictis malis non ſubjacent; Ex eodem fonte veniunt profuſè hæmorrhagiæ poſt cibos lautiores, vel potiones liquidorum potentium. Cum igitur ventriculi Cordis, & ſanguis omnibus vaſis commenſurati ſint, ſi pars aliqua marceſcat, deficiat, aut exſiccetur, ſanguis ei prius deſtinatus, in alias impellitur, earumque vaſa nimium dilatando incrementum eiſdem affert, vel foris prodit, ſi vaſorum ſuperet reſiſtentiam.

PROPOSITO II.

Peccans ſanguis ſuperfluus non eſt ſiſtendus, ſed ſinendus ut fluat, quo Natura vergit.

Infinita apud Auctores ſuneſta legimus exempla intempeſtivè ſuppreſſi in aliqua parte morboſi ſanguinis, vel alterius liquoris. Nam cum pleno alveo per ea feratur loca, & jam ſolutus ſit à compage reliqui ſanguinis boni, neceſſe eſt, ut effluat, quò primum cœpit fluere, aliter retrocedendo interiora verſus, vim facit incredibilem. Sic Juveni prope Collegium Matthæum in Quirinalis radice, ubi ſunt Viridaria Pontificis, hæmorrhagia laboranti, ſuppreſſo ſanguine per cucurbitulas ſpleni applicatas, ibidem ſecuta eſt inflammatio, Viro prope Collegium Urbanum de Propaganda Fide in Foro Hiſpanico ad radices Pincii, ſuppreſſa Hæmorrhoidum evacuatione, ſecuta eſt Apoplexia lethalis. Mictus ſanguinis periodicus ac menſtruus incautè ſuppreſſus, læthalis fuit ex *Salmuth. hiſt. 47. cent. 3.* prout videre eſt apud *Ethmullerum tom. 1. prax. fol. m.* 309. ubi plura hujus generis mirabilia recenſentur exempla. Ulcera imprudenter clauſa, mille mala pernicioſa pariunt. Hinc ſæpè ſuccedit, quod fluidum, licet excrementitium, ſi per vias ſibi proprias evacuari non poteſt, locum ſibi faciat per vicinas. Ob id Monialis quædam per ſex menſes iſchuria laborans vixit commode quia quotidie ſedebat in abdomine, teſte, *Ethmullero tom. 1. prax. fol. m.* 314. Et ex Benivenii obſervatione Puer iſchoria vexatus, urinam per alvum educebat, Menſtrua ſuppreſſa viam ſibi faciunt per alvum, vel vias vicinas.

PROPOSITIO III.

Strictum & laxum fluidis æquè ac ſolidis competit in corpore animato.

In toto opere de fibra motrice pluribus argumentis, veritatem hanc probavimus, ut majori tunc explicatione non indigeat. Hinc in malignis ex colliquatione, quoniam nimium laxatur liquidorum compages; acida ex citro, ribes, acetoſa, & ſimilia conſiſtentiam fluidis dando mirè in talibus proficiunt febribus, &c. Ipſe feliciter, ut ſoleo, Romæ aqua cordiali frigida Saxoniæ, cujus vires in febribus acutis, inflammatoriis, colliquativis, ſunt profe-

ſtò egregiæ, ut præ cæteris nuperrimè vidimus prope ædem Divi Ludovici Gallorum in Agonali ad Thermas Neronis, in Virgine acutè febricitante ex febri colliquativa, &c.& in Mercatore, qui decumbebat prope Templum S. Caroli de Catinariis in via,quæ ducit ad Campum Floræ, & Theatrum Pompei Magni. Demum in puero in Campo Agonio inter vallem Martiam, & circum Flaminium, ubi nunc commune forum rerum venalium.

PROPOSITIO IV.

Non obſtante continuo liquidorum circulo, dantur tamen revulſiones, & derivationes humorum in curatione morborum.

Hujus Theſis veritas quotidiana curandis in ægris experientia confirmatur. Garriant quicquid velint nonnulli delicatuli ex Schola Hypotheſiſtarum.Sed præter experientiam *Dominus Bellinus* amicus noſter rationibus mechanico geometricis, idem evidentiſſimè demonſtravit in libris *De miſſione ſanguinis* ad ægrorum ſalutem maximè neceſſariis. Infinita afferri poſſent exempla ad hanc rem firmandam, ſed ne tædio ſimus legentibus, ſufficiat caſus Doctiſſimi *Lindani* de venæ ſectione in ophthalmia relatus ab *Ethmullero tom. 1. prax. fol. m. 399.* quo revulſionis, ac derivationis evidentia, ac utilitas clarè ſatis comprobatur, &c. ſi menſes inſtant, vena brachii ſecanda, & fluent; ſi iiſdem fluentibus eadem ſecetur, ſupprimentur: non ſupprimentur autem,ſi ſecetur ſaphæna. In partu difficili ſecta vena brachii, fœtus exit, & in iſchuria, eadem ſecta urinam profluere facit, *teſte Foreſto, Tyro expertiſſimo, & practico*, ob id potiſſimum celebri, quia tota vita cum Natura cohabitavit: & ab ejus oraculo pendens, obſervationes morborum, & debita præcepta iiſdem curandis neceſſaria, & opportuna, patientiſſimè conflavit. Legendæ igitur ſunt ejuſdem obſervationes, valdè enim fructiferæ ſunt. Ut & illæ, quæ nunc magna omnium admiratione appoſitæ ſunt à Clariſſimo Viro Nicolao Cirillo Neapolis ornamento, & Medicinæ reſtitutore præſtantiſſimo Operibus valdè prægrand. Domini *Ethmulleri* inter Recentiores Practicos prudentiſſimi fol. in Tom. IV. diviſis, in lucem jam editis Neapoli, Typis Novelli de Bonis. Anno 1727. Ob Obſervationes per quàm neceſſariæ omnibus Juvenibus Medicinæ Tyronibus, quas hortamur, ut ſemper illos habeant præmanibus: profectò enim medullam veterum, novorumque Practicorum continent; nec non & formulas ſatis ſuperque utiles Remediorum præbentes.

PROPOSITIO V.

Sanguinis motus impeditus in aliquo ſurculo, vicinus omnem illam liquidi molem excipit, & ad altiora propellit.

Ideò ſpleneticis familiares videmus vomitus ſanguinis. Sentiunt enim hi pulſationes magnas circa ſplenem, quo ſignificat interceptum ibidem eſſe ſanguinis motum in vaſibus. Unde hæc tandem aperiuntur in cavitatem ſtomachi: eadem de cauſa poſt pulſationem vaſorum in temporibus ſupervenit narium hæmorrhagia. In gravidis ſuccedit inflammatio crurum circa ultimum menſem, & fœtu emiſſo evaneſcit. Hæmorrhoides, & varices in gravidis circa finem, eadem de cauſa apparent, à compreſſis nempe vaſibus magnis abdominis ab utero pleno.

Sed intercepti alicubi ſanguinis motus, & ob id in remotiores vim facientis in Praxi quotidie habemus infinita exempla. Ita in doloribus præcordiorum cum tumore vel tenſione in acutis, ſanguis è naribus fluit *teſte Hippoc. lib. prænot. num. 6.* Idem notat num. 8. l.c. de capite, mano, &c. frigidis, ventre exiſtente calido. Ibidem vide *l.c. num. 9.* Quando caput, manus, & pedes ſunt frigidi, & præcordia calida, eſſe malum. Idem num: 15. l.c. Dicit quod in ſuppuratione pulmonum pectus eſt calidiſ-

ſimum, manus vero, caput, & pedes frigidi. *Quibus in præcordiorum dextra, aut ſiniſtra parte tenditur aliquid in febre, cum dolore capitis: idque neque cum dolore præcordiorum, neque inflammatione, ſanguis è naribus fluet; Hippoc. lib. prænot. num. 25.* Idem repetit 1. prædict. num. 21. & l. c. num. 14. ait. *Præcordii diſtenſio abſceſſus ad aures parit*: Sed plura vide apud *Duretum fol. m. 19. num.* de affectibus ex diſtenſione hypochondriorum in acutis. Quibus ſanguis è naribus fluit, hi alioquin ſani eſſe videntur, hos ſplenem in tumorem elevatum habere comperies, vel caput dolore, vel utrumque *Hippoc. 2. prædict. num. 41.* Ibidem num. 47. diſcurrit de morbo articulari, facto ex impedito ordinario fluxu ſanguinis è naribus. Quando enim ſanguinis copiosè effluit per nares in ſcorbuticis, tunc ingentes adſunt obſtructiones in viſceribus, & ideò ſanguis eorum anfractus pertranſire nequit, quin vario obice hinc, & circa interiores corporis partes anguſtatus, neceſſe habeat verſus externam ſuperficiem copioſius deferri, & ſæpè qua data porta exire; adeoque anguſtia loci compenſetur pro celeritate motus; & aliquando tanta vis eſt criſpaturæ, & clauſionis alicujus villi aut vaſis, ut impediat circulum liquidi alicujus in toto corpore. Talis eſt Univerſalis tumor, ac veluti tympanitis totius corporis factus ex punctura vulneris teſte *Villiſio tom. 1. fol. m. 145.* Tales ſunt ſanguinis copioſi fluxus per alvum, & conſtitum, ex jecore vel alio viſcere intento nimium, obſtructo, ſchirroſo, &c. ut nuper vidimus in ægro Sexagenario, decumbente prope Forum Holitorium, quod inter Capitolium, & Theatrum Marcelli quondam fuit, & etiam nunc eſt, diciturque vulgò Platea Montanaria, &c. æger hic amicus erat viri doctiſſimi, & noſtri amiciſſimi *Raphaelis Fabretti* ob edita magnæ laudis opera ab omnibus bonis valde eſtimati. Opus vero inſcriptionum antiquarum nuper editum Romæ, eſt omnium laudatiſſimum. Cumque ipſe plura centena numiſmata in Muſeo meo habeam, frequenter optimus Senex *Fabrettus* domi meæ erat, deque iis incredibili cum eruditione diſſerebat: potiſſimum de Nummo M. Ant. & & Cleopatræ, in cujus oppoſita parte currus eſt à quatuor equis marinis tractus, & currui inſidens M. Antonius in habitu Apollinis cum lyra: prope eum Cleopatra, & ſub eis puer fræna regens equorum: prope currum duæ ſunt litteræ græcæ Δ & Σ ideſt *Delta & Sigmā* inſcriptæ, & in peripheria nummi id inſpicitur, *L. Bibulus. M. F. Præ. Hip.* Noſtro hujuſmodi nummo ſummopere delectabatur Vir ille magnus, rarumque dicebat, ac magni pretii. Poſt ejus obitum ſequens inſcriptio inventa eſt prope Portum, & cum medica ſit: nec ab eo deſcripta; Eruditorum gratia placuit eamdem hìc apponere.

D. M.
I. CAESENNI CRESCENTIS MEDICI.
Q. VIX. ANN. XXX.

CAPUT X.

De conſenſu ſolidorum, jure originis, vicinitatis; uſus, & communicationis officii.

Quamvis nonnulli credant, detecta ſanguinis circulatione certos, & particulares conſenſus, ſive communicationes partium inter ſe nullo modo dari, qui ſanguis æquè circulando per ſingula ſingulis momentis, omnia conſenſus jura excludit: & quaſi ad opinionem hanc confirmandam maxime faciat *Hippocratis* ſententia *lib. de alim.* cum de origine partium differens aſſeruit. *In humano corpore confluxus eſt unus, conſpiratio una, & omnia conſentientia.* Nihilominus tamen qui ſeriò in Praxi obſervat motus, & progreſſiones malorum, fatebitur certè, partes inter & partes, occultum quemdam, ac reconditum adeſſe conſenſum, cujus ratione ſicuti in naturæ functionibus obeundis ſibi invicem communicant, ita pariter, neſcio quid occultum, morbos ſibi communes ſæpè faciunt peculiares quædam partes

tes inter ſe: nam centies ferè vidi partem ad partem conſtanti lege metaſtaſim morbi facere, & ab eadem in primam conſtanti lege reverti.

De hoc igitur conſenſu præſenti capite tractaturi, omninò quidem non redarguemus veterem opinionem putantium partes mediantibus quoque fluidis univerſaliter conſentire: ſed probare curabimus partes quaſdam cum partibus peculiarem habere conſenſum ratione ſolidi, idque forſan ratione peculiaris, & homogeneæ ſtructuræ, originis, nexus, finis, progreſſioniſque inter ſolida fibrarum: Quare ſi contingat, ut à fluido currente tangatur fibra, quæ jure originis conſentit cum remota alicujus viſceris, aut partis; vellicatio à fluido facta ad illam quoque perveniet, & effectus, qui inde naſcentur, communes erunt ambabus. Et ut evidenter pateat huiuſmodi de conſenſu ſolidorum, tractationem ſolidæ obſervationum, & experimentorum baſi hærere, veritates Practicas quamplures in medium proferam, per quas certitudo rei manifeſta evadit, & clara. Quo facto concludemus hanc inter ſolida peculiarem, ut ita dicam, ſympathiam, ſive conſenſionem quatuor potiſſimum de cauſis fieri, jure nempè originis, vicinitatis, uſus, & communicationis officii,

Caput cum ventre, & venter cum capite peculiariter conſentiunt; ventre pleno, caput repletur; ſoluto, ſolvitur: pleno capite, venter in officio turbatur; ſoluto capite, reſtituitur, & quod replebat caput, ut benè ſolvatur, per alvum ſolvi debet. Internæ pectoris partes cum pudendis conſentiunt, pudenda contra cum pectore. Tuſſes moleſtæ, Aſthmata, vel alii pectoris morbi in morbos Scroti, & viarum urinæ deſinunt. Morbi ſcroti & viarum urinæ in morbos pectoris mutantur. Sicuti purgantia in morbis capitis ſummoperè proficiunt, ita diuretica in morbis pectoris. Cutis quoque cum alvo conſentit. Alvus cum cute; morbi cutis, ut dolores artuum. fœdæ, ac pruriginoſæ ejuſdem maculæ, in alvi morbos ſolvuntur: Alvi affectiones, ut diarrheæ, colicæ, &c. in cutis affectiones migrant, &c. in cutis vias, nempè per diaphoreſim ſanantur frequentiſſimè. Ita in febribus anxioſis, quas malignum parit fermentum, ventriculi, & inteſtinorum vias obſidens, & vehementes undique oſcillationes excitans. Ægri inquieti ſunt, jactabundi, loco ſtare neſciunt, & toto penè tempore, quo hujuſmodi affectiones durant, in variolis, ne minima quidem puſtula exit in cute, nec ſudoris gutta proſilit in iis, & alvo ob dictam cauſam veluti contracta, convulſaque, univerſum cutis ſyſtema convellitur quoque per occultum conſenſum, contrahiturque. Jecore affecto dolores ad jugulum è directo fiunt, tuſſes inanes ſpirandique difficultates. Imò hydropes, qui ex morboſo jecore pendent, vehementiſſimam, ſed inanem tuſſi conjunctam habent, quæ in aliis hydropum ſpeciebus vix, aut rarò apparet: Qua de re videatur *Hippocrates lib. prænot. num.* 8. *&c.* Conſenſum partium è directo in morbis quotidie obſervamus, de quo diſcurrit optimè Senex magnus pluribus in locis; ſed potiſſimum 6. *epid. ſect.* 2. *fol.* 144. *E directo, & laterum, & Præcordiorum intentiones, & ſplenis evacuationes, & è naribus eruptiones, & aures è directo. Horum plurima etiam ad oculos. Utrum igitur omnia? aut quæ quidem ex infernis ſurſum è directo; Qualia ſunt quæ juxtà maxillas, aut circa oculum, aut aurem? quæ verò ex ſupernis deorſum non è directo atque, & anginoſi, & rubores laterum dolores è directo, aut etiam, quæ infra hepar ſunt, & ſupernis diſtributa, velut in teſtes, ac varices? conſideranda ſunt hæc, quo, & unde, & propter quid: Expectare oportet è directo diſtentionem ſecundum ventrem ut plurimum, &c.* Ibidem vide reliqua *Hippocrate* digna. Idem quoque differens *de partium conſenſibus ſupra infra, infra, & ſupra. &c.* 1. *prædict. num.* 18. *fol. m.* 70. aſſerit. *Sanguinis eruptiones in naribus è contrario malæ, veluti ſi in ſplene magno ex dextra nare fluant. Et circa præcordia eodem modo ſe habet, & cum ſudore hoc pejus. Et in coac.* 31. *cum comment. doctiſſi-*

mi Dureti de pleuritide ait: *Si pulmonicis tota lingua ſit alba, & aſpera, ambæ partes pulmonis ſunt inflammatæ, ſi medietas linguæ aſpra, &c. eſt, ea pulmonis pars ægrotat. Ita ſi dolor ad jugulum eſt, ſi fuerit ad dextrum, dextra: ſi ad ſiniſtrum, pulmonis ſupera pars ægrotat.*

Quæ quidem omnia, ut alia quamplura taceam, ſatis ſuperque oſtendunt, quod inter partes, & partes ſit iſte certus conſenſus, cujus cauſa ſicuti morbi partium peculiariter inter ſe mutantur, & communicant: ita quoque, & functiones earum naturales peculiariter ſibi invicem conſentire crediderim.

Dictum eſt antè partes conſentire quatuor præcipuè modis, primò ratione originis, ut ſunt partes membranoſæ, & ex membranarum telis compacta viſcera, quæ omnia remotam à meningibus trahunt originem; carnoſæ cum carnoſis, & ſic deinceps. Deinde cauſa vicinitatis, ſicuti conſentiunt ductus coledochi cum duodeno, qui cum in principio intermittentium more aliaram partium rigorifera oſcillatione convelluntur, bile in duodenum vicinumque ſtomachum expreſſa; bilioſi vomitus naſcuntur, quos videntes *Galenici* bilem intermittentium cauſam credidere, ſed falsò. Uterus cum veſica, veſica cum inteſtino recto, &c, tertiò ratione uſus, uti ſit inter renes, & veſicam; inter ſtomachum & inteſtina; Inter vaſa, & vaſa partium, &c. quartò demum ratione communicationis officii, ſicuti inter jecur, & veſicam fellis; Inter ſtomachum, & inteſtina: Inter renem, & renem: oculum, & ſic de aliis partibus, quæ commune habent officium in aliqua functione peragenda.

Quoad originem, & præcipuè partium membranoſarum, hæ ſingulæ à pia, & dura matre dependent. Pia, & dura mater bifariam cerebrum ſecant in partem nempè dextram, & ſiniſtram. Neque in ſolo cerebro hujuſmodi exacta diviſio deſinit, ſed ad infernas quaſque partes extenditur, & hinc paralyſes illæ medietatem corporis exactè occupantes oriuntur. En itaque habes primum conſenſum partium è directo ab *Hippocrate* indicatum, atque illum ob communem originem, communemque diviſionem in cerebro ipſarum radice, porrò eædem meninges ſequendo vias cerebri in ſpinalem medullam producti, hanc quoque binas partes æqualiter partiuntur, atque triginta nervorum paria hinc inde dimittunt. Et en ſecundam habe cauſam conſenſus partium è directo jure communis originis, diviſioniſque. Quamobrem ſi paralyſes univerſales in partibus è directo fieri poſſunt, quia nervi è directo atque in prima communique læduntur origine; cur negabimus dari poſſe conſenſum inter partes, quia oſcillatio alicujus Fibræ originem parti è ſe longe remotæ præbentis, in hanc omninò deſinit, & deſinendo liquorum per eam circulantium curſum turbat, morbiſque invadendi occaſionem præbet; putaverim itaque hujuſmodi remotas inter partes conſenſum vi, & irritatione ſolidi potius, quam projectione, progreſſioneque liquidi produci. Et ſi quado liquidi vitio fiat profectò, vel ratione vicinitatis, vel quia morbi cauſa generaliter circulat in omnibus. Ita vertigines, & epilepſiæ, & variæ cordis, atque pectoris affectiones per conſenſum partium inferiorum, non fiunt quidem per vapores aſcendentes, ut falsò creditum eſt hactenus, ſed illarum partium ſpaſmis cerebro communicatis, in eo fluidorum curſum turbant, undè vertigo. Hujuſmodi ſpaſmodicas oſcillationes explicant ægri per fumos item per vapores aſcendentes: verum nec fumi, nec vapores ſunt, ſed ſpaſmodicè fibrarum oſcillationes, è partibus in partes leniter progredientes. Omnia cerebri undecumque afflicti mala cum ſtomacho facile communicant, idque vel generis ſimilitudine, vel jure ſocietatis. Ob eamdem fibrarum oſcillantium continuationem quidam quoties tuſſiunt, mingunt. Cognovi ægrotum Romæ palpebrarum doloroſa excoriatione laborantem, quoties caſu pilum aliquem earum durius tractabat, vago horrore per totam corporis medietatem oculo reſpondentem cor-

corripi, ac perfundi.

Sic etiam multi ſibi ventrem quandoque lubricant uſu tabaci, vel ore in fumi formam ſucti; vel tracti, ut moris eſt per nares; communicatis nempè oſcillationibus ab ore, & naribus tabaco irritatis ad inteſtina. In nephritide calculoſa interdum adeſt hemicrania ea parte capitis, quæ dolenti reni è directo reſpondet; ſtupor quoque crurum è directo, retractio teſticuli è directo eamdem ob cauſam fiunt. In calculo veſicæ adeſt in glande penis dolor, pruritus, & irritatio continua, quod inter pathognomonica, ac certiſſima calculi veſicæ ſigna eſt, ut in quatuor obſervavi, quibus lithothomia celebrata fuit. Dolores iſchii; dolores lumborum ex anfractu congeſtioneque parvorum, crudorumque humorum in meſſenterio orti, ad genua, & ultimos digitos protenduntur. In his, aliiſque id genus caſibus habentur communicationes, ſeu converſiones malorum è partibus in partes ob irritationem ſolidi magis quam ob fluidi metaſtaſim, ac tranſmiſſionem. Quæ ſi exterius fieri videmus, cur negabimus eadem mechanicè, & interius poſſe quoque contingere in productione, ſucceſſioneque morborum?

Conſenſus hi inter partes membranoſas ratione originis fiunt ob continuationem fibrarum ejuſdem texturæ, toni, elateris, aliarumque qualitatum ſuo generi familiarium, & prout impreſſio ab agente contrario facta, fibrarum ſeriem, aut cumulum afficit, quæ cum pluribus aliis, vel cum paucis tantum conſentiunt, ita conſenſus oriuntur vel per univerſum ſyſtema partium eidem conſentientium, vel per medietatem tantum, magis minuſve. Hac de cauſa dum febrilis horror, aut frigus univerſam cutem convellit, tunc oleum deſtillatum Cariophyllorum Epigraſtricæ regioni illitum, remiſſionem horroris procurat undequaque. Plantarum pedum mirus cum toto ſyſtemate nervoſo, & membranoſis parribus conſenſus eſt. Nam ſupra frigidum ambulantibus pavimentum, aut alvum laxari, aut inteſtina torqueri contingit; caput per pediluvia lenitur. Si ſua ſudorum effluvio manus vel pedes nudentur, & frigori exponantur, ſtatim minuitur, vel ſupprimitur ſudor, prout rarioris, aut denſioris texturæ fuerit patiens; quique difficile ſudant, appoſito plantis pedum latere calefacto, mirificè ſudor illis promovetur. Iſtæ, aliæque hujuſmodi partes; quia univerſo conſentiunt ſyſtemati, univerſum etiam eis ſyſtema conſentit. Quoad Prognoſticum verò in malis ex pedum frigore & affectionibus faciendum, videatur Senex magnus *de victu acut. num.* 10. *num.* 30. *nu.* 42. *& nu.* 43. *de vict. acut.* ubi ait. *Quibus in febribus perpetuo alvus liquida eſt, his præcipue pedes calefaciens, & ceratis integens, & faſciis obvoluens, animum adverte, ut ne ſint reliquo corpore frigidiores, ſi vero calidi ſunt, nullum adhibe calefactorum, ſed conſerva, ne perfrigerentur.* Vide quoque *nu.* 45. *reliqua, & num.* 4. *de dieb. judic.* refert peculiarem jecoris morbum, in quo pedes ferè ſemper frigidi ſunt. Cognoſco Romæ Nobilem virum natura ſiccum, & fuſco cutis colore præditum ætat. ann. 40. qui frequenter coryza, & catarrhis corripitur. Et quando ſibi pedes derepente, & ſine cauſa refrigerari ſentit, infallibiliter paulo poſt catharrhus cum coryza, & capitis dolore ſupervenit. Quare rogo Lectorem, ut hos *Hippocratis* Textus attentè conſideret, & inde diſcat, quàm neceſſaria ſit hæc de conſenſu partium tractatio.

At ſi inter fibras tractas, laceſſitas, aut irritatas non eſt univerſalis ob univerſalem intra ſingulas communicationes conſenſio, ſed eædem in ſua progreſſione hinc inde deſinendo viſcera, glandulas, aliaſque partes producent; tunc non univerſales, ſed particulares tantum oriuntur conſenſiones. Semper tamen juxta communem ſolidorum legem tacta extremitate alicujus fibræ, alterum ejuſdem extremum ſtatim debet conſentire. Et ſi nimium in producenda parte aliqua circumſcriptæ fuerint fibræ, nec cum vicinis partibus multum communicantes, conſenſio inter ipſas circumſcripta quoque erit in tali dumtaxat viſcere, hac forſan de cauſa rigo-

rigores, & horrores, qui futuras ſuppurationes prænunciant in partibus, in pulmonibus, vel à tuberculo, vel à vomica, vel alia ſuppuratis de cauſa, aut nunquam, aut raro obſervantur; quia forſan rigoriferæ oſcillationes in pulmonibus à pure productæ, in ipſis deſinunt pulmonibus, nec ad extra propagantur. Porrò ob peculiares fibrarum progreſſiones unioneſque, peculiares oriuntur conſenſus. In contuſionibus cranii, & læſionibus meningum, ſi ſeptimo, vel undecimo die gravis ſupervenit ophthalmia, ſignum mortis erit imminentis. In collectione puris in cavitate capitis aliquando ſuccedunt vomitus, nauſea aliquando ad jecur metaſtaſi facta jecur ſuppurat frequenter in capitis vulneribus, & contuſionibus. Ex gravi capitis percuſſione, impotentia ad Venerem. Phtiſi ſupervenit tumor Teſtium. Succus ſempervivi Scroto illitus ſiſtit hæmorragiam narium. Acetum quoque eiſdem illitum ebrietatem, & narium quoque hæmorrhagiam tollit. A remedio primis viis hærente noxius humor licet in remoti partibus lateat, corrigi, & emendari poteſt. Si etiam in vehementibus animi paſſionibus prout ab agitatione ſpirituum in cerebro aliqua ex ejus fibris tangitur; partes inferiores tali fibræ reſpondentes ſtatim conſentiunt, & ob hujuſmodi mutuam ipſarum oſcillationem fluidorum curſus perturbantur variè, & agitantur. Ita hæmorrhagiæ narium ſubito terrore ſanantur, Gaudium, & Ira menſes promovent, pavor & mœſtitia ſtringunt; verecundia partum reddit difficilem. Mulieres gravidæ territæ, verecundæ poſt partum lochia ſibi ſupprimunt. Uteri laxitas ſolo terrore ſanata fuit.

Similes conſenſus univerſales, & particulares inter partes membranoſas, & membranoſas; inter carnoſas, & carnoſas, inter alias rationes communis originis, & ſimilitudinis in ſubſtantia, præſenti capite fusè explicabuntur; differetur pariter de tribus reliquis Conſenſibus inter partes ratione vicinatis, uſus, & communicationis officii, ſive fiant per contactus, & oſcillationes ſolidi cum ſolido, ſive tranſmiſſionem fluidi, ſive demum per utrumque.

Quoad conſenſus per tranſmiſſionem fluidi, oſtendemus fluida hinc inde in variis ac determinatis corporis partibus, ac filtris ſecerni, quia unicuique fluido varia, ac determinata gravitas ineſt, cujus gravitatis cauſa coguntur ſingula ex legibus ſtatices ſtatutis in locis depurari. Exemplo ſit ſtercus, & urina, quæ quoniam cœteris liquidis ſunt graviora, ſuaque gravitate circulationem retardarent, humoribuſque progredientibus magno eſſent impedimento; natura ipſorum providens gravitati voluit, ut in parte cæteris magis declivi, & prope duo majora corporis orificia ſecernerunt, ut ſtatim, ac ſecreta ſunt, foris propellantur; aliter enim ſi remotioribus in locis ſeparari debuiſſent, corporis functionibus ſuo per partes progreſſu maxime nocerent, non ſolũ etherogenea ſua natura, ſed multo magis ſua majori gravitate. Nam ſicuti cibi pondere proprio dum in ventriculo ſunt, ejuſdem tunicas varie comprimunt, ac complicant, & hujuſmodi compreſſione fluidorum curſum per illius vaſa variè mutant; & afficiunt, unde variæ circa digeſtiones oriuntur mutationes. Ita humores, & excrementa ſui generis alicubi congeſta ſolo pondere mille affectiones in liquidorum curſu poterunt producere. Et ideò quando magnus eſt hujuſmodi gravium, terreorum, viſcidorumque excrementorum in primis viis, glanduliſque meſſenterii cumulus, liquidorum curſum, vicinarumque partium functiones adeò perturbat, ut plerumque febres, quas meſſentericas voco, graves, longas, & difficillimæ curationis producat. Quæ quidem præcœteris hac in Urbe regnant, neque eas curamus nos chimeris teſtaceorum, quæ acida imaginaria, & ficta abſorbeant; ſed noſtra peculiari methodo, ad quam magno tandem labore, & patientiſſima obſervatione pervenimus; ſicuti palam faciemus in peculiari tractatu de febribus, morbiſque meſſentericis Romanorum. Quam pauci meſ-

ſen-

ſentericas febres curare, aut dignoſcere ſciunt. Felicem ægrum, qui inciderit in Medicum febres, morboſque meſſenterii bene curantem. Tyrones mei, non teſtacei, non peſſimo ſanè, ac peſtiferò chinæ chinæ abuſu, non futilibus ex chalybe remediis, non hauſtibus olei amigd. dulc. quod, neſcio quo fato, ſingulis pene in morbis à Noſtratibus hodie adhibetur (Tyrones mei, iterum dico, præ oculis ſemper habete, *ut ne quid nimis*) eas curabitis, ſed ſolida nimium intenta laxando, nimium laxata intendendo, liquida nimium concreta ſolvendo, ac per intervalla purgando, intus & extra varia remedia adhibendo, ut Auditores mei quotidie vident. Qui hæc bene noverit, bene curare noverit. Quod de ſtercoris, & urinæ ſecretione diximus, de aliorum quoque liquidorum bilis, ſalivæ, &c. ſecretione ex variis legibus gravitatis ſingulorum dicendum.

Inter conſenſus, qui fiunt ratione ſolidi, notabilis eſt, qui ſingula inter vaſa reperitur; arterias, inquam, & arterias; venas, & venas; inter utraſque ſimul, ac demum inter cætera vaſa univerſalia, & particularia. Cum enim vaſa compacta ſint telis membranoſis, circum quas fibræ carnoſæ circulares, ſive ſpirales variè ludunt, eaſque miro artificio amplectuntur, vocari quodammodo poſſent muſculi cavi, peculiari motu, & ab eo cordis, atque aliarum partium valde diverſo donati. Unde quando dictæ earum fibræ, vel nimium oſcillant vel nimium relaxantur, particularis hic vaſorum motus, vel tardior erit, vel frequentior. Et exinde major minorve in contento liquido impreſſa celeritas obſervabitur, à motu, & impreſſione à corde, vel aliis partibus facta nimium diverſa. Ab hac fortaſſe pendet origine varia illa pulſum diſcrimina, quæ ab Antiquis vocabantur differentiæ pulſuum ratione inſtrumenti, uti ſuo tempore nos etiam planum facimus.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

Ad calcem hujus capitis ad inſtar Corollaria notanda venit particularis quædam ſolidorum indoles, & proprietas; ea eſt quod fibræ noſtri corporis ita ſunt natura comparatæ, ut ad libitum Hominis, vel ob peculiarem fluidorum prope ipſas currentium diſpoſitionem, variè afficiantur; duriores fiant, vel molliores, hinc inde variè diſtorqueantur; ſomno accomodentur, & vigiliis; vitæ ſedentariæ, vel laborioſæ, horis prandendi, vel cœnandi determinatis, omni demum vitæ generi, ita accomodentur, ut ſi velis poſt tranſactum aliquod tempus ab eo ſtatu ad contrarium fibras revocare, profectò vel difficulter, vel nonniſi cum aliquo ſalutis diſcrimine, id aſſequeris. Porrò quamdam veluti peculiarem conſuetudinem, acquirũt. Ita ſi quis per multos menſes incurvatum ſemper brachium teneret, fibræ brachii ob illam conſuetudinem, ita incurvatæ perſiſtẽt, ut vix incurvatio illa tolli poſſit. Aſſueſcunt itaque fibræ cuilibet actioni corporis, & à quilibet deſueſcunt, ut qui aſſueſcit noctu determinata hora mingere, determinata hora ſomno excitabitur ad mingendum. Qui aſſueſcunt ad determinatam horam dormire, tali hora excitabuntur, ni turbetur hæc conſuetudo ab aliqua ex ſex rebus non naturalibus. Quorum conſcius *Hippocrates de rat. vict. in acut. num. 15.* plura recenſet mala, quæ ſuccedunt, ſi conſuetudo prandii determinata hora faciendi mutetur in contrarium, vel ſi ciborum uſui mutetur ex malis in bonos, vel contra. Et *loc. cit. num. 23.* Damna quoque refert mutationis lecti è duro in molle, è molli in durum: quorum plura certè curioſiſſima repetit divinus Senex, *loc. cit. num.* 24. Adeo ut nos ejus exemplo ducti magna cum diligentia ſingula, quæ ad ſanitatem ſpectant notare debemus, & animadvertere; docet enim præ cœteris 6. epidem. *Nihil temere credendum, nihilque negligendum.*

II.

II. Sed hìc contra me obmurmurantem video medicum, & in me his verbis invehentem, Quam minime mathematicæ inſtructus eſt hic Author ſolidorum, quam parcus in aſſerendis geometricis demonſtrationibus, ac legibus pro ardua ſolidorum provincia illuſtranda? Cui quidem reſpondeo, me in hoc de ſolidis ſpecimine mere ad ampliandum praxim directo, non uti rigoroſis legibus demonſtrationum, quia morborum origo, progreſſus, & eventus omnes hujuſmodi ſpeculativas demonſtrationes flocci faciunt ac ſpernunt; ſed animo præconceptis ac benè perceptis generalibus quibuſdam Mathematices principiis ad hanc rem opportunis; regulas geometriæ obſervationi certæ affectionum fibrarum, non verò contra obſervationem geometriæ accommodare in animo ſemper habuiſſe. Vanæ ſunt omnes hujuſmodi demonſtrationes ab extra petitæ, & ad functiones partium ſanas, vel morboſas adhibitæ. Præſcire ante debebemus veros canalium diametros, eorumdem progreſſus, fineſque varios. Vim certam cordis impellentis, certamque fluidorum ac ſolidorum reſidentiam, & mille alia id genus, ut dimonſtrationes ab extra petitas partium, functionibus rectè accommodare poſſimus; ſed quoniam hæc ſcitu difficillima ſint, neceſſe eſt, ut in hoc Practices negotio Geometria famuletur obſervationi.

III. Quacumque moleſtiam inducunt medicamenta acria, ſpirituoſa, vel alterius generis in lingua, dum ore detinentur, eamdem quoque pariunt internis in partibus, per quas progrediuntur, irritando nempe, urendo, conſtringendo, exprimendo, & mille modis linguam, & liquida vicina afficiendo. Unde per analogiam ab hujuſmodi externis obſervationibus diſcurrere poteris de remediorum effectibus in partibus internis.

IV. Sæpè diximus ſolida motum ſibi impreſſum à fluidis non ſolum diu multumque conſervare, ſed vim impreſſi motus in ingens augeri, ac multiplicari in ipſius; quod quidem ſuccedit ob firmam ſuorum minimorum inter ſe adhæſionem continuitatemque, & perennem liquidorum pone ea currentium contactum, ac colliſionem. Specimen aucti impetus ſolidorum à levi impulſu fluidorum pungentium vel irritantium habes in doloribus, & ipſorum ſymptomatis, in horrendis convulſionibus, ſimilibuſque morbis. Et mirum eſt, quam facile multa morborum phænomena per hanc mechanicen explicantur.

ALIÆ PROPOSITIONES.

UNDE ERIT PRIMA.

In Juvenibus humores ut plurimum faciunt impetum ſuperiora verſus, in Senibus verò verſus interiora.

PEndet id, ſi licet opinari ex læxitate nimia ſolidorum, & fluidorum in ſenibus: contra verò ex nimia vi, tenſione, & elatere eorumdem in Juvenibus; Hac de cauſa ait *Duretus in coac. fol. m. 66: & 69.* quod febres ardentes in Juvenibus ſolvuntur per hæmorrhagiam narium, in ſenibus per diſſenteriam; ſed ut hæc certo ei ſerventur in Praxi, ſicuti revera obſervari debent, jubente ſic Naturæ lege, animus omni cura ſolvendus eſt, ut liberè hinc inde diffluere poſſint ſpiritus, & irradiare partes ſingulas, juxta Naturæ ordinem. Nam animo curis, fluidis, & mille aliis cauſis vitæ civilis, agitato, turbatoque, liquidorum omnium curſus mille modis turbantur, agitanturque, effluunt hinc inde furibundè, qua fluere non debent.

PROPOSITIO II.

Fluida, & ſolida ex repetitis actibus, & conſuetudine hominis, peculiarem acquirunt Naturam.

SI qui aſſueſcunt frequenti venæ ſectioni, aut purgationi, ſi omiſerint hujuſmodi remedia, intempeſtivè incident in morbos, ut innumeris Authorum patet

let exemplis; Notavimus hoc in ægro ad Templum Fortis Fortunæ, nunc S. Coſmatis in Janiculo in hortis Cæſaris Dictatoris, quos ipſe populo Romano legaverat, ut narrat Tacitus. Et notavimus in Juvene ad Templum Herculis in Ara maxima, nunc S. Mariæ in Coſmedin poſt Muros Scholæ Græcæ. Atque in Pictore ad vetus Silvani Templum, nunc S. Aghathæ ſub Viminali in via ſuburbana. Qui nimiæ exercitationi aſſueſcunt, ſi intempeſtivè quieverint, dyſſenteriis, aut articulorum doloribus corripi ſolent. Qui aſſueſcunt determinata noctis hora mingere, eadem infallibiliter excitantur ad mingendum qualibet nocte. Pariter qui aſſueſcit ſomnum trahere ad murmur aquæ ſalientis, vel alicujus Artificis prope domum ſuam tintinnabula, vel alia inſtrumenta exercentis, ſi Domum mutaverit, in qua dicta non adſint murmura, difficiliter ſomnum capiet, & nonniſi magna cum moleſtia, nempe donec deſueſcat omninò a murmure præfato, &c.

PROPOSITIO III.

Intercepto motu liquidi in aliqua parte, intercipitur; & vicinæ; ſoluto, ſolvitur.

AC remediorum præſcriptiones, maximè juvat hujus Theſis cognitio, & veritas motus unius liquidi, ex motu alterius mutatur, variè dirigitur, turbatur; deſinit, augetur, quod niſi ritè cognoſcamus, obſcurè procedemus in curando. Senex prope Palatium olim Chriſtinæ Suedorum Reginæ, hæroici animi fœminæ in Via Lungariæ, quæ ducit ad Vaticanum ſub Janiculo colle, Numæ Regis, & Statii Cæcilii Poëtæ ſepulchris celebrato. Dicitur nunc corrupto vocabulo Collis Montorius. In hunc ſeceſſiſſe aliquando Plebē Romanā, & à Quinto Hortenſio Dictatore revocatam ſcribit Plinius lib. 16. Præfatus itaque ſenex ſæpè laborabat alvi ſuppreſſione diuturna, quando diuturna eſt hæmorrhoidum ſuppreſſio. Pro modulo, quo exit ſanguis ex hæmorrhoidibus, exeunt fæces ex inteſtinis. Repleta nimium veſſica, ab urina tota nocte ibidem congeſta potiſſimum longis noctibus hyemalibus, manè ſi flatus velis pedendo emittere, non poteris; tenſio enim fibrarum veſſicæ vicino communicatur inteſtino: hinc oritur difficultas emittendorum flatuum, & fæcum, niſi eadem remittatur, emiſſa primum urina. Innumera in Praxi id generis exempla unusquiſque per ſe poterit obſervare.

PROPOSITIO. IV.

Si fiuvius currendo cum decem gradibus celeritatis unum vel duos gradus amittat, lentiuſque psocedat, ſtatim incipit deponere impuritates ſuas ad fundum, vel ad latera alvei. Et quo magis ammittit de ſua celeritate, eo majorem facit depoſitionem. Hæc explicata ad ſanguinem currentem maximè conferunt ad benè præſcribendas purgationes, Diuretica, Sudorifera, &c. cocta vel cruda exiſtente materia: ſanguine velocius, vel tardius currente.

PROPOSITIO V.

Separatio, ac derivatio inæqualiter liquidorum per canales corporis mixtim fluentium, ſit per compoſitionem duorum motuum: quorum alter movet per longitudinem canalis, alter eodem tempore quaquaverſus ad latera.

PROPOSITIO VI.

Inæqualiter autem liquidis alicubi quieſcentibus mixtim in corpore, & à communi aliqua cauſa compreſſis, prius exprimitur, quod eſt liquidius.

PROPOSITIO VII.

Moles fluidæ effuſæ per aliquos tubulos eadem velocitate, eodemque tempore, eamdem proportionem inter ſe habent, quam orificia, ſive diametri fiſtularum, per quas tranſeunt.

PROPOSITIO VIII.

Nonnulla afferuntur de mechanica ſecretione liquidorum in corpore animato.

SEcretio hujus, vel alterius liquoris in hoc vel alio viſcere, pendet primario à majori vel minori velocitate, qua ſanguis ad hoc, vel illud viſcus appellit; ideſt à majori, vel minori propinquitate partium ad cor, & impetum primum ſanguinis à corde impreſſum: propter quam majorem, vel minorem partium ad cor propinquitatem, majorem, vel minorem in eis velocitatem ſanguis conſervat; ſervata tamen proportione arteriarum afferentium, & venarum deferentium. Variè igitur hinc inde diſperſa, ac diſpoſita ſunt viſcerum filtra, ut varium ſingula ſanguinis impetum recipiant, ad varia liquida ſecernenda. Ideò propè cor nullum eſt poſitum filtrum, quia ſanguis cùm ibidem velociſſimè currat, nulla fieri poſſet ſecretio. Id clarè patet in ſecretione bilis in jecore. Nam non ſine myſterio Natura voluit, ut ſanguis, qui ad hepar ducitur, per venam, quæ dicitur *Porta*; univerſus ducatur, licèt parvus cæliacæ ramus aliquid etiam ferat. Adeoque hìc vena *porta* gerat vicem arteriæ. Qui quidem venæ *portæ* ſanguis,utpote refluus à vicinis viſceribus, valdè lento, valdeque remiſſo motu procedi: hæcque motus retardatio neceſſaria fuit, ut partes bilis, quæ natura ſua lentæ, oleoſæ, viſcidæ ſunt, ac proinde tardi motus, tardiori quoque circulatione ad mutuum contactum veniant, & ita facilè in hepatis filtro ſecernantur. Porrò ſanguis è cæliaca in portam per viſcera exoneratur in vaſa majoris orificii, ac diametri, ac proinde maximè debet amittere de ſuo motu, quanto major eſt diameter vaſis majoris ad minorem.

Pariter ut ſecernantur ſpiritus in cerebro, ſitum illum in eminenti obtinuit cerebrum, & illam admirabilem vaſorum rectitudinem, & amplitudinem, à corde ſtatim ad ipſum. Quæ rectitudo, vicinitas, & amplitudo vaſorum cordis ad cerebrum neceſſaria fuit, ut ſpiritus, & non alia liquida in eo ſecernantur. Idem dic de ſitu renum, ad quos ſanguis maxima vaſorum rectitudine, vicinitate, amplitudineque pervenit. Quæ ſingula ſanguinis cum maxima velocitate ad renes appulſum denotant, eamdemque neceſſaria, ut ſerum ſalinum, & non aliud liquidum ibidem filtretur. Exemplum hujus rei ſatis clarum habemus in flumine.Flumen,quando aquis nimium turget, & velociſſimè currit trahit ſecum lapides majores, minores, trabes, ligna, paleas: ſed ſtatim ac velocitas incipit minui, incipiunt ſtatim ad ripam fluminis deponi lapides majores. deinde minores, denique ligna, paleæ, lutum, &c. Ita ſanguis pro varia ejus velocitate per varia viſcerum filtra, varias hinc inde deponit ſubſtantias, ex probatis, &c.

Neque ſolum neceſſaria eſt ad ſecretiones determinatas fluidi velocitas, ſed determinata ejuſdem figura, & moles, ſeu commenſurabilitas particulæ ſecernendæ cum poris filtri. Ex *Galileo* enim cum non detur figura ſine mole, nec moles ſine figura, non ſolum figura debita, ſed moles, ſeu commenſurabilitas inter porum filtri, & particulam ſecernendam, neceſſaria eſt. Et in noſtra ſententia commenſurabilitas magis, quàm figura. Nam cum partes membranoſæ ſint flaccidæ: & diſtenſiles pori earum facilè mutantur à fluido nimium impellente. Adeoque mutata figura pori, plures alii diverſi generis particulæ per eam ſecernerentur: quod non ſuccederet ita facilè in commenſurabilitate, ideſt quando diameter particulæ ſecernendæ æqualis eſt diametro pori ſecernentis.

Tertiò ſupponimus neceſſarium eſſe, ut humor ſecernendus per hoc, vel illud filtrum præxiſtat in fluido univerſali, veluti unitus, & aptus ad ſecernendum. Non diſſimili ritu, quo videmus, quod materia morboſa coqui prius debet, ut deinde debitè ſecernatur. Coctio autem nil aliud eſt, niſi ſeparatio, ſive extricatio morboſæ materiei à ſana, cum qua veluti confusè in-

innatando, ac levi contactu circulando, ad minimum alicujus purgantis, vel alterius remedii ſtimulum ſtatim cedit, obedit, & qua data porta, ſanam relinquendo, foris protruditur, ac educitur, &c.

Enim brevem notitiam Mechanices ſecretionis liquidorum in ſuis filtris in corpore animato.

poſſumus conſiderare hoc eſſe inter ſolida, & fluida corpora diſcrimen, quod ſolidorum particulæ cum ſibi invicem hæreant; poſſunt ſupra unum alterumve punctum plures gravitates, etiam quæ in latitudinem expanſæ ſunt, ut patet in vecte ab axe ſuſtento. Fluidæ verò partes cum ſibi invicem non adhæreant propter lubricitatem, quæ fortè à curvitate ſuperficierum procedit, non poſſunt ſupra unum, vel alterum punctum plures gravitates etiam quæ in latitudinem expanſæ ſunt. Quæ verò perpendiculariter ſunt protenſæ, quoniam à lateralibus coërcentur, nec diffluunt, cùm innitantur ſubjectis, ſupra eaſdem gravitadi. Et quoniam ab ipſis lateralibus coërcentur à defluxu, in ipſas quoque premunt, & invicem premuntur. Tantumque eſt hujus lateralis preſſionis momentum, quantum gravitatis corporum ipſis innitentium, &c.

CAPUT XI.

De irritatione ſolidorum, ſive de ſtimulis, & variis ſtimulorum effectibus.

QUam ingens ſit ſolidorum ſupra fluida poteſtas, & vis, ab irritatione ſolidorum, ejuſdemque affectibus manifeſtè deducitur. Utque externas cauſas irritantes prætercam; ſi quis animum advertat ad dolorem, quando partem aliquam vehementer affligit, videbit ſtatim doloris cauſa turbari univerſum ſyſtema ſolidorum, & fluidorum in parte dolente, & conſenſione quadam in partibus etiam remotis; ita ut ſi magnus fuerit dolor, magna etiam erit & turbatio; partes enim frigore corripientur, attenuabitur pulſus, ſupprimentur curſus, & evacuationes liquidorum, criſpataque univerſa ferè ſolidorum machina, vicinum morti animal exiſtimabitur, niſi dolorifica ſolidorum criſpatura per debita leniatur medicamenta. Ita in infantibus, quorum fibræ ſunt admodum teneræ, ac delicatæ, quando erumpens ex alveolis dens, gingivas irritando, viam ſibi foris parat, communicata à gingivis ad partes quaſque remotas oſcillatoria irritatione. Imò pro diverſitate partium, quibus dicta irritatio communicatur; & pro diverſo modo, quo fluida ad contactum fibrarum irritatarum excurrentia afficit; pueri in eruptione dentium alvi fluxu corripiuntur, vel convulſionibus, genua eiſdem intumeſcunt, nec detumeſcunt, niſi diarrhæa ſuperveniente; copioſa fluit ſaliva, ſtertor viget, adeſt febricula cum vigiliis, variiſque aliis accidentibus, quæ ſola parit ſolidorum irritatio, à gingivis ad remotas quaſque partes communicata, nec ceſſant, niſi ceſſante irritatione.

Frequens hæc fibrarum criſpatura, quam ſolidorum irritationem voco, ab internis, aut ab externis, à naturalibus, vel à morboſis cauſis producitur. Certum quidem eſt; fluida ad contactum ſolidorum currentia, in hoc curſu ſuis tangere minimis minima fibrarum, hujuſque contactus cauſa fit, ut inſenſibiliter fibræ minima undulent, oſcillent, ſive criſpentur. Si fluidorum minima angulos; & circumferentiam juxta naturæ leges habeant, & momentum ſui curſus naturæ ſubordinatum ſit, irritatio in ſolidis facta erit naturalis. Et ſi minima nimis acuta fuerint, ſalina, terrea, pungentia, acria, piperina, & majori cum celeritate excurrant, irritatio inde nata creſcet, ut ita dicam, in infinitum. Hoc enim proprium eſt ſolidorum corporis animati, ut motus eiſdem impreſſus à fluidis, ratione peculiaris elateris, & ſuorum ſtructuræ minimorum, quæ ſunt veluti totidem vectes multiplicati immenſarum virium capaces ſibi invicem fortiter hærentes, nimium augeatur, & incredibiliter acceleretur: quique motus vel affe-

ctio brevis ante ſolebat eſſe, vel mitis in fluidis; communicata ſolidis, diuturna evadit, gravis, & curatu difficilis. Semel enim pro ſemper dictum ſito, ſolidorum morbos graves eſſe curatuque difficiles. Et cum noſtrorum ſolidorum vis ac reſiſtentia, ea fluidorum potentior ſit impreſſio certè ſolidorum communicata fluidis major proindè erit, magiſque ſenſibilis, præterea quoniam liquida currentia, vel intra ſolida concava vaſorum, vel ad contactum fibrarum currunt, profectò quando hæc ſolida oſcillant, criſpantur vel alio modo afficiuntur, incredibilis, atque repentina mutatio in curſu liquidorum ſuccedet; hujuſque mutationis cauſas ipſa quoque liquidi natura afficiatur ſummopere, ac forſan mutabitur in pejus,

Præſenti igitur in capite explicabuntur effectus ſinguli, quos ſolidum irritatum, ſive oſcillans producit in fluidis, oſcillationis centro proximis vel ab eodem remotis. Inter proprietates ſolidi oſcillantis ſive ſtimuli præcipua eſt, quod momento temporis, & remotiſſimas quaſque in partes vim ſuam propages, & latè extendat; denide agit eodem tempore in omnia ſolida æquè ac fluida, magis vel minus, prout vehemens, aut lenis fuerit ſtimuli vis, & potentia. Stimuli, aut ſimplices ſunt; aut compoſiti. Simplices dico, quando cauſa irritans vim ſuam in cute tantum exercet, nec portio ſtimuli intra fluida ingreditur, ſicuti ſunt fricationes, uſtiones, puncturæ, &c. Compoſitos contra quando cauſa irritans criſpat, vellicatque ſolida, & eodem tempore ingrediens in ſanguinem, fundit illum, ſolvit, dimovet; excitat; uti faciunt veſicantia, ſinapiſmi, & id genus alia. Poſteriores prioribus vehementiores ſunt, celerius agunt, & omnia ſolida ſimul, ac fluida eodem tempore exagitant.

Porrò irritatio, vel univerſalis eſt, vel particularis: Hoc eſt vel univerſum ſyſtema fibrarum contutit, vel alicujus partis tantum: ejuſque peculiaris vis, atque actio in hoc potiſſimum conſiſtit, ut fluida per vim majoris impreſſionis in motum antecedenti velociorem vividioremque ponantur: dummodò tamen iiſdem inſit debita diſpoſitio ad currendum. & irritanti ſolido cedendum, nec non ut ſeparentur in crebris partium, & ramorum ramis ad ultima minima: aliter fluidum, non ſolùm majori cum celeritate non curret, ſed quieſcet magis, & hinc inde coagulatum detinebitur. Inſuper cœptam oſcillationem aliqua in parte ſequi debent irritationes aliarum partium, vel proximarum, vel remotarum, ut fluidum ab oſcillatione motum proſequatur partes inter remotiſſimas.

At ſi oſcillatio ab irritante producta circumſcribatur tantummodo in parte oſcillante; nec undæ propagari poſſint ad longinquas ob impedimenta, quæ invenerint, fluidum in majorem motum poſitum cum progredi dicta de cauſa ad ulteriora non poſſit, in oſcillante parte hærebit magno cum ægrotantis diſcrimine. Qua de cauſa ſæpè fit, ut poſt irritationem vehementem ſolidorum, vel tumores in partibus, vel liquidorum ſolutiones ſequantur, prout irritatio fuerit ſive univerſalis, ſive particularis, & liquidorum diſpoſitio ad excurrendum minor, vel major;

Igitur ſolidum oſcillans, & liquidum currens, debitum eſſe debet æquilibrium & proportio in imprimendo impetu, & in eodem contrà recipiendo, quod ſi alterum ab altero ſuperetur, vel liquidorum concretiones, vel contrà ſolutiones nimiæ naſcentur, variæque circa ſolida ipſa affectiones: cujus equidem rei quaſi conſcius eſſet doctiſſimus *Daretus* ſic ait f. m. 337. *Cerebrum epilepticum contrahit eas partes, quæ juſſu noſtro moventur, nempe muſculos. Reſolvit vero quæ ſua ſponte, & independenter à nobis, ut ventriculus, inteſtina, &c.*

Ob hanc improportionem inter ſolidum oſcillans. & fluidum ab oſcillatione motum, & in majores undas poſitum ſuccedit, ut vehementibus doloribus ſuperveniant demum inflammationes. Ob vehementem colicam paralyſes, & artuum contracturæ naſcantur. Quibus lien, aut je-

jecur ſcirrho, vel aliis de cauſa obſtructum eſt, si difficulter ſudant in morbis, non tantum ob humorum viſciditatem, ut vulgò creditur, quantum quia ob obſtructionem intentis, criſpatiſque vicinis viſcerum fibris, trahitur in conſenſu cutis, criſpatiſque ejuſdem fibris, ſudoris excretio impeditur. Eadem quoque cauſa in talibus viſcerum veris, non verò imaginariis, & fictis obſtructionibus (quales ſunt quas Medici vulgò ſomniant, cum morbus aliquis viſcerum naturalium pertinax eſt, aut in longum protrahitur.) Urinæ paucæ ſunt, & albæ. Quandò nimia fibrarum criſpatura, & irritatio adeſt cum magno impetu ſpirituum, ſecretiones humorum in partibus minuuntur, vel abolentur, tunc datis opiatis, & anodinis criſpaturam laxantibus, ſecretiones reſtituuntur, ob nimiam enim irritationem, ac ſtimulum fibra quaſi intenditur, induratur, ac veluti immobilis evadit, unde impeditæ fluidorum ſecretiones. Ita in pleuritide ex diſtento nimium latere ob inflammatoriam criſpaturam, negataque ejus fibris laxitate; ſputum difficile educitur, parcè fluit urina, ſudor, &c. qua de re optimè differentem ad uſum Practicum, optimum videas *Duretum in Coac. Hippoc. f. m. 249. & 292. & melius f. m. 300. Coac. Hippoc. f. m. 63.* In vehementibus articulorum doloribus alvus ſupprimitur. In ventris quoque diris cruciatibus urina ſiſtitur, ſpaſmodica fibrarum diſtentione à parte ad partes communicata. Exiſtente calculo in renibus, motu quem facit deſcendendo per ureteres ad veſicam, irritatis, criſpatiſque vicinarum partium fibris, fæcum, & urinæ ſecretiones ſiſtuntur. Tota igitur curatio dirigenda eſt, ac impendenda in tollenda morboſa irritatione, & criſpatura renum per balnea, per oleoſa, anodyna, & laxantia remedia; nam ea ablata, impeditæ tolluntur liquidorum ſecretiones. Quinimò ſepè obſervavimus, quod ſi calculus poſt decem vel quindecim dies non deſcenderit ad veſicam; imprudenti diureticorum uſu, & nimia remediorum præſcriptione, ut vulgò faciunt Medici, aucta in dolente renum loco majori oſcillatione; magis magiſque figitur ibidem calculus, & multò difficiliùs educitur: quo in caſu, crede mihi Lector, unicum remedium eſt abſtinere à remediis, nam ſola quiete calculus tandem proſiliet. Idem eſto juſticium in difficili lotionum, menſtruorum, &c. ſuppreſſione: quo plura dederis aperientia, creſcet magis ſuppreſſio. In Iliaca affectione, quæ oritur à forti criſpatura fibrarum inteſtinalium ab ano ad gulam, pauca juvare ſolent remedia ex claſſe anodinorum & ſtomachicorum: nocent contra clyſteres acres, remediorumque ingens copia. Revera igitur dolores omnes nephritici, dolores ante, & poſt partum, hyſterici, quique inſtantibus menſtruis purgationibus ſuccedunt, à ſpaſmodica fibrarum oſcillatione pendent, totiuſque curationis ſcopus dirigi ſtatim debet in ea primò tollenda per fotus, balnea, & anodina laxantia remedia, deinde fluido peccanti incumbendum. Et ſi contrario modo procedatur, plurium Auctor erit Medicus difficilium, læthaliumque concretionum liquidorum in parte affecta.

Sæpe tamen intentio hæc, ingenſque fibrarum veluti induratio pendere ſolet à nimio impetu, orgaſmo, & acrimonia fluidorum, quo caſu laxata ſanguinis compage per phlebotomiam, laxatur quoque intentio, duritieſque ſolidorum. Ea ratione qua, cum manè ſomno expergiſcimur, & veſicam urina plenam habemus, ſi qui flatus exire velint ex inteſtinis, exire non poſſunt, vel ſaltem cum magna difficultate, diſtentis enim ab urinæ copia veſicæ fibris, diſtenſio vicinis communicatur inteſtinis, & hinc difficili flatuum exitus redditur; ſed pro ratione, qua prodit urina è veſica, & hac de cauſa ejus fibræ ante nimium diſtentæ laxantur, vicinæ pariter inteſtinorum fibræ laxantur, & eodem tempore flatus & urina magno cum impetu egrediuntur. Cui forſan mechanicæ reſpiciens *Hippocratem*, providere volens nimiæ ſolidorum intentioni ob fluidū in vicina loca interceptum venæ ſectionem

nem laudat, ut per eam laxitas in ſolidis neceſſaria procuretur. *Ventoſitatem flatuoſam venæ ſectione ſiſtito.* 2. *Ep. ſect.* 5. *fol. m.* 132. *Quicumque derepente voce deſtituuntur, ſi ſine febre fuerint, venam ſecato. In Hydrope quoque flatuoſo ſanguinem mittito de vict. acut. num.* 62. *fol. m.* 159. Hujusmodi etiam ſunt urinæ ſuppreſſiones, quæ ſanguinis miſſione ſolvuntur; ſuppreſſiones lochiorum, menſtruorum, &c. Novi hominem, cui ex hæmorrhoidum ſuppreſſione, alvus ſupprimebatur, fæceſque difficulter prodibat: Solutis hæmorrhoidibus, ſtatim etiam ſolvebatur alvus.

Præmiſſo abſolutoque generali examine naturæ ſtimulum, ſeu irritationis ſolidorum, breviter deſcendemus ad naturam, uſumque Practicum irritantium cauſarum, & ſtimulantium, nec non ad explicandam mechanicem, quo eæ utuntur, ut ad majorem oſcillationem excitent fluida, & liquida. Has inter cauſas irritantes externas, enumerari ſolent veſicantia, ſinapiſmi, fricationes, cucurbitulæ ſimplices, & ſcarificatæ, balnea, cauteria, uſtiones, acus puncturæ, &c. Inter internas primaria ſunt purgantia, diuretica, diaphoretica, aliaque remedia, quæ agunt irritando ſolidum, vel fundendo liquidum. Præ cæteris tamen animadvertendum præcepta, & leges ſtimulorum ad uſum Practicum per ſtimulantia remedia reduci non debere, niſi ante habeatur ratio ſtructuræ ſolidorum ipſius ægrotantis, an nempè præditus ſit fibris duris, aridis, ſiccis, nimium intentis; an contrà laxis, teneris, albis, flaccidiſque, pro quarum varietate rerum varii ſtimulorum effectus in corporibus naſcentur. In earumque certa conſideratione, & examine tota curandorum morborum ratio, & judicium conſiſtit. Ità ſunt, qui ob nimium fibrarum ſenſum & mollitiem facilè ſyncopizant, & reſolvuntur. Facile quoque, ob nimium ſenſum, ſive fibrarum ariditatem capitis dolore laborant; in quo caſu, quoniam dolor ſolidi vitio potiùs, quàm fluidi oritur, ad narcotica libenter veniendum, nam tuto applicari poſſunt, quoniam non aliud debent efficere; quam obtundere nimium fibrarum ſenſum. Pariter, qui magis ſenſibiles fibras obtinuere. catarrhis, fluxionibuſque vitio ſolidi ſunt. Et quibus hectica inteſtinorum intemperies flatuum procreatrix naturaliter eſt ob dictam fibrarum ſenſationem doloribus lumborum, & alii, alvique extrema ſiccitate facilè corrripiuntur, & facilè in Hydropem ſiccum, Tympanitem cum atrociſſimis doloribus, & horrida viſcerum tenſione terminantur; quarum affectionum occaſio, & cauſa licet ab extra venire poſſit, augetur tamen ſummoperè morbus ob nimiam, eamque naturalem fibrarum ſenſationem vividumque elaterem. Quare non erit negligenda impoſterum à Medicis, prout hactenus factum eſt, cognitio atque doctrina ſolidorum cujuſcumque corporis ægrotantis, ut rectè morborum cura incipiatur, hoc eſt, ut remedia ad rationem ſolidi, & fluidi ritè dirigantur.

In hoc igitur Capite explicabitur, quomodò ſolidum irritatum, & oſcillans momento temporis oſcillationes ſuas propagat ad remota, & vicina loca: quomodo acceleratur fluidorum motus univerſalis, & particularis; & quidquid ſtagnabat, quomodo circulum reaſſumat, & quidquid reat in circulo, quomodo mutet contactum minimorum ſuorum, & ex mutatione, nova facies amica naturæ oriatur in fluidis. Et ſicuti ſpaſmus, & oſcillatio fibrarum in parte aliqua per ligaturam ibi factam ſiſtitur, & impeditur ne aſcendat in cerebrum ità quod exteriùs faciunt ligaturæ, quomodo interiùs per medicamenta id exequi valeamus, ſedulò inquirendum. Ad hanc illuſtrandam maximè faciunt admirabiles curationes morborum, quæ ſuccedunt cum vi alicujus medicamenti: vehemens in omnibus ſolidis inducitur oſcillatio, per quam reſtituta circuli libertate pluribus in fluidis alicubi hærentibus, vel malè circulantibus, mutatoque in melius ſuorum minimorum contactu, ægri præter omnium expectationem brevi ſanantur. Ita æger ad Forum Judeorum per multos annos paſſus eſt pondus cum dolore in regione

ne ſtomachi, irritis quibuſcumque remediis, à Chimico præſcriptus fuit pulvis Emeticus violentus, cujus uſu excitatis horridis doloribus ſtomachi, & partium adjacencium, vomuit paulò poſt ingentem copiam viſcidorum, & graveolentium humorum, & per ſeceſſum quoque ejecit, dieque ſequenti convaluit. Mulier quoque ad Montem Citatorium, quo loci pulcherrimum, ac per amplum ſex ab hinc annis extructum eſt magnæ Curiæ ædificium, graviſſimo capitis dolore per annos quamplures, affecta, præſcripto pulvere à Chymico, putentiſſimè vomuit, & ſanavit ſtatim, licet gravida eſſet ſeptem menſium. De quibus omnibus, aliiſque pluribus irritationis ſolidorum effectibus ſuo tempore latiùs differemus, &c.

CAPUT XII.

De laxitate ſolidorum, & variis ejuſdem effectibus.

EX iis, quæ antecedenti capite dicta ſunt, & dicentur in præſenti, evideneer deduci poteſt magnam eſſe ſolidorum ſupra fluida vim ac poteſtatem: utpote quorum perpetua hæc indigent ope, ut propellantur, & circulent. Et quoniam paulò ante recenſuimus damna fluido advenientia à ſolido nimis irritato, criſpato, & tenſo; ea nunc ſcrutari debebimus, quæ eidem inferuntur à ſolido nimium relaxato flaccidoque. Dato enim eodem cordis motu naturali, ac ordinato in homine v. g. ſano, & datis iiſdem gradibus, ac momentis celeritatis in fluido univerſali; ipſi in naturæ ſtatu familiaris: ſi tamen ſanguis currens per cordis, & cum data celeritate ſua incidat in partem, cujus fibræ interna vel externa de cauſa laxæ ſint nimis flaccidæque, ſtatim mutari atque turbari ſuum videbis curſum in eadem; reſtagnare ibidem ſecerni impropriè, derivare non debet, everſoque ſui motus ordine, ac periodo, vel difficulter ad vitæ fontem recirculare; vel hærere flaccida in parte, in qua hærere non debet: quo in caſu reſtagnatio fluidi fit magis culpa ſolidi præmentis laxi flaccidique, quàm fluidi circulantis. Quæ cum vera ſint, verum etiam erit, quod ſi detur homo naturaliter præditus fibris alicubi aliquantum relaxatis flaccidiſque, ibidem quoque fluidorum circulum paulò tardiorem eſſe debere difficilioremque, ſi undique, ac per totum corpus; ſingulis quo magis obnoxii, ut inter cæteros Pueri quoque in partibus circulum liquidorum gradu tardiori progredietur, omneſque ſecretiones liquidorum particularium dirigentur à curſu univerſalium propulſorum à fibra, debiliore prædita tono, ac elatere. Unde magni momenti ad Praxim Medicam eſt inveſtigatio naturæ ſolidorum, eorumque virium, & poteſtatis. Nec ſine ratione ad *methodicam ſectam* ſtricti, & laxi reducitur opinio *Pythagoræ*, qui omnia ex numeris, atque ex tenſione componebat. Ita ut ubi tenſio ibi vita, ubi relaxatio ibi mors; nam cum tenſa res eſt, ſi tangatur, conſentiunt reliquæ: ſin flaccida, ne quidem. Quare *Pithagoras* Philoſophorum Magiſter unicum rerum principium ponebat. *Superius inferius unum*, ideſt omnia conſentiunt ob tenſionem.

Specimen hujuſmodi affectionum in ſolidis nobis exhibent pueri, ac ſenes, quorum vitia ætati ſuæ familiaria à ſolido minus ad vitam apto magna ex parte dependent. In Pueris quidem ob fibrarum immaturitatem ſive connaturalem laxitatem. In ſenibus ob maturitatem nimiam, atque inde natam pro vario temperamenti, ac fluidorum ſtatu cujuſcumque hominis, vel criſpaturam ariditatemque excedentem, vel relaxationem, & atoniam, ob longum fluidorum per eas curſum, ac ferè attritionem; ea ratione, qua veſtes longo uſu attritæ, flacceſcunt, & relaxantur. Et quoniam in ipſis univerſum ferè ſolidorum ſyſtema atonum; flaccidumque eſt. Senes, ac Pueruli quaſi ſemiparalytici, & ad motum inepti obſervantur; fluxionibus, catarrhis, ſimilibuſque ex laxitate morbis nimium obnoxii. Quare cum ii curandi nobis occurrunt, ſemper habenda ratio ſoli-

ſolidorum eſt, nec lubricè de ipſorum morbis prognoſticandum, niſi conſiderata prius ſolidorum natura, & ſtatu in unoquoque. Ita virium reſolutio in acutis fit, ut optimè optimus docet *Duretus*, optimuſque *Martianus* Medicus Romanus, & *Hippocratis* commentatorem poſt *Duretum* facilè Princeps, fiti, nquam, à quadam veluti Paralyſi totius corporis, quæ principio morbi ſymptoma eſt madefacti, & inebriati nervorum principii, progreſſu verò effœti, & relaxati, mortemque in propinquo eſſe teſtatur; ſicuti etiam & niger vomitus a viſcerum reſolutione pendet, mortemque brevi in perniciofis morbis minatur. At ſi id generis morbi ſenibus vel pueris ſuperveniunt, quorum ſolida flacciditate laborantia fluidorum circulum tardiorem, vireſque proinde minus vegetas reddunt, prognoſticum mortis moderari tunc debet, & aliquid tribui nativæ horum Patientium relaxationi, ac debilitati.

Sed, ut clarius percipiantur effectus, quos producit in fluido laxitas ſolidorum, narrationes aliquot caſuum, & obſervationum particularium non abs re hìc erit recenſere, & noſtræ orationis filum inde certo deducere. Sicuti à tono ventriculi languido, & laxo appetitus & digeſtio proſternuntur, ſputatio oritur, & nauſea, venter lubricus fit, & id genus alia ex laxitate ſymptomata accedunt. Ita à tono languido, & relaxato fibrarum in habitu corporis ſucci nutritii, aſſimilatio debituſque curſus perturbantur, naſciturque phthiſis, quam dicimus nervoſam, ſive phthiſim in habitu corporis, ob tonum everſum ſolidorum, in qua quidem curanda, neque lactea, neque humectantia præſcribenda, ſed chalybeata, antiſcorbutica, cæphalica, & amara, idque generis alia, quæ amiſſum tonum reſtituant, & laxitatem tollant. Lienteria interdum fit ob nimiam pylori laxitatem, & aliarum partium ventriculi irritationem nimiam.

Epiphora ſive laxitas glandularum oculi ſecrſum facit lacrimationem, irritiſque aliis juvant ſtringentia vulneraria, quæ tonum reſtituant. A fibrarum nimia laxitate in tubulis renum, ſive Atonia renum, læthales urinæ ſuppreſſiones ſæpè oriuntur. Verùm quoque Diabetis aliquando ſuccedit ob laxitatem viarum ab inteſtinis ad renes, curaturque per adſtringentia, & aromatica; palmam refert in hoc caſu uſus pilularum de caccionde, quarum baſis eſt Cate. Durante ſomno fibræ laxantur, & flacceſcunt, unde ſudor noctu ſponte manat Phthiſicis, qui ceſſat ferè frequenter mane ægro evigilante. Iſchuria ſive urinæ ſuppreſſio contingit ob torporem fibrarum veſicæ; curatur per acria ſuppoſitoria, clyſteres ſtimulantes; & ſimilia, quæ fibras vicinas jure conſenſionis ad motum excitant. Urinæ incontinentia, ex paralyſi ſphincteris, ſive nimia fibrarum laxitate in Pueris, & ſenibus. In Pueris curantur annis creſcentibus, & fibra maturitatem acquirente, & ſi creſcentibus annis non cedit malum incurabile prædicito, nervina, & antiparalytica juvant. In malignis, & acutis incontinentia ſæpè apparet inebriato nervorum principio.

Plura lymphæ vitia à ſola glandularum laxitate fiunt, atque dependent; & Medici ſibi fingunt mille obſtructiones, & mille falſas obſtructionum chymeras. Id in meſſenterio quotidie obſervo. Quando illi pallorem levis momenti in vultu vident, qui languidi ſtomachi, viarumque inteſtinalium laxatarum comes eſt indivulſus, putant ab obſtructione fieri; mille ſtatim inutilia dant remedia, ex chalybe, ex amaris omnis generis, & mille id genus inutiliter præſcriptis, cum morbus ſola maſticatione cinamomi, vel ſeminum citri, vel potione caffè, roboratis per hæc fibris, laxatis non verò, ut ipſi putant, obſtructis, promptè tolli potuerit; quæque non aderant obſtructionis, remediorum uſus producit. Hydrocæphali oriuntur in infantibus recens natis à nimia fibrarum cerebri laxitate, ob longam moram infantis in utero capite prono, dum vim facit, ut foris exeat in partu difficiliori. A nimio, & continuo dolore relaxatur tonus partium, ut fit in podagra; hanc ob cauſam in podagricis laxationes tandem articulo-

culorum ſuccedunt ob fibrarum relaxationem. A tympani atonia ſurditas, a laxitate retinæ cæcitas, ſenibus familiaris. Guſtus abolitus, & adoratus ob fibrarum naſi, & linguæ relaxatum tonum. Nimio Veneris abuſu laxatis pudendorum partibus impotentia ſuccedit. Laxatis ſeminalibus veſiculis Gonorrhæa: Gonorrhæa notha, ſeu catarrhalis ex laxitate vaginæ uteri. Luxationes ex laxitate fibrarum. Ejus quoque laxitatis cauſa, nimium pinguedinis incrementum ſupervenit in Adipoſis. Ani procidentia ex laxitate, ex nimia pulmonum laxitate ſæpè oriuntur Phthiſes, a laxitate fibrarum ſuperioris orificii ventriculi nauſea, & vomitus. Fibrarum veſicæ laxitas in Pueris veſicæ calculum producit, quia nequit ingentem viſciditatum copiam, qua Pueri ſcatent, oſcillando propulſare. Hinc hærentes ibidem diu, ac indebitè, veſicæ calculum pueris familiarem pariunt. A nimia fibrarum flacciditate oriuntur convulſiones in infantibus, quæ inoffenſo vitæ, & victus genere, fibris in pubertate durefactis ſponte ſanantur, Quidam ob naturalem pulmonum mollitiem & laxitatem ſanguinem ſpuunt; De hoc corporis habitus te certum fortaſſe reddit. Ex hiſce omnibus, aliiſque pluribus factis, ſeu obſervationibus: manifeſtè colligitur, quàm neceſſaria ſit Medico cognitio ſtatus ſolidorum in quovis morbo. Qua de re nemo antiquorum melius ſcripſit *Cœlio Aureliano Viro doctiſsimo*: Is diligenter admonet, quomodo curare debemus, ut ſolida in debito, & naturali tono contineantur, ne flacceſcant, unde plurium origo malorum. Sic igitur loquitur. *Oportet autem ſingulas partes in paſsione conſtitutas ſuis ac naturalibus motibus admonere, ut ſupercilium levando, & deponendo, palpebram concludendo, & diſcludendo; linguam producendo, atque adducendo; hæc ſunt ægrotantibus imperanda. Hortandi etiam ſunt locutionem tentare, quod ſi minime facere potuerint, ex omni parte officio linguæ ceſſantur, erunt ſuadendi, at animo concepta volvant, quæ loqui volentes mente perceperint, in alto formans ſpiritus ac cepto motu rumpit in vocem. Lib. 2. cronic. morb. cap. 1. de Paralyſi.* Plato quoque III. de Rep. habet Herodicum Selymbrianum Medicinam pædagogicam inſtituiſſe, quæ victu, & exercitiis ad rem accommodatis valetudinem corporum confirmaret, & redderet. Exercitatio quoque vocis debito cantu, vel aſſidua lectione, vel gratis amicorum colloquiis, & converſatione ad plures conducit morbos, ut fusè monet *Hippoc. 3. diæt. num. 16.* & multo melius *de inſomniis num. 3. & Plutarchus de tuenda valetudine circa medium*; qua de re egimus nos in libello noſtro de Tarantula circa finem. Sicuti vocis exercitatio conducit nonnullis pulmonum, & capitis morbis, ita globulorum luſus calculo, & renibus. Saggittatio pulmonibus, & thoraci: Lenis deambulatio ventriculo; Equitatio capiti, & meſſenterio. Nec ſemper in malorum curationibus, ægri ſtomachus ſyrupis, atque conſervis ſatiandus eſt, & implendus: regularis enim vivendi modus, debituſque ſex rerum non naturalium uſus & ordo, citius multò morbum ſæpè ſanant, quam Pharmacopolarum centeni pulveres. Aliquibus enim in morbis vita ducenda in aquis, ut ſanentur; aliis mare, & longa confert navigatio, venatio, ruſticatio, ambulatio. Iter longum per montana, vel per campeſtria, aliis muſica, vel ſaltatio. Paucis verò dum longo morbo tenentur, imprudentiſſimus remediorum abuſus conferre poterit.

Ita in Colica pertinaci conducit iter aliquod, ut corpus plurium dierum equitatione excitetur, fibraque meſenterii longo dolore relaxatæ priſtinas reaſſumant oſcillationes ad morboſas impuritates è meſſenterii ſinu eradicandas expellendaſque, quæ quidem oſcillationes expectari vix poterunt à diverſi generis remediorum acervo, quæ longis in morbis ad nauſeam uſque præſcribuntur.

Sed quantis, & quam gravibus morbis conferat cantus, & vociferatio doctè ſatis & utiliter explicat doctiſſimus *Mercurialis* his verbis. *Vociferationi multa ſunt ſpecies, potiſsimum vero vociferationem, can-*

tum, lectionem, ſermonem, riſum, atque fletum. Vociferationis itaque prima conditio ab Antyllo, Plutarcho, Paullo, Aetio, & Avicenna, adſcripta eſt, quod thoracem atque vocalia inſtrumenta perbellè excreet; & teſte Averrhoe naturalem calorem auget, purgat, firmat, atque attenuat; ſolidas corporis partes robuſtas, & offenſas minimè obnoxias reddit: colorem quoque cutis delorat. Quæ ſi ità ſe habent, certè iis, qui humiditate occupatas interiores partes, quique corporis habitum frigefactum habens vociferationem generoſum præſidium eſſe; quemadmodum iſtis prædictis rationibus tam ab Antyllo, Cælio Aureliano, & Aetio tentatum ſcimus ſtomathicis, vomentibus, acidum ructantibus, ægrè digerentibus, cibos faſtidientibus, atrophia laborantibus, languidis, cachecticis, hydropicis, aſthmaticis, phthiſicis, apoſtemata in thorace rupta habentibus, difficile parturientibus, quartanariis, pituitoſis, convaleſcentibus ferè omnibus, &c. Ideò Galenus 8. de med. loc. c. 4. Stomacho laborantibus unctiones, exercitia, & vociferationem per expertem artificem adhibitam commendat. Quantum verò muſica, & cantus pluribus curandis morbis conferant, docuere Sacrates, Pithagoras, Cælius Aurelianus, Democritus, & omnes Antiqui. Mercurialis de Gymnaſtica lib. 6. cap. 5. Ubi plura digna videri poterunt, Ibidem quoque plura aurea leguntur de effectibus, & exercitatione lecti penſilis, cunarum, navis, venationis, equitationis, nationis, deambulationis, balneationis, & mille id generis. Unde ſummoperè laudo uſum balneorum publicorum, quæ paucis abhinc annis aperta ſunt in Urbe ad publicam utilitatem; inter celebriora verò eſt illud in capite Viæ novæ, quæ ab horti Quirinalibus ducit ad forum Hiſpanicum; nec non aliud in Vico Fabrorum Ferrariorum ad ædem S.Andreæ de Valle; & aliud in via Julia ad novos carceres, aliaque minoris famæ. Ad corporis munditiem, & ſalubritatem hic renovatus in urbe balneorum uſus laude profectò digniſſimus eſt. Plures ad ea mitto ex meis ægrotantibus; alii ut ſtrigili pelliceo fortiter fricentur, alii ut primo paululum ſudent in ſtufa balnei, deinde balneum tepidæ ſtatim ingrediantur, & ſic hæc atque alia id generis pro morborum, & temperamentorum varietate eiſdem impero.

Hìc denique animadvertendum, partes corporis licet longa quiete debilitentur, & relaxentur, exercitio verò roborentur, ac vigeant; nihilominus tamen, ſi vehemens fuerit, ac longior exercitatio, ſolidorum tonus à ſuo declinat robore, fibræque quaſi attritæ relaxantur. Quare homines ſi diu multumque equitaverint, plurimos corripi à diuturnis articulorum doloribus, maximè verò coxendicum ac pedum obſervamus, imò ad coitum fiunt etiam impotentes, ſicuti doctè ſatis monet *Hipp. de aer. acq. & loc. num. 52.* Si quis ſtomacho pronus diu ſcripſerit, cum incidit in morbum, in pectore graviter ægrotabit. Et ſi continuis, ac vehementibus quibuſdam aſſuetus exercitiis intempeſtivè omninò quieſcat, & vitæ otioſæ tradatur, dyſſenteria; atque podagra corripietur, ut idem docet Medicinæ Parens *de nat. hum. num. 23.* Et *Gal. tem. in 4. lib. Hippoc. de articulis.* Atque de aliis id genus laxitatibus ſolidorum, earumque differentiis, quibus morbi plures debentur, tractabimus.

SPE-

SPECIMEN

Trium Reliquorum Librorum.

DE
FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA

PROPOSITUM mihi erat, cum aggrediebar Specimen de Fibra Motrice, eodem ordine, quo primum librum molitus fueram, tres ſequentes proſequi: inſerendo unicuique duodecim ſaltem capita, quæ indicium in præſens aperirent eorum, quæ Operi magno ſunt reſervata; prout ſuperius in fine Præfationis jam innui. Verum, cum libellum ſic compactum Bibliopolæ conceſſiſſem: illius impatientia, & ſollicitatione factum eſt, ut tempus mihi deficeret accommodum, & opportunum pro abſolvendo ordine incœpto, adeò ut poſteriores libros ad normam prioris redigere non potuerim, & fuerim coactus primum quam celeriter Typis committere, reliquis ne quidem tactis.

Nihilominus, ut lector compendium nonnullum capitum accipiat, uti valdè utilium, ad curationes morborum, quæ in duobus Libris *De Fibra Morboſa* erunt deſcribenda; non gravabor breviter eadem ad formam indicis exponere. Illud præ cœteris, cui titulum poſui *De Morborum Succeſſionibus*, continet argumentum omnino recens, & nunquam, quantum ipſe noverim, à Medicis tactum, aut examinatum. Oportet verò, ut qui rectè velit percipere materiam de ſolidis, & liquidis corporis animati tractantem; apponat ſibi præ oculis opera, quæ edidit doctiſſimus *Borellus* Romanæ Accademiæ nobile ſydus: is enim de proprietatibus liquidorum in genere plura ſcripſit in aureo Libro *De Motionibus naturalibus à gravitate pendentibus*. De vi autem ſolidorum, in Libro *De vi percuſſionis in ſolidis, & in fluidis projectis à ſolidis*: ubi modus expenditur conſiderandi ſolidum ſeorſim à fluido, Fluidum ſeorſim à ſolido, & utraque ſimul. Adeoque quidquid præclariſſimus Author de ſolidis in genere propoſuit, id interim ſedulus Lector ad ſolida corporis animati aptabit: donec meas hac de re meditationes integras ſuſcipiat; ſit interea

CAPUT I.

De Morborum Succeſſionibus.

ARgumentum De Morborum Succeſſionibus, ſive converſionibus, mutationibus ſcilicet unius morbi in alium; novum omninò eſt; nec quemquam adhuc legi Auctorem, qui de illo intimè diſſeruerit. Si tamen nunc temporis apud Noſtrates, vel apud exteros quiſquam eſt, qui de eodem tractare eſt aggreſſus, illum oro enixè, ut me de ſuſcepta provincia certiorem faciat: Libenter ſiquidem à propoſitis laboribus diſcedam; anxiuſque cunctabor alienam de hac re mentem excipere; eoque ardentius, quò opus tantoperè Medicinæ neceſſarium in ſolitudinem video eſſe redactum.

Neminem profectò fugit, quod in Præ-

xi Medica, quàm quinque ab hinc annis publici juris feceram, Medicinam diviſi, in primam, & Secundam. Priori adſcribendam morborum Hiſtoriam, alteri omne id, quod ultra Hiſtoriam concurrit ad Medicinæ peritiam. Cujus ut compos omninò eſſem, mentem elapſis annis affatim obſervationibus tradidi, tàm in Italiæ Noſocomiis, quàm in Praxi novennii jam tempore Romæ exercita. Verum in pertexenda ad meam methodum morborum Hiſtoria, obſervabam quoſdam morbos aliquando alterius morbi faciem induere, aliquando iterum regredi ad priorem ſtatum, & aliquando leges aſſumpti morbi conſtanter retinere, poſteaque evaneſcere. Obſervabam etiam ante præfatas mutationes ſigna quædam in iis partibus, ubi novam ſedem figebant; vel ſigna morbi, in quem mutabantur, & quod quandoque in melius, quandoque in deterius mutatio ſuccedebat. Cum itaque ab hiſce obſervationibus non parum in Curationibus, & in Diagnoſi, & Prognoſi profeciſſem; conſtitui hanc materiam De Succeſſionibus Morborum attentiùs ſcrutari, & abondiùs excolere. Interim cum nova in dies mihi accederet occaſio diſcendi, tandem adverti, quod obſervationes, præcepta, judicia, animadverſiones, &c. ſuper hujuſmodi re adeò creverant, ut valerent novum, magnumque tractatum efformare. Equidem non intelligo hic luci leves, & parvi momenti Succeſſione enumerare, ſed illas, quæ frequentiſſimè occurrunt, & ſuccedendi progreſſum, ac normam conſtantem ſervant. Prout ſunt Phthiſeos mutationes in tormina ventris, & è contra, & ſic aliæ innumeræ. Et quoniam ſæpè accedit, quod rude vulgus Medicos criminetur, & incuſet, tanquam Auctores ſupervenientis mali: non abs re ducerem, ut iidem non modo converſiones præſagire: verum etiam curationem opportunam prævidere noſcant. Etenim cum recens morbus fataliter turbare, ægrosque ſoleat in deterius trahere; prout in gravibus morbis evenire animadverti: Medicus tunc ſucceſſiones prænunciare, ac utilia remedia præmittere debebit.

Diſſeretur igitur in hoc tractatu. De Succeſſionibus Morborum, de eorum natura, ſignis, prognoſi, facilitate, & difficultate curationis, de ſucceſſionibus acutorum in chronicos, & chronicorum in acutos. De ſucceſſionibus in melius, & de iilis in pejus, De modis ſucceſſurum morbum prævidendi, & jam ſuperventum curandi, & de aliis hujuſcemodi argumentis multum Praxi Medicæ conducentibus.

Quærendum quoque erit, an bonum ſit refluere humorem à robuſtis partibus ad infirmas (cujuſmodi eſt univerſus corporis habitus) an contra ab infirmis ad robuſtas. Nam robuſtis ineſt vis quædam vernacula, & calor vegetus, tonuſque vividus, quo ſe vindicent, ac tueantur. Coctione, digeſtioneque id præſtabunt. Quæ opinio ex *Hippocratis l. 2. de nat. hum. qui morbi*, ait ipſe, *ab imbecillibus partibus ad fortiores remeaverint, ii ſolutu ſunt faciliores. Influxus enim facile à robore excluduntur*: Mavult vero legere *Galenus*, *excludentur*, *abſumentur*. Nam ſi excluſio fiat, nonniſi diſpendio, & noxa partium imbecilliorum, in qua refluxurus eſt humor, fieri poterit. Quidam nomine partium fortiorum intelligi volunt partes principes: at melius eſt à partibus præcipuis in minus præcipuas humores repere. Nam cur (ait *Galen.* monente hic *Ball.* l. c.) ſæpè viſi ſunt interire, quibus ſucci in dolore articulorum in artes delati, deinde repulſi in partem principem pervenerint, & una ſalutis ſpes erat, ſi iidem ipſi humores ad artus revocarentur.

Ne autem incongrua, inntilis, & mei arbitrii res iſthæc alicui videatur; cogor pro mea defenſione teſtimonia à Magiſtris noſtræ artis ſumere, qui quotidie meis manibus teruntur: ſcilicet à Medicinæ parente *Hippocrate*, à *Martiano*, *Mercuriali*, *Dureto*, *Ballonio*, *Aretæo*, *Hollerio*, *Jacotio*, atque ab aliis nonnulis hujuſmodi ſucci; quorum auctoritates colligere, & inferius exponere decrevi; unde poſſit unuſquisque concipere quàm congrua, quàm utilis, quàm ſalutaris futura erit ma-

teries, cui illuſtrandæ atque abſolvendæ animum adjicio. Medici enim, qui pro vita hominum quotidie certant, id ſibi propoſitum habere debent, à morbis gloriam accipiant, cum vim eorumdem, ubicumque inclinant, fregerint: in hoc uno ſapientes, ac potentes cum reddunt hominibus incolumitatem, redditamque conſervant.

I. Morbos ad invicem converti, & viciſſim transmutari paſſim legimus in operibus Magni *Hippocratis*. Quicquid tamen hac de re monet, obiter id facit, non autem ex profeſſo. Et licet obiter moneat, clare tamen exindè patet magnum illum ſenem non argumentum valdè proficuum exiſtimaſſe ad Praxim Medicam tum augendam, tum illuſtrandam, morboſque ritè prævidendos, ad curandos Morbos invicem converti, obiter loquitur *de morb. mulier. l. 1. num. 45. 46. 62. 87. 92. Altera enim pars ad alteram delegat in corpore, ubi ſingulis, pluſquam oportet, effugere, & continere non potuerint l. c. num. 87.* Cum verò à ſplene, aut hepate aut pituita alba, aut dyſſenteria in hydropen tranſitus fit, conducit quidem per eadem curare, effugiunt autem non valde. Nam in morbis cum alter alteri ſuccedit, plerumque occidit, cum enim corpori à preſenti morbo debilitato alius acceſſerit, præ imbecillitate perit priuſquam poſterior morbus deſinat. *Hippocrate de affectionibus, num. 13.* A quibus morbis ad quales tranſitus inveſtigare oportet *Hipp. 1. de morb. nu. 1.* Tranſitus autem fit in his ex pleuritide in febrem ardentem, ex phrænitide in peripneumoniam. Verum ex peripneumonia febris ardens non fit. Ad dyſſenteriam teneſmus tranſit, & à dyſſenteria lienteria, ſive levitas inteſtinorum ſequitur, ex lienteria, in aquam inter cutem tranſitus fit. Et ex pituita alba, in aquam inter cutem. Et ex perineumonia ac pleuritide, in pectoris ſuppurationem. Mala porrò ſupra mala fieri neceſſe eſt. Veluti ſi rigor corripuerit, ardor igneus ſupervenit, & ſi nervus diſſectus fuerit convulſionem facit, & ut diſſectus neque coaleſcat, & fortiter inflammetur. Et ſi cerebrum concuſſum fuerit, ac doluerit ejus, qui percuſſus ſit; neceſſe eſt è veſtigio mutum fieri, & neque audire. Si verò ſauciatum fuerit, febrem neceſſe eſt ſupervenire, & bilis vomitum, & aliquam corporis partem ſyderatam fieri ac perire. Si vero omentum exciderit, neceſſe eſt putreſieri. Et ſi ſanguis ex vulnere, aut vena effluxerit in ſupernum ventriculum, neceſſe eſt ipſum in pus converti, &c. *Hipp. 1. de morbis, num. 3.* Ex ardente febri deſinit in pulmoniam frequentiſſimè, phrænitis, pleuritis, & pulmonia eodem modo curandæ. *3. de morbis nu. 20.* Porrò judicari in morbis eſt, quum morbi augeſcunt, aut marceſcunt, aut in alium morbum tranſeunt, aut deſinunt. *Hipp. de affectione.*

II. Conſiderandum quomodo morbos gerant, à quibus, quæ figuræ, ad quos locos converſi ſunt. *Hipp. 6. epid. ſect. 7.* Melancholia mutatur in epilepſiam, & contra. *6. epid ſect. 7.* Morbi partium è directo poſitarum dextræ cum dexteris, ſiniſtræ cum ſiniſtris, infrà, ſupra, & contrà, convertuntur, & conſentiunt adinvicem, & invicem mutantur: de quo vide fere divinè differentem divinum Senem *6. epid. ſect. 2.*

Dyſſenteria malè curata convertitur ad tertianas, varicem, teſtem, crura, coxam. *Hipp. de vict. acut. nu. 54.* Podagra mutatur in dyſſenteriam, & alias infernas eliquationes, per quas ſanatur. *Hipp. 2. prædict. num. 30.* Dyſſenteria à variis magnis morbis liberat, quos vide *2. prædict. num. 30.* Cui inteſtinum in deſtra parte dolebat, & articulari morbo correptus eſt, erat quietior: poſtquam hic curatus fuit, magis dolebat. *Hipp. 6. epid. ſect. 4. Colici, & dyſſenterici non rarò fiunt arthritici. Duretus fol. m. 223. Dyſſenteria ſi intempeſtivè ſiſtatur, facit abſceſſus ad viſcera, vel articulos: cruenta ad viſcera, bilioſa ad articulos, quæ converſio certa eſt, & evidens. Hipp. coac. 1. de dyſſent. Duretus fol. m. 343. Eadem eſt cauſa phthiſeos; & dyſſenteriæ, eadem & lienteriæ ab auſtrina tempeſtate. Hipp. 3. epid. part. 3. Duretus fol. m. 346. & 353.* Id

etiam

etiam non bis, terque vidimus, & ab amiciſſimo Medico ſibi contigiſſe in Praxi audivimus. Si purgantis remedii uſu phthiſis ad inteſtina convertatur ſub ſpecie torminum ventris, & diarrheæ; ferè non erit amplius in poteſtate Medici talem ſiſtere diarrhæam; nam ad oſcillationem illam omnia colliquando ruunt liquida, hinc mors, ſicuti pluries per Italiam obſervavi. *Hippocrates auctor eſt eamdem eſſe fontem phthiſeos, atque terminum alvi Duret. fol. m.*346.

Dyſſenteria bis mutatam vidi in ulcera pedum, & manuum fœda, &c. ſemel in quartanam diuturnam. Dyſſenteria deſinit in volvulum ex noſtra obſervatione Romæ. Dyſſenteria biliosa intempeſtivè ſanata deſinit in abſceſſum ad articulos, per progreſſum ab inteſtinis ad dyſſenteriam ab hoc ad nervos lumborum, qui deſinunt ad femur, & ultra. *Duretus fol. m.*563. Ex pituita alba fit hydropes. Ab alvi profluvio dyſſenteria lividitas inteſtinorum. Ex corruptione, abſceſſus oſſis. Ex ſanguinis vomitu tabes, & puris purgatio ſurſum. Ex tabe fit fluxus capitis: ex fluxu alvi profluvium; ex alvi profluvio ſuppreſſio purgationis ſurſū verſus, & ex ſuppreſſione mors. *Hippoc. hæc omnia complexus eſt ſect.7. ad aphor. 7. & ad aphor 78.*

Ab angina detento tumor in pectore accedens, bonum, foras enim vertitur morbus. *Hipp. ſect.7. aphor.*49. Quæ febres mutari ſolent in abſceſſum, vide *Hipp. lib. præ not. nu.*24. Ardens mutatur in epialam, & lypiriam. *Hipp. de judicat. num.*4. In quos morbos mutatur inſania, vide *Hipp. de judicat. num.*19. In quo febris ardens *l. c. nu.* 11. In quos diarrhæa, *l. c. nu.* 11. In quos capitis dolor *l. c. nu.* 11. Dolores capitis ex vento, & frigore, &c. liberant gravedines ſupervenientes, ſternutationes, muci in naribus ſponte facti; ſin minus coactè. *Hipp. 2. prædict. num.* 36. Lienes tumidi ſi illis non veniant ſanguinis eruptiones, & oris graveolentia deſinunt in ulcera prava tibiarum, & nigras cicatrices. *Hipp. 2. prædict. num.*42.

III. Omnes morbi, qui aliorum ſucceſſione veniunt per propagationem, aut per translationem, ſunt prioribus moleſtiores. *Duretus coac.*22. *fol. m.* 3 & *fol.*191. Quin etiam ab omni tranſitu, & progreſſu facilis fit ad eas partes recurſus, atque reverſio; unde morbifica vis primum manavit, ſiquidem in illis partibus impreſſa manent veteris mali veſtigia. *Duretus fol.* 54. Si cui ſalſuginoſa ſputa, unaque tuſſis quieſcunt, iis totum corpus veluti exanthematis oblitum rubet, ac tamdem aſperitate ſit rigidum jam jam futura morte ex *Hipp. Duretus fol. m.*63. Ad lethargum ſuccedere ſolet peripneumonia lethalis, & vomica pulmonum. *Duretus fol. m.*76. In fine pulmoniarum, aliorumque quamplurium pectoris malorum comatoſos videbis affectus, ſicuti nobis contigit obſervare Romæ. Autumnus abundat Quartanis non ſolum incipientibus, ſed ex abſceſſu aliorum morborum per tranſitum in quartanam. *Duretus fol. m.* 79. Peccans materies quando à venis ad genus muſculorum convertitur, id eſt intus foras in febribus affert vacationem febris per convulſionem ſupervenientem; Si ad panniculum carnoſum & cutim, & rigorem. Si ad nervos, tremorem, & delirium. *Duretus fol. m.* 34. A capite, & cerebro converſio eſt per progreſſum, & tranſitum ad aures, quæ ſi dolore, inflammmatione, &c. corripiantur dictam ob cauſam, mortem ſæpè inferunt *Duret. fol. m.* 106.

De morbis ex conſenſione partium nonnulla obiter, ſed doctè monet doctiſſimus. *Ballonius Hippocratis* genius *lib.* 1. *epid. fol.* 82. In ſuppuratione pulmonis non expurgata, hypocondrii tenſio ſuperveniens opinionem facit abſceſſus cruralis. *Duret. fol. m.*111. Morborum naturam, & cauſas tenere, eſt hoc ſane aliquid, vel potius multum. Ac ſucceſſiones morborum, quò ſe illi vertant, veluti è ſpecula prævidere profectò eſt Artificis fulgore ſuo utentis, arteſque infra ſe poſitas prægravantis. *Duret.* 115. *agens de parotide. In Hipp.* 3. *epid. hiſt.* 2. legitur multis poſt diuturnitatem opthalmiæ fluent, ſub æſtatem factam eſſe lienteriam, teneſmum, diarrhæam, bilio-

lioſorum, tenuium, multorum, crudorum, mordacium, nunnullis aquoſorum. *Duret. fol.m.*188. Quartana ſanat epilepſiam, Tertiana exahurit, & ſiſtit catarrhum. Eadem adoleſcentes facit incrementis augeſcere. Si quis ebrius repente obmuteſcat, repente moritur, niſi ſuperveniente febre vocem recipiat. Febris ſanat convulſionem, contra convulſio ad febrim, mala. Apoplexia ſuperveniente lenta febre mortifera. *Dureti fol. m.* 129. *Hipp.* Sicuti coryza, ſive catarrhus, iſque ferinus, & ſternutatio, ſive ante pulmonis mala regnarit, ſive iis jam ortis ſupervenerit, ipſos pulmunarios in diſcrimen vitæ adducit, facitque, ut ſpes in anguſto ſit reſtituendæ ſalutis. Ita cephalalgia firmiter fixa, quæ lippitudinem vel anteivit, vel conſecuta eſt, periculum cæcitatis affert. *Duret. fol. m.* 130.

IV. Abſceſſuum iſchiaticorum ſucceſſio eſſe ſolet in febribus, quæ *Triteophiæ* Τεταρτοφίαι dicuntur. *Duret. fol m.* 180. Eſt autem tranſitus, ſeu recurſus humoris magiſterio naturæ ſuſceptus, & ad optatum finem productus primigeniorum morborum tutiſſimus Medicus. Secus eſt de ſympathia, ſive illa jus habeat vicinitatis, & ſocietatis, ſive etiam veniat per propagationem cauſæ morboſæ, manente adhuc primigenio morbo, & foco *Duret. fol. m.* 191. Alia mala ſunt per ſympathiam, alia per tranſitum, nonnulla autem ſympathica mala per priora exolvuntur. *Duret. fol. m.* 191. Vomitus diarrhæam ſiſtit. *Duret. fol. m.* 191. *ex Hippoc. ſect.* 6. *aph.* 16. Ut lumborum gibbera è tuberculo nata varicibus, & dyſſenteria per tranſitum humoris morbifici feliciter exolvuntur, non autem alvi profluvio per ſympathiam concitato. *Duret. fol. m.* 192. & 262. & 350. prior concitatio humoris in morbo eſt ſæpè humoris mitigabilis. Παλινδρόμε *Palindrome* verò ſeu recurſus conjunctam ſemper habet ferocitatem gumoris, qui refluit. *Duret. fol. m.* 215. A pulmone ad crura; ab his ad pulmones faciles refluxus. *Idem fol. m.* 241. *vide ibidem plura notatu digniſſima.* Omnis humorum metaſtaſis, quæ liberam non habet excluſionem, ibi morbum facit, ubi ſubſiſtit. Ita ſanguinis nimium bilioſus, ſi caput ferat, nec per hæmorrhagiam exit, Παραφορικα *paraphorica* parit in cerebro mala. In pulmone decurſu ſubſiſtens peripneumoniam facit *Duret. fol. m.* 258. Facilis eſt tranſitus pleuritidis in pulmonianı, ab hac in phrænitidem, *Idem fol. m.* 264. Dolor iſchiaticus, & ſurditas mutuas habent viciſſitudines, ut in *Heropyto* Ερωπύτε. *Idem fol. m.* 267. Prudentiæ ſtudiū exercere debet Medicus, ac tamquam è ſpeculo futuras tempeſtates ex morborum ſucceſſionibus prævidere. *Duret. fol. m.* 268. Ubi te docet anginæ in pulmoniam ſucceſſiones, converſionesque. Ratum eſt illud, quod omnis humorum Ἀναδρομε *Anadrome*, ſeu recurſus ibi morbum facit, ubi ſubſiſtit, caſusque infert partis obſeſſæ, humoriſque morbifici proprios. *Duret. fol. m.* 269. *Idem animadvertit l. c. paucis poſt verſibus, agens de humorum Palindrome.*

Pleuritidi ſuperveniens pulmonia, mala eſt; huic phrenitis, mala quoque, quoniam in utriuſque morbi ſucceſſione mataſtaſis fit humoris indomiti efferi, fractis iam viribus à morbo primogenio in partem nobiliorem, cujus afflictio calamitoſior eſt, quàm ejus, unde per metaſtaſim orta eſt ſucceſſio. Et nemo dubitat, quod materia primi morbi ſit mitior, quàm ſecundi per metaſtaſim nati, non per *diadochen.* Διαδοχὴν Et tolerabilior eſt morbus validis, quam effrætis ægri viribus. *Duret. fol. m.* 270. Perraro fit, ut duæ certæ partes in univerſo corpore pariter ſimiliterque ſint infirmæ. *Idē fol. m.* 271. ex *Galeno.*

V. Catarrhi ferini prolapſus, & ubi inſederit, & unde, & qua exierit ſæpè inſanabilem morbum facit. *Duret. fol. m.* 202. Magni lienis magna eſt cum jecore ſympathia jure ſocietatis, & vicinitatis, atque ut officiorum inter ſe communicatio eſt, ita & vitiorum. Eſt enim ſimilis partium Συντιμορία *Syntimoria*, per quam mutuas tradunt operas ad ſalutem, vel interitum. *Duret. fol. m.* 329. Similiter lumborum anadrome facit hydropem ut magni lienes. Vitiorum item lumbarium communicatio cum meſaræo, meſocolo, & in-

inteſtinis hydropiſica eſſe ſolet. *Idem fol.m.* 320. ex morbis, qui alter alteri ſupervenit, non raro mortifera eſt converſio, & ſucceſſio. *Ex Hipp.Duret.fol.*331. Nulla enim quæ per ſympathiam accidunt ſymptomata, levationem afferunt primigeniorum morborum. *Duret. fol.m.*331. Maximè repentini ſunt morbi ſyncope, & qui neque urinam, neque ſtercus egerere poſſunt & qui ſuffocantur; & ſi mulierem parientem, aut ſauciatam liberare oportet, & hujuſmodi. Hæ ſunt repentinæ mutationes, & paulò poſt non ſufficiunt, plerique enim paulò poſt pereunt. *Hippoc.*1. *de morb.num.* 4. Cum gravis ſit per ſe omnis hydrops, graviſſimus tamen, qui morbo alteri ſupervenit potiſsimum quartanæ omnium vetuſtiſsimæ. *Duret.fol.m.*333.

Earum quæ per ſympathiam fiunt afflictionum nulla omninò eſt, quæ primigenia mala exolvit. Omnia autem *Tà epigiomena* τὰ ἐπιγιόμενα veniunt per ſympathiam, cum ſcilicet priore morbo non ſolum ſuperſtite, ſed multum adaucto, novus quidam alter accedit, ut fieri ſolet in *metatopſi* Μετατόπσι. *Du. fol. m.* 334. *Vide reliqua*. Unde homines ſunt ileoſi; ſunt etiam ſtranguriosi, & è contra. *Idem fol.m.* 336. Omnia cerebri utcumque afflicti mala conſentiunt cum ſtomacho ejuſque, ſocietatem ineunt, idque vel una generis ſimilitudine. *Idem fol. m.* 338. Abſceſſus crurum in pulmonia, ſi regrediantur à crure, eo reflectunt, unde venerunt, quod propriè eſt *palindromen*. *Idem fol. m.* 442. Omnium enim, quæ per *èpigènſin* ad ſympathiam anducuntur, nihil eſt quod primigenii mali levationem afferat, ſed contra ſymptomatum graviorum acceſsionem. Ità vomitùs bilioſus initio dyſſenteriæ eſt ejus amplificatio. *Duret. fol. m.* 352. facilius eſt tranſitus *atrophiæ* Ἀτροφία in cachexiam: præſertim cum perennitas eſt cachochimiæ. *Idem fol. m.* 352. Perrarò accidit, ut duæ partes à ſerina deſtillatione pariter, ſimiliterque exerceantur; unius enim afflictio, vindex alterius eſſe ſolet, ſicuti in ructo acido rarò pleuritis accidit, niſi tanta ſit catarrhi feritas, ut ambas partes æquæ invadat, & occupet; *Dures. fol. m.* 354.

VI. Stranguriæ ileus ſuperveniens ſeptimò die occidit, niſi ſuperveniente febre urina fluxerit cumulate; *Hipp. co.* 8. *de morb. Duret. verſic. fol. m.* 364. Nil melius bona criſi, nil pejus & mortiferum magis, quàm prava metaſtaſis, vel egreſsioni progreſſus ad peſsimam *èpigèneſin*. Bona criſis inſaniæ per *metaptoſin* timoris melancholici, non vero phrenitidis; Bona criſis promptus ſudor à febre. qui reſtituto cerebro ſomnum conciliat ſuaviſsimum, atque graviſsimum. Prava Μετάςασις *metaſtaſis* raucitas cum tuſsi. Peſsima *èpigèneſis* concuſsio conſectaria inſaniæ. *Duret. fol. m.* 378. Nephritis in ſui contagionem, & ſympathiam lumbos ducit, dolorifica corpora mala fiunt nephritica, humore ad renes eunte ſicti à renibus ad lumbos. Sic empyema renum ad lumbos expreſſum eos tumefacit. *Duret. fol. m.* 384. Livores pejores ſunt in acutis, quàm nigredines, illæ namqpe ſemper veniunt è malis per mala, ac ideò ſemper eſt malum. In nigredine verò timetur de *palindrome*, & gangræna. *Duret. fol. m.* 395. Nulla enim ſympathia, nec propagatio quam Ἐπιγενέσιν *èpigèneſin* Græci vocant, levationem affert primigenii morbi, à quo naſcitur. Ergo vomitus bilioſus qui cietur à vulnere capitis cum ipſa *ſympathia*, quæ tantum cadit in eos morbos, qui inter magnos eximii ſunt, mala eſt, tum verò peſsima humoris qualitate, & vomendi modo. Affluit bilis in alvum à tromate capitis, non quidem ab oſſe pertuſo, cujus nulla eſt ſympathia cum alvo, nec genitalia in generis ſimilitudine, nec jure ſocietatis, aut vicinitatis. *Duret. fol. m.* 421. Mala orta è malis, graviſsima inferunt mala, quæ ſunt veluti ſuaoles quædam tum phlegmones, tum qualitatis malignæ, & partium oppreſſarum. Hinc mala febris ex indomita cholera. *Idem fol. m.* 469. Sympathia eſt inter pulmones, & mammas, imò & idopathia, ideò facilis ex illis mammas metaſtaſis. *Idem fol. m.* 477. Collectio menſtruorum, quæ foras

ras

ſas non exit per uterum, ſed febris ardore ſurſum traſmiſſa, ibi morbum facit, ubi ſubſiſtit. Facit autem in mammis eos tranſmiſſa, unde nulla levatio eſt primum abortæ febris, ſicuti morborum omnium nulla eſſe ſolet ab iis, quæ incidunt per ſympathiam. Ea autem ſympathia in mulieribus, mammarum dolor à febre, qui, ut ait *Hipp.2. epid.part.* 1. memoriam renovat ſocietatis mammarum, vocis & genitalium. Mammæ & uterus jure ſocietatis mutuo ſe afficiunt, mutuaſque tradunt operas mulierum rebus tàm bonis, quàm malis, *Duret.fol.m.* 483. Quarumdam partium affectiones ab aliis excipiuntur partim labore, partim gravitate, partim etiam quibuſdam præſidiis, ſunt etiam certæ quædam ſocietates inter ſe, unde hæc fiunt. *Hipp. 2. epid. part. 3. Duretus fol. m.* 383.

VII. Quicumque morbi per conſenſum, & communicationem fiunt, eorum nullus ſolvit eos morbos, qui præceſſere, niſi forte materia transferatur alio; & tandem materiæ abſentia diatheſeos occaſio, & proinde morbi tollantur. Pauci morbi chronici fiunt per conſenſum, & abſque loco affecto *ex Galeno Ballonius epid. fol.m.* 82. *Hippocrates* ſucceſſiones morborum conſiderandas præſcribebat, eo quod in longis morbis multa ſymptomata contingunt, quæ bonis, & eruditis Medicis ob ſimilitudinem, & fallaciam imponunt, & novi morbi tamquam ſoboles rediviva ex aliis ſubinde conſequantur, & repullulent, *Ballonius conſ.* 13. Qui ex lethargicis evadunt, pectore ſuppurati fiunt, *ex Hipp. in coac. Ballonius epid. fol. m.* 135. de converſionibus tranſmutationibusque pulmoniæ in lethargu*m*, & contrà, & de pulmonia lethargica, vide mirabiliter ſenem magnum 3. *de morbis num. 5. & initio*; *Et Ballonium l. c. fol. m.* 135. *Jacotium in coac. fol. m.* 768. 776., *&c.* Medicus in febribus etiam eſſentialibus debet habere curam pulmonum, & aliarum partium, quæ fovent morbum vetero pejorem. Hinc ſucceſſiones morborum; & prout variarum affectionum ſedes, hinc variæ criſes, *Balonius eid. fol.* 197.

Timendæ ſunt morborum ſucceſſiones *Idem* 165. de ſuccesſionibus dolorum, hypochondriacos vexantium in cancrum, ſimileſque ex acrimonia morbos, vide *Ballonium l. c. fol. m.* 233. Aliquando morbum non facit multus humor congeſtus, ſed neſcio quævis maligna, & virus quoddam declarat ſubita mutatio, & tranſitus morbi in alium. *Ballonius epid. fol.m.* 232. Quartana mutatur in rheumatiſmum, ſcabiem, & fœda ulcera. *Ballonius de rheumatiſmo fol.m.* 168. Succesſiones morborum pro nihilo non ſunt habendæ, ut divinus ſenex monuit, dum ait, *pro quibus qui morbi ſuccedunt: nam illas quartanarum lienum imbecillitatem ſuccedit.* Addit *Ballonius lib. 1. de morb. mul. fol. m.* 70. nempè: *Quæ juvant pectori, juvant renibus, nam mutantur ad invicem hi morbi:* ſæpiſsimè me docuere Noſocomia Italiæ, & Praxis Romana.

Omnis acceſſio gravis mali, ad grave malum lethalis eſt, uti hydrops poſt acutos morbos, febres acutæ ex aurium dolore, &c. *ex Hipp. Jacotius in coac. fol. m.* 198. Quicumque ſervantur ex lethargicis, ut plurimum ſuppurant *ex Hipp.* Hæc ſuppuratio non ita tuta; nam grave malum, gravi malo accedit. *Hollerius coac. fol. m.* 215, Ad cognoſcendum melius, quomodo morbi ad invicem ſuccedant, ſcire juvat quod abſceſſus ex *Hipp.* triplici modo fiunt. 1. per materiæ prolapſum ex parte in partem 2. per ſuccesſiones extra corpus v. g. Dyſſenteriæ ſpecie; 3. per metaſtaſim, ſive tranſitum alterius morbi in alterum, id probe tenendum. Eorum affectuum, qui ex ſeceſſu humorum ab una in aliam partem gignuntur, duplex eſt dyſſenteria; alii enim priorem morbum tollunt, ut ex *Hipp.* ſpinæ tuberculum dyſſenteria curari, febrem verò ſtranguria. Alii qui ex contagione, & mali communicatione exiſtunt priora mala non modo non imminuunt, ſed & augent, & aucta eſſe demonſtrant, ſicuti dolor capitis anginæ ſuperveniens, ceſſatio doloris in pleuritide ſine indicatione, & abſceſſu. quorum loco oculi perturbantur, & ſigna delirii accedunt. *Jaco-*

cotius coac. fol. m. 712.

VIII. Morborum mutatio univerſim duplex eſt, 1. ſcil. *metaſtaſis* in qua morbo priore ceſſante novus exoritur. 2. *Epigenima*, cum ad morbum novus morbus accedit, de qua ſic ait ſenex magnus: *Si qua mala ſupra mala neceſſario evenerint, ejus rei cauſam, qui ignorant, Medicum arguunt. Ita peſſima eſt mutatio pleuritidis in pulmoniam, non è contra.* Et *Galenus 6. epid. ſect. 6. dicit*: Ut quartana ſanat epilepſiam, febris convulſionem, vel etiam catarrhum, aſthma, &c. Sic ophthalmiam diarrhæa, lienteriam ructus acidus, ità pariter pleuritis pulmoniam, & phrænitis lethargum. At contra nec in lethargum phrenitis, nec pleuritis in pulmoniam benè commutantur. *Et Hippocrates*; lib. de morbis ait: *omnium partium nobilium morbos, qui vel celeriter revertuntur, vel alii ſuperveniunt, plerumque interficere.* Ideo *7. aph. 11. & 5. aphor. 10. notat.* A pleuritide pulmoniam malum eſſe, & ab angina pulmoniam intra ſeptimum diem mortem, vel ſuppurationem afferre *Jacotius coac. fol. m.* 768. Axioma *Hippocratis* eſt ex locis aliis in alios fieri morborum viciſſitudines, humoribus, qui ipſos efficiunt; translatis, ſive propter robur partis alio referantur, ſive propter gravitatem, aut aliam cauſam v. g. medicamentum acre, & mordax, frictionem, calorem, &c. ſive propter communem partium naturam, ut teſtium atque uteri cum pectore, & mammis. *Jacotius coac. fol. m.* 836. Icterus frequentiſſimè mutatur in tympanitidem. Tartareæ, & calculoſæ bilis concretiones, affectioneſque in ſuis organis. Tympaniticæ ſunt, ut ferè decies obſervavi, Morbi dentium in morbos oculorum mutantur, & contra; utilis eſt cognitu hæc mutatio, ut mihi utilis fuit. Panaritium index pruritus cutis, & futuræ ſcabiei. Sepè febres longas intermittentes per ſpirituoſa, & volatilia remedia in continuas mutare conatus ſum; ad hoc ut continuitate celerius refermenteſcat, & digeratur, peccans materies, quod longa febris per periodos intermiſſione longo poſt tempore aſſequeremur; ſed audiamus Magnum Virum *Aretæum*: *Multis in hydropem podagra conceſſit, quibuſdam in aſthma, hæc verò ſucceſsio medicabilis, atque inevitabilis eſt, de morb. artic. fol. m.* 38. *Exiguos quoque morbos majores excipiunt, cumque priores diſcrimine vacarent, eorum ſoboles pernicioſa exoritur. Idem fol. m.* 63. *Hydrops ſiccus ventris, hydrops ſiccus pulmonum ſive aſthma convulſivum.* Mola uteri convulſiva, ſive hydrops ſiccus, & vanus uteri non bene adhuc à Medicis cognitus, nec examinatus, Icteriæ convulſivæ ad invicem convertuntur. Singulorum idem ſtatus, eædem pæne ſingulis indicationes, remedia, & ad genus alia: ſpaſmodicè irritatæ fibræ gravia hæc mala pariunt, ut ſæpe vidi: in principio fluidum irritans, morbum producit; In progreſſu, & ſtatu in ſolidis irritatis, intentis, criſpatis unicè conſiſtit, liquidorum curſum mille modis turbationibus. His ita prælibatis facile Lector concipiet, quàm neceſſaria ſit Praxeos incrementis nova hæc, nec hactenus tractata de Morborum ſucceſſionibus diſputatio, cui abſolvendæ licet impares meas exiſtimem vires: diligentia tamen, & patientia, quæ ad id maximè, & ad ardua quæque ſuperanda requiruntur, argumento partes fortaſſe non deerunt, & licet rem ob argumenti magnitudinem, & difficultatem obſolvere prorſus, ac numeris omnibus tractare non poterimus, ſufficiat tantum indicaſſe viam; nam revera, ut Poetæ verbis utar. *In magnis voluiſſe ſat eſt.*

CAPUT II.

De Præſagiorum originibus, uſu, methodo, & certitudine.

Qui benè callet *Hippocratem* ſelix erit in prognoſi, aliter minimè. Qui textus *Hippocratis* memoriæ ritè mandaverit, deinde componere ſimul, & ad curationem determinare noverit, feliciter curare, & præſagire noverit; aliter minimè. Si tamen ad *Hippocratis* ſtudium non ac-

accedat nativa mentis perſpicacitas, & judicii integritas, quo celeriter, & recte de morbo ſtatuamus, difficulter, vel raro aſſequemur finem.

Cognitio verò eorum, quæ recenter inventa ſunt in Medicina non parum luminis affert ad liberam, expeditamque prognoſim, & ad reddendam cauſam illius; quod non licebat *Galeniſtis*, utpote deceptis ab hypotheſibus facultatum, qualitatum, & ſimilium. Hoc igitur in capitulo demonſtrabitur quantum ad prognoſim conferat *Hippocratis* opera, quantum ingenium nativum, & quantum lumina ex aliis Medicinæ partis venientia. Item aliquantiſper diſputabitur adverſus eos, qui prognoſeos artem nullam agnoſcunt.

C A P U T III.

De Conſtitutionibus annorum, & temporum, veriſque influxibus inveſtigandis, ac perdiſcendis, ad morbos digno- ſcendos; & curandos.

CUm ferè perpetuò præ manibus mihi ſit *Hippocrates*, animadverto nulli rei ipſum tantopere incubuiſſe, quàm in obſervandis conſtitutionibus aeris cujuſque temporis, quæ quantam vim habeant in novis producendo morbis, vel in mutanda eorum, qui ordinariò regnant natura, quotidiana, ac patientiſſima Praxis, & diligens circa minima morborum obſervatio abundè me docent. Unde Senex magnus *lib. de diebus judic. num.* 1. circa id præcipuè ſcriptum reliquit: *Plerumque enim hominis natura Univerſi poteſtatem non ſuperat. Etenim cujuſcumque generis morbi, feruntur earum conſtitutionum curſu, quæ ſuo tempore regnant.* Medici contra noſtrorum temporum nihil magis negligunt ac ſpernunt, quàm obſervationem cujuſque conſtitutionis. Oritur igitur earum varietas, aut à vario ſyderum, præſertim verò Lunæ, quæ concentrica telluri eſt, aſpectu, & influxu, ut autumant *Aſtrologi*; aut intempeſtivis caloris, frigoriſque vicibus inſenſibilem tranſpirationem variè turbantibus; aut a natura ſtantium ventorum, & halituum terræ, è venis, criptiſque ſubterraneis exhalantium. Denique in horum aliquo, aut pluribus verſantur, quod perſpicuè hìc examinandum ſuſcipiemus.

C A P U T IV.

De morbis Incurabilibus, ex ignorantia Medicorum, & ex Impoſſibilitate Naturæ.

MOrborum incurabilium ſeries noſtris temporibus in infinitum excurrit; non quia revera ſint incurabiles, ſed quia Medentes fallaci, vanaque methodo utuntur. Unde quo in poſterum morbi, qui revera incurabiles ſunt, diſtinguantur ab iis, qui propter Medicorum imperitiam cura deſtituuntur; ſtudebimus hoc in capitulo errores detegere Medicorum, quibus ducti morbos eos incurabiles pronunciant, qui ſpe curationis minimè carent: quales ſunt quamplures meſſenterii morbi pro incurabilibus habiti, à me tamen maxima adhibita diligentia, ac patientia non ſemel curati; ut præ cœteris nuper mecum obſervarunt Auditores mei in ægro decumbente in Vico Pavonis ad Pontem Hadrianæum, nunc arcis Sancti Angeli. Experimentis itaque, & rationibus Medicos ad bene ſperandum, & nunquam in quolibet, vel lethali morbo deſperandum: ſed novas ſemper vias ad bene medendum veſtigandas hortabimur. Atque ad extremum appendicem dabimus morborum verè incurabilium, quales fuerint inter alios aneuriſmata interna. Etſi ne quidem hæc incurabilia revera ſunt. Exemplo enim conſtat aneuriſmatis latera procedentibus temporibus oſſea, ac ferè cartilaginea evaſiſſe, & ægrum convaluiſſe; quod amicus fide dignus mihi narravit ſe obſervaſſe in cadavere maxima cum admiratione.

Et quando incidimus in morbos vel omninò incurabiles, vel cognitu, curatuque difficiles, nihil magis curandum, quàm

ut à nimia remediorum vel inutilium, vel minus proficuorum copia abſtineamus ,, eorum namque uſu ſuperfluo, o quam ,, graves oriuntur in ægrotantibus affe- ,, ctiones, & morbis antiquis, Medicorum ,, culpa novi acervantur! Quod quidem ,, prænoſcens *Ballonius de athritide* optimè monet, quod dum in morbis abditis, de remediis decertatur, quantùm detrimenti genus humanum capiat, nemo ambigit. *Melius foret*, ait ille, *homines tanti non emtere, aut ſuorum Medicorum incuriam, aut ignorantiam; hinc tollitur ea fiducia & alacritas, quæ in homine perito elucet; hinc impotentia in medendo, & temeraria audacia; quarum illa ab ipſa timiditatate, hæc ab ignorantia proficiſcitur.* ,, Et hoc dolendum, quod aut nil proficiſcitur, aut quod cùm deliberationi, con- ,, ſilio locus eſt, graviter peccatur. Tale ,, peccatum nulla excuſatione aut eleva- ,, tur, aut eluitur; hoc autem Medicum ,, ſolicitare debet, ut ſi non proſit, ſaltem ,, non noceat; nam turpius eſt videri no- ,, cuiſſe, quam non profuiſſe. Sed ſi res ,, latent, quid agendum? Excogitanda ,, remedia, ut in ea rerum difficultate, ,, quid, nil dum ſtatuitur, dum læſio, do- ,, lorifque exacerbatio abeſt, innocens ,, appareat; ac morbi cognitio remedium ,, inſinuat. *In hac igitur rerum, morborumque difficultate*, ut citatus *Ballonius* ait, *ægro ſufficiat, ægro inquam jam miſerè ſuo ex morbo, calamitas, nec ad eam nova calamitatis acceſſio ex ignorantia quippe Medici ægro ipſi alter eſt morbus.* ,, Cæterum dum morbos arduos, diffici- ,, leſque videmus, non debemus eos ad- ,, mirari, ad ipſorum aſpectum horrere, & ,, præ admiratione eos intactos relinquere. *Admirari morbos, non autem curare, hominis eſt ſua arte, & ingenio abutentis; dumque divina animi vis voluptuaria, illecebriſque plena admiratione retinetur, melior pars Artis Medicæ inculta jacet; hinc pro uberiore fructu, nil inde redit, niſi caſſum quiddam, & inani vocis ſono decoratum. Morborum*, ut idem laudatus *Ballonius*, *cit. loc.* concludit, *alias difficilis, alias facilis eſt cognitio, alias in utroque ambigit.* Et cum veritas partim facile, partim ægrè cognoſcatur, cauſa ejus rei, non tàm à rebus, quàm à nobis pendet. Nam animus noſter, ad ea etiam, quæ clara ſunt, eodem modo affectus eſt, quo Noctuarum oculi ad lumen diuturnum. Etſi laboris fuga in has ignorantiæ tenebras nos alioquin rerum à communi ſenſu remotarum capaces adegit. Et cum multi morbi vel natura ſua, vel errore noſtro incogniti adhuc lateant, *Methodicorum*, & *Empiricorum* inſtrumenta in multis architectandis in manum ſumimus, &c.

CAPUT V.

De Morborum Occaſionibus.

Cauſæ morborum primò primæ, & proximæ de quarum certa cognitione tantoperè gloriantur, & ſuperbiunt vulgares Medici, omninò penè ignotæ nobis ſunt. Ideò prudens Medicus gnarus difficultatum obſcuritatis artis ſuæ, indicationem curativam arripiet, ex levi quolibet ſigno, aut judicio à morbo prodeunte. Curandi verè rationem colligere debet ab occaſionibus, quæ ægrotum impulerunt in morbum. Qui hiſce innitetur, vix unquam aberrabit, ſicuti ſuo tempore indicabimus.

Vix credi poteſt, quanto ſtudio, quantaque induſtria indigeant Medici in illis exquirendis cauſis, quæ morbo occaſionem dederunt: Ideò ægri patienter & ſigillatim aperire eaſdem debent pro deſumendis indicationibus curativis morbi, recteque dirigendis remediis. Neceſſarium nec ne id fit, alii ab experientia de hoc abundè reddentur inſtructi. Ego tamen quotidie experior conducere mihi pluris ad feliciter medendum, morbis occaſionem inquirere: quàm recurrere ad cauſas primo primas, de quibus, uſque ad nauſeam plures libri ſcatent, futiliter nihilominus, & ineptè. ,, Authores enim, pro quo- ,, dam uſitato more, aliorum authorum ,, ſcripta emungentes, ingerunt in ſuis ope-

„ operibus tot nugas, tandemque inep- „ tias ſuper cauſis primo primis: ut ſto- „ machum mehercle, & faſtidium mihi „ pariant; & crambem recoquentes, nul- „ lam præbent anſam felicium utilium- „ que curationum. Quidam homines pa- rum, aut nihil incommodi percipiunt cum mens nimium abſtrahitur, vel ob domeſticas curas, vel ob maximas res ge- rendas, & ſuſtinendas, vel ob graves ſtu- diorum exercitationes. Alii contra, vel minimam mentis abſtractionem moleſtiſ- ſimè ferunt, & ob id turbari corporis ſy- ſtema, caputque calporibus repleri ſibi ſen- tiunt; & ſi quid diutius animo verſave- rint, ſtatim labefactatæ ſunt & digeſtionis damna pati incipiunt, ac deinde alios mor- bos qui à chilo prave digeſto, praveque ſan- guefacto proveniunt. Felicem Medicum, qui hoc benè ſcit, cognoverit enim veram radicem malorum meſſenterii, hyppochon- driorum, dentium, fœtoris oris, ſaporum linguæ depravatorum, &c. in iis, quo- rum corpus non eſt æquilibratum cum animi viribus, ac potentiis; ſed inferio- rum virium eſt, minuſque reſiſtens. Hac de cauſa ex gravi mentis abſtractione pro- manat ſanitas ærumnoſa: cauſa occaſio- nalis eſt mentis nimia vis, & imperium in fibras corporis, quæ in hujuſmodi caſi- bus ſunt levioris reſiſtentiæ. Nec opem, aut ſalutaria remedia Medicus afferre po- terit, niſi Æger ſibimet remedium præſti- terit, animique morbi animus ipſe erectus ac reſiſtens medelam attulerit.

Ne autem nos humana lædant, irriden- da ea ſunt, ac ſpernenda, omnibus enim vanitas ineſt: Ac proinde cogitandum ea, quæ vana ſunt, lædere non poſſe fortia, ſolida, ſempiterna, immortalia, ſicuti eſt animus noſter. Quid igitur mentis afſli- ctione corporis morbos advocare? Non eſt in Viri fortis, non animum habentis in- jurium, neſcium, & incapacem; animus enim utpote immortalis à lubricis hiſce, volucribus, & volubilibus, quæ in huma- na ſunt vita minimè lædi poteſt, quod ſi afſlictione ledatur, remedium à ſe ipſo petat. Ad quod apprimè quadrat, quæ monet immortalis memoriæ *Seneca*, meus Magiſter, quemque ſemper præ manibus habeo, quoque ſemper & *Ciceronem*. Sic igitur ait Seneca: *Utrumque infeſtum eſt tranquillitati, & nihil mutare poſſe, & ni- hil pati. Utique animus ab omnibus exter- nis in ſe revocandus eſt: ſibi confidat, ſe gaudeat, ſua ſuſpiciat, recedat, quantum poteſt ab alienis, & ſe ſibi applicet, damna non ſentiant, & ipſamet adverſa benigne, &c.* de tranquillitate Animi cap. 13.

Porro medelam morborum animi peti debere, animo ipſo Sapientia inſtructo, idem *Seneca* meus nobilius docet, dum ait; *Præterea nihil injuſtum juſtitia pati poteſt, quia non coeunt contraria: iniuria autem non poteſt fieri niſi injuſte, ergò Sapienti in- juria non poteſt fieri. Nec eſt, quod mireris, ſi nemo poteſt illi injuriam facere; nec pro- deſſe quidem quicquam poteſt: & Sapienti nihil deeſt, quod accipere poſſit loco mune- ris, & malus nihil poteſt tribuere Sapienti. Habere enim prius debet, quam dare; nihil autem habet, quod ad ſe tranferri Sapiens gaviſurus ſit. non poteſt ergò quiſquam aut nocere Sapienti, aut prodeſſe. Quemad- modum Divina nec juvari deſiderant nec lædi poſſunt. Sapiens autem vicinus, pro- ximusque diis conſiſtit, excepta mortali- tate, Deo ſimilis. Ad illa nitens, pergen- ſque excelſa, ordinata, intrepida, æquali, & concordi curſu fluentia, ſecura, benigna, bono publico natus, & ſibi, & aliis ſaluta- ris nihil humile concupiſcet, nihil flebit. qui rationi innixus per humanos caſus di- vino incedet animo*; Seneca de Conſtantia Sapientis cap. 8.

Quæ de cauſis occaſionalibus circa debi- liores fibras hic loci adduximus, pertrahi debent ad alias quantumvis minimas, quas unuſquiſque à diverſo vivendi inſti- tuto, diverſas perpetitur, ex diverſitate gradus, ſtatus, & conditionis; diſſimiles enim ſunt cauſæ, quæ morbo occaſionem dant in plebeo homines ab illis, quæ in nobili, aut ſtudiis exercitato viro; in mi- lite, nauta, mercatore, & ſic per ſingu- los perſonarum gradus procedendo. Pro quarum diverſitate, diverſæ ſunt cauſæ

occa-

occaſionales, & diverſæ pariter medendi rationes ſive curativæ indicationes eſſe debebunt.

CAPUT VI.

De Vita ſalubri ad centum, & plures annos producenda.

Longitudo vitæ non pendet tantum à bono corporis habitu, ſed etiam ex optimo uſu *ſex rerum nonnaturalium*, quæ ſi rectè dirigantur, diu vivemus, & incolumes. Somni, & vigiliarum horas benè diſtribuere. Aere ad neceſſitatem corporis uti. Potum victumque ſumere, modo plus, modo minus pro ætate, ac temperamento, & pro negotioſa, vel otioſa vita, quàm ducimus. Ambulare, & quieſcere pro cibi quantitate, & prout corpore macilentiores erimus, aut pinguiores. Noſcere ſe ipſum, & ſcire affectibus imperare, eoſque redigere in poteſtatem rationis. Hæc ſi quis moderetur ſapienter, diu vivet, & rarò egebit Medico. Hac igitur methodo præcepta, & leges longè, ac diu, ſaneque vivendum detegere curabimus.

CAPUT VII.

De Apparatu, & diſpoſitione humorum ad morbos ſuſpiciendos: ſive de parvis magnorum morborum initiis.

In dies obſervamus ex levi qualibet, cauſa, ex tenui acus punctura, ex inciſione calli lethales oriri morbos. Et quia id non ex cauſa externa procedit, utpote admodum exigua, ſed ex interno humanorum apparatu ſive gallico, ſive ſcorbutico, necnon hyſterico, epileptico, hæmorrhoidiali, cachochimiæ diu congeſtæ, ac putris, & ſimilium: pro quorum diverſitate ſanguis ad varia morborum genera diſponitur. Propterea periti Medici cura erit apparatum illum inveſtigare, atque expendere, eoque referre indicationes, ut vulgo ſolent, cum tractant de primarum viarum apparatu. Igitur hoc in capitulo explicabitur quidquid ad inveſtigandum, & præoccupandum ſpectat, atque ad ſubmovendum apparatum in ægroto vigentem. Quando parvi morbi ſtatim in magnos ſine cauſa deſinunt, vel difficulter ſanantur, latentis apparatus indicium hoc eſto.

Ad quod reſpiciens *Hippocrates* 1. *de diæta*, *ait*: *Morbi ſenſim fiunt*, *ac generantur*, *derepente verò adoriuntur*, &c. Revera enim ſanitas, ut idem monet *Hippocrates* 3. *de diæta*, conſiſtit in ſymmetria quadam, & proportione ciborum, & laboris: quare ſi cibus laborem ſuperet, facilis eſt in morbum caſus. Hinc enim ſenſim ſequitur plethora; & ſenſim etiam cachochimia. Et cum hæ adſunt repletiones, corpus non amplius admittit alimentum, nequit enim, quia incapax eſt corpus. Vetus enim excrementum partium, ſeu vetus alimentum non admittit novum alimentum, niſi vetus primo digeſtum fuerit, conſumptumque: quod ſi ſupra vetus non adhuc coctum, conſumptumque addas novos cibos; quid facies? produces certè ſtatim varia febrium genera, oppreſſiones, deſtillationes, internas phlogoſes, &c. horumque omnium ſigna præcedunt: nempe laſſitudines ſpontaneæ, vigiliæ, leves inappetentiæ, &c.

At dices, ſi adeſt hujuſmodi pravorum humorum apparatus: quomodo ſit, ut corpus male habeat, laſſitudo adſit, ſanguis impurus, & corruptus ſit: Febris tamen per illud tempus non oriatur, ſed multo poſt? Ad quod quidem reſpondendum cum *Ballonio lib. de rheumatiſmo*, quod iſtiuſmodi ſanitatis, & morbi magna adſit latitudo. Unde videmus etiam iſtos tam impuris præditos humoribus, cum perinde bene habere videantur, cœnent, bibant, cantent, deinde, omnia agant, quæ & ſani, repentè veluti mutata ſorte ægrotare, ei vehementiſſimè, imo magno omnium ſtupore è vivis eripi, ut prius conſtet eos interiiſſe, quàm ægrotare. Sed de his, & de proportione ciborum, & la-

& laboris ad ſalutem neceſſaria; legatur aureus liber divini Senis *de Diæta*. Penu enim ampliſſimum eſt quilibet *Hippocratis* liber, ex quo multa depromi poſſunt, quæ maximè ad cognitionem morborum, eorumque therapejam pertinebunt.

Omnium hujuſmodi apparatuum in humoribus certa præbere ſigna oportebit. Apparatus in primis viis, læſarumque digeſtionum indicia lingua monſtrat cum ſapore depravato, ut plurimum amaro, vel ingrato, inappetentia, affectiones circa hypochondria, potiſſimum aliquot horis poſt prandium, digeſtione penè peracta, &c. ſcorbuti apparatus ſigna præ cœteris gingivæ oſtendunt, laxæ enim ſunt, eroſæ, timidæ, luridæ, nimium rubicundæ cum ingrato fœtore oris adinſtar muriæ putrefactæ. Salſedo in ore adeſt, alvi ſiccitas, in urina veluti rubræ arenulæ, dolores vagi, & acuti per intervalla modo has, modo alias occupant partes. Hac ratione ſigna danda gallici, hyſterici, epileptici, hæmorrhoidalis, & alterius generis apparatus, ut noviter advenientium morborum certa ratio atque curatio debita poſſit adminiſtrari; & multo magis parva magnorum morborum initia, & incrementa prævideri.

CAPUT VIII.

De Patientia Ægroti, & Medici ad benè curandum ſummoperè neceſſaria.

HOc capite monebimus non modo Ægrotos, qui poſſe fieri ſibi promittunt, ut infra paucos dies viribus, & incolumitati reſtituantur; verum & nonnullos Medicorum, qui abſque eo, quod debitæ humorum coctioni proſpiciant, curationes expediunt vel fatali uſu chinæ chinæ, vel Purgantibus indebito tempore præbitis, vel aliis incongruis remediis. Exinde emergunt poſtea morbi, quos vocant incurabiles; quibus multoties remedium præcluſit impatientia ægroti, vel Medici, multoties & propinquorum, aut adſtantium; quamvis diutinæ, maturæque curationi aliunde ceſſiſſent; ut clarè demonſtrabimus.

CAPUT IX.

De ciborum delectu, ſive de methodo curandi morbos quamplures per opportunum Ciborum genus, ſine ope Remediorum.

ANimadvertes in Praxi, aliquos Ægros fluxionibus, & diuturnis morbis obnoxios, tempore Quadrageſimali convaleſcere, Paſchate iterum ob eſum carnium langueſcere. Obſervabis etiam quoſdam morbos ab obſoleto eſu caulium, leguminum, olerum, piſcium, aliorumque ciborum hujuſmodi evaneſcere, cibis verò boni ſucci exacerbari, & creſcere. Qua de re adduco caput inſtituere *de Ciborum delectu*. Hiſtoriam nempe texendo, quando iſtiuſmodi ciborum uſus ſoleat juvare, eruendo poſtmodum præcepta Praxi opportuna; & evertendo morem, & conſuetudinem vulgarium Medicorum, qui alia ratione curare morbos neſciunt, quam ſatiando ſtomachum ſyrupis, conſervis, & mille nugivendulis pulveribus. TYRONES MEI, QUAM PAUCIS REMEDIIS CURANTUR MORBI? QUAMPLURES VITA TOLLIT REMEDIORUM FARRAGO? Norunt id Viri celebres *Harris* Londini; *Hottonus* in Belgio. *Le Clerc*, *Mangetus*, & *Chenaud* apud Helvetios, *Schroochius* Auguſtæ, & amiciſſimus clariſſimuſque *Lanzonus*. Et nuper hac de re multum conqueſtus ſum Romæ cum *Joanne Inglis* Medico Anglo doctiſſimo ac celeberrimo, cujus humanitate frui per plures dies licuit. Depravatæ verò huic conſuetudini magnam occaſionem dedere Medici, qui nunc vernacula ſua lingua omnia typis mandant; & Vetulas docent, è culina cum ipſis etiam Medicinæ Principibus arroganter diſputare, & de mille receptulis delirare. Reipublicæ Medicæ, & Litterariæ lingua Romana eſto. Per eam jura dicuntur in Medicina, & populum arcent à Scientiarum-

ſum Myſteriis. Quid Gallica. Quid Anglica. Quid Germanica. Quid Italica Lingua Medicinæ Sacra in vulgus proferre juvat?

Sacra Sacris Hominibus communicanda; Profanis verò nefas priusquam Scientiæ Myſteriis ſint initiati; ait divinus Senex noſter *de lege num.* 5. Huic itaque Legi obediundum eſt; nec ita lubricè, atque cum tanta felicitate admirabilis noſtræ artis arcana in vulgus ignarum propalanda, & lingua vernacula Mulierculas diſcere, diſputare, & Impoſtores noſtris gladiis diſcere nos confodere. *Ecquid ad Mulierculas typis dare Secreta; Cum nec minus ipſis de medicamine præbendo verba facere quodammodo debeatis*; cum ipſis, una veniunt indocti, & populares homines. Atquid mirum? Si hodie Medicum hunc ſacramque Artem per ora omnium tàm valdè videmus ipſi nos profanari, ac illudi, &c.

CAPUT X.

De Morbis Venereorum.

PLurium confert in curatione morborum exquirere caſtè, necne, vixerit Æger. Etenim diſpar temperamentum, naturamque cælibes viri à conjugatis ſortiuntur. In Prioribus ſemen, quod recirculat à vaſis ſeminalibus in ſanguinem, magnam vim eidem addit, & nimium excitat ſuas partes volatiles: hinc robur magnum oritur, & ob nimiam fluidorum volatilitatem oriuntur in ſolidis intentiones, criſpaturæ, ſiccitates, &c. Hinc flatus ſub Hippochondriis. Hinc alia id generis quamplurima. Contra verò in conjugatis, aliiſque venerem exercentibus ob deficientiam ſeminis quod recirculet, ſanguis evadit vappidior, debiliorque; perindeque & liquida à ſanguine promanantia. Unde ob diſparem liquidorum naturam oportet, ut morborum facies variæ quoque ſint utriſque; ideoque indicationes curativas ad diſſimilem ſanguinis ſtatum dirigamus, ut hoc in capite tractabitur.

Aliquando, ut ſæpe vidi, gonorrhæa corripiuntur etiam homines cum muliere non infecta coeuntes. Id autem contingit in eis, quorum ſanguis particulis acribus, ſalinis, ſcorbuticis, vel alterius generis abundat; unde nimio concubitu, æſtu univerſa penè liquida in motum concitatiorem poſita, undulando inclinant ad locum, in quo major eſt oſcillatio: quæ quoniam eſt circa vaſa ſeminalia in inguine; ſi concubitus vehemens fuerit, ac ſæpe repetitus: ſingulæ partes acres, ſalinæque tunc excitatæ, & in motum poſitæ deponi circa pudenda incipient, ſemelque incœpta depoſitione, veluti unda ſequente undam, aliæ, quæ remanent in liquidis, circulando ibidem deponentur, & ſic fluxus perennitatem producent; quæ gonorrhæa, gallica videtur eſſe, ſed revera non eſt, quia cum muliere non infecta ſupponitur concubitus. Idem quoque de bubonibus dubitari poterit, ac etiam de penis ulceribus, eamdem ob rationem. Quò in caſu incumbendum magis eſt remediis acrimoniam ſalinam, vel alterius generis corrigentibus, quam falsò ſuppoſitæ gallicæ affectioni dicatis, quorum ſuperfluo ac indebito uſu acriori reddita ſalina vel ſcorbutica materiæ; fluxus gonorrheæ copioſior fit, ac diuturnior, magiſque pertinax ac indomitus evadit. Quod ipſe prenoſcens, materiam corrigo *juſculis cum ſeminibus melonum contuſis, & radices althææ in taleolas inciſæ ebullitus, biſque in die calido datis, adhibita per intervalla leni purgatione ex caſſia, & diatartaro Petri Caſtelli cum g. 20. circiter maſſ. pilul. de hiera cum agarico, addendo aliquando ſpecies diamarg. frigidi*; Sicque ſpurias hujuſmodi gonorrhæas ex falſa ſuppoſita gallica in ſectione natas, climinare ſoleo. In quibus ſuſpecta ſunt antigallica remedia: nam ipſis veris gonorrhæis gallis, uſu decoctorum ſalſæ, & ſimilium fluxus redditur copioſior, fusa nimium ſolutaque ante tempus materies. In gonorrhæis enim, ſingulisque veſicæ, atque uteri catarrhis ſive fluoribus, ipſis quoque calculoſis, & urinæ affectionibus, ad alvum ſemper ducendun. A veſica ad al-

alvum tutiſſima via eſt, qui hoc bene noverit, quam benè curaverit.

C A P U T XI.

De occultis, & læthalibus viſerum varicibus. Aneuriſmatibus, & Hydatibus.

QUod in arteriis ſunt Aneuriſmata, id in venis ſunt Varices, in lymphaticis Hydatides (quibus cum magno Medicorum inhonore Mulierculæ nomen dedere *la Benedetta* (& inter morbos ſolidorum iſti ſunt non levis momenti, ſternunt ſiquidem viam quampluribus malis internis, quorum cauſa cum revera in vaſis reſideat, liquidis tamen vulgo, ut moris eſt, adſcribitur. Quot Hydropes ortum accipiunt ab Hydatibus vaſorum lymphaticorum Hepatis, vel partium vicinarum? Quot ſævi dolores, quot obitus repentini proveniunt ab occultis aneuriſmatibus, & à varicibus partium; ut cadaverum inciſiones latè manifeſtant, & tamen Medici aut raro, aut nunquam ad id mentem advertunt. Indicationes igitur, prognoſes, & curationes talium morborum hoc capite colligemus.

C A P U T XII.

De mutando aere in longis, & difficilibus morbis.

PUtat vulgus, quod Medici mutationem aeris in longis, & difficilibus morbis indicunt, non ad valetudinem, & levamen; ſed pro remediorum inſcitia, & quod aliud facere neſciant. Et ſi tamen in hac opinione aliquando non erret: nihilominus plures etiam morbi ſtatim ac incipiunt, aeris mutatione, ideſt puriſſimo campeſtris, & montani aeris nitro, ac elatere ſtatim indigent, quia per aeris mutationem tantummodo removentur. Præſertim ſi Ægroti gravibus negotiis operiantur, adeò ut tempus quieti, ſomno, & comeſtioni congruum, iiſdem in Urbe deficiat, tunc enim per aeris mutationem conſopito curarum ſtimulo mens, & corpus, tonum, roburque ſalutare reſumunt. His accedit, quod aer ruſticanus, quia ventorum flabro magis purgatur, abundet itidem puriori nitro, quàm urbanus, ubi mephitis, fumus, fœtores, cloacæ conſpurcant nitrum aereum. Proinde nonnullis aer marinus, aliis montanus, aliis campeſter; ob morborum diverſitatem ſummoperè prodeſt: quia ſanguis ſingulorum in uno potiùs, quàm alio aere æquilibrium ſibi debitum invenit, & acquirit: prout hoc capite ſigillatim aſſeremus. Et plura vide inferius de Reſpiratione. Ubi de aeris pondere tractamus.

Nil magis confert aſthmaticis quàm debita equitatio, & mora in aere ruſticano. Aer montanus, campeſtris, & marinus juvant; varius tamen eſſe debet pro varietate aſthmatis, & temperamenti ægri. Nonnullis montanus, aliis compeſtris, aliis denique marinus. Ipſe conſulo, ut æger meus aſthmaticus arva colat, & fere tota die ſequatur bubulcum terram arantem: & ambulet ſuper ſulcos, ſive viam illam ab aratro recens factam, & continuò reſpiret, hauriat aerem à recens rupti glebis exalantem, qui, quoniam plenus eſt nitro aliiſque ſalibus è centrali calore telluris cohobatis ac exaltatis, pulmonum relaxatas roborat telas, eiſdemque impactas viſciditates reſolvit, ac per vias naturæ magis amicas educit; Aſthmata curantur hac ratione, & a novis inſultibus præſervantur patientes, dummodo tamen debita utantur dieta, & debitè conſulant ſex res nonnaturale; Æger, qui decumbit ad Forum Boarium in Velabro inter Palatinum montem, Scholam Grecam, & Janum quadrifontem (ubi nunc Templum S. Georgii) adhmate ad phthiſin vergente laborat: irritis pluribus remediis ſeceſſit Neptunum, & novum portum Antiatem ſuper rudera veteris ab Innocentio Papa XII. nuper extructum, 30. circiter ab Urbe lapido: quando ibi degit, & marinum reſpirat aerem, morbo mitius cruciatur, ac pene paulo poſt ſanus evadit,

dit. At ſi relicto aere marino ad vicinos ſe transferat campos, ſtatim & ſine mora, aſthmate, aliiſque ſymptomatis miſere corripitur, & tamdiu moleſtatur, donec marinum aerem denuo inviſat. En quanti juvat hiſtoriam mutandi aeris in morbis plurimis conficere ad ægrorum ſolatium? Certe terra vulgaris eſt plena nitro, & recens effoſſa, ac odorata recreat ſpiritus, & ſedat effervefcentias morboſas noſtrorum fluidorum, & ad longævitatem odorata juvat ex *Verulamio*. Curioſa quoque ſunt, quæ de vulgari terra narrat *Etmullerus* t.2.f.m.319. his verbis: *Colonienſis Philoſophus paravit ex terra vulgari ſpiritum, & hoc rurſum terram infudit aliquam; ex qua poſtea varia vegetabilia, & animalia fuere nata: pro probando Paripermia, ſeu terminorum congeries in terra vulgari, &c.*

CAPUT XIII.

De Febribus Meſſentericis. Opus novum, non à lectione Librorum, ſed ab obſervatione Naturæ petitum.

CUm febres quaſdam Romæ mederer vulgari uſu teſtaceorum, antacidorum, diluentium, & oleoſorum, obſervaveram, quod radicem eædem à meſſenterio trahentes, deterius periculum ſubibant, nihil juvante remediorum vì: & creſcentes ſemper, ac concreſcentes in dies putri cachochimia in meſſenterio, diu ibidem congeſta, maximè vero in Pueris, & opiparè viventibus deſinebant in Hecticam, præſertim ſi præſcribebatur damnabilis uſus chinæ chinæ: cujus pulvis ſtiptica ſua vi humorum circuitus regulares, & ordinatos, in quibus vera eorum coctio conſiſtit, retardat, ac omninò perturbat. Unde marte proprio, patienti nempe, & longa obſervatione, accurataque meditatione; cognovi tandem Febres, quas voco meſſentericas Romanorum, & Infantium fomentis, balneationibus, repetitis purgationibus, & demum educta omni cachochimia, ſero lactis cichoreſto, vel diſtillato aliquo ex ſuccis aperientibus curari magis debere, quàm exitiali teſtaceorum, pulverumque abſorbentium abuſu: uti hoc capite dicemus.

Ego certè vix capere non poſſum, quomodo Medici indiſcriminatìm ad omnes morbos pulveres teſtaceorum & alchalicos, ut vocant abſorbentes, præbeant, qui non aliud revera ſunt, quàm terra inutilis, & caput mortuum mixtorum. Cum certum ſit ſtomachum noſtrum in ſtatu ſano vix dirigere eos poſſe, quoniam difficulter in ſubſtantiam noſtri vertuntur; quanto minus in Morboſo, in quo vix juſcula tenuia digeruntur. Quare fieri debet, ut quando meſenterium putri cacochimia nimium repletum eſt, ponderoſi, nulliuſque activitatis, ac motus hi pulveres, non ſolum cacochimiam non movent, nec corrigent; ſed cum eadem ſeſe miſcentes, magis concreſcere, indurari hærere in glandulis eamdem facient, & ſtatim ad febrem lentam, quàm facillimè in hecticam deſinere ſæpè vidi, Patientem diſponunt,, „ Juvat magis herbis ſtomaticis, leniter „ amaris, & aperientibus curationem in- „ choare, quæ cacochimiam ſolvere „ movere ac digerere valent; ſicque „ præparatam ſingulis diebus apozemate „ leniter purgante, chlyſteribus repeti- „ tis, fomentationibus ventris, ad exi- „ tum quam celeriter ſollicitare; quod ex „ tempore ſi non feceris, de curatione „ nil boni ſperaveris: & ſi poſt impru- „ denter adhibita teſtacea, febre minimè „ cedente, chinam chinæ dederis (ut fa- „ taliter plurimi faciunt) ventre adhuc „ humoribus onuſto, tria ſubibit æger aut „ inflammationem, aut lentam ac diutur- „ nam febrim, aut tandem mortem. Obſer- „ va benè, & ſi falſa dixero, me redar- „ guas. Romæ ſcribo; & in aere Romano.

Pluries certè in hoc opere damnavimus chinam chinæ: ideſt non damnavimus remedium, ſed abuſum Medicorum in eodem ſingulis penè in febribus, ne dicam morbis, præſcribendo; indiſcriminatim quoque, quolibet morbi tempore, nullis expectatis coctionibus, nec corpore benè pur-

purgato : quæ ſingula correctione indigere, ipſimet chinæ chinæ Fautores mecum fateantur neceſſe eſſe, Quod me attinet. Ipſe ſcribo in Urbe Roma,& in aere Romano: Hìc non ita felices eventus à china chinæ experimur, ſicuti aliis in regionibus alii experiuntur; eorumque experientiæ credimus, & methodum laudamus; quia in ſuo climate verè ac fideliter (uti credo) obſervantes nobis certe vera ſcribere debent : agitur enim *de Pelle Humana*.

Chinam chinæ dare corpore impuro, ideſt in principiis morborum, nullis præcedentibus ſignis coctionis, & corpore non purgato, piaculum eſt in aere Romano; methodus damnabilis ac perniciofa. Dicunt multi dandam eſſe, ut impetus ſymptomatum tunc furentium coerceatur, ac refrenetur; ut inde æger ſymptomatum ſopita vì, diutius poſſit morbo reſiſtere. At ſi tu loco frænandorum ſymptomatum, pravos humores per chinam chinæ in aliquò viſcere figes, ac concludas, & ita internam parias inflammationem, ut frequentiſſimè obſervavi; nonne tu culpandus eris? Nonne tu reus necis, *Lege Aquilia* puniendus? Quomodocumque ſe res habeat, unuſquiſque abundat ſenſu ſuo: nullius methodum vitupero, ſed ab omnibus diſco. Hoc certum eſt me raro uti china chinæ: nam ægri mei rarò ea indigent. Febricitantes meos curo per leges coctionum ac criſium ab *Hippocrate* meo mihi demonſtratas, coctum humorem per intervalla purgo, aut per alias elimino vias; ſicque tempus & patientia mea curationem feliciter abſolvunt, coctum humorem debito tempore purgando. Et quod magis intereſt rarò cum recidiva, quam recidivam ſingulis momentis ab uſu chinæ chinæ expectato? Itaque ſi quandoque ea utor ſane in fine morbi, corpore jam purgato, & ſine ulla viſceris læſione; & ea indicatione utor, ut tonum, vim, ac robur det ac reſtituat ſolidis ac fluidis longo morbo relaxatis, inertibus, vappidis; in ægris humidi, craſſique corporis habitus. Hac igitur ratione eam præſcribo.

℞. *Sal. armon. ſcrup.* I.
chin. chin. pul. drachm. I. *m. f pul.*
initio paroxiſmi, quoties urget neceſſitas, ſumendus.

Sal armoniacum eſt antifebrile maximum, china chin. amaritie ſua ſtyptica eidem juncta, evadit infallibile apud me febrifugum, à me excogitatum, & expertum.

At ſi me fallat hoc remedium; certe non fallet aliud ex floribus camomillæ peculiariter paratum. Mi Lector hoc febrifugum ex flor. camomillæ eſt arcanum maximum ad febres intermittentes, nunquam fallit, eſtque princeps omnium febrifugorum; quartanam nuperrime eodem profligavi. Et ſuo tempore illud publicæ lucidabimus.

CAPUT XIV.

De Methodo curandi morbos quamplures Muſica, Saltatione, Equitatione, Navigatione, Venatione, Ruſticatione, debitoque ſex Rerum nonnaturalium uſu, ſine inutili Remediorum acervo. Ubi etiam de Dieta Pythagoreorum.

Regula erat apud Grecos Medicinæ Patres, præſcripto moderamine in ſex rebus nonnaturalibus, Medicinam in morborum curatione ut plurimum exercere. Noviſſime abjecta veterum norma, ſyrupis, aliiſque ſaccharatis indultum iri video, doleo ſummopere Ægrotis, aſſiduis, ſed inutilibus remediis fatigatis. Quotidie evenit, morbos quoſdam capitis muſica, alios morbos ruſticatione, alios venatione, alios ſaltatione, vel equitatione, vel peregrinatione deſinere, qui antea nulli medicamini cedebant. Cum itaque nobis in animo ſit Praxeos munus extendere, novaſque curandi methodos addiſcere,aut veteres reſtituere: examinabimus hoc capite, quomodo morbi uſu præfatorum tollantur, ac deſinant.

Quare cum frequentiſſimè obſervemus in Praxi curari morbos poſt ſuſceptum iter, navigationem, venationem, muſi-

eam auditam, vel exercitam: quod longo remediorum uſu conſequi ullo modo potuimus, non eſt id à Medico ſpernendum, ſed inveſtigandum, quare talia exertationum genera ſanare morbos valuiſſent: & quod caſu evenit, novis factis obſervationibus, in artis præcepta primo, deinde ad uſum redigere. Hujuſmodi enim rebus Veterum bene vivendi norma conſtabat, & præ cœteris ea, quam vocant diætam Pythagoreorum; ſingulæ enim diei horæ ita diſtributæ erant, & victui ita accommodatæ gymnaſticè, ut quilibet vel negotioſus homo, nihil à negotioſa vita decrimenti caperet. Hinc admirabilis illa longævitatis, hinc ſalubris, & athleticus corporis habitus nec tam frequentes incurabilium morborum ſeries, quales magno artis dedecore hodie divagantur. Cauſa quoque, qua vetitum erat Pythagoreis animalium carnibus veſci, non inde nata ſolummodo eſt ne talium animalium mores, & ideas imbibamus; ſed quia olera, fructuſque terræ, talem in ſanguine temperiem, dulcedinem, atque ſimplicitatem indicunt, quæ difficulter vel in morbos ſolvitur fermentatione, æſtu, & ebullitione, vel anſam præbet animi affectibus, iræ, concupiſcentiæ, aliiſque; ut excitentur, nimiumque fervent, ac ferociant: unde rebus ita bene compoſitis, temperatiſque; nec partibus corporis à frequenti morborum mentis corporiſque invaſione nimium labefactatis, vitæ ſtamina ad centum ferè annos magna cum ſalubritate producebantur; præter hæc alia quoque aderant id generis apud ipſos ad beatè, ſanèque vivendum præſidia, de quibus plura videnda apud *Laertium*, ejuſque exſcriptorem *Suidam*, *Porphirium*, *Jamblichum*, & *Anonymum*, qui omnes *Pithagoræ* vitam conſcripſerunt; nec non apud *Dydimum* in Libro *de Philoſophia Pythagorica* apud *Clementem Alexendrinum* ut decem ab hinc circiter annis legere mihi licuit Florentiæ apud amiciſſimum, celeberrimumque *Magliabecchium* meum Unus tamen inſtar omnium legundus ſemper erit, ac memoria mittendus ſapientiſſimus, & profundæ vir eruditionis *Auguſtinus Steuchius* in immortalibus ſuis libris de *Perenni Philoſophia*: quibus ad veram pietatis Philoſophiam manuducimur, & hæc terrena dediſcimus libentiſſimè.

Porrò varium vitæ genus maximè in uſu fuiſſe apud Antiquos ad longè, ſalubriterque vivendum, vel ex ipſo diſcere licet *Seneca* meo, & *Celſo*. Nihil enim peſtilentius eſt, nihil ad ſalutem pernicioſius in hominibus negotioſis, aulicis, curis publicis vel privatis tota die fatigatis, ſtudio deditis, quàm in eadem intentionè laboreque continuo detinere mentem, nullam eidem laxitatem, debitamque hilaritatem concedendo; qua de cauſſa ſic loquitur *Seneca*. Divini ingenii Vir, & civilis vitæ Magiſter ad hunc noſtrum curandi morbos methodo, ſermonem agens de Tranquillitate animi cap. 15. At ne denuò hìc deſcribatur, legere poterit B. L. in Lib. 1. Praxeos Medicæ cap, XIV. §. VI. pag. 131. nempe: *Miſcenda tamen iſta, & alternanda ſunt ſolitudo, & frequentia. Illa nobis facit hominum deſiderium, hæc noſtri, & erit altera alterius remedium. Odium, &c.* uſque ad §. VII. ibidem.

Negotioſis itaque hominibus, & ſtudio deditis, ſingulis diebus debita hilaritas, animorumque laxitas juxta *Senecæ* præceptum concedenda: quod ſi monitum hoc poſthabeant, floccique faciant, mille morborum generibus hoc ſolum de cauſa obnoxii erunt; Et unde quæſo tot affectiones hyppochondriacæ, ſcorbuticæ, mortes repentinæ, aliique innumeri morbi his diebus in negotioſis hominibus oriuntur, quam à negata animis curarum onere preſſis debita, commodaque laxitate? Ad quod reſpiciens *Celſus* ſic ait lib. 1. *Homo ſanus, qui & benè valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet; ac neque Medico, neque Jatrolipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modo ruri eſſe, modo in Urbe, ſæpiusque in agro, navigare, venari, quiſcere interdum, ſed frequentius ſe exercere; ſiquidem ignavia corpus hebetetur, labor firmat: illa maturam ſenectutem, hic longam adoleſcentiam* red-

reddit. Prodeſt etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti, modo ungi, modo idipſum negligere: nullum ſibi genus fugere, quo populus utatur. Interdum in convivio eſſe; interdum ab eo ſe retrahere; modo plus juſto, modo non amplius aſſumere: bis die potius, quam ſemel cibum capere; & ſemper quamplurimum, dummodo hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes, tibique neceſſarii ſunt; ſic athletici ſupervacui; nam & intermiſſus propter civiles aliquas neceſſitates ordo exercitationis corpus affligit; & ea corpora, quæ more eorum repleta ſunt, celerrime & ſeneſcunt, & ægrotant. Concubitus vero neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimiſcendus eo. Rarus excitat corpus, frequens verò ſolvit. Cum autem frequens non numero ſit, ſed natura, ratione ætatis, & corporis: ſcire licet eum non inutilem eſſe, quem corporis neque languor, neque dolor ſequitur. Idem interdiu pejor eſt, noctu tutior. Ita tamen ſi neque illum cibus, neque hunc cum vigilia, labor ſtatim, ſequitur. Hæc firmis ſervanda ſunt, cavendumque ne in ſecunda valetudine, adverſa præſidia conſumantur.

CAPUT XV.

De Anatome, Natura, & uſu Pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus.

FAllitur, qui putat pinguedinem per corpus protendi, præſertim per meſſenterium, quod ejus centrum eſt, nulla alia de cauſa, niſi ad tutandas partes internas ab aere externo. Pinguedo fortè inſervit, ad ſeparandum ſingulare quoddam oleum, illudque ſenſim in ſanguinem inferendum, ut conſiſtentiam, & neceſſariam dulcedinem ſanguis aſſequatur; vel refrænandorum ſalium gratia, vel conſtituendis primordiis bilem componentibus. Ex inciſione cadaverum obſervavi, pro morborum chronicorum, vel acutorum diverſitate, diſſimilem etiam pinguedinis ſtatum eſſe in odore, colore, copraque, &c. In iis, qui calculis intereunt, omentum pinguedine abundat; non ita aliæ partes, quæ nimium emunctæ obſervantur. Quaſi certe calculi, qui generantur ob copiam partium ſalinarum, & inopiam oleoſarum, neceſſario tunc generari debeant. Eo quod obſtructis vaſis pinguedinoſis in omento, non trajicitur in ſanguinem pinguedo, curandis ſalibus dicata: ideo ſalia facile concreſcunt in lapidem; pinguedine in omento remanente. Hoc caput igitur hujuſcemodi morbis providebit.

CAPUT XVI.

De Natura, & uſu Salivæ, ejuſdemque morbis.

SApor corporis humani ſaliva eſt: liquor certè omnium in humano corpore utiliſſimus, virtumque, & activitatis incredibilis. Primarium eſt chilificationis menſtruum: & aſſiduo ſuo in ventriculum, & inteſtina deſcenſu fibras eorum blanda ſalſedine, & lixiviali natura roborat, contrahit; abſtergitque ſordes, eiſdem à reſiduis coctionum hærentes, ac propemodum impactas. Ideo de recta, vel prava digeſtione ſtatim certior fies per linguæ ſaporem; quem ſi mutatum deprehendes, ægrum leviter ac malè chilificare aſſeres. Conſiderando igitur ſalivæ copiam aſſiduo in ſtomachum prolubentem, ejusque uſum in chilificationibus; indubiè adnotabo, quibus in morbis ſapor linquæ mutatur, ut eorum originem in ſtomacho, aut alibi reſidære vaieam certo ſtatuere. De quibus infra in peculiari diſſertatione partim tractavimus.

CAPUT XVII.

De uſu, & abuſu diluentium, & oleoſorum, quæ nunc apud Noſtrates maximò adminiſtrantur.

OB imperitiam huc uſque ſolidorum, redactam fuiſſe arbitror Praxim Medi-

Medicam, ad exhibendum per eos in ſingulis penè morbis oleum amygdalarum dulcium, vel dietim propinandas amphoras aquæ Nucerianæ. Qua utilitate id factum ſic, cuiquam ſolidorum perito patebit. Oleoſis, & aqueis ſolida laxantur, & flacceſcunt, ut difficulter reſtitui poſſint; fluidorumque curſus hac de cauſa tardus reddatur. Hinc ſæpiſſime Apoplexiæ, hinc obitus repentini, qui hodie magis, quam antea frequentes in Urbe, maxime pendent, aut ab abuſu aquæ gelidæ vario odorum artificio conflatæ, quibus Romanæ Officinæ tantopere abundant; vel potiſſimum à medendi methodo per aquea, & oleoſa ſingulis in morbis copiosè præſcripta. Laxata propterea fluidorum, ſolidorumque compage, facile via ſternitur ad lethales concretiones, coagulationeſque liquidorum. Unde mors repentina. Hæc omnia hoc capite pro virili tradere conabimur.

Antequam diluentia, aut oleoſa præbeantur, conſiderandus diligentiſſime erit ventriculi, & digeſtionum ſtatus, & naturæ: quæ his remediis ſtatim proſternuntur, ſi vel minima in eis adfuerit debilitas, nec ita facile impoſterum reſtaurantur. Facile tibi concedo ſalia ſanguinis per aquæ potum dilui, ſed dilui non debent cum jactura digeſtionum, ac triumviratus, in quibus ſalubris, longæ vitæ ſtamina unicè nectuntur. Stomacho prius proſpice, deinde utere tuis diluentibus. *At vereor ne Surdis canamus.*

Sed ut clarius conſtet, quæ in hoc ſolidis ſpecimine aſſeruimus, obſervationes, & experimenta ad id maximè pertinentia, atque à nobis diligenter peracta, ut de morbis ſolidorum hiſtoria magnum ſumat incrementum, deſcribere viſum eſt. Hæc ſingula elapſo anno 1700. typis edita fuere Peruſiæ ab amiciſſimo *D. Paſcolo*, cujus hortatu, & ſuaſione ſcripta fuere nunc verò hac ſecunda editione, melius digeſta, ordinataque, ſinguliſque experementis in quatuor diſſertationes diſtributis. In prima ſtatim agemus de Anatome Fibrarum, de Motu Muſculorum, & de Morbis Solidorum, &c. At nunc de horum quatuor Librorum de Fibra Motrice ſpecimine adeſt.

FINIS.

IN-

INDEX
CAPITUM, &c. NOTABILIUM SPECTANTIUM
Ad Specimen Quatuor Librorum
DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

PRAEFATIO.

IN Specimen quatuor librorum de Fibra Motrice, & Morboſa. pag. 195.
Animadverſiones in Practicen Novam. §. v. pag. 196.
Animadverſiones in Practicen Veterem. §. v. pag. 299.

SPECIMEM LIBRI I.
De Fibra Motrice.

CAP. I.

De Fibrarum Origine, & diviſione. pag. 206.

CAP. II.

De Variis modis Fibrarum ſtructuram inveſtigandi. pag. 209.

CAP. III.

De Partibus, quæ fiunt ex fibra carnea, & iis, quæ fiunt ex membranea. pag. 211.

CAP. IV.

De Origine Motus Solidorum. pag. 212.

CAP. V.

De Comparatione motus cordis, & Duræ Matris. Ubi de Duræ Matris ſtructura, elatere, reſiſtentia, impulſu, & poteſtate in ſolida, & fluida corporis animati. Item de membranarum motu ſyſtaltico, & reflexivo. pag. 214.
Corollaria, & Poſtulata *Nu.* XIII. pag. 224.
Experimenta. pag. 226.

CAP. VI.

De Æquilibrio ſolidorum cum ſolidis, ſolidorum cum liquidis, & liquidorum inter ſe, hujuſque Æquilibrii vi, poteſtate, uſu, & cognitione Medicis ſummoperè neceſſaria ad benè medendum. pag. 226.
Corollaria, & Poſtulata. *Nu.* XII. pag. 132.

CAP. VII.

De Variis fibrarum effectibus, & primo de magna vi, elatere, & reſiſtentia ſolidorum. pag. 234.
Corollaria, & Poſtulata. *Nu.* VII. pag. 241.

CAP. VIII.

De Motu ſyſtaltico, ſive de Oſcillatione, & vi contractili ſolidorum. pag. 242.
Corollaria, & Poſtulata *Nu.* VI. pag. 248.

PROPOSITIONES.
Erit eorum Prima.

Motus Sanguinis, aut aliorum liquidorum verſus aliquam partem inclinans in contrariam diverti poteſt, a venæ ſectione, purgatione, vomitu, clyſtere, & ſimilibus. pag. 248.

PROPOSITIO II.

Ad fluidorum debitas ſecretiones determinatas in iis motus requiritur. pag. 249.

PROPOSITIO III.

Fluida ſupra, & infra neſciunt, at undequaque currunt indifferenter, prout inde impelluntur. pag. 249.

PROPOSITIO IV.

Proprium eſt ſanguinis circulantis, quando tardiori motu procedit, ut ſerum ab ejus ſinu ſecernatur majori, vel minori copia, prout motus erit magis, vel minus retardatus. pag. 250.

CAP. IX.

De Mira propagatione oſcillationis fibrarum, ejuſdemque inter ipſas continua permutatione ad remotas quaſque partes. pag. 250.

PROPOSITIONES ALIQUÆ.
Quarum prima erit.

Determinata ſanguinis, & liquido cum quantitas eſſe debet in quolibet temperamento nec magis, nec minus. pag. 255.

PROPOSITIO II.

Peccans ſanguis ſuperfluus non eſt ſiſtendus, ſed ſinendus, ut fluat, quo Natura vergit. pag. 256.

PROPOSITIO III.

Strictum, & laxum fluidis æquè ac ſolidis competit corpori animato. pag. 256.

PROPOSITIO IV.

Non obſtante continuo liquidorum circulo dentur tamen revulſiones, & derivationes humorum in curatione morborum. pag. 257.

PRO-

PROPOSITIO V.

Sanguinis motus impeditus in aliquo ſurculo, vicinus omnem illam liquidi molem excipit, & ad altiora propellit. pag.257.

CAP. X.

De Conſenſu ſolidorum jure originis, vicinitatis, uſus, & communicationis officii. pag. 258.

Corollaria, & Poſtulata. *Nu.* IV. pag.163.

ALIÆ PROPOSITIONES

Unde erit Prima

In Juvenibus humores ut plurimum faciunt impetum ſuperiora verſus, in ſenibus verò verſus inferiora. pag.264.

PROPOSITIO II.

Fluida. & Solida ex repetitis actibus, & conſuetudine hominis peculiarem acquirunt Naturam. pag.264.

PROPOSITIO III.

Intercepto motu liquidi in aliqua parte intercipitur, & vicinæ ſaluto ſolvitur pag.265.

PROPOSITIO IV. V. VI. & XII. pag.265.

PROPOSITIO VIII.

Nonnulla efferuntur de Mechanica ſecretione liquidorum in corpore animato. pag.266.

CAP. XI.

De irritatione ſolidorum, ſive de ſtimulis, & variis ſtimulorum effectibus. pag.267.

CAP. XII.

De Laxitate ſolidorum, & variis ejuſdem effectibus. pag. 271.

SPECIMEN

Trium Reliquorum Librorum

DE FIBRA MOTRICE, ET MOBOSA.

CAP. I.

De Morborum Succeſſionibus. pag. 275.

CAP. II.

De Præſagiorum originibus, uſu, methodo, & certitudine. pag.282.

CAP. III.

De Conſtitutionibus annorum, & temporum, aeriſque influxibus inveſtigandis ac perdiſcendis ad morbos dignoſcendos & curandos. pag. 283.

CAP. IV.

De morbis incurabilibus ex ignorantia Medicorum, & ex impoſſibilitate Naturæ. pag.283.

CAP. V.

De Morborum occaſionibus. pag. 284.

CAP. VI.

De Vita Salubri ad centum, & plures annos producenda. pag.286.

CAP. VII.

De Apparatu, & diſpoſitione humorum ad morbos ſuſcipiendos, ſive de parvis magnorum morborum initiis. pag.286.

CAP. VIII.

De Patientia Ægroti, & Medici ad benè curandum neceſſaria. pag.187.

CAP. IX.

De ciborum delectu ſive de methodo curandi morbos quamplures per opportunum ciborum genus, ſine ope remediorum. pag.287.

CAP. X.

De Morbis Venereorum. pag. 288.

CAP. XI.

De Occultis, & lethalibus viſcerum varicibus, Aneuriſmatibus, & Hydatibus. pag. 289.

CAP. XII.

De Mutando aere in longis, & difficilibus morbis. pag.289.

CAP. XIII.

De Febribus meſſentericis. Opus novum non a lectione librorum, ſed ab obſervatione Naturæ petitum. pag.290.

CAP. XIV.

De Methodo curandi morbos quamplures Muſica, Saltatione, Equitatione, Navigatione, Venatione, Ruſticatione, debitoque ſex Rerum non naturalium uſu ſine inutili Remediorum acervo. Ubi etiam de Dieta Pythagoreorum. pag. 291.

CAP. XV.

De Anatome Natura, Uſu pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus. pag.293.

CAP. XVI.

De Natura, & uſu Salivæ, ejuſdemque Morbis. pag.293.

CAP. XVII.

De uſu, & abuſu diluentium, & oleoſorum quæ nunc apud Noſtrates maxime adminiſtrantur. pag. 290.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIONES VARIÆ.

In Medico eſſe debet pecuniæ contemptus, pudor, modeſtia in veſtitu, judicium, lenitas, urbanitas, munditiès, recta elocutio, ſuperſtitionis averſio, & præſtantia ſumma. Inſunt quoque in Medicina, quæ requiruntur ad coercendum intemperantiam, inſcitiam, avaritiam, concupiſcentiam, rapinaſque, ad impudentiam.

Hippocrates De Decenti Ornatu Num. V.

DISSERTATIO I. DE ANATOME FIBRARUM, DE MOTU MUSCULORUM, AC DE MORBIS SOLIDORUM.

Ubi etiam De Duræ Matris elatere, oſcillatione perpetua, & de ſolidorum ſupra fluida corporis animati majori vi, majori impetu, & longe majori reſiſtentia.

ASSIDUIS Ægrorum curis, & occupationibus factū eſt meis ornatiſſime *Paſcoli*, ut tibi à me per Amicos, ac per litteras obſervationes aliquot anatomicas flagitanti non ante hanc diem ſatisfecerim. Nunc cum res ita tuliſſet, ut in Theatro Anatomico meis opinionibus comprobandis plura in Corporis humani ſtructura ſint obſervata, facile inducer, ut ea tibi impertiam, veritatis ſolertiùs indagandæ cauſa, ut quæ à me ſunt inchoata, ea tuis oculis ſubjecta feliciùs abſolvantur; cum non modò ingenio, atque peritia rerum, ſed litterario etiam otio fortaſſe magis abundes, quæ cum mihi deſinit, eam à me lucem accipere non potuerunt, quàm à ſtudiis in publicam utilitatem habebunt, ut delata in eorum manus, qui praxim exercent morborum curam maxime juvent; ſine quo fructu labor omnis Anatomicorum, ſtudiaque humani corporis fruſtra ſuſcipiuntur.

Commentarios meos de *Praxi Medica* quod evolvis libenter, amice facis; Laudes tamen quas in me contuliſti, vix accipere debeo, nam bonis viris, Artiumque liberalium ſcientia claris, equidem placere velim, cum eo tamen, ut nolim quemquam nimis eſſe in mea laude liberalem. Tu autem in tuis litteris ea mihi tribuis, quæ non modo ſi agnoſcam, ſed propemodum ſi optem, modeſtè parum agere mihi videar, ac propterea judicium de me tuum, officium potiùs quàm ſententiam eſſe exiſtimem. Quamobrem gra-

tiam habeo tibi, quam debeo maximam nec deſpero futurum, ut quo in te ſum animo, re ipſa aliquando perſpicias. Et ſi parum optatis meis fortuna reſponderit, memoria ſaltem, perpetuoque erga te ſtudio, non officiis modo erga me tuis, ſed eximiæ humanitati debito, cumulatè mihi ſatisfaciam. Ego enim te *Paſcolo*, ex eleganti, quem de Theorice febrium vernaculo ſermone inſcripſiſti libro, jam pridem cœpti colere; mea tibi voluntas non patuit, amicis tamen quid de te ſentirem, ſæpè in ſermonibus declaravi. Et ſanè, ut benevolentiam tibi meam præſens præſenti patefacerem, libenter Peruſiam excurrerem, ſed quoniam multa obſtant, ne id facere poſſim, officium quod abſens abſenti præſtare nunc valeam, literæ ſint, amoris in te mei perpetuum monimentum. Ut autem accedam ad experimenta per te expetita, ea tibi nunc ordine, ac methodo, qua fuere in anatomico Theatro Auditoribus explicata, deſcribam.

Theatrum Anatomicum Romani Archilycæi Kalendis Martiis apertum fuit hoc Anno maximo Jubilæi MDCC. Quod ex Majorum inſtituto primo die Lunæ poſt primum diem Dominicum Quadragenarii Jejunii quotannis facere conſuevimus. In cadavere Viri 30. annorum ætat. ex Noſomio S. Spirit. in Theatrum delato curioſa quædam, & notatu digna obſervavimus. In eo dexter ſolummodo ren in dextera lumborum regione inventus eſt; deficiebat ſiniſter, ejuſdemque lateris ureter, vaſa emulgentia, ſpermatica, & veſicula ſeminalis pariter deficiebant; Non erat ſolito major, ut ſiniſtri partes, & officium ſuppleret; prout quatuor ab hinc annis videre contigit in cadavere hominis non longè à Domo Capitolii reſecto, in medio lumborum poſitus, ſed ingens, & amplus, ut duos penè magnitudine ſua æquaret; ab ejuſdemque latere orti in veſicam deſinebant.

Prælectionum ordine ſervato, poſtquam die Lunæ mane de quatuor univerſalibus membranis abunde diſſeruimus, veſperi (his enim quotidie ad explicandas res anatomicas Thatrum ingredimur) de muſculis obtigit tractatio: qua occaſione, demonſtratis, qui abdomini ſerviunt noſtram de motu muſculorum ſententiam, re quidem ardua, & difficili in medium produximus: in qua rite explicanda tria nobis ud examen revocare viſum eſt. Primum, quænam ſit fibrarum, cujuſque generis conſtructio, & muſculis, partibuſque componendis artificium. Secundo, quomodo illi ex noſtra opinione per srochleovatices, ſive potius per ſcytale, & axis in Petrochio regulas moveantur. Denique præcipuas fibrarum affectiones, quibus eæ in ſalubri, atque morboſo ſtatu corpori obnoxiæ fiunt, adnotare. De quibus ut te reddam cerſiorem, ſicuti nuper à me poſtulaſti per litteras, experimenta primum detegendæ fibrarum ſtructuræ facta proponam.

Fibrarum ſtructura quoniam inveſtigari vix poteſt, niſi facta prius in debitis liquoribus maceratione: ideo, ut fibram carneam humanam diligentiùs examinarem, infundi primo eam in aqua communi, mox in ſpiritu vini, demum in aqua aceto temperata, atque hæc peregi quouſque deleta omni rubedine partes ejus ſegregari commode poterant. Tunc fibra ſuper vitrum explicata, acubus hinc inde magna cum cura, & diligentia, componentia ſua ſeparari cœpi, factiſque variis cum microſcopio quatuor lentium obſervationibus, deprehendi, ſicuti muſculus fibrarum carnearum faſciculus eſt, ita quamlibet fibram carneam ex plurimis, ac pene infinitis aliis fibrillis, in faſciculum contractis componi, ut in ſerico filo conſpicimus, quæ fibrillæ, quamcumque figuram obtineant lacerti, parallelæ ſemper ſibique mutuo unitæ procedunt; ſuntque ita copioſæ, ſubtiles, tenueſque, ut impoſſibile ſit numerare ſingulas, vel nudis oculis obſervare. Has transverſim ſecant aliæ fibrillæ ſibi quoque mutuo parallelæ, quæ paret angulos cum utroque tendine conſtituunt, & ad id potiſſimum factas crediderim, ut carnearum rectarum nimiam in muſculorum motu dilatationem

ſtem impediant, atque hujuſmodi veluti, frænulis moderentur.

Diverſo mechaniſmo à fibra carnea conſtructa eſt membranea. Fibram membraneam humanam per dies aliquot in prædictis liquoribus maceravi, donec debite emollita ab acubus explicari commode poterat. Quo facto, ſuper vitrum expanſam acubus accurate diſtrahere, & quatuor lentium microſcopio luminis Solis obverſo obſervare pluries volui, quouſque inveni ipſam conflatam eſſe ex infinitis aliis ſubtiliſſimis filulis, quæ uniuſmodi non ſunt, neque parallelo, rectoque ordine progrediuntur unita, ut carnea, ſed irregulari, inæquali, & frequenter veluti reſciſſo, ut in arborum foliis, vel madipadyro microſcopio conſpicimus. Filula hæc ſubtilia magis ſunt, quam non ea carnearum, & ſi fibram in oleo amygdalarum dulcium parum coxeris, commodior fiet obſervatio.

Præter hanc diverſam filorum conſtructionem carnea ingenti ſanguinis copia proluitur, a quo rubicundus in ea color partes enim ſingulæ ſua natura albæ ſunt, rubent vero à ſanguine circumfluente. Nam ſi carneam aqua tepida ſæpe proluas, aut aqua maceres, muſculum ex rubicundo colore in album deſinere videbis. Nonnulli putant, ruborem muſculorum pendere à tomento, ut ajunt, ſanguineo, ſive peculiari parenchymate, quod fibrarum ſpatiis interpoſitum, & adhærens, prima ſit, atque præcipua in motu muſculorum contractionis cauſa; *Aquapendens*, qui opinionem hanc excogitavit primum, vel defendit, in aurea de muſculorum fabrica commentatio, parenchymatis, ſive tomenti ſupradicti à fibris ſeparationem maceratione, coctione, deraſioneque docte ſatis, & eleganter deſcripſit. Quæ quidem opinio, licet mihi nequaquam placeat, cum tomentum illud parenchyma ſui generis à ſanguine prorſus diverſum non conſtituat, ſed ipſemet ſanguis inter fibrarum ſpatia congelatus, & in ſolidum corpus grumefactione coactus tomentum *Aquapendentis* repræſentet; puto tamen cum eo, & *Molinetto diſſert. anat. pathol. l. 3. c. 1.* muſculorum perpetuos ad contractionem conatus à ſanguineo tomento præcipuè, atque immediatè pendere, Carneæ namque fibræ, quæ ante corrugatæ, contractæque cernebantur, abluto per macerationem ſanguine, in unum coguntur corpus, atque ita duræ evadunt, ut corrugari poſtea, atque flecti nequaquam poſſit, & vix à ſui tendinis natura differre videntur.

Quoniam verò muſculorum fabricam tria præ cæteris ingrediuntur, nervus, fibræ illorum albæ parallelæ, & tomentum ſanguineum operæ pretium nunc eſt, ut inhiſce tribus reconditam, ac penè difficilem ſuorum motuum cauſam inquiramus. Quod præſtare non poterimus, niſi prius muſculorum ex fibris conſtructionem, & peculiarem mechaniſmum juxta *Louverii*, & *Stenonis* obſervationes delineamus.

Fibræ carneæ, ut deteximus, ex aliis ſubtiliſſimis filulis componuntur, quorum binæ extremitates tendineæ ſunt, quæquæ cum corpore fibræ minimè planum rectum, ſed quælibet angulum cum altera alternantem efficiunt. Porro in plures ordines, ac veluti ſtrata diſponuntur, quorum quilibet ordo parallelogrammum obliquangulum, aut rhomboidem efformat, & plura parallelogrammata ſibi invicem juncta parallelobipedem, quem muſculum ſimplicem vocant conſtituunt, quo ordine naturam in omnium penè muſculorum conſtructione procedere, frequenter *Steno* obſervavit.

Contra *Louverus* exiſtimam, omnes muſculos non uno, ſed duplici ventre prædítos eſſe, nec caput, & caudam habere, ut opinabantur Antiqui, ſed duos tendines ſibi oppoſitos, fibraſque muſculares non una, & continua ſerie a capite ad caudam progredi, ut hactenus creditum, ſed oppoſitas in partes niti, ſicuti in libro *De motu Cordis* explicavit. Poſita hac ſtructura putat, muſculos non moveri ſpirituum inflatione, ſed utriuſque ventris fibrarum, quæ oppoſitos in tendines abeunt contractione, & duplicis tendinis adductione;

nam, ut quiſque muſculus duplex eſt, quodammodo, ita duplici motu per fibras in diverſa ſe nitentes loca adducitur, & annexa ſibi oſſa vel membra ſecum trahit, non ſecus ac duo homines junctis dextris in mutuum ruunt amplexum, ſeque arctius ſtringunt. Cumque duo unius muſculi motus ab oppoſitis cœpti terminis in commune deſinant centrum, adverſam potius contractionem fibrarum, quam muſculorum inflationem, expanſionemque à ſpiritibus factam motus omnes producere arbitratur; nam re vera muſculus in actu motus non intumeſcit, nec amplior fit, ſed ut in corde videmus, conſtringitur, & induratur, immotiſque tendinibus, ſolæ fibræ carneæ moventur, & angulos mutant, ut in ſcala portatili contingit, in qua latera eadem ſemper ſunt, angulis exiſtentibus modo acutioribus, modo amplioribus. Ideo credendum vim omnem motivam non tantùm pendere a ſpiritibus, & cerebro molli, vel nervorum propaginibus per muſculos diſtributis, quos vehementiſſimis motibus obeundis impares judicamus, quantum à peculiari fibrarum ſtructura fibris cordis analoga, & ingenti, ac ferè recondito ipſarum elatere, & magna quoque ſolidorum ſupra fluida in viventibus reſiſtentia & impulſu, unde fibræ, funiculorum ad inſtar contractæ, contortæque motuum omnium quomodocumque vehementium capaces evadunt.

Cognitum etiam eſt, *Stenonem* ad motum muſculorum nullam admittere potentiam ſuperadditam à cerebro provenientem, ſed motum omnem peragi per duas potentias contrarias, quarum altera ſit pondus trahens deorſum tendinem, altera contractiva fibrarum vis, quæ agit trahendo obliquè ſurſum idem pondus: quæ quidem opinio, tanquam minùs rationi conveniens, convellitur à *Borrello part. 1. mot. animal. cap. 2.* ubi probat moveri muſculos per ſanguinis, & ſpirituum debitam mixtionem, & concurſum.

His ita explicatis, quæ ad fibrarum, muſculorumque compagem pertinent, neceſſarium eſt attingere nonnulla, quæ ad motum illorum ex noſtra ſententia conferre videbimus. Et quidem, examinata ſæpe diligenter ipſorum fabrica, & ingens ſanguinis copia fibris undique circumfuſa, quæ non nutritioni ſolùm, ſed nobilioribus uſibus deſtinata eſt, aſſerere cœpi, præcipuum: ne dicam totam vim motus, ſive potentiam moventem muſculos, in ipſis reſidere muſculis, ideſt in peculiari fibrarum artificio, earumque cum ſanguineo tomento proportionata mixtione, & impulſu, ſpiritus verò fluentes per nervos nihil aliud, quàm determinationem admodum præſtare. Ad quod credendum præter alia me movet conſtans, & perpetua naturæ lex, quæ methodo ſimplici, atque facili, & veluti per analogiam, rebus, in omnibus tùm producendis, tùm conſervandis procedit.

Quod præ cæteris in motu cordis, facta comparatione cum aliorum muſculorum motibus, experimur. Cor muſculus eſt ex triplici fibrarum ſerie mirabili artificio compactus, movetur autem non ampliando, & dilatando, ſed contrahendo ſe, & indurando, ut ſectione vivorum animalium conſpicimus: Et quod magis mirum, ſi cor Ranæ recens ex aqua ſumptæ, & reſectæ æſtivo tempore obſerves, per ſemihoram pulſare videbis; imò, ſi ſcindatur in partes, quæ ſciſſæ repetitos ſiſtolis, atque diaſtolis mutus abſolvent. Et quoniam tunc nulla vis à ſpiritibus, & cerebro avulſo, & in particulas reſecto cordi communicatur, vim omnem moventem a fibris dumtaxat productam eſſe exiſtimo, quæ in mortuo etiam animali durante impulſu ante impreſſo, alternas contractionis vices perpetuant; Quamobrem, ſi cor muſculus eſt, & movetur contractione quadam, tenſione, ac repetita fibrarum oſcillatione; & magnam vim motus non tantum a rara ſpirituum compage, mollique cerebro, quantum a peculiari fibrarum mechaniſmo recognoſcit, quid obſtat, quod ad leges motus cordis omnium quoque muſculorum motus explicemus?

Fibras vi quadam innata à minimis ſoli-

ſolidis maſſæ ſanguineæ eas præmentibus producta, perpetuò oſcillari, & criſpare ſe, multi confirmant. Et primò ſi carneam ab animali vivo reſectam microſcopio inſpicias, evidenter ſe contrahere obſervabis. Muſculum recens ab animali avulſum, ſi per medium ſecueris, extrema ſecta ſtatim contrahentur, quod in viva Anate quiſque poterit experiri. Autopſia quoque probatur continua fibrarum ad contractionem propenſio in vermiculari inteſtinorum motu à ſubſtrata carnea tunica; uteri poſt partum inſigni corrugatione, Veſicæ poſt emiſſam urinam: ex impulſu cordis in circulantem ſanguinem facto, in perpetua ſphincterum contractione; qui non ſua ſponte, ſed à fluidis vim facientibus aperiuntur: demùm in glandulis, quæ fibrarum ope expreſſionem continuam liquidorum promoveat, & perinde ac ſi eſſent tot minima torcula, hinc inde per partes in cordis ſupplementum poſita, circulationem eorum, facilem reddunt, & expeditam.

Vidimus quomodo cordis, ex quadam veluti analogia omnium penè muſculorum motus fiant potius contractione tenſioneque fibrarum, quam earum ab efferveſcentibus ſpiritibus inflatione: reliquum eſt, ut breviter nunc inveſtigemus, quid re vera ſit, quod in fibris contractionem, ſive criſpaturam producat. Et quoniam ſolummodo inter fibrarum ſpatia magna ſanguinis copia invenitur, quæ conſiderata partis parvitate; impoſſibile eſt: ut tota nutritioni impendatur, eam criſpandis fibris ſolidi vicem gerendo inſervire exiſtimo. Circa quod duas opiniones à me excogitatas, dubioque, & hærenti animo in Theatro propoſitas, nunc tibi examinandas ſubmitto. Dato cordis ſanguiniſque continuo, & nunquam ceſſante motu, ſupponi primo, fibras carneas majores, earumque fibrillas minimas pene infinitas eſſe totidem vectes, vel funiculos, quorum ſingula puncta ſuper circulantis ſanguinis guttulas, veluti ſuper totidem trochleas tracta, & ſemicirculariter mota, ſuperveniente ſpirituum determinationibus ad modum magnam vim in tendineis extremitatibus producant. Quam ob cauſam fieri videmus, quod, muſculis plus vel minus agentibus, motus ſanguinis per eos augeatur vel minuatur. Et Bajuli in gravioribus geſtandis ponderibus expirationis intentione, & inde nata circulantis ſanguinis alteratione, magnam vim ſupervenire muſculis experiuntur. Cum igitur per infinitas veluti trochleas, ſive minimos vectes à minimis ſolidis ſanguineis circulando præmentibus, moveantur fibræ, potentiæ moventis vis ob innumerabiles earum ſeries, ferè in immenſum creſcit, adeo ut mirum non ſit, ſi minima licet ſpirituum ſuperaddita vis, non ſolum determinet motum, verum promoveat, & augeat: quod in mechanicis præſtare valent vectes breves multiplicati immenſarum virium: Pancreatium infinitæ potentiæ *Simonis Stevini*, Machinæ rotis, & tympanis dentatis conſtructæ Gloſſocomum *Scotti*, quo talenti potentia moveri poſſet terraqueus globus, etiam ſi aureus foret, ut refert, *Curſ. Mathem. lib. 15. mechanic.* Si tanta poteſt ars, ut exigua vi graviſſima ſublevet, & circumferat pondera, cur id negabimus naturæ, ad cujus modulum principia, fineſque ſuos dirigit ipſa, & abſolvitur.

Sanguinem circulantem præcipuas habere partes ad motum muſculorum, ingens ipſius circa fibras copia ad credendum nos impellit. Movet etiam experimentum *Stenonis*, qui, acu curva per ſpinam dorſi in cane trajecta; ejus arteriam magnam ſupra vertebras filo ſtrictè ligavit, factoque vinculo poſteriores artus movere amplius animal non potuit, impedita ibidem fluidi univerſalis circulatione. Cor etiam à Rana avulſum, & in partes reſectum æſtivo tempore ad ſemihoram pulſat, nulla ſuperveniente ſpirituum à cerebro irradiatione, ſed omne id, durante fibrarum oſcillatione à ſanguine facta, à minimis ſolidis ſanguineis calore ambientis excitatis producitur. Porrò quotidie obſervamus mulieres chloroſi affectas, hypochondriacos, ſcorbuticos, & chro-

chronicis laborantes morbis, quoniam illorum ſanguis vappidus, crudus, acidis viſcidiſque particulis refertus eſt, ac propterea difficile morbilis, fibriſque criſpandis ineptus, perpetuò laborare laſſitudine, & ad metum impotentia; certo argumento, ſanguinem præ aliis liquidis ad motum maximas partes obtinere.

Hanc autem veritatem præ cæteris expertus ſum in iis, qui laborant interno partium aneuriſmate. Etenim ex ea parte, in qua aneuriſma, ſive ea pars, cui arteria aneuriſmate laborans reſpondet ac proſpicit frequenter, formicatione, torpore; impotentia ad motum, ac demum paralyſi laborat, non alia de cauſa, niſi ob impedimentum liberum ſanguinis circuitum per eam, ob ſuppoſitum arteriæ aneuriſma. Ita nuper vidi in puella 22. ann. ad ædes Burgheſiorum ad ripam Tyberis hæc vera adamuſſim fuiſſe. Paſſa eſt per duos annos ingentem cordis palpitationem, vertigines, frequentes ſyncopes ſpirandi difficultates, inæqualitatem pulſus, & alia hujuſmodi, aneuriſma prope cor indicantia. Gravida evaſit, & abortivit 6. menſe. Poſt abortum correpta eſt morbo acuto pulmonum cum febre, tuſſi vehementiſſima, ortophnæa, & maximo pedum tumore potiſſimum pedis ſiniſtri; Creſcente morbo, & creſcentibus dictis ſymptomatis circa ſextum derepente corripitur hemiplegia ſive paralyſi totius medietatis ſiniſtræ partis corporis, & maximo tumore ædematoſo, creſcente tunc difficillima reſpiratione, & tuſſi horrenda cum genis rubris, febre, &c. pro modulo quo ſanguis per phlebotomiam minuebatur, ſanguinis impetus deprimebatur, & acuties plegmonica pulmonum miteſcebat, & ita liberior circuitus reſtituebatur ſanguini, pro eodem modulo motus reſtituebatur paralyticæ parti, pedeſque detumeſcebant, & reliqua pariter miteſcebant accidentia, manetque nunc in motu partis libero: ſed tuſſis, & alia aneuriſmatis prope cor ſigna adhuc perdurant.

Nec mireris ſanguinem ſolidi vices gerere in motu muſculorum; nam tota illius maſſa congeries vera eſt, & aggregatum ſolidorum corporum in aqueo menſtruo ſolutorum: & natantium; ſulphuris inquam ſalium varii generis, terræ, globulorum rubrorum, ſtriarum nutritiarum, & mille aliarum particularum, quas ab aere, foſſibus, & vegetabilibus continuo haurit, & in ſinu fovet. Unde igni appoſitus ſanguis, evaporata pauca aquæ copia, ſtatim in durum corpus concreſcit.

In prima ſententia probatum eſt, fibrarum funiculos ſuper ſanguinis guttulas, veluti ſuper totidem trochleas tractos, magnam vim in motu acquirere. At quoniam in mechanicis videmus trochleas in abſolvendis motibus fixo hærere principio, nec perenni impulſu hinc inde excurrere, ut ſanguinis guttulæ per fibrarum ſpatia; ut hoc vitetur abſurdum, cogitavimus, ſanguinem ſcytalarum ad inſtar moveri circa fibras iiſdemque ſuum impulſum continuò communicare.

Scytalæ, ſive cylindri lignei, quos vulgò vocant *i Curuli*, duplicis ſunt generis, rotatæ, & ſimplices. Rotatæ dicuntur *Ariſtotelis*, ſimplices *Pappi*, earumque vires ad leges axis in peritrochio reducuntur. Sit itaque TABULÆ I. *Figura* I.

In qua horizontis planum A B, ſcytalæ duæ non rotatæ C D: pondus impoſitum E tangens illas in punctis F G, Scytalæ vero tangentes planum in punctis H I. Pellatur à potentia quapiam pondus E ad anteriora, rotabuntur quoque ſcytalæ ad anteriora, & pars quædam ſcytalæ, in qua fit contactus, aſcendet in G, alia deſceniet in I, quia nihil motum impedit; nulla namque ponderis, nulla ſcytalarum, nulla demum plani horizontalis invicem oſſenſio ſuccedit. Indè redditur quoque ratio, cur facilius geſtentur onera per ſcytalas, quam per currus, nam rotæ curruum duas ſuperare debent reſiſtentias; nempe contactum axis, circa quem volvuntur, & plani horizontalis ſolummodo. Præterea cum ſcytalarum centra ab horizontis plano æquidiſtanter, ac veluti undulando, ſive per ſubſultus movebitur, ejuſque gravitatis centrum in quocumque

mo-

Fig. II.

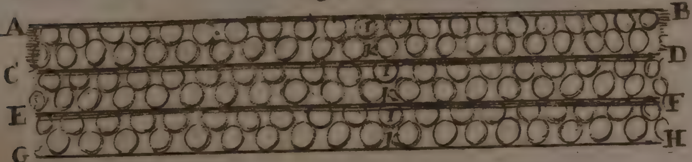

Fig. III.

Fig. IIII.

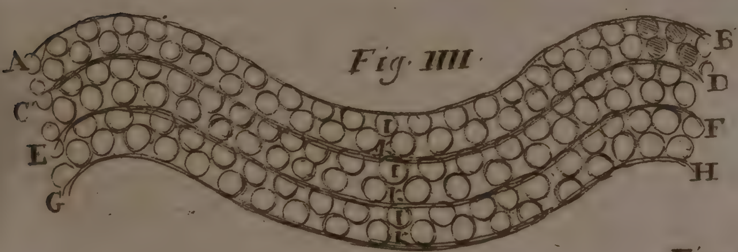
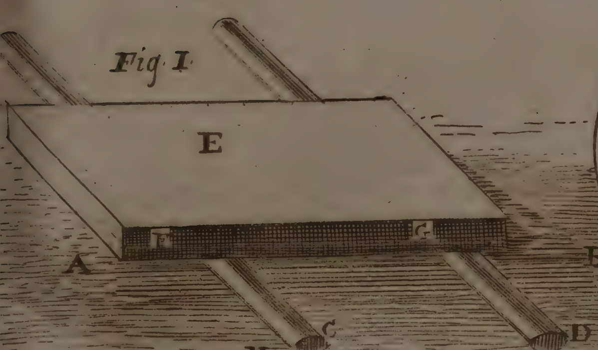
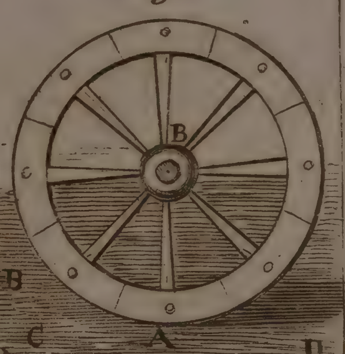

Fig. V.

Fig. I.

motu nequaquàm elavabitur. Et ſi vectes addantur ſcytalis, ingentia quæque pondera validiſſimè tunc à ſcytalis propellentur.

His notatis ſupponimus, ſanguinis maſſam per fibrarum muſcularium ſpatia trajectam ex infinitis minimis globulis ſolidis componi, qui ſcytalarum ad inſtar per illa ſpatia volvuntur. Et quia velociter currunt, impreſſo illis à corde pulſante vehementiſſimo impetu, neceſſe eſt, ut fibrarum fila ad contactum globulorum currentium præmantur, & undulando veluti criſpentur: quæ criſpatura, quoniam maximè ſenſibilis eſt in medio muſculi, ubi ſanguis velocius currit, ſequitur inde, ut extrema fibrarum ſingularum verſus medium contrahantur, breviora fiant, & appoſita ſublevent oſſa. Cui quidem velociori ſanguinis progreſſui per media muſculorum ſpatia, in quibus nulla fieri debebat ſecretio, ut providus naturæ genius proſpiceret, vaſorum per muſculos productorum diametros non multum inæquales ordinavit, nec vaſorum ramos nimium multiplicari, utpote quæ currentis ſanguinis velocitatem ſummoperè minuerent, ac retardarent, ut in viſceribus contingit, in quibus, quoniam ad ſecretiones tardior ſanguinis motus requirebatur, vaſa inæqualibus diametris in infinitos pene ramos multiplicata, & contorta diſtributi. Quæ ut meliùs intelligantur concipiemus in 5. *Figura*, TABULÆ I. Muſculum ſimplicem, & in eo fibras AB. CD. EF. GH. ac per media ſpatia globulos sssss ſanguinis currentes, & a continuo cordis impetu propulſos, ibi duplex ssssss globulorum contactus in ſuperiori, I. I. I. & inferiori K. K. K. fibræ parte, ac per conſequens duplex preſſio, ſeu undulatio conſpicitur. Atque ſi globuli sssss currentes ejuſdem fuerint diametri, ut in 2. *Figura*, tunc undulatio erit lenis, & æqualis, & pauca extremorum contractio: Si verò mutentur diametri, ſtatim oritur inæqualitas undulationum in fibris AB. CD. EF. GH. tenſio major in medio, majorque extremorum contractio, ut in 3. *Figura*.

Denique ſi maxima contingat diametrorum in globulis inæqualitas, & ex rotundis evadant ſphæroidæi, ſeu ovales, aut variis præditi figuris, tunc cum majori diametro tangunt fibras AB. CD. EF. GH. hæ magis tenduntur, criſpantur, & inæquales redduntur, cum minori, deprimuntur, & concidunt, & ex majoribus hiſce undulationibus major vis, tenſio, majorque extremorum decurtatio ſuccedit, ut videre eſt in 4. *Figura Tabulæ* I.

Motus globulorum per fibras facilis eſt, expeditus; cum eos ſupponamus ſphæricos, contactus illorum cum fibra minimus erit, & momentaneus (ut A contactus rotæ B cum plano horizontali C. D. *Figura* 5.) qualem nulla figura, quæ conciperetur, poſſet efficere, ac per conſequens ex minimo contactu maxima facilitas, velocitaſque motus reſultat, quia minimum eſt impedimentum quod ſuperari debet; Et ideò faciliùs, ut diximus, pondera moventur per ſcytalas, quàm per currus.

Hactenus examinatum eſt, quomodo ex contactu globulorum ſanguinis currentium fibræ criſpentur, contrahantur, & contractione ſua annexas partes elevant: inveſtigandum nunc eſſet, quid fluidum nervorum conferat ad hoc opus. De qua re admodum difficili, ut aliqua dicam, puto illud ad lacertorum motum nihil aliud præſtare, quam mutationem contactuum in globulis ſanguineis inducendo, ultimam ad motum determinationem afferre; Nam cum ſit ſummopere tenue, elaſticum, & radiis lucis affine, incredibili celeritate à phanthaſia impulſum, cum ſanguine muſculi jam jam movendi miſcetur, & quadam elaſtica irradiatione cum proportione tamen, & æquilibrio, minima ejus mutet, & alterat, mutataque minorum figura, mutantur etiam diametri. Et ita interpoſitas fibras diametrorum finibus alterando, præmendo, urgendo, criſpaturam, tenſionemque in medio muſculi producunt, indeque oritur extremorum decuratio, & appenſorum ponderum elatio. Oritur etiam continuus niſus ad contractionem, ob quem muſcu-

li

li ſponte ſua perpetuò moverentur, niſi antagoniſta contrarii vim coerceret, & æquilibraret, qua vi per ſuperadditos ſuperata ſpiritus, ſtatim pars movetur, elevatque pondera. Ideo fibræ, quæ antagoniſtas non habent uti carneæ ſpiritales inteſtinorum, circulares ſpincterum, heliceæ cordis, nobis invitis, nec advertentibus, perpetuo moventur. Et audeam aſſerere, ſingulis in partibus carneis æque, ac membraneis, ob reconditam, nec adhuc benè cognitam, ſed profectò peculiarem Fibrarum ſtructuram & elaterem à fluidis minimè pendentem, nec non etiam ob circumfluentes humores adeſſe ſub obſcurum, & penè continuum ſyſtolis, & diaſtolis motum: qui quidem membranoſis in partibus ab oſcillatione continua, motuque duræ matris veluti elaſtico dependet: ab ea namque motus omnes partium membranoſarum, & partium, quæ fiunt ex membranis, ſicuti ſunt viſcera, glandulæ, veſiculæ, vaſa, &c. ex noſtra ſententia originem ferè ducunt, varièque diriguntur: prout explicavimus *in 4. libro de fibra motrice, & morboſa cum de Solidorum morbis; de vitiato ipſorum elatere, Solidorum cum ſolidis homogeneis, & etherogeneis, cum ipſis quoque Fluidis æquilibrio, & reſiſtentia à naturali ſtatu mutatis, undè morbi progignuntur innumerabiles*, diſſervimus. In carneis contra à perpetua & regulari arcus cordis ad peripheriam corporis, & ſingulas ejus partes mediantibus arteriis, & fluido in eis contento vibratione, & impulſu. Evidens tamen ac regularis obſervatur in carneis. Qua de cauſa partes, ad motum regularem, & ordinatum abſolvendum natura deſtinavit, carneis fibris in rete expenſis minuit: quod quidem muſculorum rete in pulmonibus, liene, trachæa, folliculo fellis, ureteribus, tunica oculorum choroidæa, arteriis, & venis, glandulis, in ipſa demum teſtium tunica, aliiſque partibus peculiari motui, vel ſecretioni dicatis, obſervamus. Celeritas verò, quæ in moventibus muſculis apparet, non ſolum pendet à celeri ſanguinis per eos curſu, ut ex eorum rubore in actu motus deducimus, & celerrima, ac penè imperceptibili ſpirituum elaſtici irradiatione, verùm etiam à peculiari ipſorum cum oſſibus connexione: moventur enim, & elevant pondera per vectem ſecundi generis, in qua Ιπομοχλέων *Ipomocleon* prope potentiam poſitum eſt; unde ex legibus mechanices facilè, expeditè, parva vi, & ſine magno inſtrumentorum apparatu, motus ſuos neceſſe eſt, ut peragant & abſolvant.

Quæ quidem omnia, licet aliquo modo veriſimilia eſſe videantur, adhuc tamen difficilis nodus reſtat ſolvendus; quomodo ſpiritus cum ſanguine concurrendo, minima ejus mutent, fermentando ne, an explodendo ſe, vel aliis mille modis ab Auctoribus excogitatis afficiendo; quæ proportio motus, & reſiſtentiæ ſit inter liquidum nervorum, & ſanguinem per canales ſuos currentia. De quibus quæſitum ſemper eſt à Medicis magni nominis, minimè tamen adhuc planè videtur explicata delibratio. Horum & ſimilium explanatio difficilis redditur, non ſolum quia nos latet, quomodo mens agat in ſpiritus, eoſque ad motum per nervos dirigat, ac determinet, verùm etiam, quod nemo adhuc quæſivit, & examinavit, quænam ſit proportio motus & gravitatis inter ſe minimorum quodlibet liquidum corporis animati componentium: quæ proportio motus, & gravitatis inter ſingula liquida per canales ſuos fluentia; quæ niſi rectè teneantur, quamplurimum phænomenon motus muſculorum ardua, ne dicam impoſſibilis, erit explanatio.

Ad motum enim muſculorum rectè peragendum duo neceſſario videntur eſſe, primùm determinata ſanguinis quantitas in ejus fibris, ejuſdemque determinata velocitas. Nam ſicuti in horologio excedens, vel deficiens appenſum pondus horologii motum impedit, & retardat; ita deficiens, vel abundans ſanguinis quantitas, velocitaſque in muſculis, illorum motui maximo erit impedimento. Alterum eſt proportio debita motus, & reſiſtentiæ ſingulorum liquidorum per canales

les ſuos currentium, quorum alterum ſi turbetur, muſculorum quoque motus inæqualis, & turbatus inde orietur. Id magna ex parte experimur verum in febribus. Homo febri correptus, licèt ſanguis velociùs per muſculos ejus currat, minus tamen virium in eis obtinet, minoreſque gravitatis pondus attollit, qua non efficit, dum ſanus eſt; quia ſcilicet æquilibrium, & proportio inter motum liquidorum currentium mutata eſt; ac turbata, omniſque motus velocitas abſorpta eſt à ſanguine febriente, in quem centrum gravitatis liquidorum omnium currit, & inclinat. Et ob hanc curſus, & inclinationis liquidorum turbationem non ſolum fluidum nervorum indebitè fluit, refluitque, ſed etiam omnia penè liquida; ideò in vigore febrium, in quo declinat motus muſculorum, declinat, vel deficit etiam ſeparatio lactis in mammis, ſanie in ulceribus, & cauteriis; ſalivæ, ſudoris, urinæ, & deinceps aliorum liquidorum in aliis corporis partibus. Quamobrem quoniam fluida aſcendunt, & deſcendunt, moventur, ſeparantur, & currunt hinc indè ob innatam gravitatem ſuarum partium, graves enim præmunt leviores, hæ coguntur aſcendere, & ità viciſſim gravitatis cauſa, & per quaſdam ſtateræ, ſive bilancis imaginariæ leges, varios effectus in ſuis motibus abſolvunt. Certè niſi quis quæſiverit proportionem hanc motus, & gravitatis inter componentia minima cujuslibet liquidi, & inter ſingula liquida per canales ſuos currentia, nec non æquilibrium inter fluida corporis animati currentia, & ſolida, quæ reſiſtunt, vel contra quæ impellunt, & contranituntur; ac medum inter ſolida tum homogenea, ut membranas inter, & membranas, & membranis compacta viſcera, tum etherogenea, ut inter fibras carneas, & membranoſas, difficilem profectò problematum mechanices motus muſculorum ſolutionem experietur. Et quod hìc dicimus de centro gravitatis liquidorum currentium per canales ſuos; licet hæc aliquo modo centrum gravitatis non habeant, cum minimæ illorum particulæ firmam inter ſe connexionem non obtineant; atque adeò ſingularum gravitas in uno colligi puncto, in eoque totam vim exercere nequeat. Nihilominus tamen quando liquidum intra canales continetur, concipere jure poſſumus gravitatis centrum in liquido ratione canalis continentis, qua de cauſa liquidum contentum vim habeat, & rationem ſolidi corporis ad gravitandum, & tota liquidi gravitas vigeat in quolibet puncto axis gravitatis, aut ſaltem in parte illius interna, aut potius in parte baſis, in quam deſinit axis gravitatis liquidi contenti. Et ſicuti ſupponimus aerem veluti per columnas ſuperiorem gravitare in inferiorem; Ita in liquidis conſiderandæ ſunt veluti columnæ ex materia ejuſdem liquidi, quæ ſingulæ ſua baſi æqualibus fundi vaſis continentis partibus innixæ deorſum vim faciunt, & ſic fundum vaſis præmunt, ſuoquè niſu æquali, inter ſe ſunt in æqualibus; major eſt autem deorſum niſus juxta rationem gravitatis; quæ major eſt in longiore, ſeu altiore, quam in breviori, ſivè magis depreſſa columna, eadem ſuppoſita vaſis craſſitie. Quare ſi aliquæ ex columnulis aqueis breviores fiant diminutione facta liquidi in ejus parte ſuperiori, columnulæ circumpoſitæ deprimuntur columnaſque truncatas cogunt, ut aſcendant. Et ideò fit, ut ſi ex altero ſyponis crure aquæ pars detrahatur, aqua in altero crure contenta deſcendat, & ſurſum protrudet aquã diminutam, quæ ob factam diminutionem, levior evaſit abſolutè, & per conſequens minus valida ad reſiſtendum. Plures hujus generis obſervationes clarè demonſtrant liquida in vaſis contenta centrum gravitatis habere, & ob id ſubjacere legibus centri gravitatis Solidorum. Ex pluribus quoque experimentis ab Actoribus factis deducitur liquida ſecundum altitudinem non verò ſecundum latitudinem gravitare; nam in cruribus ſyphonis craſſitie, ſive diametro inæqualis, aqua, vel alterius generis liquores ſub eodem parallello conſiſtunt in æquilibrio.

Sed relictis multis argumentis, quibus de lacertorum motibus confirmari poſſet opinio, reliqua jam perſequamur, quæ ad illorum affectiones pertinere ſignificavimus, & ita tertiam argumenti à Nobis propoſiti partem compleamus.

Duæ ſunt maximè ſenſibiles, & omnium ferè primæ fibrarum affectiones, tenſio illarum, & laxitas: quæ ſi debitos intra naturæ terminos contineantur, ſalus indè reſultabit; ſi modum excedant, multiplex morborum genus ingraveſcet, ut in quatuor libris de fibra motrice, & morboſa fuſe diſſeruimus. Præcipuus tamen, ac veluti innatus fibrarum affectus, ſivè actio, contractio eſt, à qua fluidorum motus promovetur, & dirigitur. Contractio tamen illa licet ſingulis fibris ratione peculiaris ſingularum ſtructuræ naturalis, ſit; aliquo tamen modo membranoſarum ab oſcillatione continua, & elatere duræ matris fovetur, augetur, vel dirigitur; carnearum verò ab æquilibratis oſcillationibus cordis per arterias, & ſanguinem in eas propagatis. Et quando ea in debito naturæ ſtatu fuerit, nos tonum parti vocabimus, cum ab eo receſſerit, laxitatem, ſivè atoniam partium dicemus, vel juxta aliorum opinionem robur partium æquale, & inæquale. Perpetuus hic fibrarum ad contractionem niſus ad vitam omninò neceſſarius erat; nam cum ea in mutua ſolidorum cum fluidis actione, reactioneque, nec non ſingulorum ad ſingula æquilibrio conſiſtat, circulantes humores difficulter ad vitæ fontem regrederentur, niſi ſolida, continuatis contractionibus, ſive alternis, ut ita dicam, ſyſtoles, & diaſtoles partium ictibus, urgerent illos, & impellerent: quæ ratione aucto in ſolidis motu, viciſſim ille fluidorum augetur, ut in currentibus, & exercitatis experimur. Fibræ enim in nobis perpetuò oſcillant, & moventur, licet talem motum mente non percipiamus; quis enim motum cordis, diaphragmatis, inteſtinorum, &c., animadvertit, vel animo concipit! tamen partes illæ in continuo ſunt motu, & agitatione. Et ut quotidiana atque patienter facta morborum obſervatione, & experimentis anatomicis mihi conſtat, major eſt Solidorum ad fluida reſiſtentia; & vis, quam contra. Quæ Solidorum vis ingens in Viventibus, ut reliqua taceam ad confirmandam noſtram ſententiam maximè utilia, per analogiam demonſtrari poteſt facta comparatione cum ſtupenda & incredibili vi motus cordis. Duæ ſunt reſiſtentiæ, quas ſuperare debet cor, ut benè dixit *Borellus part. 2. cap. 5. pag. 76. mot. anim.* Prima ut arteriæ repleantur ſanguine uſque ad turgeſcentiam, quæ non eſt minor pondere librarum 15000. ſecunda ut ab arteriis exeat idem ſanguinis à corde propulſus, quæ ſecunda vis eſſe debet ingens, nam ſuperandæ ſunt infinitæ reſiſtentiæ muſculorum, viſcerum, glandularum, & partium omnium per quas trajicitur ſanguis, & ſuperandæ profectò vi ſola & impulſu fibrarum emboli cordis. Et ſi unica ſolùm in pulſatione teſte *citat. Borellò*, cor ſuperat tam vaſtam reſiſtentiam majorem librarum 13000. cum in una hora millies, & amplius cor pulſet, ergo in una hora potentia cordis ſuperat reſiſtentiam 13500000. & ſpatio unius ſolius diei ſuperat reſiſtentiam majorem librarum 314000000. Tota autem vis motibus cordis conjici, & explorari poteſt ex comparatione cum potentia muſculorum maſticationi inſervientium, *eodem teſte loc. citat.* Admirabilis profectò eſt tam ingens vis emboli cordis; ac ferè incredibilis, niſi adeſſet energia percuſſionis, quæ natura ſua ſuperare poteſt quamcumque finitam reſiſtentiam quieſcentem. Quare ſi cordis muſculus trium ordinum fibrarum peculiari adinvicem nexu, & recondita ſingularum fibrarum mechanica conſtructione incredibiliter fluidorum omnium reſiſtentiam ſuperat, & fluida per modum eiſdem impreſſum in ſolida reſiliunt, & contranituntur; profectò fibræ ſingularum partium, quæ à fibris cordis in ſtructura minima filorum minimè differunt, eamdem ſupra fluida ad contactum ipſorum circulantia ſuperiorem reſiſtentiam habere debent, & exercere; Et cum fluida à ſo-

li-

lidis pellantur ſive ſint partes fluidi refluentis, ſive ſuccedentis, majus certè momentum erit præſſionis ſolidorum, quàm reſiſtentiæ liquidorum, multò magis quod ſolida difficilius reflectantur, quàm fluida. Major hæc Solidorum ſupra fluida vis, & reſiſtentia non tantum pendent à peculiari & recondita fibrarum ſtructura, ac mechanicè hactenus neglecta, nec ſatis quæſita; quantum ab æquilibrata vibratione duræ matris & cordis in ſolida ſui generis, membranea inquam, & carnea.

Et, ut ego ſentio, multorum morborum cauſæ veræ, ſed obſcuræ, difficiles, ſed à Medicis minus diligenter quæſitæ in hoc ſolidorum vitiato tono, elatere, ſtructura, mutatoque Solidorum ad ſolida, & liquidorum ad ſolida æquilibrio reſident, quàm in mille ſomnitatis acidis, & mille fictis humorum moleculis, quas innovandi cachoete noſtris temporibus adinvenit. Doctores Medici? Solidorum natura Solidorumque morbi, quos per negligentiam noſtram intactos adhuc luget Medicina, examinandi ſunt nobis, ac perpendendi: nec amplius legentium delectationi in ſcribendo, ſed Medicæ Praxeos incrementis in obſervandis iis: quæ hactenus latuere, quæque Majores noſtri vel ob deſidiam, vel ob rei difficultatem præteriere omni ope incumbendum.

Tonus fibrarum ſupradictus primam perfectionem incipit acquirere anno ætatis decimoquarto; quo tempore, fibris debitam ſoliditatem, & conſiſtentiam nactis, poriſque partium confirmatis, fluidorum ſeparationes non ſolum augentur, ſed promptius, faciliuſque peraguntur. Pili undique erumpunt per cutim, & è ſuis glomis in bulbo reconditis per vehementiores fluidorum circulationes, & Solidorum magis vividas oſcillationes evoluti, tanquam microcoſmi plantæ vegetando foras emergunt: ſuppreſſa uſque ad illum tempus ſeminis elaboratio feliciter inchoat; & prima in temperamentis mutatio manifeſtatur, quam ſingulis ſeptem annis fieri philoſophorum omnium ſapientiſſimus docuit *Pithagoras*. Cum ante illam ætatem pueri ſegnes, ac debiles, ſtolidi, ac penè inſulſi, & innumeris obnoxii morbis vivant, ob quamdam veluti immaturitatem fibrarum, earumdemque nimiam mollitiem, & laxitatem.

Ob variam quoque fibrarum duritiem, ac robur, maxima mutatio, & diverſitas naſcitur in temperamentis, in ſexu, & in vario vitæ ſtatu; ætateque creſcente, varia in animi, corporiſque operationibus vis, & perfectio. Hinc mulieres, & pueri, quoniam ipſorum fibræ, & potiſſimum cerebri, laxæ nimis, & molles ſunt, ad inveniendam, docendamque veritatem impares omninò judicantur. Eorum cogitationes, & conſilia, varia, inſtabilia, volubilia experimus, ut ex iis nihil reſultet, præter vanitatem. Animi paſſionibus levi de cauſa dejiciuntur, & proſternuntur; Deſperant facilè, & lugent, à rebus ſenſibilibus; & curioſis libenter trahuntur, & afficiuntur: & ſi ſit, ut errent, errores magni momenti non ſunt. Mulieres quoque ob antedictam fibrarum mollitiem rerum ſenſibilium petitæ ſunt, ut elegantiæ in loquendo, diligentiæ in veſtitu; exquiſito demùm ſaporis, odoriſque ſenſu, & moleſto ceremoniarum uſu ad nauſeam uſque excellunt.

His omninò contraria viri, ætateque conſiſtentes faciunt; quorum mens quoniam ab anno 30. & 40. perfectionem ſuam, fibris partium ad debitam ſoliditatem, maturitatem perductis, attingit, ſingulari quadam ingenii ratione, atque conſilio judicant de rebus, ac deliberant. Et quoniam mens à rebus ſenſibilibus, & externis ab operibus ſuis non diſtrahitur, ad inveſtigandam, docendamque veritatem cæteris ſunt præſtantiores. Dolores, & voluptates in ea ætate minus agunt, minuſque animi paſſionibus, vel nequam hominum conviciis terrentur, aut commoventur; quin potius ipſis, ut robuſti animi, magnæque conſtantiæ Virum decet, obviam animosè, & fortiter eunt.

Tu ne cede malis, ſed contra audentior, ito,
Quam tua te fortuna ſinet.

Et quoniam, ut rectè monet *Seneca* meus, *c.32. lib. 6. quæſt. naturalium* non aliundè venit animo robur, quàm à bonis artibus, & à contemplatione naturæ: profectò qui ſapiens revera eſt, eſſe etiam debet fortius animo, & conſtans, nam alterum ſine altero conſiſtere non poteſt; Quique talis revera eſt, ut *Beatus ille Horatianus*.

Nec excitatur claſſico truci
Nec horret iratum mare,
Forumque vitat, & ſuperba Civium
Potentiorum limina.

Et quando in animi ſecuritate, virtute parta vitam beatam ponunt, nihil ea ætate timere poſſunt præter affectus violentos, qui raro movebuntur, ſi diligenter vitetur occaſio: nam fibræ ſolidæ jam, & maturæ, circulanti us fluidis ab imaginatione motis, & turbatis, magna vi reſiſtunt, & in ea re agunt pari cum impetu, & energia.

Viſum eſt hactenus quomodò mens pro vario fibrarum, quibus veluti inſtrumentis ad operandum utitur, ſtatu, per varia ſexuum, ætatem, & temperamentorum diſcrimina variè operetur; & agant: & creſcentibus illis, atque maturitatem paulatim acquirentibus, ipſa etiam quaſi creſcere, aut matureſcere videatur, cum re vera eadem ſemper ſit, conſtans, & immutabilis. Immutabilis inquam, & immortalis; re vera enim ut optimè dicit *Ovidius 3. de arte amandi.*

Eſt Deus in nobis ſunt & commercia cœli,
Sedibus æthereis ſpiritus ille venit.

Reſtat nunc, ut varias earum in morbis vel proximis ad morbos diſpoſitionibus affectio nes perpendamus, quod intelligi difficulter, aut explicari poterit, niſi ante examinemus, quomodo externorum ſenſuum motiones per nervos in cerebrum deſinant, animumque de impreſſionibus externis animadvertant: & contrà quomodò animus pulſatis chordis; quæ in cerebro ſunt, per ſpiritus, & nervos & ad externos ſenſus vim ſuam propaget, & producat, quod magnam lucem morborum curationi per fibrarum mechanicen ex noſtra ſententia afferre explicabimus.

Ad cujus rei clariorem intelligentiam, ſciendum primò, nonnullos eſſe, qui ratione, & experientia freti arbitrantur, partes omnes à cerebro ſuam originem ducere & ſingularem, telas ab eo primùm ordiri. Atque adeò humanum corpus nihil aliud re vera eſſe, quàm membranearum fibrarum faſciculum, quæ à cerebro, & nervis propagatæ, & modò in membranarum telas expanſæ, modò in oſſa indurata; productæ in vaſa, contractæ in glandulas, viſcera, & muſculos, & à fluido per eas currente, veluti ab elatere quodam agitatæ, corporis animati machinam conſtituunt. Quod à rei veritate non multum aberrare fatebitur, qui vel minimum in anatomica fuerit exercitatus. Quibus verò auxiliis partes tam diverſæ conſerventur, ac recreentur, quæque ex numero ſex rerum nonnaturalium ſingulis proficiant, ſolidè ſatis docteque divinus Senex expreſſis 6. *epid. ſect. 5. fol.* 145. his verbis: *Labor articulis, & carnibus; cibus & ſomnus viſceribus. Animi deambulatio, cogitatio eſt, &c.*

Secundum porrò ex Anatomicis cerebrum admirandam eſſe infinitarum chordarum, quos perforatas ſupponimus, compagem; quæ fluidum ſummoperè ſpirituoſum, tenue, clarum, & lucis radiis affine in cerebri cortice ſeparatum in ſe recipiunt, & per ſingulas quaſque partes traducunt. Fluidum hoc in perpetuo, ac fermè rectilineo eſt motu, & pro vario ipſius per fibras curſu, vel regreſſu, cum majori, vel minori impetu, copia, & celeritate eas modò laxat, modò intendit; Et ita ſenſuum, animique in ſe recipiendo impreſſiones, hincinde, prout neceſ-

ſitas tulerit, traſmittit.

His ita animadverſis, cerebri, aliarumque partium, quæ ab eo facilè oriuntur chordæ bifarium moventur. Vel per extremum, quod extra cerebrum in ſenſibus, aut internis viſceribus eſt; & tunc pulſatis ſenſibus ab externis objectis, vel à fluidis per ea circulantibus, pulſatio ſtatim propagatur ad chordarum originem, nempe ad cerebrum, & inde naſcitur animi de rebus judicatio. Vel per extremum, quod eſt in cerebro, & ita pulſationes, oſcillationeſque ab animo mediis ſpiritibus extremitati illi impreſſæ, externis in partibus momento temporis manifeſtantur. Et quid ille velit, non ſolum ex oratione, vultu, & oculis, qui ſunt indices animi paulò certiores, verùm etiam ex varia externorum ſenſuum mutatione in colore, figura, motu, &c. facilè intelligimus. Imò de hominum natura, & inclinationibus per obſervationem dumtaxat motionum, quæ in externis ſenſibus apparent plures docti viri certiores redduntur. Atque hac ratione per ſimplicem contactum, & impulſum functiones ſenſuum abſolvuntur; Impreſſus namque tremor, ut in chordis muſicis debitè intentis apparet, ad chordarum originem, vel finem deſinit: Et dum vigiles ſumus, ac ſani, earum alterum extremum moveri nequit, quin extremum oppoſitum ſtatim moveatur, & conſentiat ob perpetuam illarum intentionem.

Deſcriptis breviter mechanicè motibus ſenſuum, redeamus nunc ad propoſitam de fibrarum affectionibus diſputationem. Fibra non varia hominum ætate, vitæ ſtatu, conditione, nec non locorum, temporum, & temperamentorum diverſitate varia, mille modis mutatur, & afficitur, eoſque diverſis temporibus ad morbos penè innumeros diſponit. Per infantiam ſunt molles, flexibiles & delicatæ; creſcente ætate magis aridæ, duræque, in decrepita exſiccatæ prorſus minuſque flexiles evadunt: Et ob varium hunc fibrarum ſtatum, qui per ætatis, vitæque curſum manifeſtatur, ut cuique ætati ſua ſunt moleſtiæ, ſuus morbus. Unde hi in pueros, illi in adultos, alii in ſenes, & decrepitos, in Proceres, humilemque plebem, alii auctoritate *Hippocratis* ſævire conſueverunt. Pueri tamen, & ſenes cæteros ad morbos ſunt magis proclives: illi ob fibrarum laxitatem nimiam, mollitiemque; hi ob extremam ſiccitatem, & ariditatem. Vivere enim noſtrum ſicceſcere eſt. Et major pars corporum curis, vino, venere, ætatis & annorum curſu ſqualet primò, deindè ſiccreſcit. Ideò apparuit ſæpe & conſtitit certis ſignis; eos celeriùs ſeneſcere, qui magnis ſpiritunm, humorumque per intemperantiam impenſis factis, fibras rore ſuo orbatas ad celeres rugas, ad immaturam nempe ſenectutem diſponunt. Quales rugas, & ariditates extra in cute ſenum videmus, tales quoque internis in partibus ſupponere cum ratione poſſumus prout obſervari nuper in homine octogenario apoplexia mortuo, in quo vaſa cerebri dura, tumida, & varicoſa deprehendimus, & dum ſecaretur cerebrum, manifeſta durities cultro percipiebatur. In nonagenario, naturali ferè morte extincto, cor durum & exſiccatum adinctar tabulæ inveni, quod cultro vix poterit ſcindi, imò pilis hinc inde veſtitum erat, ut quatuor ab hinc annis admirati ſumus cum amicis in Urbe. Ob naturalem hinc fibrarnm in ſenibus reſiccationem, deficiente in illis vivida oſcillatione, & in fluidis elaſtico motu, ac fermentatione, varii humores inter ipſarum ſpatia congeruntur, qui ſtagnando ibidem, nec manentes ampliùs ſub poteſtate circulantis ſanguinis, catharros, articulorum dolores, tumoreſque, laſſitudinem, virium debilitatem, vigilias, inappetentiam, alvi ſiccitatem, & quam plures alios moleſtos morbos producunt. Et ſæpe licet non multum periculoſis afficiantur morbis, vitium tamen languore, qui à Solidorum reſiccatione, fluidorumque vappiditate pendet, nec non ab ætatis miſeria oppreſſi difficulter liberantur.

Quoniam verò ſenſationes per contactum, & impulſionem fibrarum fieri animadver-

madvertimus, dum hæ nimium reſiccantur, ſenſus impreſſiones objectorum vix percipiunt, vel ſi percipiant, ad cerebri ſedem difficulter, vel tardè admodum propagant. Qua de cauſa in ſenſibus interni, & externi ſenſu debiles ſunt, ac languidi; ætateque confecta, memoria perit, ratio tabeſcit, & à puerorum natura parum differre decrepiti obſervantur; qui pariter in extremæ vitæ ſtudio, quoniam tenor, & vis naturæ, partiumque omnium compages paulatim ſolvitur, ob quandam naturæ maturitatem magis, quàm ſuffocationem moriuntur.

Ex his deduci jure poterit, remedia ad vitam longam, & re vera eſſe, & talia dici debere, quæ in humano corpore elaterem cum rotis, & rotas cum elatere mollia, laxa, & facile flexibilia conſervare valent. Cujus rei non ignari primi Medicinæ Parentes, nihil magis in morborum curatione, præſervationeque procurabant, quàm ut balneorum, fotuum, lotionum, unctionum, frictionum, & omnis generis exercitationem uſu, debitus in ſolidis ſervetur tonus, & mollities, ne impedimento ſint circulantibus fluidis; & contra, ne fluida nimio impetu, acrimonia, tenuitate, velocitateque præternaturali morboſas ariditates, tenſiones, & criſpaturas in ſolidis inducant; mellis, lactis, oleorum, fructuumque eſu, & omnimoda vini, atque carnis abſtinentia in naturali quadam dulcedine ea perpetuò conſervabant. Quo fiebat, ut non ſolùm proſpera ſemper uterentur valetudine, ſed ad centum, & plures annos dulcem vitam protraherent, ut olim *Pithagorei* Philoſophorum omnium Principes hujuſque Dietæ primi Auctores fecerunt. Quorum balneum ex ligno cedrino pro retardanda ſenectute, leniendiſque artuum morbis adhibitum, & odoroſa cedrina pice temperatum incredibile quantum mihi arrideat; multa enim ad hoc in tota citro latent arcana, & multa in herbis ad citri naturam accedentibus, at meliſſa, thymis citratis, cedrelatæ, quæ cedriam dat picem, &c. *ſed ſapienti pauca.*

Sicuti fibra in debito tenſionis, laxitatiſque gradu poſita, corporis animati effectus rectè, atquè ordinatè procedent; ita præternaturaliter, & morboſè eadem vel nimis laxa, vel nimis intenta. Quod cum „ pauci animadvertant Medici, nil mi„ rum, ſi maximos errores in morborum „ curatione quotidie committant. Vide„ bis enim frequentes eos, non examinato „ Solidorum ſtatu, morborum cauſam tri„ buere, ut hodie mos invaluit, acidis „ fictis, & ſomnitatis, commentitiis viſce„ rum obſtructionibus, humorum copiæ „ vel ridiculis eorum qualitatibus (tan„ tùm antecepta poteſt opinio, tantum „ fingendi, opinandique, quæ hodie ju„ venum Medicorum invaſit mentem, „ puerilis, & effuſa libido) quas nec in „ orbe Lunæ quis inveniet; cum in Solido„ rum dumtaxat laxitate, vel tenſione ni„ mia, poſitam eam eſſe ratione, & expe„ rientia confirmemur.

Falſas hujuſmodi opiniones, & ſuperſtitiones, penè aniles imperitia genuit anatomicæ, & mechanicæ; Errori verò occaſionem dedit Medicorum ſocordia dixerim, an negligentia, qua factum eſt, ut ab *Hippocratis* Dictatoris legibus, ac ſententia dediſcerent: cujus divinos Commentarios ſi legiſſent, uti legere debent, ac memoriæ, mandare, in tantis tenebris erroris, & inſcitiæ, immortalis famæ Senex clariſſimum illis lumen prætuliſſet. Qui quoniam magnam in morbis Solidorum ratione habuit, de nullo remediorum genere meminit frequentius, quàm de balneationibus, lotionibus, embrochis, frictionibus, unctionibus, ſucceſſionibus, ſacculis exſiccantibus, vel humectantibus, uſtionibus, divulſionibus, & cujuſlibet modi exercitationibus, quæ omnia immediatè agunt in ſolida, in iiſque impreſſione facta, ipſorum, & fluidorum per ea circulantium vitium corrigunt, & ſanant. „ Non enim promiſcuè curandi morbi „ ſunt per antiacida, ut hodie faciunt „ Medici, per ingentes aquarum potiones, „ vel quodpiam univerſale remedium a „ chimiæ nebulonibus venditatum, quod „ fluidis corrigendis dicatum eſt, & ſolida,

„ da, in quibus vis, & anima morbi reſi- „ det, ne minimum attingit. „ Sed facto prius ſolidorum, & fluidorum examine, ab utro ipſorum morbus pendeat inveſtigandum, ſeque perſpecta, ei quod læſum fuerit, medendum.

At neglecto ſolidorum ſtudio in morbis curandis, plures apud Medicos erroneas, & falſas opiniones vigere hodie non ſine animi mœrore video. „ Sunt enim qui „ morbis in omnibus tum acutis, cum „ chronicis, copioſas aquarum potiones, „ frequenteſque ſanguinis emiſſiones præ- „ ſcribunt: eo conſilio, ut ſalinas ſan- „ guinis partes diluant, & ſegregent, „ ejuſdemque fervorem moderentur. „ Quæ quidem optima ratione fierent, ſi ardens, & acuta febris cum magna ſalinarum, & acrium partium in primis viis, & ipſomet ſanguine redundantia Patientem moleſtaret, ad quas proluendas frequentem aquarum potum, ut hodie apud Medicos invaluit uſus, utilem, ac neceſſarium judico. At ſi hæc non fuerit, ſed contra quampluribus in viſceribus, & fluidis cumulatarum cruditatum ſuſpicio, à quibus oriatur, & foveatur morbus, tunc aquas indiſcriminatim propinare, eſt ægrum Medici manibus morti tradere, vel ad longos & incurabiles morbos diſponere: potiſſimum ſi talia fierent intermittentibus in febribus, quæ à congeſtis primarum viarum cruditatibus, laxoque ipſarum tono dependent: quaque ex pernicioſo hoc aquarum copioſo potu, & ſanguinis evacuatione, quoniam laxaretur magis ſolidorum, fluidorumque compages, vel augeſcerent nimium, vel ex ſimplici duplices, aut contiguæ evaderent; & ſi Medicus tali methodo pertinaciter inhæreat, in chronicas, aut lethales deſtituras videbit. Quod etiam experturos fore judico hos ipſos Medicos, qui præfatam methodum ad nauſeam uſque in celebri Urbe Italiæ extolluntur hodie, & adhibent. Amara namque lixivia alchalia, chalibeata, & alia hujuſmodi præſcribenda potiùs ſunt, utpotè quæ amiſſum ſolidorum tonum reſtituunt, viſcidaſque cruditatem ſolvunt, & per vias naturæ magis accomodatas deducunt.

Eodem modo ſi quis curandam ſuſcipiat mulierem menſtruorum ſuppreſſione laborantem, eamque, macilentam, ſiccam, facie rubicundam, colore fuſco, criſi ſanguinis, ſulphureo, & calido, ut ajunt, temperamento præditam; nec ullam habendo ſolidorum rationem, eidem propinet amara remedia acria, aperientia, volatilia, & id genus alia, quæ ſomniatam viſciditatem ſanguinis venas obſtruentem ſolvere poſſint: tali methodo non ſolum non promovebit interceptum fluxum, ſed magis, magiſque impediet, imò longo dictorum remediorum uſu, cancros, ſcirrhos, lethaleſque uteri tumores producet. Suppreſſiones enim menſium, in ſimilibus mulierum temperamentis, ſolidi magis, quàm fluidi vitio oriuntur: ſolidi inquam ſicci, irritati, conſtricti, criſpati, & convulſivi, fluidorum curſum ob fibrarum dumtaxat nimiam reſiccationem impedientis. In quo caſu non acria, & volatilia remedia juvant, ſed anodina, emollientia, humectantia, balneationes nempe, lotiones pedum, calida fomenta emollientia utero, emulſiones ſeminum, decoctiones radic. altheæ, & ſemin. lini copioſe per os ſumptæ, ol. amygd. dulc. gelat. C. C. & ſimilia, quæ fibrarum irritationem, à qua ſuppreſſio fit, molliendo; laxandoque, curſum liberum humoribus per uteri vias præbent, & omnimodè tollunt ſuppreſſionem. Et ſi ante hujuſmodi remedia ſanguis mittatur, ea magis celeriuſque conferre, experientia ſæpè docuit.

Ob idem ſolidorum ſtudium his temporibus prætermiſſum; Medici in celeberrima, & amœniſſima Italiæ Urbe lapſi ſunt in errorem ab antecedenti longe diverſum. Hi nimirum *Helmontio* addicti, chronicorum, æquè, atque acutorum morborum originem ab acido variè affecto dedùcunt: ad quod corrigendum omnibus in morbis indiſcriminatim exhibent ſalia volatilia, ſpiritus tincturas, omnis generis alchalia, aliaque hujus naturæ remedia, quæ fictis

& ſo-

& ſomniatis acidis retundendis ſunt dicata. Sed hi doctiſſimi Viri, qui cæteroquin chimiæ peritiſſimi jactantur, multum à veritate aberrant. Et ſi legiſſent magnum *Hippocratem*, uti legere debent, abſtructis hujuſmodi opinionibus, ita mordicus non adhæſiſſent, ait enim ille 6. *epid. ſect.* 2. *fol. m.* 114. *Nihil temere affirmandum; nihil contemnendum. Contraria paulatim facta acceſſione adhibenda ſunt, & interquieſcendum.* Nam examinatis ritè accidentibus, & natura chronicorum morborum, fieri vix poteſt, quin fateamur; eos ab acida primarum viarum cachochymia produci, adeoque per alchalia, & volatilia ſupradicta, ut ipſi volunt, corrigi, & emendari debere: At ſi loqui velimus de acutis, omninò contrarium ſentiendum eſt: nam ſicuti ſal acidum regnat, & dominatur in chronicis, ità urinoſum, & acre in acutis, & inflammatoriis affectibus, ut ipſorum, & ſymptomatum eos conſequentium indoles abundè nos docet; hæc enim duo ſalia præ cæteris peccant, dum maſſa ſanguinis à ſuo naturali ſtatu declinant, & prout alterum ipſorum ſupra alterum dominium in fluidis obtinuerit, ita longarum, vel acutarum affectionum moleſtiæ pullulant, & vigent. Cum igitur acre, acutum urinoſum, acutos, & inflammatorios morbos pariat, nemo, niſi fatuus alchalia, ſpiritus, ſalia volatilia, & id genus antiacida præſcribet, quorum uſu acriori, magiſque impetuoſo reddito ſanguine, ſitis, & linguæ ariditas, vigiliæ, capitis dolores, calores per totum, anxietates, deliria, aliaque acutorum familiaria ſymptomata magis, magiſque ferocient. Quæ omnia miteſcere hæ *Helmontii* Simiolæ videbunt, præſcriptis emulſionibus, aquarum potione debita, acidis vegetabilium, anodinis, & emollientibus remediis; nam non fictum, & commentitium acidum acutos gignit, ſed acre, & urinoſum, cui corrigendo præſtantiùs pharmacum anodinis, & emollientibus non datur. Sanguinis enim maſſa acribus, & orinoſis efferveſcens particulis circulando per ſolidas partes, irritat, eas pungit, criſpat, convellit, quæ ita conſtrictæ impedimento ſunt circulantibus fluidis, variaque producendo ſymptomata, ipſæ quoque veniunt in leſionis conſortium. Quamobrem in acutis, non ſolùm ad fluida corrigenda reſpiciendum eſt, verùm etiam ad ſolida, quorum vitium ab efferveſcentibus fluidis inductum, aliquando omnes ad ſe trahit indicationes, ut in delitiis, convulſionibus, & ariditatibus partium in acutis videre contingit: quæ lotionibus, fotubus, & anodinis remediis curari magis expoſcunt, quàm mille inutilibus per os aſſumptis. Semper enim in curatione morborum obſervandum eſt, an mutatum ſit ſolida inter & fluida æquilibrium, & ſi mutatum aut ſolidi magis, quàm fluidi, vel potiùs utriuſque vitio, ac defectu. Quod niſi rectè teneant, & examinent noſtri temporis Medici, qui curandis in morbis nullam ferè ſolidorum rationem habent, felices curationum eventus raro expectent.

Taceo hic demum abuſum non parvi momenti quamplurimum magni nominis Medicorum per Italiam, qui nulla ratione adhibita ſolidorum actionem in morbis inveſtigandis, quibus nos utpote majori reſiſtentia, robore, & elatere præditis, quàm fluida non ſunt, quorum progreſſivus motus ſolidis omninò debetur, magnam partem, occaſionemque producendis in morbis tribuimus, ad omnes promiſcuè laudant *ol. amygdal. dul. gelatinam C.C. lac, & ſerum lactis, & ol. cancr.* ac veluti in orbem eundo, hæc iterum, & denuò per ſingula morborum tum acutorum, tum chronicorum tempora, ad corrigendam, ut ajunt, ipſorum minus dulcem naturam propinant; quid autem per dulcedinem intelligant, ignorant. Dum interea relaxato nimium, & enervato ſolidorum tono imprudenti hoc laxantium, & præſertim olei per os uſu, ad longos, & incurabiles affectus Patientem diſponunt.

Ità nuper vidi nobilem Virum, ventriculi languore, febricula, & ictero flavo laborantem, copioſo *ol. amygd. dulc.* moderandi caloris gratia à Medico imperato

æato potu, proximum fuiſſe, ut incideret in hydropem; niſi loco hujus ſtatim ſubſtituiſſem infuſionem rhabarb. & aliquando decoctionem ex radic. helenii, & marrubii albi, quandoque decoctionem ex fragaria, chelidonio majore, & card. bened. quibus, utpotè appropriatis remediis, alvo, & urina libere ſolutis, convaluit.

Paulò longiores fuimus, quòd magnis referat ſcire, quis fibrarum ſtatus in morbis ſingulis fuerit, ut curatio rectè peragatur: laxus ne nimis: an intenſus: an fluidum ſui, vel ſolidi culpa hæreat alicubi: Et ſolidi, an laxati, vel contra criſpati, & contracti? quod à majore Medicorum parte non ſine ingenti ægrotorum damno ſpretum, vel neglectum, videmus, quodque niſi ad unguem teneatur. Circulatorum exemplo miſeros mortales curatione noſtra tumultuaria obruemus, ac opprimemus, ut in quarto Libro de fibra motrice, & morboſa, & in libro de morbis ſolidorum Medicos fusè monuimus.

Neque quis has fibrarum affectiones internis in partibus concipere melius, & indè curativas indicationes deducere poterit, niſi eas in externis perſpexerit prius & examinaverit. In externa cute rugas, ariditates, convulſiones, laxitates, criſpaturas, & in generis affectus, ab iiſque producta accidentia quotidie obſervavimus. Et quoniam eadem partium compage interna quoque viſcera conſtat, in illis etiam eadem prorſus mechanicè talia fieri poſſe credendum. Quod ſufficiet probare mechanicè productionis tumorum ex dolore dentium. In dolore dentis, quoniam vi doloris fibræ partium vicinarum prætermodum tenduntur, criſpantur, convelluntur, ſtatim mutatur æquilibrium inter fluidum circulans, & ſolidum propellens; fluidaque ad contactum criſpatarum fibrarum circulantia paulatim hærere incipiunt, quouſque congeſta humorum quantitate, quàm pars regere nequeat, in tumorem demùm attollatur. Ob eandem rationem in intenſo pedis, aut crurum dolore, inguinum glandulæ intumeſcunt, communicata iiſdem dolorifica criſpatura curſum fluidis cohibent. Et frequenter propè doloroſos tumores, alii vicinis in partibus ob eundem mechaniſmum excitantur. Quæ in externis partibus à criſpatura, variaque fibrarum affectione fieri videmus accidentia; eadem in internis quoque produci experimur, & non multum diverſa methodo curanda eſſe arbitramur. Ita poſt vehementes inteſtinorum: aut abdominis dolores, icteri, paralyſes, tumores, abſceſſuſque in viſceribus superveniunt; fluidorum curſu in affectis partibus ob communitatem dolorificam criſpaturam intercepto. Pariter ſi extremitas nervi, quæ vas ſanguineum magnum circumdat, aut in glandulam, vel aliam deſinit partem, convellatur, fluidorum impedita circulatione, in tumorem ſtatim elevatur pars, ut quotidiè contigit, ſi viſcerum internis convulſionibus (quas ægroti dolores internos vocant) animi paſſionibus, variiſque nervorum affectibus torqueantur Patientes.

Quod, ut clariùs intelligatur, narrabo breviter accidentia à criſpatura calculi renum producta, à quibus per analogiam ad alios morbos argumentandum. Duobus ab hinc annis Romæ nobilis Mulier 50. ann. ætat. derepente correpta fuit dolore renis ſiniſtri cum vomitu, & urinæ ſuppreſſione. Omnia ſigna calculi renum ab *Hipp. in coac.* deſcripta aderat: variis exhibitis remediis, nihil levabatur. Interea dolor renum creſcebat, urina prorſus ſuppreſſa; circa hypochondria ſentire ſe dicebat fortiſſimam ligaturam ſummopere doloroſam, perinde ac ſi funibus eſſet conſtricta: Reſpirabat veluti ſingultiendo: Convulſiones internæ frequentes; Tinnitus aurium in principio: Inappetentia maxima. Sapor oris peſſimus: Nulla, vel levis febricula: Circa ſeptimum omnia in deterius: Venter tumere cœpit. Ab umbilico ad coſtas mendoſas circa ſtomachum peſſimè habebat, canes ibi eſſe rodentes, & lacerantes aſſerebat: Nona die peſſimè in omnibus: Tumores pedum; Reſpiratio ſingultuoſa: Remediis variis nihil proficientibus: Sapor linguæ omninò ma-

lus: Inquieta, anxia ſedere magis, quàm decumbere cupiebat: Bis, terque geſtata curru per Urbem pejus habuit: Irritis balneis, & quibuslibet remediis, die morbi undecima obiit miſerrime: vehementiſſimis motibus convulſivis paulo ante mortem correpta, cum quibus periit ferè. Pulſus antè mortem parvi, & quædam veluti ſtrangulatoria criſpatura circa ſtomachum, & æſophagum. Secto cadavere, calculus magnitudine digiti pollicis incurvatus, & partim in pelvi, partim in principio ureteris exiſtens, in dextero rene inventus eſt; cum tamen dolor, quod fanè mirum, & obſervatione dignum eſt, ſiniſtrum dumtaxat renem moleſtaret. Reliquis in partibus nihil morboſum obſervavimus. Atque hæc eſt vera morbi hiſtoria & exitus, me ſcribente, dictante verò atque loquente natura. Hæc notare volui, ut inde diſcant Tyrones quanta, & quantum gravia producat accidentia, & mortem ipſam, ſola criſpatura renum à calculo facta, & ſingulis quibusque partibus communicata, & quanta ſit vis, reſiſtentia, atque poteſtas ſolidorum, dum externa vi criſpantur, ad fluidorum curſum intercipiendum, & inde ad varios producendos morbos à ſolidis dumtaxat vitiatis pendentes, ut in præſenti vidimus hiſtoria: Et ſicuti impoſſibile eſt curare exteriùs tumorem a doloroſa fibrarum contractione productum, niſi ea priùs per anodina, fomentationes, balneationeſque tollatur; ita quoque interiùs interceptos vi doloris fluidorum curſus, & inde natos tumores ſolvere antea non poterimus, niſi lenita primò per oleoſa, anodina, & humectantia intùs, extraque adhibita, vehementi fibrarum criſptura.

Neque ſolùm ab earum nimiam contractionem tumores naſcuntur, verùm etiam ob laxitatem excedentem, quæ tumores vulgò frigidos, & indolentes, fibræ, non fluidi culpa parere ſolet. Quorum tumorem curatio per ea inſtituitur remedia, quæ tonum, ſoliditatem, & amiſſum partis robur reſtituendo, humorum impeditum curſum promovent, facilemque reddunt, & expeditum: uti ſunt amara, aromatica, amaro-ſtringentia, & chalybeata, quibus Veteres in ſtrumarum & indolentum tumorum curatione, licet hanc mechanicè deſtituti, optimo cum eventu utebantur. Et nos quoque his temporibus eadem in chronicis viſcerum naturalium affectionibus, quas à laxato ſolidorum tono oriri putamus, non diſſimili ſucceſſu præſcribimus: chalybeata namque, præſertim purus chalybs in ſubtiliſſimum pollinem redactus, & ad VIII. vel plura grana datus (chalybs enim quo magis arte ſolvitur, eò infirmior redditur ſua virtus) præterquam quòd acidum imbibunt, laxitatem partium tollunt, in qua frequenter vis, & anima morbi reſidet in chronicis. Laxitas, ſive atonia partium efficit aliquando, ut tumores, doloreſque periodici oriantur diſtentis enim divulſisque longo morbo illarum fibris, ſolutaque ſolidorum compage, paulatim ibidem congeri, & hærere incipiunt ſucci; & quando in ingentem copiam creverunt, ut à parte recipi atque regi nequeant, ſub ſpecie dolorum, tumorumque ſtatutis periodis ægrotantem affligunt. Credendum itaque, bifariam tumores produci, vel vitio fluidi, cujus turbata craſis à craſſis, acidis, viſcidiſque, vel acribus, acutis, & ſalinis particulis in eo redundantibus, circulationi ineptum reddit, vel fibrarum ſuccorum curſum oſcillatione ſua pro moventium culpa, dum vel nimis intentæ, contractæque, vel laxæ contra indolentes, ac veluti paralyticæ evadunt. Quæ niſi ſedulò examinentur in morbis, ipſorum curationem nunquam recta cum ratione fieri poſſe putamus.

Sed ut quamplurimum affectionum, quas in fibris producunt humores peregrinis, morboſisque ſalibus pleni, me reddam certiorem, carnes variorum Animalium in diverſis liquoribus infundendo, effectus, & accidentia, quæ poſt infuſionem apparebant, ſedulò notavi, ac deſcripſi, atque in 4. lib. de fibra motrice, ac morborum curatione per regulas mechanices, ſingula ſuo ordine inſerui. Horum experimentorum,

torum, ut aliquod ſpecimen habeatur, tria dumtaxat, quæ ad rem noſtram faciunt ex longa illa ſerie excerpta, hìc proponere non verebor.

Sal commune in aceto coctum liquori ſtipticam qualitatem attulit, ſapore inter acidum, & amarum medio. Carnem hædi in hoc liquore infuſam ſenſibiles mutationes ſubiiſſe obſervavi. In externa ſuperficie parum erat rubicunda, interius alba. Fibrarum craſſities, & contractio erat multò major, quàm in ſtatu naturali, non ita tamen ſolidæ, craſſæque, ſicuti cum vitrioli infuſione ſucceſſit. Diſtincti apparebant fibrarum faſciculi, earumdemque ſeries magis circumſcriptæ, ut ſingulæ fere poſſent facile numerari.

Aqua communis cocta cum alumine crudo, lácteo colore tincta eſt. In hac maceravi 20. dierum ſpatio hædi carnem; & exiguam quantitatem aluminis crudi pulveris ſuperaddidi. Tunc eam ſedulo examinando deprehendi, naturalem colorem non amiſiſſe. Erat nimiùm flaccida, laxaque ea parte, quæ liquoris ſuperficiem reſpiciebat, ubi minor ſoluti aluminis quantitas aderat. Ibidem tingebatur quoque hinc indè colore minii non multum rutilantis. Et ibi etiam fibræ nimis craſſæ, magis albæ, & ſeorſim diſtinctæ conſpiciebantur. Contra verò fibræ fundo vaſis vicinæ, ubi major ſoluti aluminis copia, flaveſcebant, magis duræ, magiſque conjunctæ cernebantur.

Aqua communis cum vitrioli Rom. pulv. ebullita colorem flavum intenſum acquiſivit. In ea infudi per 20. dies fruſtulum carnis Agni, quibus elapſis per medium ſecui, pariſq; interna obſcuro colore, externa verò flavo ad rubrum tendente tingebatur. Carneæ fibræ ſummopere duræ evaſerunt, & magis, quàm in aliis aliorum liquorum carnibus obſervaveram: earum ſeries, ſive faſciculi facillimè ſeparabantur, & diſtincti adinvicem erant. Aliqualis fermentatio in hoc, & aluminoſo liquore in actu infuſionis, macerationiſque apparuit, quod factum non eſt cum liquore aceti ſalſo, ſive muriatico. Alumen tamen cæteris liquoribus affecit carnem majori labe, magiſque corrupit. Ex quibus deduci poteſt, quomodo ſalinæ particulæ in ſanguine redundantes ſolidas partes variè labefactent, & quarum varia conſtitutione chronicorum, acutorumque, morborum idea certior, atque clarior poterit deſumi. Sed his, quæ de fibra promiſimus, paulò longiùs deſcriptis, exponamus nunc breviter nonnulla experimenta, quæ circa Salivam, Bilem, & Sanguinem in Anatomico Theatro ſunt pertractata, & primò.

DISSERTATIO II.

DE EXPERIMENTIS

Circa Bilem, ejuſdemque natura, uſu, & morbis.

SEcunda die, poſtquam apertum fuit Theatrum Anatomicum, de ore, ventriculo, & inteſtinis differentes; plura, quæ ante meditati fuimus, de natura, uſu, & morbis ſalivæ diſputavimus, adjectis quoque nonnullis experimentis, quæ ad inveſtigandam ſolertiùs ipſius naturam, ejusdemque ſal eliciendum conferre videbantur. Hæc nunc tibi, quàm potero breviſſimè, curioſitati tuæ ſatisfacturæ deſcribam.

Salivam ob inſignes ſuas, ac penè innumerabiles virtutes, quas in nobis fundendo, ſolvendo, abſtergendo, ac celeriter penetrando producit, quæque paucis notæ, & à paucis quantùm debet, explicatæ ſunt, primarium chylificationis menſtruum ſæpè in Theatro pronunciavimus. Qui enim ingentem glandularum ſecernendæ ſalivæ dicatarum, conſiliarium nempè, mixillarium, parotidum, jugularium, tyroidæarum, buccalium, palatinarum, & eſophagæarum numerum, & maximam limphæ ſalivalis copiam ab eis in ventriculum ſingulis momentis exoneratam feriò conſiderat; multò nobilioribus uſibus, quàm ori humectando deſtinatum eſſe animadvertit. Sicuti igitur, dum in naturæ ſtatu eſt, quamplures optimos effectus in ſolvendis, digerendiſque humoribus parit, ut indè principem locum inter omnia corporis animati menſtrua meruerit: ita contra, dum ab eo morboſis imbuta particulis recedit, & origo morborum innumerabilium.

Quare ſæpè expertus ſum, eos qui proximi ſunt, ut in febrem, vel gravem viſcerum, & præcipuè naturalium affectum incidant, plures ante dies, nulla in parte evidentiùs, quàm in lingua futuræ affectionis ſigna percipere: in qua, loco naturalis ſaporis, amarum, viſcidum, acidum, aut ſalſum; præſertim circa horas matutinas, cum magna virium laſſitudine, & inappetentia obſervant; quibus paulatim accedunt alia ingruentis mali ſymptomata, donec tandem ipſe morbus erumpat. Certo indicio hujuſmodi affectuum cauſam, vel à vitiata pendere ſaliva, vel eam leſæ chylificationis, & inde nati morbi primum eſſe, ac præcipuum ſignum. Neque ſolum ſaporem, verum etiam colorem linguæ mutatum morborum initio cernimus: nam ex naturali rubro, in fuſcum, viſcidonigrum, flavum ſiccitate, & aſperitate mutatur, ut in libro *de Salivæ morbis* fusè diſſeruimus.

Ex halito pariter oris, ſpirantis odorem vitrioli, aluminis, cibi corrupti, vel aliorum hujuſmodi odorum male ferentium nares, ego frequentiſſimè in cognitionem venio peccantis lymphæ, & peccantis interni humorum apparatus, ſcorbutici meſſenterici, ſtomachici, &c. Et frequenter ex odore halitus oris ægrotantium aut ſanorum, vel curativas indicationes in morbis jam factis deſumo; vel futuros morbos eorumque eventus veluti ex alta ſpecula prævideo; conſiderato tamen univerſo corporis ſtatu, & cauſis quamplurimis in idem conſpirantibus.

His de cauſis ſummoperè mihi arridet opinio putantium, morbos epidemicos, & contagioſos, mediante ſaliva ab infecto aere conſpurcata, communicari: cui pariter

ter

ter experientia ſuffragatur. Nam in hujuſmodi affectibus ex contagione, ægrotantes ſtatim, atque primò conqueri incipiunt de nauſea, & ſapore linguæ mutato, & ad vomitum propenſione: primaque contagioſorum malorum ſymptomata circa ventriculum, & hypocondria per anxietates, vomitus, cardialgias, calores viſcerum, &c. manifeſtantur. Et quoniam eadem eſt tunica, quæ os, æſophagum, & ventriculum interna ex parte veſtit; præter ſalivam, illa etiam ſummoperè facit, ut magnus ſit conſenſus linguam inter & ventriculum; ipſorumque morbi, & morborum cauſæ facilè, & ad invicem mutentur. Quare illi, qui peſtilentium curationi inſerviunt, ſi velint eſſe à contagio immunes, procurent quantùm poſſunt, ut nunquam ſalivam degultiant, cum qua morboſi, ac peregrini ſales infecti aeris intimè mixti in ventriculo vires ſuas explicant, & morbum, niſi valida fuerit ægri natura, neceſſariò inducunt; & ut magis præſerventur a labe, detineant ore juniperum, fruſtulum citri, offam panis aceto ſambucino, calendulato, vel ſimili madefactam, & alia id genus ex claſſe acidorum vegetabilium, quæ acres & peregrinos aeris ſales retundunt, atque coercent.

Longum hìc eſſet recenſere velle innumeros affectus, qui à vitiata ſaliva producuntur, vel invadendi occaſionem ab eadem acquirunt: quorumque aliquos libenter deſcriberem, niſi tædium prolixa oratione me tibi certo allaturum crediderim. Liceat ſolummodò animadvertere morboſam ſalivam cum talis naturæ pancreatico, vel aliarum glandularum ſucco junctam, febres lymphaticas lentas cum acri calore circa veſpertinas horas ſe exacerbante producere: accedente iiſdem appetitu dejecto, capiti gravitate veluti ſoporoſa, ſapore linguæ depravato, matutino tempore cum ejuſdem viſciditate, ac dentium ſpurcitie, & quodam fætore oris, quæ certè præternaturalem ſalivæ cum ſanguine fermentationem ſignificant: malo creſcente, creſcunt etiam dicta ſymptomata, & hypochondriorum tenſiones, calores, laſſitudines totius, &c. Hujuſmodi febres (quæ hodie ob nimium gelidarum potionum abuſum, quibus innumerabiles abundant Officinæ, præ cæteris in Urbe regnant, & ex centum, & quadraginta Incolarum Urbis millibus, dupla ferè pars, dum ægrotat, hiſce febribus ægrotat) ſi malè tractentur à Medicis indebita methodo, nec correctioni lymphæ ſalivalis per ſaſſofraſſata, timum citratum, epithimum, radic. Helenii, corticem citri, limonum, malorum aurantiorum, ſal. armon. depuratum, &c. operam dantibus, facile tranſeunt in hecticas, in meſſentericas occultas, difficiles, & læthates, quod etiam ſubodoravit olim *Fernelius*. Et ſi nimio aquarum, juriſque potu, & imprudenti olei amygd. dulc. ſimiliumque laxantium abuſu, ſolidorum, fluidorumque compages, atque tonus magis relaxetur, prout hodie mos apud Noſtrates invaluit, de recuperanda ſalute ferè deſperandum; vel ſanè magna cum difficultate. Et mirum non ſit, ſi noſtris temporibus ob intemperantiam rerum gelidarum, & depravatam per aquas, olea, & jura carnium ſingulis in morbis præſcripta medendi methodum, majorem copiam hydropum pectoris, & abdominis, tumorum pedum, diuturnarum febrium cum palloribus vultus, cachexiarum, & morborum ventriculi, & hiſce ultimis ſex annis apoplexiarum, mortium repentinarum, & aſthmatum ſuffocàntium, quam unquam antea obſervemus. Intenſa enim, ac pene glacialis liquorum variè conditorum frigiditas, *la Sorbetta*, quos Aulicorum profuſa voluptas produxit, repentina torpedine membra ligat, humorum curſum retardat, & ad morbos difficillimos diſponit. Quoniam verò cæteris humoribus lympha ob tardiorem ſui motum, & conſiſtentiam gelatinæ ſimilem coagulationi prona magis eſt; dum ſemel concreſcit, difficillimè per medicamenta ſolvitur, & irritis quibuslibet auxiliis breve poſt tempus Patientem jugulat. Obſervavi in morbis ex limpha viſcida ægros ſibi videri bene ſe habere;

bere; torpidi tamen ſunt, & impotentes admodum, color faciei naturali ſimilis, nares non multum emungunt: parcè vel minimè ſpuunt, & quod ſpuunt viſcidum eſt adinſtar ichtiocollæ. Inappetentia moleſta. Urina varia, modò naturalis, modo aquæ ſimilis. Somnus gravis, alvus ſtiptica, febres lentæ cum pauco calore; nilque juvantibus remediis, cum his ſymptomatis paulatim tendunt ad mortem, ut nuper evenit Seni; qui habitabat propè Jeſuitarum Collegium ad radices Capitolii.

Sed ut reliqua ſileam quam fecerit magnus Medicinæ Parens linguæ, & ſalivæ obſervationem ad rectè dignoſcendum, & præſagiendum in morbis, videatur ipſe in aureis ſuis operibus, & præſertìm *De diebus judic. num.* 1. & 8. *De glandulis. In Aphoriſmis, Præſagiis, Coacis: De humoribus; De humidorum uſu, & reliquis.* Et ab eo diſcant elegantes & ſpeculativi noſtrorum temporum Medici, indicationes curativas in morbis non à cogitationibus fortuitis, & indigeſtis, nulla maturitate conſilii, nulla probatis experientia; ſed ab obſervationibus naturæ petere, cujus motus certi ſunt, conſtantes, & perpetui, iiſque fundata praxis medica impoſſibile mihi videtur, ut fallet, & à veritatis ſcopo aberret, ſicuti fuſe diſputavimus in duobus libris noſtræ praxeos 1696. Menſe Novembris publicæ luci hac in Urbe primo datis, doctorumque Virorum judicio probatis. Nunquam igitur ab ægro diſcedant Medici, niſi prius linguam inſpiciant, utpote quæ limphæ, ſanguiniſque ſtatum certiùs, quam alia ſigna nobis oſtendit. Bona lingua, ſemper bonum indicat, mala, ſemper ſuſpecta, ſemper timenda; multò magis ſi viſcida fuerit, arida, ſpurca, malique ſaporis; quæ ſingula vitiatam limphæ naturam denotant: cujus morbi occulti ſunt, longi, maligni, & curatu difficiles ob tardum hujuſce humoris motum, ejuſdemque difficilem diſſolutionem: quando ab acidis, & peregrinis ſalibus concreſcit, & coagulatur. Hinc notatu dignum eſt, quod ſæpe obſervavi, chronicos viſcerum naturalium affetus, quibuſcumque bonis ſignis aparentibus, quæ alioquin ſalutem ſpondere poſſent: nunquam ſanatos fuiſſe, niſi quando ſapor, color, & reliqua linguæ accidentia ad naturalem ſtatum reducebantur; quod ſedulo notent Tyrones in curatione morborum ventriculi, qui Medicorum patientiam magis, quàm alii moleſtant, & torquent.

Obſervavì quoque, quando morbi ſedes in lympha, lymphaticorum, & glandularum eſt, urinam fere naturalem eſſe cum debita coctione, & naturali ſedimento, non ita quando in ſanguine ſedes eſt. In iiſdem etiam ex lympha morbis color faciei vividus, & naturalis, ſomnus, motus, appetitus, & reliquæ id genus functiones ritè ſe habent; contra ſi ſanguis etiam affectus fuerit. Pariter gingivarum, & dentium inſpectione de ſalivæ, lymphæ, ſanguiniſque ſtatu certiores facilè reddimur. Gingivæ laxæ, tumidæ, oneroſæ, nimium rubicundæ, cum dentium viſciditate, & ſpurcitie, ſcorbuticam, vel alio modo affectam lympham, ſalivamque ſignificant. Ad corrigendam lymphæ acrimoniam, ejuſdemque ſcorbuticam diſſolutionem, nec non ad ſtomachum roborandum, & juvandam digeſtionem magno utor cum profectu potione calida, ex decoctione ligni Carabaccii, nuper ad nos ex Indiis delati; cujus utilem, & arcanam deſcriptionem pro humanitate ſua mihi nuper tradidit doctiſſimus eruditiſſimuſque *D. Godefridus Gaſpar Oſterchampius* Vienenſis Excellentiſſimi Principis Abb. de Lobcovitz magne ſpei Adoleſcentis, & avitæ virtutis æmuli, Noſtrique amiciſſimi Archiater. Carabaccium cariophillis ſimilem ſaporem habet, ſed valdè temperatum, ac planè graviſſimum, colorem verò illi Caphe vel cinamomi valdè affinem.

At redeuntes in viam, è qua divertimus, dum de præcipuis ſalivæ uſibus ſuperiùs differebamus, inutile futurum puto hìc multis probare velle, ſalivam liquorem eſſe abſtergentem, ſolventem, & mirè penetrantem, cum ipſius effectus apud vulgus notiſſimi ſint: viſcera mundificat;

ſu-

furunculos, omniſque generis tumores ſolvit, mercurium extinguit, maſſam farinaceam fermentat, aliaſque plures à docto ſatis & erudito Medico *Tachio* deſcriptas virtutes poſſidet: ut meritò dici poſſit humanæ naturæ ſapo, ob ſaponarias abſtergentes facultates, raras, occultas, arte vix parabiles, & paucis notas. Impoſſibile namque videtur conficere poſſe liquorem, qui, ſalivæ adinſtar, diverſi generis eſculenta peculiari artificio in ſuum primum ens, ac veluti florem totius mixti redigant, ut in ſanguinem poſtea mutari commodè valent. Comparari tamen aliqua ratione poteſt liquori Alchaeſt, qui, ſi Chymicis præſtanda fides eſt, corpora in minima & ſua prima entia reſolvit; vel aquæ forti, quæ ſicuti tota ferè ſpiritus nitri eſt, & per ipſum metalla omnia diſſolvit: ita ſaliva ob nitro-ſalinam, quam habet ſubſtantiam, variæ naturæ cibos incidendo, abſtergendo, & penetrando digerit, ac ſolvit.

Saliva enim à ſale nomen ſumpſit: quia ſalis magna copia abundat; ſuumque ſal chylo, & ſanguini, communicando, eo mediante fermentationes omnes vitales promovet, & excitat, vitamque ipſam conſervat, ac fovet.

Unde qualis ſaliva, talis chylus, talis etiam ſanguis. Stamina itaque vitæ longæ aut brevis in ipſo ſanguine ſunt. Sanæ, aut morboſæ in ventriculo, & ſaliva.

Neque ſal illud vulgaris eſt naturæ, ſed de Univerſali participat, & in ſe continet intenſam rubedinem, lucemque vitalem in ſanguinem mutandam, ac dirigendam. Quamobrem ſummoperè decipiuntur, qui ſalivam pro inutili excremento habentes, ferè continuò ſpuunt, & ita magno cum vitæ diſcrimine ventriculum hoc naturali, & maximè neceſſario ſapone privat, quo non ſolum ejuſdem ſordes mundantur, & diluuntur, verùm quam plurimæ ipſius plicæ blanda ſalivæ ſalſedine confirmantur, & in debito tono, ſive neceſſaria criſpatura, contractioneque continentur, limphæ gaſtricæ fermentatitiæ ſales acuuntur, & excitantur, aliique plures effectus optimi à deſcendente ſaliva producuntur. Ut non mirer, ſi tales homines ex abuſu ſpuendi, ſtomacho ſint debiles, languidi, inappetentia, & alvi ſiccitate laborent, imò etiam pallore vultus, & urinæ cruditate; quorum nonnulla vidi in Puella propè Subburram: in Presbytero juvene ad forum Piſcium: in alio ad Templum Pacis prope forum agonale: & in erudito viro in Vico Rotundæ, ſive Pantheon Agrippæ ex voluntario ptialiſmo in maraſmum ferè redacto. Hoc tamen intelligendum velim de ſaliva ſanorum, non autem ſi ſcorbutica, gallica, aut ſimili lue laboraverint ægrotantes: in quo caſu, quoniam ipſa ſaliva morboſa eſt, ſi frequenti ſputatione nimium eliciatur, ad ſalutem potiùs ipſorum erit, quam perniciem. Qui plura velit de ſaliva, donec nos noſtra demus, legat *Paracelſum*, *Ludovicum de Comitibus inter veros Adeptos maximum virum*, *Helmontium*, *Kabalam Chymicam*, *Baſilium Valentinum*, alioſque, apud quos invenies ſalivam liquorem eſſe de univerſali menſtruo participantem: ſive potiùs elici ex ſaliva menſtruum ferè univerſale, corpora in ſuum ens redigens; nec non ſal volatile, & fixum magnis uſibus ad rem chymicam deſtinatum; ſed longa dies meliora feret.

Cum igitur exiſtiment ſalivam liquorem eſſe ſolventem, cui par in natura rerum non invenitur, inſipidum, ut videtur, ſed mire penetrantem, ex nonnullis experimentis, quæ circa ipſam elapſis annis feci, pauca duntaxat hìc proponam, quæ præſenti confirmando argumento conferre arbitramur.

Saliva cum ſolutione Mercurii ſublimati, & Jovis mixta, ceruleum colorem ad album tendentem acquiſivit. Aqua fortis cum jejuni hominis ſaliva idem prorsùs effecit. Sal Cardi bened. abſynth. tamaric. & id genus lixiva ſalia ſubalbum ſalivæ ſedimentum in fundo vaſis deponunt, cui liquor ſupernatat limpidiſſimus.

Deſtillata ſaliva juvenis ſani, ac jejuni relinquit in fundo ſalino acidum ſedimen-

tum

tum in parva copia. Et liquor limpidus, qui ab ea deſtillando prodit, mercurio ſublimato, & aquæ forti adjunctus, nec fermentationem; nec ullam in colore mutationem ſubit.

Salivæ jejuni hominis, & ſani libras præmiſſa plurium dierum putrefatione deſtillari feci leni calore ad alembici ſummitatem liquor aſcendebat, quo caloris gradu aqua communis deſtillando non aſcendit. Peracta deſtillatione, remanſit in fundo ſal ſubalbum, paululum aere, & linguam feriens, quale hoc anno in publico Theatro deguſtarunt Auditores. Ex quibus aliiſque brevitatis gratia prætermiſſis experimentis, inducor, ut credam, ſalivam continere in ſe ſal nitro ſalinum univerſali ſali analogum ob eximias, aprorſus mirabiles ſuas vires, quas ſolvendo, fundendo, abſtergendo, & licet inſipida videantur, potenter penetrando in fermentatione, ciborum, purificatione chili, ejuſdemque in ſanguinem mutatione, coctioneque abſolvit, &c.

Quatuor ab hinc annis deſtillavi nivem, ex eaque magnam copiam ſalis nigri deſtillatione eduxi: nigrum hoc nivis ſal verum Nitri ſaporem habet, & parum differentem à ſapore ſalis è ſaliva deſtillati, & in Theatro anatomico anno Jubilæi 1700. demonſtrati. Sal pluviæ, & ſal grandinis deſtillando eliciti, nitri quoque ſaporem habent: major tamen copia è nive, quam è pluvia, & grandine extrahitur. Crediderim itaque ſalivam abundare ſale nitro: ſalino, univerſali ſali valde analogo, & maxima ſolvente virtute prædito; & qualis ſalivæ natura, & ſtatus erit in corpore, tales erunt aliorum liquidorum; nam ſaliva primarium chylificationis menſtruum eſt ex noſtra opinione. Et ſicuti ſaliva acida, amara, ſalſa, dulcis, alteriuſve ſaporis in ore manifeſtatur, tales quoque ſpiritus erunt in cerebro: tales humores in aliis filtris, ſi in iiſdem eadem cauſa uti in ſaliva regnaverit.

At modo nonnulla alia de Salivæ uſu, vi, efficacia, & conſideratione addemus, ne pagina hæc fruſtra teratur.

Hac ſaliva qui carent, vix poſſunt eibos deglutire, quod præter rationes experimentis ſatis compertum eſt. Cum enim cibos aquoſitate ſua diluit, & vias, quas tranſire debent, lubricas reddit pro faciliori deſcenſu alimentorum verſus ventriculum. Si autem vellemus ſalivam inſpicere hominis jejuni, & ſitientis, cum ventriculus vacuus eſt, tunc enim reperiemus eam fortiorem & penetrantiorem exſiſtere: è contrà verò hominis immediatè poſt paſtum ſine dubio minus efficacem ipſam inveniemus, quatenus tunc temporis os ſcatet multis particulis pinguibus, oleoſis, ramoſis, quæ particulas ſuas ſalinas involvunt; ut habeant ſeſe non aliter ac gladius vagina tectus, ac proinde neſciæ pungere, incidere, poros aperire, quales uſus ipſi ſalivæ omnes Antiqui, & Recentiores Sapientes Anatomici attribuerunt.

Sic cum homo ſitit, tunc parum aquæ ejus ſalivæ admixtum eſt ac proinde ſaliva exſiſtit fortior, quatenus ſalſior; ac magnam ineſſe ei vim penetrandi, ex effectis demonſtrari poterit. Saliva enim modo recenſita hominis jejuni humores diſcutit, ſi ea inungatur pars effecta; hoc autem fieri non poſſet, niſi ipſi ineſſet magna penetrandi vis, atque conſtaret particulis, quæ poros partium aperire valent, ut materia hærens in poris libere in auras poſſit abire per inſenſibilem tranſpirationem. Tales autem particulæ nullæ aliæ eſſe poterunt, quæ ſcindendo aut pungendo ſibi viam parant ad penetrandum, quàm ſalinæ. Imo quod magis eſt, experimur in multis, qui jejuni exſiſtentes, & ſalivam in lapidem coniicientes, quod relinquatur macula in lapide, quæ difficulter inde removetur, quod arguit eius magnam penetrandi vim, & quod poros lapidis ſubeat ſuis ſpiculis ſalinis.

Sic ab eventu, & effectis aperte probatum manet ſalivam non eſſe liquidum aliquod corpus, quod plane inefficax eſt, ſed ipſam neceſſariò debere conſtare ex illis particulis, quas modò recenſuimus, ita

ut

ut ſaliva non ſolum faciat ad faciliorem linguæ motionem, nec tantum ad deglutionem facilitandam; ſed ipſam habere alios in oeconomia noſtra uſus, præter quos notavimus, ſc. cibum maſticatum incidere, & attenuare, cum eoque delabi ad ventriculum, ibique partem fermenti conſtituere ad cibos in cremorem, & chylum concoquendos, parandoſque: Nempe Anatomicus hujus temporis expertiſſimus in ea eſt opinione, ut Salivam ſolam agnoſcat pro fermento ventriculi, eamque iſta omnia peragere. Sed hæc ſententia non parùm continet difficultatis.

DISSERTATIO III.

DE EXPERIMENTIS

Circa Bilem, ejuſdemque natura, uſu, & morbis.

Bilis humani corporis Balſamum, humorumque condimentum per analyſim chymicam examinata, quatuor principiis conſtare creditur. Sale fixo, & volatili, ſulphure, & phlegmate: quorum duo, ſal fixum, & ſulphur dominatur cæteris, ſuntque partes præcipuè, quæ ipſam componunt. Diſtilla bilem blando igne, prodibit ſtatim phlegma, remanente in fundo reſina denſa, & facilè inflammabili: aucto igne aſcendit ſal volatile acre in debita quantitate; quod in inferiori parte vaſis in formam offæ obſcuræ acerrimi ſaporis, odoriſque penetrantis, magnam copiam ſalis fixis, acris lixivi poſt ſe relinquit. Adſunt ergò in ea ſalis volatilis, & phlegmatis debita quantitas, magna ſalis fixi, & ſulphuris, ſive reſinæ denſæ, & inflammabilis.

Hæc bilis principia per experientiam quoque facile patent. Nam cum à Pictoribus pro terendis coloribus, & à mulierculis pro veſtium abſtergendis maculis uſurpetur; vim hanc ſolventem, & abſtergentem è ſale acri lixivo in ſaponariam indolem, ex mixtione cum ſulphurea reſina evecto pendere pro certo habendum: cujus ſalis particulæ ſub olei, ſeu ſulphuris tegmine in bile deliteſcentes ex facili illius cum aqua commixtione clarè quoque manifeſtantur. Oleoſa enim corpora conſortium aquæ non patiuntur, niſi ſalinarum partium interveniente concurſu, & unione, ut in præfata bilis cum aqua ſolutione faciliimè apparet.

Magnam quoque partem alchali acris lixivi in ea eſſe ex ipſius cum acidis fermentatione deducitur. Cum acidis, & præſertim mineralium effervescit paululum, & nimium in colore mutatur. Mixto ſpiritu vitrioli, citri, ſulphuris, ebullit parum, & plus, vel minus virideſcit, depoſito acri ſedimento in fundo cum remiſſione ſuæ amaritiei. Contrà verò alchalia volatilia magis tenuem magiſque claram eam reddunt cum incremento coloris citrini. Et quando bilis colorem mutat in excrementis, ſignum in ea redundare acidum. Intenſe viridis intenſam aciditatem ſignificat, quia viriditatis, ſi ſtatim initio morborum appareat cum nimio fœtore, morborum fore diuturnum, vel lethalem experientia didici in ægro nobili prope Forum Fontis Trevii ad radices Quirinalis. In puero ægrotante ad Forum Hiſpanicum

in extremitate Collis Pincii. In Vetula prope Ædes Medicæas in Campo Martio, & prope alias Medicæas Ædes non longè ab Archilyceo Romano in Foro Agonali. Non ita, ſi appareat in pueris lactentibus, quorum færoces ob acidam lactis corruptionem facilè viridescunt, nec gravia mala præſagiunt, ut ſucceſſit lactenti puero non procul à Ponte Molis Hadriani, ubi nunc Caſtrum S. Angeli. In alio circa Montem Citatorium, quo loci Curia Romæ decus quinque ab hinc annis ſupra ædes Ludoviſias cœptas olim, ſed non abſolutas erecta eſt. Et in duobus aliis ad latus Noſocomii Scultorum in Foro Columnæ Antoninæ non longè à Soloni ædificio, in quo mercium vectigalia ſolvuntur, quatuor jam elapſis annis ſupra rudera columnarum porticus Antonini extructo.

Bilis conſideratis ſuis partibus, ejuſdemque origine, progreſſu, & ingreſſu in inteſtina, videtur eſſe facta in gratiam chyli; adeo ut, ſi chylus per inteſtina non deſcenderet, nullus bilis in iiſdem uſus eſſet, & nulla ibidem mora, ac curſus. Quare fit, ut quando in ea indebito tempore, & magna copia proficit, non concurrente tunc ſuo reagente, chylo ſcilicet crudo, impuro, & ſubacido, variè lædat ventriculum, & inteſtina, falſos exhalando vapores, qui nauſeam, ſpuitionem, vertiginem, præcordiorum anxietatem, varioſque capitis, & ſtomachi morbos producunt. quod etiam aliquo modo experimur, cum prandendi, aut cœnandi conſuetum tempus ob aliquantulum cauſam prætererit.

Chylus ex alimentis & vi ſalivæ, & fermenti gaſtrici elicitus, dum per Pylorum in duodeni cavitatem deſcendit, ſubacidus, crudus veluti caſeoſus, & impuris abundans partibus obſervatur. Et ſi ita crudus in ſanguinem deferretur, fluidorum compagem, puritatemque variè lædendo, perpetua incommoda œconomiæ corporis animati minaretur. Quod ne contingat, bilis liquorem ſummus Opifex conflavit, quæ per modum conditura vi ſua balſami. ea perficiat chylum, & in puriſſimum rorem commutet. Bilis enim, quoniam particulis ſalinis, ſulphureis, lixivio acribus, & volatilibus conſtat, cum chylo ſubacido, ac fere caſeoſo (major nam. pars fermentantium corporum, præſertim vegetabilium, crudum veluti acorem exhalat) acidoque pancreatis ſucco ſtatim efferveſcit, miſcetur ad minima, & efferveſcendo totum ſal acidum chyli retundit, cum eoque intimè conjuncta in alchali volatile naturæ amicum traſmutat. Eodem tempore bilis particulæ, veluti totidem parvi cunei, viſcidiores chylo partes ſcindunt, divellunt, & hinc indè ſegregando, magis fluidas reddunt; ut præcipitatis hac ratione fœculentis ſuis partibus ad inferiora, purus ipſe, ac veluti flos, & eſſentia ciborum per lacteas in regium ſanguinis flumen propellantur. Hinc, quando bilis vel deficit, vel morbi cauſa fluxus ejus in inteſtina impeditur, ne chylus fraudetur hoc balſamo, ſoleo ſtatim ante prandium maſticationem rhabarbari præſcribere, qui paulò ante cibum deſcendens, bilis vicem gerat in eodem ſolvendo, ac depurando, quod animadvertant cum fructu Tyrones, ut nos præter alios vidimus in mercatore ad Forum Judeorum ex parte Pontis Ceſtii, & Inſulæ Tyberinæ S. Bartholomæi, ubi antiquitus celebre templum erat Æſculapio dicatum. In puero prope porticum Octaviæ, ubi nunc S. Maria in Porticu. Et in Presbytero erudito ad Thermas Olimpiades ſupra quarum rudera Domus eſt hodie Monialium S. Laurentii in Paniſperna.

Si numerare hìc vellem ingentem morborum ſeriem, qui à depravata chyli in duodeno purificatione pendent; nunquam profectò dicendi finem facerem: nam præter chronicos affectos, qui penè omnes ab hoc fonte, & à morboſa primarum viarum acido oriuntur, innumeri viſcerum naturalium acuti morbi cum lumborum, & hypocondriorum pravis accidentibus; uti, & omnes ferè cutis; & quamplures aliarum partium affectiones, quas obſtructiones vocant Medici, principium indè ſuum

ſuum cognoſcunt. Pauca dumtaxat notare ſufficiat, quæ à morboſa bile, læſaque cum chylo fermentatione producta ſæpè vidimus.

Experientia didici; pueros febricula cum macie, ſiti, inappetentia, pallore vultus, tenſione, caloreque hypocondriorum, & alvo non lubrica, nunc adſtricta laborantes; uſu remediorum, quæ ſtomachica dicunt, aromatica, & deobſtruentia pejus habuiſſe; præfatiſque ſymptomatis acceſſiſſe ſudores nocturnos, majorem maciem, & magis acrem febr's calorem; ac ferè proximos fuiſſe, ut maraſmo corripiantur. Purgantia Medici præſcribere non audebant, ne per ea, ut ipſi putant, ventriculi calor digerens, & facultas coquens debiliores redditi, novis humoribus cumulandis occaſionem aliquam præbeant. Ipſe tamen perpenſa ſedulo natura bilis, ejuſdemque commixtione cum chylo, nec non ſupradictis examinantis ſumptomatis, cogitare cœpi, an forſan illorum, febriſque cauſa, non tantùm ſit ſuppoſita ventriculi debilitas, quantùm amurcoſa bilis, acris, viſcida, & circa jecur, viciaſque partes coacta, & in motu impedita, que longa ibidem mora acrior reddita, & cum putri cachochymia ebulliens falſos vapores exhalando accidentia circa ventriculum primò, & ſenſim affuſa ſanguini febrem cum ſociis ſymptomatis producat: atque adeo loco ſtomachicorum, & deobſtruentium, danda potius eſſe remedia bilem diluendo temperantia, & per alvum ſubducentia, habita quoque ratione ſolidorum ab ejuſque ebullientibus nimium criſpatorum, & ita fluidorum curſum inducta tenſione intercipientium. Cui indicationi, ut ſatisfacerem Tyronibus nonnullis ſolebant hanc ſequentem potionem præſcribere.

℞. *radic. gramin.,*
fragariæ,
cuſcutæ,
agrimon.,
trifol., &
acetoſæ ſeu fol. allelaja, an. q. v. f. decoct. cujus in unc. VI. diſſolv.
infuſ. rhabarb. unc. ſem., &
ſyr. roſ. ſolut., vel
caſſ. q. ſ. m. potio alternis diebus, ægrote propinanda.

Hoc remedio ingens copia fœtidæ, & cretaceæ materiei profluebat cum febris, & accidentium ferè ſubitanea remiſſione. Cui hæc potio ob ingratum ſaporem, aliamve cauſam, quam fingere ſi i ſolent pueruli, non placet, ſubſtitui poterit alia ex decoctione Senæ, Tartari, & Epithimi cum flor. cordial. vel ſerum lactis tamarindatum, & rhabarb. vel ſimilis, quibus ſubducta amurcoſa, & cretacea bile cum putri cachochymia, breve poſt tempus convaleſcebat. Ad quorum faciliorem evacuationem decoctionibus emollientibus, & temperantibus, vel lacte, fovebantur mane tepidè jecur, & viſcera; ut laxatis fibris, longa bilis irritatione criſpatis, noxiorum humorum fluxus promptior reddatur. Sæpè enim perperam intus dantur remedia, niſi habita ſolidorum ratione, per externa quoque obviam eamus, &c.

Cum de potionibus vegetabilium ſermo ſit, hic obiter notandum remedia ex vegetabilibus parata cæteris omnibus in Urbis Incolis antecellere; & præſtare magis, quam ſecreta mineralium è chimiæ furnis petita; quæ ſive climatis natura, ſive peculiaris Incolarum Urbis temperies ea reſpuat, nunquam, aut rarò ſuccedunt ex voto. Quod etiam ſæpè ſe expertum teſtatur Vir doctiſſimus, amiciſſimuſque *Joan. Bapt. Triomphettus* Botanices in Rom. Archylic. Profeſſor, & Botanicor. ætate noſtra facilè Princeps, cujus indefeſſa diligentia Archilyceum noſtrum gloriatur ſe habere hortum Medicum, cui par in tota Europa vix invenitur, nam ſupra ſex plantarum millia in eo aluntur, & vegetant, quarum pars major exoticæ ſunt ex Indiis, Africa, Europa, & Oriente ad nos magna cum impenſa delatæ. Nec ſolùm in acutis, verùm etiam in chronicis morbis remedia ex vegetabilium genere hic ſummopere conferunt. Ità nuper Virum 40. ann. ætat. hydrope pectoris cum ingenti pedum, femorum, faciei, & ma-

nuum tumore, maxima ſpirandi difficultate, febre, vigiliis, &c. laborantem, adhibitis fruſtrà innumeris è claſſe mineralium remediis, per annum circiter, & à Medicis Urbis deſperatum, ſola decoctione nonnullarum plantarum, & peculari præparatione oximellis ſcillitici, educto per urinas copioſo ſero, menſis ſpatio perfecte ſanavimus cum ſolertiſſimo, doctiſſimoque Practico *Matthæo Palillio* Viro optimis moribus prædito, & ob id mihi amiciſſimo, conjunctiſſimoque. Ægrotus hic religioſus Presbyter eſt, Sacriſta Virginum Veſtalium S. Ceciliæ ad Ripam Tyberis, ubi ſex ab hinc annis novum Telonium conſtructum eſt, ſive Ædificium, quo merces per Tyberim advectæ vectigalia Principi perſolvunt.

Quæ ſuperiùs de lenta puerorum febricula diximus, breviter quoque animadvertenda ſunt in curatione icteri, cujus cauſam putant eſſe interceptum bilis curſum, vel impeditam ejus in jecore ſecretionem. Alia namque methodo uti debemus in curatione icteri à bile viſcida: amurcoſa, & inerti circa jecur impacta, alia vero ab eadem, dum copia peccat, & acrimonia, in primo caſu tartarea, quibus concretio bilis ſolvitur, & amiſſa reſtituitur fluiditas, maxime utilia deprehendi.

℞. tartar. Bonon. unc. ſem.
aq. tetucii unc. VI.
bulliant ad tertias, tunc adde
ſyrup. flor. perſic. unc. IV. m. f. p.

Et poſt duas horas more Urbis Medicorum conſueto, per intervalla ſuperbibe totum œnophorum aq. tetucianæ; dummodò non adſit febris, in quo caſu, loco illius ſumi poterit aqua quævis diuretica, vel mineralis, ſed temperata, nec ſale com. abundans, ut tetuciana. Diluta plurium dierum ſpatio hiſce remediis, & educta bile, ad roborandum tonum partium, quæ longa humoris inter fibrarum ſpatia ſtagnatione, relaxari ſolent, & morbos redeundi occaſionem præbent: nec non ad reliquias bilis corrigendas, detur ſingulo mane tinctura martis tartarea ad dragm. I. juxta deſcriptionem *Lemeri* in jure cum cichoreo, agrimonia, abſinth. pontici, &c. ebullitis. Vel potio aquæ chalibeatæ Pontis Jani in valle Spoletina. At in Ictero à copia bilis, tenuitate, & acrimonia, orto utendum diureticis, diluentibus, nitratis, & ſimilibus, quæ illam temperare, ejuſdemque impeditum curſum ſolvere valent, prout vidimus in icterico, juxta plateam Paſquini, qua tendimus ad Cancellariam Apoſtolicam, cui, loco ſanguinis è naribus, & è cucurbitulis ſcarificatis aqua flava ſolummodo prodibat. In alio propè Theatrum Pompei Magni, ubi nunc Campus Floræ. Et in ſexagenario habitante circa ædes Theatri Marcelli Nepotis Auguſti, ſupra cujus ruinas nunc eſt magna Domus Sabellorum, &c. In omnibus autem icteris, etiam illis, qui vitio dumtaxat ſolidi oriuntur, criſpatura nempè, irritationeque ductuum biliferorum à doloribus ventris frequenter producta, ſupponendum ſemper, vel bilis ſecretionem læſam in hepate adeſſe, vel ibidem curſum ejus impeditum. Quare ſæpe contingit, ut ſi diuturni fuerint, ex indebita bilis mora in ſuis locis, calculi veſicæ felleæ naſcantur, quandoque vero hujuſmodi calculi icteros longos, & incurabiles gignunt: ſanari enim ſolent, ſed paulo poſt recidivant, quare cum icteros videris pertinaces vel ſanatos, ſed recidivantes, pro certo habeas, eos à calculo veſicæ felleæ progigni, ac proinde incurabiles prædicito, quod Cadaverum ſectiones docebunt. Quod etiam confirmare poſſum obſervatione, quam in doctiſſimo Præſule menſe Januarii proxime elapſi 1701. feci. Hic per annos aliquot ante mortem facie nonnihil pallido-citrinus erat, potiſſimum in albo oculorum. Anno circiter ante obitum, dolorem vehementiſſimum, ac fere continuum, nulliſque cedentem remediis in brachio dextero, quod elevare, aut circumferre vix poterat, paſſus eſt. Pruritus frequens per totam cutim. De repente correptus fuit ſemel dolore in dextera lumborum regione, qui fuit ita crudelis, & atrox, ut omnino patientiam humanam

nam ſuperabat, debite tamen a me præſcriptis remediis ceſſit. Sobrie vivebat Patiens licet pinguis eſſet; Statura eidem mediocris, & quoad reliquum corpus bene diſpoſitus. Curis publicis, & Juris utriuſque ſtudio quaſi continuo, nimium opprimebatur, hiſque de cauſis nimium ſibi de ſalute detrahebat. Quare die 18. Januarii 1701. prima noctis hora apoplexia derepente correptus, ipſo momento interiit.

Aperto cadavere inveni duram matrem ſtrictè ſatis cranio ex omni parte adhærentem. Sanguis in maxima copia ruptis cerebri vaſis intra ventriculos, & univerſa cranii cavitate fluitabat ſatis niger, & grumefactioni proximus, penetratiſque ſuturis pericranium quoque inundavit, quod rubicundum obſervavimus. Ingens pinguedinis moles in regione naturali, & omento. In veſica fellis duo erant calculi, alter magnitudine ovi columbini, alter vero paulo minor; ambo tamen duri, nigri, & ſcintillas veluti emittentes, quaſi eſſent congeries nigri ſalis cryſtallizati. Pauca bilis, eaque nigra adinſtar picis in veſica fellis. Color oculorum, & faciei continuo citrinus. Dolores brachii dexteræ lumborum regionis ſupra deſcripti: pruritus per cutim, ipſa denique apoplexia originem fortaſſe debent latentibus in fellea veſica calculis. Cur enim dexteras corporis partes ſemper occuparunt dolores, numquam ſiniſtras? & cur brachii dolores ita perennes, niſi à latentibus in dextro hypocondrio calculis vicinas partes irritantibus, & dolorificas criſpaturas ad partes è directo poſitas producentibus? Nam & in dolore renum à calculo, ſtupor cruris, & elevatio teſticuli è directo obſervatur.

Sectis Cadaveribus, calculorum concretiones pluribus in locis obſervavimus; frequentiſſime tamen in viſica fellea, & urinaria. In veſica fellis facilius, & levi quaque de cauſa coguntur: nam cum analyſi chymica conſtet, duo eſſe, quæ calculum componunt, principia, ſal acre muriaticum ſanguinis, & acido-viſcidam mucaginem primæ digeſtionis vitio factam: certe bilis, quoniam dicto ſale ſummopere abundat, ſi ob cachochymiam acido-viſcida mucago eidem addatur, brevi concreſcent in calculum: ea ratione, qua quis ex intemperantia vini, & lactis diu, ſimulque ingurgitatis, brevi tophos, calculoſque patietur. Ex quibus reddi poteſt ratio, cur exiſtentibus calculis in veſica fellea, geminent quoque in urinaria, & contra. Cur Icterici calculoſi ſint, & calculo obnoxii, ictero facile afficiantur. Et qui ſemel calculoſus eſt, niſi fuerit in ſex rebus non naturalibus temperatiſſimus, nec ſanguinem per debita remedia, potiſſimum per aquas minerales acidulas, & chalybeatas præſertim Anticulenſes, & Fontis Jani poleſtinas, quibus hodie utimur, optime repurgaverit, novos expectet calculos, qui ſi fuerint in veſica, ſigna ipſorum difficilia ſunt, ac obſcura, & vix humana mente inveſtigabilia, ut mirum non ſit, ſi Medicos deriſioni, obnoxios frequenter reddant, quod obiter moneo, ut cauti ſint Medici in pronunciando veſicæ calculos, quia ſigna illorum etiam experiſſimos fallunt.

Porrò qui veſicæ calculo laborant, pallidi ſunt, languidi, laſſi, ac veluti impotentes ad motum cum affectibus capitis quaſi vertiginoſis, ejuſdemque debilitatio. Idque duplici, ut credimus, de cauſa. Primo quia ob vehementiſſimum dolorem centrum gravitatis fluidorum pene omnium inclinat ad inferas partes circa veſicam, in quibus ſtimulus potens, vis, & criſpatura ſolidorum ſummopere vigent, qua ratione ſuperiores partes corporis humorum debito, & æquilibrato curſu deſtitutæ pallent, & albent, & ob id etiam univerſalis languor artus corripit, caputque vertigine, ac debilitate vexatur. Secundo, cum bilis ethærogeneis, impuriſque particulis abundet, inepta evadit, ut chylum ſolvat, diluat, ſanguificationis rudimenta eidem impertiatur, quamobrem ex crudo, indigeſtoque chylo talis quoque ſanguis, indeque albedo, & pallor. Ideò ſæpè calculoſis icteri veniunt; & circa

ca finem intermittentium ob ſuccorum debilitatem ab antecedenti ſebre productam iidem quoque regnant, ſicuti videre contingit in puella prope circum Flaminium, ubi nunc Templum S. Catharinæ Reſtionum, & Domus Mathæjorum, quæ poſt longam intermittentem 24. Decembris 1699. (qua die Emanuel Cardinalis Buglionus pro Innocentio XII. Pontifice graviter tunc ægrotante, & pro Cardinali Cybo Decano fere nonagenario Portam Sanctam Vaticanam aperuit, cujus apertionis à Cardinale quopiam factæ nullum ante extabat exemplum) moleſto correpta ictero, non ante liberata eſt, quam proxime Kalendas Martias ann. Jubilæi magni 1700.

Sed ut redeamus ad bilis uſum, miſcetur quoque cum chylo, ut primam eidem pro ſanguificatione diſpoſitionem beneficio olei, ſeu ſulphuris ſui tingentis communicet: quod in ſe rubini inſtar nitet, in bile verò infra rubicundæ auri tincturæ ſub flavo cortice reconditæ flaveſcit. Cœpta, hæc in chylo pro ſanguificatione tinctura inviſibilis in eo eſt, cum retundetur, ac veluti obvolvatur ab acido gaſtrico, & pancreatio in eodem adhuc latentibus; ſed per repetitas ſanguinis circulationes aciditate retuſa, & abſorpta, rubineus chyli color ſub acidi tegmine latens in ſanguine tandem manifeſtatur. Docet enim chymia liquores ſanguinis rubicundiores, affuſis acidis, lacteſcere, & albos evadere, qua ratione nil mirum, ſi ob inertiam, vel defectum bilis, cum prima ſanguificationis principia acquirere nequeat in inteſtinis chylus ineptus, omninò evadat, ut in ſanguinem mutetur.

Denique bilis à quacumque putrefactione chylum præſervat, quod enim in condiendis cadaveribus eſt aloe, id in arcenda chyli, humorumque corruptione bilis eſt. Cum enim eliciatur ille ex cibis diverſæ naturæ animalium, vegetabilium, &c. facile putreſcentium, niſi cum eo miſceretur bilis, quæ acri ſua vi, lixiva, reſino-ſulphurea putridum omnem acorem extinguit, & naſcentes morboſas fermentationes coercet; ob longam, aut indebitam in inteſtinis moram, non ſolum promptè corrumperetur, ſed corruptis ferax principiis ſanguineæ maſſæ affuſus morbos innumerabiles quotidie produceret. Ita obſtructa bilis via in inteſtina, ſtatim in his vermes pullulant in puerili ætate; nam nihil magis inimicum eſt vermibus, quam amarum; quod, ſolo abſinthio in formam cataplaſmatis umbilico, vel ubi dolorem in ventre ſentiunt pueri, appoſito, verum expertus ſum in puero prope Mauſolæum Auguſti, ubi Templum eſt hodie S. Rochi, & in alio ad Collem Hortulorum, ſive Pincium circa Hortos Saluſtii, qui magnam inde verminum copiam excreverunt. Idem vidi in muliere ægrotante juxta Circum Floræ Ruſticæ. Vocant hodie Plateam Grimanam, cujus verminum hiſtoriam deſcripſi hoc anno in Epiſtola de lumbricis latis ad D. *Andry* Medicum Pariſienſem datam, quam cum Libro ſuo de lumbricis edidit Pariſiis 1700.

Nec ſolum vermes ob bilis inertiam, aut defectum, verum etiam ex inde nata chyli putrilagine, ejuſdemque circa Jecur, & Meſſenterium una cum bile congeſtione, fermentationeque graves, & acutæ febres oriuntur cum magno ſtercorum fœtore, capitiſque affectibus, levi delirio, & lethargia; quæ capitis accidentia cum pravo excrementorum odore cum in principio febrium, & aliquando ſi male tractentur etiam circa finem obſervo, ſtatim ſuſpicor chyli, biliſque acidam, fracidamque in primis viis putrilaginem, à qua tetri vapores ſiſtemati nervorum, & capiti communicati, præfata cum febre ſymptomata produnt, certiorque de his factus, ſtatim præſcribo purgans *ex decoct. tartar. caſſiæ cum fiſtula, & epithimi, &c. cum ſolutione ſyr. roſ. ſolutivi, &c.* cujus uſu evacuata ingenti copia fœtidorum ſtercorum, delirium, febris, & ſingula pene accidentia vel remittunt, vel ſi morbus diu protractus fuerit omninò ceſſant, prout obſervarunt nuper mecum Auditores mei in erudito Viro ad Ædes veteres

Tom-

Pomponii Attici, & Balnei Agrippinæ, vocant nunc Vicum Serpentum, & S. Vitalis. Et quatuor ab hinc menſibus in homine 50. ann. ægrotante ad manſiones Veteres Militum Albanorum à Tullo Victorum, quo loci ſunt hodie Templum, & Collegium S. Mariæ de Vallicella PP. Oratorii S. Philippi Nerii, & aliis pluribus, quos ſilemus. Ut autem præfati effectus bilis clarius intelligantur, accedamus ad experimenta.

EXPERIMENTA.

I. Non eſt hic animus experimenta deſcribere Idibus Martiis circa bilem humanam, caninam, & hædinam in Theatro facta, quorum effectus cum de die in diem, mente rebus aliis intenta, notari commode non potuerunt, manca illa eſſent, & imperfecta. Sed ea, quæ de bile vervecina magna cum diligentia Domi peregi. Bilem itaque vervecinam in varios cyathos 13. Kalendas Aprilis mane auſtrino tempore diviſi. Ingratus ac veluti urinoſo fracidus illius odor feriebat caput cum levi dolore, & irritatione in gutture. Color bilis clarus, & colori tabaci ſimilis. Digiti qui bilem tractabant nitidi, ac terſi cum corrugata cuticula evaſerunt, ut fieri ſolet cum eos ſapone abluimus.

Cum ſpiritu vini rectificato mixta bilis, in actu mixtionis nulla fermentatio. Poſt 24. horas idem color fuſcus. In claro liquido fuſco natabant confuſe alba filula, & in fundo ſedimentum farinaceum, ac fere aucta amarities. Tertio die eadem. Addita aqua communi fuſcus color clarior fiebat. Die 12. odor gratus, liquor clarus, color fuſcus, in fundo ſedimentum.

II. Oleum tartari effuſum bili nil attulit novi in mixtione. Elapſis 24. horis color ad fuſcum obſcurum tendebat liquor omnino limpidus, & clarus. In fundo ſedimentum paucum album. Odor veluti ovorum nimis toſtorum. Eadem, imo intenſior, amarities. Tertia die eadem, addita aqua com. nil novi. Die 12. odor veluti calcis, paucum in fundo ſedimentum, liquor ſupernatans clarus, color leviter viridis.

III. Sal abſinth. pulver. aſperſum bili nullam in principio mutationem produxit. Poſt 24. horas ſal nullo modo diſſolutum jacebat in fundo, reliquus liquor aliquantulum clarus. Color colori tabaci obſcuro ſimilis. Idem bilis odor urinoſus fracidus, eadem amarities, ſed paulo poſt acrior, & nimium aucta, parum guſtata à me ſtatim vehementem præ amaritie movebat vomitum. Adjecta aqua com. color mutatur in flavo obſcurum. Die tertio poſt aquam affuſam fœtor aliquis. Idem color. In fundo vaſis ſal non adhuc ſolutum, & uſque ad 15. diem eadem phænomena cum ſale in fundo.

IV. Alumen crudum pulv. in actu mixtionis nihil attulit notatu dignum. Secunda die maxima turbatio in liquore. Color liquoris obſcurus, in ſuperficie verò clara viriditatis. In fundo viſcida, denſa, ac cinerea oſſa reſidebat. Odor qualem ſaliti piſces ſpirant. Amarities remiſſa. Tertia die eadem in omnibus. Mixta aquæ com. ſtatim butiraceum colorem acquiſivit. Die 12. liquor clarus. Idem odor. In fundo ſedimentum fuſcum.

V. Cum aqua cinnamomi poſt 24. horas in fundo ſedimentum albo cinereum. Liquor ſupernatans clarus, coloris fuſci, ſed non multum obſcuri. Odor erat aq. cinnamomi, quæ urinoſo acidum vervecinæ bilis odorem ſuperaverat. Amarities grata guſtui, nec adeo acuta, ſicuti cum ſale abſinth. obſervavi. Tertia die eadem in omnibus. Affuſa aq. com. nulla coloris mutatio. Odor tamen gratiſſimus. Die 12. turbatio, & malus odor.

VI. Tinctura Cantharidum ſuper cineres calidos aqua ſimplici elicita, & illi mixta, in mixtionis principio nullum fa-

biit

biit mutationem. Secunda die in fundo paucam ſedimenti tenuis farinacei copia depoſuit. Liquor ſupernatans clarus erat, coloris tabaci. Odor ingratus, qualem ebuli folia contrita exhalant. Amarities non multum ingrata. Tertio die eadem. Poſt additam aq. com. nil novi. Die 12. turbatio in omnibus, color veluti rubicundo fæculentiùs cum inſuavi odore.

VII. Cum ſpiritu ſalis acidi vulgaris ſtatim fermentatio, & mutatio coloris in obſcuro flavum. Secunda die color intenſe viridis, & in fundo veluti farina craſſa alba. Odor ingratus, qualem ſaliti piſces præſeferunt. Ingrata amarities, quæ parum guſtata veluti vomitum ciebat. Tertia die eadem in ſingulis. Mixta aqua com. clarior liquor ad album tendebat. Die 15. idem odor, ſed paulo remiſſus. In fundo viride ſedimentum, liquor ſupernatans clarus, & viridis.

VIII. Spiritus cornu cervi bili junctus ſtatim mutavit colorem in flavum eleganter clarum, licet aliquantum obſcurum. Nullum in fundo ſedimentum. Odor ſpiritus, bilis odorem conſervabat. Amarities grata, ſicuti pene cum aq. cinnamomi apparuit. Tertia die idem bilis color, claritas, & odor uſque ad octavum, tunc affuſa aq. com. omnia clariora fiebant. Die 25. poſtquam nempe aquam addidimus, turbatio, confuſio, color vitellinus, & odor ingratus.

IX. Cum ſpir. ſal. armon. poſt 18. horas color elegantiſſimus adinſtar rubini undique clarus. Odor ſalis armon. bilem odore ſuperabat; Sapor cum grata amaritie, ut factum eſt cum aqua cinam. & ſpir. Cornu C. Tertio die eadem. Color magis obſcurus, & hæc uſque ad decimum diem, quo tempore ex mixtione aq. ſimpl. acquiſivit colorem vini albi clarum, & elegantem. Poſt hæc ob aquam ſuperadditam turbatio, confuſio, & odor inſuavis.

X. Cum ſpiritu nitri ſtatim mutatio coloris in vitellinum cum levi fermentatione. Secunda die color intenſe viridis, & magis quàm cum ſpir. vitrioli. Odor ingratus, acidus. In fundo oſſa alba craſſa. Liquor ſuperior viridis, & aliquantum clarus, limpiduſque: ſapor acido amarus. Tertio die eadem in ſingulis, Aqua com. ſuperaddita, intenſa viriditas remittebat. Die 12. ſedimentum copioſum, cui ſupernatabat liquor clarus, ſed nimium viridis. Idem color.

XI. Cum ſpir. vitrioli confeſtim colorem mutavit in vitellinum (ſæpe diximus colorem bilis vervecinæ fuiſſe fuſcum, quod denuo moneo) cum exigua ebullitione. Secunda die cum magna turbatione in omnibus: filamenta craſſa confuſe natabant in liquore. Color undique viridis ad cœruleum inclinans. Odor veluti piſcium ſalitorum. Sapor omnino acidus. Tertia die eadem in omnibus. Acidum potenter feriebat nares.

XII. Cum aqua forti mixta bilis, ſtatim bullæ, quæ ſtatim virideſcebat cum tela veluti cærulea natante. Poſt 24. horas odor acutiſſimus acidum ſpirans. Confuſio magna. In fundo ſedimentum craſſum farinaceum. In medio liquor aliquantum clarus. In ſuperficie craſſa veluti mucilago innatabat coloris albo-cinerei cum ſpuma, & bilis ad latera vaſis. Die tertia eadem. Odorem tamen referebat veluti lactis acidi, & corrupti. Die 12. eadem.

XIII. Cum aceto ſtatim mutatus color in vitellinum omnino craſſum farinaceum. Liquor ſupernatans coloris ſubviridis, ſed turbidi. Odor urinoſo fracidus, ut ſolent ſaliti piſces exhalare, Amarities retuſa. Tertio die eadem uſque ad 15.

XVI. Cum aqua com. mixta bilis ſtatim color ex obſcuro-fuſco mutatur in flavum, non ita tamen pellucidum, acuties odoris bilis eadem, ac quaſi intenſius. Poſt 24. horas idem color urinoſo fracidus. Color parum virideſcebat. Affuſa pauca aquæ nova quantitate, idem viridis color, amarities ſummopere remiſſa. Tertia die turbatio in liquore, in ſuperficie erat veluti tela, ut in corruptis rebus fieri ſolet, & ingens fœtor.

XV. Cum vino albo temperate dulci ſucceſſit confeſtim turbatio in bile, & mutatio

tatio coloris in flavo-turbidum, acrimonia bilis nares feriens ſtatim temperata. Poſt 24. horas ingratus bilis odor deſiit, In fundo depoſuit veluti farinam albam, liquor ſupernatans flavus, clarus, & intenſe amarus. Die 3. eadem, nullus fœtor. Decima ſecunda tandem fœtor, & turbatio maxima in omnibus, &c.

ALIA EXPERIMENTA
VARIA.

I. IN Theatro anatomico nigra bilis Cadaveris hominis eo die reſecti, affuſa aqua cinamomi ſtatim flava evaſit abſque ulla fermentatione, & ad tertium ita duravit.

II. Ejuſdem Cadaveris fellea bilis addito ſpiritu vitrioli ærugineum acquiſivit colorem, & fere ad atramentum accedentem.

III. Bilis vituli recens mactati cum ſpiritu vitrioli ex flava-viridis ſtatim facta eſt, & ita ad tertium diem permanſit. Minus viridis cum ſpiritu nitri. Cum oleo tartari eadem bilis concreta fuit magna ex pate in offam albam, quæ in reliquo liquore hinc inde veluti divulſa innatabat.

IV. Bubula bilis ex mixtione ol. tartari per deliquium concreſcebat in coagulum veluti fibroſum cum ſpuma, eodem permanente colore.

V. Bubula quoque bilis mixto mercurio ſublimato illicò coagulatur cum obſcura viriditate, & viriditatem quotidie creſcentem vidi.

VI. Bubula bilis cum ſpir. vitrioli, magna antecedente ſpuma, coagulatur in viridem maſſam, aciditate integra manente, & viriditate. Poſt 24. horas viride, & craſſum ſedimentum in fundo. Idem quoque ſapor.

CONCLUSIO

Ab Experimentis deducta.

SEd hic audio obmurmurantem Medicum, quid hæ bilis ſteriles, & nudæ obſervationes ad recte medendum? Quid hæc liquorum anatome languenti homini utilitatis feret? Horum, quæ mihi forſan objicientur, vetus etiam cantilena fuit quamplurium Medicorum contra experimentorum per infuſoriam in vivis animalibus Auctores, quaſi ea ad pompam artis potius, & inanem curioſitatem, quam ad commodum aliquod inde capiendum, facta eſſent. Ac ſicuti ipſi ſpretis in genus convitiis alacriter ſe dederunt inveſtigandæ partium per multiplicem liquorum infuſoriam ſtructuræ, eademq: magno cum labore pertractantes potius corporis veram compagem, & genuinos partium uſus magno cum Medicinæ incremento detexerunt: ita futurum ſpero, ut ſi quis animum dederit Anatomicæ humorum inveſtigationi per variorum liquorum infuſionem, argumento ſane à paucis animadverſo, & examinato, cum magnam lucem curationi morborum allaturum, ingentemque ob id ſibi laudem ab univerſa poſteritate reportaturum exiſtimo. Magna enim morborum pars cum ſedem in fluidis habeat; examen, quod circa ipſa peragetur, chymia vel infuſoria duce, fieri non poteſt, ut in curationis morborum utilitatem non redundet.

Qui enim curationi, Praxique dant operam, recte ſciunt indicationes curativas peti non ſolum à cauſis magnis, & patentibus; verum etiam à minimis quibuſque circumſtantiis, & occaſionibus, & vilibus accidentibus: quæ ſi ſpernantur, vis, & anima morbi ſpernitur, & per conſequens occaſio recte medendi. Nec ſolum morbi naturam, ſed occaſiones ejus, ad bene medendum noſſe oportet. Sola linguæ ariditas cum flavedi-

ne latenter veſicæ vel aliorum viſcerum inflammationes aliquando detegit, quas alia ſigna vix manifeſtant. Solus humorum color quandoque ſufficit, ut in cognitionem veniamus morbi, ejuſdemque cauſæ, & eo duce curativas indicationes dirigamus.

In tertio experimento ſal abſinthii bili mixtum ſemper fundo cyathi hæſit, nec ſolvi unquam potuit, & tantum ex eo bilis amaritiem acquiſivit, ut leniter guſtata vomitum præ amaritudine cieret. Ex hoc quis non deduceret, exiguam aquæ portionem adeſſe in bile, & ideo ſal abſinthii ſolvere non potuiſſe. Et bilis virtutem nihil magis acuere, aut augere, quàm ſalia lixivialia plantarum, & amaras plantas, quæ partibus ſuis acribus, ſundentibus, debilia, & languida bilis principia reſtituunt. Ac proinde in morbis chronicis viſcerum naturalium, in quibus acidum, & acido viſcida cachochymia ob inertiam bilis, vel ejuſdem inopiam regnat, & inde humorum concretiones naſcuntur, cæteris præſtare remediis ſalia plantarum fixa, & herbas eodem ſale abundantes, quibus reſtituta bilis temperie, confectio, ac deputatio chyli melius perficietur, & præcludetur occaſio novis cumulandis humoribus, vel jam cumulatis, ſignandi, hærendique in viſceribus.

In decimo, & aliis experimentis, quæ cum acidis facta ſunt, bilis maximam mutationem in colore, & tota ſubſtantia ſubiit, quaſi nihil magis inimicum ſit bili; quàm acidum. Et ſi hæc exterius tingunt bili, cur negabimus etiam in humano corpore ab acidis peccantibus eadem fieri poſſe? atque adeo cum excrementa videmus nimium in colore mutata, & ad viridem, æruginoſum, &c. accedere, id ab acido maligno vitriolico corredente factum eſſe credamus, cui retundendo curativas indicationes dirigere ne moremur. Ipſe contra hujuſmodi potentia acida utor *chryſtall. mont. præp. cum bezoar occident.* cum profectu. Et quoniam acidum purgantibus non cedit, niſi corrigatur, eo correcto purgationem inſtituo, ne mora pejus malum inducat. Ubi igitur regnat acidum, ibi inopia bilis eſt, vel maxima mutatio in tota ejus ſubſtantia. In experimentis cum *aq. cinam.* & *ſpiritibus* factis, bilis color elegantior, & nulla in ea corruptio, quaſi concluderemus in bile magnam partem eſſe alchali volatili, quod dum in illa viget, nunquam bilis colorem mutat in pejus, ſed conſtanter optimum ſervat. Contra ſi alchali depreſſo corrumpatur, confeſtim mutatio in colore fit. Hæc itaque humorum per infuſoriam Anatome manuducere nos poteſt ad cognitionem ſalium, qui regnant in iiſdem; quibus perſpectis curatio, & præſagium morbi commodiùs peragentur. Et incredibile eſt, quantùm intacta hæc Medicæ artis provincia utilitatis feret, ſi diligenter magnaque cum patientia excolatur. Atque hìc finem habeat experimentorum bilis hiſtoria, quam humanitas tua fere è manibus extorſit; nunc ad reſpirationem, & experimenta Sanguinis, quæ paucis abſolvam, properemus.

DIS-

DISSERTATIO IV.

DE EXPERIMENTIS

Circa Sanguinem, ubi obiter de Reſpiratione, & Somno. De Statice Aeris, & Liquidorum per obſervationes Barometricas, & Hydroſtaticas, ad uſum Reſpirationis explicata. Item De Circulatione Sanguinis in Teſtudine, ejuſdemque humani Cordis Anatome.

Quoniam reſpiratio in gratiam Sanguinis facta eſſe videtur, rem gratam, & maximè neceſſariam me facturum credo, ſi antequam experimenta circa Sanguinem peracta deſcribam, nonnulla breviter de Reſpiratione attingam, utpote cujus inveſtigatio indicare nobis poterit cauſam, quæ ipſum per pulmonum ſubſtantiam impellit, ſecernitque.

Reſpiratio eſt actio, ſive vis Animalis, ita recondita, & abſtruſa, ut qualibet ætate felicia quæque Medicorum ingenia fatigavit, cum de illa diſſerere voluerunt. Et difficultatem inde natam eſſe nonnulli putant, quod in ea explicandi, cauſam ab effectu, effectum ab inſtrumentis non rectè diſtinxerunt: ſed promiſcue inſtrumentum pro cauſa, & cauſam pro effectu ſumentes, ac confundentes, erroribus, & confuſioni occaſionem dediſſe exiſtimantur. Muſculi namque pectorales, intercoſtales, diaphragma, ac reliqui reſpirationi dicati pro cauſa reſpirationis ſumebantur; cum revera nil aliud ſint, quam mera inſtrumenta inſervientia cauſæ cuidam generali, ſive neceſſitati, quæ homines, animalia, & vegetabilia ad hauriendum aerem cogit; Atque adeò eos quodammodo ad pulmonis motum moveri, pulmones ad motum aeris in ipſorum cavitates impulſi, ac ſe expendentis. Porro reſpirationem neceſſariam eſſe, ut cordis incendium refrigeret, fuligines expellantur, nitrum aeris ſeparetur in pulmonibus, & ſanguini miſceatur, demum ut aer ingrediatur in ſanguinem, &c. hi ſunt effectus reſpirationis ſecundarii, nec confundendi cum cauſa univerſali viventibus, & vegetabilibus communi in aere ducendo, hauriendoque.

Atque cum de Reſpiratione, & arcana ipſius mechanice tractationem habeamus, eadem difficultas in ea explicanda notari ſolet, quæ in examinanda natura ſomni ſolet contingere. Quando diſſeritur de ſomno, magna ex parte ejus cauſa quæritur in cerebro, & in eodem determinatur; rarò inveſtigatur cauſa quædam univerſalis & remota in ſolidis, ac fluidis latens, ſomnumque inducens; & hac ratione hìc quoque cauſa cum effectu confunditur. Ad quorum clariorem intelligentiam ſciendum eſt, quod ſicuti Sapientiſſimus rerum Conditor alternas diei, ac noctis vices produxit, ut per diem motu, calore, & irradiatione Solis, tanquam cauſæ cujuſdam generalis, res creatæ in motum ponantur, quo ſingulæ ſuos quoque effectus parere poſſint; per noctem vero à motu aliquantum quieſcant, ne ſi continuus eſſet, diſſolutionem compagis, corruptionemque pariat. Ita homo, cujus ſtructura corporis, ut in ſalubri ſtatu permaneat, motum continuum cum quiete interpoſita requirit; diem vigiliis, & exercitationi, ad humores excitandos, noctem quieti, & ſom-

ſomno, ad eoſdem, ſi nimium effrænes fuerint, demulcendos, debet impendere: neque cauſam, quæ ipſum ad dormiendum invitat, inveſtigare poterimus, niſi ante vigilantem eundem conſideremus. Homo, dum vigilat, in perpetuo eſt motu, currit, hinc inde, recurritque, membra variè circumfert, & magna ex parte erectus, ac perpendicularis manet. In erecto, ac perpendiculari corporis ſitu, quoniam humores ab inferioribus partibus ad ſuperiores: ideſt, ad vitæ fontem cor, aſcendere debent, aſcendunt quidem, ſed contra vim innatæ ſuæ gravitatis eos ad inferiora ſemper pellentis; coguntur quoque hinc inde per muſculos, viſcera, viaſque partium obliquas, & curvas variè trajci, ac filtrari. Quibus innatæ ſuæ gravitati contrariis motibus debiliori reddita ipſorum compage, minorem vim in ſolida faciunt, quorum intentio, & robur à fluidorum vivida vibratione, impulſioneque dependet. Hac de cauſa paulatim relaxari quoque incipiunt ſolidæ partes, ex quo fit, ut paucis horis ante ſomnum experiamur primo laſſitudinem, ſive quandam membrorum relaxationem, paulo poſt debiliori ſenſim reddita fluidorum, ſolidorumque compage, univerſalem torporem cum palpebrarum coincidentia, denique ſenſuum omnium intermiſſionem, quàm vulgo ſomnum dicimus. Quæ quidem omnia contingunt, ac veluti cogant animal ad mutandum ſitum corpori erectum, incommodum, ac penè violentum humorum progreſſui, in horizontalem, & plenum, veluti neceſſarium ad reſtituendum ſolidis, & fluidis amiſſum ob laxatam compagem robur: undè qui diutiùs, ac vehementer laborant, & exercentur, longiùs quoque, profundiuſque dormiunt. Qua de cauſa nec commodè, cum levamine capere ſomnum poſſumus, niſi corpore in longum, & horizontaliter diſtento ac ſtrato. Ob eandem quoque ſolidorum ac fluidorum laxiorem texturam pueri, & pituitoſi homines ſunt magis ad ſomnum proclives, quam non adulti, & bilioſi.

Qui mechanices ignarus non eſt, certo ſcit, fluida in ſitu horizontali commodiùs, celerius, & juxta inclinationem innatæ ſuæ gravitatis percurrere, quàm in elevato, aut obliquo. Ideò decubitus horizontalis in lecto ſtatutis diei horis neceſſarius fuit, ut fluida per aliquod tempus in ſua libertate poſita, nec ab externo motu, aut interno ab animi facultatibus impreſſo diſtracto, poſſint per partes progredi cum tanto gradu celeritatis, ac impetu, quantum ab impulſu cordis receperunt, & quantum ſua cujuſque gravitas, motuſque internus fermentativus expoſcit. Et in hoc ſtatu tandiù manere debent, donec tàm fluidum generale, quàm particularia fluida ad talem pervenere motus determinationem, quæ ad ſecretiones ſingulis in partibus peragendas neceſſaria eſt, ſive quouſque per ſomnum, ſitumque corporis horizontalem debita humoris reſtituta compage, ac tono illorum centrum gravitatis, dictis de cauſis turbatum, ad naturale æquilibrium perducatur. Quo facto, poſitiſque humoribus in æquilibrio, acquiſitoque à ſingulis proprio gravitatis centro animal expergiſcitur, ſitumque horizontalem in rectum denuò commutat. Et ſi in dicto ſitu horizontali poſt ſomnum inutili jam, ac minus neceſſario, magis, quàm par eſt, perſiſtere quiſpiam vellet, turbato in debitam quietem humorum curſu, centroque gravitatis, varios in morbos delaberetur; nam æquè noxius eſt ſomnus abundans, ac labor excedens.

His poſitis, reddi poteſt rationem, cur effectus ſomni in cerebro potiſſimùm, & magis, quàm in aliis partibus obſerventur; ac veluti abſolvantur. Nam cum omnium notiſſimum ſit, quia ſingulorum centrum eſſe debebat ſenſuum, nil mirum, ſi laxiori, ut diximus, reddita fluidorum compage, ibidem magis, quàm alibi hæreant tardiuſque progrediantur, unde gravedo quædam capitis, ſenſuumque omnium ſilentium, & torpor, quem ſomnum vocamus. Quare ſingula, quæ fluidorum compagem laxant, turbationemque in fluidis inferunt, ſomnum producere ſolent, ſicuti

tii ſunt morboſæ cauſæ in lethargicis febribus, & affectibus, vinum, repletio cibi, & potus: e quibus novum liquidum elicitum, ſanguiniſque intromiſſum, turbationem in tota fluidorum mole, laxitatemque inducunt, & hinc ſtatim à paſtu ſomnolentia. Ex quibus concludendum cauſam, quæ nos ad dormiendum cogit, non tantum in cerebro, quantum in ſolidis, ac fluidis quærendam eſſe, ac inveſtigandam, quorum, laxato tono torpor, membrorum concidentia, neceſſitas decumbendi in horizontali ſitu, & id genus alia contingunt, quæ ſomnum antecedunt, vel conſequuntur.

Explicata cauſa ſomni, & ab effectu debite diſtincta, eadem methodo procedendum erit in examine reſpirationis. Qua in re tria ſunt priùs diſtinguenda, cauſa nempè, effectus, & inſtrumenta, deindè de uſu differendum. Et quod pertinet ad inſtrumenta, muſculos intercoſtales, diaphragma, pulmones, &c. libenter ab eis deſcribendis abſtineo, cum ab omnibus Anatomicis fuse fatis explicentur: ne arduis ſolvendis quæſtionibus tempus perdam, num pulmones ad motum thoracis, vel contra moveantur, & dirigantur variè, utpotè quibus Medicorum libri quam pleniſſimi ſunt, ſed tantummodò inveſtigationi cauſæ incumbam, quæ animalia, & vegetabilia ad trahendum aerem impellit, & cogit.

Si rectè perpendatur aeris moles, gravitas, ac circumpulſio, conſtabit cauſam univerſalem, quæ Viventia, ac vegetabilia ad illum ſugendum, hauriendumque per proprias fiſtulas cogit, ſolum atque unicum aerem eſſe. Etenim cum aer gravis ſit, & inferior prematur à ſuperiori, qui preſſus eſt, eò cogitur ingredi, ubi minorem invenit reſiſtentiam, quam quidem in trachæis plantarum, & animalium eſſe mox probavimus. Quæ ſi vera ſunt, credere poſſumus moveri thoracem, & reſpirationis inſtrumenta, quia compreſſum aer, & ingreſſum in pulmones ſibi procurans facit, ut hi locum cedant, & ad motum aeris ingredientis pariter moveantur; non verò, uti putant nonnulli, moveri primò thoracem, & vicinum aerem pellere, ut pulmones ingrediatur. Neque quis dicat motum thoracis utpotè motum aliquantum voluntarium, non pendere ab impulſu aeris introeuntis, ſed ab arbitrio hominis reſpirantis, qui ſe reſpirare nolit, thorax non movebitur, & aer non ingredietur. Siquidem hæc experientiæ repugnat: nam non reſpirando poterit vim facere gravitanti aeri ne ingrediatur, ſed per breve tempus, quippe compreſſus aer coget eum, velit, nolit, ut reſpiret. Qua ratione certum quodammodo videtur, ſi aer non adeſſet, neque reſpirationis inſtrumenta neceſſaria futura, ut ferè contigit infanti in utero, qui cum natet in aquis uteri, & vitam vivat piſcium, nullamque ab externo aere preſſionem patiatur, pulmo, & reſpirationis inſtrumenta paulum otioſa in eo obſervantur. Pulmones fœtus mortui in utero Matris, ſi extrahitur, & in aquam ponantur, petunt fundum; mortui verò extra uterum, & aquæ injecti, innatant in ea. Quod ſignum ad infanticidia detegenda eſt evidentiſſimum.

Verum quod præcipuè ſpectat ad aeris naturam, & pondus. Aer non eſt poſitivè levis, ut Veteres putarunt; nullum enim corpus eſt poſitivè leve, ſed habito reſpectu ad alia corpora. Omnia enim corpora gravitant, & ob gravitationem hanc, & impulſum inter ipſa, alia coguntur aſcendere, alia deſcendere, ut in bilance contingit. Aerem gravitare primus omnium detexit *Galileus*, qui cum vidiſſet aquam in hydraulicis ſuctione altiùs non attolli pedibus 34. circiter, pendere id à gravitate aeris, non à ficta & ridicula vacui fuga variis experimentis comprobavit. Ejuſque veſtigia ſecutus *Torricellius* rem magis illuſtravit, perfecitque experimentis circa hydrargirum in vitreo tubo clauſum factis notiſque in Diario Acad. Florent. Deinceps alii docti Viri, & celebres Acad. Romanæ, Londinenſis, Pariſienſis, ac reliquarum, hoc idem clarius demonſtrarunt, ſed omnium melius, accuratiſque *Boylæus*,

qui

qui non ſolum gravitatem in aere, ſed elaterem, nec aerem tantum, ſed flammam etiam gravitare explicavit.

Duæ igitur præcipuæ aeris affectiones ſunt, gravitas, & vis elaſtica. Gravitas à natura ſua, & preſſione ſuper incumbentis, vis elaſtica à preſſione dumtaxat dependet, partes enim compreſſæ majorem ſemper, ad priſtinum, quem amiſerunt, ſitum omni ope recuperare conantur. Et ut quælibet aeris pars ſuam habens gravitatem, quæ factis experimentis fere eſt milleſima ejuſdem molis aquæ, ſic tota, aeris moles ſuum habet pondus, quod tamen finitum eſt, cum moles aeris finita ſit: ſed gravius eſt in montium radicibus, quam in eorundem jugis, gravius in infima Palatiorum parte, quàm in ſuprema, ut barometro experimur. Pauca inter innumera hic deſcribam experimenta aeris gravitatem probantia. Et primo ſi ſumatur tubus vitreus mercurio plenus, cum ſubjecto vaſe mercurium quoque continente, ponaturque in machina pneumatica, paulatim, ac extrahitur aer, paulatim ad inferiora concidit mercurius è tubo, quia deficit præſſio aeris in ſubjecto vaſe mercurium continente, ſed aere denuo per gradus intromiſſio, ſubjectumque præmente mercurium, mercurius in tubo ſtatim aſcendit. Follium quoque experimento gravitas aeris demonſtratur. Folles enim clauſis omnibus foraminulis deduci non poſſunt, quod eorum dilationi moles incumbentis aeris reſiſtit, & obſtat, quæ vinci non poteſt, niſi vis ingens adhibeatur. Eandem gravitatem ſatis probant, quæ vulgo dicuntur de ſiphonibus injectoriis; de carnis intra cucurbitulas medicas in tumorum elevatione. De impedito exitu aquæ è foraminibus vaſis, cujus amplum foramen, per quod patet, ſi præſſioni cylindrorum aeria gravantium locus claudatur; De difficillima, ac pene ſuffocatoria reſpiratione in altiſſimis montium Peruanorum jugis, teſte *Joſepho à Coſta*; & in cacumine montis Olympi, obſervante *Ariſtotele*, & id genus infinitis, quæ brevitatis gratia prætermitto.

In aere talem gravitatem ineſſe, eamque determinatam, determinatus aſcenſus aquæ, & hydragiri in ſuis tubis, cæteris evidentius patefaciunt. Aqua, ut primus omnium notavit *Galileus* Italiæ decus, intra antlias aſpirantes eo altiùs aſcendit, quo major adhibetur vis, ſed nuſquam attollitur ſupra altitudinem 34. pedum plus minus: pro varia tamen aeris temperie, varia quoque liquorum elevatio cernitur, quando levis eſt aer, ut æſtate, vix ultra pedes 32. aſcendit; quando gravis, ut hyeme, ad pedes 35. circiter. Neque ob vacui fugam altiùs non attollitur, ſed quia cum vis, quæ aquam premendo ſurſum eam attollit, non alia ſit, quam pondus columnæ aeris, quæ antliæ ipſi latitudine æqualis eſt, & pondus aeris finitum ſit, eo uſque aquam intra antliam evehet, donec fiat quondam veluti æquilibrium aquæ elevatæ, & columnæ aeris incumbentis. Præſſio ergo aeris incumbentis æquipollet præſſioni, ſive altitudini aquæ pedum 34. circiter majori vel minori, ſervata ſemper proportione ſpecificæ gravitatis liquorum, & aeris pro varia ejuſdem in diverſis annorum, & temporum conſtitutionibus quoad gravitatem, & levitatem natura. Et ſi tubus longior fiat, ut porrigatur ad altitudinem pedum 40. tam aer cedere cogitur, & aqua ad 34. pedum altitudinem circumcirca ſuſpenſa manebit, reliquum vero tubi, ideſt ſex pedes vacui erunt. Certo argumento, non metu vacui, ſed ſolo aeris incumbentis pondere aquam in tubis tandiu ſuſpenſam manere, donec aeris gravitas aquæ gravitatem non vincat. Et ſi ob fugam vacui fieri hæc putentur, cur aqua altiùs 34. pedum attolli nequit in antliis, cur 34. pedum altiùs manere non poteſt?

Sicuti aqua non aſcendit altiùs pedibus 34. ita mercurius unciis 29. ideſt digitis 28. 29. 30. circiter pro varia conſtitutione aeris, eſt enim mercurius quatuordecuplo aqua gravius. Atque ſi tubi vitrei, quem barometrum vocant, altitudo perpendicularis ſuperficiei hydrargiri infra in vaſe contenti, major ſit digitis 29. hydrar-

drargirus ſuſpendetur in tubo, nec decidet, idque non ob vacui metum; ſed quia pondus aeris incumbentis æquipollet pondere digitorum hydrargiri plus minus 29. ſuſtineturque è contrapondio aeris externi præmentis hydrargirum vaſis ſubjecti; natura quippe ſuis in rebus ſemper affectat æquilibrium. Subſidebit tamen aliquantum hydrargirus tubi, parte aliqua ſubtus effluente, donec perveniat ad altitudinem unciarum 29. pondus namque hydrargiri cum aqua ejuſdem molis comparatum rationem habet 14. ad 1. ut ferè unus hydrargiri digitus 14. aquæ digitis æquiponderet, quæ ſingula nos movent ut credamus effectus, motuſque corporum, qui ad fugam vacui referri ſolent, ex aeris pondere, & elementorum veluti æquilibrio proficiſci.

Occurrit nunc difficile ſolvendum problema, cur flante borea, & Cœlo ſereno aer gravior ſit, quàm Auſtro flante, & calida conſtitutione, ut barometro expertum eſt, & relatum è doctis Viris: nam in tubo aſcendit vigente Borea mercurius, deſcendit contra in auſtrali temporis ſtatu, quod idem in machinis hydraulicis per aquæ aſcenſum, ac deſcenſum manifeſtatur. Horum ratio eſt, vel quia flante Auſtro pars quædam craſſi aeris in pluvias, aut nubes concreſcit, quas halitus è terra ſublati ſuſtinet, & ita pondus minuunt: vel potiùs quia boreali tempore aer fit denſior, magis compactus, magiſque gravis propter vapores, halitſque terræ cum eo mixtos, & in unum ferè corpus concretos, undè major naſcitur in aere gravitas. Ideò flante borea aſperior, ac veluti undulosus optico tubo ob majorem gravitatem atmoſphæræ obſervatur aer, quàm auſtro; monteſque nivibus pleni eminus non ità diſtinctè ſereno Cœlo cernuntur, ut ſolent nubilo. His accedit quod Aquilo, dum ſpirat, ruit deorſum, & materiam infra fert, contra Auſter rarefaciendo eandem ſupra attolit.

Horum ut certior fierem varias cum barometro obſervationes Romæ peregi in varia aeris conſtitutione, & vidi imminente Auſtro, quaſi aer magis rareſiat, minuſque ponderet, mercurium in tubo inſenſibiliter deprimi, elevari contra in frigidum mutata conſtitutione. Attolli quoque ad radices alicujus Collis, deprimi in ſummitate, quod etiam in ſummo, & imo altiſſimorum palatiorum expertus ſum. Ita in eodem aeris quoad gravitatem ſtatu aliam deprehendi hydrargiri altitudinem in cacumine Collis Vaticani, quem dicunt Montem Marium (quo loci fuit 40. ab hinc annis Villula docti Viri Jani Nicii Erytræi, nunc eſt Ædes ſacra religioſorum Hominum ab eo fundata, ſuaque oſſa ibidem quieſcunt) aliam in imo, minorem illic, majorem hìc. Minorem quoque in ſummitate turris Capitolinæ, in qua pulſatur æs Campanus, quod raucos vocat Cauſidicos: majorem in foro Romano prope Columnas veteris porticus Templi Concordiæ, propter breviorem illic, quàm hic gravitatis aeris cylindrum, levioremque præſſionem. Sed qua proportione creſcat, & decreſcat ſingulis momentis, res eſt longioris, magiſque accuratæ indaginis.

Præter innatam gravitatem habet quoque aer ſuperadditam à ſuper incumbente Luna, & ſi conjectari licet; etiam Sydéribus. De Luna nemo dubitat, nam cum ſit corpus grave, & opacum, habeatque centrum gravitatis commune cum centro gravitatis telluris, præmit immediatè ſubjectum aer, atque æthera; & hac continua præſſione varios, ac prorſus admirabiles effectus in ſublunaribus producit: præ cæteris verò æſtum marinum, ſivè certam, ratamque fluxuum, ac refluxuum marinorum periodum, qui ita accomodatè Lunæ motus ſequuntur, ut credendum ſit Lunæ, mariſve motum, vel ab altero alterum, vel à communi quopiam principio gubernari, quod explicatu non erit difficile hoc ſeculo, quo primus magnus *Galileus* principia mechanica difficultatibus philoſophicis ſolvendis adhibuit, & mundana corpora, eorumque motus ad Statices principia, legeſque dirigi, & abſolvi probavit. Tacco hic quæ idem *Gali-*

leus

tus circa uniformitatem motus Lunæ, & maris & theoria motus diuturni; atque anni globi terraquei deduxit, cum hæc veritati catholicæ religionis non conſonent.

Qua ratione Lunæ corpus ſubjectum æthera præmendo gravitatem aeris auget, varioſque in rebus ſublunaribus effectus producit, eadem reliqua quæque ſydera in hæc inferiora influere ſi quis aſſereret, puto non multum à rei veritate aberraturum. Siquidem cum ſydus quolibet de genere corpus ſit, gravitet, & ſuſpendatur in æthere, hunc forſan præmit, tremulamque infinitorum ſyderum præſſionem ad atmoſphæram uſque noſtram propagari crediderim. Neque obſtat lucida eſſe, levia, & ignea: nam flamma quoque tenuis eſt, & lucida, & tamen gravitat, ut de ponderabilitate flammæ docuit *Boyleus*. Atque ſi vera ſunt hæc, quæ ſyderum influxu dicuntur ſola præſſione, atque irradiatione influxere putarem, quibus quidem innumeros effectus in atmoſphæra noſtra pariunt, varias nempè annorum, temporum, & morborum conſtitutiones, varias quoque in metheoris impreſſiones, & quamplurimas in viventibus, ac vegetabilibus mutationes. Quorum non ignarus *Hippocrates* magnus in morbis difficilibus, quippe debitè præſcriptis remediis non cedunt, ad poteſtatem Cœli reſpiciendum eſſe conſulit; aitque lib. de diebus judic. num. 1. *Plerumque enim hominis natura Univerſi poteſtatem non ſuperat, &c.* Et quod ſæpe animadvertit ipſe, ut obſervamus an aliquid divinum in morbis inſit. Prò divino certè nihil aliud intelligo, quam occultam, ac omnino reconditam ſuperiorem cum inferioribus connexionem, & Univerſi in ſublunaria poteſtatem. Et probabile videtur corpora per aera vagantia vitalium infinitarum præſſionum, alia cogi, ut aſcendant, alia ut deſcendant, & invicem varie miſceantur; ut bullæ vitreæ ſolent, quæ in aqua tubo vitreo concluſo natantes, attollente ſe, aut deprimente digito foramini tubi applicito, ipſæ quoque modo attolluntur, modo deprimuntur.

At ſive præſſione, ſive lucis propagatione influant ſydera, hujuſmodi influxuum operationes plurimis in rebus obſervantur, nec ſolum à Botanicis, & Pharmacopæis in plantarum genere, & à Philoſophis in animalibus, & mineralibus: ſed à Practicis quoque in morborum curationibus. Capitibus vulnera Medicorum obſervatione, periculoſa magis ſunt in plenilunio, quam in novilunio, quia in hoc cerebrum magis ſubſidet, in illo turget, fitque cranio vicinius. Luna ſilente morbi graviores fiunt; quod præ cæteris in calculoſis obſervarunt Medici, & in aliis morbis varii varia detexerunt, qui ſyderum in res naturales influxum evidentiſſimè probant. Quamobrem agendi, & patiendi ratio à quodam corporum cœleſtium influxu eſt, & conſtat quantum hæc inferiora ſuperiorum impreſſiones experiantur; præſertim cum qualitates quædam interjaceant, quibus mediis ſuperatis cum inferis conſentiunt, quæ cauſa eſt, cur corpora noſtra aeris qualitates, ejuſque mutationes facilè experiantur, & unà cum temporibus mutari corporis conditionem obſervemus, & quale aeris pondus, aliæque qualitates, tales eſſe quoque noſtrorum humorum motus, ſeparationeſque. Cæteris tamen ſyderibus magis patens influxus producit Luna, quod etiam ipſe quatuor ab hinc annis admiratus ſum in erudito Juvene ad Mauſolæum Auguſti decumbente, ubi Templum eſt hodie S. Rocchi, qui cum laboraret fiſtula ſtercoracea in inteſtino Colo prope Jecoris regionem, creſcente Luna ingens ſtercorum, humorumque copia per illos dies è fiſtula prodibat, quæ paulatim eadem decreſcente minuebatur, cujus rei ita certam habebat experientiam ægrotus, ut de Lunæ quadraturis & periodis ſola humoris per fiſtulam excreti obſervatione ritè judicaret.

Dicam quoque quod de Lunæ motibus ab erudito Præsbytero Syro Damaſceno, in maritimis itineribus, & in re nautica, verſatiſſimo, audivi; eam nempe, veluti dies critici ſolent ſtatutis, determinatiſque periodis in hæc inferiora influere,

mm-

mutationeſque temporum producere. Qua in re ſic procedendum eſſe me docuit. Poſt duas, vel tres horas à facto novilunio, vide quæ temporis conſtitutio, qui venti tunc regnent, & qualem conſtitutionem, ventoſque dictis horis obſervaveris, tales durabunt ad tertium diem lunæ, ſcilicet ad dictam horam, qua factum eſt novilunium. Si tertio non mutetur, durabit ad quintum circa dictam horam; ſi neque quinto ad ſeptimum, à 7. ad 9. a 9. ad 11. ab 11. ad 13. ab hoc ad 15. inde ad 17. hinc ad 19. à 19. ad 21. ab hoc ad 23. hinc ad 25. inde demùm ad 27. a quo ad finem lunaris periodi. Si quid circa mutationem ventorum, aut temporis, aut eorum durationem evenire debet, dictis diebus, & ordine recenſito eventurum pro certa, & infallibili Nautarum experientia confirmavit Vir optimus; mutationeſque majores, ac magis ſenſibiles in quadraturis lunæ futuras aſſerunt. Quæ ſi certa ſunt, rationem periodorum regularium, & ordinatarum in diebus criticis pro interſcrutabili hactenus habitam, exploratam nunc habebimus, & ferè patefactam.

Conſtat ex antedictis, aerem natura ſua eſſe gravem, oportet ergo, ut partes ejus ſuperiores gravitent in inferiores, hæ in proximè ſubjectas, & ita continua ſerie uſque ad atmoſphæram, & aerem, quem inſpiramus, & hac ratione elateri aeris vim undequaque ſeſe dilatandi, atque expandendi gravitati partium incumbentium æquipollentem communicent, parteſque aeris, quam reſpiramus, ſuperioribus compreſſæ magis ſint, magiſque gravitantes.

Vis elaſtica, ſive potentia innata aeris ad majora ſpatia ſeſe expandendi, immediatè pendet ab ejus gravitate, & compræſſione. Hanc vim elaſticam dari infinitis experimentis inter cæteros probavit *Boyleus*, ut eſſet puerile eandem negare, vel multis hìc probare vellem rationibus. Imò multorum in aere obſervatorum phænomenon certa ratio aſſignari vix poſſet, niſi vis adeſſet elaſtica, & præſertim quando gravitas aeris nihil agere poteſt, ut in experimentis, quæ fiunt in vaſe clauſo, in quo perit tota vis, ac præſſio cylindrorum aeris incumbentium. Verùm ſi gravitas antecedens in aere non adeſſet, neque etiam vis elaſtica daretur; quæ tota pendet à præſſione aeris ſuperioris. Quilibet enim elater cujuſcumque ſortis, niſi comprimatur, nil agit; cum tota ejus vis conſiſtat in conatu reſtituendi ſeſe in ſitum, e quo depulſum eſt.

Quanta ſit gravitas, & dilatio, quarum capax eſt aer, non eſt facile determinare, magnam eſſe plurimis experimentis probavit primò *Galilæus*, deinde *Torricellius*, & reliqui docti Viri. *Boyleus* expertus eſt aerem abſque calore ſola vi ſua elaſtica ſe dilataſſe in locum priſtino majorem, vicinibus primò novem; deinde vicibus 31. mox plus quàm 60. ulterius vicibus 152. quæ dupla eſt expanſionis *Merſennianæ* vi caloris promotæ, imò majoris dilatationis capacem fore, ſi ſpatium adeſſet, quo dilatatus aer recipiatur, ut docuit in experimentis phiſ. mechan. aeris elatere. Idem *Boyle in experim. de mira aeris rarefactione* dictam expanſionem aliis mediis multò magis promovit ad vices nempe 8000. ſola vi ſua elaſtica, non caloris ope. Et experimento aliter inſtituto pervenit ad vices 10000. ſeu plus quam decies millecuplum loci, quem prius occupaverat, imo ad locum occupandum vicibus 13769. majorem.

Præter obſervationes *Boylei* conſtat in ingenioſis experimentis Acad. Florent. aerem beneficio experimenti *Torricellani* expanſum eſſe in molem priſtina majorem ſaltem ad 172., & in multo majorem ſe dilataturum, ſi quis hujuſmodi obſervationes promovere continuò cuperet. *Merſennus* inter experimenta ſclopeti pneumatici, a quo globus plumbeus vi compreſſi aeris proiicitur, ut à pulvere pyrio projici ſolet, non in majorem, quàm partem quindecimam eius, quem priùs occupaverat, loci potuit comprimere. Idem prorſus Soc. Reg. Londinenſis uſu machinæ compreſsivæ obſervavit. Quomodò, & quantum comprimatur, ac dilatetur aer

ab externo calore, & frigore, innumeris experimentis motum fecit *Boyleus in tract. de aeris a frigore condenſatione*, ubi videmus aeris a frigore compreſſionem arte factam in ſpatium à priore diverſum fuiſſe, ut 147. ad 158. plus minus. Hæc autem vis aeris elaſtica id habet cum aliis corporibus elaſticis commune, ut vim ſemper obtineat æqualem præſſioni, quam ſuſtinet ab aere incumbente; ſi major detur præſſio, major quoque vis elaſtica ſuccedet, aeriſque in ſtatu ordinario elater cenſendus eſt æqualis ponderi totius aeris incumbentis; quem ſuſtinet.

Ex his colligimus ſtatum, naturamque aeris, quem inſpiramus, non eſſe ſimplicem, ſed alternam, ideſt gravem, & elaſticam, quibus qualitatibus mirum in modum in res ſublunares agit, & præſertim in impellendis, vel æquilibrandis liquoribus animalium media in reſpiratione, & vegetabilium ſimplici circumpulſione. Et niſi aer compræſſus eſſet, nulla foret in eo vis elaſtica, quæ quidem certa eſt, & tota pendet ab aeris compræſſione in ampliorem ſitum ſeſe reſtituere conantis; compræſſio verò ab ingenti atmoſpheræ altitudine, ſecundum quam vis premendi debet æſtimari. Sed ad quantum ſpatium, ſi omnis tolleretur compræſſio, ſe dilataret aer; quæſitum eſt hactenus, ſed non omninò explicatum. Hoc certum eſt, ſi utramque ſummæ rarefactionis, ſummæque condenſationis aeris, ſupra quam eſt in ſtatu apud non ordinario rationem perpendamus? Cum ſpatium, quod occupat aer ſic dilatatus, ſit ad ſpatium, quod occuparet ille, quem ordinario reſpiramus, ut 13769. ad 1. atque quod aer ordinarius occupat ad ſpatium, quod ſic compreſſus ſit, ut 40. ad 1. Erit ſpatium ſit dilatati ad ſpatium ejuſdem ſic compreſſi, 13769. ad 40. 550760. ad 1. ſeu ut quinquies centana millia ad 1. Quæ ſatis indicant uſum aeris in reſpiratione, ſive vi elaſtica, ſive gravitate propria operetur, & agat in humores per pulmonum ſubſtantiam circulantes, vel in ipſos pulmonum parietes, & vaſa, eſſe maximum, & ſatis evidentem; ſimplicique mechanice æquilibrationis, & impulſus reſpirationis munus peragi, & abſolvi, ſicuti etiam in plantarum ſuccis contingit.

Præterea totam vim, quæ nos ad reſpirandum, & reliqua quæque animalia, ac vegetabilia ad hauriendum aerem cogit, in ſimplici aeris mechaniſmo poſitam eſſe ex legibus centri *gravitatis* in genere, & liquidorum in ſpecie deducitur. Sic ſi ſupponamus duas moles aeris æqualis magnitudinis, ſed inæqualis *gravitatis* ad motum diſpoſitas, certum eſt eam ſe primò moturam, quæ gravior eſt altera; quoniam primum punctum corporis, quod movetur, eſt centrum *gravitatis*, quod accedere conatur ad centrum gravitatis commune, ideſt telluris, centrique *gravitatis* morum tota moti corporis moles conſequitur, ut obſervamus in ſagitta projecta. cujus ferrea cuſpis ſuperioris aeris parti objecta eſt, dum aſcendit: contra verò, dum deſcendit, terram verſus inclinat, quia in ea, utpotè magis gravi centrum reſidet *gravitatis*. Idem prorſus contingit in bilance aſcendente vel deſcendente, prout in alterutra ex partibus majoris, vel minoris *gravitatis* pondus collocatur.

Cum igitur centrum *gravitatis* duorum liquidorum æqualis molis, ſed diverſi ponderis ſit in parte, quæ gravior eſt; neceſſariò conſequi debet, ut aer externus, qui gravior eſt interno, ex antedictis mechanica vi ac neceſſitate, & nobis nec animadvertentibus, primus ingrediatur in pulmones, foriſque extrudat internum minus gravem, minuſque reſiſtentem; ſicque mutuæ inſpirationis, expirationiſque vices abſolvantur: atque adeò thoracem cum vicinis partibus inſtrumenta tantummodo eſſe, non cauſam reſpirationis.

Inſuper aerem ingredi, & egredi è pulmonibus poſſe immoto thorace patet obſervatione doctiſſimi *Marci Aurelii Severini*, ubi agit *De reſpiratione Piſcium*, cujus præcipua verba ſunt hæc: *Sciendum eſt, quod plurie avem grandem aquis amicam,*

di-

dictam Querquetulam, ſecando, in ea non inveni pulmonem, ſed loco ejus cochleam inſtar limacis duram ſed tranſpirationem, qua aerem inſpirat, & reſpirat abſque motu pectoris, &c. diſput. 1. anth. part. 2. fol. mihi p. 22. ad finem.

Aeris denique extremè rarefacti ad aerem, quem ordinario reſpiramus, magnam, ac penè incredibilem rationem eſſe, atque proportionem ferè uniùs ad mille, evincitur per guttas vitreas mathematicas, de quarum admirando phænomeno plures docti Viri diſſeruerunt. Ipſeque cum nuper nonnullas habuiſſem Venetiis Romam mihi tranſmiſſas à doctiſſimo, & celeberrimo Medico Conſtantinopolitano *Iſraele Conigliano*, de illis publicè experimentum feci cum eruditiſſimo, ſagaciſſimoque Domino *Quartaronio*, & in publico Theatro Anatomico Romano.

Poſt explicatam ſummam vim aeris elaſticam arte, & experimentis detectam, reſtaret dicendum aliquid de determinata ejuſdem gravitate, ſed quoniam id fusè probatum eſt à *Galileo*, & reliquis *Authoribus*, qui de experimentis ad vacui fugam tractarunt, libenter abſtineo. Addam ſolummodò ad majorem hujus rei claritatem nonnulla, quæ ſpectant ad proportionem, quæ eſt inter pondus aquæ, & pondus hydrargiri in uſu experimentorum ad fugam vacui. Pondus aquæ ad pondus hydrargiri æqualis magnitudinis eſt, ut 1. ad 14. numero rotundo, ſive ex accurata obſervatione *Boylæi* ad 13, ⁻ 1 ⁺ circiter, vel ut aſſerit *Marinus Ghetaldus Raguſinus* Conterraneus noſter in Archimede promoto. ut 1. ad 13. ⁺ 1 ⁻, quo cylindrus aquæ æquipollet externi aeris præſſioni, requiritur, ut altior ſit cylindro hydrargiri æquipollente vicinibus 14. ſaltem 13. ⁻ 1 ⁺ aut 13. ⁺ 1 ⁻ prout hæc, aut illa proportio ſit accuratior, atque adeò quæ poſtea eſt altitudo hydrargiri à *gravitate* aeris producta unciarum, ſive digitorum 29. in aqua erit pedum plus minus 33. ſive ut *Boyle* obſervavit maximam altitudinem aquæ ſuctione elevatæ ſupra ſuperficiem infra ſtagnantis aquæ fuiſſe pedum 33. & unciarum 6. hoc eſt pedum 33. ⁻ 1 ⁻ quo tempore altitudo hydrargiri propter atmoſphæræ æquipondium ſuſpenſi fuit unciarum pedis 29. ⁻ 1 ⁺. proximè, quæ ſane hydrargiri altitudo per 13. ⁻ 1 ⁺ multiplicata exhibet uncias 402. circiter, hoc eſt pedes 33. cum ſex unciis, ſicuti etiam ex *Boylæo* monuit doctiſſimus *Jo: Vallis Oper. mathemat. tom.* 3. cujus Viri ſcripta omnia ad me nuper ex Anglia venère.

Quod effectus producit aeris *gravitas* in hydrargiro, & aquæ tubo concluſi, eoſdem & multò majores in corporibus omnibus ſublunaribus, præſertim verò animalibus, & vegetabilibus. Nam ſicuti in machina pneumiſſo eodem aſcendit; hoc idem etiam in aliis corporibus in aere vagantibus, vel eodem indigentibus contingere poſſe affirmaverim. Partes enim hujus Univerſi, cum ita ſint à Deo inter ſe devinctæ, ut ſibi mutuò communicare ſuos motus poſſint, certas huic communicationi, ex qua omnes ſingularum rerum mutationes pendent, præfixit leges, quæ nullo modo poſſunt violari. Vis autem omnis corporis ſive agat, ſive reſiſtat, in eo poſita eſt, ut quantum poteſt in eo ſtatu, in quo exiſtit, perſeveret, ſive quieſcat, ſive moveatur; ac vis illa præcipuè ex mole, aut maſſa corporis, & celeritate motus æſtimari debet; nec motus propriè eſt motui contrarius, ſed quies motui adverſatur, celeritas tarditati, determinatio alteri derminationi. Quantum verò corpus ex aliorum occurſu motum ſuum augeat, vel minuat, aut ſuam mutet determinationem, ut ad certas determinationes, aut calculos redigere poſsimus; duriſsima corpora mutuò inter ſe conferri oportere *Carteſius* exiſtimat, & à legibus duriſsimorum ad mollium leges argui debere affirmat.

Sed circa leges motus à *Carteſio* traditas, ſciendum eſt, nonnullos ex recentioribus dubias, ac penè falſas exiſtimare; probabile eſt, contra quas *Henricus Regius* deſcripſit. Re vera namque *Carteſius* non rectè diſtinxit inter corpus flexibile, & vi ela-

 ſti-

ſtica præditum, & aliud quod ſupponit, infinitè ſolidum, adeoque inflexibile, quod etiam reflexionis capax facit. Arbitror enim ipſe, corporis in tantùm reflecti; in quantum flexibilia ſunt, ac per conſequens corpus infinitè ſolidum nullius capax eſſe reflexionis. Quare, ſi dentur duo corpora inflexibilia æqualia, quæ æqualibus viribus cum ſuis centris *gravitatis* currendo collidantur, & impellantur adinvicem, dico ibidem remanſura immobilia ubi collidantur, nec effecti. Porrò ſi eadem ſolida corpora lateribus ſuis, ac veluti obliquè collidantur, quod erit in ſiniſtra parte non reflectetur ad ſiniſtram, nec quod in dextra ad dextram, ſed contrà, poſtquam quòd ex ſiniſtra parte eſt, ſe parum revolverit, juxta ſuperficiem alterius declinabit ad dextram, & ibidem progredietur curſum ſuum; eodemque modo faciet, quod in dextra ſupponitur. Ulterius ſi alterum ex hiſce corporibus ſupponatur ſphæricum, & obliquè cadat ſupra planum infinitè ſolidum, motum ſuum continuabit ſe volvendo ſupra dictum planum majori, vel minori celeritate, prout angulus incidentiæ erit major, aut minor. Demum non ſolum in corparibus duris, verùm etiam in flexibilibus accidit, ut corpus, antequam reflectatur, volvatur parùm ſupra planum, ut ſupra corpus, in quod incidit, & deindè reflectatur.

His ſuppoſitis, & clare demonſtrata aeris *gravitate*: & elaſtica vi, non erit difficile nunc cauſam, & uſum reſpirationis per ſolam aeris ingredientis, fluidorumque per pulmones circulantium mechanicen explicare. Cauſa, quæ cogit aerem, ut ingrediatur, eſt ipſa ſui gravitas, & preſsio partium ejuſdem ſuperiorum facta in inferiores, cujus continuæ præſsionis cauſa fit, ut ipſe ingrediatur facillimè in ea loca, in quibus minorem invenit reſiſtentiam, & locum capaciorem ſeſe inſinuandi, & expandendi. Capaciſsimam cavitatem repetit in trachæa, & pulmonum ſubſtantia, præter capacitatem, inſignem quoque calorem, unde neceſſe eſt, ut per leges antecedentium experimentorum ipſe mirum in modum rareſcat, maxim elaſticam acquirat, & in majus ſpatium dilatatus vicinas partes præmat, extendat, & quod ad contactum ipſarum eſt, promovet, & propellat. Porrò quoniam aer, quò majorem vim elaſticam acquirit, eò minus reſiſtit: ut per experimenta probatum eſt ſucurius, fit inde, ut aeri de novo ingredienti cedat; & locum det, atque ab eo magis gravi, minuſque elaſtico propulſus foras exeat per expirationem. Unde concipiendum pulmones poſitos eſſe veluti in æquilibrio duplicis aeris interni, & externi, quod quandiù juxta naturæ ordinem eſt; nihil inde noxæ Animali ſupervenit; quippè, dum qui intus eſt aer, pari vi per elaterem ſuum extrorſum nititur, qua externus *gravitate* ſua nititur introrſum, nulla læſio in reſpirando ſuccedit. Quando verò vel pulmonum aerem recipientium, vel vaſorum humores vehentium, aut ipſorum humorum culpa, vel etiam externis aeris affectione infinitis imbuti corpuſculis contingit, ut hæc duo aera malè invicem æquilibrentur & alterius ab altero ſuperentur reſiſtentiæ, ſtatim oritur læſio in reſpiratione. Ob id etiam fit, ut præſſio, & impulſus ab interno aere in pulmones, & vicina loca per elaſticam vim ſuam factus; ea non offendat, nec rumpat, propter æquipollentem præſſionem ab externo aere in eadem exterius factam, qui pari cum energia interni vim moderatur, & ſuſtinet. Quod confirmatur experimento *Boylæi*, qui obſervavit ſæpiſſimè poſito brachio intra machinam pneumaticam, aere exſucto, ortos fuiſſe dolores vehementiſſimos, quia deficiebat externi aeris æquipollens præſſio, quæ intus in brachio factam ſuſtineret. Ita pariter quoniam tota vis, & actio, quam aer in pulmonibus abſolvit, ut elaſtica id facit, & ob calorem, quem ibidem reperit, ea creſceret in immenſum, pulmonibusque vim faceret; proviſum eſt à natura, ut novi aeris ſupervenientis pondere, vis elaſtica veteris coerceatur, & vetus aer noviter in-

ingredienti locum concedat, ſicque alternæ vices inſpirationis, & expirationis peragantur. Vim aeris elaſticam ab ejus pondere, aut præſſione minui, vel augeri probatum eſt ſuperius experimento *Schol. Burgund. tom. 2. c. de experiment. ad fugam vacui*, de veſica ligata, & flaccida, quæ à radice montis ad altiſſimum ejuſdem culmen translata ſenſim turgebat, & diſtendebatur, aere intus contento ab externi præſſione liberato, in amplum ſpatium ſe expandente: & denuò ſenſim flaccescebat, à jugo montis ad radicem deportata. Quod etiam frequenter contingit veſicæ in machina pneumatica, in qua ſi ponatur ligata, & flaccida, exſucto paulatim aere, incipit extendi, donec tandem rumpatur.

Quæ ſingulæ rationes, & experimenta abundè nos docent effectus, quos producit aer in pulmones ingreſſus ſola vi elaſtica, gravitateque ſua abſolvere reſpirationemque alternis preſſionis, expanſioniſque aeris vicibus promoveri. Et videtur probabile, motum thoracis ab inflatis aere pulmonibus pendere, thoracemque dilatari, ut locum det pulmonibus aere ſe expandentibus; nam primò ſuccedit aeris ingreſſus, deinde dilatatio thoracis. Et nos nolentes volentes reſpirare cogimur aerem, qui præſſus ab atmoſphæra incumbente, ſuaque natura gravis in pulmones minoris reſiſtentiæ locum ingreditur, & animali non animadvertente, ut fit in ſomno, aer exit, & ingreditur, gravitateque ſua & elaſtica vi, fluidis ibidem circulantibus novum motum imprimit, novumque impulſum. Thorax verò ad dilationem pulmonum hac ratione attollitur. Coſtæ cum vertebris, & ſterno ita committuntur, ut paralellogrammum efficiant, dum verò eriguntur, quadratam acquirunt figuram, unde major dilatatis pulmonibus locus. Sucto enim aere, pectus attollitur, coſtæ eriguntur, atque ex dorſo, ac ſterno ad perpendiculum magis inſiſtunt, hinc major dilatio. Ubi verò coſtæ ſua ſponte, & proprio pondere decidunt, tum pectus fit anguſtius, conciditque & pulmo, ſicque inſpirationis, expirationiſque motus peraguntur. Diaphragma quoque in inſpiratione deprimitur, undè major fit pectoris dilatantis pulmonibus capacitas; quæ minuitur, cùm diaphragma in expiratione ſurſum elevatur.

Eadem igitur cauſa, quæ aquam in hydraulicis, & mercurium in barometro ad determinatum locum propellit; circulationemque, & motum ſuccorum in plantis promovet, eadem, inquam, & humorum per pulmones circulantium curſum perpetuat. Exſucto enim, exempli gratia, aere in E, ſeu potiùs loco facto in ſugentis thorace dilatato, quo recipiatur aliundè protruſus aer; ſubjectum fluidum ab aeris extra incumbentis præſſione in ſiphonem protruditur in C, & protruditur eo uſque: donec æquilibretur liquidum cum aere extra præmente in hydrargiro ad altitudinem unciarum, ſive digitorum fere 29. In qua pedum 34. circiter, & ſic pro proportione aliorum liquorum. Sed in omnibus eadem communis cauſa, aer nempè operatur, & agit: nam quæ ſuctione fieri videntur pulſione, re vera fiunt ab aere extra gravitante. Suctione in antliis, & hydraulicis machinis, nil aliud agente, quàm ut locus paretur recipiendo, aeri præſſione pulſo. Hoc unum diſcrimen eſt inter motum impræſſum ſanguini per pulmones circulanti à gravitate, & vi elaſtica aeris, & impreſſum liquidis contentis in tubis: quod hæc non niſi ad determinatam altitudinem aſcendunt, nec alium ſuſtinent impulſum, quem illum, quem ab aere ponderante recipiunt: contra ſanguis, quoniam impulſum maximum habet à corde, cujus cauſa circulare cogitur, & variè hinc inde urgetur; quando nimium remotus eſt à primo mobili, ideſt ab arcu vibrante cordis, uti eſt ſanguis, qui ab omnibus partibus refluus in pulmonis inſinuatur, difficulter ad cor reverteretur, ut circulationis terminum attingeret, niſi ab alia cauſa in pulmonibus ipſis propelleretur, ac promoveretur, quod ab aere fieri probavimus; ſed quomodo

id faciat aer inveſtiganda eſt proportio *gravitatis* inter aerem, & aquam , quæ factis experimentis ferè eſt milleſima ejuſdem molis , quæ habitaque proportione gravitatis aquæ, & ſanguinis ; ſexta parte circiter magis ponderaſſe aquam , quàm ſanguinem vitulinum recens emiſſum , & ejuſdem molis obſervavi ; ſed incertus adhuc ſum de hac re) invenietur arithmeticè quantum ponderat aer in pulmones ingrediens , quantaque vi fluida per ipſos circulantia impellat.

Quamobrem ut proximè deveniamus ad uſum aeris pulmonici , nec cordi ventilando , nec fuliginibus pellendis, nec aliis in id genus uſibus excogitatis ab Auctoribus , inſervire ſuperius diximus , cum hi ſint effectus ſecundarj , ſi re vera dentur, non primarii aeris ingredientis . Difficile quoque inducor , ut credam , univerſam aeris molem , quam inſpiramus ingredi in ſanguinem , cum eoque ad partes ſingulas propagari ejuſdem æſtui temperando. Nam ſi tanta moles aeris ſingulis hauſtibus medio ſanguine per corpus diſtribueretur , ob inſignem calorem , quem in partibus reperiret aer , ſummopere elaſticus evaderet, & turbaret potius , atque impediret ſanguinis circulum , ac fermentationem , quàm promoveret . Probabile etiam eſt, molem liquidam copioſam , & gravem aeris mixtam cum mole liquida ſanguinis ſe facile æquilibraturas : proprium enim eſt naturæ corporum fluidorum , ut ſimul mixta ſe æquilibrent , ratione diverſæ ſuæ *gravitatis* , factaque æquilibratione non amplius moveantur , ut aquæ cum oleo contingit. Id etiam manifeſte patet in plantis, in quibus circulatio fluidi nutritītii non pendet à mole fluida aeris cum eo mixti , ſed ab aere per trachæas reſpiratorias currente , & ad latera præmente fiſtulas nutritītias , vel ab atmoſphæræ gravitate, Soliſque actione ſuccos terræ fermentante, & ad ſuperiora promovente , ut promovetur liquor thermometri , applicata inferius manu calida . Qua de cauſa ſuccedit, quod ſi ramus arboris reſcindatur , ut exteriori moli aeris aditus pateat , vicinæ reſciſsionis partes marceſcant ob turbationem ab externo aere factam ſucco nutritītio ibidem circulanti , ejuſque motum impediente . Et ideo natura validiſsimo cortice munivit plantarum ſemina , plantam ipſam , hominem , & animalia denſiſsima pelle , ne tam facilis ſit aditus aeri in partes fluidas eorum.

Rationi magis conſonum eſt aerem , qui gravitate ſua præſſus , in pulmones, nobis ne advertentibus quidem ; imo dormientibus ingreditur , ad nihil aliud inſervire , quàm ut ſanguinem per eos circulantem elaſtica vi ſua ibidem magis aucta , & etiam gravitate ſua urgeat , propellat , dimoveat , & torpidum jam , ac motui ineptum ad cordis fontem vivida circumpulſione perducat . Porrò ſanguinem ab omnibus partibus refluum , & à dextro cordis ventriculo per pulmones trajectum vappidum eſſe , languidum , & circulationi ineptum , eſt ita certum , & à recentioribus confirmatum , & ſuperfluum putem id nunc multis probare argumentis. Et quoniam tali ſanguini miſcetur quoque chylus , & lympha , à ſingulis quibuſque partibus reflua , eundem magis incraſſant, ac per conſequens magis torpidum , atque vix mobilem reddunt . Quare ut per ingentem pulmonum molem pertranſire poſſit , & ad ſiniſtrum cordis thalamum pervenire , valido , fortique impellente, & nunquam ceſſaturo indigebat , quod nonniſi aer vi elaſtica , gravitateque ſua poterat abſolvere.

Reſpirationem autem præ cæteris inſervire ad circulationem liquidorum perpetuandam , varièque dirigendam , ex obſervatione quàm nunc referam evidentiſſime colligitur.

Cauſidicus illuſtris in montis Citatorii Curia, octo ab hinc annis extructa , altus, valde carnoſus , facie rubicundus ſtudiis, Curiæque negotiis omnibus pene horis occupatus , laboravit per novem annos polypo in nare ſiniſtro , cujus de cauſa difficile ſpirabat , & aerem difficulter hauriebat , interea bene dormiebat , comedebat, alvo ſecedebat , & ad reliqua bene ſe ha-

be-

bebat; ſolummodo venter ſenſim in dies mole creſcebat, & pedes quoque maximopere intumeſcebant, facile ſudabat ad quemlibet vel leviſſimum motum, ſpirabat interim difficile dum progrediebatur per urbem, quia præ cæteris popylus nari reſpirationem impediebat. Venter itaque in dies intumeſcebat, uti & pedes. Tandem per manum ſolertis Chirurgi cum forcipe Aquapendentis extirpari ſibi fecit polypum; & libera reſpiratione acquiſita, (mirum dictu) viginti dierum ſpatio venter latitudine duorum palmorum cum Amicorum admiratione detumuit, & pedes quoque paucos poſt dies omnino detumuere, & convaluit. Facies ægri erat rubicunda, & naturalis: ergo tumor ventris non acciderat vitio obſtructionum in viſceribus, ſed vitio tardioris motus ſanguinis per abdomen; tarditatem producebat negatus aeris liber ingreſſus in pulmones, vitio præfati polypi, negatoque aeris ingreſſu, non fiebat tanta præſſio in liquidis pulmonum, quanta neceſſaria erat in ea mole corporis ad bene ſanèque vivendum; unde ex tardiori motu ſanguinis, & tumores pedum, & moles magna ventris naſcebantur: quæ ſtatim evanuere cum totalis libertas aeris reſtituta fuit, ut pulmones ingrediatur.

Neque ſolum propellendo ſanguini deſtinata eſt reſpiratio; verum etiam ut hujus magni ſollis motibus tota fluidorum moles, ſolidorumque compages in vivida veluti vibratione permanet, quo facilius feliciuſque animalis functiones abſolvantur, promptiuſque villi carnei muſculorum præſſionibus cordis per arterias, & currentem in eis ſanguinem propagatis; villi vero membranei continuis oſcillationibus, vibrationibuſque duræ matris, quam nos veluti alterum cor principium & centrum motionum membranoſis in partibus ſupponimus, cedant ac obtemperent, præſſione diaphragmatis circulus liquidorum in naturalibus viſceribus præ cæteris meſſenterio excitetur, & augeatur, quippe niſi ea eſſet, difficile per tot infinitos vaſorum meandros percelarentur. Sed præter innumeras obſervationes ab Auctoribus relatas, quibus aeris ad circulationem promovendam primarius uſus demonſtratur, mea me experientia in hac opinione magis, magisque confirmat. Vidi enim quatuor ab hinc annis Juvenem, qui decumbebat ad Vineam inter Amphiteatrum Flavium, & Arcum Conſtantini Magni, in abdomine circa dextrum inguen vulneratum, ſola reſpiratione ſanguinis è vulnere egreſſum varie moderaſſe, ſuppreſſa namque reſpiratione, ſupprimebatur & ſanguis; laxata, ipſius etiam curſus laxabatur. Ad promovendam ſanguinis, circulationem primario factam eſſe reſpirationem, nec non in auxilium cordis, ideſt ad minuendos labores, & ingentem vim quæ neceſſaria ipſi eſſet ad circulandos humores, clare ac evidenter demonſtratur, non ſolum ex ſitu cordis in pulmonum medio, vaſorum diſpoſitione, aeris in eos præſſione, aliiſque hujuſmodi, quæ Phiſiologi docent; verum etiam ex ipſa cordis mole. Nam nullo modo parvus muſculus, qualis eſt cor, centum annorum ſpatioque quiſque protrahere vitam poteſt, ſaanguinis circulationem velociter, & interrupte perpetuaret, ni pulmones follium adinſtar concurrente aeris gravitate & vi elaſtica continuo præmerent illum, & urgerent; & ita veluti manus darent, atque auxilium vicino cordi, ut admodum emboli humores numquam ceſſante curſu protruderet.

Sed objiciet aliquis. In motu corporis paulò vehementi creſcit ſpirandi difficultas, frequentiſque reſpirationis neceſſitas, licet eadem ſit in aere gravitas, idemque pondus; non igitur à gravitate aeris immediate pendet reſpirandi neceſſitas, ſed ab ipſo thorace per muſculos ſuos dilatante ſe, & comprimente.

Reſpondemus, frequentem in citato curſu ſpirandi neceſſitatem pendere à mutato æquilibrio, ſive alterna reſiſtentia inter aerem gravitantem, ac præmentem, & inter fluida per pulmones circulantia, nam tunc cum majus ſit momentum curſus fluidorum momento præſſionis aeris: neceſ-

ceſſe eſt & inter hæc duo liquida oriatur turbatio, reſiſtentia inæqualis, & ut ita vis fiat pulmonibus, atque inſtrumentis reſpirationis, à quibus demum oritur frequens, mutatus, aut inæqualis ordo reſpirationis, turbatuſque aeris egreſſus & ingreſſus per pulmonum telas. Ob hanc pariter humorum per eos circulantium majorem vel minorem craſſitiem, tenuitatem, velocitatem, aut alias affectiones morboſas, vel naturales ſuccedit, ut ex hominibus aliis ſalubrius degant in aere tenui & magis levi, alii in gravi magiſque craſſo; prout varie aer eam circulantibus humoribus præmendo æquilibratur, & cum pulmonum telis colliditur. Ob eandem quoque rationem, nec non ob variam inſtrumentorum reſpirationis læſionem, variè ſpirandi difficultates in ſanis æque ac ægrotantibus oriuntur. Et aliquando, id quod mirum eſt, homines obæſi, craſſis viſcidiſque repleti humoribus, melius ſe habent in aere gravi craſſoque, quàm tenui; quia forſan ille cum majori elatere ſit præditus, ob majus ſui pondus magis præmat humore in pulmonibus. Facilem & expeditum circulum ſive curſum ipſorum reddit, unde major reſpirandi facilitas & obæſorum ſalubrior vita. Qua de re ſola conſulenda eſt experientia.

Reliquos uſus reſpirationi aſſignatos, ſuper uſque reprobatos hic amplius non commemoro, ne tempus perdam inutilibus. Quæ enim dicuntur de fuliginibus à temperato corde exeuntibus, non videntur eſſe fuliginoſæ materies, ſed aer egrediens, & à novo ſubingrediente expulſus in formam vaporum, ut ſuccedit in machina pneumatica, cujus exterior ſuperficies, dum aer exhauritur, veluti nebula obfuſcatur, & ob egredientem aerem tanquam rore madeſcit. Quod vero ſpectat ad nitrum aeris per pulmones filtratum; quid fieret de tanta nitri quantitate, ſi ſingulis momentis diu, noctuque in ſanguinem ingrederetur? Certè obruet vitalem flammam magna ſui copia; multo magis cum non ſit in poteſtate noſtra, dum nimium redundat, ejuſdem ingreſſum impedire. Portionem aliquam ſalium aeris filtrari per ſolidas pulmonum partes, & ſanguini commiſceri concederem in gratiam eorum, qui talem tuentur opinionem, ſed totam nitri quantitatem, omninò nego. Crederem potius, ut ſuperius quoque de ſaliva monui, aeris ſalia fundi, & imbibi à ſaliva, ac limpha oris, utpote menſtruo proprio, ac peculiari ſalium, & ita per ventriculum in ſanguinem traduci, quod quidem menſtruum in pulmonibus non invenio; & licet lympha in pulmonibus quoque reperiatur, quoniam tamen cum ſanguine confuſa eſt, inepta evadit ſalibus aeris ſolvendis, & imbibendis, ſed videatur tractatio de ſaliva ſuperius tradita.

Qua mechanice aer per gravitatem, & vim elaſticam ſuam fluidorum curſum in hominibus per pulmones promovet, eadem in reliquis animalibus, volatilibus, inſectis, & omni genere viventium, nam omnibus eadem, & communis eſt aeris neceſſitas. Eadem quoque ratione trachæas plantarum reſpiratorias in Italia primum hoc ſæculo detectas ingreſſus aer, fluidorum circulum in plantis perpetuat, & excitat, ut videre eſt apud *Borrellum de Mot. Animalium*, Romanæ Academiæ fulgentiſſimum ſydus.

Ad finem hujus tractationis dicendum breviter, cur nonnulla animalia, licet aere indigeant, ſine aeris tamen uſu commode vivant, ut Ranæ, & id genus amphibia. Quod à peculiari pulmonum mechaniſmo, & fluidorum ad eos proportione particulari ideſt peculiari æquilibrio, & reſiſtentia pendere teſtudinis anatome, quam decem ab hinc annis Patavii feci eruditoque juveni Medico Pariſino communicavi; ſatis evidenter me docuit.

Teſtudinem nemoralem ingentis magnitudinis (quæ Venetias ex Dalmatia feruntur, & interdum centum circiter, ut audivi, libras pendent, & apud Indos inter magna ſatis animalia numerantur, teſte *Boyleo de Util. phil. rat. experi.*) ſumpſi; aliter, ſi parva fuerit teſtudo, impoſſibile erit anatomen recte, atque perfecte inſtitue-

tue-

fuere: ejuſque nares, os, & partes adjacentes linteo vilocolla oblinito obturavi, ne pateat aditus aeri, & vidi ſine aere vixiſſe per viginti, & plures dies. Cur autem tandiu ſine aere vixerit, ob ſequentes rationes factum eſſe exiſtimo. Quod teſtudinis cor diu protrudere ſanguinem poſſit abſque reſpirationis ope, non pendet id à ſolidiori ſuarum fibrarum compage, ſed ab aliis cauſis, quæ in homine, atque aliis animalibus non reperiuntur. Conſiderata enim ſanguinis qualitate, quam propellere debet cor; conſiderato quoque ſpatio, quod percurrit, & velocitatis gradu, quo curſus abſolvitur; patebit ob has duntaxat rationes fieri, ut cor teſtudinis abſque reſpirationis beneficio ſanguinem diu circulare poſſit, non vero à vi majore ipſius, aut ſolidiori fibrarum tono, quem aliis in animalibus reperire neſciamus. Sed examinemus nunc vim, ſtructuramque ventriculorum cordis, molem pulmonum, vaſorum diſpoſitionem, & curſum ſanguinis in teſtudine. In ejus corde tres cavitates, ac veluti ventriculi obſervantur. Dexter ſeparatus à ſiniſtro per parietem carneum, qui verſus cordis baſim habet foramen ſimile foramini ovali fœtus, ſed neſcio an ejuſdem uſus, ejuſdemque revera ſtructuræ, & perforatur à pluribus foraminulis, quibus dicti duo ventriculi communicant. Medius ventriculus, qui minor eſt ſupradictis communicat cum deſtro ventriculo, per foramen fere ita latum, quanta eſt tota ſui cavitas, & revera mihi videtur eſſe idemmet dexter ventriculus elongatus, à quo nonniſi per quandam veluti conſtrictionem diſtinguitur. Cum communicent ad invicem hi tres ventriculi, pro uno tantum habendi probabiliter ſunt, nam omnium fere vires in unum conſpirant. Vaſorum diſpoſitio talis eſt: Ventriculus ſiniſter nullam emittit arteriam, ſed recipit ſolummodo venæ pulmonalis truncum, quæ deſinit in auriculam ſiniſtram. Medius producit arteriam pulmonis, nec ulla vena in ipſum ingreditur. Dexter denique originem dat trunco aortæ, & arteriæ, quæ in fœtu vicem gerit communicationis inter arteriam pulmonicam, & aortam deſcendentem, & recipit truncum venæ cavæ, quæ deſinit in dextram cordis auriculam. Medius ergo ventriculus inſervit, ut ſanguinem in pulmones impellat, & ex his trajicitur in ſiniſtrum, ex hoc in dextrum, & univerſum corpus. Unde omnes hi ventriculi in agendo alter ab altero pendet, omneſque cordis vires ſimul concurrunt, ut ſanguis à dextto ventriculo per ſingulas quaſque partes circuletur.

Examinata vaſorum diſtributione; perpendamus tamen curſum ſanguinis. Secto teſtudinis ſterno, quod hoc anno 1701. pluries fecimus publice in Theatro anatomico, vivit ipſa per aliquod intervallum: & per microſcopium, vel nudis oculis liquidorum circulus in ſuis vaſis cum cordis vibrationibus notari poteſt. Sanguis cum exit à dextro ventriculo dividitur in duas partes. Portio major ingreditur in aortam, & in arteriam communicationis, & facta per totum corpus, exceptis pulmonibus, circulatione, per venam cavam in dextrum ventriculum, qui terminus eſt ſuæ circulationis, deſinit, ſiniſtrumque ventriculum non attingit. Reliqua ſanguinis pars è dextro ventriculo intrat in medium, inde in arteriam pulmonicam, ac per pulmones diſtribuitur, è pulmonibus per pulmonicam venam regreditur in ſiniſtrum ventriculum, ubi non inveniens arterioſa vaſa, ut egredi poſſit, cogitur per foramina parietis carnoſi deſinere in dextrum ventriculum, unde circulum inchoavit; & ita per ſolos pulmones curſum ſuum perpetuat.

Ex quibus concludendum eſt, vires omnes cordis teſtudinis unitas eſſe, ac deſtinatas, ut ſanguinem à dextro ventriculo in ſingulas partes protrudant, & ut à ſingulis in eundem revertantur. Quod non ſit in corde hominis, in quo foramina in pariete carnoſo non adſunt, ejuſdemque ventriculi alter ab altero diſtincte agunt. Contra in teſtudine tres ventriculi unite agunt, & in unum finem. Secundò quantitas ſanguinis humani à corde propellendi

di eſt ingens, & ſpatium longiſſimum, in teſtudine exigua ſanguinis copia, & ſpatium breve. Tertio pulmones teſtudinis data proportione corporis multo majores ſunt illis hominum, nam tertiam partem corporis teſtudinis ipſi ſoli occupant, ſicuti publice in theatro demonſtravimus; cum in homine vix decimam. Hujuſmodi magnos, & oblongos pulmones habita ratione molis corporis vidi quoque hoc anno in vipera in Anatomico Theatro diſſecta; tales quoque, ac multiplices obſervantur in bombice, aliiſque inſectis: quas ob cauſas ſuccedit forſan, ut vivere poſſint hæc animalia per aliquod tempus in vaſe clauſa abſque ſuffocationis periculo.

Auricula dextra cordis duplo major eſt ſiniſtra, & in illa ingens funiculus vaſorum afferentium, & deferentium inſertus obſervatur.

Renes habita ratione molis corporis ſunt valde magni, forſan quia præter urinam ſecernere debent laticem, qui per tranſpirationem eliminandus eſt, ſed eliminari nequit ob oſſeam teſtudinis ſuperficiem.

Jecur eſt etiam ingens, & in lobos diſtinctum, & ab eo prodiens ductus coledochus evidenter in inteſtina exoneratur. Teſtes medietate minores renibus ſunt, rotundi tamen, & flavi.

Hæ ſingulæ circumſtantiæ efficiunt, ut cor teſtudinis curſum circularem ſanguinis diu promovere poſſit ſine reſpirationis ope: nam vires omnium ventriculorum unitæ ſunt, & in unum conſentiunt, paucamque ſanguinis copiam expellunt. Et tandem omnis ſanguis una cum circulatione iter ſuum per totum corpus abſolvit, licet lente procedat. Hominis vero cor, licet robuſtum ſit, nihileminus tamen habito reſpectu ad modum, quo ſanguinem propellit ingentem quantitatem per pulmones tranſeuntem, ad ſpatium, & velocitatem, qua percurrit, impoſſibile eſt, ut abſque reſpirationis beneficio poſſit illum ad remotas quaſque partes impellere, & hinc reddi poteſt ratio, cur teſtudines, & amphibia animalia, licet aere indigeant, ſine aere tamen per aliquod tempus vivant, fluidorumque circulatione in iis recte purgantur, de quibus fuſe hoc anno 1701. Menſe Februarii in anatomico Theatro diſſerui, cum teſtudinem cultro anatomico ſecarem, ejuſque cordis & viſcerum ſtructuram publice exponerem, ad meam *de Reſpiratione* ſententiam valide confirmandam.

Plura dici poſſent de teſtudinis anatome, ejuſdemque partibus publice in Theatro examinatis; potiſsimum de comparatione circulationis ſanguinis teſtudinis ad comparationem circulationis ejuſdem in fœtu humano in uteri cavitatis concluſo; nec non de diſpoſitione vaſorum, & ventriculorum cordis in fœtu; de communicatione foraminis ovalis cum cordis cavitatibus, hujuſque foraminis ad vaſa cordis, & pulmonum peculiari diſpoſitione, reſpectu, ac proportione; pulmonum denique uſu in circulandis trajiciendiſque fœtus humoribus: quæ res hoc anno magnas ſuſcitavit lites Pariſiis inter celebres illius Univerſitatis Anatomicos, utinam ſine Anatomices dedecore, ac Medicinæ detrimento; audio enim alios pugnare rationibus, alios contra experimentis; ſed ab iis deſcribendis libenter abſtineo, nam nec tempus ſuppetit, nec epiſtolæ brevitas orationis prolixitatem requirit.

Plura quoque dicerentur de aeris pondere, ejuſdemque cum liquidis æquilibrio, quæ ſatis ejus in pulmones ingredientes uſum, ac poteſtatem illuſtrant. Sufficiat tantum circa finem animadvertere, quod cum nos in fluida aeris mole vivere debeamus, corpuſque noſtrum, & noſtri pulmones taliter fabrefacti ſint, ut ſingulæ totius machinæ partes ad aerem, & aer ad ſingulas accommodetur, ac veluti proportionetur; in tractatione *de Reſpiratione*, niſi aerem rite perpendant, ac examinent Medici, de illa nunquam optime judicabunt, &c.

Ex-

EXPERIMENTA
Circa Sanguinem.

Experimenta, quæ ſequuntur, alia in Theatro anatomico, alia Domi apud me peracta ſunt: quare ut clarius percipiantur, decrevi abſque multis verborum ambagibus eodem ordine, eademque brevitate deſcribere ſingula, qua per experiundi methodum nobis innotuere; ut ita unuſquiſque deducat concluſiones curandis morbis proprias, & neceſſarias.

I. Sanguinem Vitulinum recens è vena exeuntem pro ſingulis ſumpſimus experimentis Spir. Corn. C. cum ſanguine Vitulino calente adhuc mixtus parum fermentavit cum ſpumæ magna elevatione, fluiditas in ſanguine eadem, ut ante: 2. die odor. Spir. C.C. cum fluiditate eadem, ſpumoſus, ut prius. Coloris inter rubrum, & nigrum, conſiſtentiæ mellis. Uſque ad 8. diem eadem in omnibus.

II. Oleum tartari ſanguini affuſum fere nullam excitavit fermentationem: Fluiditas major, quàm cum ſpir. Corn. C. Color roſeus obſcurus. Secunda die eadem. 5. die conſiſtentia mellis. Color obſcurus, nullus fœtor. Idem ol. tartari cum ſanguine Canis è vena jugulari recens educto mixtum eadem produxit phænomena cum fluiditate, & nulla coloris mutatione.

III. Ocul. cancr. cum aceto deſtill. irrorati fere ſtatim coagulationem in ſanguine induxerunt cum aliqua fermentatione: Color elegantiſſime purpurinus, ac rutilans, Secunda die nihil novi 5. die odor ingratus, color niger, & quædam veluti aranearum tela cinerei coloris in ſuperficie.

IV. Spir. vini in actu mixtionis quandam veluti undulationem cum leni fermentatione effecit, cum nulla tunc temporis coagulatione. Sed refrigerato ſanguine in ſolidam conſiſtentiam concretus eſt, & ita permanſit ad tertium abſque ulla mutatione in melius, vel deterius. Odor gratiſſimus, color obſcurus inſtar tabaci. Uſque ad 5. idem odor, ac eadem in omnibus ſine corruptione. Cum ſanguine canis mixtus fluiditatem per aliquod tempus conſervavit, deinde congretus eſt. Color non ita rutilans, uti fit è ſale abſinthii.

V. Alumen crudum pulverizatum ſtatim ſanguinem congelavit. Color obſcuro lividus, fere nulla fermentatio. In ſuperficie bullæ, quæ ſtatim rumpebantur. Secunda die eadem. 5. color lividus cum totali conſiſtentia, ac duritie, idem ingratus odor. Eadem cum ſanguine canis contingerunt.

VI. Pulvis cantharidum nigredinem illicò induxit, & inde coagulatio ſequuta eſt cum nulla antecedente fermentatione. 2. die eadem 5. odor ingratiſſimus cum corruptione, & ad inſtar aranearum telæ vitiligo in ſuperficie. Tinctura cantharidum cum ſanguine canis mixta fluiditatem per exiguum tempus conſervavit, ſed cum omnimoda coloris mutatione, poſtea coagulatus eſt.

VII. Per ſpir. nitri nigerrimus confeſtim evaſit cum magna coagulatione. Die ſequenti, colore tabaci tingitur cum conſiſtentia mellis. Odor ingratus, veluti piſcium rancidorum. 5. die major durities in liquore. Eadem in omnibus cum majore corruptione. Cum ſpir. nitri ſanguis canis nigrefactus eſt, & coagulatus, minus tamen, quàm cum ſpir. vitrioli.

VIII. Cum aqua cinamomi nulla fermentatio. Leniter concretus eſt ad conſiſtentiam tremulam gelatinæ. Color naturali ſimilis, ſed non ita rutilans, iſti cum ocul. cancr. 2. die eadem in ſingulis, eadem quoque uſque ad 9. cum odore gratiſſimo, & ſine corruptione. Sanguis canis cum aqua cinam. fluidus, & rubicundus evaſit; ſed deinde in conſiſtentia mutatus.

IX. Spiritus ſal. armon. nullam produxit fermentationem; fluiditatem tamen conſervavit. Color idem obſcuro rubicundus, odor acutus, feriens haud 2. die eadem fluditas; color idem, & odor. Quinta die conſiſtentia gelatinæ ſimilis, color

ut ſupra. Odor gratus.

X. Per ſpir. vitriol. coagulatio cum efferveſcentia ſtatim nata eſt. Nigredo obſcura, odor ingratus. Secunda die odor ingratus fracidus, major conſiſtentia, & color tabaci obſcuri. Eadem uſque ad ſexta cum odore ingratiſſimo, & majori corruptione. Cum eodem ſpir. ſanguis carnis ſtatim concretus eſt cum maxima nigredine.

XI. Sal abſynth. pulver. cum ſanguine mixtum, confeſtim ab hoc abſorptum fuit, ſecum eſt in eo actu levis grumefactio, deinde fluidus evaſit. Colorem ſummopere rubicundum acquiſivit ſine ulla fermentatione in actu mixtionis. Secunda die eadem fluiditas, & color vividus, ac rutilans, & ſupernatabat portio ſeri pauca flavedine tincti tertia major conſiſtentia in ſanguine. Idem color cum odore grato. Serum cum ſolita fluiditate quinta die conſiſtentia ſolidior, color niger, odor inſuavis cum exigua lividitate in ſuperficie. Cum ſanguine canis eadem obſervata ſunt cum colore vivido, & fluiditate.

XII.

Infuſoria in Jugularem Canis.

CAni juveni ad tabulam ligato infudimus in Theatro Anatomico Auditoribus pleno 7. Martii 1700. ſpir. vitrioli debitam quantitatem in jugularem ſiniſtram. Statim moveri fortiter ac conqueri cœpit animal cum ululatu ingenti, & poſt vehementes corporis concuſſiones periit ſemiquadrante horæ vix elapſo. Cadavere refecto univerſam pulmonum molem nigerrimam, & omninò exſiccatam vidimus; idque in interna, ac externa ejus parte. Sanguis in pulmonum vaſis erat omninò concretus, ſed ad inſtar carbonis nigrefactus. Pars colli, qua factum eſt experimentum denigrata, ac fere ſphacælo correpta apparuit, &c.

Conſtat ex his quantum acida inimica ſint ſanguini, & quantum immutent ejuſdem compagem. Contrà vero alchalia non amica tantùm, ſed ejuſdem naturæ fere affinia, uti obſervatum eſt ſuperiùs infuſione ocul. cancr. aq. cinam. ſpir. corn. c. olei tartari, &c. Et cum duo ſint in ſanguine prima, ac præcipua principia, acidum, & urinoſum, prout hoc, aut illud in eo dominium obtinent, univerſa maſſa ſimili natura inficitur; ſed acidum regnat, & author eſt chronicorum morborum; urinoſum vero acutorum, quod ſummopere ſcire convenit ad morbos recte dignoſcendos, & curandos.

Atque hæc ſunt, amiciſſime Paſcoli, quæ de rebus anatomicis, te ſuadente, in mentem venerunt. A quibus quidem libenter abſtinuiſſem, cum raptim, & negligenter ſcripta ſint, niſi humanitas tua, veluti per vim ea extorſiſſet. Scis enim quàm ſevera ſit hodie Librorum omnium examinatio; quàm ſint, ubi quid ſcribimus, ambigua cavenda, ne qua omninò ſecus interpetrandi, trahendique in deteriorem partem occaſio præbeatur. Neque mireris, ſi tardiùs, quàm deſtinaveram, ad te mittuntur; nam occupationes obſtiterunt, quæ diem quandoque totum eripiunt à mane ad veſperam. Quod etiam ſi non ſcriberem, tamen opinari tuæ prudentiæ, & humanitatis eſſet. Opuſculi tui quamprimum edendi exemplar unum, iterum atque iterum rogo, ut tranſmittas Academiæ Phyſiocriticæ Senenſium, potiſſimum vero Pirrho Mariæ Gabriellio eruditiſſimo Viro, cui, & univerſæ Academi ſummopere debeo, quod me in nobiliſſimum cœtum ſuum nuper aggregarunt, & de te, ac ſtudiis tuis optime ſentiunt. Opus noſtrum *De ſolidis, & ſolidorum morbis* quamprimum expecta. Ibi plura de origine motus ſolidorum à cerebro, & meningibus, de illorum æquilibrio, uſu & poteſtate, & elatere rationibus, & experimentis comprobata habebis. Antonium Magliabechium celeberrimum Virum, & utriuſque noſtrum amiciſſimum meo nomine peramanter ſalutes, ſi Florentiam ſcribendi occaſio detur. Sed longus progredior? Ama me. & tibi perſuade, te mihi eſſe in animo aſſiduum. Saluti conſule, & vale. Romæ prid. Idus Julias Anno Jubilæi 1700.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI
CANONES
DE
MEDICINA SOLIDORUM
AD RECTUM STATICES USUM.

AD VIRUM AMPLISSIMUM

JOAN. FRANCISCUM MAUROCENUM.

Oratorem Venetorum apud CLEMEMTEM *XI. Pont. Max.*

PRÆ-

PRAEFATIO.

CUM multæ, ac variæ rationes ſint, Maurocene Orator Ampliſſime, quibus Populi, & Urbes longe aliis præcellere, maximaque inter alias gloriam conſequi poſſunt: tum duas præcipue in ampliſſimo, & laudis, & dignitatis gradu illas locare conſueverunt; res nempe à Civibus præclare bello geſta, & Scientiarum decus egregiè, atque cum utilitate publica ab iiſdem aſſertum. Hinc de Patria præſtantiſſimorum Virorum inter plurimos populos contentio, ac pugna orta fuit ſæpe numero: & humilis ignotarum Urbium conditio unius Civis amplitudine: nobilitatis, & gloriæ ſplendorem ſibi comparavit. Quæ cum ita ſe habeant, quantum aliis præeſſe ſummo jure Itala Tellus armis, & litteris florentiſſima, cujuſque ingentem famam felicitate, ac virtute ſuorum partam, univerſæ Terrarum Orbis Civitates æquare nunquam, aut minuere potuerunt. Atque, ut de Viris litterarum gloria claris aliqua dicamus, potiſſimum qui noſtris temporibus de re medica, & philoſophica ſcripſere: cuiquam compertum non eſt ingenium Bernardini Teleſii, & M. Aurelii Severini, veræ philoſophiæ, Medicinæ, atque Chirurgiæ Reſtauratorum? Cui non conſtant exercitationes, arduique labores Mercurialis, Martiani, Ficini, Benevenuti, Patritii, aliorumque optimis diſciplinis eruditorum pro Platonis, Pythagoreorumque ſententiis in priſtinum reſtituendis? Et quod primum eſt, neminem latent inventa Galilei Philoſophorum ætatis noſtræ Principis; qui ut veterem in litteris Italiæ gloriam tueretur, & confirmaret, res Mathematicas, Aſtronomiam potiſſimum, & Mechanicen exornando, philoſophandi methodum illam Græcorum, qui Philoſophiam cum Mathematicis conjunxerunt diſciplinis, primum omnium revocavit, aliiſque facem præbuit inveſtigandi interiores naturæ latebras, atque omne immenſum mente, & animo peragrandi. Ut modo præteream Cavalerium, Torricellium, & qui ætate noſtra floruere Borellum, Malpighium Redium, Bellinum, alioſque, quorum ope Phyſices ſcientia, & Ars medica novis inventis fuit exornata. Quare cum ea ad mentem revoco, quæ in hominem, vel aliis corporibus comperta ſunt; facile in eam adducor ſententiam. Italos nempe magna ex parte illa propriis ingenii viribus adinveniſſe, atque illuſtraſſe. Etenim, ut de uno tantum loquar, ſanguinis tranſitum ex dextero cordis ventriculo in ſiniſtrum per pulmones, ducentis pene abhinc annis primum aperuit Realdus Columbus immortalis famæ in Romano Archylicæo Anatomicus, primuſque circulum ſanguinis ſubindicavit; quanquam nonnulli Cæſalpino, & alii Sarpio id adſcribant, Huic rei accedunt quamplurima elapſo ſeculo detecta ingenio,

& ſet

& ſedulitate Virorum Illuſtrium Bartholomei Euſtachii in Archylicæo noſtro olim Anatomici præſtantiſſimi . Fallopii , Acquapendentis , aliorumque , quæ animus hic non eſt recenſere.

Verum meo judicio majorem fortaſſe gloriam , atque famam ſibi , & Italiæ comparavit Sanctorius Juſtinopolitanus , qui mirum , & inauditum in re medica philoſophandi modum inſerens ætate illa inculta , corporis motus ad Trutinæ pondus metitus eſt , & definivit. Hic quoniam ſcite callebat hominum vitam , curriculum eſſe , atque perennem fluxum materiei , varias ex Pythagora mente formas ſubeuntis ; rem voluit experimento comprobare, inſenſibiliumque tranſpirationem ad Trutinam perpendi poſſe primus omnium animadvertit ; & exinde veras morborum origines , ac certa ſalubris , & inſalubris vitæ principia magna cum hominum utilitate determinavit . Ortus eſt anno circiter 1560. Juſtinopoli in poſtrema Italia Provincia , ad inclyta Adriatici maris littora , nobili Urbe , Viriſque illuſtribus clara : inter quos ea jure merito recenſet Andream Græcis in litteris peritiſſimum , qui Homerum , Theocritum , Ariſtophanem in latinum convertit ſermonem ; & Mutium , qui Ochinum , Vergerium , Centuriatores , alioſque heterodoxos oppugnavit , atque contrivit, Sanctorio autem , inter tot laudes , quibus præfulget , hæc uno ſufficeret , natum eſſe ſub feliciſſima Venetorum ditione , qui nempe terra , marique , belli , atque pacis temporibus ſummos inter Principes clari , rationem Libertatis , & Imperii ita ſedulo cuſtodiunt , ut animorum magnitudine , & liberalium artium patrocinio , Athenienſem ſimul , & Romanam Reſpublicas Civium virtute exequatas , Imperii diuturnitate ſuperaverint . Nec laudum poſtrema fuerit Auctorem noſtrum floruiſſe Patavii in Archilycæo inter cætera celeberrimo , ubi Medicam artem magna cum ſui nominis celebritate , & Auditorum frequentia docuit , atque immortalem Statices librum exaravit . Hinc ego cum ſæpe Medicinæ Tyronibus ex Cathedra commepdaverim hoc anno ; cumque illum diligenter quæſierint ; nec datum fuerit invenire : forte venit ad me Bibliopola Romanus , plurium Doctorum Virorum , qui Sanctorium deſiderabant , petitionibus laceſſitus , meque rogavit, ut ejus Staticæ, quam Typis committere cupiebat aliquid ex meo ſyſtemate de Solidis , ſive de fibra motrice , & morboſa adjungerem , noviſque notationibus exornarem , quibus poſſet hæc nova editio reliquis eleganter prodire , & locupletior . Ad quod obeundum muneris , cum imparem me agnoſcerem , tum ob ingenii tenuitatem , tum ob incredibiles , quibus diſtringor, occupationes , diu renui , donec Bibliopolæ precibus , & Medicinæ Tyronum Romani Archilyceo motus , ac tandem victus , paucorum dierum intervallo horiſque pomeridianis hoſce Canones de Medicina Solidorum deſcribere , & Sanctorii Staticæ , cum qua ſyſtema noſtrum de ſolidis conſenſionem habet non modicam , apponere non repugnavi . Hæc autem omnia, cur tuo nomini nuncuparem Maurocene *ampliſſime , fecit tuorum in me beneficiorum jucunda recordatio ; quæ quanta ſint , & quam ſingularis tua erga me benevolentia , & voluntas , cum de me honorifice loquaris , & ſentias , nemini fere ignotum eſt . Quamobrem, ut cunctis itidem innoteſcat , non apud ingratum , atque immemorem beneficia tua eſſe locata , publico hoc monumento tibi gratias agendas eſſe exiſtimavi . Debuiſſem , ut fieri in ſimilibus aſſolet , tuas in laudes excurrere , ſed quis ego qui tantam provinciam aggredi valeam? Quippe nos in te non illud ſuſpicimus tantum clariſſimum trium Reginarum Maurocenarum decus , & celeberrimam tot Avorum gloriam ubique terrarum illuſtrem. Verum, quæ propria tua laus eſt , ſummam civilibus in rebus prudentiam , pulcherrimis ſcientiarum ſtudiis admixtam . Gravitatem præterea tantæ comitati , atque humanitati , conjunctam ; miram in arduis quibuſcumque dexteritatem ingenium ad omnia felix , integritatem quoque , munificentiam , cæteraſque ſingulares animi tui dotes, quibus omnium ſententia non familiæ tuæ tantum , ſed Perpetuæ Venetorum Reipublicæ ſplendorem , & decus addis ; factus Noſtrorum amor , deliciæ Bonorum omnium . Sed tuas nunc laudes aliis relinquo , quibus meliores dicendi ſuppetunt vires ; Meis & ego aliquando ſcriptis , ſi potero*

late,

late, & peramanter dicturus. Interim ut hæc tibi noſtra ex aliquali ſigno voluntas comperta ſit præclaram edo ſub tuo nomine Sanctorii Staticen, cum noſtris de Medicina Solidorum Theorematis; quæ me tacente, omnes apud ætates loquentur, quid de te ſenſerim, & quanti te exiſtimaverim, ac ſupra cunctos ævi noſtri Viros coluerim. Neque hæc velim dicta putes a me dum mihi tecum eſt oratio; nam quid te abſente, & nondum tibi notus de te dicerem, teſtem habeo præ cæteris Juſtum Fontaninum Virum eruditione præclarum, tibique ſatis probatum, qui tunc quoque me audiebat; mecumque modo labens, & ſæpius de te laudando, & prædicando contendit. Accipe igitur optime Maurocene *ea, qua omnium tibi corda devincis, humanitate, hoc Sanctoriani, noſtrique libelli munus, cui ſi locum tribues eos inter libros, qui tuis ab oculis abeſſe non ſolent, vigebit apud te aliqua noſtri memoria, quoties illos circumſpicies, toties animo tibi occurram: tacitis ſæpe tecum loquar, meque de tuis eſſe familiaribus unum, de iis maxime, qui tuo honori ſerviunt, exiſtimabis. Vale decus Italiæ, & inclytæ Venetorum Republicæ. Romæ prid. Nonas Quintiles 1704.*

GEOR-

GEORGII BAGLIVI
CANONES
DE
MEDICINA SOLIDORUM
AD RECTUM STATICES USUM.

CANON I.

STATICEN corporis habere ſine Statice mentis ad bene intendendum, beneque vivendum eſt inutile, æquilibrium inter mentem, & corpus à Medico inveniendum: mentis per Staticen Philoſophiæ moralis, corporis per Sanctorii Staticen. Quippe in horum æquilibrio ſanitas, & vita.

II. Animi motiones corporis motus varie afficiunt, & mutant in melius, vel in deterius: ut nobis magnus teſtis eſt Sanctorius. Quare qui Staticen motionum animi per moralis Philoſophiæ canones ad Staticen motuum corporis Sanctorianum dirigere, atque accomodare non noverit, diu, & ſalubriter vivere non noverit.

III. Qui mente agit ſupra vires corporis, ægrotat corpore, animoque ob moleſtam morboſi corporis diuturnitatem, indignato animo tandem ægrotabit: Hinc melancholici, maniaci impatientes, iracundi, ſimilibuſque animi affectionibus laborantes, evadunt, qui ſupra vires, temperiemque corporis animum nimis abſtrahunt cogitatione. At verum etiam eſt, mentem affectus corporis per Staticen moralis Philoſophiæ corrigere, atque moderari poſſe, ſi velit, & ſciverit. Quanta autem ſit poteſtas, & vis animi motuum, in perſpiratione varie turbanda, ex ſequentibus Sanctorii aphoriſmis certo conſtabit.

Duo ſunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi; corporis evacuant ſenſibilia excrementa; animi inſenſibilia magis, & præcipue cordis, & cerebri, ubi ſedet animus. lib. 5. aph. 14.

Nimia animi quies magis prohibet tranſpirationem, quàm nimia corporis, lib. 5. aphor. 15.

Exercitium animi & corporis violentum reddit corpora levioris ponderis, efficit velocem ſenectutem, mortem prematuram minatur: citius enim ex Philoſopho moriuntur exercitati, quàm non exercitati, loco com. aph. 19.

IV. Mirantur multi Medicos intemperate vivere, tamen ſane vivere. Staticen Sanctorii in uſum ſex rerum nonnaturalium quotidie adhibent, & ſane vivunt. Quæ artis arcana in inſanum pandere vulgus, nefas eſt: nam Medicis hodie minor quàm par eſt reverentia, & minora meritis præmia. Quod ad me attinet, certe ſemper,

Odi Profanum vulgus, & arceo.

V. Sicuti conſervatio ſanitatis inſtituitur detractione eorum, quæ exuberant, & eorum additione, quæ deficiunt, habita cognitione per Staticen occulti perſpirabilis uniuscujuſque; Ita & morborum curatio per eaſdem dirigetur regulas, ſive de procatarcticis eorundem cauſis diſſeratur.

VI. Mirantur multi ſobrios, & temperatos homines, nec diutius cæteris vivere, nec ſalubriter, imo ſæpe vita tolli de repen-

repente, Sanctorii Staticen ignorant, nec ſalutis navim in continua ſex rerum non-naturalium tempeſtate poſitam per ſolida ejuſdem præcepta regunt optime, ac ducunt; hinc mors præpropera, vel inſalubris vita. Quod Medicis tam facile non contingit, quia Statices ſunt periti.

VII. Fallitur ignarum vulgus, ſi credit æſtate morbos vehementius lædere, atque vagari frequentius ob nimiam in uſu fructuum intemperantiam. Ægrotant potius homines, quia inſenſibilem tranſpirationem æſtate copioſiorem aura frigida, diu vel noctu incaute ſumpta repente deprimunt, atque coercent; hinc ſtatim febres catharri, tuſſes, diarrheæ, aliique per æſtatem morbi. Quod vulgus ignarum, & Medici rudes cauſis longe remotis tribuunt quia Statices imperiti.

VIII. Notitia ſolidorum varie oſcillantium, & liquidorum vario motu currentium per corpus animatum, ad doctrinam Statices rite percipiendam maxime conferunt.

IX. Si Sanctorio doctrina circulationis nota fuiſſet; quàm minori incommodo, ac feliciori auſu Staticen ſuam conſcripſiſſet?

X. Statice Sanctorii, & circulatio ſanguinis Harvejana ſunt duo poli, quibus univerſa regitur veræ Medicinæ moles, hiſce inventis reſtituta, & confirmata reliqua potius illam exornant, quam augent, præcipue quando de oraculo naturæ pronunciata non ſunt.

XI. Qui bene noverit æquilibrium inter ſolida oſcillantia, & liquida currentia, morbos quamplures recte curare noverit. Quique inſenſibilis tranſpirationis modum, & quantitatem cum aliorum excrementorum fluxu, atque copia rite comparare, & æquilibrium, proportionemque invenire ſciverit, tuto vel in difficillimis morbis remedia præſcribere.

XII. Aer Romanus ſua, vitriolico-aluminoſa natura noxius eſt ſtomacho, & pulmonibus: Pulmones inficit immediato contactu per reſpirationem, Stomachum verò per ſalivam in ipſum ex palatinis, & aliis ex ore glandulis deſtillantem.

XIII. Ob id Romani præ aliis populis pulmonum, & ſtomachi morbis frequenter & graviter afficiuntur. Stomacho ſunt debiles, non bene digerunt, nec nimium voraces ſunt; dentium viſciditate atque immunditie, aeris vitio laborant. Ex iiſdem ſic affectis aut ſtomachi debilitas arguitur hoc in aere familiaris; aut ſi fortis ille ſit, neglecta dentium cura in ipſorum nitore conſervando, atque tuendo. Dentium curam habeto, ut bene digeras, & diu vivas; Laxatis dentibus, laxantur & Chyloſeos Officinæ; hinc mille malorum occaſiones,

XIV. Qui quotidie ſordidos, viſcidoſque dentes habent, licet eos quotidie abſtergant, ii ut plurimum ſunt ſtomacho debiles, male digerunt, ore fœtent; poſt prandium capite dolent, mœſti ſunt, atque debiles, & ſi ſtudiis, atque negotiis eo tempore dent operam, iraſcuntur, impatientes fiunt, capiplenio cum dolore corripiuntur, ad venerem minus proclives ſunt, generaliter enim ſtomacho debiles, venerei non ſunt, imo potius frigidi, & impotentes. Debiles quoque ſtomacho, natura ſunt ſomnolenti; mane vix evigilant, imo nunquam ſomno ſatiarentur matutino, potiſſimum quando veſperi replentur victu copioſiore. Sunt pariter debiles, languidique corpore, facie aliquantum pallidi: & quod primum eſt, maxime ſomnolenti: & ſi non dormiant, quantum ſtomachi debilitas poſtulat, peſſime habent, morbiſque quamplurimis fiunt obnoxii. Sinendi itaque ſunt, ut dormiant, præcipue ſi pueri ſint aut juvenes. Hæc omnia cum dentium immunditie, & viſciditate conjuncta videbis potionibus Caphe, The, Chocolate, ſimilibuſque liquidis ſtomachum recreantibus, ſtatim veluti in ſe redeunt, & ſanantur, deleta malorum nubecula, culpa ſtomachi in caput delata. Frequentiſſimum id eſt in negotioſa Urbis, vita, ſive aeris, ſive aulicæ vitæ culpa.

XV. Qui nitidos dentes habent, & ore bene olent, bene etiam chylum præparant in ventriculo. Exemplo ſint canes, quorum dentes nitidi ac elegantes, & vo-

facitas incredibilis, ob præpotentem acidi gaſtrici vim, & ob id optimam chyloſin. O quantæ ducuntur inde ad morbos bene curandos indicationes?

XVI. Qui munditiem, & nitorem dentium curæ habent, gingivas obtinet ſolidas, & hac de cauſa incredibilem dentium fortitudinem; quorum robur à gingivarum robore pendet, & firmo iiſdem coalitu. Cadunt enim dentus, relaxata gingiva, aut eroſa. Laxatur ab immunditie, & inquinatione dentium. Eroditur autem ab acrimonia ſalina liquidorum currentium ad contactum.

XVII. Qui rebus calidis, dulcibuſque nimium utuntur, & acido: acri ſunt temperamento facile, & ante tempus laxitate dentium afficiuntur. Baccho, Veneri, rebuſque acidis, atque ſalinis nimium indulgentes, quàm male dentibus ægrotant, oriſque fœtore. Nitor, & munditia dentium aut ſobrietatis indicium eſt, aut bonæ chyloſeos, ac debitæ in munditia conſervanda diligentiæ.

XVIII. Animi paſſiones diuturnæ, negotia gravia, curæ moleſtæ ſtudia poſt paſtum, & vehementes animi contentiones, inquinationem dentium pariunt primo, deinde laxitatem eorundem, cariem, dolorem, &c. Dictis de cauſis ſtomachi vis in digeſtione peragenda labefactatur; hujuſque in ſtomacho affectionis indicia per ſaporem linguæ mutatum; ſordidam dentium viſciditatem, gingivarum laxitatem, oriſque fœtorem manifeſtantur. Si vis digeſtione uniuſcujuſque optime differere, reſpice dentes. Nitor, & elegantia ipſorum, bonam; inquinatio, & labes malam ſignificant chylificationem. Non negaverim tamen inquinationem illam ſæpe naſci à neglecta dentium cura, quæ revera à quovis urbano homine poſt ciborum uſum, atque poſt ſomnum negligi non debet, ne culpa corruptorum, & ſordidorum dentium in malas incidamus digeſtiones; prima enim digeſtio in ore fit, & primum, ac princeps digeſtionum menſtruum ex opinione noſtra, ſaliva eſt. Saliva nobile liquidum, potenter ſolvens, pene dicam anima ſtomachi, anima digeſtionum.

XIX. Uſu calidorum, acrium, aromaticorum calli pedum ſummopere dolent, & exacerbantur. Et quando hi ſine cauſa dolent, ſignificant latentem apparatum regnare in liquidis acrium, acutarum, pungentium, ſalinarumque particularum. Regnant autem acria hæc in ſanguine, vel ob uſum ante edentem acrium eſculentorum, & potulentorum; vel ob ſucci nutritii, atque ſpirituum in ſanguine inopiam, conſumptionemque, ventris cauſa, aut nimiæ exercitationis mentis vel corporis, vel quod frequenter ſuccedit, culpa prohibitæ tranſpirationis. Quod de callorum dolore monui, dicas pariter de dolore dentium repente orto ſine cauſa. De catharro, ac ſternutatione ob exiguum ſuſceptum frigus, vel auram nocturnam. Hæc nos experientia docet, & continua animadverſio naturæ, atque notatio. Et ſicuti ex naturæ motionibus ars conficitur, ita ex iis, quæ in arte recte, maleve fiunt, conveniens, aut inutilis naturæ motus intelligi poteſt.

XX. Mors naturalis venit ob ariditatem, exſiccationemque ſolidorum, & ſalſedinem atque vappiditatem liquidorum. Solidis medetur balneum tepidæ; liquidis verò inſenſibilis tranſpiratio, & cibus boni ſucci ſobrie ſumptus, atque quantum naturæ tenor in ſenectute relaxatus, expoſcit.

XXI. Via regia eſt à cute ad alvum, ab alvo ad cutim: mutuæ ſunt & humorum, & morborum per eas ſucceſſiones. Tormínoſa ventris deſinunt in dolorifica articulorum, & è contra. A veſica ad alvum, ab alvo ad veſicam ſunt pariter ſucceſſiones, commutationeſque; hic tamen ob viciniatatem, illic verò ob liquidorum omnium generalem quandam, & communem per univerſalia illa filtra deſpumationem. Hinc optime Hippocrates magnus VI. epid. ſect. 3. & alibi: *Alvi laxitas, cutis denſitas; cutis raritas, alvi conſtrictio.*

XXII. Qui nimium replentur cibis, ſi poſtea bene dormiant, beneque per ſomnum tranſpirent: non ita facile ob nimiam repletionem ægrotabunt; ſicuti ægrotarent,

ſi non dormierint, & non tranſpiraverint. Inter cæteros exemplo ſint Medici, quorum vita perpetua eſt militia, mortis imagine perpetuò afflicta: vivunt tamen ſine morbis, quia ſomni, & tranſpirationis curam habent continuam; ſomni ad bene digerendum; tranſpirationis verò ad excrementa digeſtionum benè deſpumanda.

XXIII. Qui otioſam, vel negotioſam vitam cum Statice Sanctorii rite accommodare ſciverit, raro ægrotabit, & ſecurus erit longævitatis: Moleſta quidem hæc Medica vita eſt; ſed quantum dulcis, Sancte Deus, Fortis, Immortalis?

XXIV. Quæ de acido, & alkali, de archæis, de nitro aereo, de acido pancreatis morborum domino, ſimilibuſque hypotheſibus garriunt Medici, ſunt cognitiones nimis abſtractæ, & generales ad morborum naturam inveſtigandam, & removendam. Quæ verò ex Statice Sanctoriana liquidorum excrementorumque, nec non ex æquilibrio ſolida inter, & liquida, aliiſque fibrarum effectibus petuntur, è naturæ libris prodeunt, ejuſdemque oraculo confirmantur.

XXV. Fruſtra curas chronicos, aut acutos morbos per purgantia, diaphoretica, diuretica, aliaque id generis, niſi ſolidorum, & liquidorum naturam ad rectum ordinem reducas. In chronicis fibrarum laxitas in priſtinam reſtituenda ſoliditatem; in acutis verò criſpatura, & ariditas earundem, quibus liquidorum curſus varie intercipitur, atque turbatur. In utriſque enim liquida promptè current, ſi ſolida ſint intenta, quantum neceſſe eſt. Si tamen culpa ſui liquidum non currit, eidem tantummodò medendum.

XXVI. Dogma generale: *Qui male digerunt, male tranſpirant*. Perſpiratio inſenſibilis excrementum eſt tertiæ coctionis. Quare ſi bene non fiat prima coctio in ſtomacho, nec etiam bona erit tertia in partibus: errata enim primæ digeſtionis non corriguntur à ſecunda, & tertia. Duo itaque præ aliis ſunt Medico cognitu neceſſaria. Primo accurata methodus curandi febres; Deinde doctrina ſolida de curandi ventriculi, & proximi meſenterii morbis. Quæ ſi negligantur, vel oſcitanter, aut leviter tractentur: Dii boni quàm fœcunda errorum ſoboles inde naſcitur, & peſſimorum morborum periculoſæ naſcuntur ſucceſſiones.

XXVII. Qui rigida, & indebitâ diæta inſulſè utuntur, incidant in morbos, in quos per extreme tenuem victum incidere non poſſe credebant. Stomachus enim plenus, & vacuus æquo minuunt perſpirationem: plenus eam divertit per ciborum corruptionem; vacuus eam trahit oſcillando, ut impleatur: eadem ratione qua vomitus perſpirationem impedit, aut divertit, trahendo ad interiora perſpirabile. Quis hæc crediderit, niſi Sanctorii Statice nos hæc doceret? Quare æque noxius eſt nimius cibus, ac extrema diæta; ſed magis hæc, quia partes defraudat debita reſtauratione, in qua conſiſtit vita.

XXVIII. Perſpectam habere velle mechanicen, qua agunt medicamenta in curatione morborum, difficile eſt; niſi habeatur notitia Statices Solidorum, & Liquidorum, cognitioque æquilibrii, virium, & reſiſtentiarum inter ipſa, nam quæ de primis remediorum qualitatibus circumferuntur in Scholis, figmenta ſunt. Vis, & poteſtas remediorum in motu, figura, & pondere ſuorum minimorum reſidet magis; quam in pompa qualitatum, & jejunia, atque arida ipſarum activitate. Quod etiam de rerum generatione, corruptioneque hoc anno 1705. Auditoribus ex cathedra in hoc Archilyceo dictavimus.

XXIX. Non bene conveniunt ſimul indicationes irritandi eodem tempore ſolidum, & laxandi liquidum, ut faciunt ſcioli Medentes; eodem tempore veſicantia, fricationes, ſinapiſmos, uſtione candenti ferro, vellicationeſque præſcribendo in ſolidis; & potentia diaphoretica, emetica, aut purgantia in liquidis. Hæ binæ vividæ, atque potentes oſcillationes in utriſque diſponunt rem ad ſtrangulationem, concretionem, ſuppreſſionemque liquidi, morbique incrementum magis, quam declinationem ejuſdem. Æquilibrium, & proportio

tio

tio intercedere debet inter ſolida ad oſcillandum, & liquida ad undulandum. Utraque eodem tempore in extremo gradu conſiſtere nequeunt ſine vitæ diſcrimine. Dictum id eſto pro apoplexiis, catharris ſuffocativis, ſcirrhis viſcerum; falſa gravidatione, ſive mola uteri convulſiva, interniſque chronicorum morborum circa viſcera concretionibus; in quibus Dii boni quanta, & quàm vehementia intus, foriſque imprudenter eodem tempore propinant remedia ſcioli Medentes.

XXX. Quantum doleo, quando video Medicos violentis acutiſque diureticis urinam movere velle in chronicis, aliiſque ex infarctu menſenterii, obſtructiſque viceribus; productis morbis; urinam tamen non venire, ſed magis ſupprimi; & ſi venit, ejicitur quod ejici non debet; imo cum ægrotantis incommodo. Cum ipſe urinam moveam copioſe, in his caſibus (taceo de morbis qui ſedem habent in ſanguinis maſſa, in quibus juvare poterunt diuretica) non diureticis: ſed purgantibus, ex pilulis, electuariis, & apozematibus ſolutivis per intervalla datis, & mihi notis. Quod de urina dico, de ſudore quoque, aliiſque evacuationibus ſentio. Libertas in curſu liquidorum, debitaque in ſolidis laxitas ad ſecretiones liquidorum neceſſariæ ſunt primo, deinde noxiorum evacuatio. Quique horum ignarus eſt, veram praxeos cognitionem ignorat. Etſi quis dixerit, credis ne diureticis, Baglive? credis ne quantum Medicorum vulgus? Reſpondeam, minime. Quare non? Reſpondeam, ipſe ſcio, & opportuno tempore aperiam. Etſi quis obſtinate crediderit diureticis more, quo vulgus Medicorum tumultuarie, & oſcitanter iiſdem credit; & more pecudum, non qua eundum, ſed qua itur in morbis, ea indiſcriminatim præſcribit, ignorantiæ Medici pœnas luet miſer ægrotus. *Sapienti pauca.*

XXXI. Qui ſtaticen Solidorum oſcillantium, & Liquidorum currentium, vel traditam ab aliis, vel à nobis in libris de Medicina Solidorum, ſive de Fibra Motrice, & Morboſa explicatam poſſident; ipſam Sanctorii Staticem, atque clavem plurium difficillium morborum naturam reſerandi, tollendique poſſidet. Recte itaque ſcripſit Divinus Senex lib. de Dieb. Judic. num. 1. *Magnam artis partem eſſe arbitror de his, quæ recte ſcripta ſunt, poſſe conſiderationem facere, ac judicare; qui enim hoc novit, & his utitur, non videtur mihi in arte multum falli poſſe.*

XXXII. Quid confert populares quaſdam, & vanas inſani vulgi regulas ad vivendum ſaluhriter tenere, atque adamuſſim obſervare? Uti eſt aquam bibere magis quàm vinum poſt ficus. Ficus nominare calidos; melones frigidos. Lactucam & id generis olera aceto, & oleo condita in fine potius, quàm inter initia paſtus edere: ſimileſque nugas memoria tenete. Si ſolida immortalis Statices præcepta per ſex rerum nonnaturalium examen demonſtrata, & confirmata recte non teneas? Illa ſunt figmenta vulgi delirantis, verbaque otioſorum Senum ad imperitos Juvenes; hæc autem naturæ docentis oracula, ſuorum librorum perpetui characteres.

XXXIII. Æſtate ſudore madere, & auram frigidam captare, peſtis eſt. Manant vi caloris æſtivi copioſa ad cutim effluvia, & omnia liquida ad ipſam undulant impetu: aura frigida ſuperveniente ſiſtuntur, & ad interiora reflectuntur: hujuſque perpetui refluxus cauſa ſtatim veniunt febres, aut catharri, laſſitudines, diarrheæ, eryſipelata, & mille morbi graves, qui per æſtatem vagantur. Præterea qui æſtate nimium ardent propter externum calorem, vel minus, aut impatienter calorem æſtivum ferunt: aut plenitudine humorum laborant, aut calido præditi ſunt temperamento: qui verò temperate ſe habent, & calorem ferunt, contrariam prædictis naturam obtinent, & contrariam ad morbos diſpoſitionem.

XXXIV. Æſtate fructuum eſus, & tuendæ inſenſibilis transpirationis neglecta cura, ſunt cauſa malorum; ſed major peſtis ab inſenſibili tranſpiratione ſuppreſſa per auram frigidam noctu diuque captam. Quod profanum vulgus, Ganeones, & inſipi-

ſipidulæ mulierculæ credere vix poſſunt credent tamen, cum ſentient morbi flagellum.

XXXV. Qui ſunt valetudinarii, ſanitate infelices, aſthmatici, & natura debiles ob morbum, æſtate beneficio copioſioris tranſpirationis, ſalubrius vivunt: hyeme verò vix incipiente ſtatim ægrotant tranſpiratione cohibita. Hyeme ad præſervandum, præter ſobrietatem, tenuitatemque victus, purgationes mediocres per intervalla juvabunt, æſtatiſque tranſpirationem compenſabunt. Hæc etiam cauſa ſcabies, morbique cutis quamplurimi circa ſolſtitia hyemis incipiunt, aut vigent.

XXXVI. Si autumno vigeat apparatus calidorum, ſalinorum, & acrium humorum; deinde ſupervenit hyems frigida, & nimium aquilonaris; hyeme, vel circa ver vagabuntur morbi pectoris acuti, ſcabies, ophthalmiæ, febriculæ catharroſæ, ſimileſque vel alii affectus, citius, aut tardius prout æger complexione validus erit, aut debilis, magis minuſve ſobrius, & viſceris alicujus intemperie affectus, vel non.

XXXVII. Qui ſobrie non vivunt, cibiſque mali ſucci nimium utuntur, debitamque ſalutis curam quotidie non adhibent, ac denique liberæ, & copioſæ tranſpirationis beneficium non obtinent ob cutim naturaliter nimis denſam, nec facilem ad ſudandum: ſi morbis corripiantur, vel læthaliter ægrotant, vel chronice. Imbibita namque maſſa ſanguinis loco boni chyli vitioſis, hoc ipſo excrementis apparatus naſcitur funeſtorum malorum: quique Medicorum id non bene mederi norunt. Quam difficile eſt, & moleſtum mederi hominibus intemperate viventibus; quàm gravibus, diriſque malis, dum ægrotant, corripiuntur. Quantum timeo in ipſorum curatione, & quàm libenter curã ipſorũ non ſuſciperem.

XXXVIII. Coctio humorum in laxitate debita ſolidorum, & liquidorum conſiſtit: cruditas verò in contractione, ac veluti confuſione ſtrangulationeque eorundem. Teſtis horum eſt dira pleuritis; crudelis colica, febris nimium ardens. Si ſolida in his ad laxitatem non venerint, & liquida ad lenitatem, ac veluti laxitatem deſpumationis, nunquam bene ſpera. In magno humorum apparatu ſemper time: nam ægri moriuntur inopinatò, licet exiguis ac veluti benignis febribus laborent. Horum exempla ſcripta ſunt à me quamplurima.

XXXIX. Quantum exardeo, cum video Medicos indicationes omnes ad corrigendam in morbis, & dulcificandam, ut ajunt, peccantem materiam dirigere; at de correcto humore foris eliminando nunquam cogitare. Quo præcepto ſpreto, aut neglecto, morbi omnes peſſima veniunt ſucceſſione; quos poſt longum uſum alkalium, teſtaceorumque, nec non chinæchinæ, cui credulum Medicorum vulgus nimium confidit, non adhibitis per intervalla purgationibus, culpa methodi, non naturæ oriri videmus.

XL. In liquidis animati corporis manifeſte obſervatur mechanice, chymica digeſtionum, fermentationum, deſpumationum, exaltationum, & præcipitationum. In ſolidis autem mechanice cunei, vectis elateris, funependuli, projectionum, reſiſtentiæ, & oſcillaionis. In utriſque verò ſimul junctis certò patent regulæ æquilibrii: proportionis, centri gravitatis, reſiſtentiarum; preſſionum, projectionum; quæ ſingula ad morbos per Sanctorii Staticen, perque Medicinam Solidorum fibræ motricis, & morboſæ curandos, & explicandos quàm belle accomodentur, eſt incredibile: imo ſi vera fateantur, utilis certe quam per vulgarium figmenta hypotheſeon de cardimelecho, de archæo, de acido, & alckali, & de mille Chymiſtarum hypotheſibus, quibus tantopere triumphant, & gloriantur vulgares Medici. Dii boni, quam remota eſt morborum natura ab hiſce nugis!

XLI. Æquilibrium ſolidorum, & liquidorum, diviſio fibrarum in ſyſtema carnearum, & membranearum, via, origo, effectus, & mechanice ſolidorum corporis animati; de quibus, pluribus ab hinc annis in Theatro Anatomico Romano, &

ex

ex Cathedra in Archilycæo diſputavi primus, & tandem ſub titulo fibræ motricis, & morboſæ, in praxi noſtra novem ante annos edita promiſſæ, publici juris feci, ad aſſequendam Sanctorii Staticen, & reconditas morborum indicationes eruendas præ aliis hypotheſibus ulteriores, clarioreſque videntur. Etſi noſtras homuncio Medicus garrire non deſinat, quæque nos ſcimus, ac de quibus ipſum in literis ad Pariſienſes monuimus; reſponſiones noſtras cum caſtigationibus debitis habebit quàm citiſſime, & acerrime.

XLII. Primarum digeſtionum excrementa per alvum ducuntur, ſecundarum per inſenſibilem tranſpirationem. Inter has admirabilis eſt proportio, & æquilibrium, dum altera ex egeſtionibus, vel ſupprimitur, vel minuitur, copioſiori fluxu alterius debet compenſari. Quod ſi non fiat, mutato, turbatoque æquilibrio, morbi veniunt. Hinc arcanæ fluunt, ac veræ ad morborum originem inveſtigandam, curandamque indicationes.

XLIII. Optime dixit Hippocrates in lib. de Dieb. Judicat. num. 1. *Plerumque hominis natura univerſi poteſtatem non ſuperat*. Quod fere dictum eſt ab illuſtri Medicinæ dictatore, quia revera vivit homo in aere elaſtico, ponderoſo, reſiſtentiarum, & impetus capace, in fluxibuſque caloris, & frigoris, ſimiliumque qualitatum ſingulis momentis obnoxio; & ob id difficile eſt ei tam varie aereo liquido, vitam ſine labe ducere, ejuſdemque ſuperare poteſtatem, niſi ſummam adhibeat diligentiam uſu Statices Sanctorianæ inſenſibilem ponderandi tranſpirationem, eandemque ad tam perennes, & inæquales aeris mutationes ita accomodandi; nec aut nimium cohibita morbos pariat, aut nimium ſoluta, vires ſolvat, vitamque; morboſque gignat prioribus contrarios ſæpe verò occultos, graves, malignos, & quorum aliquando ignoramus naturam, quia ab occulto aeris influxu pendent; & de Epidemicis malis vera hæc magis ſunt, quam de vulgaribus. Quod dico contra vulgus inſanum, qui perpetuò hæc garrit contra Medicos. Febris maligna fuit; Medicus eam non cognovit; & æger mortuus eſt. Hæc eſt quotidiana per Urbem fabula, dum ægri moriuntur. O vulgus ſtultiſſimum; Ecquid tu Judex eſſe poteris in queſtionibus, & oraculis Artis, quam non poſſides? Ecquod credis dari has febres malignas ab Orbe Lunæ in haſce terras depulſas? Falleris. Nam iſtæ malignitates febriles ex occultis Scholarum qualitatibus petitæ non dantur: ſed Philoſophia chymico-mechanica experimentali teſte ex manifeſtis acidi coagulantis, & aeris diſſolventis, aut inflammatoriis qualitatibus, vel potius ſubſtantiis deducuntur: quo ex fonte omnium origo malignarum. Ac proinde in fictis hiſce malignitatibus febrium, ac malorum, de quibus garrit vulgus, reſpiciendum magis eſſe ad cauſam febris, quàm ad febrim ipſam certo crediderim.

XLIV. Quid juvat eruditionis pompa. Quid elegantia ſermonis, & ſuccus? Quid lunatica methodus curandi morbos per ſecreta Cyniflonum ab Orbe Solis petita? Quid inanis plurium ſcientiarum, atque linguarum oſtentatio in Medico? Si perfectam non habet arcanam, reconditamque vim motuum ſolidorum, & liquidorum, æquilibrium inter ipſa; unde origo vitæ ſalubris, & inſalubris; nec non fundamentum Statices Sanctorianæ? Quam multi ab hoc ſecuro veræ praxeos portu diſtant adhuc, & in tempeſtoſo errorum, falſarumque hypotheſeon pelago jactantur miſerrime, magno ægrotantium detrimento. *Prudenti Pauca.*

XLV. Coctio in morbis non tantùm conſiſtit in deſpumatione morboſæ materiei, ejuſdemque à bonis liquidis ſeparatione; verum etiam in debita laxitate canalium, & fibrarum oſcillantium, ſi morbi ſint acuti; ſi autem chronici in tono earundem naturali, & in tentione elateris debita. In acutis namque criſpatura, & potens tamen oſcillatio viget in ſolidis: in chronicis verò laxitas, & atonia. Sæpè hujuſmodi laxitas, & atonia morboſa deſinit in tabem viſcerum, ſive hectico-cachecticam eorum intemperiem, culpa ſolidi

lidi magis, quàm liquidi. O quam reconditæ ſunt, & occultæ hujuſmodi viſcerum tabes: O quam pauci Medici eas dignoſcunt, & quam pauci curare ſciunt; diuturnæ hypochondriorum, ſcorbutorum, hyſteriarum, morborumque meſenterii affectiones in eas deſinunt, emortuo in fibris ob morborum diuturnitatem elatere, & æquali robore: hic macies, febriculæ putulentæ, laſſitudines, syncopes frequentes, inappetentiæ; tandem ſoluto naturæ tenore mortes veniunt. De tabe viſcerum peculiari diſſertatione tractabimus quamprimum, potiſſimum in libro de *Medicina Agonizantium*, in quo Medicos hortamur, & nova noſtra methodo docemus atque monemus, quomodo ſubvenire debeant ægrotis in ultimo agone conſtitutis: ut ſi poſſibile ſit, ex divina arte noſtra ſalutem valeant recuperare. Semper enim nova perquirenda ſunt, ſemperque cogitandum de juvandis ægrotis in ipſo etiam agone, & ultima rerum diſperatione. Qui hæc neglexerit, veros indicationum fontes neglexerit.

XLVI. Statices Sanctorianis experimentis vomitus ſummopere impedit tranſpirationem, quia retrahit ad interiora tranſpirabile. Si facit id potens oſcillatio fibrarum ſtomachicarum per vomitum, evacuando foris materiam: quanto magis idem efficiet oſcillatio vehemens, vel inflammatoria, vel dolorifica aliorum viſcerum cum febre, vel ſine ea; ad quas oſcillationes non ſuccedunt evacuationes materiei, ut in vomitu? Imo corporis habitu retractis ad interiora liquidis, & ad oſcillantem locum vim facientibus, concreſcunt ibidem, ardent, æſtuant, atque ad tumores, ſcirrhos, inflammationeſque diſponunt ægrotantem. Ars tamen ab effectis in oſcillatione locis, evacuando divertere poteſt materiem per veſicantia, cauteria, ſinapiſmos, ſcarificationes, & ſtimulos omnis generis; quæ quidem non ſunt Galeniſtarum figmenta, aut ſomnia, ut Helmontiſtæ arbitrantur; ſed naturæ docentis, ac præmonentis oracula, & voces.

XLVII. Præter externum frigus duo ſunt, quæ præ cæteris tranſpirationem turbant, & ad interiora retrahunt; unde liquidorum velociter currentium, & unda ſolidorum fortiter oſcillantium verſus aliquam partem: proinde diarrheæ, dolores interni, morbi interni, diuturni vehementer & nimium diſtrahunt perſpirationem: imo etiam omne id, quod æquilibrium turbat inter fluxum, & refluxum liquidorum, & inter ſolidum oſcillans, ac liquidum currens.

XLVIII. In hoc te exerceto, ut cognoſcas in morbis an æquilibrium mutatum inter ſolidum oſcillans, & liquidum currens, ſit culpa liquidi, aut ſolidi, vel utriuſque ſimul. An æquilibrium mutatum in ordinem redigendum ſit per remedia externa, fricationes nempe, balnea, unctiones, uſtiones, exercitationes, muſicen, navigationem, venationem, tripudiationem, peregrinationem, amicorum ſuavem & gratam converſationem, perpetua ruris, ſive campeſtris atque montani aeris oblectamenta, diuturnam equitationem, perpetuam cum ruſticis terram arantibus conſuetudinem ad reſpirandum nobile nitrum, è telluris magnæ matris viſceribus vomere ruptis recenter exhalans, ſtimulantia univerſalia, vel particularia; an verò per remedia interna, an per utraque ſimul. Quæ qui recte tenet, veras morborum quamplurium indicationes curativas poſſidet, aliter minime.

XLIX. Diſcrimen eſt inter Leges Staticas ſolidorum, & liquidorum pro vario diſcrimine morborum; ſtatim ac ægrotat hoc, tenor legum Staticarum turbatur ſtatim, atque mutatur, & varia ſors naſcitur, tam in reſpiratione inſenſibili, quàm in excrementis aliorum filtrorum. In chronicis ſolida, & liquida undulant, & oſcillant ad viſcus, in quo vis eſt, & anima morbi; nam fere ſemper in chronicis organi læſio adeſt, etſi non eſt, diuturnitate mali tandem ſuccedit. In acutis quoniam oſcillatio ſolidorum, & undulatio liquidorum eſt vehemens, & univerſalis, prout altera ex hiſce ſuperaverit alteram, varia pariter naſcitur conditio inter

ter leges Staticas ſecernendorum tàm ſenſibilium, quàm inſenſibilium, & hinc ex acutis, alii ſolvuntur per criſin excrementorum gravium per alvum; alii minus graviorum per urinam; alii denique tenuium, ac volatilium per inſenſibilem tranſpirationem.

L. Quantum doleo, magne Hippocrates, tuque conditor artis, inclyte Eſculapi, cum video Medicos ſtatim ac obſervant mulierculas menſtruorum corripi ſuppreſſione, & inde ventre intumeſcere, a ad molam ventoſam uteri, ſive hydropem ſiccum ejuſdem, ſive vulgo falſam graviditatem pervenire: ſtatim inſtituta pluries in leſana, & a nobis minus probata ſanguinis miſſione eiſdem ferè, ut Sacram anchoram utque valde efficax remedium præſcribere amara, calida, aperientia, myrrhata, caſtoreata; & alia id generis, quæ ſanguinis menſtruum fluxum promoveant: donec tandem augeſcente magis quàm declinante malo, res deſinat in cancros, ſcirrhos, aliaque difficilia uteri mala. Doleo quidem nam hæc adhibent indiſcriminatim in omnibus pene ipſarum morbis, nullo ante facto examine, an iracunda ſit mulier, an placidis prædita moribus; an arida, ſiccaque, an verò mollis, & ſucciplena; an morbis animi laboret, nec ne: Quinam ſit elater in ſolidis, quæ acrimonia in liquidis, quod æquilibrium in utriſque. Quo facto examine à nobis, eiſque curatis more, quo hydropes ſicco ventris curare ſolemus per emollientia, criſpaturā mulcentia, indignationem liquidorum lenientia, aliaque nobis nota, & uſu probata; & ventrem detumeſcere, & menſtrua fluere videmus, ipſaque ægras ſtupentibus adſtantibus ſanitatem recuperare. Felicem pronunciare non dubito Medicum illum, qui reconditas morborum ſucceſſiones noverit, & Abecedarium naturæ per analogiſmum loquentis optimè didicerit. Qui hæc non habet, non credat ſe clavem habere curandorum morborum.

LI. Libera tranſpiratio debilem facit corporis conſtitutionem, ſed ſalubritate compenſatur: Difficilior contra robuſtiorem naturam, ſed ad morbos procliviorem. Hæc omnia complexus eſt Medicinæ Dictator Hippocrates his aureis verbis lib. de morbis: *Quibus corpus probè tranſpirat, ii imbecilliores, & ſalubriores exiſtunt, prompteque ad ſanitatem reſtituuntur. Quibus corpus male tranſpirat, ii priuſquam ægrotent robuſtiores; cum vero in morbos inciderint, difficiliùs reſtituuntur.* Miror ſanè quomodo Sanctorius hanc duplicem de tranſpiratione ſententiam neque citarit, neque ſe vidiſſe ſaltem aſſeruerit. Vel cum idem divinus Senex ait VI. Epid. ſect. 3. *Cutis raritas alvi conſtipationem efficit; cutis coarctatio carnium ductionem; ventris torpor omnium conturbationem, & vaſorum impuritatem.* Sed ex uſque adhuc dictis fiat Epilogus Legum Medicarum.

EPILOGUS
LEGUM MEDICARUM.

LII. IN Theorices quæſtionibus agitandis Sanctoriani, & Harvejani, at in veris ſenſibus practices, & naturæ morborum eruendis Hippocratici, & Duretiani præferuntor.

LIII. Sophiſtarum captionibus abſtinento, curandi leges ab Hippocrate Dictatore petunto. Contra perſpectam veritatem ingenium ne contendunto.

LIV. Verbis perſpicuis communibuſque loquendi formulis à natura morborum dictatis utuntor. Atque dum ratio cum oraculo naturæ pateſcit, de argumentorum forma, ſophiſtarum exemplo, ne laboranto.

LV. Prius in theſibus, quæ in natura per ægrotum morbos loquente, & per ſymptomatum characteres ſe pandente fundamentum habent, deinde in hypotheſibus exercentor.

LVI Argumentum ſatis exploſum ne regerunto, neve obſtineto, ac ſi diutius contendere libeſcit, aliunde petunto.

LVII. Objectionibus reſponſione ſolida renituntor; ſi deſit, honeſtius tacento.

LVIII. Si legum medicarum repugnantia nulla fiat, communes Medicinæ regulas opponunto; ſi nec eſtint, primo vetuſtum jus ex Hippocrate, deinde dogmaticas, & rationales ſententias à Græcis, Arabibus, & Latinis Medicis mutuantor.

LIX. Penes Hippocratem ſumma poteſtas eſto. Ad eundem cuilibet provocare jus eſto. Et ſi quid in his legibus obſcurum, perplexumve fiet. Communi Hippocraticorum, conſultis peritioribus inter Medicos, more Majorum interpretandi, ſupplendique jus eſto, & in perpetuas Medicinæ tabulas redigitor.

LX. Qui ſecus faxint, nec in Theorice Sanctoriani ſint, & Harvejani ad leges mechanicas ſolidi, & liquidi. In Practice Hippocratici, & Duretiani, Blaterones habentor, Doctorum cœtibus excluduntor, erroribuſque ſuis perpetuò torquentor:

FINIS.

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO V.

De Morborum, & Naturæ Analogiſmo.
De Vegetatione Lapidum.
De Terræmotu Romano, ac Urbium adjacentium Anno 1703.
Ad Jo: FRANCISCUM MAUROCENUM
Virum Ampliſſimum, atque Oratorem Venetorum
Apud CLEMENTEM XI. Pont. Max.
Nec non Diſſertatio varii Argumenti,
Potiſſimum verò de Progreſſione Romani Terræmotus ab Anno MDCCIII. ad Annum MDCCV.
De Syſtemate, & Uſu Motus Solidorum in Corpore Animato.
De Vegetatione Lapidum, & Analogiſmo Circulationis Maris ad Circulationem Sanguinis.
Ad PETRUM HOTTON Medicum Doctiſſimum.

Illa nunc, quæ in terræmotibus ad confirmationem animorum pertinent, dicamus, quos magis noſtra refert fortiores fieri, quàm doctiores; ſed alterum ſine altero non fit. Non enim aliunde venit animo robur, quàm à bonis Artibus, & à contemplatione Naturæ. Seneca de Terræmotu cap. 32.

JO: FRANCISCO MAUROCENO SENATORI AMPLISSIMO GEORGIUS BAGLIVUS.

CUM pro ſingulari tua erga ſtudioſos omnes benevolentia, & liberalitate factum ſit, *Jo: Franciſce Maurocene*, *Decus Patriæ*, ut tecum ego tum de Literis, tum de aliis permultis rebus privatos ſermones ſæpiſſime contulerim: propterea mearum partium eſſe duxeram, memoriam, quam debeo tibi pro gratia, ac beneficentia hujuſmodi præſtare, eam & coram teſtari, & publici juris facere, nec qua id ratione aſſequerer, viam huc uſque inveneram. Accidit autem nuperrime, quod cum ſenſum tibi meum aperiiſſem ſuper vegetatione, ac nutritione Lapidum quodque adductus eram, ut crederem Lapides more Plantarum nutriri, ac vegetare; Tu, quæ tua humanitas eſt, huic meæ opinioni adhærere, eamque probare viſus es. Et quamquam nihil me de tali argumento publice conſtitutum fuiſſe affirmaſſem, ne audacter id feciſſe putarer: tamen tuis conſiliis audaciæ notam evaſurus; iis eiſdem Typis, quibus nunc denuo in Galliis opera mea omnia vulgantur; ſpecimen ejuſdem argumenti adjicere, Te cohortante, ſum aggreſſus. Cui accurate firmando cum mentem, hiſce diebus, quibus Roma magno Civium terrore, & plures vicinæ Urbes horrendo terræmotu quatiuntur, appoſuiſſem, eo uſque auctum eſſe comperi, ut diſſertatiunculæ formam obtinuerit. Quamobrem ſi me tua authoritas ad illum ſcribendum, evulgandumque impulit; jure tibi id dicendum exiſtimo, quod apud Te quodammodo natum eſt, tuiſque conſiliis probatum, & confirmatum. Nemo enim aptius de hac re ferre judicium valebit, ſi Te unum excipiam, quem pro uberrimo ſapientiæ, atque eruditionis penu ſingulari quadam gemmarum, & Pretioſorum lapidum notitia ornatiſſimum eſſe cognoſco. Commendationem idcirco omnium accipiet hæc diſſertatio, tum quia Nobiliſsimo Viro eſt nuncupata, tum quia tuarum virtutum præſtantiam, Literarum amorem in Doctos, ac Literatos munificentiam omnes homines ſuſcipiunt, & celebrant. Nec dignius hominum manus obvenire poterat: niſi tuum Nomen eidem fuiſſet adjectum. Siquidem incredibilis illa ſapientia, & ſumma generis nobilitas, quibus apprime apud Venetorum Rempublicam es commendatus, & primoribus muniis unice delectus, aperte comprobant data tibi hæc fuiſſe à Deo, quo, conſiliorum copia, & maturitate Rempublicam juvares, & quo ſtudioſorum tuendorum exemplar Principibus Viris præberes. Et quamvis multi nobilitatem generis ex Proavorum honoribus, non autem ex proprio ſplendore oſtendant: Tu vero Maurocenam tuam Familiam non tam Imaginibus, & ſtatuis, quam Proavorum gloria ubique clariſſimam, virtutibus per manus traditis, acceptiſque à Majoribus, prorogas potiſsimum tuis meritis, & recte factis amplificas, unde ob incrementum Gloriæ tuæ ſeri Nepotes in Te præcipue, tanquam in excelſam, atque illuſtrem Familiæ Maurocenæ ſpeculam oculos dirigentes, dignitatem non exiguam ex tui imitatione ſibi comparabunt. Si autem modeſtiâ tuâ impetrare valerem, ut laudum tuarum cumulum enumerare, & ea hic dicere ſigillatim poſſem, quæ de Te ſentio: perpetuum certe de Te monumentum in hac diſſertatione peragerem; ſed quoniam vetitum hoc mihi quodammodo eſt; ideo ſat erit proferre, quod is, cujus fidei, atque prudentiæ Veneti Senatus arcana traduntur; is qui apud Clementem XI. Ponti-

tificem Optimum Max. apud quem Oratoris munere fungitur, gratia multum pollet; gratia inquam veræ virtutis opinione quæſita, cujus judicio optimus Pater plurimum differri difficilibus hiſce, & Europæ luctuoſis, Italiæ vero noſtræ calamitoſiſſimis temporibus; is denique qui graviſſimis negotiis detentus, reliquum tempus artium maximarum cognitioni, jacentibus literis ſublevandis, & literatorum colloquiis impendit, non cum aliis eſt conferendus, ſed cæteris omnibus ſummis viris anteponendus: cui quo ſimilior aliquis, eo glorioſior haberi debet. Neque putes mihi ſpem fore in Te efferendo, ſive grati erga Te animi teſtimonium poſteritati tradere, ſive ab annorum oblivione Te vindicare. Quamvis enim multi effecerint, ut quorum nomina perire nollent, eorundem in ſuis ſcriptis meminerit, prout Attico accidiſſe advertit Seneca Epiſt. 21. *Nomen Attici perire Ciceronis Epiſtolæ non ſinunt, nihil illi profuiſſet gener Agrippa, & Tyberius progener, & Druſus Cæſar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, niſi Cicero illum applicuiſſet.* Idque teſtatur Maro his verſibus,

> *Fortunati ambo ſi quid mea carmina poſſunt.*
> *Nulla dies unquam memori vos eximet ævo.*
> *Dum domus Æneæ Capitoli innobile Saxum,*
> *Accolet, Imperiumque Pater Romanus habebit.*

Tu tamen altius multo, longiusque evolans, nulla exterius laude opus habes pro immortali gloria conſequenda. Siquidem admirationi omnibus eſt tua prudentia cum eloquio conjuncta, gravitas cum comitatu ſociata, ſapientia ab humanitate ſtipata, & copulata cum moderatione nobilitas; adeoque ex hac tantarum virtutum præſtantia tuum Nomen, quod nunc Romæ, hoc eſt in publico Terrarum Orbis Domicilio omnium plauſibus excipitur, nulla impoſterum obſcuratura erit oblivio. Meum itaque de Te benemerendi animum conſiderabis, & eam in partem accipies, quam ſumma vel mea in te obſervantia, vel tua erga me benevolentia poſtulat.

De Morborum, & Naturæ Analogiſmo.

Inter ſæcula, quæ ab Orbe condito memoranda fuerunt, noſtra hæc ſæcula potiorem ſibi exigunt admirationem; tum quia talia hiſce temporibus evenerunt, quæ alias numquam: tum præcipue quia ita ſe ſcientiæ, ac bonæ artes nunc evexerunt, ut de incremento ulterius deſperent. Si quis enim adinventa, & cultum reſpiciat, nec coli amplius ſcientias, nec amplius adinveniri poſſe pro iiſdem augendis fatebitur. Via tamen, quam nonnulli tentaverunt, ut increbeſcerent, vocatur à Philoſophis analogiſmus, ſive argumentatio à ſimili. Id aperte conſtat in Anatome, in Chymia, in Botanica, Mechanica, & Meteoris, aliiſque innumeris artibus, ac ſcientiis, quæ nec aliter adauctæ ſunt, nec aliter illuſtratæ. Proinde eandem mihi viam eruendæ veritatis cauſa proponens, in novo hoc tractatu eodem etiam modo incedendum mihi eſſe putavi ſuper Naturâ, Curatione, Diagnoſi, & Prognoſi morborum; ideſt in inveſtiganda alicujus morbi natura, cauſa, aut curatione, per analogiam ratiocinari, ac procedere poſſumus ab aliquo morbo manifeſto, apparente, cum quo occultus ſimilitudinem aliquam haberet. Certum ſiquidem eſt, quod in cunctis operibus ſuis analogice Natura procedit: ſive *ſuperius inferius unum* ex Pythagora; nec plures, ſed unus eſt modus procedendi, & differentia, quæ intercedit inter corpora, oritur ex diverſis illorum formis, propter quas diſsimilia ſunt corpora in operationibus, quamvis unica ſit omnium cauſa. Unde egregie monet Seneca Epiſt. 65. *Omnis Ars imitatio eſt Naturæ, itaque quod de univerſo dicebam, ad hæc transfer, quæ ab homine facienda ſunt.*

Cujus argumenti, ut exemplar apponam, non abs re fuerit conſiderare Pleuritidem. Dum Pleuritis generatur: gene-

ratio ejuſmodi eſt, qualis eſt generatio inflammationis aliarum partium. Adeo ut ſicut in curatione Pleuritidis Medicus plene debet adjicere animum ad procurandam laxitatem debitam in parte inflammata, & laxitatem pariter in fluidis morboſis, ut exinde facilius ad exitum promoveantur. Ita pariter in aliis omnibus inflammationibus per anodina, & diluentia ſolidorum laxitas procuranda primo eſt, nec non libertas, laxitaſque fluidorum, ut debito tempore per vias magis familiares naturæ, ac per leges coctionum hujuſmodi mala eliminentur; Et ſicuti noxium eſt exhibere in Pleuritide ſpirituoſa, volatilia, acria, atque urentia, potiſsimum quando nimia in fluidis viſciditas, cruditas, & apparatus tenacium humorum in Pulmonibus non regnat, quæ tunc expoſcerent remedia magis ſpirituoſa, mixta tamen diluentibus; quia in fluidis, & ſolidis vis, intenſio, & criſpatura creſcerent: ob eandem etiam rationem in aliis internis inflammationibus hujuſmodi remedia exhibenda nimium non erunt. Et ſi cauſa viſciditatis, cruditatiſque humorum exhibenda ſit, miſcenda tunc ſpirituoſa cum julepis pectoralibus: uti ego facio miſcendo ℈. 1. vel minus ſpiritus fuliginis, vel corn. cerv. cum ℥. iij. ſyr. ſcabioſ. & pauca aqua tuſſilag. & coclheatim exhibendo in pleuritide, quæ provenit ex nimia humorum viſciditate cum pauca tamen ariditate, inflammatione, criſpaturaque partium affectarum. Quod ſi hæc adſint, emulſiones ſem. card. ſanct. ſperma cæti, gelat. corn. cer. & his ſimilia præſcribenda. Quare à pari, à Pleuritidis generandæ ejuſque curandæ modo procedendum eſt analogice ad generationem, curandique methodum aliarum inflammationum in viſceribus quoad purgationem, ſanguinis miſſionem, remedia debita, & morbi eventum: habito tamen ſemper reſpectu ad peculiarem cujuslibet partis naturam, ſitum, uſum ſtructuram, conſenſum cum aliis, &c. quæ mutationem non levem afferre ſolent in natura inflammationum, dum iis corripiuntur ægroti.

Et ut brevitati ſtudeam eadem ratione, qua de Pleuritide diximus comparata ad alias inflammationes: diſſeri poteſt analogice de aliis morbis, unius nempe ad alium Ita in theoria, modoque procedendi dolorum generaliter Colica mutatur in paralyſim, dolores humeri deſinunt in Lumbaginem, & è contra; Rheumatiſmus, & arthritis in paralyſes incurabiles. Dolores, qui neque purgationes, neque ſanguinis miſsione, neque alio modo cedunt, in ſuppurationem deſinunt ex *Hippocratis* ſententia. Unde ex his de dolore ad dolorem facile, ideſt analogice diſſerere poſſumus, quoad generandi, curandique modum, eorumque eventum. Criſpatura ſolidorum in ſingulis regnat; ea demulcenda eſt.

Scorbutici, Melancholici, Gallici, torquentur ſæpe doloribus ſæviſsimi variis in partibus, & pro varietate characteris trium horum morborum varie curandi ſunt. Gallici cum antigallicis: ſcorbutici cum antiſcurbuticis, Melancholici cum ſero lactis ſucci herbarum, & his ſimilibus demulcendi, ſi contrariæ indolis remedia in melancholicis dederis, ægrum jugulabis. Unde in præſcribendis remediis ad dolores, præter criſpaturam, intenſionem, irritationemque ſolidorum, quæ ſingulis doloribus communes ſunt; habenda eſt ratio characteris morbi alicujus generalis, à quo dolores foveantur, aliter cura vana, & irrita erit. Melancholicos doloribus vagis dirè excruciatos vidi, & quando decoctis exſiccantibus, aut ſudatione in ſtuſis ſiccis curatio peragebatur, in deterius ire obſervabam: juvari contra ſummopere ſero lactis ſimplici, vel viperinato, ſuccis depuratis ſonci, boraginis, cichorei, &c. deſtillatis refrigerantibus. Longa potione aquæ nucerianæ ſalſa parilla alteratæ, & ſimilibus.

Hyſteria cum hypochondriaca quam analogice inter ſe procedant, quoad generationis, & quoad curandi modum, pene exacte, atque ſimili ritu, & ordine. Recentiores aperte probarunt, & docuerunt; pariter Aſthma ſiccum, Hydrops ſic-

ſiccus, Mola uteri convulſiva, ſive hydrops ſiccus uteri ex noſtra ſententia, non ne analogice pariter uti ſuperiores procedunt in omnibus? Ideo analogice ab iſtis morbis convulſivis ad alios, convulſivos, quodad generandi, curandique modum, & quoad eventis procedendum.

Mictus ſanguineus, ideſt ſanguinis nigri, vitriolici, & ad inſtar atramenti valde obſcuri, & nigri, criticus ſolet eſſe, & aliorum morborum liberator, nempe capitis, & pectoris, ut in nonnullis ſenibus obſervavi, potiſſimum in Sene ad Clivum Quirinalis, non longe ab Hortis Palatii Mazzarinorum, & ſi quis ſtringeret hoc modo fluxum, utpote fluxum ſanguinis atri peſſimi, peſtiferi, & vitriolum manifeſte redolentis, in evidens mortis diſcrimen conjiceret patientem, ut etiam obſervavi. Ita fluxus ſanguinis atri, nigri, vitriolicei, fœtidi, peſtiferi, per alvum effluens, criticus ſolet eſſe, & liberator plurium morborum ventris, dolorum diuturnorum circa lumbos, & ſimilium: Dummodo tamen non ſint dura, obſtructa, & intenta hypochondria, præcipue dextrum, in quo caſu lethalis eſt hic ſanguinis fluxus niger, ac fœtidus, ut Divinus Senex animadvertit; & ego nuper vidi in ſene ex jecore duro laborante in Campo Martio prope Ædes Mediceas, cui mortem palam prædiximus, quia *Hippocrates* ita jubet; *Quare in mollibus hypochondriis, ſanguinis fluxus per alvum, ſanguinis, nempe nigri, vitriolacei, fœtidi, non eſt ſtatim ſiſtendus, ſed ſinendum, ut fluat, donec veluti ptr criſim viſcera naturalia liberentur, ut de cruenta urina ſupra diximus.* Id feliciter hac ratione vidi ſucceſſiſse nuper in quinquagenario ad ſuburram prope ædes S. Mariæ in Montibus, ſanguinem nigrum, fœtidum, & vere vitriolicum ejiciente per alvum, dolente tunc dextero hypochondrio per plures menſes; ſed Jecore molli, nec obſtructo; uſu ſeri lactis, hereda terreſtri recenti, & radic. ſcabioſæ recent. cocti, ac plures per dies uſurpati, è dictis crudeliſſimis doloribus lumbi dextri, & à ſanguinis nigri fœtidi, & verè vitriolici fluxu liberatus eſt feliciſſime. Ex hujuſmodi doloribus dexteri lumbi pertinaciſſimis, & diris, durantibus per totum triennium, obiit derepente Vir melancholicus, & hypochondriacus in Campo Agonio inter vallem Martiam, & Circum Flaminium.

In Cadavere obſervavimus plures libras ſanguinis concreti, congelati, fœtidi circa omnes muſculos lumbi dexteri, & qui in ſuperiori ægroto feliciter excretus fuit per alvum, illumque liberavit à morbo; huic ſecundo, quoniam intus remanſit, mortem intulit repentinam: ob diuturnos dolores fibris dictarum partium, omninò criſpatis, convulſis, ac pene exſiccatis, hinc ſtrangulata fluidorum circulatione, mors ſucceſſit repentina.

Quare ut rem concludamus, in hoc tractatu *De Morborum analogiſmo*, plura repetemus, quæ diximus in tractatu *De conſenſu ſolidorum jure originis, vicinitatis, uſus, & communicationis officii*. Nam ſumme conferunt ad argumentandum analogice, & cum certitudine de morbo ad morbum. Analogia autem explicabit quomodo morbi, qui ſunt natura iidem, partibus vero læſis differentes, ſymbolizant ad invicem in modo procedendi in ſymptomatibus eos concomitantibus, in cura, & remediorum eventu, & demum in prognoſi; & quod ab altero ad alterum tuta poſſit fieri argumentatio quoad omnia ante recenſita. Neque ſolum in morbis natura iiſdem, ſed in pluribus natura diverſis, pro peculiari quadam læſione, quam in fluidis inducunt, utriſque pene ſimilem, per analogiam ab altero ad alterum recta fieri poſſit argumentatio ad curandum eoſdem methodo pene eadem, iiſdemque remediis, ut ſuo tempore explicabimus; & in lue gallica cum ſcorbuto comparata id quotidiè verum experimur. In Rheumatiſmo inflammatorio ad Pleuritidem mere inflammatoriam comparato. Vagatur enim Romæ Rheumatiſmi, ſive dolorum univerſaliter vagantium ſpecies, quæ re vera ab inflammatoria ſanguinis diatheſi dependet. Nec alia ratione curatur, quàm

repetita ſanguinis miſſione, ſanguis enim vena emiſſus cruſtam albam gelatinæ non abſimilem in ſuperficie habet, & fere ſimilem albæ cruſtæ in Pleuriticorum ſanguine frequenter apparentis. Ideo repetita ſanguinis miſſione, victu, ſive ptiſana hordeacea, avenacea, & juſculis ſem. melon. ebullitis, denique diluentibus, & anodinis, ut in pleuritide mihi uſu venit, talem curo inflammatorium rheumatiſmum, ut dicam ſuo tempore. Et quando, in declinatione morbi, vires ob tenuiſſimum victum, & curam evacuantem ſunt nimium proſtratæ; acuties tamen aliqua morbi, necnon acrimonia, inflammatoria adhuc viget; tunc ſumo flavedinem ſubtilem corticis limonum in fruſtula reſectam, eamque bullio leniter cum aqua fontis; & hujuſmodi aquæ citratæ calidæ præbeo bibendos ægro tot cyathos, quot velit, dummodo poſſit ſtomachus regere. Hac enim copioſa potione refræno ſalium acrimoniam, vires reſtauro, & fluxiles reddo humores, ut in ſuis philtris facilius, citiuſque repurgentur. Hanc potionem aquæ citratæ frequenter præſcribo Romanis noſtris loco Caphe, aut Cocolatæ, & facio ut aliquot cyathos ejuſdem valde calidæ quotidie ſorbeant: nam calida ſtomachum exhilaro, cortice vero ſive flavedine calidæ incocta reſtauro, & corroboro Caphe enim, ſi nimium potetur, officit nervis. Cocolata nimia, ſanguini & capiti, ut fuſe diſſeruimus in praxi noſtra ſuperius ubi *de morbis*: Cyathos itaque aquæ calidæ citratæ quotidie ſorbere ſaluberrimum eſt. Sed uti hujus, & ita aliarum potionum uſus nimius, ſive abuſuſve pernicioſiſſimus judicatur, &c.

De Vegetatione Lapidum.

Atque ne recedam à propoſita mihi ratione diſſerendi per analogiam *de Naturæ effectibus* in novo hoc, nec à quopiam adhuc exoluto *De Vegetatione Lapidum* argumento: id pro virium mearum tenuitate demonſtrare, ac probare enitar. Quamobrem ſi quis ingenii acumine, ac aſſiduo labore ad Naturæ effectus perſcrutandos juxta triplex illius Regnum Animale ſcilicet, Vegetabile, ac Minerale, mentem attollat; Naturam ſane analogice operari, æqualitate pari in his omnibus, ac ita facili, atque placido modo, uſque ad admirationem obſervabit. Quiſnam crediđiſſet plantas reſpirare, earumque liquores circulare eodem modo, quo liquores circulant in animalibus? Attamen ex tot, tantiſque Recentiorum experimentis id ſatis deducitur, nec in dubium revocatur; etenim id omnium primus perducte noſtra in Italia *Malpighius* experientia demonſtravit. Animalia quæque, ac Vegetabilium genus omne ab ovo naſci, quis unquam putaſſet? hoc tamen tali evidentia in ipſamet Italia, & tali ſoliditate comprobatum eſt, ac illuſtratum, ut non abſque imperitiæ, ac temeritatis non hujuſmodi veritatem aliqua improbaverit. Imo ſatis patet Naturam eodem uti artificio in producendis à plantarum ovo, (nimirum ab illarum ſemine) futuris plantis, quo ipſa utitur in efficiendo; ut ab ovo Avis naſcatur, ut Author præcitatus, & quamplurimi illius veſtigia ſequentes nuper obſervarunt.

Quare multo ſatius eſt tempus impendere in Naturæ operibus ſcrutandis, unde utilitas aliqua emanat, quàm inanibus ſe exercere. Hinc optime ait Seneca *quæſt. nat. lib.* 3. in præfat. *Conſumpſere ſe quidam, dum acta Regum externorum componunt, quæque paſſi invicem, auſique ſunt populi. Quanto ſatius eſt ſua mala extinguere, quam aliena poſteris tradere? Quanto potius Deorum opera, quàm Philippi, aut Alexandri latrocinia celebrare? cæterorumque, qui exitio gentium clari non minores fuere peſtes mortalium, quàm inundatio, qua planum omne perfuſum eſt; quam conſtandum, quàm quid factum ſit quærere. Itaque in ſecundis nemo confidat, in adverſis nemo deficiat, alternæ ſunt vires rerum. Magna iſta, quia parvi ſumus, credimus. Multis rebus non ex natura ſua, ſed ex humilitate noſtra magnitudo eſt, &c.* hunc uſque ille.

His ita præmiſſis, ac veris exiſtentibus, cum nemo hoc ſæculo ob tot adinventa, & nova experimenta feliciſſimo animadvertiſſet ad conſiderandam generationem, nutritionem, ac vegetationem lapidum. Ideo præſentis hujus noſtræ lucubrationis, hic erit finis, & hic unicè noſter ſcopus. Elapſis ante annis per varias Italiæ regiones, iter faciens plura *de lapidum vegetatione* meditabam, & plura in itineribus per montes, & potiſſimum Florentinæ, de eadem obſervabam, ac ſedulò adnotabam. Plurima tamen obſervare, ac diſcere Romæ datum eſt, decem his annis, quibus hic moror. Ubi cum incredibilis Marmorum, lapidumque omnis generis copia præ aliis Regionibus proſtet; pro locupletando hujuſmodi Argumento, Nobis obſervandi, ac perſcrutandi res ſane curioſas, ſcituque dignas in his illuſtrium, nobiliorumque Virorum Muſæis, atque Marmorum, Gemmarum ac magnæ æſtimationis lapidum Gazophilaciis modus non defuit. Imo aliquando, ne dicam ſæpiſſime, officinas lapicidarum Urbis, ubi innumeræ ſunt, luſtravi, ut lapidum differentias, & naturam animadverterem, ac de illis cum Artificibus quicquid praxi, & uſu ipſi noverint, differerem. Cum ipſis quoque Statuariis, Cæmentariis, & Lapicidinis frequenter locutus, plura ab iiſdem didici, quæ hujuſmodi materiam illuſtrant. Neque hujuſmodi indagine contentus, Tybur petii, ut obſervarem Latomias Marmoris Tyburtini, vulgo *Traverzino*, albi, ac duri. Petii quoque Marini Oppidum duodecimo ab Urbe lapide, ut ibidem lapidis cujuſdam nigricantis, vulgo *Peperino* lapicidinas adnotarem. Denique quicquid dictis in locis, & in lapicidinis ſuburbaniis, in quibus lapis excavatur Tofaceus obſervatione, & experientia lapicidarum addiſcere potui; ſatis ſuperque me movent, ut credam lapides in ſuis matricibus nutriri, creſcere, ac vegetare.

At quia ex obſervatione centenorum prope Marmorum, Saxorum, Gemmarum, aliorumque prætioſorum lapidum inter ſe differentium, ſuper quibus animadvertere mihi Romæ occaſio fuit, deducimus de hujuſmodi materia plane differi non poſſe, niſi prius rite diſtinguantur Lapides, Saxa, Marmora, Gemmæ, aliaque hujus generis, & in ſuas claſſes ordinate reducantur. Neque huic argumento ſatisfieri poſſe exiſtimo brevi tractatione, & tumultuaria obſervatione, ſed laboribus aſſiduis, ac multorum annorum exploratione, quibus faciendis, cum impar omnino ſim ob graves, quibus quotidie præmor, occupationes, tum etiam ob brevitatem huic diſſertationi neceſſariam; ideo ſtatim ad præfatorum probationem deveniendum eſt.

Superius innuimus, quod ut exacte de hac materia tractetur, obſervationibus eſſet incumbendum; verum ne tedium propter innumeras, quas adhuc peregimus obſervationes Lectoribus offeramus, ſatis erit nonnullas, imo illas adducere, quibus coactus fui opinari, lapides illos, quos duriori ſubſtantia præditos reſpicimus, eoſdem antea aquam fuiſſe, poſtea principiorum ſalinorum, terreorum concurſu, ac unione transmutatos eſſe in Lapidem; adeoque ſi antea teneri erant, ac molles commodius vegetare poterant, ac creſcere, dum adhuc ſuæ matrici, veluti utero ſuo adhærebant; non tamen poſtquam ab ea reſciſſi ſunt. Idque obſervationes, & experimenta ſequentia abunde comprobant.

OBSERVATIONES.

I. Plaſma rariſſimum prope Urbem ad Portam Oſtienſem noviſſimè repertum, ex quo ſingularis ſtructuræ Menſulæ confectæ ſunt. Plaſma hoc ſive Figmentum Marmoris ſpeciem habet, ex quatuor prætioſis lapidibus, Smaragdo nimirum, Amethyſto, Onyche, & Agata compoſitam; & quamquam color ille viridis tranſparens, vere non ſit ſmaragdus, ob qualitates autem, quas præ ſe fert, vel matrix, vel ſpecies ſmaragdi videtur, cum duritiem, coloremque ſmaragdo ſimilem gerat, & conſervet; idem & de Amethyſto, & de Onyche cum ſua duritie aſſerimus.

mus. Agata etiam in hujuſmodi compage, licet in minori quantitate ſit, quàm alii lapides prætioſi, perfectiſſima tamen eſt; & quamvis Amethyſtus, ac Smaragdus tranſparentes, ac perlucidi ſint, Onyx tamen obſcura videtur. Accidit autem quod cum rari ſint prætioſi, ac omninò inter ſe diverſi quatuor hujuſmodi lapides molles, atque teneri in ſuis reperirentur matribus, principio ſalino, ac bitumineo coagulante ſimul conſtricti, hujuſmodi Plaſma, aut figmentum produxere, cujus apud me nonnulla conſervantur fragmenta.

II. Marmor Tyburtinum, vulgò *Traverzino*, Tybure in Villa Hadriani ad viam Latinam excavatur: ex hujuſmodi Lapide Romani antiquitus, & Principes elapſis temporibus ædificia innumera admirandæ molis conſtruxerunt: potiſſima ſunt Amphitheatrum Flavium, & ſpecioſiſſima Vaticana Baſilica: & quotidie pro conſtruendis Urbis ædificiis ingens hujus Marmoris copia tum Romam, tùm vicinas ad Urbes advehitur. Unde ergo materies tanta, niſi vegetaret? Ideoque Lapicidinæ, quæ ducentis, ſive quadringentis ab hinc annis exhauſtæ erant, nimiumque profundæ, nunc publicam viam, ſubtus jam lapide vegetato, adæquant. Hoc idem afferi communiter ab ipſis Lapicidis, ſive Foſſoribus audivimus, cum anno elapſo experimenti gratia Tybur adivimus; ibi eorum opiniones, atque experientias accepturi, eoſdem de hoc marmore collocuti ſumus, atque, ibidem multa extranea corpora ferrum videlicet, antiquorum foſſorum & conchylia lapidi immixta, ac prope lapidefacta obſervavimus.

III. In montibus Piciniſci lapicidina eſt Alabaſtri, & afferunt Lapicidæ, quod marmoris hujus venæ magis, minuſve coloratæ fiunt à tellure, per quam aquæ à locis vicinis filtrantur, & ab ea varietatem coloris ſuſcipiunt. Præterea ab hujuſmodi Alabaſtri corticibus, in quibus aquarum guttæ, uti in Chryſtallo montana lapidefactæ, & conglaciatæ obſervantur, illud primum tenerum, ac molle fuiſſe deducitur, imo in illo corpora extranea etiam reperiuntur adinſtar Tubi conglaciati; hinc ſi molle, ac tenerum in ſuis primordis fuit hoc Alabaſtrum; ut ex corporibus extraneis in eo lapidefactis deducimus, cur vegetare etiam, ac creſcere continuò non poteſt?

IV. Subniger lapis, coloriſque cineritii, minus tamen durus, quàm Tyburtinum marmor duodecimo ab Urbe Lapide, & præcipue Marini, olim Villa Marii dicta, excavatur, & vulgò dicitur *Peperino*. Videndi cauſa lapicidinas hujuſmodi, Marinum, Caſtrum Candulfum, ac Albanum paucis ab hinc menſibus acceſſimus; ibique nobis Foſſores, ac Latomi retulerunt, creſcere, & vegetare lapides illos ſibi videri; nam præter rationes, ac obſervationes ſuperius in lapicidinis Tyburtinis adductas, iidem retulerunt Foſſores, & Lapicidæ Marinenſes, Albani, aliique vicinorum oppidorum, quod poſtquam ad debitam profunditatem excavarunt lapides in hujuſmodi foveis, ne inutiles, & otioſæ impoſterum ſint; replent illa fragmentis ejuſdem lapidis poſt ſciſſionem remanentibus, terraque ſuperaddita, & ſato arundinum ſemine, atque radicibus Arundinetum efficiunt, quo pro fulciendis vitibus utuntur. Elapſis centum, vel ducentis circiter annis arundinetum reſecant, & obſervant foveam jam eſſe repletam, & lapidem ſubtus jam vegetaſſe, & creviſſe. Unde hi novi lapides ad uſum denuo revocantur, & jam repletæ foveæ, ſcindendo denuo exhauriuntur.

V. Lycii in clariſſima, & nobili Urbe Apuliæ in Salentinis, quæ me à pueritia ſuo in ſinu fovit, & aluit, cuique omnia mea debeo; lapidis albus, ac ita tener excavatur, ut Cæmentarii in illo pertractando, & lævigando utuntur iiſdem inſtrumentis, quibus fabrilignarii in Tabulis lævigandis: adhibitus poſtea ad tecta, ac ædificia conſtruenda, tantum dureſcit, ut marmoris duritiei pene aſſimiletur. In excavando hoc lapide inveniuntur in eodem frequenter Cochleæ, ferri moleculæ, teſtæ conchyliorum, & marinorum animalium alia-

aliaque hujuſmodi. Cum ergo omnes pene incolæ illius provinciæ ad ædificia, delubra, & ſacella conſtruenda illo utuntur lapide: certe niſi vegetaret, conſumptus adhuc eſſet.

VI. Inter domeſticas memorias, quas URSINÆ familiæ Principes (è quibus III. Kal. Jun. 1724. Pont. Max. BENEDICTUS XIII. datus eſt nobis) à majoribus conſcriptas adſervant, adnotatum eſt, quod è quadam ſulphoraria ducentis ab hinc annis ſulphur effoſum fuit; quo ſpatio temporis elapſo, & concreto ſenſim, ac vegetato ſulphure, fovea paucis ante annis vicinos æquabat campos: adeo ut nunc denuo ſulphur ab ea excavatur; idque idem de Ferro, de Alumine ſciſſili, hujuſmodi materiei effoſſores adſeverant. Si vegetare, & creſcere ita quotidie obſervamus, cur idem in lapidibus evenire negabimus?

VII. Lapis Cochlearis dictus, in Sicilia reperitur, & prope mare excavatur; eſt cinericii coloris, & quodammodo pellucidus ad inſtar matricis margaritiferæ, qui cum in fruſta ſecatur cochleis interſectis abundat, à quibus nomen accepit ſuum; & niſi mollis antea fuiſſet, ejuſmodi cochleis non ſcateret. Et ſi mollis antea fuit, cur vegetare non poteſt, matrici ſuæ adhærendo?

VIII. In Muſeo Viri nobilis *Marci Antonii Sabatini* noſtrum amiciſſimi, ac celebris rerum antiquarum ſcrutatoris; inter alia, quæ in eodem admiratione digna ſervantur, Onychem vidimus, pellucidum, & diaphanum habentem corpus, cum nonnullis arborum foliiculis in medio inſertis. Quæ gemma cum natura ſua duriſſima ſit, niſi antea mollis fuiſſet, utique folia illa in ſe non contineret. Pariter apud eundem noſtrum amicum Virum aſſervatur dens Elephantis pondere, & magnitudine admirabilis: pendit enim libras 300. circiter, longus vero eſt palmos fere 18. Repertus eſt anno 1698. in ipſa Tophacei lapidis ſubſtantia in quadam Tophi lapicidina extra Portam Oſtienſem ad Baſilicam Divi Pauli. Calcinatus pene nunc eſt, ac albus, eoque utor pro Diaphoretico magnarum virium in malignis febribus: ad abſorbendum acidum nil invenio præſtantius; ex hoc clare deducitur Tophacei lapidis materiem mollem antea fuiſſe, deinde creviſſe, ac vegetaſſe, aliter extraneum hoc corpus includere non potuiſſet.

IX. In chryſtallo montana extranea corpora ſæpius inſunt: prout ſunt aquarum guttæ, lapilli, grana argenti, corpuſcula flavi coloris, & ſimile, idque abunde excepi in eodem Muſeo Domini *Sabatini*.

Ab Jaſpide cum rubris maculis, qui appellatur Heliotropium, nonne aperte deducitur fuiſſe antea mollem, ac teneram, poſteaque duram evaſiſſe?

X. Elapſis annis in Sicilia inter fodiendum, genus novum lapidis repertum eſt ferme admirabilis, ac prætioſi. Lapis hic evidenter in externa parte obſervatur eſſe compoſitus ex foliis, & ſtratis lapideis, uti foliati obſervantur lapides Bezoar, calculus humanus, &c. Interius vero per totam ejus ſubſtantiam ab Artifice lævigatam, videtur eſſe veluti quædam gelatina argentea lucida, ac nitida, in qua auri, & argenti ramenta aliorumque lapidum prætioſorum fragmenta confuſe inter ſe mixta grato propemodum ſpectaculo conſpiciuntur, & ſi Solis radiis admoveatur veluti Iris.

Mille trahit varios adverſo ſole colores.

quo carmine explicatum habeas ſuum mere incredibilem aſpectum. In ſupradicto Muſæo fruſta quædam adſervantur; in Muſæo autem Columnenſium Principum duæ ſunt Menſulæ, ſive Tabulæ marmoreæ ex hoc lapide confectæ; & niſi mollis antea hic lapis fuiſſet, tam diverſæ naturæ corpora profectò non contineret.

XI. Obſervavi lapidem ex dimidio Pyropo, & alteram medietatem à Saphiro in eademmet matrice compactum. Ac lapidem ex Amethyſto, & Topatio etiam in eadem matrice compactum, & ſimul concretum in unum corpus. Vidi itidem parvum Adamantem roſacei coloris, qui ra-

rus eſt, & pretioſus, Jaſpidem multicolorum & variis lapillis coloratis compactum vidi; & ipſius conſtructionem examinando, deprehendi eſſe re vera congeriem plurium lapillorum in unum corpus à ſucco aliquo bitumineo coagulatam, & concretam.

Lapis Aquilinus natura ſua durus eſt, & intus extranea corpora adſervat; hinc auribus admotus, atque concuſſus aliqualem ſonitum edit: De hoc lapide referunt quod renibus mulierum parturientium ligatus partum acceleret. Lapides, vulgò Ceraunii, omnes pene perforati ſunt. Denique in eodem Domini *Sabatini* Muſæo vidi carbones, hominum, & animalium dentes, ac lignum ingentis magnitudinis, omnino lapidefacta. Rami quoque arborum ac arbores integræ petræfactæ obſervantur. Corallia ſunt mollia in fundo maris, ſtatim ac extrahuntur dureſcunt. Idem de Succino aſſerunt; Idem etiam in diem de calculis humanis obſervamus, molles enim ſunt, dum extrahuntur à Corpore, deinde marmoream duritiem acquirunt. In Icterico, obſtructionibus laborante, & calculo veſſicæ defuncto, in veſica fellis tres flavos calculos valde molles obſervavimus cum elapſis menſibus cadaver via Aventina ſecuimus: poſt nonnullos autem dies iidem Calculi duriſſimi evaſerunt.

XII. Interamnii Urbe celebri in Umbria lacus eſt, vulgò *Piè di Luco* ſive Pedelucanus, in quem duo exigua flumina, Velinus, & Nares, vulgò *Nera* ſe exonerant. Hujuſmodi fluminum, & lacus aquæ, fluxu, atque exitu impedito, ob canales limo vel alia materie repletos inundant omnes agros prope Reate, & Interamnium cum ingenti Incolarum damno; cui incommodo ut providerent, antiqui Romani duas excitarunt foveas, ſive Caveas in vivo lapide, dictas Curianas à Curio Conſule forſan, vel Viarum Curatore: per quas dato exitu, & curſu dictis aquis, in ſummitate vicini montis perductæ, per altitudinem fere medii miliaris, grato ſpectaculo, decidunt in Planitiem Interamnii prope Oppidum, vulgò *Papinio* tribus milliariis ab Interamnio Reate verſus diſtans, & in Tyberim, ni fallor, per occulta viarum tandem decurrunt. Longitudo dictarum Cavearum erat medii fere milliaris; latitudo, ac profunditas viginti quatuor palmorum ex utraque parte ſigillatim. Tempore Clementis VIII. Pont. Max. ex omnibus lateribus, ac profunditate cavearum vegetato ob longum annorum curſum, & augmentatio lapide, aquis recipiendis, ac vehendis incapaces evaſerunt, nam ad planum telluris jam repletæ videbantur. Qua de cauſa, ut futuris inundationibus proſpiceret Pontifex, novam excitari foveam juſsit longitudinis medii milliaris, & latitudinis, ac profunditatis ſupradictæ, ab ejus nomine dictam Clementinam, in qua cum evidenter vegetent, & creſcant latera lapidea, ferreis inſtrumentis, ſtatuto quoque tempore, à Foſſoribus reſcinduntur augmentatæ partes, aliter longa mora nimium vegetato lapide, etiā hæc clauderetur Fovea.

XIII. Omnis itaque generatio pene ex fluidis proficiſcitur, ne Gemmis quidem, & lapidibus exceptis. Sic res lapideſcunt cum partes lapidificæ in aqua minutim exſolvuntur. Sic aliquando ſilices lapillos pellucidos ex ſucco puriori, & percolato coaleſcentes intus concludunt, interdum aliis ſuccreſcunt, aut plures velut ex eadem matrice aſſurgunt: ut in iis foſsilibus quæ fluores appellantur. Nec fere aliter gemmæ formantur, quàm ſales ipſi ex variis lamellis; nec dubium eſt, quin hæ tenuiſsimæ lamellæ ex ſucco paulatim concreſcente, fere ut in talco, aut in chryſtallis vitrioli accidit, prodierint. Color Gemmarum, quoniam pendet à ſulphure mineralium eas tingente, ideo gemmæ penè omnes ignis vi ſuis coloribus plerumque exuuntur.

XIV. Simili ratione cryſtallorum fruſta interdum guttam aquæ pellucidæ intus continent. Sic in duriſsimis Indiarum lapidibus, gemmæ aliquando deliteſcunt. Quoniam vero ſubſtantiæ duræ ita exquiſite miſceri non poſſunt, niſi antea fluidæ eſſent. Matricem lapidum ac Gemmarum

flui-

fluidam ante fuiſſe exiſtimamus. Quid enim iiſdem figuris gemmas ubique circumſcribit, niſi conſtans, vegetus, & ubique regnans ſpiritus rationibus ſeminariis prægnans? Neque enim figuram ſuam à loco tanquam à vaſe mutuantur; cum plures ex una ſuccreſcunt radice, vel in eadem matrice, ut grana in ſpica contineantur, ut vidi nuper in matrice ſmaragdi apud præfatum eruditiſſimum ac nobilem *Sabatinum*: creſcunt enim in ſuis Fodinis Gemmæ, & aliæ aliis decedentibus ſuccedunt. Pariter Dominus *Boyle* narrat ſe vidiſſe lapidem chryſtallo ſimilem, & exquiſitè figuratum, qui circa filum ramoſum argenteum concreverat. Imo etiam habere domi ſerpentem in lapidem converſum.

XV. Tempore maximi, & memorabilis incendii Veſuviani anno 1631. plura notatu digna obſervata ſunt, & typis data ab *Abb. Braccino lib. De Incendio Veſuviano*. Et primo quidem homines ab igne conſumpti inventi ſunt, illæſis tamen veſtimentis. Item Ad littus maris cadaver hominis inventum eſt, in quo femur alterum erat omnino lapidefactum, alterum vero nequaquam. Lapidefactæ quoque inventæ ſunt ſub Veſuvi cineribus Ficus paſſæ, capſula lignea clauſulæ. Veſuvus ardens per ſubterraneas ſpecus abſorpſit ingentes aquas maris, eaſque paulo poſt, littore exſiccato, evomuit in vicinos agros, quod ingenti pariter innundatione devaſtavit.

Declinato poſt menſis ſpatium incendio in ſummitate montis idem *Braccinus* invenit conchylia, aligam, teſtas conchyliorum, & plura marina corpora marinis aquis abſorpta, & per ſpecus ſubterraneas ad ſummitatem denique deducta: qua de re fuſe Dominus *Boliſonius* amicus noſter peculiari libello *de Veſuvo* diſcurrit.

CONCLUSIO.

Ex his veluti per corollarium deduco ſequentes propoſitiones à Doctiſſimo *Stenone* in libro *de ſolido intra ſolidum contento* fuſe probatas, ac demonſtratas. Et quidem.

Si corpus ſolidum alio corpore ſolido undique ambitur, illud ex iis primo induratur, quod in mutuo contactu ſuæ ſuperficiei proprietates exprimit: ideo in illis terris ſive ſaxis, quæ undique cirrumdant, & continent chryſtallos, marchaſitas, teſtas, & oſſa animalium, plantas, &c. jam tum induruiſſe illa corpora infero quo tempore terrarum, ſaxorumque illa continentium, materia adhuc fluida erat: adeoque marchaſitas primum productas fuiſſe, deinde lapides, quibus includuntur, tandem venas mineralium, quæ lapidum fiſſuras replent.

Si Chryſtallus Chryſtallo, Selenites Selenitidi, Marchaſita Marchaſitæ quadam ſui parte includitur, jam tum induruiſſe contenta illa corpora, quando corporum continentium pars etiamnum fluida erat arbitramur.

Creſcit corpus, dum particulis ejus novæ apponuntur particulæ ab externo fluido ſecretæ: fit autem appoſitio hæc vel à fluido externo immediate, vel mediante fluido interno, uno, vel pluribus.

Quæ ab externo fluido immediate apponuntur ſolido, in quibuſdam proprio pondere verſus fundum delabuntur, ut in ſedimentis, & corporibus factis ex ſedimentis ſupra ſedimenta cadentibus, uti ſunt agri, & terræ novæ ex fluminum ſedimentis, ac depoſitione factæ, &c. In aliis à fluido penetrante ſolidis verſus ſolidum determinatè, vel undique apponuntur ſolido, ut in incruſtationibus; Vel certis duntaxat ſuperficiei ſolidæ locis, ut in illis corporibus, quæ fila, ramos, & angulata corpora exhibent. Hic obiter notandum, continuari dictos modos interdum, donec totum aliquod ſpatium illis impleatur; unde repletiones oriuntur, quæ mòdò ſimplices ſunt, modò è cruſtis, modò è ſedimentis, modò ex angulatis corporibus, modò ex variis variè inter ſe mixtis componuntur.

Quæ particulæ mediante interno fluido apponuntur ſolido, vel fibrarum figuram aſſumunt (dùm partim in longitudinem ex-

extenſæ fibrillæ, deductis poris apponuntur, partim in fibrillarum interſtitiis in novæ fibrillæ figuram a permeante fluido diſponuntur) vel ſimplices repletiones conſtituunt, è quibus duobus generibus partium Animalia, atque Plantæ componuntur.

Quare ſi libuerit ſolida ſolidis naturaliter incluſa Prædicta methodo in certas claſſes redigere. Erunt eorum quædam producta per appoſitionem ab externo fluido, quæ referuntur, vel ad ſedimenta, ut ſunt ſtrata Viarum, Terrarum, Collium, Montium, &c. vel ad incruſtationes, ut Achates, Onyx, Chalcedonius, Ætites, Lapis Bezoar, &c. Vel ad fila, ut Amianthus, Alumen plumoſum, varia genera filorum, quæ in fiſſuris lapidum depræhenduntur. Vel ad ramos, ut illæ plantarum figuræ, quæ in rimis lapidum conſpiciuntur, nec niſi ſuperficiales ſunt. Vel ad angulata corpora ut Cryſtalli montium, angulata corpora ferri, & æris, cupri, marchaſitæ, adamantes, amethyſtus, &c. Vel ad repletiones, ut omnis generis variegata marmora, granita, Dentiotides, conchylia, lapidea, chryſtallina, plantæ metallicæ, & hiſce generis plurima corpora conſumptorum corporum loca implentia, &c. Et hæc ad mentem *Stenonis* ſuprà laudati, &c.

Ab omnibus hujuſmodi obſervationibus concluditur; quod ſicut Gemmæ, ac Lapides prætioſi duriſſimi, primum teneri, & molles erant, ac poſtea eam obtinuerunt duritiem, quàm nunc obſervamus; ita etiam per analogiam dici poſſet, idem evenire aliis omnibus lapidibus, quibus, in ædificiis conſtruendis utimur.

Hanc veritatem ut quivis apertè excipiat, explicanda eſt nobis cauſa duritiei, ac etiam modus, quo lapides vegetare, & creſcere exiſtimamus.

Variæ, ac innumeræ Philoſophorum opiniones ſunt circa Marmorum, lapidumque duritiem, & ſi eas recenſere velimus, longius profectò, quàm par eſt oratio excreſceret. Aſſerimus igitur duo ſimul concurrere ex noſtra ſententia ad lapidum compoſitionem, tenax ſcilicet lutum, & ſuccum lapidificum: lutum reperitur, ubi terræ copia adeſt: ſuccus verò ubi magis exuberant aquæ. Hic tamen ſuccus lapidificus aliud non eſt, quàm aqua ipſa ſaxeis ramentis turgida, ac gravida, quæ quandiù liquida eſt, aquæ fomam demonſtrat; cum verò induratur, lapidis formam exhibet, ac repræſentat. Poſito hoc vulgarium lapidum materiali principio, cauſa adinvenienda, qua ipſi lapides duri ſolidique evadunt.

In experimentis, quæ in diem fiunt circa res naturales tria obſervamus eſſe principia, atque cauſas, quæ corporibus marmoream, aut lapideam duritiem communicant; *Humor*, ſcilicet *bitumineus*, conglutinativus, ac pinguedine plenus, aliud *Sal*, tertium verò, *Succus*, aut *aura lapidifica*, quæ mollia momento adſtringit, ita ut lapides duriſſimi fiant. Sed an hic ſuccus lapidificus ad peculiare quoddã ſalis genus reduci poſſit, qui de natura ſua corpora mollia ipſo contactu dura reddit, & marmorea: rem ita revera eſſe poſſe, ego planè crediderim.

Quod ſpectat ad partem bitumineam, ac conglutinantem, equidem obſervavi in pluribus, diverſiſque pretioſis lapidibus, ut in jaſpide, atque in ſimilibus verſicoloribus: inter utrumque colorem, ideſt inter minima componentia hujuſmodi marmorum diverſicolorum adeſſe neſcio quid tertium bituminei coloris, & conſiſtentiæ, quod minima illa ligat, nectit, indurat, & conſolidat. Id autem cuilibet oſtendere poſſumus in prætioſo, ac raro plaſmate, cujus nonnulla fragmenta apud me ſervantur, ac etiam in Siculis, atque Cyrneis Jaſpidibus, in marmore verſicolore, & ſimilibus: adeò ut poſt plures ſuper hujuſmodi lapidibus accuratè factas obſervationes, concludendum puto illorum duritiem oriri ab humore, vel aura bituminoſa coagulante, ſubterraneis ab ignibus exhalante, & ſecundum diverſas terræ ſubterraneæ matrices, per quas exhalatio ipſa tranſit, diverſimode illa nectitur ac condenſatur in marmor. Color

verò

verò hujuſmodi variæ coloratorum marmorum pendet à varietate ſulphuris mineralium, per quæ dicta principia terrea, bituminoſa tranſeunt, unde tincturam accipiunt ſuam: eadem prorsùs ratione, qua tinguntur ipſæmet Gemmæ: ſuccus enim aqueus limpidus, tranſeundo per mineras ſubterraneas, concurrente principio ſalino, figitur, & concrecit in lapideam Gemmarum duritiem, variè coloratam pro varietate Mineralium, per quæ tranſit, ut infrà dicemus.

Imò ut latiùs eluceſcat hæc veritas, non abs re putavimus referre experimenta, quæ facilius poſſent eandem comprobare; ſi quis ſumpſerit pulverem ex lapillis pluvialibus detritum, ille idem pulvis lapideſcet, ſicubi reſinæ fuſæ incoquitur; ſic etiam *Lithocolla*, ſeu lapideſcens gluten ex calce, & ovi albumime effingitur. Ideoque multi ex his lapidibus, dùm ſub terra ſunt, molles ſunt; ſtatìm verò, ac aerem vident indureſcunt, ſicuti in hominum calculis accidit, ac in ovorum putaminibus. Poſito itaque hoc principio, ſi calor ſubterraneus alicujus regionis ſit nimium urens; atque excedens, & impetuoſus, adeò ut in continua liquiditate permanere faciat bitumen, hac de cauſa nulla fieri poterit ex arena, aut terra, lapidum concretio. Sicuti fieret ſi ſolutum bitumen intervallum aliquod frigoris haberet, ut concreſcat: ideò in Lybiæ, Arabiæque regionibus hujuſmodi conglutinantis ſucci defectu, nulli ex arenis illis fieri poſſunt lapides, & quamvis immenſos habeat Lybia campos; attamen, aut rari, aut nulli ſunt ibidem lapides; porrò quis neſcit Succinum, Gagatem, & alia bituminoſa in lapides concreſcere? Et hæc quoad primum ex principiis, quod duritiem corporibus impertitur.

Sequitur nunc conſiderandum aliud lapidefactionis principium, nempè *Sal*, cujus tanta eſt in indurandis, conſolidandiſque corporibus poteſtas, ut magna Philoſophorum pars principium coagulativum corporum ſali eſſe credat. Quare majori abundans ſalis quantitate eo durius inter alia corpora, corpus efficitur. Huic tamen ſententiæ multi adverſantur, ut *Duhamel*, &c. Quomodocumque ſit, quam plurimorum lapidum indurativum principium, ſalem eſſe certum eſt, hinc materies ſalis omninò expers, numquam certè lapideſcet; etenim Aquæ, ac terræ ſimul mixtis, niſi ſuperaddas ſalem, non lapidem, ſed lutum habebis. Ob experientias igitur factas circa lapides duros, ædificiorum uſui deſervientes, ut eſt Marmor Tyburtinum, ac Marmora alia alba, hos à principio purè ſalino duritiem, ac ſoliditatem accipere credimus, ideſt ab eo ſale qui magna in copia in centro terræ reperitur, ut inferius aſſerere ſpondemus. Et ut dureſcant lapides iſti, non eſt opus humore bituminoſo, quo marmora verſicolorata ſupradicta dureſcere animadvertimus. Ac ideò in Sicilia, atque in Regno Neapolitano, ac in aliis Italiæ regionibus Verſicolorum Marmorum caveæ, magis quàm alibi reperiuntur, quia ibidem ſubterraneus ignis, quo flagrat tota Italia, bitumen fundit, terramque ligat, atque bituminis cauſa in marmor indurat. Nec mirum ſi hac de cauſa ad radices Montium ignivomorum, uti Veſuvus eſt & Ætna, &c. colligatur In mari bituminoſum oleum vulgò dictum *Petreoleum* magnarum virium apud Noſtrates remedium. At quòd præcipuè ſpectat ad ſalem, certum eſt terram omni ſale ſpoliatum, nunquam lapideſcere. Sal terram cum aqua conſociat, & utriuſque commune vinculum eſt, invicem ſibi auxilia præbent; nam terra ſalem retinent, ne in aquam exſolvatur, ſal terræ corpuſcula coercet, ne in minutum delabantur pulverem. Ulterius quid dicemus de Conchyliorum Muricinorum duritie, ac de duritie lapidea ſalis gemmei, & foſſilis. Quæ cum quodammodo ſal antea eſſent, poſtmodum in duritiem concreverunt: imò etiam ligna, quo magis ſolida ſunt; eo majoris ſalis copia abundant, ſic plurimum nitri e Quercu, Fago, Guajaco, &c. elicitur. Et quoniam duplex eſt ſal, volatilis ſcilicet, & fixus; Crediderimus ſale volatili corpora penetrari, ac

ſol-

ſolvi; fixo verò adſtringi, uniri, atque indurari.

Porrò quæ dicunt de ſpiritu lapidifico, qui quæcumque obvia, etiam ſi ſint ligna, herbæ, &c. veluti ex aſpectu Gorgonis, in lapidem indurat, multo ſale abundare hujuſmodi ſpiritum eſt credendum; atque per illum corpora qualitate, ac natura, (ut obſervationibus enarratis demonſtravimus) indurari, & conſtrigi. In Arvernia teſte *Duhamelio lib. cit.* amnis eſt, cujus alveus lapideuus ſenſim intumeſcit, eo quia aquæ germine lapidifico fœtæ dureſcunt? ita multæ Arbores in Germania inveniuntur in Cotes mutatæ. Pariter è Rhodano, aliiſque fluminibus eruuntur enſes, ſoleæ, ligna, carbones, ac omnia quæ in eum immerguntur, jam in lapides converſa. In Montibus potiſſimum, & fluviis occultis ille regnat ſpiritus. Ideò raro in campis, qui nimis diſtant à Montibus, ac Fluminibus, magna lapidum copia invenitur. Unde ergo tot emerſere lapides, ut ait *Duhamelius*, quibus herculei Campi, quos *Croatiam* vocant prope Arelatem, tecti ſunt? Putat *Gaſſendus* hanc lapidum portentoſam congeriem in Campis illis non aliunde, quam ex Rhodani, vel Druentinæ exundatione, & longa aquarum reſtagnatione prodiiſſe: indicio eſt; quod in extremis veluti marginibus lapilli minutiſſimi, in medio majores jaceant; Quemadmodum Sal in Catino exolutus, & ubi aqua leni calore exhalata ſit, majora in medio, minora in extremis grana deponit. Porrò Arbores in Bohemia inveniuntur in lapides converſæ. Calculi in veſica, ac partibus aliorum animalium, lamellatim omnes incruſtantur, & lamellatim quoque Jaſpis rara, & prætioſa in Sicilia inventa, quam incruſtatam eſſe egomet vidi apud amiciſſimum *Sabatinum* in Muſæo ſuo prætioſo, & refertiſſimo rebus raris, ac verè Regalibus. Probaturi itaque ſalem fixum ex principiis indurativis liquidum unum eſſe, innumeras adduceremus obſervationes, ac quam plurimorum Authorum teſtimonia, ſed ne prolixus ſiam, maxime recenſendo ea, quæ alias ab aliis Authoribus ſcripta ſunt, libenter id omittam to, atque explicandam noſtram *de marmorum, lapidumque vegetatione* ſententiam deſcendo,

Sed antequam *de lapidum vegetatione* dicamus, ſciendum eoſdem in quatuor genera dividi, ideſt in Lapides proprie dictos, Saxa, Marmora, & Gemmas. Lapides, vel ex arena compinguntur, ut Cotes, vel lamellatim creſcunt, ut lapis ſpecularis, aut talcus, vel contuſi in fruſtra comminuuntur, ut ſilices, & Marmora. Alii ex viventibus, alii ex non viventibus eruuntur, alii certam obtinent figuram, alii incertam. Aliis in nidis avium. Quidam in ventribus, & partibus animalium. Alii in renibus Draconum, ſerpentum, reptilium, & beſtiarum, ut monet Doctiſſimus *Camillus Leonardus* Medicus Piſaurenſis in eruditiſſimo libro *de Gemmis*, ut inferiùs narrabimus.

Lapides eorum matricibus inhærentes, & non adhuc à Lapicidis exciſos, creſcere, vegetare, ac nutriri evidentiſſimè obſervavimus in Marmorum Latomiis Tyburtinis, atque in Piperinorum Lapicidinis Oppidi Marini, & Caveis Tofacei Lapidis ad Mœnia Urbis, ac in Latio Solo, aliiſque in locis, & quamvis tot ſæcula jam ab Urbe condita elapſi ſint, & ſemper excavatum eſt, & adhuc excavatur conſtruendorum cauſa tot ædificiorum, tam pro veteri, quàm pro nova Roma: at nondum materiei finis, & ſemper effoditur in iiſdemmet, vel parum diſſitis locis, in quibus bis mille ab hinc annis ſemper effodiebatur pro Romanis, vicinarumque Urbium ædificiis: certe concludendum eſt, lapides hujuſmodi vegetare. Multo magis quod Caveæ illæ, quæ centenis, ac millenis ante annis profundæ erant, nunc viam publicam æquant, & in eodem pene ſunt horizontali plano. Quodque de iſtis caveis verum eſt, id aliis in omnibus totius Orbis obſervari crediderim. Hoc idem obſervatur in foveis Lapidis Tophi prope Romam. In foveis *Latii Pulveris Puteolani*, vulgò *Pozzolana*, qui cum calce ad ædifi-

ciorum conſtructionem miſcetur. In ſulphurariis, ſive mineris ſulphuris, aluminiſque in Latio, quæ poſt elapſum certum annorum ſpatium, denuò replentur; ſic minera ſulphuraria URSINORUM Principum 200. annorum ſpatio elapſo excavata, nunc denuò effoditur ea novum, ac jam vegetatum ſulphur.

Celebris rerum Indicarum Scriptor ſuadere conatur in terra, in qua ſemel effoſſi ſunt Adamantes, certo annorum ſpatio renaſci, ut notat *Steno de ſolido intra ſolid. fol. mihi* 49. Obſervatur etiam in fodinis lapidum piperinorum in agro Marinenſi, quod Incolæ fragmenta lapidea à ſectione reſidua in foveam denuò immittunt, & ſuper ea arundinum radices injiciunt. Elapſis aliquot centenis annis, vegetato jam ſubtus lapide, & fovea fere complanata cum plano horizontali vicini agri, aut viæ publicæ, novos denuò effodiunt lapides, nec ampliùs fragmenta adſunt, ſed lapides integri, jam vegetati, & cum fragmentis dictis commixti. Ad quod forſan reſpicientes *Avicenna*, & *Albertus Magnus* Lapidum generationi quandam plaſticam vim inhærere ſunt opinati, quæ producat, ut ita dicam, hanc vegetabilium ſpeciem ſolidorum, ac marmoreorum, &c. ac ſanè lapides arbores eſſe duras, marmoreas ſui generis, quæ Corallium inſtar creſcant, nutriantur, ac vegetent. Quæ quidem vis plaſtica materiam nacta aptam ſimiles ubique terrarum lapides gignit, quaſi lapides inſtar plantarum vel animalium vi ſeminaria, & formatrice donentur. Et ob ſeminariam hanc vim aliquo modo lapis lapidem producat, nec non creſcat, ac vegetet. Et idem *Albertus Magnus* vim plaſticam hujuſmodi vocat etiam ſpiritum mineralem; hunc autem ſpiritum, ut notat *Duhamel lib. cit.* acutum eſſe, penetrantem, & ſalſum neceſſe eſt, ut cæmenti inſtar ſtringat, & compaginet; imò ſpiritum illum nitroſum infuſum eſſe in omni natura; ita ut in eo ſit procreandi vis, & cauſa gignendi, eſt quippe vi prolifica ac ſui aſſimilatrice præditus; nonnunquam inſtar halitus effunditur, quo facilius corporum meatus ſubeat: interdum pinguis eſt, ac ſulphureus, qui bituminoſa, & oleoſa corpora citiùs permeat; ſæpius humori aqueo inſidet, ut terreſtrem materiem ex omni parte penetret, ſed niſi acutus, & ſalſus ſit, nec mixtionem exquiſitam perficiet, nec poterint materiam pervadere, aut comprehendere; hactenus *Duhamel. lib. cit.* Neque ſolum citati magni Viri vim hanc plaſticam Lapidibus, & Metallis tribuunt, ſed plures alii, quorum nomina hìc recenſere nolo, nam cuilibet obvia ſunt. Inter cæteros autem *Sendivogius* vir doctiſſimus in XII. tractatibus novi luminis Chymici fusè probat omnia metalla ex quadam veluti ſeminaria ſeu plaſtica virtute progigni.

Augurellus verò *lib.* 1. *Chryſopeiæ* ſequendo veſtigia *Divi Auguſtini lib. de Trinitate* ait revera dari vim plaſticam rebus in omnibus creatis, & ſingulis ineſſe occultum inſtinctum ſeſe multiplicandi; quod his verbis demonſtrat. *Natura eſt vis quædam rebus inſita ex ſimilibus procreandi; vel natura eſt ignis inviſibilis, vel igneus quidam vigor, aut ſpiritus omnibus rebus creatis inſitus, quo cunctæ res ſe multiplicant.* Hanc naturam in omnibus rebus corporeis poſuit *Divus Auguſtinus l. c. de Trinitate* dicens. *Omnibus rebus corporeis ſeminariæ quædam rationes inſunt; quæ cum ipſis data fuerit opportunitas, prorumpunt in cauſas debitas, & ſpecies ſuis modis, & finibus, &c.*

Hanc eandem vim plaſticam rebus omnibus innatam, potiſſimus verò lapidibus, & metallis fuse ſatis oſtendit, & probat inter alios *Petrus Bonus Lombardus Ferrarienſis in Margarita pretioſa Theatr. Chimic. volum.* 5 *fol.* 709. his verbis *Semen plantarum eſt hermaphroditum, & etiam metallorum in ſeminibus; quia non ſunt corpora mobilia localiter; à principio intrinſeco conjunxit natura ex iis ſimul marem, & fœminam. Ita quod in quolibet ſemine eſt conjuncta, & indiſtincta virtus maris, & fœminæ ad generationem faciendam. Sic ſimiliter, & propter eandem cauſam con-*

junxit in mineris metallorum argentum vivum ad faciendam generationem ipſorum. Ideo mineræ omnium metallorum ſunt neceſſariò mixtæ ex ſulphure, & argento vivo vulgi, cùm ſint ſimul ibi generata, mixta, & coagulata. Hæc ille, &c.

Sed ut more noſtro de ſingulis rebus, ideſt de cauſis earum, & effectibus analogicè diſſeramus. Sicuti rerum creatarum omnium generatio, ac conſervatio in peculiari quodam motu omnibus corporibus debito ſecundum uniuſcujuſque diverſam naturam conſiſtit, corruptio in ipſiuſmet motus ceſſatione; qua de cauſa corpus neceſſariò mutari debet, aſſumendo aliam formam, ſpeciem, atque naturam. Ità etiam, ut ab alto repetamus Lapidum generationem, ac vegetationem, neceſſe eſt ut mentis aciem dirigam ad communem quandam cauſam, quæ & fluminibus originem; & lapidibus vegetationem nutritionemque præbet; quæque in continuo motu, & circulatione exiſtens admiranda parit in ſubterraneis phænomena hanc autem eſſe Mare, ſi dixero, forſan non multum à veritate receſſero. Hiſtorici pene omnes à mundi creatione ad noſtra hæc tempora ſexaginta duo circiter ſæcula numerant: toto hoc tempore infinita orbis flumina in Mare intrarunt, Mare autem non redundat: redundare deberet, etenim finitum eſt, ſuiſque ſeptum limitibus; quoniam verò non redundat, credendum eſt aquas Maris circulare, ac per ſubterraneos ſpecus filtrari, donec ad telluris ſuperficiem regrediantur; unde ortum habuere. Hic enim perpetuus motus, ſi communis eſt omnibus rebus creatis, ut inde fiant variæ earum generationes, corruptioneſque. Mari quoque, & aquis ſubterraneis ineſſe debere, ut in telluris centro variæ generationis, corruptioniſque metamorphoſes producantur, certò credendum. Huic meæ opinioni cum apprimè faveant *Senecæ* verba, ea hic apponere placuit: Sic itaque ille *l.3. c.6. Primum ergò quæramus, quomodò ad continuandos fluminum curſus terra ſufficiat, unde tantum aquarum exeat. Miramur quod acceſſionem fluminum maria non ſentiant: Æquè mirandum eſt, quod detrimenta exeuntium terra non ſentit. Quid eſt: quod illam ſic implevit, ut præbere tantum ex recondito poſſit, ac ſubindè ſupplent; Quamcumque rationem reddiderimus de flumine, eadem erit rivorum, & fontium. Quidam judicant terram quicquid emiſit rurſus accipere, & ob id maria non creſcere, quia quod influxit non in ſuum vertunt, ſed protinus reddant. Occulto enim itinere ſubit terras Mare, & palam ſupra eas venit ſecretò revertitur; colaturque in tranſitu idem Mare: Quod etiam per multiplices terrarum anfractus verberatum amaritudinem deponit, & ſaporis pravitatem in tanta ſoli varietate exuit, & in ſinceram, ac dulcem aquam mutatur*, &c.

In ſæculo proximè elapſo compertum eſt à magno *Galilæo* aerem eſſe gravem, & inferiorem premi à ſuperiori, & ob id elaſticum eſſe. Hujuſque preſſionis continuæ cauſa varia oriri phænomena in ſublunaribus, ut fuſe probatum eſt ab omnibus Philoſophis. Quare ſi aer, qui multo levior eſt aquis, magis fluxilis, ac tenuis, gravitati ſubjicitur, & ſuperior revera gravitat in inferiorem: quantò magis dicendum id erit de aquis, de quarum gravitate, & gravitatis effectibus variis cum multa diſputata ſint ab *hydraulices* Scriptoribus, ea ſingula accomodari poſſe, ac debere ad immenſas Oceani aquas non abs re affirmaverim. Debet ergò aqua marina ſuperior gravitate in inferiorem, quæ quo magis proxima fundo erit, eò magis preſſa erit, quia major aquæ moles ſuperincumbit; & quoniam à ſupervenientibus fluminibus nova moles, ac per conſequens nova preſſio continuo producitur: certè niſi aqua fundi maris, maximè preſſa, circularet, mare ab ortu Mundi ad noſtra hæc tempora, neceſſariò redundaſſet. Circulat itaque mare, & ad perpetuandum circuitum hunc, quatuor concurrunt preſſiones, ſeu pondera. Pimò nempe pondus aquarum Maris, deinde fluminum advenientium, tertiò Aeris ſuper incumbentis; quartò demum preſſio corporis

luna-

lunaris, quæ cæteris aliis ſenſibilior in Mari obſervatur.

Sed ut clariùs pateant, quæ de hoc motu Maris dicemus: Sciendum eſt, quod Maris motus generalis (de particularibus, qui à ventis unicuique Regioni propriis proveniunt, non loquor) duplex eſt unus continuus ab ortu in occaſum, alter vero veluti compoſitus ex contrariis motibus, hicque æſtus reciprocus, ſive fluxus, & refluxus maris appellatur: hic ſecundus, ſivè fluxus, & refluxus, quo Mare duodecim ferè horarum ſpatio ad eadem littora fluit, & refluit, ex primo motu generali ſic pendet, ut nihil revera ſit, niſi affectio quædam, aut modus, ſicuti optime judicat *Varenius* in ſua Geographia.

Motus itaque primus ſive generalis Maris eſt ab Oriente ad Occidentem pene ubique, ſed maxime in Zona torrida inter Tropicos ſe prodit, ibique eſt adeò validus, ut alii motus, aut venti eum non impediant. Hinc navigantes ab India in Africam, vel ab Africa in Braſiliam, longe celeriùs promoventur, quàm ſi ab Africa in Indias, e Braſilia in Africam remeent. Sic ubi freta, ſeu Maris anguſtiæ ab Ortu in Occaſum porriguntur, ut fretum Magellanicum, per quod ex Oceano Atlantico in Oceanum Pacificum patet iter, tùm motus ille Maris eſt incitatior. Idque in plurimis Americæ, & Indiæ locis contingere, imò & hunc motum in Septentrionali Oceano eſſe conſpicuum idem obſervavit *Varenius*. Nam Oceanum Tartaricum per fretum novæ Zemblæ, & fretum Valgas Ferri, ex copioſa glacie; quam Oceanus tartaricus ejecit in Fretum novæ Zemblæ, & ex ipſo Maris motu obſervatur; ſic ad littora Septentrionalia Americæ in mari pacifico motus ſit versùs fretum Anian, item à Japonia versùs Sinas, & ubique fere: & ſi aliquando incoſpicuus eſt, à ventis id provenire certò fatentur.

Denique in Fretis quæ ab Oriente in Occidente diriguntur, Mare intumeſcit ſex horarum ſpatio, tùm aliquantulum in eodem ſtatu permanet, nimirum per duodecim horæ minuta, deinde eodem temporis ſpatio detumeſcit. Sed continenter ab Oriente in Occidentem delabitur per freti orificium, nunquam remeat in contrarias partes. Idque obſervatur in Freto Magellanico, atque in Canalibus inter Maldivas Inſulas in Freto Malinienſi Javæ, & aliis in locis frequentiſſimè: Et hæc quoad brevem notitiam primarii motus Oceani, & ſecundarii ab eodem pendentis.

His ita præmiſſis Recentiores pene omnes pro certo credunt fluxus, refluxuſque Maris, ac Marinorum æſtuum cauſam eſſe Lunam, prout magis, minusve Apogæa, aut Perigæa, ac prout nobis propinquior ſit, vel a nobis remotior. Atque adeò quæ ſit cauſa hujus intumeſcentiæ, aut detumeſcentiæ, Maris, & cur certis temporibus, aut locis ita ſit adſtricta, ut fere intra viginti quatuor horas Mare ad idem littus bis accedat, & ab eo bis recedat. Cur in Noviluniis, ac Pleniluniis, longe ſit major, aut minor, quàm in quadraturis; cur Lunæ motum adeò religioſe conſequitur, & tamen in Æquinoctiis aquæ multo magis intumeſcant. Hæc ſingula pene omnes cum *Galilæo*, *Carteſio*, cæteriſque Recentioribus fatentur à Luna pendere, etenim magna eſt inter Lunæ, & Oceani motum connexio. Cùm enim Luna ad noſtrum Meridianum non redeat, niſi poſt viginti quatuor horas, & quinquaginta minuta eodem prorſus temporis ſpatio æſtus redit; adeo ut ſi æſtus hodie hora ſexta incipiat, cras poſt horam ſextam, & quinquaginta minuta revertetur. Vix tanta inter res naturales occurrit neceſſitudo quin una alterius ſit cauſa, idque ob perpetuum quendam, ac generalem omnium circuitum. Cum igitur Maris æſtus reciprocus cum Lunari motu adeo ſit colligatus, vix negare poſſumus, quin Luna eum moderetur motum.

Itaque ubi præ motu diurno orbium longius à nobis recedit Luna, tunc aer ex iis anguſtiis expeditus, Oceanum non amplius premit, & aquæ ultro relabuntur. Bis uno quoque die æſtus recurrit marinus, quod idem terræ punctum ad illas Cæli an-

guſtias motu diurno revertatur, juxta *Scholæ Burgudinæ* ſententiam, quæ motum telluris tuetur ab Eccleſia tamen Romana damnatum, cui me ſubſcribo, pro eaque ſanguinem, ſi occaſio dabitur, effundam. Vel ipſius Lunæ motus juxta noſtram opinionem, ſenis ferè horis mane fluit, ſenis itidem refluit: Æſtus porrò marinus ſingulis diebus una ferè hora tardius recurrit. Sic Dominus *Richer* in Inſulis Braſiliæ vicinis hæc præ cæteris obſervavit circa marinos æſtus: Nempe in ea Regione, quæ prope Flumen Amazonum, & Inſulam *la Cayenne* non minus ſtatis horis æſtum recurrere, quàm ad Galliæ littora in pleniluniis nimirum, & noviluniis circa horam à meridie quartam: adeo ut illud principii loco haberi non oportet, tùm æſtum eſſe maximum cum Luna ad Meridianum loci perveniat. Secundò eo loci Mare ad ſex pedum altitudinem, cum æſtus ſunt maximi, intumeſcere, quod ex Palo infixo per integrum annum fuit obſervatum. Circa æquinoctia æſtus eſſe maximos, cùm tamen differentia vix ſex digitorum exiſtat. Porrò eſtus eſſe maximos non ipſis interluniis, aut plenilunio, quod ab aliis fuit etiam obſervatum: aut certe his diebus eadem perſtat Maris intumeſcentia; imo & creſcit; fere ut Solis æſtus tertia à meridie hora major eſt, quam ipſo meridie: ſed plura de hiſce videantur apud Authores, &c.

Cùm denique Cœlum lunare figuram habeat ovali proximam, & nobis ea proprior ſit circa novilunia, & plenilunia, tumque majores ſint anguſtiæ, quam in Quadratis aſpectibus, hinc fit, ut in pleniluniis, & interluniis major ſit tum aeris tum Oceani preſſio, majorque adeo æſtus. Quamquam forte id non adeo pendet ex corpore Lunæ tantùm, quantùm ex ipſius Lunæ orbita, quæ figuræ eſt eclipticæ, ut apud Recentiores fuſe eſt diſputatum.

Omnium hujuſmodi preſſionum cauſa, nempe Maris ſuperioris in inferius, fluminum ingredientium, aeris demum, ac Lunæ ſuperincumbentium aquæ fundi Maris, & laterales coguntur ingredi poros terræ, cui ſunt contiguæ. Et ſane non video quid obſtet, quo minus aqua marina eadem facilitate terram ſubeat, quà fluminum aqua terram pervadit arenoſam, vel alterius generis. Neque huic filtrationi, ſive preſſioni maris per terræ poros obſtare poteſt pondus ſalinæ partis, quæ in eo eſt: cum majori mole incumbentis aquæ preſſa, facilius terram penetrat, & circulum ad telluris ſuperficiem perpetuat & quoniam preſſiones ſunt continuæ, continui quoque eſſe debent ingreſſus aquæ marinæ in poros telluris; cumque preſſio preſſionem conſequatur, nulla vel ſaltem pauca interpoſita mora; aqua ante preſſa cogitur ultro progredi a ſubſequenti. Donec tandem urgente ſemper à poſterioribus nova preſſione, ad telluris ſuperficiem, aqua primum preſſa emergat, & per eam vel ſub forma fontium, fluminum, lacuum, aut paludum, in mare denuò revertatur, ut circulum perpetuet. Quæ verò ad ſuperficiem telluris emergere ac pervenire nequeunt aquæ; in ſubterraneis exiſtentes locis, puteis originem præbent, lapidibus, & vegetabilibus incrementum, & reliquis ſubterraneis generationibus aptam generationi materiem.

Neque quis dicat originem fluminum ab aquis pluvialibus, & ſolutis montium nivibus pendere: his enim de cauſis augentur flumina, non vero prima exinde ducunt principia, aut originem. Ad quod quidem confirmandum, ut reliqua ſileam, ſufficiat *Senecæ* mei unicum dumtaxat teſtimonium; ille igitur *in natural. quæſt. lib. VI. cap. 7.* ita diſerte loquitur: *Per omnem terram multa aquarum genera decurrunt. Alicubi perpetui amnes, quorum navigabilis etiam ſine adjutorio imbrium magnitudo eſt. Hinc Nilus per æſtatem ingentes aquas vehit; hinc Danubius, ac Rhenus. Adjice nunc patentiſſimos lacus, & ſtagna populis inter ſe ignotis circumdata, & inacceſſibiles navigio paludes, nec ipſis inter ſe pervias, quibus incoluntur. Deinde tot fontes, tot capita fluminum ſubitos, & ex occulto amnes vomentia. Tot deinde ad tempus collectos torrentium impetus, quorum vi-*

vires quàm repentinæ, quàm breves. Omnis hic aquarum, quæ exterius apparent, etiam intra terram Natura, facieſque eſt. Illic quoque alia vaſto curſu deferuntur, & in præceps volutæ cadunt, aliæ languidiores in vadis referuntur, & leniter, ac quietè fluunt; neque eſt diu probandum, ibi multas aquas eſſe, ubi amnes ſunt. Neque enim ſufficeret tellus ad tot flumina edenda, niſi ex repoſito, multoque refunderet, &c. Ac idem *Seneca loc. cit. cap.* 8. idem argumentum diſſerens, ſic ſequitur; *Unde enim iſta prorumpunt, unde ad nos veniunt, niſi quod origo humoris incluſa eſt? Age cùm vides interruptum Tigrim in medio itineris ſiccari, & non univerſum averti, ſed paulatim, non apparentibus damnis, minui primùm, deinde conſumi, quò illum putas abire, niſi in obſcura terrarum; utique cum videas emergere iterùm non minorem eò qui prior fluxerat? Quia cùm vides Alpheum celebratum Poetis in Achaja mergi, in Sicilia rurſus trajecto mari effundere amœniſſimum fontem Arethuſam? Neſcis inter opiniones, quibus narratur Nili æſtivi inundatio & hanc eſſe à terra illum erumpere, & augeri non ſupernis aquis, ſed ex intimo redditis;* Huc uſque egregie noſter *Seneca.* Qua de re cum multò clarius tractet *qu. nat. lib.* 3. *c.* 10. ſingula ejuſdem verba cedro digna apponamus: ait itaque. *Habes primam aquarum ſub terra naſcentium cauſam: Adjicias etiam, quod fiant omnia ex omnibus. Ex aqua fit aer. Ex aere aqua. Ignis ex aere. Ex igne aer. Quare ergo non terra fieri poteſt ex aqua, & ex terra aqua? Quæ ſi in alia mutabilis eſt, & in aquam; imo maximè in hanc. Utraque cognata res eſt, utraque gravis, utraque denſa, utraque in extremum mundi compulſa. Ex aqua terra fit. Cur non aqua fiat è terra: at magna flumina ſunt, cùm videris quanta ſunt. Rurſus ex quanto prodeant, aſpice. Miraris cùm labantur aſſiduè, quædam verò concitata rapiantur, quæ præſto ſit illis ſemper aqua nova? Nihil deficit quod in ſe redit: omnium Elementorum alterni recurſus ſunt. Quicquid alteri perit in alterum tranſit; & Natura partes ſuas velut in ponderibus conſtitutas examinat, ne portionum æquitate turbata, Mundus, præponderet. Omnia in nobis ſunt. Non tantùm aer in ignem tranſit, ſed nunquam ſine igne eſt. Detrahe illi calorem, rigeſcet, ſtabit, indurabitur. Tranſit aer in aquam, ſed non ſine aqua: & aerem, & aquam facit terra: ſed non magis unquam ſine aqua, quam ſine aere: ideo facilior invicem tranſitus eſt, quia illis, in quæ tranſeundum eſt, jam mixta eſt: habet ergo terra humorem, hunc exprimit: habet aer, hunc umbra hyberni frigoris denſat in aquam: ipſa quoque mutabilis eſt in humorem cum natura ſua utitur, &c.* Hæc ille, &c.

Quare ſi circuitus hic aquarum non daretur, tot phenomena, quæ in imo terræ, ac naturæ centro obſervantur explicari vix poſſent. Porro, ne reliqua taceam, ſi paulo profundiùs terram fodias, nonne ſtatim aquas proſilire cum impetu e viſceribus terræ videbis? Quid hujuſmodi aquis commercii eſt cum imbribus? Neque multum me movent rationes putantium flumina ortum ducere à pluviis, & ſolutis nivibus, quodque fontes à fluminibus naſcantur; nam fuſe refelluntur ab Authore *Schol. Burgund.* l. 4. *phyſic. de font. origine*, Quia revera fontes vivi in altiſſimis montium jugis, non aliunde poſſunt originem ducere quàm ex circuitu aquarum maris, ex noſtra ſententia; neque illud negari poteſt fontes nonnullos è mari oriri, quod ſalſedo ipſa in fontibus, & puteis Mari vicinis oſtendit.

Sunt alii fontes, qui æſtuante Mari effluunt recedente decreſcunt. Hujuſmodi fontes teſte citato Authore, nec non & putei in Gallia ſunt prope Cadomum, Burdegalam, & ubique paſſim in littoribus Africæ: in India propè Coromendellum putei omnes ſunt ſalſi. In Inſula ſancti Vincentii Fontes in Peruviano littore itidem, & lacus ſalſi occurrunt. Sed ne à tàm longinquis Regionibus exemplar petamus ſufficiat aſſerere ſalſedinem puteorum ferè omnium Provinciæ noſtræ Lycienſis, & maximè Tarenti, cujus etiam putei creſcunt, & decreſcunt Mare intumeſcente, & de-

& detumeſcente, & ſanè non video quid obſtet, quo minus aqua marina eadem facilitate terræ poros ſubeat, qua fluminum aqua terram arenoſam pervadit, ut fontibus prope flumina poſitis originem præbeat. Neque pondus aquæ ſalſæ, Mari obſtare poteſt, ne aſcendat, & permeet terræ poros; nam hoc idem facilem reddit illius aſcenſum, ac inſinuationem in vicinos terræ poros, quia à ſuperincumbentis mole preſſæ inferiores aquæ maris, neceſſe eſt, ut viam ſibi inveniant in proxima tellure, ut de aeris gravitate ex Recentiorum obſervatione diximus. Illud etiam attentius conſideranti patebit eam eſſe montium ſtructuram, ut in iis reſectis diverſi ordines terræ argilloſæ variè diſpoſiti appareant; cum huic incumbit terra aut arenoſa, aut toſo ſimilis, plerumque non ſolida, ſed à lapidibus male coagmentatis ſic compoſita, ut ſubeunti aeri, ſubeuntibus aquis, ignibus ſubterraneis, &c. locum præbeant. Multæ interim, ſpecus plures ſubterranei Canales variis modis argilloſam, & firmam terram penetrant. Sic infima terræ pars, quæ rivis, & fluviis ſubjicitur, fere ſemper eſt argilloſa, & pinguis, cui aut toſus, aut arenoſa terra incumbit.

Quare haud mirum eſt, *Thaletem Mileſium* tam varios effectus ab aquis produci videntem in rebus generandis, crediditſe aquam eſſe omnium rerum principium ideo *Seneca* de hujuſmodi re *Thaletem* differentem reſpiciens ait, *quæſt. nat. lib. VI. cap. 6. In aqua cauſam eſſe terræmotum ait Thales Mileſius; totamque terram ſubjecto judicent humore portari, & innatare, ſive illud Oceanum vocas, ſivè magnum Mare, ſivè alterius Naturæ ſimplicem adhuc aquam, & humidum Elementum; hac inquis unda ſuſtinetur orbis veluti aliquod grande navigium, & gravé, his aquis, quas premit.*

Non immeritò igitur concedi poteſt hic aquarum per terræ viſcera circuitus, ut plura in ſubterraneis generationum, corruptionumque phænomena abſolvantur Ab hoc principio pendet puteorum, fontiumque origo; eadem ſemper, ac determinata aquarum in puteis altitudo; ſive ab is extrahantur aquæ, ſive non. Conſenſus, & communicatio Puteorum cum aquis vicini fluminis, ut quotidie in Tyberis inundatione obſervamus: patuitque nuper mihi in ultimis inundationibus magnis Tyberis, quarum prima fuit 22. Decembris 1702. altera 4. Januarii 1703. poſt ingentes, & continuas pluvias per quatuor menſes factas.

Quibus præmiſſis neceſſe eſt, ut ſi terræ radicibus mutationes fieri concedere velimus; aſſignemus Motorem quendam univerſalem, qui excitat ſingulas, & ad varias ſuſpiciendas formas diſponat; eadem pene ſimilitudine, ac mechanice qua ſanguis à corde motore impulſus, atque per partium poros filtratus, antequam ad ſuum principium, à quo emanavit, perveniat, quot, & qualia parit phænomena in toto corpore animato, vel Tyroni Medico notum eſt. Et radii è centro lucis ſolaris propulſi, & hinc inde propagari nonne corporum ſublunarium pene omnium generationem, corruptionemque perpetuant?

Tota igitur terra eſt fere aquis imbuta; Ideo dum terram profundè effondimus, ſiccitatem ad ſummum uſque ad viginti pedes invenimus, deinde ſæpe aut arena, aut argilla, aut Marga humidor occurrit, ac denique aqua à toſo, vel lapidoſa terra plerumque erumpit.

Itaque Aquæ Maris dum per terræ percolantur poros paulatim ſpoliantur ſale, quem è ſubterraneis ſalinis fodinis acceptum habent, non verò è calore Solis, ut olim putarunt; & eadem ferè mechanice ſuo Sale ſpoliantur, qua eaſdem Maris aquas per diverſa vaſa toſacei lapidis, unum deſuper aliud poſita filtrari, ac proinde ſalſedinem per lapidis poros deponendo, dulces effici videmus. Ita aquæ illæ per varias matrices per tot cæca vada, perque tot ſubterraneas fodinas tranſeuntes, & igneis, ac bituminoſis principiis occurrentes, ibidem, ſingula, quæ ſub terris ſunt phenomena ingenerant. Et cùm lapi-

lapides, Gemmæ, ac dum Marmora ſint compoſitum, aut mixtum aliquod vel ex aqua, & ſale, ut fit in Gemmis, vel ex aqua, & terra magis, minuſque pura, addito ſale, qui figat, in lapidibus, & marmoribus, contigit: certe aquæ marinæ circulantes per telluris poros modo præfato, ſi incidant in Matricem Lapideam, parte aquea ſua præbent materiam, parte ſalina vero ſoliditatem, firmitatemque, ſivè ut ita dicam coagulationem, donec tandem materies in durum lapidem concreſcat. Sicque lapidum generatio abſolvitur, &c.

Duplicem ineſſe ſalem in aqua marina plurimis experimentis Recentiores probarunt. Primus ſulphureus quodammodo dici poteſt, quod acrior ſit, & multum de ignis natura participiat, unde cùm ſale tartari, & aliis hujus generis magnam habet cognationem. Atque in his ſale vulgari plurimus eſt, qui ex aqua márina in foſſulas excavatas derivante, calore Solis æſtivo primùm in lamellas, tùm in cubos concreſcit. Quod reliquum eſt aquæ ſalſæ, dum coquitur, aliud ſalis genus ſuppeditat, quod non tam facile concreſcit, ac primùm, idque habet amaram ſtipticitatem vitriolico ſapori non abſimilem: hinc mercurialis dici poteſt, eo quod acidis ſalibus ſit vicinior hinc aqua marina poſtquam ſalis genus primum, quo vulgo utimur, præbuit, ſalem tartari deliquio, ſeu in aere humido ſolutum turbat, & coagulat, ut ſales acidi, quod non efficiat ſal communis in aqua diſſolutus, & in ipſo ſale communi ſalis mercurialis ineſſe, iidem Recentiores evidenter comprobarunt, &c.

Hac ratione generatus lapis neceſſario creſcere, & vegetare debet cum radicibus ſuis, ſuæque Matrici inhæret: nam cum lapides omnes primum molles, ac teneri fuerint, ut ſuprà demonſtratum, cumque continuus, & nunquam intermiſſus aquarum circuitus per loca ſubterranea ſit, evidenter ſequitur, poſſe Lapides adinſtar Plantarum creſcere, ac vegetare, quia revera Lapidum pori permeabiles ſunt, & facilem præbent curſum aquis, quæ per ipſorum ſubſtantiam percolantur, ſic aqua in Lapicidinis poſt diuturnos imbres ubertim extillat, etiam ſi in medio collis aut rupis Lapicidina eſt. Sed ut veluti ad oculum demonſtremus lapidum materiem mollem primum fuiſſe, eorumque poros ſuis in Matricibus eſſe permeabiles, liceat hic exponere Naturæ, ac aquarum miraculum, quod Tarenti vidimus: Tarentum olim Magnæ Græciæ, ac Japypiæ caput, nunc in noſtra Lycienſi Provincia illuſtris Urbs eſt: jacet penè tota in medio Maris Jonii, & ſenis quibuſque horis fluxui, ac refluxui obnoxium eſt Mare, quod Urbem alluit. Nullibi certè per totam Europam piſcium omnis generis, & potiſſimum Conchyliorum, teſtaceorumque tanta varietas occurrit, quam ibi. Sed quod ad rem facit noſtram: Mænia Urbis fundamentum habent in maris littore, in quo incolæ, lucri cauſa, peculiarem lapidem excavant; nam intra dicti lapidis ſubſtantiam genus quoddam Conchyliorum reconditum eſt, dictum *Dactylus Marinus*, longitudinis digiti indicis, vivus, guſtui gratiſſimus, iiſdemque incolis uſui quotidiano; ſi lapidem extra inſpexeris, nihil intus latere diceres, ac ſecto eodem, ſtatim occurrunt plura hujus generis Conchylia viva. Itaque niſi lapidis materies ante conchylii generationem mollis fuiſſet: Et niſi pori in eadem adeſſent, nec generari potuiſſent conchylia, nec genita nutriri, & creſcere. Idem lapidis genus cum iiſdem marinis fructibus invenitur etiam Cajetæ, Urbe ad littus maris Mediterranei, non longè à Neapoli Romam verſus, &c. Sicuti Corallia creſcunt, ac vegetant in maris fundo, ut perſpicue adnotavimus in Inſulis ſex milliaribus à Portu Tarentino diſſitis, ſuntque veluti Arbores lapidificæ ſui generis; creſcunt pariter ferme non diſſimilibus modis Adamantes in Fodinis: imò Chryſtallus, Granata; & aliæ forſan Gemmæ, cum vegetant, vel plures ex una ſuccreſcunt radices, vel in eâdem Matrice, ut grana in ſpica continentur, & ſæpe bulboſis diſtinguuntur radicibus. Creſcunt certe in ſuis Fodinis Gemmæ; imò aliæ aliis decedentibus

bus ſuccedunt; hoc tamen vidimus in Granata, Jaſpide, ac Amethyſto, & aliis, quæ in meo Muſæo ſervantur adeſſe debitæ craſſitiei Matricem, ſive ſtratum, cui paulatim ſuccreſcit Amethyſtus; & ita aliæ Gemmæ ſuis propriis quæque ſtratis, ſive matricibus accreſcunt. Sed an creſcant per alimentum intùs ſuſceptum, an verò per appoſitionem partis ad partem, ſive incruſtationem, hoc difficilius eſt explicatu. Probabilius hoc ſecundum nonnulli putant, nam quæ ex ſucco lapideſcunt, præfato modo creſcere, & augeri obſervamus in lapidibus, qui in Animalibus fiunt, & lapidificis hujus generis corporibus: Sic gypſum novi fluoris acceſſu intumeſcere, monet *Duhamelius*, & è Gypſi mineris oſſa humana erui teſtatur *lib. 2. cap. 6. de Foſſilibus*.

Lapides autem ex principio aqueo ſalino concreſcere putant omnes, *Chymici* cum *Helmontio* in tract. *mixtion. figment.* Quod evidenter patere in Gemmis omnibus docet *Ethmullerus in Regn. miner. cap. 4.* Nam Gemmæ, ut ipſe ait, ſicuti repræſentat naturalem glaciem; ita etiam ſe demoſtrant, ab aqua ſimplici per principium ſalinum concreatas fuiſſe, ac coagulatas. Lapides reliqui, quorum aqua, ex qua coagulantur, non eſt adeò pura, neque defæcata, ſed particulis ætherogeneis, terreſtribusque fœta, non ſunt adeo perſpicui, ſuntque craſſioris conſiſtentiæ, ac ideo majoris ponderis: Et *loc. cit. Helmontius* probat omnes lapides, vitra, atque Gemmas artificialiter in aquam ſimplicem, ac elementarem reduci poſſe; id quod etiam lapidum concretiones demonſtrant in ſpecubus ſubterraneis in quos ex montibus aqua per meatus, rimas, & fiſſuras petræ extillat, quæ aqua coagulatur in lapidem, qui vocatur lapis aquam ſtillans, & talis eſt conſiſtentiæ, quaſi ſit ſabrefactum ex ſilice; ſed qui plura experimenta, per quæ lapides ex aqua fieri evidenter probatur, addiſcere velit, videat *Conradum Conradi in medulla deſtillatoria lib. 1. tract. 10.*

Hoc ergo principium noſtrum aqueum ſecundùm ſubterranearum partium diverſitatem, per quas tranſit, ita varia corpora, diverſosque lapides, duritiei, coloriſque diſſimiles producit. Color ille varius Marmori accidit ex vario metallico ente, quod ſubtus terram adeſt, & eadem de cauſa qua Gemma tingitur, hac eadem marmora; ac diverſi prætioſi lapides coloreſcunt. Et ex hac varia tinctura, ac diverſo colore infertur, uti credendum eſt, lapides antea molles fuiſſet, ac vegetaræ, & poſtea indureſcere, ut ſuperiùs demonſtratum.

Et quidem quod ad Gemmas ſpectat, hoc verum eſt, ut bene notat *Keslerus cent. 5 proc. §. 2.* & *Ethmullerus loc. cit.* quod operentur, & varios effectus in nobis producant beneficio ſulphuris metallici, à quo principio metallico tincturam, & colorem habent ſuum. Aqua namque ſalina ſupradicta, ſi limpida ac pura, ſit, & coagulentur, abit in Chryſtallos; ſi vero per loca metallica tranſeat, in quibus reſidet ens primum metallicum in forma liquida exiſtens, illud aqua ſalina abſorbet, ſecum abducit, & primum ens metallicum coagulat, à quo Gemmæ ſuum habent colorem, & virtutem radioſam, ac amuleticam, ut ex ſulphure metallico; ſic v. g. Chryſtallus, & Adamas colorem nullum habent, quoniam nullo ſulphure metallico ſunt coagulati. Rutilantes vero Gemmæ, ut Carbunculus, Pyropus, Granata ſuum acquirunt colorem ex ente metallico Auri, adeò ut in his Gemmis ſit Auri, vel ſulphuris ſolaris tinctura. Ex argento colorem, & tincturam Sapphyrus habet, & colore cæruleo foveri ſolet. Smaragdus, & Chryſolitus, quibus color viridis eſt, illum a ſulphure Antimonii, ſeu Cupri obtinent, quod in ſe fovet ſulphur viride. Topatius, & Hyacinthus ſubrubicundam, ex fodina & principio Martis, ſive ferri, flavum, ac rubeſcentem colorem habentis, tincturam acquirunt, & ſic de aliis Gemmarum coloribus, quos à principio metallico obtinent diſcurrendum.

Ab hoc fundamento pendent productiones Gemmarum artificialium, vitri

varii

varii coloris, &c. Quæque huc uſque de Gemmarum, lapidumque prætioſorum colore, duritieque diximus, ad marmora, commode ratiocinando, accommodare poſſumus, & analogice ab altero ad alterum diſcurrere.

His ita animadverſis inquirendum nunc reſtat, an lapides nutriantur, ac vegetent per alimentum intus ſuſceptum, an verò per appoſitionem partium ad partes, & quandam veluti incruſtationem, quod quidem difficile eſt determinatu: Communiter enim credunt creſcere lapideas ſubſtantias per additionem partis ad partem, ad differentiam animalium, ac vegetabilium, quæ per intus ſuſceptionem alimenti nutriuntur: ſed ut meum hic ſenſum aperiam: argumentum, quod fieri dicitur per juxta poſitionem materiæ in lapidibus, &c. fit per adhæſionem particularum aliis particulis, quibus configurantur. Eadem omninò ratione argumentum, quod fit per intus ſuſceptionem in animalibus, & vegetabilibus, nil aliud revera eſt, niſi juxta poſitio particularum alimenti ad partes nutriendas in locum deperditarum. Ita ut ſingula per juxta poſitionem creſcant, cum hoc tamen diſcrimine, quod in plantis, & animalibus particulæ nutriendæ per canales ſuos regulari ordine diſtribuuntur. In lapidibus verò, cum hujuſmodi canales forſan non adſint, tranſmittitur, impelliturque nutrititius humor per poroſitates, & cœcos ipſorum ductus, & ita nutrititiam juxta poſitionem abſolvit: quæ quidem licet nobis obſcura, & difficilia videantur. Naturæ tamen plana ſunt, aperta, & facilia. Ea enim, ut nos putamus modo ſimplici, facili, & analogicè in triplici ſuo regno animali, vegetabili, & minali procedit.

Hinc Divinus noſter *Hippocrates in lib. 1. de Diæt. num. 5.* differens de Naturæ in ſingulis ſuis operibus producendis æqualitate, facilitate, & analogia univerſali in omnibus ſic ait. *Seorſum autem omnia, & Divina, & Humana: ſursùm ac deorsùm viciſſitudinem habent, ac tranſeunt: Dies, & nox ad ſummum, & minimum. Rurſus hæc, & non hæc, Lux Jovi tenebræ orco, lux orco tenebræ Jovi accedunt, & invicem mutantur. Et quæ quidem faciunt, non ſciunt, quæ verò faciunt; ſcire ſibi videntur, & quæ quidem vident, non cognoſcunt. Attamen omnia ipſis fiunt per divinam neceſſitatem, & quæ volunt, & quæ non volunt; accidentibus autem illis huc, his verò illuc, & inter ſe mixtis unumquodque deſtinatum fatum explet, & ad majus, & ad minus*: hæc illæ: Quæ quidem omnia, & præſertim, quæ pertinent ad Lapidum vegetationem, nutritionemque licet nobis adhuc obſcura ſint, ac pene creditu difficilia, nihilominus tamen, ſicuti bene monet *Seneca qu. nat. lib. 7. cap. 25.* agens *de Cometis*: hæc tradit: *Veniet tempus, quo poſteri noſtri tàm aperta nos neſciſſe mirentur. Veniet tempus, quo iſta, quæ nunc latent, in lucem dies extrahat, & longioris ævi diligentia ad inquiſitionem tantarum ætas una non ſufficit, ut tota Cœlo vacet*: Idem quoque *Seneca de difficili naturæ rerum contemplatione* tractans ait *epiſt. 64. Mihi certè temporis multùm auferre ſolet contemplatio ipſa Sapientiæ, non aliter illam intueor obſtupefactus, quàm ipſum interim Mundum, quem ſæpe tanquam ſpectator novus video. Veneror itaque inventa Sapientiæ, inventoſque, adire tanquam multorum hæreditatem juvat. Sed agamus bonum Patrem Familiæ, faciamus ampliora, quæ accepimus, major iſta hæreditas à me ad poſteros tranſeat. Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit, nec ulli nato poſt mille ſæcula præcludetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi.*

Diximus ante, immediatum nutritionis actum tam in animalibus, & vegetabilibus, quam in lapidibus, & mineralibus fieri per juxta poſitionem particulæ nutrititiæ: in ſingulis namque, ut nutriantur, juxta ponitur alimentum parti nutriendæ. Quod autem in animalibus, & vegetabilibus per canales proprios feratur alimentum: in Lapidibus verò per poros ad poros; id parum obſtat, nec non removet a credendo lapides nutriri revera ac vegetare. Neque impedit hanc alimenti fil-

filtrationem,& progreſſum per lapidũ ſubſtantiam,lapidum durities. Nam ut ſupra notavimus. Lapides poroſi ſunt.Lapides in ſuis Matricibus molliores ſunt,quàm in externa Montiũ ſuperficie, quã nos videmus.

Lapides omnes, Gemmæ & ſimilia mollia primum fuere, deinde induraverunt per cauſas ſupra recenſitas: de qua primæva lapidum mollitie plura ſunt dicta in principio hujus Diſſertationis in ſerie obſervationum, ibi adductarum. Et ſicuti Plantæ, & Animalia pro varietate ipſorum, varia habent, & organa, & ſuccos nutritios, & nutriendi modum, et tandem determinatum incrementum. Ita lapides pro varietate ipſorum, idem quoque obtinent; variè nempe creſcunt, augentur, & variè vegetant. Neque incrementum ipſorum, eſt infinitum, ſed determinatum, & fixum, ſicuti animalia, & vegetabilia, licet perpetuò nutriantur, determinatum tamen habent incrementum à Naturæ legibus, iiſdem inditum, & impreſſum. Unde non eſt timendum, ne montes ob perpetuum ſucci nutritii juxta poſitionem excreſcant in immenſum. Cujus rei ſpecimen egregium affert nobis *Seneca l. 3. qu. nat. c. 15.* his verbis. *Placet Naturæ, regi terram, & quidem ad noſtrorum corporum exemplar, ita quibus & venæ ſunt, & arteriæ, illæ ſanguinis, hæ ſpiritus receptacula. In terra quoque ſunt alia, itinera, per quæ aqua, & alia, per quæ ſpiritus currit. Adeoque illam ad ſimilitudinem humanorum corporum natura formavit, ut majorem quoque noſtri aquarum venas in Terra appellaverint. Sed quemadmodum in nobis non tantùm ſanguis eſt, ſed multa genera humoris, alia neceſſarii, alia corrupti, aut paulò pinguioris; ità in terra ſunt humoris genera complura, bitumina, metalla, infinita aquarum genera, &c. Cæteris in noſtris Corporibus, ità in Terra ſæpè humores vitia concipiunt, &c.* Et paulò poſt idem *Seneca cap. 16.* ſic concludit. *Et quid hoc mirum eſt, cùm videas ordinem rerum, & Naturam per conſtituta & præcepta procedere. Sunt & ſub terra minùs nota nobis jura naturæ, ſed non minùs certa: Crede infra, quicquid vides ſupra, &c*

Neque credendum lapides abunde, perpetuoque nutriri, ut Plantæ, & Animalia: nam ignes ſubterranei moltum fortaſſe tribuunt iiſdem conſumendis, uti & infinitæ aliæ diverſorum corporum ſubterraneorum generationes, nutritioneſque, mineralium, nempe, metallorum, &c. hinc deficiente materia, non eſt timendum, ut in infinitum excreſcant.

Lapides verò, quos duros videmus nos, molles in ſua primæva origine fuiſſe præ cœteris ad credendum ducimur ab obſervatione extraneorum corporum, quæ in media illorum ſubſtantia reperiuntur, uti frequenter ſunt Conchylia, ferrum, mineralia, lapides alterius Naturæ, & ſimilia, quæ non in lapidibus tantùm prope maris littora adſunt, ſed in altis montium jugis, & intra ſubſtantiam lapidum, repertorum in altiſſimis eorum ſummitatibus. Quis eò tranſtulit Conchylia? Quis in lapidum ſubſtantiam immerſit? niſi ii molles anteà fuerint & à ſpiritu ſalino, quo lapidis materies figebatur, & indurabatur, quicquid eidem mixtum tunc erat, pariter indurabatur. Quod ſi hæc non arrideant: Dicamus igitur Naturam ſive ſpiritum, qui cuncta permeat, nuſquam ceſſare juxta Ideas ſibi impreſſas, vel ſeminarias rationes, quæ nihil ſunt, quam Idearum veſtigia. Conchylia è ſucco lapideſcente effingere, ubicumque inveniatur diſpoſitio, qua de re ſolidè, & accuratè tractando *Camillus Leonardus Medicus Piſaurenſis in aureo libro de Gemmis lib. 1. cap. 5.* ſic ait: *Noſtris temporibus in partibus Galliæ Ciſalpinæ lapis magnæ quantitatis ex nubibus cecidit: Plinius quoque lib. 1. c. 60. ſcribit Anaxagoram prædixiſſe ſaxum caſurum à Sole, & revera cecidiſſe in partem Traciæ ad Egos flumen, & erat magnitudine currus, coloriſque aduſti; Nec miramur, ſi Ariſtoteles dicat lib. mineralium, ferrum ex aere cecidiſſe notabilis magnitudinis. Multoties in aquis maxima virtus adeſt in producendo lapide, non proprium hoc aquarum eſſe, ſed quia per loca mineralia fluunt, ipſorumque mineralium*

vir-

virtutes aſſumunt, ſicuti videmus aquas balneorum acquirere caliditatem, & ſi aliquid in ea injicitur in lapidem convertitur, ut refert Albertus Magnus, & in locis Thermarum omnia circumquaque lapidefacta invenimus: Sed ne extra petamus exempla; Nonne propè Civitatem tuam Magnanime Cæſar Borgia in Capriolo Fonte hoc manifeſtè apparet, cùm ſuarum aquarum curſu, quæ in ſ. Fodinam habent, omnes aquæductus lapideſcant, & ita repleantur, ut aquæ fluere nequeant; Ariſtoteles lib. cit. mineralium ſcribit, quod vis virtutis mineralis interdùm tanta ſit, ut aquam in lapidem vertat, omneque in ea contentum, ac ideò in multis lapidibus inveniuntur Animalium, Aquatilium partes, & alia in lapides converſa; Et Albertus Magnus refert de Arbore inventa in littore maris omninò lapidefacta cum nido, & avibus in ea contentis, &c. Hactenus Doctiſſimus *Camillus Leonardus loc cit.* Doctiſſimus hic Medicum *Piſaurenſis* ſcripſit librum hunc *de Gemmis anno* 1516. & Venetiis edidit, dicavitque Cæſari Borgiæ Glorioſiſſimo Duci Romandiolæ: *Ludovicus Dolce* hoc idem opus è latino in Etruſcum idioma tranſtulit, & ſuppreſſo veri Authoris nomine, ſuum appoſuit, & ſub proprio nomine, ac ſi ipſe verus eſſet Auctor Venetiis edidit anno 1565. o turpe plagium! ò deteſtabile furtum! ò Calamitatem deplorandam Literariæ Reipublicæ: Quæ quidem calamitas, ne dicam peſtis cum noſtris etiam temporibus vigeat, utile admodum eſſet ſi quis Plagiariorum hiſtoriam texeret; & veris Authoribus ſua opera reſtitueret.

Si autem de hiſce phænomenis per antedictas rationes ſpiritus univerſalis differere nolimus. Cur credere non liceat, quod per ſubterraneas ſpecus cum Maris fundo communicantes Conchylia, Piſces, & alia id generis marina corpora abſorbeantur, quæ per occultas terræ vias, ac hiatus maximos hinc indè delata, & cum ſubterraneorum corporum Matricibus variè mixtà, ac indurata, tandem ad telluris ſuperficiem ad juga montium deveniant. Abſorberi à ſubterraneis ſpecubus poſſe marinas aquas, ac marina corpora, & hinc inde deportari; teſtis eſt Veſuvus mons in Campania, qui anno 1631. cùm maxime flagraſſet, marinas aquas, quæ ad radices Montis ſunt, abſorpſit, littore per aliquot mille paſſus exſiccato, deinde eas ferventes ſuperiori ſui parte evomuit cum maximo Nemorum, camporumque diſcrimine; Poſtquam flagrare, ac ſævire deſiit Veſuvus; in ſummitate ipſius inventæ ſunt conchyliorum omnis generis, herbæ marinæ, & marina corpora quamplurima, quæ per ſubterraneas ſpecus à flagrante monte in ſummitatem ejus delata fuerunt, ut fusè refert *Abb. Braccinus tract. de Veſuvi incendio anni* 1631. quo tempore fuit ipſe horum omnium teſtis ocularis: Si talia ibidem fieri potuere, cur etiam, & alibi non poſſunt? non video.

Credi denique poteſt terram vi, & impetu ignium centralium frequenter tremere, magnis motibus concuti, & verſus maria dehiſcere, ejuſque aquas abſorbere cum marinis corporibus, conchyliis nempe ac piſcibus, & modo præcitato, iiſdem hinc inde per varia Matricum ſpecies delatis, variè intra lapidum indurentur ſubſtantiam: Quare nil mirum ſi dicat *Seneca*, quod in Cairacum *talis poſt terræmotum exiliſſet unda, unde perierint omnes, qui piſces illos comederant, quos ignoto antè eum diem Cœlo novus amnis, & repentè, terra eruptus oſtenderat, &c.*

De Terræmotu Romano, & Urbium adjacentium Anno 1703.

Cum de Terræmotu hic inciderit ſermo, nec non de vi ejuſdem, in trajiciendis marinis corporibus per ſubterraneas ſpecus ad montium ſummitates; rem gratam Lectoribus me facturum putavi, ſi deplorabilem, & calamitoſiſſimum terræmotum his diebus Romæ, ac per univerſam ferè Italiam auditum, memoriæ, & poſteriati tradam; Quod antequam faciamus de ſubterraneis ignibus, tanquam primaria eorum cauſa, nonnulla breviter ſubnectenda cenſemus: adhærendo præ-

cæteris opinioni *Senecæ*, qui hac de re ſolide ſatis, & erudite tractavit.

Terræmotum autem impetu effectus enarratos evenire, egregiè his verbis idem *Seneca* confirmat. *Quæramus ergo quid ſit, quod terram ab infimo moveat, cur modò tremat, modo luxata ſubſidat, nunc in partes diviſa diſcedat, & aliàs intervallum ruinæ ſuæ diù ſervet, alias citò comprimat nunc omnes notæ magnitudinis introrsùm abſorbeat, nunc novos exprimat, aperiat, aliquando aquarum calentium venas, aliquando refrigeret, igneſque nonnunquam per aliquod ignotum antea montis, aut rupis foramen emittat, aliquando notos; & per ſæcula mobiles ignes comprimat, mille miracula moveat, faciemque mutat locis,& deferat montes, ſubigit plana, valles extuberet, & novas in profundo inſulas erigit.* Hæc ille, *qu. nat. lib. 6. cap. 4.*

Ac proinde in telluris centro communicationes eſſe incredibiles inter ignes ſubterraneos, aquas, ac alia ſubmarina aſſerendum eſt, cujus rei non ignarus *Gaſſendus in vita Peireſchii* ait; quod revera ignes ſubterranei per venas ſubterraneas ad inſtar aquarum longius ſerpant, & ſibi invicem communicent; imo refert eodem tempore incendium in Samo Æthyopum Monte, anno 1631. contigiſſe, quo contingit Veſuvii in Campania: quod Campanum incendium omni ævo memorabile erit, nam cineres Conſtantinopolim uſque pervenere, ut fuſe notat *Abbas Braccinus de Veſuvo*: ita ut Veſuvus, Ætna, hic cum Syria, hæc cum Arabia Felice, iſta demum cum Samo Monte communicent; ſive ſeries quædam incurvarum rupium canales faciant, ſive ipſi ignes ſibi vias aperiant. Eruptione ignium Montes creari viſi ſunt, ut Puteolanus, quem modernum vocant anno 1538. ſic Theraſia inſula inter Cycladas circa *Senecæ* tempora emerſit. Interdum terræmotu flumina ſiccantur, nova erumpunt, quod lapſu terræ, vel conſueti meatus,& alvei occludantur, vel novi aperiantur. Cumque ſubterranea tellus tam immaniter à ſuis ignibus, & combuſtibili mineralium materie ardeat, & perpetuò conſumatur: aliquando demùm in aliam faciem mutandum iri globum hunc terraqueum divinè ſatis explicat *Cicero* cùm de mundi viciſſitudinibus tractando, ſic loquitur *in ſomn. Scipionis*; *Ipſi autem qui de nobis loquentur, quandiu loquentur? Quin etiam cupiat proles illa futurorum hominum, deinceps laudes uniuſcujuſque noſtrum à Patribus acceptas, poſteris prodere tamen propter baluviones,exuſtioneſque terrarum, quas accidere tempore certo, neceſſe eſt, non modò nè æternam, ſed ne diuturnam quidem gloriam aſſequi poſſumus:* Præter *Ciceronem Seneca* magis ad rem noſtram ſic diſcurrit: *qu.nat.lib.3.cap.13.Dicimus enim ignem eſſe, qui occupet Mundum, & in ſe cuncta convertat. Hunc evanidum conſidera, & nihil relinqui aliud in rerum natura, igne extincto, quàm humorem. In hoc futuri mundi ſpem latere credas. Ita ignis exitus mundi eſt, aqua primordium.*

Plurium quoque veterum Philoſophorum opinio fuit aquam, & ignem principia eſſe rerum omnium. Inter hos Princeps eſt *Hippocrates* noſter, qui *lib. 1. de diæta num.4.* docet: *hominem igne, & aqua conſtare*, deinde ſubdit: *Ignis omnia per omnia movere poteſt, aqua omnia per omnia nutrire*, & lib. cit.nu.5.ait. *Equidem nullum omninò corpus perit, neque ſit quod prius non erat, verùm permixta, & diſcreta alterantur*. Et *lib. cit. num. 42.* concludit *generari, & perire idem ſunt.*

Neque ſolum id arbitrati ſunt circa rerum originem: verùm etiam manifeſtè ſtatuerunt Mundum aqua, & igne ſivè diluvio, & fatali incendio in aliam faciem invertendum eſſe. Quod more ſolito egregiè depinxit noſter *Seneca*; audiamus eum loquentem l.3.qu.c.27. *Sed monet me locus ut quæram, cùm fatalis dies Diluvii venerit, in quem modum magna pars terrarum undis obruatur. Utrum id Oceani viribus ſiat, & externum in nos pelagus exurgat: an celebri ſine intermiſſione imbres, & eliſa æſtate hyems pertinax immenſam vim aquarum ruptis nubibus deruat. An flumina tellus largiùs fundat, aperiatque fon-*

tes novos, aut non ſit una tanto malo cauſa, ſed omnis ratio conſentiat, & ſimul imbres cadant, flumina increſcant, maria ſedibus ſuis excita percurrant, & omnia uno agmine ad exitium generis humani incumbant. Ita eſt. Nihil difficile eſt naturæ ubi in finem ſui properat: ſubito ad ruinam toto impetu venit. Urbes conſtituit ætas? hora diſſolvit. Momento fit cinis, diù ſylva, Magna tutelæ ſtant, ac vigent, omnia citò, ac repentè diſſiliunt, &c. Idem argumentum apertiùs proſequitur paulò infrà c.28. his verbis. *Per centena millia quibuſdam locis maris æſtus excurrit innoxius, & ordinem ſervat. Ad menſuram venit, creſcit, iterumque decreſcit. At illo tempore Diluvii ſolutis legibus ſine modo fertur. Qua ratione inquis? Eadem, qua conflagratio Mundi futura eſt. Utrumque fit, cùm Deo viſum, ordiri meliora, vetera finiri: Aqua, & ignis terrenis dominantur. Ex his ortus, & ex his interitus eſt. Ergo quandoque placuere res novæ Mundo. Sic in nos mare emittitur deſuper. Ut ignis fervor, tùm aliud genus exitii placuit, &c.* Hæc tandem omnia divinè penè complexus idem *Seneca* finem Mundi, ſic divinatur l. 1. cap. 30. *Nec ea ſemper licentia undis erit in Diluvio univerſali. Sed peracto exitio generis humani, extinctiſque pariter feris, in quarum ingenia homines tranſierant, iterùm aquas terra ſorbebit. Natura pelagus ſtare coget, aut intrà terminos ſuos fugere, & rejectus è noſtris ſedibus in ſua ſecreta pelletur Oceanus, & antiquus ordo revocabitur. Omne ex integro animal generabitur, dabiturque terris homo inſcius ſcelerum, & melioribus auſpiciis natus. Sed illis quoque innocentia non durabit, niſi dùm novi ſunt. Citò nequitia ſubrepit; virtus difficilis inventa eſt, rectorem, ducemque deſiderat: Etiam ſine magiſtro vitia diſcuntur*: hæc ille.

Communicant itaque ignes ſubterranei inter ſe, & per flumina ignium ſubterranea montes ingnivomi commercium inter ſe habent, ut ex *Gaſſendo*, *Seneca*, & pluribus aliis philoſophis conſtat evidenter. Et terræmotuum cauſam eſſe ignem ſubterraneum, diu coercitum, concluſum, & vi erumpere extra nitentem; vel ex eo deducere licet, quod primo tremit terra, deinde aliquot poſt dies mons ignes vomit, fulgurat, tonat, donec accenſus ignis, qui terræmotum produxit, deferveat; ut vidimus Nos ipſi in magno Neapolitano terræmotu 5. Junii, vigilia Pentecoſtes anno 1688. Veſuvus per plures ante menſes, & annos ſiluit, nec cum impetu flammas vomebat. Secundo poſt terræmotum die maximo cum impetu tonare, fulgurare, ignes flammas, ſaxa, cineres projicere cœpit, ac perduravit per quindecim, ac plures dies. deindeque quievit. Et Neapoli nuper ſcriptum eſt Veſuvum diu quietum, & tacitum, majori in copia fumum, cinereſque, &c. vomere, murmurare, ac tonare, &c. Et raro terræmotus ſuccedunt, quin terra in terræmotus loco aperta ignes, ſulphura, & ſimilia combuſtibilia vomat, aut exhalet. Et eadem ratione, qua communicant inter ſe per ignes ſubterraneos montes ignivomi, ac in diſſitis Regionibus eodem tempore vehementiùs exardeſcunt; eadem inquam ratione, concluſis, coarctatiſque diu, ac nimium iiſdem ignibus variis in Regionibus. Et eodem tempore erumpentibus cum vi, terræmotu eodem tempore in valde diſſitis locis efficiunt. Sic eadem hora, qua gravi terræmotus his diebus Romæ auditus eſt, nempe die 14. Januarii, & 2. Februarii 1703. eadem die auditus fuit Neapoli, Aquilæ, Nurſiæ, Venetiis, Tridenti, Mediolani, ac penè per totam Italiam, ut infra ſigillatim narrabimus. Pariter anno 1688. Venetorum, & toti Æmiliæ Regioni validum impreſſit metum, ſolitus gravi ſevire malo terræmotus; Qui eodem tempore nempe die 5. Junii 1688. ipſa vigilia Pentecoſtes hora 21. per lata plurimarum urbium ſpatia maxime ſenſibilis, duo præſertim Romandiolæ oppida Tiberiacum, vulgò *Bagnacavallo*, & Cortineolam ruinæ penè integrè oppreſſit: & Neapolim ipſam, (me ibidem tunc temporis Medicinæ addiſcendæ cauſa commorante) vehementer terruit, ubi repen-

tina

tina excuſſione Palatia, Templa, & Domus bene multæ attritæ ſunt, cum non levi popularium habitationum excidio: Sed majori adhuc damno Beneventum in Campania, & Smyrna in minori Aſia, duæ Urbes fere integræ eodem terræmotu Neapolitano exciderunt, &c.

Anno 1694. eo die, quo maximus fuit per totam Siciliam, & vicinam Calabriam terræmotus, & ſolo æquata fuit nobilis Urbs Catania, dicunt tremuiſſe etiam Limam, primariam Urbem in India Occidentali.

Quo tempore Raguſium, clariſſima Dalmatiæ Urbs, ſuper ruinas veteris Epidauri conſtructa, ubi celebre olim erat Æſculapio templum; eodem etiam tempore tota Græcia quatiebatur. Cujus rei teſtis eſt Illuſtriſſimus Sebaſtianus Viſitator Apoſtolicus per Græciam, qui deſcribens ſuum iter per Dalmatiam ſic loquitur cap. 10. fol. 125. quæ placuit latine invertere. *Cùm degebam in Inſula Mili ad Mare Ægeum auditi ſunt triduò crebri terræmotus, & eodem tempore, quo alii vehementiores perdiderant penitus pulchram Urbem Raguſium, ideſt ſexta die Aprilis 1667. pulſabant Græci campanas ſuarum Eccleſiarum, ſupplicantium agmina habebantur, ſed fruſtra: ideo curabant, ut idem à Latinis fieret: Etenim per diu ſemper obſervarunt, quod ita impetrabant citiùs veniam à Deo, & gratia evadendi à terræmotibus. Vidi Raguſium paucis ante menſibus quàm terræmotus illam perdidiſſet. Obtinet Raguſium parvum portum, ſed tutum, fortemque: eſt ad mare valida Arx ad monticuli ſummitatem poſita. Urbs valde pulchra, & dives eſt, & quamquam maneat ſub Turcarum unguibus, multa tamen libertate potitur, ſolvens illis annum vectigal: Cætus Nobilium Togam induit Venetorum ad inſtar Nobilium. Obtinet hæc Urbs duo amæniſſima loca, vulgo dicta* Omble, & Gravoſa, *in quibus ſunt Nobilium deliciæ, ut invideant celebrioribus Italiæ*; hæc ille loc. cit.

Ad unum pene omnes Philoſophi credunt dari ignem ſubterraneum, ſive, ut dicunt, centralem in terræ gremio ardentem, cui generationem mineralium, effluxus omnes ſubterraneos, ſulphuris, bituminis, aluminis, carbonum foſſilium procreationem, ipſos denique terræmotus, thermarumque originem referunt acceptam. Dari revera talem ignem ipſi Montes ignivomi ſatis aperte oſtendunt. In Italia Veſuvus, & Ætna perpetuò ardent; & hujuſmodi Regiones præ aliis Italiæ, obnoxiæ ſunt frequentibus terræmotibus. In Hæcla Islandiæ monte continui ſunt ignes, qui cùm exitu libero careant, ſonos edunt triſtes, & lamentationibus ſimiles. Multos alios refert *Varenius* in ſua *Geographia* generali. Ut montem in Java Inſula, qui anno 1587. cùm antea non arſiſſet primum diſruptus eſt, excitato terræmotu, & flagrantis ſulphuris eruptione: adeo ut decem millia hominum in agris perierint. Mons in Sumatra Inſula Etnæ ſimilis fumum, & flammas vomit. Omitto alios Montes ignivomos à *Maphæo*, & rerum Indiarum ſcriptoribus adnotatos, ut in Moluccis Inſulis, in Philippinis, Japonia, in Peruvia quoque, & variis Americæ jugis, in quibus, potiſſimum verò in Urbe Lima, frequentes ſunt terræmotus, ob montium ignivomorum copiam, & ingentes Auri, Argentique fodinas.

Quare ut proxime ad cauſam terræmotuum deveniamus, (ut tot à *Seneca* recenſitas opiniones reticeam) ea certe nulla alia eſſe poterit, niſi ignis ſubterraneus, plus ſolito accenſus, & nimium à ſubterraneis cauſis intra ſua vaſa, ſive propriarum ſpecuum latera coarctatus. Unde niſi facto impetu, & fractis hinc inde ſingulis, quæ obicem ponunt foris, non erumpit; nec erumpit niſi ſub ſpecie terræmotus. Et quod in terra tremor eſt, id in nube tonitrum, teſte *Plinio*, nam in terræ fremitu ſolet.

Sub pedibus mugire ſolum, & juga celſa moveri.

Ideò nullibi frequentiores ſunt terræmotus, quam in locis, quæ Montibus ignivomis ſunt viciniora. Quare Sicilia, Calabria, & Campania frequenter tremunt. Et

ſæpe priùs tremunt quam flammæ ex iisdem erumpunt: ut nos vidimus in terræmotu Neapolitano anno 1688.

Quoniam verò inter montes ignivomos Europæ maxime celebris eſt Veſuvus noſter in Campania, qui quando exardeſcit ſubtus, frequentium Italiæ terræmotuum cauſa eſt; de illo nunc, ejuſdemque præcipuis incendiis potiſſimum illius omnium maximi, & memorabilis, quod accidit anno 1631. breviter nonnulla dicemus.

Veſuvus octo circiter miliariis diſtat Neapoli; de illo ex antiquis *Dion, Procopius*, & *Plinius* ſcribunt, & Recentioribus *Cluverius lib. 4. cap. 3. num. 13. &c.* & præ cæteris *Abbas Braccinus lib. de Veſuvi incendio anno* 1631. cujus anni incendium fuit omnium maximum, & omni ætate memorabile: Altitudo montis ante hoc incendium anni 1631. inventa fuit paſſuum Geometricorum 1631. Peracto incendio inventa eſt minor paſſuum 241. & ſemis ità ut igne conſumpta fuit altitudo 241. & ſemis paſſuum. A nato Chriſto uſque ad annum 1631. numerantur ſeptendecim memorabilia incendia à præfato *Braccino*.

Secunda eruptio Veſuvi fuit calamitoſiſſima anno Chriſti 81. fuitque memorabilis ob mortem *Plinii ſecundi*, qui tunc ibidem cineribus oppreſſus interiit: ut ejus nepos in epiſtola ad Tacitum fusè memorat: Et apud *Dionem lib. de Veſuvi conflagratione anno* 81. hæc ſcripta reperiuntur: *Hæc autem ſimul ac facta ſunt, eructabat immenſus cinis, occupabat enim terram, mare, & aera. Lædebantur homines, ſcilicet, regiones, & pecora; piſces præterea, aves, &c. abſumebat. Inſuper duæ Civitates conflagrarunt Herculanum, & Pompeiopolim. Herculanum verò & Pompeios, ſedente in theatro populo, oblimavit. Tantus fuit cinis, ut non ſolùm Romam, ſed uſque ad Africam, Syriam Ægyptumque penetraret;* hæc ille.

Sic *Svetonius* quoque de hujuſmodi conflagratione ſub Imperio Titi Veſpaſiani loquitur in Tito cap. 8. *Quædam ſub eo fortùita, ac triſtia acciderunt, ut conflagratio Veſuvi in Campania & incendium Romæ. Curatores reſtituendæ Campaniæ è Conſularium numero ſortè duxit. Bona oppreſſorum in Veſuvo, quorum hæredes non extabant, reſtitutioni afflictarum Civitatum attribuit, &c.* Omnium autem eruptionum Veſuvi memorabilium hæc ſeries eſt, ab Authoribus excerpta. Nempe annis Chriſti 81. 202. 305. 427. 473. Horum duorum cineres Conſtantinopolim, & Lybiam pervenere. annis 512, 538, 683. 879, 993. 1036. 1049. 1138. 1139. 1500. Denique ultima omnium maxima, & pernicioſiſſima anno 1631. Cujus hæc eſt ſeries hiſtorica. Anno 1629. in voraginem Veſuvi Medicus quidam deſcendit referente *Braccino loc. cit.* & invenit tres foveas, primam repletam aqua ſalſa, alteram aqua bulliente inſipida, tertiam aqua tepida amara, & mordicante; quod phænomenon raro viſum in hoc monte, præſagium erat graviſſimorum periculorum. Anno 1631. die 10. Decembris ab Incolis Veſuvi murmur ingens in ſummitate montis ſentiebatur, quod præter terrorem, ſomnum impediebat. Vorago Montis, quæ profunda erat paucis illis diebus creſcere, ejus tellus tumefieri, & elevari cœpit: donec pervenit ad planum horizontale verticis. Tunc temporis clauſis omnibus foraminibus igni ſubtus erumpenti. Die 16. Decembris anno eodem multò ante ortum Solis, terra tremere cœpit primò, poſt terræ tremorem bombilus ita horrendus in ſummitate montis percipiebatur, ut in longinquis etiam Regionibus auditus fuit. Denique poſt terræ tremores, fragores ac horrendos mugitus, ruptus fuit mons pluribus in partibus ſuæ voraginis cum vehementiſſima emiſſione lapidum ignitorum, cineris, pulveris, fluminum ignitorum bituminis; cum tanto terrore, & excidio vicinarum Urbium, ut extremus mundi dies videbatur. Tantaque cineris copia eructabatur, ut Conſtantipolim uſque pervenit. Hujuſmodi terræmotus ante eruptionem, alioſque effectus ſub tempore obſervatos deſcribit *Plinius* lib. 6. cap. 16. dicens; *Nam crebris, vaſtis terræmotibus tecta nutabant,*

talant, & quaſi emota ſedibus ſuis, nunc huc, nunc illuc abire, aut deferri videbantur, &c. & *Dio. loc. cit:* ſic refert. *Sonitus in cavernis ſubterraneis, tonitruis perſimiles ſupernè verò, & mugire videbantur, mare verò fremebat, & Cœlum reſonabat, poſt hæc fragor immenſus; ceu concidentium montium audiebatur; &c.* Lapides ignitos, quos ejiciebat mons, fuiſſe referunt magnitudinis integræ domus, aut cubiculi: ſequenti die Decembris 17. hora 16. poſtquam hæc acciderant, exſiccato per plures paſſus littore Neapolitano, marinas aquas abſorpſit mons, & ferventes evomere per vicina loca obſervatus eſt, damno omnium incredibili; incendioque peracto, teſtes Conchyliorum, & alia marina corpora in montis cacumine reperta ſunt; manifeſto indicio flumina illa ferventium aquarum a monte emiſſa, mare fuiſſe per ſubterreneas ſpecus abſorptum. Hoc incendio dicunt quinque hominum millia periſſe partim igne, & ſuffocatione cinerum, partim verò aquarum ferventium marinarum a monte emiſſarum: At damnum omnium aſcendiſſe ad viginti milliones ducatorum; Ac tanta fuit cineris, terræque quantitas a monte ejaculata ad radices ejuſdem in maris littore, ut fere per medium milliare receſſit mare, & ubi mare tunc erat, nunc ſunt fertiles campi, &c.

Poſt nonnullos dies deflagrato igne, quievit mons, ſiluitque uſque ad annum 1660. tunc cœpit denuò mugire, tonare, fulgurare cum timore Incolarum. Deinde ſequentibus annis 1682. 1685. 1688. & 1689. & tandem anno 1694. vel cum terræmotu, vel ſine eo, flagravit, arſitque, ſed profectò non magno cum incolarum incommodo: Poſt hunc terræmotum Romanum diu tacitus Veſuvus, ardet nunc ac fumat, & cum igni patefacta ſit via, Dei munera a terræmotibus omninò nos liberatos Romæ putamus, &c.

Ignes itaque ſubterraneos accenſos diuque coercitos eſſe terræmotum cauſam ex præfatis abundè deducitur; fomes autem hujus ignis ſulphur eſt, & plura genera bituminum, rerumque facile ardentium. Nam revera Puteorum aquæ ante terræ fremitum ſulphureo odore plerumque inficiuntur: Et rari ſunt terræmotus, quos non ſubſequantur hiatus terræ, & fœdæ ſulphurum, aut ignium exhalationes. In hoc terræmotu Romano plures Urbis Incolæ Viri graves, & fide digni mihi narrarunt, ſe nocte præcedente ad terræmotum diei ſecundæ Februarii manifeſtè perſenſiſſe in aere inſolitum ſulphuris odorem, potiſſimum Vir doctus, qui degit in Viminali prope Baſilicam S. Mariæ Majoris. Et quoniam Montes hujuſmodi igni vomi in Anglia, Holandia, Dania, pluribus Germaniæ locis, in ipſa denique Gallia forſan non adſunt, hac de cauſa hujuſmodi Regiones rarò ſubjiciuntur terræmotibus. Et ſi tremunt aliquando, tremor levis eſt, oriturque ab eadem cauſa, igne nempè accenſo ſubterraneo; nam ibidem adſunt thermæ calidæ, quarum origo ignis eſt ſubterraneus.

Poſt terræmotus eadem de cauſa frequenter ſuccedunt Peſtilentiæ, vel Morbi graves, & Epidemici, imò nova, & inaudita morborum genera, ut narrat *Seneca quæſt. nat. lib.6. cap. 29.* idque ob veneniferos variorum mineralium, ac bituminum halitus è terræ cavernis per illius fragorem erumpentes, noſtrumque aerem inquinantes.

Pro varietate accenſionis ignis ſubterranei in terræ cavernis, variæ terræmotum differentiæ oriuntur, Alii eodem tempore in diſſitis transmare regnis ſentiuntur, uti fuit terræmotus Siciliæ cum everſione Cataniæ anno 1694. quo eodem die in America auditum fuiſſe tradunt anno 1688. quo tremuit Neapolis, tremuit quoque, & diruta pene fuit Smyrna in Aſia minori, ideo non reſpondet eventibus id quod *Seneca loc. cit.* refert: *Rarò*, ſcilicet, *terræmotum ad ducenta extendi milliaria*, &c.

Diverſæ autem ſunt terræmotum ſpecies ratione diverſi modi, quo quatitur terra; ſive ratione diverſi effectus inde naſcentis: Quinque numerantur ab *Ariſtotele*, *Plinio*; & aliis. Quando enim ignis ſubterraneus accenſus interioris antri, ſive ſpe-

pecus terræ fornicem ſursùm ejaculat, ut fit in bellicis cuniculis, (*vulgò les Mines*,) adeò ut inſtar Arteriæ pulſantis erigatur, & ſubſidat, tunc terræmotus, inde factus vocatur ab *Ariſtotele*, *Pulſus*. Cum verò dictæ Cavernæ latera accenſum ignem veluti captivum detinentia alternatim, & ſubſultim vibrantur, *Tremor*, tunc dicitur; qui non ita perniciofus eſt ædificiis, quia inclinata citò reſtituuntur: Nec ita vehemens eſt talis terræmotus, quia accenſus ignis, neque ita potens eſt, neque ita copioſus. Denique quando terra tremens hinc inde æqualiter non libratur; ut loco ſuo celeriter reſtituatur, *Inclinatio* tunc dicitur; ædificiis maximè moleſta; & perniciofa: nam parietes, & tecta extra perpendiculum ſuſpenſa collabuntur. Inclinatio itaque cæteris terræmotibus eſt longè periculoſior cum terra tremat, ſive potius nutet navigii more: Niſi enim motus ex altera parte inclinata reſtituat, ruina ſtatim ſequitur. Primus Terræmotus Romanus 14. Januarii mox elapſi fuit ex genere tremoris. Secundus verò nempe 2. Februarii præſentis, quo ſcribo, fuit ex genere inclinationis, nam parietes abſque magno tremore, ideſt domus ipſæ navigii more undulabant. Et ideò ſingulis pene vertigo ſuborta eſt Romæ in actu terræmotus, aliquibus vomitus; plurimis capitis gravitas, & ſenſuum turbatio, quæ adhuc in nonnullis durat. Hic ſecundus fuit duplo vehementior priori, & cum majori ædificiorum damno, nam plurima eorum his diebus magna cum celeritate trabibus ſuffulciuntur, ne cadant. Eodem die ſecundi terræmotus tremuit fortiter Urbs Aquila in Samnio, & ferè tota ſolo æquata eſt, ac diruta. Et certè miraculo eſt adſcribendum Orbis Urbem Dominam eo die non cecidiſſe.

Poſt Terræmotum varii naſcuntur effectus in Globo terraqueo: Nam pro magnitudine cavernarum, in quibus accenditur ſubterraneus ignis; Et pro vehementia ignis accenſi, aliquando urbes integræ abſorbentur, nullo ſui veſtigio relicto: ita duas nobiles urbes Helicen, & Burin terræmotus abſorpſit, & ubi illæ erant, mare nunc eſt: teſte *Seneca lib. 6. quæſt. nat. cap. 32.* quod caput ad fortitudinem animi in terræmotibus acquirendam eſt ferme lectu digniſſimum. Interdum accidit, ut ignis accenſus in verticem actus terræ loca commutet; & transferat in remota; quod ultimo Neronis anno contigiſſe *Plinius* refert. Porrò terræmotu flumina abſorbentur, & pereunt, interdum nova emergunt: Montes ad invicem divelluntur, ac diſcedunt; hinc ajunt, teſte *Seneca*, Oſſam Montem olim cohæſiſſe Olympo, deinde terrarum motu receſſiſſe, & ſciſſam unius montis magnitudinem in duas. Tunc etiam effugiſſe Peneum, qui Paludes, quibus laborabat Theſſalia ſiccavit: abductis in ſe, quæ ſine exitu ſtagnaverunt aquis. Landon flumen inter Helim, & Magolempolim medius eſt, quem terræmotus effudit. Sic eodem teſte *Seneca*; Hiſpanias ab Afrita, Siciliam ab Italia, terræmotus diviſit: Terræ camporum concidunt, aperiuntur, & in lacus deſinunt. Viæ publicæ aperiuntur, & imperviæ evadunt, ut contingit in via publica Aquilam verſus, in terræmotu ultimo 2. Februarii. Hæc, & alia innumera poſt terræmotum eveniunt, quæ ſatis indicant cauſam eorum non eſſe ſuperficialem, ſed ſub ipſis Montium radicibus, ſub ipſo maris fundo: Nam & mare tunc tremit, & Regna integræ navigii more nutant hinc inde. Putaſne id fieri poſſe ab auſa terræ ſuperficiei vicina? Ne quidem, ab imo res eſt.

Et cum terræmotuum vi variè globi terraquei loca afficiantur, & mutentur; facilè aſſentior opinioni Doctiſſimi *Stenonii lib. de ſolido intra ſolidum* fol. 33. putantis 1. Montes omnes hodiernos non extitiſſe a principio rerum. Curſuque, & inundatione fluminum, ex eorum ſedimento novas in mari terras fieri, quæ antea non erant. *Ad lavinia littora venit Æneas*, & ubi olim littus erat, nunc campi ſunt a Lavinio ad mare hodiernum per duodecim circiter milliaria. 2. Poſſe everti montes, tranferri agros ex uno latere in alterum per mediam viam publicam; elevari, & de-

deprimi cacumina montium: aperiri terras, iterumque claudi, & id generis alia contingere, quæ in hiſtoriarum lectione pro fabulis habentur, ſed fabulæ non ſunt: atque adeò non ita fabuloſum eſſe *Plinium*, ut multi credunt, dum multa narrat, quorum nulla apud Nos hodie ſuperſunt veſtigia. 3. Denique quod ob inſignes mutationes, quæ quatuor mille ab hinc annis in Globo terraqueo contigerunt ob multiplices terræmotus, è terris erumpentes ignes, flúminum, & marium exundationes, errent ſummopere illi, qui in ſcriptis antiquorum multos errores accuſant, quod varia ibidem occurrant, quæ in hodierna Geographia non inveniunt: inveniri tamen non poſſunt ob terrarum facies varias, & mutationes dictis de cauſis productas. Sic Fabuloſam non putat maris Mediterranei ab Oceano ſeparationem; tranſitum è mari Mediterraneo in mare Rubrum; Inſulæ Atlantidis ſubmerſionem: Variorum denique locorum in itineribus Bacchi, Triptolemi, Ulíſſis, Æneæ, aliorumque deſcriptionem veram, quamvis hodiernæ Geographiæ non reſpondentem, &c. ut ſileam tot alias mutationes ab Authoribus recenſitas.

Domeſticum hujus veritatis exemplum habemus in Fluvio Clitumni. Amœniſſimus Clitumni fons, & fluvius oritur in Umbria Spoletum inter, & Fulginium ad radices collis, in quo Caſtrum eſt Campellum, ditionis perantiquæ, & Illuſtris domus Campellorum Spoletinorum. De amœnitate hujus loci, & fluminis teſtimonia plura ſunt apud *Propertium lib.2.eleg.*19. *Sil. Ital. lib.* 8. *Stat. lib.* 1. *Syl. carm.* 4. *Virg. Georg. lib.* 2. *verſ.* 146. ſed præ cæteris apud *Plin. Jun. epiſt.* 8. *lib.* 8. & *Suet. in Caligula*. Tempore *Plinii* tanta erat aquæ copia in hoc fluvio, ut facilè ſuſtinere poterat binas Cymbas onerarias. Terræmotu verò memorabili anno 446. quo per ſex menſes Conſtantinopolis, & penè totus orbis quatiebatur, ut Narrat *Nicephorus hiſt. lib.* 14. *cap.* 46. magnam ſuarum aquarum partem amiſit, ut pluribus rationibus probat *Bernardinus* Vir celebris ex Comitibus Campellorum, *hiſt. Spoletinæ tom.* 1. *lib.* 7. *fol.* 223. At terræmotu Anni 1695. quo Balneoregium Civitas Provinciæ Patrimonii dirutum fuit cum pluribus vicinis oppidis, tremuitque tota penè Gallia Ciſalpina, quamplures amiſſas aquas recuperavit. In Memoria verò præfati maximi Terræmotus Conſtantinopolitani prope Caſtrum Campellum extat adhuc ſacra ædicula, in cujus vertice leguntur nunc etiam potentiſſimi illi ad leniendam iram Dei verſiculi è Cœlo teſte *Baronio* delati *Sanctus Deus*: *Sanctus Fortis*: *Sanctus & Immortalis miſerere nobis*. Uti nuper mihi narravit Vir doctiſſimus, & Proavorum memoria Illuſtris *Franciſcus Maria Campellus* ex Comitibus Campellorum, in Curia Advocatus, & amicitiæ jure mihi conjunctiſſimus.

Sed ut denuò redeamus ad cauſas generales terræmotuum, certè ignes ſubterranei accenſi, & cum impetu erumpentes, cauſa illorum ſunt, & vis eorum a profundo venit. Venit ignis ſub ipſo Maris fundo: & ideò Montes ignivomi ſub maris fundo per flumina ignium ſubmarina communicant inter ſe: Et ſæpe, quando ardet, tonat, fulgurat Veſuvus in Campania; Fulgurat, tonat, & cineres eodemmet tempore vomit Ætna in Sicilia: Refert quoque *Perieſchius*, a *Gaſſendo* citatus *lib.* 5. quod Anno 1643. accenſo monte Semo Æthiophiæ, eodem prorsùs tempore Veſuvus, Vulcanus, & Ætna flammas cum ſtrepitu vomebant. *Strabo* pariter ſcribit Veſuvum eodem tempore eructaſſe cineres per Italiam, quo Semus Æthiopiæ mons per Syriam, & Ægyptum. Vigilia Pentecoſtes 5. Junii 1638. qua Neapolis terræmotu quatiebatur, in Sicilia ſuper rupes Æolias, & ſuper Vulcani jugum viſa eſt denſa nubes, quæ flammæ, & fumi conglomerationem arguebat, ut Sicilia Neapolim tunc ſcriptum fuit. Quare communicant Montes ignivomi per canales igneos ſubmarinos, ut citati putant Authores. Nec mirum videatur, ſi ſubterranei ignes ex imo maris in medio maris eruperint Anno 1650. prope Santerinium Inſu-

Inſulam in mari Ægeo, cum maxima cinerum, ſaxorum, & fumi eruptione, quibus, & animalia, & homines oppreſſi periere quamplurimi, ut refert *Petrus Riccardus in Epiſtola ad Kircherum*, relatam ab eodem in Mundo ſubterraneo.

Stet igitur, quod diximus, cauſa terræmotuum, accenſos eſſe ignes ſubterraneos, ne dicam ſubmarinos, quorum conflagratio, donec duraverit, terra tremere non ceſſabit: Sed ad Romani terræmotus hiſtoriam deveniamus, & ad ea quæ horrendo hoc terræmotu acciderunt in Samnio Regni Neapolitani Provincia ditioni Eccleſiaſticæ finitima, quæ ſanè luctuoſa ſunt, & omni ævo deplorabilia. Age igitur, ordiamur infelicem hiſtoriam.

Hiſtoria Romani Terræmotus, & Urbium adjacentium Anno infeliciſſimo 1703.

NUnquam Urbs Roma tremuit, ut non futuri alicujus eventus id eſſet prænuntium: inquit *Plinius lib. 2. cap. 84.* Ita ſanè quod Orbis Domina, & Imperatrix Roma, Syderum Colonia, Sacrarium Fidei, ac Fundamentum his diebus tam fortiter tremuerit, non aliud prænunciat, Quirites, quàm ulciſcentis Numinis iram. Quod autem impetu tam gravi nova Sion non ceciderit, ingens fuit Dei Optimi Maximi beneficium, peculiari oratione à *D. Chryſoſtomo* expreſſum: *Protegam Urbem hanc propter David ſervum meum, & Aaron Sanctum meum*: cujus certe promiſſionis niſi Deus his diebus eſſet recordatus, conciſum Orbis caput vidiſſemus. Quamobrem ipſe, qui teſtis horum omnium fui, quamquam præ lachrymis, mœrore, horroreque meo, & Civium vix calamum regat manus, cum adhuc terra tremat. Attamen ne poſteros lateat hæc publica lachrymabilis calamitas, ejuſque promptum Dei munere remedium, cui *de magnis periculis liberati magnificè gratias agimus,* (*Machab. lib. 2. cap. 1.*) breviter ſingula deſcribendi anſam arripio.

Hyems anni 1702. temperata fuit, ſerena, ac placida veluti Vere ſolet, ac ferè menſem per totum Februarii perduravit. Circa kalendas Martias cœperunt pluviæ, & durarunt magna in copia uſque ad finem Junii: ità ut vulgus diceret erraſſe conſtitutiones anni, atque Ver non fuiſſe Ver, ſed Hyemem, nam vere nigebat, & grandinabat, & cum frigore pluebat. Circa kalendas Julias ejuſdem anni 1702. Cælo reddito ſereno, ſucceſſit æſtas calida, ſicca, & nimium urens, nulliſque madida pluviis, uſque ad X. Kalendas Novembris: Quare præ ſiccitate omnia, ac ipſæmet vineæ penè arſere: Tremuit hac æſtate vehementer Beneventum, in Campania, & a frequentibus proximè elapſis terræmotibus vix reſtitutum, ferè totum concidit. Hac igitur æſtate regnarunt Romæ morbilli, & variolæ quaſi epidemicæ, nam plura puerorum millia periere. Erant variolæ penè omnes confluentes, & incipiebant cum alvi fluxum, quamplurimis; quibus ego medebar, alvi fluxus ſalutaris magis erat, quàm pernicioſus: ſed quibus ſpirandi difficultas ſuperveniebat, ferè omnes peribant, non ità verò cum diarrhæa primis diebus adveniebat, ut obſervavi in plurimis. Regnarunt pariter tertianæ duplices cum apparatu humorum in primis viis, ideſt Febres nobis dictæ Meſentericæ, Ardentes, Eryſipelata faciei, & aliarum partium. Dolores capitis ſine febre: Apoplexiæ, morteſquè repentinæ, quæ decem ab hinc annis redditæ ſunt familiares. Denique Febres quamplurimæ capitis dolorem conjunctum habebant: ut taceam alia morborum ſupradictorum genera, quæ tota æſtate calida nimium, & ſicca viguerunt.

Paulò antè Kalendas Novembris 1702. cœperunt flare auſtri, & pluviæ ingentes cadere. Auſtri, & pluviæ ferè continuæ a dicto tempore perdurarunt uſque ad præſentem Februarii menſem quo ſcribimus, cum maximo Camporum damno. Die 18. Octobris, ideſt die Feſto S. Lucæ ejuſdem anni, hora 14. circiter auditus eſt Romæ levis, terræmotus: Ipſe quoniam ſolus in cubili eram, facile animadverti terræmotum fuiſſe, quem animadverterunt & alii,

qui non erant diſtracti a negotiis; fuitque Cœlo ſereno, nondũ cœptis prædictis pluviis. Eodem die terræmotus idem auditus fuit Nurſiæ celebri Urbe in Sabinis, & ob id potiſſimum celebriori, quod in ea Divus Patriarcha Benedictus natus ſit.

Quoniam a kalendis Novembrius uſque ad kalendas Januarias fere quotidie pluviæ flantibus ſemper Auſtris magna in copia, & ſine intermiſſione ceciderunt; Tybris, nimium aquis tumens, inundavit Romam die 23. Decembris anni prædicti 1702. Magna fuit inundatio, nam viæ Urſi, Lungariæ, Vaticana, Flaminia prope ædes Caetanas Oratoris Cæſarei, apud S. Laurentium in Lucina; In loco ubi degunt Judæi, & aliæ non multùm à Tyberi diſſitæ viæ, campi denique, qui adjacent Moli Hadrianæ, ſive Caſtri S. Angeli, & aquis omninò pleni erant. Forum ad Panteum Agrippæ ferè totum ſub aquis jacebat. Duravit per duos dies cum non levi Civium damno, & ſalutis diſcrimine. Graſſabantur tunc capitis mala, catharri, mortes repentinæ, ſive apoplexiæ, quæ proximis his annis, ut ſupra diximus, quaſi erant epidemicæ. Durantibus pluviis inundavit denuò Tybris circa nonas Januarias anni præſentis 1703. ſed quoniam non magni momenti fuit, non multum in hac inundatione deſcribenda immorabimur. Eodem tempore referunt tremuiſſe Barcinonam in Catalunia, ſed levi terræ concuſſione.

Sub novi anni 1703. ingreſſum Auſtri adhuc ſtabant, & ſemper cum pluviis fere quotidianis conjuncti: Cum derepente die 14. Januarii, hora ſecunda circiter noctis, Roma fortiter tremuit: Civeſque deterriti hoc novo ſpectaculo, plures ex iis, qui nobiles ſunt ea nocte per campos, & apertas plateas in rhædis dormiere. Pluviæ ingentes eo die cecidere cum ventis nimium furentibus: Et paulò ante terræmotum præceſſit ventus furibundus, deinde ſucceſſit domorum ſuccuſſio. Fuit hic terræmotus de genere eorum, quem dicunt tremorem, ſeu ſuccuſſionem, & duravit tantum temporis, quantum impenditur ad binas Salutationes Angelicas recitandas; tota illa nocte furebant venti, & pluviæ; manè luceſcente audivimus nullum cecidiſſe ædificium, neque unum quidem periiſſe Civem. Catenæ ferreæ, quibus fulciebatur magna Domus, & Aula Capitolii ruptæ fuerunt ea nocte vi terræmotus: & quamplurima ædificia rimas in muris paſſa ſunt: Die 16. ejuſdem menſis, hora 21. denuò tremuit, ſed leviter Roma.

Dum hæc Romæ acciderant, nunciatum eſt, eodem die eademque hora ſecunda noctis Nurſiam in Sabinis tremuiſſe, & ſolo æquatam; ac dirutam fuiſſe: Diruta etiam ibidem penè ſunt oppida duo, Caſcia, & Leoneſſa, Spoletum verò Camerinum, Civitas Regalis, Aquila in Samnio, Mons Regalis, Borbonæ, Cummoli, & Matricis oppida, & innumera alia oppida, atque Urbes a Latio uſque ad Sabinos, Picentes, Pelignos, Samnites, Brucios, Lucanos, fortiter tremuere cum non levi ædificiorum damno. Dicto terræmotus eodem tempore, ſed quaſi inſenſibiliter, auditus eſt Neapoli, Venetiis, Tridenti, Die 18. ejuſdem menſis Mantuæ, & Mediolani, & circa fines Galliæ Ciſalpinæ. Pariter anno 1328. 1 Decembris, hora 1. noctis, terræmotu diruta fuit Nurſia, quo quinque hominum millia periere: & oppida vicina quamplurima quaſſata fuere, ut referunt *Tarcag. Hiſt. Mund. Villan. Hiſt. ſuor. temp. Surdus in diſcurſ. Gerardaccius Hiſt. Bononien. &c.* A die 20. Januarii uſque ad 25. pluit ſemper cum auſtris, capus gravantibus, ut tot inter calamitates, & pluvias pene tæderet vitæ noſtræ. Tunc derepente iiſdem ceſſantibus, & Aquilone ſuperveniente cum frigore, & gelu, diù deſiderata in Cœlo apparuit ſerenitas, duravitque ferè per quindecim dies. Indicto his diebus Jubilæo univerſali, & ſatis amplo a Piiſſimo, Sanctiſſimoque Paſtore Noſtro Clemente XI. ne Roma ob contumaciam criminum evertatur ut Sion, ſed pœnitentia ſtet incolumis ut Ninive: *Roma enim civitas eſt Religionibus dedita, ſemperque Deorum indulgentia piè merita:* proutetiam ab Ethnico *Plinio* memoratum

tùm fuit *Paneg. ad Trajan.* Cùm cives quotidie in operibus pietatis exercerentur, ac pene ſecuri viverent de præterita calamitate. En quod repentino tacta fulmine Roma, ideſt die 2. Februarii hora 18. graviori, vehementiorique concuſſa terræmotu, parum abfuit quin procumberet, & Poſteris Dominam Gentium lapidum acervus indicaret. Cœlo ridente, & ſereno quatiebatur Roma: Quirites inopinatu perculſi malo, mœſti, pallidi, trementes, horrore pleni, & calamitati Urbis Deo dilectiſſimæ illachrymantes, in foro, plateas, campos, vicinas villas turmatim confugiebant: ibidemque per plures dies ſub Tabulatis, vel ex tela cereis pigmentis oblinita factis domibus, ſive potiùs ſpeluncis, aut Paſtorum tuguriis dormiere.

Poſt duos dies nunciatum eſt, eadem die, eademque hora tremuiſſe ſingula ſupradicta loca, & in ædificiis peſſime conflicta; ita ut Spoletum, aliæque Urbes eidem vicinæ vix habitabiles ſint, niſi ſingula ædificia trabibus ſuffulciantur. In hoc tamen ſecundo terræmotu cæteris aliis graviora, ac penè funeſta damna paſſa eſt Aquila urbs apud Samnites celeberrima in Regno Neapolitano ſeptuageſimo circiter ab urbe lapide. Nobilis illa urbs eadem hora tota penè concidit, & ferè tria millia Civium a ruinis oppreſſa ſunt. Oppida circum eam innumera tremuerunt quoque, & alia ex illis diruta, alia ob ædificiorum rimas, & ruinas vix commoda habitationi judicantur; ſecundus hic terræmotus eadem prorsùs hora auditus eſt Neapoli penè inſenſibiliter; auditus quoque leviter Venetiis, & vicinis urbibus Galliæ Ciſalpinæ, aſſeruntque apertum paulò poſt eſſe ſulphuris foramen, ſive hiatus terræ ſulphureus in monte non procul a Tridento, alii verò dicunt in lacu Veronæ: Ex his concludendum, centrum primi terræmotus, ſive primi ignis accenſi in cuniculis terræ centralibus, fuiſſe in Nurſia, Caſcia, & Leoniſſa in Sabinis, quæ oppida conciderunt; Secundi verò in Aquila urbe apud Samnites, quæ pariter tota ſolo conciſa eſt adeoque Romam, reliquaſque urbes per conſenſum dictarum tremuiſſe; Aquila Romam ſcriptum eſt, ibidem tota hac hyeme pluvias cecidiſſe copioſas, quibus inundationes paſſa eſt multis ante annis non obſervatas, cum damno incredibili agrorum, riparum, fluminum, Pontium, Molendinorum, &c. Deinde tremuit Aquila die 14. Januarii hora ſecunda noctis 1703. denuò tremuit die 16. hora 21. cum majori tamen damno; Tandem tertiò tremuit fortiſſime die 2. Februarii hora 18. jam pulſata, & brevi momento tota corruit cum innumeris Oppidis, & Pagis adjacentibus, potiſſimùm verò *Pizzoli*, *la Barete*, *Ariſchia*, *Scoppita*, *Paganica*, *Tempera*, *Onda*; S. Gregorii, S. Duſanii, & Campaniæ oppida cum excidio, luctu, calamitateque omni ævo deplorabili, nam ferè hominum viginti millia his terræmotibus mortua numerantur, &c.

Quoniam verò hujuſmodi calamitates, & clades raro feriunt urbem: & ſi Romæ caderet, non ſine lachrymis totius Terrarum orbis caderet, quia centrum caderet Univerſi; quid hiſce duobus terræmotibus hic acciderit, quid illorum prænuncium fuit, quid impoſterum ſignificent breviter enarrabimus. Primus terræmotus, quem præceſſerunt plurima ſupra relata, fuit levior ſecundo, atque ex eorum genere, quem vocant tremorem, ſeu ſuccuſſionem aut fragorem. A primo ad ſecundum terra per dierum intervalla leviter tremebat, ſed die 16. tremuit paulò vehementius. Die 2. Februarii hora 18. jam pulſata ſtante Aquilone, & Cœlo ſereno vehementer ſuperveniet terræmotus, qui utpotè inopinatus horrore timoreque maximo Urbem replevit. Sol antea ſerenus, ſtatim poſt terræmotum leviter obnubilatus, ac ferè ſanguineo rubore perfuſus eſt, duravitque per duas circiter horas, quibus magis urebat, & exagitabat capita. Fuit hic ſecundus de numero eorum, quem dicunt undulationem: nam parietes, ædificia, turres, ac domus undulabant hinc inde ad latera, ut navis ſolet, ſine magno fragore, & ſine ſtrepitu. Singulis penè civibus vertigo primùm oborta eſt, & maxima

capitis repletio, aliquibus vomitus, aut moleſtia ſtomachi, deinde ſtatim ex undulatione domorum animadverterunt vertiginem à terræmotu eſſe, ut præcipuè mihi accidit in Baſilica SS. duodecim Apoſtolorum via Quirinali, cujus Baſilicæ campanariam Turrim altam nimis, ac ſolidam undulare hinc inde ad latera vidimus, ut arbores ſolent vento motæ, nec deſiit undulatio, niſi elapſo ſemiquadrante horæ circiter. In actu terræmotus ſingulis penè vertigo primùm ſupervenit, deinde tum eo die, tum ſequentibus caput repletum, dolens, turbatum, confuſum, cum ſenſu præcipue rei cujuſdam fortiter conſtringentis circa tempora ſingulis remanſit, ita ut plurimi adhuc de capite conquerantur, & plures apoplexia tacti derepentè moriuntur. Ob hanc forſan cauſam factum eſt, quod refert *Seneca quæſt. nat. lib. 6.* his verbis; *Nunquam viſam fuiſſe tantam ſtultorum, atque fatuorum quantitatem, quantam eo anno, quo terræmotu cecidit illuſtris Urbs Pompejo in Campania nonis Februariis Regulo, & Virginio Conſulibus, Nerone imperante.* Mentem autem ſummoperè, & modo incredibili percuti his cladibus idem *Seneca lib. 6. cap.* 29. animadvertit dicens. *Nec uſquam plura exempla Vaticinantium invenies, quàm ubi formido mentes religione mixta percuſſit.* Ob metum terræmotus criſpata fortiter vi imaginationis dura meninge, ſingulæ partium fibræ vehementiſſime criſpantur, & ob id in vultu Civium mœror, pallor, facies, & valde exſiccata, aut emuncta obſervatur: Mortui præ timore plures. Mulieres innumeræ abortum paſſæ ſunt. Et innumeris, ne dicam omnibus menſtrua vel ſuppreſſa ſunt, vel prodeunt difficulter. Sunt quæ diris tumoribus ventris, & doloribus uterinis ob nimiam ſolidorum intenſionem, ac criſpaturam vehementer divexantur. Denique pro varietate ſtatus, gradus, conditionis, & temperamenti Incolarum, ita, illi mille variis corripiuntur affectibus nempe ſtomachi, capitis; tortura oris pectoris inflammatione, & mille id generis quæ pavor, & publica Urbium clades parere ſolet. Taceo hic mille incōmoda, quæ patiuntur Cives, tum ob moram in Campis, & apertis locis, qua de cauſa intempeſtivis frigoris, & caloris viciſſitudinibus obnoxii redduntur; unde plurimum origo malorum: tum ob domorum quaſſationes, tum ob continuum mœrorem; quem vicinarum Urbium terræmotu præſſarum calamitas omnibus parit. Unde nil mirum ſi dicat *Seneca poſt graves terræmotus oriri ſæpe peſtilentiam, ſæpe verò inſolita, gravia Epidemica, & difficilia morborum genera idque non ſolum ob præfata incommoda, propter quæ etiam in obſidione Urbium epidemicos graſſari morbos obſervamus, verùm etiam ob halitus malignos, arſenicales, ac veneficos, qui è terræ abiſſis ignitis, mortiferis, ac veneniferis prodeuntes; purum hunc, liquidumque, quem reſpiramus aer maculant & inquinant: & ob id ſexcentarùm ovium gregem ſtatim poſt terræmotum Pompejanum in Campanea extinctum eſſe narrat lib. 6. cap.* 27. Die 3. Februarii hora circiter 21. denuo leviter ſuccuſſa eſt Urbs; ab illa die uſque ad 25. qua ſcribo ferè quotidie terra, licet leviter, ſemel, bis, aut pluries tremit.

Habent ſuam cauſam naturalem terræmotus: Quare ut de iis, eorumque natura certi aliquid ſtatuamus; notanda ſunt ſingula, quæ ante, & poſt terræmotum in rebus naturalibus obſervavimus. Tota hæc hyems, ut diximus, pluvioſa eſt, & auſtris obnoxia continuis. Bis Tybris inundavit: Homo vivus prope Cloacam S. Spiritus in Saſſia, aperta de repente tellure abſorptus fuit elapſo Decembri 1702. & maxima diligentia quæſitus juſſu Magiſtratus, repertus nunquam fuit. In Latio pluribus in locis hujuſmodi hiatus ſive foveæ profundæ in terra factæ ſunt, ut plures Tritici mercatores mihi narrarunt. Mures magna in copia per domos his temporibus aberrabant. Anno 1687. Menſe Martii levis fuit terræmotus Neapoli nocturno tempore, quo ibidem ipſe ego morabam, fuit forſan prænuncius maximi illius qui die 5. Junii, vigilia Pentecoſtes anno 1688. Neapolim peſſimè tractavit,

ſtra-

ſtatis humi pluribus magnis ædificiis, & præ cæteris alto, & magnifico hæmiſphe-rio Templi Domus Profeſſæ Jeſuitarum cum morte Civium quamplurimorum. Anno 1702. die 18. Octobris hora 14. circiter Roma, & Nurſia primo, ſed leviter, tremuere: Et hic primus tremor index forſan fuit ſecundi vehementiſſimi die 14. Januarii 1703. quo Nurſia tota ſolo cecidit, & Roma in ædificiis mulctata eſt; inde quoque calamitoſiſſimi, ac omnium vehementiſſimi, illius, qui die 2. Februarii 1703. hora 18. Aquilam in Samnio proſtravit humi cum oppidis innumeris eidem vicinis; Romam, Urbeſque propinquas, & innumeros Pagos in ædificiis maximè offendit. Poſt terræmotum Neapolitanum uſque ad quadrageſimum diem pluries terra, ſed leviſſimè tremuit: Poſt hos Romanos terræmotus terra quotidie, præſertim 15. Februarii hora 7. noctis cùm eſſem in ſuburbano, Roma tremuit, ac etiam Reate Urbs in Sabinis, non longè ab Aquila, quatuor ab hinc diebus vehementer tremuit cum aliqua ædificiorum ruina. Et cùm de Reate ſermo acciderit, curioſum eſt, quod de hac Urbe narrat *Plinius lib. 2. cap. 94.* nempe in ejus agro adeſſe terram, quæ perpetuò tremit, quod his verbis expreſſit: *Quædam terræ ad ingreſſum ſtatim tremunt, ſicut in agro Gabienſi non procul Urbe Roma jugera fermè ducenta equitantium curſu: ſimiliter in agro Reatino, in quo etiam adſunt inſulæ ſemper fluctuantes in aquis*, hæc ille *loc. cit. & cap. 95.* &c. Ante Neapolitanum, Veſuvus per plures ante annos ſiluit: Secundo poſt terræmotum die tonare, murmurare, fulgurare cœpit, ſplendere noctu, flammas, ignitoſque cineres vomere: Ego igitur die cum duobus amicis ad Pontem Magdalenæ, qui quinque circiter milliariis à Veſuvo diſtat, conceſſimus: & noctu obſcuro Cœlo hæc obſervavimus. In ſummitate montis, undè flammæ erumpunt, tota nocte ſplendorem igneum ad album tendentem notabamus: Noctu per intervalla primo leviter tremebat terra, deinde ſtatim ſubſequebatur fragor, ſive eliſio tormento bellico ſimilis, qua mons in ingentem altitudinem, modo emittebat cineres ignitos, modo ingentis, & incredibilis magnitudinis ignita ſaxa, quæ dum elevabatur per aera, adeo ignita, & lucida erant, ut viderentur eſſe ſyderibus ſimilia: tunc decidebant ad latera montis, & undulando ad radicem ejuſdem perveniebant: Modo poſt tonitrua, ſive eliſionem rivos ignis, ſive bituminis ardentis vomebat, qui per dorſum montis deſcendebant: & præ nauſeoſo ſulphuris odore, vix reſpirare poteramus. Aliquando murmurabat Mons ad inſtar mœrentis, ac lamentantis Urſi: per decem circiter dies hæc, & ſimilia in eo poſt terræmotum evenerunt tuncque, quievit omninò. Ante terræmotum Romanum, dicunt Veſuvum multo tempore quieviſſe, & nunc relatum eſt ab Amicis poſt hunc noſtrum terræmotum fumare, flammaſque elidere.

Quæ autem his diebus Romæ acciderint narrandum. Ante primum terræmotum plurimi ingentem capitis dolorem, & noctu inſolitum ſulphuris odorem, ſive ut ipſi dicebant, terebinthinæ ardentis, perſenſerunt. Poſt primum terræmotum 14. Januarii ferè in omnibus puteis mutatio obſervata eſt: Puteus cujuſdam Civis Romani ad radices S. Silveſtri in Quirinali hæc attulit novi: crevit aqua fere ad decem palmos, & frequenter bullas ad ſuperficiem emittebat, ut ſolet aqua, dum in vaſe ebullit: in ſapore parum mutata eſt, ſed erat ſolito turbidior: ita elavata remanſit poſt ſecundum terræmotum uſque ad diem 10. Februarii, tunc decrevit ad priſtinam altitudinem, & deſiit bullas emittere. Aqua putei Domus PP. Sommaſchorum ad ædes cœſarinas, via S. Andreæ de Valle poſt primum terræmotum crevit ad duos palmos circiter, & amplius: Quatuor autem horis ante ſecundum terræmotum diei 2. Februarii ex limpida evaſit lactea cũ odore inſuavi, & ſapore mutato, & uſque ad diem 15. Februarii, quo terra adhuc tremat licet inſenſibiliter; priſtinam non obtinuit claritudinem, ſed lacteus exiguus color perſeverat, qualis obſervatur in aquis ther-

malibus ſulphureis: vel mixturis ſulphureis apud Pharmacopolas. Lactea etiam, & odore inſolito imbuta, evaſit aqua in puteo domus amici noſtri via felici, quæ ducit ad quatuor fontes in Quirinali. Aqua putei domus viæ Marſoriæ ad radices Capitolii turbida ante terræmotus ſemper erat, poſt hos limpida, & clariſſima adhuc eſt. Cellæ vinariæ pluribus in locis ſulphuris, ſive terebentinæ odorem emittebant: Vinum in doliis & ænophoris vitreis cum oleo in ſuperficie repoſitum turbatum eſt: Magna foramina cloacarum Urbis in actu terræmotus, vehementem ventum, ſive halitum emittebant; In cellis ſubterraneis non longe à foro Judeorum, in quibus mulierculæ Urbis lintea lavant rumor ingens auditus primò eſt, deinde ſtatim exſiccatus fons, & loco aquæ è foramine fontis ſibilibus, ac ventus ingrati odoris per 24. horas exivit, & tunc guttatim aqua ſupervenit, id in quampluribus fontibus obſervatum eſt: Puteis in quampluribus aqua aut extraneum ſaporem, aut inſolitum odorem habebat. Ante ſecundum terræmotum manifeſtum ſulphuris odorem perſenſit circa mediam noctem vir religioſus in Viminali non longe à Baſilica S. Mariæ Majoris; Et quotidie eundem odorem quamplurimi in Urbe perſentiunt. Eodem momento ſecundi terræmotus referunt mare latinum ad Tyberis oſtia prope portum per paucos paſſus à littore receſſiſſe, & terræmotu finito ſtatim rediiſſe; Eodem quoque terræmotus momento Tyberis aquæ prope oſtiũ ejuſdem ad mare depreſſæ in alveo ſunt, & paulo poſt denuò elatæ. Motus undulationis in ſecundo terræmotu diei 2. Februarii non ſolum Romæ, ſed Aquilæ præ ceteris in Samnio vehementiſſimus obſervatus eſt: & ibidem plures domus in campis, aperta terra, à fundamentis everſæ, & prorſus humi ſtratæ ſunt. Quique homines in plateis erant manifeſtè undulabant hinc inde.

In villa S. Joannis prope civitatem Regalem in Samnitibus è terra fumus ſulphuris ignitus nunc exhalare incipit; & pluribus in locis ubi fuerunt hi terræmotus ſulphuris odores perſentiuntur.

Die tertia Februarii ideſt poſt ſecundum terræmotum duo agricolæ camporum foſſores, cùm terræ fodiendæ incumberent, fœdus ingrati, ſulphureique odoris halitus exhalabat ab ea recens effoſa, ut capitis dolore, gravitate, ac vertigine correpti, domum ſtatim reverti neceſſarium eis fuit idque ſibi accidiſſe in agris extra portam latinam, ſanctè affirmarunt.

Reate celebris Urbs in Sabinis vicinos habet binos montes cum intermedia valle, hæc prius ſicca, nunc poſt terræmotum plurima è montibus prædictis terra præcipitata in eam, ita inundat aquis, ut penè in lacum mutata eſt.

Aquilæ, Nurſiæ, aliiſque in locis Umbriæ, & Samnii, in quibus fuit terræmotus, paſſim tellus in rimas diſciſſa obſervatur, ex quarum nonnulli ſulphuris, ac bituminum mali odores exhalant, & Aquila Viri fide digniſſimi ſcribunt pluribus in locis ex aperta poſt terræmotum terra ſulphur, & ignem exhalare.

In Samnio caveæ extant in capis igneum ſulphur emittentes, & adhuc ſub terra frequenter veluti ſcolpetorum eliſiones ſentiuntur: Nuper hujuſmodi eliſionem ſub terra perſenſit Vir religioſus in colle ad ædem S. Balbinæ, Romæ.

Atque hæc circa effectus naturales his diebus obſervatos præfatis in locis, in quibus hæc dira accidit calamitas, dum viginti & plura hominum millia in iiſdem periere ſub ruinis; Longum eſſet hic recenſere affectus ſingulos à terræmotu productos in ædificiis, fontibus, puteis, cloacis, & villis Urbis, nam innumeri ſunt, ac varii; Romæ, licet ea fortiter tremuerit, nullum tamen cecidit ædificium, & nemo mortuus ſub ruinis; Domus tamen innumeræ labem paſſæ ſunt, & ferè bis mille uſque ad hanc diem trabibus ſuſtentatur, ne corruant: In actu terræmotus ingentes, & altæ Eccleſiarum teſtudines lapideæ tremebant, & undulabant hinc inde; Fornices Eccleſiarum, potiſſimum Eccleſiæ Sancti

cti Auguſtini in medio leviter ſeparabantur, & iterum connectebantur: ædificia diductis angulis moveri, iterumque com poni, & ſtringi viſa ſunt, ut præ cæteris factum eſt in angulo externo palatii oratoris Veneti ad S. Marcum, in fine Flaminiæ. Inter ædificia Urbis hæc præ cæteris rimas, & damna paſſa ſunt. Teſtudines ſeu hæmiſphæria Eccleſiarum S. Andreæ propè collegium Urbanum *de propaganda fide*, S. Mariæ in Vallicella; Templi domus profeſſæ PP. Jeſuitarum; Sanctorum Laurentii, & Damaſi, in cujus fornice ingens ferrea catena rupta eſt; Demum Archivium Curiæ in Monte Citatorio, & quamplurima Urbis palatia, ac ædificia.

Cùm plures his diebus Authores legeſſim; qui de terræmotibus aliquid memoriæ conſignarunt, animadverti; ante, & poſt terræmotum inter alias res naturales aquis manifeſtata fuiſſe eorum ſigna. Ideſt præceſſiſſe ingentes inundationes aquarum ex pluviis, turbationem aquarum putealium cum ingrato, inſolitoque odore; inſolitam maris ſine ventorum agitatione intumeſcentiam: denique turbationem ac tumeſcentiam fluminum. Sic in maximo illo terræmotu Ferrariæ anno 1570. Padus nobile flumen Italiæ pluribus ante diebus maximopere cum aquarum ingenti turbatione intumuit: Sicque in aliis fluminibus idem notatum eſt ab authoribus quamplurimis non vulgaris notæ: Ac ſæpe poſt terræmotum Annonæ caritates, & peſtilentiæ ſucceſſerunt tum Romæ, tum alibi.

Et ut graviorum terræmotuum, quibus Roma poſt Chriſtum natum vexata fuit, notitia brevis habeatur, eos nunc referam quam breviſſimè. Anno 1. quo natus eſt Chriſtus 2. 3. & 7. Roma tremuit. *Paulo Morig. l.* 7. Anno Chriſti 15. *Seth. Calviſ. Chronolog.* anno 20. quo Theatrum arſit Pompei *Morig. lib.* 7. Anno 27. quo Amphiteatrum corruit Fidenæ. *Sabell. lib. Chron.* ann. 7. In morte Chriſti tremuit terra. (*Matth. cap.* XXVII. *verſ.* 51.) Anno Chriſti 53. & 65. Romæ, Neapoli, per totam Italiam: Anno 85. tempore S. Cleti Papæ ferè tota corruit Roma, imò pejus anno 94. teſte *Bardi Chronol.* Anno 110. Romæ terræmotus fuit, & uſque ad Antiochiam, ubi Cæſar Trajanus tunc morabatur, pervenit, *teſte Dione*. Anno 117. 139. 141. terræmotus, & Cometes fuere, *Bozz. de ſig. Eccle. Diet.* 2. *c.* 3. Anno 148. intumuit nimiùm Tybris, tremuit terra; mare mediterraneum uſque ad montium ſummitates aquas jaciebat *ex Dione*: Annis denique 127. 174. 223. 258. 336. & 344. 349. ſed 382. cum horrendo Comete: 477. perduravit 40. diebus 556. cum inundatione Tyberis, & horrenda peſtilentia. 677. 790. Conſtantinopoli & 789. Romæ: 800. tempore Caroli Magni dum eſſet Spoleti menſe Aprilis hora 2. noctis; 896. 911. 1000. 1004. ſed 1005. duraverunt à Januario ad Martium: 1100. 1116. 1143. 1189. ſed 1231. horrendi fuere per omnes Alpes ſpatio menſis cum turbatione & fœtore aquarum fontium: 1292. 1321. quo anno Venetiæ quaſi ſubmerſæ fuerunt; 1328. quando Nurſia, ut jam innuimus, tota corruit: Anno 1343. omnium terræmotuum Romæ fuit vehementiſſimus ſedente Clemente. VI. Pont. Max. ut refert *Bzovius annal. eccleſ. tract.* 14. *ad annum* 1348*m.* 16. Sed anno 1349. 10. Septembris iterùm vehementiſſimè erupit; & poſt deſtructam Neapolim, ac pene Romam, per totam divagatus eſt Europam, ità ut iſte gravior non ſit auditus ab Orbe condito, teſte *S. Antonino lib.* 3. *Chronol.* Pariter anno 1350. fuit etiam horribilis Romæ ex *Goutola: Hiſt. profan. deciſ.* 5. *lect.* 14. Anno 1353. 1355. &c. Ultimus Romæ terræmotus, iſque graviſſimus fuit 17. Martii 1403. ſedente Bonifacio IX. His igitur annis ſupra relatis, nempe poſt Chriſtum natum auditi ſunt Romæ terræmotus cum malis ſignis, vel antecedentibus, vel ſubſequentibus, ut referunt *Bardi. Chronol. Girard. Bzovius, Baronius, Nicephorus, Sethus, Ricciolus, & alii*; Taceo alios terræmotus ante natum Chriſtum, de quibus apud *Livium Obſequentem*, & alios Poſt annum 1403. licet aliquando tremue-

rit Roma, leviſſimus fuit motus, ac per levem conſenſum Urbium adjacentium. Præſens tamen terræmotus, de quo nunc ſcribimus, inter vehementes, & valdè graves, eſt profectò connumerandus.

Sed quod damni paſſi non ſumus, ut aliæ Urbes, ita vehementer in ædificiis, vereor ſummopere ne patiamur in ſalute, nam poſt terræmotus ſolent morbi graves epidemici, & quandoque peſtilentes (quod Deus avertat) regnare, ut *Seneca*, aliique referunt: idque ob fœdos, & venenoſos ac peſtiferos è ſubterraneis ſpecubus, ac mineris exeuntes per terræ concuſſionem vapores. Ad quod præcavendum iiſdem remediis, eademque methodo utendum, quam in arcenda peſte adhibemus, ut in Medicorum libris abundè innoteſcit.

Et cùm de mineralibus hic inciderit ſermo, ipſe in ea ſum opinione, omnia penè remedia ex mineralibus petita eſſe minimè tuta, ne dicam venēfica; Sulphur namque in omnibus mineralibus, & metallis eſt veneficum: excepto ſulphure auri & argenti inter metalla perfecta, & ferri, inter imperfecta: hoc ſulphur ex auro, & argento elicere poſſe difficillimum eſt, quicquid alii credant. Præter innatum ſulphur veneficum, acquirunt ea aliud longe pejus à menſtruis rodentibus, quibus ſolvuntur; Et dulcores ea quantùm velis igne vel alio artificio, nunquam deponunt venenoſitatem, ideò noxia ſunt, & damnabilia id generis remedia: Et ſi aliquando boni effectus ex iis obſervantur, irritationi ipſorum, ſive caſui, non verò præſtantiæ, ac utilitati adſcribendum. Quare *Batavus* ille; de quo ad nos ſcripſit *Palillius* noſter, ſi artificium aliquod habet ſeparandi ſulphur veneficum à metallis, & extinguendi partem ejus arſenicalem: habebit certè clavem lapidis Philoſophici, & pro tam ingenti beneficio habebit ſibi perpetuò omnes Orbis incolas obſtrictos; ut de hoc videre poſſes paulò infra.

Ex ſupradictis itaque deduci poteſt, aquas ſubterraneas præſertim puteorum, quando mutantur in colore, odore, ſapore, & altitudine, quam ſervabant ad vas, in quo continentur, indicio eſſe poſſe eorum, quæ futura ſunt circa terræ tremorem: nam inter effectus naturales in Urbe animadverſos, hic aquarum putealium eſt omnium præcipuus, & memoria dignus; cujus rei curam etiam habuiſſe Antiquos docet *Plinius lib. 2. cap. 79.* his verbis. *Perhibetur, & Pherecydis Pythagoræi alia conjectatio, ſed & illa divina hauſtu aquæ è puteo præſenſiſſe, ac prædixiſſe ibi terræmotum: Quæ ſi vera ſunt, quantùm à Deo tandem videri poſſunt tales diſtare, dùm vivunt, &c.* Neapoli quoque familiaris, ac popularis eſt hæc obſervatio guſtu ac odore aquæ putealis futurum terræ tremorem in locis circa Veſuvum prænoſcere, ut incolæ fide digni referunt. *Anaximander Mileſius* Lacedæmoniis terræmotum prædixit teſte *Plinio l. cit.* Et idem paulò infra nempe *cap. 81.* hæc ſigna recenſet futurorum terræmotuum, dum ait: *Navigantes quoque ſentiunt non dubia conjectura terræmotum, ſine flatu ſcilicet intumeſcente maris fluctu dubio, aut quatiente ictu: Intremunt verò, & in navibus poſita æque, quàm in ædificiis, crepituque prænuntiant. Quin & volucres, non impavidæ ſedentes ſentiunt. Eſt & in Cœlo ſignum, præceditque motu futuro, aut interdiù, aut paulò poſt occaſum ſereno, tenui ſeu lanea nubes in longum porrecta ſpatium. Eſt & in Puteis turbidior aqua, nec ſine odoris tædio, &c.* Et itidem *Plinius l. cit. cap. 80.* idem proſequitur argumentum dicens. *Noctu ſæpius, quàm interdiù fiunt terræmotus: Maximi autem exiſtunt matutini & veſpertini, ſed propinqua luce crebri. Interdiu autem circa meridiem fiunt, & Solis, Lunæque defectu, quoniam tempeſtates tunc ſopiuntur. Præcipue verò cum ſequitur imbrem æſtus, imbervè æſtum, &c.*

Meminit ſuperius *Plinius* laneæ oblongæ nubis, ſive trabis cœleſtis, quam futurorum terræmotuum prænunciam dicit; Trabs hujuſmodi cœleſtis viſa eſt Romæ anno 1703. 2. Martii in ſigno Cæte à doctiſſimo, amiciſſimoque *Præſule Bianchino*, & à pluribus aliis, coloris erat pallido obſcuri, & tenuiſſima adinſtar veli, ut vix

per-

percipi potuiſſet, duravitque per paucos dies.

Dominus *Caſſini* celebris Aſtronomus Italus anno 1668. principio Martii hoc idem phænomenon, ferè perſimile trabi Cœleſti in eodem ſigno Cæte obſervavit, pluresque alii in aliis locis, & in Africa idem perſpexerunt, ut narratur *in Diario Literarum Romæ Anno* 1669. & 1670. Dominus *Caſſini* in opuſculo edito tunc Bononiæ citat *Ariſtotelis* locum, in quo deſcribit ſimile phænomenon trabis cœleſtis in eodem ſigno Cæte initio Veris obſervatum.

Anno 1702. 29. Aprilis viſus eſt Romæ Cometes in ſigno Aquilæ, & Sagittæ; Germaniæ quoque ferè eodem die, vel ſequente in dictis ſignis fuit obſervatus, & citatus mihi retulit eruditiſſimus *Bianchinus*, quem in hoc libro ſuperius laudavi.

Iſta terræmotuum procella animos Romanorum fortiter exagitaverat: & hæc una in iſta Civitate fabula erat quotidie.

Luctus ubique, pavorque, & plurima
mortis imago.

Igitur non abs re erit narrare caſum, quià tertia die Februarii præteritis acerbitatibus adjunctus fuit. Ante meridiem hujus diei ferebatur hinc inde ſermo, quod fatale exitium omnibus inſtabat, & quod antiquiſſimæ Urbi ingruebat ruina. Media nocte ejuſdem diei perditi quidam, & ſceleſtiſſimi homines Vicos; & Compita auſi ſunt percurrere, & omnes penè domorum fores pulſare, incolaſque vix præ metu quieſcentes excutere, & à ſomno excitare: quibus improviſo impetu tremefactis, & tunc opinione quadam peſſima omnia metuente, volitantium huc illuc hominum, & publicis timoribus bacchantium hæ voces audiebantur oraculum eſſe editum à Summo Pontifice, quod hora decima ejus noctis univerſa Urbs eſſet peritura, quodque ultimus Incolis adſtaret dies: proinde fuiſſe ab eodem ſanctè decretum, ut omnes in apertum illicò decederent, & ſuæ quique conſuleret ſecuritati: Romani intempeſtivis hujuſmodi vocibus perterriti, & incerti, ignarique quid facerent, trepidare primùm deinde ſtupentes, ac pallidi ad Fora, ad Compita, & qua locus apertior erat fugere cœperunt: Plebs prout eſt ad credulitatem pronior prior diffugit: alii poſtmodum aliorum ordinum homines vitio gentis humanæ non quod faciendum erat, ſed quod alios facere videbant ſine ordine, & ſine conſilio effugium captavere: ita ut ex incolis vix Tertia pars domi remanſit. In hujusmodi fuga quis terror, quæ vitæ ſollicitudo, quæ concurſatio fuit.

Hæc facies Trojæ cum caperetur erat.

Fuerunt qui vitæ tantùm memores, aliorumque rerum omninò immemores, recluſa domorum oſtia relinquere. Quidam vix incluſo, & ſolo palliolo tecti ad fora præcipites abibant.

Non aptæ profugo veſtis, opiſve fuit.

Nonnulli inter fugiendum filios, quos comites ærumnarum ducebant, inæquali paſſu incedentes, ut celeriùs ſequerentur miſerabili voce ſollicitabant: Alii confectum ſenio patrem ne ruina opprimeretur vel manu traxere, vel humeris peramanter impoſuere; illud forſan *Æneæ* uſurpantes.

Jam jam nulla mora eſt, ſequor, &
qua ducitis adſum.
Di Patrii ſervate domum, ſervate
Nepotem,
Veſtrum hoc augurium, veſtroque in
numine Troja eſt,
Cedo equidem, nec Nate tibi comes
ire recuſo;
Ergo age care Pater, cervici imponere
noſtræ
Ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte
gravabit:
Quo res cumque cadent unum, & com-
mune periclum.
Una ſalus ambobus erit ......

Reliqui, qui Capitolium, qui delubra, qui antiquiſſima, ut religioſiſſima Templa, & ſublimia tecta retroſpiciebant, putaverè non ampliùs unius horæ abeſſe ab horum omnium deſolatione: ideoque denunciatæ cladi commiſerantes, infeſtam tan-

tantæ Urbi ſortem obnixè imprecabantur. Mulieres cum in apertum jam eſſet deventum, ſparſis turpiter crinibus; & cum clamore, & gemitu pectora ferientes, edebant cum lacrimis ad Deum preces, & infantulos, quos ſecum detulerant, è mammis avertentes, illos, ad Cœlum tendere non deſinebant: Divinam opem trementi ore imploraturæ: Hoc unum ſingulæ depoſcebant, ut ſcilicet iram, ſuis debitam ſceleribus, ſaltem ob infantum, & humilium innocentium avertere: Undique preces, undique complorationes, undique ſuſpiria. Hæc inter pericula concuſſis mentibus, & excidium expectantibus, fatigabat quempiam amara cogitatio, quem in locum, aut quam in urbem eſſet ſeſe, & familiam ſuam recepturus.

Horror ubique animos ſimul ipſa ſilentia terrent.

Ubi autem delata hæc fuerunt ad Urbis Præfectum, iis idem pro ſpectata quàm apprimè in gubernando adhibet ſedulitate, juſſit illicò, ut miles, & ſatelles vias circuiret, & muniret domos, ne perditi aliqui homines in tectis jam deſertis graſſarentur. Populo interea renunciatum fuit latronum ſtudio, non Pontificis oraculo voces illas prodiiſſe; adeoque intercepto ſtatim ſpiritu, metuque excuſſo, domum ſuam quiſque reverſus eſt: Et quamvis plura oſtia patentia remanſere, verum nemo in rebus ſuis quicquam detrimenti accepit. Mirum tamen eſt, quod auctores confuſionis hujuſmodi detecti adhuc non ſint, etſi per Magiſtratum diligentiſſimè perquiſiti; ideoque non ſolum apud plebem, verùm, & apud plures cordatiſſimos viros opinio eſt non hominum, ſed dæmonum opera perturbationem hujuſcemodi partam fuiſſe; etenim eadem nocte, & eadem ferè hora, non tam in ſuburbiis, quàm in oppidis ab Urbe per multa milliaria diſſitis, vox imminentem ruinam denuncias, audita fuit. Ne autem talis in tanta Civitate eventus, &

. . . *illius triſtiſſima noctis imago.*

admirationem poſteris afferat; non abs re erit ſimilem caſum hic adnectere, qui Conſtantinopoli poſt maximum ibi terræmotum ſucceſſit, quem refert *Baronius*, his verbis: *Noctis initio viſa eſt ignea columna, primò parva; deindè paulatim creſcebat, donec toti urbi ingens terribiliter immineret. Videbatur horrenda flamma pendere, nec odor ſulphureus deerat. Omnes ad Eccleſiam confugiebant, Baptiſmum quiſque extorquebat, à quo poterat, non ſolùm in Eccleſia, ſed etiam per domos, per vicos, ac plateas ſalus ſacramenti exigebatur, ut fugeretur ira, non præſens utique, ſed futura: attamen poſt magnam illam tribulationem, ubi exhibuit Deus fidem verbis ſuis, & revelationi ſervi ſui cæpit, ut creverat, minui nubes, paulatimque conſumpta eſt.*

Populus ſecurus paululùm factus iterùm audivit omnino eſſe migrandum, quod Civitas eſſet proximo ſabbato peritura. Migravit cum imperatore tota Civitas, nemo in domo remanſit, nemo domum clauſit longè recedens è mœnibus; & dulcia tecta reſpiciens, relictis cariſſimis ſedibus voce miſerabili vale fecit. Et aliquot millibus tanta illa moltitudo progreſſa, uno tamen loco fundendis ad Deum orationibus congregata, magnum fumus ſubito vidit, & vocem magnam emiſit ad Deum; Tandemque tranquillitate conſpecta, miſſis qui renunciarent ſollicitè, qua prædicta fuerat hora tranſacta, & renunciantibus, quod ſalva univerſa mœnia, & tecta conſiſterent; omnes cum ingenti gratulatione redierunt. Nemo de domo ſua quidquam perdidit patente, ſed omnis homo ſicut dimiſit, invenit, &c. Hæc *Baronius* ad ann. 306. tempore Siricii Papæ anno ſecundo, & duodecimo Arcadii, & Honorii Imp. ex Marcellino, & Proſpero in Chronic.

Hujus generis timorem panicum ſucceſſiſſe Faventiæ ann. 1592. terræmotus cauſa clarè oſtendit *Ludovicus Zuccolus dialogo de Terrore Panico*: ubi de pluribus hujuſmodi, urbium, aut exercituum terroribus repentinis, eorumque cauſis doctè ſatis & eruditè diſcurrit.

Hujus pariter infeliciſſimæ noſtræ noctis imaginem ad vivum delineatam hahebis

habebis in *Tacito lib. XV. annalium* ab exceſſu divi Auguſti ; cùm Neronis juſſu conflagrabat, ardebatque Roma ; Populo, & Quiritibus, ea flammarum nocte miserè oppreſſis, & terrefactis, ut apud eundem *Tacitum* unuſquiſque conſpiciet.

Sed dum hæc agebantur in terris, quid eodem tempore fieret in Cœlo planetarum, anno novo, initio ſæculi infeliciſſimi memoriæ & poſteritati conſignemus : Anno 1702. die 17. Maii Saturnus cum Jove conjunctus eſt partialiter, & plures menſes ita conjuncti remanſerunt, ac retrogradi. Hoc eodem anno 1702. 2. Martii viſa eſt Romæ cœleſtis trabs in ſigno Cæte, & 20. Aprilis Cometes in ſigno Aquilæ, & Sagittæ, ut ſupra retulimus, Cometas ſæpè prænuncios eſſe terræmotuum teſtis inter alios eſt *Ariſtotelis* in terræmotu Acajæ urbis celeberrimæ. Idem *lib. 2. metheor. c. 7.* tenuem nubem ſive oblongam nebuloſam trabem in occaſu Solis viſam, inter eorumdem futura ſigna recenſet.

Die 14. Januarii 1703. fuit conjunctio Martis cum Saturno : tremuitque tunc validè terra, donec Mars pervenit ad Jovem. Die 2. Februarii fuit æquidiſtantia Saturni, & Martis à Jove intra ſphæram orbis ſingulorum trium, & obſeſſio Jovis in medio à duobus maleficis in prima facie Arietis ſigni malefici, & domus Martis : eoque die vehemens ſubſecutus eſt terræmotus, & in locis præcitatis. Conjuntio trium omnium fuit partialis inter 19. Januarii, & 2. Februarii, qua die potiſſimùm ſinguli tres in æquidiſtantia obſervabantur circa meridiem.

Hìc fuit trium ſuperiorum Planetarum his diebus aſpectus, & celebris ne dicam, memorabilis, initio ſæculi infeliciſſimi, tot ante annis prævisa conjunctio ; Aſtrorum periti multa circa hujuſmodi conjunctiones ; eorumque eventus fabulantur: Sed minùs certè, nam pater Luminum, *qui dedit vocem ſuam, & mota eſt terra* : quique Cœlum movet, & ſydera, ſolus futuri temporis certos eventus prævidet. Cumque aſtrologia judiciaria ab Eccleſia Romana, (pro qua ſi libuerit vitam dare, non recuſavero) damnata ſit, in hiſce recenſendis non ampliùs immoremur.

Sed ut exacta, ac fidelis habeatur notitia eorum, quæ his terræmotibus acciderunt in Samnio Regni Neapolitani Provincia, ditioni Eccleſiaſticæ finitima ; nec non in urbibus, & oppidis Eccleſiaſticæ ditioni ſubjectis, decrevimus hic addere epiſtolas, ac narrationes hiſtoricas hac de re a Regiis Miniſtris, & juſſu Publico ſcriptas, ac Romam ad Principes viros tranſmiſſas.

Exemplar Epiſtolæ Romam miſſæ Excellentiſſimo Duci de Uxeda Oratori Catholico à Miniſtro Hiſpano, quem Pro-Rex Neapolis Aquilam dimiſerat ad damna explorandа Terræmotuum præteritorum cauſa producta, ab Italico ſermone a nobis latinè fideliter reddita.

NObilis, dives, & vetus urbs *Aquila*, caput provinciæ Samnii, quæ ob magnifica templa, & ſublimia Palatia, ob Nobilium numerum, & divitias inter cæteras Regni Neapolitani urbes illuſtrior erat ; tota jam diruta eſt, & ſolo æquata, nec aliud extat in eadem, quàm facies templi Divi Bernardini, & exteriores Caſtri munitiones, cum reliqua ædificia jam conciderint. Multi homines periere, & numerantur bis mille, & quingenti ; at decenti, & ampliùs vulnerati : Magna copia mobilium, divitiarum, annonæ, animalium ſub ruina remanſere.

Oppidum *Paganica* nuncupatum, dirutum eſt, & ſolo æquatum, adeò ut inhabitabile ſit redditum, ſeptuaginta homines periere, & nonnulli vulnerati fuere cum jactura ſuppellectilium, divitiarum, annonæ, & animalium.

Pagi, & Oppida omnia quæ ſubſunt juriſdictioni Aquilæ aſcendentia ad numerum 36. penitùs ſunt diruta, ac everſa, cùm funere mille hominum, & amplius & quadringentorum circiter vulneratorum, cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum de *Ariſchia*, cujus incolæ erant bis

bis mille, omninò dirutum ac everſum, redditum eſt inhabitabile, cum omnia ædificia conciderint. Periere quadringenti homines, centum vulnerati fuere cum magna jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium. Incolæ, qui antea erant divites, poſt terræmotum miſeri evaſere.

Oppidum *del Colle*, quod incolebant bis centum familiæ, totum corruit, & omnes penè incolæ periere, paucique illi, qui ſuperſtites fuerunt, vulneribus ſunt affecti cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & majoris partis animantium, quæ poſſidebant. Mons quidem nuncupatus *del Grillo*, qui erat in territorio dicti oppidi ſeſe detruſit, & occultavit, nec amplius mons eſt, ſed planities. Et fons, qui erat in vertice alterius montis prope præfatum *del Grillo* ad planitiem deſcendit longe a dicto vertice;Porro ex duobus parvis montibus inter fines ejuſdem oppidi *del Colle* poſt terræmotum unus factus eſt. Tellus ibidem ſciſſa eſt per duo circiter milliaria, & in conſpectu pecurariorum quaſdam pecudes abſorpſit.

Oppidum *de Pizzoli* majori ex parte corruit, & domus quæ adhuc extant, ſunt inhabitabiles, periere ducenti homines, viginti fuerunt vulnerati. Mons in dicto oppido nuncupatus *Rutigliano* ſciſſus eſt, & impervius redditus. Prope Moleſtrinam dicti oppidi, ubi tenuis quidam amnis delabitur, duæ voragines apertæ ſunt, quarum alterutra lata eſt ſexaginta paſſus, & exinde vehementer tunc effluxit aqua, & adhuc effluit cum impetu, & elevatur in aera ad altitudinem populi; ſulphurea eſt, ſulph. ac coloris lactei, & lapides in magna copia ejecti ſunt, & præfatæ voragines adhuc etiam ejuſmodi aquam ejiciunt cum magno fragore.

In terræmotu 2. Februarii oppidum montis Regalis, & vicini campi, erumpentibus derepente novis aquis è tellure, ferè ad cubiti altitudinem inundati fuere. Aquæ erant ſaporis ſalſuginoſi.

Inter Villas Luculli, & Tigilli aperta eſt nimium tellus, fumat, fulguratque ut mons ignivomus, ſed poſt paucos dies omnia evanuere. Ibidem novus lacus emerſit, & quotidie dilatatur cum maximo incolarum timore.

Oppidum *de Alberete*, ubi degebant centum familiæ dirutum integrè eſt, nec incoli poteſt, perierunt centum homines, vulnerati ſunt viginti cum jactura totius annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Pagus *de Sancta Polina*, ubi degebant centum quinquaginta familiæ dirutus omninò eſt, & ſolo æquatus. Periere octuaginta homines, & plures alii vulnerati fuere cum magna jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *Montis Regalis*, quod incolebant ſexcentenæ familiæ, & ſub cujus Juriſdictione erant alii 36. pagi, & oppida, ubi habitabant ſex millia huminum, omnia hæc diruta ſunt, & ſolo æquata, nec domus una extat, quæ coli poſſit: periere quingenti homines, fuerunt vulnerati centum quinquaginta cum incredibili jactura Annonæ, divitiarum, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *Civitatis Regalis*, ubi degebant centum quinquaginta familiæ corruit integrè, & ſolo eſt æquatum cum nonnullis oppidis, & pagis ſuæ Juriſdictionis, & interitu quingentorum hominum, ac quinquaginta vulneratorum. In locis hujuſmodi, dum ædes ruebant accenſus in eiſdem eſt ignis, qui gravius damnum peperit, cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium. Inter fines ejuſdem oppidi ſciſſa eſt tellus ſpatio unius milliaris cum dimidio.

Oppidum *de Matrice* cum aliis nonaginta pagis, & oppidis ſuæ juriſdictionis, cum magna horum parte corruit cum interitu ducentorum hominum, & centum, & ampliùs vulneratorum, & magna jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *de Remoli*, ubi degebant tercentum familiæ totum penè corruit, ita etiam quatuordecim pagi, & oppida ſuæ juriſdictionis magna ex parte ſunt diruta; Periere tercentum homines, vulnerati

ſunt

ſunt ſexaginta cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *della Leoneſſa*, ubi degebant quadringentæ familiæ, ita fuit concuſſum, ac dirutum, ut omnes muri ædium fuerint contriti, adeò ut non extet murus altitudinis quatuor palmorum: cum omnes domus vehementiſſima vi terræmotus à fundamentis avulſæ fuerint. Eademque ruina evenit viginti Pagis ſuæ Juriſdictionis: Periere mille homines, & quamplures fuere vulnerati cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & plurium animantium. Ibidemque obſervandæ dantur res horrorem inducentes; cum quadraginta duæ domus numeratæ ſint, quæ fuerunt everſæ, & a fundamentis evulſæ, ita ut earum fundamenta, nunc tecti locum ſibi vendicent, ideſt quod antea fundamentum domus erat, nunc ordine mutato, avulſis fundamentis, pro tecto inſervit, quod maxima cum commiſeratione reſpiciunt.

Oppidum nuncupatum *della Poſta*, quod incolebant mille, & ſexcenti homines integrè corruit, & inhabitabile nunc eſt: Periere quingenti, & quatuor homines, vulnerati fuerunt centum; cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium: & in via dicti oppidi conſpiciuntur lapides magnæ molis, qui à montibus cecidere: Atque etiam ad radices cujuſdam montis affluxit noviter lacus, cujus effluxus adhuc perdurat. In culmine alterius montis aderat quædam planities, quæ longitudinem quadrantis milliaris occupabat, planities hæc poſt terræmotum in talem deſcendit profunditatem, ut vix coſpici poſſit, & ubi planities erat, nunc abyſſus eſt.

Oppidum *de Antrodoco*, ubi degebant mille, & octingenti homines, quorum tercentum periere, quinquaginta vulnerati fuerunt, penitus corruit, ac ſolo æquatum eſt.

Oppidum *de Barbone*, ubi aderant ducentæ, & triginta quinque familiæ, magna in parte dirutum eſt, cum interitu ſeptuaginta hominum, & viginti ſex vulneratorum, cum magna jactura annonæ, mobilium, & nonnullorum animantium.

Oppidum *de Barghetto*, quod centum colebant familiæ, dimidium corruit cum interitu triginta hominum, & nonnullorum vulneratorum cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & nonnullorum animantium.

Oppidum vulgò *Civita Ducale* in domibus aliquantiſper labefactum eſt; quarum quatuor cecidere.

Oppidum nuncupatum *Pendenza* ſolo æquatum cum interitu paucorum hominum.

Oppidum *Sancti Angeli* dictum, magna ex parte in domibus labefactatum eſt, cum non exiguo hominum damno.

Oppidum *de Lungano*, ubi incolebant centum quinquaginta familiæ, integrè dirutum eſt, cum interitu centum quinquaginta hominum, ac nonnullorum vulneratorum: cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Ex quibus, calculo facto, deducitur, quod homines, qui periere in præfata provincia Samnii in hoc regno, excedunt numerum ſex millium; vulnerati, & membris capti, & debilitati ſuperant numerum quatuor millium, & quinquaginta; damnum ab hujuſmodi terræmotu illarum tanti ponderis eſt, ut computetur attingere valorem bis centies, & centenorum millium, ideſt duodecim millionum ducatorum.

Ex Campis Aquilanis in Samnio 10. Februarii. 1703.

Series Urbium, Oppidorum, & Pagorum tàm in Samnio Regni Neapolis, quàm in locis Ditioni Pontificiæ ſubditis, quæ præteritis Terræmotibus damna, & ruinas paſſa ſunt; excerpta ex Diario Neapolitano, juſſu Proregis typis dato a Bulifonio Bibliopola 1703. Neapoli.

Antequam hujuſmodi locorum ſeriem in diario Bibliopola præfatus expoſuiſſet, plura de terræmotu Aquilæ in provincia Samnii retulit, quæ quoniam clariùs, & diſtinctiùs à nobis in antecedenti de-

deſcriptione expoſita ſunt, non eſt viſum ea denuò hic repetere; ſed tantummodò hæc ſequentia addere, à diario prædicto excerpta, ſcilicet.

In Samnio poſt terræmotum, qui accidit 24. Januarii, tellus dietim tremebat ita frequenter; & cum fragoribus ſubterraneis, tàm horridis, & formidandis, ut viſum fuerit univerſum orbem corruere debuiſſe. Tantis, ac talibus ærumnis adjungitur etiam per aliquod tempus defeciſſe inibi aquam: eandem infelicitatem paſſa ſunt innumera alia loca Samniticæ Provinciæ, in qua nil aliud reſpicitur, quàm lapidum acervus, & muri ruinam minitantes. Refert quidam Pater Capuccinus ipſummet vidiſſe tempore terræmotus inter Fanum, & Montem Regalem moveri motu vehementi quatuor montes, magnæ molis lapides cadere, & paulò poſt aperiri horribilem voraginem ignis inter hujuſmodi montes: exinde inter Montem Regalem, Fanum, eorumque Pagos exurgere tria magna flumina efformantia in planitie illorum agrorum lacum quemdam: poſtmodum aquam hora vigeſima tertia ejuſdem diei ſtatim evanuiſſe.

Nomina Urbium, & Locorum.

Defuncti.

Aquila diruta	2400
Albeto diruta.	38
Aventinum redditum inhabitabile.	45
Aliema inhabitabilis.	30
Anaſcelli Tuſci, &, Ognata.	50
Apriedo.	12
Albanetum ſolo æquatum.	16
Albaretum cum ſuis Pagis.	
Andridocum labefactatum.	
Antone ſolo æquat.	80
Arguato labefact.	14
Ariſchia penè dirut.	350
Biſglieti penè dirut.	
Bagno labefact.	
Boſchetto omninò ſub ruinis.	
Buſſi labefact.	
Barbone cum ſuis ſuburbiis ſub ruinis.	
Belforte dirut.	13
Belvedere omninò dirut. & ferè omnes ejus habitantes mortui.	
Buta ſolo æquata ac evulſa à fundamentis, itaut cadavera è ſepulchris vis terræmotus foras ejecit.	12
Bacugno dirut. & à fundamentis everſ.	150
Bareſe labefact.	
Camerinum labefact.	
Caſa-nova graviter labefact.	
Cerretum labefact.	
Caſtrum vetus inhabitaaile reddit.	
Caſcia cum ſuis Pagis penitùs everſa, ſolùm extat Monaſterium Monialium S. Luciæ.	60
Cività di Caſcia dirut.	20
Coronelle.	12
Caſtrum novum.	150
Chiavano.	30
Campana.	60
Caſtrum S. Joannis inhabitabile redditum.	
Creſcla.	37
Colle pecchi everſ.	35
Cuttumola everſ.	4
Civitas Realis in qua terræmotus perduravit per dimidium horæ, quapropter à fundamentis everſa eſt & Conventus PP. S. Franciſci minimè dignoſcitur, ubi extabat, nec amplius quàm decem homines à ruinis evaſere.	1600
Cagnanum cum ſuis Pagis.	8
Cummoli dirut.	15
Sanctus Euphanius, & Foglianum penè dirut.	
Foſſum novum Montis Regalis omninò everſum.	7
Fulgineum.	
Fanum ea parte dirutum, ubi perduravit terræmotus penè per quadrantem horæ.	32
S. Gregorii Oppidum dirut.	12
Leoniſſa majori ex parte diruta,	60
In ſuis Pagis.	400
Lementanas	50
Monteſantum.	15
Meccale dirut.	40

Mon-

Montebuſum dirut.	13
Monteglianum everſum.	168
Monteleone, omnia quaſi Templa diruta.	8
Maranum omninò everſ.	180
Mons Regalis dirutus, & à fundamentis everſus.	80
Ejus Pagi omnes corruere, & numerus defunctorum ignoratur.	
Matrix penè diruta.	25
Maſſiucci.	
Maſcione integrè dirut.	
Marazzum ſolo æquatum.	
Nurſia in Sabinis ſolo æquata.	1700.
Ochricchio dirut;	17
Onda	
Ognata.	
Opagna dirut.	10
Orvano dirut.	19
Pons Cerreti integrè penè everſ.	15
Le Preci reddit. inhabitabil.	
Poſta reddit. inhabitabil;	30
Pizzoli omninò dirut.	550
Paganica.	40
Paloſcina dirut.	
Quitena.	
Rolla Quitena, & Creſſerazzum.	
Rocchetta a fundamentis everſ.	15
Riedi de Poggio dirut.	40
Reate labefactatum.	
Spoletum valde damnificatum.	
Selanum, & ejus oppida penè corruere, & ſunt inhabitab.	
Saſſa dirut.	
Savelli ſolo æquat.	6
Scopita.	
Sala diruta.	7
Sangioveſcale dirut.	20
Sanvito everſ.	30
Sanctus Hugo ſolo æquat.	15
Tudianum inhabitabil.	4
Truſchi dirut.	60
Taſſo penè dirut.	30
Tremezzo dirut.	32
Tempara.	
Trignanum.	30
Tuſchi.	
Terzone dirut.	60
Tuſcio dirut.	35
Vetruria dirut,	
Valcada ſemidirut.	30
Villa S. Angeli.	
Vendoli inhabit.	5
Vico.	40
Volcino Inhabit.	2
Valbanbuni dirut.	25
Valleranum damnificatum.	
Uſigno dirut., &c.	

Series Urbium, Pagorum, & Oppidorum Ditionis Eccleſiaſticæ in Umbria & Sabinis, quæ his Terræmotibus aut dirutæ ſunt, aut ferè devaſtata Anno 1703.

DE Terræmotu Nurſiæ, aliorumque Oppidorum in Sabinis ſub Ditione Pontificia, plura diximus ſuperiùs; & quoniam Commiſſarius Apoſtolicus à Summo Pontifice miſſus ad exploranda damna, quæ dictis in locis attulit terræmotus, nuper de illis longam, ac veram texuit epiſtolam ad Optimum Principem noſtrum datam; ex eadem viſum eſt nobis nonnulla excerpere, quæ ad hiſtoriam terræmotuum conferre putamus.

Nurſia, Italis *Norcia*, Urbs olim Epiſcopalis Umbriæ, quæ & Sabinis tribuitur, ſedet in monte, ubi lacus, & non longè Antrum Sibyllæ, ad amnem *Freddaram* dictum. Sedet, inquam, intra montes, & ad radices Apennini 6. mill. à Confinio Marchiæ Anconitanæ diſtat 13. mill. a Reate. Eſtque ferè media inter Aquilam ad Ortum, & Spoletum ad Occaſum. Ab Aquila in Samnitibus diſtat 30. milliariis a Spoleto 28. Patria fuit S. Bedediĉti Monachorum in Occidente Parentis. Lithotomi Itali, vulgò Nurſini, ſive *Norcini* dicti; ab hac urbe penè omnes originem trahunt, & varia per Italiæ loca potiſſimum Romæ ſparſi ſunt; peritia enim ſecandi calculoſos, caſtrandi pueros, oculorum pannos ſive nubeculas tollendi, quam a Patribus veluti jure hæreditario acceptam habent, cæteros antecellunt.

Nurſia itaque terræmotu 14. Januarii hora 2, noctis 1703. diruta omninò eſt, & ſolo æquata, & lapidum horridus acervus

 vus

vus antiquæ urbis ſitum oſtendit. *Caſcia*, ingens oppidum non longe à Nurſia, paulò minùs quàm totum dirutum eſt, ac ferme redditum inhabitabile. Mons dictus *Alvagnano*, qui propè *Caſciam* ſedet, hujuſmodi terræmotu apertus eſt, & ruptus per longitudinem mille, & quingentorum paſſuum; latitudinis verò 32. palmorum circitèr, & ex fiſſuris hujuſmodi exhalat fœtor veluti ſulphureus. Non longè ab hoc monte jacet alius, qui dicitur *Monte Corvo*; Mons Corvus, omnium Italiæ montium altiſſimus in Confinio Regni Neapolitani, & ob ingentem altitudinem dictus *Magnum Italiæ Saxum*: hic etiam mons dicto terræmotu apertus eſt; at ſecundo terræmotu, quo corruit etiam altera ex duobus ejus ingentibus ſummitatibus: Et ab Oppido *Poſta* ad Oppidum *Antrodoco* ferè quotidiè cadunt ingentia Saxa è vicinis montibus. In pluribus quoque Comitatus Nurſiæ locis, voragines non exiguæ apertæ ſunt, & terra per agrorum planitiem in pluribus aperta. Terræmotu anni 1328. quo diruta fuit Nurſia periere 5000. Cives: præſenti verò menſis Januarii, octingenti circiter vel ad ſummum mille.

Præter Nurſiam in Sabinis urbem, dicto terræmotu 14. Januarii ingens damnum paſſum eſt magnum Oppidum *Caſcia*; Patria B. Ritæ, Oppidum inquam in Umbria, verſus Appennium, & confinia Regni Neapolitani inter Reate, & Nurſiam intra Colles. Mortui in Oppido Caſciæ, & ſuo Comitatu, circiter 680. Sed ut clarior Pagorum Oppidorumque notitia habeatur, ſingula hic ſubnectemus, addito numero mortuorum in ſingulis, ut patet.

Mortui.

Spoletum Urbs celebris in Umbria maximè læſum ædificiis; quæ ſingula trabibus ſuffulta.

Caſcia inges Oppidum in Umbria ferè dirutum, ac redditum inhabitabile mortui in eo. 149

Mettignano Oppidum dirutum m. 121

Colle S. Stephani, & *Serviglia* oppida diruta. m. 21

Santa Trinità. Pagus dirut. m. 3

Opagna, *Tremezo*, & *Caſcino*, pagi dirut. mort. 46

Città Caſtello, opp. dirut. m. 20

Colle Marino, opp. dirut. m. 20

Manigi, opp. dirut. m. 15

Coronella, opp. ferè dirut. m. 18

Trognano, opp. dirut. m. 69

Buda, opp. dirut. m. 31

Villa S. Silveſtro, pag. ferè dirut. m. 44

Chiavano, opp. dirut. m. 60

Caſtel. S. Giovanni, oppidum cum omnibus pagis dirut. m. 17

Palmajolo, Burgus Caſciæ læſus. m. 1

Puco opp. concuſſum.

Fogliano, opp. ſemidirutum. m. 95

S. Georgii, oppidum ſemidirut. m.

Sogna, opp. ſemidirut.

Col. Forcella, opp. ſemidirut.

Suidi, Burgus Caſciæ dirut. m. 32

Reala, & *Porrena*, oppida magna nimis ſemidirut.

Uſigni pag. ſemidirut.

Poggio domò, pagus ſemidir.

Caſtrum di Rocca Porrena dirut. m. 7

Caſtrum di Muccia Fora, pag. dirut. m. 1

Caſtrum di Colle, *Dragone*, dirut. m. 3

Ceraſola, opp. ſemidir. m. 4

Piandoli, pag. dirutum.

Ocoſce, pag. dirut. m. 3

Atri, opp. ferè dirutum. m. 1

Caſtell. Poggio, ſemidirut

Caſtrum Paterno dirutum omninò.

Gioppiedi, opp. dirut. m. 11

Et hic eſt numerus Oppidorum, & Pagorum Caſciæ, ejuſque Comitatus dirutorum his terræmotibus cum morte 700. circiter hominum: ſequitur Nurſia, & ejus Comitatus in Umbria.

Ponte Oppidum ſpoletinum ferè dirutum; mortui. 11

Cerretum oppidum cum ſex Pagis ſuis ferè dirutum; mortui. 2

Triponzo, oppidum Comitatus Nurſiæ dirut. m. 2

Belforte, pagus dirut. m. 9

Cetone, & *Caſtrum* Vetus, dirut.

Lementana, dirut. 50
Maſcione, integrè dirut.
Creſela, dirut.
Le Preci, ſemidirut. m. 1
Poggio di Valle, ſemidirut.
Ancarano, opp. ſemidirut.
Monteleone, opp. dirut. m. 8
Ruſcio & Terrabe, pagi diruti. m. 46
Campi, Caſtrum ſemidirut.
Saccoveſe, *Orvano*, *Caſtrum*, *Croce*, &
Fomatre, Pagi valdè moti.
Riofreddo pag. dirut.
Roſenna pag. ſemidirut.
Biſelli dirut. m. 6
Fonſivo, opp. dirut. m. 61
Le Gegne, pag. ſemid. m. 3
Se evalle, opp. dirut. m. 3
Monte Buſo, opp. dirut. m. 13
Paggio de Croce Collazzone, pagi læſi.
Montaglione, opp. dirut. m. 11
Bocawolſi, pag. dirut. m. 2
Tudiano, pag. dirut.
Abbete, pag. dirut. m. 36
Argentelli, pag. dirut. m. 1
Agriano, *Villa Aliena*, pag. dirut. m. 3
Aventita, opp. dirut. m. 32
Villa del Colle, pag. dirut.
Belvedere, pag. dirut. m. 7
Ochricchio, opp. dirut. m. 17
Piediripa, opp. dirut. m. 1
Villa di Papoli, ſemidirut.
Caſtrum S. Mariæ, dirut. m. 25
Villa S. Andreæ, dirut. m. 2
Caſtrum. S. Marci, dirut. m. 53
Villa di Savelli, opp. dirut. m. 83
Villa Reganelli, dirut. m. 27
Villa Valcadara, dirut. m. 30
Villa di Fraſcano, dirut. m. 17
Villa Vetturia, ſemidirut.
S. Pellegrino, opp. ſemidirut.
Caſtelluccio, opp. læſum.
Arquata, oppidum magnum, cum ſuis Villis ſemidirut. m. 15
Rochetta, opp. Spoletanum ſemidirut. mortui. 15
Villa Hortoſcite, oppidi præfati Rochetta, ſemidirut.
Urbs Nurſia, tribus circiter hominum millibus componitur. Mortui ſub ruinis terræmotus 800. In ſuo Comitatu, mortui.
Oppidum Caſciæ, cum ſuo comitatu numerat mortuos ſub ruinis 980. Damnum allatum domibus, animalibus, & ſupellectilibus eſt incredibile, &c.

A Cive Aquilano, qui à ruinis terræmotus ſuperſtes Romam venit, audivi his diebus, quod adeò erat horrendus terræmotus Aquilæ, ut illi, qui erant in campis, ſi arborem aliquam amplexabantur ne caderent, repellebantur fortiter ab eadem vi terræmotus etiam agitata, ut humi proſtrati degere coacti ſint. Narravit pariter quod à die 2. Februarii uſque ad 25. Terra ferè centum, & ſexaginta vicibus tremuit, licet leviter. Plures à terræmotu ſuperſtites, ſolo timore fere derepentè moriebatur, ut narravit.

Poſt terræmotum Aquilanum cum omnia tuta videbantur eſſe Nurſiæ, nam tremor fere deſierat, circa 15. Februarii, excepta leviſſima aliqua ſuccuſſione, quæ noctu ſentiebatur: en derepentè nuncius venit Romam his diebus, quod ſcilicet Nurſia novo correpta terræmotu, & graviori, quàm duo antecedentes, miſerè denuò devaſtata eſt, & omninò labefactata.

Die igitur 25. Februarii pluit cum ingenti, & impetuoſo vento ferè per totam diem. Quibus ceſſantibus circa mediam noctis horam terra tunc leviter tremuit. Hora tertia tremuit fortiſſimè (uti tremuerat 14. Januarii, & 2. Februarii) & duravit tremor ſpatio recitationis Salutationis Angelicæ. Hora 4. noctis iterum tremuit. Hora 5. iterum breviter, ſed fortiſſimè Hora 6. denuò bis, licet leviter. Hora 9. noctis juxta horologium Italicum bis de novo tremuit. Ab hora 9. uſque ad ortum Solis terra erat in continua Trepidatione, & tunc quievit. Nihil damni attulit hominibus, nam omnes vivunt in Campis ſub Tabulatis, Tuguriis Paſtorum, & more militum ſub Tentoriis ex panno lineo cera oblinito ad pluvias arcendas.

Quotidie Romam nuncius venit urbes finitimas adhuc etiam tremere, tremoremque

que veluti vagando modò hanc, modò illam corripere. Eugubium urbs celebris in Umbria; & Patria Magni Viri *Auguſtini Steuchii Epiſcopi Kiſami*, qui floruit temporibus Leonis X. Pontificis doctiſſimi, & Patris Literatorum immortali memoria digni quique *Stheuchius* opus aureum compoſuit *de Perenni Philoſophia*, magno mihi ſolatio, dum ipſum lego: Urbs hæc tremuit fortiter his diebus: Tremuit pariter Peruſia urbs; & fere quotidie urbes & oppida circumcirca poſita alternatim tremunt: Romæ verò poſt illum vehementem tremorem diei 2. Februarii, vehemens alius, aut ſaltem valde ſenſibilis non eſt auditus, niſi poſtridie ad dictum terræmotum, ut ſupra narravimus, &c.

Cum hactenus plura dicta ſint de natura, cauſis & effectibus terræmotuum, non abs re erit obiter nonnulla notare, quæ remedii loco ſint ad arcendam hujuſmodi miſerandam calamitatem. Sed quoniam penè puerile videtur remedium præſcribere contra vim, quæ ſingula reſpuit remedia; ejuſque læſionis tempus, ac momenta occulta ſunt, & incognita, quique fugiendo mortem vitare credunt, fuga mortem ſollicitant, non pigebit tamen referre, quæ de remediis contra terræmotum *Plinius*, & *Seneca* magiſter meus diſputarunt. Verba *Plinii l. 2. cap. 82.* ſunt hæc. *Sed & in terræmotibus eſt remedium quale cloacæ, & crebri ſpecus præbent: conceptum enim ſpiritum exhalant, quod in certis notatur oppidis, minùs quippe quatiuntur; quæ crebris ad eluviem cuniculis cavata ſunt: multoque ſunt tutiora in iiſdem illis, quæ pendent, ſicut Neapoli intelligitur, parte ejus, quæ ſolida eſt, ad tales caſus obnoxia. Tutiſſimi ſunt ædificiorum fornices, non anguli ſi quoque parietes, poſteſque alterno pulſui renitentes: Et latere terreno facti parietes minora noxa quatiuntur: Magna differentia eſt & in ipſo genere motus: plurium ſiquidem modis quatitur. Tutiſſimum eſt cùm vibrat criſpante ædificiorum crepitu, & cùm intumeſcit aſſurgens, alterneque motu reſidet: innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Undantis inclinatio, & fluctus more quædam volutio infeſta eſt, aut cùm in unam partem totus ſe motus impellit. Deſinunt autem tremores cùm ventus emerſit: ſin verò duravere, non ante quadraginta dies ſiſtuntur, plerumque tardiùs, utpotè cum quidam annuo, & bienni ſpatio duraverint*: Hæc ille.

Si fuga vitari non poterit terræmotus, tunc omnium remediorum ultimum, ac tutius eſt ad portas conclavium confugere poſitas, præſertim in muris majoribus, & ſolidioribus domus; nam primò cadunt tabulata ſive pavimenta domus ob trabes, quæ ſtatim è ſuis exeunt foraminibus, deinde cadunt parietes: ſi tamen vehementiſſimus fuerit motus, mors erit inevitabilis; ſi levior, tabulatis quaſſatis, & proſtratis, ſub portis, aut feneſtris domorum, forſan eſſe poterit aliquod refugium. Ex his & præfatis *Plinii* verbis deducere licet Romam in terræmotus minoribus damnis obnoxiam eſſe, quàm alias urbes; nam ſpecus ſubterraneas, cloacas, cellas vinaria habet infinitas, per quas vis eorundem poterit retudi. E lateribus terreis compactæ ſunt domus, & cum aqua, & calce Puteolanus pulvis (vulgò *Pozzolana*) rubri coloris, qui in Latii campis quotidie effoditur, præbent gluten lateribus, & lapidibus ad domorum conſtructionem uniendis, incredibilis ſoliditatis, & reſiſtentiæ. Et ob id obſervantur hìc rudera ædificiorum bis mille ab hinc annis conſtructorum. Porrò, dicunt authores Ægyptum rarò aut nunquam tremere, limoſa eſt ejuſdem tellus, ob annuas Nili inundationes, quæ limum ferunt infinitum, & cum limoſa ſit ea tellus facile cedit trementi terræ, nec renititur, ſicuti renituntur Montes, & corpora ſolida; ob quam renitentiam, major oritur concuſſio, major impetus, ac per conſequens major ædificiorum ruina. Totam Latii planitiem factam eſſe à limo ducto per aquarum decurſum è vicinis montibus, & fluminibus in hujuſmodi partes infernas uſque ad maris littora doctè ſatis probat Medicus, & Ana-

to-

nomicus celebris *Steno in lib. de ſolido intra ſolidum*: *Nonne* (*ut ipſe ait*) *Æneas ter, aut quater ab hinc mille annis venit ad litora Urbis Lavinii, & tamen Lavinium à mari diſtat nunc decem, & pluribus milliariis? Nonne portus Trajani ad littus maris fuit, & nunc ab eo diſtat per mille, & quingentos paſſus* Quare ſi urbs fundamento limoſo haeret, & urbes Ægypti, eandem ſortem cum Ægypto in terræmotibus pati debere credendum eſt, ideſt aut rarò concuti aut ſi quatiatur, cum exiguo Civium damno: uti his ultimis terræmotibus obſervavimus in Urbe, &c.

Sed ut ipſe, qui hujuſmodi calamitatibus, præſens nunc Romæ, ſum & olim fui Neapoli: atque ruinas vidi Raguſii in Dalmatia, horrendo terræmotu diruti; Quæ ſentio dicam; puto certè, nullum aliud præſtantius, ac ſecurius dari refugium in his caſibus, quàm ſpem in ſolo Deo Optimo Maximo figere; Fuga pernicioſa eſt, pernicioſior mora.

Una ſalus victis nullam ſperare ſalutem.

Ad quem ego in illo agone confugiendum niſi ad Deum vivum, & verum Jeſum Chriſtum; cujus veritatis optimè gnari ipſimet Æthnici a Diis petebant remedia contra hoc malum: *Si quando*, inquit *Alexan. ab Alex.* cap. 27. lib. 5. & *Rhodiginus* cap. 27. 30. *Si quando Romæ terra quaſſata fuiſſet, ſupplicatio in triduum decernebatur, feriis à Pretore indictis, præeuntibus Duumviris, eoque die terræmotum nemo pronunciabat, tanquam fœdum, & abominandum quodpiam: nec Dei nomen, cui ſacrum fiebat edebatur, quod Pontificum libris traditum non eſſet, cujus Dei nutu, imperiove terra moveretur, &c.* Quare ſi omni timori præcluſum eſt remedium, & omnis præcluſa fuga: heroicum certè, ac verè Chriſtianum erit, nullum timere terræmotum: quandoquidem teſte *Seneca lib. 6. cap. 2. Sine remedio timor ſtultus eſt: ratio terrorem prudentibus excutit, &c.* Nemo autem conſtantiùs terræmotus timorem contemnet, quàm qui Deum timet, ad Deum fugit; Optime enim idem *Seneca Epiſt.* 41. ad id reſpiciens ait. *Bonus vir ſine Deo nemo eſt: An poteſt aliquis ſupra fortuna, niſi ab illo adjutus, exſurgere; Ille dat conſilia magnifica, & erecta. In unoquoque virorum bonorum habitat Deus, qui autem Deus, incertum, &c.*

Denique, ut reliqua ſileam, quæ in graviſſimis hiſce calamitatibus ad animum confirmandum remedia, & præcepta ab Authoribus traduntur; ea adnotare ſufficiat, quæ nobis *Seneca* noſter Stoicæ Princeps proponit, utpote omnium utiliora: ſic itaque loquitur *lib. 6. quæſt. nat. c. 1. de Terræmotu Quam latebram proſpicimus, quod auxilium, ſi orbis ipſe ruinas agitat, diſcendit, ac titubat: In peſtilentia mutare ſedes licet: Nullum malum ſine effugio eſt, Nunquam flumina populos percuſſerunt. Peſtilens cœlum exhauſit Urbes, non abſtulit. Solùm terræmotum malum latiſſimè patet, inevitabile, avidum, publicè noxium: Non enim domus ſolùm, aut familias, aut urbes ſingulas haurit, ſed gentes totas, regioneſque ſubvertit, & modò ruinis operit, modò in altam voraginem condit; ac ne id quidem relinquit ex quo appareat ſaltem fuiſſe: Nec deſunt, qui hoc genus mortis magis timeant, quo in obruptum cum ſedibus ſuis eunt, & è vivorum numero vivi auferuntur, tanquam non omne fætum ad eundem terminum enitat. Hoc habet inter cætera juſtitiæ ſuæ natura præcipuum; quod cum ad exitum ventum eſt, omnes in æquo ſumus. Nihil itaque intereſt, utrum me lapis unus elidat an monte toto premar; utrum ſupra me onus unius domus veniat, an totus terrarum orbis caput meum abſcondat. Proinde magnum ſumamus animum adversùs iſtam cladem, quæ nec evitari poteſt, nec provideri. Deſinamus audire iſtos, qui Campania nuper relicta poſt deſtructam terræmotu celebrem Pompejos urbem, dicunt ſe nunquam ad illam regionem reverſuros. Quis enim illis promittet melioribus fundamentis hoc, aut illud ſtare ſolum? Omnia ejuſdem ſortis ſunt, & ſi nondùm mota, tamen mobilia. Et quemadmodum in Urbibus magnis, nunc hæc domus, nunc illa ſuſpenditur; ita in hoc terra-*

rarum Orbe nunc facit vitium hæc pars, nunc illa, &c.

Et cùm in terræmotuum clade mors ferè inevitabilis ſit, conſtantis viri eſt in eo agone mortem non timere, ſed animam hortari, ut exeat è corpuſculo; in quo per multa ſæcula non illi immorandum; quod egregiè equidem idem *Seneca* expreſſit his verbis *lib. cit. cap. 32. Qui mortem contempſerit, ſecurus videbit maria turbari, etiam ſi eorum æſtus aliqua perturbatione mundi totum in terras verterit oceanum. Frangantur licet Cœlum, & ignes ſuos in exitum omnium in primis ſuum miſceat, ſecurus adſpiciet ruptis compagibus dehiſcentem terram, & ſtabit ſuper illam voraginem intrepidus, & fortaſſè quo debet cadere, deſiliet: Quid ad me quam ſint magna, quibus pereo? Ipſum perire non eſt magnum. Preindè ſi volumus tranquillè degere, & ipſis Diis de felicitate controverſiam facere, anima in expedito eſt habenda: Quicquid ipſam petierit ſivè ipſa terrarum ruina. Quid aliud debeo, quàm exeuntem hortari animam, & cùm bonis omnibus emittere? Anima vade fortiter, vade feliciter, Nihil dubitaveris reddere. Non de te, ſed de tempore eſt quæſtio. Facis quod quandoque faciendum eſt: Nec rogaveris, nec timueris, nec te velut in aliquod malum exuram, tuleris ceterò. Rerum Natura, te quæ genuit, expectat, & locus melior, ac tutior. Illic non tremunt terræ, nec inter ſe venti cum magno nubium fragore concurrunt, non incendia regiones urbeſque vaſtant, non peſtilentia, diſpoſita vexillis, & in mutuam perniciem multorum millium par furor. Iſtud leve eſt, quid timemus? Grave eſt, potius ſemel incidat, quàm ſemper impendeat. Ego autem perire timeam, cùm tremens tota ante me ipſa pareat, & injuriam noſtram, non ſine ſua venit. Helicen, & Burim Urbes celebres in ſine Corinthiaco totas mare abſorpſit: ego verò de uno timeam corpuſculo? Ego recuſem mei finem? cùm ſciam me ſine fine non eſſe? imò cùm ſciam omnia eſſe finita? Ego ultimum ſuſpirium timeam? Moriendum eſt. Quando? Quid tua? Mors naturæ lex eſt, tributum, & officium mortalium malorumque omnium remedium eſt: Quare, Lucilli, omnibus omiſſis hoc unum meditare, ne mortis nomen reformides: Effice illam tibi cogitatione multa familiarem, ut ſi ita fuerit, poſſis illi vel obviam exire . . . . Si cadendum eſt, cadam Orbe concuſſo, non quia fas eſt optare publicam calamitatem, ſed quia ingens ſolatium mortis eſt, terram quandoque videre mortalem, &c.*

Hæc ſunt, *Jo: Franciſce Maurocene*, quæ de Lapidum vegetatione, &c. his diebus à me ſunt conſcripta, quibus imminentem lapidum ruinam mens terræmotuum cauſa metuebat: Qualiacumque fuerint, ea pro ſingulari benignitate lubens accipe: tibique hanc Diſſertationem inſcribi permitte, ut extet meum aliquod de excelſis tuis virtutibus judicium. Etenim quotieſcumque animum, oculoſque ad te converto, conſpicere mihi videor *Franciſcum Maurocenum* Peloponeſiacum, Ducem Venetiarum, affinem tuum, maximi animi atque altiſſimi conſilii virum, cui ob Peloponeſum ſub Reipublicæ poteſtatem redactam, adhuc viventi ſtatuam Senatus decrevit; cujuſque tu Familiam, & unà cum Familia virtutem cùm nunc apprimè referas: futurum ſpero, ut dignitatibus eidem par evadas. Quod unum adhuc ſumma omnium opinione, ac ſpe de te, deque tua admirabili ſapientia expectatur. Vale Amor Italiæ, & Literatorum præſidium. Romæ pridie kalendas Martias. Anno infeliciſſimo 1703.

S E R I E S.

Magis notabilium obſervatorum hoc Anno 1703. durantibus Terræmotibus in Latio, & finitimis Umbriæ Regionibus.

1. PEr 30. aut 40. dies continuos obſervatus fuit terræmotus quidam periodicus, iſque fortis, ac vehemens; qui quidem hoc Anno 1703. hora nona Italica noctu ſuccedebat.

2. Cum aer erat ſerenus Februario, & Martio menſe, ſed plenus quadam veluti caligine calida, qualis Æſtivo tempore ob-

obſervari ſolet, paulò poſt vehemens ſuperveniebat Terræmotus.

3. Quando apparebant in Cœlo nubeculæ quædam oblongæ, tenues, ſubrubræ, futurum minabantur vehementem terræmotum.

4. Luna igneo accenſa colore, & fuſco, undique circumdata circulo plumbeo, indicabat ea nocte futurum terræmotum, atque etiam die ſequenti.

5. In ſingulis Lunæ aſpectibus, ſeu quadraturis, potiſſimum in plenitudinem ejuſdem, ſeu totali oppoſitione cum Sole, certò ſuccedebant Terræmotus, frequenter paululùm præcedebant ipſos aſpectus.

6. Quin etiam frequentiſſime ſentiebatur ſub terra bombilius, quidam, ſive ſonitus, veluti bombardarum, qui præcedebat, & comitabatur Terræmotum.

7. Sæpe ſentiebatur hic bombilus ſubterraneus in montanis locis, nec eodem tempore in campeſtribus ſuccedebat terræmotus.

8. Vehementiſſimus Terræmotus diei ſecundæ Februarii hujus anni 1703. qui duravit ſpatio binæ Salutationis Angelicæ, in principio fuit per *ſuccuſſionem*, ſubſiliente terra ſupra infra, infra ſupra; in fine verò per *inclinationem* ad latera nempe, ſive undulando, moventibus ſe ædificiis cum ipſa tellure.

9. Reliqui verò qui inde ſecuti ſunt, non erant mixti, ſed aut per ſuccuſſionem, aut per inclinationem, &c.

OBSERVATIONES,

Quæ de Terræmotibus factæ ſunt ſub altitudine polari graduum 42. in Latio & finitimis Regionibus; ſuper Aere, Sole, Luna, & Animantibus.

PRimo obſervatum eſt, horribiliores, & validiores Terræmotus tunc evaſiſſe, cum Cœlum ad Orientem, & Meridiem albis, ac oblongis nubeculis ad inſtar Galaxiæ obtectum erat.

Signum infallibile Terræmotus, non tamen illicò ſucceſſuri, erant lineæ prius albæ, poſtmodum rubræ ad inſtar carbonum ardentium, quæ in occaſu Solis ad Orientem, & Occidentem conſpiciebantur, & tunc evadebant violaceæ, deinde obſcuræ.

Sol oriens inter duos globos igneos diſtantes ab eodem per duos cubitus, lucis valde inferioris, qui duabus horis perdurarunt, mox evanuerunt, fuit indicium plurium Terræmotus concuſſionum.

Sol circumdatus magno quodam circo, lato duobus cubitis, prænunciavit continuatum fere terræmotum; etenim tunc à duabus horis Italicis, uſque ad undecimam prope, ſemper Terra tremuit.

Infuſcatio Solis cum lineis quibuſdam albis fuit ſignum proximi vehementis Terræmotus die ſecunda Februarii, Dominica Palmarum, & Paſcatis hoc Anno 1703.

Lineæ nigræ, oblongæ, quæ ab Aquilone ad Meridiem extendebantur, ſignum dedere indubium Terræmotus.

Pallor Lunæ cum luce veluti amiſſâ, & lineis albis admixtus brevi Terræmotum indicavit.

Unus, duo, vel tres circuli prope Lunam pallentem obſervati, Terræmotum præſagivere. In quo illud notabile eſt, quod præfati circuli quò propius Lunæ accedebant, tunc citius ſuccedebant Terræmotus; non ita brevi, cum eadem diſtabant.

Sibilus ingens, nec unquam auditus ventorum, & improviſa eorumdem ceſſatio proximum Terræmotum minatus eſt.

Sereno Cœlo, & aere placido aliquando noctu præſertim, reboatus auditi fuere ad inſtar bombardarum exploſarum, quibus ſuccedebant venti validiſſimi.

Stridor Gallinarum, & Anſerum, tam diu, quàm noctu, & nimia avium in caveis pervolitatio, fremitus Equorum, Boũ, aliorum Quadrupedum, niſuſque illorum ad evadenda ligamina, ac extemporaneus canum latratus, futuri Terræmotus ſignũ fuerunt: nec non etiam Columbarum à columbariis diſceſſus, diutinuſque per aera

ra volatus, veluti ſe non fiderent ruituris tectis ſuperimponi.

Sæpiſſime terræ tremorem præcedebat fremitus quidam ventorum abſque eo quod ne folium arborum moveretur.

Iſtæ ſunt tutiores obſervationes, quamvis aliquando obſervaverim, quod aquam turbidam, & veluti ſeroſam è puteis hauriendo, fuit Terræmotus ſignum.

A die ſecunda Februarii uſque ad dimidium Maii, ubi aquæ in puteis turbidæ erant, ibidem ferè quotidie terra tremebat. Aquæ poſtmodum clariores evaſere.

Singula hæc obſervata ſunt à peritiſſimis, & fide dignis viris Spoleti, Nurſiæ, Interamnii, & reliquis Umbriæ Urbibus, aliiſque Latio, & Romæ finitimis; in quibus viguerunt hoc anno, & adhur etiam vigent Tærræmotus; nobiſque amicè communicata, ut Lugdunum mittamus Operibus noſtris ab *Aniſſonio* optimè merito de re literaria Viro inſerenda, plura in poſterum daturi, quando deſinent Terræmotus, quos etiam hac æſtate perſentimus; anno nempe 1703. & ad implorandum Dei auxilium præter innumera pietatis opera, quæ ab Incolis exercentur; juſſu Summi Pontificis hora una & media noctis, pulſatis omnium Eccleſiarum Urbis campanis, omnes genuflectuntur, & miſſis ad Deum precibus, ardenter petunt, ut per miſericordiam ſuam ab terræmotuum flagello nos liberet, atque præſervet, &c.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIO
VARII ARGUMENTI.

Potiſſimùm verò de Progreſſione Romani Terræmotus ab Ann. MDCCIII. ad Ann. MDCCV.

De Syſtemate, & Uſu Motus Solidorum in Corpore Animato.

De Vegetatione Lapidum, Analogiſmo Circulationis Maris ad Circulationem Sanguinis.

Ad PETRUM HOTTON Medicum Doctiſſimum.

Neque ſimili modo in omnibus cauſa requirenda, ſed eſt in quibuſdam ſatis, ſi benè demonſtratum fuerit, quod ſint: id quod etiam in principiis ipſis contigit. Quod autem ſit aliquid, primum, ac principium quoddam eſt. Ex principiis verò alia ſunt, quæ inductione, alia, quæ ſenſu, nonnulla, quæ aſſuetudine quadam, alia, quæ alio quodam modo conſiderantur.

Ariſtoteles Ethicor. Lib. 1. cap. 7. Artic. 2. Teſt. 10.

PETRO HOTTONO

Medico Illuſtri in Academia Leidenſi,

GEORGIUS BAGLIVUS

Medicus in Academia Romana.

SCripſiſti ad me ſæpe, *Hottone*, ut ſi quid mihi ſupereſſet otii à quotidianis curandorum ægrorum, ſtudiique Medici occupationibus; illud in deſcribenda eorum, quæ ab Anno MDCCIII. ad Annum MDCCV. occaſione Romani, vicinarumque Urbium terræmotu circa rerum naturalium effectus contingerunt, hiſtoria libenter impendam. Ad quod obeundum muneris licet anguſtiæ temporis & moleſtæ Praxeos cura me removeant; tamen, ut tibi morem geram, cui ob ſummam erga me fidem ac benevolentiam ſummopere debeo, facile profectò aggredi rem, & breviter de ſingulis te monere his diebus decrevi. At quoniam per id temporis, quo hiſce in regionibus perdurarunt terræmotus ad præſentem uſque diem, multa mihi experiri contingit, ac meditari circa *Solidorum Corporis Animati Vim*, *Poteſtatem*, & *Uſum* juxta Syſtema noſtrum, *de Solidis*; & multa quoque circa curioſum *de Vegetatione Lapidum* argumentum; non inutile putavi eadem huic adjungere Diſſertationi, majoriſque claritatis gratia eandem tres in partes dividere. In quarum prima ea, quæ ad progreſſionem Romani Terræmotus à Kalend. Martiis Anni MDCCIII. ad Kal. Martias Anni MDCCV. pertinent dilucidè enarrabimus. Secunda verò complectetur plurima *de Solidis* animati corporis, eorumque effectibus, ac uſu ad bene vivendum, morboſque curandos; ſive ad illuſtrandæ Medicinæ Theoricen ac Practicen. Ultima demum aget de iis, quæ ad *Vegetationem Lapidum* ſpectant, varioſque ſubmarinorum, & ſubterraneorum affectus; maximè verò de *Analogiſmo circulationis maris ad circulationem motuſque ſanguinis in microcoſmo*. Quæ ſi tibi arridere cognoverim, me profectò impenſi laboris & adhibitæ in iiſdem diligentiæ non pœnitebit. Sit itaque.

CAPUT I.

De Progreſſione Romani Terræmotus à Kalendis Martiis Anni MDCCIII. *ad Kalendas Martias Anni* MDCCV. *cum Hiſtoria Morborum, & Epidemiæ conſtitutionis, quæ his Annis regnavit Romæ, & Hiſtoria quampluriu m Naturæ effectuum per id temporis ibidem à Nobis obſervatorum.*

QUæcumque ſcripta ſunt à nobis de Romano vicinarumque urbium Terræmotu Anno infeliciſſimo MDCCIII. ea continent tantummodo hiſtoriam duorum menſium Januarii, & Februarii, quæ verò dictis in locis ab eo tempore ad hanc diem contigerunt, *Hottone* ſuaviſſime, breviter enarrabimus. A magno Terræmotu diei 14. Januarii & 2. Februarii Anni MDCCIII. Romæ alius vehemens, ac periculoſus non eſt auditus, ſi excipias momentaneum aliquem tremorem, ac pene inſenſibilem uſque ad diem 18. Aprilis ejuſdem Anni: quo die dum Paſcha celebrabatur mane hora 13. circiter Italica terra tremuit, ſed non ita vehementer, ut ante bis fecerat, verùm cum civium mœrore, terroreque. Denique die 25. Maii hora quinta noctis, id eſt 5. ab occaſu Solis dicto Anno ultimus auditus eſt Terræmotus, iſque profectò vehemens, ſuccutiens, & ferè accedens ad illum diei 2. Februarii MDCCIII. ut ipſe, qui domi eram, & ſervus præ metu jam fugere cœperat, obſervavi. Ab hoc tempore uſque ad præſentem Januarii menſem Anni MDCCV. non eſt alius, ſaltem vehemens atque publicus, Romæ obſervatus Terræmotus.

In vicinis verò Latii locis, nec non apud Sabinos, Marſos, Samnites, alioſque Regni Neapolitani conterminos Incolas, apud quos ingentia damna bini magni Terræmotus produxerunt, non ita ſe res habet: nam plures ex illis adhuc etiam tremunt, imò vehementer, & cum civium, domorumque detrimento circa Interamnium, Spoletum, vicinaſque iiſdem urbes etiamnum Terræmotus durant, ac fere continui ſunt: & die 20. Maii MDCCIV. duo vehementes ibidem ſuccutierunt terram cum non exiguo incolarum terrore: vehementiſſimus verò fuit Spoleti viciniſque locis die Feſto S. Petri hora 23. Anno MDCCIII. Imò plura etiam loca, quæ in hiſtoria noſtra Terræmotus numeravimus uſque ad præſentẽ Febr. menſem MDCCV. adhuc tremunt, nec quieta terra eſt. Auditus quoque eſt aliquibus in locis terræmotus die 2. Julii MDCCIII. In portu Genuæ mare receſſit à littore per horæ ſpatium, non exigua diſtantia; poſtquam receſſum leviter tremuit Genua, & Carmaniola in Pedemontanis. Die 13. Maii MDCCIII. hora 17. fuit iterum Genuæ Terræmotus. Circa ſeptimum Decembris diem MDCCIV. prope mediam noctem tremuit Bononia, & Florentia. Menſe Januarii hujus Anni MDCCV. die 20. hora quarta noctis ſequentis ab occaſu Solis facta eſt conjunctio media Martis, & Saturni in gra. 29. min. 38. Arietis; qua nocte levis eſt auditus Romæ Terræmotus à plurimis civibus, potiſſimum hora 9. ab occaſu Solis. Ab eo tempore uſque ad preſentem diem 31. Januarii, quo ſcribo, nunciatum eſt, Neapolim bis fortiter tremuiſſe, fortiter etiam atque pluries Spoletum, &

loca vicina, Arimnium, atque alias urbes Italiæ. Venetiis Romam ſcriptum eſt hac hebdomada ultima Januarii urbem & caſtrum S. Mauræ inſulæ in Epiro, quam Latini dicunt Laucadiam ſeu Neritum fortiter tremuiſſe elapſis menſibus cum non levi damno & civium, & domorum. An aliæ vicinæ ibidem urbes tremuerint, ignotum adhuc eſt.

Hìc autem cum inciderit ſermo de nuperrimo Terræmotu, Neapolitano, non inutile reputavimus hiſtoriam ſubnectere maximi Terræmotus Neapolitani Anni MDCLXXXVIII. Anno MDCLXXXVII. menſe ni fallor Aprilis noctu leviter, tremuit Neapolis ac ſine danno urbis. Anno autem MDCLXXXVIII. die Sabbati quinto Junii, Vigilia Pentecoſtes hora 21. Italica, quo ipſe ibidem degebam, fortiter ac vehementiſſime tremuit cum magno domorum, & civium damno pulcherrima Urbium, amœniſſimaque Neapolis. Collegium Jeſuitarum vulgo *Gesù Novo* maximam paſſum eſt ruinam, ejuſdemque Eccleſiæ pulcherrimus, ac maximus fornix à Lanfranco egregiè depictus totus omninò corruit & univerſa Eccleſia ferè fuit fracta ac deveſtata: mortui in ea plures ſunt. Cecidit pariter vetuſtiſſimus arcus Templi Caſtoris, & Pollucis magnum antiquitatis monimentum a Patribus Cleric. Regul. DivoPaulo dicatum, ubi corpora DD. Gajetani Thienei, & Andreæ Abbellinatis, aliorumq; SS. adorãtur, in cujus validiſſimo atrio multi ob firmitatem, præſtitam tam longo tempore confugere, cum eſſet ibi forum rerum venalium, & locus magis frequens Civitatis Partenopææ: qui omnes a ruinis oppreſſi fuere: ita pariter totum dormitorium per valde admirabile ob longitudinem, ejuſdemque altitudinem domus SS. Apoſtolorum dictorum Patruum Theatinorum corruit, e quibus ruinis tota ejus lateralis platea ſepulta jacuit per plures menſes inaceſsibiles reddens ad ejuſdem domus greſſus habitantibus, qui ſuperſtites fuere calamitatibus illis. Item Eccleſiæ S. Dominici Majoris, & aliæ PP. Carmelitarum Diſcalceatorum, S. Gaudioſi Monialium. S. Martini Carthuſianorum ad caſtrum S. Elmi, & aliæ innumeræ ruinas ac rimas paſſæ ſunt. Palatia ac domus infinitæ rimis magnis, ac ruinis vexatæ fuere: adeò ut paucos poſt dies tota urbs trabibus ſuffulta apparuit. Die ſequenti denuo tremuit Neapolis hora 9. domuſque debiliores ruinas paſſæ ſunt. Ab eo die tremores terræ per intervalla ſunt auditi fermè per duos menſes; at ſine urbis damno. In urbe Vico ſexdecim milliariis Neapoli diſtante mons apertus eſt. Beneventum eodẽ die 5. Junii, eademque hora 21. ferè totum eſt dirutum. Cerretum, Madalona, oppida ſatis ampla domus Caraſenſium omninò diruta. Civitas Arriani, Mirabella, aliaque quamplura circum Neapolim loca maxime læſa ſunt, atque vaſtata. Veſuvus ante tacitus ac ſilens flammas vomere, mugire, & ſtrepere poſt Terræmotum cœpit; ſicque lachrymabilis pulcherrimæ urbium caſus vicinorumque locorum finem habuit memorabilem.

Et hæc eſt deplorabilis hiſtoria omnium Terræmotuum, qui a menſe Januarii Anni MDCCIII. ad Kal. Martias Anni MDCCV. his in regionibus ſunt pervagati: nec adhuc ipſorum eſt finis, nam plura loca etiam nunc tremunt, celebriſque urbs Spoletum poſt 20. diem Januarii hujus Anni tremuit fortiſsime. Quando autem omnium finis erit ultimus Soli Deo, qui facit terram tremere voce ſua, notum eſt ac perſpectum. Reliquum eſt autem, quod ad rem Medicam pertinet, ut breviter narremus, quæ hoc terræmotuum tempore circa conſtitutiones aeris, morbos multigenos, varioſque naturæ effectus apud nos contigerunt.

Tempus vernum Anni MDCCIII. fere totum fuit auſtrale, & pluvium cum moderato frigore: æſtas verò ſicca, & in calore temperata. Fructus omnes telluris hoc Anno uberiores quàm aliis ante annis fuerunt. Triticum, oleum, vinum ſummopere abundarunt: quod ſerio omnes animadvertimus: quaſi interiore telluris parte à Terræmotibus veluti cribrata, ignis ejus centralis, & nitrum congenitum veluti

luti exalata, ac cohobata ad fructuum fertilitatem maximè contribuerint.

Morbi, qui toto Anno MDCCIII. ferè ſtatim poſt Terræmotus regnarunt, fuere præ cæteris Ophtalmiæ, Scabies, Herpetes, Febres meſentericæ, ac duplices tertianæ Romæ incolis familiares; & circa Autumnum ingens numerus Variolarum: plurimæ quoque Apoplexiæ, morteſque repentinæ, quæ nonnullis abhinc annis redditæ ſunt familiares, & quaſi quotidianæ. Quod verò animadverſione dignum fuit, incipiente Vere Anni MDCCIII. cœperunt quoque effectus pruriginoſi, ſcabioſi, herpetici cum puſtulis, cruſtis, & cutis fœditatibus; ophtalmiæ quoque, ſimileſque affectiones ſalino acres & calidæ tanta in copia, ut pauci numerarentur in urbe, qui tali labe eſſent immunes. Ad placandam iram Dei in hiſce Terræmotuum calamitatibus omnes omnium ordinum, ætatum, & conditionum homines, etiam cum aliquali ſalutis diſcrimine, jejunium quadrageſimale peregerunt; qua occaſione inbibita ſingulorum maſſa ſanguinis ſale acri, muriatico, & fœculento ex ſalitis piſcibus, oleribus, & fœdo leguminum, boletorum, caſtaneorum, ficuum ſiccorum, ſimiliumque melancholicorum eſu elicito, nemini mirum, ſi ad hujuſmodi ſcabioſam epidemiam magnam dederit occaſionem. Non negaverim tamen exhalationes veneficas acres è tellure Terræmotuum cauſa emanatas, fuiſſe præcipuas occaſiones, ut incolarum Romæ ſanguis acrimonia ſalina exacerbatus in fœdam cutis pruriginem finierit. His accedit mœror, pavor, & horror in ſingulis civibus ob publicam calamitatem conceptus, necnon ob privatum cujuslibet tum vitæ, tum rei familiaris diſcrimen, vel diſcriminis metum: quæ ſingula quantum corrumpere atque turbare ſanguinis maſſam valeant, teſtes ſunt morbi innumeri, qui in obſidione urbium, vel peſtilentiæ tempore ob ſimplicem metum, aut publicum horrorem magna in copia, & modis lædendi inſolitis vagantur, & regnant.

Autumno ejuſdem Anni MDCCIII. cœperunt variolæ, & morbilli, regnaruntque copiosè: erant autem non valdè graves, nec mali moris: confluebant tamen; & licet plurimis ſuperveniret diarrhæa, bona erat, nec periculoſa, quod etiam alias obſervavi in variolis: unde in apparatu parvorum humorum cum variolis, ſi diarrhæa venit, non ſemper noxia eſt, ac moleſta. Sed quando variolis ſupervenit ſpirandi difficultas, ſemper mala eſt: qua de cauſa nihil magis obſervo hiſce in morbis, quam reſpirationem: bona enim reſpiratio ſemper bonum indicat: cum verò ipſa lædi incipit, reddique difficilior, ſemper time nam tunc variolarum materies oſcillatione naturæ contraria ruit, inclinatque ad pulmones; in quibus facta metaſtaſi, morbique ſede firmata ſtrangulat, ſuffocatque. Id autem obſervavi Anno MDCCIV. menſe Auguſti, quo novus portus ad ripam Tyberis vulgò *Ripette* ad Mauſolæum Auguſti, & ædem S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum magnifice exſtructus eſt, & in nobilem à fundamentis molem exornatus à viarum Curatoribus, & Præfectis riparum Tyberis; vidi, inquam, in puero ſeptem annorum ætatis, laborante variolis, cui ob earundem ad inferiora raptum, ac regreſſum, ſive repentinam exſiccationem lethalis penè ſpirandi difficultas supervenit, cum magno ſalutis diſcrimine. Ut materies denuò, ac citiſſimè ad cutis ambitum revocaretur oſcillatione morbo contraria: juſſi ſtatim, ut totum ferè corpus lanceola ſcarificetur, & appoſitis cucurbitulis hinc inde ſanguis educatur ad libras duas; quo educto involutus fuit puer linteis calidis, diſpoſituſque ad dormiendum; Mane tota cutis oblinita eſt Oleo Amygd. dulc. mixto cum Spiritu Salis Armoniaci ad procurandam quàm citò ab interioribus ad exteriora varioloſæ materiei eruptionem, ac recurſum, uti evenit feliciter; erumpentibus namque denuò variolis copiosè & benè imminuta ſtatim eſt ſpirandi difficultas & puer optime convaluit. Multi acu aurea variolas pungunt, ut educatur pus, ne longiori mora nimium rodat cutim,& tur-

pes poſt ſe, atque moleſtas foveas relinquat. Quod de variolis ad interiora recurrentibus, moxque per artem ad exteriora revocatis notavimus, intelligi quoque poterit de petechiis; aliiſque papulis cutaneis in malignis febribus, eadem nempe methodo ſcarificationum, & unctionum curari.

Anno MDCCIII. menſe Novembris flare cœperunt auſtri cum pluvia & ſubſequens hyems non multùm frigida fuit, ſed æqualis quoad temperiem caloris & frigoris, inclinavit tamen ferè ſemper ad auſtrum. Ver totum Anni MDCCIV. fuit pluvium quaſi ad Kal. Julias, quamvis antecedens hyems & temperata eſſet & non multum imbribus madida. Æſtas Anni MDCCIV à Kal. Julii ad nonas Octobris perpetuò ſicca fuit & ſine pluvis, verùm non exurens nimium & ardens, A nonis Octobribus uſque ad præſentem Februarii menſem, quo ſcribimus, ingentes, continuæ, ac copioſæ ceciderunt pluviæ flantibus ſemper auſtris, ipſaque hyems novi Anni MDCCV. non multùm rigida eſt, nec gelu exaſperata pluviæ, tamen adhuc durant, maximè poſt conjunctionem Saturni & Martis in Ariete 20. Januarii factam, ut ſupra notavimus: quando autem pluviarum finis erit, ignotum eſt. Toto hoc Anno MDCCIV. uſque ad præſentem Februarium durarunt in finitimis regionibus terræmotus, nec adhuc terra quieta eſt. Quod ad morbos attinet proximè elapſi Anni, ſporadicè ipſi regnarunt, morteſque repentinæ quamplures Romæ incolas corripuerunt: regnarunt febres meſenteriacæ, mihi dictæ, quamplurimæ huic climati maximè familiares; quibus mea methodo obviam ivi feliciter adhibitis fomentationibus ventris, nec non juſculis dirigentibus, cichor. ſcilicet ſem. citr. radic. gramin. aliiſque intubaceis ſimul coctis, purgantibus per intervalla materia jam digeſta & cocta propinatis, tenui victu inſtituto, relegatiſque maleſanis teſtaceis, pulveraceis, & hujuſmodi nugivendulis alkalicis calcinatis ac fixis, utpote nimium noxiis. In ſimili febrium genere, ut in operibus noſtris fuſe animadverti & quantum cuperem, ut ignota hæc meſentericarum febrium provincia, & arcana methodus eaſdem curandi magis magiſque excolatur, illuſtretur, perficiaturque, ne tali alkalium uſu, in barbara & damnabili Chinæ Chinæ propinatione, plures in Orcum, vel in incurabiles morbos præcipitentur. Sed veniet forſan clara dies, quæ veritatem hanc poſteris aperiet, nec me ſomnia, & fabulas hominibus venditaſſe manifeſtabit.

Memorabilis pariter fuit Annus MDCCIII. ob inſigne, ac Cæſareum Latinæ Majeſtatis monumentum Romæ primo detectum. Ejuſdem enim Anni menſe Novembri, magna cum Literatorum lætitia, reperta eſt Columna Antonina omnibus ante ſæculis ignota in hortis Collegii PP. Presbyterorum vulgo *della Miſſione*; quod quidem Collegium, ſive domus Patrum Miſſionis poſitum eſt ad latus dextrum magnæ Curiæ Montis Citatorii, octo circiter abhinc annis ab Innocentio XII. P. M. extructæ, ea potiſſimum parte, qua deſcendimus ad vicinum Monaſterium Virginum Veſtalium Campi Martii, & veteres domus Medicæorum. Hujuſmodi igitur perantiqua, & nobilis columna unico atque integro marmore conſtat, coloris variegati & rubris maculis intermixti, quod marmoris genus, quo etiam obeliſci conflantur, Syenitem Latini vocant, quod à Syene celebri Urbe Thebaidos veniat, teſte *Plinio lib.* 36. *c.* 8. Ratione ſuæ longitudinis, & craſſitiei omnium Urbis columnarum eſt maxima, earum nempe quæ unico conſtant marmore, nam binæ cochlides Trajani, & M. Aurelii Antonini, utpote ex variis marmorum fragmentis coagmentatæ, hìc non numerantur. Alta itaque eſt nova hæc columna pedibus L. ſive palmis Romanis LXVI. circiter imi ſcapi craſſities conſtat pedibus VI. ambitus verò pedibus XX. & ultrà. Nobili gaudet ſtylobate ex Pario marmore unico, & integro egregiè confecto, nā omni ex parte inſculptus eſt eleganter, latitudo ejus undequaque eſt pedum XII. altitudo verò XI. In ſtylobatis

COLUMNA
In Campo Martio detecta hoc anno MDCCIII quam Imp. Antonino Pio initio illiu
Principatus tanquam Felicitatis typum a S.P.Q.R. dicatum, ipso deinde mortuo Marcus
Lucius Augg. eius conſecrationis symbolis ornari curarunt. Ex Diſſert. proxime edenda I. Vig.

-tis priori facie occaſum æſtivum verſus uncialibus literis ære olim obductis hæc apparet inſcriptio.

DIVO ANTONINO AUGUSTO
PIO, ANTONINUS AUGUSTUS
ET VERUS AUGUSTUS FILII.

In parte verò altera, quæ reſpicit Orientem, ejuſdem Antonini Pii conſecratio anaglyphicè deſignatur. Denique in aliis duabus lateralibus ſtylobatis partibus funebris equitum, ac pedibus decurſio exponitur. Sed ecce Tibi ipſius Columnæ iconem ex Clariſſimi *Vignolii* libro mox memorando deſumptam. Tabul. *II. Fig. I.*

Uſque ad Ann. MDCCIII. creditum fuit fruſtum hujusmodi columnæ, quod extra ruinas eminebat, eſſe fragmentum veteris columnæ Citatoriæ; quam quidem falſitatem veritas facti, nunc manifeſtat. Ubi eſt hodie extructa magna Curia Citatoria & ipſa Domus ac Collegium PP. Miſſionis & plures aliæ vicinæ domus, erat antiquitùs, imò meo tempore altus collis ſive monticulus factus ex aggerie terræ eodem, arte & incuria incolarum veterum comportata & ſenſim in collem prædictum congeſta. Complanari cœpit idem collis primò à Ludoviſianis Principibus, cum ingens hoc palatium exſtruere cœperunt: mox ab Innocentio XII. cum idem in uſum Curiæ fabrefactum & commutatum fuit; nunc denique magna ex parte ad planitiem viæ publicæ redactus eſt monticulus occaſione, qua Patres Miſſionis ſuum finiunt, perficiuntque Collegium. Magna telluris copia dicti collis Citatorii tempore Innocentii XII. fuit delata in vineam quandam nimium profundam à læva parte ſtatim extra portam Populi ſive Flaminiam, ut vinea ſic repleta Tyberis inundationibus poſſet reſiſtere. Hujus autem columnæ in dicto terræ aggerper plura ſæcula ſepultæ, eminebant tantummodo in hortis PP. Miſſionis palmi viginti circiter, reliqua verò cum ſuo ſtylobate columna ſub terræ ruinis incognita jacebat, & oppreſſa; juſſu igitur ſummi Pontificis omnis circumcirca columnam terra ablata, eſt atque univerſa detecta nunc nobilis columna. Poſita eſt in eadem altitudine plano horizontali veteris Campi Martii, quo poſitam videmus illuſtrem Columnam Cochlidem M. Aurelii Antonini in foro columnæ juxta viam Flaminiam. Sed quoniam præſens via publica propè novam hanc columnam eſt multò altior, quàm ante erat ob antecedentium ætatum ruinas, ideò ferè tertia pars novæ columnæ ſuo cum ſtylobate infrà planum horizontale præſentis, viæ publicæ profundè poſita apparet, ut in Figura Tab.III. videre eſt.

Ne tamen hoc illuſtre majeſtatis Romanæ trophæum omnibus ignotum ſæculis in ignotis ſquallidiſque hortorum locis jaceret impoſterum, juſſu pariter optimi Pontificis noſtri extructum eſt ab Architectis ligneum caſtellum, ut è ſede ſua evellatur columna, & in vicinum magnæ Curiæ forum transferatur. Quare die 15. Octobris MDCCIV. hora 18. primùm poſt tot ſæcula ſede ſua evelli cœpit, ſed parum, quoniam una ex ſuperioribus trabibus caſtelli lignei rupta eſt. At rebus fractis & ante non benè diſpoſitis in meliorem formam redactis die 18. ejuſdem Octobris hora circiter 21. præſentibus ad tanti operis novitatem Maria Caſimira Vidua Poloniæ Regina, plurimis S. R. E. Cardinalibus, Oratoribus Principum Cæſareo nempe, Hiſpano, Venetorum, & inſigni numero Principum, Magnatum, Præſulum, & ipſo flore Romanæ nobilitatis utriuſque ſexus, magna cum pompa populique lætitia iterum ſede ſua extrahi, atque evelli cœpit: Sed cum binæ ſuperiores caſtelli trabes magno cum fragore iterum rumpentur: & caſtelli moles ad anteriores inclinaret (ut ipſe quoque, qui penè vicinus caſtello eram, animadverti) ob magnum avulſæ jam ac per aera ſuſpenſæ columnæ pondus, ordinatum fuit Architectis, ut abſtineant ab opere, ne cum ſpectatorum damno ac diſcrimine, columna cum ligneo caſtello rueret ac præcipitaret.

Qua-

Quare ad preſentem Februarii menſem MDCCV. eodem adhuc loco nobile hoc marmor jacet, & ſperamus fore ut quamprimum plurium illuſtrium Mathematicorum Urbis ad id vocatorum conſilio, atque diligentia in ampliorem, nobilioremque locum transferatur.

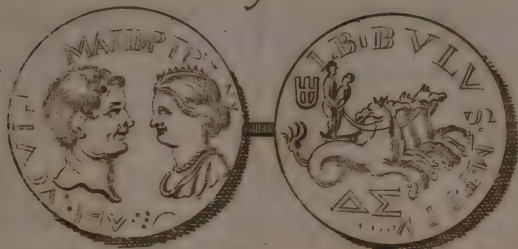
Hac detecta columna in cognitionem venimus columnam magnam Cochlidem non eſſe Antonini Pii, ſed Marci Aurelii Antonini ejuſdem filii; in qua ejuſdem Aurelii Antonini filii, non Antonini Pii patris bellum Germanicum exprimitur: quæ cum oculis pateant, neſcio quo pacto omnes ad hanc uſque diem Antiquarii decepti ſint, credentes columnam Cochlidem in via Flaminia Antonini Pii patris eſſe, non Aurelii Antonini filii, cum bellum contra Germanos Pius Pater non geſſerit. Felicitati itaque noſtrorum temporum tribuendum eſt tam gravem errorem, nova hac vera Antonini Pii patris columna detecta deletum jam eſſe, atque extirpatum; quoniam inſcripto ſupradicta in ſtylobate poſita ſatis apertè veritatem manifeſtat. Nova hæc Antonini Pii patris columna eodem vivente erecta fuit à Senatu inſignum felicitatis ſui Imperii, ac veluti in trophæum maximarum virtutum, quibus ornabatur clementiſſimus hic ſapientiſſimuſque Imperator. Sed quo anno imperii ejus facta hæc, non clarè conſtat. Eadem tamen nobis quamprimum manifeſtabit. *D. Vignolius* noſter amiciſſimus in peculiari libello & erudito de hujuſmodi columna, qui jam ſub prælo ſudat: ubi apparet occaſione nummi ærei ſecundæ magnitudinis cuſi in honorem Antonini patris, columnam vivente ipſo à Senatu eidem fuiſſe dedicatam: nam in parte anteriore nummi radiatum Antonini caput apparet cum hiſce verbis circumſcriptis, ANTONINUS. AUG. PIUS. PP. Tr. P. Cos. III. in altera verò nummi parte hæc nuper reperta cum verbis ſequentibus. FELICITAS AUG. S. C. TAB. IV. *Fig. I.* Cujus nummi perraris & nobilis ectypus ex Muſeo *Foucaultiano* in Galliis Romam nuper miſſus eſt; Alius ſimilis cum columna nummus percuſus eſt à Nicænſibus in Bithynia ad decus ejuſdem Imper. ead. TAB. *Fig.2.* ut notatur à *Vaillantio* inter græca numiſmata *pag.* 44. Et ex primo dicto nummo, licet certus hujus columnæ conſecrationis, erectioniſque annus elici nequeat, quia tribunitia in ea poteſtas non numeretur; atque inter III. & IV. Antonini Pii Conſulatum quinque jam anni effluxerint, in quorum intervallo adhuc pro more Cos. III. nominabantur: abundè tamen evincitur quindecim aut viginti prope annos ante illius mortem à Senatu eidem fuiſſe dicatam. Viginti enim à tertio ejuſdem Conſulatu nondum finito, & quindecim à IV. deſignatione ad illius vitæ finem uſque numerantur. Mortuo verò Antonino Pio patre eadem columna à filiis M. Aurelio & Vero in ſymbolum conſecrationis, & apotheoſeos optimo patri fuit dedicata, & poſt ipſum obitum in ſtilobate exſculpta apotheoſis, decurſio funebris equitum, peditumque, &c. nam ipſimet Architecti dicunt nobis figuras apotheoſeos, &c. ſculptas fuiſſe erecta jam ſuoque ſitu collocata columna: de quo admirando marmore, aliiſque æternæ Urbis egregiis & excelſis monumentis, ſæpe cum ſtupore & incredibili jucunditate diſſerimus in amica Tamburide villula ſcilicet noſtra litteraria, cum viris verè amicis & literatis, *Montio*, *Paſſioneo*, *Fontanino*, *Vignolio*, *Boncinio*, *Cariophilo* aliiſque, & ſæpe ad undas Tybridis grande Virgilii elogium de Urbe reperimus hoc verſiculo.

Imperium Terris, animos æquavit Olympo.

Hi autem intimi amici mei cujus naturæ ſint, quæque ſingulorum merita, & in re litteraria judicium ac prudentia; præter publica Urbis teſtimonia, & famam longè lateque per Europam de ipſis diſſeminatam: plura ipſorum opera, quæ vel jam ſub prælo ſudant, vel proximè publicam videbunt lucem ſatis manifeſtant. Eorum autem opera ordine recenſebo.

Juſti Fontanini Forojulenſis in Rom. Archilyceo Eloquent. Prof. Vindiciæ antiquorum

Fig. 3.

Ex Muſeo Georgij Baglivi Medici Romani

Fig. 2.

Fig. I

Ex Muſeo Io. Battiſtę Fabiani Antiquarij Neapolitani

rum diplomatum contra Bartholomæi Germanii diſceptationem de veteribus Regum Francorum diplomatibus, & arte ſecernendi antiqua diplomata vera a falſis, libri duo. Romæ MDCCV.

Eſt autem *Fontaninus* noſter Bibliothecarius Viri ampliſſimi ſapientiſſimique Renati Cardinalis Imperialis, bonarum artium fautoris & literatorum verè Patris, ac Mæcenatis, quem obſequii, & honoris cauſa hic nomino.

Franciſci Dominici Bencini Melitenſis in Collegio de Propaganda Fide Theol. prof. & Bibliothecæ Præfecti Doctor Eccleſiaſticus Gentium Hæbreorum, & Chriſtianorum.

Blaſius Cariophilus, in lucem proferet Prophetas majores ex Exemplari Origenis exſcriptos cum Obelis, & Aſteriſcis. Opus deſidaratum à Clariſſimis Viris Mabillonio, Montefauconio, aliiſque: Innumeras præterea ſuper his Theodotionis, Symmachi, & Aquilæ lectiones. Item opuſculum Græcum Hyppolyti Epiſcopi Portuenſis in ſomnium Nabuchodonoſor.

Hæc omnia ille cura & vigilantia eruditiſſimi Principis Marci Antonii Burgheſii, cujus fidei ſe tradidit, ab humaniſſimo Principe Auguſto Ghiſio impetravit.

De Eccleſia nuper detecta ad radices Montis Palatini diſſertatio Dominici Paſſionei Foroſempronienſis. Cui accedit Opuſculum Maffei Veggii de Baſilica Vaticana, olim ab Allatio in Symmictis. Proſſimum, Romæ.

Qui ſane omnes amici noſtri ſuaviſſime Doctiſſimeque *Hottene*, te maximi faciunt & præcipuè *Paſſioneus* Abbas, cujus inſtructiſſima Bibliotheca frequenter convenire ſolemus de rebus literariis acturi.

In Via Appia intra Urbis mœnia prope portam Capenam in vinea familiæ Moronæ, detectum his diebus eſt amplum & ſatis nobile ſepulchretum familiæ *Paſſioneæ*, olim in Urbe celeberrimæ, & effoſæ ibidem ſunt plurimæ, ac ferè centenæ inſcriptiones elegantiſsimæ, nec ante viſæ ac nonnullæ Græcæ, cum cubiculis ſubterraneis affabre depictis, & columbariis, ubi repoſiti ſuis urnis ſunt cineres combuſtorum oſsium ejuſdem gentis: quæ modo ſibi depingi curat idem *Paſſioneus* noſter. Inſcriptiones autem brevi mittentur à nobis & *Fontanino* noſtro ad veſtrum celeberrimum *Cuperum*, cujus eruditiſsimas epiſtolas de re literaria magna cum voluptate legere ſolemus in amœniſsima Tamburidos noſtræ villula literaria, à nobis inſtituta, de qua ſuperiùs meminimus; deque his omnibus *Cuperum eruditiſſimum* certiorem reddere ne dedigneris. En inſcriptionem unam ex ſepulchreto *Paſſioneæ* familiæ.

DIS MANIBUS
D. UPPANEUS QUI
EUPREPES STERISSA E F.
DA CUS. V. A. XVIII.
OPTUMUS SANCTISSIMUS
PIENTISSIMUS FIDELISSIMUS
SUB HOC TITULO SITUS EST
P. ATILIUS PHILETUS
KARISSIMO SUO B. M. FECIT.

Non minus memorabilis fuit Annus MDCCIII. propter terræmotuum calamitates ac publica gaudia pro detecta Antonini patris columna conſecrationis, quàm fuit notabilis ſequens Annus, MDCCIV. Romæ propter obitum inclyti, & magni viri *Henrici Noriſii* Cardinalis ſtupendæ, potiſsimum in re antiquaria, eruditionis, de quo egregio viro noſtri amantiſsimo cum inciderit ſermo, Reipublicæ literariæ rem non ingratam me facturum putavi, ſi de ultima ipſius ægritudine ejuſdemque vita, & cadaveris ſectione nonnulla breviter attingam. Erat altus ſtatura, macilentus, ſive habitu corporis mediocriter ſiccus, magna fronte, longa facie, & gravi præditus colore cutis ad fuſcum accedente, cùm fibra carnis arida ſiccaque: ab ineunte ætate ſtudiis deditus, potiſsimum ultimis vitæ annis, quibus admiranda opera de *Epochis Syro-Macedonum*, aliaque multa & ſatis nota laudataque abſolvit. Cum *de Epochis Syro Macedonum & Æpyptiorum* mentio occurrat, obiter te moneo egregium ac per rarum nummum Muſæi noſtri, de quo in operibus noſtris locutus ante fui, cuſum

eſſe in honorem M. Ant. & Cleopatræ à L. BIBULO M.F. PRÆF. Binæ autem literæ Græcæ, quæ ſub curru triumphali equorum marinorum ſculptæ ſunt *delta*; & *ſigma*, Δ. Σ. nil aliud denotant quàm Epocham peculiarem Ægyptiorum; atque Syrorum. Quem autem annum delta, & ſigma mei nummi indigitent, ſtudioſi antiquitatis percipient facile ex libro de *Epochis Syro-Macedonum* laudati *Noriſii*, qui uti de *Fabrettus* amicus noſter, dum eſſent in vivis, tali nummo maxime ob ejus raritatem delectabantur. Ejus autem ectypum delineatum mitto, in TAB. IV. *Fig.* 3. ut orbi literato pateſiat.

Amiciſsimus itaque noſter *Noriſius*, ex familia ſive cœtu religioſo Sanctiſsimi Patri Auguſtini, Cardinalis creatus ab Innocentio XII. P. M. die 12. Decembris anno cIↄIↄcxcv. optimaque corporis conſtitutione præditus, continuis pene 40. annis vitam duxit incolumem, ut mihi ſæpe narrabat, & ſingulo mane Chocolatæ potione utebatur. In victu ſobrius erat, & ad exercitationem facilis, immotus animo, ipſaque ſuperior fortuna. Verum neſcio quo malo fato, vel falſa Aſtrologorum prædictione, proclivis erat in victu ad uſum rerum ſalitarum, cibos exſiccantes, res calidas, & potum exiguum, metu hydropis, in quem ſe facile lapſurum aſſerebat, ſi contrario vivendi genere, & ad humidum inclinante uteretur. Sed quæ infelix & miſera mortalium conditio eſt, exſiccante victu in morbum incidit, quo præcaveri à tali morbo meditabatur: Incidit quidem in hydropen ſed ſiccum, & tympanitem, qui uſu calidorum, & exſiccantium ſponte venit, humidis vero tollitur, aut præcavetur. Sed cum Medicus non fuerit doctiſsimus vir, nemini mirum, ſi ex falſa aliqua Aſtrologorum prædictione in morbum, quem metuebat, non inciderit, ſed in idem contrarium.

Age tamen fatalem ejuſdem morbum, quæque ipſum præceſſerunt quamplurima deſcribamus; quæ tibi non injucunda futura, *Hottone* ſuaviſsime, pro certo habeo, quoniam de homine loquor, qui Te maximè laudabat, tuam excolebat doctrinam in Medicis rebus phyſiciſque, tuiſque literis mirum in modum delectabatur.

Nobilis *Noriſius* Veronæ natus, & quamplurimis vitæ annis optima præditus valetudine, circa annum MDCXCIX. laborare cœpit fluxione falſa oculorum, ſive ophthalmia ſicca, & rodente, ac inflammatoria, qua fuit moleſte afflictus plurium menſium intervallo; donec tandem uſu topicorum intempeſtivè cohibita fluxione à rudi Profeſſore, non educta prius per lenia purgantia ſeroſa acri meſenterii, viſcerumque naturalium colluvie; à qua facile pendent, foventurque oculorum id generis mala, morbus repentè ceſsit, & vir Doctiſsimus magna cum ſui lætitia (ſed falſa, & infelici lætitia) ab ophthalmia plurium menſium liber evaſit. Sed paucum poſt tempus, anno nempe MDCC. ex improviſo correptus fuit dolore ventris torminoſo circa umblicum, quo in dies magis magiſque ſe exacerbante, in flatulentum atque manifeſtum umbilici tumorem deſiit. Hujuſmodi autem malum, ut erat natura fortis, floccifeſcit, diſsimulavit, neminique communicavit, uſque ad annum MDCCIII. quo temporis intervallo à noxiis cibis non abſtinebat, imò præfato victus genere ſicco calidoque dictis de cauſis libentius utebatur metu fatalis hydropis humidi, in quem ſe caſurum ſæpe pronunciabat. Interea quoque nihil remediorum ſumpſit, nec Medico dictam ægrotationem confidit; Sed ſtudiis, ut ante, acriter dabat operam, curiſque publicis, atque negotiis Eccleſiæ, adjunctique ſibi muneris ſane graviſsimis ferè perpetuò occupabatur: donec tandem creſcente ſenſim malo, & labefactata ſenſim natura, cum diſsimulare amplius non potuit ægrotationem, Medicorum opem imploravit. Anno MDCCIII. Majo menſe; quo tempore correptus fuit vehementibus circa umbilicum doloribus cum tympanitica ventris inflatione quibus acceſsit inappetentia, alvi ſiccitas, febricula per intervalla, nec non ſpirandi difficultas, vigiliæ, murmur ventris, & hypochondriorum

ru-

rugitus adinſtar tympani bellici percuſſi. Tumor pedum paulò ante mortem tantummodo apparuit: quod familiare pluribus tympanitide affectis ſæpe obſervavi, quibus non à principio tument pedes, ſed circa vitæ finem; quod feriò notandum. Plura ad tollendam hujuſmodi tympaniticam affectionem præſcripta fuere remedia, ſed fruſtra, nam remediis magis ſæviebat, & recrudeſcebat morbus, juxta divini ſenis ſententiam in *aphoriſmis ſect. 4. aph. IX. Quibus tormina, & circa umbilicum dolores fortes ſunt, qui remediis non cedunt, in hydropem ſiccum deſinunt.*

Quare ad extremum confirmata tympanitide, viribuſque diuturnitate mali proſtratis, deſiit tandem in aſcitem; quæ familiaris & ordinaria eſt tympanitidum ſucceſſio, ut fuit multò ante prænunciatum. His & aliis quamplurimis accidentibus miſerè vexatus, & laceſſitus per decem integros menſes, magnam ac verè catholicam animi fortitudinem in illis ſufferendis & in expectanda atque ſpernenda morte conſtantiam, & robur mentis incredibile demonſtravit. Denique fractis naturæ viribus, ejuſdemque tenore fere relaxato propter inſuperabilem morbi vehementiam; mente tamen integra, paucarum horarum agone periit ingens *Noriſius*, Flos literatorum Italiæ occubuit die 23. Februarii hora 15. matutina An. MDCCIV. ætatis verò ſuæ anno 72. cum menſibus ſex. Mortuo magno viro, quis mœror eſſet in Urbe æterna, de qua tam benè meritus fuit ſcriptis ſuis immortalibus æternitati conſecratis; quæ triſtitia, quæque lachrymæ in vultibus Romanorum, præcipuè vero bonorum, & eruditorum hominum altiorisque Ordinis procerum, in me denique ipſo ob veterem *Noriſii* ergà me fidem, benevolentiam, & familiaritatem, dictu eſt incredibile. Poteris tamen ex te ipſo cognoſcere, *Hottone* ſuaviſſime, qui tantopere carus eras *Noriſio*, quique per epiſtolas frequentes, ejuſdem ergà te benevolentiam facile conjiciebas.

Aperto cadavere, in cavitate abdominis inventæ ſunt ſexaginta circiter libræ ſeri, ſive lymphæ, naturalis coloris, nec fœtidæ, in qua ferè natabant viſcera. Omentum quaſi totum conſumptum. Exterior inteſtinorum facies aliquantum nigra. Jecur quaſi naturale, exiguum tamen, & cum ſuis acinis glanduloſis in ſuperficie apparentibus. In veſicula fellis pauca nigræ bilis quantitas, & calculus ponderis unius drachmæ. Pancreas obſtructum, & morboſum. Vaſa emulgentia non exiguè obſtructa. Pulmonum color ad nigrum vergebat. In cerebro ſerum aderat ſub pia matre, vaſaque ſanguinea ejus nimium turgebant, reliqua in ſtatu naturali.

Ex quibus omnibus apertè deducitur morbum primam originem vitio ſolidorum contraxiſſe: vitio nempe meſenterii criſpati, exſiccati, irritati, indignati, & muria acido-ſalina undique per ſuas glandulas, ac vicina vaſcula repleri, idque ob antecedentem victum ſalinum, exſiccantem, exiguas potiones, aliaque ſupra recenſita. Sic onuſto ſalibus, & acrimonia meſenterio cum adnexis glandulis, cum res ad extremum plenitudinis ſalium ibidem deveniſſet, cœpit primò erumpere fatalis morbus ſub ophthalmiæ ſiccæ, atque acris ſpecie, qua imprudenter à nonnullis cohibita, nec benè purgato tunc temporis meſenterio, & alvo mollita, ut opportunum & maxime neceſſarium erat, cum ophthalmiæ per alvi fluxum ſanentur ex præcepto magni dictatoris noſtri: ſucceſſerunt paulò poſt dolores lumborum & umbilici; moxque creſcente malo, & dicta de acrimonia exſiccatis, criſpatis, intentis, atque tabefactis meſenterii ſolidis, ad malorum cumulum, & per ordinarium atque fatalem methamorphoſin dira ſupervenit tympanitis. Quibus de cauſis inducto portentoſo elatere ſub ſpecie flatus, ut vulgus dicit (ſed flatus non eſt, verum intenſio ſolidi, & exſiccatio) in ſolidis meſenterii, vicinarumque partium, vaſa pariter, qua fluida vehunt, contrahi, torqueri, diſtrahi, & rumpi incipiunt: cum verò rumpuntur vaſa, potiſſimum magis fragilia, uti ſunt lymphatica, lympha ſive ſerum in abdominis cavitatem ſenſim,

ac lente depluit, abdomen tumefacit, & ſic tandem debita ſucceſſione ad tympanitidem, paulò ante mortem læthiferus ſupervenit aſcites hydrops. Atque hic eſt omnibus ætatibus deplorabilis caſus; ac vitæ finis *Henrici Noriſii* Veronenſis S. R. E. ampliſſimi Cardinalis, cui tertio ab obitu die more Majorum, celebratæ ſunt exequiæ, & pompa funebris in Templo divi Auguſtini ad Collegium Germanicum tanta cum populi frequentia, & tanto omnium mœrore, atque luctu, ut videbatur re vera literarum & bonarum artium Pater periiſſe. Cadaver ſacro & Pontificali habitu veſtitum, & triplici capſa, altera plumbea cum inſcriptione, altera ex cupreſſo, & ultima ex vulgari ligno, ampliſſimorum Cardinalium more clauſum, in ejuſdem templi Sacello S. Monicæ dicto determinatum tempus repoſitũ eſt, quouſque marmoreum monumentum cum magni Viri ſtatua peractum abſolutumque fuerit, in quo tandem tumulatum, reſurrectionem exſpectabit.

Hac occaſione, qua de *Noriſio* diſſerimus, non alienum erit à præſenti argumenti tractatione præfari quoque nonnulla de nobiliſſimo doctiſſimoque Cardinali *Sfondrato* Mediolanenſi; qui uti erat *Noriſio* meritis, & virtute non impar, ita pariter non impar in honore purpuræ, quam ambo conſecuti ſunt à Sanctiſſimo & literarum amantiſſimo Pontifice Innocentio XII. Pauperum Parente, Bonarum Artium Fautore, & Bullæ in *Nepotiſmum* primo Autore. Nobiliſsimus itaque Cardinalis *Cœleſtinus Sfondratus* ob ſummam ſuam pietatem, doctrinam; & inſignia erga Sedem Apoſtolicam merita, difficilibus illis *de Regaliæ cum Clero Gallicano contentione* temporibus, quibus aureos *de Regalia* libros conſcripſit, ex Abbate, & Principe S. Galli apud Helvetios, die 12. Decembris anno MDCXCV. ab Innocentio XII. P.M. Cardinalis fuit enunciatus: quo quidem honore accepto paulò poſt Romam venit magno cum applauſu Bonorum omnium, ſummique Pontificis, atque totius Urbis lætitia incredibili. Quo tempore in ſuo Principatu S. Galli vixit, non infelici uſus eſt valetudine. In Urbe tamen, vel culpa aeris, vel negotioſæ vitæ, ob impoſitum ſibi novum, & grave munus Eccleſiæ Dei; vel tandem, quia veteris diuque in viſceribus latentis morbi ſemina, occaſione Romani aeris, curarumque novarum recruduerunt ac pullularum, ſtatim ab ejus adventu ægrotare cœpit, & fere quotidie in deterius ruere. Frequentibus diarrhæis correptus primò fuit, & iiſdem uſque ad vitæ finem ſemper fuit divexatus. Naturalis faciei color mutatus eſt in plumbeum, ac veluti cadavericum. Oculi ſanguine veluti concreto turgidi, atque ſuffuſi. Fœtor oris peſtilens, ac penè cadavericus: cujus de cauſa odorifera aquas linteolo exceptas manibus ſemper ad odorandum habebat. Morbo cum diarrhæa quotidie ſe exacerbante ſyncope pluries in die corripiebatur. Inappetentia, vigiliæ, febricula, macies, languor totius corporis, aliaque id generis ſenſim creſcebant mala. Nihil magis appetebat, quàm piſces ſalitos, *Alices* dictos, quibus in menſa ſingulis diebus utebatur. Duobus ante mortem menſibus cochlear argenteum ſibi familiare in menſa ad ingerenda cibaria, ob peſtiferam ac veluti veneniferum oris & linguæ halitum evaſit nigrum, & violaceum; & quacumque diligentia adhibita, niger argenti color abſtergi, atque deleri impoſterum non potuit: quod notandum à Medicis in hujus generis malorum curatione. In ſeceſſu Urbani Caſtri Candulfi 15. ab Urbe lapide amœnitate illius collis ad meridiem poſiti, ad quem Latina nobilitas vere & Autumno convolat ruſticationis gratia, nec non frequenti exercitatione in amœniſsimis ejuſdem ſeceſſus villis, uſu denique aeris puri, montani, optimo pleni nitro, morbus & plurima ejus accidentia maxime remiſerunt, & recuperandæ ſanitatis ſpem non mediocrem manifeſtarunt. Sed paulò poſt ac rediit Romam, morbo iterum atque pejus exacerbato cũ enarratis accidentibus, potiſsimum inappetentia incredibili, tumore ventris ac pedum, oriſque fœtore ferè horrido & inſuavi; quibus, fractis

ctis naturæ viribus & morbo de eadem jam triumphante, pius, doctus, & non ſine Sanctitatis odore (ut publica vox erat) ampliſſimus Cardinalis *Cæleſtinus Sfondratus* placidè obdormivit in Domino die 4. Septembris, poſt quartam noctis horam, anno MDCXCVI. ætatis verò ſuæ anno LIII. & menſibus VI. in ædibus PP. Jeſuitarum S. Andreæ in Quirinali, quo amœnitatis loci purioriſque aeris gratia, ex domo ſua, quæ poſita erat apud S. Ludovicum Gallorum, ſeceſſerat.

Aperto cadavere laminæ cranii erant valde tenues, & alicubi una erat, ſed tenuis ac veluti diaphana. In capite, & pectore nihil novi repertum. In aperti abdominis cavitate ſana, ac penè inculpata viſcera natabant in aqua ponderis duodecim circiter librarum. Omentum erat valde contractum, & alicubi flaccidum, ac putre. Fellea cyſtis nimium turgida bile, quoniam ejuſdem progreſſio ac exitus in duodenum impediebatur à callo, & duritie calloſa in meatus cyſtici cavitate reperta. Mortis verò cauſa reperta eſt in inteſtino Colon, ſiniſtra nempe ipſius parte, quæ lienem, ſiniſtrumque reſpicit renem. Ibidem ab externa parte notabilis magnitudinis tumor ſine pravo colore, aut odore apparuit: ſecto tamen inteſtino repertus eſt interius tumor canceroſus, ex eorum genere, quos *M. Aurelius Severinus* libro *de rara Abſceſſuum natura* vocat *Microſarchos* ſive carnem ex mucis compactam genitamque. Hærebat hic tumor valide interiori tunicæ inteſtini, atque ad inſtar placentæ, uterinæ in inteſtini cavitate extendebatur, exteriùs erat conſperſus glandulis veluti morialibus, colore niger, figura inæqualis, alicubi durus, & alicubi mollis, odore fœtidus, horridus ac peſtilens, ob peſtilentem materiem ibidem concretam, cujus aura maligna incautè tracta per nares effecit, ut duo Aulici ſectioni cadaveris adſiſtentes in ſyncopen inciderent; & ab eadem fœtor oris cadavericus pendebat in viro nobiliſſimo. Cumq; morbus circa Lienem eſſet, non mirum ſi multis ex Medicis lienis morbum crediderunt. His peractis, & cadavere balſamis: & aromatibus more Magnatum condito, magnificè & pompa verè regali ſepultus fuit illuſtris Heros Eccleſiæ in Templo S. Cæciliæ ad ripam Tyberis prope majorum cineres, à quibus in Templum egregiè fuit ornatum, atque ditatum: & hora quinta noctis datus ſepulturæ finis magno cum adſtantium mœrore & meo, qui ultimus à monumento Sancti Viri ea nocte diſceſſi.

Atque hic eſt epilogus ac veluti compendium magis notabilium, quæ ultimis hiſce annis acciderunt Romæ, maximè verò quæ ſpectant ad hiſtoriam effectuſque terræmotuum hic & in vicinis locis obſervatorum ab anno infeliciſſimo MDCCIII. ad Martii menſem anni MDCCV. Et quamvis Roma quieta ſit ab ultima ſuccuſſione terræ diei 25. Maii anni MDCCIII. vicina tamen loca adhuc tremunt, & proxime elapſo Januarii menſe Spoletum fortiter tremuit cum aliis vicinis locis, ut ſupra narravimus, nec adhuc terra conquievit. Qua de cauſa ad iram placandam magna Dei contra hominum ſcelera, præter quotidiana pietatis opera, quæ in Urbe ab incolis exercentur juſſu Summi Pontificis ab anni MDCCIII. menſe Februarii ad præfatem Martii menſem MDCCV. veſperi hora una & media noctis Italice omnium Eccleſiarum Urbis campanæ per horæ quadrantem pulſantur, ut incolæ omnes genuflectantur & preces fundant Altiſſimo, pro impetranda venia ſcelerum, & horrenda terræmotuum calamitate tandem à nobis arcenda, atque delenda. Imo ut poſteris pateat præſens Dei auxilium in terræmotu maximo diei 2. Februarii anni MDCCIII. quo celebratur feſtum Purificationis Matris Dei, peculiari lege decretum eſt à Summo Pontifice, ut impoſterum in Urbe prima die Februarii jejunent incolæ in memoriam, & honorem SS. Virginis, more celebrium jejuniorum, & ſub pœna peccati ad jejunium teneantur.

CAPUT II.

In quo plura proponuntur, quæ ſpectant ad principem Duræ Matris Oſcillationem, novis probata Obſervationibus, Meditationibuſque. Et plurima quæ pertinent ad Syſtema *noſtrum* de Solidis; *corundemque vim, poteſtatem, elaterem, Æquilibrium, Oſcillationemque Sanam & Morboſam, ad bene Medendum & Præſagiendum.*

POſtquam in ſuperiori capite Te monui, *Hottone*, circa terræmotus Latii & vicinarum Urbium cum variis Naturæ effectibus eo tempore apud nos obſervatis: reliquum eſt, ut proximè tecum diſſeram, breviterque perpendam nonnulla, quæ ad confirmandum ſyſtema noſtrum *de Solidis* ſummopere neceſſaria exiſtimamus, quæque nova Meditatione, novaque morborum, & Naturæ Obſervatione in cognitionem nuper noſtram pervenerunt. Et primo quidem multi objiciunt, duræ matris motum in externa atque convexa, cranioque proxima ejus parte non apparere ita validum ac fortem, ut poſſit univerſum ſubjectarum membranarum ſyſtema ad oſcillationem ſyſtalticam, ut ipſe loquor, impellere continuò, cogere, variaſque ac pene admirandas motus leges eidem imprimere, & ſingula regere ad nutum: ac propterea fictum eſſe, noſtrum ſyſtema nec debite à nobis probatum. Objiciunt porro ligata jugulari ceſſare motum duræ matris in externa parte, tamen animal vivere per aliquod temporis intervallum. Quæ ſane argumenta, quamvis prima facie valida videantur, à nobis tamen facile diluuntur.

Et quod pertinet ad ultimum deligata jugulari, ceſſat quidem ligata jugulari, vel potius ceſſare videtur motus in externa parte meningis duræ, minuſque ſenſibilis, quàm ante ligaturam obſervatur. Nam cum vita pendeat à motu partium, motus verò ab æquilibrio ſolidorum cum liquidis, & è contra; nemini mirum, ſi intercepto curſu liquidi in aliqua parte, mutatio ſtatim naſcatur in motu ſolidorum, vel liquidorum, aut omnium, aut particularium tantum, eadem ratione, qua ſi ligetur aliqua ex arteriis ſupra vel infra cor, cordis motum turbari ſtatim, aut ceſſare, aut imminui obſervabimus. Sed, quod caput reſponſionis ad præſens argumentum eſt, quodque ab Adverſariis maxime notandum in vulneribus capitis, in terebratione cranii, in jugularis ligatura, ſimilibuſque caſibus licet externæ ferè inſenſibilis appareat duræ meningis motus; non perinde tamen credendum tam debilem atque inſenſibilem eſſe quoque in centro cerebri, & ipſius meningis centro. Nam verus meningis ſyſtalticus, atque compreſſivus motus non in externa ejus ſuperficie viget, ſed in centro ejus ac medio circa falcem meſſoriam, & omnia ejus ſepta, ubi validis donatur lacertis ad ſe fortiter quaquaverſum conſtringendum dura meninx, ibique ad inſtar alterius cordis pulſat perenniter, ac ſyſtolizat uſque ad ultimum vitæ finem. Quare ſi verus ſyſtalticus meningis motus in centro cerebri, & ipſius meningis medio eſt: motus diaſtoles ſive reſtitutionis eſſe debebit in parte ejus externa, cranio proxima, atque convexa, quam nos oculis animadvertimus. Hic autem reſtitutionis motus, cum ſit motus relaxationis fibrarum ante intentarum per coſtrictionem, ut in corde contingit, non debet eſſe, nec debet apparere validus, fortis, violentus, ac maximè ſenſibilis, ſed placidus, lenis, ac remiſſus, qualis revera in externa meningis parte obſervatur; unde violentos motus Adverſarii ibidem non ex-

expectent, ſed ultrò quærant in centro meningis, ubi verus ejus motus, ſive origo ſyſtaltici ac proprii ſui motus perpetuatur, & viget. Ob id ea ſub falce meſſoria, viciniſque locis ac ſeptis, ad hujuſmodi ſorte obeundam compreſſionem & ad exprimendum è cerebri tubulis, quod exprimere debet, ſive ad undulandum ſolidum membraneum qua undulare & oſcillare debet ad minima quæque microcoſmi loca, ſolidior magis eſt, durior, & craſſior, & validioribus, quàm alibi, donata lacertis, ac fibris (utpote in ſiniſtro cordis ventriculo obſervamus) potiſſimus in cerebelli fine prope ſpinalis medullæ originem, & egreſſum, quod meningem duram ſecanti facile apparebit. Dico igitur vim motus majorem, ſive primum, validumque duræ meningis motum eſſe in centro ejuſdem circa falcem & ſepta: quo motu perpetuas oſcillationis contractioniſque viciſſitudines abſolvit, eaſque ad minima quæque corporis animati loca per nervos & ex nervis productas protenſaſque membranis omnes partium proficit, propagatque: motum verò extra apparentem prope cránium, eſſe motum reſtitutionis ſive laxitatis, & diaſtoles fibrarum ante per contractionem intentarum: ideo hic placidus ac pene inſenſibilis obſervatur, & eſt; ille verò in centro cerebri validus eſt & fortis, ac maximè compreſſivus, quia quaquaverſum è cerebro exprimere debebat vel liquidum nerveum, vel ſpirituoſum quid & æmulum radiorum lucis vel ſi opinari velim ipſe, undulationem oſcillationemque ſolidi in ſolidum à cerebri centro in minimas quaſque corporis particulas ad vitæ functiones obeundas propagare. Quare deſinant mirari Adverſarii, ſi in externa parte meningis tam placidum, atque remiſſum motum animadvertant: ſiquidem, miſſo tantiſper cerebro, in corde veritatem hanc ad oculum obſervamus, in quo motus ſyſtoles ſive conſtrictionis validus eſt, ac fortis, quia & legibus projectionum ad ſingulas partes pellere debebat liquidum vitale ſanguineum: diaſtoles verò remiſſus eſt & inſenſibilis, quia non eſt verus motus, ſed reſtitutio fibrarum ante contractarum in priſtinum ſitum; & hac de cauſa meningem cor cerebri, vel diaphragma nobis placuit appellare. Ob id divinus ſenex veluti conſcius hujus ſyſtematis *in lib. de Oſſibus*, pronunciavit. *Colorum mutationes fiunt, corde ſtringente venas, & laxante, fiunt colores rubicundi, ſtringente pallidi*, &c. Quare ſi cordi poteſtas ſtringendi, atque laxandi vaſa etiam ab *Hippocrate* tribuitur, ſicque colorum mutationes producendi; quanto magis tribui debet id meningibus & nervis quorum poteſtas, vis, imperium, celeritaſque in ſuis morbus peragendis magis ampla ſunt, magiſque expedita; parteſque ſingulæ quorum involucris, membranaceis nempe, donentur: ipſaque tympani auris membrana, ut nuper detectum eſt, ex interna ſui parte, dura veſtitur meninge: parte vero externa, propagatione cutis membranea meatus auditorii. Et ob id dolores aurium, inflammationeſque ex interna parte crudeles eſſe ſolent horrendi atque lethales, ſi vehementes fuerint, uniuſquo diei ſpatio interimunt ac jugulant: tracto ſtatim in conſenſum cerebro per dictam meningis in auribus propagationem. Atque hæc habeant Adverſarii pro reſponſione ad allata ſuperius argumenta.

Has autem alternas atque manifeſtas in vivis animabus duræ meningis motiones, uſuſque ipſarum primus omnium animadvetit *Realdus Columbus* in Romano Archilycæo ducentis pene ab hinc annis Anatomicus famæ immortalis *lib. 14. de re Anatomica*, ubi ſic diſcurrit, *Quintus adſit in promptu Canis, ut rem admirabilem, neque omnibus obviam contempleris. Thoracem cultro, ut diximus, ocyus aperire corque apprehendito: miniſter verò tuus diligens, atque expertus mira celeritate acu craſſa & contorta, in qua contortum filum immiſſum ſit, quatuor cordis vaſa arcte colliget, deinde cor abſcindat, eodemque tempore vincula abſcindantur, quibus crura quatuor canis juncta erant, & in pedes projiciatur. Canem abſque corde vociferari*

an-

audies, progredi videbis quare nihil magis admirabile conſpicere poteris, & hac re viſa deſinas adeò obſtinatè in omnia Ariſtotelis verba jurare, qui, licet magnus fuerit Philoſophus, ſcire tamen omnia ſolus nullo pacto potuit.

In ſexto cane aliud ne pigeat, cernito. Cranio nempe excoriato ejus partem frangere celerrime poteris, membraniſque duris inciſis cerebri motum contemplari: quod quidem cerebrum ita movetur, ut ipſum cor moveri omnes fatentur, motu ſcilicet dilationis & conſtrictionis. Neque aliter fieri poterat ob animalium ſpirituum generationem, quam cerebro acceptam ferunt omnes penè tum Philoſophi tum Medici. Hactenus *Columbus lib. 14. de viva ſectione* in fine. Ex quibus aliiſque quamplurimis rationibus à nobis aliàs productis apertè deducitur, motum ordinatum ſyſtoles & diaſtoles in cerebro, non tantum pendere ab exiguis minimiſque duræ arteriis meningis; ut hactenus falſo creditum, quantum ab ejuſdem innato, & ſyſtaltico fibrarum elatere, & oſcillatoria ſoliditate conſtrictioneque totius corporis meningei. Enim verò ſi canem vivum ſecueris, videbis jecur aliaque viſcera non pulſare, licet habeant anterias, pulſare tamen cerebrum, non quidem ob arterias, ſed peculiare fibrarum mechaniſmum, & elaterem ab helicea earum figura pendentem.

Expedito ſic breviter cerebro & meningibus, earundemque in centro cerebri prima, valida, atque ſyſtaltica motione examinata & confirmata, ad reliqua corporis ſolida & grande ipſorum imperium, vim, poteſtatem, elaterem & cum liquidis æquilibrium, ac ſupra liquida ipſa dominium breviter deſcendamus: dicamuſque aliqua nuper à nobis obſervara & in editis jam libris non deſcripta. Et ſane, ut vera fateamur, incredibilem ſolidorum vim in morbis producendis & in vitæ functionibus perpetuandis, non dicimus primo ac præcipue nos anatomicis obſervationibus, ut aliquis forſan crediderit, ſed potiſſimum diligenti, accurata, patientique obſervatione progreſſionis, ſucceſſionis, & eventus morborum penè omnium, qui quotidie mihi occurrunt curandi. Et, ut reliqua ſileam, quæ multa profectò ſunt, notent, quæſo, quantum turbatur æconomia corporis animati & æquilibrium ſolidorum cum liquidis in colliſione calculi cum lateribus pelvis renalis, qua includitur; ideſt in colliſione ſolidi cum ſolido. Ibidem totus morbus ſolidi eſt, à ſolido calculoſo irritati, criſpati, convulſi, intenti: quicquid affectionis & incommodi hac de cauſa liquidi ſupervenit ab antedicta ſolidorum criſpatura dependet, neque liquidis mederi commodè poteris, niſi ſolidis ance curatis, per balneationes, fotus, olea, hydrelæa, aliaque id generis, quæ doloroſam vi calculi renum criſpaturam demulcent, relaxant, molliuntque. Quomodo genarum tumorem inflammationemque in odontalgia ſolves per diaphoretica, niſi affecti dentis dolorificam irritationem ante mitigaveris, & curaveris.

Hanc ſolidorum in progignendis, curandiſque morbis poteſtatem præter antedicta facile concepies in aneuriſmate arteriarum, varicibus venarum, hydatidibus lymphaticorum, in ſputo ſanguinis ex rupto pulmonis canaliculo, in delirio cum affectionibus horrendis, convulſivis conjuncto, potiſſimum ſi ex infarctu pendeant meſenterii, in variis morbis Chirurgiæ ſubjectis, qui magna ex parte ſolidorum vitio aut gignuntur, aut foventur, aliiſque quamplurimis id generis, in quibus ſumma vi ſolidorum malè affectorum clarè manifeſtatur, & quantum ipſa valeant ac poſſint tam in ſalubri, quàm in morboſa corporis conſtitutione: quantumque ipſorum ſupra fluida ſit imperium. Et ſanè ſi aer corpus fluidum, evanidum, minimæque reſiſtentiæ, quando à ſolido corpore pulſatur, progrediendo vel per tubam Stentorophonicam, vel per internam aurem noſtram, novam ac novam ſemper acquirit reſonantiam, undulationem, & Echo; cur etiam fibra noſtra ab objectis morboſis vel aliis variè pulſata, pulſationem illam & augere, & perpetuare, & ad remota corporis loca momento temporis

pro-

protrudere non poterit? cum longè majoris reſiſtentiæ ſoliditatis ſit, quàm aer: quod quidem ex legibus percuſſionum ſatis mirabiliter demonſtravit *Borellus* noſter in aureo libro *de Vi percuſſionis*: ubi præ cæteris exemplum affert de clavo percuſſo. Clavus enim, ſi eidem debitè apponantur centum libræ ponderis, ne minimum quidem ingredietur in ſubjectam tabulam ligneam: ſi verò per cutiatur à malleo ponderis duarum librarum tantum, ſtatim ingredietur in tabulam, eamque ex vi percuſſionis penetrabit. En familiare exemplum *de viribus percuſſionum*.

Ex vi autem fibrarum percuſſarum vel ab objectis externis, vel aliis de cauſis morboſis variæ in ipſis naſcuntur oſcillationes, niſus, contranitentiæ, contuſiones; & ex his omnibus varii effectus in curſu liquidorum eorumque cum ſolidis æquilibrio & mutua motuum communicatione, effectuſque ut plurimum rari, ſtupendi ac pene incredibiles, quique fruſtra tribui ſolent liquidis, cum ab unica ſolidorum culpa dependeant. Sic nuper ægrotus, ad nova Horrea his diebus conſtructa juxta hortos monaſterii S. Bernardi ad thermas Diocletianas via Quirinali ſive Pia, crudelibus doloribus in ſiniſtro rene vi calculi divexatus, pluribuſque fruſtra adhibitis remediis, ceſſit tandem dolor facto clyſtere ex juſculo carnis, & oleo amygdalarum dulcium. Quod verò admiratione ac animadverſione dignum eſt, clyſter per ſex horas in ventre manſit, tandem totus per urinam ſeceſſit, nihilque per alvum: & in urinæ ſuperficie oleum clyſteris innatabat: æger autem quinquagenarius erat, calculiſque obnoxius. Quomodo, quaque de cauſa, quibuſque viis injectus clyſter ex inteſtinis in veſicam derivarit, mihi ſane ignotum. An dolorifica ſiniſtri renis criſpatura, ſolidorumque potens, & inſueta oſcillatio ad id aliquid contribuere potuerint, eruditis examinandum relinquo. Fibræ nimium intentæ criſpatæque æqualibus viribus & æqualibus contranitentiis in duabus partibus inter ſe vel diſſitis vel vicinis faciunt, ut fibræ intermediæ, & intermedia hiſce contranitentiis viſcera, & partes nimium intendantur, criſpentur, turbentur, tandemque rumpantur, & mille mala liquidis ad contactum currentibus ſuperveniant, ægerque pereat. Sic frequentiſſime obſervati in pueris & infantibus convulſione affectis, ſi venter nimium intumeſcat, intendatur, & durior evadat, moriuntur. Impoſsibile enim eſt, ut ventre infrà criſpato & intento, ac tumido: cerebro verò ob convulſiones eodem tempore in ſuperioribus intento, contracto, convulſoque, intermedia hiſce contranitentiis viſcera non rumpantur, crepent, & ſtrangulando mortem afferant. Cerebro convulſionibus affecto venter mollis obedire debet, ſurſumque trahi, ut ita cerebrum poſt intenſionem convulſivam relaxetur. Si verò durus ipſe convulſuſque venter progrediendo ſurſum non obediat, in medio ſtrangulantur & ſolida & liquida, morſque ſupervenit: quare mortem prædicito pueris, ſi convulſionibus gravibus durus intentuſque venter ſuperveniat. Quod præ cæteris vidi nuper in puero ſeptenni in foro *Mattheiorum* prope celebris architecturæ fontem nuper reſtauratum, potiſſimum die 14. Februarii anno MDCCV. quo diſceſſit Roma Germaniam, ut dicitur Maria Caſimira vidua Poloniæ Regina. Hoc analogice applicari poterit ad alias partes vel convulſione, vel inflammatione, vel alia de cauſa intentas, criſpataſque. Ejuſmodi pariter contranitentiæ cauſa ſuccedit in diro, & crudeli aſthmate, quamdiu in periculo eſt æger ejuſdem pedes non intumeſcere; quia vi aſthmaticæ oſcillationis pulmonum & pectoris omnia liquida vim faciunt ac remoram circa locum oſcillantem, ideo pedes non tument; cum verò tumere incipiunt, ſignum eſt relaxari jam in pectore oſcillatoriam aſthmatis criſpaturam, proindeque humores circulum reaſſumere; ac ob id in aſthmaticis ſalubrior eſt pedum tumefactio, quàm ſiccitas.

Sed quàm portentoſus ſit elater ſolidorum, cum extrema oſcillatione & criſpatura torquentur, & quàm incredibiles in-

inde naſcuntur effectus in animati corporis machina ex ſolo hydrope ſicco, licet addiſcere quod fuſe de Eminentiſſimi *Noriſii* tympanitide ſupra tetigimus. Invadit magnus & crudelis hic ſolidorum morbus homines præ cæteris ſiccos, aridos, aduſtos, iracundos, alvo ſicca laborantes, nimium exercitatos, & intempeſtive; poſt abuſum rerum calidarum, ſalinarum, acrium, volatilium, poſt ardentem aliquam febrim, nimias vigilias, nimiam veneris exercitationem, aliaque id generis, quæ corpus ordinario exſiccant. Incipit morbus à doloribus circa lumbos, & umbilicum, ut olim etiam notavit Dictator noſter; pedes frequenter non intumeſcunt, niſi paucis ante mortem diebus, vel hebdomadis, cum tympanitidi aſcites ſupervenit, ut in ipſo obſervavimus *Noriſio*. Creſcentibus in dies doloribus, nec remittente morbo, creſcit ſenſim arcus & intenſio elaſtica potentiſſima fibrarum abdominis, ſub ſpecie tumoris ventris flatulenti; non quod flatus ſit cauſa morbi, ut Antiqui crediderunt, ſed fibra intenta, criſpataque & portentoſe oſcillans, quæ, cum tangitur, reſonat, ut intenta vel reſiccata tympani pellis. Calidis remediis, purgantibus, ſudoriferis; quæque agunt exſiccando, malum exacerbatur vehementiſſime, & vires acquirit eundo: contra remediis humidis, anodynis, demulcentibus, balneatione, ſero, & lacte, potione aquarum copioſa miteſcit & ſæpe ſanatur, ac cedit. Si verò ſpreta remediorum vi, dolores, & fibrarum intenſiones quotidie creſcant, ſuperveniunt vigiliæ, inappetentia, febricula, alvi ſiccitas, ſitis, &c. Tandem dolorum diuturnitate ſolidorum longa criſpatura, ſenſim quoque criſpatur, contrahitur, exſiccaturque vaſorum ſyſtema potiſſimum per abdominis longitudinem & hinc ruptis, vel apertis vaſis lymphaticis, lymphaque depluente in abdominis cavitatem, ſicco hydropi ante mortem ſupervenit aſcites lethalis, ut ſupra de *Noriſio* narravimus. In hujuſmodi caſibus malum incipit à ſolido, progreſſione verò ejuſdem tracto in conſenſu liquido mutatoque æquilibrio motuum inter ipſa, peccat etiam & liquidum. In curatione tamen reſpiciendum ſemper erit ad ſolida, quæ ſane poſt mortem in meſenterio, & vicinis locis arida, tabida, ſicca & emuncta inveniuntur, quod in pluribus tympanitide mortuis obſervavit etiam *Ballonius*.

Huic malo analogus eſt, nec il lædendo multum diſſimilis morbus crudelis, horridus, & lachrymabilis dolor ventris, quem dicunt Colicam convulſivam. Occidit paucarum horarum intervallo, vires incredibiles acquirit eundo, pauci ipſum effugiunt niſi in doctiſſimum, & in ſolidorum natura peritiſſimum inciderint Medicum. Corripit ſanguineos, aduſtoſque homines intemperate viventes, in venere immoderatos, ac bilioſos, pendetque ab enormi infarctu pravorum humorum in primis viis, infarctu, copia, & exalatione incredibili bilis in jecinore; cujus exalationis & acrimoniæ bilioſo-ſalinæ cauſa criſpari, convelli, contrahique fibræ jecinoris incipiunt, quandoque fibræ inteſtinorum vicinarumque partium, communicataque vicinis locis doloroſica criſpatura res tandem deſinit in Colicam convulſivam. In hac dolores crudeliſſimi totum abdomen invadunt, ventris tumor, intenſio, duritieſque tanta ſupervenit, ut ne quidem digito tangi poſſit venter, ſed adinſtar tympani bellici tenſus, intentuſque doloribus veluti tot canibus miſerrime laceratur: creſcentibus doloribus ſitis, vigiliæ, inappetentiæ, ſingultus, febricula, motus convulſivi, vomitus, & ad mortem re properante, iliaca paſſio cum ſtercoris vomitu ſuperveniunt, qua pereunt miſerimè, & crudeliter. Uſu remediorum calidorum, quæ in vulgari colica exhibentur, indignatur morbus, exacerbaturque vehementiſſime, & ſtatim ruit in deterius. Si purgans dederis medicamentum initio morbi, & in actu crudeliſſimorum dolorum ſtatim jugulabis ægrotantem. Clyſteres injecti nocent maximopere: Nam præterquam quod ab inteſtinorum fiſtula indignata convulſaque foris potenter repelluntur, uſu ipſorum creſcit dolor, ven-

tur-

turque intumeſcit magis, & dolorificus evadit: flatus nec unus pedendo, ſive per inferiora prodit, ſed omnia veluti fatali nodo, & ad inſtar uncini ferrei conſtricta ſunt naturalia viſcera. Pauci Medici crudelem hunc morbum curare ſciunt: curare verò neſciunt, niſi rite cognita ſolidorum natura. Quamvis enim pendeat ipſe frequenter à liquidis corruptis, & putri viſcerum cacochymia; ſolidaque enormiter & crudeliter oſcillent à liquidis indignata & criſpata; tamen initio morbi crudeliſſimi, initio horrendorum dolorum tota indicatio curativa dirigi debet medendo ſolido: laxando nempe quàm citiſſime ſolidum criſpatum oleis, balneis ſive ſemicupiis, anodinis, gelatina Cornu Cervi, & quod magis urget, citiſſima ſanguinis miſſione ex pede, vel hæmorrhoidibus; vel aliis ex locis. Nihil enim citius criſpatum ſyſtema ſolidorum, atque vaſorum relaxat, mollit, lenitque, quàm ſanguinis miſſio, ut peculiari hiſtoriola paulo infra confirmabimus. Sed, quod magis notandum, initio dolorum tanquam peſtis fugiendum eſt purgans remedium, fugiendi clyſteres; & uſus calidorum. Hæc omnia expertus loquor, eaque obſervatione magis didici, quàm librorum lectione, quod ſequentibus hiſtoriolis patebit.

Elapſo anno MDCCIII. adoleſcens ſanguineus, roſeis genis præditus in uſu calidorum, potiſſimum ſpir. vini, chocolatæ, vini generoſi, dulcium cibariorum, &c. intemperans, per plures dies doloribus circa umbilicum torqueri cœpit, ſpreto autem malo, repente ſupervenit horrenda Colica convulſiva, cum ventris tumore & dolore incredibili, ut ne induſium quidem ſupra ventrem ſuſtinere poterat. Vi doloris vertigines, ſitis, ſincopes leves, aliaque ſuprà recenſita ſupervenerant, clyſteres non admittebat alvus, ſed rejiciebat, & ferè animam agebat infelix ægrotus, unicus matris filius. In hoc rerum diſcrimine, ſtatim præſcripſi ſanguinis miſſionem ex pede, & dolor tunc aliquantulum ceſſit: fotus emollientes ex herbis mollientibus cum hydrolæo coctis, ventri frequenter adhibebantur Oleum Amydg. Dulc. recens extractum ſine igne per os datum victus tenuiſſimus, ex juſculis nempe, amigdalis & ſeminibus melonum contuſis, ſimul coctis, & percolatis, gelatina Corn. Cervi valde ſuavis per intervalla data. Bis in diebus ingrediebatur ſemicupium ex hydrelæo cum herbis mollientibus cocto. Horum uſu remediorum, uſque ad quintum diem, quo tempore ſui veluti adſiſtens ſpectator morbi, & Miniſter Naturæ, nil novi ſupervenit, ſed omnia in ſtatu paulò meliori. Nec purgantia, nec clyſteres uſque ad ſextum diem præſcripti: tamen nulla ſpes ſalutis affulgebat. Circa ſextum cum eſſet æger in ſemicupio, flatus, qui per inferiora nunquam apparuere, tunc primo auditi ſunt foris erumpere cum levamine patientis. Ex noviter apparentibus flatibus didici criſpaturam lethalem inteſtinorum miteſcere, mulceri, & relaxari, & ſalutis ſpem promittere, uti revera evenit; nam veſperi in ſemicupio, & vehementiores flatus & primæ ſtercorum cacationes apparuerunt: ſigna evidentia lethalem viſcerum criſpationis nodum relaxari, elongari, mulceri. Clyſteres die octava primo injecimus ex Ol. Amygd. Dulc. recenti, vitello ovi, & aqua hordei, qui ingentem, ac horrendè fœtentem materiem varii coloris eduxerunt. Laxatio itaque circa decimum diem, dictorum ope remediorum, ſolido viſcerum, inteſtinorumque indignato, contracto, convulſoque; indicatione tunc omnes dirigebamus ad liquidum, putrem nempe viſcerũ cacochymiam, cujus cauſa & culpa enormiter, atque fataliter criſpatum fuit ſolidum prædictarum partium, initioque morbi educi non poterat, non laxato prius, mitigatoque ſolido indignato. Tunc igitur per clyſteres frequenter, purgantia appropriata, apocemata ſolutivo-anodina, aquas thermales Villenſes, Lucenſes, aliaque id generis, eductis ingenti copia pravis humoribus horrende fœtentibus optime convaluit optimus adoleſcens, qui decumbebat in poſteriori Area Baſilicæ S. Marci, qua tendimus in Capitolium.

Eodem crudeli morbo, iiſdem de cauſis laborantem illuſtrem in Urbem Juriſperitum nuper feliciter curavi præfata noſtra methodo; nempe ſanguinis miſſione per hæmorrhoidas, ſemicupiis, aliiſque remediis; & methodo ſupra recenſita. Ætatis erat XL. annorum circiter, facie pallidus veluti aurigine jecinoroſus, facile iracundus, ſtudiis maxime deditus, & in omnibus ſex rebus non naturalibus minime temperatus. Cum eſſet literatus à fatali colica convulſiva, eductaque fuit ingens pravorum, fœtentiumque humorum copia; in dextero hypochondrio, ideſt in jecore tactu manifeſtatus eſt tumor, ſive jecinoris pleni, maleque effecti indicium: cui debellando malo hodie incumbimus.

Hiſce pariter diebus Virginem pulcherrimam XXIII. annorum ætatis celeberrimi Pictoris octuagenarii noſtri amiciſſimi fauſtam felicemque filiam, cujus nomen reticeo, crudeli hoc malo repente affectam atque correptam eadem methodo ſanavi, ſive, quod eſt incredibile, ſola ſanguinis miſſione ex pede; nam quo tempore exibat ſanguis ex aperta vena, eodem prorſus tempore flatus infiniti emittebantur per alvum pedendo. Vomebat quoque & diarrhæa eo actu correpta fuit, vixque finito ſanguinis exitu, flatu, vomitu, & diarrhæa propter apertam venam ſupervenientibus, ſtatim liberata eſt à doloribus, & non multo poſt ab aliis accidentibus, corruptis humoribus ac fœtentibus copioſe expurgatis. En quomodo ſanguinis miſſio, momento temporis laxat, ſolvitque criſpatum, irritatum, indignatumque ſyſtema ſolidorum, vel doloris vel inflammationis culpa. Sic ſæpè vidi nimium dolentes pleuritides, nulliſque remediis cedentem dolorem ſtatim ſolutum eſſe applicata dolenti lateri cucurbitula ſcarificata, paucoque ſanguine educto: quo facto & ſputum, & ſudores, & alia liquida in libertatem poſita apparuere. Spongia aqua calida madens & imbibita in pleuriticis, ſi pluries in die ante os detineatur, & aura calida inſpiretur, fere pro ſecreto ſolvit dolorificam inflammatæ pleuræ, pulmonumque criſpaturam. Ex his aliiſque id generis exemplis prudens doctuſque Medicus facile dignoſcet, quam magnum vitæ diſcrimen pendeat ab indignatis, criſpatis, exſiccatis, contractiſque ſolidis, ut in morbis citatis in mola convulſiva, ſimilibuſque ſolidorum affectibus notavimus. Nec mirabitur quiſpiam, ſi multa tribuam ipſe ſolidis; & magis quàm alii omnes ante me fecerunt Medici. Nam quotidiana experientia & patiens, diligenſque morborum notatio atque animadverſio, ad id credendum me veluti impellunt, & cogunt. Non excludo tamen fluidorum poteſtatem, ut alias diximus, nam vita in utrorumque mixtione & æquilibrio poſita eſt, & à præfatorum morborum curatione, quàm utiles, veluti per analogiſmum, deduci poterunt indicationes curativæ ad alios morbos ſingulis in partibus curandos, atque tollendos.

Robur autem omne, vel majori ex parte in movenda animalis machina pendere magis ab elatere, tono, & energia minimorum, quibus veluti multiplicatis vectibus carnis fibra quælibet potiſſimum carnea, imponitur, quam à ſomniata lucta liquidi nervei nitroſulphurei, inter cætera experimenta nos anatomica monet obſervatio, facta in prægrandi, & maximæ molis piſce vulgo dicto *Requen*. Hic eſt incola maris Oceani præcipue ab Inſulis Fortunatis ad lineam æquinoctialem, & paſſim in toto Barbarico Oceano invenitur. Tantæ magnitudinis eſt, ut ſæpe integra hominum devorata cadavera in ejus ventre reperiantur. Vires ac robur habet incredibile, maxime verò in cauda. Caro ejus duriſſima eſt, lignea ac inſipida, ac præ duritiæ vix dentibus frangi, aut maſticari poteſt. Sed, quod magis admirandum, quodque maxime facit ad rem noſtram, necato animali, & cauda reſciſſa, nec non reſciſſo capite, corde, omnibuſque viſceribus truncus cadaveris tam fortiter & tam vehementar per longum temporis intervallum agitatur, convellitur, concutiturque, ut tres vel robuſtiſſimi homines vix illum detinere queant.

ant. Undenam, quæſo, demortuo trunco tam grande robur ſine liquidis, ſine ſpiritibus, ſineque viſceribus, ſi fibris innatum elaterem & portentoſam oſcillationem denegaveris? Id nuper peculiari ad Summum Pontificem epiſtola, typis hodie publica, ſcripſit illuſtris Præſul *Carolus Thomas Maillard de Thournon* patriarcha Antiochenus, Viſitator Apoſtolicus, cum facultate Legati à Latere ad regna Chinenſium & Indiæ Orientalis à Summo Pontifice miſſus. Scripſit autem è *Pondiſcerio* in tractu *Coromandel* Indie Orientalis die 6. Novembris MDCCIII. Roma verò Orientem verſus diſceſſerat die 4. Junii MDCCII. per Hiſpaniam & Canarias Inſulas cum pluribus religioſis Præsbyteris, vulgò dictis *Miſſionariis*; ad inveſtiganda ſingula, quæ de Catholicis circa Confutii cultum apud Sinas manentibus Romæ obmurmurabantur, quæque longis lites apud S. Sedem longo tempore perpeverunt. In eadem epiſtola nuper, ut dicebam, typis data refertur adeſſe parvulos piſces in eodem mari, in quo vivit *Requen* piſcis, qui ad ſuperficiem maris turmatim volitant ut aves, ob idque à nautis piſces volantes appellantur. Refertur pariter homines longa navigatione reddi ſcorbuticos, illorumque ſcorbutum irritis aliis remediis ſtatim ſanati cum relicto mari ad terram veniunt, terrenumque aerem reſpirant, & ducunt.

Potentiſſimi fibrarum elateris, & innatæ energiæ in movendis animalium corporibus, domeſticum habemus exemplum Romæ hoc Decembris mẽſe An. MDCCIV. in Juvene Anglo, cui nomen Richardus Goy ætatis annorum XXVII. quique natus eſt inſula Thanet in Comitatu Kent, non multis Londino milliariis, atque ob incredibiles, quas poſſidet, vires *Sanſonis Angli* vulgò nomen obtinuit. Columnam marmoream duodecim palmorum longitudinis, & diametri unius palmi cum ſemiſſe, fune circa lumbos bene complicato, elevat cum facilitate, ſola vi lumborum. Duo equi, quibus ipſe forti fune alligatur circa lumbos bene munito & intorto, licet fuſtibus percutiantur ut velociter currant, ipſum humi ſedentem, ne loco quidem dimovere valent. Tabulam ſive ſcamnum ligneum, quindecim & amplius palmorum longitudinis dentibus fortiter prehendit & prehenſum dentibus alte elevat & tandem qua vult projicit. Plura hujus generis certe admiranda virium exempla nuper præbuit Romæ magna cum populi frequentia & admiratione. majori tamen cum utilitate ſui, atque lucro non exiguo. Altus eſt, corporis ſtatura quadratus, ac veluti atleticus, flavis capillis, muſculorum vero duritie potiſſimum circa articulos admirabili præditus: ita ut ſi quis cum contrectet prope articulationem fœmoris cum fibra poſteriori eorum parte, marmor aut ferrum contractare non vero carnem videbitur. Hujuſmodi vires a puero ſibi ſenſim creſcere animadvertit. Soror ejus, aliique conſanguinei in ratione virium multa enim efficiunt admiranda. Ex hac rara, & incredibili fibrarum, potiſſimum circa genu, & in aliis quoque muſculis duritie, facile concludo robur ejus ingens non tantum à liquidis nitro-ſulphureis pendere, quantum ab innato fibrarum robore, criſpatura, tenſioneque elaſtica, quæ continuo athletices & exercitationis circa ſtaticam uſu multo fortior redditur atque potentior: cum de reliquis, quæ ſpectant ad victum ſobrius ſit, & in uſu vini generoſi moderatus, moderatus pariter in uſu calidorum, à quibus viros in debilibus augeri obſervamus, aut credimus. Quod verò præ cæteris ad vinum pertinet, domi meæ mihi nuper narravit uſu vini generoſi, vel potius abuſu debiliorem ſe ſentire, quàm cum eodem aut abſtinet, aut utitur temperare. En quomodo ad præconceptam fibrarum intenſionem, fortemque ac ſyſtalticam earum oſcillationem ſingula motus phænomena debite accomodantur, ac diriguntur.

Pateat itaque, quod hactenus probavimus, ſummam eſſe ſolidorum poteſtatem in efficiendis, perpetuandiſque motibus tum ſanis, tum morboſis corporis animati; non denegando tamen ſuam liquidis,

quæ

quæ pariter magna eſt, & ſummum inter ſingula intercedit æquilibrium. Verum ſiquidem eſt ſolida variè contrahi, aut relaxari, prout liquidum, quod illis fluit ad cor, tractum fuerit acre, ſalinum, & urens, vel contra oleoſum, aqueum, mucilagineum, &c. Nam quod piper, aromatica, ſalina, aut acria; vel contra oleum aqua, lac, &c. faciunt in fibris oris & gulæ, eaſdem criſpando, aut laxando: idem efficiunt, atque perpetuat per univerſam vaſorum, viſcerum, partiumque longitudinem per quas fluunt circulando, idque tamdiu præſtant, donec talis ipſorum virtus coercita fuerit; vel in alienam mutata naturam per Medicamenta, quodque hæc in ore efficiunt, per univerſam quoque vaſorum corporis propaginem, fibrarumque feriem efficiunt; ex quo de Medicamentorum viribus, & utilitate plures quàm utiles deduci poſſent concluſiones. Aerea, ſpirituoſa, aromatica &c. fundunt & fermentant liquida; criſpant verò, ſtrangulantque ſolida: unde malorum origo quamplurium: in quorum curatione ſolidis æque, ac liquidis proſpiciendum. Sic nuper muliercula ætatis annorum XXXV. calidò prædita temperamento, ob nimiam humorum acrimoniam, in lepræ Græcorum ſpeciem incidit, cum ingenti menſium ſuppreſſione per multum temporis intervallum: uſu decoctionis ſudoriferæ à Medico præſcriptæ abiit in deterius: ulcera in pedibus cum febricula apparuere. Id conſului ut unoquoque mane plures aquæ libras cum ſyr. viol. hauriret, & duceret per urinas, interjectis per intervalla purgantibus ſyrupis. Horum uſu remediorum, victuſque humectantis & dulcificantis ope duorum menſium ſpatio perfecte convaluit, curationeque finita apparuere menſtrua magna in copia laxatis uſu aqueorum ſolidis, quæ ante potenter criſpabantur, ab acrimonia ſalina liquidorum vitalium, & dicta de criſpatura menſtruorum fluxum impediebant: quod animadvertant ii qui ſingulas menſtruorum ſuppreſſiones Myrrhatis, acribus, ſalinis, acutiſque aperire contendunt: nullo facto examine temperamenti, ætatis, corporis habitus, toni fibrarum, morborum animi, ſimiliumque, quæ ad medendum bene, ſcitu credimus neceſſaria: quæque menſtrua aperire volunt Medici per indebita remedia, ſupprimunt magis, coarctantque, atque in ſcirrhos, cancroſque uteri, & mille ejuſdem mala præcipitant infelices mulierculas. Habitat hæc muliercula apud novam columnam Conſecrationis Antonini Pii Patris, Anno MDCCIII. detecta in Campo martio ad latus magnæ Curiæ Montis Citatorii, ut diſputavimus.

Ex quibus clare deducitur ſuam etiam ineſſe fluidis poteſtatem in lædendo, quod certe nunquam negavimus. Sed Medicos monebimus, ut in curatione morborum ad ſolida quoque reſpiciant, quibus in offendendo maxima vis ineſt & energia: eoque magis quod fluida morboſa facile corrigi poterunt per remedia intus data, contra vero ſolida vel vi morbi, vel ætatis, aut temperamenti, aliiſque de cauſis effecta, exſiccataque difficilius reſtituuntur. De qua ſolidorum natura & uſu in vita animalium perpetuanda, ut certiores reddamur, obſervanda quotidie eſt ægrorum omnium varia cutis, totiuſque corporis habitus ad duritiem, aut mollitiem propenſio, & inde variæ deduci concluſiones poſſunt ad rite applicanda remedia, morboſque curandos: & ita procedendo per varias hominum ætates, ætatum ſingularum cutim, corporiſque habitum adnotare decet. Ita nuper obſervabam cutim ſenis XCV. annorum ætatis. Habebat in facie rugas morbidas, æquales, non multò elevatas, & quodam veluti oleo leniter per totam faciem oblinitas: color in genis erat tenuiter roſeus: odor oris non fœtens ſed ſuavis, color palati rubeus valde, ac veluti ſcarlatinus. An in omnibus longevis talis ſtatus cutis reperiatur obſervatione continua eſt addiſcendum. De his verò pene divinè differentem, ac de ſtricto & laxo ſolidorum diſputantem, unum inter omnes antepono *Cælium Aurelianum* Siccenſem Africanum vetuſtiſſimum Methodicum, quem ſemper præ manibus habere

bere debent Medici, cum diagnoſim hiſtoriamque morborum, atque per ſtrictum & laxum curationem admirabiliter tractet, utiliterque. Hæc autem ſolidorum ſupra fluida vis, atque enerrgia ex doctrina virium percuſſionis evidenter deducitur atque probatur, ut libri *Borrelli de vi percuſſionis* aperte manifeſtant. Certe enim niſi moveatur cor, pulſare non poterunt arteriæ, etiamſi in iis contineatur ſanguis. Cor verò pulſat, quamvis in ejus ventriculis ſanguis non adſit, ut in vivifectionibus aperte demonſtratur. Primas itaque obtinere videtur ſolidum ſupra fluidum, quàm contra. Sed de his plura aliàs animadvertimus.

C A P U T III.

In quo plura examinantur, quæ pertinent ad Vegetationem Lapidum: & Analogiſmum Circulationis Maris per viſcera Terræ ad Circulationem Sanguinis per viſcera Microcoſmi.

IN opuſculo *de Vegetatione lapidum*, quem typis dedimus, ratione & experimentis probavimus duo eſſe principia, quæ ad generationem lapidum concurrunt; partem nempe aqueo-terream unam, alteram verò ſalinam. Aqueo-terrea, vel aquea ſimplex eſt principium conſtitutivum, ſive materiale, ſalina verò coagulans & duritiem inducens: quod præ cæteris in lapidibus, & albis marmoribus evidenter obſervamus. Marmora verò variorum colorum licet principium materiale aquam agnoſcant, ut albi lapides, colorem tamen acquirunt à ſulphure metallico diverſi generis mineris mineralium, aut ſubterranei, vel ſubmarini boli: duritiem verò à peculiari bitumine congelante, & durefaciente ad iſtar Ichthyocollæ, ut ibidem fuſe demonſtravimus. Noſtram hanc hypotheſin firmabat obſervatio multigena à nobis aliiſque facta Auctoribus circa lapides, quos fere omnes in matricibus ſuis & prima ipſorum origine molles eſſe infallibili experimento evincitur. Atque in hujus rei confirmationem plures in ea tractatione obſervationes congeſſimus & plura quoque experimenta, quibus ſequentia nunc adjungimus, quæ ad hanc uſque diem nobis contigit inveſtigare, ac perficere.

Et primo quidem omnia marmora, & lapides, dum eruuntur, molliora ſunt in ſua matrice, quàm progreſſu temporis à matrice reſciſſa & in uſum adhibita: excepto lapide Porphyrite, qui ejuſdem duritiei eſt, non ſolum cum matrici adhæret, verum etiam cum ab ea reſciſſus eſt. Secundo ex obſervatione Lapicidarum in lapicidinis Tyburtinis albi lapidis Tyburtini conſtat, quod ſi hujuſmodi lapis eruatur ad radices montis in plano horizontali vicinorum camporum XX. aut XXX. palmis ſub terra, eſſe admodum mollem ac friabilem; & ſi paulò profundius excavando pergas, aquam ſenſim erumpere, transſudare videbis, & majorem ſemper in inferioribus eſſe lapidum mollitiem. Si verò lapides fodias, ſive novam caveam incipias circa montis medietatem, vel ſummitatem verſus, profundius excavare poteris lapidum copiam, eoſque duriores, nec erumpentes aquas tam facile inveniens, niſi cum fodiendo deſcendas ad profunditatem XXX. palmorum circiter infra planum horizontale campi ad radices montis poſiti. Hoc idem Tiburtinum marmor molle fuiſſe in primæva ſui origine manifeſtè deprehendimus An. MDCCIII. in ingenti marmore, ex quo facta eſt ſtatua ſancti Epiſcopi. In ſuperiori parte dictæ ſtatuæ concluſa & ingenita inventa ſunt quatuor magna ferri fruſtra ponderis ſex librarum circiter, quibus veteres Lapicidæ ad fodiendos lapides utebantur; cumque in lapicidina remanſerint, creſcente ſenſim ac vegetante lapide circum-

cir-

circa in eo concluſa fuere: binaque dicti ferri fruſtra apud nos conſervamus. Dicto Anno MDCCIII. ſtatuæ omnes marmoreæ ſupra reliquas porticus areæ S. Petri Baſilicæ juſſu Summi Pontificis completæ ſunt, aliiſque adjunctæ, quæ ab Alexandro VII. in area maxima dicti Templi ſupra peramplas columnarum, magnificaſque porticus ab eo extructas fuere collocatæ. Hæc verò fruſtra ferri inventa ſunt in ſtatua S. Epiſcopi ex parte dextera cum Bablicam aſcendimus, & ab amico Sculptore mihi communicata.

In provincia Umbriæ ditionis Eccleſiaſticæ celebris eſt aqua Nuceria, ita dicta, quod non longe ab urbe Nuceria nobili fluviolo excurrit. Aqua eſt magnarum virium in morbis curandis, & humoribus acribus ad dulcedinem reducendis. Fundus aquæ albo bolo, ſive candida terra conſtat; ex qua peculiari artificio elicitur verum argentum, ſed magna cum impenſa, ut fide digni Sacerdotes, & oculati teſtes mihi narrarunt. Eam igitur quam per argenti mineras excurrere probabile eſt: hinc eximia ſua virtus. A mineralibus itaque imprimi poſſe matricibus lapidum radios ſuorum entium, qui poſtea in lapidibus vigeant, & ſeſe manifeſtant; ex hoc & aliis id generis experimentis manifeſto demonſtratur.

A mercatoribus, qui per Inſulam peregrinati ſunt, audivi terram, in qua vegetant adamantes, ſeptem annorum ſpatio quietam relinqui, quibus elapſis, adamantes jam producti denuò effodiunt.

Alabaſtrum Cotogninum vulgò *della Majella* in Regno Neapolitano Samnium verſus, recens effoſum ſi percutiatur fortiter, picis odore nares ferit, ex quo confirmatur noſtra opinio alba marmora & lapides à principio ſalino indurari, & concreſcere, marmora verò variorum colorum à bitumineo adinſtar inchthyocollæ.

A matricibus lapidum vulgarium, veluti per analogiſmum argumentari poteris ad lapides humanos, qui etiam in ſua primæva origine molles ſunt ac adinſtar cæpæ foliaci. Ac præter ea quæ attulimus in citato tractatu, nuper relatum eſt ſecto lapide veſicæ in matrona Fanenſi in medio lapidis inventam eſſe ferream acum quam tribus ante annis deglutierat. Qua vero via, quoque artificio acus deglutita à ſtomacho ad veſicam permearit, ſpeculentur viri in re medica eruditi. Probabile eſt acū fuiſſe veluti primum ſtratum, ac veluti centrum, qui primùm hærere cœperunt prima lapidis ſtamina, noviſque advenientibus aucta in lapidem ſenſim abiere. In liene viri religioſi ex familia Franciſcana Venetiis inventus eſt nuper oſſiculus ſpongioſus ponderis undecim drachmarum; qui re vera nil aliud eſt quam mollis portio membranea lienis ob ſalium adventum, & chryſtallizationem in oſſeam ſive lapideam duritiem commutata.

Ex his & plurimis aliis id generis experimentis, quæ adduci poſſent, concluditur lapidum materiem mollem ante fuiſſe, potiſſimum in matricibus ſuis, deinde ſenſim acceſſione ſalis, vel bituminoſæ ichthyocollæ indureſcere, adeoque lapides matricibus ſuis hærentes vegetare, nutriri, & creſcere. Ad quod obeundum muneris circulationem aquarum maris per viſcera telluris ibidem deſignavimus & argumentis probavimus. Concha maxima telluris, qua univerſa maris aqua continetur infinita non eſt, ſed limitibus concluſa ſuis. Unde cum tot perampla flumina multis abhinc millenis annis in iliam ingrediantur, nec redundat, neceſſariò deducitur marinam aquam per viſcera telluris circulare. Ad circulandum autem 1. cogit ipſam pondus proprium, & aquarum advenientium, preſſioque continua ſuperiorum in inferiores. 2. Pondus acris ſupericumbentis. 3. Demum præſſio globi Lunaris, qui terræque concentricus eſt. Harum omnium præſſionum de cauſa aquæ maris inferiores coguntur ſuperare reſiſtentiam pororum telluris, ſicque per viſcera terrarum filtrari, donec depoſito ſale, ubi debent ipſum deponere, ipſæ tandem in formam aquæ dulcis ad planum horizontale telluris aſcendant, & in fluminum, rivulorumque formam

in

in mare denuò decurrant, ut continuò ſpectatur.

Sed cujuſmodi circuitus aquarum per viſcera terræ, atque aſcenſus ad planum horizontale ejuſdem, imo ſupra planum ipſum facile concipiatur; ſciendum eſt pondus aquæ dulcis ad aquam maris ſalſam, eſſe ut 8. ad 9. vel, ut alii volunt, ut 50. ad 51. atque adeo aquam dulcem eſſe ſalſa leviorem. Quod ex obſervatione doctiſſimi *Cavalerii* certo determinaretur. Etenim ſi in fiſtulam vitream duorum crurum aquam dulcem injicias primo, & mox aquam ſalſam, dulcis aſcendet ſenſim ad ſuperiora; aqua vero ſalſa cum eſt ad libellam in altero, crure; reſpectu dulcis ſe detinet infrà libellam ejuſdem. Quod cum verum ſit, aqua maris inferior preſſa à ſuperiori penetrat dictis de cauſis, viſcera terræ, atque perenni per eam filtratione nutritionem impertitur, vegetationem, atque incrementum gemmis, lapidibus, mineralibus aliiſque ſubterraneis. Quæ verò ab hiſce muneribus & uſibus ſuperflua eſt aqua maris, depoſito ſale in inferioribus ac lateralibus, ſenſim per venas & intercapedines lapidum, terrarumque aſcendit ad planum horizontale telluris & ad libellam maris, ſicque in formam fluminum, fontium, aut rivulorum jugiter ac perenniter in mare recirculat, ut denuo filtretur; portio vero ratione peculiaris impetus ſubterranei; & conſtrictionis pororum lapidum terrarumque, per quas ſubit, aſcendit ſupra libellam maris per milliaris ſpatium ad colles, & montes, datque originem fontibus vivis in montium ſummitatibus: idque ratione proportionis aquæ dulcis ad ſalſam modo ſupradicto. Atque adeo, veluti per compendium: Dico aqua maris deſcendere per viſcera telluris, quam friabilem & arenoſam ſuppono, filtrando autem ſe per eam incidit in marmoream duritiem lapideamque ſubterraneam terrarum, quam cum facile pervadere nequeat, nec per lineam perpendicularem deſcendere, cumque continuo preſſa ſit à ſuperioribus perenniterque advenientibus aquis, angulum efformat, percurritque per lineam parallelam ad Horizontem, uſquequo exeat à perpendiculo totius aquæ maris, veniatque ſub plano telluris detectæ ab aquis; ſicque percurrendo ſenſim elevatur quouſque pervenit ad lineam horizontalem, quæ tranſit per ſuperficiem aquæ maris. Et quando ſalſa eſſet talis aqua, ut illa maris, cum pervenit ad lineam horizontalem prædictam inibi quiſceret, nec altius attolleretur, quia ad libellam maris perducta eſt. Salſa tamen non eſt, quia ſalinam partem in terræ viſceribus depoſuit, proindeque levior reddita ibidem non quieſcit, ſed altius progrediendo, ac ſuperando lapidum, montiumque venas, ac interſtitia, tandem aſcendit ſupra maris libellam per milliare & ultrà, atque ſic ſub rivulorum figura deſcendendo in mare; circulum perpetuat.

En quomodo ferè ad evidentiam mathematicam circulus aquarum maris per viſcera terræ comprobatur. Et quadam veluti mechanice non impropria, nec ſpernenda varii motus maris, variis motibus ſanguinis in corpore animato reſpondent. Quatuor in mari motus obſervant auctores. Primus eſt ab oriente in occidentem, ſecundus à ſeptentrione in meridiem, tertius fluxus ac refluxus communis omni mari, ultimus filtrationis per terræ viſcera modo ſupradito, ad circulationem aquarum perpetuandam. Sic quodammodo in ſanguine quadruplex hic motus obſervatur. Primus ab oriente cordis in occidentem partium inferiorum, ad quas, præter motum impreſſum, currit motu innato gravitatis; ſecundus à ſeptentrionalibus brachiorum & lateralibus pectoris partibus ad meridiem cordis, motu quaſi horizontali; tertius, fluxus ac refluxus communis omni ſanguini ſuprà & infrà, & ad quaſcumque partes progredienti; ultimus filtrationis per viſcera & variarum filtra glandularum, ut poſt filtrationem abſoluta humorum depuratione, nutritioneque partium, ſanguis denuò ad cor circulando veniat, unde primi motus habuit originem. Qui motus ſingu-

li ſanguinis ſingulis maris motibus ſupradictis quadam peculiari mechanicè, analogicè licet remotè, reſpondet. Sicque in perenni motu poſitus ſanguis vitæ motuſque munia perpetuat, & à qualibet putrefactione, quam ſtagnando acquireret, immunis evadit.

Nec ſolum analogiſmus evidens eſt inter curſus varios liquidorum Microcoſmi, & Mundi magni, verùm etiam in variis liquidorum productionibus novis, fermentationibus, meteororum phaſibus, mixtionibus infinitis ſalium, ſulphurum, terrarum, aquarum, ſpirituumque. Solis enim calore variæ naſcuntur fermentationes in terris, & aere, & inde variæ ac perennes generationes corruptioneſque. In ſubterraneis quoque vi caloris centralis variæ pariter ſubterraneorum generationes, ac diſſolutiones, & inde variæ terrarum facies tam in centro, quèm in ſuperficie fiunt & uſque ad orbis terrarum durationem ſuccedent: quod in Theoria ſacra telluris demonſtravit *Cl. Burnetius*, ſed multò ante ipſum *Franciſcus Patritius* admirabilis ac portentoſi vir ingenii in aureis ſuis operibus. Natus eſt Cliſſæ in Dalmatia hic Doctiſſimus Vir, floruitque tempore Clem. VIII. Pont. Max. in hoc Archilyceo publicus Profeſſor Philoſophiæ.

Atque ſic variarum fermentationum gratia in terræ viſceribus, ac in ejuſdem ſuperficie, variæ naſcuntur productiones rerum, ac methamorphoſes tam in animalium, quàm in vegetabilium, ac mineralium genere. Et pro varia vaporum exhalatione à terræ ſuperficie, variæ oriuntur in nobis quoad ſalutem, & morbos mutationes; & variæ quoque in meteorologicis in aere. Et quoad mutationes præ cæteris attinet, notabilis eſt illa, quæ noſtris temporibus in plurimis Italiæ locis regnat ac viget: id eſt prava aeris conſtitutio menſibus æſtivis, propter quam morbi, febreſque malignæ & graves vulgo ex aeris mutatione dictæ naſcuntur; idque potiſſimum in Urbe, in Latio, finitimiſque eidem locis, Neapoli & proxima Campania, in Aquila, aliiſque nonnullis Italiæ locis: in quibus, ſi quis æſtivo tempore incaute pernoctaverit, geratque parvum humorum apparatum in viſceribus, maligna febre ex aeris mutatione corripitur, quæ tum invadendi modo, tum curationis methodo ab aliis malignis maximè differt. Cauſam hujus pravæ conſtitutionis aeris temporibus priſcis ignotæ & inauditæ, tribuunt multi pravæ ac peculiari aeris diatheſi. Ipſe tamen crediderim pendere ipſam à putridis, malignis, corruptiſque vaporibus à lino & cannabe exhalantibus; cum eo tempore aqua macerantur in magnis terræ foveis, ut ad maturationem, perfectionemque redigantur. Peſtiferi enim ſunt tales corrupti maceratione lini exhalantes vapores, & vi caloris Solis in aere tracti. Cujus veritatis domeſtica exempla habentur plurimis in urbibus; in quibus cum linariæ caveæ remotis ex locis in ſuburbia ductæ eſſent, morbi ſtatim ex aeris mutatione nati ſunt: quod in urbe Hiſpaniæ nuper eveniſſe narravit doctiſſimus Præſul, qui nuper ex Hiſpania Romam venit, idemque etiam Puteoli eadem de cauſa accidiſſe. Cum verò antiquitùs ex lino telæ & linteamina non texerentur in uſum domeſticum, neque etiam linum macerabatur; ac proinde nec pravi ac peſtiferi vapores aera inficiebant qui malignos parerent morbos nobis familiares his temporibus, ob lini uſum, macerationemque in aquis ſupradictam. Sed cur in Italia tantum & in nonnullis ſolummodo Italiæ locis, non verò in tranſalpinis talis mutatio aeris æſtate obſervetur, licet ubique gentium linum maceretur, & in uſum civilem ducatur? Crediderim pendere id à majori, vel minori climatis caliditate, aut frigiditate. Nam ſicuti hyeme in ſuſpectis Italiæ locis nullus eſt metus febrium ex mutationi aeris, quia frigus depreſſos tenet, coercitos, enervatoſque vapores maleficos ita in ſeptentrionalibus ob dictam cauſam minor eſt eorum activitas, quia majus ibidem frigus, quàm in Italia, propter quod deprimuntur, ne lædant. Apud nos verò vi ardentis caloris Solis ad extremum activitatis gra-

gradum exaltati vapores in veneniferam degerant naturam : ſicuti Tarantulæ in Apulia æſtate tantummodò veneniferæ ſunt ob eandem rationem. Et hæc ſanè magna eſt Romæ infelicitas, ut ardente Syrio metu febrium ex aeris mutatione, veluti compedibus ligati detineamus in Urbe, nec in ſuburbanis villis poſſimus ruſticare; quia ex villa, in qua quis pernoctaverit, ſi Urbem paulò poſt regrediatur, facile corripietur maligno morbo ex aeris mutatione. Et impoſſibile in Latio eſt æſtatis tempore neceſſarium fatigatis mentibus levamen ruſticationis uſu procurare: quod ad longè atque ſalubriter vivendum occupatis hominibus eſt tantoperè neceſſarium. In eadem namque intentione nunquam retinenda mens eſt; ſed ut docet *Seneca*, ſæpe ad jocos & hilaritatem revocanda. Et revera mihi optime arridet, quod de Scævola narrat *Valerius Maximus* his nempe verbis; *L. Mutius Scævola Augur, ut in rebus ſeriis Scævolam, ita in ſcurrilibus hominem agebat, quem rerum natura continuis laboris patientem eſſe non ſinit.*

Et hæc ſunt, *Hottone* mi, quæ mihi diſſerenda tecum erant de variis naturæ effectibus, quos obſervare potui in Urbe ab anno 1703. ad præſentes 3. Id Martias. Tibique denuò repetam æſtimationem, quam ſapientiſs. Card. *Noriſius* de te ſemper habebat. Reliquum eſt, ut Valeas.

Romæ 3. Id. Mart. 1705.

LECTORI.

Quicumque de Tarantula ſcripſerunt, vel ex alienis dictis ſcripſerunt, vel plurima ad arbitrium finxerunt; nemo illorum noſtram vidit Apuliam, in qua præfatum Animalculum venenoſam labem potiſſimum exerit, ſi unum excipias *Epiphanium Ferdinandum* Apulum, qui in ſuis obſervationib. pract. nonnullas olim Tarantatorum hiſtorias deſcripſit. Cum igitur hæc provincia intacta ferè eſſet, nec niſi generalia quædam, & confuſa innoteſcerent, libenter duobus ante annis inſtitui de ea ſcribere, præſertim cum Vir magni nominis, & celeberrimus Helvetiorum Practicus *Jo: Jacobus Mangetus* humaniſſimis epiſtolis hortatus ſit ad hanc tractationem, quam inſerere velle dicebat ſuæ Bibliothecæ Medico-practicæ; ajens multum conducere poſſe ad Inſectorum hiſtoriam, naturamque univerſam venenorum. Quare ut & Viro huic eximio, & Reipublicæ literariæ rem gratam facerem, ab eo uſque tempore tumultuariè quædam, indigeſtaque perſcripſi. Nunc verò melius re conſiderata, ac ordinata, tractatuque aucto ante oculos tuos pono, Lector, tuum judicium expectaturus. Videbis meo more me nihil ab obſervando, praxique diſcedere, quibus in omni re ſemper primas tribui. Quod ſi interdum in reddenda ratione effectuum Tarantulæ, ac remediorum, quibus ejus veneno occurritur, veluti humi jacui, nec multum ratiocinandi evectus ſum, tribui id innato meo timori, ne rectum naturæ filum ratiocinio meo, aut parum docto, aut parum concinno ſuccideream; unde multi ſunt orti errores in Medicina, quod quiſque facile videre poteſt, ſi eos legat Auctores, qui huic obnoxii ſunt præjudicio. Examinata veneni Tarantulini natura, quamque cum aliis morbis habet analogia, multa ex mechanica muſices, venenorum, & ſaltationis doctrina, utilitateque hinc inde expoſuimus. De ovis Oſtrearum detectis, & examinatis, & de genuina lapidis ſerpentini, vulgo *Cobra de Capelo*, in extrahendis venenis natura breviter quoque tractavimus. Quæ qualiacumque ſint doctorum Virorum judicio ſuo mittimus, ut ſedulò inquirant an benè dixerim.

Romæ Idibus Novemb. 1695.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO IV.

De Hiſtoria, Anatome, Morſu, & Effectibus

TARANTULÆ

Non fingendum aut excogitandum, ſed inveniendum quid Natura faciat, aut ferat.
Bacon &c.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

HIERONYMO CASSANATE

CARDINALI,

GEORGIUS BAGLIVUS S.P.

Multa ſunt HIERONYME Cardinalis Altiſſime, eaque ſingula permagni ponderis, quæ me non invitent ſolummodo, ſed etiam impellant, ut iſtum mei literarii laboris, ſtudiique partum tuis ſub auſpiciis, Tuoque inſcriptum Nomine prodire velim. Et primum quidem animum addit multiplex illa tam variæ eruditionis theſaurus, quem intra mentis tuæ penetralia, tum ingenii perſpicacia, tum ſtudii aſſiduitas cumulavit. Neque enim verendum eſt, ne vile Doctiſſimo Principi videatur iſtud qualecumque eſt ſervitutis erga Te meæ devotioniſque monumentum; quippe qui optimè noverim doctrinarum, ac virtutis merces, contra quàm externis, & vulgaribus accedere ſolet, prætioſiores, carioreſque ibi eſſe, ubi harum major ſit copia: quin potius certam in ſpem adduci me poſſe, eo lubentius a te exceptum iri munuſculum, quo hujuſmodi operum ſit locupletior. Harum tuæ mentis divitiarum imago quædam, ac ſimilitudo eſt dives illa, ac Perſica magis Gaza æſtimabilis cujuſque generis librorum ſuppellex, ſolerti delectu, & indefeſſa conquiſitione collecta, quam ſi pervenire, atque inter tot tantique nominis Virorum Opera adſcribi libellus poſſet, ſicut ſumma felicitati duxerim, ita fieri ut queat, plane diffido, niſi, quod merito debitum non eſt, id pro tua in Auctorem humanitate, ac indulgentia aſſequatur. At quid ego iſtas, quæ cupiam in promptu ſunt externas, ut ita dixerim, adventiaſque opes commemorem? Interiores aliæ ſunt, atque adeo tibi propriores, quæ mihi hanc, in fidem me Tuam, ac clientelam conferendi mentem ingeſſerunt. Quamvis enim illæ Tui animi dotes præclaræ omnino ſint, & eximiæ, atque ſua Chriſtianum Orbem fama impleverint, cùm primis tamen eos ſuam in admirationem rapiunt, quibus eas cominus intueri licet. Enim verò credi vix poteſt quantum Catholicis partibus dignitatis adjungat magna illa opinio, atque exiſtimatio, quam de Te, vel qui Matrem Eccleſiam non agnoſcunt, impreſſam, conſignatamque animo habent. Quotquot a Tranſalpinis Provinciis Romam variarum homines Sectarum accedunt, poſteaquam propriore Te uſu introſpexerint, ad integritatem Fidei, ſi minus redeunt, ſaniores tamen, ac remiſſis, quas de Catholica Eccleſia informarant, falſis opinionibus diſcedunt. Videns quippe in omni vitæ Tuæ ratione non modo ſincerum, & ardens ſtudium Apoſtolicæ Sedis, & libertatis Eccleſiaſticæ jura tuendi, qua quidem re (tantùm opinio præjudicata poteſt) non ita valdè mov rentur, ſed ſummam morum innocentiam; profundam præterea, intimamque Sacrorum Canonum, Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, atque Veterum, qui ætatis ſuæ lumina, ſequentium verò Magiſtri fuere Auctorum notitiam; ex qua, & ingenita prudentia admirabili quædam exiſtit in rebus ritè æſtimandis, certoque definiendis judicio ſagaciſſimæ mentis ſolertia. Egregiam denique illam, ac perpetuam in magnis Artibus, Literiſque promovendis diligentiam, qua non ſolum ex colendis cujuſque generis diſciplinis operam navas, ſed earum etiam Cultores ſic in manibus habes, ſic foves, ſic quibuſcunque potes rebus auges, ut quaſi Parentem alterum Te omnes ament, ac venerentur. Has tuas celebrando laudes, Eminentiſſ. PRINCEPS, ne probaturum certò ſcio iis etiam, qui uſque eò difficiles, ac morſi ſunt, ut in panegyrico quaſi in hiſtoria, & à Cliente ſicut a teſte veritatem exigunt. Id ſolummodo vereor ne quid peccaverim in mirificum animi tui pudorem, ingenuamque illam timiditatem, qua fit, ut non minus tu laudes, quàm alii convicia refugias. Vale.

GA-

CAPUT I.

Etymon Nominis, & Differentiæ Tarantularum.

TARENIUM antiquiſſima magnæ Græciæ Urbs eſt ad Jonium mare, à qua denominari dicitur Tarantula animalculum de genere Araneorum, veneniferum; & quos ſemel momordit, impreſſi veneni ſeminia nunquam amplius delentur impoſterum, ſed ſingulis annis reviviſcendo, ingentem malorum ſeriem poſt ſe trahunt, futuram ſanè patientibus permoleſtam, niſi indebitum ſalutis pignus ſaltationes, & choreas ſtato tempore inſtituant. Vocatur Tarantula, non quia Tarenti hoc animal virulentius ſit, quàm in reliquis Apuliæ Regionionibus; ſed forſan quia Græcorum, & Romanorum temporibus Civitas illa cæteris erat, aut frequentior, aut nobilior, & ideo exiſtentibus ibidem majori numero ægrotis hoc veneno laborantibus nomen commune eſt omnibus Phalangiis, Tarantulis, & Tetragnatis. *Plinius lib.* 29. *cap.* 4. octo ſpecies Araneorum numerat. *Avicenna lib.* 4. *fen.* 1. *tract.* 5. *cap.* 5. duodecim. Idem *cap.* 9. 10. & 11. quatuor alias deſcribit. Sed hac de re legi merentur *Altrovandus*, & doctiſſimus *Liſter tract. de Aran.* aliique ſupra laudati Auctores. Nos majoris claritatis gratia dividemus Araneos in Octonoculos, & Binoculos, qui ad invicem differunt magnitudine, ſubſtantia, colore, pedibus, aculeis, oculorum numero, &c.

Tarantula eſt de genere Araneorum Octonoculorum, eamque mox ſedulo, & laconice deſcribemus. Et quamvis præſens hiſtoria parum utilitatis afferre videatur ægris, reique Medicæ, propterea quod ſolis Apuliæ incolis neceſſaria ſit; nihilominus tamen ardua venenatorum morborum Provincia magnam exinde lucem exhibebit: relatis adinvicem ſymptomatis veneni Tarantulini, cum ſymptomatis aliorum venenorum, ut impoſterum diagnoſis, prognoſis, & cura venenorum ſolidior habeatur. Hydrophobia licet ſit effectus veneni canini, eandem tamen *Petrus Borellus* in homine abſque ullo canis morſu, ſed ob peculiarem humorum exaltationem, caninæ rabiei non abſimilem productam vidit; ut notat *cent.* 3. *obſer.* 38. *Salmuth.* quoque abſque prævio canis morſu eadem in malignis febribus obſervavit, in quibus dum appareret, futuram mortem prænunciat, ut videre eſt apud eundem *cent.* 2. *obſerv* 62. Ex antiquis *Cælius Aurelianus lib.* 3. *acut. paſſ.* hydrophobiam pariter ex ſe productam deſcribit. Ita pariter venenum Tarantulæ nonnullis ſtipatur ſymptomatis, quæ analogiam inſignem habent cum melancholicæ, chloroſeos, & ſimilium morborum ſymptomatis. Mania, & Dementia quamvis morbi ſint, longè differentes ab hydrophobia, curantur tamen feliciſſime per repetitam ægrotantis in aquam immerſionem, ut fieri ſolet de hydrophobis; ſicuti expertus pluries eſt Medicus Anglus celeberrimus, teſte *Helmontio* Filio *tract. de homine*, §. 29. *ſen.* 33.

CAPUT II.

De natura, & Situ Regionum, in quibus naſcitur Tarantula.

QUam hodie denominamus Apuliam antiquiores noſtri Græci magnam Greciam appellabant, & generali nomine Japigiam, eaque ſubdividebant in Dauniam, Peucentiam, & Meſſapiam, à Daunio, Feucetio, & Japygio Lycaonis filiis, qui Apuliæ olim Imperarunt. Priſca Daunia vocatur hodie Capitanenſis Provincia, quæ triplici Flumine alluitur: Frentone ſcilicet, Cerbalo, & Aufido; ad cujus dextram ripam adhuc obſervantur nonnulla inſignis Cannarum Oppidi rudera, quo

loci

loci memorabilis illa, & cœlo Latino pene exitialis pugna, Pœnos inter & Romanos peracta fuit. Antiqua Peucetia dicitur nunc Barenſis Provincia. Demum vetus Meſſapia, Lycienſis ſive Aletina Provincia denominatur. Tota Regio prædictarum Provinciarum omninò plana eſt, ſi Garganum Montem, qui in Daunia aſſurgit, excipias, in qua pariter provincia tria nuper recenſita quamvis perexigua flumina decurrunt. In Gargano Monte naſcitur manna purgans Officinarum, & vulgo dicitur *manna montis*; naſcuntur pariter, & inſignes aliæ herbæ medicinales, quibus utpote activioribus, omnes fere Italorum Pharmacopeæ utuntur. Ab Aufido flumine (vulgo *Fiume Offanto*) uſque ad Promontorium Salentinum, ſive S. Mariæ ad Leucas, quo ſanè tractu Barenſis, & Lycienſis Provinciæ comprehenduntur: mirabilis propemodum planities, ad centum, & viginti circiter milliaria ſe extendens obſervatur, & nulla ibidem flumina, parcique aquarum rivuli percurrunt, ſed omia æſtivi Jovis caloribus vehementer aduruntur.

Regio prædicta Orientem reſpicit ventiſque orientalibus, & aquilonaribus obnoxia eſt: æſtate illic imbres rariſſimi; qua de re, imo etiam ob vicinam Orientis exurentiſſimis caloribus Solis uritur Apulia; unde Populares illi coguntur reſpirare aerem quaſi ab ardenti clibano efflantem. Solet tamen Lycii, & adjacentibus Oris ſpirare paulò ante, vel poſt Meridiem ab Adriatito veniens Favonius, qui aliquantulum ardentis Jovis calores lenit ac demulcet. Huic climatis temperiei analoga eſt illa Incolarum; generaliter enim Populares illi ſunt aduſti temperamenti nigris capillis, ſubfuſco, quandoque ſubpallido cutis colore præditi, macilenti, impatientes, iracundi, inſomnes, magno mentis acumine præditi, ad diſcurſum veloces, ad operationes promptiſſimi. Obnoxii potiſſimum ſunt ardentiſſimis febribus. Phrænitidi, pleuritidi, dementiæ, aliiſque morbis inflammatoriis, tantaque caloris eſt illis in Regionibus activitas, ut plurimos viderim in ſummam impatientiam: atque in dementiam actos.

Quamvis prædictis incommodis obnoxia ſit Apulia, incredibili tamen telluris ubertate, ſalubritate aeris puri, ſicci, aperti, nullo ſtagnantium aquarum ſquallore infecti, amœnitate maris, piſcium denique: & carnium cujuslibet generis affluentia; nulli prorſus Italiæ Regioni cedit. Et verum fateor, me nullibi per Italiam, Dalmatiam, &c. ſuaviorem odorem, ſaporemque in fructibus obſervaſſe, quàm in Apulia. Vina illic penè omnia ſunt nigra, & adeo flagrantia, ac potentia. ut potius pro balſamo ad vulnera, quàm pro deliciis ad convivia inſervire videantur. Apulia Barenſis triticum, & amygdala in magna copia producit, & hoc nomine vulgo dicitur magnum horreum Italiæ, ac Regionum adiacentium. Apulia Lycienſis oleo, vino, & tritico ſummoperè abundat; & oleum illud, primum locum obtinet inter omnia Italiæ olea, & ad exteras quaſque Regiones tranſvehitur. Platanus, Populus, & hujuſmodi arbores umbriferæ deliciis potiſſimum inſervientes, rarò vegetant iis in locis. Sed per campos oliva, vitis, & triticum, per arva verò inculta roſmarinus, ſalvia, pulegium, & thymus uberrimè efflorescunt, ſuntque ordinaria Animantium paſcua.

Hac in regione, præfata hominum, climatis, & telluris temperie prædita, cujuſque geographiam, Prima exhibet figura, Tab. V. naſcitur Tarantula animalculum frigoris impatiens, & hyemante cœlo ſub terra ſe occultans, quo tempore nullis veſcitur alimentis. Neapoli elapſo decennio plures clauſimus in phiala terra ſemiplena, prout ab Apulia venerunt, & ita abſque cibo vixerunt per menſem, & amplius.

Licet inſectum hoc incommodum ſit hominibus, aliiſque animalibus, illi tamen incommodum magis eſt aliud animalculum Veſpæ non abſimile, in dorſo variegati coloris, in ventre verò nigricantis, quod Terantulas, cæteroſque Araneos avidè quærit, occidit, & depaſcitur. Veruntarunta-

rantamen mirabilius eſt obſervatu, Tarantulas ipſas adeò eſſe inter ſe hoſtiles, ut ſi in aliquo vaſe decem, v. g. vivæ ponantur: eouſque ad invicem occiduntur, donec una dumtaxat viva remaneat, ut ſæpe Apuliæ; & Neapoli experti fuimus; imò ſi duo ſolummodò vivæ in reliquo vaſe claudantur, altera alteram interficit, & comedit brevi temporis intervallo.

Hyemante cœlo ſuis in ſpecubus latent Tarantulæ; per initia verò æſtatis ab iiſdem prodeunt, arva incolunt, & inſidias ſtruunt viatoribus. Ruriculæ noſtri, quando eas captare volunt, ad illarum latibula accedunt; tenuiſque avenaceæ fiſtulæ ſonum, apum murmuri non abſimilem modulantur, quo audito foras exit Tarantula, ut muſcas vel alia hujuſmodi inſecta quorum murmur eſſe putat, captet, captatur tamen ipſa à ruſtico inſidiatore. Si tenui vibice motum, & gratum ſibilum efficias, & exinde vibicis ad oram latibuli apponas, confeſtim videbis Tarantulam e ſpecu prodeuntem, ſuper vibicem aſcedere, qua ratione etiam à Popularibus illis capiuntur.

CAPUT III.

Anatome Tarantulæ.

TArantula eſt de genere Araneorum, ſeu Phalangiorum, eamque in ſecunda & tertia figura Tab. V. accuratiſſime, & ad vivum delineatam invenies Octo pedes habet, quatuor ſcilicet hinc inde ad latera, & ſinguli pedes terna internodia: duo anteriores pedes ſunt minores cæteris ſex, & hæc magnitudinis pedum diverſitas omnibus fere Araneis familiaris eſt; nam modo anteriores poſterioribus, modo hi anterioribus longiores ſunt: idque putarem factum è ſummo Opifice, tum ad agilitatem, tum etiam ad commodum telas variè conficiendi.

Tarantulæ Apulæ magnitudo æquat vel ſuperat magnitudinem glandis, eſtque fere illius magnitudinis, quam exhibent figuræ ſecunda, & tertia. Tab. V. Corpus illius dividitur in duas partes principaliores, thoracem ſcilicet, & ventrem, quæ quamvis ab invicem ſejuncta videantur, tenui tamen ligamento, ſeu nodulo thorax ventri unitur: Caput à thorace, & humeris nullo diſtinguitur ſegmento, ſed una eademque ſunt continuatio. In capite primo occurrit os, *o*, à quo duo tela prodeunt ſimilia forcipi hamata, *aa*, quorum apex acutiſſimus eſt, & hac ratione facillimè in cutim penetrant, ſuntque quaſi veneni emiſſaria, ſubſtantia telorum cruſtacea eſt, ac friabilis, & in maribus Tarantulis firmiora ſunt, atque acutiora; in fœminis contra obtuſiora, & laxiora. Hos forcipes accurate delineatos vide in Micrographia *Philippi Bonanni*. Poſt tela ſeu forcipes occurrunt duo parvula cornua ſeu antennæ duæ, *bb*, quæ prope illos oriuntur, duoque habent internodia, externa harum antennarum apex in maribus latior eſt, & craſſior; in fœminis contra acutior, & ſubtilior, ut patet in figuris; antennas has continuò ac ſtrenuè hinc inde movent, præcipuè cum propinquiores ſunt prædæ.

In capite octo oculi obſervantur, quod familiare eſt ſingulis Phalangiis, & Araneis majoribus, qui fila texunt, ſicuti noſtra Tarantula, contra qui binoculi ſunt, fila non texunt, quantum hactenus obſervare potui, & ab Octonoculis differunt magnitudine, figura, ſubſtantia, membrorum proportione, &c. Oculi leves ſunt, & lucidi, nec monticulis, ſive tuberculis exaſperati, ut in aliis Inſectis obſervavimus. Quatuor oculi majores ſunt, & duo hinc inde ad latera capitis ſituantur abſque microſcopii ope facile viſibiles; reliqui quatuor minores ſunt, & linea paralella ſub primis diſpoſiti, & vix niſi per microſcopium obſervabiles, ſingulos tamen in figuris Tarantularum deſcripſimus, ut videre eſt: oculorum color quandoque niger, quandoque ſubcæruleus. Sed quare hæc oculorum multiplicitas in Tarantula cæteriſque Araneis octonoculis, qui fila texunt, à Summo Opifice conſtituta ſit, me ſane latet, niſi aſſerendum eſſet plures oculos fa-

ciliori texendarum retium commodo aliquid conferre ; nam binoculi , qui fila non texunt , tanta oculorum copia non gaudent , ut diximus . Octonoculi Aranei alvum habent , quæ non exigua inciſura à pectore dividitur, & in ano nonnullæ eminentiæ quaſi appendices obſervantur , quæ ſunt veluti emiſſaria filorum texendis retibus neceſſariorum .

Tarantula piloſum animal eſt , pilique inſigniter prominent per univerſam corporis peripheriam . Color externus corporis varius eſt , nonnullæ enim æmulantur colorem coturnicum , aliæ cinericium , vel ſubalbum , aliæ ſubnigrum adinſtar coloris pulicum ; ſunt demum quæ maculis hinc inde ſtellatis conſperguntur . Tarantula conturnicei, vel ſubalbidi coloris ventrem habet rotundum , os parvum ; ſtellata verò dorſum acutius. Cutis illarum mollis eſt , in maribus tamen durior , ſed ad cruſtaceam ſubſtantiam non accedit .

De viſceribus Tarantulæ hìc ſuperſedeo diſcurrere ; nam præ friabilitate , & mollitie eorundem detegi vix poteſt minima ſtructura ; meditor tamen eadem in aliquam ſubſtipticam aquam infundere , ut conſolidatis parumper partibus , ſectioni poſſint reſiſtere . *Hochius in ſua Microgn. obſerv.* 47. affirmat de Araneo longipede illum marino cancro ſimilem eſſe , & interna viſcera , viſceribus cancri marini non diſſimilia ſe deprehenſurum , ſi fragilior illorum ſubſtantia ſectionem admiſiſſet . Inter viſcera interna numerari quoque poterunt filorum conceptacula , qualia in bombycibus obſervarunt nuper Itali, & de illis fusè diſcurrit doctiſſimus *Redi de gener. inſectorum lat. edict. fol.* 177. ubi pariter de filo Aranearum multa ſcitu digna adducit . Notandum hic obiter Araneos octonoculos excrementa ſemper ejicere liquida, contra binoculos ſemper ſolida: quamvis utrique muſcis , & aliis hujuſmodi inſectulis veſcantur .

CAPUT IV.

Vaſa Seminalia , Ovum , & Generatio Tarantulæ exponuntur , ubi obiter nonnulla de Ovis Oſtrearum , & de Semine in genere .

Sicuti animantia cætera , ità pariter & Tarantula ex ovo ſuam ducit originem , & per ovum propagationem perpetuant Mas , & fœmina,in quarum propagatione mutuo gaudent conſortio , & vaſa ſeminis proportionata habent ; Fœmina ſcilicet ovarium , mas verò organa prolificum ſpiritum generantia , imo & penem , qui exurgit ex media commiſſura thoracis , & ventris , eſtque nigricans, intortus,& forma referens muſcæ aculeum ut obſervavit quoque in Araneis *Marc. Aurelius Severinus* decus magnum Italorum , & Calabriæ , & fusè notat in ſua Zootomia . Mares obſervantur minores fœminis , ſicciorique ſtructura præditi , ut videre eſt in figuris 2. & 3. Tab. V. illæ verò pedes habent longiores, & ad motum promptiores , reliqua ad exteriorem ſtructuram ſpectantia habent communia .

Hæc animalcula coeunt apparente Junio menſe , quo tempore animalia penè omnia prolifici ſeminis turgeſcentiam perpatiuntur . De coitu Araneorum in genere *Ariſtot. lib. 5. hiſt. animal. cap.* 8. hæc habet : *Cum fœmina deductam araneam traxerit , mas eandem mutuò trahit , quod ubi ſæpius fecerit coeunt, & averſis clunibus copulantur : nam propter alvum orbiculatam modus hic coeundi iis convenit* : hæc ille. An ita averſè , an verò os ori jugendo coeant Tarantulæ,adhuc obſervatione non didici . Si gravida ſecetur Tarantula , invenitur in ea ovarium exfolliculis ovulorum plenis coagmentatum . Circa æſtatis initia hæc ova fœcundari incipiunt , & tunc temporis Ventre turgido apparet Tarantula , qualem in tertia figura Tab. V. delineavi(ſecunda namque figura ejuſdem Tab. V. Tarantulam marem repræſentat) poſt elapſos aliquot à fœcundatione dies

MARE ADRIATICVM
C Durazzo
DVRAZZO
GOLFO DI VENETIA
Barletta
Trani
Bisceglia
Molfetta
Giouenazzo
Mola
Polignano
Manipoli
Bitonto
Bari
Bitetto
Conuersano
Polignano
Muci
Caruno
Ostuni
Brindisi
TERRA DI OTRANTO
Taranto
Tuturano
Leccie
Saseno I
BOCCA DEL GOLFO
Corfu
Otranto DI VENETIA
Lenguetta
Coperthino
Maluignan
Nardo
Gallipoli
Muro
Castro
C. della Lenguetta
Trecase
Vgento
C. di Culveri
Alessano
S. Maria de Leuca
Pisticcio
Albano
Salandrella F.
GOLFO DI TARANTO
Tursi
Nesdonda
Noia
Auidena
Rosito
Lamondolara
Casale nuova
Ciuita Mandonia
Sibari ruina
Cassano
Policastrello
Capo Trionto
Rossano
Conati
C. S. Giacomo
Longobuco
C. dell'Alice
C. Petraro
PO
Ronde
Cuccari
Cosenza
MARE
Fig II
Corona
Mesuraca
Squillace
Isola
Capo della Colona
Capo della Naue
I di C. Rizzuto
GOLFO DI S. EVFEMIA
CALA
Castiello
Golfo di Squillace
Capo Manna
Tarantula Mar.
LI
Capo di Stilo
Arricito
IONIVM
BRIA
Roccella
Fig V.
Pizzo
VLTRA
Condoia
Chareri
Fig III
Reggio
Lo Bianco
Ouarium
Bora
T C di Spartiuento
Fig IIII
Ouarium
scala
Tarantula Femina et Fecundata P. 417
3 6 9 12 16 20 21 24 27 30

ovulorum folliculum parturit, ejuſque figuram, quæ quarta eſt, deſcripſi in ipſa Tab. V.

Folliculus hic, ſive ovulorum congeries, quam parturit Tarantula, coloris eſt cœleſtis, ad differentiam ovarii cochlearum, quod ſubflavi, ac veluti ſplendentis coloris eſt. Poſtquam peperit antedictum folliculum, arctè illum amplectitur, ut in figuris 3. & 4. Tab. V. apparet: & ita amplexum per 10. 13. aut 20. continuos dies detinet, & exinde in campis deſerit, quouſque demum ab ulteriori Solis actuatione maturata ovula excludantur, Tarantula parit ova modo, quo cæteræ araneæ, eorumque emiſſarium prope alvum ſituatur, quod etiam *Altrovandus* vidit *de inſect. fol.* 625. ubi hæc habet: *Obſervavi ſanè captæ araneæ alvo magnum ovorum cumulum adeò exiguorum, ut atomis liceat comparare, erant autem candida, & digito compreſſa crepitum edebant*.

Non evadit fœcunda Tarantula, niſi peracto anno, vel biennio ad ſummum ſuæ ætatis, quo tempore ad perfectam magnitudinem fœcunditati opportunam perveniſſe creditur. Tempore per coitus, & fœcundationis mas cum fœmina dulce ducunt conſortium, idque tandiu faciunt, donec fœmina partui proxima fuerit, tunc verò marem non amplius obſervamus, utut fœmina toto æſtatis tempore plures ovulorū folliculos pariat.

Folliculus ovulorum ſupradictus, figura, & magnitudine lupina ſimilis eſt, prout figura 4. Tab. V. repræſentat. Si per medium ſecetur, invenitur intus ingens ovulorum copia, ita ut centenos & amplius quandoque obſervavimus. Ovula prædicta ordinatè diſpoſita inter ſe ſunt, invicemque uniuntur tenuiſſimis quibuſdam, & flaccidis filulis, imò muco quodam ſui generis. Hanc ovulorum maſſam per medium ſectam figura 5. Tab. V. exhibet. Ovula prædicta ſeorſim ſumpta magnitudinis ſunt grani milii, quandoque ſeminum papaveris albi, ſuntque undequaque rotunda; exterior illorum membrana tenuiſſima eſt, & friabilis, intra cujus ſinum prima araneorum ſtamina reconduntur, ab ulteriori Solis actuatione mox mox manifeſtanda. A primo ovulorum partu, ad perfectam uſque eorumdem excluſionem, maturationemque plures dies incedunt, quandoque verò triginta in æſtuoſo Apuliæ ſolo, citiùs, vel tardiùs prout Tarantula campeſtrem, aut montanam Apuliæ regionem inhabitarit.

Cum de ovulis inſectorum inciderit ſermo, non abs re erit pauca de ovis Oſtrearum exponere, utpotè quarum propagatio obſcura adhuc eſt apud Philoſophantes. In advectis elapſo Majo Neapoli Romam vivis Oſtreis, dum contemplarē lac inter illarum cavitatem fluitans, & obſervationes acutiori microſcopio pluries repeterem, deprehendi, tandem lac illud nil aliud eſſe, quàm congeriem minutiſſimorum ovulorum, ſeu minutiſſimarum oſtreolarum ſucco cuidam mucaginoſo ac velut reſinoſo confuſorum; imò ſi ſuper vitrum extendatur lac illud & lumini fortiori objiciatur, deinde microſcopio obſervetur, quædam motus oſcillatio, ac partium lactis hinc inde progreſſus deprehendetur, quaſi progreſſiones illæ eſſent futuri animantis prima motus inchoamenta. De motibus hiſce vividiſſimis in aliis animalium ſeminibus à Medico in Italia celeberrimo obſervatis, plura dicere ſuperſedeo, ne caſtas Lectorum aures offendam.

Lac pariter recens capræ emulſum, ſuper vitrum extenſum, & microſcopio obſervatum repræſentat quoque infinitam minimorum globulorum copiam, hinc inde agiliter ſe moventium: motum hunc agiliſſimum in globulis obſervavi quoque ſecunda, & tertia ab emulſione die, dummodo tamen aciditatem, aut corruptionem lac non contraxerit: Etſi lacti parum aquæ miſceatur: diſtinctior ille motus apparebit. Obſervationes has faciebam microſcopio trium lentium ita compoſito, ut res obſervandæ lumini commodè objici poſſent, & ita diligentiùs, acutiùſque intueri.

Sed ad oſtrearum lac redeamus, quod ſuperius diximus, nil aliud eſſe, quàm con-

geriem infinitorum ovulorum, ſeu minimarum oſtreolarum, mucagini ſeu reſinoſo cuidam ſucco confuſarum, ut in magnis viviſque oſtreis obſervavimus. Ad quid tamen inſerviat album illud, ac mucoſum gluten ovulis interſperſum, ipſe profectò neſcirem, niſi affererem factum eſſe ab authore naturæ, ut non ſolùm blandum quendam, ac veluti balſamicum madorem tenellis oſtrearum fœturis conciliet, quo poſſint celeriùs maturari; verùm etiam ut minimas illas fœturas jam à matre emiſſas, ſcopulis, firmet, & agglutinet, ad hoc, ut & ventorum, & maris incurſibus potenter reſiſtant, & per concillatam firmitudinem ad debita perducantur incrementa.

CAPUT V.

De morſu Tarantulæ.

NEc cuilibet Regioni, nec quovis anni tempore venenifera eſt Tarantula, ſed Apuliæ dumtaxat, atque æſtivo tempore, præſertim urente canicula. Hyeme, ſi mordet, non offendit, imò, quod mirum eſt, Tarantulæ illæ, quæ montes ad Apuliam terminantes incolunt, ſi mordent, ne quidem offendunt, quocumque demum tempore mordeant. Noxiæ igitur ſunt, quæ Apuliæ campos accolunt; & potiſſimum æſtivo tempore, quia tunc ab urentiſſimis Solis radiis venenum illarum exaltatur, & hinc in rabiem actæ quoſcumque ſibi obvios impetunt. Non ſolùm hominibus ſed aliis quoque animalibus noxiæ ſunt Tarantulæ, quod etiam adnotavit *Ælianus lib. 1. cap. 8.* ubi ait: *cervis eſſe perniciosas, quibus hædera pro medela eſt, & niſi eam brevi comederint, moriuntur.* Ictus illarum graviores putantur à Noſtratibus eo tempore, quo coeunt, ideſt circa initia æſtatis, exaltato ſcilicet veneno; & ob veneris; ob æſtivi caloris orgaſmum, ſicuti de aliis etiam veneniferis animalibus vulgò circumfertur: nihilominus tamen, tam concubitus tempore, quàm per æſtatis decurſum venenoſus ſummopere eſt illarum morſus.

In Apulia Barenſi meſſores frequentius ab iis mordentur: illic enim vaſtiſſima, & oculo mehercle gratiſſima camporum planities ſpectatur, præſertim dum tritico univerſa luxuriat. Et cum rariores, ac ferè nullæ arbores ibidem creſcant (tellus namque omnis tritico ſeritur) arva illa omnia torrentur, ac veluti inflammantur à Solaribus radiis, & hac de cauſa Tarantulæ in majorem rabiem actæ, & caloris impetu laceſſitæ rabidiùs meſſores, & viatores mordent. Earumque morſibus meſſores potiſſimum obnoxii ſunt; nam Tarantula vel per ſulcorum ſquallorem, vel per tritici fiſtulas progrediens, manibus, vel pedibus occurrendo veneniferum morſum infligit: quamobrem meſſores occreolis pedes veſtiunt, ut à morſibus tutiores evadant.

Communiter credunt viperam non mordere, niſi irritatam, prout in circumforaneis obſervamus, qui à morſibus illarum immunes ſunt, propterea quod dexterrime, & ſine vi eſdem tractant. Super hoc aſſertum fundata eſt opinio *Domini Charras* de veneno viperæ, putantis nullum in ea venenum latere, ſed totam veneni vim conſiſtere in ſpiritibus viperæ inflammatis, & excandeſcentibus ob vim eidem illatam, ſpirituſque ita inflammati ac in virulentam indolem exaltati, dum animalium humoribus inſeruntur, univerſam illam funeſtorum ſymptomatum procellam confeſtim producunt. Sed cum ſolida Viri doctiſſimi *Domini Redi* noſtri amiciſſimi experimenta contrarium evincant, æqui rerum æſtimatores litem hanc dirimant, & in neutram partem propendendo, inconcuſſam veritatem ſtabiliant. An eadem quæſtio movenda ſit de veneno Tarantulæ, judicio acriores decernant. Hoc unum ſcio per autopſiam, Tarantulam vigilantes æque ac dormientes, irritatam, vel non irritatam ſemper mordere, & ſemper veniferam labem afferre. Pariter morſus tempore eructat exiguum, vixque perceptibilem liquorem, qui venenum ne ſit, an potius inflammatorum, venatorumque ſpirituum vehiculum, me ſanè

latet

latet. Experientia quoque popularium noſtrorum conſtat, non ſolùm exitiales eſſe Tarantularum ictus, verùm etiam exitiales futuros liquores, in quibus illa fuerit ſuffocata; quod etiam confirmat oculatus teſtis *Epiphanius Ferdinandus cap. 1. obſerv.* 81. In quo caſu corruit opinio omni de ſpiritibus inflammatis; nam quilibet illorum impetus in liquoribus prædictis extinguitur; igitur in ſolidiori ſubjecto, veneni Tarantulini indolem latere aſſerendum erit.

Qui morſi ſunt à Tarantula, ſentiunt ictum non abſimilem ei, quem apis, aut formica infligit. Ab ictu pars circumſcribitur parvo circulo livido, vel flavo, vel nigro, aut alterius hujuſmodi coloris. Dolor ſupervenit vehementiſſimus, quandoque loco doloris ſtupor, atque hujuſmodi ſymptomata varia ſunt, pro vario Tarantulæ colore, magnitudine, veneni exaltatione, temperie ægri, & conſimilibus, quæ clariùs patere non poterunt, niſi deſcribendo nonnullas ægrorum hiſtorias, ut paulò infrà clarior fiet.

CAPUT VI.

Morbi, & ſymptomata morſum conſequentia deſcribuntur.

Undequaque infelix eſt humana vita, infelicior tamen ſi morbis, infeliciſſima ſi venenis affligatur, prout experimur in veneno Tarantulæ, quod indole cæteris venenis inſueta, dum ſemel contagio ſuo corpus afflarit, vel immediatè Patientem enecat, ſi præſtò non fuerit muſica, & opportunus remediorum uſus; vel ſi hæc præſto ſint, non perinde tamen venenum omninò extinguitur: ſed in fluidis adeo altè illius veſtigia imprimuntur, ut ſingulis annis, & potiſſimum tribus æſtatis menſibus veluti reviviſcat, & niſi anniverſaria illa reviviſcentia choreis, antidotiſque pro tempore demulceatur; toto illo anno ægrotantes innumeris affectionibus graviter divexantur.

Dormientes, & incautos, ut plurimum mordent Tarantulæ. Demorſi ſi vigilant, ſentiunt ictum, veluti à formica, aut ape inflictum. Demorſa pars quandoque dolore, quandoque ſtupore inſigni præhenditur, circulo livido, nigro, aut ſubflavo ſtatim coloratur; paulo poſt in tumorem doloroſum attolitur, qui poſt inſtitutam muſicam, & remediorum uſum ſponte cum aliis recedit ſymptomatis.

Pauci elapſis horis à morſu patientes ingenti cordis angore, gravi mœſtitia, ſed graviori ſpirandi difficultate primo corripiuntur, mœſta voce conquerentur, oculis turbatis inſpiciunt, & interpellati ab adſtantibus ubinam doleant, vel nihil reſpondent, vel affectam cordis regionem manu pectori appoſita demonſtrant, quaſi cor præ cæteris afficiatur.

Symptomata hæc frequentius in Tarantatis prima morbi invaſione obſervantur, non ſunt tamen perpetua, & ſingulis ægrotantibus communia: imo nec à ſingulis Tarantulis producuntur, ſed varia pro varia Tarantularum natura, ægri temperie calore æſtivo magis minuſve adurente. Noſtrates namque obſervarunt Tarantulas borealem Apuliæ regionem magis incolentes, ſæviores eſſe, & ab iis demorſos gravioribus corripi ſymptomatis, imo variis delectari coloribus præcipue rubro, viridi, cæruleo, &c. raro autem nigricanti. Et ſi adſtantes incedant veſtibus eo colore diffuſis, qui Tarantatis ingratus eſt, neceſſe eſt, ut ab illorum aſpectu recedant, nam ad intuitum moleſto coloris angore cordis & ſymptomatum recrudeſcentia ſtatim corripiuntur.

Pro varietate Tarantularum, varia queque producuntur ſymptomata Tarantula ſubalbida produxit dolorem levem, cui accedit pruritus, dolor ventris pungens, & diarrhæa. Tarantula ſtellata acutiorem dolorem, & pruritum affert; imo & ſtuporem, gravitatem, & dolorem capitis, horrorem totius corporis, &c. Uvea Tarantula præfata quoque mala producit, quibus accedunt tumor, & dolor ingens in loco demorſo, ſpaſmus, rigor, & ſudor frigidus univerſalis, aphonia, in vomi-

tum propenſio, tenſio virgæ, & pectinis, ventris inflatio, & reliqua in hiſtoriis infra dicenda.

Cum multiplicia, ac penè incredibilia ſunt Tarantatorum ſymptomata, quorum multa à deprevata imaginatione pendere videntur; non erit à veritate alienum, ſi aſſeramus, venenum Tarantulinum poſt exacerbationem vehementium ſymptomatum primis diebus apparentium, deſinere demum in melancholiam ſui generis, eo uſque ægrorum cervicibus imminentem donec vel ſaltatione, vel muſica, vel ætatis mutatione virulenti characteres è ſanguine, & fluido nervorum penitus eliminentur, quæ felicitas rarò contigit, nam ſemel demorſi, impoſterum non ſanantur amplius, ut certò conſtat.

Aſſertum hoc innumera confirmant ſymptomata, depravatæ phantaſiæ naturam redolentia; multi namque ex Tarantatis ſepulchra, & ſolitaria loca deſiderant in feretro mortuorum ſe extendunt tanquam mortui. In puteum ceu deſperati ſe projiciunt. Virgines, & Mulieres, cæteroquin honeſtæ, ſolutis verecundiæ habenis vehementer ſuſpirant, ululant, indecorè moventur, partes obſcœnas patefaciunt, motum penſilem amant, &c. nonnulli volutantur in limo tanquam ſues, & volutatione hac ſummopere delectantur. Alii verberibus cædi deſiderant in ano, cal caneis, pedibus, dorſo, &c. Alii curſu magnam ſentiunt utilitatem. De colore curioſa quoque obſervantur; Tarantatis namque his coloribus delectantur, aliis contra graviter afficiuntur, & pro vario depravationis phantaſiæ gradu, alternatim variis rerum coloribus recreantur, & affliguntur.

CAPUT VII.

Cætera ſymptomata ulterius exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonſtratur.

GEneraliter loquendo ſymptomata Tarantatorum, primo veneni inſultu ſimilia ſunt iis, quæ in maligna febri ex coagulatione obſervari ſolent, qualia ſunt angor cordis, ſpirandi difficultas, omnimoda ferè pulſus oppræſſio, animalium, vitaliumque actionum repentina, ac penè fatalis jactura. Horum omnium teſtis oculatus eſt optimus Parens meus, iſque apud Lycienſes in Apulia Medicus, ut omnibus conſtat, celeberrimus. Ille igitur tribus in ægris rure Lycium advectis non multis ab hinc annis obſervavit; quod cum tales ægroti maligna febri ex coagulatione laboraſſent & multa in illis apparerent ſymptomata Tarantatorum ſymptomatis multum analoga, Parentes judicarunt à Tarantula demorſos fuiſſe (repugnante interim ſummoperè optimo ſene parente meo, qui morbum revera eſſe malignam febrim ex coagulatione aſſerebat) & ideo adveniente muſica, choream & ſaltationem inchoarunt patientes, juſſu, & hortatu Parentum: ex iis duo ſaltando mortem accelerarunt, tertius verò in ipſo chorearum actu expiravit; exinde deducimus malignam febrim ex coagulatione, imponere ſæpiſſime Medicis ſub ſpecie veneni tarantulini.

Si quid judicare valeo, crederem venenum tarantulinum præcipuam ſedem figere in liquido nervorum ſive in ſpiritibus animalibus; ſi quidem continui dolores capitis, animi deliquia, dolores oſſium, impotentia ad motum, ventriculi dolores, cordis oppreſſiones, & reliqua hujus generis ſymptomata morboſam ſpirituum naturam abunde patefaciunt; non excludendo tamen antecedentem ipſius ſanguinis virulentam quoque indiſpoſitionem.

Præcipua membra, quæ in Tarantatis mul-

mulctari videntur, ſunt ventriculus, & cor (ſi pro corde intelligenda ſit ſanguinis maſſa per cor circulans, non litigo) ideo raro illi immunes ſunt doloribus ventriculi, nauſea, ſiti, inappetentia; nec non angore cordis, convulſione, gravitate, & afflictione circa pectus, unde ſemper ſunt luctuoſi, ſuſpirioſi, pallidi, & taciturni. Notatu quoque dignum eſt multas mulieres ex noſtratibus chloroſi laborantes, eadem ferè pati ſymptomata, quæ Tarantati, & quoniam pro Tarantatis habitæ ſunt, conſueto more ſingulis annis ſaltarunt, & per ſaltationes à chloroſi diuturniſque hyſteriis immunes omninò evaſerunt, quoniam antedictæ mulieres à chloroſi, variiſque hujuſmodi diuturnis morbis ſaltando, & ſudores hac ratione eliciendo liberatæ ſunt: dogma practicum exindè deducitur, quod tales mulierum morbi nunquam rationalibus curabuntur, quàm per medicamenta roborantia, effœtam, atque elanguidam ſanguinis maſſam exaltantia; non verò per purgantia, ſaccharata, & ſimilia majorem languorem ſanguini inducentia. Inter præcipua roborantia effœtam, ac debilem ſanguinis maſſam in chronicis morbis, laudo maximoperè equitationes in aere ruſticano factas ſingulis diebus, hora potiſſimùm matutina, quibus equitationibus morbos chronicos penè incurabiles protinùs eliminavi. Hæc obiter de equitatione, & ſaltatione in curandis chronicis adnotavi, ut clariùs pateret, quantùm valeat exercitium ad roborandam, reſtituendamque emortuam penè ſanguinis maſſam in chronicis; irrito quovis alio remediorum genere, præcipuè si ab animi pathemate oriantur; equitatio tamen præ cæteris laudatur, utpotè in quo tota vis ſucceſſionis ab equo facta intimum ventrem terminatur, ubi fermenta excitantur, & ſtagnans materies circulum amiſſum recuperat.

Non reticendum hic erit, quod licèt in noſtris Regionibus, & Tarantulæ venenum, & Tarantati revera dentur; mulieres tamen, quarum inter Tarantatos pars magna eſt, morbum hunc frequentiſſimè ſimulant per ſymptomata eidem familiaria; nam sivè amoris igniculis, ſivè jactura rei familiaris, ſivè aliorum malorum mulieribus propriorum tædio affliguntur, ob aſſiduum de talibus objectis mœrorem in deſperationem, ac ferè in melancholiam degenerant. His omnibus accedit vita ſolitaria adinſtar Clauſtralium, ab omni quamvis honeſta familiarium hominum confabulatione immunis. Accedit pariter aer aduſtiſſimus, temperies mulierum ardentiſſima, cibi calidi, & maximè alibiles, otioſa vita, &c. Atque tam prioribus, quàm ſuperioribus hiſce de cauſis in mœrorem, & affectionem melancholicam frequenter degenerant, eademque rationi omni muſices concentu, & choreis delectantur ſummoperè; undè ut opportuna hac muſices occaſione ſolis Tarantatis permiſſa utantur, Tarantatas fingunt, fuco autem, & ſimulationi accedunt pallor vultus, mœror, ſpirandi difficultas, angor cordis, depravata imaginatio, & reliqua ſimulati potius, quàm veri Tarantularum veneni ſymptomata (& cum maximè grata ſit hæc chorea Mulieribus, ceſſit apud noſtrates in adagium; (*Il Carnevaletto delle Donne*) Et quamvis ſolæ mulieres morbum hunc quandoque ſimulent, non perinde tamen ſuſpicandum hoc etiam erit de reliquis Tarantatis; nam nonnulli Viri cæteroquin eruditi & Religioſi, cum minimè Tarantatis crederent, periculum in ſe ipſis fecerunt, & in Apulia demorſi à Tarantula, in imminens vitæ diſcrimen inciderunt, & niſi præſto fuiſſet muſica, brevi animam ſe efflaturos fatebantur, ut aſſerit etiam *Epiphanius* noſter loco laudato.

Tarantula, ut diximus, venenifera dumtaxat eſt in Apulia, & præſertim camporum incola, nam quæ in montibus Apuliæ vicinis reperitur, vel nullo, vel non pernicioſo pollet veneno. Et ſi eadem campeſtris Apuliæ Tarantula in exteras regiones, Neapolim ſcilicet, Romam, &c. transferatur: ſi mordebit, nulla ibidem afferet patientibus incommoda, & ſi afferet, pauca erunt, & levia, ut inferiùs in

hiſto-

hiſtoriis. Dicunt nonnulli tandiu in Tarantatis vigere venenum, quandiù ipſa vivit Tarantula, &c. ſed cum hoc falſiſſimum ſit, ut experientia infallibili apud Noſtrates conſtat, nihil immorabor in hac refellenda falſitate.

Non ſolùm Tarantulæ Apulæ, verùm etiam ſcorpiones Apuli veneniferi ſunt: obſervatione namque conſtat, à ſcorpione punctos eadem fere pati ſymptomata, ac ſi à Tarantula morſi eſſent; chorea delectantur, & muſica, iiſdem dumtaxat ſanantur, ut infra in hiſtoriis, &c. Hac de cauſa quamplures Græci ſenes, & populares noſtri arbitrati ſunt ſymptomata ea omnia, quæ vulgò Tarantulis adſcribuntur, pendere potiſſimùm à ſcorpionum morſu. Sed quoniam aſſertum hoc falſitatis redargui inconcuſſa Regionum noſtrarum experientia, ideò in præſenti ſtatuemus Tarantulam æque ac Scorpionem Apuliæ eſſe ſummoperè veneniferos; eadem ferè producere ſymptomata, & iiſdem remediis, muſica ſcilicet, choreis, &c. ſanari, ſcorpiones tamen minùs virulenti ſunt, quàm in Africa, magis verò quàm in reliqua Italia.

Sunt qui à Tarantula demorſi paucis diebus moriuntur, nil proficientibus muſica, & antidotis; nonnulli contra præfatis remediis ab imminenti morte liberantur. Cæterum veneni ſeminia, more reliquis inſueto, adeò altè incoquuntur humoribus, ut vix deleri poſſint, imò ferè ſemper ad mortem uſque comitantur patientem, &c. Et quod ſemper diximus, Tarantulæ venenum ſemel corpori illatum indelebile impoſterum eſt.

Periodum, & recrudeſcentiam venenorum curioſum eſt indagare. Caninum venenum ad 30. quandoque annos maſſæ ſanguineæ inhæſit, ſtatiſque temporibus recrudeſcendo ad mortem uſque patientis duravit, hac de re legi meretur hiſtoria *Hildani cent. 2. obſ. 26.* de Matrona, quæ à cane rabido demorſa per triginta ferè annorum ſpatium ſingulo ferè ſeptennio veneni recrudeſcentia patiebatur, donec tandem mortua fuit. Vulgò credunt venenum caninum, ſi elapſis 40. diebus non manifeſtetur, impoſterum non amplius manifeſtari, ſed hoc falſum eſſe præfata *Hildani* teſtatur hiſtoria. Nos quoque Romæ de anno 1695. vidimus Pharmacopæum, qui cum demorſus fuiſſet à cane, menſe Junio ejuſdem anni, in Urbinatenſi Civitate Patria ſua, & exinde Romam veniſſet, derepentè factus maniaco-hydrophobus, poſt biduum periit, circa medietatem Octobris nuper elapſi. Hoc idem quoque obſervavit Neapoli in Juvene Medico Vir celeberrimus *Lucas Tozzius* Summi Pontif. hodie Archiater, ut nuper mihi familiariter narrabat. *Fracaſtorius lib. 1. de morb. contag.* ait: *Vidi ipſe puerum, qui poſt octo menſes, ex quo demorſus fuerat à cane, contagionem oſtendit, ex qua mox periit*, &c. Venereæ luis caracter ad 30. & plures annos ſanguini inhæret abſque ulla moleſtia: & incommoda patientis valetudine; recrudeſcit tamen derepentè tanta ſymptomatum vehementia, ac ſi tunc primò ſuperveniſſet. Tarantulæ venenum ſingulis annis, & potiſſimum circa illud tempus, quo patienti illatum fuit infallibiliter recrudeſcit. Dum calor Solis ardentiùs exurere incipit, quod contingit circa initia Julii, & Auguſti, Tarantati lentè venientem recrudeſcentiam veneni perſentiunt, ſeque manifeſtantem per inappetentiam, cordis angorem, capitis gravitatem, ſitim, oſſium veluti fracturam, & hujuſmodi alia, quæ quandoque ſenſim, quandoque derepentè ſuperveniunt, & veneni paroxiſmum incutiunt. Si patientes de præfatis ſymptomatis lentè ſubrepentibus advertuntur, ſtatim ad muſicam, & choream confugiunt, ne à ſuperveniente derepentè paroxiſmo corripiantur. Si verò paroxiſmus abſque præviis antedictorum ſymptomatum nunciis inopinato ægrum invadat, tunc ille veluti fulmine tactus humi concidit ſemimortuus, manus, facies, aliæque extremitates denigrantur, ſuffocatione, & ſpirandi difficultate corripitur, & ita jacet, quouſque veniant Cytharædi, quorum conſueto modulamine audito, ſenſim in vitam

tam

tam reſtituitur, ad choream diſponitur, atqre artus primò, mox verò univerſum corpus movet.

Si debito tempore æger non ſaltaverit, toto illo anno graviſſimis urgetur ſymptomatis, icteritio ſcilicet cutis colore, anxietate cordis, inappetentia, febricula, & reliquis morbis toties repetitis; imò ſi Tarantati vervecina carne, cucumere, aut citrulo utantur, ſtatim dolore ventriculi moleſtiſſimo aggrediuntur. At ſi ſingulis annis conſueto tempore ſaltaverit, ſudaverit, & muſices ſono veneni ſeminia foras eliminaverit, toto illo anno optima fruitur valetudine, nec ullis ſubjacet ſymptomatis modò recenſitis.

CAPUT VIII.

Curatio morſus Tarantulæ, & effectuum ab eo provenientium.

Salus ægrorum omnium, quibus venenum aliquod illatum fuerit in ancipiti eſt, multò magis ſi à Tarantula, aut Apulo Scorpione demorſi ſint, quorum plurimi brevi horarum ſpatio moriuntur, irritis & muſica, & antidotis.

Ad duo communiter genera reducunt auctores venenorum effectus, ad coagulantes ſcilicet, & diſſolventes maſſam ſanguineam. Et phænomenis toties repetitis quiſquis deducere poterit venenum Tarantularum, diſponere humores ad coagulum, ſivè incraſſationem; idque ſatis indicant repentina pulſus oppreſſio, angor cordis, maxima ſpirandi difficultas, faciei, aliarumque extremitatum deturpata nigrities, rigor, horrorque univerſalis, ſopor gravis, & reliqua hiſce analoga, quæ quidem varia ſunt pro varia Tarantularum indole, varia ægri temperie, & antecedenti corporis morboſa aliqua diſpoſitione, calore ætatis magis minuſve ardenti, &c.

Sivè à Tarantula, ſivè à Scorpione Apulis morſus quis fuerit, indicationes curativæ ſunt, diſſolvendi, attenuandi, quæ humores virulento afflatos contagio, per medicamenta alexipharmaca, theriacalia, bezoardica, & reliqua parùm diverſa ab iis, quibus utuntur Medici in dimorſis à vipera. Demorſum locum ſtatim ſcarificant Noſtrates lanceola, & quoniam magnus ſtupor affectum locum interdùm occupat, patientes ſcarificationis dolorem non ſentiunt. Facta ſcarificatione cucurbitulam applicant ad veneni extractionem, exindè theriaca, & alio contuſo, quandoque mythridatio, aut confectione orvietana partem fovent, donec venenum aliquantiſper fuerit debilitatum.

Ipſe verò (ſi meo arbitratu uti unquam licebit,) demorſum locum candenti ferramento ſtatim adurerem; ignis namque cum ſit genere ſtimulorum, iſque ſtimulus vehementiſſimus excitat in fibris affecti loci, & ſucceſſivè in toto ſyſtemate fibrarum humani corporis oſcillationem quandam ſivè motum vividum, continuatum, & vehementem, qua ratione humores, qui ſunt ad contactum, ſolidorum ità oſcillantium, ſolvuntur, dimoventur, attenuanturque, & veneno coagulante, vix unquam figi poterunt, præſertim in affecto loco, ubi ſtimulus ignis eſt potentior, & humorum ad coagulationem major inclinatio. Quoniam verò felices hos ignis effectus nec ipſe adhuc expertus ſum nec ab aliis didici auctoribus, ſuperſedeo nunc à majori illorum præconio; obiter tamen notare non gravabor effectus ignis in aliis morbis.

Pluries obſervavi, uſtionem candenti ferramento factam incipiente gangræna, vel incipientibus, ſed ſordidis, ulceribus, graviſſima damna intuliſſe; nam per cruſtam illam ab uſtione intempeſtiva productam, hiantia fibrillarum, vaſorumque oſcula prorsùs clauſa fuerunt; ideò impedita neceſſaria coroſivi, & gangrænoſi humoris per ea repurgatione, nil mirum, quod noxius ulceris humor ad interiora retrocedens, pro diverſitate partium, in quibus deponebatur, diverſa, & gravia adduxerit ſymptomata. Porrò aduſta pars prorùrs eſiccabatur, & ingreſcebat, & ad malorum cumulum paucis diebus interpoſitis mors ſupervenlebat, ut non ſemel ab-

ſervavi patavii, aliiſque Italiæ Xenodochiis.

Dum igitur talia ulcera medenda occurrunt cum ſuſpicione malignitatis, & magna humoris eroſione, non ſunt ſtatim adhibenda ferramenta ignita, aut remedia cauſtica; ſed foveri incipiant decoctis balſamicis, amaricantibus, vulnerariis, & ſimilibus, quibus corroſivi humoris ad exteriora evocatio procuratur, fioræ flaccidæ ac ferè eroſæ conſolidantur, & circulantibus per effectum locum humoribus balſamicæ potionis quædam conciliatur dulcificatio, ac robur. Et hìc candidè fateor, quod ſi poſtpoſitis unguentaceis, & oleoſis vulgariũ Medicorum remediis præfatæ decoctiones vulnerariæ, & balſamicæ intus, & extra adhibeantur, methodoque recenſita patienter, atque aſſiduè maligna, & gangrænoſa ulcera in corruptionem, aut incurabilem ſtatum degenerabunt. Cæterum ſi remediis hiſce ſtatim præſcriptis nil proficies; ſed in ulcere contagium, & depaſcentia ſupervenerint, in his duobus caſibus dumtaxat, ad uſtionem, remedia cauſtica, & tandem ad membri abſciſſionem, ſi gangræniſmus immineat, deveniendum. Inuſto ulcere curandum: ut citiſſimè decidat eſchara, ne per illam occluſa vaſorum inuſtorum oſcula, maligni humoris eruptionem impediant, ut ſupra obſervavimus; ſucco petroſelini inuncta pars, brevi de ſe eſcharam emittit, ſi ſuper ambuſtum locum inſuffletur flos farinæ tritici in tenuiſſimum alchool redactæ, & exindè ſuperponatur petia vino nigro madida per diem ulceri relinquenda, poſtea oleo lini foveatur, decidet quoque eſchara, ut vidi Patavii curante Domino *Marchetto*.

Sed è diverticulo in viam. Noſtrates poſtquam demorſum à Tarantula locum, & ſcarificaverint, & alexipharmacis inunxerint, ad interna demum remedia ſe convertunt. Inter hæc primas tenent *ſpir. vin. roſmarinatus, ſivè aq. Reg. Ung. vel potiùs ipſa eſſentia roſmarini per ſe deſtillata, & ſumpta cum aqua theriac. cortic. citri, vel hyſſopi, meliſſ. ſerpilli*, &c. ſtatim itaque exhiberi poteris, *ſpir. vini roſmarinatus ab unc. i. ad ii. cum aq. ſerpilli, aut brodio herbis alexiteriis alterato*, ægerque in lecto cooperiatur ad ſudores eliciendos, quibus faciliùs extorquendis pannum lineum ſpiritu vini madidum, quo nudum corpus obvolvatur patientis, priùs tamen calefactum leniter, ſummoperè laudatur. *Epiphanius Ferdinandus* ſequens electuariũ quod antiphalangium vocat, tanquam ſummoperè utile, & à ſe expertum in obſervationibus ſuis proponit: ſit igitur. *Recip. bacc. myrt. & thamaricis an. un. i. ſemin. paſtinac. nigellæ, agn. caſt. dauci, aniſi, cumini, & origani, an. drag. i. terr. ſigill. & boli arm. orient. an. drag. ii. cum ſyr. tot. citr. f. s. a. electuar. de quo ſumat quotidie manè dragm. ii. & ſuperbibat brodium alteratum herbis, & radicibus alexiteriis*. Cæterum fruſtranea propemodum ſunt, tùm hæc, tum alia remedia, quæ proponi poſſent, niſi præſtò ſit, & adhibeatur muſica, ut conſtans, & infallibilis noſtrarum Regionum evincit experientia. Siquidem muſica præcipuum eſt Tarantatorum antidotum, qua quidem audita, quamvis adinſtar apoplecticorum jaceant patientes, ſenſim movere incipiunt manus, pedes, & exinde reliqua membra, donec tandem in pedes erigantur, & erecti, ululant, ſuſpirant, obſcœna eventilant, & ſaltationes integro triduo abſolvunt, Sed de his ſpeciatim.

CAPUT IX.

Chorea, & Muſica ſunt præcipuum hujus veneni antidotum. Ubi obiter modus ſaltandi Apuliæ familiaris deſcribitur.

Quoniam irritis quibuſcumque remediis; brevi intereunt Tarantatis, niſi muſica præſtò fuerit: ideo de modo ſaltandi nobis familiaris pauca mox dicemus.

A Tarantula demorſi paulò poſt humi concidunt ſemimortui, cum totali virium, & ſenſum jactura: difficulter quandoque ſpirant, quandoque luctuosè ſuſpirant, fre-

frequenter tamen immobiles jacent, ac velut exanimes. Inchoato muſices ſono ſenſim miteſcere incipiunt ſymptomata antedicta, æger digitos, manus, mox pedes movere incipit, & ſucceſſivè cætera membra, creſcenteque ſonorum modulamine, motus ipſe membrorum augetur, & ſi patiens humi jacet, vehemintiſſimè in pedes elevatur, ſaltationes inchoat, ſuſpirat, & modis ferè admirandis contorquetur. Vehementes has ac primas ſaltationes pluribus horis, ſed frequenter duabus, tribuſve horis continuat; poſtquam verò pauluùm quieverit in lecto ad ſudores abſtergendos, vireſque reficiendas, eadem vehementia ſaltationes redintegrat, & facta ſupputatione duodecim ferè horas quotidiè impedit in ſaltationibus viciſſim inſtitutis. Et quod mirum eſt, non ſolùm à vehementibus hiſce ſaltationum laboribus laſſitudinem, aut debilitatem aliquam non ſentiunt patientes. Sed exindè, ut ajunt, agiliores, fortioreſque evadunt.

Saltationes inchoant frequenter circa ortum Solis, eamque nonnulli abſque ulla quiete protrahunt ad horam unam circiter ante meridiem: coguntur tamen interdum quieſcere, non laſſitudinis cauſa, ſed quia diſſonantiam aliquam in muſicis inſtrumentis percipiunt; quam dum perceperint, adeò vehementibus corripiuntur ſuſpiriis, & angoribus cordis, ut dictu ſit incredibile; imò tandiù ſuſpirant, & affliguntur, donec ad conſonantiam redacto inſtrumento ſaltare denuò incipiant. Mirum quoque eſt, quod rudes puellæ, & inculti ruſtici, qui unquam ne viderunt quidem nobiliora muſices inſtrumenta, ſaltationis tamen tempore, tam periti evadant diſſonantiarum, & conſonantiarum artifices, & cenſores.

Circa horam meridianam quieſcunt à ſono, & chorea, lectoque componuntur ad ſudorum evocationem, quibus evocatis, & abſterſis tenui brodio, vel ſimili tenui cibo reficiuntur; nam graviſſima, qua tunc detinentur innapetentia, lautiorem ciborum copiam vix ac ne vix quidem permittit. Hora una circiter pomeridiana, vel duabus horis ad ſummum, ſaltationes renovant eadem vehementia, eaſque continuant modo ſupradicto uſque ad Veſperas. Veſperi denuò lectulum ingrediuntur, ſudores excitant, iiſque abſterſis tenui victu reficiuntur, & ſomno demùm ſe componunt. Hic ſaltandi modus communiter per quatuor dies exercetur, rarò ad ſextum extenditur.

Generaliter ſaltandi terminus incertus eſt, multi namque tandiu ſaltant, donec ab omnibus ſolutos ſymptomatis ſe perſentiunt, quod frequentiſſimè ſuccedit poſt tertium vel quartum diem; tunc enim ſpoliata ſanguis maſſa virulentis partibus per ſupervenientes ſudores, priſtina ſalutis commoda recuperat patiens, & toto illo anno à pravi morbi ſymptomatis immunis vivit. Et quamvis per ſudores ſaltationibus provocatis venenoſa morbi ſeminia a ſanguine eliminentur, non perinde tamen ſequitur, ut ſudores à vulgaribus diaphoreticis provocati hoc idem præſtare poſſint. Nam plures ex noſtratibus Medicis, quamvis, poſtpoſita ſaltatione, ſudores provocaverint per aquas, & confectiones diaphoreticas, nonnullis diebus ante ſuſpectam paroxiſmi invaſionem; nihilominùs tamen paroxiſmus verè ſupervenit, & majori cum impetu, fuitque neceſſarium choream adire, & novos ſudores per repetitas ſaltationes procurare & ita paroxiſmum omninò jugulare.

Circa illud anni tempus, quo à Tarantula demorſus fuit patiens, recrudeſcunt gravia hujus morbi ſymptomata; unde qui prompti non ſunt in antevertendo morbi inſultu per conſuetas choreas, ipſos paroxiſmus derepentè ingruens præoccupat, ideò ubicumq; reperiantur, concidunt veluti apoplectici, aphoni, cum denigratione faciei, & extremorum, &c. de quibus omnibus admoniti parentes ſtatim cytharœdos vocant, ut ſonos inchoent, quibus auditis ſenſim reſipiſcit patiens, primò manus, mox pedes, dein reliquum corpus movet; in pedes erigitur, & ſaltationes conſueto more abſolvit. Et ut ſupra indicavimus, ſi opportuno tem-

pore non ſaltaverit, ſudoreſque hoc pacto evocaverit patiens, toto illo anno miſerrimè decruciatur inappetentia, colore cutis icterico, laſſitudine univerſali, & reliquis ſupra recenſitis malis, quæ magis magiſque ingraveſcunt, ſi annis ſequentibus ne quidem ſaltaverit, donec tandem in cachexiam, hydropem, & morbos incurabiles incidat.

Nonnulla curioſa hìc ſubnectemus, quæ Tarantati chorearum tempore faciunt. Univerſaliter omnes Tarantati in magno illo ſaltationum vigore ſuſpirant, altè conquerentur, ebriorum adinſtar internorum externorumque ſenſuum rectum uſum ferè amittunt, Adſtantes, & Parentes confuſè atque æqualiter tractant, & de præteritis ferè non recordatur. Ex illis tamen nonnulli, ſaltationis tempore delectantur ſummoperè frondibus vitis; vel arundinis, eaſque manibus per aera circumferunt, aqua madefaciunt, faciei ac collo circumnectunt, imò in aquam ipſam manus, & faciem immergunt. Alii rubras veſtes, vel nudos enſes manibus tractare cupiunt. Hinc apud vulgus invaluit opinio, ſaltantes cum frondibus vitis, demorſos eſſe à Tarantula, contrà cum enſibus nudis, ab Apulo Scorpione, qua de re fides ſit apud ipſum vulgus. Alii dum parum à ſaltatione quieverint, humi caveam effodiunt, aqua implent, & in luto illo veluti ſues volutari ſummoperè cupiunt. Demum inter initia ſaltationis quandoque enſes petunt, & artem gladiatoriam ſaltando exercentes, quandoque ſpeculum volunt, & dum in eo propriam vident imaginem vehementiſſime ſuſpirant. Quandoque veſtes pretioſas, pulchra induſia, monilia, & alia hujus generis ornamenta petunt; magnaque reverentia ab adſtantibus accipiunt, & omnia ordinatè diſponunt circa aream, in qua ſaltationes ducunt, iiſque viciſſim utuntur, ac delectantur ſaltationis tempore juxtà varios impulſus, quos læſa imaginatio intus excitaverit veſtibus, & induſiis coloris amœni, ut plurimum rubri, cærulei, & flammei delectantur; nigrum contrà vehementer horrent, ad illius aſpectum ſuſpirant, & adſtantes tali colore incedentes quaſi manibus impetunt, & foras exire jubent, &c.

CAPUT X.

Nonnulla alia circa choream breviter expenduntur.

Quemadmodum Tarantulæ ſunt diverſæ magnitudinis, coloris, & virulentiæ, ità & Tarantati à diverſis ſonorum generibus ad ſaltandum excitantur, delectanturque, prout à variæ ſpeciei Tarantula fuerint demorſi; imò non ſolùm ſinguli patientes particulari modulamine delectantur, & excitantur ad choreas, verùm etiam & particulari inſtrumento, alii ſcilicet fiſtula paſtorali, alii tympano parvo, Cythara, lyra, cymbalo, fidibus, & tibicinibus varii generis. Hinc curioſum eſt obſervare, quod Cytharædi interdum, quamvis tria vel quatuor diverſa ſonorum genera efformaverint, ab iis tamen patientes ne minimum ad ſaltationes moventur, dum verò aliud efformant à præfatis diverſum, & ipſorum veneno forſan accommodatum, ſtatim ad illum ſuſpirant, & ſaltare vehementer incipiunt. Hoc unum tamen verum eſt, patientes, licet ſuo quique delectentur ſono, omnes tamen velociſſima ſonorum modulamina deſiderare (quæ ſonorum velocitas vulgò dicitur *Tarantella*). Ideò Cytharœdi horum non ignari, faciliter mulierum fucum ſolent manifeſtare, nam ſi viderint mulierum ad quoſcumque ſonorum concentus veloces, aut tardos, & ſimiles alios ſtatim, imò & indiſcriminatim ſaltare, dicunt eam non eſſe revera Tarantatam, uti poſtea experientia certum comperitur.

Atque hæc ſunt, quæ de chorea ejuſdemque effectibus breviter adnotavimus, reliquum eſt, ut mox perpendamus, an ipſa Tarantula ad muſices ſonum revera ſaltet, & an alia animalia ab eadem demorſa ad ſaltandum cogantur.

Tarantulam ad ſonorum concentus ſaltare

tare nonnulli crediderunt, inter quos *Kircherus mund. magnet. lib. 13. part. 8.* aliique auctores, qui ex alienis dictis potius, quà per autopſiam hac de re judicarunt. Ex antedictis tamen ſciendum Tarantulam eſſe de genere Araneorum, ſive Phalangiorum octonoculorum, cujus ſubſtantia ferè tota friabilis, membranea, & ſubtiliſſima eſt, atque ſui generis nutritia lympha turgeſcent (ſanguinis namque veſtigia, rarò in eadem obſervavimus) unde hac ratione à quolibet, vel leviſſimo motu externo, in ſubſultus involuntarios impelli poſſe credendum.

Porrò Tarantula ex natura ſua ad ſaltus, motuſque vehementiores prona eſt, & ferè nunquam quieſcere obſervatur, multò magis ſi adurens æſtatis calor acceſſerit, quo exaltati attenuatique Tarantulæ humores in majores motus ſubſultorios eandem adigunt. Cum intuerer interdùm avulſum Tarantulæ pedem integris ferè horis duabus ſubſultorios vehementioresque motus in illo obſervavi. Duobus his motibus ſi tertium accedat, undulatio ſcilicet aeris; & vehemens ejuſdem preſſio a muſicis inſtrumentis facta, & Tarantulæ membraneum corpus incurrens, mirum non eſt, ſi ea ad muſices ſonum ſubſilire tunc temporis videatur, ſubſultuſque illi externis motibus potiùs debeantur, quàm voluptati Tarantulæ ex neceſſario naturæ inſtinctu ad ſonum ſubſilientis, quæ omnia magis patebunt legenti librum *de vi percuſſionis*, quem nuperis annis emiſit vir celeberrimus *Borellus* Academiæ Neapolitanæ & Romanæ decus magnum, ubi multa virium impulſus arcana examinantur. Cæterum quamvis hæc ipſe ſentiam, non perinde tamen omninò nego Tarantulam ad muſices ſonum ex interna quaſi voluptate ſubſilire, præſertim cùm *Epiphanius* laudatus hoc aſſerat, & alii quamplures teſtes oculares, ſed majori probatione rem hanc indigere arbitror.

Videbimus mox an reliqua animalia Tarantula demorſa ſaltare cogantur, ut homo. Noſtrates paſſim opinantur affirmativè, & ab oculatis teſtibus hoc pluries audivimus. *Sennertus* quoque *lib. 1. cap. 7. ex Epiphanio in ſuis obſerv.* refert veſpam à Tarantula demorſam, unà cum ipſa Tarantula ſaltaſſe ad ſonum fidicinum, imò & gallum demorſum pariter ſaltaſſe. An Animalia demorſa iiſdem de cauſis ſaltare cogantur, quibus Tarantulam ad ſaltandum cogi nuper indicavimus, dubius hæreo. Fateor tamen quod ſicuti à cane rabido demorſi ululant adinſtar canum, aliaſque operationes canibus analogas exercent, ob impreſſas forſan in illato veneno rabidi animalis ideas. Ità pariter ſi in ſummè activo Tarantulæ veneno ejuſdem animalculi inſtinctus, atque inclinationes lateant: eæque per veneni vehiculum animalibus communicatæ ſint, quid mirum, ſi in his totas ſuas vires, & à venenati inſecti hujus natura parum differentes exeant?

Elapſo decennio, dum exercerem praxim Neapoli in celeberrimo illo tùm Doctorum Virorum, tùm Scientiarum Emporio, amicus quidam noſter varias Tarantulas vivas Apulia transferri curavit circa menſem Auguſti. Unam ex illis tenui vibice priùs irritavimus; irritatæ ſtatim cuniculi vivi caput aptavimus, cujus ſuperius labium paulò poſt bis momordit, tranſactis duabus horis demorſi cuniculi labia inſigniter intumuerunt, nigreſcebant, & ipſe ſuboſcura ſpirandi difficultate, & blanda totius corporis horripilatione correptus humi concidit; uſque ad quartum diem nec cibum hauſit, nec potum, ſed ſtupidus ac veluti comatoſus jacens, & præfatis graviter preſſus ſymptomatis quinta die circa meridiem obiit.

Caput, labia, & lingua ante mortem vehementer intumuerunt; imò & abdomen; Licet Cytharœdus acceſſerit, & varia ſonorum modulamina efformarit non perinde tamen cuniculus movebatur, aut ſubſiliebat; ſed ſemper aphonus & immobilis jacuit. Probabile itaque eſt in ſola Apulia miros ſaltationis effectus producere venenum illud, quò loci ab urentioribus Solis caloribus ad debitum exaltationis gradum evehitur, non ità in reliquis Re-

gio-

gionibus, ſub frigidiori forſan climate conſtitutis. Licium redux decreveram nonnulla in animalibus experimenta per Tarantulæ morſum tentare; ſed quoniam vix domum attigeram, quod in exteras Regiones peregrinandum mihi fuit, ideò nequidquam hac de re potui abſolvere.

Aperto cuniculi cadavere, venas, & arterias cerebri turgidas invenimus, & cerebrum ipſum levi affectum inflammatione, maculis lividis hinc inde conſperſum. Pulmones, & reliqua viſcera naturalia ſanguine concreto, & nigro nimium diſtendebantur. In ventriculis cordis grumi majores ſanguinis, & tenues rami polypoſæ concretionis conſpiciebantur Magna ſeri copia hinc indè exteriùs in cerebro fluctuabat. Reliqua demùm ſana erant, & inculpata.

Nil frequentiùs occurrit in apertione cadaverum, quàm hæc ſeri extravaſatio in partibus, & cavitatibus corporis. Eam tamen potiſſimum obſervavi in cadaveribus eorum, qui ob generalem aliam ſanguinis coagulationem; vel potiùs particularem in aliquo viſcere obſtructo perierunt. Univerſalem intelligo in malignis febrius à coagulatione: particularem verò in apoplexia, pulmonum morbis quàm plurimis, & viſcerum obſtructionibus, ac ſchirrhis. Unde in extiſtis ab apoplexia ſæpiſſimè copioſam ſeri fluctuationem obſervamus extra, vel intra cerebrum. In extinctis verò à pulmonum morbis, in cavitate thoracis, & ſic deinceps. Et hæc ſeri extravaſatio recenſeri potiùs debet inter effectus, quàm inter cauſas morbi principalis, utpote quia paucis ante mortem diebus, aut menſibus ſe manifeſtat. Quod præ cæteris obſervavi in iis, qui ex polypo cordis moriuntur; hi paulò ante mortem tumore pedum ædematoſo vexari incipiunt, mox cachexia, & tandem hydrope corripiuntur. Huic obſervationi quadrat & illa de aſthmate, aliiſque pectoris morbis, in quibus impedimentum aliquod vel in auricula dextera, vel in dextero cordis ventriculo adeſt, utpotè dilatatio, aneuriſma, polypus, oſſificatio & reliqua hujuſmodi exonerationem ſanguinis è dextero cordis ventriculo in pulmones impedientia: in his, inquam, morbis obſervavi exteriorem dextræ manus partem attolli ſenſim in tumorem, coloris vel naturalis, vel ſubpallidi, & morbo ad interitum ægri properante, tumorem illum altiùs elevari, & per continuatum brachium expandi. Quando igitur talem tumorem in exteriori, & mox in interiori manus parte deprehenderis, aderitque ſpirandi aliqua difficultas, ſemper prædicito impedimentum aliquod circa dextrum cordis ventriculum, aut circa illius auriculam, ut cadaveris ſectio clarius manifeſtabit.

CAPUT XI.

Variæ Ægrorum Hiſtoriæ proponuntur.

HISTORIA I.

Nobilis Mulier Lycienſis ann. 1687. rure in urbem regrediens, ſeceſſit in cellam vinariam, in qua cum paulisper commorata eſſet, domum rediit, negotiiſque domeſticis occupata, morſum quendam in femore dextro ſenſit, formicæ morſui non diſſimilem, interea temporis neglecta levi punctura ad prandendum ſe contulit, vixque pauco ingeſto cibo, femur, & inferiores artus ſenſim ſtupefiebant, nec ullam vellicationis moleſtiam à patiente factam ſentiebant. Quamobrem relicto prandio ſeceſſit in cubiculum, ut obſervaret demorſum femur, invenitque in loco demorſo parvum tumorem magnitudine lentis ſubrubrum ac ferè liveſcentem, cui ſtatim theriacam allio contuſo mixtam applicuit, eodemque tempore vehemens cordis angor, & adeò magna ſpirandi difficultas ſupervenerunt. Mox lectulo compoſita totius corporis tremore correpta fuit, tali profectò vehementia, ut vix duo robuſti homines eam continere potuiſſent; paulò poſt ingens dolor in articu-

cu-

culis, & digitis pedum ſupervenit, & præ doloris magnitudine, ægrè ferebat leviſſimum pondus induſii linei corpori ſuperpoſiti. Accerſito Medico pars affecta pluries ſecta fuit lanceola, ſectionique ſuperpoſita theriaca cum alio contuſo; intus verò ſumpſit confect. alcher. cum vino generoſo. Sed omnia hæc fruſtra: nam ſenſim aphonia, & ſpirandi difficultas creſcebant, & patiens dicebat linguam ſibi ad interiora convelli, & ita impedire, ne poſſet verba pronunciare. Trium horarum ſpatio ab accepto morſu hæc ſupervenerunt, iſtiſque accedebant ſitis ingens, vigilia, angor cordis, inappetentia, & quamplura alia ſymptomata. Unde Parentes ſtatim ſuſpicari cœperunt de ictu Tarantulæ; (quamvis in affecto loco eandem non invenerint) & patienti ſaltationem ſuadere, quæ quidem lachrymando reſpondit, ſe ſaltare non poſſe, tùm ob vehementes in articulis pedum dolores, tum ob totalem virium jacturam.

Urgente tamen morbo vocati ſunt Cytharœdi, qui propè lectulum patientis ſtantes, interpellarunt eam ad cujuſnam coloris, vel magnitudinis Tarantula demorſa eſſet, ut familiarem talis ſpeciei Tarantulæ ſonum inchoarent. Et cum reſpondiſſet ſe neſcire, à Tarantula ne, an à Scorpione puncta eſſet. Illi ſtatim duo vel tria diverſa ſonorum genera inſtituerunt, à quibus nihil prorſùs afficiebatur patiens; audito tamen quarto à reliquis diverſo, ſtatim ſuſpirare cæpit, & ſe temperare neſciens à vehementiſſimis inſultibus, quos muſica intus excitabat, ſolutis omnibus verecundiæ limitibus, ferè nuda prodiit è lecto vehementiſſime ſaltare cœpit, & ita per triduum conſueto more continuando, ab omnibus ſymptomatis libera evaſit. Cæterùm licet patiens toto illo anno optimè ſe habuerit, ſingulis tamen ſubſequentibus præſertim eo tempore, quo puncta fuit, eidem omnia recrudeſcunt ſymptomata, locus demorſus dolore, phlogoſi, & rubicundo colore afficitur, ut in prima morbi affectione correpta fuit, &c. Omnia tamen evaneſcunt per choreas modo antedicto inſtitutas.

HISTORIA II.

Alia Mulier pariter nobilis Lycienſis à Tarantula demorſa, iiſdem ſymptomatis magis, aut minùs vehementibus affecta fuit, ſed per choream more patrio inſtitutam brevi evaſit, & toto illo anno optime habit. Singulis tamen annis, circa ſolitam veneni recrudeſcentiam vehementiſſimus dolor digitos pedum occupabat, ob vehementiam doloris inflammabantur, & per decurſum inflammationis ex unguibus digitorum ichor tenuis, & mordaciſſimus emanabat, qui adjacentes partes graviter exulcerabat. His de cauſis ſaltare coacta nobilis Mulier, poſt finitas ſaltationes, à præfatis digitorum, & totius corporis ſymptomatis ſtatim ſanabatur, imò ipſi digitorum ungues omninò decidebant.

HISTORIA III.

Septuagenarius robuſtioris temperaturæ, Neritonenſi in urbe prope Aletium ortus, circa initia Julii menſis dormiebat in campis, & præcipuè in area tritici hora meridiana, derepentè morſus fuit tenui punctura, à qua excitatus, ſtatim manibus fortiter compreſſit locum demorſum. Interea denudato femore invenit ſcorpionem nigrum jam interfectum in affecta parte. Paulò poſt ingenti cordis angore, languore univerſali, pectoris anguſtia, capitis debilitate, aliiſque ſymptomatis corripitur. Per adhibita varia intùs, & extra medicamenta non remittebat morbus, ſed omnia ruebant in deterius; ægerque affixus lecto manibus plaudebat, frondes vitis aqua madidas petebat, ſonum muſices & choream deſiderabat, & in ipſo lecto pedibus ſubſiliebat; dum hæc peragebantur, ſupervenit muſica, qua audita licet patiens ſummoperè lætaretur, nihilominus tamen ob extremum virium languorem, continuas pectoris, atque cordis anguſtias vix moveri poterat à late-

re

re in latus, unde paucis interjectis horis, extremo correptus angore migravit ad Superos.

HISTORIA IV.

Juvenis ruſticus Neritoneſis, peponem in cujus ſuperiori parte fovea naturaliter excavata erat, in fovea ſcorpio latebat, comederat, abjecto priùs ſcorpione. Vix elapſis duabus horis ab ingeſto pepone graviſſimis doloribus colicis corripitur, mox verò febri, & fatalibus tùm vitalis, tùm naturalis regioni ſymptomatis, quorum omnium vehementia obiit tertia die. Hic pariter ante mortem chorea, & muſica delectabatur, frondeſque arundinum propè lectum ſemper volebat. Ex his deducimus patientem periiſſe ob virulentiam ſcorpionis.

HISTORIA V.

De Virtute Lapidis Indici, vulgò dicti Serpentini, contra morſus Scorpionum.

Hic lapis invenitur in capite Serpentis Indici vulgò *Cobra de Capelo*, & communi Scriptorum omnium de rebus Indicis conſenſu, creditur habere ſpecificam virtutem extrahendi venenum à parte, cui ab animali venenoſo illatum fuerat. Ex repetitis tamen Domini *Redi* Viri accuratiſſimi experimentis, de hoc lapide factis circa venenum potentiſſimum olei tabaci, viperæ, & ſcorpionis Africani, detectum tandem eſt virtutem illius ſuctoriam venenorum, ſuppoſititiam eſſe, & falſam, ut patet ex ipſius epiſtola ad *Kircherium*. Diù adhæſi opinioni tanti Viri propter grave pondus ſuorum experimentorum in Aula tanti Principis factorum; ſed acceptis gratiſſimis, dum hæc potiſſimum ſcriberem, epiſtolis, Aletio Romam mihi datis per Patrem meum, ab erudiſſimo *Padre Joanne Dominico Putignano Soc. Jeſu* (qui adhuc anno 1733. vivit in Collegio S. Franciſci Xaverii Neap.) mutavi ſententiam, præſertim cum ex iis cognoverim non eſſe omninò falſam dicti lapidis virtutem, ſed ex parte veram, ut expertus eſt præfatus Pater Paulæ Urbe Calabriæ Summa prædictæ epiſtolæ hæc eſt.

Diſcedens elapſis annis Siciliæ, mecum ferebam nonnullos lapides ſerpentinos dono mihi datos à Religioſo Tiro, qui recens Luſitania Siciliam venerat; Paulam Calabriæ Urbem me contuli, quo loci aliquantiſper commoratus ſum. Interea Ruſticus Calaber Auguſto menſe morſus fuit in collo à calabro ſcorpione, & floccipendes illatam puncturam nulla adhibuit remedia; quamobrem ſupervenientibus graviſſimis ſymptomatis ad extremum ferè vitæ perductus fuit. Elapſo triduo certior factus ab amicis de præfato caſu ſtatim acceſſi ad patientem, ut experimentum facerem cum lapidibus meis ſerpentinis. Inveni igitur ipſum jam jam morientem, à filio ſuo indicatus mihi fuit in collo locus demorſus, cui parva cruſta ſupercreverat. Scarificato prius lanceola loco affecto, ſtatim ſuperpoſui unum ex lapidibus præfatis, qui vehementer adhæſit parti; vixque elapſis quatuor, vel quinque minutis horæ, patiens ſummopere ſuſpirare cœpit, necnon & reſpirare frequentius, & poſt horæ quadrantem integræ ſanitati reſtitutus, fuit præſentibus plurimis conterraneis. Obſervavi in principio applicationis lapidis quod oportebat illum ſtatim exonerare ſucto veneno, infundendo eundem in lacte, in quo veneni ſeminia deponebatur. Quamvis liberatus eſſet æger à morbo poſt horæ quadrantem, nihilominus tamen præſervationis gratia per duos alios dies lapidis applicatione obſervavi, quod in lacte, adhuc deponebat aliquid venenoſæ ſubſtantiæ, donec tandem illud non ampliùs tingeret. Hæc eſt ſumma epiſtolæ Italico ſermone datæ ab eruditiſſimo Patre.

Collingendum exindè erit lapides prædictos re vera venenum extrahere: quoniam tamen plures ſunt adulterini, & vili pretio ab Arabibus, & Indis fallacibus venundati noſtris Europeis, ut idem teſtatur, Dom. *Redi*, ideò nil mirum quod frequentiſſimè votis non reſpondeant, &c.

In

In mentem obiter revocanda ſunt præcepta Domini *Boilei* in libello, *De experimentis, quæ non ſuccedunt*: ubi fusè de non ſuccedentibus, quamvis veris experimentis diſcurrit.

HISTORIA VI.

FRanciſcus *Muſtillus* ruſticus Diœceſis Lycienſis elapſo decennio circa Kalendas Julias puntus fuit a Tarantula in manu ſiniſtra, dum tritici ſpicis legendis attenderet. Occiſa Tarantula domum revertebatur cum ſociis, in medietate tamen itineris derepentè humi concidit velut apoplecticus, ſupervenientibus ſpirandi difficultate, manuum, faciei, & aliarum extremitatum denigratione, &c. Nota ſociis morbi cauſa, Cytharœdos vocarunt quorum muſica audita ſenſim veluti reviviſcebat patiens, ſuſpirare cœpit, pedes primò, mox verò manus, & reliquum corpus movebat, & paulò poſt in pedes elevatus ſaltabat vehementiſſimè, cum ſuſpiriis, ita vehementibus, ut ferè adſtantibus timorem incuteret; frondes arundinis, & vitis aqua madidas ſaltando geſtabat; humi volutabatur, & pedibus ſolùm vehementer percutiebat. Poſt elapſas duas horas ab inchoata muſica, nigredo in facie, & manibus omninò ſoluta fuit; ſaltationibuſque per tres dies more conſueto repetitis, & hac ratione ſudoribus provocatis perfectè convaluit. Singulis annis circa tempus morſus, dolor in affecta parte cum omnibus prædictis ſymptomatis recrudeſcit, minori tamen impetu; & niſi ingruentem paroxiſmum muſica, & choreis antevertat, derepentè ab eodem corripitur, undè frequenter à familiaribus ſuis reperitur in campis fatali morbo correptus tempore ſuſpecto, ſed ſuperveniente muſica brevi ſanatur.

HISTORIA VII.

PEtrus *Simeon* Meſſapienſis adoleſcens calidi, & ſicci temperamenti ruri degens noctu, in hypochondrio ſiniſtro morſus fuit à Tarantula, quæ forſan uvea fuit, ut ex ſymptomatis ſupervenientibus colligere licet. Unde ſtatim perſenſit vehementem dolorem in loco ictus, & ſtatim concidit in terram cum frigore totius corporis, horripilatione, dolore in pectine, virgæ tenſione, &c. crura debilia erant, ſuſpirabat, lugebat, ſe ſuffocari dicebat, clamare volens, ſed non potens. Sequenti aurora defertur ab adſtantibus in Oppidum, ubi vocatur muſica, & ea ſpecie muſices maximè delectabatur, quæ à Noſtratibus *Catena* vocatur, audita muſica ſtatim ſaltare cœpit, ſudoribus multis perfundebatur, vigilavit per hebdomadam, vinum meracum bibebat, alvus per quatuor dies non evacuabat, frondes optabat, in aquam infundi volebat, rubicundum amabat colorem, maximo odio perſequens cæruleum, quem dilaniabat, & pedibus conculcabat. Noctu calcanea ſibi manibus ſcalpenda curabat, quo pacto aliquantulum diſponebatur ad ſomnum; parum, vel nihil comedebat, ſed ſpatio unius ferè hebdomadæ ſaltans, ſudoribus, & muſica fuit perfectè ſanatus. Hiſtoriam hanc excerpſimus ab *Epiphanio Ferdinando ex obſervatione ſua* 87. ea potiſſimùm ratione, ut magis paterent veneni hujus ſymptomata.

HISTORIA VIII.

IN *rebus phyſicis affigenda ſunt potiùs pondera credulitati, quàm addendæ plumæ*. Hoc nuper ſeriò ſecum perpendens quidam ex Medicis Neapolitanis, ne minimum quidem decantatis Tarantulæ effectibus credere volebat, niſi in ſe ipſo periculum faceret. Quamobrem advectis Apulia Neapolim nonnullis Tarantulis menſe Auguſto 1693. duas illarum nudæ carni ſiniſtri brachii ſub induſio poſuit præſentibus ſex Teſtibus, & Notario; paulò poſt morſus fuit, ſenſitque puncturam ſimilem ei, quam formica aut muſca affert, eodemque tempore dolorem ſenſit in articulatione digiti annularis, ejuſdem brachii, ſequenti die pars affecta rubeſcebat, & circumcirca lividus aureique coloris cir-

culus aderat, tertia die intumuit circulus aureus, cum continuatione doloris: quarta die tumor prædicti circuli evanuit, & demorſa pars emanſit rubro lividoque colore ſuffuſa, dolor verò interea vix ſentiebatur. Hoc pacto abſque ullo novorum ſymptomatum inſultu per quindecim dies ſtetit morbus: decima quinta die cruſta nigra in affecta parte ſupercrevit, qua ablata, denuò crevit & alia, imò circulus ille aureo-lividus etiam tunc apparebat. Elapſo menſe ab accepto morſu, levi infirmitate correptus fuit patiens, quæ an tribuendas ſit virulentiæ morbi antecedentis, an aliis cauſis occultis, ignoramus. Paulò poſt in patriam ſe contulit ad reficiendas vires ab infirmitate antedicta penè detritas, tribuſque elapſis menſibus Neapolim denuò regreſſus eſt, ubi nunc vivit incolumis. Tarantula poſt ſeptimum à morſu diem obiit. Præcipua hujus hiſtoriæ argumenta Neapoli Romam nobis communicavit amiciſſimus Dominus *Buliſonius*. Ex qua colligere licet, quod ſuperiùs indicavimus, Tarantulam in exteras Regiones translatam fatalia morſus ſymptomata non afferre; nec non talium Regionum calorem non eſſe tantæ activitatis, quanta requiritur, ut venenum illius ad debitum exaltationis gradum perducatur, ſicuti in intenſiſſimis Apuliæ campeſtris caloribus re vera producitur.

CAPUT XII.

Nonnulla dubitativè propununtur circa hujus veneni genuinam naturam.

Omnibus ferè venenis commune eſt, ut ſubitò, & vehementer totam vim ſuam in animalium exerant vitam; & hæc omnia efficiunt non magna ſubſtantiæ quantitate, ſed exigua, & quandoque imperceptibili. Venena generaliter agunt vel coagulando, vel diſſolvendo, & nonnulla, quæ beſtiis innocua ſunt, hominibus ſolent eſſe fatalia, & è contra. Ideò ad nocendum non tantùm veneni prærequiritur activitas, & deleteria ſubſtantiæ vis, quantùm particularis quædam diſpoſitio, ſive pororum analogia in partibus animalis ad venenum ſuſcipiendum *Scaliger exercit.* 33. §. 2. affert exemplum meſſoris qui ab ardoribus Solis incaleſcens, & ſitibundus, nonnullos aquæ cyatos in ipſo incaleſcentiæ actu potaverat; paulò poſt tamen illam hauſtam cecidit extinctus. Hoc in caſu aqua fuit adinſtar veneni; nam in humoribus magna diſpoſitio aderat, ob inſignem eorum rarefactionem ab ardoribus Solis factam, unde derepente iiſdem occurrens, nil mirum quod frigiditate ſua ſtatim, atque lethaliter coagulaverit. Eadem mechanice pleuritides, anginas, alioſque hujuſmodi morbos à repentino frigore produci in libro mechanicorum medicinalium fusè probavimus.

Porrò in veneno corrodente obſervamus quod ejus particulæ acutæ, & ſcindentes rodant, ſolvantque partes ſolidas, coagulent contra partes fluidas animalium; in utriſque tamen eandem efficiunt operationem nempe ſolvendi, ſed effectus in fluidis eſt coagulatio, in ſolidis verò eroſio. Virulentia luis gallicæ, dum primò hominem corripit, coagulantes effectus producit, ut deducimus ex bubonibus, tuberculis, impotentia ad motum in articulis, &c. morbo autem creſcente, & per repetitas circulationes venenoſa materie vehementiùs exaltata, diſſolventes effectus fiunt, oſſium ſcilicet caries, dolores partium terebrantes, macies, febres, & ſimilia; ex quibus duducimus ad ſuſcipienda venena particularem in corpore requiri diſpoſitionem, ad hoc, ut hæc potiùs, quàm alia producantur ſymptomata.

Tarantula naſcitur in Apulia, regione ſupra cæteras Italiæ aduſtiſſima, & quoniam climatis temperiem, hominum temperies ſequitur, illi pariter calidiſſimi ſunt temperamenti, impatientes, acutis & inflammatoriis morbis potiſſimum obnoxii; unde meritò colligi poteſt ingens illa ſuccorum volatilizatio, in Apulorum ſanguine obſervabilis, quæ quandoque tanta eſt, ut evolata parte ſubtiliori, nil

aliud

aliud remaneat in ſanguine, quàm terreum quid, & fixum, quod popularibus illis hypochondriacam, tetram, & melancholicam affectionem adeò facile progignit. Unde tam ratione incolarum, quàm ratione climatis, & virulenti animalculi ſumma in omnibus obſervatur activitas, volatilizatio, & impetus, quæ omnia nos potiſſimum animadvertunt, quid ſtatuere debeamus de hujus veneni natura ipſum: & ægrum.

Verumtamen ſi rem paulò attentiùs conſideremus, conſtabit naturam venenorum ab animalibus vel rabidis, vel virulentis emiſſorum conſiſtere in compoſitione quadam particularum nimis activarum volatilium, & celeris motus, quæ ſanguini admiſſi fulminis ritu omnia derepente pervadant, magnoſque concitando tumultus, mutuum partium ſanguinem componentium vinculum diſſolvunt, unde quælibet ſui juris factæ, & hinc inde ſecedentes viam ſternunt ad coagulationem; cujus quidem indicia nobis præbent angores cordis, aphoniæ, pulſuum oppreſſiones, extremorum nigredo, & alia hujus generis poſt illata rabidorum, & virulentorum animalium venena ſe manifeſtantia. Huic opinioni arridet obſervatio *Benivenii*, qui *cap.* 56. *in ſuis hiſtoriis* hæc habet: *Famulum habui, qui à Scorpione ictus tam ſubito, ac tam frigido ſudore toto corpore perfuſus eſt, ut algentiſſima nive, atque glacie ſe opprimi quereretur. Verùm cum algenti illi ſolam theriacam ex vino potentiori dediſſem, illico curatus eſt.*

Rem hanc ulteriùs confirmant multa, quæ in rabidis obſervamus animalibus. Homo licet omni prorſus veneno careat, ob iram tamen aliquando illius ſpiritus tantoperè exaltantur, & irritantur, ut quaſi in venenoſam naturam evehantur: & ſi in actu illo iracundiæ aliquem momorderit, obſervatum eſt venenoſam rabiem eidem communicaſſe. Magis hoc eluceſcit in canibus, felibus, lupis, mulis, aliiſque hujuſmodi animalibus ad iram provocatis, quæ hac ratione in rabiem degenerant, & mordendo venenoſam rabiem aliis communicant; neque in illis accuſari poteſt venenum antecedenter in corpore abſconditum, cum tota vis veneni conſtat in ſpiritibus & humoribus ad extremum ferè exaltationis, & excandeſcentiæ gradum perductis. Mulum vidimus Patavii Julio menſe 1691. ob nimiam veneris turgeſcentiam, vel ob vehementes illius æſtatis calores in rabiem actum, qui ſtabulo exiliens, & obvium hominem furiosè impetens humi proſtraverat, varioſque morſus brachio, & collo attulerat, & calceis malè tractaverat, & ita miſerrimus patiens paucis elapſis horis obiit; ante mortem tamen in rabiem ipſe quoque actus, adſtantes, & parentes impetebat, ut morderet.

Nimiam activitatem in ſanguine Apulorum, & climate Apulo ulteriùs confirmant, tam ingens numerus melancholicorum, & maniacorum iis in locis frequentior, quàm alibi per Italiam, unde erectum eſt Neapoli magnum illud, & totius Italiæ celeberrimum Xenodochium Incurabilium, in quo dementes magna copia detinentur. Confirmat quoque tam frequens copia canum rabidiorum, cujus rabiei cauſa exurentiſſimo aeris calori tribui jure merito debet. Benignitate tamen Summi Numinis, a rabidis canibus homines demorſi brevi ſanantur, ſi ante quadrageſimum a morſu diem ſe contulerint ad Oppidum S. Viti 40. milliariis circiter Aletio diſtans, ubi effuſis ad Deum pura mente precibus, Divi illius interceſſione mox liberantur, ut cuilibet Apulia conſtat.

Hæc eadem ſumma veneni exaltatio, vel ſpirituum in veneni indolem evectorum excandeſcentia, quam præfatis animalibus adſcripſimus, tribui quoque poterit Tarantulæ, & in ea tota vis veneni reponi. Tarantulas, cœteroſque araneos communiter reponunt Auctores inter animalia venenifera. Et quamvis *Harveus de generat. animalium exerc.* 57. hæc aſſerat *Ipſemet aliquando experiundi cauſa manum acu aranei dente confricans, manum alio loco perforavi, nec potui quicquam diſori-*

minis inter has duas puncturas obſervare, &c. Nihilominus tamen Dominus *Liſte cap. 6 de inſectis Angliæ* poſt illa *Harvei* verba, hæc ſubdit: *Erat tamen in cute, quod diſcerneret, quippe eodem loco, ubi venenata punctio contigerat, ſubito ſeſe in tuberculum contraxit, induitque mox ruborem, calorem, & inflammationem, tanquam ad pugnam, & nocentis mali expurgationem ſe roboraret, & accingeret.*

Cæterum quamvis omne genus araneorum veneniferum ſit, & exitiale quoque illorum morſus, magis tamen veneniferi ſunt ii, qui ſummopere calidas Regiones incolunt; quod de Tarantulis in Apulia, & de Scorpionibus in Africa, & Apulia quoque verificantur. Siquidem ob exurentiſſimos aeris apuli calores, cum ad extremum exaltationis gradum Tarantulæ humores evehantur, nil mirum ſi tandem in venenoſam rabiem animalculum illud degeneret, prout ſuperiùs de aliis diximus animalibus. Atque hinc eſt, quod Tarantula montium ad Apuliam terminantium incola, nec non & hyemis tempore, ſi mordeat, nullum affert damnum. Pariter ſi ad exteras tranferatur Regiones, & inibi locorum mordeat, ne quidem offendit; quia ſcilicet talibus in Regionibus, & talis anni tempore, ad debitum exaltationis veneniferæ gradum Tarantulæ humores produci non poſſunt.

Venenum itaque hoc, ratione ſui, in ſummo exaltationis gradu conſtitui poteſt; ratione verò diverſitatis temperamenti ægrorum diverſus producit effectus. Præcipui tamen ſunt denſatio, & coagulatio, nec non ſpirituum oppreſſio. Indicant hoc ſatis angores cordis, pulſus parvi, ſpirandi difficultas, niger aut lividus faciei, & extremitatum color, frigus totius corporis, tumor, ſtupor, dolor, & inflammatio affecti loci, curatio morbi per ſpiritum vini anthoſatum, vel eſſentiam anthos, ſudorum provocatio per ſaltus vehementes. Indicant pariter continui dolores capitis, animi deliquia, oſſium dolores; & inappetentia, ſuffocationis metus, aliaque innumera, quæ annis a morſus ſubſequentibus in patientibus obſervantur. An hæc denſatio ab acidis, vel contra ab alchalicis veneni partibus fiat, decernant acutiores; Certum tamen eſt, nonnulla alchalia ſolvendi, vim habere, nonnulla alia coagulandi, hoc idem acida faciunt, ut graviſſimi teſtantur Auctores unde in rebus tam dubiis non per ſpeculationem, ſed per experientiæ tentamina aliquam veritatis lucem eruere poterimus. Et utinam Medici tot vigilias, & ſtudia in nugis hiſce inutilibus ſpeculandis non impenderent; cum cauſæ primo primæ, & proximè, nec non proprietates minimæ rerum naturalium alta nocte obruantur, nobiſque difficulter manifeſtentur.

Præterea venenum Tarantularum in gradu venenoſitatis mitius eſt, quàm illud Viperarum; in motu verò vehementiori partium componentium ſimilibuſque motus paſſionibus illud viperarum longè ſuperat. Ideoque meritò quadrat aſſertum. *Villiſii cap. 7. de morbis convulſivis*, dicentis: *Venenum Tarantularum liquori nerveo inflictum mitius eſt, quàm ut ſpiritus animales penitùs extinguere valeat, aut diſtractos prorsùs diſſipare, & in exploſione immaniores cogere, ſed eos tantùm in fugam conjicere, fugatoſque hinc inde ſpaſmo leviores, ac ferè tantùm dolorificos incitare.*

Et quamvis venenum Tarantulæ activitate virulentiæ ſubſtantiæ humores ad coagulum ferè diſponat: quoniam tamen vividiſſimo motu partium componentium gaudet, hic aliqua ex parte totalem illam impedit coagulationem, ſpirituſque, & humores aliquantum excitando, facit, ne totaliter ſuccumbant. Imò interdum tanta eſt hæc ſpirituum concitatio, ut in motus involuntarios, ac merè ſpaſmodicos degenerent; unde nonnullis ex Tarantatis ingentibus convulſionibus, rigoribus, diarrhæa, multiſque aliis involuntariis motibus poſt inflictum morſum corripiuntur.

An hæc quæ dubitativè de hujus veneni natura ſubindicavimus vera ſint, vel ſaltem veriſimilia æqui rerum æſtimatores judicent. Hoc unum fateor me magis delecta-

lectari in obſervandis naturæ motibus ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum ſpectantibus (cujus vox, non eſt adinſtar nubeculæ, quæ cito tranſit, ſed adinſtar ſyderis, quod permanet, & lucet) quam in hujuſmodi inanibus, & euſque duraturis, donec à contrariis ſpeculationibus non ſubvertantur (quod paucorum dierum aut menſium ſpatio ſuccedet) phantaſiæ meæ conatibus, de rerum effectibus ſuperſtruendis; nam ut optimè Orator Romanus de Nat. Deorum. *Opinionum commenta delet dies, naturæ judicicia confirmat.*

CAPUT XIII.

Quid agat Muſica in Tarantatis, & in aliis morbis, breviter examinatur.

QUàm mirandi, quàm varii, & quàm incredibiles ſint effectus motus, neminem latet. & generationes, & corruptiones, & ſingulæ ferè ſublunares alterationes per motum fiunt. Quæ vivunt, quæ vegetant, & quæ ſenſibiles mutationes vitæ, & interitus ſubeunt, in perpetuo ſunt motu. Quamobrem cum tanta ſit vis motus, meritò Philoſophi ſagaciores duo rerum principia ſtatuerunt, motum ſcilicet, & materiam. Imo cum motus operationes per contactus corporum fiant.

Tactus corporibus cunctis, intactus inanis.

Ideo nil mirum, quod admirandi effectus producantur à quibuslibet, vel levibus motuum impreſſionibus, ob communicatum ſcilicet impetum contactus ad partes etiam remotiſſimas, ut in aureo *de vi percuſſionis* libello demonſtravit *Borellus* noſter, & ex ſequentibus clare patebit. Podagrici licet ad omne exercitium impotentes ſint, crederem tamen aſſidua cum amicis colloquia, vel librorum lectionem alta voce factam ipſius eſſe poſſe loco eſſercitii; nam inter loquendum contrahuntur, & exercentur muſculi oris, & partium adjacentium, & propter contractionem illam expreſſio, & circulus liquidorum, quæ ſunt ad contactum promptius, & facilius abſolvuntur, & ſic deinceps liquida omnia quamvis remotiſſima celerius promoventur ac circulant. Quod loquela alta voce facta, nec non & cantus recenſeri debeant inter genera exercitii abundè teſtatur *Plutarchus de tuenda valetudine* pulcherrimis hiſce verbis: *Ita dixerit alienis, literarum ſtudioſis non opportere tradi præcepta de corporis exercitationibus, quod ipſe quotidianus diſputationis uſus, qui voce peragitur, mira quædam eſt exercitatio, conducens non ſolùm ad bonam valetudinem verum etiam ad corporis robur, non illud quidem palæſtricum, neque quod carne cutem diſtendit, incruſtet, infarciatque foris, velut in ædificio, ſed quod partibus maximè vitalibus, principaliſſimiſque vim internam, vigoremque verum ac genuinum inſerat. At cum vox ſit agitatio ſpiritus non leviter, nec in ſuperficie, ſed velut in ipſo fonte, in ipſis viſceribus valens, & calorem auget, & ſanguinem ſubtilem reddit, & omnes purgat venas, & omnes aperit arterias, humorem verò ſuperfluum non ſinit craſſeſcere, neque fæcis in morem ſubſidere his conceptaculis, quibus accipitur, & conficitur cibus. Itaque cum primis danda eſt opera, ut ſeſe huic exercitationi familiares, & aſſuetos reddant, aſſiduè diſſerendo, aut legendo, ſive recitando, ſi quid ſuſpicabuntur corpus eſſe laſſum, aut imbecillius;* hactenus *Plutarchus* in aureo libro *de tuenda valetud.* ubi fuſiùs quoque hoc idem probat argumentum. Exinde etiam eſt, quod viri religioſi, & clauſtrales, quamvis non multò utantur exercitio, vitam tamen multò ſalubrem ducant; quia ſcilicet diu, noctuque in choro vocem exercet, & in canendis Deo precibus, & ita vocis exercitio corporis motum penſantes, & benè digerunt nam diu ſalubriter præ aliis hominibus vivunt. Pariter non ſine ratione *Aſclepiades* morbos curabat lecto penſili, patientes in tali lecto movendo, & exercendo, *ut morbos* (verba illius ſunt) *extenuaret*; huncque lecti penſilis uſum in curandis morbis, nonnulli inter Dalmatas adhuc retinent, ut mihi per illas Regio-

nes

ſles peregrinanti multi retulerunt. Rheda aut ſella vehi inter exercitii genera referri quoque debet, & licent hoc exercitio corpus non ſuccutiatur, nihilominus tamen novus ille continuſque aeris in corpus impulſus, & motus ille, utut leviſſimus, humorum curſum promovet, tranſpirationem auget, corpuſque ab excrementis repurgat. Vocis igitur exercitium, & vectio rhedæ familiaria ſint podagricis ob actiones ſupradictas. Atque hæc dicta ſunt, ut pateat quàm magni effectus a parvo motu fiant, & ita clariùs conſtent mox dicenda de muſices effectibus. Muſica eſt de genere eorum, quæ aerem acutè feriunt, & in vividas quaſdam undulationes diſponunt; motus hi, ſive veloces undulationes ſanguini, & ſpiritibus per contactum communicatæ, in iis diverſas excitant affectiones, nunc eos ad motum vehementer concitando, non ad quietem componendo: & ex varietate ſonorum, variæ in mente noſtra rerum ideæ excitantur, hinc alii concentus ad audaciam, alii ad hilaritatem; alii demum ad pietatem nos movent, prout ſcilicet ſpiritus, & humores hoc, & non alio modo afficiuntur. Tympani, & fiſtulæ bellicæ, dum ſonant, quàm vehementer excitent motus in ſpiritibus militum arguere licet, & ex audacia, alacritate, & promptitudine ad pericula, necnon ex immani furore, in ipſo calore conflictus, vel in apparatu ad conflictum animis militum obſervantibus; ut taceam exempla ſtrenui, & generoſi ducis, ambitionem gloriæ, & ſtimulos prædæ, quæ pariter ad furorem militum conducunt, &c.

Mæſti, irati, vel aliis animi paſſionibus affecti, leni, & placido muſices concentu in alacritatem, & gaudia excitantur, & per illius continuationem in ſomnum ducuntur, &c.

Quod præfatæ aeris undulationes: agant in ſolidas, fluidaſque noſtri corporis partes, ex variis brutorum exemplis nec non ex ſtupore dentium deducimus, Multi à motu limæ, aut ſerræ, ob ingratam illam aeris undulationem in ſtuporem dentium, aut moleſtam ſenſationem incurrunt, eo quia cum improportionatæ ſint moti aeris particulæ, poris nervorum radicibus dentium inſertorum, eoſdem detorquent, dimovent, atque adeò vel ſtupefaciunt, vel dolore afficiunt. Porrò contingit, ut quiſque noſtrum dum inſolitam quandam, ac gratam muſices harmoniam ſentit, quaſdam veluti oberrationes blandi horroris, ſive rigoris per cutim, imo & aliqualem capillorum erectionem inter initia experiatur. Quod animalia pariter a muſices ſono afficiantur, plurimi teſtantur Auctores: *Strabo* iratos elephantes muſices ſono placari affirmat, apes ſonitu metallico delectari, cygnos cithara & cantu, delphinos muſica, ut refert *Epiphan. loc. cit.* Ipſe vidi canem Raguſii, pulcherrima & nobiliſſima Dalmatiæ urbe, quæque olim Antiquorum *Epidaurus* fuit, & *Eſculapii* templo celebris, nunc eſt caput Reipublicæ liberæ, & præſtantiſſimæ. Ibidem natus ſum ipſe anno 1668. die 8. Septembris oriente Sole. Deinde puer cum parentibus Aletium in Apuliam migravi, ubi nunc noſtra ſedes. Vidi, inquam, canem, cui adeo exoſus erat citharæ, vel alterius inſtrumenti muſici ſonus, ut eo audito in magnos ululatus, ac ferè in luctum conjiceretur.

Curioſum magis eſt, quod affert *Alexander ab Alexandro dierum genialium lib. 6. cap. 5. dicens. Teophraſtus quibuſdam viperarum morſibus cantus fidicinum aut tibiarum, aut alia artis muſicæ organa modulatè adhibita, apertiſſimè mederi affirmabat.* Hoc pariter obſervavit *Aſclepiades*, qui phreneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, nulla re magis, quàm ſimphonia, & vocum concentu reſipiſcere, & ſanitati reſtitui dicit. Fertur etiam *Iſmeniam Thebanum* plures Bæoticorum iſchiadicos: intentione tibiæ, vel citharæ ſanitati reſtituiſſe. Vide plura apud *Aldrovandum lib. 5. de inſectis, fol, 621.*

Cum igitur ex antecedentibus muſica ſanos homines, & alia cogitante, in actiones modulaminis auditi æmulas rapiat; quid de muſices effectibus in curatione Ta-

ran-

rantatorum ſentiendum ſit, exinde clarè eluceſcit. Probabile eſt motum velociſsimum à muſicis inſtrumentis aeri impreſſum (id genus velociſſimi ſoni Tarantatis familiaris, ab Italis vocatur *Tarantella*) & ab aere cuti, mox ſpiritibus, & ſanguini communicatum, incipientem eorumdem coagulationem pauliſper diſſolvere, diſgregare, excitare, & quod diſſolutionis effectus creſcant, ſono ipſo creſcente: donec tandem per repetitas has ſucceſſiones, ac veluti vibrationes priſtinam fluiditatem humores acquiſiverint; quo facto æger ſenſim reviviſcit, membra movet, in pedes elevatur, ſuſpirat, & vehementiſſimas inchoat ſaltationes; donec evocatis ſudoribus, veneni ſeminia foris eliminata fuerint.

Neque mirum, muſicam tantam vim habere ſolvendi ſpirituum humorumque venenoſum coagulum; ſi quidem præcipuè, & immediatè afficit organum auditus cerebro valdè propinquum, imò cerebrum ipſum ſive minimas, & tenuiſſimas ejuſdem fibrillas, in quibus cum torpeant, & ad necroſin ferè diſpoſiti ſint ſpiritus, probabile eſt, quod a continuis, & vehementioribus muſices contactibus in membranas cerebri explicentur; & motu ex parte adepto nervorum, fibrillarumque tubulos faciliùs, agiliùſque introeant, & ita cum humoribus, & ſolidis partibus priſtine recuperent commercia. Moto aeri ab impulſu fidicinum, vim auget, & ſtimulos, calor Solis ardentiſsimus, aer Apuliæ calidiſsimus, & tenuiſsimus, unde ſonus ille vehementius ferit ſpirituum, humorum, & membranarum ſyſtema, & ex vehementiori impulſu, vehementior pariter in humoribus excitatur fermentatio, exaltatio, & debita fluiditatis reſtitutio. Hæc omnia per remedia diaphoretica intus ſumpta aſſequi non poſſunt, ut ſuperius adnotavimus: nam talia medicamenta antequam ad ſanguinem pervenerint, vires ſuas magna ex parte amittunt, aguntque in fluida dumtaxas, non in ſolida. Contra muſices ſonus eodem tempore, & ſolida ferit, & fluida, atque id vehementiſsimè, & per vim percuſsionis in cerebri fibrillas, in quibus immediatè ſucci nervei, & ſpirituum ſecretio, atque diſtributio peragitur, & hac ratione in ſolidis æquè, ac fluidis momentaneam producit eodem tempore exploſionem, agitationemque, quod a remediis intus ſumptis præſtari vix poterit. Atqua hæc de Tarantula tibi communicanda cenſui, Lector amiciſsime, Vale. Romæ, Id. Nov. 1695.

LECTOR.

MIhi multos videor audire novæ ſectæ Medicos in Italia, vix dum frontiſpicio inſpecto brevis hujus diſſertationis in me irrumpere his verbis. *Quid ſibi iſte vult Galenicus? Quid iſte novæ penitùs Medicinæ jejunus? Quid huc confert Antiquorum vaniloquentiam?* Verùm ſi hi duos noſtros ſuperiore praxeos libros attentè volverint, norint me, non eſſe talem, qualis ab iis dicor. Ego liberam Medicinam profiteor, nec ab antiquis ſum, nec a novis: utroſque, ubi veritatem colant, ſequor, & inſtar metallicorum ex ſcoriis tum novæ, tum veteris Medicinæ aurum, & argentum præceptorum colligo. Ego, ut *Cois* mos fuit, magnifacio ſæpiùs repetitam experientiam: nihilque tam mihi cordi eſt, quàm ut Medici tanquam ſoboles rediviva Heroum, quos priſca hæc Schola tulit, ignavam inquiſitionis deſperationem deponat, naturæ pondus & majeſtatem, quantum poteſt, ſuſtineant, ne amplius in re Medica illuſtranda ſimiles ſint prætereuntibus, ſed indicantibus. Quod attinet ad veſicantia Arabes ea invenere pro excitandis dumtaxat ægris a ſoporoſis morbis, putà lethargo, apoplexia, &c. Verùm qua mechanica, quoſque præter dictos, morbos alios juvarent, nihil primis iis temporibus compertum eſt. Hinc ſecuti Medici, contenti revulſionis nomine ab Arabibus accepto, nec mechanicam hujus revulſionis ſcientes, in obſcuro iter faciebant; quare juxta fauſtos infauſtosve exitus in duas partes diviſi ſunt, laudando ea, vel vituperando. Hac ætate *Helmontius* veſtigiorum naturæ, aut oblitus, aut contemptor contra uſum veſſicantium acriter diſputavit, adeò ut huic nova Schola adhærens inter cætera *Galenicorum* etiam veſſicantia reſpuerit. Diù ego quoque his ſubſcripſi, ſed in multis Italiæ Xenodochiis obſervans juxtà meum morem progreſſus, hiſtoriam, & effectus morborum, veſſicantiaque eſſe ſummo interdum adjumento, diſceſſi a ſententia, & deponens umbram præjudiciorum in mentem introductam ex lectione novorum librorum, præceptorumque authoritate, totum me verti ad indaganda commoda, & incommoda veſſicantium. Eodemque tempore periculum feci in vivis animantibus, infundens in eorum ſanguine tincturam cantharidum, applicando quoque veſſicantia eorum cuti diligenter abraſæ: ac multis factis hujuſmodi obſervationibus, tum practicis, tum anatomicis, unà conjunxeram pro meo uſu. Verùm cum hæ celeberrimi hujus Urbis Medici mei amiciſſimi in manus veniſſet, ſummoperè flagitarunt, ut ſimul cum ſupradictis tractatibus obſervationes haſce in lucem proderem. Ego verò animadvertens rem hanc invidioſam eſſe, timensque ne in me novi Medici omnes turmatim irruerent, tenui diutiùs, quamquam tandem victus ejus repetitis efflagitationibus, confirmatuſque a docto de ſtimulis tractatu nuper in Italia edito ab eruditiſſimo amiciſſimoque Domino *Bellino*, quàm celerrime quaſdam ſelegi utiliores viſas, contulique in hæc quatuor capita. Sicuti verò eas tibi, *Lector* candide, offero, ſineque ulla propenſione, vel in novam, vel in veterem Scholam, ita & tu poſtquam accuratè examinaveris, aut pro commodo adhibe, ut me, ubi erraſſe comperies, corrige.

Romæ Idibus Novemb. 1696.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VII.

De Uſu, & Abuſu VESICANTIUM.

Opinionum commenta delet dies, Naturæ Judicia confirmat. Cicero de Nat. Deor.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

HENRICO NORYSIO

CARDINALI,

GEORGIUS BAGLIVUS S.P.

CUm toto vitæ, ac multiplici perigrinationum curſu, nil optare magis unquam mihi contingerit, HENRICE Card. Ampliſſime, quàm ut præſtantes literarum gloria Viros cognoſcere, & ab iiſdem pariter cognoſci poſſem. Tam flagrantis voti, tamque expetitæ felicitatis, tum certe me compotem ſenſi; Quando Te mihi primum Florentia videndum, mox Roma penitus inſpiciendum, ac interiori uſu deguſtandum exhibuit. Mecum olim præclarè actum putaſſem, ſi Te vel de facie noſcere licuiſſet. Quod jam, cum me (quæ tua ſumma humanitas eſt) indignum non putaſti, quem tuum ſæpius ad congreſſum admitteres, cuique plurima benevolentiæ ſigna præberes? Quo ſanè factum eſt, ut opinio, quam de Te antea conceperam, major in dies evadat, neque, ut alii, ſummam duntaxat in Te eruditionem, ſed quandam veluti doctrinarum omnium Univerſitatem ſuſpiciam. Grati ergo pro tanto beneficio animi mei ſenſum, cum publicè teſtatum vellem, nil ſatius, opportuniuſque viſum eſt, quam deſtinatum jampridem Typis Opuſculum tuo Nomini nuncupare, obſervantiæ adverſus Te meæ, devinctique animi pignus futurum. Neque vereor, ne oblati tenuitatem munuſculi ab excelſo iſto, ad quem Te tua evexerunt merita, gradu deſpicias. Eos quippe dumtaxat mutare honores ſolent, qui nihil eis habent præclarius; ſecus verò qui adeo ſupra fortunam naturæ, ac virtutis dotibus eminent, ut plus ipſam exornent, quam ab ipſa ſplendoris quidquam accipiant. Qualem in primis cum Te maximè noverim, nullus dubito, quin eà, qua nuper auctus es dignitate, non ad Familiarium aſpernationem, ſed eorum potius ad patrocinium, & opem uſurus ſis. Tuum igitur erit, Eminentiſſ. Princeps, veteris ſpes Clientis ratas facere, obſequia æqui bonique conſulere, honeſtos conatus patrocinio iuvare; Tuoque Nomine, quam ab Auctore ſuo habere nequit opuſculo dignitatem tribuere. Vale.

Romæ prid. Kal. Octobr. 1696.

CA-

CAPUT I.

Nonnulla præponuntur Experimenta circa effectus Canthari-dum.

ACRITER inter ſe hactenus contenderunt Practicantes circa uſum Veſicantium, & modò in affirmativas, modò in negativas diſtracti ſententias, adinſtar oberrantis alicujus *Euripi*, incerti hinc inde fluctuarunt. Contentio nata potiſſimum eſt, vel propter privata odia a diverſitate Sectarum, aliiſque de cauſis inter Medicos excitata, ut inter *Maſſariam*, & *Saxoniam* qui mutuo quodam odio, non elucidandæ veritatis cauſa de phænigmis ſcripſerunt, inter *Helmontiſtas*, & *Galenicos* hodie nos, & ſic deinceps. Vel quia more hactenus conſueto, ex natura mentis potiùs, ſive hypotheſis, cui ſe manciparunt, quàm ex ipſa rei natura *de veſicantium effectibus* judicarunt; undè nil mirum ſi ita temere, atque inconſideratè agentes, neque, quid unaquaque in re, loci, temperamentorum, cauſarum, ætatumque varietas poſtulet judicantes, tam deplorabilem altercationi, & erroribus anſam præbuerint. Nos autem more noſtro naturæ veſtigia ſecuti, quid patienter in plurimis Italiæ Xenodochiis hac de re obſervavimus, breviter exponemus. Et dummodo vera, & ſaluti hominum utilia proferamus, parùm intereſt, quid alii de nobis ſiniſtrè, uti conſueverunt, obmurmurent, &c.

EXPERIMENTUM I.

ROmæ menſe Majo 1692. cani moloſſo, ad tabulam ligato aperui jugularem dexteram, & per ſyringam injeci unc. ij. tincturæ cantharidum, quæ compoſita erat ex drac. ij. cantharid. pulv. & unc. vj. aq. card. s. per tres dies ſuper cineres calidos digeſtis. Poſt primam ſyringationem canis, vomuit aquea & viſcoſa, ſalivam viſcidam ore ejiciebat, donec finita duarum unciarum ſiringatione conſutum fuerit vulnus, & vitriolo uſto aſperſum. Facta, operatione ſtatim cecidit humi canis, velut exanimis: uſque ad mortem nil voluit comedere, ſitiebat vehementiſſimè, unde famulus, me inſcio (ductus miſeratione) bibendas ei dedit duodecim circiter aquæ libras, quibus vix epotis urinam flavam copioſſimam minxit. Interea ululabat, ſitiebat ſemper vehementiſſimè, aquam tamen non amplius bibendum dedimus. Ante mortem convellebatur quarta die noctu poſt maximos ululatus expiravit.

Aperto cadavere, collum ex ea parte, qua experimentum tentavimus, ſphacelatum omninò erat, & fœtidum. In dextro cordis ventriculo ſanguis nigerrimus, parum, vel nihil coagulatus copioſè fluctuabat, & in ſuperficie guttulæ quædam veluti olei innatabant: Ibidem pariter exiguum polypum grummo ſanguinis continuatum invenimus. In ſiniſtro cordis ventriculo, duo parvi polypi reperti ſunt, & ſanguis nigerrimus, ac diſſolutus. Pulmo erat ſanus, & reliqua viſcera pariter ſana. In veſica urinaria, ne minima quidem mucoſitatis portio; qua naturaliter oblinitur veſica, inventa eſt, quia forſan ab acrimonia cantharidum eroſa fuit. Bilis in veſica fellea aliquali nigritie tingebatur. Sanguis qui ex diſſectis venis, aut viſceribus emanabat, nigerrimus erat, nihil coagulatus, & in ſuperficie minimis veluti olei guttulis perfuſus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 14. Julii 1692. cani juveni mediocris magnitudinis, ſuper tabulam ligato unc. ij. tincturæ cantharidum injecimus in jugularem dextram. Vulnere conſuto, & faſciato, ut ſuprà, canis ſtatim vomuit, humi cecidit ſemimortuus. Poſt duas horas linguam foris magna anxietate promebat, ſitis cauſa. Nil comedere voluit, ſitiebat quàm maximè, ſed ipſe nihil aquæ conceſſeram. Poſt ſex horas, graviter ululando, mortuus eſt. Aperto

cadavere viſcera omnia ſana erant: ſanguinis tamen nigerrimus erat, & diſſolutus, & in hoc quoque veluti olei guttulæ ſupernatabant. Canis hujus fuit juvenilis ætas, parva corporis magnitudo, nihilque aquæ biberat, unde nil mirum ſi humoribus à cauſtico cantharidum ſale ſat citoque diſſolutis, & liquatis, poſt ſex horas obierit.

In ambobus hiſce canibus obſervavi, quod poſt injectam tincturam in jugulari; nulla alia pars, tàm citò afficiebatur, quàm caput, quod quidem ſtatim nutabat, & ad inferiora inclinabat, rectaque cervice ſtare animal non poterat. Primus canis poſt factum experimentum, ſtatim caput inclinavit, & vix illud attollere poterat potatis tamen duodecim libris aquæ ſupradictis in pedes ſtatim ſe elevavit, caput liberè, & recta cervice movebat, magiſque hilaris fuit: aqua verò vix per urinam exonerata, denuò humi concidit, caput non amplius attollebat, & ità ſemiſtupidus, ac capite nutans obiit quarta die. Exinde deduci poterit cantharides eſſe potiſſimum capiti noxias, adeoque in morbis illius inflammatoriis, & acutis ſummopere ab eorum uſu eſſe cavendum; hoc tamen non eſt ità nudè ſtatuendum, niſi centuplex experientia rem magis confirmaverit.

EXPERIMENTUM III.

ROmæ 14. Aprilis 1692. Accepimus uncias octo ſanguinis recens è vena ægrotantis cujuſdam extracti, inque duo vaſcula dividi curavimus: ſtatim ab extractione miſcui ſcrup. 1. pulver. cantharidum ſanguini in uno ex dictis vaſis contento; alterùm verò ſanguinem in alio vaſculo, intactum reliqui. Sanguis præfato pulvere commixtus prius coagulatus eſt quàm alius ſine pulvere: poſtea colore plumbeo, & ſubnigro tingebatur, donec tandem ſubtilis pelliscula ſubnigra in ſuperficie appareret. Demum per totam ſanguinis ſuperficiem maxima veſicularum copia ſupercrevit, quæ ruptæ ſubnigrum ſerum emittebant; demum totus ſanguis diſſolutum eſt in ſerum nigrum, ac ſublividum. Sanguis in alio vaſculo hujuſmodi mutationibus obnoxius non fuit.

EXPERIMENTUM. IV.

EOdem menſe Aprili poſt factam ſanguinis miſſionem in quodam febricitante, ſerum a ſanguine ſeparavimus, & ſero miſcui ſcrup. 1. pulveris cantharidum. Poſt mixtionem obſervavi, quod pulvis paulo poſt in fundum vaſis præcipitaverat, nec ullo colore ſerum tinxit, ſolummodò evaſit liquidius, tenuius, & vix coagulabile. Mox ſubnectam majoris claritatis gratia tres obſervationes ægrotantium, cui veſicantia fuere adhibita.

HISTORIA I.

JUvenis ann. ætat. 22. gracilis, & biliosi temperamenti, paullò ante ſanatus a bubonibus venereis, poſtquàm foco incaluiſſet, aquilonari vento ſe expoſuit, & exinde in anginam incidit, quæ mox deſiit in pleuritidem cum ſicca tuſſi, calore febrili exurentiſſimo, pulſu duro, & alto, vigiliis, ſiti, urinis craſſis, & ſummopere rubicundis. In Xenodochio quodam Italiæ ægrotabat.

Circa duodecimum diem, quo primum ego illum inviſebam, datus fuit a Medico pulvis cornachini, die verò ſequenti ſex veſicantia appoſuerunt gracillimo corpori. Decimaquarta die ſupervenerunt delirium, ſuppreſſio ſputi, tremor carnium, motus epileptici, pulſus, & reſpiratio inæquales. Urinæ erant copioſiſſimæ, dejectiones per ſeceſſum bilioſæ, ac fœtidæ, ſed ſine ullo ſymptomatum levamine: die decimaſexta mitigata ſunt omnia: ſequenti nocte recruduerunt denuò vehementiſſimè cum ſudore univerſali copioſiſſimo glutinoſo, & acidum olente, qui uſque ad vigeſimum morbi diem duravit, eoque die mortuus eſt patiens.

HISTORIA II.

COquus ætat. ann. 30. temperamenti ſanguinei, bilioſi rubri capillitii, veneri, & baccho maxime indulgens, poſt calorem, & ſuſceptum poſtea frigus externum correptus fuit convulſione inferioris mandibulæ, paullò poſt convulſionibus abdominis. Præſcripſerunt eidem in Xenodochio pulverem cornachini, & ſequenti die quatuor veſicantia. Poſt horum applicationem ſupervenerunt vomitus, motus convulſivi, & graviſsima ſpirandi difficultas, quibus preſſus ſymptomatis obiit miſerrime quarta die. Durantibus epilepſia, & motibus convulſivis ſupradictis, ſenſuum internorum, ac externorum liberum uſum non amiſit, &c. A pulvere Cornachini ſæpius vidi productus motus convulſivos in affectibus ſoporoſis, a gravi capitis vulnere càuſatos. In ſoporibus verò ab aliis cauſis pulverem hunc utiliſsimum deprehendi; præſertim ſi antecedenter depleta fuerint vaſa per diætam, aut per ſanguinis miſsionem, ſi neceſſaria fuerat; nam poſt illius pulveris uſum ſtatim ſopores ſolutos videbis: at nuper obſervavi in puero octenni, qui in principio acceſsionis febrilis gravi ſopore corripiebatur, durabatque per plures horas, exhibito ſemel pulvere cornachini, poſt ſex horas ab acceſsione, omninò ſolutos vidimus ſopores. In apoplexia, lethargo, vertigine, & ſimilibus capitis morbis, vix datur præſtantius hoc remedio, &c.

HISTORIA III.

MUlier octo menſium gravida, juvenis, & gracilis, integro octiduo doloribus ventris moleſtata, demum infantem peperit. Poſt partum adhuc continuabant dolores, cum inſigni ventris tenſione. Quoniam verò omne genus remediorum ſpreverat, vel potiùs neglexerat, demum a quodam Medico quatuor veſicantia ſibi apponi permiſit. Lochia quæ primum fluebant exinde ſuppreſſa ſunt. Paucis poſt diebus denuò apparentibus lochiis, abdomen graviter convelli cœpit cum inſigni dolore, adeò ut digito quidem premi poſſet; exinde ſudores frigidi, cum refrigeratione extremorum apparuerunt: pulſus, & reſpiratio erant diminuta, & ferè ad extremum vitæ redacta fuit patiens. Elapſis paucis diebus in melius aliquantulum procedebat: derepente tamen ſupervenientibus graviſſima ſpirandi difficulate ex genere convulſivarum, & interdum in delirium ſe commutante, nec non alvi fluxu flavo, & fœtido, qui per octo dies continuavit, demum decimaſeptima die morbi obiit patiens, &c. His adnotatis, ſit.

CAPUT II.

De incommodis ab uſu Veſicantium.

NIhil tam citò poſt adhibita ſupervenit veſicantia, quàm ſitis cum linguæ ariditate, quæ quandoque tanta eſt, præſertim in ægris aduſti temperamenti, & mente non alienata, ut quibuslibet remediis temperari vix poſſit, præter quàm continuo aquæ gargariſmo; durat hæc ſitis ità vehementer per tridum circiter, prout ſcilicet citiùs, aut ſeriùs, parciùs vel uberiùs acres cantharidum ſales è maſſa ſanguinis fuerint ſeparati; deinde ſenſim remittit, eamque appellare ſoleo, ſitim veſicantium, ob rationes dictas. In uſu veſicantium maxima cautio adhibenda, ne indiſcriminatim præſcribantur quolibet anni tempore, cuilibet ætati, temperamento, habitui corporis, & quibuslibet morbis, ut hodie conſueverunt *Galenici*, ſed duntaxat dum neceſſitas urget, ſcilicet in caſibus infra dicendis. Aliter mala quamplurima ægrotantibus ſupervenient, ſi debitis non adhibitis cautionibus applicentur, quæ quidem mala rudes Medici tribuere ſtatim ſolent deleteriæ, & pravæ, ut ajunt, remedii naturæ; non verò erroneis indicationibus, quibus illud præſcripſerunt; ſed de his fusè ſuperioribus libris Praxeos. Vidi nonnumquam

quam ulcera a veſicantibus excitata deſiiſſe in gangrænam, vel in difficillimam eorundem cicatrizationem, cui an contribuat aliquid nova aeris conſtitutio tunc temporis regnans, me ſanè latet: Obſervavi tamen anno 1692. non ſolùm Bononiæ, verùm etiam Romæ ulcera a quacunque demum cauſa producta, imo, & vulnera aliàs leviſſima, facillimè gangrænaſſe, & quandoque cum ægrotantium pernicie, quorum plurimi tunc temporis a gangrænis veſicantium ulceribus perierunt. Anno præfato hyems frigidiſſima, & copioſis nivibus ac gelu exaſperata fuit, inſueto quidem Italiæ more; ſucceſſit tempus vernum valdè pluvium, & nebuloſum. Exinde tamen æſtas temperata, & frequentibus quoque pluviis madida. In tali conſtitutione anni, ulcera, & vulnera cujuſcumque generis promptiſſime gangræniſmo corripiebantur, cum magna Chirurgorum admiratione. Ad morem igitur *Coi Senis*, ſemper attendamus ad conſtitutionem anni generalem, ejuſque influxum, & ſeduli ſimus in deſcribendis ad vivum ejuſdem natura, & effectibus. Cæterum qualibet anni tempeſtate, ulcera veſicantium corrumpi, aut gangrænari facillimè ſolent in cachecticis, hydropicis, atromelancholicis, & valetudinariis corporibus, nec non & quorum corpora lue gallica graviter laborarunt; non ita verò in robuſtis, & ſolidiori partium ſtructura præditis, nec diuturnis morbis miſerrimè laceſſitis.

§ II. Qui graviter vulnerati capite fuerunt cum vomitu, abolitione ſenſuum, aliiſque gravibus læſi cerebri ſymptomatis, dum illis applicabantur veſicantia, nonnulli vehementiſſimis convulſionibus corripiebantur paulò poſt applicata veſicantia. Alii ſudoribus frigidis, quibus ſuperveniebat mors, paucis interjectis horis, aut diebus. Alii ſequente nocte moriebantur convulſi. Memini quemdam torminibus ſpaſmodicis infimi ventris cum febre, &c. moleſtè laborantem, poſt adhibita in Xenodochio veſicantia excreviſſe per ſeceſſum inſignem copiam ſanguinis rubicondiſſimi, & paulò poſt periiſſe. Cùm igitur ſæpius, atque ſæpius in graviter capite vulneratis ab adhibitis veſicantibus obſervaverim, aut convulſiones lethales, aut alia mala ſupradicta, imposterum ſemper ac videbam in Xenodochio talibus applicari veſicantia, intrepidè ſtatim præſagiebam adſtantibus, aut vehementiſſimas convulſiones, aut mortem, uti eveniebat. Ubi ſuſpicio convulſionum eſt, vel factæ jam ſunt, cavendum omninò ab uſu veſicantium, præſertim ſi aderit febris, acrior, & colliquativa ſanguinis conſtitutio cum habitu gracili, præcedentibus vigiliis, dieta, exinanitionibus per uſum veneris, &c. Qui lue gallica ſemel laborarunt, ab adhibitis veſicantibus ſummopere læduntur, in quocunque demum morbo abhibeantur: unde nonniſi in maximis ſanguinis coagulationibus, & morbis ſoporoſis in talibus ægris præſcribantur & etiam cum cautione. In febribus ardentibus, & continuis in quibus magna adeſt ſanguinis agitatio, & impetus. In conſtitutione anni calida, & ſicca, in ſimilibus pariter temperamentis, Regionibus victus generibus, ætate Juvenili, &c. In affectibus nervoſis cum febre ad ardentem inclinante. In affectibus comatoſis febrium, quæ accedunt ad ardentes. In morbis pectoris ſpaſmodicis, inflammatoriis, & ſalinoacri conſtitutione ſanguinis productis, ſemper in pejus ceſſiſſe veſſicantia pluries obſervavimus. Et quamvis interdum utilitas aliqua effulſerit, quoniam tamen neſciebam, an a veſicantibus, vel potiùs ab aliis remediis illa proveniret, ideò vel raro, vel nunquam in caſibus ſupradictis applicabam veſicantia, curationemque ſolis hipnoticis, diluentibus, & dulcificantibus remediis feliciter abſolvebam.

Cum de ſopore ſuperius inciderit ſermo, obiter hinc notandum me pluries obſervaſſe in febribus ardentiſſimis, & quaſi ab inflammatione ſanguinis productis; in principiis acceſſionis ſoporem quemdam qui creſcente acceſſione, magis creſcebat, & magis exacerbabatur quo copioſiùs ipſe diſſolventia, & cæphalica præſcribebam.

Poſt

Poſt repetitam demum obſervationem, didici ſoporem ſponte ſua imminui, acceſſione ad declinationem tendente, vel ſi ità ſponte ſua non imminebatur, per emulſiones ſeminum, aquas acido limonum temperatas, aliaque hujuſmodi refrigerantia feliciter ſolvi. Hoc tamen ob ſervavi dumtaxat in febribus ardentiſſimis & a nimio ſanguinis orgaſmo pendentibus. Et ratio ex mechanicis eſt, quod ſanguis tanto impetu, & tanta celeritate cerebrum petens, difficulter tum ille inibi filtrari, tum ſpiritus ſeparari poſſunt; imo quadam veluti ſtrangulatione in illorum circulatione producta, deſcenſus ad inferiora impeditur; unde neceſſariò ſomnolentia, quæ magis exacerbatur, quo major impetus ſanguini additur: minuitur vero, quo minor, ut per ſe conſtat.

§. III. Poſt applicationem veſicantium obſervavi nonnunquam motus tendinum veluti ſubſultorios, & convulſivos, nonnullas ſudoris expreſſiones, & quandoque copioſas; pulſus veluti obſcurantur, &c. & hæc tamdiu durant, quandiu inhærent ſanguini acres cantharidum ſales, quibus mox eliminatis, evaneſcunt, ut ſuperiùs de linguæ ariditate, & ſiti diximus, præcipuè ſi veſſicantia debitis indicationibus fuerunt imperata, exacerbantur verò ſi imprudenter, & morbo non petente data ſit. Non ſolùm gangrænam, verùm etiam & mictus ſanguineos, & ardores urinæ, & alia veſicæ mala frequenter generant, veſicantia, præſertim in gracili corporis habitu, in calido, & ſicco, temperamento, æſtivo tempore ſub ardore caniculæ, & ſimilibus.

In corporibus macilentis, & gracilibus, cautè uſurpanda ſunt veſicantia; nam ſi alicubi, hic facillimè obortos vidi motus convulſivos, febris exacerbationem, &c. & quandoque cum febris prope ſtatum eſſet, ex applicatione veſicantium recrudeſcebat cum gravibus ſymptomatis. Si tali corporis conſtitutioni accedant calidior, & ſiccior temperies, tempus anni æſtivũ, & evacuatio aliqua copioſa anteceſſit, ſtatus ſanguinis ad diſſolutionem, colliquationemque tendens, omninò prohibenda ſunt veſicantia, idque in qualibet etate, & quolibet morbo ob peſſima indè ſubſequentia accidentia; ut quiſque per ſe obſervabit. Quamplurimi ex *Galenicis* nimiùm hærentes ſuis hypotheſibus, dum febres colliquativas, ſive ex diſſolutione obſervant, credunt gravia, ac improportionata earum ſymptomata a venenata qualitate dependere; ideo ad veneni evocationem quatuor, ſex, aut plura adhibet veſicantia. Poſt ea tamen ſæpiſſimè obſervavi convulſiones, abſceſſus in viſceribus, deliria majora, febris maximum incrementum, & tandem mortem: ob diſſolutam ſcilicet magis, magiſque ſanguinis maſſam a cauſtico cantharidum ſale, & ab aeri pariter febris materia. In delirantibus cum febre acuta, & lingua arida, dum applicabantur in Xenodochio veſſicantia, celeriter omnes moriebantur, & magna ex parte convulſi: Quibus repetitis eventibus perterrefactus, ipſe poſtea feliciter uſus ſum remediis diluentibus, emulſionibus refrigerantibus: & ſectione venæ frontis in ſupradicto caſu, &c. Veſicantia interdum ob inſignem, quem excitant dolorem, delirium jam factum adaugent, imminens verò accelerant. A Medico fide digno audivi, micam panis recens furno extracti, & adhuc calidiſſimi, ſi applicetur alicui corporis parti, poſt elapſam ſemihoram, eam veſicare, & ulcerare adinſtar veſſicantis: & quod niſi ulceri illi, & cruſtæ in principio factæ, optime medeantur, difficulter poſtea ſanari poterunt. A nimio cantharidum uſu fœdiſſimæ ſuboriuntur ſatyriaſes; quarum duas hiſtorias lethales narrat *Cabrolius obſerv. anatom.* 17. Cauti igitur ſint Medici in ſalacibus Viris, a nimio veſicantium uſu ob rationes dictas.

Delirantes ab uſu veſſicantium, plures mortuos vidimus, quàm ſanatos. Poſt veſicantia admota obſervavi, quod plures alvus nimium fluens ſiſtebatur, & pulſus, qui prius alti erant, poſtea obſcurabantur. Acidum aceti, corrigit, & figit ſal volatile cauſticum cantharidum; Ideò ſi fortia velis veſicantia, parum aceti, aut ſer-

fermenti veteris addas, vel loco illorum adde emplaſtrum de mucilagin. aut ſimile. Nunquam facilius gangrænantur ulcera veſicantium, quàm dum hiſce nimia cantharidum doſis additur, vel Medici, vel Pharmacopæorum culpa; cantharides namque cum leviſſimæ ſint, ut quinquaginta illarum, vix drachmam pendant, erratur facile in earum doſi præſcribenda; ideò numero ſunt ordinandæ pharmacopæis, verbi gratia numero ſex, aut decem, &c. non verò pondere. Cantharides per os ſumptæ, vel contra iſcuriam deſperatam, vel ad excitandam Venerem; vel contra gonorrhæam virulentam, ſolent peſſima producere ſymptomata: primò quidem poſt eas ſumptas exulceratur veſica, & meatus urinarius, deinde paulatim inflammatur & hepar, & eroduntur inteſtina, immenſique dolores in hypogaſtrio excitantur, quos dolores mentis alienatio, & mors ſubſequitur, niſi ſtatim expellantur foris cantharides, vel eorundem vis infringatur. Hac de re vide plura apud *Franciſcum Ioel*, ubi curationem quoque prudenter proponit. Contra cantharides antidotum eſt lac nativum & artificiale, teſte *Langio epiſtol. ſept. lib.* 1. Obſervavi in hominibus temperamenti aduſti, & bilioſi, veſicantia interdum infructuoſa fuiſſe, imo noxia; nam præterquam quod locus veſicatus vehementer inflammatur, & cum atrociſſimo dolore excoriatur cum exigua ſeri, & quandoque ulla prorſus eructatione; veſica atrociſſima corripitur ſtranguria. In his itaque temperamentis cum ſanguis ſale, & ſulphure copioſis ſcateat, paucoque ſero diluatur; neceſſe eſt ut Practicantes poſt adhibita veſicantia copioſum diluentium uſum præſcribant, ut vitentur mala recenſita, &c. Atque hic breviter ſubindicavimus incommoda, ab applicatione veſſicantium ſupervenientia, quæ hactenus mihi obſervando innotuerunt in Xenodochio; mox ad commoda deſcendamus.

CAPUT III.

De Commodis ab uſu Veſicantium.

§. I. Quamvis veſicantia producant mala ſuperiori capite recenſita, non perinde tamen, è Republica Medica ſunt proſcribenda; ſiquidem illa, ut & omnia alia medicamenta pari ratione ſe habent, ac vinum, quod licet inebriet, & innunera capitis mala producat, non idcircò tamen illius uſum prohibent Rectores Urbium, quippe imprudentiæ humanæ, non verò deleteriæ vini qualitati, tribuendi ſunt effectus illi graviſſimi quos affert inebriatio. Quantum in conſtitutione ſanguinis acri, & colliquativa obſunt veſicantia, tandundem conferunt in diatheſi ejuſdem craſſa, viſcida, & ad coagulationes, ſtagnationeſque ſe diſponente. In febribus, quæ exiliſſimo pulſu, extremitatibus frigidis, anxietate, ad morbos ſoporoſos propenſione, aliiſque coagulationis indiciis ſtipantur, dictu eſt incredibile, quàm proficuos effectus afferant veſicantia, multò magis ſi aderint tempus hyemale, temperies ægri ad humidum inclinans, habitus pinguis, & ſimilia; communicato namque acri cantharidum ſale humoribus ad coagulationem diſpoſitis, eorum particulas diſgregat, ſolvit, & ad priſtinam fluiditatem diſponit; verbo dicam, ad ſolvendas incipientes ſanguinis coagulationes, ſtagnationeſque in quocumque morbo, quolibet ætate, temperamento, anni tempore, &c. vix ullum præſtantius, & ita celeriter agens obſervavi remedium, quàm veſicantia. Et hæc eo magis quadrant, quo ne minimum recedere mihi videntur ab Arabum ſententia. Hi namque primi veſicantium inventores, nunquam iis utebantur, niſi ad excitandos ſoporoſos, & a morbo refrigeratos, ut videre eſt apud *Oribaſium*, qui primus ex Arabibus de uſu illorum ſcripſit: & ubi vel ſoporoſos excitare, vel morbo frigefactos calefacere neceſ-

ceſſarium non erat, ab uſu veſicantium prorſus abſtinebant. Non ita ſe geſſerunt ſubſequentium ætatum Medici, qui falſa imbuti opinione veſicantia vim habere extrahendi venenum ſebrium malignarum, indiſcriminatim contra omnes cujuſcumque naturæ febres eadem præſcribebant, magna ægrotantium pernice, ut ſuperiori capite probavimus: Obſervavi in pleuritide utut præceſſerit, vel non præceſſerit ſanguinis miſſio, quandoque circa quintum, vel ſeptimum, vel aliis intermediis diebus apparere magnam ſpirandi, & expectorandi ſputi difficultatem; quæ patientem in ſummum vitæ diſcrimen conjiciebat. Irritis aliis duo veſicantia tibiis, vel cruribus admota, non ſolum expectorationem, quæ primario criſis eſt morborum pectoris, ferè ad ſtuporem ſtatim promovebant, verum etiam & ſpirandi difficultatem leniebant cum mutatione morbi in melius. Majora dico? *Quacumque die in pleuriticis ſpirandi, & excreandi ſputi difficultas ſucceſſerit, ſtatim applicanda ſunt duo veſicantia tibiis*: prout etiam ſentit *Hippoc. lib. 2. progn. 67.* dicens, *In pulmoniis quicumque tumores fiunt ad crura, boni; nec poteſt aliud quicquam melius accidere, præſertim; ſi mutato ſputo; ſic apparent*, hæc ille. Et ſanctè fateor ex centenis ægrotantibus vix pauciſſimos obiiſſe, qui præfata methodo tractati fuere a Doctiſsimo quodam Medico in celebri Xenodochio, idque potiſsimum obſervavimus anno 1694. Romæ hyemali tempore, quo pleuritides epidemicæ copioſæ graſſabantur, ob intenſiſsimum illius tempeſtatis frigus, a copioſis nivibus, & gelu productum. Introducto namque acri cantharidum ſale in ſanguinis maſſam, & mox in pulmones, in puibus ſtagnatio metuebatur; incipientes coagulationes ſolvebat; humoreſque priſtinæ circulationi reſtituendo, & ſpirandi difficultatem imminuebat, & exitum ſputi promovebat, cum ægrotantis levamine. Adverte quod præfati pleuritici in quibus hæc commoda nos obſervavimus, non ferunt in principio purgari, ut faciunt Practicantes nonnulli, ſed adhibitis venæ ſectionibus opportunis, ſola brodia pectoralia, & remedia, alchalia leniter diſſolventia in progreſſu curationis feliciter præſcribebantur, &c. Poſt adhibitia in pleuritide veſicantia obſervavi diarrhæam, ſi aliqualis tunc temporis aderat, vel imminutam fuiſſe, vel prorſus ſuppreſſam. Nonnumquam verò poſt veſicantia in pleuritide copioſior ſuccedebat urina, atque tam priùs illud, quàm hoc poſteriùs magno ægrotantis commodo. Neque mirum, nam experientia infallibili, & decreto *Hipp.* conſtat: *Alvi fluxus pleuritidi ſupervenientes fere ſemper eſſe pernicioſos, ſiquidem poſt illos ſupprimitur ſputum, ſpirandi difficultas augetur, & æger paucis interpoſitis diebus ad Superos migrat vel in chronicos morbos delabitur.* Hinc clarè patet quantum a veritate aberrent, qui prætextu minorationis cachochimiæ vel aliarum hujuſmodi nugarum, ſtatim in principio pleuritidum purgantia exhibent, tanto ægrorum detrimento. Pulmoniæ namque, & pleuritides cum originem ducant ab inflammatoria maſſæ ſanguineæ diatheſi, tenellis pulmonum membranis vim faciente, omni ope curandum, ut inflammatio leniter diſſolvatur per depletionem vaſorum, & alchalia temperata. At ſi inflammato ſanguini inflammatorios purgantium ſtimulos addideris, præſertim crudo exiſtente morbo, non ſolùm motus naturæ prorſùs contrarios excitabis, ſed exacerbata inflammatione, ſputum ſuprimes, & ſpirandi difficultatem augebis, donec brevi vel mors ſuperveniat, vel in tabem migrabit patiens.

§. II. Quanti diſcriminis ſunt purgantia in pleuritide, & pectoris morbis; tantæ ex adverſo utilitatis ſunt diuretica. In omnibus enim pectoris morbis ſemper ad vias urinæ ducendum, infallibili naturæ, & experientiæ documento. In morbis verò capitis, & faciei, iiſdem docentibus purgantia levia frequenter adhibita magnam afferunt utilitatem, præſertim ſi ſunt temporis, etiam pediluvia præſcripta ſint. Hinc quadrat illud *Jacotii com. ad coac. Hippoc. lib. 4. fol. 212.* dicentis: *Alvus fere ſem-*

ſemper ſtringitur in morbis capitis. Dum loquor de capitis morbis, non intelligo eos ab acrimonia, convulſione, & nimio ſolidorum, aut fluidorum impetu productos; ſed a craſſitie potiſſimum ſtagnatione, & lentore fluidorum. Inter purgantia hujusmodi morbis ſummopere opportuna, primas tenet vias pulvis cornachini, ut ſæpius obſervavimus. Inter diuretica morbis pectoris amica, præſtant omnia ex therebinto, mille pedes præparati, ſyrupus de althea Fernelii, & herbæ vulgò dictæ aperientes. Acidum cum pectori inimicum ſit, diuretica pariter ex acidis parata ſuſpecta erunt in ejuſdem morbis. Quod etiam obſervavit. *Hopkman. in Schrod. fol.* 376. ubi rejicit uſum balſami ſulphuris in phthiſi, & morbis pectoris; quia acido pollet unctuoſo, quod auget potiùs, quàm eradicat phtiſim, teſte pariter expertiſſimo *Waldſchmidio*. Sed è diverticulo in viam. Veſicantia delirantibus hominibus admota damnum potiùs, quàm utilitatem afferebant, pluresque ex iis moriebantur, quàm ſanabantur. Contra mulieres delirantes adhibitis veſicantibus in melius procedebant cum levamine ſymptomatum, morbi, & ſalutis recuperatione. Idque obſervavimus Romæ, incipiente Anno 1694. quo tempore, gelu, & nives inſueto Latii more, hyemem graviter exaſperabant, produxeruntque mortes repentinas quamplurimas, catharros febriles, tuſſes humidas cum infarctu pulmonum, pulmonias, pleuritideſque, quibus magis afficiebantur viri, quàm mulieres; dolores colicos, & ſimilia. Dum imminet delirium, loco veſicantis, ipſe ſecare ſoleo ſalvatellam in dextra, vel ſiniſtra manu, aliquando cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis impero, ſanguinemque extraho. Pro ratione ætatis, temperamenti, &c. Poſt hanc venam ſectam ſæpiſſime jugulavimus, mox irrumpens delirium; vel ſi factum jam fuerat maximopere imminuimus: ſive revulſo, ſive infracto per hujusmodi emiſſaria, inflammati, & acris ſanguinis ad caput impulſu. Facta ſanguinis miſſione, copioſas emulſiones cum aq. card. ſ. vel violarum, vel hordei præſcribo, ſive brodia diluentia herbis refrigerantibus alterata, & congrua nitri portione temperata; inter nitrata laudo nitrum ſtibiatum, vel ſal prunellæ. Uulcera à veſicantibus excitata, quandoque in pejus ruunt, vitio, vel materiæ morboſæ, vel mali habitus corporis; atque tunc ſenſim areſcunt cum colore ſubnigro, aut liveſcente, & quaſi gangrænam minantur. In tali ulcerum ſtatu præſentaneum remedium erit, eadem oblinire melle roſaceo, bis, terque quotidie: ægri à mellis unctione moleſtum quendam doloroſæ punctionis ſenſum, ac veluti efferveſcentiam percipiunt, quod bonum ſignum erit; nam uno, aut altero die interjecto humiditas in ulceribus apparebit, expurgatio promovebitur, nigra cruſta antecedenti ulceri obducta, decidet, & paulò poſt rubicunda caro ſupercreſcit.

§. III. Non ſolum in ulceribus veſicantium, ſed generaliter in aliis, dum ad corruptionem, & ſordem vergunt optimos mellis roſacei effectus obſervavimus. Romæ menſe Majo 1693. curabam Juvenem ulcere inguinali, ex bubone venereo laborantem cum acuta febre, ſiti, virium debilitate, &c. ulcus erat latum, doloroſum, inflammatorium, & nigra cruſta obductum, Statim itaque præſcripſi mabe unc. x. ſeri lactis caprilli depurati; veſperi verò emulſiones ex ſem. melon. & cucurb. in aq. c. s. factas miſcendo ſcrup. ij. ocul. cancr. &c. loco victus ſolidi ſingulis ſex horis ſumebat brodium herbis alchalicis alteratum, addito interdum ovi vitello. Ulcus illinebam melle roſaceo dumtaxat, bis, terque quotidie. Hac methodo per decem dies continuata ceſſavit febris cum ſociis ſymptomat. ulcusque optimè mundificabatur, donec tandem poſt ſumptam levem decoctionem ex ſalſ. parill. lign. guajaco, ſtibio crudo, &c. priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus. Obiter hic notandum, quod in cura ulcerum, magnam vim habet ad ſanationem diæta ex diluentibus conſtans, utpotè ſunt decoctiones ex herbis alchalino dulcificantibus; & balſamicis, brodia

vul-

vulneraria, & ſimilia copioſè data. Nam per hujuſmodi copioſa, diluentia ſal acre ulcerum maſſæ ſanguineæ inhærens dulcificatur retunditur, & copioſo dilutum fluido, per commodas naturæ vias, ſeceſſum ſcilicet, urinas, aut ſudores promptiſſime eliminatur, & ita dulcificatus, purificatusque ſanguis ulceris cicatrizationi ſummopere conducit. Quæ quidem omnia Medici ſperare vix poterunt per hypocauſta, diætam exſiccantem, decocta ſudorifera, & hujuſmodi alia, quibus ſal acre ulcerum magis, magisque exaltando & acrius reddendo, in deſperatum ſalutis ſtatum eadem redigunt, præſertim ſi corpus ægrotantis, non fuerit cachecticum, humidum, pallidum, laxum, nec talia pariter ulcera; quo in caſu conſuetus exſiccantium uſus ex parte conferret, &c. In oculorum, & faciei morbis veſicantia cervici applicata ſunt tanquam ſpecifica, & cæteris præſtant, præſertim in ſuffuſione, & fluxionibus vulgò dictis ad oculos irruentibus, ut ſæpius mirati ſumus. Nonnunquam ulcera veſicantium difficulter cicatrizantur, quamvis morbus primarius multò ante fuerit jam ſanatus, & ipſam morboſam materiem ſufficienter expurgaverint. Et quoniam ulcerum aperitio ad multos menſes interdum durat, eludunt profectò quorumlibet remediorum vim. Inter magnopere proficua in hoc caſu, non inveni melius remedium, quàm pulverem thuris in ſubtiliſſimum alchool redacti, & ulceri aſperſi bis in die, quo ſane brevi illa cicatrizavimus. Expertus quoque ſum ad cicatrizationem fila carpta, in decocto aluminis crudi ebullita, deinde eſiccata, & ita ulceribus ad cicatrizandum appoſita. Interdum hæc etiam minus proficua deprehendi, quando ſcilicet corpus nimis impurum extitit.

§. IV. Veſicantia, ſinapiſmi, purgantia, aliique hujuſmodi ſtimuli, non ſunt adhibendi in corporibus ſucci-plenis, plethoricis, & nimia humorum copia repletis, niſi prius depleantur vaſa per ſanguinis miſſionem, ſi indicata fuerit, vel per diætam ſeveriorem. Stante namque tanta humorum copia aut orgaſmo eorumdem in vaſis ſanguiferis, ſecretiones fluidorum in cribris viſcerum, aliarumque partium, vel difficulter fiant, vel morboſè. Siquidem ex mechanicis, ad ſecretiones non ſolum requiruntur pori liberi, & proportionata reſiſtentia ſolidorum, verùm etiam & proportionatus motus, ac copia fluidi ſecernendi; quorum alterutrum ſi peccaverit modo prædicto, ſecretiones præternaturaliter peragentur, ut ſuperius de ſopore in principio, & augmento acceſſionis febrium ardentium per emulſiones, & refrigerantia duntaxat curando ſubindicavimus. Per ſtimulos purgantium, veſicantium, diaphoreticorum, &c. major in fluidis fermentatio, turgentia, & orgaſmus excitatur, & in ſolidis vivida quædam oſcillatio; unde ſi humores in vaſis redundaverint, vel ob vehementes fermentationes ad extremum turgentiæ gradum pervenerint, ratione ſolidorum reſiſtentiam ſuperent, & ita viſcerum fibras varie divellant, extendant, atque contorqueant, nil mirum ſi paullò poſt vel vaſorum rupturæ, vel fixationes fluidorum periculoſæ, contingant. Id quod experientia quotidiana abundè nobis manifeſtat, ſiquidem poſt imprudenter, & intempeſtivè adhibita purgantia, veſicantia diaphoretica, &c. nil aliud obſervamus frequentius in Praxi, quam febris exacerbationem, deliria, inflammationes viſcerum, motus convulſivos, ſanguinis hæmorrhagias, & ſimilia; quæ quidem non ſuccederent, ſi depletis prius vaſis ſanguinis miſſionem, talia exindè præſcriberentur remedia; nam quæcumque ab iis excitarentur fermentatio, & turgentia, cum humores in ampliori ſpatio circularentur, & ſolverentur, & commoverentur; impoſſibile eſſet, ut impetum in ſolidas partes facerent, aut ſibi ad coagulationem, ſtagnationemve ſternerent viam. Hiſce ductus fortaſſe rationibus Dominus *Sydenhamius*, Ab academiis Italiæ tantopere laudatus, ante uſum purgantium præſertim fortium, vaſorum depletionem per ſanguinis miſſionem, aut diætam, ſi morbis

inducias dabit, maximoque ſuadet. Hinc pariter auctor inter cæteros hujus ævi præſentis repetitas obſervationes ſtabilivit demum methodum, qua tractanda ſit fermentatio febrilis in ſanguine excitato. Primuſque inter Septentrionales, Septentrionalium cæteroquin doctorum Virorum, lubricam aliquantiſper medendi methodum ad debitam rationis, & experientiæ ſemitam redegit; decernendo inter cætera æquè peccare Medicos, qui in principiis acutorum purgantia exhibent, ac qui in principiis eorundem exhibent diaphoretica. Nam cum tunc temporis fermentatio febrilis materiæ peccantis, cruda jam ſit, confuſa, & ad depurationem impar; per additos purgantium, diaphoreticorum, &c. ſtimulos, magis magiſque turbabitur, & augebitur, & loco debitæ ſeparationis producet febris exacerbationem, aut reduplicationem, vigilias, deliria, inflammationes viſcerum, motus convulſivos, & alia centena, &c. ſed fuſius hac de re in libris *de practica Sapientia* ſuperius diſputavimus.

§. V. Ex ſuperioribus conſtat, veſicantia magnam vim habere diſſolvendi, & attenuandi ſanguinem craſſum, & coagulatum, & alicubi ſtagnantem, & propterea eſſe veluti ſpecifica in morbis oculorum à fluxione pendentibus, ſuffuſione, febribus ex coagulatione, & ſimilibus lenteſcentiis, &c. Sed quoniam pertinaces viſcerum obſtructiones, cachexiæ, ſuppreſſiones menſium pariter diuturnæ a tali quoque ſanguine originem habent; ideò hortamur Medicos, ut in caſibus deſperatis, cantharidum uſum vel forma emplaſtri, vel alio commodiori modo experiantur, ut horum tam difficilium morborum curatio lucem aliquam exindè mutuetur; nec ſemper hæreamus in limine. *Thomas Bartholinus cent. 5. obſerv.* 82. docet modum parandi infuſum cantharidum, quod tanquam ſpecificum deprædicat in gonorrhæa virulenta, urinæ ſuppreſſione, & pellendo calculo. Sic autem paratur; Scrupulus unus pulveris cantharidum infundatur in unc. iij. vel iv. vini Rhenani, aut ſpiritus vini; ſtent in infuſione per aliquot dies, deinde filtrentur per chartam bibulam, ut ex ſubſtantia cantharidum nil ad miſceatur. Ex colato liquore cochlear unum miſceatur cum ſeptem cochlearibus vini, aut cereviſiæ; hujuſque mixturæ ſume primo die unum cochlear, ſequenti duo cochlearia, & ſic deinceps. An hoc remedium tentari poſſit per os in obſtructionibus, & morbis paulò ſuprà recenſitis, nondum expertus ſum. Qui graviſſimè tuſſi cum ſputo craſſo, & copioſo obnoxii ſunt, a nullo remediorum genere tantam utilitatem ſuſcipiunt, quantam a veſicatorio cervici appoſito. Et ſi contingat, ut ulcus ab hoc excitatum, citò ſanetur, fieri aliud poterit veſicatorium infra aures, vel ſupra homoplatas; nam ſeroſa illuvies a compage ſanguinis ſoluta, & hinc inde exudans, derivatur per veſicantia, ab influxu, quem in pulmonem faciebat, & ita tuſſim excitabat, ut pluries obſervavimus in Xenodochio, ſene Medico præſcribente; & in ſe ipſo expertus quoque eſt *Williſius*. Hiſce breviter ac fideliter de veſicantium uſu adnotatis, ſequenti capite rationem ex mechanicis trademus de modo, quo revera agant veſicantia.

CAPUT IV.

Veſicantium Natura evidenter demonſtratur ex mechanica ſtimulorum doctrina.

VEſicantia ſtimulando agunt, & inter ſtimulos principem obtinent locum; ad clariorum tamen illorum notitiam, nonnulla ad mentem Domini *Bellini*, in Doctiſſimo *de ſtimulis* argumento breviter, exponemus.

Dico 1. A ſtimulo debet ſuccedere major niſus motuum partium, ex quibus totum ſyſtema membranarum componitur, nec non expreſſio cujuſcumque liquidioris corporis, & derivatio ejus, qua poteſt.

Dico 2. A vi ſtimuli, villi membranarum, ideſt totius corporis, naturali contractione validiùs contrahi debent, & hac ratione ex-

expreſſio liquidorum facilius peragetur. Siquidem per majorem hanc contractionem fiet, ut illi breviores evadant, magis duri, rigidi, & tenſi, unde tremor vividior, & excurſus fluidorum ad contractum dictæ fibræ, adhuc majori cum niſu per diametrum. Et ideo ratione aucti utriuſque niſus, facilior expreſſio liquidorum, & derivatio eorundem, qua fieri poteſt, ſuccedent, &c.

Dico 3. A vi ſtimuli, muſculorum contractio, quæ fit a liquidis, ſive ſuccis intra ipſos fluentibus, debet fieri validior, atque hinc expreſſionem liquidorum faciliùs ſucceſſuram, atque inſuper a ſtimulo augeri velocitatem, & curſum ſanguinis. Quoniam enim per vim ſtimuli liquidum nervoſum in undas frequentiores agitur, ideo per motum derivationis, deducetur in nervos muſculorum omnium liquidi quantitas, naturali major, quare muſculi validius contrahentur, & extrorſum validè nitentur villis ſui, & exprimenț quidquid eſt liquidius ad contactum ſui, ideſt circa illis, & intra ſpatia, per quæ ſucceſſivè moventur, dum contrahuntur, &c.

Dico 4. Pro diverſitate partis, in qua fit ſtimulus, poteſt illa rubefieri ſine tumore, verè inflammari, nihil tumefieri, nec rubefieri, intumeſcere tumore quolibet alio, imò verò evacuare plurimum cujuſcumque materiæ, abſque eo quod eandem materiam ad illam partem ſtimulus vocet, aut trahat, &c.

Dico 5. Quod hæc eadem ſecutura ſint, ſi cum ſtimulo conjuncta ſit facultas aliqua intro penetrans, & humores ſubingens: ſed poſſe etiam, nihil non malorum inde provenire, & nihil non planè diverſum a ſolo ſtimulo.

Dico 6. Si ſtimulus ſit etiam divellens, non autem ſolummodò flectens, & ſit aut ſtimulus ſimplex, aut conjunctus cum fermento producet pariter eadem, quæ expoſuimus ſuperiùs.

Dico 7. A ſtimulis ſimplicibus, ideſt non conjunctis cum fermento, & evacuationem producentibus; ſive evacuatio fiat per emiſſaria naturalia, verbi gratia nares, os, alvum, &c. ſive ab ipſa parte ſtimulata, dico inquam, quod evacuari poteſt, & id, quod per ſtimulum exprimitur ab humoribus, hinc inde circulantibus, & id quod exprimitur à ſubſtantia villorum, ſive fibris partium ſolidarum; idemque fiet a ſtimulis cum fermento, qualia ſunt veſicantia, ſinapiſmi, &c. Quoniam enim hæc, & omnia ſtimulantia faciunt, ut villi quilibet, ſive fibræ partium ſolidarum validè contrahantur, & exprimant quidquid fluere poteſt. Hoc igitur ipſum effluens derivabitur qua poterit: & quod quidem a vaſis quibuslibet exprimetur, extra ipſa derivabitur, & ducetur inter membranas, & ad earum ſuperficies, & intra ipſarum poros. Et viciſſim, quod a villis membranarum elicitur traduci poterit intra vaſa. Igitur præfati ſtimuli evacuantes etiam non conjuncti cum fermento ducere poſſunt per emiſſaria, ſive naturalia, ſive ab ipſis facta in loco ſtimulato, & veſicato, & quod exprimitur ab humoribus, & quod exprimitur a ſubſtantia villorum, &c.

Dico 8. Stimuli non evacuantes, maxime movent, & maximè ſolvere poſſunt. Id ipſum præſtant evacuantes non conjuncti cum fermento, & inſuper liquidorum quantitatem minuunt, & utrique exſiccent ut plurimum oportet. Vacuantes cum fermento conjuncti eadem quoque præſtare poterunt, ſed pro diverſitate fermenti cum quo ſunt conjuncti denſare, fundere, coagulare: ſiſtere, & tandem quidquid velis producere, &c.

A ſtimulo fit maxima contractio, & per contractionem maxima expreſſio fluidorum etiam ad partes remotiſſimas, ergo maxime movet, tam fluida; quàm ſolida; ergo in morbis, a coagulo, & lentore, cum fibrarum paralyſi, aut laxitate neceſſariò ſunt admittenda, & piaculum eſſet ſtimulantia, ob præconceptam falſam hypoteſim, aut negligere, aut ſcurriliter apud vulgos laceſſere. Porrò in vaſis ſanguineis, per eandem auctam contractionem mutabuntur contactus lenti illius liqui-

liquidi ſubſiſtentis, & cum velocitas totius ſanguinis augeatur, dabitur vis major tranſversè illud abripiendi per longitudinem canalium, & deducendi ad viſcera per quæ ſubigi ulterius, & ad exitum diſponi poſſit.

Dico 9. Si partes liquidi illinentis membranas noſtri corporis ſe ſe mutuò omnes premerent, atque urgerent quaquaverſum, non ſecus ac partes ſanguinis intra vaſa, poſſet ratione illius preſſionis materies, etiam diſtantiſſimarum partium derivari ad emiſſaria ſtimolorum, & per ipſa purgari, ſed niſus ille mutuus in hujuſmodi liquido, non videtur rationi conveniens.

Similiter ſi cutis, & membranæ omnes noſtri corporis in ea tenſione eſſent naturaliter, ut ſtatim ac in aliqua parte divelluntur, & ſtimulantur, undecunque contraherentur per ambitum divulſionis, & illa contractio per totum corpus ſuccederet, ita ut niſus ejus tenderet ad locum divulſionis, & verſus eumdem urgeret quidquid eſt liquidum, ut ſit in veſica urinaria, dum exprimitur urina; facto emiſſario per ſtimulum, poſſet ejus contractionis ratione derivari ad emiſſarium ſtimuli materies remotiſſimarum partium, & per illud expurgari, &c. ſed & hujusmodi naturalis tenſio in membranis omnibus, & hujuſmodi contractio, & hujuſmodi niſus, ſive impulſus verſus ſtimulum, non videntur rationi conſona. Cæterum materia inhærens alicui parti dimoveri per ſtimulum ab ea diſtantem poterit, ſi nervus, aut tenſa quælibet membrana, cui ſtimulus appoſitus ſit, perveniat, & intexatur parti, cui inhæret materia evacuanda: per emiſſarium verò ſtimuli evacuari poterit, ſi ſit etiam intra nervum, aut per villos membranæ fluere poſſit, aut intra eoſdem derivari; nec non cum per vim ſtimuli mota, atque ad fluxilitatem redacta, ad emiſſaria illorum fluere. Modus verò certiſſimus, quo ſtimuli, etiam ad diſtantes partes agunt, eſt, quia totum corpus concutiunt, ſtimulant, exprimunt, & totam quantitatem minuunt; ſed hac de re plura in folliculo contractili apud laudatum Auctorem invenies, ad quem te remitto. Quoniam itaque ſtimulus contrahendo concutit, non ſolùm certam aliquam partem, ſed totam corpus, ipſumque totum exprimit, & expreſſa fluunt qua poſſunt in vaſa ſanguinis, & undecunque, & per emiſſaria aliquid expreſſæ materiæ expurgatur. Igitur cum per eam expurgationem minuatur univerſa hujuſmodi quantitas, minor ſane illorum copia ad partem quamlibet affectam, quamvis diſtantem confluet. Ideo in morbis, quos ajunt a fluxione pendere, utpote ſunt catharri nonnulli, tuſſes ſuffocativæ, & a lenta materie productæ, morbi oculorum, & præſertim ſuffuſiones, dolores nonnulli periodicè ſe exacerbantes, &c. In morbis paritèr ab humorum ſtagnatione, & pertinaci fixatione pendentibus, utpote ſunt apoplexiæ, paralyſes, ſopores, obſtructiones, & ſimiles, &c. ſtimuli veſicantium, vel alii hujus generis ſtimuli ob rationes antedictas omnimodam vim curationis, & ſalutis abſolvunt, & nefas eſſet iis in caſibus veſicantia omittere, ob præconceptam hypotheſim, ac ſpeculationem.

Dico 10. Quoties a ſtimulo imminet aliquod periculum affluxus nimii humorum ad partem ſtimulatam, tunc tutiſſimum erit applicare ſtimulos in parte remota ab illa, quam expurgare volumus. Quod ſi nullum ex iis periculis immineat, propè ipſam partem evacuandam adigi poterunt. Plures, quam pauciores magis juvant, dum motiones vividæ, ſive oſcillamenta acutiſſima in villis ſunt excitanda, imò ampliori ſpatio, quam anguſtiori extenſi, Repetendi ſunt, vel refricandæ plagæ, ab iis excitatæ, cum ceſſat, dolor, & ſenſus ſtimuli: cum ſubitaneam, & evidentem aliquam utilitatem à ſtimulis volumus, plures, & ampliores, & acriores adigendi; & quæ exinde ſupervenire poſſent calefactiones; exſiccationeſque in corpore humectantibus, & refrigerantibus copioſè datis, ſunt temperandæ, ſpirituſque demulgendi, &c. Ita graviſſimis ſoporibus,

ribus, apoplexia, aliiſque hujuſmodi morbis correpti, momento ferè excitati fuerunt, applicatio magno veſicatorio ſupra totam capitis periferiam, abraſi prius capillis, ut plures teſtantur hiſtoriæ, &c. ſtimuli verò ad longius tempus protrahendi, minores, ac pauciores, eſſe poterunt, ob rationes recenſitas; ex quibus omnibus arguimus ſtimulis fieri magnam ſpirituum agitationem, & abſumptionem, ut infra clarius patebit.

Dico 11. Quod ſtimuli, quamvis inſervire poſſit loco miſſionis ſanguinis, & eſſe poſſint æquè expeditæ operationis, præcipuè ſi acrius ſtimulent; ſunt tamen minus tuti miſſione ſanguinis. Habent tamen aliquid peculiare, quod a miſsione ſanguinis non conſequimur, movent nempe, contrahunt, concutiunt totum corpus, atque tam fluida, quàm ſolida, uno eodemque tempore excitant, ac dimovent, &c.

Ex omnibus his propoſitionibus innumera veluti corollaria deduci poſſent ad Praxim, per quæ ſtimulorum utilitas, & noxæ apertè demonſtrarentur, quoniam tamen a laudato Auctore, hoc argumentum ſolidè tractatum fuit, & ſingulorum propoſitionum evidens ratio reddita: ideò nos pauca dumtaxat, quæ curationibus morborum inſervire poſſent, mox ſubnectemus, &c.

§. II.

Stimuli alii ſunt ſimplices, alii cum fermento: ſtimuli ſimplices tunc vocantur, cum partem divellunt, rubefaciunt, dolore afficiunt, & ita etiam ad diſtans operantur, ſed nihil illorum ſubſtantiæ intra humores communicatur: hujus generis ſunt uſtiones ferro candenti, frictiones, cucurbitulæ ſimplices, aut ſcarificatæ, & hiſce analoga. Stimuli cum fermento illi ſunt, qui non ſolùm partem rubificant, divellunt, agitant, concutiunt, &c. verùm etiam aliquid humoribus communicant, utpote ſunt veſicantia ſinapiſmi, dropaces, & ſimilia, quorum particulæ acres, & in parte ſtimulant, & in ſanguinem reaſſumuntur, valideque illius maſſam ſolvunt, dimovent, & aperiunt. Utrique hi ſtimuli agitant vehementer tam ſolida, quam liquida (magis tam ſtimuli cum fermento) & ſolida agitata adhuc validiùs in ipſa liquida nituntur, & hæc validiùs compreſſa, vim rurſus majorem inferunt ſolidis; undè viciſſim præmuntur, ac reſtituuntur, & ex illa mutua preſſione, ac reſtitutione ſit, ut plurimæ liquidorum partes intra duas quaſque proximas, aut ad ſuperficiem exteriorem duarum quarūcunque partium, non ſe contingentium nitantur introrſum, unde cohæſio, ac permixtio tollitur, vel ponitur. Id ipſum quoque fieri neceſſe eſt a ſolidis in ſuas partes dum dimoventur, & a liquidis in ſolida, & a ſolidis in liquida, mutua actione, & reactione. Stat igitur, quod pluries ſubindicavimus, partes ſcilicet ſolidas, a ſtimulo plurimum dimoveri, concuti, atque diſſolvi. Et ab eodem ſtimulo quoque fieri agitationes, diſſolutiones, mutationes contactuum, violentias, & expreſſiones atque derivationes liquidorum qua fieri poteſt. Et quoniam in hiſce actionibus plurimum humiditatis abſumunt ſtimuli, ſpiritusque debilitant, per opportuna humectantia, atque corroborantia obviam eundum eſt talibus incommodis, aliter optatus finis a ſtimulis haberi non poterit, &c.

Inter ſtimulos principem obtinere locum veſicantia, omneſque affectus antedictos jure quodam ipſis convenire fatentur Mechanici. Quamobrem credibile eſt nonnullos morbos vix, ac ne vix quidem ſanandos fore, niſi adhibeantur veſicantia, alios contra in pejus abituros ſi imprudenter adhibeantur. Neque tantum ea præſcribantue ad minuendam humorem copiam, vel malignitatem educendam, ut multi putant, quantùm ad eoſdem coagulatos, craſſos, vel alicubi hærentes, ſolvendos, dimovendos, & ab affecta parte ad locum ſtimuli derivandos. Siquidem quidquid per ea evacuatur exiguum eſt, neque ad minuendam peccantem materiam ſufficiens. Sed undenam potiſſimum ve-

veniant humores a veſicatorio excreti, quæreret quispiam. Reſpondemus eos eructari partim a poris cutis: & glandulis cutaneis, partim ex arteriarum oſculis, & fibrarum nervearum finibus, & tandem peracta ſtimuli actione atque oſcillatione, a toto corpore, & a partibus quibuſque remotiſſimis, ut conſtat ex antedictis. Latex enim ſeroſus pharmaci ſtimulis imbutus magna copia ac promptiſſimè a reliqua ſanguinis maſſa ſeparatur ac veluti divellitur, & qualibet circulationis periodo major ejus quantitas per eadem arteriarum oſcula continuò irritata excernitur: cum eoque infinitæ aliæ morboſæ particulæ ſecernuntur, ac evacuantur. Porrò cum per veſicatorii applicationem fibrarum quoque nervearum, extremitates denudentur, & irritentur, probabile eſt a nervis etiam in ſtimulato loco aliquid ſecerni; totus namque nervorum latex vi ſtimuli commotus a ſtagnatione liberatur, ſimulque particulæ etherogeneæ eidem inhærentes ubique agitatæ, & a cerebro derivatæ, verſus emiſſarium recens apertum ſenſim prolabuntur, ac demum foras eliminantur.

Morbi igitur in quibus præ cæteris convenire poſſunt veſicantia ob rationes antedictas ſunt Malignæ febres ex coagulo, & viſciditate humorum. Affectus ſoporoſi. Catharri a viſcida materia pendentes, & irruptionem minantes in pulmones, vel aliam nobiliorem partem, aut in nares, oculos, fauces, pectus, &c. Dolores fixi, & acriter divellentes partem aliquam. Morbi cutanei nonnulli, & dolores hinc inde vagantes. Convulſiones ſine febre. Epilepſiæ, aliique hujuſmodi nervorum morbi. Demum in omnibus aliis in quibus neceſſe eſt ſolvere, divellere, derivare, excitare, & ſimilia agere pro morbi genio, & Practicantis experientia, &c.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VIII.

De Obſervationibus Anatomicis, & Practicis, varii Argumenti.

Artem Experientia fecit, exemplo monſtrante, viam. Manilius.

ILLUSTRISSIMIS VIRIS

Carolo Carthario, Decano, Alexandro Caſalio,

Carolo Montecatinio, Bente Bentivolo,

Marco Antonio Buratto, Philippo Sacripante,

Proſpero Bottinio, Camillo Spreti,

Marcello Severolo, Marcellino Corto, &

Jo: Franciſco Fagnano, Vincentio Amadorio,

SACRÆ CONSISTORIALIS AULÆ

ADVOCATIS,

ET ALMAE URBIS GYMNASII

RECTORIBUS.

GEORGIUS BAGLIVUS

S. P.

COLLATA mihi nuper, Vobis potiſſimum Auctoribus, ab optimo Principe Anatomicæ Cathedra, numquam ſatis mihi placere queam, niſi extet grati animi ergà Vos mei aliqua ſignificatio. Nil enim libero Homine, proboque dignum magis putaverim, quàm ſi accepta beneficia meminerit, eique debitas bene de ſe meritis laudes impertiri liceat, ſi minus parem gratiam referre. Hanc igitur Anatomicam diſputationem editurus, meas eſſe partes exiſtimavi, illam Vobis dicatam, & inſcriptam ut emitterem; quo non ſolùm obſervantia ergà Vos mea magis magiſque conteſtata fiat, ſed rudis, ac exigua tractatio, ex veſtro ſibi nomine ſplendoris aliquid, atque auctoritatis accerſat. Equidem rei benè gerendæ occaſionem nactum me eſſe, nemo diffitebitur: Qui enim, tum mirabili ad laudem, ac prope ſingulari Celeberrimam Academiarum omnium regendi ratione, tum eximia, qua præſtant doctrina, ingentem ſibi quaquaverſus fa-

mam

mam, & exiſtimationem compararunt. Mirum ni de illa, quæ ipſis ſuperat dignitate, & gloria, Clientibus ſuis præſertim, atque Cultoribus gratificari velint. Porro de me, meoque conſilio quid plura? Quàm libentiùs in Vobis omnibus, tam ſingulis ſeorſim, quàm univerſis celebrandis Orationem meam, quæ utique infinita eſſe poſſet, dilatarem; ſed a tali propoſito res duæ deterrent, una, quod unicuique Veſtrum, quæ privatim laudes debentur, eas contemnere atque averſari Vos ſciam, quibus conſcientia rectefactorum pluris eſt quàm hominum ſermo; altera quod Collegium nobiliſſimum fruſtra commendarem, cujus tum publica opinione, tum Principis judicio tanta eſt auctoritas, ut hinc potiſſimum aſſumantur, qui præclariſſima tam Reipublicæ, quàm Eccleſiæ Munia ſuſtineam. His omnibus accedit quod juſto, debitoque Vobis tribuendo præconio, præ ingenii tenuitate, imparem me prorſus agnoſcam. Hæc igitur mihi reliqua pars eſt, hic reſtat actus, ut Vobis ſi quid in hac, quam profiteor Diſciplina facultatis in me, aut jam eſt, aut erit aliquando, id omne in veſtra poteſtate ſitum; imo non tam meum, quam Veſtrum futurum eſſe pollicear, ſancteque affirmem.

Romæ 4. Nonas Octobres MDCXCVI.

LECTORI.

INter omnes veſtigationes, laboreſque Anatomicorum, nihil utilius illuſtrandæ morborum ætiologiæ, ſtructuræque animati corporis duco, quàm infuſoriam liquorum in venas, viſcerave Animalium vivorum. Quibus mortuis ſyſtema mutatur, tam ſolidarum; quàm fluidarum partium, ità ut quandoque diverſæ appareant, quandoque vero abſcondantur. Contrà experientiæ, quibus utimur in vivis, præcipuè per infuſoriam, oſtendunt effectus inde profectos valdè clarè, ac ſincerè. Et ut verum fatear, quicquid boni in Italia, & in Tranſalpinis invenit his temporibus Anatome, cæſis debet vivis Animalibus. Quæ cum ita ſint, valdè miror, tam parum exercitam hac ætate infuſoriam, qua multa ignota parerent, & quoad morborum naturam, & quoad conſtitutionem animati corporis. Multi docti Anatomici prudenter exercuerunt, ſiphonemque deſcripſerunt, aliaque inſtrumenta ejus commodè exercendæ. Verùm iſti ipſi poſtmodum hæſere, ut ità dicam, in veſtibulo operis. Ut ergo hic meus liber juſti opuſculi molem æquet, quatuor has ſubdidi experientias, quæ in privatis meis annotantiunculis confuſe, ac ruditer extabant: utque gratificarer Anatomicis, addidi quoque cadaveris Domini *Malpighii* ſectionem, a me anno elapſo Romæ factam. Et quoniam ejuſdem morbo adfui, brevem quoque hiſtoriam ejus ægrotationis adjunxi. Addidi pariter nonnulla de apoplexia, ferè epidemica elapſo biennio in Urbe, & per reliquam penè Italiam ſæviente; plura de illa, & ſectionibus cadaverum eadem extinctorum, peculiari diſſertatione impoſterum tractaturus. Atque hæc ſunt quæ tibi præfanda cenſui, Lector, ſuper hac diſſertatione. Tu interea diu vivas, & Praxi Medicæ favere ne deſinas.

Romæ 3. Kal. Decembris 1695.

SYLE

SYLLOGE

Experimentorum per infuſoriam in vivis Animalibus.

EXPERIMENTUM I.

NEAPOLI elapſo decennio menſe Julii hora pomerid. inciſa jugulari canis grandioris, injecimus per ſiryngam unc. s. ſpir. vitrioli, clauſo, & faſciato vulnere ſtatim horrore, & rigore correptus fuit canis, vomuit, ſalivam copioſam ejiciebat, humi concidit, anhelabat, convellebatur paullùm: paucis interpoſitis horis mortuus eſt. Aperto cadavere, viſcera omnia ſubnigro colore perfuſa erant, ſanguinis nigris inſignis copia in corde aderat, eratque grumefactus, & talis quoque in pulmonibus apparuit; reliqua erant ſana, &c.

Corollarium.

Materiam hanc infundendi liquores in ſanguinem ſive intra vaſa vivi Animalis, a paucis, quod ſciam, tractatam video hoc ſæculo, imo nec traditam methodum rectè inſtituendi tam neceſſariam infuſoriam, a qua morborum natura, & curatio illuſtrari ſummopere poſſent. Poſt infuſum liquorem ſic accuratè obſervavimus omnia accidentia, quæ Animali accidunt circa quaslibet vitæ functiones, & circà quodlibet viſcus, aut partem corporis facto analogiſmo talia metuere poterimus in humano corpore ab infuſo illo, ſi ægrotantibus præſcribendum foret. Fateor itaque quod maximopere conferret Praxi Medicæ, ſi ab aliquo Eruditorum cœtu experimenta hujuſmodi infuſoria inſtituerentur, gradatim ad varios aſcendendo liquores, & methodum in experimentis ſtabiliendo, deinde in unum opus congerendo, prout fecit de rebus Anatomicis præclariſſimus *Mangetus* tanta ſui gloria in aureo opere ſuæ Bibliothecæ Anatomicæ, &c. Et de rebus practicis neceſſarium eſſe teſtatur *Cl. Lanzonus* prof. Ferrarienſ. Noſtrum Amiciſſimus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 30. Januarii 1693. cani juveni ſecta vena crurali dextra prope inguina, per ſyringam infundimus unc. ij. ſpir. vini rectificati; facta ſyringatione canis paſſus eſt horrores per totum corpus ſpatio ſemiquadrantis horæ, exinde urinavit copioſe, & circa vitæ functiones bene habuit; immò benè ſe habuiſſet impoſterum, niſi à ſervis Xenodochii incautè occiſus fuiſſet. Aperto cadavere omnia tam fluida, quam ſolida in ſtatu naturali reperta ſunt, &c.

EXPERIMENTUM III.

CAni Juveni ad tabulam ligato aperuimus jugularem dextram infuſisque in eam duabus unciis ſpiritus vini rectificati, vix peracta ſyringatione canis adhuc ligatus expiravit. Aperto cadavere maxima ſanguinis grumeſcentia, & coagulatio reperta eſt in pulmonibus; cæteræ partes ſanæ erant.

Corollarium.

Ex præfatis duobus experimentis deducimus, quàm diveſos effectus producant humoribus medicamenta in his potius, quam in aliis partibus applicata, intus quàm extra adhibita, &c. In pulmonibus namque cum ex univerſo corpore refluus ſanguis, continuò, & copioſè inundet; nil mirum ſi vini ſpiritus in magnum illum ſanguinis oceanum per venam jugularem derepente infuſus, eundem ſtatim coagulaverit, & ſubitaneam mortem animali intulerit; nam vini ſpiritus albumen ovi ingenter coagulat. Idem ore detentus ſalivam condenſat ad inſtar glutinis. Hoſce pariter effectus in ſanguine, & ſpiritibus producere affirmant *Etmullerus tom.* I. *theſ. de nutrit. & auct.* Et *Bohnius cap. de ſ mn. & vigiliis*. Non ita ſuccedere potuit ab eodem vini ſpiritu cruralibus infuſo, in quibus cum exigua ſit ſanguinis inundatio, nec ulla datur mora qualis in pulmonibus, ſed continus ejuſdem, atque velociſſimus progreſſus verſus cor; vis coagulativa ſpir. vini in ſanguinem enervatur facillimè, infringitur, atque antequam ad uberiorem ſanguinis alveum perveniret, in quo ratione copiæ, & moræ coagulationem aliquam, fixationemque producere poſſet, vires illius poſt repetitas circulationes, prorſus elangueſcunt, &c.

Exinde quoque deduci poteſt ratio, cur quamplures diuturni morbi poſt varia in variis corporis partibus producta incommoda, deſinant tandem in morbos pulmonum, aut renum. Quia ſcilicet impoſſibile eſt, ut ſanguis morboſis imbutus particulis, dum hoc duo viſcera, præ aliis copioſiſſime, & frequentiſſime alluit, in iis demum funeſtam tragediam non finiat, vel exulcerando, vel coagulando, vel gangrænando, vel aliis modis penè infinitis afficiendio. Unde in morbis diuturnis ſemper proſpiciendum pulmonibus, & renibus ob rationes ſupradictas.

EXPERIMENTUM IV.

Patavii ineunte anno 1691. facta ſectione in vena jugulari canis juvenis, injecimus per ſyringam uncias quatuor aquæ gelidæ; clauſo exinde, & faſciato vulnere, horroribus per totum correptus fuit canis: ceterum benè habuit.

EXPERIMENTUM V.

Patavii eodem anno; Accepimus magnum canem die Jovis hora 22. factaque ſectione ſub hypochondrio dextro ligavimus filo fortiter trunculum arteriæ magnæ, & venæ cavæ deſcendentium infra renes, & fortuitò etiam dextrum ligavimus ureterem. Conſuto, & faſciato vulnere, canis vomuit ter, deinde cecidit humi velut exanimis, & ita jacuit, nullis aliis ſupervenientibus ſymptomatis uſque ad ſequentem diem veneris, qua mortuus eſt circa horam matutinam.

Secto cadaveris abdomine, per totam inteſtinorum longitudinem inventa fuit ſtria quædam, veluti faſcia latitudinis duorum digitorum, coloris ſub flavo viridis Diaphragma erat aliquantiſper inflammatum. Bilis prorſus fere effuſa fuit è veſica fellis. Factis per cultrum inciſionibus in rene dexro, ingentem ſeri copiam per totam illius ſubſtantiam diffuſam deprehendimus. In corde ſanguis nigerrimus aderat, reliqua in ſtatu naturali. &c.

EXPERIMENTUM VI.

Romæ 20. Januarii 1693. In Xenodochio Conſolationis ad radices Capitoli, & Fori Romani poſito aperuimus cadaver mulieris quinquagenariæ, ex inflammatione inteſtini colon defunctæ: Et invenimus, quod a trunco arteriæ magnæ deſcendentis prodibat ramus arteriæ, qui inferebatur in dextrum ureterem circa illius medietatem. An hujuſmodi arteria intus cava fuerit, vel potius in ligamentum indurata, ut fit de aliis partibus fruſtra-

ſtraneis, præ celeritate, quam famuli Xenodochii nobis faciebant, obſervare non potuimus. Neſcientes pariter an mulier prædicta mictui ſanguineo, aliiſque renum morbis obnoxia fuerit per decurſum ſuæ vitæ, &c.

EXPERIMENTUM VII.

Bononiæ denudato jugulo parvi canis (vulgò *Corſetto di Bologna*) & inventis arteriis carotidibus, ſeparavimus ab iis nervos paris vagi hinc inde ad latera colli deſcendentes eoſque cultro totaliter amputavimus per medium. Facta amputatione, ſtatim extremitates nervorum contractæ fuerunt ad interiora muſculorum; intereà vulnus conſuimus, & faſciavimus. Canis ſtatim obmutuit, nec impoſterum unquam latrare, aut ejulare potuit, vividus tamen erat, & bene ambulabat, per intervalla, difficili reſpiratione corripiebatur; uſque ad tertium, & quartum diem, quidquid comedebat, ſtatim vomebat, & exinde emaciabatur; uſque ad nonum diem parùm, aut nihil comederat,& ità macilentus evaſit, ut ſchæleton videretur; nona die mane maximos ululatus, & latratus fecit, quamvis antecedenter mutus fuerit, tandem cum parum comederet, & ad extremam maciem redactus eſſet, duodecima die obiit, &c.

Secto cadavere, viſcera omnia ſana erant æſophagus dumtaxat per univerſam longitudinem cibo antea ingeſto repletus erat, & hac de cauſa ſummopere turgebat, nam cibus in ventriculum deſcendere non poterat. Idem experimentum tentavit *Williſius* in cane, ut notat *tom. 1. cap. 24. nervorum hiſtoria, & uſu*: ille tamen non amputavit nervos, ſed dumtaxat ligavit filo, quamobrem nil mirum, ſi in ſuo cane, diverſa obſervaverit ſymptomata, ab obſervatis in noſtro, &c.

Corollarium.

Omnibus notum eſt, quod nervi ad cor tendentes proveniant à trunco paris vagi; Et cum per præfatum experimentum utroſque paris vagi truncos, nos omninò deamputaverimus; ideo ſummopere miramur, quomodo impedito prorſus ad cor ſpirituum influxu ob diſciſſos nervos antedictos, illud per integros decem dies pulſaverit, & animal interea vixerit. *Williſius loc. cit.* aſſerit quod præter ramos paris vagi perveniant ad cor nonnulli rami ex intercoſtalibus, & priorum vices ſuppleant. Nos tamen facta diligenti inquiſitione in pluribus canibus, dictos ramos nervi intercoſtalis ad cor venientes obſervare non pótuimus. Ideò ingenio, & obſervatione acriores rem hanc illuſtrare impoſterum ne graventur, &c.

EXPERIMENTUM VIII.

Bononiæ eodem Menſe, unà cum Cl. Amiciſſimoque Domino *Guilielmi* Prof. Bonon. detectis in alio cane nervis paris vagi in collo, eoſdem a ſociis arteriis carotidibus optime ſeparavimus, ſeparatos fortiter, ac duplici filo ligavimus, deinde vulnus conſuimus, & faſciavimus. Auctores nonnulli referunt, facto hoc experimento animalia ſtatim corripi apoplexia; nos tamen talia non obſervavimus, ſed ſequentia. Canis paullò poſt ſtupidus evaſit, & ſuper pedes regi non poterat, ſed hinc inde ad latera concidebat: uſque ad quintum diem benè ſe habuit, parum tamen, vel nihil comedebat, aut bibebat. Stupidus ità uſque ad ſeptimum diem fuit, ſeptima verò mortuus eſt.

In apertione cadaveris obſervavimus cerebrum, in quo nec extravaſationem ſeri, nec vaſa tùmida, nec inflammationis veſtigia deteximus. Circà viſcera naturalia, & vitalia magnas ſanguinis fixationes, coagulationeſque invenimus. Reliqua naturaliter ſe habebant. Unde vereor ne auctores dum hoc experimentum faciunt cum nervis ligent etiam arterias carotides illis unitas, & hac ratione animalia ſtatim cadant apoplectica, &c.

EX-

EXPERIMENTUM IX.

ROmæ extraximus lienem cani juveni. Cicatrizato optime vulnere canis bene ſe habebat, comedebat, urinabat, & omnia ſanis non diſſimilia abſolvebat uſque ad quadrageſimum diem: quo tempore, cum nihil morboſi in functionibus vitalibus antecedenter obſervaverimus, occidimus canem, ſectoque cadavere nihil novi obſervare potuimus, &c.

EXPERIMENTUM X.

CAnis venaticus quinque annorum, corpore magnus; cum frequentiſſime lacus; & fluvios captandis avibus ingrederetur, incidit demum in tuſſim ferinam, coryzam, & præ coryza in graviſſimam ſuffocationem; Bis in anno fœda ſcabie corripiebatur menſibus ſcilicet Aprilis, & Novembris, & cum ità ferè triennio laboraſſet, & extrema macie conſumptus eſſet: demum ſectioni anatomicæ illum ſubjecimus, & ante ſectionem cibo copioſe replevimus. Elapſis ab aſſumpto cibo, quinque horis circiter, ſecuimus primo vivi animalis abdomen, & thoracem, omniaque harum partium viſcera optime conſtituta erant, & præ cæteris pulmo in quo credebamus invenire cauſam tuſſis, coryzæ, maciei, aliorumque præfatorum malorum, ſed nihil prorſus morboſum invenire potuimus, imò nec in glandulis meſenterii, quas ſedulò luſtravimus. Interea tamen obſervavimus venas lacteas copioſas in meſenterio prope inteſtina tenuia, & prope venas lacteas incedebant copioſa vaſa lymphatica, quorum altero diſrupto deguſtavi lympham in eo contentam, eratque mordaciſſima, & linguam graviter feriebat. Non ſolùm in hoc ſed in aliis pariter hujuſmodi animalibus talem lympham veluti ſubſalſam guſtavimus. Venæ lacteæ præſertim majores erant nodoſæ, & repræſentabant ramos centinodiæ; nodi illi ſunt valvulæ illarum, erantque frequentes, ſicuti in lymphaticis potiſſimum obſervantur. Obſervavimus pariter ſacculum *Pecqueti*, ductum thoracicum, & alia curioſa. Notatu dignum eſt, quod vapores, qui exhalabant a viſceribus mox ſecti animalis, dum inpingebant ad ignem candelæ inſervientis ad operationem; ignis ille crepitabat, ac ſi pulvere ſalis marini perfuſus fuiſſet, &c. Cum igitur nullam in viſceribus, & pulmone canis læſionem obſervaſſem, putarem corizam, tuſſim, ſuffocationis metum, &c. producta fuiſſe vel ab ulcere carioſo interiorum naſi partium circa os cribriforme; vel a graviſſima humorum acrimonia, & ſalſedine præfatas partes continuò irritante, & rodente, &c.

EXPERIMENTUM XI.

De circulatione Sanguinis in Rana.

APeriatur Ranæ venter cum forbice, mox verò thorax: & ſtatim prodibunt foris, in ventre quidem meſenterium cum inteſtinis, &c. in thorace vero pulmones hinc inde turgidi, & rubicundi. In tunicis meſenterii nonnulla vaſa rubicunda ſparſa obſervantur, ſuntque vaſa illa venæ, & arteriæ ſanguinem vehentes. In Ranis venæ ſunt majores, craſſioreſque arteriis; contra arteriæ pulſant, venæ non pulſant. Tam venæ, quam arteriæ ſunt diaphanæ, & perlucidæ, & jucundo ſanè ſpectaculo, contenti in illorum cavitate ſanguinis motus; ebullitio, partium componentium ſitus, & reliqua prorſus curioſa microſcopio obſervantur. Horum nonnulla a nobis detecta mox ſubnectemus.

Hac ratione ego obſervavi ſequentia. Et primo quidem ſanguis progreditur in vaſis ſuis velociſſimè, ac veluti per totidem rectas lineas, ſeu fila ſerica tenuiſſima, ac velociſſima. Hæ rectæ lineæ velocius currunt in medio vaſis, quam circa latera ejuſdem, & quo magis proximiores ſunt lateribus, eo magis amittunt de ſua velocitate. Cum rana eſt proxima morti hæ rectæ lineæ ſanguinis

nis currentis tardius progrediuntur, & loco motus progreſſivi, ad latera hinc inde diſſilire incipiunt, ac velut ad invicem urgeri, atque confundi. Ut Rana diutius vivat ad longiorem obſervationem peragendam, ſufficiet aperire ventrem, pectus verò intactum relinquere.

In venis circa meſenterium obſervavi curſum ſanguinis retrogradum nam ſanguis, qui progredi debebat per venam aliquam verſus ſuperiora, mutato curſu per eandem verſus inferiora ordinate deſcendebat, & in proximum truncum exonerabatur, quod quaſi videtur contra regulas circulationis, & valvularum venoſarum. Ut hac de re certior fierem, unam ex dictis venis meſenterii oleo vitrioli leniter in ſuperficie inunxi: facta unctione curſus ſanguinis per illam venam ſtatim ſuppreſſus fuit; & in venas proximas regrediebatur, mox verò in truncum majorem, atque in hoc caſu etiam retrogradationem ſanguinis in vivis obſervavimus, quaſi in illis nullæ eſſent valvulæ retrogradationem illam impedientes, &c.

Cum Rana morti proxima eſt, circulus ſanguinis retardatur in ſuis vaſis, ſi verò convellatur, aut ob puncturam illatam moveatur, ſtatim motus circularis in ſanguine reſtituitur, & a partibus ad centrum denuo currere incipit, & ita continuat, ſi dictæ convulſiones, aut motus in Rana continuaverint, aliter ceſſabit. Rana jamjam moriente arteriæ depleri incipiant, venæ verò tumefieri, & impleri. Eadem mortua, arteriæ omninò deplentur, venæ tamen tumidæ fiunt. Exigua illa ſanguinis portio, quæ in arteriis remanet, videtur compoſita, quaſi ex tot minimis globulis adipoſis lateribus arteriæ hærentibus, &c. Globulos hos adipoſos majori copia vidimus in Rana occiſa ſtatim ac capta fuit; quia tunc bene paſta eſt, & vaſa ſunt turgidiora. Si vero per aliquot dies domi detineatur, nec paſta ſit congruis alimentis, pauciſſimi tales globuli adipoſi apparent in arteriis prope mortem depletis modo ſupradicto, &c.

Si cor a Rana extrahatur, & ſuper tabulam ponatur, ita extractum pulſabit per ſemihoram, & quandoque per integram horam præſertim ſi calori Solis exponatur, ordinatoſque ſyſtolis, & diaſtolis motus per id temporis protrahet. Immò ſi cor in fruſtula illa ordinatos etiam ſyſtolis, & dyaſtolis motus, magna intuentium admiratione producunt. Si motus illi reciproci aliquantulum elangueſcunt: mox reſtituentur, vel facta acus punctura in corde, & ſuis fruſtulis, vel calidum oris halitum eiſdem inſufflando: aut calidiori Soli exponendo. Rana, quamvis ab ea cor avellatur, & omnia viſcera naturalia, ac vitalia omninò extrahantur, adhuc tamen ſaltat, oculos movet, & tota convellitur. Et etiam poſt elapſam circiter horam ab extractione viſcerum, convellitur, ſaltat, & hinc inde movetur capite, & corpore; &c. vidi interdum ad aliquot horas ſine corde hæc feciſſe: immò etiam in aqua nataſſe.

Demum nullibi tam clarius obſervatur motus ſanguinis inteſtinus, & circularis, quàm in Rana; non ſolùm quia vaſa ſanguifera hujus amphibii animalis diaphana ſunt, verùm etiam, quia cultro ſubjecta anatomico diutius vivit, manibusque facilius tractari, & viſcera illius ac vaſa, microſcopio faciliùs, commodeque ſubjici poſſunt, ut ita obſervatio longius protrahatur, ad eruendam veritatem eorum, quæ inquirimus. Singula cordis pulſatione obſervatur ſanguis ulterius, atque ulterius progredi, & ad inſtar undæ pellentis undam urgeri a vaſis minoribus ad majora ex his in venam cavam, demum in pulmones. Felicitas hæc obſervandi circulum ſanguinis in vaſis ſupra cor, & ad caput tendentibus, non ita facile ſuccedit, ſicuti in vaſis viſcerum naturalium, nam ibi copioſæ non obſervantur vaſorum ramificationes, uti in viſceribus naturalibus. Et ſi aliquæ adſunt, neceſſe eſt; ut dilacerentur poſt ſectum Ranæ thoracem, vel ſi non dilacerantur, ſerpunt tamen hinc inde ita tortuosè per oſſeas thoracis, colli, & capitis Ranæ partes, ut ſanè difficulter mycroſcopio ſubjici poſsunt. Ut in viſceribus na-

turalibus, atque vitalibus, evidentius ac commodius obſervetur in vaſis ſanguinis curſus; cavo ne Ranam nimium forbice dilaceres, in ſecando ejuſdem ventre, nam hac ratione amputatis plurimis vaſis ſanguiferis, circulus ſanguinis difficilius vel pauco temporis momento obſervabitur. Ad hæc experimenta peragenda utendum eſt mycroſcopio unius lentis, quod dextra manu tenendum; e contra Rana ſiniſtræ manus digitis accuratè prehenſa, lumini Solis objiciatur, nam ità commodè tentabitur operatio, & noſtra obſervata ſuperius expoſita clarè conſtabunt. Notatu dignum eſt, Ranam in Inſtrumento Boiliano commodè vivere, etiamſi omnis aer exhauſtus ab eo fuerit: Si verò Ranæ dorſo, aut capiti pix liquida inungatur, Rana ſtatim extinguitur, expertus eſt pluries *Th. Bartholinus tract. de pulmon. &c.*

In Rana, Teſtudine, aliiſque amphibiis unus obſervatur in corde ventriculus, cujus vas ingrediens erit vena, egrediens verò arteria, in cujus exitu a corde obſervavi valvulam figuræ epiglottidis; quæ ſanguini dat exitum, regreſſum verò negat.

Quamvis Rana ablato corde per plures horas vivat, & moveatur, ut ſupra diximus, cerebro tamen, & capite avulſo ſtatim moritur, nec amplius movetur. Contrarium verò contingit in calidioribus animalibus, ut pullo, &c. cujus cor palpitat per plures horas capite jam diſſecto.

Renibus utrinque adhærent in Rana ſacculi multiplices oblongi, oleoſa repleti ſubſtantia, & quaſi trunco venæ portæ prope jecur adnati: & ad aliud inſervire non poſſunt quàm pro adipe renali, feruntque vicem omenti, &c.

HISTORIA MORBI,

Et Sectionis Cadaveris Marcelli Malpighii Archiatri Pontificis.

CUm aliquandiu familiariter egiſſem Bononiæ cum *Domino Malpighio*, ejuſque lethalis morbi curationi aſſidiſſem Romæ; non gravabor in gratiam Eruditorum hiſtoriam morbi, & ſectionis cadaveris, quam nuper in tam ſagaci Anatomico feceram, breviter ſubnectere.

Marcellus Malpighius ann. ætat. 66. circiter temperamenti ad ſiccum vergentis, mediocri corporis habitu, & mediocri pariter ſtatura præditus, cum per decurſum plurium virilitatis ſuæ annorum obnoxius fuiſſet vomitibus, & ſeceſſibus bilioſis, & poſt horum ſuppreſſionem, vomitibus acidis, palpitationibus cordis, calculis renum, & veſicæ, urinis cruentis, & interdum affectionibus podagricis levioribus; demum exacerbatis his omnibus poſt illius adventum Romam, & præſertim palpitatione cordis, calculi renum, & ſudoribus quibuſdam veſpertinis, iiſque mordaciſſimis, correptus fuit apoplexia 25. Julii ann. 1694. hora circiter meridiana, præcedentibus curis, & animi paſſionibus, &c. Apoplexiæ acceſſit paralyſis totius dextri lateris corporis, tortura oris, & oculi pariter dextri, &c. Varia remedia ſtatim adhibuimus, ſcilicet ſanguinis miſſionem in brachio ſiniſtro (mihi tamen eſt in uſu eandem in ipſo brachio paralytico inſtituere; Siquidem impeditus fluidorum circulus in affecta parte celerius non reſtituitur, quàm ejuſdemmet venam ſecando, ut clarè deducitur ex mechanicis reſiſtentiæ, & impulſus; ſed hic tentari non potuit ob varias opiniones Medicorum curationi vocatorum) cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis, pulverem Cornachini, ſinapiſmos plantis pedum, & alia quamplura ſpiritnoſa, cæphalica, & ſpecifica in apoplexiis remedia; quorum uſu poſt 40. dies graviſſimorum malorum, vaniloquii, capiplenii, aliorumque accidentium liber evaſit ab apoplexia, & paralyſi ſupradicta, aliiſque acci-

accidentibus recenſitis. Sed quoniam malorum latius ſerpendi mos eſt, Clariſſimus Vir vi antecedentis morbi ſummopere læſus fuit in memoria, & ratiocinio, immo quavis minima de cauſa ſolvebatur in lacbrymas; inappetentia, indigeſtionibus ventriculi, ſubſultu muſculorum, & levibus vertiginum invaſionibus per intervalla afficiebatur. His denique aliiſque ſymptomatis miſerrime laceſſitus; die 29. menſis Novembris ejuſdem anni denuò correptus fuit apoplexia poſt injectum conſuetum clyſterem hora matutina. Novam hanc apoplexiæ invaſionem præceſſerunt graviſſimæ vertigines cum exacerbatione calculoſa veſicæ fere per integrum octiduum; inappetentiæ, & reliqua ſymptomata antedicta graviora erant; ſed vehementior his omnibus fuit novæ apoplexiæ inſultus; nam irritis quibuslibet remediis poſt quatuor ab invaſione horas, migravit ad Superos.

SECTIO CADAVERIS.

Secto cadaverè obſervavi ſiniſtram pulmonum partem aliquatenus flacceſcentem lividam præſertim in poſteriori illius parte, qua dorſo adhæret. Cor erat mole ſua auctum, & præcipuè parietes ſiniſtri ventriculi, qui duorum digitorum latitudinem æquabat; Bilis in veſica ſellea valde nigricabat; Ren ſiniſter in naturali ſtatu erat, dexter contra quaſi medietate minor ſiniſtro, ejuſque pelvis dilatata, ut duo digiti commodè intrudi poſſent: ob hanc pelvis dilatationem ſuccedebat forſan ut calculi in renibus geniti, ſtatim in veſicam deſcenderent, & è veſica foras proſilirent, ut pluries mihi teſtatus eſt, dum eſſet in vivis Vir optimus. In veſica urinaria parvus calculus aderat, qui quatuor diebus ante invaſionem ultimi accidentis apoplectici inibi deſcenderat, & deſcendendo vertigines illas ultimam exacerbavit. Reliqua viſcera naturalia optimè ſe habebant.

Aperto capite, in cavitate dextri ventriculi cerebri duas libras circiter ſanguinis nigri, & grumoſi extravaſatas invenimus, quæ ſanguinis extravaſatio apoplexiæ cauſa fuit, & mortis. In ſiniſtro ventriculo reſidebat aqua ſubflava ad pondus ſeſquiunciæ eique intermixtæ erant minimæ arenulæ exigua quantitate. Vaſa cerebri ſanguifera erant undequaque varicoſa. Univerſa dura mater fortiter, ac præternaturaliter adhærebat cranio. Atque hæc eſt ſumma eorum, quæ in ſectione cadaveris antedicti obſervare mihi licuit Romæ in Ædibus SS. Vincentii, & Anaſtaſii ad radices Quirinalis, ipſis Kalendis Decembris 1694.

APPENDIX.

De Apoplexiis fere epidemicis proxime elapſo biennio in Urbe, & per Italiam obſervatis.

PRoximis his duobus annis 1694. & 1695. non ſolùm in Urbe, ſed per univerſam penè Italiam non exigua hominum pars apoplexia periit, & adeò frequentes erant funeſti hujus morbi caſus, ut inſtantis mortis horrorem ſingulo ferè momento viventibus incuterent. Epidemicæ hujus apoplexiæ cauſa peti jure merito poſſet ab inſueta illorum annorum aeris intemperie. Æſtas anni 1693. fuerat adeo exurens, ut ſqualllore, & ſiccitate omnia conſumi videbantur; ſubingrediente anno 1694. frigora ſummopere intenſa cœperunt, & inſueto Italiæ more, gelu nivibus, & glacie tempeſtas ſæviebat. Latium, & Apulia, quæ raro nivibus ſubiacent, illa bruma copioſe illic diffluebant, & ad cubiti circiter altitudinem elevatæ magnam necem animalibus intulerunt, &c. Quæ ſubſequuta eſt æſtas multò fuit ardentior ſuperiori, & per continuos quinque menſes nullæ pluviæ apparuerunt, hæ autem cœperunt circa Kalendas Octobres, & flantibus ſemper auſtris continuarunt uſque ad menſem Aprilis hujus anni, quo hæc ſcribo 1695. tantaque copia ceciderunt, ut poſt hominum memoriam viſæ non fuerint uberiores, nam poſt 15. dies pluviarum vix duo ſerenitatis apparebant, quos ſtatim copioſiores imbres

ſubſequebatur. Per has igitur inſuetas annorum conſtitutiones apoplexiæ ſupradictæ ſævierunt. Præter illas tamen occaſionem quoque dare potuerunt morbo mœrores, & domeſticæ curæ omnibus, penè communes, ob calamitoſiſſima hæc tempora, quibus per continuum ſeptennium univerſa Europa bello adhuc ardet crudeliſſimo, & vix poſt Orbem conditum audito; tot etenim Urbium vaſtationes, & incendia, tot hominum cæſa millia, impedita prorſus commercia, pacis aditus fere præcluſi, cui quæſo horrorem mortis, immò mortem ipſam non afferrent?

Porro halitus maligni a tot terræmotibus (quibus ab anno 1687. uſque adhuc concuſſa fuit Italia) excitati epidemicæ huic apoplexiæ fomitem præſtare quoque potuerunt, ut ſentit etiam Seneca nat. quæſt. cap. 27. *Anno 1687. primum tremuit Neapolis, ſed exiguo prorſus peramplæ illius Urbis damno. Anno 1688. menſe Junii die 6. hora 21. iterum tremuit, ſed fortiter Neapolis, quo tempore ipſe illic degebam; Oppida quamplurima idem proxima Solo æquata ſunt, & Neapolis ipſa in Ædificiis & Templis male tractata fuit.*

Tremuit eodem tempore Beneventum 50. circiter milliariis Neapoli diſtans, & pene tota nobilis Urbs Beneventana ſolo excidit cum Oppidis adjacentibus. Per ſubſequentes deinde annos quamplures aliæ Italiæ Urbes tremuerunt. Arimnum, & Ancona Urbes ad oram Maris Adriatici ſub ditione Pontificia, terræmotus damna præ aliis maximopere ſenſerunt. Anno elapſo tremuerunt fortiter Calabria, & Sicilia, & Solo prorſus æquata eſt nobilis Urbs Catania cujus nulla hodie reſtant veſtigia; Meſſana in ædificiis mulctata fuit, & Oppida innumera Siciliæ omninò conciderunt. Hoc anno tremuerunt etiam Venetiæ, Patavium, & vicinæ Ditionis Venetæ Urbes. Junio mox elapſo hujus Anni 1695. quo ſcribimus Balneoregium (vulgo Bagnarea) Civitas Provinciæ Patrimonii, quinquageſimo circiter ab Urbe lapide diſtans, terræmotu concuſſa & diruta omninò fuit; Urbes eidem vicinæ, præſertim Viterbium tremuerunt etiam. Terra pluribus in locis aperta eſt, & Oppida ferè decem omninò conciderunt. Per totam Europam terræmotus etiam his annis divagati ſunt. Peſtis invaſit Apuliam ann. 1691. cum non exigua ſtrage illarum Urbium, Fames etiam ſeviit alicubi. Hæc, & hujus generis alia obſervata ſunt proximis his annis, quibus funeſtæ ſævierunt apoplexiæ uſque ad præſentem Decembris menſem 1695. De curatione apoplexiæ in genere nonnulla eſſent dicenda, ſed hac de re tractavimus ſuperius Lib. 1. Pract. reſtitut. cap. 9. §. de Apopl. pag. 102.

IN-

INDEX

DISSERTATIONUM ; EISDEMQUE CAPITUM , §§. &c. SPECTANTIUM.

DISSERTATIO I.

De Anatome Fibrarum, de Motu Muſculorum, ac de Morbis Solidorum. Ubi etiam *De Duræ Matris elatere, oſcillatione perpetua, & de Solidorum ſupra fluida Corporis animati majori vi, majori impetu, & longe majori reſiſtentia.* pag. 297.

DISSERTATIO II.

De Experimentis circa Salivam, *ejuſdemque Natura, Uſu, & Morbis.* pag. 316.

DISSERTATIO III.

De Experimentis circa Bilem, *ejuſdemque Natura, Uſu, & Morbis.* pag. 321.

EXPERIMENTA XV. pag. 327.

Alia Experimenta varia.nu. IV. pag. 329.

Concluſio ab Experimentis deducta.

DISSERTATIO IV.

De Experimentis circa Sanguinem. Ubi obiter *de Reſpiratione, & Somno, de Statice aeris, & liquidorum per Obſervationes Barometricas, & Hydroſtaticas ad uſum Reſpirationis explicata. Item de Circulatione ſanguinis in Teſtudine, ejuſdemque cordis Anatome.* pag. 331.

Experimenta circa Sanguinem, num. XI. pag. 347.

Infuſoria in Jugularem Canis. pag. 348.

GEORGII BAGLIVI.

Canones de Medicina Solidorum ad Rectum ſtatices uſum. *Ad virum Ampliſſimum Joann: Franciſcum Maurocenũ Oratorem Venetorum apud Clementem XI. Pont. Max. Præfatio.* pag. 350.

A Canon. I. ad VI. pag. 353.

A VII. ad XV. pag. 354.

A XVI. ad XXII. pag. 355.

A XXIII. ad XXIX. pag. 356.

A XXX. ad XXXIV. pag. 357.

A XXXV. ad XLI. pag. 358.

A XLII. ad XLV. pag. 359.

A XLVI. ad XLIX. pag. 360.

A L. ad LI. pag. 361.

EPILOGUS LEGUM MEDICARUM.

A LII. ad LX. pag. 362.

GEORGII BAGLIVI.

Diſſertatio V. de Morborum, & Naturæ Analogiſmo. De Vegetatione Lapidum. De Terremotu Romano ac Urbium Adjacentium Anno 1703. *Ad Joan. Franciſcum Maurocenum, atque Auctorem Venetorum. Apud Clementem XI. Pont. Max.*

Nec non diſſertatio varii Argumenti.

Potiſſimum verò agitur de Progreſſione Romani Terremotus, ab Anno 1703. *ad Annum* 1705. *De ſyſtemate, & uſu Motus ſolidorum in Corpore animato. De Vegetatione Lapidum, & Analogiſmo circulationis Maris ad circulationem Sanguinis. Ad Petrum* HOTTON *Medicum Doctiſſimum.* pag. 363.

Joan: Franciſco Mauroceno Senatori Ampliſſimo Georgius Baglivus. pag. 364.

De Vegetatione Lapidum. pag. 368.

Ob-

Obſervationes num. XV. pag. 369.
Concluſio. Pag. 373.
De Terremotu Romano, & Urbium adjacentium Anno 1703. pag. 387.
Hiſtoria Romani Terremotus, & Urbium adjacentium Anno infeliciſſimo 1703. pag. 395.
Exemplar Epiſtolæ Romam miſſæ Excellentiſſimo Duci de Uxeda Oratori Catholico a Miniſtro Hiſpano, quem Prorex Neapolis Aquilam dimiſerat ad damna exploranda Terræmotuum præteritorum cauſa producta, ab Italico ſermone a Nobis latinè fideliter redditæ. pag. 404.
Series Urbium, Oppidorum, & Pagorum tam in Samnio Regni Neapolis, quàm in locis Ditioni Pontificiæ ſubditis, quæ præteritis Terræmotibus damna, & ruinas paſſa ſunt excerpta ex diario Neapolitano juſſu Proregis typis dato a Bulifonio Neapolitano Bibliopola Neapoli 1703. pag. 406.
Nomina Urbium. & Locorum. pag. 408.
Series Urbium, Pagorum, & Oppidorum Ditionis Eccleſiaſticæ in Umbria, & Sabinis, quæ his Terræmotibus aut diruta ſunt, aut ferè devaſtata Anno 1703. pag. 409.
Numerus Mortuorum. pag. 410.
Series magis notabilium Obſervatorum hoc Anno 1703. *durantibus Terræmotibus in Latio, & finitimis Umbriæ Regionibus.* pag. 414.
Obſervationes de Terræmotibus factæ ſub altitudine polari graduum 42. *in Latio, & finitimis Regionibus ſuper Aere, Sole, Luna, & Animantibus.* pag. 415.

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VARII ARGUMENTI.
Potiſſimum verò *de Progreſſione Romani Terræmotus ab Anno* 1703. *ad Annum* 1705. *de Syſtemate, & uſu motus Solidorum in corpore Animato; de Vegetatione Lapidum, & Analogiſmo Circulationis Maris ad Circulationem Sanguinis. Ad Petrum Hotton Medicum Doctiſſimum.* pag. 418.

CAPUT I.
De Progreſſione Romani Terræmotus a Kal. *Mar,* 1703. *ad* Kal. *Mar.* 1705. *Cum hiſtoria morborum, & epidemicæ conſtitutionis, quæ his annis regnavit Romæ, & Hiſtoria quamplurium Naturæ effectuum per id temporis ibidem a Nobis obſervatorum.* pag. 419.

CAPUT II.
In quo plura proponuntur, quæ ſpectant ad principalem Duræ Matris oſcillationem, novis probata obſervationibus, Meditationibuſque. Et plurima quæ pertinent ad ſyſtema *noſtrum* de Solidis, *eorumdemque vim, poteſtatem, elaterem, Æquilibrium, Oſcillationem ſanam, & morboſam ad benè medendum, & præſagiendum.* pag. 430.

CAPUT III.
In quo plura examinantur, quæ pertinent ad vegetationem Lapidum: & Analogiſmum Circulationis Maris per viſcera Terræ ad Circulationem Sanguinis per viſcera Microcoſmi pag. 349.

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VI.
De Hiſtoria, Anatome, Morſu, & Effectibus Tarantulæ. pag. 446.

CAPUT I.
Etymon Nominis, & differentiæ Tarantularum. pag. 447.

CA-

CAPUT II.
De Natura, & ſitu Regionum, in quibus naſcitur Tarantula. ibidem.
CAPUT III.
Anatome Tarentulæ. pag.449.
CAPUT IV.
Vaſa Seminalia, Ovum, & Generatio Tarantulæ exponuntur, ubi obiter nonnulla de ovis Oſtrearum, & de ſemine in genere. pag.450.
CAPUT V.
De morſu Tarantulæ. pag.452.
CAPUT VI.
Morbi, & ſymptomata morſum conſequentia deſcribuntur. pag.453.
CAPUT VII.
Cætera ſymptomata ulterius exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant demonſtratur. pag.454.
CAPUT VIII.
Curatio morſus Tarantulæ effectuum ab eo provenientium. pag.457.
CAPUT IX.
Chorea, & Muſica ſunt præcipuum hujus veneni antidotum. Ubi obiter modus ſaltandi Apuliæ familiaris deſcribitur. pag.458.
CAPUT X.
Nonnulla alia circa choream breviter expenduntur. pag.460.
CAPUT XI.
Variæ ægrorum hiſtoriæ proponuntur. Hiſtoria I. pag.362.
Hiſtoria II. & III. pag.463.
Hiſtoria IV. & V. pag.464.
Hiſtoria VI. VII. & VIII. pag.465.
CAPUT XII
Nonnulla dubitativè proponuntur circa hujus veneni genuinam naturam. pag.466.
CAPUT XIII.
Quid agat Muſica in Tarantatis, & in aliis morbis, breviter examinatur. pag.469.
GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VII.
De uſu, & abuſu Veſicantium Lectori. pag.473.
CAPUT I.
Nonnulla præponuntur experimenta circa effectus cantharidum. pag.475.
Experimentum I. & II. pag.ibidem.
Experimentum III. & IV. & Hiſtoria I. pag.476.
Hiſtoria II. & III. pag.477.
CAPUT II.
De Incommodis ab uſu Veſicantium §.IV. ibidem.
CAPUT III.
De Commodis ab uſu Veſſicantium §.V. pag.480.
CAPUT IV.
Veſicantium Natura evidenter demonſtratur ex mechanica ſtimulorum doctrina §.II. pag.484.
GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VIII.
De Obſervationibus Anatomicis, & Practicis varii argumenti. pag.489.
SYLLOGE
Experimentorum per infuſoriam in vivis Animalibus. pag.493.
Experimentum I. II. & III. pag.ibidem.
Experimentum IV. V. & VI. pag.495.
Experimentum VII. & VIII. pag.496.
Experimentum IX. X. XI. pag.496.
HISTORIA.
Morbi, & ſectiones Cadaveris Marcelli Malpighii Archiatri Pontifici. pag.498.
SECTIO CADAVERIS. pag.499.
APPENDIX.
De Apoplexiis fere Epidemicis proxime elapſo biennio in Orbis Urbe, & per Italiam obſervatis. ibidem.

SE-

SEQUENTIUM EPISTOLARUM
SERIES

EPISTOLA I.

De Lumbricis Latis.

EPISTOLA II.

De Purgatione in principio Febrium, ac de Febribus Meſeſentericis.

EPISTOLA III.

De Admiranda vi ſolidorum.

EPISTOLA IV.

De Rara diabetis curatione

EPISTOLA. V.

Laudans praxim Medicam Baglivi.

EPISTOLA VI.

De eodem argumento, ac præcedens.

EPISTOLA VII.

Laudat, & Baglivum, & ejus Opera.

EPISTOLA VIII

Praxim Medicam Baglivi commendat.

EPISTOLA IX.

Pro impetratione operum Baglivi.

EPISTOLA X.

Baglivum mirifice laudat, & extollit.

EPISTOLA XI.

Baglivum, & ejus Praxim Medicam exaltat.

EPISTOLA XII.

Praxim medicam ſummoperè commendat,

EPISTOLA XIII.

Gratias agit ob receptum opus de Fibra Motrice, & Morboſa.

EPISTOLA XIV.

De Vanitate obtrectatorum Hippocratis, & Galeni.

EPISTOLA XV.

De Motu meningum, & oſcillatione Solidorum.

PRO CORONIDE

Brevis Hiſtoria vitæ Georgii Baglivi Medici, &c.

EPISTOLÆ

CLARISSIMORUM VIRORUM QUORUM JUDICIO, ET AUTHORITATE

GEORGII BAGLIVI.

MEDICI, &c.

OPERA OMNIA CONFIRMANTUR,

Una cum ejuſdem VITA in Fine.

EPISTOLA I.

DE LUMBRICIS LATIS,

GEORGIO BAGLIVO

VIRO EXIMIO

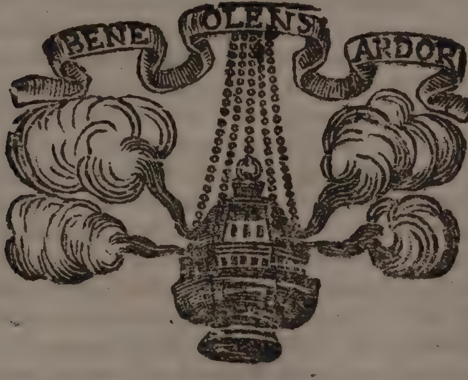
NICOLAUS ANDRY

Medicus Pariſienſis, Medicinæ Lector, ac Profeſſor Regius

S. P.

TUUM apud Nos Pariſiis recens editum *De Praxi Medica ad veram obſervandi rationem revocanda*, opus ſanè ſi quod unquam fuit, præſtantiſſimum, quanta cum voluptate perlegerim, hìc profectò verbis doctiſſime *Baglive*, ſignificare vix poſſum. Veram monſtras Medicinæ viam, quam noſtri omnes utinam tenerent Medici, quorum quamplurimos video in diſputando mire callidos, & ab illa cavillatione cum diſceſſerint, non magis in aperto Medicinæ Cœlo ſufficere, quàm parva quædam animalia, quæ, ut ipſis *Quintiliani* verbis utar, *in anguſtiis mobilia*, campo deprehenduntur. Quam mihi arrident ea præ cæteris, quæ ſentis de *Hippocrate*; cum ipſum *Medicorum Romulum appellas*, *eundemque Naturæ, non Hominis voce fuiſſe loquutum dicis, tantoque Viro nec priſca ætate viſum eſſe parem in re medica, nec viſum iri futura, niſi demum reſipiſcant Medici, & velut ab alto ſomno excitati videant, &c.* Tanti enim apud me ponderis ſcias eſſe velim *Hippocratem*, ut qui Medicum eſſe meditatur, ei ſic legendos, pervolutandos, terendos eſſe *Hippocratis* libros exiſtimem; eos ut non ſolùm voret, ſed etiam concoquat, ac in ſuccum, ut ita dicam, & ſanguinem convertat ſuum. Tanti eſt apud me *Hippocratis* nomen, ut cum de *Tullio* audiam *Quintilianum*, cum dicit; *Ille ſe profeciſſe ſciat, cui Cicero placebit*. Idem de *Hippocrate* proferam, & in hæc verba ſæpè mihi contingat erumpere. Ille ſe in re Medica profeciſſe ſciat, cui *Hippocrates* valdè placebit. Sed heu nunc refractis pudoris, & reverentiæ clauſtris; ſpreta omni Doctrinæ, & Scientiæ via, non ſolùm non legunt *Hippocratem* magna pars Medicorum; ſud hunc Sapientia magis, & gravitate, quàm ætate Senem conviciis inſectantur audaci fronte Medicaſtri quidam, qui cum altam illam tanti Viri in medendo ſolertiam aſſequi minimè valeant, eam verbis elevare conantur. Sic enim eſt a Natura comparatum, teſte *Tullio*, ut tantùm quiſque laudet, quantum ſe poſſe ſperat imitari. Medicinæ gratulor, Doctiſſime *Baglive*, quod hujus tui Parentis cauſam ſuſceperis, eoque magis, quod tanta in defendendo Illo inſit orationi tuæ vis, ut & repugnantes quoque ducat, & impellat. Jam in iis, quæ dicis, tanta ineſt authoritas, ut a te tuiſque præceptis diſſentire pudeat nec Advocati ſtudium, ſed Teſtis, & Judicis afferas fidem

fidem. Ne mireris itaque, doctiſſime *Baglive*, ſi hujus tui aurei operis amore captus, ipſum nuper literas conſulere decreverim Auctorem: Tu nempe, cui video doctrinæ, & Sapientiæ deeſſe nihil. *De lumbricis puerorum* ſermonem habes *cap. 9. lib. 1.* & ea dicis, quæ ratione, & uſu comprobata maxime mihi videntur. Id effecit, ut de Vermium generatione in corpore humano opus jam ſuſceptum propediem abſoluturus: ſcire cupiam, quæ tua ſit de hoc lumbricorum genere ſententia, qui lumbricus latus appellatur; de quo quædam apud *Hippocratem lib. 3. de morbis.* 1. Undenam tanta ipſi præ calculo magnitudo ſit. 2. An generetur ex ſemine. 3. An ab ipſo matris utero hunc ferant Infantes: ut dicere videtur *Hippocrates*. 4. Romæne rarior hic vermis, ut in Gallia, an frequentior, ut in Hollandia, ibi enim quamplurimi viſuntur, iique tanta proceritate, ut octoginta quinque Hollandiæ ulnas quandoque ſuperent, uti accepi nuperrime per literas ad me datas a Doctiſſimo *Nicolao HartſoeKero Roterodamo*, viro in mathematicis, & phyſicis pereruditο, quod certè ſe credere poſſe negat, niſi ipſe ſuis vidiſſet oculis. En ſchema lumbrici hujus generis, quem lumbricum a Viro 30. annos nato, delirio, & pleuritide graviter affecto vivum fugavi; quo fugato conclamatus antea æger vires collegit, & a morbo convaluit. Hoc igitur de lumbrico ſentiendum quid putes, certiorem me facias, rogo. Experimenta refer in lumbricos lectu digniſſima, velim ſcire an ea fecerit in lumbricos terræ, an in lumbricos humanos; diſcrimen enim obſervavi ſummam inter utroſque, quantum ad ea ſpectat, quæ eos ſervant, aut interimunt. Quoſdam enim e corpore humano fugatos nuper in acetum projeci, qui vixere diu, hocque in liquore ita ſe bene habere videbantur, ut in eo natos nemo non dixiſſet. Lumbricos verò terræ eodem aceto aſperſi, qui ſtatim convulſi periere, citiuſque quàm alii, quos in oleo ſuffocaveram. Quam mihi transmittes epiſtolam expecto vehementer, ac impatienter. Opuſculum meum prælo mandari ante non ſinam; quàm mihi reſcripſeris. Vale, Decus Romæ. Pariſiis 2. Kal. Junii 1699.

GEORGII BAGLIVI

EPISTOLA

DE LUMBRICIS LATIS, EORUMQUE GENERATIONE,

AD DOM.

NICOLAUM ANDRY MEDICUM PARISIENSEM, MEDICINAE LECTOREM, AC PROFESSOREM REGIUM,

LITTERIS tuis humaniſſimè, atque elegantiſſimæ ſcriptis nihil his diebus accepi jucundius. *Antonium Albertum* virum doctiſſimum, quem ob incredibilem morum ſuavitatem, & ſummam erga me fidem, ac benevolentiam amavi ſemper, & colui, nunc obſervo magis, & in oculis, licèt a me longè remotum, perpetuò fero. Nam præter innumera, quæ ipſi debeo beneficia, nova quotidie, quæ ſua eſt humanitas mihi conferre non deſinit. Nuper enim occaſionem mihi dediſſe eruditiſſimum Nicolaum Andry Virum optimum per litteras cognoſcendi, beneficium ejus puto inter maxima profectò collocandum.

Ad Te igitur ut proximè accedam, Doctiſſime ANDRY, gratæ certè mihi litteræ tuæ ſunt, ſed gratiſſimus, qui Te ad ſcribendum animus impulit. A liberali enim, & prolixa erga me voluntate tua profectum eſſe crediderim ſtudioſum Te eſſe opuſculorum meorum,& mihi aliquid, atque adeò tantum tribuere in Praxi Medica, quantum optavi quidem ſemper, ſed aſſecutum me id eſſe nunquam putavi. Nunc ſi tu, Vir auctoritate, & doctrina apud Galliarum Medicos celebris, ita de me ſentis,in dubium penè revoco judicium meum, nec me prorsùs audeo contemnere, ne a Te diſſentiam; & enitar multò etiam quàm antea diligentiùs, ut accedam proximè, ſi ulla ratione potero, quo Tu me perveniſſe jam exiſtimas, ut aliquando veritati jure des, quod fortaſſe nunc humanitati magna ex parte largiris.

Valdè gaudeo, tractationem de lumbricis per obſervationes, & experimenta a Te ſuſceptam, quàm primùm elegantiſſimis Pariſienſibus typis edendam eſſe, quod quidem argumentationis genus cùm omninò novum ſit, & a paucis tali methodo exornatum, magnam ex eo laudem, & exiſtimationem a cunctis reportaturum eſſe confido. Age igitur, opuſque utilitat publicæ ſummoperè neceſſarium, quàm citiſſimè poteris, expedias.

Cum epiſtola accepi quoque ſchema lumbrici lati, plurium ulnarum longitudine,a triginta circiter annorum viro, pleuritide ac delirio laborante,excreti;latus itaque lumbricus cùm non occurat frequenter in Praxi,de eo loqui,quatuor habet,& ſunt, quæ de illo a me petis. 1. quidem An ab ovo ducat originem? 2. deinde Undenam tanta ipſi longitudo?3.An ab utero matris (ut Medicinæ Parens obſervavit,) ferant ipſum ægroti. Denique, frequens ne ſit in Urbe Roma, ut in Hollandia eſſe ſolet? An verò rarus ut in Galliis: Quæris iterùm utrum experimenta a me relata circa lumbricos *lib.* 1. *Praxeos*, fuerint circa lumbricos terreſtres, an circa lumbricos hu-

humanos? De ſingulis breviter pro ingenua tenuitate nonnulla dicamus.

Omnium animalium, ac vegetabilium principium, & origo ab ovo eſt. Quid enim aliud plantarum ſemina, quam ovum; in quo veluti in compendio quodam univerſa futuræ plantæ rudimenta contrahuntur, eaque, accedente nutrititii ſucci fermentatione, elatere, duplicique calore, altero quidem Solis, altero verò telluris magnæ matris centrali; ſenſim veluti ſoluta compedibus excitantur, creſcunt, & ad tantam, debito tempore, perveniunt magnitudinem; quanta unicuique plantarum generi ex cogenitis naturæ legibus debetur.

Si talia Philoſophia, ac Medici ad unum omnes de vegetabilibus opinantur, quanto magis ſentiendum id erit de viventibus non ſolùm perfectis, verùm etiam de imperfectis, quæ vulgò vocant *inſecta* Nam præter quam quod idem rebus in omnibus ac æquabilis ordo ſit, & ab uno oriantur omnia principio, & omnia in unum, poſt generalem quemdam deſinant circuitum: Inſecta admirabili partium nexu, & conſtructione, iiſdemque nobiliori vitalium operationum exercitatione; non ſolùm plantis minimè cedunt, ſed ea in re illis longè antecellunt.

Quamobrem cùm nemo plantas a putredine oriri ſtatuerit, ne quidem inſecta, aliaque vilia animalcula ab eadem, originem deducere debere ſuam, cum ratione eſtimantur. Pudet enim Philoſophum, ac Medicum feliciſſimo ſcientiarum hoc ſæculo, in quo per experimenta, ſolidaque Mathematices præcepta, rerum cauſæ illuſtrantur, fortuitò putredinis caſui tribuere, quæ conſtans, & perpetua ſeminibus inhærens naturæ lex moderatur, & dirigit.

Non enim putredo eſt, quæ viventia producit imperfecta, ſed putreſcentium rerum calor, & fermentatio, rerum ſemina undequaque vagantia per orbem, fœcundat, ut ita dicam, ſive potius futuri animalculi primordia fæcundato in ovulo torpida, & inertia excitat, fermentat, ac veluti primam vitæ auram eiſdem inſpirat, idemque cum illis agit, quod calor Solis, aut gallinæ incubatio gallinaceis cum ovis, & in bombycum ovulis.

Quæ ſuperiùs de inſectis universè diximus; ad lumbricos quoque in homine naſcentes jure quodam poſſunt accomodari utpotè qui non a putreſcente generantur χακοχύλω, ſicuti vulgò putant pſeudogalenici, ſed ab eodem lumbricorum ovula in inteſtinis latentia excitantur, & ad vitæ actus reducuntur.

Latus itaque lumbricus ab ovo ſui generis originem ducit ſuam, & ſicuti ſingulorum rerum ſingulæ ſunt proprietates, a quibus ne minimùm quidem deflectere queunt ob inviolabiles naturæ leges iiſdem impoſitas; ita & lumbrici lati; natura progigni ſolent in fœtu hærente adhuc in utero matris; paulatim creſcunt in orbiculos: donec faſciarum more univerſam inteſtinorum molem adæquent. Nonniſi poſt plurium annorum curſum ad debitam perveniunt longitudinem, creſcentibus enim ſenſim hujus inſecti particulis, ſenſim, quæ jam creverunt, manifeſtantur.

Nec mirùm tam longo tempore propriam acquirere magnitudinem, familiare namque eſt naturæ, prout in ovorum tutaminibus, plantarum ſeminibus, & in ipſa vegetatione obſervamus, partium lineamenta primò deſcribere, ſacculos nempè membranaceos, quos deindè humore replendo, ſtato tempore manifeſtat, reddito enim craſſiore, contento in ſacculis, ſivè utriculus icore, ab ambiente membrana figuram, & tutamen obtinet, atque ita pro naturæ ordine, viſcera, & partes omnes, ſuo quæque tempore, breviori, aut longiori; pro animalium, ac vegetabilium varietate exoleſcunt.

Opinionem hanc confirmant admirabiles bombycum, formicarum, aliorumque inſectorum metamorphoſes, ipſorum enim alæ, ſpicula, variæque corporis partes, licèt antea extiterint, non niſi paulatim, & ſtatuto quoque tempore, ſe nobis produnt.

De-

Dentium ſemina in alveolis, plures per annos, ſicuti & pilorum glomeramina in bulbo, ſivè radice ſua in ſubcutanea pinguedine implantata reconduntur, donec tandem accedente neceſſaria maturitate, veluti vegetando foris erumpant. Ita & lumbrici lati longitudo ingens, quamvis in ovulo tota, veluti in compendio quodam, contracta, ſit non apparet, tamen antequam debitam maturitatis ſuæ metam acquiſiverit.

Unde non ab uberiori, quo veſcuntur alimento, incredibilis eorum longitudo deducendi, prout nonnulli falsò opinantur, ſed a congenitis proprietatibus huic lumbricorum generi præ aliis familiaribus veſcantur enim, & ſanginentur cibis, quantùm velint pigmæi, pigmæi tamen ſemper erunt.

Sed hic ulteriùs quæris an ab utero matris eum adferant infantes, an verò poſtea in illis generetur. Summus Medicinæ parens *lib. 4. de morb.* primam, ut Tu obſervas, tenet opinionem, & cùm ipſius præcepta naturæ oraculo confirmata ſint, haud facilè ab ejus ſententia recedo, & ſi recedam non me profectò rationes, aut vana hypotheſeon (quas floccipendo) figmenta, ad recedendum movent. Sed propria experientia per multiplicem obſervationum ſeriem conſtans reddita, & infallibilis. Quare ſicuti plures dantur hæreditarii morbi, qui ex utero ſua ducunt principia; quidni etiam de latis lumbricis, hoc idem ſentiendum, multò magis cùm divinum ſenem hujus rei habeamus authorem?

Ait hic, loco jam laudato, ex lacte, & ſanguine redundante, & corrumpente ſe, hos vermes in fœtu, uteri clauſtris concluſo, produci, idque non ſine ratione opinatus eſſe videtur: fugit enim puer in utero matris ore lacteam lympham, ut certis recentiorum obſervationibus probatum eſt; a cujus putreſcente fermentatione excitantur latentia horum lumbricorum ovula, & ad vitam diſponuntur, quod quidem aliarum rerum putreſcens fermentatio præſtare forſan non poteſt.

Eademque de cauſa factum eſſe puto, ut hic vermis epidemicè graſſetur in Hollandia præ aliis regionibus, nimiùm abundante lacticiniis: cujuſque Incolæ lacte, & caſeo ferè perpetuo ſaginantur. Cognovi Romæ anno 1696. Juvenem viginti annorum, pallidum, macie affectum, ſputatorem; & in omni lacticiniorum uſu intemperantem. Hìc cum manè cæpam cultro reſecaret, ejus odore ita vehementer commotus eſt, & adeò ingenti ſuffocatione correptus, ut brevi ſe moriturum putaret, niſi ſuperveniente vomitu, ejeciſſet lumbricum teretem triginta pedes longum, & rotundum in pilam conglobatum, quo excluſo ſtatim convaluit.

An præterea generari quoque poſſint lati lumbrici in adultis, nihil audeo dicere, cùm nihil hac de re mihi adhuc conſtet experientia. Puto tamen impoſſibile non eſſe, licèt *Hippocrates* ſuo tempore non obſervaverit, & ut in re difficili clarè, & diſtinctè procedamus, obſervandum eſt: an eger ſigna det lati lumbrici ab ineunte ætate, an verò poſtea, & annis jam gravis: ſi primum ſit ab utero eſſe credas: ſi alterum nonniſi eodem adulto genitum eſſe exiſtimandum. Difficile enim adducor, ut credam puerum ab infantia in inteſtinis lumbricum gerere, nec affici ſymptomatis, quæ cum hoc vermium genere conjunguntur.

Sunt autem dolor circa jecoris regionem jejuno tempore, ingens ſputatio; & ſi dolor nimis excruciet, aphonia ſupervenit. Tormina circa ventriculum ferociunt: pallidi ſunt, & imbecilles, ad labores pigri, quandoque faſtidiunt cibos, quandoque appetunt inordinatè, vermiculos figura cucurbitina, excernunt, qui cum ſint reſciſſæ partes lati lumbrici; illos, dum apparent, pro horum pathognomonico habet Doctiſſimus *Dodonæus* cum Medicinæ Parente, loco citato.

In Urbe Roma, & in reliqua penè Italia, non ita frequens eſt latus lumbricus, ut in Hollandia, quia Itali humidam, paludoſam, frigidamque non incolunt regionem, nec forſan ſunt nimium intempera-

perantes, ſicut Hollandi, præſtantius enim pharmacum contra lumbricos ſobrietate non datur.

Quatuor ab hinc annis obſervavi Romæ puerum duorum annorum, excreviſſe per alvum, vermem vivum viginti pedes longum: quem niſi fuiſſet a matre reſciſſus, multò longiorem vidiſſemus. Puer erat pallidus, & multum imbecillis. Eodem tempore mulier corripitur febre cum ingenti dolore, tumoreque in hepatis regione; vena brachii tunditur, ſed fruſtra dolentem locum ungi juſſimus oleo abſynthii per coctionem facto, paulo poſt vomitus, & diarrhæa ſuperveniunt, & centum vermes ex aſcaridum genere ejecit; & ſanitatem recuperaverit. Quindecim poſt dies recrudeſcunt omnia, ut ſuprà. De vermibus denuò ſuſpicamur, contuſis tribus manipulis abſynthii Romani, & affectæ parti appoſitis, quindecim vermes emiſit, ſtatimque convaluit; hunc verò dolorem circa regionem Hepatis: non ipſius hæpatis, ſed inteſtinum colon è regione hujuſce viſceris, fuiſſe arbitrandum. Multa de lato lumbrico videntur apud *Spigelium*, & *Sennertum*, multa apud hunc de verme umbelicali, de crinonibus ſub cute. Apud *Panarolum* de vermibus cucurbitinis, roſtratis, ac piloſis ad mille per alvum vivis excretis, ſæviente maligna febre epidemica, ab uno ſolum ægrotante.

Porrò curioſum eſt hìc annectere quod in Viro 40. ann. obſervatum eſt. Hìc laborare cœpit de repentè doloribus ſtomachi, & partium vicinarum vehementiſſimis; qui per octo dies perduratum, tunc ſupervenit motus convulſivus curioſus, & raro viſus in Medicina. Ideſt ſingulo ſemiquadrante horæ toto corpore convellebatur leviter. Patiens cum pallore vultus, viriumque proſtratione: & hæc omnia momento temporis durabat, deindè quieſcebat. Diu noctuque ſingulo ſemiquadrante horæ dicta momentanea convulſio cum pallore vultus, viriumque proſtratione recurrebat, & adeò exactè dicto tempore recurrebant, periodicè, ut nullum horologium tum regularem periodum poſſet obſervare. Afflicto per octo dies his malis miſero patiento, derepentè quieverunt omnia per duas circiter horas quibus vix elapſis, ſupervenit dolor ſtomachi ac pectoris, ita crudelis ac vehemens ut ejus vi paulò poſt periit. Dicebat ante mortem patiens ſibi cor, & ventrem veluti a canibus lacerari, & ſcindi.

Aperto cadavere inventus eſt in cavitate pericardii vermis niger, piloſus, & vivus longitudinis ferè palmaris, Cor verò valdè lividum. Dictus vemis cauſa mortis fuit, cor periodicè pungendo, donec patiens defecit, &c.

Addam pariter obſervationem ſatis utilem de *Lumbricis*, quam anno 1700. ab erudito Medico habui ſcriptam Maſſæ Tudertinorum in Umbria. Eo anno conſtitutio regnabat ferè epidemica febrium putridarum, atque malignarum, ægroti circa primum ſeptenarium, aut circa ſecundum moriebantur, & ſemper maxima pectoris anxietate torquebantur: vermes teretes magna in copia excernebant ſinguli. Hi vermes vivi poſiti in vinum ſtatim peribant; in oleo, aqua ſaccharata, ſpiritu vini, aceto, ſucco limonum per plures horas vivebant ac plures dies. Ægroti, qui vinum bibebant, penè omnes ſanantur. Ex ægrotis ſenes, & mulieres majori in numero periere, Vinum itaque antidotum fuit morbi, & morbi cauſæ, &c.

Experimenta, quæ circa lumbricos feci, *& in Praxeos noſtræ lib.* 1. deſcripſi; Non fuere circa lumbricos terreſtres, ſed humanos. Muliercula enim quinquaginta annis nata febre, & diſſenteria correpta, tercentum circiter vermes vivos ejecit Romæ anno 1694. erant longitudine faſeoli, figura ferè cucurbitini, injecti in in ſpiritum vini, & in infuſionem ſeminum ſantonici poſt quinque horas periere; poſt novem in vino, diſſolutione aloes, extracti camædrios, & extracti tabaci. Die Jovis, hora decima quinta, poſiti fuere in oleum amygdalarum dulcium; in ſuccum limonum, in aquam tetuccianam

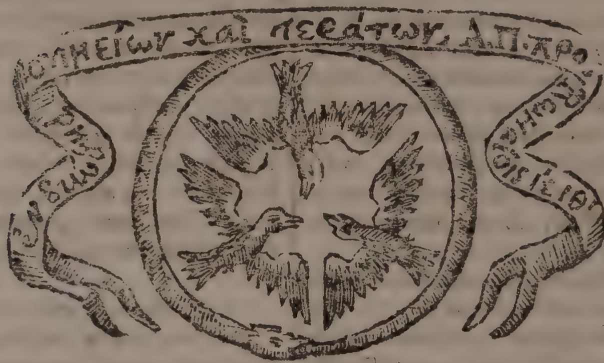
(mi-

(mineral is eſt, & ſalinis principiis abundat,) & in vas mercurio vivo ſemiplenum. Sequenti die veneris hora matutina in oleo amydalarum dulcium inveni vivos, ſed valdè torpidos, & inbecilles; vivos verò vegetos, & valdè nobiles in aqua tetucciana, in ſucco limonum, & in vaſe mercurii, in hoc tamen mercurii contactum fugiebant, & ad ſummitatem vaſis progrediebantur. Immerſi in aquam florum aurantiorum, & roſarum, poſt octo horas convulſionibus correpi, obiere. Atque hæc de lumbricis.

Mirificè delectatus ſum non defuiſſe in Galliis, (ſed quando illuſtris, & inclita Galliarum Regio claris viris ferax non fuit?) acres ingenio viros, qui mecum ſentiant difficillimi hiſce Praxeos Medicæ temporibus, in quibus omnia ſpeculationum, & hypotheſeon fluctibus agitata, turbataque videmus, non antè ceſſaturam tempeſtatem, quam Medici ſpreta opinionum arrogantia, & faſtus ad *Hippocratem* clavum tenentem, & moderantem confugiant, & ab eodem naturæ voce loquente diſcant, qua via progrediendum ſit, ut veritatis metam in Medicina, tandem perveniamus.

Elapſo anno in Regiam Societatem Anglicanam adſcriptus fui, ut vides, nunc in Academiam Germanorum, quod ad Te ſcribo; propterea quod gratum id Tibi eſſe agnoſco. Hoc eodem tempore ſcripſi epiſtolam ad amiciſſimum *Antonium Albertum*, de qua illum moneas: rogo. Vale Galliarum Ocelle, & Reipublicæ bono, ac ſaluti tuæ conſulere non deſinas.

Romæ pridie Idus Julias 1699.

EPI-

EPISTOLA II.

De Purgatione in principio Febrium, ac de Febribus Meſentericis.

GEORGIO BAGLIVO VIRO DOCTISSIMO, NICOLAUS ANDRY MEDICUS, PARISIENSIS, *MEDICINÆ LECTOR, AC PROFESSOR REGIUS* S. P.

Utinam mihi liceret Doctiſſimum, & cariſſimum noſtrum *Antonium Albertum* comitari Teque amplecti, atque alloquio affari; perſpectum haberes quanti Te faciam; hominemque videres admiratorem Tui non ſolùm, ſed & tuarum laudum præconem æquiſſimum. Si quod opus medicum lectione dignum ſcriptum unquam eſt, tuum eſt de *Praxi Medica*, cujus ſtudium omnibus Medicinæ filiis ſuadere nunquam deſino. Eum lego, & cùm legi, lego iterum. Si quem librum alium meditaris, fac me certiorem; meum de lumbricis ad Te mitto; in hoc tuam elegantem, eruditam, & concinnam invenies epiſtolam, quam ad me ſcripſiſti humaniſſimè, unde liber meùs pretium omne ducit ſuum.

Notas in Aphoriſmos *Hippocratis*, eaſque breves prope diem ſum in lucem expoſiturus; ſi quæ habes hac de re mihi ſcribenda, facies gratum ſcribere. Loca enim multa ſunt ubi aphoriſmi *Hippocratis* explicatu difficillimi omninò videntur ſibique invicem adverſari. Epiſtolam tuam, ſi mihi ſcribas, typis mandabo, & cum libello in publicum prodibit. Mos eſt apud Doctiores & Peritiores hujus Urbis Medicos ſtatim initio morbi catharcticum, aut emeticum propinare cùm humor turget juxtà *aphoriſm.* 22. *ſect.* 1. Hic mos familiaris eſt imprimis Doctiſſimo, & Celeberrimo *Guidoni Creſcentio Fagon* Primario Regis noſtri Medico, & ceteris qui inter Aulicos, verſantur Medicis, atque felices inde quotidie eventus obſervantur. Quidam exiſtimarunt hunc medendi modum a Te fuiſſe damnatum; verùm ego qui librum tuum legi accuratè, præ manibus ſemper habeo nihil unquam in eo reperi, quod eorum errori ſavere

poſſit ; licet enim purgationem initio morborum præſertim acutorum inſtitui non oportere quibuſdam in locis ſcribas initio morborum facienda ſemper abhorrere quis exiſtimet . Cum è contra aliis in locis purgationem ſuadeas initio morborum v. g. *l. 2. cap. 12. artic.* 4. hæc ais : *Veruntamen ne omnia uno calceo metimur , fateamur revera dari nonnullas febres , in quibus nulla expectata coctione peccans materies ſtatim eliminanda eſt , &c.* hæc verba tua non ore ſolùm protuli , ſed & in libro tuo legenda multis oſtendi, quibus ſanè verbis omnem ſuſpicionem damnatæ a Te purgationi initio morborum omninò removi . Notas meas in *Hippocratis Aphoriſmo* præceptis tui quamplurimis dictavi , & in his notis multa contexui ex libro tuo excepta , quæ ad purgationem in principio morborum ritè faciendam , cum turget humor , ſcitu neceſſaria videbantur . Epiſtolam tuam impatiens expecto , tuasque laudes prædicare non deſino. Vale , decus Itatiæ . Pariſiis. Kal. Septembris 1700.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI EPISTOLA

De Purgatione in principio Febrium ac de Febribus Meſentericis,

NICOLAO ANDRY

MEDICINÆ LECTORI, AC PROFESSORI REGIO, DOCTORI, MEDICO PARISIENSI

S. P.

DEbeo Tibi, optime ANDRY, tot jam nominibus, ut non videam, qui ſolvendo eſſe poſſim. Officii mei ſæpè me admonet officiorum tuorum recordatio. Scripſiſti ad me ſæpè, neque id ſolùm, ſed magnis cum laudibus, meamque amicitiam pro urbanitate tua expetere perpetuò non deſinis. Ego verò iſtum ergà me animum, & quæ ſignificatur in epiſtola tua benevolentiam amplector libentiſſimè; & amore proſequor ſingulari, nam, ut omittam, quod ita poſtulat humanitas Tui, Te præterea mores tua virtus, & in re Medica judicium acre egregie commendant. Quod autem ſpectet ad laudes, quas mihi tribuis, etſi me delectet laudari a laudato Viro; tamen ea, quæ de medicis, cùm eſſe veriſſima cupiam, non agnoſco. Dilexi equidem adoleſcens, ipſoque decimo-quinto ætatis anno, quo completis Philoſophiæ peripateticæ ſtudiis, ad hanc artem me dedi, verterem *Græcorum* Medicinam, & ægregia præ ceteris monimenta, quæ nobis *Coorum* maximus tradidit *Hippocrates*: excellere tamen in re omnium, ut ego ſentio præſtantiſſima & difficillima, cujus negotii ſit, cujus ingenii, non modò experiens ipſe intelligo, verum etiam ex inani multorum induſtria conjicio.

Innumera ac penè vana commenta, quæ proxime lapſa ætas circa morborum naturam, curationemque cumulavit, multorumque plauſum meruerunt, mihi adhuc Juveni nequaquam arridebant; non ſolùm quia nihil ſolidi, quod priſcam *Græcorum* Medicinam ſaperet, continent, ſed potiſſimum quia ordine præpoſtero, & ad veritatem illuſtrandam minus apto Medicinæ *Praxim* tractatam videbam, naturæ nempe leges cogitationibus mentis ſervire, morborumque curationem ab oraculis theoriarum pendere totam. De cujus quidem veritate rei certior redditus per patientem in Italiæ Noſocomiis factam pluribes annis obſervationem, in mea me magis opinione confirmavi. Artem noſtram obſervationibus illuſtrari, & creſcere; quæque hac via deteguntur præcepta, acre judicium Medici ab hypotheſi phyſico mechanica, juxta Geometriæ leges explicata directum ad ægri naturam, & morbum accommodare debet, ac ritè

determinare; acerrimum namque judicium eſt anima benè medendi; nec ſolum morbi naturam, ſed occaſione ejus ad benè curandum noſſe oportet. Quare Tu, qui judicio, & uſu præſtas rerum, & in Florentiſſima Pariſienſium Academia vivis, ſi prout cœpiſti rem Medicam juxta *Græcorum* præceptiones excolere, ac perficere curaveris, ad eas re perventurum laudes confido, ad quas me pro benevolentia tua jam perveniſſe exiſtimas.

Vir illuſtris, doctiſſimuſque *Abb. de Toureil.* utriuſque noſtrum æquè familiaris, de quo ſub *Antonii Alberti* nomine ad Te ante ſcripſeram; Romam reverſus libellum tuum *de lumbricis* cum literis tuis tradidit. Litteris perlectis aggreſſus ſum legere tuum libellum: mirificè profecto placuit: genus enim ſcribendi non minùs utile, ac neceſſarium, quàm nova experiundi methodo concinnatum complexus es: valdè delectabar ordine, valdè etiam genere orationis tuæ; res verò ipſa ita me affecit, ut quaſi ſemina quædam veræ *Praxeos*, quæ fructum non mediocrem aliquando ferent, in animo meo reliquiſſe videatur. Quare cùm eximii ingenii, doctrinæque opibus abundet, me certè judice magnam omnium approbationem, commendationemque promeretur.

Audio nunc Te in promptu habere perbreves notas in *Hippocratis Aphoriſmos* quibus obſcura multa loca, quæ frequenter in magni Senis operibus occurrunt ad morborum uſum, debitamque reduci claritatem, Cumque magnum hoc Medicinæ opus interpretatione aggrederis, laudo certè inſtitutum tuum, mihique perſuadeo, Te id magno cum obſervationum ſolidæque meditationis apparatu facturum, quibus in inſignis Medicæ facultatis doctrina complectatur. Quæ cum vera ſint, ne diu protrahas laudabile opus publici juris facere ægrorum beneficio, reique Medicæ ornamento.

Inter *Aphoriſmos*, qui quotidiè diſceptandi occaſionem dant Medicis, duo mihi præ ceteris eſſe videntur; *Aphoriſmus* 22. *libri* 1. & 29. *lib.* 2. quod certè non ab ipſorum obſcuritate; ſed a peculiari Medicorum cachoete oriri crediderim. Horum enim quiſque huic, vel alteri opinioni, ſyſtemati, aut hypotheſi addictus, pro modulo hujus peculiaris genii, *Hippocratis Aphoriſmos* ad ſuam partem trahit; nec ad veritatis normam, ſed ad opinionem anteceptam interpretatur; unde fons & origo contentionum perpetua. Ita malè interpretato *Aphoriſmo* 22. *lib.* 1. videbis plures Medicos ſingulis in morbis purgationem in principio laudare, damnare alios, paucos demum mediam inire viam. Talem purgandi abuſum in morborum omnium initiis familiarem reperi quampluribus apud nos, cum decem ab hinc annis, completis Italiæ peregrinationibus Romam me contuli. Quod cum non omnimodè redundet in ægrorum beneficium; ut modus aliquis poneretur tanto errori, operæ prætium duxi paulò acriter in mea *Praxi* typis data 1696. contra illum invehere; & pluries, ac penè ad nauſeam animadvertere purgationem non eſſe ſingulis in morbis adhibendam in principio; ſed in iis dumtaxat, quorum cauſa primis viis ineſt, & magnus cachochimiæ apparatus ibidem hæret, occaſionem magnis daturus morbis, niſi per prudenter adhibita in principio purgantia ſubducatur.

Qua in re quomodo me geram in ægris curandis en habe? Quoties de purgatione in principio res agitur, obſervare ſtatim ſoleo, an prima in regione pravorum humorum congeries adſit, cum magna humorum turgentia, quam ingentes in ſex rebus nonnaturalibus errores produxerint; an contra acutæ, aut inflammatoriæ affectionis ſigna appareant.

Si primum a leni purgatione in principio nec abhorreo, nec in editis a me libris ipſam damnavi, potiſſimum verò ſi turgentiæ humorum notas obſervo; nam putrix cachochimia, niſi tempeſtivè educatur, in ſanguinem ingrediendo vehementiores excitabit fermentationes, atque ad longos, ac periculoſos morbos patien-

tientem diſponet. Eodem tamen tempore, quo purgationi indulgemus, non prætereunda ſunt ſtomachica, & reliqua, quæ crudum humorem primis viis congeſtum digerant, remedia. Et ſi quædam ad vomendum propenſio ſit, purganti pharmaco emeticum miſceri poteſt. Sed in popularibus Urbis Romæ, quoniam non benè cedunt emetica, nec ipſorum naturæ congrua ſunt, iiſdem ferè continuò abſtinemus. Singulis itaque, vel alternis diebus hanc potionem præſcribo.

℞. *decoct. ſenæ. tart. & epitimi cum Flor. cordial. & cin. unc. v. ſyr. de cichor. Nicol. cum dupl. rhabar. unc. 1. aq. cinam. q. ſ. m. f. p.* Poſt quatuor, vel quinque horas a ſumpto pharmaco, ſi purgatio lentè progrediatur, clyſtere utor ad faciliorem reddendum humorum exitum. Totum ventrem mane & veſperi foveo decoctione calida cichorei, agrimoniæ: radic. altheæ, malvæ, & nitri, ad relaxandas magis primas vias, humorem concoquendum, & blande diſponendum ad ſeceſſum. Si verò patiens purgationes ferre non poſſit ob nimium fractas ſtomachi vires, & magnam in viſceribus turbationem a putri factam cachochimia, tunc ſingulo mane clyſteres impero emollientes, & ſi magnus ſit humorum cumulus, bis etiam in die, fomentis per totum ventrem ante clyſterem ſemper adhibitis, qui quotidianus clyſterem uſus, incredibile dictu, quantum ad liberandas primas vias a morboſis impuritatibus, & longos febrium progreſſus impediendos conducat. Quolibet mane laudo uſum juris pulli cocti cum 12. ſem. citri contuſis, & chicoreo ſylveſtri, & cum eo miſceo vel aquam theriacalem, vel ſequens eleoſaccharum noſtrum ſtomachicum.

℞. *Eſſentiæ citri, ſpiritus roſarum, & olei cinamomi an. gutt. 20. circiter ſacchari candi perſetaceum trajecti q. ſ. m. f. eleoſaccharum, cujus capiat ſingulo mane cum juſculo drachm. 1. circiter.* Ad roborandum ſtomachum, ejuſdemque tonum reſtituendum, appetitum promovendum par remedium non datur. Nuper diarrhæam perniciosam cum febre, & moleſtis ſymptomatis, a nimiis ſtudiis, & inde ortis cruditatibus factam hoc ſolum eleoſacchato bis in die cum potione cocolatæ dato, quarto morbi die compeſcui feliciſſimè in Viro erudito propè ædem Theatinorum S. Sylveſtri in Quirinali. Si ſpiritum cariophillorum recentium (quos in Urbe vocamus, *garofali di colore ponzò*) addas, rarum habebis remedium ad cruditates acidas, & varias ſtomachi affectiones præ cæteris vomitum, nauſeamque, & dolorem tollendos.

Uſque ad ſeptimum diem clyſteribus, & ſtomachicis quotidie utor, quia tunc ſecurus eſſe ſoleo primas vias ab impuritatibus eſſe liberatas, & ſtomachum priſtino vigori reſtitutum. Poſt ſeptimum obſervo denuò quam periodum, & cum quibus ſymptomatis aſſumit febris, & methodo cuilibet neceſſaria occurro promptiſſimè. Id tamen pro certo dicam me præfato medendi modo febres cum apparatu humorum, quas voco meſentericas feliciter tollere circa 14. vel ad ſummum circa 21. Et ſalutis ſpes aliqua circa 9. vel 11. incipit apparere. Hujuſmodi febres nonnulli curant in Urbe teſtaceis, bolis, & ut vulgò dicunt pulveribus antacidis copioſè præſcriptis a principio ad finem febris; nullis interea præſcriptis, & ſaltem raro clyſteribus, purgationibus, & ſtomachicis recenſitis cum fotubus per totum ventrem: idque cum magno ægrorum diſcrimine factum vidi. Dictis namque remediis concreſcente magis putri cachochimia, magiſque ſe in anguſta meſentericorum vaſorum ſpatia inſinuante mora evadit acrior, vehementius effervefcit, & producit demum vel hecticas menſentericas, vel chronicas, & difficilè curabiles febres cum vera glandularum meſenterii obſtructione (ſicuti ex ingenti pallore vultus, cum cadaverica, vel ſaltem multum a ſtatu naturali mutata facie, conjicio) ut frequenter obſervo, & infelicem hodiernæ *Praxeos* ſtatum deploro.

Inter ſigna, quæ apparatum humorum in primis viis denotant, ſequentia ſunt pa-

patienti obſervatione noſtra, & matura meditatione acquiſita. Os valdè amarum eſt cum quadam nauſea horis matutinis. Lingua viſcida, glutinoſa, ingrati ſaporis cum oris fœtore, dentes quoque luridi ſunt, & conſpurcati. Stercora multùm fœtida, & flatus pedendo emiſſi ingenter fœtent. Caput aliquando nutat, & gravitat: & ſi patiens ſupra lectum perpendiculariter erigitur, caput hinc indè nutando gravitat. Aliquando caput ferè continuò dolet cum gravitate, & pulſatione circa tempora: & dolor exacerbatur poſt prandium, & aliquando poſt cœnam, aures murmurant cum ſibilo. Urinæ naturales vel a ſtatu naturali non multùm recedentes. Febres poſt prandium, & poſt cœnam augeſcunt, & typum duplicis tertianæ continuæ ſervant. Calorem in volis manuum aut pedum, & in hypochondriis patiuntur. Vultus pallet, alvus ſicca eſt. Inappetentia moderata: ſed quod magis obſervatione dignum eſt, qui febricitanti ex infarctu meſenterii majora mala in capite experiuntur, quàm in meſenterio, in quo morbi ſedes eſt: Medicique decipiuntur cephalica, emulſiones, frigidaſque potiones aut copioſos aquarum hauſtus, ut hodie apud nos invaluit abuſus, propinando; quibus remediis creſcit magis, quàm minuitur morbus, quia creſcit cauſa ob indigeſtionem dictorum inutilium remediorum: omiſſis interea fotubus ventris, purgationibus, vel quotidianis clyſteribus, ſtomachicis ac digerentibus antè recenſitis: ſed non omiſſa china-chinæ, qua in hujus generis febribus magno cum ægrorum damno hi pulverum amatores utuntur. En hæc familiaris methodus nihil eſt curandi febres a putri cachochimia, & meſenterii ab anfarctu productas, præſtantior.

At contra, ſi vel minima ſuſpicio appareat, acuti, & inflammatorii morbi, lingua ſit arida, urina crocea, ſalibuſque ſaturata, calor ingens per totum, anxietas, magna ſitis, & omnium ſiccitas cum metu latentis viſcerum inflammationis, a purgatione in principio omnimodè me abſtineo, ut in mea *Praxi* animadverti; nec indiſcriminatim morborum omnium curatio a purgatione inchoanda, ſicuti plures apud nos faciunt, nec tales etiam apud nos deficiunt. Nam ob acrem acuti morbi calorem, & ferveſcentes ſuccos ſingula urentes, cùm ſolida ſint nimiùm criſpata, ideſt convulſiva oſcillatione nimiùm intenta; fluida verò ſupra modum ferventia acria, impetuoſa, & bona cum malis ſuccis confuſa; nec debitam laxitatem (in qua morborum coctio præcipuè conſiſtit) habeant ſingula: purgatione in principio non ſolùm peccantem materiam non educimus: cùm non cedat, quæ adhuc cruda eſt affectio; ſed novo addito impetu, noviſque ſtimulis excitata vehementius efferveſcit, & hinc indè excurrendo, morbum auget, & ſymptomata; donec tandem deſinat in aliquod viſcus, in eoque morbi ſedem, aut inflammationem producat. Cujus veritatis optimè gnarus Medicinæ Magiſter ſic præcipit *aphor. 24. ſect. 1. In acutis morbis, rarò, & in principio medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.* Vt *de rat. vict. in morbis acutis num.* 36. docet. *Quicunque verò ea, quæ inflammantur, ſtatim in principio morborum medicamento ſolvere aggrediuntur, hi de intento quidem, ac inflammato nihil auferunt: non enim remittit affectio, quæ adhuc cruda eſt; quæ verò morbo reſiſtunt, ac ſana ſunt, colliquefaciunt. Debili verè evadente corpore morbus invaleſcit.*

Neque in febribus tantùm, ſed ſingulis quibuſque in morbis cum febre conjunctis hujuſmodi purgationis lex obſervanda. Pleuritis de ſua natura cùm inflammatorius ſit morbus, reſpuit omninò purgationem in principio, præſertim ſi dolor ſit ad claviculas. At contra ſi magni errores in victu præceſſerint: dolor ſit ad præcordia, & apparatus pravorum humorum, ac putris cachochimiæ in meſenterio, & primis viis, a purgatione pectorali curatio inchoanda; prout monuit magnus Medicinæ Magiſter pluribus in locis, ſed præſertim *de vict. rat. in morb. acut. num.* 12. Et ipſe damnavi ſemper in edita *Praxi* pur-

purgationem in pleuritide, non quidem ratione apparatus antedicti, ſed affectionis inflammatoriæ, quæ ſemper cum pleuritide conjuncta eſt, omnemque reſpuit purgationem. Neque hic repeto, in humorum turgentia, quolibet in morbo celebrandam ſtatim eſſe purgationem, ne turgens humor impetu in partem aliquam facto brevi eandem ſuffocet, cum hæc ab aliis Authoribus ſint ſatis animadverſa.

Harum itaque febrium cum acutie conjunctarum curationem, a ſanguinis miſſione in principio ſemel, vel pluries celebranda, prout occaſio, aut natura morbi poſtulaverit, incipiendam eſſe conſulo. Sanguinemque mitto, non tantùm ad ferveſcentes ſuccos temperandos, eorumque incendium extinguendum; quantum ad inducendam per hujuſmodi vaſorum depletionem, in ſolidis, ac in fluidis laxitatem quandam, ad fluidorum circulationem, eorundem ſtatuto tempore ritè peragendam deſpumationem ſummè neceſſariam: Et ideò poſt ſanguinis miſſionem in acutis aliqualem ſudorem in ægrotis ferè ſemper cum ſymptomatum levamine obſervo.

Quod ſi quis *Helmontianorum* more ab eadem facienda abſtineat; tunc quoniam fluida ob nimiam ſui acrimoniam ac fervorem vehementius circulant, ac proindè ſuperant ſolidorum, per quæ circulant, reſiſtentiam: & utraque nimium recedunt ab æquilibrio ſivè naturali proportione reſiſtentiæ, & impulſus, quæ eſt inter ipſas, fiet, ut fluida hinc indè hærendo per partes, eaſque variè afficiendo, ſpirandi difficultatem, ſitim, capitis dolorem, & gravitatem, vigilias, & mille id generis accidentia producant, quæ prudenter præſcripta ſanguinis miſſio certò impediret, ac tolleret.

Familiaris quoque mihi eſt his in febribus clyſterum emollientium uſus uſque ad ſeptimum, ad liberandas primas vias ab impuritatibus; in primas namque vias ſanguis febricitans repetitis circulationibus morboſas deponit particulas, unde clyſteribus hæ ſunt quotidie ſubducendæ; præterea confert clyſterum uſus ad moderanda capitis, viſcerumque vehementia ſymptomata.

Poſt ſeptimam incipientibus jam coctionis ſignis, ac deſpumationis morboſæ materiei a clyſteribus frequentioribus abſtineo; ne naturæ opus perturbetur: at ſi grave aliquod ſymptoma ſuperveniens eos poſtulaverit; iiſdem denuò utor, vel ſolis, vel adhibitis ante fomentationibus ventris ſupradictis. Singulo mane juſculum cum ſonco, cichoreo ſylveſtri, vel appropriatis herbis, vel cum *unc. ij. ſucci ſonci depurati* coctum patiens haurit, additis *ocul. cancr. & nitri porlat. an. drachm.* 1. quibus fluidorum fervorem mitigamus, & eadem ad coctionem, deſpumationemque diſponimus, debita in illis, ac in ſolidis ante procurata laxitate. Circa nonum vel undecimum apparentibus ſignis coctionis juſculum cum herbis alchalicis, & leniter diaphoreticis bullio, & loco nitri aliorumque digerentium, addo deſpumantia nempè *corn. c. philoſ. bezoar. occid. aq. cord. ſ. gelat. corn. c. & ſimilia* ad ſudores leniter movendos, & diſponenda fluida ad purgationem, 14. vel 17. die citius, aut ſerius, ſemel, bis, aut pluries prout occaſio poſtulaverit faciendam. In magno febris ardore veſperi emulſiones libenter concedo cum ſale prunell. &c. qua ratione temperata ac mitigata fluidorum acrimonia, celerius ad coctionem veniunt, feliciuſque particularibus, & univerſalibus morbi temporibus deſpumant.

Taceo reliqua, quibus ad tollendas hujuſmodi febres utor, ne nimiùm creſcat epiſtola, ſolùm animadverto curationis caput, atque ſummam in eo conſiſtere; ut ſanguis ebulliens intra debitos fermentationis limites per debitam methodum & remedia opportuna ſeſe contineat; ut ſuo tempore facilè, atque naturaliter deſpumet. Et ſi nimium ferveat, coerceatur diluentibus, ac nitratis: ſi contra torpeat, excitetur diaphoreticis magna cum prudentia, & cautione præſcriptis, quouſque perveniamus hac ratione ad 14. diem, quo purgatio præſcribenda erit, ſeriùs aut citiùs

tiùs pro ratione copiæ aut pravæ qualitatis humoris peccantis , ad educendum morboſum ſerum , in quo noxiæ , inutileſque particulæ coctæ jam , ac deſpumatæ diſſolvuntur : coctionis autem ſigna ipſe præ ceteris deſumo a ſymptomatum remiſſione cruditatis,a vigore eorundem. Etſi circa finem omiſeris purgationem ; recidivam expectato , ut ſæpè contingit.

Cum finem epiſtolæ damus . Opus noſtrum , monitum te volo , *De Solidorum elatere , natura , & effectibus ſecundam editionem* mox videbit Romæ . Exemplar ad Te mitterem libenter , niſi *Aniſſonius* Bibliopola Lugdunenſis ad me ſcripſiſſet , ſe opera omnia noſtra aucta , & in unum redacta corpus brevi typis elegantibus daturum : qua occaſione faciliùs exemplar omnium ad Te perveniet , quàm ſi Roma Pariſios mittatur . Vale Vir optime , & *Praxim Medicam* , que magnis hoc tempore Doctorum Virorum indiget auxiliis frequenti morborum obſervatione , & maturis phyſices meditationibus augeas , & confirmes.

Romæ 3. Nonas Junias 1701.

EPISTOLA III.
DE
ADMIRANDA VI SOLIDORUM.

GEORGIO BAGLIVO VIRO ILLUSTRI
MEDICORUM AETATIS NOSTRAE PRINCIPI.

GODEFRIDUS GASPAR OSTERCHAMPIUS
Sereniſſimorum Lobkovizenſium Principum Archiater.

S. P.

CUm primùm aureus Liber tuus de *Praxi Medica* ad me venit; eodem lecto, & iterum ac ſæpè lecto, dixi: *Hic Author Medicorum Coriphæus eſt. Hæc Praxis vera ſalutis præcepta continet, quæ nulla impoſterum ſilebit ætas, & quantùm durabit Orbis, tantæ laudes ab omnium gentium Medicis ſuo dabuntur authori.* Quare eum multum Te duce profecerim, mihi ſatisfacere nunquam poteram, niſi Romam venire decreverim ſicuti olim ad videndum in urbe *Livium* faciebant, ut Te de facie cognoſcerem, & Te *de Medicina* loquentem præſens audirem. Quòd cùm feciſſem, & maximè, Romæ, Romæ æternæ muros venerabundus ingrederer, ſtatim domum tuam veni in via poſitam, quæ ducit ad Quirinalem, Teque amplexatus ſum, & amplexatus manum, quæ tàm eleganter ſcripſerat; ac eruditè. Et ſane tanta Te humanitate, benevolentia, comitate, doctrina ornatum inveni, ut Tibi pares in meis peregrinationibus valdè paucos cognoverim. Atque cùm Te conſpiciebam, mihi videre videbar *Democritum* cùm ipſum alloquebatur *Hippocrates*, res mundanas omnes contemnentem, hominum ſtultitiam peculiariter cognoſcentem, ac ut olim *Democritus* hilariter deridentem, tuis animi affectibus heroicè imperantem, ac de Scientiis ſolidè ſatis,

 ſed

ſed maxima cum modeſtia, nulloque faſtu diſputantem. Undè merito dicebam felicem Romam Urbium Dominam quæ tantùm Virum fovet in ſinu. Felix Archilycæum Romanum quod verùm *Hippocratis* Filium Medicinæ Reſtauratorem tota laudatum Europa tam glorioſè oſtendat, in eoque ſuperbit; atque veteri *Antonio Muſæ Auguſti* Archiatro, ſuum nunc opponit *Baglivum*. Neque credit me hic tecum adulando agere, ſed ut veritas (ſi alicui ignota ſit) propaletur. Cathedram enim anatomicam ſex ab hinc annis, non gratia & favore Principis, ſed merito tuo; ideſt Publico cetamine anatomico in celeberrimo Orbis Archilycæo, urbe ſtupente, & ſtupentibus ipſis, qui tecum concertabant, obtinuiſti. At quantum obtinui ipſe, cum Te primum in theatro Anatomico, *de anatome*, ac *de univerſa re medica* omnibuſque diſciplinis diſſerentem audivi, *Ciceronem* medicè loquentem non ipſe ſolùm, ſed omnes plenis votis prædicabant. Et publica nunc, atque in ore omnium vox eſt Romæ, ante Te paucos, poſt Te ferè nullos, tanta cum gloria, experimentorum utilitate ſermonis elegantia, memoriæ felicitate, ſcientiarum omnium uſu & poſſeſſione, in ipſo ætatis tuæ flore rem anatomicam in Archilycæi veſtri theatro tractaturum. Et quòd paucis a natura tribuitur, id Tibi, Deorum munere conceſſum eſt, ut ſcripto æquè, ac eloquio diſſertiſſimus ſis, elegantiſſimuſque.

Quæ cùm vera ſint, non amplius mirér ſi Te Pariſiis, Te Londini, in Belgio, in Germania noſtra, tota denique Europa tanquam verùm *praxeos* ducem ſequantur omnes & librum tuum ſecundò, atque iterùm legant, ſemperque habeant præ manibus. Et licet unicè intentus ſit *praxi* promovendæ, theoricam tamen, ac geometriam optimè calles; ſed dum hanc a ſciolis ſtrictè, ac rigoroſè ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum applicari vides, ò quantum rides? atque tunc Medicis merè geometris unicum moſtras *Hippocratem* Medicinæ ſingulis ætatibus, & ante applicatam *Praxi* geometriam adornatum caput, cujus opera memoria ſemper tenes, & ad ægrorum lectulos ſemper habes in promptu. Faſtum, & ſuperbiam geometrarum ſpernis, nam circuli, lineæ, demonſtrationeſque figurarum geometricæ, vix aliquid conferunt ad morborum curationes. Hocque ſemper Tibi mente ac perpetua cogitatione (ſemper enim cogitas, tuaque vita continua eſt meditatio, & penè continua abſtractio) ineſſe obſervavi, dum tecum per Urbem incedebam; ut centies repetita obſervatio in præceptum ſtabile redacta imperet ac dominetur geometriæ, & geometria explicandis morborum phœnomenis, non verò curandis inſerviat.

At quid dicam de libro tuo nuper ſecunda vice edito *de Fibra Motrice* cum adjuctis varii generis, maximæque utilitatis argumentis. Materiam *de Solidis* ſatis arduam, difficilemque, & a nemine hactenus tactam primus omnium auſus es aggredi, promovere, ſtabilire, & ad uſum practicum reducere. Tam futilia, & inepta, quæ de particularibus fermentis; & id genus ſomniis ad nauſeam uſque circumferuntur, ſola fibra ſuo prædita elatere deſtruit, ac debet. O quantum poſthac theorica Medica mutabit faciem, prodeunte in lucum hoc novo ſyſtemate tuo *de ſolidis eorumque elatere*, lucem daturo Medicis ac Medicinæ. In lectionibus tuis quotidianis in Archilyceo, & in aliis, quæ in Theatro Anatomico ſemper Auditoribus pleno a Te factæ ſunt omnium ſtupore, plura ex Te audivi *de fibrarum origine ac motu*; *de origine albarum a meningibus*, *de carnearum a tendinibus*, *& inde ab oſſibus*. *De elatere ſolidorum*, *& vario horum inter ſe*, *& cum fluidis æquilibrio* toto anno 1699. tum in Cathedra, tum in Theatro diſſeruiſti; Auditoreſque maximo cum candore, rem hanc omninò novam; nec adhuc a Te typis datam docuiſti. Unde verebar ſummoperè ne quis latrunculus hanc Tibi gloriam rapiat, & ſuffuratis tuis præceptis ita candide communicatis, ante Te publici juris faciat, ſeque primum auctorem, atque inventorem oſtentet. Quod Tu, qui

Mun-

Mundi pompas, & vanitates perpetuò ſpernis; & Mundi Sapientiam perpetuò rides; quia ſemper ad Cæleſtia, & ad ea quæ de futura vita tractant, animum ſemper fixum, ſemperque fixam cogitationem habes (ut ex converſatione tua familiari conjicere potui) minimè curabas. Imo cum nonnullas ſimul feciſſemus obſervationes, & experimenta circa meninges anno 1699. & 1700. dicebas Te graviſſimis *praxeos* negotiis valdè occupatum, hac de re tractare nunc commodè non poſſe; idque muneris ſuſcepiſſe Medicum amicum tuum, cujus nomen non recordor, qui de meningibus nonnulla luci publicæ conſignabit. Et cum de his omnibus ad miraculum ferè differeres anno 1701. in Theatro Anatomico in ultima lectione *de vaſis omnigenis, ac de fibrarum origine, & elatere*, in qua egregiè diſputando, & inaudita facundia diſſerendo. Te ipſum propemodum viciſti: pleno Doctorum hominum ſtupentiū Theatro, & taliter pleno, ut præ incredibili frequentia populi nullus adeſſet locus aliis ad Te audiendum confeſtim accedentibus. Quidam virtutis cultor inſignire Te voluit nobili epigrammate eleganti papyro typis expreſſo, cujus plura cêtena exemplaria lectione completa ſparſa fuere auditoribus in Theatro. Epigrammatis autem hæc eſt idea.

In laudem Viri doctiſſimi

Soc. Reg. Lond. Socii, Anatomicen cum matheſi, & morborum Praxi junctam in Romani Archylicæi Theatro tota plaudente Urbe exercentis.

EPIGRAMMA.

Jam benè quod laceros graderis BAGLIVE *per artus,*
Seu reſeces ferro, ſeu potius eloquio.
Quis neget exiguo concludi limite vitam;
Si quod motus agit, ſupprimet una quies?
Attamen ingenii robur, nomenque, tuamque
Tempora virtutem, claudere nulla queunt.
Democritum certas induſtri vincere ferro;
Arte, ac eloquio diceris Hippocrates.

DISTICON

Amphitheatra prius, ſurgunt nunc Urbe Thatra;
Illa necis pompas, iſta ſalutis amant.

Cultor Virtutis N. N.

Romæ 1701. *Typis Buagni.*

At ſicuti nunc Orbis Medicus fruitur beneficio, quod ipſi novum tuum *de Solidis* affert ſyſtema, & aurei libri *de Praxi Medica*. O quanto majus ipſi perveniet, cum ſingula opera tua, quæ nunc meditaris, & alia, quæ magna ex parte abſoluta ſunt, lucem videbunt? Præ ceteris opus ingens, ac novum, quod ſæpè domi tuæ legi *De morborum ſucceſſionibus*. Difficillimus ille tractatus hiſtorico-anatomicus *de occultis viſcerum aneuriſmatibus, hydatibus, & varicibus*; cujus viginti circiter folia jam vidi apud Te completa: o quantam utilitatem feret hic tractatus plurimis occultis doloribus ac morbis! Tractatus *de circulatione liquidorum per canales pelliceo-conicos vaſorum corporis animati juxtà leges ſpiræ, ſive cochleæ Archimedis, necnon ex legibus coni; arteriæ namque in anguſtum deſinunt conum, venæ contra ex anguſto oriuntur. De anatome vaſorum omnium*, in quo tractatu demonſtras vaſa, peculiare ſyſtema conſtituere ab aliis partibus valdè differens, & peculiari motus oſcillatione præditum. *De varia ſecretione liquidorum ex varia gravitate liquoris ſecernendi. In Simplicianum Dialogi tres, lepidi, elegantes, ſale Plautino aſperſi*; in quibus puſillum quendam Medicum edito libello ſuperbientem, & in rudium cætu de re minus prudenter loquentem corrigis, atque caſtigas. *De morborum analogiſmo* opus novum non adhuc in arte viſum; in quo per varias morborum comparationes, reducis morbos ad morbos generales peculiari charactere præditos, qui deinde in varios ſubdividuntur ab eodem charactere pendentes, ſed forma nova, ſive nova alterius morbi ſpecie veſtitos. Et deinde in particulares morbos, qui ratione peculiaris nec communicabilis characteris in alias ſpecies mutari non poſſunt.

Taceo alia id genus opera a Te cœpta, mihique demonſtrata, quibus Rempublicam Medicam, & Salutem publicam ditabis, utinam quamprimùm, &c.

Quare mi *Baglive*, cum fatigoſam tuam vitam conſidero, & ſtudia infinita in tuo hoc ætatis flore peracta, exclamare cogor cum *Seneca* illum Poetæ inclyti verſum.

Tollimus ingentes animos, & maxima parvo
Tempore molimur....

Porrò legenti mihi novum opus tuum *de Solidis; eorumque elatere*, de quo elapſis annis quotidiè mecum diſſerebas: cum obſervaverim quanta ſit vis, & poteſtas ſolidorum in morbis producendis, res ſanè a paucis adhuc animadverſa Medicis, in confirmationem tuæ opinionis decrevi ad Te ſcribere ſequentem hiſtoriam ex meis ſchædis excerptam.

HISTORIA.

Anno 1698. menſe Martio Vir Illuſtris *Dominicus Haphner* Sereniſſ. Principum *Philippi, & Joſephi de LobKovis* meritiſſimus Præceptor ætatis 45. naturæ robuſtæ, & ſtudiis ferè perpetuò deditus Lutetiæ Pariſiorum cœpit ſæpius leviter animo delinquere, paulatim emanciari, calore, ac dolore renum premente torqueri. Sitis erat continua, inappetentia, pulſus frequens, qui veluti hecticam mentiebatur. Urina corpore quieto tenuis, alba, ac decolor; at in exercitatione deponebat ſedimentum rubrum, ſquammarum piſcium adinſtar, ac filamentoſum. Internè præſcriptis remediis mediocriter refrigerantibus externa verò unguentis ejuſdem naturæ, calor & febricula evanuere, ægerque ſanatus eſt. Anno verò ſequenti 1699. dum Januario menſe Pariſiis Germaniam diſcedere toto itineris tempore præfatum ſedimentum denuò mingebat: corpore tamen benè valente, donec Viennam pervenit. Ubi denuò eodem morbo cum iiſdem præfatis ſymptomatis correptus fuit: cum vomitu crebriore, & macie corporis. Inito cum Medicis conſilio quidam putarunt eſſe hecticam, alii diabetem, ego verò, qui tunc brevi mora Viennæ eram, conſtanter aſſerebam morbum eſſe in renibus, & ibidem morbi cauſam calculum eſſe, vel aliud quid ſolidum fibras validè criſpans, ac irritans. Demum circa Paſcha 1700. omnibus omninò exacerbatis, ac ægro ſemper in pejus

ruente præſertim quoad dolores in renum regione, quatuor ante mortem diebus, delirio primùm correptus; deinde horrendis motibus convulſivis, in ipſis motibus convulſivis expiravit.

Secto cadavere fibræ muſculorum abdominis duræ, tenſæ, ac ſolidæ inſtar tabulæ inventæ ſunt: univerſa corporis pinguedo conſumpta erat. In pelvi dextri renis ingens calculus aderat figuræ ovalis, particulis ſalinis ſplendentibus in ſuperficie conſperſus, & in uretere dextro ſub eadem pelvi alius jacebat calculus priori ſimilis, ſed minoris molis. In renis ſiniſtri vaſis, uti & in reliquo corpore nihil aderat morboſi. Cauſa igitur mortis tribuenda ſolummodo erit ſolidis irritatis ab his ingentibus calculis, a qua irritatione, tenſione, & aucto nimium elatere vomitus, macies, urinarum copia cum ſabulo, inappetentia; pinguedinis univeſa ſolutio, & reliqua accidentia prodiere; & hæc hiſtoria ferè ſimilis eſt ei, quam de muliere calculo interempta deſcripſiſti in diſſertatione *de anatome fibræ, de motu muſculorum, ac de morbis ſolidorum.* En quantæ utilitatis ad Praxim eſt doctrina tua *de ſolidis*? Mille ſomniatis fluidis peccantibus vulgò præſcribuntur remedia, cum anima morbi reſideat in ſolidis, uti in caſu noſtro, & mille id genus aliis, qui quotidie occurrunt.

Tota interim Germania, & univerſus Septentrio noſter ultimum opus tuum *de ſolidis, eorumque morbis, elatere, &c. ſive de fibra motrice & morboſa, &c.* ſummopere laudat, & ad ſydera extollit; ob ſummam utilitatem, quæ in curandis morbis exinde oritur. Et miratus Te in ipſo ætatis tuæ flore tantùm opus, tam arduum, tam difficile, primùm tentaſſe, & primùm poſt tot ſæcula viam demonſtraſſe futuris ſæculis. O Te felicem plures Medici quotidie per litteras librum hunc tuum a me petant, & ex tota Germania quotidie hac de re litteras habeo, quibus cogor, ut eundem typis reddam in Germania. Quare ſi brevi, ut nuper ad me ſcripſiſti, Opera omnia tua non reſudentur Lugduni apud *Aniſſonios*, vel in Anglia, aut Hollandia uti mihi narrant; cogar eadem Viennæ, aut Norimbergæ celerrimè typis dare; aliter tot & tantis Medicorum deſiderii reſiſtere non potero.

Maximas igitur pro his omnibus in Rempublicam beneficiis Tibi gratias habeo, & vitam longævam tibi a Superis præcor, ut Medicinam a tot vanis opinionum fabulis miſerè labefactatam, oppreſſamque erigas, atque ad ſuam certitudinem ac veritatem tandem poſt tot ſecula, Tu ſolus, qui tanto polles ingenio, reducas. Vale, Decus Medicinæ; Vale iterum ingens decus Romæ.

Viennæ Auſtriæ prid. Kal. Auguſti 1702.

EPI-

EPISTOLA IV.

DE

RARA DIABETIS CURATIONE,

GEORGIO BAGLIVO

Viro Clariſſimo, in Medicina Doctori, Praxeos Medicæ Auctori Excellentiſſimo.

GUALTERUS HARRIS

MEDICINÆ DOCTOR SERENISs: GUILIELMI TERTII MAGNÆ BRICTANNIÆ REGIS MEDICUS ORDINARIUS ANGLUS.

S. P.

Librum tuum eruditione, inſtitutis, & obſervationibus plenum Vere proximè elapſo accepi, & ſumma cum voluptate perlegi. Hujuſce ſæculi vanitas talem ſcriptorem meruit, & poſtulavit, qui errores epidemicos in re medica latè ſerpentes, & dignoſcere potuit, & ſi poſſibile fuerit, ſanare. Quot nempè volumina hodiè profert nimis ferax prælum? Quantillum tamen fructum ad Praxim Medicam feliciter excolendam percipimus? Multi quidem tradunt præcepta non contemnenda, & ſtudioſorum ſpeculatione non indigna. Multi materiam Medicam uberem colligunt, & in varios ordines redigunt; Alii denique præſcripta exhibent in omnes morbos copioſa. At quampauci ſcriptis mandant methodos aliquas Medendi veras, quibus diverſæ ſpecies morbi alicujus generalis, tum clare diſtinguantur, tum experientia fideli, frequentique ſanentur. Rarò deſtituitur Ars Medica viris literatis acumine ingenii, ſtudio, doctrina præſtantibus. Fortè nulla alia ars eruditione noſtram ſuperat. Sed neſcio quo pacto, ut termini Oceano ipſi, ut vitæ, ut ingenio humano a numine divino figuntur, ita progreſſibus Medicis termini nimis breves videntur circumſcribi. Tu verò, Illuſtriſſime Vir, ſi quis unquam alias, expectationem noſtram ſuſcitas, & quæ *Sydenhamius* noſter voluit, efflagitavit, aut conatus eſt, ex Te meritò ſperamus, & ex principiis tantis perfectionem aliquam in difficillima *Praxeos* provincia nobis promittimus. Falſo igitur ab hiſtoricis dictum eſt ultimum Romanorum olim defunctum eſſe. Tu certè veterum Romanorum ipſorumque virtutum diu deperditarum; Tu ſolus hæres, tanquam *Brutus* alter literarius, Scriptores hodiernos corrigis, caſtigas, inſtruis; ac ſi non tantùm Romæ veſtræ, ſed univerſæ artis fueris optimus cenſor. Aphoriſtica tua morborum tractatio, & Col-

Collegia ad *Praxin* promovendam in celebrioribus Urbibus inſtituta juxtà normas a Te libris tuis recenſitas, animum Tibi ineſſe magnificum, excelſum, & ſummè benevolum demonſtrant. Pergas itaque, eruditiſſime Domine, accuratè ſcribere, & Scriptores Medicos emendare. Pergas provinciam, quam auſpicato ſuſcepiſti magis, magiſque ornare, & præ aliis amplificare.

Sed ne moleſtias inanes tanto Viro, utilitati publicæ nato faceſſere videar, obſervationem unam in morbo magno nec apud Noſtrates raro ſubiungam, quæ ad *Praxim* paullò felicius promovendam in illo morbo, non erit planè inutilis

HISTORIA.

Septimo die Septembris anni elapſi, Mercator opulentiſſimus ſuppreſſione urinæ totali laborabat: ut ne guttam quidem redderet; ante veſperam decimi diei ejuſdem menſis, quo tempore diluvium quoddam urinæ ope internorum variorum, & cataplaſmatis diuretici umbilico adhibiti, tandem ſupervenit, adeo ut proximo mane diabetem judicarem, tum ex copia urinæ, tum ex dulcedine, tum demum colore. Ab illo tempore ægrotus die nocteque matulam poſcebat bis ferè ſingulis horarum quadrantibus, atque ex iſta profuſione ſuccorum nutritiorum macie tabeſcuit, qui priùs obeſus erat, carnoſus, & ſucciplenus. Adde quod ſiti maxima interim præmebatur. Poſt varia remedia fruſtrà tentata in mentem venit, quod hoc profluvium urinæ fuerit quædam veluti diarrhæa, aut fluxus meatum urinæ, ſicuti aliud illud genus eſt inteſtinorum proprium. In deplorato igitur hoc caſu, cum conſanguinei innumeri valedixerant decumbenti; experiri ego volui rhabarbari polycreſti innocui, ſed nunquam ſatis laudati vires egregias. Sic igitur præſcripſi Medico ſocio annuente.

℞. rhab. elect. drach. ß ſantal. alb. citrin. an. drachm. 1. cardamom. min. drachm. 3 infunde lento igne in vini canarini opt. lib. 1. ſumpſit hujus colaturæ cochlearia VI. hora ſexta matutina Decembris 16. atque tantumdem hauſit hora decima ante meridiem. Quis vero hujus vini medicati effectus? Certe ſeni octogenario licet ante illum diem continua urinæ profuſio tanquam rivuli cujuſdam per vias urinarias excurreret, ab illo meridie uſque ad decimam veſpertinam penitus ſiſtebatur, & paucis ejuſmodi hauſtibus debitis intervallis iteratis è graviſſimo hoc morbo convaluit. Vale, ut plurimis diu valeas, ſic optante.

Dabam Londini, 1701. Aprilis 8. ſt. vet. 19. ſtylo novo.

Ex ædibus meis in Vico dicto *Southampton ſtreete Boomsburg.*

GEOR-

GEORGII BAGLIVI

EPISTOLA

DE DIABETE

GUALTERO HARRIS MEDICO REGIO, &c.

S. P.

NOn mediocre amoris ergà me tui argumentum litteræ tuæ nuperrimè mihi traditæ maniſeſtarunt. Quod enim Tu magna, Vir amplitudine, & ob aureolum libellum *de morbis infantum* ſatis notus, & a laudatis ſummoperè laudatus tam honorifice de me, cui nulla tecum officiorum interceſſit neceſſitas, & loquaris, & ſentias; non aliundè certè, quàm ex magna amoris, & humanitatis tuæ abundantia profectum id eſſe, certo crediderim. Video, Vir optime, quam parvi facias vanitatem ſæculi noſtri, in quo Medici ſpretis ſententiis cogitationum, & umbris Praxim Medicam, quæ lectulos ægrorum vix deſerere poteſt, turbarunt, ac confuderunt, ſpretis naturæ obſervationibus, quibus ſolis origines, progreſſus, & curationes morborum ritè inveſtigantur, ac demonſtrantur. Cumque mihi adhuc juveni hæc vana hominum commenta nequaquam arriſerint, & quotidiana librorum præjudiciis, & anteceptis opinionibus plenorum lectione minus proficerem; decrevi tunc temporis in majoribus Italiæ, atque Dalmatiæ Noſocomiis per annos quamplures moleſta, ac penè incredibili patientia Medicinæ Praxim marte proprio addiſcere, morborumque naturam notare. Quæque hac demum via inveſtigare datum eſt, ea publici juris ut facerem, & in quoddam veluti ſpecimen redigerem, hortati ſunt Amici, & Medicorum opinandi cachoete ſtimulavit. Quod autem Tibi placuerint, mihique pro tua in me benevolentia, ac facilitate tantùm tribus, quantùm ego poſtulare ſine rubore non auſim, maximas Tibi debeo gratias, & ad quævis officia me tibi futurum paratiſſimum promitto. Ita enim uſu ferè veniſſe ſolet, ut quæ laudes a Tui ſimilibus, ideſt ab iis, qui ipſi in laude vivunt proficiſcuntur, eæ nos vel ſi ſimus hebetiores in primis acuant, & quaſi neceſſitatem quandam imponant, ut quales eſſe dicimur, tales aliquando ſtudeamus eſſe, quod ego quantùm poſſum, do operam, ut conſequar.

Solidam obſervationem tuam *de Diabete* è ſolida mente profectam magna mehercule cum voluptate perlegi, admiratus ſum in *praxi* felicitatem, & ingenii acumen, ut nempe vi ſantalorum conſtrictoria urinæ torrentem ſiſteret; & ne conſtricta acris, & vitioſa materies, alio impetum faceret, ut ſæpè cum ægrorum damno contingit: per ſuperadditum rhabarbarum ad alvi vias vocares; mihi quoque familiare ſolet eſſe morbos veſicæ urina-

riæ,

riæ, atque uteri, & fluores albos, gonorrheas, dyſſurias, &c. per purgantia leniter ſtringentibus mixta, ad inteſtinorum vias optimo cum ſucceſſu divertere: cardamomum minus pro ſtomachico in infuſione additum eſſe crediderim. Tibi itaque gratulor, Vir optime, pro eximia, qua polles, currandis in morbis prudentia, & acumine: nec deſpero futurum, ut certitudinem, quam in ſe requirit, nec ob illatas rationes invenit nobiliſſima Scientiarum Medicina: per Te, ideſt per indefeſſos labores tuos, & acerrimum judicium tandem nanſciſcatur. Virum doctiſſimum, mihiq; uſque ad cineres amiciſſimum *Gulielmum Scherardum* apud Vos Medicum, & Botanicum illuſtrem, meo nomine peramanter ſalutabis. Idem quoque facias cum eruditiſſimis Medicis *Dn. Cole*, amico meo; *Solane* Soc. Reg. Secret. aliiſque apud vos doctis Viris, quos ipſe ferè perpetuò obſervo, ac diligo, Si quid novi Librorum Medicorum in Angliæ illuſtri Regno, & ob rem literariam noſtra aetate memorabili eſt, reſcribas. Vale Decus Anglorum.

Romae 13. Kalendas Julias 1701.

EPISTOLA V.

VIRO DOCTISSIMO GEORGIO BAGLIVO S. P. D.

JOANNES DOMINICUS PUTIGNANUS

SOCIETATIS JESU

PRæſtantiſſimum opus tuum, Vir doctiſſime, *de Praxi Medica*, tanta me per hoſce dies avidiſſimè percurrentem affecit voluptate, ut me Tibi plurimum debere fatear. Hic ſane admiratus ſum ſtyli concinnitatem, lectiſſimos ingenii, doctrinæque flores, & quod plurimum arriſit in re tanti momenti, judicii maturitatem. Percrebuit, immo & latiſſime infecit Medicorum ingenia, ut ſapienter in VIII. capite adnotas, blanda illa peſtis, & popularis ambitio nova conſtruendi ſyſtemata; unde Medicinæ ſaeva ſymptomata, & conclamata ſalus. Pro ſuo enim quiſque ingenio alias, atque alias hypotheſes veſtigat, fingit, adglutinat, & tam altè animo recondit, ut altius ſe jactet, quàm impotens profectò cuique amor eſt ſe, ſuaque tuendi. Nec in tanta innovandi licentia patet veritati locus, quàm non fingendi libido, ut Poetas Bacchicus furor urget, ſed rationum pondus, & obſervationum invincibilis patientia è latibulis eruit, & ſibi devincit. Tibi verò eximii, & excelſi animi Vir, ſeculi noſtri ſplendor, & ornamentum, ſaniore addiſcendi conſilio perſcrutanti, rimas omnes, intimoſque facultatis medicæ receſſus, occurrit *Amica Veritas*, ſeque totam quodammodo contemplandam exhibet: Quàm utinam ſtudioſis omnibus fucata nequaquam facie, aut mutilam, ut moris cæteris Scriptoribus eſt, exhiberes; uti ingenuè conjectare poſſum ex edito nuper opere divinitùs Tibi datum munus. De inſtauranda Medicina, Vir doctiſſime, agitur; hoc eſt de illa Sapientiæ ſorore conjunctiſſima, quàm ut ajebat, & optime *Democritus* omnes noſſe convenit, cum preclara res ſit, & ad vitam conducibilis; tum verò vel maximè Viros eruditionis, & eloquentiæ peritos. Artem hanc tam benè de naturali philoſophia meritam ſcimus, quàm male de ſe Philoſophiam ipſam; quæ hodie in Scholis tota ferè quanta eſt in phantaſticas abit quæſtiones, & bilem potius, quàm, ingenium acuentes. Medicam igitur hanc nobiliſſimam artem, & a ſe ipſa non degeneraſſe fatali rerum omnium viciſſitudine ſcimus; nec in nativum ſplendorem, & in priſtinam veluti ſalutem reſtitui poſſe ego adaucter affirmo; niſi in ingens opus aſſurgat ingenium, cujus virtute; & mirabili plane conatu, collatis hinc inde, tum veterum, tum recentiorum Medicorum obſervationibus, atque laboribus rationale ſyſtema afficia-

tur, per omnia ſibi congruens: Per compendiariam nempe aphoriſmorum, in IX. capite aurei operis Tui prælibatorum viam, ut inde facilior ad reliqua tranſitus ſit, ad eaque omnia, quibus inhias, vir optime; per totum ſecundum operis Tui librum. Quod niſi totum hoc a Te indicatum, ac demonſtratum ante præſtetur, neſcio quo pacto valeat Medicus rectè diagnoſim, prognoſim, cæteraſque omnes particulares morbi affectiones inquirere; non ante ſubſtratis anatomes, febrium, morborum, therapeuticæ ſolidis fundamentis, quibus huc uſque in obſcuro latentibus, ſimulque ingenia fallentibus, cætera ſuperſtructa, neceſſe eſt, corruant, ac delabantur.

Haec ideò licet curſim, raptim dicta velim, non ut *Phormionem* agam apud *Annibalem*; nec geſticulari affectem coram *Roſcio*, ſed ut *Baglivum* meum ad altiſſima natum excitem, ut voces intermorientis Medicinæ, facultatiſque de humano genere optime meritae, a Te, Vir magne, opem exoptantis excipias, ut ſtimulos, ſi quo modo poſſim, addam feſtinanti. Dum id omne tibi per florentem, ac juvenilem aetatem, per ſtudia ab incunabulis, ut ita dicam, protracta: per ingenium fermè incomparabile, perque experimenta in tuis peregrinationibus repetita diutius datur. In communi omnium utilitati, tuæ, & virtuti proſpicies: nec tam Urbem curabis quàm Orbem. Interea fruere cœlo Romano literis, & virtuti amiciſſimo, & perquam ſalubri. Fruere literatis, qui iſthuc tanquam in ſacratiſſimam ſedem confluunt. Fruere bibliothecis, quæ Sapientiam cæteroqui longè, lateque peregrinantem intra Romana clauſtra continent. Vive diù optimo ſanè Parenti tuo, quem ego ob ſingularem ejus virtutem obſervo. Vive feliciſſime nobis, meque, addictiſſimum Tibi plurimis de cauſis ſuſpice, ac ſuſcipe. Aletii Salentinorum in Apulia Kal. Maii 1697.

Adhuc vivit Pater iſte celeberrimus literis, &c. in Divi Franciſci Xaverii Collegio Neapolis preſenti die, & anno 1732.

EPISTOLA VI.

Celeberrimo, doctiſſimoque Viro

GEORGIO BAGLIVO

MEDICO ROMANO, ET SOCIETATIS REGIAE LONDINENSIS COLLEGAE

GUILIELMUS COLE

MEDICINAE DOCTOR ANGLUS

S. P.

INgratum valde, immo peſſimò moratum me Tibi videri vereor, celeberrime Vir, quod poſt aliquot menſes jam elapſos, & ita ſero Tibi gratias reddam pro egregio munere, ideſt pro libro tuo *de Praxi Medica*, mihi tranſmiſſo, ſed ſpero Te mitiorem de me ſententiam laturum, ubi primum intellexeris, prout bona fide aſſero, ad manus meas non ante perveniſſe quàm menſe Julio ante elapſo. Nec quidem per paucos hoſce ab eodem accepto die gratias diſtuliſſem, ſi per negotia in *Praxi* neceſſaria non dicam perlegendi, ſed vel tertiam partem percurrendi copia facta fuiſſet. At diutius a gratulatione mihi temperare nequeo, ne etiamnum ingratus habear: quippe in his, quas evolvi, ſchedis eximia tua eruditio, ſumma perſpicàcia, genii candor, terſa tua proferendi facilitas, & perſpicuitas, rationiſque optima uſura tantopere meum exhilarant animum, ut inter præſtantiſſima, quæ mihi nunquam obtigerunt, munera lubens meritò æſtimem. Plurimum certe laudandum eſt tuum hoc inſtitutum, quo nos in primævam experiundi, chartiſque obſervationes mandandi *Græcorum* viam reducere ſatagis abſque quo nullus, qui ſaltem alicujus momenti ſit, in immenſo Medicinæ campo progreſſus fieri poterit: cum in hoc vera Medicina, ægrorumque Salus conſiſtat. Neſcio an Doctor *Kendrichius* Tibi nuntiavit Romæ, me libellos meos *de apoplexia*, & *de febribus intermittentibus* è bibliopola comparaſſe, ut Tibi quamprimum tranſmittantur. Nunc verò doctiſſimus juxta, ac humaniſſimus *Scherard* Doctor opportunitatem mihi ultrò dat, illos Te ſecum ad ferendi Italiam.

Injurius admodum; doctiſſime Vir, & in Te, & in propriam perſuaſionem eſſem, ſi inſtitutum tuum aureum de condendis obſervationibus non plurimum prædicarem tanquam utiliſſimum omnium quæ ſunt in tota Medicina, & tanquam primam baſim ejuſdem. Nec eo conſilio illam hypotheſiſtarum defenſiunculam ad Te nuper conſcripſi, tanquam litem tecum, quem valde veneror, & cujus amicitiam percupio, inire ſtudeam; ſed tan-

tummodo, ne nihil omninò præter gratias meæ deportent litteræ, & ita nudæ ad Te veniant. Et quidem quanquam hypotheſibus, quas indigitavit addictus ſim, affero tamen eas, quæ ubi res minutius explicanda ſit alia baſi, quam mechanica innituntur mihi legenti nauſeam parere, quippe cui nil in tota quaqua patet Philoſophia, niſi ad mechaniſmum quadret, rectè ſapit. Perge igitur, Vir magne, tuis conatibus laudatiſſimis Medicinam illuſtrare, eandemque Tu, qui fere unicus potis es, in priſtinum reſtituere. Vale interea; atque amare digneris tanto licet terrarum, mariſque ſpatio diſſitum.

Dabam ex ædibus meis Londini.
8. Auguſti 1699.

EPISTOLA VII.

Viro Illuſtri, ac Celeberrimo

GEORGIO BAGLIVO

IN ROMANO ARCHILYCAEO MEDICINAE PROFESSORI

PETRUS HOTTON

MEDICINÆ, ET BOTANICÆ IN ACADEMIA LUGDUNENSI BATAVORUM PROFESSOR

S. P.

Ex quo in hanc Academiam vocatus ſum, nihil mihi potius fuit, quam ut iis qui ſe mihi in diſciplinam tradiderant, guſtum aliquem præberem veræ medendi prudentiæ, quæ tota inniti obſervationibus eorum, quæ in ægris fiunt ſemper mihi viſa eſt. Id enim pridem perſpexeram ex novitiis illis hypotheſibus, quibus jam paſſim perſonant Medicorum Scholæ, quasdam eſſe manifeſto falſas, etiamſi aliquam præſe ferant ſimilitudinem, non ſecus ac fabuloſa hiſtoria, veram imitatur ac refert, alias dubias plane atque incertas eſſe, quaſdam non falſas tantùm, ſed & ita noxias, ut in certam ægrorum perniciem procuſæ viderentur; nullas medendi uſum attingere: igitur id mihi ſumpſit ut philoſophemata iſta confoderem, & *Thomam Sydenham* optimũ illum medendi artificem, Tibique unicè ſimilem, atque profectò parem ſequutus conſtanter docui varium & multiplex eſſe morborum ingenium; quo non explorato & proſpecto nullam eſſe, nec poſſe unquam eſſe medendi rationem non poſſe ex tam paucis principiis, & cauſis ac vulgo jam adferuntur morborum indolem cognoſci, nec ſufficere iis expugnandis generalia illa remedia, quæ in uſu ferè ſunt; quæque utique acrimoniæ, ſed in genere tantùm ſpectatæ corrigendæ, pituitæ incidendæ, & expediendis obſtructionibus dicata ſunt; ſed pro fluidorum vitio, & depravatione vehementer varia, remedia quoque varia eſſe adhibenda, ſiquidem adhibenda ſint, nuſquam tantam reperiri varietatem quam in plantis, quarum ſingulis peculiarem vim, & arcanam proprietatem ineſſe certiſſima ratione intelligitur *Plinii* illud veriſſimum eſſe, nihil non herbarum vi effici poſſe, ſed plurimarum vires eſſe incognitas. Quocirca in hoc præcipue enitendum eſſe Medico, ut ægritudinum variarum genius & medicamentorum eorum præſertim, quæ ex penu herbario depromuntur, virtutes hactenus occultæ deteguntur. Iſta quidem perſuadere iis, qui maturiori erant judicio, licuit. At junioribus, quorum animi novitia doctrina imbuti erant, certe vix potui. Hi inclamare

mare me plane nova proponere (ita erant In Medicorum ſcriptis verſati) & a veritate manifeſte abhorrentia , ſolumque me eſſe , qui in hac rerum Medicarum luce, ita ſentirem .

Hæc propterea commemoro , Vir eximie , ſplendor artis & reſtaurator unice, ut intelligas , qua ne voluptate affecerit pulcherrimus , atque aureus ille tuus *de Praxi medica* commentarius , quem ante annum Romæ mihi attulit *D. Bennis* Anglus , neſcio an Tibi notus . Eodem ferè tempore viſa eſt hìc apud Batavos altera editio Lugdunenſis , Pariſienſis , ſtatim igitur inſignem hunc ingenii florentiſſimi fœtum omnibus laudavi , ac commendavi ; atque tum intra paucos dies divendita ſtatim eſſent omnia exemplaria editionis Lugdunenſis apud Nos ; ſignificari typographo cuidam hujus urbis, ut ſine mora typis ſuis mandaret egregium librum tuum,hoc præſertim tempore,utiliſſimum; at is reſpondit ſibi quoque commendatum ab erudito Amſtælodamenſi Medico jam typis ſuis eſſe .

Hoc tibi ſignificarem vel potiſſima eſt hujus ad Te ſcribendæ epiſtolæ cauſa , ad hoc , ut ſi forte addenda quædam habeas, ea ſtatim tranſmittas , quia in formam appendicis apponentur libro vel brevi prodituro , vel quartæ , quam meditamur editioni; recudendum enim denuò fore librum optatiſſimum mihi perſuadeo , Cui ſi paratam habeas diſſertationem deſideratiſſimam *de fibra motrice* , & *de ſolidorum elatere* , *ac meningum vi* , & *elatere* libentiſſime etiam adnectemus ; & Tibi omnes hoc nomine gratulabuntur Medicinæ Patres . Præclariſſimo rei herbariæ antiſtiti *Jo: Baptiſtæ Trionfetto* plurimam ſalutem meo nomine dices ; eique rogo , ut ſignifices accepiſſe me literas cum incluſis ſeminibus , quas 31. Octobris ad me dedit,eiſque brevi reſponſurum , & ſemina incluſurum in horto noſtro collecta . Tu interea vale , ac Tibi perſuade nihil mihi antiquius fore , quam , ut operam Tibi præbeam , ubi dabitur occaſio .

Lugduni Batavorum 9. Decembris 1699.

EPISTOLA VIII.

VIRO NOBILISSIMO, ET EXCELLENTISSIMO

DOMINO

GEORGIO BAGLIVO

Medicinæ Doctori Expertiſſimo, & Anatomes Profeſſori Celeberrimo.

DANIEL LE CLERC

MEDICINAE DOCTOR PARISIENSIS

S. P.

EO majori, quo minus ſperato gaudio affectus ſum, cum aureum tuum accepi librum, Vir doctiſſime. Si tot præſtantiſſimorum Medicorum, quot univerſus habet Orbis, calculis atque votis meus adjectus calculus, vel minimi ad famam tuam, ut par eſt celebrandam eſſet momenti, quàm libenter occaſionem hanc arriperam teſtatum Tibi faciendi, quanto affectu exquiſitiſſimum hunc ſolertiæ, & experientiæ tuæ fœtum exoſculatus ſum. Verum hac ratione mihi potius, quàm Tibi utilis; quid aliud præſto, quam ut cum maximis Europæ Medicis idem de Te, ac ſemper admirabiliter ſentire videar? Quicquid, ſit credas velim, Vir illuſtriſſime, me *Praxi* tuæ, tanquam unico, & ſolido veræ Medicinæ fulcro innixum hactenus, omnes alias methodos flocciſeciſſe, atque obſervationem artis noſtræ Parentem, ex quo in Jatrices caſtris mereri ac conſeneſcere cœpi, agnoviſſe, & coluiſſe. Nulluſque dubito quin mihi currenti, quod ſubdidiſti calcar, omnes, & ſingulos, qui ratione ſua utuntur, pari modo exciter. Perge itaque, Vir excellentiſſime, generis humani commodis tanto cum fructu inſerviens, genuinæ Medicinæ pomæria ampliare, fictæque, & ſuppoſititiæ radices evellere. Ad me, quod attinet, quid ſupereſt, niſi ut Te humillime rogem, ut eorum numero me habeas, qui merito tuo percluſi favorem tuum enixè, & omni ope deſiderant, atque inter Clientes tuos devotiſſimos reponas. Tibi addictiſſimum.

Aureliæ Allobrogum vulgo Geneva 29. *Aprilis* 1697.

EPISTOLA IX.

GEORGIO BAGLIVO
MEDICINÆ RESTITUTORI
NICOLAUS ANGELINUS
DOCTOR MEDICINÆ SENEX S. P.

INvidia proſequor, Clariſſime Vir, & gloria Salentinorum, epiſtolam hanc, cui ad manus tuas pervenire licet, non mihi; qui ex quo legi totum opus tuum *de Praxi Medica* ab amico commodatum, adeò in tui amorem exarſi, adeo totum me Tibi devovi, ut tales mihi cuperem pro citiſſimè expediendo hoc, quod interjacet ſpatio, & pronus ante Te ſiſtere oſculaturus manus, quæ tam egregiè & eleganter ſcripſerunt, adoraturus ingenium, quod excogitavit tot monita, & præcepta pro conſtruenda Medicæ Arti Regia, ventis, turbinibus, turbulentiſſimis opinionum tempeſtatibus, non tantùm commota, ſed ferè a fundamentis demolita, & everſa. Porrò importunitati epiſtolæ, & Te forſan a gravioribus curis interpellantis dabis credo veniam: poſtquam intellexeris culpam, ſi culpa dici meretur, amoris eſſe erga Te mei, quem cohibere nequivi, ne Tibi aliqualiter innoteſceret, & cauſa inſuper, que me Tibi tam arctè devinxit, quàm dicere non verebor, vidiſſe ſcilicet, immò audiviſſe multa, quæ animo jam conceperam ſenſu ita expreſſa, & tam eleganti ſtylo a Te declarata, ut inſigni voluptate perfuſus, & lætabundus Deo gratias egiſſem, quoniam quod ego non poteram tam candidè, tam ornatè, tam pacato animo ediſcere, Tu omnia perſolviſti, adeo ut nil minui, nil addi, niſi quæ addenda promittis in illo opere, re vera poſſit.

Multa quoque alia haberem dicenda, ſed nec tibi otium eſt, ut mea legas, habens animum ad majora, atque ad maxima ſemper intentum; nec mihi ob turpem, ut *Maro* vocavit, egeſtatem licuit hucuſque experiri majora quædam, quæ & Tibi, & cuilibet ingenuo in arte viro placitura eſſent. Sileo igitur, & hoc tamen rogo, ut pergas incœpto, quem ſuſcepiſti labore, nec talentum a D. O. M. Tibi concreditum effodias, ſed operibus augeas, & quæ meditatus, & quæ in poſterum experturus es, propalare ne dedigneris, ita namque, & præſens ſæculum, & poſteri omnes maximè Tibi devincti erunt, & obligati. Mihi jam ſeni, & annis gravi, curis quoque, morbiſque conſumpto hoc Deus largiatur, ut quod ego nequeo; alii, quibus vires, ingenium, facultates non deſunt, compleant, & præſtantiſſimam artem, quæ ob vulgi ruditatem, & ignorantiam eorum, qui eam exercent, omnium viliſſima cenſetur, ut Senex divinus monuit, ratione, & experientia fundatam ornatamque omnibus præbeant conſpiciendam, ſuſcipiendamque. Tandem pro maximo meo ſolatio liceat mihi a Te impetrare exemplar unum operis tui jam enunciati *de Praxi*, alterum *de Fibra motrice, ſive de ſolidorum elatere, & morbis, uſuque, & elatere meningum*, ſuper quod audio Te multa expertum eſſe, & meditatum. Et licet Tibi ignotus ſim, hoc petere non erubeſco; fratri namque tuo unico *Jacobo Baglivo* Sacerdoti docto, & bonis prædito moribus notiſſimus ſum, amborum quoquæ amantiſſimus. Et ambo licet ortum debeatis Raguſio illuſtri apud Dalmatas Urbi, ab ineunte tamen ætate apud nos in Salentinis eſtis educati. Vale igitur, Vir illuſtre, nec Te docentem forſan pigebit habere.

Dabam in Oppido Sancti Petri ad Galatinam in Salentinis Apuliæ Kal. Aprilis 1700.

EPISTOLA X.

VIRO PRÆCLARISSIMO

DOMINO

GEORGIO BAGLIVO

Medicinæ Doctori, & in Romano Archilycæo Anatomes Profeſſori.

JOANNES FANTONUS

MEDICINAE DOCTOR.

S. P.

CUm Intellexerim quaſdam meas lucubratiunculas, non ita pridem in lucem editas benevolè Te excepiſſe, opportunum putavi libellum hunc meum anatomicum è prælo ſudantem Tibi tranſmittere, plurimum tribuens humanitati tuæ, quæ ſpem mihi maximam facit non jucundum Tibi futurum hoc qualecunque munuſculum, poſtquam grato animo priora levidentia excepiſti. Judicium ſuper hoc opere tuum avidus expectabo, gaviſus experiri utiliſſimam cenſuram Viri doctiſſimi. Scio enim me ad errandum maximè pronum eſſe, quia juvenis ſum, ſed ubicunque lapſus fuero, non detractabo Sapientum virorum cenſuram, quandoquidem in juvenili ætate errare non admodum turpe eſt, ubi perſæpè hallucinantur ſeniores. Porrò licet imbecillis valetudo non permittet, ut ad ſenilem ætatem perveniam, tamen intrà breve illud tempus, quod mihi ſuppetere ſpero, ſi per amicos doctos Viros liceat mihi eorum frui monitis, enitar profectò, ut rejectis falſis opinionibus, mentem ad magis veriſimilia convertam. Tu interim, Vir eruditiſſime, qui ſublimis animi, & ingenii es, laborum tuorum monumentis Rempublicam Medicam exornare, & juvare ne deſinas. Dici enim vix poteſt, quo gaudio, qua utilitate, quo applauſu tua excipiantur ubique terrarum opera. Ex Anglia nuper redux amicus meus, multigena eruditione ſingularis, Londini egregium ſcriptorem Italum celebrari mihi narravit, Romanum nempe Anatomes Profeſſorem *Georgium Baglivum*. Sed fruſtra in his moror, quæ Tibi notiſſima ſunt. Nemo enim magis tuæ, quàm Tu conſcius Sapientiæ. Vale diu Reipublicæ Medicæ bono: Vale Urbis, & Orbis incolumitati, & mihi favere perge, qui cultor ſum tui nominis maximus.

Taurini in Pedemontanis
22. Martii 1701.

EPISTOLA IX.

ISRAELIS CONIGLIANI

Medici Conſtantinopolitani, & in Aula Magni Turcarum Imperatoris, &c.

Scripta Romam ad Illuſtriſſimum Præſulem

ALTROVANDUM

Italico ſermone, hac ratione:

Illuſtriſs. e Reverendiſs. mio Sig. Padrone Colendiſsi

AVendomi preſo l'aſſunto di ricordare qualche regola a Monſignor Illuſtriſſimo *Gozzadini* per evitare la generazione di nuova pietra nella veſica; ſcorgo neceſſario, che mi mandi un'eſatta iſtoria del male; e della cura fatta dalla feliciſſima penna del Sig. *Baglivi*, nè la mandi fatta da altri Medici, perche non mi ſerve. E benche io abbia udito dallo ſteſſo Monſign. *Gozzadini* qualche coſa; ad ogni modo da certe circoſtanze minute dell' iſtoria paſſata, e dello ſtato preſente, non conſiderate per niente dal più de' Medici, può naſcere un lume da prendere qualche buon methodo in materia tanto difficile, come ſcrive, ed inſegna lo ſteſſo Signor *Baglivi* in quella ſua immortale opera *de Praxi Medica*: con la quale ſi è raddoppiato il numero de' libri nella mia biblioteca, la quale ſin ora era compoſta d'un libro ſolo, cioè d' *Ippocrate*, adeſſo ne averà due cioè, *Ippocrate* ed il *Baglivi*. Io ritrovai nel libro del *Baglivi* me ſteſſo, dove faccio quella figura, che fa una moſca nel Tempio celebre di *S. Pietro*. Hò però l' onore di eſſervi, ma vi arrivai tardi, cioè doppo molti anni di Pratica, e di errori: e reſto ſtupito, come il Sign. *Baglivi* in età giovanile ſappia tanto.

Mi creda Monſignore, che una delle due coſe è vera; o che la mia naturale debolezza, e poco valore mi fanno maravigliare di coſe, che non meritano maraviglia, o che ſe aveſſi gli anni di *Neſtore* ancora ſarà rara la dottrina del *Baglivi*. E fù diſpoſizione celeſte, che io non parlaſſi prima con lui, e lo conoſceſſi in Roma, prima di legere il ſuo libro *de Praxi Medica*, perche averei mancato all'adorazione, che ſi deve a queſto divin Giovane. Per il piccolo incomodo dunque di V. S. Illuſtriſſima, per me baſta la ſavia condotta dell' ammirabile *Baglivi* in occaſione del male di Monſig. *Gozzadini*, ma ſe deſiderano, che io vi faccia qualche rifleſſione, aſpetto l' iſtoria fatta dal medeſimo.

L'Illuſtriſſimo Signore *Filippo* mi aveva eſibita una lettera per il Signore Marcheſe *Azzolini*, io gli diſſi, che glie la averei dimandato al biſogno: ed in effetto gliela cercai l'altra ſettimana. In tanto ſe a bocca gli viene congiuntura, la ſupplico di raccomandarmi allo ſteſſo, ora che ſi ritrova a Roma con quel calore, che è ſolita graziarmi la Caſa *Aldrovandi*. E ſe non gli pare opportuno, tralaſci. In Napoli non hò oſſervato altro, che la viſta del mare, ed ha qualche ſimilitudine queſto Golfo col ſtretto di Conſtantinopoli, dove preſto ritornerò per via di Roma. E reſto di V. S. Illuſtriſſima, e Reverendiſſima

Napoli 8. Giugno 1700.

Umiliſſimo, ed Obbligatiſſimo,
Servidore Vero
ISRAELE CONIGLIANI.

EPISTOLA XII.

AL MOLTO ILLUSTRE SIGNORE, E PADRONE MIO COLENDISSIMO, IL SIGNORE

GEORGIO BAGLIVO.

ROMA.

Con tutta l'anima nel cuore, e con tutto il cuore sù le labra hò baciata mille volte, e ribaciata l'opera immortale di V. S. *de Praxi Medica*. Non furono così cari a *Platone* i libri del *Pitagorico Filolao*; ad *Ariſtotile* del *Platonico Speuſippo*, ad *Aleſſandro* del *Poeta Greco Omero*, come caro mi capitò nelle mani il ſuo libro. *Cibaſti me volumine tuo* (potria dire con *Ezecbiello*) *& factum eſt in ore meo ſicut mel dulce*. Di dolciſſimo nettare, più che d'inchioſtro ripiene mi ſi preſentarono avanti le tue carte. Con tutto che per guſtarne quanto vi è di dolcezza, altro vi vorria, che il mio palato ſimile a quello dell' aſino, che avezzo alle ſpinoſe pannocchie de' cardi, volle maſticare l' Iliade del menzionato *Omero*. Non arriva tanto oltre il mio cortiſſimo intendimento a poter diſcuoprire, quanto ha di prerogativa il ſuo libro, *in quo* come fù detto delle pitture di *Timante*: *plus intelligitur, quàm pingitur, & cum ars ſumma ſit, ingenium tamen ultrà artem eſt*. Mà ſiami io, come ſi voglia, non iſdegni V. S. che tra gli applauſi univerſali di tutto il Mondo le tributi ancor io da queſta ultima eſtremità del continente della Provincia Salentina il mio oſſequio; e le preghi dall' Eterno Facitore, di cui ella celebra le glorie, ſpiandone i ſecreti, ed ammirandone la grandezza, anni feliciſſimi da allungare la ſua onorata fatigoſiſſima vita, gloria di ſe medeſima, della Patria, e di tutto il Mondo. Finiſco per non più diſtornarla dalle ſue occupazioni ſupplicandola, ſe mi farà degno della riſpoſta, ed avviſarmi del coſto del ſuo libro, acciò poſſa comprarmelo, e ſtudiarlo di nuovo con più accortezza, e tenermelo meco cariſſimo. Di *Silla* il felice diſſe la Sorella di quel nobiliſſimo Ortenzio Oratore, *ancor io meco ne voglio un filo di felicità*; e con la punta delle due dita ſpiccò un bioccoletto dalla veſte di *Lucio*: così voglio ancora io eſſere partecipe delle ſue dottrine, conſervando il ſuo libro, minima parte degli ſuoi abiti virtuoſi. Mi tenga in tanto V. S. ſotto la ſua Cattedra ed a'ſuoi piedi come ſe fuſſe voſtro diſcepolo: e favoriſca raccomandarmi all' amiciſſimo mio Signore *D. Giacomo Baglivi* ſuo unico Fratello, degno Sacerdote; mentre io mi ſottoſcrivo

Di V. S.

Lecce 20. Febraro 1697.

Umiliſſimo, ed Obbligatiſſimo,
Servidore Vero

TOMASO QUARTA,
Med. Doct.

EPISTOLA XIII.

QUÆ EST

ALIA EJUSDEM.

DUe giorni ſono per mano del Signor Compadre di V.S. ricevei le grazie ſingolariſſime dell' opera ſua immortale *de Fibra motrice*, &c. di che umilmente la ringrazio. Signore *Giorgio* mio, ſe non mi affidaſſe la ſua corteſia, io mi ſarei confuſo per lo merito, che in me non conoſco, onde avvenir mi poſſa favore così ſegnalato, tanto più che sò, doverſi il favore de' ſuoi libri compartire a pochi, ed a quelli soli, *quos æquus amavit Jupiter*, *&c.* poiche non iſtanno bene in mano di tutti le opere di V.S. come diceva *Aleſſandro* dell' eroico poema di *Omero*, doverſi cantare ſolo a gente guerriera, ed a ſuon di Tromba, non ad animi, che non hanno punto di ſpirito generoſo e forte. Quanto a me per quel poco, che io intenda grande utile per Dio avete recato a' Medici con queſto nuovo ſuo libro *de ſolidis*, *& de ſolidorum effectibus*: argomento grande, utile, non più veduto da' ſecoli, ed uſcito da un animo veramente eroico, e ſuperiore ad ogni più ardua impreſa; grande utile al certo avete recato a tutti; ma preciſamente a quelli, che vogliono uſcire da quelli infiniti pregiudizj introdotti nella vera Pratica *Ipocratica* dalle vanità e falſe ipoteſi di molti per non dire di tutti li moderni: come appunto il recò a' barbari Abitatori del Meſſico il gran *Corteſe*, il quale imparò a loro il modo di far lume con la cera; levandogli dalle mani li tizzoni, che davano più fumo, che luce. Ed in vero qual cera da far lume chiaro han lavorato i Modernacci del paſſato ſecolo 1700. pochi eccettuati, come il *Sidenamio*, il *Baglivi*, e pochi altri. Aride, vuote graticole di veſpe chiamarei li loro libri non ſciami di api, ò pecchie induſtrioſe, ſenza cera da illuminare, e di più ſenza miele da temperare l'amarezza dell' altrui miſerie. Grazie a V.S. che hà ſaputo così bene aprirci gli occhi, e provederci di utili, e ſalutevoli conſigli; riportandone per ſe medeſima, per la Caſa ſua, e per la Patria, gloria, e fama immortale. Siegua V.S. glorioſamente con utile comune ad immortalarſi, che queſta appunto, come ben sà, è la vera e ſola durevole gloria di qua giù, e non altro.

Marmora Meſſalæ findit Caprificus, &
Audax
Dimidios Criſpi Mulio ridet equos.
At Chartis nec furta nocent, nec ſæcula præſunt,
Solaque non norunt hæc monumenta mori, &c.

Con che ringraziandola di novo delli favori, che mi compartiſce coll' ultimo ſuo dottiſſimo libro, riveriſco il Signore *D. Giacomo Baglivi* ſuo Fratello, e mio Signore, ed ad V.S. bacio umilmente le Mani.

D. V. S. M. S

Lecce 15. Novembre 1702.

Umiliſſimo ed Obbligatiſſimo
Vero Servidore
TOMASO QUARTA,
Doct. Med.

EPISTOLA XIV.

DE

VANITATE OBTRECTATORUM

HIPPOCRATIS, ET GALENI,

MATTAEI PALILLII

MEDICI ROMANI,

AD

GEORGIUM BAGLIVUM

AMICUM INTEGERRIMUM.

DEgente me adhuc in Tuſculano in ruderibus *Villæ Ciceronis*, duodecimo ab Urbe lapide, eodem illo autumnali tempore, quo major pars *Quiritum* aulæ, & fori curas in ſaluberrimo hoc aere deponere convolat. Quamvis me huc contuliſſem, ut otii, ac libertatis occaſione in Suburbano hujuſmodi reficerem vires, ob illam corporis ægritudinem collapſas, è qua nuperimè, Te ſapienter, atque induſtrioſè præſidente lectulo meo, incolumis evaſi, tamen cum familiaris quidam meus ab Urbe ad me miſiſſet duos libellos *de re Medica* tractantes; non potui liberum tempus eorundem lectioni non permittere, ut quod occupatus facere ſoleo, eo magis otioſus memet ipſum erudirem. Unus erat *Michaelis Aloiſii Sinapii*, *De vanitate*, *falſitate*, *&* *incertitudine aphoriſmorum Hippocratis*, hoc anno editus Genevæ. Alter *Jacobi le Mortii*; *Fundamenta nov. antiqua Theoriæ Medicæ Chymiæ nobilioris experientia ſuffulta*: hoc eodem anno 1702. Venetiis impreſſus. A primo me vanitas, ne dicam impudentia tituli, illico rejecit; nihil enim, quod ad rectam medendi rationem pertineret, aut rem Medicam poſſet illuſtrare in eodem contineri ſum arbitratus. Alterum *le Mortii*, utpotè modeſtiori titulo inſignitum, legere ſenſim, accurateque obſervare incœpi. Et quoniam poſt lectionem hujuſmodi, nec doctior, nec eruditior ſum redditus; immò cum hunc auctorem quamplurimis præjudiciis ſcatere, & contra *Hippocratem*, ejusque aſſeclas, aphoriſticè, ut ipſe dicit, delirantes, nec non contra hodiernos Anatomicos, ac penè omnes Medicorum ordines ad Chymiſtarum defenſionem arripere tela reperim, iram, ac riſum ſuſtinere non potui. Etenim ſi velim ea conſiderare, quæ is ſuperbè, ac tumultuariè in ſuo libello congerit: ecqui non rideam eadem illa huncdignoſcens maledicta ſeffutire in *Hippocratem*, & *Galenum*; quæ alias alii fruſtrà, immò cum dedecore evulgarunt. Si verò recogitem laudari ab ipſo in fol. 66. *Sinapium* amicum ſuum, ea forſan de cauſa quod aphoriſmos *Hippocratis* labefactaturus, impetum in eoſdem feciſſet; Aut ſi recenſeam molimina pro evertenda re Medicorum *Hippocratica* Doctrina, & Anatomica Recetiorum, vaniloque a *le Mortio* tentata, nihiloque ab eo li-

centiæ ad hæc omiſſum fuiſſe, an poſsim non iraſci? Propterea cum locus non ſit, mi *Baglive*, Te ante reditum meum ad Urbem alloqui, & coram differere de hujus ſæculi licentia, in quo cum ſublata fuiſſe putaremus cenſoria ſupercilia pro artium, ac ſcientiarum incremento, tamen, &c. Laqueo tenet ambitioſi conſuetudo mali, tenet inſanabile multos ſcribendi cachoetes, & ægro in corde ſeneſcit. Ideo hanc ad Te epiſtolam mittere decrevi, quæ quidem aperiet cauſam, cur plures impudentiſsimi homines rixantur quotidie, & fortem animum præſtant rebus, quas turpiter audent.

Equidem ſi occaſionem perpendam, qua *le Mortius* adductus eſt prælo ſubjicere librum iſtius modi, nulla propemodum aptior, & magis conſona veritati erit; niſi quod is oſtenſionem alicujus Medici *Hippocratem*, & *Galenum*, aut anatomem apprimè callentis in Batavia paſſus; eandem vitare eſt aggreſſus, contra *Hippocratem*, & *Galenum*, & contra anatomicam facultatem ſcribendo. Si hæc vera ſunt; quomodo ego aſſentiar *le Mortio*, cujus opuſcula non veritatis amorem, ſed livorem, calumniam, & obtrectationem ſapiunt? Unde, ſi Te non piget, cariſsime *Georgi Baglive*, meum precor de hoc auctore judicium breviter, atque integrè ne graveris ſuſcipere, & quid ſentiam de eodem humaniter ſentire.

Poſtquam libellum perlegiſſem, diu multumque mecum haeſitavi inveſtigando, ubi illius baſim auctor fixiſſet. Tamen adeò eſt confuſus, & adeo miſcet infera ſuperis, ſupera inferis, ut vix percipiendum detur, quid ſibi velit cum hoc ſuo libello *le Mortius*. Statim in operis limine, folio nempe tertio, incipit conqueri, ac lamentari de Batavis Medicis conterraneis ſuis innuens ſeſe plures habere æmulos in Patria; verum illos univerſim habere deſpectos: quia jam jam notus omnibus vicinis, & omnibus incolis, & plauſus recipit frequenter civium, auditorum, & academicorum ad domum ſuam confluentium. Sint Tibi mi *le-Morti* hæc omnia proſpera, ſint fauſta, ſint facilia, fortunatoque omine hæc omnia procedant; ſed comprime quæſo tam inanem faſtum. Et quoniam contra te iras attolunt Medici conterranei: deſine eorundem iras in lucem, & in publicum efferre. Etenim egerent alia in libris ad publicam forſan miſerationem conciliandam; timorem tuum apertè manifeſtas. At qui timidus eſt, vix ad magna natus eſt.

Ignis furni tui me *le Morti*, o quantum differt ab ignicule naturæ corporis animati. Tuus urens eſt, & furibundus, alius placidus, & mitis, & longè impar eſt alterius alteri comparatio atque adeo impar etiam a furni experimentis ad naturam, hiſtoriamque morborum tatiocinatio. Natura morborum ex ſolo ægrorum lectulo petitur; ipſaque diagnoſis; prognoſis, & remediorum indicatio ab eodem quoque petuntur fonte. Et cum Medicinæ baſis, & fundamentum in hiſce conſiſtat, parùm refert, an ad curationem remedia è furno chymico magis, quàm è plantis petantur, nam utraque curare poterunt; dummodò indicatio vera fuerit, ſtabiliſque. Nunc autem verum indicationum fontem in ſolo eſſe *Hippocrate*, & aliis eidem ſimilibus omnes omnium Nationum Scholæ fatentur. Unde neſcio, qua de cauſa eos tam male tractes, revereri potiùs eos debes, & ipſorum veſtigiis mordicus hærere. Audi hac de re *Senecæ* conſilium *Tom. 2. epiſt. 64. Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt: ſuſcipiendi tamen ſunt & ritu Deorum colendi. Quid ni ego magnorum Virorum & imagines habeam, incitamenta animi, & natales celebrem? Quid ni eos honoris cauſa ſemper appellem? Quam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, a quibus tanti boni initia fluxerunt. Si Conſulem videre, ac Prætorem, omnia quibus honor haberi honori ſolet, faciam, equo deſiliam, caput adaperiam, ſemita cedam. Quid ergò Marcum Catonem utrumque, & Lælium Sapientem, & Socratem cum Platone, & Zenonem, ac Cleantem, in animum meum ſine dignatio-*

ne

ne ſumma recipiam? Ego verò illos veneror & tantis nominibus aſſurgo.

Quæ quidem *Senecæ* monita ad omnes omnium artium inventores, auctoreſque referri, neceſſariò debent. Id tu cum non benè hucuſque cognoveris, ideò turpiter lapſus es *Hippocratem*, & *Galenum*, eorumque aſſeclas probris agitando. Nonne vides, quod hujuſmodi maledictis ſcatent undique Chymiſtarum libri, ad talem uſque putriditatem, ut ſtomachum mehercule moveant, & inducant. Idcircò ulterioribus ſcommatis abſtinendum erat. Omittite probra, & producite opera ut novorum operum indicationes,

Eſt facili cuivis rigidi cenſura cachinni.

Exiſtimo mi *le Morti* te in Batavia natum eſſe, ibidemque nunc degere, prout potui conjicere ex nonnullis opuſculis tuis ſimul editis Lugd. Batavorum 1696. ſi tamen extra Bataviam vivas perinde eſt. Nihilominus tamen cum magna ex parte obtrectando agas in tuo opere, ignoſce, ſi paulò libentiùs, ſed modeſtiùs, quàm Tu feciſti, Te parumper alloquor, ſincerique animi ſenſum Tibi candide aperio. Quoniam ut plurimũ *Hippocratem*, & *Galenum*, eorumque aſſeclas mordes, & convellis propterea de hac re tecum mihi eſt ſermo inſtitutus. Et primò quidem ſi non ita ſolida, ac certa eſſent talium Medicinæ Auctorum dogmata (ſicuti revera certa ſunt, & perpetua) impoſſibile profectò eſſet, ut tam longa ſæculorum ſerie ab omnibus Orbis Academiis & omnibus communi conſenſu Nationibus recepta eſſent; nam inconſtantia & incertitudo tandem manifeſtari potuiſſent: ſed quoniam id *de operibus Hippocratis* nunquam verificari potuit, multò minus de aſſeclis ejuſdem; omneſque Academiæ a nata Medicina ad hanc uſque ætatem plenis velis eorum veſtigia ſecuti ſunt; nec eſt, qui auſit tot doctiſſimorum hominum opinionem, ſæculorum ſerie confirmatam; erroris arguere: id Tibi faciendum in mentem venerit; ego ſanè non agnoſcò? Nonne vides quantam ſibi gloriam comparavit in tua Batavia omni ævo memorabilis *Sydenhamius*? Ille errores quamplurium noſtri ſæculi Medicorum detegendo, ſeſeque *Hippocratis* præceptis addicendo, *Praxim Medicam* a nebulonibus deturpatam ornavit, defendit, reſtituit. Quam non famam ſibi peperit in Galliis, & in Galliarum Principe Lutetia Scientiarum altrice, *Duretus* omni æternitate dignus eo, quod *Hippocratem* tam benè intellexerit, & illuſtrarit? Nec eſt, quod in noſtra Italia prætercam *Martianum*, *Mercurialem*, alioſque Tibi ſatis notos, qui nunc in Urbe, Urbium Domina, clareſcunt. Diſce igitur obtrectari, dein incipe ſcribere. Cum de Italis, eorundemque academiis, ſententiis, & inſtitutis loqueris, diſce loqui. Etenim ſi Tu ad incrementa Medicinæ in hoc ſæculo reſpicies, vel invitus fateberis eadem in anatomicis, mechanicis, practicis, & chimicis ab Italia originem primam duxiſſe. In Anatomicis, laudabis *Redium*, & *Malpighium*, in mechanicis, *Borellum*, & *Bellinum*, in practicis *Baglivum* noſtrum, in chimicis *Salam*, *Bartholettum*, *Tachenium*, & innumeros alios, qui & Romæ, & in reliqua Italia nunc florent. Quod ſi quiſpiam impudentiſſimus homo, qui per Italiam ſit peregrinatus, Tibi perſuaſit ſcientias hic non florere, nec coli bonaſque artes, & diſciplinas ſilere Romæ, ipſamque *Praxim Medicam* jacere incultam, ambo certè decepti eſtis; & ni ſcribere diſcatis, ambo experiemini, quantum Itala tellus, quantum valeat Latium pro re Medica; & pro tuenda *Praxi Hippocratica*. Neque putes nos in Urbe.

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.

Rancidos eſſe *Galeniſtas*, facultatum, & qualitatum admiratores: falleris enim ſi id putaveris. Nos in praxi ſolum *Hippocratem*, ejuſque aſſeclas præ oculis habemus. In Medicina theorica ſequimur hypo-

potheſim anatomico mechanicam ſuper ſtrictum, & laxum fundatum, & a me mordicis olim; potiſſimum *Cælio Aureliano* Romæ excultam. In remediis vero unicè credimus Botanicæ, plantarumque virtutibus. Immo ſi Tu proferes expertiſſimum aliquod remedium chymicum, Te etiam quoad hujuſmodi experimentum ſectabimur, dummodo probatum ſit. Iſtud itaque noſtrum, & totius Italiæ, inſtitutum medendi, an laudabile ſit, Tumet ſi æquæ judicio polles, judicaveris. Attamen ſi noſtram medendi methodum in Italia probatam, non ita adamuſſim iſthic reſpondere obſervaveris; dijudica quæſo, & diſtingue naturam climatis, in quo medemur, ac poſtea judica de rebus hujuſcemodi; & inſulſa ſcommata regurgita.

Galli omnibus penè in febribus china china utuntur felici cum eventu, nos Romæ minus feliciter. Equidem chinam chinam nunquam præcipio, niſi in febribus tantùm, & in fine earundem, ut optimè monet, *Baglivus* meus in ſua *Praxi* quinquies jam, edita, & mox cum omnibus ejuſdem operibus edenda Lugduni Gallorum: idque faciendum jubeo expurgato benè corpore, non ad frænandam, ſiſtendamque febrim, quod irrideo; ſed ad roborandum ſua materie ſtomachum morbi diuturnitate relaxatum, atque etiam ad reſtituendum primævo vigori ſanguinem longa morbi præſentia jam vappidum, ac relaxatum. Debemus ergo damnare Gallos, quod hoc remedio utantur frequentiùs, quàm nos Itali, præſertim Romani? minimè quidem. Nam laudatiſſimi Galliæ Medici in patrio ſolo proficuum, atque utile illud experiuntur, quod in noſtro natura diſſimili prædito, ventorumque varietatibus, atque aliis cælo tempeſtatibus, & variis ac penè diverſis mineralium exhalationibus obnoxio nos minimè experimur. Ergone Angli redarguendi ſunt, quod frequenter, & copiosè in pluribus morbis utantur opiatis? ne quidem. Ergo Batavi tui præclari in re Medica Viri inſulsè agunt, eo quod adhibent ſæpiſſimè diaphoretica potentiora? ne quidem. Igitur ex his veluti per corollarium deduci poteſt non remediis curari morbos, ſed indicationibus benè perceptis, meliuſque ad uſum adhibitis una cum bono remedio. Equidem ſine *Hippocrate* mederi neſcio, ſine chymia optimè ſcio. Utique ſi non reperiretur chymia, remedia a plantis petita ſatis certè eſſent ad curandum, ut in priſca gente mortalium obſervare eſt, ſine chymia incolumem, ac diuturniorem vitam ducentes. Helleborus remediorum Hercules pluriumque domitor incurabilium morborum pro mille valet remediis è chymia petitis. Noverunt id benè *Paracelſus*, & *Helmontius*; & præ cæteris Medicinæ parens *Hippocrates*, qui nullius remedii frequentius meminit, quàm hellebori. Bilem igitur comprime *le-Morti*, ſi audias Medicos ſpernere remedia a Te tantopere decantata, plantaſque pluris facere, & plurimos morbos diæta potiùs curare, quā mille nugivendulis pulveribus. Per aphoriſmos, & præcepta curantur morbi, non verò cum remedio ſine præceptis dato. Præceptivam autem hujuſmodi methodum a *Coo* tantùm Sene diſcere datum eſt, atque ab illius effectis, Quæ quidem quod vera ſint, Te abunde docere poterunt Batavi Medici *Tulpius* nempe, *Lindanus*, *Lemius*, *Pavvius*, & alii Tibi valde noti qui quantùm fuerint *Hippocrati* addicti, Tu idem in Patria noſſe, ac excipere poteris, dum nobis id teſtantur eorundem opera, etiam poſt obitum glorioſa. Veruntamen præceptivam talem methodum, ideſt *Hippocraticam* a Te, cunctiſque Medicis addiſcendam eſſe, vel ex hac ratione conjicies; quod ſive diaphoreticis petitis ex plantis, ſive petitis è regno animali, aut minerali (ſed mineralibus parum fidimus, uti diſcimus ex *Baglivo* in libro ſuo *de vegetatione Lapidum*) ſudorem moveas, in idem res recidit, nam ſingula ſudorem movebunt. Verùm quando eſt ſudandum, qua indicatione, quo die, quantum, & quando quieſcendum, id certe ab uno diſcere poteris Præceptore

Hippocrate. Siquidem furni tui Te talia nunquam docebunt. Cohabitandum, & conſeneſcendum eſt cum morbis, ut totidem memoratus Senex fecit; exinde optimè, ac acerrimè eſt Judicandum. Nam ſi ut in furnis agendo de languoribus ægrorum in lecto jacentium diſſerere aggredieris: quantùm *le Morti*, quantùm à ſcopo aberrabis? *Paracelſus*, & *Helmontius*, in quorum nomina Tu juras, cum de *Hippocrate* loquuntur non obtrectando uti Tu facis, loquuntur, ſed illius meminerunt magna cum reverentia, obediundo ejuſdem monitis, ac legibus, tanquam è naturæ penu eductis. Annon reverentur illum Virum, quem Juriſconſultus etiam doctiſſimum renunciavit. *L. ſeptimo menſe ff. de ſtatu hominum*: Qua propter Te amice moneo, ut diſcas ſcribere seriò, ſcilicet abſque conviciis, non autem argumenta recocta obtrudere, ni velis seriò conviciari. Qui nunc apud vos florent ſpectantiſſimi Viri *Hottonus* celebris, & valde doctus homo, *Ruiſchius*, *Blanchardus*, *Comellinus*, *Bidloo Hermanus*, aliique innumeri doctiſſimi Medici, quibus ornatur inclyta veſtra, & illuſtris Academia Leidenſis, cum ſcribunt, neminem probris exagitant, aut vexant, nullius methodum apertè vituperant, aut damnant. Igitur Tu abſtine execrationibus. Probra probris penſabuntur, & plauſus, quos Te iſthic excipere tantopere profères, vertentur a nobis in ſibilum. Parata eſt actica & latia tellus tibi pro *Hippocratis*, & *Galeni* defenſione ſemel atque iterum obſiſtere. Verùm cum Tu id fortè ſubolfeceris, in fine præfationis innuis, Te ſpernere hæc omnia, & æmulos in Patria etiam ſpernere. Quæ verba cum faſtum, & ſuperbiam, non veritatis amorem in Te probent, profectò nullam glorioſi nominis hæreditatem feris nepotibus relinquens; immo vivus apud viventes, quod obtrectatoribus evenit inſulſiſſimi notam ſubibis. *Certiſſima*, ut quidam ait *ad Illuſtre nomen eſt via benè mereri cum privatim de ſingulis, tum publicè de univerſis*. Neque putes tecum nunc colloqui rancidum aliquem *Galeniſtam* præjudiciis & commentis faſcinantur. *Hippocratis*, ab ineunte ætate admirator, & aſſecla; philoſophiæ naturalis, experimentalis, & anatomes Recentiorum cultor tecum modo ſermonem inſtituit. Ideſt tecum loquitur non *Palilius*, ſed *Baglivus* ipſe ſub *Palilii* nomine, incredibili obſervandis in morbis patientia, ſedulitateque penè conſumptus, & ob id in ipſo ætatis flore viribus penè fractus, qui Te monet, ut impoſterum ſi ſcribendum Tibi ſit, ut in fine libri tui promittis, induas primo mores Romanos, urbanitatem nempe, humanitatemque, deinde diſcas ſcribere, & a criminationibus cavere: quique in Te inſulsè debacchati non ſunt, in eos Tu inſulsè debacchari; nomine ipſorum appellato (ut facis opere tuo) impoſterum deſiſtas. Et ſi ad utilitatem non ad rei Medicæ tabem natus es; & chymiam tuam, tanquam iidem utilem ſectaris, & propugnas; cur non ſectaris chymiſtas per ignem diſſerere diſcentes. Qua in re Tibi unicum præ aliis exemplar dabit vir amplæ, & immortalis famæ *Boyleus* in Societate Regia Londinenſis *Baglivi* noſtri Collega, & ejuſdem dum viveret amiciſſimus. Is verus revera chimiſta reliquis Medicinæ partibus chimiam annectens, cum tanquam partem non, tanquam Medicinæ caput amplexabatur. Felicem chymiam, ſi omnes chymiſtæ *Boylæo* ſimiles eſſent? Dic quæſo, quemnam Tu ſequere libentius in morbis curandis, *Paracelſum ne*, an *Boylem*? Si tibi veritas cordi eſt, certè præferes *Boylæum*. Delirum enim eſt, qui chymiſtas *Boylæo* ſimiles, vel damnaverit, vel aliis poſtponet; eam præſertim conſiderando prudentiam, quam in judicando adhibuit. Cum ab uno furni experimento infinitas prope, ut cæteri ſolent, nunquam deduxerit concluſiones: ſed a mile experimentis, veluti per gradus aſcendendo, ut Medici verè *Hippocratici*, & verè obſervatores faciunt, ad Medicæ artis præcepta condenda, proceſſerit. Diſce ergo diſſerere, poſtea perge obtrectare. Priuſquam de Sapientibus viris, eorum-

que ſcriptis judicium proferes, eadem ſedulò evolve, non tumultuariè, & inconſideratè.

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit conſiſtere verum.

In te nemo e noſtris hucuſque inſulsè eſt debacchatus; Tu è contra a nullo læſus omnes ordines Medicorum *Hippocraticos Galenicos*, atque hodiernos Anatomicos improbas; atque aſpernaris. Ecquid? Conſulem Te forſan delegit Reſpublica Medica? Propugnatorem Chymia? Cenſorem Academiæ? Tribunum plebis Scientiæ, ac reliquæ facultates? O tumidum, & cruditatibus repletum caput! An chymia artium nobiliſſima & ſummoperè neceſſaria rei Medicæ tua indiget defenſione? Quis hanc artem reprobavit? Quis damnavit? Quis in eam, ut tu dicis, debacchatus eſt inſulsè? Quis inutilem reputavit? Quis ullum è chymicis hodiè viventem (ut Tu facis in nos) nomine appellato læſit? Attamen reprobandi ſunt chymicaſtri impudentiſſimi; & inſulſorum ſecretorum venditores, ac emunctores crumenarum, & tanquam Gumani aſini inſolenter rudentes è ſuggeſto; quos hanc in Urbem, neſcio quo fato, confluere magna in copia quotidie, quidem non ſine mærore noſtro obſervamus. Quod Te attinet *le-Morti*, Tyria, ut dicunt, maria movere eniteris pro ſplendore nominis, & pro cenſoria dignitate emerenda. Si talia munia captas, redde Te ſimilem *Hippocratis*; qui magnitudine judicii, atque ingenii, perpetuam ſibi in Republica Medica dictaturam comparavit. Verſa Te ejuſdem operibus, quod omnes Medici; teſte *Dureto*, facere debent, ait enim hic fol. 267. in *Coacas Hippocratis*. *Fremant licet omnes, dicam tamen, quod ſentio, majorem ſcientiæ, & praxeos ubertatem comparari a ſtudioſo Hippocratis uno die, quàm ab iſtis Pragmaticis uno ſæculo*. Ait cum illa ne in cortice noveris, ut conjicio, ideo illius monitis, ac præceptis non obtemperas. Igitur turpe eſt, quæ non intelligis aſpernari, at deridere. Non ita *Tachenius* celebris in Italia chymiſta effecit, exinde celebrior, quod ipſius libri *Hippocratem* affabrè ſapiunt. Redde Te ſimilem *Tachenio*, dein *Scholam Coam*, ſi poteris reprehende. Sed quoniam non leges dare, ſed Te hic amice monere volumus: quomodocumque hæc monita acceperis, perinde erit. Utere ſolus tua chymia; ſed non abutere patientia noſtra, nam patientia ſæpe læſa fit furor; ut monet *Philoſophus*. Nonne ſæpiſſimè ex ſcintilia emergit incendium; ex pruritu morbus, & ludicro acies? Tibi cave. Tibi proſpice. Temetipſum ſequere, & intuere. Relinque nos In Italia, & in Urbium Principe Romà cum *Hippocrate* noſtro, & cum herbis in latino ſolo ſurgentibus. Tellus latina ab Actica tellure non multò diſtat ſpatio: nec mirum, inde ſi ea quæ Senex ſagaciſſimus in actica obſervavit, eandem nobis benè cedant in Latio ab Actica parum disjuncto ob analogam forſan climatis naturam, analogam pariter *Græcorum*, *Latinorumque* temperiem, Si *Coa* præcepta, & remedia veſtris in Regionibus minus feliciter juvant; in climatis intervallo valdè ab actico tribue, vel contrariæ medendi methodo; non autem remediorum, aut præceptorum vanitati: nec proinde conculcanda ſunt monita, & præcepta. Quare per Deos immortales non ita malè preceris actico, nec latino ſolo; quibus in locis Ars Medica nata eſt, & in quibus eſt enutrita *Hippocrates*, *Celſus*, & *Galenus* pro mille auctoribus ſatis fuerint iis, qui veram medendi normam methodicam, præceptivam, ac rationale voluerint ſibi comparare. Quod autem empiricorum more Tu in medendo ſecretorum opem uſurpas: Deus tua cæpta ſecundet. Hanc tibi felicitatem non invidemus; imo *Cræſi* theſauros auguramur.

Quod reliquum eſt, nec eſt a me omittendum, caperata fronte inſurgis *le-Morti* in Recentiores Anatomicos, atque eorum doctrinam appellas *Doctrinam cada-*

veroſam, *& quod boni anatomici ſint infelices practici*. Profer amabo cauſam tam impudentis argumenti. Neſcis fortaſſe, quod Ars Medica, quæ quinquaginta abhinc annis obſcuriùs incedebat, lumen, ac evidentiam ab anatome nunc percipit per detectam ſanguinis circulationem in Italia primum a *Ceſalpino*, deinde in Anglia confirmatam, & illuſtratam ab *Harveo*. Per viſcerum, & aliarum corporis partium ſtructuram, & uſum diutina inquiſitione per anatomicos repertis, ac cognitis. Neſcis quod curativas indicationes Recenſiores Medici ab anatomicis adinventis excipiunt? Neſcis quod laborioſiſſimi Batavi Medici cæteris rationibus in hujuſmodi inquiſitione pares, hanc ſcientiam tam utilem *Praxi Medicæ*, tam proficuam glorioſè in hoc ſæculo exornarunt? Cur igitur gloriam anatomicis ſummoperè debitam, tam diris objurgationibus decipis, & imminuis? Sed cum Te febris quædam calumniandi teneat, ignoſco Tibi, quod ſic de anatome judicas. Siquidem *ubi in conſilio adeſt livor, ibi cæcum eſt judicium*. Chymiam Tibi concedemus, nobis Tu anatomen.

Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

Utræque hæ facultates ad augendam Medicinam præcipuo deſerviunt inſtrumento. Tua chymia reſolvit corpora in ſua prima entia. Noſtra anatome reducit partes corporis animati in ſuo prima ſtamina, & cognitionem ducit uſus, & officii ſingularum: ſine cujus præſidio de cauſis morborum, ſignis, ac prognoſi vix diſſerere poterimus. Medicina Reſpublica eſt, non autem Monarchia, multo minus tyrannis: idcirco ſingulæ ejus partes mutuò ſeſe illuſtrant, confirmant, augent; & devinciunt. Non ita mehercule, non ita de anatome judicabis cum prelum, & lucem ſubibit opus *Baglivi* viri ingenui, & noſtrum amiciſſimi.

. . . . . *Cujus & annis*
Et generi fatum indulget, quem numina poſcunt.

Opus ſcilicet anatomico-practicum de internis, occultiſque viſcerum *Aneuriſmatibus*, *Hydatidibus*, *& Varicibus*; a quo ſplendorem, & maximum incrementum accipiet *Praxis Medica*, prout colligere potui ex illius lectione cum mihi amicè fuit communicatum. Tunc ſcientiam anatomicam minimè vocabis cadaveroſam, ſed illuminativam & totius Medicinæ baſim præcipuam. Multò minus cadaveroſam, vocabis, cum ejuſdem Viri de morborum analogiſmo videbis pariter opus, cujus exiguum ſpecimen eſt in diſſertatione de *Vegetatione lapidum*. Nec non opus de morborum originibus ex *Hippocrate*, & ex naturæ fontibus eductum; cum alio in ſimul tractatu *de obſervationibus anatomico practicis circa meninges*, quas me inſpectante, & eidem manualem opem ferente perfecit ſolertiſſimus Auctor, abſolvitque his annis. Tamen ut reliqua prætercam hortor Te, ut perlegas hujus Auctoris *ſpecimen librorum de ſolidis*, *eorumque effectibus*, qui nunc tertio lucem publicam vident in Galliis magis aucti, & magis propoliti. Tunc profectò ſi rem integrè fateberis, nunquam appellabis anatomen doctrinam cadaveroſam. Sed quorſum hæc? ſi canimus ſurdis. Te propterea oro, atque obteſtor per Higyeam, & Panaceam, perque Medicinæ Auctorem *Hippocratem*, ut doctis viris impoſterum ſuccenſere abſtineas; ut faſtu in ſcribendo Te exuas, ut errores, ſi ſinit, corrigas; ſed errantium nomina chartis non ponas: ut mitius, ac modeſtius immunes jurgiorum viros tractes, caputque tumidum, ac inflatum tantillum deprimas.

Fulmina nam montes feriunt, ac tecta ſuperba.
Horriferum Ajacem, timidus confecit Ulyſſes.

Sed ut ad Te redeam mi *Georgi Baglivi*

verè amice ; miraberis quod uberrimas tibi literas remiſerim ; faciendum tamen mihi putavi , ut eas ad Te mitterem , ne a lectione *le-Mortii* conceptas in incolumitatis meæ perniciem intus obtegerem. Accidunt enim præter opinionem meam nova hiſce temporibus præjudicia : quibus abdicandis cum tantopere doctiſſimi viri nuperrimè inſudaſſent pro fundanda , firmandaque *theoria* , & *Praxi Medica* ; nihilominus non deſunt mox auctores , qui iterum præjudicia congerant, & diſpergant in noxam , ac detrimentum Medicinæ tyronum . Nemo non ſequitur ſuam ſententiam : nos itaque noſtram . Stet nobis *Hippocrates* noſter , noſterque *Duretus* , & *Martianus* , cum *Mercuriali*, *Septalio*, *Ballonio* , *Sydenhamio* , aliiſque hujuſmodi auctoribus . Stet aliis *Paracelſus* , *Helmontius* , iiſque analogi . Quod me attinet tua premo veſtigia , quia & voce , calamo ubique *Hippocratem* ſapis . Nec imprecandum , ſed optandum mihi eſt , ut clementiſſimus rerum formator Deus omnes ſimiles obtrectatores vertat in melius , detque illis , & mentem , & linguam viris Medicis dignam . Tu interea amicorum optime vale millies , & ſaluta peramanter meis verbis *Jacobum Baglivum* unicum fratrem tuum ſacerdotem optimum , mihique devinctiſſimum : meque reducem ad Urbem quàm primùm expecta . Iterum vale decus meum . Ex agro Tuſculano , in Ruderibus Villæ Ciceronis S. Kalendas Novembris 1702.

EPI

EPISTOLA XV.

Nunc primùm huic Editioni XX. ectypata,

DE MOTU MENINGUM, ET OSCILLATIONE SOLIDORUM.

GEORGIUS BAGLIVUS VIRO DOCTISSIMO PHILIPPO HECQUETTO MEDICO PARISIENSI, *AC PROFESSORI REGIO.*

S. P.

EPiſtolam tuam 20. Junii Pariſiis ad nos datam per publicum Pariſienſem Tabellarium nuper accepi. Scribis amicum quemdam tuum Romæ morantem eam mihi traditurum, ſed non ejus cura ad me venit, verùm caſu, & nobis ne cogitantibus quidem apud Tabellarium inventa eſt: de quo te monere volui, ne fidas impoſterum epiſtolas, niſi probatæ fidei hominibus. Alteram, quam nobis inſcripſiſſe dicis, non accepi; quod ſi accepiſſem, injurius profectò urbanitati eſſem tuæ, niſi reſpondiſſem. Sed quod pertinet ad hanc, quam nuper habui; ſummas primùm tibi gratias refero *optime Hecquet*, quod tam benè de me, ſcriptiſque meis loquaris, & ea tanquam neceſſaria ad benè medendum plurimi facias; quod quidem nunquam me aſſequuturum ſperabam, non ſolùm, quia rem difficilem, ac perobſcuram, & ante non tractatam, ideſt ſyſtema de ſolidis meningæis fibrarumque oſcillationibus, & variis effectibus ſcribere aggreſſus ſum: ſed quod me magis urgebat, rem contra omnium ferè Medicorum vota exponendam mihi eſſe cogitabam, unde ſæpè (quod rebus novis familiare) non gratiarum actiones, ſed æmulationes, odia, ac mille permoleſtæ contentiones, quas in me jam prævideo, colliguntur: deinde valdè gaudeo non ſolùm, tibi, verum etiam aliis eruditiſſimis Galliæ Medicis, doctiſque Viris idem noſtrum De Fibra Motrice ſyſtema plurimum arridere, atque ad Praxim curandorum morborum reduci. Unum tantum-

tummodo eſt, ut innuis, quod difficile percipiunt nonnulli inter vos; ſcilicet unde meningibus tanta vis, & unde ſui motus principia trahat dura meninx, quod ut paullò clarius explicem, expoſcis.

Cui quidem difficultati ut ſatisfaciam. Vir clariſſime, ſcias me in præfatione operis *de Fibra Motrice*, cum ſatis præviderem hujus generis objectiones nonnulla dixiſſe de hoc argumento, cum de motu cordis diſſererem; cujus ingentem vim non tantùm deducebam à ſpiritibus, nervorumque irradiatione; quantum à peculiari ſuarum fibrarum compage, & mira proportione motus, ac reſiſtentiæ vaſorum, & liquidorum omnium ad cor; cordiſque ad vaſa, & liquida; quibus de cauſis ingentes ad perpetuandos ſuos motus vires acquirit. Idem prorſus cap. 5. lib. 1. differentes de magna vi, & promptitudine duræ matris ad oſcillandum, aliis rationibus & experimentis de eadem confirmavimus. Corpus enim hominum taliter fabrefactum eſt, ut ſingulæ quæque partes alteræ alterarum ope indigeant, & invicem ſuos motus aut promoveant, aut retardent: eadem penè ratione, qua fieri videmus in horologio, in quo licet ſingulæ partes dirigantur à motu primi moventis, ideſt à maximo horologii elatere; hoc tamen primùm movens à peculiari ſingularum diſpoſitione, compage, & proportione reſiſtentiarum ad ipſum, ſuos motus trahit, dirigit, ac perpetuat; & hinc ob minima n læſionem alicujus minimæ partis horologii ſtatim turbatur, aut perit motus in primo movente. In corpore autem animatorum exactum eſt hoc æquilibrium motus & reſiſtentiarum inter ſolida, & liquida, ut æquè, ac neceſſariò ſingula ſingulorum ope ad ſe movendum indigeant. Unde nam quæſo poſt hæmorrhagias copioſas tam ſponte venit convulſio, niſi quia educta nimia ſanguinis copia, qua ſolidorum oſcillatio moderabatur, hæc ſtatim innata vi elateris potenter oſcillant.

Sed hiſce miſſis dicamus aliquid de meningibus, quod præcipuum hujus epiſtolæ caput eſt. Et ſanè cum dura meninx nervorum, ſi productio duræ meningis cerebri iidem effectus, qui nervorum in meninge quoquo modo affecta obſervantur; etiam in ea cerebri fieri poſſe pro certo ſtatuimus. In Operibus omnibus noſtris, quæ nunc recuduntur Lugduni à Domino *Aniſſonio* plura deſcripſimus experimenta facta in vivis animalibus, terebrando ipſorum vertebras, factaque terebratione pungebamus meningem ſpinalis medullæ; eamdemque variis liquoribus ſiringatione injectis irritantes, vellicantes, relaxantes, ac varie afficientes innumera ſcitu digna animadvertimus, quàm quidem experiundi methodum immeninge cerebri tentavimus etiam, idemque effectus ſecuti ſunt, qui viſi fuere in meninge ſpinalis medullæ. Nam puncta dura matre cerebri ſit convulſio, tremor, &c. gangrænata eadem per cauſtica remedia, paralyticæ, ac ſtupidæ fiunt infernæ partes, affectæ meningi è directò reſpondentes: & quod ſanè mirùm, cerebri ſubſtantia, ſub dura matre gangrænata immediatè jacens: nullo modo nigra erat, aut gangrenata. Ex quo experimento in vivis animalibus facto deduci poſſet, convulſiones ac paralyſes, membranarum potiùs affectiones eſſe, quàm medullaris cerebri ſubſtantiæ. Sic pariter puncta ab eodem modo affecta meninge ſpinalis medullæ, eadem penè accidentia obſervantur in ipſa, & in partibus idem è directò, vel alio modo reſpondentibus. Injecto oleo amygdalarum dulcium in terebrata parte ſpinalis medullæ; ſtupores, torporeſque in viſceribus, & partibus è directò ſuccedunt, ob laxitatem ab oleo inductam in nervorum principio: idem prorſus ſucceſſit in animalibus affuſo oleo in meninge cerebri.

Puncto nervo, irritato, reſecto, ſtatim ſuperveniunt rigores, tremores, contractiones partium, convulſiones, tenſiones ingentes, &c. Idem ſit cerebri meninge iiſdem modis affecta; ex his argui poſſet magnam eſſe hiſce in partibus vim ad oſcillandum, ſive innatum habere elaterem à peculiari ipſorum compage pendentem, quæ aliis in partibus, ob diverſam

com-

compagem, non invenitur. Quare cum tenſio, elater, ſive ad oſcillandum perpetua propenſio nervorum pendeat ab oſcillatione duræ meningis; certè dari debet æquilibrium ſive proportio, & conſenſio inter oſcillationes principii, & partium ab eodem pendentium; ratione, cujus perpetuæ oſcillationis à principio ad partes, & ab his ad illud, ſequitur motus reflexionis à partibus ad principium; & ſucceſſionis, ſive propagationis ab eo ad partes. Quod clarè, & evidenter adnotavimus in convulſionibus, quæ à partibus cerebro communicantur, illudque trahunt in conſenſum; in affectis enim locis cum vividior ſit oſcillatio in membranis, & nervis eorum, oſcillatione à cerebro in eos propagato, neceſſe eſt, ut oſcillatio reflexiva à parte affecta ad cerebrum utpotè potentior, ejuſdem ſucceſſivam turbet, obſcuret, atque ad normam morboſarum diſponat, & hinc convulſiones in partibus cœptæ deſinant in cerebrum. Contrà verò cum cerebro affecto trahuntur partes in conſenſum. Quæ de convulſione diximus, dici quoque poſſunt de aliis nervorum morbis, torpore, paralyſi, dolore in genere, variiſque affectibus flatulentis, in hypochondriacis, ſcorbuticis, hyſtericis.

Ex his aliiſque obſervationibus infinitis factis circa morbos nervorum, & cerebri, & experimentis in vivis animalibus ſtabilitur primò adeſſe in meninge cerebri, & ſucceſſivè in omnibus ſuis propagationibus per ſingulas partes ingentem vim elaſticam; ſive vim innatam ad ſe tendendum, ad oſcillandum, ad ſe criſpandum, ita ut à levi contactu ſolidi, aut fluidi in eam facto, facilè excitetur, moveatur, undulet, impreſſumque motum ferè in infinitum multiplicet. Excitato igitur in primordiis generationis debito motu ſingulis in partibus, eundem ſingulæ perpetuant, magis minuſve vehementem, pro varia earumdem ſtructura, & diſpoſitione ad ſe movendum. Ita dura mater impreſſum ſibi motum in generationis primordiis, ratione peculiaris ſuarum fibrarum ſtructuræ fibris cordis non multùm diſſimilis; ut nuper publicè demonſtravit amicus noſter Dominus *Pacchionus*, atque *Williſii*, & *Majev* de iiſdem fibris opinionem illuſtravit; ex contacto liquidorum per eam, vel penè eam circulantium, mirum in modum auget, multiplicat, ac rara circulatione, & æquilibrio, tenſionem, quam cum ſuis habet propaginibus, perpetuat.

Theſim hanc de motu meningis innato, & à primordiis impreſſo plurimi difficulter capiunt, eo quia credunt, ut vulgare docet axioma, quicquid movetur ab alio ſemper moveri. Quod quidem principium licet verum ſit, non eſt tamen rigorosè applicandum ad res cunctas, non adhibitis debitis cautionibus in philoſophando valdè neceſſariis. Nam ſi conſideres naturam motus in rebus creatis, conſtat certè alias impulſu aliarum ità moveri, ut origine, & ſucceſſione motus conſiderata, fateamur, neceſſe eſt, moveri ſingulos impulſu generali cauſæ alicujus primo primæ, & univerſalis, ſive illa ſit æther juxta *Carteſianos*, ſive alia cauſa, ut alii opinantur *Philoſophi*: & in hoc caſu quicquid movetur ab alio moveri facile concederem. Sed quoniam præter Motorem hujuſmodi generalem, ſingulis rebus à primordiis Mundi indutus eſt à Summo Opifice Opt. Max. motus proprius, nullaque datur quies poſitiva in iiſdem; tunc ſingulæ quæque res, juxtà motus innati leges varios effectus abſolvunt ab univerſali Motore independentes. Innati hujuſmodi motum ſingulis ineſſe corporibus, præter *Carteſii* auctoritatem, ex ſtatices principiis facilè didici; obſervatione enim: & experientia circa res ſtaticas facta, certò animadverti, corpus in motum poſitum; quantùm amittit de ſuo motu; tantùm numero imprimere in illud, in quod incurrit, ut videre eſt apud *Borrellum* in aureo libro de vi percuſſionis, *Carteſium*, *Galileum*, alioſque *Recentiores*; apud quos fusè de hoc diſputatur. Conſervatur autem hujuſmodi motus à ſingulis, donec ab Agente contrario non deſtruatur, & poſt deſtructionem, novæ formæ novorum corporum oriantur. Et Sanè ſi alicubi, in

hac

hac motus materia præ cæteris, ob dictorum ignorationem ſæpè cauſam pro effectu ſumimus, & effectum pro cauſa. Plura ſunt in rerum natura, quorum effectus ſunt certi & evidentes, licet genuinam cauſam ignoremus. Sæpè motum videmus, & cauſam moventem non cognoſcimus. Quis motum in planetis, & ſideribus negaverit, quis negaverit effectus ab illorum motu pendentes, nemo certè? & tamen nemo hactenùs cauſam illorum moventem cognovit: quod ſi venenis ad motum impreſſum ſingulis in primordiis mundi, ſoluta ſtatim eſt lis; motuſque cauſa reddita ſtatim manifeſta.

His de motu præmiſſis in genere, ad motum meningis in ſpecie deſcendendum. Et quidem ab obſervatione facta circa morbos capitis, & vulnera meningum, nervorum, ac membranarum, nec non factis experimentis in vivis animalibus circa eaſdem partes, clarè deduco meninges cum univerſa earum propagatione per nervos membranas, & viſcera, eſſe quid tenſum, valdè ſenſibile, ad oſcillationem promptiſſimum, verbo dicam elaſticum; cujus elaſticæ virtutis cauſa dura meninx leviter tacta à qualibet cauſa ingenter movetur, criſpatur, impreſſumque motum in infinitum adauget, ac perpetuat. Sed inquies, quis hunc motum in ea immediatè excitat? aer ne circumfuſus reſpiratione tractus? ſpiritus ne per nervos ad eam recurrentes tranſmiſſi? an potiùs ſanguis arteriarum pulſatione per eam diſcurrens? Aut denique reflexio motus à partibus membranoſis ad cerebrum? cujus æquilibrati reflexivi à partibus dictis ad caput, & ſucceſſivi à capite ad partes motus cauſa, dura meninx veluti vividiſſimus corporis elater perpetuò oſcillet & moveatur; ſuaque oſcillatione liquidorum omnium ac ſolidorum motiones promovet ac dirigit: durante namque dolore acuto obſervamus in Praxi, ſupprimi aliquando, quandoque verò retardari liquidorum ſecretiones, doloreque ſoluto relaxati eaſdem, & ſolvi. Quænam igitur ex his cauſis innatum meningis elaterem perpetuò excitet ac promoveat; utrum una tantùm ex illis, an verò ſingulæ ſimul, in libertate tua pono, ut judices? Quod ad me attinet à præfato æquilibrio motus ſolidorum ſucceſſivi, & reflexivi, perpetuam meningis ad motum promptitudinem pendere, apertè quamprimùm demonſtrabo, lucique publicæ conſignabitur. Sunt qui nervos à quinto pari prodeuntes, & in meningem duram ſeſe diſtribuentes obſervarunt, ut narrat in ſua anatome eruditiſſimus *Muninks*, & alii; eos ipſe diu licet quæſiverim, nondum tamen invenire potui; & propterea non audeo cauſam motus meningæi iiſdem ſtatuere, niſi certior ac ſolidior experientia me melius erudierit: multò magis quod capere vix poſſim, meningem duram, quæ nervorum omnium ſyſtema inveſtit, motuſque oſcillationes imprimit in ſingulis, ipſa deindè parvulo nervo ſua ipſius veſtito ſubſtantia indigeat ad ſe movendum, motumque diu perpetuandum.

Quod ſi quis dixerit aerem reſpiratione tractum, aliquid tribuere ad motum meningis, ut olim ſubindicavit *Galenus lib. de reſpirationis utilitate cap. 5.* circa finem & *lib. de Dogmatibus Hipp. & Platonis*; benè ne, an malè dixerit, tu judices Vir clariſſime. Quanta ſit poteſtas, atque vis aeris ad liquidorum motus in reſpiratione promovendos, fusè probavi in tractatu *de Statice aeris, & liquidorum ad uſum reſpirationis*, & evidentiſſime ex ſequenti experimento pluries à me facto publicè, ac privatìm cum amicis, deducitur. Sume canem moloſſum, & more conſueto ad tabulam liga; tunc in gutture foramen diligenti ſectione excita: ſectioniſque foramini cannullam applica ita fabrefactam, ut aer motu labiorum ad libitum inſufflari poſſit in pulmones. Deinde ſcindenti cultro coſtas omnes cum ſuis muſculis per longum ſeca, ac ad invicem ſepara, ut pectus ope ipſorum moveri amplius non poſſit. His ita accommodatis, aere per intervalla per cannam inſufflato, & videbis, quouſque aerem immittis, canem commodè vivere, atque ne minimum ejulare, nec moveri violenter; ſed ſtatim ac pri-

vatur hujuſmodi aeris artificiali per cannulam inflatione, ſtatim corripi motibus convulſivis per totum corpus difficillima, ac penè ſuffocante reſpiratione, & mille gravibus accidentibus, quæ ſingula momento ferè quieſcunt, aere per cannulam in pulmones iterum inſufflato. Canis ita affectus per duas vivit horas, ac victurus per plures, niſi experimenti tædium à longiori obſervatione nos removeret. Quod ſi vis aeris in promovendo liquidorum per pulmones motu tanta poteſt, ac efficit; cur ſuſpicari non poſſumus, eumdem ad meningis motum aliquid etiam conferre, ſive id elaſtica vi faciat, ſive alia nobis occulta mechanice? cum quotidie obſervemus caput pro diverſitate climatum, atque aerum diverſæ naturæ, ideſt diverſi ponderis & elateris variè affici, & modò ad morbos diſponi, modò ad deperditam revocari ſanitatem.

Sed cum ipſe multum tribuam innato elateri meningum ad ſe movendum promtiſſimè motuſque impreſſos in ingens multiplicandos, ac perpetuandos; nolim quis credat à me gratis id aſſeri, & ſine ullo fundamento, nam ſi deeſſent rationes ad id probandum, ſola experimenta & effectus circa meningem obſervati cogerent nos ad credendum, talibus in partibus ob peculiarem ipſarum compagem vim ineſſe elaſticam,& ingentem promptitudinem ad oſcillandum. Et ſanè cur hujuſmodi vim negare debeam ſolidis noſtris, ſi clarè obſervatur in aliis rerum naturalium ſolidis. *Recentiores* penè omnes vim elaſticam concedunt ſpiritibus, aliiſque liquidis corporis animati: quod ſi rei fluidæ, evanidæ, & ex partibus inter ſe contiguis conflatæ eam triauunt: cur ſolidis fibrarum particulis mirè inter ſe contextis, ac continuis, maximeque reſiſtentibus non eſt etiam tribuenda? Porrò quid obſtat, quod ſolida noſtri corporis proprio ſive innato, atque etiam majori momento motus, quàm non eſt momentum liquidorum, & moveant ſeipſa, & moveant quoque fluida ad contactum eorum currentia? atque ab his nil aliud acquirant, quàm exiguum ad incipiendas motiones impulſuum, qui quidem impulſus à fluidis excitatus in ſolida licet exiguus ſit, in his tamen ob rationes ſupradictas innati elateris, & miræ continuitatis, ac reſiſtentiæ ſuarum particularum creſcit ac penè incredibiliter multiplicantur, ut in *Libro* 1. *De Fibra Motrice* ratione & experimentis demonſtravimus, & de ſanguine per arterias meningum diſcurrente ſuſpicari certò poſſe prædiximus. Quid facit movere cor ranæ æſtivo tempore in fruſtula ſectum, per mediam ferè horam. Quid lacertæ caudam; quid exenteratam viperam? & alia id generis infinita, niſi ad elaſticam ſuarum fibrarum oſcillationem recurras? Rana exenterata, & omnibus extractis viſceribus, ac ipſo corde avulſo movetur, ſaltat & etiam natat: undæ tanta motus energia, niſi ad vim fibræ refugias; quæ de vi ſpirituum elaſtica corpora vi preſſa, & incurvata in priſtinum ſponte ſua reſtituantur; idem facit, ut fibræ preſſæ, ac externo impulſo oſcillantes, preſſione ceſſante priorem figuram acquirant; quem reſtitutionis actum, vim elaſticam nuncupamus.

Ab effectibus, & obſervatione accidentium in morbis nervorum, & membranarum facta deduco, ut ſupra monebam magnam eſſe hiſce in partibus vim ad oſcillandum ſive innatam elaſticen, de qua fusè diſſerui *Lib. 1. de Fibra Motrice*, nec non de experimentis circa meningem cerebri, ac ſpinalis medullæ à me peractis. Unde vis illa incredibilis in maniacis, ſi hujuſmodi innatam vim ad oſcillandum negaveris? Rana corde, & viſceribus extractis vivit, movetur, ſaltat; vis igitur meningum cerebri, & ſpinalis medullæ multò potentior eſt vi cordis: hoc in caſu nullus ſanguis ad cerebrum currit, nulli ſpiritus inde gignuntur; & tamen rana vivit, movetur, & ſaltat: quod quidem non ab imaginaria ſpirituum inſitorum virtute pendet, ſed à conſueta & innata fibrarum oſcillatione. Ab affectione morboſa alicujus partis ſatis clarè deduco, quis ejuſdem ſit uſus, ſtructura, & energia

mo-

Motus cùm ſana eſt. Vis igitur, atque poteſtas motus meningum, multò ſuperior, ac potentior eſt, vi & energia motus cordis, quod certè præter antedictas obſervationes animi pathemata ſatis apertè probant: iis namque vigentibus, quantumvis pulſus, reſpirat o, ac omnes penè corporis functiones mutentur, unicuique ſatis compertum e ſt: animi autem affectio per meninges à cerebro in inferiora propagatur.

Neque ſolùm hæc ingens vis ac poteſtas meningum in cerebro tantùm circumſcribitur, ſed latè propagatur per ſpinalem medullam, & ſingulas membranas partium, ab ejus, aut nervorum meninge propagatas; quod ſequenti experimento apertè declaratur. Canis ad tabulam ligati denudabis cultro vertebras dorſi, unam earum perforabis terebra, donec perveneris ad ſpinalem medullam: tunc punge ipſam, irrita, & affice acu, vel acribus liquoribus ſiringatione injectis, & videbis animal ſtatim tremere, convelli, concuti per totum, & præſertim in partibus reſpondentibus ſpinæ è directo affectæ. Si verò poſt hæc irritantia experimenta, & inde natas ſpaſmodicas affectiones, oleum, aut aliud quid pingue ſiringãdo injicias in cavitatem ſpinalis medullæ per foramen terebratione factum: confeſtim obſervabis idem animal concidere, relaxari, ac torpere, immò ferè paralyticum evadere, potiſſimum illis in partibus, quæ meningi ſpinalis medullæ oleo relaxatæ è directo ponuntur: en quomodo ex relaxatione aut irritatione minimæ partis meningis ſpinalis medullæ gravia, atque læthalia oriuntur accidentia, quæ ſolidis magis, quàm ſpiritibus animalibus originem ſua debent. Cum igitur tot, tantæque reſiſtentiæ ſuperandæ ſint duræ meningi, & ſuperandæ in ſolidis, & in fluidis, quales non ſunt ab ipſo corde ſuperandæ, cujus vires circa impellendum fluidum tantùmmodò occupantur; uti ex ſyſtemate noſtro eluceſcit: certè vim meningum, & cerebri ſupra totus corpus majorem eſſe viribus, & poteſtate cordis pro certo ſupponimus.

Habes optime *Hecquet*, quid ipſe ſentiam de vi, & poteſtate ſolidorum ex legibus elateris, & motus inſiti quibuſcumque corporibus à primordiis mundi, & generationis ſingularum. Vim elaſticam in corporibus nemo ſane mentis negaverit; ſed corpora vim elaſticam exerceant, cur fibræ ad elaſtices leges motus ſuos perpetuant; id mecum philoſophari non deſinant Medici veſtri, mihi opem ferendo conſilio, obſervatione, experiundi patientia, & judicii acumine: non verò altercandi, atque contendendi pravo ac maleſano more; quo non augentur, ſed decreſcunt ſcientiarum vires. Altiora petenda ſunt nobis, æquilibrium ſolidorum, & fluidorum inquirendum eſt in morbis, ut inde certæ ac ſtabiles indicationes curativæ deducantur.

Quæ ad me ſcribis circa morbos meſſenterii, & apparatum primarum viarum ad morbos progignendos, tractata jam ſunt à me peculiari diſſertatione, operibus noſtris, quæ nunc recuduntur Lugduni à Domino *Aniſſonio* de re litteraria optimè merito, adjuncta; in qua quicquid hac de te petis, facilè percipies. Quod ad me attinet, magni facio Medicos, qui meſſenterii ſtatum, naturam, apparatum ante morborum curationem examinant, ac ſeriò perpendunt. Qui hoc benè perpenderit, o quàm benè curaverit! *Sapienti pauca*.

Feſtinanter ad te ſcribo, & accepta epiſtola tua ſtatim reſpondeo. Plura tamen ſcriberem, ſed occupationes Praxeos permoleſtæ impediunt, ne id faciam. Singulorum ægrorum, qui ſe meæ curæ committunt, hiſtoriam quotidiè ac patientia penè incredibili deſcribo; ut juxtà promiſſa à me facta ex hiſce hiſtoriis, & notationibus naturæ morborum, ſtabilis ac certa eorumdem diagnoſis, prognoſis atque curatio ſtabiliatur. Vale, Vir optime, & me tibi perpetuò addictiſſimum crede. Romæ Kalendis Auguſti 1703.

PRO CORONIDE,

BREVE NOTIZIA

DELLA VITA DI

GEORGIO BAGLIVO

Medico Teorico, Profeſſor d'Anatomia nella Sapienza di Roma, Accademico, ec. ec.

Come ſi hà dall'Elogio ſuo nella pag. 276. *e* 378. Num. CXXIV. al Tomo III. *delle Notizie Iſtoriche degli Arcadi Morti*.

Stampato in Roma preſſo Giovanni de' Roſſi 1721. in 8.

IN Raguſa nacque Giorgio dalla celebre famiglia, oneſta, e civile degli Armeni, così detta, perche i ſuoi Antenati dall' Armenia diſcendevano, il quale, ſiccome anco Giacomo ſuo fratello minore, rimaſi orfani de' Genitori per la loro ſpiritoſa, e nobile indole furono col mezzo del P. Michele Mondegai Geſuita Raguſeo, fatti venire in Lecce da due fratelli Lecceſi di caſa Baglivi, l'uno Medico, che preſe il noſtro Giorgio, e l'altro Canonico, ch'aſſunſe quella del fratello, ambedue fanciulli, e quivi furono educati, infinnattantoche venuti detti Baglivi a morte, laſciarono ad eſſi con il cognome anche tutto il loro non picciolo avere. Il concetto, che del talento di Giorgio aveva fatto il ſuo educatore, non riuſcì vano; imperciocchè egli e in Lecce, e in Salerno, nella quale Univerſità preſe la Laurea Dottorale in Filoſofia, e Medicina, e in Napoli, e in Padova, e in Bologna, di tal maniera s'impadronì delle principali ſcienze, e ſpecialmente della Filoſofia, e Medicina, nella quale fu Aſcoltatore, e Diſcepolo del rinomato Malpighi, ch'arrivò in breve tempo a ſalire a quell'altezza di credito, alla quale con lungo corſo d'anni appena giungono gl'ingegni piu conſumati, ancor giovane ſi ſcelſe per iſtanza Roma, dove tali pruove fece del ſuo vaſto ſapere nella profeſſione di Medico, che ben toſto entrò nel numero de' più riputati: di maniera che la ſua aſſiſtenza era aſſai deſiderata, ed approvata la ſua condotta, e'l ſuo metodo di medicare, nè ſi faceva conſulta di caſo grave, che non vi fuſſe chiamato, e lode, ed eſtimazione non ne riportaſſe. Soſtenne con ineſplicabile applauſo la carica di Profeſſore Anatomico, e Medico, nell'Arceginnaſio Romano, e sì belle dimoſtrazioni fece, e sì nuove, ed utili opere diede alle ſtampe, che ſollecitamente non pure per l'Italia, e quaſi tutta l'Europa ſi rendè cognito, e famoſo, ma i parti del ſuo ingegno diffuſi di là da i monti, furono più, e più volte riſtampati, ed ebbero anche l'onore d'eſſer comunicati dalle Cattedre nelle principali Univerſità Oltramontane. Quindi egli fù ricevuto nell' imperial Società d' Auguſta, e nella Reale di Londra, nella quale occupò il luogo, che vi teneva vivendo il ſuo Maeſtro Malpighi. Quindi in fin da'Medici Arabi, e Turchi, non che da tut-

da tutti i principali Profeſſori dell' Univerſità, e Corti Catoliche, ebbe per lettere da Noi vedute, e in parte anche publicate colle ſtampe pieniſſimi contraſegni di ſtima, e quindi altresì vide inchiuſa la ſua perſona tra l'altre coſe più conſiderabili di Roma: eſſendo a Noi noto, che tra l'iſtruzioni più importanti, che gli Oltramontani ſogliono portar ſeco nel venire in Roma, v'era il dover conoſcere il noſtro Baglivo, e il valerſi di lui nelle occorrenze di malattia. Queſto sì gran concetto, e queſta sì vaſta fama era a lui ſtimolo, più di profondarſi negli ſtudj, che d'inſuperbire, e ſe bene, ove fuſſe provocato, non ſapeva uſare gran ſofferenza; non di meno il ſuo Naturale inclinava più all'amichevole, che all'oſtico, e il ſuo coſtumare era allegro, e geniale, e però univerſalmente veniva deſiderato, non pur dalla Letteratura; ma anche dalla Corte, la quale frequentò lui continuo, ſenza punto pregiudicare al ſuo ingenuo, e diſaffettato coſtume. Fu egli grande amico del celebre Monſignor Marcello Sevaroli, cui, come ſi nota nella Vita di queſto Prelato tra quelle degli Arcadi Illuſtri *part.* 2. *pag.* 283. con maraviglia di Roma tutta guarì d'una mortal malattia, dichiarata univerſalmente inſanabile. La Converſazione d'un sì dotto Prelato, la quale era compoſta del fiore della letteratura di Roma, frequentava ogni ſera; e non hò parole baſtevoli a ridire, quanto la ſua frequenza apportaſſe utile, e diletto, aſcoltandoſi ragionare con mirabil prontezza d'ogni materia nel ſuo fondo, e i ſuoi ragionamenti riuſcendo ben ſempre conditi di giocondità, e di grazia. Frequentò altresì il rinomato congreſſo Letterario appellato Fiſicomatematico di Monſignor Ciampini, ove ſovvente ſi diſtingueva dagli altri colla ſcelta di nuove, ed erudite ſcoverte, e colla franchezza, colla quale ogni più intrigato dubbio ſcioglieva, come ſi nota nella Vita d' eſſo Monſignor Ciampini trà le citate degli Arcadi Illuſtri *part.* 2. *pag.* 217. Finalmente frequentò la noſtra Arcadia, in cui fu annoverato l'anno 1699. col nome d' *Epidauro Pirgenſe*; e quantunque le ſue continue applicazioni in ſervigio del publico non gli permetteſſero d'eſercitarſi nel Boſco Parraſio; non di meno era cotanto agli Arcadi affezzionato, e tal concetto aveva di queſta Letteraria Adunanza, che finchè viſſe, non ſolamente ſtiede ſempre in iſtretta lega con eſſoloro, ma ben ſovvente i parti del ſuo ingegno loro communicava, prima di farli uſcire alla pubblica luce; di maniera che per l'amore, per l'eſtimazione, che tra loro s'era conciliata, allorche ſi dovè compilare l'iſtoria di eſſa Adunanza, che, ſotto il titolo d'Arcadia fu poi impreſſa, un'intiero libro, che è il II. vi inſerì, trattante di lui, e de'ſuoi ſtudj. Molte furono l'Opere e Filoſofiche, e Mediche, ed Anatomiche, e d'altri generi, ch'egli produſſe, e publicò, le quali furono poi unite, e per la ſettima volta riſtampate in Lione l'anno 1710. col ſeguente titolo, il quale vien riferita anche da i Giornaliſti di Venezia *Tom.* 6. *art.* 9. *pag.* 339. *Georgii Baglivi Medici Theorici in Romano Archylicео Profeſſoris Societatis Regiæ Londinenſis, Accademici Imperialis, &c. Collegæ Opera Omnia Medico-Practica, & Anatomica Editio ſeptima, cui præter Diſſertationes, & alios tractatus quartæ editioni adiunctos, accedunt ejuſdem Baglivi Canones de Medicina Solidorum, diſſertatio de progreſſione Romani Terræmotus, de ſyſtemate, & uſu motus ſolidorum in corpore animato, de Vegetatione Lapidum, & analogiſmo circulationis maris ad circulationem ſanguinis, nec non Joannis Dominici Sanctorini Opuſcula, &c.* Nel più bel fiore dell'età ſua cadde queſto conſpicuo Letterato in lunga e penoſa infermità, della quale alla fine morì in Roma l'anno 1707. a 17. di Giugno; e graviſſima ne riuſcì la perdita alla Republica Letteraria, la quale, come ſcrivono i Padri di Trevoux nel meſe d' Aprile dell' anno 1708. *pag.* 728. *ſi perdè in lui uno de' Riſtoratori della Medicina, che l'averebbe portata ad un' altro grado di perfezione.*

Alfeſibio Cario Cuſt. Gen. d' Arcadia.

IN-

INDEX

EPISTOLARUM CLARISSIMORUM VIRORUM.

EPISTOLA I.

De Lumbricis Latis. Nicolaus Andry Med. Par. & Lect. ac Prof. Reg. S.P. Georgio Baglivo Viro eximio. pag. 506.

Georgii Baglivi Epiſt. de Lumbricis latis, eorumque generatione ad Nicolaum Andry Med. Par. Med. Lect. ac Prof. Reg. pag. 508.

EPISTOLA II.

De Purgatione in principio Febrium, ac de Febribus Meſentericis. Nicolaus Andry Med. Par. & Lect. ac Prof. Reg. S. P. Georgio Baglivo Vir. doct. pag. 513.

Georgii Baglivi Epiſt. de Purgatione in principio Febrium, ac de Febribus Meſentericis. pag. 515.

EPISTOLA III.

De Admiranda vi ſolidorum.

Godefridus Gaſpar Oſterchampius Seren. LobKovizenſ. Prin. Archiat. S. P. Georgio Baglivo Vir. Ill. Med. æt. noſtr. Princ. pag. 521.

In laudem Viri doctiſ. Georgii Baglivi Soc. Reg. Lond. Soc. Anat. cum math. & morbor. Prax. junctam, &c. Epigramma, & Diſticon. pag. 523.

Hiſtoria Morbi Dominici Happer, &c. pag. 524.

EPISTOLA IV.

De Rara diabetis curatione.

Gualterus Harris Med. Doct. Seren. Gulielm. III. Magn. Brit. Regis Med. Ord. Angl. S.P. Georgio Baglivo Vir. clariſs. pag. 527.

Hiſtoria Curationis cujuſdam Mercatoris. pag. 528.

Georgii Baglivi Epiſt. de Diabete. Gualtero Harris Med. Reg. &c. S. P. pag. 529.

EPISTOLA. V.

Georgio Baglivo S. P. D. Joan. Dominicus Putignanus Soc. Jeſu. pag. 530.

EPISTOLA VI.

Georgio Baglivo Med. Rom. & Soc. Reg. Londin. Coll. Guilielmus Cole Med. Doct. Anglus S.P. pag. 53[illegible].

EPISTOLA VII.

Georgio Baglivo in Rom. Archilyc. Med. Prof. Petrus Hotton. Med. & Botan. in Accad. Lud. Batav. Prof. S.P. pag. 534.

EPISTOLA VIII.

Georgio Baglivo Med. Reſtitutori Nicolaus Angelinus Doct. Med. Senen. S. P. pag. 536.

EPI

EPISTOLA IX.

Georgio Baglivo Med. Reſtitutori Nicolaus Angelinus Doct. Senex S. P. pag. 537.

EPISTOLA X.

Georgio Baglivo Med. Doct. &c. Joannes Fantonus Med. Doct. S. P. pag. 538.

EPISTOLA XI.

Iſraëlis Conigliani Med. Conſtantinopolit. & in Aula Magni Turcarum Imperatoris, &c. Italicè ſcripta Romam ad Illuſt. Præſulem Aldrovandum. pag. 539.

EPISTOLA XII.

Georgio Baglivo Viro Illuſtri, ac Domino ſuo, Thoma Quarta Med. Doct. Rom. Italicè ſcripta. pag. 540.

EPISTOLA XIII.

Quæ eſt alia ſimilis ejuſdem. pag. 541.

EPISTOLA XIV.

De Vanitate obtrectatorum Hippocratis, & Galeni. Matthæi Palillii Med. Doct. Rom. ad Georgium Baglivum Amicum integerrimum. pag. 542.

EPISTOLA XV.

Nunc primùm huic Editioni xx. exctypata, de Motu meningum, & ſolidorum oſcillatione. Georgius Baglivus viro doctiſſimo Philippo Hecquetto Medico Pariſienſi, ac Profeſſori regio. S. P. pag. pag. 550.

PRO CORONIDE

Breve Notizia della Vita di Giorgi Baglivo, Medico Teorico, Profeſſor di Anatomia nella Sapienza di Roma, Accademico ec. ec. come ſi hà dall' Elogio ſuo nella Pagina 276. e 378. num. cxxiv. del Tomo III. delle Notizie Iſtoriche degli Arcadi Morti. Stampato in Roma preſſò Gio: Roſſi 1721. in 8. pag. 556.

FINIS.

SERIES

Joannis Dominici Santorini Opuſculorum IV. ad præſentem materiam ſpectantium.

OPUSCULUM I.

De Structura, ac Motu Fibræ.

OPUSCULUM II.

De Nutritione Animali.

OPUSCULUM III.

De Hæmorrhoidibus.

OPUSCULUM IV.

De Catameniis.

JOAN-

JOANNIS DOMINICI
SANTORINI,

PHILOSOPHIÆ, AC MEDICINÆ PROFESSORIS, ET IN VENETO LYCEO PUBLICI ANATOMES INCISORIS.

OPUSCULA QUATUOR

Ad Excellentiſſimum Dominum

D. FRANCISCUM
DELPHINUM,

MEDICUM PHILOSOPHUM, AC CHIRURGUM.

SPECTATISSIMO VIRO

FRANCISCO DELPHINO

Philoſophiæ, Medicinæ, ac Chirurgiæ Profeſſori Excellentiſſimo.

JOANNES DOMINICUS SANTORINUS

S. P.

Æquum eſt, Excellentiſſime Præceptor, ut quæ tua ſunt, aut Tibi reddam, aut Tibi voveam. Neſcit tenella adhuc & meticula proles, niſi in parentum gremium, ad quem confugiat. Te igitur fidenter adeo, ad ſolum metuens, ne me tuum eſſe deſpicias. Quidnam me tuum eſſe negabit, præter (da veniam ætati, nondum enim quintum perfeci luſtrum) tenuiſſimum profectum? Te meum erigente animum Lauream ſum nactus. Te Auſpice Chirurgorum, mox & Medicoram Collegia, & ſacra tandem adire limina licuit. Tua me una rudem excepit, ac inſtituit Medica Praxis. Tecum Palatia adivi, Tecum Noſocomium genuinæ Praxeos Palleſtram & adeo: Ubi me Tua vox deſtitueret, libris, quorum mihi fuit curta ſuppellex, propemodum oneraſti. Anatomes ſtudii Tu mihi calchar fuiſti. Ut modo Anatomem publicè faciam delato mihi ab Almo Collegio munere, a Te primum habeo. Et alia Te Duce ſum aggreſſus, & aſſecutus. Non eſt igitur, quod hæreas; Tuus ſum? Quid ergo pro tot, ac tantis referam? Nihil eſt omnimode meum, quod Tibi tribuam. Hoc eſt infortunii maximis beneficiis, ut deſit æquale retribuendum munus. Informem hunc Tibi mei ingenioli fœtum exhibeo. Pauca quidem accipies, at totum largior. Hunc igitur, qua Tua me reſpicis humanitate, Librum fove. Frige, precor, metuentis animum. Hoc unum tamen mihi conſtat, & ſi omnes eum male habuerint, quod quàm facilè, Te illi fore blanditurum. Valeas diutiſſime, precor.

Venetiis VI. kal. Septembris MDCCV.

Al-

AUCTOR AD LIBRUM.

NE te pudeat in lucem egredi; nec Auctoris nomen, nec Titulus, quos fronte geris, magna abs te poſtulant. Si quis te Lucernam non redolere dicat, illi ſuaviter reſponde, te fuiſſe inter laxantes, nec totius æſtatis, ardores editum. Nemo a te deceptum eſſe queretur; plura enim dabis, quam quæ promittas: Opuſculum es. Si vero pudoris loco nimius auſus te inceſſeret, cohibe, precor, maleſanum ignem. Plura habes, quibus deſpondeas, quam glorieris. Qui me noverint, ſi quid vero damnandum, quod ab homine inſeparabile eſt, una omnes increpantes, ætatem loco, ſaltem officii ergò, excuſandi, nimis audentem criminabuntur. Habebis tamen ſpero, aliquem eruditum Amicum, forſan & Patronum. Si hinc diſceſſeris, meliora ſpera, me enim non inviſo, niſi tibi blandi fuerint, certè non oderint. Niſi proderis, ſaltem ne noceas, futurum ſperò. Nullius nomini prave conſuluiſti. Plura habes, pro quibus firma ſtat ratio, nonnulla, quæ ruetur, probabilitas. Vade ergò; te maneat quodcunque fatum, non deterrebor, & annos mihi Divina largiente Clementia, nec unus te pone ſequetur.

DE STRUCTURA, AC MOTU FIBRÆ.

OPUSCULUM I.

CUm paſſim, præcipuè apud Recentiores nonnullos, reperiantur Fibrarum oſcillatio, criſpatio, ac motus, quid verò hæc nomina ſignificent, ſeu quomodo illi motus perficiantur, cum adhuc, prout mihi compertum eſt, aut non explicatum, aut non ſatis lucidè, ac inconcuſſo rationalis philoſophiæ fundamento explicatum fuerit; meum arbitratus ſum non fore damnandum ingenium, ſi quod ſentio de ſtructura ac motu Fibrarum exponerem præcipuè ſi ea in pluribus ſaltem uterer methodo, quæ, cum difficillime decipiat facillimè ad veritatem ducit; prius verò, Geometrarum more, debeo nominis definitiones tradere, deinvero & dividere, ſi opus fuerit; ſingulas demum propoſitionis partes probaturus.

II. Fibram voco nerveum filamen, unicum tantum tubum nerveum, ex quorum multitudine faſciculus ille componitur, qui paſſim nervus appellatur. Si verò ſupponant unicum hunc tubum nerveum, qui ex aliis tubis non conſtat circumcingi ſeu inveſtiri ab aliqua meningum, peto: Vel hæc meninx conſtituitur ex tubulis patulis, vel ex villis omninò ſolidis abſque ulla media cavitate, per quam aut ſuccus nerveus, aut ſpiritus tenuiſſimus poſſit ſtatuto tramite permeare; ſi admittunt meningem, qua circumdantur extra cranium ad extremas uſque corporis partes hi minimi ſeu individui tubuli, conſtare ex aliis tubulis, per quorum cavitates permeare poſſit & ſpiritus & ſuccus nerveus; dico, vel hi tubuli ſeu pervii meningum villi potiuntur, ut nervi ſenſu, & motu, vel non: ſenſatio ipſis negari non poteſt, cum exquiſitiſſimi ſenſus ſit meninx, quæ ex illis conſtituitur; ſi potiuntur ſenſu & motu, hi tubuli, non diſcriminantur a nervis, cum & illi habeant ſenſum & motum; cum verò hi minimi tubuli meningum habeant totum id, quod habent nervi; vel requiritur hos tubulos circumdari ab aliqua alia meninge, vel non. Si negetur neceſſitas, ut illi tubuli ab aliqua membrana circumdentur, cum tamen habeant ſenſum & motum, ut nervi: dico neque nervos debere circumdari alia membrana, ad hoc ut habeant ſenſum & motum, cum eadem in toto corpore ſit machinæ ratio & neceſſitas; ſi verò requiritur, aſpicis admittendum eſſe proceſſum in infinitum, nam & de illa membrana circumdante villos meningis poteſt fieri interrogatio, an ſit ejuſdem naturæ ac membrana ſeu meninx, quæ inveſtit nervos. Si enim admittatur habere ſenſum, debet conſtare nervis; & nervi debent juxta vulgatam hypotheſim circumdari ſeu inveſtiri a meninge: quare proceſſus hic non eſt admittendus. Neque poteſt admitti meninges conſtare villis omninò ſolidis, ita ut nullus ſit ſpiritui, aut ſucco nerveo tranſitus; nam cum ſenſum habeant, debent eodem modo ac cæteri nervi ſeu partes ſentientes ſentire per medium ſpirituum in villis hoſpitantium, quod ab ullo vix negari poteſt. Quid ergo dicendum?

Fig. I.

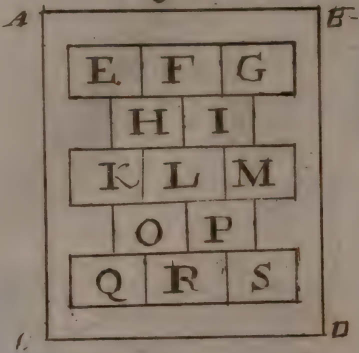

Fig. II.

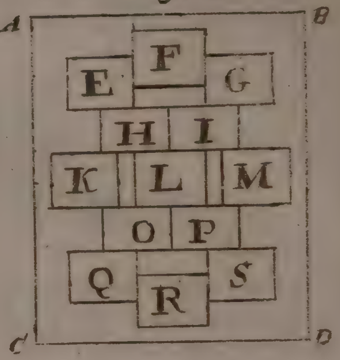

Fig. III

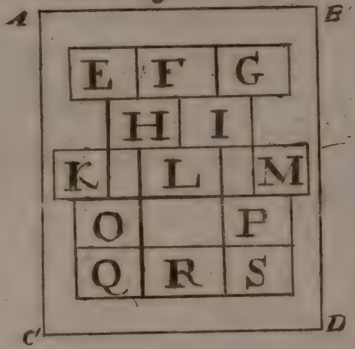

Fig. IIII

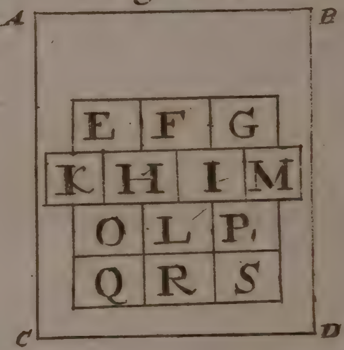

Fig. V.

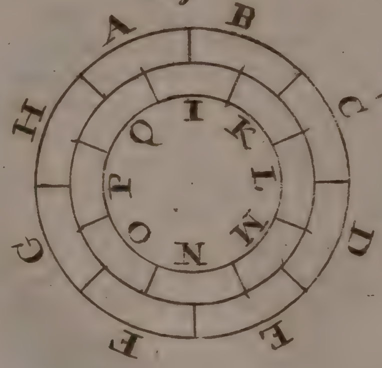
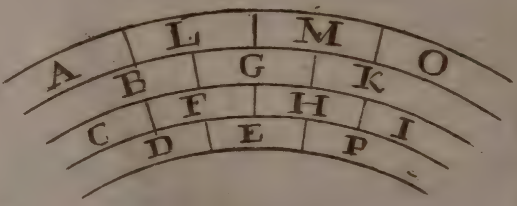

Fig. VI.

Certum eſt præcipuos ſaltem nervorum faſciculos a meninge derivari creditur, & circumdari, Certum quoque eſt ſenſum in cerebro excitari per ſpirituum motum intra tubulos; quid ſtatuendum? Cum forſan de cerebro egero, dicam: Interea Fibra eſt corpus teres oblongum, cavum, non diviſibile in alia corpora cava.

III. Per motum Fibræ non intelligo quod fibra hinc inde moveatur, ut dicunt, per accidens, cum nempe Fibra, quæ in brachio eſt, moveatur ad motum brachii, quin aliquid agat, ſed ſolum ab aliquo externo huc, illuc ducatur, ſed motum Fibræ intelligo, quando illa vel elongatur, vel abbreviatur, vel expanditur, vel quomodolibet alia intrinſeca motione, aut ſimplici, aut compoſita, aut ab externo, aut ab interno principio proveniente, dummodo aut intrinſece immutetur villus, aut diverſimodè afficiatur incluſum fluidum.

IV. Ulterius dico, nullam Fibram, ſeu pervium corporis villum, aut nervum in corpore vivente naturaliter conſtituto tenſum eſſe veluti, ut ajunt, citharæ fides, ita ut uno extremo tacto, ſeu leviter moto ratio tenſionis, ſeu tantùm ſolidi, debeat motio illa abſque contenti fluidi actione villi, ſeu Fibræ extremo communicari. Hæc enim Fibrarum tenſio, nec habetur; nec pro earum munere eſt neceſſaria. Unicuique enim, qui a limine anatomen ſalutarit, conſtat hanc non eſſe nervorum diſpoſitionem, illi ſiquidem per corpus laxè vagantur, ut ſeſe accommodent partibus variè ſe moventibus; ſi tenſi eſſent, ut inflexione partis amitterent illam tenſionem, quæ ſimpliciter eſt neceſſaria ad propria obeunda munera, aut in partium extenſione nimis extenderentur, aut cum incommodo animalis, aut cum periculo totalis diſtractionis, ſeu divulſionis. Hoc inſuper acrius non probo, quia res per ſe mihi patere videtur cum quoque, quia nec talis tenſio aut pro ſenſu, aut pro motu eſt neceſſaria, uterque enim ab alia pendebit cauſa, ut videbimus.

V. Modo his habitis debemus perpendere Fibræ motum, quo ſcilicet modo Fibra moveatur, antequam verò videamus quomodo moveatur Fibra in corpore vivente a cauſa ſcilicet interna, videndum, qua ratione extra animal moveri poſſit. Fibra extra animal ſupponatur tubus, ſeu inteſtinulum vacuum, in cujus nempe cavitate nihil ſit, ſcilicet nullum agens, dico hanc Fibram moveri non poſſe, quin minimæ illius partes diſpoſitionem mutent, ſeu a contactu recedant, aut in majorem cohæſionem nitantur.

VI. Ut facilius hæc intelligantur & exponantur; liceat mihi pro determinanda Fibræ ſtructura ea uti libertate, qua uſus eſt nitidiſſimum Medicinæ lumen *Bellinus* ubi de villo contractili. Liceat igitur ad mentem tanti viri mihi concipere, nec forſan falſo ſuppoſito alicujus Fibræ portionem. Sit igitur Fig. I. Tab. VI. cujus A B C D ſit fragmentum, ſeu portio fibræ, rectangula verò EFGHIKLMNOPQRS cum reliquis ſint partes, ſeu minima componentia Fibræ. Hic verò advertendum, me non aſſerere illam eſſe minimarum partium figuram, illam diſpoſitionem, illum perfectum contactum, ut ita aliter eſſe non poſſit quin immo arbitror partes illas, quas ego rectangula voco, rectangula omnia eſſe non poſſe, ſed minima corpora cujuſcumque figuræ, magnitudinis, diſpoſitionis, ſitus: dummodo poſſint concurrere ad coſtructionem Fibræ & Fibræ contractilis. Hinc viſum fuit hunc potiùs, quàm alium excogitare ordinem, ſeu illorum rectangulorum diſpoſitionem, quia, utpote in prælaudato viro apparet, hæc potius diſpoſitio, ſeu ſeries rectangulorum magis diſtractioni & contractioni congruit. Talis ſeriei cognitio intuenti patet. Non enim prima rectangulorum ſeries E F G quomodocunque ſuperpoſita eſt alteri ſeriei rectangulorum H I, neque utcunque tertia ſeries rectangulorum K L M poſita eſt ſupra quartam ſeriem rectangulorum O P; ſed ita cogitamus eſſe ſuperpoſita, ut nullum totum rectangulum ſuperpoſitum ſit toti plano alterius rectanguli, ſed ita concipitur ſuperpoſitum rectangulum E, rectangulo H, ut E biſariam dividatur ab H, &

H, & ita F ſuperpoſitum I, ut bifariam quoque dividatur ab I, & ſic G concipitur ſuper incumbens I, ut bifariam quoque ſit diviſum ab I. Quod de primis duabus ſeriebus dictum, idem de reliquis dicendum eſt, cum eodem modo ſint diſpoſitæ. Hæc verò juvat diſpoſitio, ut partes in oppoſita diſtractæ non divellantur a toto, ſeu ſecedant: tanta tamen eſt facienda duarum partium in oppoſita diſtractio, ut a contactu ſuperpoſiti, aut ſuppoſiti rectanguli omninò non recedant; Fig. 11. Tab. VI. K & M ita diſtrahantur in oppoſitas partes ab L, ut omninò non recedat K ab NH; M verò ab IP. Sed K ita recedat ab L, ut extrema pars plani K ſubpoſita H adhuc in cohæſione ſit cum extremo plano ſuperpoſito H, & ita pariter extrema pars plani K ſuperpoſita O contingat extremam partem plani ſubpoſiti O. Pariter ex altera parte M ita recedat ab L, ut receſſit K ab L, nempe, ut M adhuc contingat partem aliquam plani IP, ita verò partes diſtractæ non divellentur a toto, pars elongabitur; nec dividetur; elongabitur quidem, quia rectangula K L M Fig. I. Tab. VI. ſupponantur æqualia rectangulis K L M Fig. II. Tab. VI. ſi rectangulis K L M Fig. II. ejuſdem Tab. addantur duo ſpatia media, alterum inter k & L, alterum inter L & M, totum rectangulum comprehenſum ſub rectangulis k L M, una cum duobus ſpatiis mediis, erit majus toto rectangulo k L M Fig. I. ejuſdem Tab. comprehenſo ſub ſolis rectangulis k L M, quare pars elongabitur, nec dividetur; hoc verò ulteriùs non proſequor ne actum agere videar, utpotè fuſius a magno *Bellino* probatum.

VII. Cum verò omiſerit, parvi forſan hoc faciens, nec ad propoſitum ſpectans, qua ſcilicet cauſa. Si duæ facultates, quæ in oppoſita traxere k & M, removeantur a tali tractione, cur inquam k & M, Figuræ II. Tab. VI. iterum accedant ad contactum ex oppoſitis partibus rectanguli L; pro quo admonet; ne decipiamur ab æthere *Carteſii*, forſan, non quia negandum ſit æther, ſeu puriſſima, tenuior aeri pars, ſeu flos; ſed quia ab æthere nullum nec minimum ſpatium vacuum relinqui arbitratur, quod equidem tanti Philoſophi nec exiguus nævus eſt. Credimus igitur k & M rectangula ſibi relicta, nec a facultatibus majoris, quàm eo ſit niſus, detenta contactum L venire, qui solùm in contactu L ſunt in æquilibrio virium & res in æquilibrio poſitæ, ut in libra habetur, debent conſiſtere, k & M igitur ſibi relicta debent accedere ad L, quia cum magis urgeantur verſus L, quàm vel detineantur in eo ſitu, vel removeantur ab L, debent ratione majorum virium impellentium ad L, accedere ad L. Si enim ſupponantur illa duo ſpatia inter L, & inter L & M. carere corpore ſeu vacua omninò eſſe, vel ita intra illa ſit æther ut tamen non minima vacuola reliquantur; dico vel ſpatia illa inania, vel omnimodè non plena æthere non poſſe rectangula K & M arcere a contactu L. Quia ſi illa ſpatia ſint omninò vacua, non poſſunt contraniti externæ preſſioni; quare cum externa preſſio non habeat æqualem in ſpatiis reſiſtentiam, cum nullam habeat ab ullo incluſo corpore, impellet k & M ad contactum L. Rurſus cum ſupponatur aerem, vel quodlibet aliud externum, impellens k & M ad contactum L, habere majorem vim, quam ſit reſiſtentia a minimo illo æthere in illis ſpatiis concluſo, poterit externum impellens ſuperare reſiſtentiam interni contranitentis quare k & M venient in contactum L.

VIII. Modo ad propoſitum revertentes, dicimus primò, portionem Fibræ Fig. I. Tab. VI. A B C D neq; in longitudinem; neque in latitudinem moveri poſſe, quin ejus minima componentia E F G H I, &c. cum reliquis a contactu recedant. Sit igitur A C, B D longitudo; A B, D C latitudo, ejus verò componentes partes, ut E F G H, &c. ſupponantur corpora omninò ſolida, ita ut neque extenſibilia, neque compreſſibilia ſint, ideſt poris careant, hoc enim non irritè ſupponitur, quia quamvis illæ partes ſint forſan compreſſiles aut extenſiles, attamen

men

men deveniendum ad aliqua corpora, quæ ſint omninò ſolida, cujuſmodi ſunt prima minima, & quales gratis ſupponuntur minimæ hæ partes E F G: ſi igitur illæ partes ſupponantur, quales diximus, dico longitudinem A C, B D, & latitudinem A B, C D, majorem fieri non poſſe abſque eo quod E F G a contactu recedant. Si enim perſiſtant in eodem contactu, & non poſſit per earum extenſionem majus ſpatium occupare, neceſſe eſt, ut perſiſtant in eadem mole ſeu extenſione, quare ad hoc, ut pars illa A B C D major fiat, debent illius aliquæ partes a contactu recedere, ex. gr. F ab H I; k, & M ab L; R ab O P, ut in Fig. I. Tab. VI. quare patet primò propoſitum.

IX. Hinc veluti corollarium fluit, oppoſita namque ab invicem ſe ſequuntur, neque longitudinem, neque latitudinem minui poſſe, ſuppoſita ſemper præſentia partium omnium, quin partes illæ contactu dimotæ in contactum veniant. Si enim de primis diximus, neque eſſe extenſilia, neque compreſſibilia, dicendum & hic per compreſſionem imminui non poſſe extenſionem; quare in contactum veniant, oportet, quod eſt, ſecundum.

X. Dico tertio, Fibram poſſe augeri & quoad longitudinem, & quoad latitudinem, ſi detur facultas ad utramque partem ducens, dummodo tamen illa ſit determinatæ virtutis. Detur igitur quæcunque facultas, aut duæ facultates, quarum altera in Fig. I. Tab. VI. nitatur per longitudinem in F verſus A B, & in R verſus C D: altera vero per latitudinem in k verſus A C, & in M verſus C D, dummodo ſit determinatæ virtutis, ita ut primò ſuperent reſiſtentiam quantumcunque removendarum partium, ſeu niſum, quo ſunt in contactu cum reliquis, nempe ut ſuperent niſum, quo F cohæret cum E H I G, idem dicatur de reliquis; ſecundo, ut ſit tantæ virtutis, ut removeant quidem k ab L, & M ab L, ſed ita, ut adhuc k contingat H O, & M contingat I P, & R contingat O S, & E contingat E G, hoc verò, ne Fibra diſſolvatur, ut vidimus num. VI. quare patet Fibram poſſe, & per longitudinem, & per latitudinem augeri.

XI. Pariter non concipiatur Fibra eo modo, quo eſt in Fig. II. & facultates partes illas a contactu removentes deſiſtant a ſua actione, cum partes illæ a contactu remotæ debeant in contactum venire, prout vidimus num. VII. Fibra minuetur, & quoad longitudinem, & quoad latitudinem ſimul, cum E recedat ab A B verſus H I, & R a C D verſus O P & k ab A C verſus L, & M, a B D verſus L, & M a B D verſus L, & habebitur eadem Fibræ longitudo ac latitudo, quæ eſt in Fig. I. Tab. VI.

XII. Si vero fuerit unà tantùm facultas, quæ in unam tantum partem nitatur, nempe in longitudinem, non vero in latitudinem, dico poſſe augeri longitudinem, quin minuatur latitudo. Sit aliqua facultas, Fig. I. nitens, ſed ducens F verſus A B, & ducens R verſus C D, ita tamen, ut omnimode ab adjacentium partium contactu non ſecedant, nempe F ab E G, & R a Q S, ſed F & R remaneant, ut in Fig. II. Tab. VI. abſque eo quod tamen reliquæ a ſuo contactu verſus A C, aut B D removeantur, habebitur elongatio, quin habeatur latitudo minor. Pariter dici poteſt, latitudinem augeri poſſe non imminuta longitudine, ſi facultas eodem modo, ac ſupra operetur ducens non verſus A B, ſed verſus A C, aut B D.

XIII. Si verò facultas, ſive interna, ſive externa ſit, perinde eſt, nitatur ſolùm in latitudinem, ſeu partes Fibræ ducat verſus A B C D tanta vi, ut Fig. I Tab. VI. divellat a mutuo contactu O P, ita ut inter O & P poſſit conſiſtere L, & ita dimoveat K a contactu L verſus A C & M ab L verſus B D, aut inter K & M poſſit conſiſtere H I, dico, Fibram acquiſituram eſſe Majorem latitudinem, ſed amiſſuram aliquam partem longitudinis. Nitatur igitur facultas per tranſverſum nempe per latitudinem in O P, ita ut duo illa rectangula removeantur a contactu, & tantùm ſpatium relinquant, ut contineri poſſit inter illa L, ut in Fig. III. Tab. VI. L ita con-

conſtitutum cum ſe in ſpatio medio inter O, & P non habeat alicujus corporis, ut ſuppoſuimus, reſiſtentiam, & ſupra ſe habeat preſſionem, non a facultate in latitudinem nitente, ſed ab H I a quibus biſariam ſecatur, dico, non debere perſiſtere inter K & M, ſed debere ob ſuperiorem preſſionem in ſpatium inter O & P migrare: pariter ſi eadem facultas eodem tempore, quo duxit O ad A C, & P ad B D, duxerit etiam K verſus A C, & M verſus B D; ita tamen, ut ſpatium inter K & M poſſit continere rectangula ſupraposita H I, dico H I non debere perſiſtere in loco, in quo ſunt in Fig. III. Tab. VI. ſed ipſis migrandum eſſe in ſpatium vacuum inter K & M, ita ut fiat rectangulum conſtitutum K H I M, ut in Fig. IV. Tab. VI. & hac eadem ratione, qua L migravit inter O P, debet H I migrare inter K M, cum verò fuerit H I inter K M, cum E F G cohæreant cum H I, & deſcendentibus H I non ratione facultatis in latum ducentis, ſed puta ratione propriæ gravitis, debet & totum rectangulum E F G cohærens cum H I, cum nulla ſit ratio divulſionis, una cum H I deſcendere, quare E continget, & biſariam dividet K & G M, quare non amplius erunt quinque ſeries rectangulorum, ut in Fig. I. ejuſd. Tab. ſed tantùm quatuor, ut in Fig. IV. ejuſd. Tab. quare longitudo A C, B D erit minor, cum conſtet tantùm quatuor ſeriebus rectangulorum, latitudo verò erit major, eo quod rectangulorum totum K L M non conſtet amplius tribus rectangulis K L M, ſed quatuor K H M, & quartum rectangulum O P conſtet tribus, nempe O L P; patet ergò propoſitum. Idem dicendum, ſi facultas eodem modo agens nitatur in longum, poteſt enim minui latitudo, & augeri longitudo.

XIV. Hic porrò advertendum prima Fibræ componentia non eſſe concipienda arcto admodum inter ſe contactu adhærere, alioquin totum reſultans ex partibus intimè inter ſe cohærentibus, non molle, ſed ſolidum corpus eſſet, mollities enim pendet ab eo, quod partes tactæ facile poſſint cedere; cedunt verò facile, quia compreſſæ ſe ſe adigunt in ſpatium, in quo minima erat reſiſtentia, quæ tamen ab extrinſeci preſſione ſuperari non poterat. Ulterius ad hoc, ut Fibra poſſit extendi, aut per longitudinem, aut per latitudinem, requirit præter partium diſpoſitionem, & facultates etiam ſpatium, quod poſſit occupare, quo deficiente, aut quia Fibra ſit prope aliquod corpus ita ſolidum ac retinens, ut a facultate ſuperari ejus reſiſtentia non poſſit, non ſit extenſio, aut ſit major in parte, in qua minor eſt reſiſtentia; ſi forte facultas nitens in latum ſuperet quidem Fibræ reſiſtentiam, ſeu cohærentiam partium, at non poſſit ſuperare corpus, quod circumundique premit Fibram, ac impedit illius dilatationem, non perit ille niſus, ſed in longitudinem ſe exercet; hujus verò exemplum, abſque eo quod per longiora argumenta evagemur, in ſanguine habemus: hic enim e corde exiens non in latum arteriam nititur, ſed in longum, nempe in ſanguinem antecedentem; cum verò præ ſanguinis antecedentis reſiſtentia totus cordis niſus in longum inſumi non poſſit, in latum extenditur, a quo arteriæ diaſtoles: Clarius verò hoc patet: in bellicis bombardis, quæ in niſu exploſionis non franguntur, ut contingere deberet; nam cum vis expanſi pyrii pulveris circum undique æquè nitatur, deberent frangere bombardæ latera, & quia maximam ibi invenit a partium firma cohærentia reſiſtentiam, & cum tantam non inveniat verſus bombardæ lumen, illac ſuam vim exerit, tum in latum, tum in longum nitentem, quare ſit exploſio, pilæ, non fractio æneí cylindri.

XV. Ulterius dico, pro conſtructione Fibræ in corpore vivente unicam non ſufficere particularum ſeriem, ſed duas ſaltem requiri. Poſito enim, quod una tantum particularum ſerie conſtaret Fibra, hæc aut motus neceſſarios ſubire non poſſet, aut ſi poſſet breviſſimo temporis ſpatio tota Fibra diſſolveretur. Sit ergo ſectio tranſverſa fibræ Fig. V. ita tamen ut non con-

ſtet bina, ſed tantùm ſimplici & externa particularum ſerie. Hæ partes A B C D vel ſe contingunt, ſeu mutuò inter ſe adhærent, vel non; ſi hæ partes inter ſe adhærent, Fibra figuram mutare non poteſt, prout diximus num. VIII. & IX. nam ad hoc ut vel extendatur, nempe majus ſpatium acquirat, debent partes a ſe divelli, & ad hoc, ut ad minus reſtringatur, debent prædicta minima componentia in majorem contactum venire, aut verò minima componentia flecti, aut extendi, quod non poſſe fieri ſuppoſuimus, ut ſphærica fiat ſphæroides, aut aliqua parte complanetur; hoc verò, ut diximus, a minimis componentibus haberi non poteſt, non verò quia minimæ partes Fibræ prout Fibræ extendi non poſſint, ſed quia maxima vis requiritur, quàm haberi in corpore vix puto, ad hanc extenſionem, partes verò abſolutè minimæ omninò inflexibiles ſunt, quare per partium flexionem figura mutari nullo modo poteſt. Ut igitur figuræ mutetur A, vel debet accedere ad centrum Fibræ; vel ab ipſo removeri; neque accedere, neque removeri poteſt; quin a partibus, quibus adhæret, nempè ab H & B removeatur; ſi ab harum partium contactu removeatur, cum a nulla alia parte, puta in ſimplici ſerie partium, detineatur, illuc ſe conferet, aut quo ducet facultatis niſus, aut quo impellet momentum gravitatis. Hinc ſecedente a Fibræ ſtructura viatur, tum quia relinquitur ſpatium inter H & B, quod vitiat Fibræ figuram, tum quia aliæ partes a contactu diſcedent; nam cum H contingat veluti per punctum G, nec in eo ſitu ab alio detineatur, ſed removeatur vel ab externa facultate, vel extrorſum, vel introrſum nitente, aut a momento gravitatis, quod ſolum ſi minimæ adhæſioni præponderabit, illam partem nempe H a contactu divellet, quare multo magis Fibra deſtruetur. Nec enim finguntur facultates, exterior enim poteſt eſſe præter innumeras, arterioſi ſanguinis preſſio, interior verò contenti animalis ſpiritus ad exteriora niſus. Si verò partes inter ſe non adhæreant, non conſtruetur Fibra, partes enim unitæ eſſe debent ad Fibræ conſtructionem; quare patet poſita una tantùm particularum ſerie, aut Fibram non moveri, aut citiſſimè diſſolvi, citiſſimè quidem, quia cum inceſſanter debeat moveri quodã licet obſcuro motu ſyſtolis, & diaſtolis, & cum a motu habeatur demõnſtrata diſſolutio, citiſſimè diſſolvetur.

XVI. Duplici igitur ad minimum particularum ſerie debet Fibra conſtare; ſic enim quidquid in ſuperiori propoſitione metuimus, facile vitatur; Fibra ſcilicet quomodolibet moveri poteſt abſque tamen ſui tam facili diſſolutione, ſuppoſito tamen, quod ſuperis adnotavimus; nempe quod partes unius ſeries inter ſe non adhæreant; nam cum inter partes B & C, & inter A & H mediet ſpatium, per quod partes poſſint in majorem contactum venire: patet cum partes illæ poſſint inter ſe magis accidere, Fibram poſſe coarctari; ſi verò ſit aliqua potentia, quæ illas partes magis ab invicem removeat, Fibra fiet majoris diametri, nec tamen Fibra facile ſolvetur; nam ut in alia propoſitione vidimus, ideo Fibra ſolvitur remota H ab A, quia tantùm veluti in puncto adhærens G; latis firmiter non adhæret, ita ut poſſit reſiſtere aut propriæ gravitati, aut facultatibus contactu removentibus, cum verò hic firmior habeatur contactus, hoc evenire æque facile non poteſt; nam quamvis H ſupponatur remota a contactu A & B, tamen a Fibra abſcedere non poteſt, quia per majorem ſui partum adhæret P & Q, quare non divelletur, niſi, aut P ita removeatur a Q, ut ſpatium inter P & Q ſit majus H, aut aliqua facultas ita nitatur in H, ut illius potentia ſit major momento, quo H adhæret Q P; quare data duplici ſerie particularum, quæ dicto modo ſint diſpoſitæ, Fibra moveri quomodolibet poteſt, nec facile diſſolvetur, ut ſupra propoſuimus.

XVII. Ulterius Fibra moveri poteſt, nec facile diſſolvi, quamvis Fibræ partes in-

inter ſe arcte adhæreant, dummodo tamen duplici conſtet particularum ſerie. A igitur contingat B & I adhæreat k; dico, fibram moveri poſſe, quin diſſolvatur. Debeat primo fibra coarctari, & ad hoc ut coarctetur, I recedebat ab A C partibus extimæ ſeriei, & a k Q partibus intimæ ſeriei, & A recedat ab H B, & a ſubjecto Q, ita ut A ſecedat a fibra ſicuti & I, & Q k ſibi magis accedant vel & adhæreant jungantur pariter H & B, ſi particulæ H ſuccedat G ex num. IX. fibra coarctabitur nec tamen tota diſſolvetur, nam vel Q poſt ſeparationem I adhæret k, vel non; ſi adhæret, ſtat conſtans fibræ ſtructura, vel Q non adhæret k, nondum tamen diſſolvetur fibra; nam quamvis Q non adhæret, ut a quocunque momento poſſit ſe jungi a P, cum non ſolùm adhæreat P, ſed inſuper & H, quare Q duplici parti adhærens non facile avelletur. Debeat modo extendi fibra, & majorem nanciſci diametrum. A igitur recedat a B, & I a k, prout neceſſe eſt ex num. VIII. tamen A non ſecedet a fibra, eo quod quamvis non adhæreat B, tamen adhæret H, & quamvis A non adhæreret H, attamen adhæret I & Q, idem pariter dicendum de I & de quaſibet alia parte in utraque ſerie; ergò poterit fibra dilatari quin diſſolvatur, & partes compage recedant, dummodo tamen ita I & Q ab invicem non recedant, ut relinquant majus ſpatium, quàm quod poſſit impleri ab A, tunc enim ſecedente I a Q, & A ab H & B ſimul: A divelletur a fibra, cum non adhæreat neque lateralibus partibus, neque internè ſubjectis, nihilominus fibra non diſſolvetur, cum interna ſeries integra permaneat, quare ex dictis conſtat fibram, & hoc modo conſtructam poſſe moveri, nec facilè diſſolvi.

XVIII. Si verò Fibta conſtet pluribus particularum ſeriebus puta quatuor, prout apparet in Fig. VI. TAB. VI. quæ repræſentat circulare ſegmetum Fibræ, dico difficiliorem, ac tardiorem futuram eſſe Fibræ diſſolutionem. Hic admonendum me non arbitrari tot eſſe particulas in minima ſerie ac in maxima, ideſt æque in interna; ac in externa, quod connotatum videtur a prædicta figura, TAB. VI. hoc enim veritati nihil obeſt, ac demonſtrationem adjuvat, quin pariat innumeris minimis particulis confuſionem. Ut ergò habeatur Fibræ diſſolutio, partes minimæ Fibræ debent ab invicem ſecedere, quæ eò difficilius abſcedent, quo arctior eſt eorum contactus, & majore eſt ſuperanda reſiſtentia pro earum remotione. Sit primo facultas aliqua, quæ nitatur, ſeu vim faciat in E, ut divellatur a cohærentibus partibus. Hæc facultas ſive potentia removeatur a contactu E, adhuc ſuperſunt tres integræ particularum ſeries, quare quò plures ſeries, longius tempus requiritur pro earum reſiſtentiis ſuperandis. Sed ſupponatur interna facultas, nempe in centro Fibræ agens in E, hæc dupliciter poteſt agere, ſcilicet dimovendo per longitudinem, aut per latitudinem. Utroque modo difficillimè E dimovebitur. Si facultas urgeat per longitudinem, quamvis hæc potentia minima ſit ad diſſolvendam Fibram, eo quod, ut ſuperius oſtendimus, ſitum partium mutet, non divellat, & præter hoc debet & ſubjectas, & ſuperiores reſiſtentias ſuperare, nempe contactum, quo E adhæret lateraliter D, & P, & ſuperne F, & H, quæ reſiſtentia major ſit a reliquis circumprementibus partibus; ſi verò urgeat E per latum, ita ut dimoveat partem illam verſus peripheriam, tantò eſt difficilior remotio, quantò majores, ſeu plures ſunt ſuperandæ reſiſtentiæ. Ad hoc igitur, ut tendat, pertingat ad peripheriam, debet interior niſus quamlibet partem circumprementem ſuperare, debet ergò dimovere E a D P, & ab F H; ſed inſuper debet ita dimovere F ab H, ut ſpatium medium ſit majus E, ulterius debet dividere G aut a B, aut a k; ita tamen ut ſpatium ſit majus E, ac tandem aut removere a Fibra L M, aut ita dividere, ut poſſit inter illa permeare E, quare ob tot ſuperandas reſiſtentias difficillimè, ac longiori tempore E dimovebitur a Fibra, at

at ſi facultas non ſit in centro, ſed in circumferentia, quæ extrinſecus nitatur in L verſus interiora, eædem erunt ſuperandæ reſiſtentiæ, ac quando adigendum erat E verſus exteriora: idem quoque intelligendum de quacunque alia parte in quacunque ſerie diſpoſita; nam ſi ſeries erunt extremæ, jam dictum eſt, quid ſuperandum venit. Si verò ſit in ſeriebus mediis, non poteſt potentiæ niſus ad illas pervenire, quin prius tranſierit per extremarum aliquam; nec illam ſuperare, quin per aliam extremam a Fibra divellat, quare eadem in omnibus eſt difficultas ſuperanda; conſtat ergo in pluribus Seriebus difficiliorem, ac tardiorem eſſe Fibræ diſſolutionem.

XIX. Determinata modo Fibræ ſtructura, & illius motu, extra tamen corpus, nempe in abſtracto, nunc in animali vivente ſupereſt conſideranda. Fibrarum quodcunque principium a cerebro deduco, veluti animalis radice, cum omnes arborum tubulos a radicibus vel mediatè, vel immediatè oriri credam. Quælibet enim pars ſolida corporis nihil eſt, meo judicio, præter Fibrarum acervum, ſeu glomerem: ſint verò hæ Fibræ cujuſcunque texturæ, diametri, aut craſſitiei, prout alibi patebit.

XX. Præcipua Fibræ actio, ac quæ paſſim per ora vagatur, eſt Oſcillatio, quæ quid ſignificet non adeò facile eſt determinare, multiplici namque uſurpatur ſignificatione, non omninò veritati cohærent cum inſuper hæc vox paſſim quoque uſurpetur in rebus omninò ſolidis, dicunt enim aerem oſcillare percuſſum parietem, vitream, aut metallicam laminam, &c. Si verò a latinis & ſignificatum, & vocis ethimologiam inquiramus, habebimus componi hanc vocem ex os, oris, & cilleo, quod ſignificat moveo, quaſi oſcilleo, unde oſcillo, ſeu oſmoveo, & hic eſt legitimus oſcillationis ſignificatus, nempe motio oris, ſeu orificii, hoc eſt diaſtoles. Alio quoque nomine indigatur Fibræ motus, nempe criſpatio audit, quæ præter vocem, nihil ab oſcillatione differt; cum eadem in re ſit & contractio, prout & vidimus, & fuſius videbimus.

XXI. Fibra quælibet ſucco turget a cerebro elicito tanto ſcilicet prout per cujuſcunque Fibræ diametrum, & parietum craſſitiem, ſeu tenſionem licet. Non eadem eſt Fibræ ſtructura, ſeu non æque tot ſeries particularum, quare ubi minor erit influenti liquido reſiſtentia, uberior erit ejuſdem fluxus. Neque idem erit, ſeu æquè velox in qualibet Fibra influens ſuccus, quamvis pro qualibet Fibra ab una eademque cauſa, ſeu impellente, ad motum determinetur; nam, cum determinatio motus debeat pendere, tum a facultate, ſeu potentia movente, tum a fluido movendo, tum verò a loco per quem debet moveri, ſeu fluere mobile, quotieſcunque unum ex his mutetur, non æqualis ſit motus. In Fibris idem ſupponitur fluidum, ſeu nerveus ſuccus, idem ſucci impetus, non verò idem locus; nam cum facilius extendatur Fibra pauciorum, quam plurium parietum, facilius tenuioris Fibræ, quàm craſſiori augeri poteſt diameter, quare mutato loco mutari debet aut quantitas fluidi, at velocitatis gradus; cum verò quantitas fluidi, quam ſuppono indefinitam, dependeat a loco; & gradus velocitatis ab impellente & a reſiſtentiis, quo minores erunt reſiſtentiæ pro gradu potentiæ impellentis, major erit fluxus velocitas, & quo capacior locus, major influentis quantitas; ſeu ſunt Fibræ, quæ minorem, ut videbimus, habent diametrum, & majorem pariunt fluido reſiſtentiam, & aliæ Fibræ, quæ majorem habent diametrum, & pauciores reſiſtentias: ergò in aliquibus Fibris major eſt & fluidi quantitas, & velocitas, in aliis utraque minor.

XXII. Quamvis tamen eadem ſit in duabus Fibris diameter, non eadem tamen ſit ſucci conſumptio ſeu motus velocitas, neque eadem quantitas per eaſdem Fibras æquali tempore excurret. Hoc abſque probatione patet, cum enim Fibra ſupponatur ſucco turgens, nec ſuccus poſſit a Fibra recedere, aut Fibra extendi,

quamvis detur eidem diameter, tamen, cum a ſubſtantia impenetrabili repleatur alter ſuccus in ejus locum venire non poteſt, quamvis aut non deſit materia, aut vigeat impetus, qui tamen, cum infervientis ſucci reſiſtentiam vincere non poſſit, novum ſuccum non valet impellere. Hinc totus impetus, qui nitebatur in totum ſuccum propellendum cum major ſit impetus reſiſtentia, nititur in partes ſucci, eaſque impellit, ut cogi, comprimi, coacervari neceſſe habeant, quare a preſſione major particularum ſucci cohærentia, unde partes fluidi per aliarum cohæſionem auctæ molæ magis motui reſiſtunt, ac ferme ſpiritualem, ſeu volatilem, ac tenuiſſimam indolem exuunt.

XXIII. Fluit per fibras a cerebro nerveus latex non omnimode homogeneus, cujus ſcilicet partes, vel ſint ejuſdem omninò figuræ, vel ejuſdem tenuitatis, ſed habentes & eandem cohæſionem, & eundem cohæſionis gradum; ſed ſuccus ille tenuis quidem eſt, ſed ejus partes non æque tenues ſunt, aliæ enim tenuiſſimæ ſunt, & ſpiritus audiunt, aliæ minus tenues, ſeu majoris aliquantulum molis, & baſim illius fluidi conſtituunt. Latet iſte, ut ſingulas partes abluat, impelli ad illas opus habet, ſive hic impulſus habeatur a propria gravitate, ſive ab impetu extremo. Non a propria gravitate proficiſci poteſt hic motus, ſed ab externo impellente, quod cæteris omiſſis a meningum motu ſpecialius credimus. Moveri meninges teſtis eſt oculus, unde verò hic motus oriatur, ſi earum texuram perpendamus, non eſt difficile eruere: Duo præcipuè meninges conſtituunt, vaſa ſcilicet ſanguifera, ac nerveæ fibræ, non tamen excludere intendo, aut nonnullas minimas glandulas; aut aliqua lymphatica vaſa, hæc enim parti ſunt adjacentia, non verò conſtitutiva principia. Circumundique hæc cerebrum inveſtiunt, circumundique fulciuntur vaſis nullo ordine diſpoſitis. Eodem pacto diſponuntur fibræ, quæ non rectæ, non circulares, non ſpirales omnes procedunt, ſed modo ſimplices, modò decuſſatæ, nullo determinato ordine illam membranam conſtituunt. Non æquè tamen pia ac dura mater vaſis ſcatent, durior enim nonnulli eſt eorum fulcimentum, aut contra cranii alliſum tutamen, nec iſta indeſinentes piam comitatur, nam in internis partibus deeſt, cum pia mater omnes fermè, internas cerebri partes voco, quæ adhoc, ut intueantur, non ſufficit, aut lobos, aut baſim cerebri denudare, ſed aut manum aut cultrum requirit, hujuſmodi verò ſunt corpora, ut ajunt, Striata, Crura medullæ oblongatæ, Nates, Teſtes, Pinealis glandula.

XXIV. Aut a fibris, aut a vaſis ſanguifluis pendet meningum motus. Dico, præcipuè a vaſis ſanguifluis pendere hunc motum. Nam cum pia præcipuè meninx veluti intexta ſit arteriis, neceſſe eſt attolentibus ſeſe arteriis in diaſtole, & piam matrem annexam illis obſecundare, quare opus eſt, ut illa in diaſtole attollatur, ſeu turgeat, & deprimatur, ſeu flacceſcat in ſyſtole, qui ſunt meningum motus.

XXV. Poteſt tamen aliqualis motus a fibris oriri: cum enim continuus non ſit in nerveas fibras ſpiritum influxus, ſed tantùm alternus, ſeu undatim influat; quotieſcunque tantùm ſit hujus influxus impetus, ut fibras poſſit extendere, ita ut majorem diametrum acquirant, palam eſt, & fibris aliqualem motum oriri poſſe nec repugnat, fibram nerveam per ſpirituum influxum majorem diametrum acquirere poſſe; nam, cum & ſuccus nerveus habeat propriam reſiſtentiam, poteſt prior unda ſuccedenti aliqualiter reſiſtere ita ut totus ſuccedentis undæ impetus non inſumatur in undam priorem, ſed, & in latera fibræ. Quod ſi major ſit ſpirituum impetus in latera, quam ſit ipſorum laterum reſiſtentia, ita ut Fig. II. TAB. VI. per illum impetum neceſſe habeat M. recedere ab L, & K ab L, latitudo fibræ A B, C D fiet major, hinc nervi diaſtoles; cum verò remiſerit impetus, qui removit K, & M ab L iterum K & M redibunt ad conta-

ſtactum L, ea de cauſa, quam attulimus num. VII. & fiet nervi ſyſtoles, ſeu conſtrictio; cum verò iterum repetat unda a cerebro, iterum poteſt extendi, cujus impetu remiſſo rurſus conſtringetur, & ſic deinceps, quare per alternum ſpirituum influxum poſſunt meningis fibræ & dilatari, & conſtringi; quare & fibris poterit oriri aliqualis meningum motus, adeo tamen exiguus, ut ſenſu percipi non poſſit, ideoque aut minimi, aut nullius uſus gratia in cerebro.

XXVI. Meninges idem Præſtant ſuo motu in fluidum cerebri, ac cor in ſanguinem, quare non minimo jure nuncupari poſſent cor nervei liquidi, cum ab illis, aut proprius loquendo, illa, nempe a pia matre, cujus præcipuus eſt motus, per totam corporis machinam diſtribuatur. Ratio vero diſtributionis eſt arteriarum preſſio, a quibus tota cerebri moles compreſſa quidquid fluidi continet per emiſſaria adigit; hiant nerveæ fibræ, in quas vi compreſſionis nerveus ſuccus adigitur, ut alibi fuſius habebimus. Hic verò quis a me quærere poſſet, cum motu cordis habeatur ab influxu ſucci nervei, & influxus ſucci nervei pendeat a motu cordis per medias arterias, quiſnam prior fuerit motus aut cordis, aut ſucci nervei? ſi prior aſſignetur motus cordi non fit ab influxu ſucci nervei. Si verò dicatur ſuccus nerveus; ergo motus ſucci nervei non pondet a corde, quod utrumqe eſt contra noſtrum aſſertum.

XXVII. Quidquid dicatur, contra noſtrum aſſertum non eſt; nam vel fuerit prior motus cordis, vel motus ſucci nervei, utrumque in embrionis rudimento ab alia, quàm quæ modo eſt cauſa, profectum fuiſſe jure poſſum aſſerere: quis enim vetat, me dicere, utriuſque motum primis formationis inſtantibus non ab alterutro, ſed ab externa cauſa nempe vel ab incumbantium calore, vel a materno ſanguine i ntra utrum foventium, ortum fuiſſe. At poſſum aſſerere, priorem fuiſſe cordis motum, cum tamen hic motus non indiguerit ſpirituum influxu a cerebro. Nam cum, ut oſtendit, ubi de motu cordis celeberrimus *Bellinus*, primæ cordis motiones non factæ fuerint in corde, utpote a muſculo, ſed veluti à membrana naturaliter ſe contrahente, & a fluidi intruſione ab undis pendente, in quo innatarit membranoſus ille canalis, adhuc ſalva res eſt dicendo, motu cordis, utpote ſacculi membranacei, non indiguiſſe cerebri influxu, quare & illo priorem fuiſſe. A corde verò etiam naturaliter ſe contrahente mediantibus ſui propaginibus; ſeu arteriarum rudimentis, quædam potuit oriri preſſio ſuprà cerebrum, a qua preſſione fuerit influxus in cor, & ab illo influxu cordis, utpote muſculi, motus; poteſt ergo determinari priorem fuiſſe motum cordis motu ſpirituum animalium, & priorem fuiſſe motum ſpirituum animalium motu cordis, ut pote muſculi & adhuc viget inter hos motus mutua cauſalitas. Abſolutè tamen probabilius eſt dicere priorem fuiſſe motum ſpirituum animalium, ab externa verò cauſa pro tunc pendentem cum ab illo motu fuerit partium omnium primò inchoatum rudimentum.

XXVIII. Patet ergò & meningum motus, & ejuſdem cauſa; ut pariter, & ejuſdem motus effectus, nempe cerebri preſſio, a qua pendet ſpirituum in fibras intruſio. Hic tamen non abs re judico conſiderare quamlibet cerebri partem, aut à pia matre, aut a ſanguifiuis vaſis circundari. Cui non notum eſt cerebri baſim ab utraque meninge inveſtiri, ubi majores vaſorũ trunci, cerebrum, ac cerebri lobi ſecundum totam extimam inteſtinulorum, ſeu plicarum peripheriam a pia matre ſtipantur; ſuperior medullæ oblongatæ pars tenui meninge circumdatur, ac intimi partium cerebri receſſus, aut ab hac, aut a vaſis non deſeruntur, ſolùm tamen per ſuperficiem ad oculum reptantibus. Nates enim pia mater cooperit, ad latera teſtes; glandula pinealis integitur a principio plexus choroidei, qui ſuperfunditur cruribus medullæ oblongatæ, ac ſternitur, & verſus ſuperiora contingit fornicem ſeu ce-

cerebri ſubſtantiam calloſam, ac per ipſa corpora ſtriata nonnulla nec valdè tenuia vaſa ſanguiflua perreptant, quare pars omnis tum interna, tum externa a vaſis ſatis cingitur, ut ab eorum dilatatione comprimi poſſit, ac elaborato ſpiritui impetum neceſſarium imprimere.

XXIX. Fluit ergò per nerveas fibras fluidum aliquod, ut ad ultimam fibrarum partem pro ſtatuto munere pertingat. Videndum tamen an extrema fibrarum pateant, ſeu habeant patens orificium, an verò, abſque ullo lumine, cæca deſinant ſeu in extrema parte non pateant, veluti tot cæca inteſtinula. Pro quo determinando videndum eſt, an hoc extremum orificium pro earum munere requiratur, ita ut cææ forent omninò inutiles, acſi non eſſent. Primò dico, prout mihi compertum eſt, nervos aut ſenſui, aut motui tantum inſervire. Secundò: Non video, pro alterutro neceſſarium fore fibrarum hiatum, ſeu extremum orificium. Non pro motu, quia, hoc admiſſo, difficile admodum eſſet explicare genuinam ſtructuram muſculi; præter quam quod abſque fibrarum orificiis puto, me aliquando demonſtraturum fieri poſſe motum. Neque verò fibrarum orificia pro ſenſu requiruntur, ut inferius videbimus, ubi quædam habebo de ſenſu: fibræ ergò in extremis non hiant, nam dato fibrarum hiatu, cum indeſinenter fluidum nerveum per fibras excurrat, indeſinenter extima unda per fibræ orificium avolaret; ac abſque ullo animalis commodo conſumeretur. Admiſſa verò cæca extremitate quidquid per fibras patulas fieri poteſt, & majori facilitate, ac maximo animalis commodo explicari poteſt, nam conſumitur & occluſo fibræ externo corpus; cum enim fibræ non ſint corpora adeo ſolida ſeu poris ab imperfecto minimarum particularum contactu enatis deſtituta, per illos nec minima illius tenuioris fluidi pars conſumi poteſt: ſed quamvis ſupponantur hi pori emergentes ab irregulari minimarum particularum figura, tamen per ipſum motum fibræ, quamvis omnes illius particulæ componentes eſſent rectangula; poſſunt patere aditus pro contenti tenuioris liquidi exitu. Pro quo ſupponatur in diaſtole fibræ Fig. III. TAB. VI. M & K, ita ſecedere ab L, ut inter *k* & L, & M relinquantur duo ſpatia, pariter O recedere a P, ut inter O, & P aliud majus ſpatium, ſeu vacuum relinquatur: Spiritus in illa fibra incluſus, & indeſinenter a cerebro preſſus poteſt ſeſe in illa ſpatia intrudere, quæ, ſi aut extra fibram ducant, aut aliis vacuolis alterius ſeriei correſpondeant, ſpiritus poteſt extra fibram derivari; quod verò per illa ſpatia poſſit ſpiritus, ſeu tenuiſſimus ſuccus exire, facile eſt conjicere ex unius ſimplicitate, & alterius compoſitione, ſed hæc ſufficiat tetigiſſe; poteſt ergo fieri partium conſumptio abſque extremo fibrarum hiatu.

XXX. Non me fugit ſiſtalticus glandularum motus, quo quidem admiſſo, dico hunc in modum fieri poſſe. Concipiatur glandula veluti inteſtinum tenue cum annexis lacteis, ita ut inteſtinum ſit vas ſanguineum, arterioſum tamen, lactea verò vaſa ſint ductus excretorii. Si fibra aliqua nervea ſecet ad angulos fibras longitudinales vaſis ſanguinei, ita ut correpta, ſeu abbreviata ſtrangulante fibra, anguſtetur vas ſanguineum, habetur ſiſtalticus motus, qui propriè mihi videtur; ſignificare motum retardativum, eo quod a fibra vas ſtrangulante, atque anguſtante, aliqualiter ſanguinis motus inhibeatur. Conſtringi verò facillime fibra poteſt, & eo facilius, ſi in extrema ſui parte careat orificio, nam cum ſemper a premente cerebro habeatur fluidi per fibras motus, ad prioris undæ incurſum ſuccedens reſiſtentiam inveniens aliqualiter, ut oſtendimus num. XXV. debet fibra dilatari, & eo major erit fibræ dilatatio, quo major ſuccedens unda a priori reſiſtentiam invenient, & eo major erit prioris undæ reſiſtentia, quo difficilius progredietur; cum verò ſupponatur unda jam ad exremum fibræ perventa, ita ut præ cæco ductu progredi amplius non poſſit; hæc unda ibi remorans ſucceden-

denti magnam pariet reſiſtentiam, quare ſuccedentis undæ particulæ progredi non potentes, ad latera reſilient, a quo major fibræ dilatatio proveniet, quæ tanta dilatatio non eſſet, ſi fibræ pateret exitus, quinimmo minima foret, eo quia, cum prima ad exitum unda ab alia reſiſtentiam non haberet, minimam quoque ſuccedenti pareret, quare a minima reſiſtentia minima dilatatio, & maxima haberetur fluidi nervei conſumptio; nam præ minori reſiſtentia major eſſet illius velocitas, quare & maxima quantitas, quia inſtituto ſatisfaceret, inſumeretur.

XXXI. Ulterius, non ut quidpiam emoverent, aut ut aliquid a partibus aſſumerent, admitti debet fibrarum orificia; nam neque pro muſculari, neque pro ſiſtaltico motu, horum opus eſt; non ergò ut quid exonerent, nam, neque teſtibus, ut creditum fuit, neque meſenterio, neque lieni; neque ventriculo, aut ulli alteri parti quidpiam ſucci per patentes hiatuum ductus emittunt, eorum namque viſcerum actio diverſo longe modo emergit; & ſi quid ſpirituoſi eructant, per particularum componentium interſtitia, ut diximus, exonerant. Neque verò, ut aliquid a partibus aſſumant, nam neque quid utile aſſumendum ſit, video, neque copioſæ aſſumptionis modum agnoſco; ſi hoc verò aſſumendum ſit quid tenuiſſimum ſpiritui animali, aut hiant tenuitate analogum, orificiis non indiget, ſi craſſius verò ſit, aut inutile eſt, aut fibræ diametro improportionatum. Quod verò linquentes animo, aut imbelles ſpiritu a ſuaveolentibus odoribus, aut a ſpirituoſis liquoribus momento fermè reficiantur hoc tribui illarum tenuium partium ſoli motui poſſet, abſque ulla admixtione, ſanguinem ſcilicet, aut nervorum liquidum impellendo, aut largius agendo, concedi poſſet admitti aliquid, ſed tenuius ac ſpirituoſius, qualia ſunt odora effluvia, aut liquorum tenuiſſimæ partes, quæ abſque fibrarum orificio, ab inſito impetu in fibra intrudi poſſunt, quod pariter de venenis dicendum.

XXXII. Nec inutile foret mente rimari, quænam eſſe poſſit fibrarum figura, an ſcilicet eſſe debeat; & poſſit cylindrica, aut conica, quam tamen probabilius reor, conicam eſſe debere. Nam vel habeatur in ovo ſola pro fœtu formando apta materia, vel præexiſtant omnes corporis partes, minimæ quidem, quod hic dirimendum non eſt, dico, vel ſolùm minimæ illæ partes augeantur, vel rudis tantùm materia ſit diſponenda, totum hoc a ſpiritu fieri, a ſpiritu ſcilicet corpore, qui machinæ rector eſt. Cum ſpiritus ergo agat, aget motu, & motu finito, quare in conſtructione ex. gr. Fibræ, fortius aget in actionis principio, quam in fine ſupponatur conſtruenda fibra bipalmaris; dico, fortiorem eſſe impetum ſpiritus in principio, quàm in termino fibræ, nam cum impetus conſumi non poſſit, niſi ab incurſu reſiſtentiarum, quo minores, aut pauciores erunt reſiſtentiæ, diutius durabit impetus, qui brevi deficeret, ſi in plures, & majores reſiſtentias incideret. Neque impetus ſimul totus perit, ſed paulatim pro ratione reſiſtentiarum; ſpiritus ergo, qui ad ſpatium, ſeu longitudinem bipalmarem debet fibram producere, fortius aget in principio fibræ, quàm in termino; nam cum percurrerit bipalmare ſpatium, plures invenerit reſiſtentias a quolibet externo, vel ab ipſa materia, quam cum ſolum percurrit tantùm ſpatium palmare; ſed a pluribus reſiſtentiis major pars ejuſdem impetus conſumitur, quàm a paucioribus; cum verò in ſpatio tantùm palmari pauciores habuerit reſiſtentias, quàm in bipalmari; ergò ſpiritus fortius aget in principio fibræ, quàm in termino. Cum verò fortius agat in principio fibræ, quàm in termino, fortius expandetur in principio, quàm in termino; quare a ſpirituum fortiori expanſione major habebitur fibræ dilatatio, a debiliori minor ejuſdem expanſio, quod idem eſt; a majori impetu fiet coni baſis, a minori vertex, ab impetu verò inter hos medio id habebitur,

quod

quod inter coni baſim & verticem mediat, ſeu perfectus conus, qualem fibram diximus.

XXXIII. Determinata Fibræ ſtructura, ejus motus perpendendi occurrunt, qui ſimplices voco reſtrictionem, aut dilatationem, abbreviationem, aut elongationem. Compoſitos verò elongationem ſimul, & dilatationem, elongationem, & reſtrictionem, abreviationem, & dilatationem, abreviationem; & reſtrictionem, quos in Fibra motus fieri poſſe a num. VIII. ad num. XIII. oſtendimus, nunc verò ſpecialius aliqua rei magis intima addamus: ſit itaque primò.

XXXIV. Spiritus propter Fibræ, vel minimam obliquitatem, aut illius anguſtiam non poteſt, quin in Fibræ latera allidat, ab ejus verò allifu omnis pendet Fibræ motus, qui ab interna cauſa procedat. Supponatur prius Fibra recta quidem, & anguſta; & tanta ſpiritus copia, ut latera Fibræ non contingat; ſeu præ ſua determinata quantitate poſſit non contingere: dico, impoſſibile eſſe, ſpiritum ad latera non allidere: primò, ſi directio primæ undæ ſpiritus adeo recta non ſit, ut ſi normalis ad axem Fibræ, quotieſcunque, & per minimum, ab axe deflectet, præ Fibræ anguſtia ad latera allidet. Secundò; ſupponatur prior unda a ſuccedenti promovenda, hæc utique aliquam reſiſtentiam ſuccedenti pariet, quare ſpiritus reflectetur; cum verò angulus reflexionis ſit æqualis angulo incidentiæ, & cum impoſſibile ſit tantùm tenuiſſimarum partium numerum ſemper in facies minimarum particularum ad angulos rectos, ſeu perpendiculariter incidere, impoſſibile, etiam erit, aut obtuſum, aut acutum reflexionis angulum non eſſe, quare impoſſibile eſt ad latera non allidere.

XXXV. Et propter Fibræ obliquitatem debet fieri alliſus, nam cum impetus ſemper per lineam rectam tendat, recta tantùm impellit. Si verò fiat a projectis parabola, hæc fit, & a medii reſiſtentia, & a projecti gravitate, quare impetus a recta deflectit ratione reſiſtentiarum; Cum igitur ſpirituum impetus per rectam feratur lineam: quotieſcumque Fibra a rectitudine deflectat, & obliqua fiat, impetus ſpiritus interpellet ad illum locum, per quem tranſit directionis linea; quare cum Fibra obliqua ſit ſpiritus ad Fibræ latera debet allidere.

XXXVI. Secundo poſita neceſſitate ſpiritus ad latera alliſus, vel totus, vel pars impetus in illo alliſu debet perire: Non enim totus impetus integer poſt alliſum poteſt remanere, ſecus enim, niſi ad occurſum reſiſtentiarum minueretur impetus, foret duratione infinitus; quare vel totus, vel pars aliqua Fibræ lateri debet communicari, quare particula illa minima Fibræ debet pro ratione communicari impetus moveri magis, aut minus, fortius, aut ſegnius, ſecundum plures, aut pauciores impetus gradus: At cum nulla Fibræ particula moveri poſſit quin, aut a contactu aliarum partium recedat, aut in contactum veniat, ut oſtendimus num. VIII. a ſolo ſpirituum motu fiet Fibrarum, aut elongatio, aut reſtrictio, cum reliquis præ adductis motibus.

XXXVII. Non a quocunque ſpiritus impetu quælibet fit Fibræ motio, ſed & gradus impetus, & ejuſdem directio requiritur. Primò debet attendi impetus directio; nam ſi impetus fiat in L Fig. I. & Fig. V. Tab. VI. vel ita fiat, ut linea directionis in L, cadat ad angulos rectos L recedet a k M, & accedat ad C D, ſi illa prius non contingat, aut ſi illa prius tangat, removebit a B E, & fiet Fibræ dilatatio; ſi verò impetus fiat quidem in L, ſed angulus incidentiæ ſit acutus ad partem H I Fig. I. ejuſdem Tab. L. recedat a k M, & urgebitur verſus O P; quare O P Q R S accedent ad C D & fiet Fibræ elongatio, quare ab impetus directione pendet diverſitas motus Fibræ.

XXXVIII. Pro determinata Fibræ motione, & gradus impetus requiritur: Nam ad hoc ut partes in Fig. I. Tab. VI. diſponatur eo modo, quo ſunt in Fig. IV. præter dictionem requiritur etiam tantus impetus, ut non ſolùm quocunque modo, &

per quodcunque ſpatium K, & M recedant ab L; O & P recedant ab invicem, ſed ita K & M recedant ab L, & ita O & P, ut inter O & P poſſit conſiſtere L, & inter K & M poſſint conſiſtere H I, ut in Fig. III. ita, ut per ſimplicem preſſionem, aut obliquum impulſum diſponantur, ut in Fig. IV. ita, ut partis fiat dilatatio, & abbreviatio, cum verò pro quocunque motu non ſufficiat quicunque impetus, ſed pro majori remotione à contactu, aut pro majori cohæſione major requiritur impetus, ſeu vis, quam pro minori, aut diſtractione, aut cohæſione; pro determinata igitur fibræ motione determinatus impetus gradus requiritur.

XXXIX. His habitis neceſſariò infertur in qualibet ſucci nervei, ſeu ſpiritus unda fieri debere fibræ diaſtolem, cui ſyſtoles neceſſariò ſuccedat, quod, ut concipiatur, in duplicem partem debet dividi mentis ope ſucci, ſeu liquidi influentis unda. Una ſcilicet pars, quæ priorem undam immediatè tangit, & urget; altera verò, quæ hanc partem ſequitur, ſeu cerebro vicinior. Cum pars, quæ antecedentem undam tangit, illam urget præ reſiſtentia ab illa aliqualiter reflectitur, ac verſus alteram ſuæ undæ partem paululum ſe confert; cum verò ex utraque reſiſtentiam inveniat, vi reſidui impetus illuc adigitur, ubi minor eſt reſiſtentia; cum verò pars fibræ lateralis ſupponatur preſiſtens in contractione, facilis erit, ut dimoveatur, & reſiſtat minus igitur coarctata pars undæ impellet, quare lateris motio, ſive per longitudinem, ſive per latitudinem ſecundum impetus directionem; ut cum directio in tali caſu præcipua ſit in latitudinem, fiet Fibræ diaſtoles, quæ eò major fiet, quò major erit ſpirituum impetus; & minor; quò ille debilior. Remiſſio verò ſpiritus ad altera urgentis impetu, ita ut major ſit niſus particularum Fibræ in contactum, iterum partes in cohæſionem venient, & fiet fibræ ſyſtoles eodem quidem temporis intervallo, quo in arteriis; nam, cum tunc fiat Fibræ diaſtoles, cum fit liquidi influxus in Fibras, & tunc fiat influxus, cum fit cerebri preſſio, & tunc ceſſat cerebri preſſio, cum fit arteriarum dilatatio, & expanſio; & cum tunc fiat fibræ ſyſtoles, cum ceſſat influentis liquidi impetus, & impetus ceſſet, cum ceſſat cerebri compreſſio, & cerebri compreſſio, cum fit arteriarum ſyſtoles: patet, cum ordinarius Fibrarum motus, ſecluſa voluntate, pendeat ab arteriarum expanſione, eodem intervallo fieri motum, & in arteriis, & in nerveis Fibris.

XL. Quamvis non admodum celeri motu moveantur Fibræ, attamen tardus non debet concipi liquidi nervorum ad extremas partes influxus; nam ad hoc, ut unda hujus ſucci ad extremam Fibræ partem contingat, non eſt neceſſe, ut a tot undis ſuccedentibus prematur, quarum tantùm una qualibet ſyſtole poſſunt ſuccedere, ſed extrema Fibræ pars poteſt turgeſcere, cum cerebro vicinior unda ita antecedentem premat, & hæc alteram, donec a prima communicato impetu, ultima ſeu in Fibræ extremo, aut ulterius urgeatur, aut magis prematur ad latera, quare non longius tempus requiritur pro extremæ partis turgeſcentia, quàm unica ſyſtoles.

XLI. Ad hoc ut fiat ſpiritus influxus in Fibras debet eſſe tum ratione Fibræ, tum ratione contenti fluidi minor reſiſtentia, quàm ſit influentis impetus; movens enim potentia, ut moveat, debet ſuperare mobile; quare ſi utrique reſiſtentiæ, nempe & fluidi, & fibræ tanta addatur alia reſiſtentia, ut æqualis ſit viribus potentiæ moventis non fiet influxus. Poteſt verò multipliciter augeri reſiſtentia, vel quia ita concipiatur Fibra diſtracta, ut æque nitatur in contractionem ac impetus ſpirituum nititur in diſtractionem, tunc equidem æquis hinc inde viribus nullus fiet influxus; vel ſi Fibra ita concipiatur compreſſa, ut extendi pro tranſitu ſucci nervei a tali momento non poſſit, privabit partem influxu, ut aliqua parte compreſſa nimis experimur.

XLII. Poteſt augeri reſiſtentia tum ex parte fluidi. Si permanente eodem impe-

tus momento ita augetur unda, ut reſiſtentia ad orificium Fibræ præ undæ mole aucta aut major, aut æqualis ſit illius impetus momento, unda perſiſtet, nec fiet influxus, ſi verò non tanta ſit unda; ut a momento impellentis ſuperari non poſſit; ſed undæ partes, ſeu ſucci componentis ſit tantæ molis, ut Fibræ diametro non reſpondeant, ſeu illam ſuperent, perſiſtent influxus, nec Fibra turgebit: ſi verò detur, neque unda major momento, neque partes undæ Fibræ incommenſurabiles, ſeu Fibra majores, ſeu fluidi minimæ partes per varium occurſum ita poſſint componi, ut conſtituatur ratione perfecti contactus tertium quid ſolidum, ac tantæ magnitudinis, ut poſſit per eamdem directionem motus ferri per baſim Fibræ; non verò per verticem, ad verticem ſubſiſtet, & permanente eodem illarum partium contactu, & eadem motus directione cum eadem Fibræ reſiſtentia, & fiet influxus mora, ſeu pars Fibræ ad extremum verticem carebit influxu.

XLIII. At ſi ſit potentia aliqua in quacunque parte Fibræ, qui ita ſpiritum, ſeu fluidum in Fibra incluſum moveat tanto momento, quod cum fluidi reſiſtentia fiat æquilibrium inter vires externæ, & internæ potentiæ moventis, fluidum perſiſtet immotum, nec ad aliquam partem magis determinabitur. Si verò potentia exterius applicata moveat Fibram tanto momento, ut poſſit moventis interni impetum ſuperare, non fiet ſucci excurſus ad partem, non fiet ſuſpenſio, ſed fiet ſucci nervei refluxus in cerebrum.

XLIV. Hinc emergit ſalebroſa ſenſuum doctrina, quæ eo difficilior redditur, quia prœterquam quod verſari debet circa materiam quidem, ſed adeo tenuem, ut ſolum concipi poſſit, & animæ cancellos ingredi debet, a qua ſenſuum complementum cognoſcere etiam inviti cogimur. Unum hoc certum arbitror abſque motu ad cerebrum uſque communicato ſenſum fieri non poſſe. Alterum verò motum hunc cerebro communicari per nerveam Fibram. Tertium neceſſe eſt Fibram ab aliquo prius moveri quàm deferat cerebro motum. Quartò non quælibet Fibra poteſt æquè ac latera moveri. Neque quelibet Fibra poteſt, ita moveri, ut impreſſum motum cerebro poſſit ita communicare, ut ſenſu fiat. Ne verò longius procedam adducta ſigillatim ſunt perpendenda, & primò medium ſenſus, Fibra nempe ad examen eſt revocanda, quæ cum duo ſignificet, Fibram ſcilicet, ſeu tubulum, aut partem ſolidam, & fluidum, ſeu ſpiritum, contentum: dico, fibram, ſeu partem continentem non eſſe unicum, aut integrum ſenſus medium, ita ut per ſolum motum, partibus fibræ impreſſum uſque ad cerebrum impetus propagetur ſoli Fibræ longitudini communicatus.

XLV. Et primò quomodolibet agat in Fibram internum agens, ita ut illam moveat per quamcunque illam moveat directionem, nunquam moveri poteſt, quin ipſius figura aliqualiter mutetur. Cum verò partes Fibræ inter ſe ita unitæ ſupponantur, ut perfectè non cohæreant, ſed inter vel plures, vel aliquas, aliquid ſpatii mediet, neceſſe eſt fieri, quod dicemus, Supponatur ergò, movendum eſſe Fibram per longitudinem, in quo caſu magis viget noſtra ratio, eò quod difficilius, quàm in quacunque alia directione motus. Fibra mutetur Fig. II. moveatur igitur per D verſus B, & potentia movens ſit applicata R, dico, Fibræ longitudinem minui debere. Urgeatur itaque ad R verſus O P; vel R magis accedat ad O P, vel non accedat, & perſiſtet in ſuo primo loco: ſi accedit verſus O P, ita ut fiat minus ſpatium inter Q O P S R Fibra fiet brevior, quare totum fluidum contentum mutabit locum, ſeu movebitur, unde poteſt oriri non a motu Fibræ, ſed a motu contenti liquidi in cerebro ſenſus. Si verò R non accedat ad O P, & ratione ſpatii vacui, & ratione figuræ planæ poſſit accedere; ideò non accedet, quia momentum, quo adigitur in contactum ab externo agente, minus erit momento, quo detinetur in diſtractione a liquido contento; cum verò momento, quo detinetur in diſtractione,

pen-

pendeat ſolum ab impetu, quo liquidum agitur in Fibras. Si totus impetus in R non poſſit ſuperare reſiſtentiam ad R, multò minus impetus refractus in F, nempè in extremitate ſuperiori, ſeu cerebro vicina poterit ſuperare reſiſtentiam in F; quare ſi R non poteſt loco movere liquidum ad R, multò minus F movebit liquidum ad F, nempe ſpiritum in cerebro, unde ſenſus non excitabitur. Quod verò vigeat ratio majoris inæqualitatis in R & F patet; nam cum impetus ad R integer ſit, & uſque ad F ſemper decreſcat ob occurſum tot reſiſtentiarum; quot ſunt partes fibræ promovendæ; & e contra cum reſiſtentia ad R, ſeu momentum detinens R in diſtractione minus ſit, quam in F, quia impetus a cerebro impreſſus in F ſemper decrevit ob reſiſtentiam tot undarum ſuperandarum, & tamen majus ſit momentum detinens in diſtractione, quam potentiæ momentum in contactum urgens; ergò ſi intrinſecum momentum ad R majus eſt contranitente momento extrinſeco multò magis momentum ad F majus erit contranitente momento ad F, quare aut fibra non movebitur, aut ſi movebitur, mutabit figuram, unde ſenſus principium etit a ſpiritus, non a fibræ motione.

XLVI. Secundò: Si potentia movens fibram Fig. V. ejuſdem TAB. ad A, ita ut urgeat A verſus R centrum fibræ, vel magis A accedet ad R, vel non accedet, ſi non accedet, cum non urgeat, niſi per latitudinem fibra non movebitur. Si verò A accedet ad R, movebitur quidem fibra, ſed non directione neceſſaria pro ſenſu, ulterius, ſi accedet, minor fiet diameter, aut mutabitur figura ſpherica in ellipſim, ſed mutata figura contentum liquidum mutare locum debet, quare movebitur, & cum totum mutetur loco, totum movebitur: nam vel mutatur figura totius fibræ, vel alicujus tantùm partis. Si totius figura mutatur, & totum liquidum movebitur, ſi verò ſolùm pars aliqua, hæc erit ad cerebrum, vel non? ſi erit ad cerebrum, & ſpiritus mutabitur, ſeu movebitur ſi non ad cerebrum, ſed remotè ab illo, nulla fiet, neque a fibra motio, cum neque moventis aliqua motio, ſeu mutatio fiat.

XLVII. Tertiò: A minoribus potentiæ viribus, viribus facilius poteſt fibræ liquidum moveri, quàm fibra ſolidum; quod ex duplici fundamento eruitur. Primum eſt deſumptum a mole, ſeu a materia; materia enim quo major eſt, eo majores requirit in potentia movente, ut moveatur vires, quo minor minores habita ſemper eadem ratione, ſeu, ut dici ſolet, cæteris partibus. Nam non me latet, facilius elevari ſaxum 50. librarum, quam vectis ſolum 20. librarum, ſi in alterutra extrema parte illa capiatur, dummodo ſit 5. tantum pedum longitudinis. Fibra verò meo judicio ſupponitur majoris longe ponderis, quàm contentum liquidum. Hunc verò ponderis fibræ exceſſum ſupra contentum liquidum mihi ſuadeo, quia cum minimus ſit fibræ tubulus, adeo ut oculis intueri non poſſit, ſed tantùm ratione concipi, ſi fibræ ſolidum, aut minus, aut æquale ſpatium ac porus, ſeu ejus foramen occuparet, ſicuti non videtur fibræ foramen, ita nec videretur ipſa fibra. Si ſumi poſſet unica fibra, quæ tantum occuparet ſpatii, quantum capitur ab orificio, ſeu poro fibræ, ſi non poſſet conſpici orificium, ſeu foramen fibræ, nequæ fibra, ſeu ſolida pars circa foramen poſſet conſpici, quia cum idem ſupponatur ſpatium occupatum a fibra, ac poro fibræ, ſi non intueretur porus, neque poſſet intueri fibra; & multo minus poſſet intueri fibra; nam ſi ſpatium foraminis collectum non cadit ſub oculos, neque ſpatium diſgregatum a fibræ ſolido occupatum ſub oculos multò minus cadere poteſt, quod ut clarius percipiatur.

XLVIII. Supponatur Fig. V. TAB. VI. æque ſpatium occupari a partibus A B C, Q I K cum reliquis omnibus ſimul, ac a ſpatio comprehenſo inter illum circulum: dico, ſi non videatur ſpatium comprehenſum intra circulum, multò minus videri poſſe partes A B C cum reliquis, quia ſi quod unitum videri non poteſt, mul-

multò minus diviſum videbitur, cum verò non videatur ſpatium ſignatum ad R unitum, multò minus videbitur ſpatium A B C diviſum. Si verò non ſumatur una fibra ſed faſciculus fibrarum, dico, cum non videantur pori fibrarum, neque fibras ipſas videri, & ratio eſt, quia ſi fibræ unitæ viderentur, ideo viderentur, quia fibræ ſe contingerent, & quæ videri non poterant diviſæ, poterunt unitæ, ſed duo circuli, hic enim ſumimus non longitudinem; ſed latitudinem fibræ, ſe non contingunt, niſi in puncto, aut ſaltem phyſicè loquendo; ſecundum minimam circuli partem, ſed ſi totus circulus ſimul videri non poteſt; ergò neque duæ minimæ circuli partes, quales ſolum conſpici in fibrarum ſeu cylindrorum unione poſſunt, videbuntur; at cum nervorum faſciculum in ſua ſectione videamus abſque pororum intuitu, dicendum majorem eſſe continentis, quam continenti materiam, quare majores potentiæ vires pro illa, quàm pro ſpiritu movendo requiruntur.

XLIX. A compoſitione quoque fibræ ratio eruitur, qua vinci poteſt, majorem eſſe continentis, quàm continenti materiam, nam in duobus æqualibus ſpatiis ibi major eſt materia, ubi major eſt materiæ partium contactus; ſed in fibra major eſſe debet partium contactus, nam in liquido nervorum, ut ex ſe patet, fluidus enim eſt nervorum ſuccus, & fluida illa ſunt, quæ ſecundum minimum ſe tangunt dummodo ſint in minima mole, vel fibræ partes æquè per minimum ſe tangunt ac ſucci partes, vel ſecundum ſpatium majus minimo; ſi ſecundum minimum ſe tangerent, fibra æquè eſſet quid fluidum, ac ſuccus, quod cum non ſit, ſecundum majus ſpatium ſe tangent, quare in fibra major eſt materia, quàm in ſucco ejuſdem fibræ; ergo ſuccus nervorum ratione quantitatis facilius moveri poteſt, &c. quod erat propoſitum.

L. Alterum deſumptum eſt argumentum a partium figura. Aliæ namque partes conſtituunt nervorum liquidum, aliæ fibram, partes ſcilicet illius liquidi magis eſſe debent motui pronæ, quam fibræ componentia, nam cum de ratione ſolidi ſit contactus, ſeu partium cohæſio, quo perfectior erit partium cohæſio, eo firmius ſolidum erit; illa verò eſt perfectior cohæſio, quæ eſt inter plura duarum partium puncta ſit contactum, quo major eſt partis ſuperficies, & quo magis per rectam lineam ſunt diſpoſita puncta, ſeu quo magis prona eſt facies, contrario vero modo de fluidis dicendum, quæ eo ſunt talia, quo inter illorum partes minor eſt contactus; cum vero pars, quæ ſecundum minimum ſe tangit, ſit figuræ, quæ accedit ad ſphæricam, partes componentes liquidum nervorum accedent ad ſphæricum, & quæ componunt fibram, ad planum. Cum verò partes ſphæricæ, aut ſphæricæ figuræ proximiores facilius moveantur, quàm quæ planæ; & hoc ratione contactus, qui minor eſt ſphæricis, ac minus reſiſti, major eſt in planis, ac magis reſiſtit, dicendum eſt ſuccum nervorum facilius moveri, quàm fibræ partes, quod erat ſecundo fundamento demonſtrandum.

LI. Reſtat igitur dicendum cerebro motum communicari a liquido nervorum, a quacunque cauſa in refluxum acto, tanta tamen vi, ut quaſcunque poſſit ſuperare reſiſtentias. Quæ verò ratione motus hic nervorum fluido communicetur explicatum fermè ſuperius fuit, a quo tamen cum tota ſenſuum res pendeat; nitidius enucleandum. Sit igitur Fig. V. ejuſdem TAB. Sectio fibræ, & ſit aliquid, quod tangat fibram in A; dico, illud tagens ad hoc ut ſenſum producat, debere movere A a ſuo loco, ita ut accedat ad R, & ſuccus contentus in ſpatio R moveatur qua poteſt, dummodò cerebro quoque motum communicet. Quod, ut cognoſcatur, debent præſciri, quanta debeat eſſe moventis vis, quanta corporis moti reſiſtentia, & cur ſuccus ille motus debeat agi in refluxum uſque ac cerebrum.

LII. Pro primo: Pars A, cum ſit minima pars fibræ tantæ eſt tenuitatis, quantæ ſunt partes illæ, ſeu illa effluvia, quæ

perſ-

perſpirationem conſtituunt, quod vero tantæ ſit tenuitatis: patet; nam cum pars A a fibra eſt diviſa perſpirationem conſtituit, ſed partes perſpirationis, dempto ſpiritu minimæ in corpore ſunt; ergo pars A erit minor quocumque in corpore poterit conſiderari ſub ratione talis texturæ corporis applicabilis. Verum enim eſt partem A minimam eſſe, ſi ad partes corporis referatur, ſi verò ad parte corporis refereratur, ſi verò ad partes materiæ, minimam non eſſe fateor; ſed partes in corpore compoſitæ conſiderantur; ergò pars A ratione ad partes compoſitas minima erit.

LIII. Hæc minima pars A ad hoc ut moveatur; vel requirit partem majoris molis, ſeu materiæ, vel niſi majoris materiæ ſaltem majoris impetus. Quod igitur debet movere A, debet eſſe majoris materiæ, nam cum majorem materiam ſequatur major gravitas, pars majoris gravitatis habebit potentiam majorem parte A minoris gravitatis; ergò pars majoris materiæ ſuperat partem minoris materiæ, ſeu partem A, ſed quælibet aſſignabilis materia extra corpus, quæ ſenſibus ſubjiciatur major eſt A, quia tenuitas partis A fugit etiam captum noſtræ mentis; ergò quælibet materia aſſignabilis, quæ captum non fugiat A. prout partem A movere poterit; poterit quidem A non moveri, non verò propria reſiſtentia, ſed vel ob contactum cum reliquis, vel ob fluidi incluſi majorem impetum.

LIV. A inſuper moveri poterit a quacunque minoris materiæ parte, dummodo exceſſus impetus ſuppleat defectum materiæ, neque multi impetus gradus requiruntur; ſed tot ſufficiunt, quot uniti cum potentia materiæ conſtituant potentiam compoſitam ex gravitate, & impetu, quæ poſſit ſuperare ſimplicem potentiam pendentem a gravitate; ſed cum in minima materia, ut ſuperius vidimus, minima ſit potentia pendens ab intrinſeco; ergò minima facultas, ſeu potentia ad illam ſuperandam requireretur; ſed cum etiam minimus impetus ſit major potentia non minimæ materiæ, ſuperabit aliquam, & magnam gravitatem; ergò minimus impetus ſatis ſuperque erit una cum potentia materiæ minoris ad ſuperandam reſiſtentiam majoris materiæ.

LV. Si verò pars A non debeat moveri contra vim gravitatis, ſed vel debeat moveri horizontaliter, minor requiretur moventis vis, cum minor ſit mobilis reſiſtentia, multo minor erit, ſi ſecundum gravitatis lineam moveri debeat. At ſupponatur ſperandum eſſe contactum; quo A adhæret H B, & alterum quo adhæret Q & I, ita ut Q & I debeant moveri a contactu P & K, & contactu B & H, adhoc ut accedant premente A ad R & mutetur fibræ figura, dico, debere multiplicari agentis, ſeu moventis potentiam prout creſcit mobilium contactus; ſi vero creſceret alia ſeries movendarum partium, non ſufficeret augumentatio unius gradus, ſed tot deberent eſſe gradus, quot eſſent novi ſuperandi contactus; ut ſi frangenda ſit virga, & ſufficiat unus gradus, duo non ſufficient pro duabus unitis frangendis, præter enim duarum reſiſtentias nova ſuperanda unio, quare quæ vis diviſas poterat ſuperare; collectas non ſufficit.

LVI. Alterum reſiſtens, ne ſenſus fiat, eſt influxus liquidi nervorum verſus inferiora, qui non ſolum cohiberi debet, ſed agi in contrariam partem, ſeu verſus principium, qui quidem refluxus mutata fibræ figura facilius eſt; quod ſequatur. Facilior enim eſt ille motus inter duos ſecundum terminos oppoſitos, qui habent eumdem, aut æqualem impetum idem percurrendum ſpatium minores habet reſiſtentias; atqui refluxus ac influxus æqualem habent impetum, idem percurrendum ſpatium, at refluxus minores reſiſtentias; patet idem eſſe amborum ſpatium; æqualis eſt & impetus, nam tantus fuit in cerebri preſſione impetus, ut potuerit mutare fibræ figuram illam extendendo, tantus in ſenſibili, ut illam mutaverit ad minus ſpatium coarctando ergo æqualis eſt impetus quoad figuræ mutationem, majores vero reſiſtentias habet in-

influxus, quàm refluxus, liquidum namque influens debet progredi a baſi ad verticem coni, refluxus a coni vertice ad baſim. Secundò influxus cohibetur a fibræ partibus; nam influens, & in illas impigens debet eas a contactu magis dimovere, ut amplior fiat pro nova unda fibræ capacitas; è contra in refluxu, cum ille non requirat partium extenſionem, eo quod ex anguſto in latum procedit, non cohibetur a niſu partium in contactum, ſed magis promovetur, quare minor eſt reſiſtentia; ergo facilius fiet refluxus, &c. quod erat propoſitum.

LVII. Inſuper varius eſt impetus modus a cerebro verſus exteriora, ac ab exterioribus verſus cerebrum, ſeu a ſenſibilibus. Cerebrum namque totum fibræ orificium premit, ac totam undam adigit in influxum, ſenſibile verò ita fibram comprimit, ut non quælibet pars neceſſe habeat in motum adigi; ſed ſolum aliquæ; illæ nempe, quæ & motui ſunt faciliores & refluxui magis accomodatæ. Minimæ verò partes ratione parvitatis materiæ facilius moveri poſſunt, quàm craſſiores, pro quarum reſiſtentia major requiritur vis movens, & magis refluxui ſunt accomodatæ; nam præter minorem materiam minoris etiam ſunt molis; omitto figuram, quamvis illa ſuppoſita circulari proxima inutilis non ſit, quare illi minores ſternuntur a contactu craſſiorum partium reſiſtentiæ, quare nec craſſioribus motis, illæ uſque ad cerebrum impelli poſſunt, at cum facilior ſit motus aliquarum partium quam omnium, facilior erit refluxus in ſenſu, quàm influxus a cerebro. Nec arduum eſſe debet huic fidem adhibere; poſſe nempe, tenuiores partes moveri craſſioribus immotis, etiam in corpore fluido, ſi quis enim contra ventum loquatur, ventus non ceſſat, & tamen qui ad ſtantem ventum eſt, prolata audit verba; non tamen eadem facilitate, diſtantia, aut celeritate, niſi aut ſtaret ventus, aut contra ſtaret.

LVIII. At ſupponatur mutata fibræ figura non poſſe fieri refluxum in cerebro. Peto: mutata figura vel idem perſiſtit liquidi ſitus, vel mutabitur. Certum equidem eſt reſtricta figura liquidum, quod in parte fibræ reſtrictæ continebatur, in illa amplius non poſſe contineri: vel igitur liquidum ſibi proximum removebit, ſeu repellet, ut ſibi locum cedat, vel extendat fibram, ut aucta illius diametro poſſit in fibra abſque actione in proximum liquidum contineri, ſed minori impetus momento poteſt removere liquidum ſibi proximum, quod idem eſt, ac in refluxum agere, quàm fibram extendere, ergò facilius poteſt refluxus fieri, quàm fibra moveri ſeu extendi, hoc enim patet ex num. XLVIII. XLIX. in quibus vidimus, majorem eſſe fibræ reſiſtentiam, quàm fluidi intra fibram contenti, tum ratione quantitatis, tum ratione diſpoſitionis, & figuræ; patet ergo multiplici de cauſa mutata fibræ figura, ſeu minus ſpatium coarctata refluxum liquidi nervorum fieri debere.

LIX. At, ut vidimus, non in qualibet fibræ mutata figura fieri debet refluxus, quia eo pacto poteſt fibræ figura mutari, ut non coarctetur, ſed extendatur, ubi vides, cum nulla poſſit a partibus magis extenſis fieri præſſio ſupra nervorum liquidum, non poſſe illum in contrarium adigi motum, ſeu refluxum, a quo unicè ſenſus dependet; quamvis tamen poſſet fibra, & ab aliquo externo ſimul & extendi quoad latitudinem, & elongari attamen talis fibræ figuræ mutatio abſque ſenſu contingere non poteſt, quia, cum ſit externum agens debet antequam in fibram agat, ſeu producat, & extendat in Fig. II. TAB. VI. illam prius tangere, nec tangere eam poteſt tanta vi, ut illi adhæreat, quin illam prius comprimat, quare prius debet fieri ſenſus, qui brevi ceſſaret, ſi fibra veniret in ſuppoſitam figuram.

LX. Modum verò refluxus ſenſibilium varietatem indicare, pro certo ferme ſtatui poſſet; nam, cum tota ratio ſenſuum pendeat a refluxu, tota varietas ſenſibilium pendebit a modo refluxuum, nam prout varius eſt ſenſibilium modus, & acti-

activitas. Varia quoque eorum debet eſſe actio a poſito enim agente, quod poſſit varie in fibram agere, non fiet variante actione idem ſemper refluxus. Sit exemplum de tactu. Si leve corpus tangatur, ideò leve poteſt judicari, quia omnes illius ſuperficiei partes omnes ſimul fibræ partes tangant, quæ ſunt ad contactum poſitæ. Si verò corpus aliquod ita fibram tangat, ut ſolum aliquæ corporis tangantur hinc, inde mediis non tactis, corpus inæquale, ſeu ſcabrum dici poterit, eò quod non omnes æquè illius ſectionis fibræ partes tangant. His verò duobus tactibus probabile eſt aſſerere non eodem modo moveri liquidum nervorum, cum omnes æque partes tangantur, ac cum ſolum aliquæ aliis partibus intermediis non tactis; quare, cum eodem modo liquidum non moveatur, idem non fit refluxus, quare a modo, ſeu a varietate refluxus, varietas ſenſibilium percipiatur. Hi verò refluxus immenſa propemodum varietate inter ſe poſſunt diſcriminari. Poteſt primò varietas pendere a quantitate liquidi refluentis, ita ut tam inter ſe duo ſenſibilia diſferepent, quàm poteſt augeri, & minui liquidi refluentis quantitas, quod quàm lata diſcriminis via, ſecundò, poteſt pendere ab ipſa quoque materia refluente, ita ut ſi tenuior refluat unum judicetur agens ſenſibile, ſi minus tenujor alter percipiatur. Hic quoque quàm poteſt hæc materiæ qualitas ſe tenuitas propagari. Tertio a motu poteſt ſenſibilium fieri judicium; alia enim poſſunt majori impetu liquidum in reflexum cogere, alia verò minori, quæ quanta ſit impetus varietas, quot ejus gradus, a quibus ſingulis ſpeciale poteſt pendere ſenſibilium judicium, omnibus patet. Non eadem puto vi in refluxum agi nervorum liquidum ab igne, ac a glacie; quare refluxus major aut minor celeritas, & impetus poteſt ſenſibilium diagnoſim in mente excitare. Hi ſunt præcipui ſenſibilium diſcriminis fontes, quamvis nec alius deficeret, nec magnæ ubertatis, nec captu adeo facilis; quare hoc ſatis pro hac provincia.

LXI. Non cujuslibet fibræ fluidum æquè & celeriter, & copiosè in refluxum agi poſſe cognitum puto. Ratio enim petenda eſt a fibrarum textura, niſi & ſpiritum, ſeu liquidum in cauſam vocare velimus; nam, ut expoſuimus, quo major eſt fibræ reſiſtentia, ſeu quo plures ſunt fibrarum partium ſeries, eò major requiritur vis, ut fibræ Figuræ mutetur, quare ſi majori facilitate comprimeretur fibra conſtans duabus ſeriebus, quàm conſtans quatuor ſeriebus, facilius liquidum fibræ minus reſiſtentis in refluxum agetur, quàm liquidum craſſioris Fibræ, quinimmo dabitur agens, quod movebit in refluxum liquidum tenuioris Fibræ, nec movebit liquidum craſſioris, hic eſt ſenſuum varietas, ſeu quinarius numerus.

LXII. Hinc & rudioribus licet Creatoris ſapientiam intra proprium corpus nullibi non exculptam admirari. Senſoria intueatur, ac uniuſcujuſque agendi modum penſitando, mirum quanta reperit, quæ potius animi cultum, quàm imparem mentis ſtuporem exigent. Singulorum percurrens ſenſuum objecta, eorum elucet in opere, ſeu in ſenſu facilitas, quæ, ut num ſuperiori diximus, a Fibræ textura pendere facile eſt eruere. Retinam in oculo præcipuum viſus inſtrumentum, quidquid de choroide dicatur, ſedulo perpendamus, quæ vix, ac ne vix ſolida apparet, ſed potiùs malè concretum fluidum, adeo tenella eſt illius textura; nec fortior compages tanto operi par eſſe poterat, minimum enim fuminoſum corpus, ſeu facile evaneſcens luminis activitas ad majorem ſuperandam reſiſtentiam impar fuiſſet; ac ſpiritus in Fibris hoſpitantes immoti ſtetiſſent, niſi & leviſſimo attactu mutata tenerrimæ Fibræ figura, in refluxum adigi potuiſſent.

LXIII. Succedit oculo auris, quæ quidem, cum a tenui percellatur objecto, tenue, nec admodum reſiſtens organum, expoſcit. Et a cerebro conſpicitur inter nervum ad intimam autem per ingentem pro ſenſu, ac per extimam percurrentem motus gratia diſcrimen. Ille enim tenuior,

ior, hic durior ſeſe exhibet, nec durior ille potuiſſet pro auditu ob acris preſſione in ſono contingente flecti, augetur quidem phonici radii in aure activitas, ſed ubi latus Fibræ paries comprimendus fuiſſet, major inventa foret activitate moventis mobilis reſiſtentia, hinc teneriori opus fuerat, quidem facilius movetur, eo quia ſonori radii ob conicam auris figuram, ac ſecundum helicem lineam diſpoſitam ſæpè coeuntes, ac orthophoniſmum producentes, mirum quantum augeantur, ac validius in reflexum nitantur.

LXIV. Et in reliquis ſenſibus ſervatur hic ordo. Minoris ſunt activitatis quæ odoratum efficiunt, quàm quæ guſtum objecta, hinc & in naribus tenerior Fibræ textura, ideoque facilior ab alienis objectis moleſtiæ ſenſus. Tactu reliquis durior eſt, quare & ejus Fibræ durioris texturæ fore opus erat; at guſtus quidam tactus eſt, objecta enim immediatè apponi, ut cognoſcantur, neceſſe habent, at minori vi inhibent, ut guſtum moveant, quàm ut legitimum tactum; nam quæ reliquo corpori, & mediocriter calida apparent, linguæ adurentia videntur, adeo diſcrepant Fibrarum texturæ, adeò facilior eſt guſtus fibra, ut ab eodem objecto moveatur & majori vi in refluxum agatur nervorum liquidum.

LXV. Hæc brevi calamo de ſenſibus, quorum poſſet, pro rei dignitate agendo in non correptam molem tractatus exurgere, ac etiam de dolore pauca, qui nihil eſt præter ſenſus exceſſus. Æquè enim in ſenſu, ac in dolore liquidi requiritur in cerebrum refluxus, at refluxus, modus illorum eſt cauſa diſcriminis. Cum enim dolor ſenſus ſit, quæ pro ſenſu requiruntur, exiget, nempe, ut fibra mutetur, ſeu varietur figura, anguſtetur ſcilicet, & ut liquidum in cerebrum refluat, a cujus refluxus modo deduximus ſenſibilium varietatem. Si verò modus ille adeo variet, ut magna vi refluxus in ſpiritus cerebri hoſpitantes impetat, & eorum fermè nexum ſolvere moliatur, dolor dicetur. Dolor enim, ſeu ſenſus exceſſus, aut moleſtia fieri non poteſt, quin cauſa illius moleſtiæ ſeu doloris eſſe poſſit corpori inimica; irritum enim eſſet & fugere, & abhorrere, è quo nobis nihil metuimus, quare dolor non erit quicunque refluxus, ſed refluxus, qui corporis machinam poſſit evertere, quare, ut conſervetur, inditum eſt a ſupremo Conditore hujus machinæ, præſidi animæ, ut hos occurſus fugiat, & pro poſſe eliminet.

LXVI. Dolor igitur nec ſine refluxu, nec ſine exuberanti refluxu fieri poteſt, cum enim doloris judicium fiat in cerebro, ſed non in quacunque cerebri parte, ſed pro ut leviſſima ſuppetit conjectura in cerebri meditullio, quoties, aut motus exceſſus ad cerebrum non pertinget, aut refluxus non fiet, nec ſenſus, nec dolor excitabitur: hoc enim luculenter patet in epilepticis, in quibus quamvis contingat maximus ſpirituum motus, pro validiſſima muſculorum contractione, aut in phræneticis, nullus tamen contingit dolor, in illis enim fluxus ad partes, non a partibus refluxus ad cerebrum ſit.

LXVII. Mea nunc eſt, quoniam de doloribus, & ſenſu fuit ſermo, cauſam exponere, cur oſſa, quæ meo judicio ſunt nervearum fibrarum glomeres, & ſenſu careant, & dolore: ſenſus, ſeu hujus exceſſus dolor duplici de cauſa poteſt non fieri, aut quia fibræ figura mutari, aut quia contentum liquidum in refluxum aut ſufficientem refluxum agere non poſſit. Verum quidem eſt, oſſium fibras difficillimè figuram mutare, eò quod demonſtrante eorum duritie, conſtitutivæ fibræ pluribus conſtant particularum ſeriebus, quare, cum plurimi ſint ſuperandi contactus, maxima vis pro mutanda figura requiritur, at tandem ſaltem ſerra, qua dividuntur, mutatur figura; cum verò dolor neque ſecto eſſe fiat; aliunde ratio eſt petenda ſcilicet ab impedito refluxu, qui adeò impediri poteſt, eò quia etiam ſecta fibra illius partes poſſint quidem dividi, at non adigi in majorem contactum, a quo fibra anguſtetur, aut ſi veniat in majorem contactum, adeò minima ſit contactus

ctus diſcrepantia, ut in minima quoque fiat fibræ anguſtia; ſi enim ſecetur tenella populus virga, ſub ſecante illa complanatur, ſi verò quercus, aut buxi fruſtum; ſenſus mutationem non percipiet: fieri ergò poteſt aliqua, ſed minima ob oſſium partium firmam cohæſionem fibrarum anguſtia, hinc minimus refluxus: at perpendenda eſt materia refluens, quam in oſſibus ab aliis partibus aliqualiter diſcrepantem puto ob ea, quæ diximus, num. XII. nam cum oſſium ſubſtantia ob firmiorem contactum non ſit æquè, ac aliarum partium diſſlabilis, ſuccus in illis fibris contentus diutius detinetur, ac a continua cerebri preſſione magis premitur, ac ille coarctatur; & in majorem contactum, ſeu majorem motui reſiſtentiam adigitur; ulterius cum ſemper ceerebrum illas fibras præmat, nec ſuccus poſſit progredi, fit veluti tenuiorum partium expreſſio; nam omnes compreſſæ veluti in muſto fit, tenuiores reſiliunt, craſſioribus intra fibras remorantibus, quare craſſiores nervorum fluìdi partes oſſium fibris inhoſpitantur, unde mirum non eſt, niſi partes craſſiores, & motui reſiſtentes per minimum compreſſæ, in refluxum agantur, ut ſenſus, aut dolor fiat, alibi de hoc iterum habebitur ſermo.

LXVIII. Alterum, neque hucuſque ſolutum problema, ſolvendum ſupereſt, cur ſcilicet ſecta cerebri cortice nullus dolor contingat. Ut dolor contingat, vidimus, neceſſum eſſe vehementem fieri in cerebri meditullium nervorum liquidi refluxum, qui, cum in ſectione cerebri corticis non fiat, dolor contingere non poteſt; ſupponatur igitur ſecta cerebri cortex, quid fiet? ſpiritus hoſpitantes in tubulis corticalium grandularum excretoriis ferentur verſus meditullium; ſed etiam abſque ſectione per arteriarum impulſum ferri debeant ad meditullium, quare cum ſit naturalis fluxus, non verò refluxus, quia a meditullio ſpiritus non feruntur ad corticem, ſed a cortice ad meditullium dolor non contingit, alioquin ſi contingeret in quocunque effreni hujuſce liquidi motu fieret, cui obſervatio repugnat.

LXIX. Non tot, quin plura ſuppeterent, ſolvenda problemata, ſed ſelectiora ſub trutina revocanda, inter quæ ſit cur partes molles corporis frigore rigeant; ac cur rigidæ ſenſu careant. Statuimus ſuperius rigiditatem, ſeu duritiem a partium majori cohæſione pendere, quare, ad hoc ut membrum aliquod rigeat, debent partes illius in majorem venire contactum, quàm prius erant. In aere gelido, cum partes ſint magis preſſæ, magis quoque gravitant, quare prementes membrum aliquod, ita quoque poſſunt illius partes premere, ut externi prementis vi minimæ fibrarum partes poſſint ſuperare quæcunque impedimenta, puta tenuiſſimum aliquod inter particulas fibram componentes, aut impetum contenti fluidi, a quo in diſtructione detinentur, & in majorem venire contactum, ſeu in majorem cohæſionis gradum, unde rigiditas, ſeu duritiess hinc pars rigida criſpa apparet ob minorem fluidorum influxum ob compreſſas cavitates, quod verò ita conſtituta ſenſu careat, patet; nam cum ad hoc, ut ſenſus fiat, debeat fieri fibræ mutatio, ſeu major anguſtia, cum partes ſint in perfecto contactu, in majorem venire non poſſunt, quare fibra anguſtari non poteſt, ideoque nec adigere contentum fluidum in refluxum. Poteſt etiam, & probabilis, aſſeri propter firmiorem contactum clauſam fuiſſe fibræ cavitatem, ita ut nullus poſſit ſpiritus pervadere, quod experientia evincitur; partes enim diu rigidæ moriuntur, quare cum nullus inſit In rigida fibra ſpiritus, quamvis & fibræ figura poſſet mutari, tamen refluxus non fieret, cum non ſit ſpiritus influens. Hujus verò ecce ulteriorem probationem; calefiat pars, rareſcit ambiens aer, quare minus premit, cum minus premat, partes minus preſſæ minus diſtractioni reſiſtunt, unde ſpiritus influens per impetum a cerebro impreſſum paulatim fibram extendit, cavitatem aperit, ac partes fibram componentes a cohæſione dimovet; deficiente in meningis ſyſtole cerebri preſſione ceſſat, aut minuitur liquidi in fibram impetus,

quo imminuto partes fibræ ab impetu nimis divulſæ iterum in contactum nituntur, ac fluidum comprimunt, & in refluxum adigunt, unde in principio calefactionis rigidæ partis punctorius dolor ſolet ſuboriri, qui tandem ceſſat, cum veluti in æquilibrio ſiſtuntur, & fluidi, & fibræ vires, itaut nec nimis fibra prematur a fluido, nec fluidum in refluxum agatur a reſtitutione, ſeu contractione, & ſyſtole fibræ, unde patet problematis ſolutio.

LXX. Cum ſæpiſſime contingat audire nervos relaxari, ſit operæ pretium inquirere, quid ſit, & quì fiat nervorum relaxatio. Prout mihi conſtat, aliquid relaxari dico, cum minus tenditur, ſeu cum ſecedit a majori tenſione, in qua prius erat. Funis ex. gr. relaxari dicitur, cum minus tenſus eſt, quod dupliciter fieri poteſt, cum ſcilicet immutata illius figura, aut craſſitie, ſolùm elongatur per alterius additionem, aut ſi funis ideo tenſus erat, quia aqua madidus, evaneſcente humido illum tendente, funis relaxatur, eo quia decreſcente latitudine longitudo augetur, unde relaxatio. Nervi igitur tunc relaxati dicentur, cum erunt minus tenſi, ſeu magis elongati, quod cum non poſſit contingere, eo quia illis addita ſit alia nervi portio, ut magis extendantur, reliquum eſt dicere illos relaxari, quia in latitudine minuantur, quomodo verò in latitudine imminuti relaxentur, patet rudi exemplo. Accipiatur inteſtinum, ſit hoc turgidum, ſeu ab aere diſtentum bipalmare ab utraque parte trahatur, itaut tenſum ſit; ut relaxetur, ſeu ut aliqualiter ſuperet menſuram bipalmarem, nil aliud requiritur, quàm ut aeri incluſo, & diſtendenti pateat exitus, ſtatim exeunte aere inteſtinum flacceſcit; ac, ut dicunt, relaxatur, eo prorſus modo de nervis dicendum, tunc nervi, ſeu fibræ ſunt tenſæ cum illarum cavitates a liquido nervorum infarciuntur ita ut partes fibræ præ ſucci turgentis impetu neceſſe habeant a contactu removeri, ſeu extendi; ſi verò extendens ſpiritus deficiat, ita ut partes fibræ non ſint amplius in diſtractione detentæ; in cohæſionem venient, quare minuetur fibræ dilatatio, & augebitur longitudo, unde relaxatio.

LXXI. Quo verò modo hæc fibræ mutatio contingat, videatur num. XIII. in quo apparebit partes Fig. I. per impetum urgentem in latum diſpoſitas eſſe eo modo, quo ſunt in Fig. IV. Si verò ceſſet impetus, quo partes a proprio loco dimotæ fuerunt, remanente adhuc interna vi, ſeu preſſione a gravitate pendente, partes reſtituentur in priſtina loca, quæ exiguntur ab eorum vi, quare redibunt ad diſpoſitionem, qua erant in Fig. I. ſeu fibra elongabitur, ac relaxabitur.

LXXII. Hujus veluti conſequens eſt fibram poſſe contrahi, ſeu magis tendi; nam ſi relaxatio eſt fibræ elongatio, tenſio relaxationi contraria erit fibræ abbreviatio, ſeu turgeſcentia, & cum relaxatio pendeat a privatione liquidi fibrarum illas non extendentis, contractio pendebit a ſucci ſatis fluidi copia illas dilatantis. At contractio poteſt ab alia cauſa pendere, præterquam a liquidi turgeſcentia; ſi enim, utpote alibi oſtendimus, Fig. I. ſit facultas quomodolibet agens, ita tamen ut dimoveat F a contactu H I, & pariter removeat R ab O P, & K M ab L, ut in Fig. II. Certum eſt fibram in eo ſtatu elongatam, ac dilatatam eſſe; ſi verò facultas illa, quæ partes ita dimovit, ab actione recedat, ita ut partes liberæ hoc eſt R non detentum verſus C D, & F verſus A B, poſſit F venire in contactum H I, & R in contactum O P, fibra contrahetur abſque eo, quod extendatur, hoc eſt, abſque influxu liquidi copioſioris.

LXXIII. Hinc ratio habetur, cur nempe in fibra exciſa ab animali vivente videatur aliqualis contractio. Primò partes fibræ, puta F & R ab aliis diviſæ in diſtractione amplius non detinentur, quare ſibi relictæ poſſunt in aliarum contactum venire, unde contractio. Secundò cum prædictæ partes F & R in diſtractione detinerentur a liquido incluſo, quotieſcunque liquidum illud per ſectionem evaneſcit, non amplius agit in F & R, quare a contactu non impeditæ in contactum, ſeu cohæ-

hæſionem veniunt, & contractio fit. Poteſt quidem hæc contractio diutius perſeverare, prout partes liquidi paulatim, & ſenſim avolant, quare paulatim deficiente cauſa, quæ in diſtractione detinebat paulatim etiam diſtractio ceſſaret, ſeu fieret contractio. Poteſt ulterius fieri alternatim, & contractio, & diſtractio, nam ſi partes fibram conſtituentes Fig. V. ejuſdem Tab. ob remiſſum cerebri impetum adeò comprimantur, ſeu ob deficientem vim aliquid in diſtractionem adigentes in tantùm veniant contactum, ut partes craſſiores aut tenuiores liquidi in R contentæ nimis premantur, ita ut non amplius ſit æquilibrium inter potentiam nitentem in diſtractionem, ac contractionem, ſed ſi ſuperet potentia nitens in diſtractionem, iterum partes A B C D, &c. removebantur a contactu, & fiet fibræ dilatatio; ſi verò partes internæ ſucci ita expanſæ ſint, ut non poſſint reſiſtere partibus in contractionem nitentibus, fiet contractio, & hoc quouſque inter externam, & internam potentiam ſit æquilibrium. Hoc paſſim intuetur in folle luſorio, qui ab alto decidens, ac terram percutiens non ſiſtitur, ſed reſilit, iterumque reſilit, donec æquilibrentur vires externæ, & internæ, nempe impetus, & aeris. Et hæc eſſe poteſt ratio, cur cor ranarum avulſum diutius ſyſtolem & diaſtolem protelatur, eadem nempe, aut quàm diximus de paulatim viſcidioris ſucci avolatu, ſive quam attullimus de alternata actione fluidi cum ſolido, pendente a viribus utriuſque extra æquilibrium poſitis.

LXXIV. Determinata fibræ tenſione, ſeu contractione, & remiſſione, ſeu relaxatione; videndum eſſet, quin in fluidorum motibus poſſent præſtare. Apprime pro hujuſce rei explicatione arridet exemplum, quod hauriri & experiri poteſt in ludo ſphæriſterii, vulgo *racketa*, ſi fides, quibus texitur ſphæriſterium, tenſæ ſint admodum: ad quemcunque & levem pilæ alliſum ad fides, illa reſilit, & magis impetu magnum ſpatium percurrit: contra verò ſi fides tenſæ adeò non ſint, ſed laxæ & molles facillimè ad pilæ alliſum cedunt, nec niſi remiſſo admodum impetu, & per brevius ſpatium pilam propellunt. Modo ad rem noſtram: fibræ, vas aliquod contexentes, tenſæ ſint, ſeu contractæ, ad fluidi alliſum non cedent, ſeu flectentur, niſi per tantum ſpatium, quantum exigit illa vis, quæ agens in fibram, fibræ partes à contactu removet; ceſſante liquidi impellentis vel, partes in contactum nituntur, quare per conceptum ab externa preſſione impetum in contractionem veniunt, & liquidum tanto impetu propellunt, quanto partes fibræ fuerant a cohæſione dimotæ, unde liquidum promovetur, & celeritas augetur. Si è contra non a tenſis, ſed a remiſſis, ſeu laxis fibris ſanguineum aliquod vas componatur, laxi quoque erunt ejus parietes, quare liquidum ad latera veniens prius debet Fibras tendere, ſeu ad longitudinem, quàm poteſt habere citra partium diſtractionem, perducere; in quo faciendo ſi fluidi impetus conſumatur, a vaſe illum repetere non poteſt, quia Fibræ cum in ea tenſione, in quam devenere citra diſtractionem partium, in æquilibrio ſint virium, ſeu, ut dici ſolet, in ſtatu naturali, non verò violento ſeſe non contrahent, quare fluidum intra vas incluſum non promovebitur, ſed in eo ſitu hærebit, niſi aliunde, nempe ab alio fluido impetus adveniat.

LXXV. Si verò præter extenſionem fibræ fiat, ut particulæ fibræ a contactu dimoveantur, & fibra tendatur: remittent ſanguinis, aut alius liquidi impetu, vel ſuperante potentia, qua particulæ fibræ in contactum nituntur, potentiam, qua particulæ a contactu dimoventur, partes Fibræ venient in contactum, ſeu tantùm ferrè reſtituentur, quantùm fuere diſtractæ, quo cum pervenerit, ulterius non urgent ſeu venient in priſtinum ſtatum, ſeu iterum laxæ, ut prius, evadent; quare tantùm ſolùm impetum ſanguini, aut alteri fluido communicabunt, non quantum habuit fibra in utraque tenſione,

 ſed

ſed ſolum in illa tenſione, quæ æquilibrium excedebat, ſeu quæ particulas fibræ a contactu dimovit: quare impetus fluidi minuitur, & motus retardatur.

LXXVI. Alia verò ratione, & contractio, & relaxatio in fluidorum motum agere poteſt, ſi nempe ex illis fibris non conſtituatur fluidi vas, ſed tantùm illud circumdet, & debeat ſuo motu illum promovere. Si, ut paſſim in corpore contingit, fibra vas circumdet, & ſuo motu ſyſtolis & diaſtolis debeat fluidum promovere: ſi fibra illa circumdans laxa fuerit ſua contractione, aut ſyſtole circum vas, aut minimè, aut nihil fluidum premet, quare aut nihil, aut minimè illud promovebit. Si verò tenſa ſit fibra, & ſeſe dilatando vas comprimat, & liquidum urgeat, illi motum nec tenuem communicabit; ſi demum adeò tenſa ſit, ut nimis ſeſe extendendo vas comprimat; & veluti ſtrangulet non ſolum illiquido motum non communicabit, verùm anguſtum nimis diametro illius curſum remorabitur.

LYXVII. Nec inutile erit, quid in his duabus fibrarum affectionibus, & ab aqua & ab oleo haberi poteſt, & quomodo illud fiat, perpendere. Supponamus injectam primo ventriculo parti quidem fibroſæ frigidam. Hæc dupliciter in fibras agere poteſt, hìc tamen præſcindo a quantitate, quæ eſſe poſſit ventriculo oneroſa admodum, & moleſta; poteſt ſcilicet agere, aut fibræ partes premendo, aut intra illas ſeſe inculcando, ſeu intrudendo. Videndum hìc eſt quanam probabilius actione aqua in fibram poſſit agere, an alterutra, an utraque? Pro quo dico, aquam debere agere per quod, & facilius, & citius poteſt agere: quare cum aqua poſſit citius, & facilius agere preſſione, quàm intruſione aquam preſſione in fibras agere probabile eſt. Facilius frigidam preſſione agere poſſe patet; nam premendo partes fibræ, illarum vires adjuvat, quibus in cohæſionem nituntur, quare non agit premendo actione abſoluta, ſed compoſita expreſſione aquæ, & niſi partium, & nec debet validas reſiſtentias ſuperare, ut partes in contactum ducat, nihil enim contractioni reſiſtit præter contentum liquidum, quod ſuo impetu partes contactu dimovet. Difficilius verò intruſione agere poteſt, nam non debet agere contra liquidum, ſed contra ſolidum, quia adhoc, ut ſeſe intrudat inter duas particulas, debet illas contra propriam vim a contactu dimovere; cum verò difficilius ſit, & operoſius in ſolidi partes quam in fluidi agere, & eo magis, quando partes ſolidi fluidum excedunt, ut ſupra oſtendimus, difficilius erit aquæ agere per intruſionem, quàm per preſſionem. Cum igitur difficilior ſit intruſio, quàm preſſio, tardior etiam erit, quare cum preſſio ſit facilior, etiam citò ſit, cum vero fiat preſſio, intruſio fieri non poteſt, quia alteri altera adverſatur; preſſio enim in contactum partes urget; intruſio verò a contactu removet; ergò ſi fiet preſſio, intruſio non fiet; aqua igitur in fibram tantùm preſſione agit.

LXXVIII. Loquor hìc tantùm de fibra, non verò de compoſito ex plurimis fibris & quamvis adduxerim ventriculum, illum ut fibram ſumpſi, non enim me latet, ſi fiat nexus fibrarum, ſeu membrana ex illis intexatur, intra illius membranæ porulos, ſeu interſtitia a fibrarum diſpoſitione emergentia partes aquæ intrudi poſſe, ut de facto intruduntur, quo in caſu aqua uno modo agit in fibram, altero modo in membranam, ſeu diverſimodè agit in partes componentes, ac in compoſitum; in partes enim componentes agere poteſt preſſione, in compoſitum verò intruſione, quare ſalva eſt noſtra aſſertio. Si aqua igitur frigida, eo quod diximus modo, in fibras agat, ideſt preſſione, ſi premet, utpote debet premere in latum fibræ, fibra in latitudine minuetur; ſi verò ita diſpoſitæ ſint, ut latitudine imminuta, debeat longitudo augeri, fibra relaxabitur, ſeu elongabitur, ſi vero partes ita ſint diſpoſitæ, ut Fig. II. TAB. IV. & preſſio in utraque dimenſionem agat, fibra & contrahetur, & anguſtabitur.

LXXIX: De

LXXIX. De calida verò aqua pari paſſu non eſt procedendum, hæc in liquidum preſſione agere non poteſt, quæ a frigido pendet. Sed potius ambiens particulas fibræ premens ſuo calore rarefaciendo facere poteſt, ut particulæ fibram componentes ſolo niſu partibus proprio in contactum nitantur, quare partibus minus fluidum contentum prementibus magis fibra dilatatur, & abbreviatur. Si verò partes aquæ calidæ minus craſſæ ſeſe intra particulas fibræ intrudant fibra poteſt, & in latitudine, & in longitudine augeri, ſeu ex parte relaxari. Omitto hìc aquam calidam facilius poſſe porulos membranarum pervadere; aut intra excretorios tubulos ſeſe intrudere, animus enim hìc non fuit, quid aqua præſtare poſſit circa quamlibet partem, ſeu ſimplicem, ſeu compoſitam, an ſcilicet vaſa premat; fluida attenuet, &c. ſed ſolum quid in ſimplicem fibram agat rimari.

LXXX. Oleum verò cum ſit aqua, & levius, & calidus, ſeu minus frigidum, non poterit eo modo, quo aqua ageret ſcilicet preſſione; aget ergò particulas fibræ a contactu dimovendo, ſeu ſeſe intra illas intrudendo; licet autem illius partes ſint partibus aquæ admodum craſſiores, tamen cum intra ventriculum, ut ſuppoſuimus ingeri, a calore attenuatur, penetrationi facilius, ſeu minori, quàm ſi frigidum eſſet, difficultate diſponuntur, ulterius cum pertinaciter adhæreat, a continuo ambientis motu poteſt intra partes intrudi, quare illas a contactu dimovendo, ſi urgeat verſus latum fibræ, fibra dilatabitur, ſi verſus longitudinem elongabitur, unde relaxatio. Poteſt quidem in utramque partem agere, ſeu, & in latum & in longum urgere, quia illius partes caſu feruntur; nec potius in hanc, aut in illam agunt, quare ſi oleum, ut debet, intra fibræ componentia intrudatur, ita ut quaslibet a contactu moveat, ut apparet in Fig. II. TAB. VI. fibra, & elongabitur, & dilatabitur. Ex hoc videatur, quo in caſu utile ſit olea adhibere, cum ab illis extenſio fibrarum, ſeu relaxatio habeatur.

LXXXI. Nec reponant ſimul partem ſeu fibram elongari, & dilatari non poſſe & eo firmius hoc aſſerant, quia laxus funis aqua madidus dilatatur quidem, ſed tenditur, ſeu abbreviatur, & aqua evaneſcente elongatur, ſeu reſtringitur, ſeu minorem circumferentiam acquirit. Quibus breviter dico diſparem eſſe rationem; nam ratio contractionis in fune non pendet quomodolibet, & ſimpliciter ab aquæ intruſione, ſeu a funiculorum contorſione: qui aqua ſeſe intrudente magis contorquentur, quare funis magis abbreviatur, quod verò ab hac cauſa, pendeat patet; nam vaneſcente aqua funis utcunque non elongatur; ſed elongatur ſeſe in gyrum cudendo, dummodo altera pars funis liberè pendeat, ſeu funiculos magis explicando, ac inverſo ordine vertendo, quare cum non ſit eadem corporeæ fibræ, ac funis mechanica diſpoſitio, eadem quoque non erit in illas actio. quare funis ab aqua madefactus poterit abbreviari, ſed dilatari; fibra verò ab oleo inuncta, & elongari, & expandi, ut propoſuimus.

LXXXII. Ex his, quæ de contractione & diſtractione fibræ habuimus, una cum illis, quæ dicta ſunt de dolore maximè elucet elegantiſſima Doctiſſimi *Bellini* doctrina *de ſtimulis*: quoniam illa quanta eſt, tota vertitur circa fibrarum contractionem, aut elongationem. Stimulus namque cum ſine dolore, aut vehementi ſenſatione fieri nequeat, nec dolor, aut ſenſus vehemens fiat ſine liquidi in cerebrum fluxu, & refluxu vehementi; patet primo a ſtimulis majorem in motum liquidum nervorum, & cerebri cieri, quare cum nervorum fluida momento naturali minori expandatur, conſtat quid per ſtimulum haberi poſſit.

LXXXIII. Non æquè tamen in qualibet fibra partis ſtimulatæ fit idem impetus, ſeu eædem habentur liquidorum undæ; nam in fibra ſtimulata cum fiat liquidi contenti in cerebrum refluxus, minor eſt ejuſdem liquidi copia, quàm in fibra confluente, ſeu ad orificium in cerebro pro-

proxima non ſtimulata. Non ſolùm verò in fibra ſtimulata minor eſt liquidi copia, ſed in fibris confluentibus duplici de cauſa majus liquidum eſt, ſeu major contractio, quàm ante erat. Et primò magis confluentes fibræ in contractionem veniunt, quia liquidum, quod in fibra ſtimulata exprimi debeat, ob alterius fluidi refluxum illam non pervadit, quare in confluentibus dividitur,& fit major a majori ſucci copia contractio. Secundò cum liquidum cerebri ob vehementem ſtimulatæ fibræ refluxum in majorem motum urgeatur, ſeu majorem impetum acquiratur, validius in confluentes fibras aget, unde a validiori impetu major contractio.

LXXXIV. In fibra ſtimulata debet quidem fieri refluxus; ſed non ſemper, ſecus enim tandem liquidum, adeo minueretur, ut periret; unde continuatio, & preſſio a qua refluxus; quare eo uſque fiet in fibra ſtimulata refluxus, quouſque tantus fit in liquido cerebri motus, aut tam parva ſucci refluentis copia, & partium fibræ is in contactum niſus, ut dempto æquilibrio minus ſuccus refluens urgeat liquidum in cerebro, quàm liquidum cerebri per antecedentem refluxum magis expanſum ſuccum fibræ comprimat: quare ſuperante momento compreſſionis cerebri momentum refluxus fibræ, fiet iterum novi ſucci influxus in fibram ſtimulatam, cum verò perſeverat ad fibram ſtimulus, ſi magis fibra diſtrahatur, quam ſit ſtimuli preſſio, iterum fibra vincente ſtimuli preſſione in refluxum liquidum coget; quare ſi alternatim fiat refluxus: ut fieri debet, dolor continuus non erit, ſed alternatim ad refluxus remiſſionem ceſſabit, & ad refluxus reditum redibit, quamvis nobis continuus videatur, quod poteſt contingere ob plures ſtimulatas fibras: dum enim in una ceſſat refluxus poteſt in altera perſiſtere, unde continuatio doloris.

LXXXV. In fibris quidem confluentibus, dum in fibra ſtimulata fit liquidi refluxus, major fit diſtractio, cauſis ſuperius adductis nempe ob liquidum, & validius, & copioſius influens, attamen neque in fibras confluentes perennis eſt liquidi influxus cerebro, quin aliquis refluxus fiat, non quidem a ſtimulo Fibris confluentibus applicato; ſed a copioſiori, & validiori in illas influxu; nam influente validius, & copioſius liquido a cerebro, ſi ultra potentiam, qua partes in contractionem nituntur, liquidum extendat, & diſtrahat, partes nimis diſtractu tanta vi in contactum urgentur, ut ſeparata liquidi influentis reſiſtentia illud in refluxum cogant, quo facto, & remiſſo momento virium, quibus partes in cohæſionem venerunt, iterum fit influxus; quare ſi liquidi refluxus in Fibris confluentibus non ſtimulatis fit tanta vi, quanta fit in Fibra ſtimulata, poterit & a Fibris confluentibus non ſtimulatis oriri dolor. Hinc phræneticorum errores non omnimodo ratione carent, cum verè id illis exhibeatur, quod dicunt. Senſatio enim, & imaginatio, quæ circa objecta materialia verſantur, non niſi in radice, ſeu occaſione ſecundum magis, & minus differunt; nam ad hoc ut ſenſatio, ſeu perceptio alicujus objecti materialis præſentis fiat nil requiritur præter fortem actionem, ſeu ut tantum refluxum in liquido cerebri producat, qui cum minoris vis producatur ab objectis materialibus abſentibus, imaginatio dicitur; ideo ex illo refluxu, ſeu tanto motu elicitur ſenſatio, ſeu judicatur occaſione tali determinati motus objectum materiale præſens. Si verò per ſpirituum anomalias ille idem motus, ſeu tantus motus in cerebri fluidis excitetur ab objecto materiali non præſenti, quantus excitari ſolet ab objecto materiali præſenti; illud, ad quod hæc judicicium elicere ſpectat, judicat objectum non eſſe abſens, ſed præſens, cum eumdem producat effectum ac ſi præſens eſſet, quare patet, unde hic error proveniat. Ut ſi quacunque cauſa idem fieret in fibris refluxus, ac fit ab igne, jure patiens ille quereretur ſe id pati, quod ab igne emanat.

LXXXVI. Hac alternatione influxus, & refluxus, ſeu contractionis, & diſtractionis

nis id continget, quod eſt ſtimuli effectus, nempe quod fibræ alternata illa contractione, & diſtractione, tenuiores partes inter fibræ componentia hærentes dimoveant, & tandem mutua inter ſe partium preſſione expellant. Sit ex. gr. fibra laxa, eo quod illius partes a minimis olei partibus a contactu arceantur, quoties illa fibra per vehementem, & influxum, & refluxum in contractionem, & diſtractionem veniat illius minima componentia validius diſtracta validius quoque in contactum nitentur, quare pars olei, quæ inter duo illa fibræ componentia, ſeu particulas a mutuo in contactum niſu urgetur, tandem debet ab eorum contactu ſecedere, qua remota partes a contactu impeditæ in contactum venient, ſeu fiet major fibræ contractio, & laxitas, ſeu relaxatio ab olei partibus inducta tolletur.

LXXXVII. Non ſolum, ſi quid intra fibræ partes hæreat, per contractionem, & diſtractionem a ſtimulo productam, ſtimuletur; verum etiam, ſi quid intra fibram, ſibræ tubulum remoretur, poteſt in motum agi. Supponatur in parte aliqua alicujus fibræ ex confluentibus quid hærens; ita ut liquidum influens ad extremum fibræ non perveniat, facto in altera fibra ſtimulo, in hac, ut diximus, debet fieri, & validior, & copioſior liquidi influxus; copioſiori facto influxu debet fieri major fibræ diſtractio, ſeu dilatatio, quare facta majori fibræ dilatatione a copioſiori influxu illud hærens, facta majorì fibræ diametro, debet poſſe promoveri, & ulterius progredi: ſed hoc totum non eſt, quod requiritur; nam iterum ſeſe anguſtante fibra, illud hærebit; ſed quando fit major partium diſtractio debet quoque fieri major illarum partium diſtractarum reſtitutio, quare majori vi ſeſe reſtituentes fibræ partes poſſunt adeo illud hærens premere, ut major fit vis illa preſſionis fibræ, quàm momentum, quo partes illius hærentis intra fibram in contactum nituntur, quare ſi major ſit preſſionis vis, quàm cohæſionis momentum, dummodo, obliqua ſit in hærentes partes preſſio, illæ partes debent ab invicem ſecedere, ſeu a contactu removeri, quare diviſæ poſſunt eſſe poro fibræ minores, unde per illum uſque ad extremum fibræ hinc inde excurrere. Idem quoque non diſpari admodum ratione contingere poteſt in ipſamet fibra ſtimulata.

LXXXVIII. Si verò aliquid hæreat non inter fibræ partes, neque inter fibræ tubulum: ſed ad latera fibræ nempe in poris, qui emergunt in membranarum a fibris textura, utpote in quolibet textili apparet, facili quoque ratione, & movetur, & qua poteſt, exprimitur. Nam ob rationem, & influxus, & refluxus liquidi, variè fibræ ſeſe contrahentes, & diſtrahentes, hærentes partes non poſſunt habere, quin a contactu removeant, quare a contactu remotæ partes facilius exprimantur. Dein cum illud hærens intra poros ſupponatur, quoties Fibræ poros conſtituentes ſeſe contrahunt, ſeu extendunt, poros anguſtiores reddunt, quare materia prius, dimota dein ob pori anguſtiam magis compreſſa, & coarctata ibi conſiſtere non poteſt, & tandem a prementibus circumundique fibris vi inde propellitur, & a membrana ſecedit.

LXXXIX. Eadem ratione majoris motus in liquido cerebri, & copioſioris influxus in fibras, illarum fiet fortior expreſio, quare ſi fibræ ſtimulantis confluentes vias componant, cum habeant majorem liquidi influxum, in maiorem venient diaſtolem, quare contentum liquidum fortius promovebunt, quare ſi pro ſecretione aliqua requiratur illius fluidi major motus, ſtimulus ſecretionem promovebit. Si autem fibræ illæ muſculum componant, cum per illas copioſius fluat liquidum in cauſa erit, quod vi majoris influxus fibra poſſit per ſanguinem validius contrahi, unde partem, cui talis muſculus affixus, validius poterit movere.

XC. Stimulus, ut ex ſe ſatis conſtát, indiſcriminatim agit, nullum ſcilicet ſpecialius liquidum in corpore eliminandos ſed fibras concutiendo, quidquid ab illis ſece-

ſecedere poteſt exprimendo, aut per glandularum poros conformatam materiam ſecernendo operatur: quare cum ſtimulorum effectus ſit movere, ſeu, ut dicitur, calefacere, & evacuare, ſeu exiccare, ibi ſolum erunt adhibendi, ubi aut motus, aut evacuationis neceſſitas hunc uſum exigat, cui ſi attentam mentem adhibeamus, & minori ægrorum incommodo, & tutius clinicem agemus, non in omni ſcilicet, ut mos invaluit, capitis affectu a quacunque cauſa pendente omne ſtimulorum genus, aut ſtimulorum precipuum veſſicantia imperando.

XCI. Stimulos cum dolore fieri protuli, non quia revera in quocunque ſtimulo dolor oriatur, ſed quia in illis ſpecies contingat majori momenti, quàm in reliquis ſenſationibus. Non ſolùm enim tactus, ſed cujuslibet ſenſorii ſtimuli ſunt. Lingua acrioribus eſculentorum ſpiculis ſtimulata tumeſcit, & circumſtantium glandularum, non exigua fit ob fibræ circumdantis contractionem lymphæ ſecretio. A naribus irritatis ſternutamenta fiunt, & mucus depluunt. Aures a levi titillatione, nec leviter internè tumen. Ipſe oculus ſi Solem pertinacius intueatur, & dolet, & plorat, quin immò ipſemet animus, ſi ſpecies majoris momenti concipiat, ſtimulum parat, eo quod ob ejus occaſionem validius agitati ſpiritus contractiones fibrarum inducant.

XCII. Quid cathartica, quid emetica præter ſtimulos, quorum ſi tota activitatis atmoſphæra non ultrà, aut ventriculum, aut inteſtina; ſeu inteſtinis annexa extendatur ſolo ſtimuli titulo agere creduntur; ſin autem eorum activitas illis limitibus prætergreſſis immediato contactu in fluida cujuſcunque originis, agat, quid aliud aliis adiicitur, quod ſtimulorum non eſt. Hæc tamen ſatis pro inſtituto, ne raptum occaſione dicendi extra propoſitam ſemitam abire arguit. Quæ dicta ſunt de ſtimulis, non ideò protuli, ut quid præclariſſimo *Bellino*, aut adderem, aut detraherem, ſed ut videatur noſtrum hoc Opuſculum de Structura, & Motu fibræ cum illius inconcuſſa doctrina congruere, illique exponendæ, & inſervire poſſe, & debere.

OPUSCULUM II.

DE

NUTRITIONE ANIMALI.

EAdem vivimus, ac morimur cauſa: Quod nos a fato arcere videtur ad illud compellit. Nihil vita morti infenſius apparet, nihil illa affinius eſt. Per vitam morimur, quin immò ipſa vita mors eſt. Vivere abſque motu haud licet, nec moveri, quin aliquid a Nobis ſecedat. Quod illius abſcedentis particulæ interius, totius eſt ruinæ rudimentum. Ne mirum noſtrum hoc corpus tam facile laxari, nec firmioribus mixtis tanta lex pepercit, & ſi quid mirum ſubeſt, illud eſt: tot & tenerrimis machinulis conſtantem machinam circumundique impulſam, & per momentum vigere. Cujuſcunque corporis, teſtante *Boyleo* optimè experimentorum myriade de philoſophia merito ſua eſt atmoſphæra. Et durior metalla tractata diu gracileſcunt, aut otio tradita ipſamet rubigine teruntur. Et quod illis vix ævum poteſt, noſtro corpori, & pauci dies adeo ſatis ſunt, ut ſuperſint. Idcircò ne ephemera foret tanti operis mora, ac veluti fulgur ab interitu ortum non diſcriminaret, fuit per nutritionem pro-

ſpe-

ſpectum.

II. Conſumi noſtrum hoc corpus extra dubitationis aleam poſitum eſt; at quid, & quomodo conſumatur videndum. Noſtrum corpus conſumi dicimus, cum aut a ſolidis ſolidæ particulæ ſuccedunt, aut a fluidis diviſæ extra corpus avolant; avolant verò non ab alio principio impulſæ, quàm a motu. Omnia ſiquidem in vivente, aut moventur, ut fluida, aut aliorum motui ſubjacent, ut ſolida quæque. Nec fluida ſimplici motu moventur, motu ſcilicet inteſtino fluidis proprio, qui quamvis oculos lateat, menti patet. Alius fluidis competit, ſanguini præcipuè, qui cæteris copioſior in corpore eſt, circularis ſcilicet. Reliquis omiſſis, qui aut cum circulo haberi non poſſunt, aut ab ipſo non diſtinguuntur, qualis eſt agitativus, turbativus, &c. Simplicem motum fluidis proprium non admodum conſumptioni inſervire poſſe arbitror, hic ſiquidem ad illarum minimarum partium tollendam quietem, & perfectum arcendum contactum tantum dicatus, impar videtur, vel ut poſſit ſolidorum partes dividere, vel vi ſui impetus ſuperare reſiſtentiam a minimarum particularum gravitate pendentem, illas nempe in auras levando, quamvis horum aliquid a ſolutione ſalium experimur; adeò attamen verum arbitror ſolidorum compagem ab hoc ſolo motu non poſſe ſolvi, ut ſi hoc falſitate laboraret, fluidum quodlibet vaſis laxaret nexum, a quo contineretur, quod cum experimento repugnet, impar hic motus huic conſumptioni dicendus.

III. Motus fermentativus, ſeu ille motus, per quem alicujus mixti partes, aut cohæſionem, aut directionem, aut gradus cohæſionis mutant, ita ut mixtum alterum aut aliud reſultet, aut quoad totum, aut quoad partes; hic, inquam, motus, prout validior, aut ſegnior eſt ad conſumptionem concurrere, vel ſegniter, vel efficaciter poteſt. Circularis verò motus quanti ſit, & impetus, & activitatis, ſpirituum animalium quàm ſit energeticus motus nulli non notum, & ab his præcipuè conſumptionis ratio dependet. Per validorum nempe ſanguinis ad vaſorum latera appulſum præ ipſorum reſiſtentia confractus veluti ſpumeſcit, ac ad minima diviſus prævalente impetus momento ſupra vim cohæſionis a contactu ſolutas partes tenuiſſimas per ubique obvios meatus, ſeu poros eliminat, dum reliquæ ad innumera cutanearum glandularum ſecretoria pertingentes, ibique ſecretæ, ubi ſecerniculo reſpondeant, premente ſyſtole glandulæ extra corpus derivantur, quæ quanta ſit evacuatio præclariſſimi noſtri ac ingenioſiſſimi *Sanctorii Medic. Statica* ad ſenſum patefecit. Nec una hæc eſt evacuationis via. Et inteſtina, & renes, & teſtes, & os, & nares, & aures, & oculi, & ſi quæ ſunt glandulæ, quarum ſint in corporis extima peripheria ductus, conſumptioni dant operam. Fluidorum igitur vehementior motus, cum abſque partium diviſione, ac ſolutione contingere nequeat, ſolutas illas partes, aut tenuiſſimas eodem quo impetu diviſit, & extra corpus per impervios noſtris oculis meatus propellit; cæteras nec tantæ libertatis, nec tenuitatis ad ſecretoria defert, è quibus aut ſanguinis preſſione, aut ſuæ gravitatis pondere, aut ſecretorii motu foras emandantur.

IV. Et ipſa ſolida conſumi non tamen eadem facilitate, & tam brevi ac fluida more decreſcere pro certo habemus. Nec ſatis illos probaſſe autumo, qui objiciunt aut oſſium renitentem conſumptioni ſoliditatem, aut ipſorum a diuturna tabe defuncti non imminutam molem, quibus reponere poſſem, nec tantam eſſe oſſium duritiem, nec cognoſci poſſe ipſorum imminutionem; cum non habuerimus exactam viventium molem; at alio procedendum tramite ad hoc, ut ipſorum aſſertum utpote veritati incongruum redarguam. Tunc poſſent, & ſolida quæque conſumi, cum minus eſſet momentum, quo minimæ illorum particulæ in contactum nituntur, quàm vis aliqua in corpore, quæ illas a contactu poſſet dimovere; talis autem vis, arduum non eſt, quod in corpore re-

periatur; quod ne hæſitanter admittatur, nempe tantæ vis in noſtro corpore momentum. Quiſnam, licet expoſcere, & *praxi*, & *evidentia* deſtitutus crederet immenſam prope virtutem pauculas aquæ guttas exercere poſſe, quod tamen negare non audebit, cum ipſe videris ab iſtis infinitæ minus reſiſtentiæ pondus quodcunque elevari, quod facillimè obtinebitur, cum funi appenſum fuerit quantumcunque pondus, ita ut vis a fune permittatur, ut ſolum tangat; aqua funis aſpergatur: Inſcio mirante pondus dein elevabitur, nec terram attinget. Quis tantam virtutem in aquæ cuneolis ineſſe judicaſſet, ut recluſo tramite inter funiculos ſeſe mutuò prementes; illos potuerit dividere, ut illius aucta diametro decurtari neceſſe habuerit, & ſecum immenſum prope pondus trahere; Dari igitur poteſt in noſtro corpore tanta vis, quæ poſſit ſolidorum partes a contactu dimovere, cum actu illam dari experiamur. Oſſa carie corrumpi, ut paſſim in lue celtica obſeſſis intuemur, quid aliud teſtatur niſi dari motum tantæ virtutis, quo partes poſſint a legitima, & naturali cohæſione dimotæ in alium licet morbosè, niſi contactum, qui tamen debilioris gradus tantùm non poteſt divulſioni inducere reſiſtentiam, ut & minimo momento non poſſit ſuperari. Ulterius nonne obſervamus in denudato eſſe ſponte aliquando illius aliquod fruſtulum: non minimam componentium particulam ſecedere; ſi vis, dari poteſt, quæ poſſit fruſtulum ab oſſe dimovere, quanto facilius dabitur vis, quæ poſſit minimam componentium particulam a contactu ſejungere, ſeu ſolidæ partis conſumptionem efficere. Quid arteriarum, & venarum apertiones, quid enormia, ut vidimus, & tetigimus arteriarum aneuriſmata? Si tam validus dari poteſt impetus motus, qui poſſit aut renitentes adeò, nec exiguarum arteriarum tunicas omnimodè divellere, aut adeo extendere, ut plurimæ, & magni gradus tolli debeant cohæſiones; hic verò impar erit, ut indeſinenti tenuiorum particularum ad ſolida alliſu poſſit minimas aliquas illorum particulas dimovere, ac ab aliis ſejunctas, & liberatas ſecum in auras ferre, quod idem eſt ac conſumere.

V. Quid quæſo immenſam quærimus potentiam, ut ſolida conſumantur, cum longe minorem pro tanto opere ſufficere nulli non obvium habeamus. Nec puto minorem eſſe inter particulas marmoris in contactum niſum, quam inter partium oſſis ſit cohæſio. Quid pro marmore conſumendo requiritur. Non dicam ut boreali impetui exponantur. Non ut inter falſas undas mergatur, at frequens & levis manuum attritus pro hoc opere ſuperabundat. Sat eſt intueri pontes, quorum marmorea latera aut commodo aut tutamini inſervientia mirum quam a frequenti manuum attritu conſpiciuntur polita. Scabra illa prius erant, nec partium aſperitatem conſtituentium alia demit firmiſſimum contactum potentia, quàm minima, ſed millies repetita manuum alliſio. Non diſpar eſt ab alliſu manuum altera in corpore potentia. Quid frequens turgentium muſculorum niſus. Quid in oſſa lateralis preſſio? Non ne ſunt totidem potentiæ, quæ pro minima dimovenda particula oſſis ſufficiunt. At deſumamus a pharmaceutica argumentum. Pro philoſophicè, ut ajunt, præparando cornu cervi, hoc in alembico ſuſpendunt & per plures dies ab effluvis ferventis aquæ madefactum tandem fit molle, ut nullo propemodum labore friabile evadat, unde præparatio. Quid aliud in corpore viventе contingit: circumque effluviorum agmina emergunt, quæ non aquea tantùm, ſed ſalinis cuſpidibus aſſociata, quamdam vim exerere non poſſunt in ſolida, in quæ impingunt? Non eſt meus animus probare aut ceræ adinſtar flecti poſſe oſſa, aut veluti præparatum cornu cervi friabilia evadere, ſed hoc ſatis ſit oſtendere ab harum tenuium partium occurſu non poſſe quin aliquæ & extimæ oſſium minimæ particulæ a contactu recedant, unde conſumptio, Non enim tam inefficax eſt horum effluviorum vis, ut illas particulas contactu dimovere non poſſit, nam non

pu-

puto oſſa adeò regularibus particulis, ſeu illius figuræ conſtare, ut nulla, nec minima interſtitia relinquantur, inter quæ velut tot cuneoli intrudi non poſſint minima effluviorum ſolida, a quibus fiat aliquarum particularum a contactu remotio, quæ & per minimum recedentes ob tantam eorum exiguitatem, & ſecedere opus habent. Hæc ſufficere poſſe arbitror; at non poſſum, quin & illud afferam, quod habetur in aureo, dicam, libello ſapientiſſimi *Dominici Guillelmini* in Patavino Archi-Lycæo Medicinæ Theoricæ Profeſſoris primi ac præſtantiſſimi de natura ſanguinis & conſtitutione, videlicet naturaliter nobis morti obviam eundum, eo quod per vitiatas ſecretiones tandem ſanguinis maſſa fatiſcere oportet, a qua, cum quæ vitæ neceſſaria ſunt, elici non poſſint, mors debet ingruere. Tantùm verò ſecretorum vitium non aliunde, quàm a vitiatis glandularum poris, qui per continuum fluidorum tranſitum attriti, ac ſolidiorem aliquam ſubſtantiam deperdentes, vitiari in figura neceſſe habent, per quod ſatis ſuperque probatum habeo ſolida quoque conſumi.

VI. Determinata cujuſcunque partis, qua fluidæ, qua ſolidæ conſumptione videndum modo ſupereſt, & a quo, & quomodo nutriantur. Nutritionis nomen genericum eſt, eo quod in inferiora diviſibile ſpecies nonnullas contineat. Dum enim corpus quantum a ſe per conſumptionem dimittit, tantundem per alimentum recipit, hæc legitima nutritio appellatur: dum verò appoſitum excedit conſumptum, augumentatio, cum conſumptum ab appoſito non æquatur decreſcentia, ſeu imminutio apud Iatros audit.

VII. Partium non una craſis, quinimmo ſingularum ſpecificæ ſeu propriæ affectiones, quapropter nec eadem nutritio unicuique par eſſe poteſt. Alia enim oſſium, ac cartilaginum textura, alius membranarum ac muſculorum color, varius in viſceribus contextus. Non eadem enim ſubſtantia lienis, ac pulmonis, non eadem hepatis, ac cerebri. Quare vel non eadem pro nutritione materies, aut non idem ejuſdem materiæ nutritit iæ modus.

VIII. Cum nil æquè ac legitimè inſtituta diviſio ad diſcendorum captum prædiſponat, conſtitutivas humani corporis partes dividam, a quarum diviſione dilucida, ut ſpero, & brevitati ſtudens methodus emerget. Quod ego in noſtri corporis ambitu continetur aut nerveum, aut ſanguineum, aut adipoſum eſt; quæ an ritè fuerit inſtituta diviſio per cujuslibet partis ad propriam claſſem reductionem patebit; non ea tamen eſt omnium partium homogeneitas, ut una, partim tamen in duplici claſſe conſtituendam non ſit, quinimmo nec ſimplicitas adeò arctè ſumenda, ut quid compoſitum non admittat; nam cum harum partium ſit judex oculus, & cum hunc minima aufugiant, ea ſimplicia dicimus, non quæ rationis trutina, ſed oculi judicio judicantur. Hoc tamen non exactum diſcrimen longe eſt, quod inſtituto noſtro, aut veritati noceat.

IX. Ad nervea referenda duco oſſa, cartilagines, tendines, ligamenta membranas, tunicas, ac demum albicantia omnia. Ad ſanguinea, muſculos, omnes, hepar, lienem, glandulas, ac demum alias partes, ſi quæ ſunt rubore ſuffuſæ. Ad adipoſa verò ipſummet adipem quocunque in loco ſitum, ſive varias nomen elaturas hic ſortiatur, ut ſævi, pinguedinis, & adipis pro liquationis facilitate, aut liquidi concretione, ad quæ referendum eſt & omentum, & oſſium medulla. Statutis partium claſſibus, & ad claſſes revocatis, quænam ſit harum partium materies, & diſpoſitio videndum. Quidquid noſtra organa conſtituit aut fluidum, aut ſolidum eſt. Solidum verò nihil aliud eſſe puto, quàm minimorum æquè, ac variè diſpoſitorum vaſculorum congeries. Si fluida excipias totum corpus totum vas eſt. Ne paradoxon hæc hypotheſis redoleat, id enodandum eſt, quod magis hypotheſi fulciendæ contranititur. Æque abſurdum videtur vaſculorum congeriem aſſerere oſſa, ac mollitiem oſſibus tribuere, quapropter quàm abſonum ſit noſtrum aſſer-

tum primo intuitu cuique apparet.

X. At non adeò nudæ autopſiæ ſilendum, ut a ratione recedamus; ſatis enim noſtra libertate abutentes, ut ingenioſiſſimè ediſſerit Doctiſſimus *Malebranch*, per ſenſuum præjudicia in errores incidimus. Et mentis ſtandum ratiocinio, a qua tutius veritatem eruere poſſumus. Oſſa igitur non pertranſeunti intuitu ſunt perpendenda, ſed uſque ad prima illorum ſtamina veritatem inquirentibus nobis eſt deveniendum. In prima hominis in ovo ichonographia oſſium ſoliditatem reperiri non arbitror, quare in primo fœtus exordio, aut alius materiei, aut alterius texturæ illa eſſe dicendum. Si oculos noſtros accuratiſſimi *Kerckringii* cultro minima prætereuntes aſſociabimus, cum ipſomet oſteogeniam perpendentes intuebimur, quantum interſit inter embrionis & perfecti humani corporis texturam diſcriminis. Oſſa quippe, dum prima ipſorum ſtamina in rudi fœtu emergunt, duritiem, quàm in adulto, præſeferunt, non obtinent, quinimmo adeo mollia ſunt, ut ſint nervis ſimillima, nec tantùm cum nervis ſimilitudinem habent, ſed ſunt ipſimet nervi, adeò quæcunque nervorum requiſita obtinent, jure dicendi. Sunt igitur oſſa in primo exordio cuncta nervorum congeries, quæ tandem temporis tractu ſolideſcit. Notum ex phyſicis arbitror corporum ſoliditatem non aliundè pendere, quàm ab arcta partium textura, ita ut dum minima corporis componentia ſecundum aliquam planam faciem ſe perfectæ contingant, cum maxima poſſibili renitentia ad diſtractionem pendente a gravitate aerei cylindri ſuperincumbentis, ita ut tota vis cohæſionis pendeat a vi aeris præmentis, non verò a ramoſarum partium mutuo amplexu, cum & magis plana ſit agendi ratio, & magis quoque conſonet rationi, & experimentis. Notum autem eſt, duo perpolita marmora ſuperimpoſita diſtractioni, ſeu ſeparationi reniti. Accedit huic pariter & illud *Ottonis Guerrik* experimentalibus tentaminibus celeberrimi experimentum. Sectò enim in hemiſpheria æneo globo ac exanthlato aere, iterum adamuſim accommodatis hæmiſphæriis, ac per tenuem ceram commiſſis, octo hinc inde annexis equis, ac in contrarias partes actis, æneus ille globus quanta quanta fuerit equorum vis divelli non potuit: patet igitur preſsionis vis, qua non abſonum eſt aſſerere corpora cohærentia divulſioni reniti. Et oſſa hac lege ſolideſcunt, quorum particularum perfectus contactus ſolò eorum textura, ac Fibrarum tum externa, tum interna diſpoſitione erui poteſt. Nerveus ille Fibrarum manipulus pro oſſe conſtruendo talem nactus eſt diſpoſitionem, ut adveniente ob augumentationem uberiori alimento, non ſecundum quamlibet dimenſionem ſeſe explicare poſsit, fibrarum enim longitudinalis diſpoſitio non poteſt, quin impellenti, cum majus ſit impetus momentum, quàm Fibrarum tunc tenellarum reſiſtentia, ſecundum longitudinem cedat; hinc oſſis elongatio, quæ tandiu procedit, quoſque æquantur & impetus & reſiſtentiæ momenta. Neque verò ſecundum profunditatem, aut latitudinem, cum hæ in ſolidorum ſphæricitate, aut analoga, & proximiori ſphæræ figura pari paſſu procedant, cum conſequatur peripheria diametrum, admodum extendi poſſunt; injecto enim a circumcingente perioſtii tunica veluti vinculo, partes illæ ſtipatæ ad extrà extendi non poſſunt, ad intrà ergò premente adhuc uberiori alimenti penu extenduntur, quare ab interna expanſione, & coacta alimento anguſtiora quotidie effici debent ipſorum foramina, quare parciori, ac ſtrictim affluente ſucco nutrititio, hìc partibus tum prementis impetu, tum partium nutriendarum reſiſtentia arctè adhæreat, oportet, a cujus firma adhæſione, ſeu contactu ſoliditas emergit.

XI. At duplici aggredi poteſt difficultate noſtra aſſertio, & primo aut nullum eſſe perioſtii vinculum, non eò, quod non ſit perioſtium, ſed quia non poſsit ſatis oſsibus ad extrema nitentibus reniti, aut ſi quid patiuntur oſſa a perioſtio in extenſio-

ſione, hoc tolli poſſe a protruſione, ſeu ab elongatione Fibrarum perioſtii. Altera verò difficultas eſt. Suppoſito oſſa non poſſe ad extrà extendi, poſſint quidem ad intrà, nempe ad cavitatem medullarum, ſeu ad internum & magnum oſſis foramen.

XII. Primæ primò reſpondeo. Si perioſtii Fibræ quomodolibet eſſent diſpoſitæ, ſeu mavis, omnes excurrent ſecundum oſſis longitudinem; omittere poſſem non multum impedimenti oſſium expanſioni ab his futurum eſſe; at cum irregulariter admodum procedant, & cum ut plurimum ſpiraliter, transversè, ac circulariter ad os ferantur, quantum ab hac diſpoſitione oſſium expanſioni impedimenti evenire poteſt, facile eſt elicere. Inſuper fibras perioſtium conſtituentes ab affinibus muſculi duco, quæ eodem modo oſſi anneſtuntur, ac in muſculo ſunt diſpoſitæ & prout reſpectu ad eos ſitus eſt muſculus, quare poſſunt quidem mole augeri fibræ os circumveſtientes, ſed ab earum augumento nulla oſſis extenſio provenit: cum enim circulariter os ſtringant, ſi augeantur, ſecundum quamlibet dimenſionem augentur, quare poſſunt quidem, quoad longitudinem, auctè os non adeò premere, at cum ſimul & augeantur profunditate ſeu per latum extendantur, debent magis quàm antea premere, quare quantùm remittitur ob longitudinem, tantùm demitur ob profunditatem: idcircò ab earum augumento nulla oſſium ad extra extenſio ſperanda eſt. Hæc eadem de cauſa ſeu propter hanc Fibrarum, ſeu perioſtii diſpoſitionem circa os aut elici aut confirmari poteſt oſſium ſoliditas; nam:

XIII. Quilibet muſculus oſsi tendine adhæret, a cujus Fibris perioſtium oriri puto. Muſculus ad hoc ut ſuo fungantur munere, nempe ad hoc ut moveat, turgeat, inflari opus habet, inflatio ac muſculi turgeſcentia non eadem ubique eſt, cum tota ferme ſit in ventre muſculi, aliqualiter quidem, ſed minimum inflato tendine, & hunc turgeſcere certum eſt non a toto illo, quod in ventre muſculi turſcentiam parit, ſed a copioſiori in tendinis Fibras ſpiritus influxu, quare turgentibus tendineis Fibris comprimi ac coarctari magis debet os; ſed neque turgente tendine adhuc noſtrum viget cogitatum. Turgente muſculo ipſius tendineæ Fibræ decurtantur, ac verſus ventrem muſculi trahuntur, quare magis abbreviatæ & expanſæ magis comprimunt; os, cui adhærent, ac tanta eſt earum tenſio ſeu abbreviatio, ut os trahant. Modo quid ab hac Fibrarum contractione oriri debet, videamus. Tractæ Fibræ ſeu abbreviatæ neceſſitate mechanica debent ſtrangulare os, quod cingunt, ac valida circumpreſſione Fibrarum oſſis anguſtare foramina per quæ pauculus poſſit ingredi ſuccus, ab eadem quoque preſſione ita internæ ſucci nutritii partes præmuntur, ut neceſſe habeant ob preſſionis vim perfectè, quoad poſſunt, ſeſe contingere, expreſſo fluidiori perfectum impediente contactum; quare patet a muſculi turgeſcentia, & promoveri & perfici poſſe oſſium ſoliditatem.

XIV. Alteri difficultati brevius reſpondeo, primò non quodlibet os magna cavitate donari, ſed tantùm pauciora, deinde verò & cavitas eſt perpendenda. Eo enim modo cava ſunt oſſa, ut facile ad intra extenſio fieri non poſſit. Sicuti enim fornices quo magis deſuper præmuntur, eo magis in ſitu firmantur, ob determinatam aut laterum, aut marmorum, diſpoſitionem, ſeu ſtructuram; a pari quamvis a circumſtringente perioſtio oſſa premantur, attamen ob determinatam Fibrarum diſpoſitionem intraflecti non poſſunt. Inſuper talis eſt illarum Fibrarum mutuus complexus, & unio, ut niſi illa laxata ipſe quidem dividi non poſſunt, quare nec figuræ adiumento, ob tamen implicatum Fibrarum ordinem, una ſine altera introcedere non poteſt, quare omnibus circum ſeſe lateraliter præmentibus ac æquè divulſioni renitentibus, interna cavitas non occluditur; unde inconcuſſa patet ſoliditatis ratio.

XV.

XV. Idem cartilaginem exortus eadem eſt ac oſsium metamorphoſis; antequam enim oſſa ultimam acquirant duritiem, dictante obſervatione cartilagineam mollitiem induunt, quinimmo nonnullæ cartilagines in viris deſunt in ſenibus, cum oſſeam ſolidttatem acquiſierint; & in aliis quoque partibus hæc metamorphoſis obſervatur. Diſſecto enim pro meo obeundo munere in Anatomico Theatro cujuſdam ſubita morte denati cadavere, reperii a cordis baſi uſque ad exitum emulgentium totam, quanta erat, omnino oſſeam aortam, a quo facile fuit deducere inopinæ mortis cauſam, cum deſcendens præcipuè cavæ truncus diſtentus fuerit concreto ſanguine, at extra conſuetum ordinem ingentis fatis diametri ob impeditum tranſitum per cor ſufflaminata aortæ ſyſtole.

XVI. Tendines eſſe vaſa & a limine anatomen ſalutanti in propatulo eſt; nam cum nihil ſint præter nervearum Fibrarum congeriem, & cum Fibræ nerveæ vaſa ſint dictante ratione, patet & tendines vaſa eſſe; idem intellectum cupio de Fibris tendineis non collectis, ſed ſejunctis, & per muſculi ventrem diſſeminatis, quæ niſi inter ſe contingua ſint, tendini tamen ſunt continuæ, ita ut quot ſunt in muſculi ventre, tot ſint numero in tendine ſeu cauda, aut capite muſculi. Non conteram tempus circa probationem, & membranas, & ligamenta vaſa eſſe, nam cum hæc Fibris nervorum conſtent, vaſa ſunt. Sub membranarum numero notum eſt haberi peritoneum, pleuram, viſcerum omnium tunicas, cerebri meninges, arteriarum & venarum non muſculos parietes; non ita tamen ſimpliciter nervis hæc conſtantia duce, ut præfatus ſum, quin aut glandulas, aut ſanguineum aliquod vas non inutili inſtituto admittant.

XVII. Ad ſanguinea referenda protuli & muſculos, & hepar, & lienem & glandulas cum reliquis. Per ſanguineum id intelligo, quod vel ſimpliciter a ſanguineis conſtruitur vaſis, vel horum maximam partem in ſe recipi. Demptis tendineis Fibris tum coactis, tum ſejunctis, nec non illis Fibris, a quibus tendineæ interſecantur, ac parallelæ detinentur; muſculum ad ſanguinea refero, neque ejus parenchima compactum arbitror, ſanguine in Fibrarum interſtitiis effuſo, & coagulato, ſed illas ſanguineas, & rubicundas ſtrias tot ſanguinea vaſa duco exilia quidem, ſed ſanguine referta, ita ut inter geminum ſanguineum vas intercedat nerveum, aut inter germina nervea intercedat ſanguineum, quod nil aliud eſt, quàm prolongata arteria, aut in confinio deſinentis arteriæ venarum exortus, quæ ab arteriis non differunt, niſi per tunicarum, non numerum, ſed tenuitatem, quæ habetur ob longum nimis arteriæ proceſſum quapropter gracileſcendo venam conſtituit.

XVIII. Non novum eſt, & ſi novum non rationi inconſonum, glandulas arteriarum, & venarum glomeres eſſe, non tamen ruditer, ſed mirabili diſpoſitarum artificio, quare cum hepar ſit maxima glandula; detegente *Marcello Malpighio* celebertimo Anatomicorum Coryphæo, cujus coruſcans nomen, aut perſtrinxit minus impudentis invidiæ oculos, aut rabidè latrantis linguam avulſit, jure ad ſanguinea retulimus. Quid lien ſit ab eodem nunquam ſatis laudato omnes recipere, & cum maxima illius viſceris pars ſit ſanguineorum vaſorum ac glandularum mira diſtributio, & his illuc referendus. Quid de pulmonibus, qui quoad innumeras ſanguineorum vaſorum propagines ad ſanguinea, quoad verò ad membranoſas cellulas, ac bronchialia antra ad nervea ſunt ablegandi.

XIX. Et adipoſa ad trutinam examinis revocanda, ſive enim adipoſus panniculus intelligatur, ſive omentum, aut oſſium medullæ, inter quæ non multum intereſt diſcriminis; ſi demas contenta, ſint hæc liquida necne, nil præter vaſa reperies; cum vero omentum ſit veluti adipis emporium & centrum, quidnam ſit cum *Malpighio* peſcrutandum. Omentum eſt tubulorum, ſeu ſtriarum, ac ſacculorum acervus racematim undequaque diſtributus.

tus. Hi ſacculi, ſeu lobuli ſunt veluti inteſtinula oleoſo ſucco referta. Cum hoc ſit omentum, & cum ejuſdem naturæ ſint membranæ omnes adipoſæ, quæ in corpore reperiuntur; duo hìc ſunt perpendenda, & ſacculi continentes, & ſuccus contentus. Cum vero ſacculi illi ſint, autopſia teſte, membranacei, quinam ſint, & quo ſint referendi, patet. Quodlibet enim membranoſum nerveum eſt; quare in nerveorum claſſe collocandi. Non ea tamen facilitate de adipoſa materia ratiocinandum, & *Malpighium*, Sectatores hæſitantes reperio circa adipis & generationem, & legitimum uſum.

XX. Hiſce præjactis modo inſtituto inhærebo, & nutritionis modum perquiram. Ab illo exordiar de quo noviſſimè ſermo fuit, nempe de adipoſis. Adipoſa tunc nutriri autumo, ſecluſis continentibus, cum ubertim intra membranacea illa marſupia oleoſus ſuccus deponitur, at quomodo ſegregetur, hoc opus, hic labor eſt.

XXI. Succum hunc a nervis non elici unicuique notum arbitror, nec enim illa via apta, nec ſuccus ille congener eſt, quare a ſanguine deducendus ſupereſt. Non adeo tamen latet, quid ſi adeps, ac quomodo ſeparetur. Oleoſum hunc eſſe ſanguinis ſuccum, ac ex craſſioribus ſulphuris partibus conſtantem, ſatis ab ejus inflammabilitate, levitate, lentore, ac facili conſiſtentia evincitur. Quod vero ſecretionem ſpectat, ſolum conjecturæ, huic inſuper nec plurimis rationibus firmatæ, locus eſt. Per ſanguifluorum vaſorum porulos oleoſum hoc tranſudare nimis abſonum videtur; nam ſi hoc verum foret, ubicunque eſſent vaſa ſanguiflua, & adeps colligendus eſſet, quod obſervationi adverſatur. Neque rationi conſonum judicio, pinguiorem chyli partem, aut per ventriculi, aut per tenuium inteſtinorum porulos tranſudàntem omentum conſtituere, a quo veluti ab alio adipis corde, ad univerſum corpus per propria vaſa oleoſus hic ſuccus diſtribuetur.

XXII. Quare cum ſimplex ſit noſtræ hujuſce machinæ agendi modus, & cum hucuſque detecta ſint hujus veritatis ſuffragia, huic inhærendum & quantum in operibus ſimplicitatem intuemur, tantundem nobis ſimplicitas hæc indaganda. Quod intra hoc corpus ſecernitur per figuram, motum, & magnitudinem ſecernitur, quod fit ope glandularum, de quibus aut in genere, aut in ſpecie, non tot quin plures agere, qua ratione, & adipis ſecretionem fieri juvat confiteri, quod vero microſcopiorum acuties nondum detexerit, oblinenti liquido, prout conqueſtus ipſe *Malpighius*, microſcopiorum aciem retundenti forſan tribuendum. Hoc ergo per non irrationalem conjecturam ſtatuto, adipoſarum partium nutritionem tunc fieri ſtatuo, cum ſatis magna oleoſi ſucci quantitas per adipoſas glandulas ſecreta intra ſacculos colligetur, cujus fidem ſuperans obſervatio in hiſtoriis medicis mihi legenda contigit Viri cujuſdam adipoſum panniculum ſub cute ſtratum ſemiſſem ulnam profunditate excedere.

XXIII. Hic data occaſione liceat noſtras conjecturas circa nonnularum glandularum ſtructuram exponere, & præcipue circa adipoſas, quas credimus & lactiferas. Accepta eſt apud Iatros hypoteſis ſecerniculum quoddam eſſe glandulam, quæ non quodlibet indiſcriminatim ſecernat, ſed id ſolum, quod illius ſecerniculi poris, & quoad magnitudinem, & quoad figuram, ſecluſo hìc motu, correſpondit. Mixtum heterogeneum ſanguinem eſſe, tum ex ejus ſyntheſi, tum ex analyſi facile elicitur, quare ſecernenda non unius tantùm indolis, ſeu figuræ, & magnitudinis eſſe in propatulo eſt; alia enim tenuia, alia craſſiuſcula eſſe oportet, quare & eorum cribra variæ admodum magnitudinis eſſe neceſſe arbitror, ſi ut probabile reor, dantur glandulæ ſecretioni adipoſæ materiæ dicatæ, eas non eſſe ejuſdem ſtructuræ, ac cæteras in reliquo corpore mihi videor poſſe aſſerere; nam meo judicio arbitror tum particulas proximè conſtituentes adipem, tum lac, ſeu ipſum chylum craſſiores eſſe, ſeu majoris molis

cæ-

cæteris partibus, quæ ſanguinis maſſam conſtituunt. Quod verò partes lactis, ſeu chyli cæteris ſint craſſiores per ſe patet, nam chylus primum eſt ſanguinis rudimentum, ſeu chyli partes nondum illos relinquere contactus, ſeu in illas minutiores particulas diviſæ ſunt, quæ neceſſariæ ſunt pro induendo ſanguinis charagmate, quæ diviſio non niſi longiori inter ſanguinis partes attritu, & ad vaſorum latera per repetitos pluries cicuitus alliſu, haberi poteſt. Adipis quoque partes, & reliquis in ſanguine hoſpitantibus partibus majoris eſſe diametri, ſeu plures minimas partes habere per contactum unitas, multum veritatis agnoſco, ut concedatur. Primò, facilis earum partium concretio indicat non tam minimæ eſſe molis, ut diutius a tenuiori aeris parte poſſint in motu detineri, unde fluiditas. Secundò butyrum, quod adipi analogum valdè eſt, non ingenti labore a lacte ſecernitur, unde arguendum, nec tam minimæ eſſe molis tam paucas inter illius componentia cohæſione eſſe, ut diuturno labore opus ſit pro illius ſecretione. Tertiò oloeſæ ſeu adipoſæ partes nonne ſunt fluido aqueo leviores? attamen fluidum aqueum, & facilius conſumitur ab igne, & in majori motu conſervatur ab aere: evidens ſignum, particulam unam fluidi aquei minorem reſiſtentiam parere igni, aut aeri, quàm particulam adipis, nam ſi eadem ab utraque particula emanaret reſiſtentia, eodem momente impetus poſſet eodem tempore, & aqua, & adeps conſumi ſed cum non conſummantur eodém tempore, & eodem impetus momento, dicendum eſt majorem reſiſtentiam parari a particulis adipis, quàm particulis aquæ, ſed partes adipis leviores ſunt partibus aquæ; partes igitur adipis erunt majoris molis quàm particulæ aquæ. Si verò reponant non magnitudinem molis, ſed figuram in cauſa eſſe, cur partes adipis difficilius aqua igni expoſitæ conſumantur: quæro cur, quò tranſit aqua, adeps tranſire non poteſt, hoc equidem nonniſi a pororum anguſtia, quæ permittit aditum tenuioribus particulis aquæ, occludit verò particulis adipis: ſupponatur etiam conceſſionis gratia particulas aquæ eſſe figuræ omnino sphericæ, & particulas adipis cujuscunque alterius figuræ; Vel particula aquæ occupabit majus ſpatium, quàm particulas adipis, vel non, ſeu diameter particulæ aquæ major ſit, quam diameter particulæ adipis: ſi aqua habebit majorem diametrum, qua tranſibit aqua, tranſibit & adeps; ſed adeps non poteſt tranſire, quò tranſit aqua; ergo diameter particulæ adipis major erit quàm diameter particulæ aquæ, ergo adeps majoris erit molis particulis aquæ. Aquæ demum reliquis ſanguinis partibus craſſiores eſſe, niſi ulterius probem, argui poteſt ab ipſius diuturna mora in ſacculis adipoſis, & ab ejus præcipuo uſu, tum quoque erui licet ab illis corporibus, in quibus abundat. Nam intuemur pinguiores non valde celeri ſpiritu donari; & eorum fluida non admodum concitato ferri motu, unde partes chyli non admodum diviſæ facile potuerunt adipoſas partes, ſeu eorum dicam butyrum ſecernere, quod laboribus, aut vigiliis, aut ſtudiis conſumitur, ſeu illis omnibus, quæ poſſunt fluida in motum citatiorem urgere, per quem diviſæ illæ partes facile a quiete abripiuntur & per cutis ſpiracula emergunt.

XXIV. Statuto ea, qua potuimus brevitate, ne a ſemita nimis digrederemur particulas adipis majoris eſſe molis cæteris ſanguinis partibus dicimus eam, quæ paſſim habetur apud celebriores Anatomicos, glandulæ ſtructuram hujus ſeparatione accomodatam non eſſe; nam cum arbitrentur; ut de facto in reliquis glandulis contingere puto excretorios tubulos minoris longe eſſe diametri, quàm ſit aut arteria afferens ſanguinem aut vena reportans, per hos ductos excretorios dico particulas adipis ſecerni non poſſe, nam ſi tubulus ſecretorius tanti ſit diametri, ut quæcunque partes per illum tranſire poſſint ſolæ adipoſæ non tranſibunt, ſed ſi hæ tranſierit; cum ſint majoris molis, & reliquas tranſire poſſe puto; quare nulla

la continget ſecretio ; ſed talis glandulæ ſtructura requiritur , quæ inverſo modo ſecernat, nempè craſſius detineatur , ac pretrudatur tenuius . Pro quo concipiatur glanula adipoſa veluti inteſtinulum cæcum , ſeu veluti ſacculus oblongus , nempe ex parte orificii patulus , ex altera verò parte cæcus , ſeu occluſus . Ad orificium illius ſacculi oblongi hiet arteria, quæ in illum ſacculum ſanguinem effundat; ſint verò hinc inde ad latera inteſtinorum vaſa lactea , tot poruli, ſeu tot minima vaſcula , quorum diameter tranſtulit , ut minor ſit diametro particularum adipis, & vel major ſit, vel æqualis diametro cæterorum ſanguinis componentium , ita ut per illa vaſa , ſeu venulas reliquus ſanguis poſſit refluere , præter particulas adipis , dico in hac glandula poſſe fieri adipis ſecretionem ; nam ſi ſanguis totus in illo oblongo ſacculo ſeu inteſtinulo effuſus, totus , inquam , poſſit per lateralia vaſcula abſorberi præter craſſiores adipis partes. Craſſiores daipis partes in illo ſacculo remorabuntur , ac dicentur a ſanguine ſecretæ.

XXV. Nec officit noſtræ hypotheſi , quod quis afferat , a craſſioribus adipis particulis occludi poſſe lateralium vaſculorum ora ; ita ut nec tenior ſanguinis partes per illas poſſint permeare, unde maximo animalis incommodo ſanguinis mora . Cui dico difficillimè a craſsioribus particulis omnia , quæ plurima credimus, lateralia adipoſæ glandulæ , vaſa occludi poſſe , & tantò difficilius ; quanto hæc occluſio impediri poteſt a ſiſtaltico glandulæ motu , ut paſsim intuemur in frugum ſecerniculis , quorum pori ex. gr. dicati pro ſecretione millii non occluduntur a majoribus grani tritici , atque hoc ob cribri motum , ſeu ſuccuſsionem : A pari puto oriri idem poſſe in glandula non ſolùm hac noſtra adipoſa, verùm in qualibet alia, cum ubique ſit eadem fermè difficultas , at ſucceſſorius glandulæ motus huic conſulit incommodo . Ne quidem eam infringit , ſi iterum reponat , aucta adipis mole in ſacculo illo oblongo tandem nonnulla lateralia vaſa , ſeu venulas occludi oportere; quare venæ illæ abſque ſanguine forent, & difficilius reliquus ſanguis ab arteria in glandulam effuſus a minoribus , ſeu paucioribus vaſculis deferretur . Huic reſpondere poſſemus , quid intereſſe , quod nonnulla lateralia uaſa claudantur , ac venæ otientur ſine ſanguine revehendo ? Inſuper in his vaſibus non tam infrequens eſt mutua inoſculatio, ut adhuc aliquid deferre non poſsint . Alteri verò dico; ſi difficilius ſanguis a paucioribus non occluſis vaſculis deferretur , majorem parere ſanguini antecedenti arterioſo reſiſtentiam, quare parcius ob majorem reſiſtentiam in glandulam effunderetur ; unde parcior facilius poſſet a paucioribus vaſis deferri , unde patet & alterius difficultatis ſolutio .

XXVI. Hac noſtra admiſſa hypotheſi facilius , & erui , & explicari poteſt adipis uſus , ſive quod hic collectus ſit pro cuſpidalium particularum . ſeu ſalium in ſanguine hoſpitantium correctione ; ſive hìc veluti nutritiæ materiæ emporium reſervetur , non quod ſic præcisè nutritioni inſerviat , ſed diverſimodè elaboratus , ut videbimus . Ulterius noſtro cogitato favere videtur ipſe *Malpighius* accuratiſſimus ubi de omento ait : In ranis tandem pertractandis hoc obſervavi , dum languidè adhuc redit in cor ſanguis , in trunco venæ portæ , cui appenduntur expoſitæ oleoſæ ſtriæ , videre eſt conſpicuas guttulas olei , compreſſis præcipuè ſtriis , quæ una cum ſanguine in hepatis cavum rapiuntur , &c. Quænam excogitari poteſt via, per quam adeps a ſacculo tranſierit in venam portam ? Hìc vides , quàm inutili inſtituto multiplicanda ſunt vaſa , per quæ adeps in ſanguinem commeet . Nos verò aſſerimus , ideò oleoſas guttulas irrepſiſſe in ſanguinem , quia per compreſſionem ſtriarum adipoſarum ita potuerit extendi vaſorum lateralium ſacculi adipoſi ora , ut non ſolùm potuerint tranſire particulæ reliquæ ſanguinis , ſed ipſe collectus adeps vi compreſſus debuerit per venarum oſcula è ſacculo exire , & ſanguini

in porta innatare. Hinc patet, cur quædam animalia per plures menſes abſque cibo degant, prius tamen benè paſta, & pinguia, ut feruntur urſi, taxa, &c. Non arbitror collectum omnem ſuccum pro diuturna reparatione contineri in vaſis ſanguifluis, ſed colligi, ut ſatis grandis adipis copia teſtatur, in ſacculis adipoſis, qui dein paulatim, ſic exigente indigentia, poſſit ſanguini communicari. Nec difficilior eſt hujus tranſitus ratio. Dico primò adipem ſub forma adipis venas non ingredi, ſecus nulla foret ratio ſecretionis, ſed mutata illarum partium figura. Dico ſecundò duplici ratione ſanguinis motum tardiorem eſſe debere; quando abbundans eſt rudiori adhuc chylo, quàm cum ille, aut tenuis factus fuit per plures circuitus, aut per ſecretiones a ſanguinis motu defecit, nempè, & propter majorem fluidorum copiam, unde plures reſiſtentiæ, & propter ſpirituum minorem impetum a craſſioribus ſanguinis partibus coercitum. Quoties igitur ſanguis, aut per repetitos circuitus effœtus ſit pinguioribus partibus, vel quia illas conſumpſerit pro animalis nutritione, vel pro ſecretione in ſacculis adipoſis, ſanguis urgebitur majori motu, quare tanto impetu arterioſus poterit ferri in ſacculos adipoſos, ut major fit irruentis ſanguini impetus, quàm niſus in contactum minimarum particularum adipem componentium, quare particulæ illæ diviſæ, ita ut amplius non habeant eum diametrum, ſeu magnitudinem, quæ per poros adipoſæ glandulæ permeare non poterat, venas pervadent, & cum reliquo ſanguine ulterius circulantes eouſque dividentur, quouſque poſſunt, aut nutritioni, aut reliquis animalis uſibus inſervire; & tandiu eorum vita ſine novo cibo poteſt durare, quandiu ſatis adipis eſt in ſacculis pro animalis, & reparatione, & conſervatione adminiſtranda, quæ cum magna ſit per multum durant, & hæc eſt expeditior via pro explicando, & uſu & tranſitu adipis. Plura non proſequor, ne longior fiam, quid dicendum, & in cæteris animalibus ob exercitia adipem deperdentibus ex dictis patet. Hic forent nonnulla dicenda de glandulis lactiferis, quarum ſtructuram glandulis noſtris adipoſis ſimillimam reor ob adductas rationes, niſi unius ductus diſcrimine, dummodo tamen verum non ſit, è thoracico ductu nonnulla lactea ad mammas ferri, quod nondum firmiter ab ullo & demonſtratum, & confirmatum eſt; huic tamen ſuperſedeo alibi forſan data occaſione tractaturus.

XXVII. Et qua lege nervoſi ſyſtematis reparatio ſuccedat ſecundo noſtras indagines promeretur. Quid ſit hoc nervoſum genus, quidque ſub ſe comprehendat, ſuperius enunciatum fuit, quapropter quid nervi ſint, exhibendum. Nervus (hìc ſejunctim de qualibet fibra nervea loquor, non de nervulorum, aut minimarum Fibrarum faſciculo nervum unum in ſuo principio repræſentante) eſt tubulus, ſeu corpus teres, oblongum, cavum, non diviſibile in alia corpora cava? cum verò oblongum, rotundum ſit vas, plura ſimul collecta, & in unum faſciculum coacta adamuſſim inter ſe non uniuntur, ita ut nulla intercedat vacuitas, ſeu intercapedo inter unum, & aliud, quod ſolum figuris pentagonis, quadratis, & triangulis æquilateribus competit, quare cum his figuris non donentur, interſtitia relinquere opus habent. Non injucunda forſan parebaſi hìc meas poſſem de cerebro conjecturas exponere, quoniam partis mollities, ac componentium exiguitas oculum aufugit, & cultri aciem eludit. At cum plurimorum ingenia defatigari tantum opus, tum ratione partis, tum ratione muneris; quamvis hujus non imperviæ mihi ſuppetant phænomenon explicationum ideæ, maturius acturus tantum facinus, aut omittam, aut dimittam. Nervorum origo, aut autumare modo licet, non a cerebri baſi, aut medullari ſubſtantia petenda eſt, ſed a primo eorum fonte, nempè a corticali cerebri parte, a glandulis ſcilicet, a quibus primò emanat. Nil enim aliud ſunt nervi, quàm cerebralium grandularum ductus excretorii, quorum plurimi ſimul collecti nervorum fa-

ſcicu-

ſciculum conſtituunt.

XXVIII. Duplici ſucco turgent nervi ab eodem tamen fonte derivato, ac unica ſecretione ſecreto, tenui altero celerrimi motus, minimæ molis, maximæ activitatis æthæri analogo, ſpiritu ſcilicet animali, minus tenui altero, cui ſcilicet minoris tenuitatis nomen habita ad ſummam ſpirituum tenuitatem ratione competit, adeo tamen abſolutè conſiderato tenui, ut nullus ſuccus in corpore hoc tenuior exiſtat, qui non eo ſolum inſtitutus fuit, ut facillemam ſpirituum diſſlabilitatem, ac avolatum, ſuo quocumque lentore cohiberet, ſed inſuper, ut impendia in ſolidis partibus a ſpirituum energetico motu producta ſuo irroratu reficeret.

XXIX. Antequam tamen ulterius procedam, nonnulla mihi ſolvenda occurrunt a nonnullis, quorum totus intellectus in ſenſibus eſt, objecta. Primò ſuccum hunc nerveum explodunt, quia a nemine viſus fuit unquam, quorum hebeti viſui ſi regerat oculantiſſimus *Malpighius* ſe illum a nervis diſſectis emanantem, minima tamen guttula, vidiſſe; aut alium hunc, ajunt, ſuccum eſſe, vel ab arteriis, vel a lymphaticis profluentem, aut tantum Virum hallucinatum fuiſſe verentur aſſerere. Cujus tamen tanto nomini non patrocinaturus, tanto enim me non dignor, repono, nervum opticum, quo è cerebro exiens nullus major eſt, diſſecare oportet, quod ſi ni recenter mactato fiat animali, ſi diſſectus exprimatur, evidentiſſimè ſucci nervei guttula non renuentibus oculis ſeſe patefaciet.

XXX. Alterum a ſubſtantia deſumptum eſt argumentum, nempe craſſiorem ſuccum nerveum per exiliſſimos nervorum tubulos haud poſſe tranſire. Miror quidem nonnullos adeo verbis addictos, aut materiei adeo adhærentes, ut nec illa percipere, neque ab hac per latitudinem digiti elevari poſſint. Craſſior quidem ſuccus nerveus dicitur, at non tantæ molis, prout verbum ſonat, ſed habito reſpectu ad æthercam ferme ſpirituum animalium conſtitutionem; alioquin ille omnium corporis ſuccorum tenuiſſimus eſt. Inſuper quæ tanta pororum exiguitas, quæ ab hoc ſucco permeari non poſſit? Ipſe ſanguineus latex, qui craſſior quidem, & admodum hoc ſucco eſt, quæ minima pervadit vaſa ſanguifera, quæ vix adjuti microſcopio, poſſumus intueri, & tota velut puncto minora videntur, cum tamen plurimos lateraliter in una ſectione diſpoſitos globulos contineant? Cui non nota ſeminis virilis ad oculum ſaltem craſſities, cui non nota ejuſdem ſeminis via? Effuſum ſemen craſſum corpus videtur, anguſtus ejuſdem trames, attamen craſſum nobis illud corpus per anguſtam viam permeat. Anguſtam verò viam eſſe patebit, ſi principium vaſis deferentis perpenderimus, non enim pervium, ſed omninò ſolidum vas videtur, aut tamen ita minime pervium, ut ſemen, niſi oppoſitum per experimentum conſtaret, illac præterfluere negaremus, adeo minima nos latent, ut cum quempiam magnitudinem non ſolum minimam, ſed minima centies millies longè majorem perceperimus, minimum eſſe, nec minorem dari poſſe fermè pejoraremus. At noſtræ imaginationis intueamur rudi exemplo umbram imbecillitatis. Craſſus igitur dicitur ſuccus nerveus, itaut per nervorum tubulos permeare non poſſit. Precor amabò, quænam fingitur noſtra imaginatione particulæ ſucci nervei magnitudo. Hanc quidem ego ſuppono minorem quacumque ſanguinis particula dempto ſpiritu. Quænam ergo mente fingitur? Dicam ego, ac quoniam non ſuppetunt menſuræ, ſuppleat pondus. Dicitur quidem minor pondere unius grani. Ulterius erit millies minor grano. Ulterius dicitur decem millies minor grano? Ac particula ſucci decem millies minor pondere unius grani dicitur craſſa? At decipimur: Si particula ſucci nervei, quam craſſam dicunt, non ſit ſolum decem millies minor uno grano ponderis, ſed centum quadraginta quatuor millies minor grano, eritne craſſa? adeo tenuis noſtra nos imaginatio decipit, ut quod minimum credimus, maximum ferme ſit. Quid erit

Igitur particula una ex 144000. partibus unius grani. Attente; Filum ſericum, ut in nobili æquè, ac ſapienti Anglo *Roberto Boyle* habetur, ex ovali bombycis, theca devolutum æquivalens pondere uni grano extendebatur per longitudinem centum viginti ulnarum. Hoc ego filum mente divido in quadrantes ulnæ, quæ emergunt 480. Quadrantem ulnæ divido in punta, & ſignavi paginam quadrante ulnæ longam, nec tam acuto calamo tercentis punctis, quæ ſunt tot partes, in quas dividi poteſt quadrans ulnæ fili ſerici, ex quo numero per auream regulam habemus ex 480. ulnæ quadrantibus emergere 144000. ſignata atramento puncta, quare magnitudo unius ex 144000. partibus unius grani in filo ſerico erit æqualis ſat grandi magnitudini unius atrametro ſigni puncti, quod quidem majus eſt particula ſucci nervei, cum hoc conſtet pluribus aliis particulis, nempe fluido pro atramento, hoc eſt vino albo, galla, & vitriolo, unde arguatur, quàm tenus ſit illa pars puncto centies, ne dicam millies minor; quàm craſſam immeritò, & tubulo impenetrabilem proferunt.

XXXI. Talem hunc ſuccum non hinc, inde decerpo, ita ut illum nervi exugant aut a lymphaticis, aut a chylo in meſenterio, aut aliunde; una eademque origo hujus eſt, unus fons, cerebrum nempè, aut illius corticales glandulæ, a quibus cæterarum more, pororum ſcilicet configuratione cribratur hic ſuccus, cujus tenuior, ac magis ab aliarum cohæſine libera pars ſpiritus dicitur, cujus motus a ſuperpoſitarum partium præcipuè preſſione dependet: at cum huius ſæpiſſimè motus ab immateriali ſubſtantia anima, puta rationali, promoveatur, ſatius eſt utpote inter extenſam, & cogitantem ſubſtantiam ignorantes nexum, nos hæc ad phantaſticos potiùs dimittere.

XXXII. Et ad evitanda, quæ poſſunt opponi, & ad facilius explicanda, quæ dicturi ſumus, expedit, ut exponam quænam noſtro iudicio fingitur nervei ſucci figura. Duplici hinc inde urgeor argumento, altero ſcilicet pro motu tum ſucci nervei, tum animalium ſpirituum, altero verò pro nutritione. Ille exigit eam figuram, quæ difficillimè in cohæſionem veniat. Hæc, qua firmiter in contactu perſiſtat; hoc eſt. Motus exigit figuram ſphæricæ proximiorem. Nutritio verò planæ ſimillimam. Quid ergo decernendum? Nil obſtare puto, quamvis afferam rectilineam ſucci nervei figuram, ſeu illam polygonam eſſe, non quidem nutritioni, nam ad hoc ut illa fiat, particularum cohæſio fieri debet, quæ eò facilius fit, quò planior eſt particulæ facies. Neque verò mortui repugnabit; non ibo, inficias; illum facilius fieri; ſi in ſphærica partes incideret, attamen neque talis figura, dummodo non obſit magnitudo, impar ille eſſe videtur. Hoc enim inductione patet. Ceræ particulas non eſſe figuræ ſphæricæ ex illarum quiete & conſiſtentia arguitur, attamen ab igne ceræ fluor communicatur, hoc non alia de cauſa, niſi quia moventis impetus momentum majus eſt mobilis reſiſtentia, qui impetus, ſi tantæ ſit activitatis etiam in animalibus ſpiritibus, cur ab illis ſuccus nerveus promoveri non poterit. Quod verò & ſpiritibus illis tanta ſit activitas, & ſucci nervei eſſe poſſit illa figura analogicè ſic arguo. Quod in ſemine virili duæ ſunt partes proculdubio certum apparet, nempe in illo contineri partes maximi motus & activitatis, & partes alias majoris molis, majoriſque reſiſtentiæ. Quod in ſemine ſint tenuiſſimæ ac fermè æthereæ partes ab effectu conſtat: eſſe verò & craſſiores patet, nam effuſum ſemen adeò viſcidum eſt, ut propemodum gluten videatur. Viſciditatem verò non aliunde provenire, quàm a mutuo partium contactu, & in diſtractionem reſiſtentia firmiſſima ratio ſuadet. Atqui ſemen per plures centenos mirà complicatorum tenuiſſimorum vaſculorum paſſus promovetur, ac tam pertinaciter ac tanto impetu ejicitur: ergo liquidum quoque cerebri, quod tenuius arguimus, quamvis heterogeneum, & particulis plurium figurarum conſtans ocyſſimè & validiſſimè poterit

pro-

promoveri, quod cum ſemper non contingat, & nutritioni locus poteſt ſupereſſe.

XXXIII. Hiſce præmiſſis non eſt, quod quis ſciſcitetur, quo ductu ſuccum hunc nerveum deferri per nervorum ſcilicet foramina, aut per ipſorum intercapedines. Quod tamen ſi urgeatur, quamvis ægrè, non poſſum, tamen quin fatear, me hic non poſſe ſapientiſſimi *Alfonſi Borelli* matheſeos nitidiſſimæ facis hypotheſi adhærere. Arbitratur ſpectatiſſimus vir, non per nervorum tubulos, ſed per eorumque coactorum interſtitia ad partes fluere. Hæc hypotheſis nec rationi, nec inſtituto poteſt arridere. Et primò mihi inquirendum, è quo fonte emanantem aſſerit talem ſuccum. Vel in cerebro, vel extra cerebrum; non enim tam pravè ſenſit, ut illum extra cerebrum in nervos deduxerit: ſi in cerebro, vel aliud eſt ſecretorium ab illo ſpirituum, vel idem: ſi aliud aſſignandum: ſi verò idem, ut rationi conſonat hæc aſſertio, poſſem ulterius ſciſcitari. Cum idem ſit ſpirituum, ac ſucci nervei ſecretorium; eritne quoque eadem via uſque ad cerebri meditullium, quod equidem ultrò a quocumque opus eſt, ut concedatur. Uſque igitur ad meditullium ſuccus nerveus cum ſpiritibus eſt intimè permixtus, cum ibi ſolummodo inſtituenda ſit ſpirituum a ſucco ſecretio atque diviſio, qua verò mechanica diſpoſitione peragatur hoc opus latet. At neque talis diviſio poteſt inſtitui, cum nulla poſſit dari via, quæ ſuccum nerveum a fibræ cavitate in fibrarum intercapedines ducere poſſit. At hæc via ſupponatur. Cur liceat expoſcere, aut non poteſt craſſior ſuccus, nervorum porulos, tentando ingreſſum, occludere, aut ſpiritus animales illac ad partes fluere, ubi minimum reſiſtentiarum inveniunt, cum per verò magis patulas intercapedines, quàm per nervorum minima foramina, minor apponatur reſiſtentia, cur, inquam, potius major pars per intercapedines, præter Creatoris inſtitutum ad partes non fluet; ſicque œconomiæ animalis ordine inverſo, aut muſculorum motus nullus fieret, aut minimus præ devio ſpirituum curſu.

XXXIV. Ulteriùs peto: Facta nervei faſciculi diviſione, prout ubique fermè locorum in corpore contingit, vitiato intercapedinis clauſtro a recedentibus minimis nervorum cylindrulis, quò abibit ſibi relictus ſuccus nerveus? Hic extrà nervos fluens decidet indiſcriminatim in quæcumque ſpatia, nec intimè, ſic eludens, partibus immiſcebitur. Potior quidem ac magis congrua videtur hujuſce ſucci via nervorum media foramina, nam prout licet conjectari, ideò partim videtur inſtituta ſucci nervei elaboratio, ut ſit animalium ſpirituum frænum, ac ne tali ſucco deſtitutus ſpiritus præ maxima ſui tenuitate & activitate, aut in auras avolet, aut perennes non coercitus motuum anomalias cieat. Cum ad hoc igitur, non unicæ tamen ſit elaboratus, cur in cerebro permixtum cum ſpiritu admittimus, ſegregamus in nervis. Metuimus ne avolet in cerebro tot clauſtris coercitus, metuimus aufugere in nervis. Quare mihi videor poſse aſserere ſuccum hunc una cum ſpirituum animalium conſortium per nervorum ductus ad partes deferri, interſtitiis non ad uſum, ſed propter neceſſitatem nervorum figuræ conſtructis, aut ſaltem, ſi cui uſui præſtant, dicere poſsem ea inſervire, ut turgente ſpiritu ſeu contracta fibra, aut in motu, aut in ſenſu, nervus majorem locum nanciſci poſſit; nam ſi nervorum undequaque perfectus eſset contactus, aut non percipi poſset, vel minima nervi dilatatio, aut una fibra contracta & expanſa aliæ omnes comprimerentur, unde aliarum munus interturbaretur. Patet igitur ſuccum nerveum non per interſtitia, ſed per nervorum foramina derivandum eſse.

XXXV. Duplici hoc ergò liquido nervi turgent, altero tenuiori ſcilicet pro ſenſu & motu, altero præcipuè pro munere inferiùs explicando, hoc eſt pro partium nutritione. Cum verò hæc liquida a cerebri fronte uſque ad extimam corporis peripheriam pertingant; qua vi hucuſque per-

perveniat, videndum. Ut ſuperius innui voluntatis motum hic prætereo, utpote ſublimioris indaginis quamvis cum prælaudato *Malebranch* poſſem me facillimè expedire afferendo, voluntatis imperium cauſam non eſſe, quod tamen meo ingenio non arridet, ſed tantùm motuum occaſionem: at quæ ſolum a partium diſpoſitione pendent, inquiramus. Cum maxima nervorum pars inferius ſe conferat, minima verò, quæ ſupremum caput ambit, aſcendente, decerni fermè poſſet motum horum fluidorum ab uno gravitatis momento poſſe pendere verùm cum hoc minimum ſit, tum ratione molis, tum ratione reſiſtentiarum ab arcto nervorum tramite pendentium, alia eſt potentia hujus motui ſtatuenda, hæc verò eſt cerebri preſſio. Cerebrum namque circumundique ſtipatur arteriis, ac venis per meninges diſpoſitis, earumque nonnullis cerebri ſubſtantiam ſeu abditos receſſus permeantibus, prout alibi diximus. Arteriæ, prout ubilibet, in cerebro pulſant, ſeu ſeſe expandunt, ac explicant, ſeſe verò explicare non poſſunt, ſeu ad exterius moveri, quin majorem locum acquirant, nec poſſunt majorem locum acquirere, niſi partes ſuperincubentes a primo loco dimoveant; nec poſſunt dimovere, quin ad exterius protrudant. Cum verò cerebri arteriæ præcipuè, quæ plurimæ ad extimam ſunt ejusdem cerebri ſuperficiem, diſpoſitæ, altera parte contingant cerebrum, altera cranium; circumquaque in ſua diaſtole ſe explicant, cum æque ad quamlibet partem nitatur ſanguis, cum verò ad partem oſſis, ſeu cranii præ duritie ſeſe expandere non poſſint majori exiſtente oſſis reſiſtentia, quàm ſanguinis impetus momento, partes ſanguinis ad os pertingentes reſiliunt, & augent impetum, quo ſeſe expandebat verſus cerebrum, quare verſus cerebrum magis explicantur, a quarum majori explicatione, ſeu expanſione majus ſpatium requiritur, quare magis dimovent cerebrum, quod cum ad exterius cedere non poſſit, quia oſſibus coercitum, præmi neceſſe habet, cum minor ſit ipſius reſiſtentia, quàm arteriarum impetus; preſſo igitur cerebro, quælibet ejus pars præmitur; quare compreſſa fluida ulterius promoventur, quouſque ad nervorum orificia pertingentia ab alternato ſuccedentium impetu ac præſſione ulterius per nervorum ductus, urgentur. Quouſque viget arteriarum expanſio, viget cerebri præſſio, quare vigente cerebri præſſione, indeſinenter præmuntur cerebri liquida, quæ continuo arteriarum ad corticales glandulas appulſu indeſinenter a ſanguine ſecernentur; quare prior unda alteram præmit, ſecunda tertiam, & hi deinceps quouſque ad extimos nervos, quorum & materiæ præſſæ alteram præmit pertingente uſque ad extrema nervorum hujus præſſionis momento, & ab ipſo nervo ſeu fibra adiuto prout oſtendimus in noſtro opuſculo *de ſtructura ac motu fibræ*, quare patet alternis temporibus fieri cerebri preſſionem, quæ cum arteriarum diaſtole ſyncroma eſt, & a preſſione tum ſuccum nervorum, tum ſpiritus animales ad extrema nervorum promoveri.

XXXVI. Specialius modo hiſce præjactis ad nutritionem deveniendum. Succum nerveum per nerveos ductus ad ſingulas partes ſtillatim per cerebri preſſionem delatum ſingularum partium nutrimentum eſſe, mihi firmiter videor poſſe ſtatuere, cum pro certo habeam quamlibet continentem partem, ut ex diviſione demonſtratum fuit, nerveam eſſe conſtitutam ſcilicet a nerveis fibris, & cum quælibet fibra minimum ſit vas nerveum, ſive conſiderentur fibræ oſſium conſtitutivæ, ſive cujuſcumque membranæ, aut hæ ſint arteriarum, hepatis, pulmonum, oculorum; aut alterius partis, quælibet, inquam, fibra erit ſucco quantitate diametro proportionato referta, a cujus tum quantitate, tum motu petenda erit nutritio.

XXXVII. Noſtra præmiſſa partium diviſione ad hoc, ut nutritio habeatur, fruſtra ad fermenta confugimus, quibus hiſce temporibus adeò libri ſcatent, ut centies in qualibet pagina repetitum hoc ver-

verbum, cujus aut nulla neceſſitas, aut nulla ratio, aut immanis abuſus, & validiori legentis ventriculo nauſam procreet. Nec verùm decachinentur iſti facultates. Hæc ſiquidem fermentorum turba, & magis ſapit ignorantiam, & magis redolet ſuperbiam. Nec immenſam pororum varietatem fingimus, ad quos pertingens ſanguis quidquid poro proportionatum ſit, dimittat, aut tandem fruſtra elaboramus in humorum nomenclaturis glutinis, roris, &c. quæ nihil ſunt præter ſpecioſa ignorantiæ aſyla; quapropter ſimplicitati ſtudentes ob oculos hoc opus ponendo ſtatuimus, nil aliud eſſe ac proportionatum nerveum ſuccum fibris adhærere, quo enim copioſius adhæret major, quo parcius minor nutritio peragitur. Neque ſucco illi ibidem exiſtenti quidquam opus eſt, ex ſe enim ob ſuarum partium diſpoſitionem fibrarum parietibus adhæret, cujus adhæſio, nutritio appellatur, quæ adhæſio tandiu perſeverat, quoſque prævalente, aut ſpirituum impetus momento, ut ipſiumet fibræ diſtractione; & contractione ab illo contactu particulæ adhærentes dimoventur, ac impetui cedentes a fibra ſejunguntur, quod conſumptio appellatur. Supponatur igitur nutrienda fibra Fig. III. Tab. IV. non fiet nutritio, niſi pars aliqua ſucci nervei amiſſo motu adhæreat alicui parti fibræ nutriendæ, tunc verò aliqua particula ſucci adhærebit fibræ, quando ita plana facies particulæ ſucci contingat aliam planam faciem alicujus particulæ fibræ, ut inter partem ſucci, & partem fibræ nihil mediet. Non ubique tamen pars ſucci fibræ adhærebit, quia non ubique eſt eadem facilitas pro contactu, aut pro diuturna cohæſione in contactum. Sit igitur aliqua particula, quæ occurrat particulæ H, non poterit æquæ ac facilè particula illa cohærere cum H, ac cum O P, ſi ſe introduceret inter O P; nam adhoc, ut cohæreat cum H, debet tam firmiter in ejus contactu perſiſtere; ut illius cohæſio major ſit momento impetus deſcendentis ſpiritus a R A verſus C D, & eo major debet eſſe cohæſio, quia impetus obliquus eſt ex F verſus H, nec ita nititur in particulam adhærentem H, ut ab H, & a tota Fibra divellat, ſed ab H verſus L promoveat. Si verò particula aliqua ſucci quomodolibet ſeſe intrudat inter O P, ita ut ſuperior preſſio ſpirituum minuatur a ſuperincumbente L aut inferior ab R, cum non poſſit fieri ſpirituum impetus, niſi normalis ad particulam intruſam inter R O L P, illam magis cum ſubjecta in contactum urgebit, quare particula ſucci facilius adhærebit inter R O L P, quàm alia particula cum H. Idem eveniret, ſi alia particula, aut ſe intruderet inter K L, aut inter L M, eadem enim eſt ratio. Poterit tamen etiam cohærere cum H, ſi ita ſit remiſſus ſpirituum impetus, ut minor ſit reſiſtentia cohæſionis illius particulæ cum H; ſi verò ille impetus augeretur, & preſſio fieret obliqua particula ſucci cohærens cum H deberet ab illa removeri.

XXXVIII. Hinc eſt cum concitatus ſit in Febribus ſpirituum animalium motus, præterquam, quod ſuccus ſecernendus in glandulis, aut in vaſis ſanguiſluis deperditur, aut vitiatur in textura, ſucci partes præ impetu adhærere non poſſunt, aut vix adhærentes inceſſanter impulſæ a contactu dimoventur, unde conſumptio. Hinc etiam deducitur, cur aut nulla, aut minima in vigiliis fiat nutritio; nam cum hæ requirant perennem, ac ſatis validum ſpirituum motum, nerveæ fibræ indeſinenter contractæ, aut non permittunt exagitati ſucci nervei adhæſionem, aut eam cito tollunt. In ſomno verò, quieſcente ſpiritu, aut minus validè ſeſe exagitante lentè fluens ſuccus nerveus poteſt Fibrarum internis parietibus adhærere, ac per diturnam quietem firmari, unde uberior nutritio.

XXXIX. Pateret hic ampla dicendorum ſeges, at ſi quælibet nutritionis phænomena vellem explicare, longum nimis, ac forſan inutile foret opus, quare iis reſectis, quæ minoris arbitrantur ponderis, de triplici nutritionis gradu hìc pauca exponam. Augumentationis itaque, ſimpli-

plicis nutritionis, & decrementi ratio tum a ſolido, tum a fluido petenda eſt. Duplici de cauſa augentur pueri, tum ratione ſolidi, ſeu nervearum Fibrarum, tum fluidi, ſeu ſucci nervei, ſolidum quippe ad hoc, ut extendatur non debet conſtare partibus arctiſſimè in contactum nitentibus, & totali diſtractioni renitentibus; alioquin, aut non extendetur, aut maxima vis requiretur ad ſuperandum niſum, quo in contactu nituntur. Ulterius, ut pars, quæ extenſa fuit, extenſa remaneat, requiritur aliquod corpus, quod intret inter diviſas partes, ac eas ita a contactu ſejunctas detineat, alioquin deficiente hoc corpore pars diſtracta, ac ſibi relicta, vel quia remiſerit hic diſtrahens, vel quia niſus, quo in contactum partes nituntur, ſuperaverit reſiſtentiam, qua a cohæſione, eo quia diſtractæ arcebantur, iterum in contactum veniet. Duplex hoc, quod neceſſarium eſt pro partis extenſione, ſeu augumentatione, in pueris reperitur. Pars ſcilicet ſolida, cujus componentia non magno niſu in cotactum veniunt. Hoc evincitur a partium mollitie, & flexibilitate, ut in rigoribus, puta, oſſibus, quæ facilius in prima ætate flectuntur, quum franguntur. Habetur, & alterum, nempe corpus inter diſtractas partes apponendum, quod eſt ſucci nervei uberiori copia pendens tum a faciliori, ac euchymo alimento, ac ad partium nondum vitiata diſpoſitione, ſeu a rite conformatis ſecernendorum ſuccorum cribris, quorum pori nondum a continuo fluidorum fluxu detriti, id quod optimum eſt ſecernunt, quare ſuppetit, & copioſior, & laudabilior ſuccus.

XL. Cum igitur in prima ætate ſit hæc partium laxitas, ſeu minor in contactum niſus, ſpiritus indeſinenter fluens per nerveas Fibras poterit facillimè partes præ impetu extendere, ſeu a contactu dimovere, ſivè producere, cum major ſupponatur ſpirituum impetus, quàm partium cohærentia; cum verò uberior ſit nerveus ſuccus, poteſt ad extenſam partem ſeſe diffundere, ita ut inter quamlibet diſtractam partem intret, & eas a primo contactu arcendo, elongare, quod augumentatio dicitur. Hinc uſus invaluit, prope quos arridet. Catulorum nec palmaris extenſio adhuc tenella eorum corpora frequenter redificatio vini ſpiritu madefaciendi ad hoc, ut factæ rigidiores partes magis renitatur diſtractioni, aut per impetum ſpiritus vini difflatis tenuioribus partibus, minima ſuperſit ſucci nutritii copia, a qua augumentatio perfici non poſſit.

XLI. In viris verò cum utrumque deſit; quod in pueris adeſt, augumentatio fieri non poteſt. Deeſt verò uberior ſuccus, utpote qui aut præ pororum aliquali incipiente vitio uberior non producitur aut præ ſpirituum impetu, ſeu motivum violentia non parva copia difflatur: Deeſt quoque, & partium facilis diſtractio, eo quod rigidiores, ac tenuiori parte, quæ a firmiori arcebat contactu; avolante, ſit eas magis cohærere; quare cum tanta ſit cohærentia, quæ quamvis a valido ſpirituum impetu ſuperari non poſſit, aut cum minor ſuppetat materia, quæ inter poros diſtractarum partium ſeſe intrudere non poſſit, aut non ſiet diſtractio, aut facta non diu permanebit, cum partes ſtatim non impeditæ in contractionem veniant, non ſiet partium productio, ſeu elongatio, quare non ſuccedit augumentum, cum eadem ſit cauſa conſumens, ac reparans eadem erit reparatio, ac conſumptio. Quamvis enim ratione ſpirituum major debeat eſſe in viris conſumptio, quàm in pueris, attamen ratione reſiſtentis materiæ; quæ magis impetui reſiſtit, æqua ac in pueris reſpectivè erit conſumptio, in quibus ſi remiſſus ſit ſpirituum impetus difflabilis eſt facillimè materia, ſuccus nutritius.

XLII. In ſenibus decrementum ſit; eo quia in locum conſumptarum partium non cedit alimentum. Conſumuntur quidem partes, cum non deſit, quamvis ſegnior, ſpirituum motus, a quorum impetu minimæ partes dimotæ, ac a contactu

ctu ſejunctæ abeunt in auras; cum verò deſit nutrititius ſuccus conſumptis partibus apponendus ob ſecretionum vitium a male conformata, ut diximus, in ſecretoriis pororum diſpoſitionem rependens; deficiente, inquam, alimento, aut utpote fæculento minus accomodato, nonniſi aliquæ cavitates replentur, reliquis vacuis permanentibus; hinc partes ſucco non turgidæ contrahuntur, ac quandoquidem cum tanta ſit inopia reponendarum partium, partes, quæ erant diſtractæ per alicujus corporis medii intruſionem, avolante hoc medio, nec alio ſuccedente in contactum nituntur, niſi a juxta poſitarum cohærentia detineantur, unde in ſenibus decurtatio ſuccedit.

XLIII. Supereſt pro complemento nutritionis quidquam dicendum, & de partibus ſanguinis: Cum ex diviſione habuerimus ſanguinea ea eſſe, quæ ſecundum magnam ipſorum partem a ſanguifluis vaſis conſtituuntur; cum inſuper oſtenſum fuerit ſanguineas partes puta, muſculos demptis tendineis Fibris, nil aliud eſſe, quàm ſanguineorum vaſorum acervum. Tunc illæ partes nutricæ dicentur, non quoad rationem, ſed quoad oculum cum plurimo ſanguine minima vaſa turgebunt. Cum verò hujuſce generis ſint glandulæ, hepar, lien, pulmones, & ſi quæ aliæ ſunt rubræ partes, tunc perfectè nutritæ dici poterunt, cùm ipſorum ſanguinea vaſa multo ſanguine ſcateant, quid hoc, ut ſanguineæ partes nutritæ dicantur, non requiritur, ut ſuccus nerveus vaſorum parietibus adhæreat, quippe qui cum ſint nervei, omnes enim in corpore continentes partes nerveæ ſunt ſanguine pro legitimo, immediato, ac intrinſeco alimento non indigent; ſed ſufficit, ut per ſanguiflua vaſa pleno flumine, & indeſinenter præterfluat, & hic eſt ſanguinearum, ſeu rubrarum partium ad oculum tantùm nutritionis modus; nam quamvis nerveus ſuccus minimè Fibris adhæreat, adeò ut turgidæ admodum eſſent, ſi in vaſis ſanguifluis deficeret, concederent per ablationem ſanguinei laticis. Partes, & quamvis intimè nutritæ eſſent, attamen ad oculum non viderentur, cum corporis requiratur pro idioſincraſia turgeſcentia. Patet ergò ſolidarum corporis partium unicum alimentum eſſe ſuccum nerveum, quod erat probandum.

XLIV. Una tantùm apud nonnullos ſupereſt difficultas, adhuc ut nerveum ſuccum univerſale corporis alimentum admittant, deficiens ſcilicet ſucci nervei copia; pro qua enodanda duo decerni debent, quanta ſcilicet ſit hujus liquidi, ac quanta ſit ſolidarum partium æquali tempore conſumptio. Pro primo determinando, quanta nempè ſit ſecretio nutrititii ſucci, videndum, & quæ quot ſint ſecretoria, ac quantum liquidi, qua velocitate, & quale ſecernendum deferatur. Hujus ſucci ſecretoria corticales eſſe cerebri glandulas famigeratiſſimus patefecit *Malpighius*, quæ, quot ſint ab earum exiguitate, ac ſtipato nexu circumquaque cerebrum operiente, facile eſt elicere, nec hæc deſunt in dorſi ſeu ſpinæ medulla, quæ oppoſita ratione diſponuntur, cum hæ non in extima, ſed in intima ſeu centrali medullæ parte lateant; atque per hoc mihi videor poſſe dormientium noctambulonum rationem reddere.

XLV. Quantitas verò fluidi, quod ad glandulas pertingit, facilè dimetiri poteſt a ferentium vaſorum diametro, quæ ſunt carotides, ac vertebrales arteriæ cerebro, pro medulla verò arteriæ ſpinales, quarum miram diſtributionem, quamvis non totæ ſint pro ſecernendo ſucco, ſed potius pro impellendo, ſi cui non ſuppetat cadaverum obtutus, affabre delineatam videbit inſolertiſſimi *Williſii* anatome de cerebro. Sanguinis igitur quantitas, quæ ad partes defertur, argui poteſt eam ad reliquam habere proportionem ut 1. ad 7. quæ quidem quantitas elici poteſt a vaſorum diametro, ſed inſuper & ſanguinis per ea vaſa decurrentis velocitate; cum enim duplex arterioſo ſanguini ſit reſiſtentia, vaſorum ſcilicet latera, & ſanguis præcipuè venoſus propellendus, cum verò venæ jugulares normales fermè ſint ad

cor, aut nullam, aut minimam ſanguinis per eas fluens requiret impulſum, ad hoc ut ad cor feratur, illud enim petiit ſuæ gravitatis momento, quare ablata, ex hac parte reſiſtentia ſanguis celerius fluet, & a majori celeritate major ejuſdem copia.

XLVI. Nec quidem promiſcuè ſanguis per hæc vaſa aſcendit, nam cum per impreſſum a corde impetum debeat prævadere aſcendentes Aortæ ramos, facilius aſcendet, qui ab impulſu facilius poteſt, quàm qui difficilius; cum verò ratione molis tenuior minus reſiſtat tum contractioni arteriæ, tum ſuccedentis ſanguinis motui, facilius tenuior, quàm craſſior poterit promoveri, quare cum tenuior facilius promoveatur, quàm craſſior; tenuior facilius, quàm craſſior ſuperiores aortæ ramos pervadet, ſeu facilius aſcendet, unde patet non promiſcuè ſanguinem per carotides, & vertebrales aſcendere; ſed puriorem, ſeu tenuiorem, quod fuit propoſitum.

XLVII. Liquidum verò ſecernendum, cum ſit motus ſanguinis tenuiſſimum ac maximè activum, quod idem eſt ac magis liberum; hoc triplici de cauſa, & facile & ubertim ſecernetur. Primò cum portio ſecernenda ſit tenuiſſima ac magis activa, ſeu ab aliarum partium contactu expedita, facillimè poterit ab aliis partibus non irretita in ſecretorios porulos ſecedere, ſeu extra ſanguinea vaſa derivari: ſecundò cum ſanguis pertingens ad cerebrum ſit reliquo tenuior, & volatilior, majus quàm reliquus ſuppeditabit, ſecernendorum liquidorum penu, quare copioſa poterit fieri ſecretio. Tertiò tandem cum præcipuè a tranſverſali ſanguinis motu ſecretio dependeat, hic motus facillimè in glandulis cerebri habetur, altera enim meningum diaſtole ſanguis in glandulis quaquaverſum præmitur, a qua preſſione veluti a torculari tenuiores partes exprimuntur, ac per ſecretorios porulos in tubulos expreſſæ, alterius ditionis, ſeu cerebri evadunt, quare hiſce de cauſis ex ordine allatis ſat grandis ſpirituum, ac ſucci nervei copia elicitur.

XLVIII. Perſcrutata pro materiæ ariditate cerebri fluidorum copia, quæ in glandulis ſecernitur, ſupereſt videndum, quanta ſit ejuſdem conſumptio, quæ prout ſuperiùs aliqua innuimus, a ſpirituum motu dependet. Hi quippe exagitati, ac quoqueverſum excurrentes inceſſanter in craſſiores ſucci partes impellunt, quas, vel ne cohæreant cum reliquis, impediunt vel a contactu jam jam cohærentes dimovent, ac divellunt, quouſque per continuum impellentium impetum ab aliarum conſortio avulſæ, unà cum impellentibus ſeu ſpiritibus, ſi pateat exitus, effluunt, quare, quo major erit ſpirituum motus, major quoque fiet ſucci nervei conſumptio; cum verò vigilia ſit ſpirituum exercitium, in vigilia magna fiet hujus ſucci conſumptio, è contra autem cum ſomnus ſit eorundem otium, aut maxima quies, in ſomno minus hujus liquidi conſumetur; Loquor hìc de operationibus pendentibus a voluntate, ſeu de operationibus liberis, quæ fiunt in cerebro, non verò operibus purè animalibus ſeu involuntariis, ſcilicet de motu cordis, pulmonum, ac de functionibus viſcerum in abdomine, quæ a cerebello emanant. At cum alterna ſit conſumptio, ſeu tantùm tempore vigiliarum; perennis verò ejuſdem geneſis, videtur poſſe quantitas genita conſumptæ quantitati correſpondere.

XLIX. Nec eos allucinetur ingens adeò perſpiratorum pondus arguentes, ſive ſenſibiliter, ſive inſenſibilite per corporis peripheriæ meatus excreata a conſumptis partibus excidere. Non enim ex illo fonte tantùm profluvium, nam quidquid ſecernitur, hoc cutanearum glandularum eſt opus, quæ tum fuliginoſas, tam feroſiores ſanguinis partes cogentes, prout vel ſenſim, vel affatim illæ exeunt, aut ſudoris, aut inſenſibilis perſpirationis materiam ſuppeditant, quæ ſi tota è ſolidis partibus decideret, non equidem par eſſet ſucci nervei copia pro illarum reparanda conſumptione, at cum tanta non illarum partium conſumptio illa reparatio-

tioni par erit. Ut verò hoc magis pateat ſtatuendum, quonam tempore major fiat ſolidarum partium conſumptio, quæ procul dubio nunc major fiet, quando conſumentis eſt major vis, aut conſumendi minor reſiſtentia. Conſumens enim motus eſt medio ſpiritu, qui eo fortior erit, quo erit liberior, hoc eſt, quo minores erunt alterius ſucci craſſioris partes, a quibus poſſit detineri, ſed aliquandiu remanente jejuno corpore craſſiores ſucci, aut avolant, adhærent, aut in tenuiores partes vertuntur, quare tunc ob ſpirituum libertatem major erit ſolidorum conſumptio. Ulterius major erit ſolidorum conſumptio, quando major erit illorum motus. Sed tàm in vigilia, quàm in ſomno magis moventur, magisque igitur vigiliarum tempore conſumptioni debent eſſe obnoxia. At quanta hæc ſit conſumptio, videamus in *aphoriſ.* 2. *Sect.* 3. præclariſſimi noſtri *Sanctorii*, ubi habetur. Stomachus omninò vacuus, & jejunus, licet dormiat, non perſpirat ultra 18. uncias circiter. Si corpus jejunum tam parum perſpirat una die, dum ob fluidorum tenuitatem, & libertatem ſolida magis conſumuntur, & inſuper multò minus perſpiraret, ſi vigilaret, cum in ſomno uberior fiat perſpiratio, quamvis in vigilia ſupponatur fieri magis, quàm in ſomno ſolidorum conſumptio, & cum hujus perſpirationis octodecim unciarum maxima pars pendeat a ſecretione fluidorum ſanguinis intra cutaneas glandulas, minima verò a conſumptione villorum corporis, ita ut vix uncia, & largè agendo a ſolido decidere arguatur; hæc quantitas conſumpti ſolidi multò minor eſſet, ſi blandior, & placidior fuiſſet ſpirituum impetus, tum per nervos decurrentium, tum in ſanguine vagantium, qui quidem impetus multò minor eſt, ubi corpus diutius jejunum non permanſit, ob novum chyli penu; quare minima eſt ſolidarum partium conſumptio, ſed pro minima conſumptione paucus ſuccus ſufficere poteſt, ergò impar ille ſuccus nutritioni non eſt dicendus.

L. At ut ad aliquod pondus & conſumptum & ſecretum reducatur, ſupponatur, ut diximus, ſolidarum partium conſumptionem unciam non excedere. Videndum modo quanta ſit ſecreti copia Supponatur, ut de facto circomcirciter eſt, cor ter millies, ſanguinis undas unius horæ ſpatio ad ſingulas partes deferri. Peto, quantane in cerebro erit liquidi ſecretio? jam patet; quantus ſit glandularum in cerebro numerus, jam dictum, quanta ſanguinis portio cerebrum petat. Mihi videor excedens non cogitare, ſi ſuppoſuero in tot millibus cerebri glandulis qualibet ſyſtole non ſeorſim, ſed in omnibus ſimul, in tota nempe cerebri cortice, quinquageſimam tantùm grani partem e ſanguine ſecerni, ita ut poſt centum ſyſtoles tot millium arteriolarum, niſi duo tantùm liquidi grana fuerint ſecreta. Si ter millies ſingulæ cerebri arteriæ qualibet hora pulſant, qualibet hora ſexaginta grana; ſeu in cerebro qualibet hora una fluidi drachma ſecernetur, quæ octo horis unciam efficiet, hoc eſt 24. horis: ſeu unius diei naturalis curriculo libræ quadrans, ſeu tres unicæ liquidorum in cerebro ſecernentur. Hujus verò ſecreti liquidi medietas ſit animalis ſpiritus, reliqua medietas ſit ſuccus nerveus; quare nutritionis materia erit ſeſquialtera conſumpti, at illius mater ei tertia pars avolet & diſſipetur, poterit nihilominus tantum ſupereſſe, ut nutritioni ſeu reparationi ſufficiat. Hoc verò facilius redditur in noſtra hypotheſi, in qua non hiare in extrema, ſeu extima parte nervorum tubulos ſupponimus, unde minor fluidi nervei conſumptio.

LI. Neque circa nutritionis tempus allata infirmet aſſertio illa clariſſimi noſtri *Sanctorii*, noſtrum dico, eo quia vivens fuerit Almi Venetorum Collegii, in quo & ego quamvis immœrens, coactus ſum, grande decus, & cui denato venerationem teſtatur ſolennis celebrata panegyricis, nec inquam infirmet, ubi hæc habet *de ſomn. & vigil.* Duplo magis dormiens perſpirat vigilante, cum ſtatuerimus plurimam nutritionem in ſomno perfici, minimam in vigilia, in qua, diximus, aut

una, aut maxima habetur conſumptio. Ratio hujuſce diſcriminis, nempe cur duplo magis dormiens perſpiret vigilante, a duplici cauſa pendere poteſt; tum a ſanguinis circulari motu, tum a perſpirabilium apparatu. Quoad perſpirabilium materiem, non hæc ſemper æquè ſuppetit, cum depromatur a cibis, cum debeat hæc eſſe tantæ tenuitatis, ut pro ſua parvitate, ut aliqua tetigimus, noſtri intellectus captum excedat, cum hæc ergo depromatur maxima quidem quantitate ab ingeſtis, & tantæ debeat eſſe tenuitatis hujus ſatis abundans copia quolibet tempore non habebitur, nam cum quælibet digeſtio, experientia teſte, habeatur in ſomno, facillimè tunc ingeſtorum inutilis materia ad illam reduci poterit tenuitatem, quæ pro perſpiratione requiritur, quod verò facilior habeatur digeſtio in ſomno, quàm in vigilia, etiam ratio ſuadet. Spiritus namque in cerebello reſidens cum in ſomno devius non agatur ab impulſu cerebri ſpirituum, aut per nares, aut per teſtes, aut cerebelli pedunculos, ut acutiſſimo *Williſio* placuit, communicato, per quamcunque tandem partem ſit communicatio, hæc in animi pathematibus evidens eſt; ſpiritus, inquam, cerebelli incola non perturbatus uni operi incumbit, nempè coctioni, quare tunc temporis vegetiorem fieri oportet; quare tunc cum perfectiores erunt concoctiones, copioſior erit ſecernenda materia, quare in ſomno ratione promptioris materiæ, copioſior fiet peſpiratio. Huic verò doctrinæ ſuffragatur alter ejuſdem doctiſſimi *Sanctorii* aphoriſmus. Stomachus cibo refertus, ſi inter dormiendum abſolvat primam coctionem, illius noctis perſpiratio magna ex parte aſcendit ad quadraginta uncias, ſi non abſolvat ad octodecim circiter; quare ſatis probatum habemus a materia promptiori diſpoſitione copioſiorem perſpirationem haberi.

LII. Et altera de cauſa haberi poteſt in ſomno copioſior perſpiratio, nempe ratione motus ſanguinis circularis. Tardiorem eſſe progreſſivum ſanguinis motum in ſomno, quàm in vigilia extra dubium eſſe autumo, hoc enim evincitur ab exploratione arteriæ ejuſdem, & eodem modo conſtituti, tum in ſomno, tum in vigilia. Hoc inſuper elicitur a reſpiratione, quæ, ſi ſomnus ſit naturalis, ſeu placidus, longè rarior eſt, quàm in vigilia, & hæc ſanguinis progreſſivum motum ſubſequitur, nam in anheloſis, quibus concitatiſſimus eſt ſanguinis motus, vel a valido exanthlato robore, vel a curſu concitata eſt reſpiratio. Si verò inquiramus impulſus cauſas, ab his habebimus velociorem eſſe cæteris partibus in vigilia, quàm in ſomno, cum enim in vigilia habeantur ſpecies momenti majoris, in ſomno momenti minoris, ſeu cum in vigilia concitatiores ſint animales ſpiritus, quàm in ſomno, & hoc ratione ſenſuum ferientium, a quorum exercitio habetur tanta ſpirituum agitatio, quare cum a validiori, vel tardiori, ſpiritus in villos cordis influxu habeatur tardior, vel velocior ſanguinis motus, cum concitatiores ſint ſpiritus in vigilia, quàm in ſomno, concitatior erit in vigilia, quàm in ſomno ſanguinis progreſſivus motus.

LIII Sanguis celerius fluet in vigilia, quàm in ſomno, non ſolum ratione primi impellentis. ſed etiam ratione coadjuvantis, nempè ob partes vaſis ſanguiferis circumſtantes vario modo, & diſpoſitas, & agentes. Primò muſculi omnes ab arbitrii imperio pendentes in ſomno feriantur: ſecundò dormientium, præcipuè verò ſuperlectum, tertia fermè corporis pars ab altera parte ſuperincumbente præmitur, quare vaſa prænenti parti ſubpoſita, præmuntur atque anguſtantur, quare preſſa & anguſtata majori fluenti liquido reſiſtentiam pariunt, quare duplici de cauſa ſic cubantibus ſegnior fit ſanguinis motus, & quia per muſculorum quietem ulterius non protruditur, & quia ab incumbente corpore aliqualiter detinetur. E contra verò in vigilia, cum, ut plurimum, nec talis ſit corporis ſitus, ut tot vaſa præmat, & ſemper aliqui muſculi ſint, in exercitio,

tio ab eorum inflatione ſit, aut ſanguis præcipuè in venis tardè fluens per impetum ſeſe extendentis muſculi ulterius promoveatur: quare primo promoto, cum ſuccedens tantam non habeat reſiſtentiam utpote imminutam a ſanguine prætergreſſo, & a valvula in partibus declivibus fulcito, facilius & celerius ab alio ſuccedente promovetur, quod cum in omnibus corporis partibus ſeſe moventibus contingat, ſanguis celerius fluet, & quidem velocius, quàm in ſomno, ut propoſuimus.

LIV. Sanguis igitur cum minus velociter fluat in ſomno, quàm in vigilia, cauſa altera erit, cur major in ſomno, quàm in vigilia fiat perſpiratio; nam cum a determinato gradu velocitatis præter cætera requiſita, pendeat ſecretio, motus enim pro ſecretione propriè non eſt circularis, ſed tranverſalis ejuſdem partium ſanguinis motus, quæ ad vaſorum latera nitentes facillimè porulos ſecretorios ſubeunt, alioquin celeri progreſſivo motu, aut pauciſſimè ad altera niterentur, ſeu ſolum, quæ ſunt extra axim vaſis, ſeu quæ ita ſunt in aliqua ſectione vaſis conici, ut recta progredientes egredi ab illa ſectione non poſſint, quin ad axim vergant, vel tandem ſunt in peripheria majori, quàm ſit orificium conici vaſis ad verticem. Hoc patet in ſecretione chyli inteſtinis, qui non agitur celerrimo motu, ſed tantùm leni periſtaltico, a quo maſſa e ventriculo decidua circumundique preſſa magis extrorſum præmitur, ſeu ad latera adigitur, quàm ulterius, ſeu antrorſum promoveatur, non alia de cauſa, niſi ut chylus per lactearum patentia oſcula in inteſtinorum parietibus conſita intrudatur, quare patet ſecunda pars, nempè & ratione tardioris motus in ſomno duplo majorem, quàm in vigilia perſpirationem fieri. Cum igitur tanta ſecretio pendeat, & a materia per ſomnum concocta, ſeu ad illam tenuitatem redacta, quæ requiritur prope Spiratione, & a motu ſanguinis circulari minus concitato, patet non infirmari noſtram aſſertionem in vigilia, ſcilicet ſolidas partes multum conſumi, ac multum refici in ſomno.

LV. Ultimo tandem impetere quis poteſt noſtram hypotheſim aſſerendo, aut quamlibet ſolidam partem fibris nerveis non conſtare, aut ſenſo prædita eſſe. Pro quo tamen aliqua dicta ſunt in primo noſtro opuſculo de ſtructura & motu fibræ, hìc tamen nonnulla quoque ſubdemus. Ad hoc, ut in cerebro excitetur ſenſus, judicium requiritur, ut extimo organo impreſſa affectio, ſeu motus ad cerebrum uſque communicetur: quare cum talis inſixus motus ad cerebrum non pertingat; ſenſus non excitabitur. Duæ ſunt in corpore partes, quæ ſenſus privari depræhenduntur, oſſa ſcilicet, & adeps. Cum verò adipoſi ſacculi, tenuiſſima conſtet membranula, fibræ tenuiſſimæ erunt, quare propter ſinus anguſtiam ſpiritus, qui ad cerebrum uſque motum perennarem laterum repagulis coerciti, impreſſum ſibi motum imminuunt, ac tandem præ longo itinere omninò dimittunt, quare cerebro non communicatus motus ſenſum excitare non poteſt. Vel dicantur oſſa propter arctam fibrarum unionem, ut adipem propter tenuiſſima filamenta ita minimum intra ſe ſpirituum manipulum admittere, ut quamvis motum uſque ad cerebrum perenne, tamen cum minima ſit pauciſſimi ſpiritus vis, non poſſit ibi ſenſum excitare; nam ſi minima ſit proportio inter impellens, & impellendum, non fiet impulſus, aut fiet tam minimus, ut diſcerni non poſſit; pauciſſimorum enim ac tardus ſpirituum motus maximam ſpirituum cohortem in cerebro hoſpitantem excitare non valet, adeo ut externi objecti idea clarè efficiatur. Inſuper quod de omento extracto ac præter dolorem ſecto objici ſolet, dici poteſt, quod prius diſſectio non ſit, niſi pars ſit mortua, unde nullus dolor; deinde quia tenuiſſimæ illius fibræ ab ambiente externo ſemper frigidiori, quàm ſit internus, preſſæ ita rigeſcant, quamcunque cavitatem claudant, unde ſtupor, qui & in aliis maximè refrigeratis partibus percipitur. Et hæc ſint de Nutritione ſatis ſuperque.

OPU-

OPUSCULUM III.

DE

HÆMORRHOIDIBUS.

Cui hæmorrhoidum apertionem inſurgere impune, cui utilitatum faſtum in dubium revocanti auſcultabitur? Tantum hoc non aliundè, quàm ab antiquitatis præjudiciis emanavit, piaculum arbitrantur emancipanda nunquam, quorumdam ingenia duci ſe non committere, nec ducem tuum arguunt, niſi quem una vetuſtas decoravit. Nam author ſum, ut per inania commenta antiquitati inſultetur, aut nominis ſcabioſa gloriola prave aliorum conſulamus monimentis. Et ſi illis multum obſequii non tota fides adhibenda eſt, ita ut examini non ſuperſit locus. Pecudum enim non hominum eſt per aliorum veſtigia ad præcipitia ruere, quare quid ab harum fluxu ſperandum, quidve timendum eſt, exarare oportet.

II. Quod, ut oculis pateat, vaſorum hæmorrhoidalium anatomica præmittenda deſcriptio, quæ utpote nitidiſſima fax falſis occupata præjudiciis ingenia ad cognoſcenda, quæ apponentur objecta prædiſponet. Miſſum itaque quemcunque facio, qui aut nondum rationali initiatus philoſophia, aut nimis veterum oraculis confiſus, aut facultatum nomenclaturis ſit reboans, cum his enim rem habere recuſo, quapropter ne verbum quidem de hæmorrhoidum à liene ſuctione, aut de lienis expulſione, vel tandem de linealibus a ſanguine fœculentis exuviis. A ſanguinis enim detectio in orbem motu, tot motuum anomaliarum figmenta concidere arbitrabar, ſed, aut eo quod deeſt demonſtrationibus fides, aut præ exoſo nimis ſtudii labore nova hæc indagantes, præconceptæ, licet a vero abſonæ, opinioni mirum quàm ſuaviter acquieſcunt.

III. Per hæmorrhoidalia vaſa anatomicis notum eſt ea vaſa intelligenda, quæ ultimæ inteſtini recti oræ conſita ſunt, vel iſta interna dicuntur, quæ ſuperiori in loco ſunt, ſive externa, quæ extimum, & intimum ſitum obtinent; non eſt magni momenti diviſio. Notum eſt hæc vaſa ſanguiflua eſſe, arterias ſcilicet, & venas ambæ quidem ſatis anguſtæ diametri, & in ſua origine depræhenduntur, quorum vaſorum duplex ortus, prout duplex eſt inteſtini connexio; nam hoc oſſi ſacro adhæret, quapropter ab arteria ſacra arteriarum ramulos admittit, quæ proximæ ſunt, diviſæ tamen aortæ propagines, & ad eumdem locum venas dimittit prius in ſacram, dein in venam cavam deſinentes. Ut & reliqua inteſtina, rectum meſenterio alligatur, ſeu inferiori ejus parti ſcilicet meſocolo, ideoque ex hac parte meſeraicas recipit arterias, venas verò in eandem meſentericam, quæ portam conſtituit, intrudit. Ex hoc liquet, quàm fallax ſit, & commentitia aſſertio, tam arctum eſſe inter lienem, & hæmorrhoidas nexum, cum nullæ illum attingant. Hinc obſervo tortuoſo admodum ductu per inteſtinum repere hæc vaſa, & quidem tenuioris amplitudinis, quare nullatenus, ut nonnullis placuit, aut lata diameter, aut cylindri proceritas ſperanda eſt.

IV. His leviter delibatis, tam frequentis horum vaſorum hiatus ratio pro viribus indaganda eſt, prius verò, quæ mihi non arrident hypotheſes, ſicco tamen pede, explodere liceat. Non præ reliquo tartarea, ut ajunt, ſanguinis indoles eo loci col-

collecta, inculpanda, ea quod æqua ubique ſit diſtributio, non ſecretoria depoſitio. Hoc enim & a circuli lege, & a vaſorum oſculis ubique ſimilibus prohibetur. Neque confugiendum ad fermenta; hæc prius aſſignanda, quàm aſſerenda ſunt, quæ cum reperiri non detur a rationali Philoſopho eliminanda arbitrantur. Utpote aniles fabulæ lienis expulſio, & venarum ſuctus nobis eſt omittendus.

V. Hanc ergo ſanguinis excretionem, & a fluidis, & a ſolidis petendam duco. A fluidis, a ſanguinea ſcilicet maſſa, eo quod hæc vel per quantitatem, vel per qualitatem, vel per motum a naturali ſtatu ſit aliena. Aliunde ſanguini ineſſe poſſe labem præter ab hoc triplici fonte non video; ſi quis verò, & quoad ſubſtantiam corrumpi poſſe mihi regerat, hanc ſciat a præcitatis me non diſcriminare.

VI. Per quantitatem ergo vitioſus ſanguis a vaſis hæmorrhoidalibus erumpere poteſt, quia dupliciter verò vitiari poteſt, quantitas ſanguinis, exceſſu ſcilicet, & defectu, primo perpendemus, quantitatem naturali ſtatu majorem. Quantitas ſanguinis cum ſit naturali major, non erit continenti accommodata, cum ſolum talis ſit in ſtatu naturali; cum igitur continens non correſpondeat contento, ita ut majorem vim patitur continens a mole contenti, quàm ſit ipſius reſiſtentia, neceſſe eſt, ut præponderante momento contenti ſuper momentum continentis, continens deſiliat, quo diſiliente, ſanguinis fluxus, quod ut clarius pateat ſic explico. Data majori ſanguinis quantitate, quàm in naturali ſtatu requiritur, hæc poterit cerebro majorem ſpirituum copiam ſuppeditare, vel ſi non majorem æqualem ac in ſtatu naturali, vel minorem. Si æqua ſit ſpirituum copia ac in naturali ſtatu patet, cum ſemper ſit exceſſus contenti ſupra continens, neceſſe eſt continens cedere. Si verò a majori quantitate ſanguinis fiat major ſpirituum copia, his in cordis fibras influentibus, ſeu validius, quàm in naturali ſtatu, cor contrahetur; quare ſanguini impetus communicatus major erit, & ſanguinis copia major una cum majori impetus momento ſuperabit reſiſtentiam cohæſionis. Fibrarum vaſa ſanguinis conſtituentium, vel minor in cordis villos influet ſpirituum copia, vel quia hi a ſanguinis maſſa fuere decidui, vel quia a minima ſanguinis copia extenſa nimis vaſa, quapropter, & pia meninx, a qua tanta fuerit cerebri compreſſio, ut aliqualiter anguſtatis nervorum cavitatibus ſpiritui in cor influo non fuerit ſufficiens aditus; hinc ſegnior cordis motus, & ſanguis muſculorum, debitis ac citò evaneſcens ſanguinis impetus, quo in vaſis minimis ut plurimum deficiente: utpote nec quantitati accommodato, nec vaſorum reſiſtentiis ſuperandis congruo, ſanguis ibi ab arcto nimis vaſe contentus immorari opus habet, cui ſtanti, & a ſuccedente ſemper aucto diſtenſis nimis ab infarctu tantæ molis vaſis, exitus a tunicarum diſtractione tandem fit.

VII. Et a ſanguinis magis imminuta, quàm ſtatus naturalis latitudo poterat copia fluxus fieri poteſt. Dato enim, quod a minori copia ſanguis minus ſit ſpirituum penu, cordis muſculus debilius conſtringetur, & ſanguinis muſculi non ſufficienti ſpiritu turgidi flacceſcent. Hinc minimus ſanguinis impetus, & eædem a vaſis reſiſtentiæ, quæ quamvis decreſcant ratione molis minoris ſanguinis, augentur ob Fibrarum laxitatem non parum ſanguinis curſum remorantem, ut in primo opuſculo vidimus, quare decreſcente impetus momento, nec deficientibus reſiſtentiis minuetur motus ſanguinis, cui, ſi quid vel leviſſimum obſtet, facile eſt, ut ſtagnet, quo ſtagnante moles augetur ob novum advenientem, ab aucta verò mole vaſorum diſtenſio, cui non valde contra operante Fibrarum cohæſione ob minorem ſpirituum influxum, vas poterit dehiſcere, quamvis nec tam facilius, nec tam crebrius, quàm in aucta jam quantitate.

VIII. Et per qualitatem ſanguis vitioſus ex hæmorrhoidibus fluere poteſt. Per qualitatem intelligendo quidquid a varia par-

partium ſanguis textura dependet, quæ dupliciter tantùm variari poteſt. Cum enim ſanguinis minimæ partes ita ſint inter ſe diſpoſitæ, ac tali nexu copulatæ, ut ab illis quidquid ſanorum eſt, elici poſſit, naturalem ſtatum conſtituunt, quoties illæ primæ ſanguinis partes alio cohærebunt modo, alia earum ſit textura, alius ordo, ſanguis in qualitate vitiari dicetur; cum verò hæc partium ſanguinis componentium textura, ſeu cohæſio alia ſit a naturali, hoc erit, vel quia hæc ſanguinis componentia validius nitentur in contactum, ſeu firmius cohærebunt, vel laxato cohæſionis vinculo, debilius in contactum nitentur, quare duplex erit tantùm ſanguinis vitium in quantitate.

IX. Si primo modo vitioſus fuerit ſanguis, ita ut partes nimis arctè cohæreant, non æquè facilè ac in naturali ſtatu fiet ſecernendarum partium ſecretio, cum enim firmior ſit illarum partium contactus ac nexus, validior requiretur impetus ad hoc, ut partes a firmiori contactu abſcedant, qui cum major non ſit, cum nulla ſit cauſa, quæ motum augeat, quin immo cum decreſcat, firmiori enim ſanguinis nexu, ſeu vi cohæſionis, minor erit ſpirituum copia, quæ a partibus non cohærentibus pendet; quare minori in cor influxu, & rarius, & ſegnius ſanguinem impellet, quare cum ſecretio in hac ſanguinis textura fieri non poſſit per naturalem motum, multò minus fiet, quotieſcunque reſiſtentiæ cohæſionis addetur ſanguinis imminutus impetus; nulla igitur, aut minima facta ſecretione, tot ac tantis quæ excerni debent, retentis: puta inſenſibili peſpiratione, urina, bile, ſudore, ſaliva, ac reliquis, ſanguinis maſſa mirum augeri debet, qua aucta, quæ de nimia quantitate diximus, huc revocandum eſt; cum inſuper & alia de cauſa fluxus evenire poſſit, aucta enim partium cohæſione, ſanguis minus compreſſilis eſt, quare & hac de cauſa vim faciet vaſorum Fibris in compreſſionem nitentibus. Vitiato igitur ſanguine ob qualitatem, ſeu ſpecialius ob auctam nimis earumdemmet partium ſanguinis cohæſionem, hæmorrhoidum fluxus contingere poterit.

X. Si verò prima ſanguinis componentia non tam arctè inter ſe, ac in ſtatu naturali in contactum nitantur, ſeu minus intra ſe cohæreant, facilè unaquæque liberum poterit ſibi ſpatium nanciſci, hinc major calor, a quo ſanguinis turgeſcentia, partium raritas, pro qua majus requiritur ſpatium, quapropter vaſa diſtendi opus habent, quorum verò, ſi major fuerit diſtenſio, quàm ſit vis cohæſionis inter vaſorum particulas, vaſa deſilient, ac ſanguis exibit. Inſuper non cohærentibus ſanguinis particulis tam arctè, quàm in ſtatu naturali requiritur, erit fluidior ſanguinis maſſa, quæ cum præ partium raritate, ac acutie, & cordi multum ſtimuli, & glandulis cerebri magnam ſpirituum materiam poſſit ſuppeditare, concitatior, crebrior, validiorque erit ſanguis motus; hinc tanta impetus vi concitatus ſanguis poterit facillimè minimas tenuium vaſorum reſiſtentias ſuperare, quorum, & minimo facto hiatu, ſanguis præ partium tenuitate ac incohærentia exire poterit.

XI. Poterit inſuper ſanguis, tum ob partium cohærentiam, tum ob earum cohærendi modum, ita inæqualibus, & acutis particulis, quas ſalia dicunt, turgere, quæ ſi celeriori citantur motu, ac indebiliora impingat vaſorum latera continuò in parietes attritu, aliquam particulam ab illis detrahere: quoſque per diuturnum tempus, & validiorem ac tritum deperditæ nimis, quod ſubſtantiam capillarium vaſorum tunicæ, impares ſit ad ſanguinem majori momento nitentem coercendum.

XII. Si verò ſanguis propter motum ex hæmorrhoidibus fluere poterit. Dato enim nimio motu, circularem intelligo, major eſſe poterit ſanguinis impetus, quam vaſorum reſiſtentia, qua deficiente ob minus momentum niſus, quo partes inter ſe uniebantur, ſanguini patefiet exitus; ſi verò ſit ſegnior, quàm in naturali ſtatu, ſanguis ad quamcunque reſiſtentiam ipſius impetu majorem remorabitur, qui

ob

ob ſuccedens auctus continentis capacitatem extendet, quæ a Fibrarum diſtenſione dependet, quæ, ſi adeo extendantur, ut minimæ illarum particulæ a contactu abſcedant, & illa præ extenſione vitiatur textura, quæ ad robur elaterii requiritur, dempta continuatione ſanguis per tunicarum hiatum exibit. His ex quolibet ſanguinis vitio deſumptis cauſis, ac propter minus principales, ſanguis è vaſis fluere poterit, quibus, ſi alterum addas, nempe ſolidorum diſpoſitiones, eo magis evidens propoſitio habebitur.

XIII. Et organum hujus fluxus concauſa eſſe poteſt, eo quod continuò fœcum fluxu, aut mora, non leviter inteſtinum contrahatur, ac veluti per pungentes cuſpides rigidorum particularum fæcibus inoſpitantium quidquam ſui a ſe veluti abradatur, nec non ita a pertinaci, ſit verbo venia, induratorum ſcibalorum tranſitu patitur, ut deſſindi prope experiatur. Et alia ſuppetit ratio, nam cum præ excernendarum fœcum duritie validior requiratur niſus, valida quoque, & pertinax requiritur circularem inteſtini motum. Fibrarum conſtrictio, per quam compreſſa intermedia vaſa, ſanguis immorari opus habet, quapropter ob longam moram nimius coacervatus per vaſa a rigidioribus particulis veluti excoriata, ac divulſa egredi neceſſe habet.

XIV. Hunc excretum cruorem ab arteriis emanantem dico, nam cum pateant prout ratio ſuadet; extrema vaſorum oſcula, hìc fluet ab arteriis non a venis; Venæ ſiquidem cum ab arteriis ſanguinem recipiant; quotieſcunque inter harum coalitum, ſi quis verò coalitus eſt, fiat apertio ſanguis fluet ab arteria, per quam ad venam fertur; non verò a vena; quæ vel nondum illum accepit, vel ſi accepit, vel nullum, vel minimum dimittere poteſt; eo quod ille a valvularum repagulis ne exeat, prohibetur. Quod verò tantùm inter extrema vaſorum ſtat apertio, patet. Dato enim, quod ſanguis illac debeat extra fluere, ubi eſt apertio, & ibi debeat eſſe apertio, ubi minor eſt vaſorum in contactum niſus, & major ſanguinis violentia, cum verò hæc ſint in vaſis capillaribus, nempè in vaſorum extremitatibus, ubi tenuiores vaſorum tunicæ, & major ſanguinis præſſio, eo quod a latiori coni baſi ad anguſtiorem ejus verticem tendat, quod contrarium evenit ſanguini venas ingreſſo, a vertice enim ad baſim contendit, quadere tantùm inter extrema vaſorum in arteria, quando alia validior non ſuperſit cauſa, apertio fiet.

XV. At cum periodicus aliquando hic fluxus obſervetur, non neceſſarium eſt aliac ſibi fingere hypotheſes, quibus de hujus periodo ratio reddi poſſit. Quæ ſuperius innuimus, & hìc repetita ſufficient; nam cum ſanguis, aut per qualitatem, aut per motum ita fuerit vitioſus, ut major ſit ipſius impetus momentum ſupra vaſorum reſiſtentiam, hoc eſt, minor ſit Fibrarum continentium in contactum niſus, quàm par ſit ad coercendum ſanguinis impetum, fiet hæmorrhoidum fluxus; ſi verò per datum tempus ſemper ſanguis, aliqua de cauſa, puta, aliqua evacuatione aut præcipua, aut aſſueta retenta, aut majori cibo indulgentia, aut majori exercitio, aut alia de cauſa tale vitium acquiſiverit, per datum quoque tempus fluet, unde ſtata periodus. Si verò ſanguinis vitium minus ſit, quin poſsit ſuperare momento ſuæ activitatis momentum, quo villi vaſorum in contactum nituntur, fluxus non fiet. Sin verò per longius tempus hoc poſſit ſuperare, fluet quidem, ſed non ſtata periodo.

XVI. Cum ab hujus ſanguinis fluxu non leve quandoque commodum percipiatur, pro quo explicando rationi non conſonat, utpote fictitia, ſelectiva cribratio, quare unde hoc pendeat, videndum. Tunc aliquod juvamen ab hæmorrhoidum fluxu ſperandum, cum per illas excretus quicunque ſanguis aliquod ipſiuſmet vitium tollere poſſit. Cum verò triplex illud ſtatuerimus, nempe in quantitate, qualitate, ac motu, quoties his mederi poſſit, aut ab his progenitis, facilè ipſius juvamen ſtatuemus; & primo in dubium revo-

cari non poteſt per hunc fluxum proficuè tolli poſſe nimiam quantitatem, qua dempta mirum eſt, quantum commodi ſperari poſſit; nam cum ſecretoria ſint determinatæ magnitudinis, cuicunque ſecernibilium quantitati accommodari non poſſunt; quare neceſſe eſt fluida præ nimia quantitate non cribari, aut non cribrari quanta debent quantitate, hinc cum tota fermè res œconomiæ animalis a ſecretionibus pendeat, his vitiatis, neceſſe eſt totum hoc animatum automa in operibus vitari, quapropter per fluxum dempto exceſſu, per quem totus in glandulis ſanguis cribrari non poterunt, cum minorem habeat rationem reliquus quàm totus, facilius reliquus, quàm totus in ſecretoriis partibus cribrabritur; hinc patet hac de cauſa, cur poſſint in nimia ſanguinis quantitate hæmorrhoides fluentes prodeſſe.

XVII. Si verò fluant, ubi minor eſt, quàm in ſtatu naturali requiritur ſanguinis copia, ex ſe patet talis hujus fluxu incommodum. Auget enim per ablationem defectum ſanguinis, quare augent ipſius vitium in quantitate. Poterunt, & hic quidem indirecte prodeſſe, nempe incommodum, quod afferunt minuendo jam naturali ſtatu minorem ſanguinis maſſam levare, tollendo ſcilicet, illum ſanguinem, qui, ut ſuperius diximus, in extremis hæmorrhoidalibus vaſis ſtagnat, a cujus mora, & abſceſſus, & fiſtulæ oriri poſſunt; quare tollendo tantum congrumatum ſanguinem illorum malorum originem, & atrocium dolorum ſtimulum, aliquo modo indirectè, & ſecundario prodeſſe poſſunt, directè ſemper incommodum allaturæ.

XVIII. Si ſanguinis verò vitium fuerit in qualitate, non tam tuto de earum juvamine ſtatuendum eſt. Dato enim ſanguine nimis viſcido, ſeu cujus prima componentia ſint magis inter ſe ſtipata, & cohærentia, ſi per harum fluxum ita illæ partes dimoveantur, ut minor ſit illarum partium in contactum niſus, ſeu minus inter ſe cohæreant, juvabunt, eo quod magis hæ partes dimotæ per minorem cohærentiam ad ſtatum naturalem accedent, & quidem facile eſt, ut per talem fluxum a contactu dimoveantur; & hoc tum ratione ſanguinis tum ratione vaſorum. Ratione ſanguinis, cum hic decreverit mole ob alicuius partis derivationem extra corpus, intra vaſa erit ille minus ſtipatus, ac coactus, quare ipſiuſmet partes per datum majus ſpatium liberius ſeſe poterunt explicare, quod idem eſt ac a contactu recedere. Inſuper ratione minoris molis erit magis velox, tum tempore fluxus, tum a fluxu. Tempore fluxus velocior erit ſanguis, qia cum præcedens ſit ſubſequenti reſiſtentia, cum præcedenti minima ſit reſiſtentia a vaſorum tunicis, per quæ fluit ad locum exitus; ſanguis enim, qui per emiſſarium exit, ſubſequenti non eſt reſiſtentia; quare ſubſequens velocius movebitur uſque ad emiſſarium, utpotè dempta, aut admodum imminuta antecedentis reſiſtentia, hinc cum velocius fluat ſanguis per truncum ad emiſſarium tendentem, maior per ipſum copia fluet, quàm cum nihil è corpore derivabatur, quare aucta per talem ductum ſanguinis quantitate, minuetur proportionaliter in reliquis, quæ ad locum exitus non tendunt, imminuta verò in reliquis copia, & eadem manente, ut ſemper ſupponitur impetus vi, neceſſe eſt, ut ſanguis & per reliqua velocius fluat; patet ergo tempore fluxus velocius ſanguinem moveri.

XIX. Et a fluxu velocius movetur, non quidem velocius, ac quando ſanguis è corpore exibat, ſed velocius, ac quando nihil exierat. Sanguine enim imminuto, cum minus in vaſis ſtipatus ſit, ac magis ſit ipſorum diametro accomodatus; ab illis minorem reſiſtentiam patietur, hinc antecedens minus præſſus ſuccedenti minorem reſiſtentiam pariet, ac cum antecedentis unda minor ſit, quàm antea, antequam quidquam exiret, facilius ab eodem impetus momento, quod habet, ſubſequens impelletur, ideo, & a fluxu velocius ſanguis movebitur.

XX. Major quoque velocitas erit ratione

tione vaſorum; dupliciter enim vaſorum villi, & præcipuè arteriarum in ſanguinem impetum communicant, & vi ſpirituum influorum, & vi proprii elaterii, ſeu naturalis contractionis. Vi ſpiritus in villos decidui; hic quippe cum habeat idem impetus momentum, nec eandem inveniat impellendi utpote, imminuti reſiſtentiam, majori impetus vi ſanguinem impellet, ſeu in velociorem motum aget. Vi verò proprii elaterii magis ſanguinem urgebunt, eo quod cum minus ſit ſtipatus minus contraſtilium villorum momento reſiſtet, quare ſanguis, & ab elaterio vaſorum magis in impetum actus, velocius movebitur. A ſanguinis verò majori velocitate ejus rareſcentia, ſeu ejus diſcontinuatio oriri poteſt, quia facilius rareſcit ſanguis ab aucta velocitate, quàm quod in majorem niſum nitatur: poteſt quidem utrumque contingere, ut mox oſtendam, prius tamen facillimè evenit.

XXI. Poteſt ergò ſanguis per velocitatem magis rareſcere, effervеſcere, ſeu poſſunt ipſius componentia a mutuo contactu divelli. Data enim majori velocitate datur majus impetus momentum, quod ſi ſuperabit niſum partium, quod inter ſe cohærent, illas a mutuo contactu neceſſe eſt divelli, & recedere, quod ulterius probatur. Quo ſanguis velocius movetur, crebrius in reſiſtentia licet minores; ac quando imminutus non erat, impingit, crebriori illiſu in vaſorum parietes multiplicatur per repetitionem momentum, quod poteſt repetito impetu partes a partibus dimovere, ac ſanguinem ità rareſcentem facere, quod erat propoſitum.

XXII. Poteſt quidem, quod ſecundo erat probandum, ſanguis per majorem velocitatem magis ſtipari, ſeu illius partes poſſunt in majorem venire contactum; dato enim per majorem motum poſſe ipſius liberiores partes inſenſibiliter avolare, ita ut deſtituant craſſiores, ſeu magis ſtipatas, quoties per avolatum partium tenuiorum craſſiores a contactu non prohibentur, hæ poterunt amota parte, quæ inter illas media erat, & arcebat a contactu, ad ſe invicem accedere, & toto cohæſionis niſu aſſociari, hinc partes magis ſtipatæ, ſeu magis cohærentes magis ſtipatum, ac coactum ſanguinem efficient, quod alterum erat.

XXIII. Contrario verò modo vitiato ſanguine, cujus nempe primæ particulæ minus cohæreant, ſeu magis a contactu recedant, ſeu ſanguis ſit calidior, ac majorem humiditatem abſumat, dico hunc poſſe per hæmorrhoidum fluxum minus calidum fieri, & minus humiditatis abſumere. Cum enim calor in motu quidem ſit, & ſine motu eſſe non poſſit, non tamen quicumque ad eum eliciendum motus ſufficit, ſed determinatus impetus motus requiritur. Hinc in ſanguine calidiori, & minus a vaſis compreſſio, ſi per derivationem a corpore ex hæmorrhoidibus minuatur maſſa, minor calor ſuccedit; & primò, quia imminuto ſanguine, imminuitur materia caloris, ſecundò, ac ſpecialius cum requiratur ad hoc, ut ſanguis caleſcat, ut ejus minimæ partes non ſolùm divellantur, ſed ab ipſis fiat attritus ad partes, quæ poſſint ipſas in motum caloris ciere, quare cum ſanguis ille, ut ſuppoſuimus, minus fuerit in vaſis præſſus, & adhuc minus ab ejus imminuta mole, patet illarum partium debiliorem eſſe attritum ad parum comprimentia vaſa; hinc cum non ſit determinatus impetus gradus, calor non fiet; quamvis autem crebrior ſit alliſus ad parietes vaſorum ratione majoris velocitatis, eadem quoque ratione brevi ceſſat impetus, utpote nec a vaſis, adeo a contento diſtenſis, quapropter præmentibus emanans. Minori ergò calore minus humiditatis diffluet, cujus difflatio opus caloris eſt; patet ergò in ſanguine minus compreſſo, ſeu magis rareſcente, aut dicam calido, & humiditatis conſumptivo, hæmorrhoidum fluxum contrarium poſſe effectum producere, ſeu minus calidum efficere.

XXIV. Hinc cum præclariſſimo anteſignano *Laurentio Bellino* Italiæ decore, ac rei medicæ theoricæ juxta normam rationalis philoſophiæ inſtauratori, aut ve-

tius innovatori, ac mihi in ratiocinando de re medica duce, cum hoc, inquam, ſtatuo. Tutum non eſſe determinare, quibus corporibus ac morbis facilius ſit maſſam Sanguinis per ejus molis imminutionem încaleſcere. Firmiori quidem poſſumus judicio decernere; ibi potius excitari poſſe calorem, ubi per exactum pulſus criterium habemus ſanguinem præſſum nimis, ac compactum eſſe; quapropter demptis impedimentis calorem de ſe inſurgere poſſe, præcipuè ſi ſic in corpore rariori, morbo calido, ac vegetiori ætate, &c. ſi verò contraria adſint ſigna, per quæ arguatur minus eſſe cohærentes ſanguinis partes, ac per pulſum debiliorem minorem ſanguinis copiam puta in hecticis, calor per imminutionem ſanguinis non augebitur, quia cum minor ſit ſpirituum materies, minor ac debilior erit cordis contractio, minor impetus in ſanguinem, minor velocitas, & per conſequens minor calor. Inſuper per evacuatum ſanguinem minor erit partium ad parietes alliſus, unde minor caloris geneſis, ab eadem quoque cauſa minus extenſa vaſa cerebrum minus præmunt, quare a minori præſſione cerebri minor ſpirituum in cordis villos influxus, qui cum duplici de cauſa minor ſit, nempè & a minori compræſſione, & a minori ſpirituum copia, patet minorem quoque calorem exeitari: quæ quidem poſterior doctrina, quam oſtendimus in hecticis præcipuè provectioribus, ſeu diuturno tempore confirmati, per ſanguinis imminutionem calorem minui, videtur facilem ſtatuere per ablationem caloris, a quo habituali facto ulterior hecticæ gradus dependet, curationem. At ſi ulterius perpendatur, imminutionem quidem caloris arguit, at febris ablationem non promittit. Poteſt quidem minui calor, at ſimul minuitur vaſorum præſſio in cerebro; unde minor ſpirituum confluxus tum ad cor, tum ad reliquas corporis partes; per imminutam molem minuitur quidem calor, ſed minuitur ſanguinis ad latera præſſio, ſeu tranſverſus ejus motus, a quo non ultima ſecretionis ratio, quare deficientibus ſpiritibus, ac fluidis reliquis ſecernendis, aut ſaltem admodum imminutis tota œconomia animalis ruere debet, quare ſimpliciter per imminutionem caloris, ut hic ſit, febris non tolletur.

XXV. Supereſt ergò examinata tum quantitate, tum qualitate, morboſa, ut videamus quid in ſanguinis vitiato motu ab hæmorrhoidum fluxu ſperari poſſit, quæ tamen hucuſque dicta ſunt, dicenda minuent. Supponatur ergò prius motus vitium in exceſſu, qui quidem cum multiplici de cauſa oriri poſſit, multipliciter eſt perpendendus, & hic quoque quoad fontes, a quibus poteſt emanare, qui duplices ſunt, vaſa ſcilicet, & ſanguis, at mutuo agentes ordine, cum ſanguis in pluribus a vaſis dependeat, & vaſa a ſanguine; & primò cum ſanguinis motus pendeat ab ejus muſculis, nempè & a corde & ab arteriis, & cordis; & arteriarum impetus momentum minus quidem ſit a contractione naturali, ſeu a vi elaſtica, majus verò a ſpirituum in villos confluxu, & hic vel a majori ſpirituum proventu a ſanguine, vel a majori in cerebro præſſione a vaſorum diametro; ſi nimius ſanguinis motus pendeat a majori ſpirituum proventu, imminuto ſanguine minuetur quidem ſpirituum materies.

XXVI. Si verò per ſanguinis imminutionem fiet, ut ille magis rareſcat, & in calorem ſolvatur, hac de cauſa per ſanguinis imminutionem non ſolum non minuetur ſanguinis motus, ſed inſuper augebitur; ſi verò a majori meningum præſſione velocius movetur ſanguis, & ipſius detractione magis rareſcat, & magis vaſa extendat, a quibus extenſis major ſit cerebri præſſio, ac ſpirituum influxus in cordis villos, qui maior erit, quando tanta non ſit præſſio, ut nervorum oſcula occludantur, velocius ſanguis movebitur, ac hæmorrhoidum fluxu nocebit. At ſi celerior ſit ſanguinis motus a minoribus reſiſtentiis, imminuto per hæmorrhoides ſanguine, minuentur reſiſtentiæ, quare hac de cauſa ſuppoſito eodem impetus momento, motus velocior fiet.

XXVII. At

XXVII. At ſi ſegnior ſit ſanguinis motus, vel hic talis erit primo ob defectum materiæ pro ſpirituum generatione, at tunc ablata per fluxum hæmorrhoidum illorum materia, nempè ſanguine ſpiritus deficient, quare & motus, quia a ſpiritibus eſt, unde augebitur morbus. Si verò deficiant ſpiritus ob impeditam ſecretionem a ſanguine, quod impedimentum, ſi pendeat a nimia quantitate, imminutio proderit, ſi a materiæ, ſeu particularum ſanguinis cohæſione, quæ ſuper imminutione maſſæ Sanguinis augeatur, nocebit; ſi minuatur, proderit.

XXVIII. Eodem pacto ſi ſpiritus non influant in cor, vel quia non præſſi, vel quia nimis præſſi; ſi nimis præſſi vaſorum extenſione a quantitate, pro hac cauſa præciſè proderit imminutio, cum ab hac imminutione minus vaſa præmant; quapropter nimia præſſione non occluſi nervi poterunt ſpiritibus influis viam ſternere, e contra ſi a minima præſſione, & hæc a ſanguine nimis coacto, ſi per imminutionem rareſcat, commodum; ſi verò craſſeſcat, incommodum fluxus ille pariet. At ſi præciſè a vaſorum reſiſtentiis ſanguis minus fluat imminuto ſanguine, ipſi minuentur reſiſtentiæ, quare velocius movebitur; hinc pro cauſarum diſcrimine, & effectuum eventu arguenda eſt hæmorrhoidum utilitas.

XXIX. Data inſuper non ſolùm ſanguinis motus minori velocitate, ſed illius alicuius partis in vaſis capillaribus mora, ac ſtagnatione, videndum, quid prodeſſe poſſit hæmorrhoidum fluxus. Pluribus de cauſis ſanguis ille in extremis vaſorum concretus per ſanguinis imminutionem poterit amoveri. Imminuto enim ſanguine, maius eſt impetus momentum ſupra reliquum, quàm ſupra totum, quare ſi per maiorem impetus vim reliquus ſanguis removeatur, ita ut maior ſit ſanguinis impetus ad ſanguinem in vaſis ſtagnantem, quàm ipſius in contactum niſus, neceſſe eſt hunc cedere, abripi; & cum reliquo miſceri; ſi verò nullum ſit ſupra reliquum ſanguinem maius momentum, quàm ſupra totum, hoc non obſtante, ſanguis imminuta mole velocior fiet, non quidem ratione impellentis, ſed ratione imminutarum reſiſtentiarum a vaſis ſcilicet minus præmentibus.

XXX. Alio adhuc jure ſanguis ille poterit illinc dimoveri, & hoc ratione vaſorum, hæc quippe ob imminutum ſanguinem minus præſſa, ſeu a minori mole minus diſtenta, magis ſeſe poſſunt contrahere, quare per maiorem contractionem mutata interna ſuperficie cogent ſanguinem, ut contactum mutet ob mutatum continens, quare mutando contactum dimovetur, ac dimotus ab illa prima cohærentia facilè poteſt, & a loco dimoveri, & fluxilis reddi, quare & velociori ſuccedente ſanguine ulterius promoveri.

XXXI. Tantùm verò commodum non ubicunque ſit ſanguis ille ſtagnans ab imminuto ſanguine ſperandum; nam cum illud totum pendeat, & a ſanguinis majori velocitate, & a ſanguine hærente a vaſis dimoto, ſi ſanguis ille ſtagnans ſit in vaſis procedentibus a trunco, unde ſanguis fluit, tale commodum non percipietur, & ratio eſt, quia cum, ut ſuperius vidimus, ſanguis velocius & majori quantitate fluat per truncum, a quo ſanguis extra corpus derivatur, quàm per truncum oppoſitum, a quo nullus eſt extra fluxus; velocius quoque & in majori quantitate ſanguis fluet & per illa vaſa a trunco emiſſarii pendentia, quare erit quidem major velocitas, quæ pro dimotione ſanguinis requiretur, ſed deficiet mutatio contactus partium hærentium, nam cum minor quantitas ante fluxum tranſire non poſſit, metuendum quoque, neque majorem ob majus reſiſtentiæ momentum poſſe præter fluere, hinc major infarctus major præſſio, ac major ſtagnantis ſanguinis copia.

XXXII. Sed ſi vaſa obſtructa procedant a trunco, qui oppoſitus ſit trunco, a quo ſanguis hæmorrhoidalis fluit, plùrimum commodi ſperandum. Detur igitur ſanguinis mora in liene, & hæmorrhoides fluant, dico, talem fluxum plurimum pro-

prodeſſe poſſe; facto enim celeriori ſanguinis motu tum per arteriam meſentericam, tum per arteriam ſacram ob emiſſarium, aut emiſſaria in ima inteſtini recti parte, ſanguis quoque per illas copioſior fluet, quo iſtac copioſiùs fluente, parcius, ſeu in minori quantitate, ſed majori reſpective velocitate per cœliacam, a qua lienaris arteria, excurret, quare velocius fluente, ſed parcius habebitur, quidquid requiritur ac illum ſanguinem ſtagnantem dimovendum, nempè major velocitas, & hærentium partium mutatus contactus niſus a mutata vaſorum interna ſuperficie, quæ ideo mutata fuit, quia minus a minori ſanguine præterfluente preſſa erant, quare ad ſanguinem ſtagnantem dimovendum per hæmorrhoidum fluxum, ubicunque ille ſtagnet, perinde non eſt.

XXXIII. Cum inſuper, ut ſuperiùs oſtendimus, ſanguis ſponte exiens ab arteriis non a venis hæmorrhoidalibus fluat fluit majori velocitate ab arteriis, quàm a venis, quare dato tempore fluxus, ſanguis per arteriam copioſior fluet, quàm per æquè amplam venam, dummodo ſint ejusdem emiſſarii, unde celeriùs poteſt prodeſſe ratione maioris velocitatis ac quantitatis ſanguis ab hæmorrhoidibus ſponte fluens, quàm per arteſactum emiſſarium in vena in qualibet alia parte, æque morbo accomodata. At ſi non una ſit arteria hæmorrhoidalis fluens, ſed ſimul plures fluant, citius plures ſimul fluentes juvabunt, quàm ſi ſola flueret, dummodo omnes æque ac illa, ſit æqualis diametri ac emiſſarii: ſi verò una tantùm fluat, ſed majoris amplitudinis ac emiſſarii, citius proderit, quàm minori fluentes; ſi verò minores fluant, ſed cum majori habeant reciprocam proportionem, & quoad præſſionem, & quoad emiſſarium, ſeu exitus locum, æquè dato tempore hæ minores, ac illa major proderunt. Hoc igitur eſt aut commodum, aut incommodum, quod ab hæmorrhoidibus fluentibus ſperari poteſt, prout majus, aut minus erit ſanguinis vitium in quantitate, qualitate, ac motu, quæ vitia plurimam habent latitudinem, a cujus gradibus tot varia morborum genera inſurgant, illud inſuper commodum, aut incommodum dimetiendum eſt a ſanguinis quantitate fluente, morbo, ætate, idioſyncraſia, regione, &c. cum utrumque a ſingulis augeri, aut minui poſſit.

XXXIV. Poteſt quidem aliquando tantum ſanguinis per hæmorrhoidum apertionem evacuari, quantum pro indigentia opus erit, non quidem naturæ neceſſarii conſciæ providentia, ſed mechanica tantùm partium diſpoſitione hoc continget. Cum ſupra oſtenſum fuerit ſanguinem, aliis omiſſis cauſis, fluere ex hæmorrhoidibus poſſe, vel quia ob nimiam quantitatem nimis vaſa ſanguiflua præmat, ita ut major ſit ſanguinis præſſio, quàm momentum, quo vaſorum villi in contactum nituntur; quoties evacuetur tanta ſanguinis quantitas, ut major non ſit ſanguinis in vaſorum latera niſus, quamvis, quo vaſa in contactum nituntur, vaſorum ſejuncti villi ſuperatis præſſionis reſiſtentiis in contactum venient, quare evacuata quantitate, quæ nimis erat, vaſa de ſe abſque ulla providentia occludentur, idem poterit contingere, niſi in omnibus, ſaltem in aliquibus & motus, & qualitatis vitiis.

XXXV. Non idem in omnibus fiet, in vaſorum enim eroſione, quamvis remota ſit cauſa; cum ablata aliqua vaſorum ſubſtantia, illa per puram privationem oriri non poterit, unde frequens ſtillicidium a quo ulcera, & fiſtulæ. Hinc quoque patet maximum incommodum, cum talis fluxus arte ſupprimitur, perſeverante interea, & ejus cauſa, & indigentia. Illud quidem oriri non poteſt, eo quod retentus ſanguis præ reliquo aliquem malignitatis caracterem præferat; ſed quia retentus poteſt toti maſſæ Sanguis aut quantitatis, aut qualitatis, aut motus vitium communicare, circa quod triplex vitium tota quanta eſt in fluidis morborum, cohors

hors verſatur, (& ſolita renum copias ſuppeditant aut nimia, aut minori, quàm par eſt, contractione), cum per hæc clarius pateant alkali, & acidi inordinati concurſus, & fermentationes, varia ſalinarum purtium actio, lucta, ſublimatio, præcipitatio, coagulatio, diſſolutio, amalgamatio, & ſexcenta alia nomina. Per hæc vitia ad ſenſum demonſtratur quidquid ſulphuri, quidquid mercurio, quidquid aquæ, terræ, ac reliquis chimicorum ſuppoſitis principiis tribuitur, nihil recedendo a materia, motu, figura, &c. inconcuſſis mixtorum principiis, ac genuinis elementis. Non eo tamen inficias & per compoſita corpora nonnullis præcipuæ in rebus ſpecialioribus explicandis progredi non poſſe.

XXXVI. Juxta explicata, patet ratio *Hippocratis* Senis ſapientiſſimi *aphoriſmi* 11. *Libri 6.* in quo ait *Atra bile vexatis, & paſſionibus hæmorrhoides ſupervenientes, bonum*. Quidquid per atram bilem voluerint, ſive quod ſanguis ſiccior ſit, ac rareſcens, quare ab eo geniti ſpiritus animales ſint vividioris nimis impetus, ita ut irregulariter per cerebrum expatientur utpote a ſufficienti ſtudio deſtituti, per quos maniacus fit patiens, bonum eſt hæmorrhoides fluere, eo quod, & ſpirituum minuetur materies, quare minor impetus & quia imminuto ſanguine, utpote a vaſis minus compreſſis, minor erit illius ad vaſorum latera alliſus, quare minori exiſtente impetus momento, minus, in calorem ſolvetur, & minorem humiditatem conſumet, unde minus ſiccus evadet, ex quo bonum, nam ſpiritus minus effrænes generabuntur, quia a fluido ab humidiori maſſa ſanguinea deciduo irretiti.

XXXVII. Si verò per atram bilem oppoſitum intelligant, nempè quod ſanguinis maſſa ſit viſcidior, ſeu ejus partes ſint inter ſe firmiter cohærentes hæmorroides ſupervenientes, bonum; nam imminuto ſanguine, quod reliquum & minus ſtipatum, ac coactum in vaſis continebitur, quare poterit rareſcere, & partes a contactu diſcedere, quod atræ bili contrarium eſt, unde remedium; nam ſi a ſtipatiori ſanguine minor fuerat ſpirituum ſecretio, a quorum inopia melancholicorum tetra phantaſmate, a rariori, ac minus ſtipato ſanguine maior erit ſpirituum proventus, ergo hæmorrhoidum fluxus bonus eſt.

XXXVIII. Et renum paſſionibus hæmorrhoides proſunt. A pari verò ſi per renum paſſiones vel intelligatur calculus, vel diadetes, vel urinæ ſuppreſſio, in omnibus bonum eſt hæmorrhoides fluere, & primò in calculo; hic namque cum oriatur a ſanguinis primis componentibus fere in contactum urgentibus, ſeu a partibus habentibus maiorem cohæſionis vim, quotieſcunque hæmorrhoidalis fluxus ſuperveniat, alterabitur ſanguinis motus, a quo determinata vis præſſioni tranſverſalis in renum tubulos, ſeu glandulas, quare alterato tali determinato motu, nulla amplius fiet intruſio illarum particularum in renes, e quibus ſuccreſcebat calculus, præterea evacuato ſanguine, non eadem erit præſſio particularum ejuſdem ſanguinis, quare mutata præſſione, aut præ minori motu non idem erit in contactum niſus, quare non illæ ſecernatur determinari niſus particulæ, a quibus lapidis exordium, & incrementum ſumi; ergò in calculo affectis bonum eſt hæmorrhoides fluere.

XXXIX. Vel renum paſſio dicatur diabetes, proderunt hæmorrhoides, vel ut ſignum, vel ut cauſa. Ut ſignum, quia cum oſtenderimus hæmorrhoides fluere poſſe a ſanguine concreto in vaſis hæmorrhoidalibus, ſi ſanguis concretus erit arguetur mox ceſſaturam diabetem, utpote quæ procedit non a craſſiori, & ſtagnante, ſed a fluidiori ſanguine. Proderunt hæmorrhoides & ut cauſa, quia evacuato per illas ſanguine, reliquus vel ob minorem præſſionem, minorem habebit ad partes alliſum, quare minus ſolvetur, ſeu partes minus per debiliorem ac breviorem ad latera vaſorum moram ab aliis partibus abſcedent, vel eo quia determinatus alteratur motus pro tali ſecretione neceſſarius; alteratus quidem, vel ratione flui-

do

dorum imminutorum, vel majoris impulſus, vel minoris vaſorum reſiſtentiæ, poterunt ergo diabeticis hæmorrhoides prodeſſe.

XL. Patet denique illarum utilitas, ſi urinæ ſuppreſſioni ſuperveniant, & hoc dupliciter. Vel urinæ ſuppreſſio, ut evenire poteſt, procedat nimia primorum ſanguis componentium inter ſe cohærentia, ita ut per minus tranſverſalis motus momentum ſuperari non poſſit niſus, quo illæ partes in contactum urgentur, dico, nullam ſuperari urinam; vel hæc contingat ob arteriolas ad renum glandulas ducentes ſanguinem, obſtructas dico hæmorrhoides in utroque caſu prodeſſe, quod ita pateſit; ſi ideo non cribratur in renibus ſanguis, ita ut urina ab illo ſecedat, quia partes ſanguinis nimis ſe in contactum urgeant fluentibus hæmorrhoidibus fluidior fit ſanguinis maſſa, ſeu velocius circulatur, quare per velociorem circulationem ob frequentem reſiſtentiarum incurſum partes poſſunt a partibus divelli, quare quae ſtipulatae detinebant urinae ſecretionem; avulſae ac diviſae illam poſſunt promovere; alia quoque de cauſa poſſunt hae partes dividi; nam imminuta mole reliquus ſanguis non adeo a duplici vaſorum praeſſione in contactum urgetur quare ad rareſcendum facilior; urinam quoque promovere poteſt.

XLI. Vel tandem ſuppreſſio fiat a ſanguine in renalibus arteriolis ſtagnante, poſſunt prodeſſe, tam ratione quantitatis imminutæ, a qua poteſt pendere vaſorum infarctus, tum ratione celerioris motus, ac denique ratione derivationis, ut ſuperius fuſius oſtendimus, quare patet, quod propoſitum fuit; atra ſcilicet bile vexatis & renum paſſionibus hæmorrhoides ſupervenientes bonum eſſe.

XLII. Hinc quoque patet tumentium hæmorrhoidum dolorem ſedari, per apertionem; evacuato enim ſanguine, a cujus mora, & ſtagnatione tumor, partis diſtenſio, nimia Fibrarum nervearum præſſio, concitatus nimis ſpiritibus nervorum incolis motus, unde dolor; quare converſo nullo ſtagnante ſanguine, nulla diſtenſio, nulla vaſorum præſſio, nullus ſpiritibus ſtimulus, ac nullus dolor ſuccedit.

XLIII. Hucuſque de moderata hæmorrhoidum excretione, quæ ſi modum excedit, ita ut nimia ſit excretio, quot morborum funebres apparatus, quantum cruciatuum armamentarium ſit. Hinc, & hydropes, & cachexiæ, & tabes, & fiſtulæ, & ulcera: at cum Pathologiam inſtituere mihi non propoſuerim, & hæc, & reliqua omittam, utpote ab inſtituto nimis aliena. At ne quis miretur, me nihil de remediis ſollicitum, quod præcipuum eſt tantum morbum indigitaſſe; ſciant iſti, quorum doctrinæ elegantia tota eſt in cudendis plus, quàm pedalibus præſcriptionibus, quibus non prius ſatiſfactum eſt, niſi poſtquàm ſuſque deque tota pyxidum pharmacopæorum turba fuit exagitata, ſciant, inquam, non minimam partem curationis eſſe morborum noviſſe, illa tamen cognitione; quae cauſas, & proximiores cauſas inconcuſſe rimatur. Quid prodeſt faſces remediorum ſcire, cum neſcias, quibus illa proſint, aut obſint? non uno ab hæmorroidibus habentur homines modo, ſique unus non eadem erit idioſyncraſia, non eadem, & unius effectus cauſa. Praeſcribe, ſi placet, eadem eodem morbo remedia, & quae uni pro futura, alteri inimica experieris. Si morbum noveris, ſcies, quo tolli poſſit, & quo ingenio abditam morbi cauſam eruiſti; nullibi non obvia remedia eodem quoque, & ſcrutaberis, & reperies. Non erigitur quod decachinnentur, utpote leviores, theorici, qui quidem ſi fuerint, quod non adeo planum (Non enim theorici ſunt, aut qui memoriae tarditas quaſdam callent morborum definitiones, aut nonnullorum efflata, aut ſuppoſitas hypotheſes jactitant) coram antiqua clinicè non trepidabunt. Brevibus: noſce totum morbum; noveris, ſi fuerint remedia.

XLIV. Hiſce uſque modo exagitatis, nonnulla de haemorrhoidum per hirudinis aper-

apertione veluti corollarium adiiciam. Impudicum dicam remedium, ac deſperationis prodromon; tentatis enim omnibus, ſed irritè, huic tandem, tota quanta ſpes eſt, committitur, ac præcipue in cephalicis affectibus mirum quantum portenditur. Tantæ ſpei tota ratio hiſce innititur principiis, aut fæculentiorem ſanguinem in iis vaſis continere, aut per hirudinum ſuctum deteriorem eligi, quod utrumque evidenti falſitate laborat. De primo nil dicam, cum per antedicta clarius pateat ubicunque vaſorum eumdem prorſus ſanguinem eſſe. Ad ſecundum verò dico, nullam ſelectionem contingere neque ob hirudinum ingenium, neque ob modum ſuctus; ſi quis verò per ſuctum ſanguis ſeligitur, purior, ac defœcatior potius ſeligitur, ſeu mavis, exit. Quod ut firmo fiet talo, evacuationis modus eſt perpendendus.

XLV. Hirudinum tricuſpidem, ſeu triangularem aculeum utpote, & cæterorum animalium inſontem, non reor, quia ab illo in vulnus quidpiam ſucci a noſtrorum indole alieni, extillari poteſt, a quo ſcilicet noſtrorum ſuccorum nexus aut tolli, aut augeri poſſit, quorum alteruter effectus venenis omnibus ſi excedentia excipias, unice competit. Neque fictitius eſt hic ſuccus, madent quippe omnium animalium analoga noſtra quædam ſaliva, quæ aut aculeo, aut dentibus illita, ac noſtro corpori infixa, licet mirum quid pariat, mirum non eſt. Ulterius, & hoc ſuppetit, ſuctu exire cruorem. Hic verò non dicam, quod forſan ab aliis prolatum per ſuctum nempe eligere hirudines, aut priorem, aut deteriorem ſanguinem; & ego profiteor puriorem egredi, ſed electionem non admitto. Per ſelectiorem ſanguinem, illam partem intelligo, quæ vel in alimentum; vel in ſpirituum materiem cedere poteſt; cum accommodatior nulla hiſce operibus ſanguinis lympha ſeu gelatinoſa particula judicetur, ex hac enim per chimicam analyſim, & utiliora, & efficaciora principia eruuntur, ſalia nempe volatilia, ſpiritus, & olea; nec verò exigua quantitate, ſed tanta, aut ad hanc minimam fermè rationem habeat eiuſdem ſanguinis rubicunda pars.

XLVI. Sanguinis purpura non ejuſdem flos eſt, ut inſcio oculo apparet, ſed veluti ſanguinis amurca, & terra damnata. Rubræ namque ſanguinis particulæ ſi ſolitariæ ſumantur, & a reliquis divortium paſſæ perpendantur, non valde differunt a capite mortuo vitrioli, ſeu a colcothare, illæ namque, & diuturno, vehementique igne expoſitæ rubedine non ſpoliantur, nec quidquàm ſuppeditare valent præter terram inſipidam, ſal marinum, nec rationem huic adverſari, quinimmò favere puto. Non enim rubedo pro conſtitutione ſanguinis apprime requiritur, ſed ejuſdem elaborationi neceſſarium eſt conſequutivum. Nam præter rationem ſuppetit illud Nobiliſſimi *Boylei* experimentum pro pulli carnis concoctione. Injecta enim caro in acidulum menſtruum, elapſo non multo temporis, in quandam gelatinam migravit, quæ dein, noctis ſcilicet ſpatio, coccineam rubedinem acquiſivit. Hoc verò non aliundè emanavit, quàm a diuturniori illarum partium motu, prius enim ſemiſolutæ albugineo ſuffundebantur colore; dein verò in concitatiorem motum actæ tum ab eodem menſtruo, tum a liberioribus carnis particulis, albedine exutæ ruborem manciſcebantur; quod paſſim præcipuè in mineralium nonnullorum calcinatione intuentur, nam vehementiori ignis gradu incenſa ſubobſcuram rubedinem paulatim acquirunt. Hoc pariter in ſanguine evenire puto; nam perenni motu percitus nonnullas magiſque fixiores particulas aliis intimè non permixtas ita ſolvit tum per calorem, tum magis per frequentem ad ſolidas partes alliſum, ut dein ita ſolutæ, & reliquis permixtæ rubedinem concilient. Hoc quoque confirmari poteſt autopſia in animalium ſanguine. Quibus namque vegetior eſt ſpiritus, ſeu efficacior motus, iis magis ſanguis rubet; è contra verò, ubi ille ſegnior eſt, ut in cachecticis, leucophlegmaticis, atque anaſarcis ſummè pallet.

Variæ quoque animãtiũ ſpecies iſtud comprobant. In adultis enim bovibus in vaſis nigricans ſanguis fluit; in vitulis vividior emicat; ſolum quidem ob motuum diſcrimina. In oſtreis, limacibus, lumbricibus, &c. in quibus ſegnior motus, ac quorum animalium vita vix a plantis diſcriminatur, adeo parum moventur; ſanguis, ſeu ſanguini analogus ſuccus, & hæret fermè, & pallet, nec minima indutus rubedine. Hæc pauca currenti calamo de ſanguinis purpura, ſive de globulis adeò notis *Leuvenohechio*.

XLVII. Quod per hirudinum ſuctum exit, Pars eſt gelatinoſa ſeu lymphatica, exit namque fluidum quodam pallidiori coccineo imbutum; ſatis evidens argumentum defœcatiorem ſanguinis partem exire; nam cum deterior ſit pars rubicunda; cum parum illa lympha ſit rubore ſaturata, ac minus quocunque ſanguine, qui è quolibet loco phlebotomo mittatur. Notum quidem arbitror exeuntem hunc ſanguinem attractione extra corpus non derivari: ſuctus enim media præſſione perficitur. Nam inflicto ab hirudinibus in vaſe ſanguineo vulnere indiſcriminatim, ſive in vena, ſive in arteria: ſanguis educitur non attrahendo, ſed pulmones dilatando, quibus extenſis applicito vulneri ore illo ſuperincumbenti aeri reſiſtentiam imminuunt, qua ablata, aut imminuta per majorẽ interni aeris dilatationem, exterior, & ſuperior aer vi ſuæ gravitatis præmit, præmitve quidquid ſubjacet, ſubjacet, ubi minor reſiſtentia eſt, ſanguis, qui proximus eſt dilato aeri per apertionem pulmonum, quapropter ſanguis, & ab aere ſuperincumbente præſſus, & a vi motiva ſubſequentis ſanguinis, & vaſorum conſtrictione compulſus illuc petit, ubi minimum reſiſtentiarum invenit; invenit verò propè apertionem ab aculeo eo quod aer dilatatus minus reſiſtit, quàm antecedens ſanguis præmit, ideò illac fluit. Sed cum promptior exitui ſit ſeroſa portio, promptior enim eſt motui pars illa, quæ minus habet materiæ, & minoris eſt molis habito, & ad impellens, & ad reſiſtentias reſpectu, quod cùm lymphæ competat, per anguſtiora aculeorum foramina hanc facilius, & copioſius egredi dicendum eſt.

XLVIII. Quod enim de hirudinum ſuctione, idem de quacunque alia ratiocinandum. Et pueri eadem ratione lac è mammis eliciunt, per ſuctum enim dempto æquilibrio; quod ineſſe debet inter externum, & internum aer, ad hoc ut alterum nec magis præmat, nec præmatur; dempto igitur æquilibrio, eo quod internus aer magis extenſus fuerit, quàm externus, non poteſt internus æque præmere lac, ac externus, quare magis præmente externo aeris cylindro ſupra mammam, quàm poſſit præ ſua raritate internus contraniti, opus eſt externo prævalente lac præſſum exilire, ob os infantis, ubi minor eſt reſiſtentia, ingredi. Hoc eodem fit pacto, ac quando manu lac emulgetur. Præmente enim manu, ac urgente lac, hoc debet, qua data porta, egredi, quare cum retrocedere non poſſit, ratione diſpoſitionis vaſorum, neceſſe eſt progredi, ac per papillam non æque præmente aere externo, ac manu egredi.

XLIX. Si igitur per hirudinum ſuctum aut purior ſanguinis portio egreditur, aut ſaltem quicunque promiſcuè egreditur nulla habita ſuctione, quid a tali ſanguinis miſſione ſperandum, cuique perpendere licet. Hoc tantum juvaminis ſuperari poteſt, quòd ſcilicet per horum vaſorum apertionem facilius obtinendam ſponte a ſolo ſanguinis impulſu eo, quod debiliora ſint vaſa a prima eorum attificiali apertione, tractu temporis inſtitui poſſit naturalis excretio majoris equidem commodi, at hoc non ad curativam; ſed ad prophylacticam pertinet. Hinc conſtare puto ampŭloſum hoc eſſe remedii genus cæteris ni deterius, non equidem majus, ſed aut enormis judicii ſignum, ſive, ut diximus, deſperatæ ſalutis, aut exuſtæ Medicinæ prodromon. Nec mihi experimentorum myriades pro hujus ſaluberrimo uſu reponant. Sit experimentis fides; at ſit cautum, alioquin difficillimum experimentorum judicium.

OPU-

segnis: pigro. Vereor: Dubitare, star in sospetto temere.
segnitia: pigritia Pene : Quasi. Pedetentim : A poco a poco. con seco [illegible]
sanè: certamente
[illegible] Penes : Appresso. Perperam: malamente
[illegible] Properas: repentinamente.
Edulium. Innitor: Sostegno appoggio. : Quipote. Come. Seche
Companatico Fulcior: Sostentare appoggiare. Quippe. Invero. Sic. che
[illegible] Admoveo: Appressare : Quinis. Qualunque
Sagino: as: Lacesso : Provocare incitare | Postremo: Ultimamente, finalmente
[illegible] Elimino : Cacciar di casa mandar fuori
Enucleo: [illegible] Elicio : Trar a mano. | Quoad. Insintantoche
divido: separare Permeo : Passare, penetrare. | Quocirca. Per la qual cosa
enucleo: dir chiaramente Foveo : Tener caldo covare | Quoadusque: Insinoche
Oppleo : Empire. Huiusmodi: di questa maniera
Perinde ac si: così che Diluculo : Al far del giorno.
| [illegible] Ponere
Delitesco: is: nascondersi Discriminatim : Indifferentemente | Alioquin. Altrimenti
Impendo: is Recenseo: Riconoscere | Diu: Longamente. di giorno
impiegare il tempo Consarcio: Empir pienamente, Compire, finire
Discrepo : Discordare Quatenus: Fino a quanto
Imbuo: is Perfundo: Calar addosso Praeterea: oltre a ciò
[illegible] Percipio : Intendere capire : Pariter: Con esso
Distringo: is stringere Prodeo: dis: Uscir fuori. Comparire Socordia. pigrizia
[illegible] Prodo. dis. Gettar via. manifestare, tradire.
[illegible] obiter : accidentalmente a caso. | Inficior. [illegible] negare dubitare
aiutare Nanciscor : Acquistare, ritrovare. | [illegible] trar fuori scoprir [illegible]
[illegible] Scabies : Fregare Grattare | [illegible]

Gio. Giuseppe Cavena riceviste il ...

Aurelius de Com. Ypocratis

Martianus de Commentariis S. Ypocratis

resipisco rinegare
... ricontendere
fugendo considerare

OPUSCULUM IV. DE CATAMENIIS.

ALtas ſpecus latebras ingredior, quare ceſpitanti parcendum eſt. Adeo me circumundique ſtipant tenebræ, ut quo greſſus dirigam, hæream. Si me deſtituat oculorum ſenſus, cum reliquis fædus inibo; quorum opere niſi profecero rationem ſequar. Catamenia igitur flores audiunt. Floribus namque cum arbores luxuriantes intuemur, fœcundas credimus. Ita menſtrua veluti flores fœcundum, è quo eructant ſolo, ſatis tuto præmonſtrant; tunc enim mulieres viri potentes, niſi a viro arceantur, matres evadunt.

II. Solius mulieris inter animalium cœtum ſtata menſtrua periodo eſt ſanguinem excernere, aut niſi ſoli mulieri hoc proprium. Paucis tamen aliis competere conſtat; cætera namque aut a ſemeſtri, aut ab anno, niſi aut concipiant, aut coeant, ſanguinem excernere ſolent. Cercopithecus tamen ſive ſimia cum ab hominum moribus non diſtet admodum, nec menſtrua ſanguinis excretione a mulieri recedat. Conſtans quippe apud me obſervatio evincit ſtata menſtrua, aut mutata parum periodo ejus prudentia nimis genitalia per hanc excretionem fœdari. Hoc inſuper teſtatum habemus a Doctiſſimo, & Famigeratiſſimo *Gaſſendo*, ſimias nempe in Guinea non ſecus ac mulieres menſtrui ſanguinis fluxu laborare. Nec canes excipiam; quæ ſi arceantur a venereo congreſſu, dum præ æſtu libidinis pudenda tument, mox ſtatim eructant non admodum coccineum ſanguinem, cunnu ſubſidentes. Hæc tamen eruptio an regularis ſit, aſſerere non audeo, fateri tamen poſſum in nonnullis crebras quidem eſſe; non adeo tamen, ut mulieris, & cercopitheci eruptiones; utpote quod his minus tentigine hac voluptuoſa illæ afficiantur.

III. Non eſt, ut hic inquiram, unde hic ſanguis fluat an ab uteri vagina, an ab ipſomet utero. Pro utraque ſententia digladiantur plurimi. Crebriores tamen obſervationes pro uteri vagina ſtare videntur, nec ratio ab hoc removebit quempiam. Adeo enim, in virginibus præcipue, anguſtum eſt uteri orificium, ac tam exigua ipſius uteri cavitas; ut rationi conſonum non videatur ab eo ſanguinem erumpere; nam erumpit in gravidis, in quibus os uteri impervium eſt. Et huic opitulatur aſſerto tot per vaginam vaſorum diſtributio, quæ quidem non unicè huic ſcopo, ſed tamen præcipuè inſervit, quandoquidem verò, ut in uxoratis, ſeu matribus, & ab utero fluere poſſe non inficior.

IV. Neque hic eſt, ut decernam, an ſanguis hic effluat ab arteriis, aut a venis. Jam ubi de hæmorrhoidibus mihi videor probaſſe ſanguinem, dum per anaſtomoſim fluit, ſemper ab arteriis emanare: hic vero, & idem ſtatuo arterias fontes eſſe, unde ſanguis erumpit, nihil in hoc obſtante *Cl. Bohnii* argumento, quo evincere nititur, neceſſarium fore, ſi ab arteria ſanguis efflueret, ut perciperetur ejuſdem effluentis impetus, & coccineus ejus color; quibus repono, in capillaribus diſtractum eſſe admodum ſanguinis impetum, qui, & ſi integer; & a modo eruptionis, ut inferius videbimus, & a depreſſis vaginæ lateribus, retundi poſſet. Ad alterum verò dico, coccineum in ſanis ſæpè apparere; quo neque apparente, hoc iure tribuendum; & alicui ipſius moræ, & liquaminum intra vaginam hærentium admixtioni.

V. Antequam ulterius progrediar, hypogaſtricorum vaſorum diſpoſitio, quæ non ut in cæteris partibus ſeſe habet, exa-

ctius rimanda eſt; ab ea quippe magna pars noſtræ hypotheſis dependet. Vaſa igitur uteri, aut vaginæ mirum eſt, quàm crebra, ac patenti uniantur anaſtomoſi, quæ, ſi cui per anatomicam praxim non pateat, adeat, & ſolertiſſimum *Graafium*, & *Suvamerdamium*, apud quos perbelle deſcriptum, quod innuimus, reperiet. Inſuper perpendendum quanta ſit horum vaſorum extenſilitas, quam in gravidis experimur, & *Cl. Caſpar Bartholinus* in ſua anatome teſtatur.

VI. Præterea cui non notum mulierum ſeminis geneſim, non in teſtibus, ſed in vaginæ glandulis, ſeu proſtatis perfici, quod magno ſatis, affluxu in coitu excernitur, & quanta ſit hujus pſeudoſeminalis materiæ efficacia, quis tam rudis, qui eam non noverit: virgines enim præcipue euſarſæ, aut habitus tenuioris, ſed vividioris, & viro maturæ, cujus copula, ſi diu careant, & cloroſi, & cachexia, & uterina, ut ajunt, præfocatione, & melancholia, & nonnunquam uterino furore, aut mania afficiuntur, quo quidem primo a ſemine diverſimodè, ſed parvè ſe habente, tum in nerveum ſyſtema, tum in ſanguinem ac cætera corporis, vel mediate, vel immediate fluida, tum ſolida agente dependere dicenda ſunt.

VII. His velut loco lemmatum præmiſſis, meam nunc de catameniis propoſitionem, ſeu hypotheſim exantlabo. Sanguis menſtruus non ut celerius, aut aliqua corporis mechaniſmo improportionata qualitate imbutus, aut legitima plethora onerofus ſecernitur, neq; qui eiicitur per ſecretionem aliquam è corpore emandatur; ſed talis fluxus, dum regulariter, ac ſecundum naturalem ordinem procedit, non ab unica pendet cauſa, ſed a pluribus ſimul agentibus puta 1. a ſanguinis plethora, aut legitima, aut legitimè analoga, a partium nempe ſanguinis expanſione, ſeu rarefactione, 2. a vaſorum & per uterum, & per uterum, & per vaginam mira diſtributione, ac tandem 3. a ſeminalis materiæ impetu & per totam ſpirituum ſyſtaſim diffuſo, & in vaginæ partibus præcipuè ſatis validè agente.

VIII. Quibus jactis meum hunc eſt hujus excretionis modum exponere, ſingulas ſcilicet propoſitionis partes, & explicando, & probando, & a difficultatibus, quibus aggredi poſſet, meam hypotheſim vindicare. Cum libidinoſa prurigo in brutorum fœmellis nonniſi ſeminis ſtimulantis ſit effectus, & cum bruta, dum hoc eſtro turgent tantùm, hac excretione fœdentur, niſi, ut dictum ſuperius, aut coeant, aut concipiant; mihi fas erit ſeminis energetico motui, quod partem hoc tribuere, veluti partialem ejus provinciam. Præterea tunc ſolum, non ſolum fermè, hujus verò exceptionis ratio inferius reddetur, erumpunt menſtrua, cum puellarum genitalia illucuſque ignoto ſtimulo afficiuntur, ac tunc in vetulis erumpere deſinunt, cum præ ſeminis inertia hoc eſtro deſtituuntur, quod ulterius ſi ſuperſit, hoc potius petulcum imaginationis opus, quàm titillarum partium effectum nuncupandum. Cum verò hoc pendeat a varia tum ſeminis actione, tum ſpirituum motu, ac præcipuè a nervearum Fibrarum contractione, hic aliquid eſt repetendum, quod alibi de ſtructura. & motu Fibræ expoſitum fuit.

IX. Liquidum ſeminale ſemper in motu conſiſtere duplici fundamento evincitur, primò namque cum fluidum ſit, ſtare neſcit, a motus enim fluidorum natura pendet; ſecundo cum fluidum ſit non conſtans ex quibuslibet paribus, ſed tenuioribus, ſeu minimæ molis, a quacunque vel leviſſima agitatione, quæ ſemper in vivente corpore viget, poteſt agitari & moveri, quare & ipſum poteſt in proximas partes impetere.

X. Liquidum igitur ſeminale & qua fluidum, & qua ſpirituoſum poteſt in circumſtantes Fibras agere, non ſemper verò eadem vi, & eodem effectu. Tota ſeminis in Fibras, quibus ejuſdem receptacula conſtant, actio alia, non quam ſtimuli, ſeu ita poteſt in fibras agere, ut influentem ſpiritum in refluxum coget. Non verò quælibet portio ſeminis poteſt liqui-

dum

dum nervorum in refluxum agere, nec quælibet pars poteſt liquidum in quemcunque refluxum agere. Pro prima propoſitionis parte ſi in ſeminalibus veſſiculis tantùm aliqua ſeminis portio incluſa, hæc non poterit liquidum fibrarum in refluxum agere, nam cum refluxus debeat fieri a tanta in fibræ particulas præſſione, ut facultas compoſita ex niſu proprio particularum, & potentia externè præmente ſit major momento, quo liquidum fibrarum detinet fibras in diſtractione, quoties utraque potentia minor ſit, liquidi momento non fiet refluxus. Actio verò incluſi ſeminis pendet ab anguſtia loci, & a quantitate materiæ. A quantitate materiæ, partes enim plures ſimul collectæ ad invicem in ſe agunt, & mutua actione virtutem augent, ut conſpicitur in igne pro flamma excitanda; tum verò a loci anguſtia, nam cum virtus aliqua, puta, ſeminalis aura, ſe poſſit diffundere, nec ab anguſtia loci præmatur, moderatè tamen vires non auget, ſed minuit, quare cum minima, aut non magna portio ſeminis, neque a partium præſſione, neque a mutua ejuſdem partium copia virtute augeatur, non poterit in laxas veſſicularum fibras ita agere, ſeu tam validè illas præmere, ut contenti liquidi refluxus fiat.

XI. Pro altera verò parte, quod nempè quicunque refluxus a quacunque ſeminis quantitate excitari non poſſit, clarè patet, nam cum effectus debeat ſuæ cauſæ correſpondere; debet eſſe determinata cauſa, ut ſit determinatus effectus, hoc eſt, debet eſſe non qualiſcunque, ſed determinata ſeminalis materiæ præſſio ad hoc, ut in cerebro fiat determinatus refluxus, quare ubi major erit ſeminis virtus, major erit liquidi refluxus, ubi minor ſeminis facultas, minor quoque refluxus excitabitur.

XII. Hic verò refluxus poteſt diverſimode variari, ſeu pluribus de cauſis, & augeri & minui. Nam pro determinando refluxu ad plura debet oculus intendi; primò ad ſemen, quod poteſt dupliciter agere, & quoad activitatem, ſeu partium tenuitatem: viſcidius namque non eadem vi agit ac tenuis; & quoad quantitatem, copioſius enim validius, quàm parcius aget. Ipſa quoque fibra conſideranda, nam, ut dictum eſt, cum majori facilitate mutetur fibræ figura, ſeu facilius fibra præmatur, in qua ſint pauciores particularum ſeries, quàm ubi plures ſint; ſi detur corpus, in quo craſſior ſit fibræ paries, quàm in altero, in hoc facilius, quàm in altero fieri poterit validior refluxus. Attendendum eſt & ad ipſum liquidum, quod agi in refluxum debet, quod enim illud eſt copioſius, major requiritur vis ad adigendum in refluxum, quo parcius, minor. Ulterius quo illud eſt tenuius, facilius movetur, quo craſſius, ſeu partium magis cohærentium, difficilius; demum & ipſamet cerebri præſſio eſt obſervanda, quæ ſi debilis ſit, minor niſus requiritur; ſi valida, major conatus neceſſarius eſt, ut ſuperetur.

XIII. His habitis tunc ſemen erit partialis menſtruæ excretionis cauſa, cum ita aget in Fibras, ut ab illius actione, ſeu in fibras præſſione talis fiat refluxus, ſeu tanta contingat in fibris uteri contractio, quæ poſſit diſpoſitum ſanguinem ad excretionem excitare. Cum verò non ſemper aeri poſſit hæc præſſio in fibras, & hæc fibrarum contractio non ſemper, ſed determinato tempore, materia hæc ſeminalis erit tantæ virtutis, quæ pro hac excretione ſufficiat.

XIV. Pro quo ſpecialius explicando ſupponatur puella, cui modo tantùm, aut ob partium requiſitam tenſionem, aut ob ſanguinis copioſiorem copiam, vel ob largius ſpirituum penu incipiat in vaginæ glandulis ſeminalis materiæ ſecretio. Hæc ſecreta materia tanta vi non aget principio ſuæ ſecretionis, ac pura, elapſo menſe, tum quia in dies copioſior evadet, unde major activitas, & a majori copia major loci anguſtia, ſeu major præſſio, unde major, ut vidimus, conatus, quare quæ debilis menſis principio facultas vix poterat fibras præmere, menſe evaſuro poterit eaſdem ita præmere, ut contentum li-

qui-

quidum in refluxum agat, ſeu, ut moveat, adeò cerebri ſpiritus, ut fiat in quamlibet fibram maior influxus, & a maiori influxu validiori niſu liquida quoque moveantur, inſuper cum fiat in veſſicularum ſeminalium, ſeu proſtatarum fibris maior ſtimulus, unde maior refluxus, in confluentibus maior liquidi copia influet, quare major fiet contractio, quæ vel tanta erit, ut poſſit ſanguinis motum accelerare, vel ut poſſit retinere, ſeu imminuere in illis partibus.

XV. Sanguis alterutro ex his motibus percitus, ſive aucto, ſive imminuto variè in uteri partibus, ac alibi ob vaſorum diſpoſitionem ſeſe habet. Hic namque arterias laterales ingreſſus, & harum diviſiones ſubiens, hinc inde, prout arteriarum anaſtomoſes ferunt ſibi, occurrunt; quare alteratis motum directionibus, ipſemet contrario ſibi curſu, curſui obſtat, eo modo; quo ſi duo rivi contrario aquarum curſu ubi mutuo æquis viribus occurrant, eorum interturbatur iter, ac interrupto curſu variè ad invicem permiſcentur remorantes aquæ, quæ dein ſi per unicum alveum excurrere debeant, lentiori paſſu progrediuntur. Non ſecus evenit in ſanguine, dum ad anaſtomoſes arteriarum pervenit, ob enim contrarium motum interturbatur ejus fluxus, ac diuturniorem ob imminutum ſequentis impetum in illis moram trahit, quæ eo magis augetur, quia hæ ſerpentino ac tortuoſo admodum ductu procedentes, reſiſtentias curſui augent, & velut reticulariter compreſſæ ſibi invicem motus turbant. Diu, quàm par eſt, immorante hic ſanguine, extenduntur nimis vaſa, quæ cum facillimè cum in venas enutrire non poſſint, nam & in venis ob meandros, & reticularem diſpoſitionem, & ſtrangulantem fibrarum contractionem lente procedere opus habet, adeò extenduntur. ut præ nimia infarcientis ſanguinis extenſione, dempto partium vaſa conſtituentium contactu, fit eorumdem apertio, unde ſanguinis exitus, & menſtrua excretio procedit.

XVI. Alterutro ex illis motibus dictum fuit poſſe ſanguinem ad excretionem diſponi. Aucto enim motu poteſt ita in vaſorum altera impetere, ut compoſita potentia ex majori ſanguinis copia, & validiori impetu major ſit facultate, qua vaſorum fibræ adeò expanſæ in contactum nituntur; ſi verò fiat curſus inæqualitas, hoc eſt celerrime fluens ſanguis per reliquum corpus ob fluidum & copioſius & validius in fibras influens, in uteri poſtea vaſis ob majorem in confluentibus fibris influxum motum remittant, & tardior evadat ob contractas nimis circumſtringentes fibras, vaſa pleniori gurgite infarcta, cum non poſſint antecedentis ſanguinis influxum remorari ob vehementem ſatis impetum, neque poſſint promovere, eo quod major ſit illius reſiſtentia, quàm vaſorum niſus, debet vaſa magis diſtendere, quæ ſi præfixos extenſionis terminos excedant, ſuperata partium componentium cohæſione, diviſæ partes reſiliunt, ubi major eſt earum niſus & fit vaſorum disjunctio, & ſanguinis per novum lumen celerior motus.

XVII. Cum igitur pro hac menſtrua excretione hæc tria requirantur, nempe ſeminis in fibras impetus, ſanguinis turgeſcentia, & vaſorum diſpoſitio, quoties unum ex his deficiet, ni aliud excedens suppleat, hæc exeretio non continget. Hæc quidem poſſunt diverſimodè deficere. Primò ſemen, quando tantæ non ſit quantitatis, aut tanti impetus, ut poſſit liquidum fibrarum in refluxum agere, vel quamvis ſit & debitæ quantitatis; & validi impetus, attamen aut propter fibræ reſiſtentiam, aut propter liquidorum cerebri idioſyncraſiam refluxus excitari non poſſit. Secundò ratione ſanguinis, qui vel eo quod copioſior in majorem motum tantùm quidem quantus pro excretione requiritur, urgeri non poſſit, vel quia tantæ ſint illius componentia cohæſionis, ut illa tolli ab impetu ſpirituum cerebri non poſſit, vel demum tantæ ſit minimæ molis; ut in vaſis uteri remorari non valeat, unde impediatur vaſorum apertio. Tertiò tandem vaſa uteri vel ita patula eſſe poſſunt, ſeu tantæ tenuitatis diametri, ut & copioſiori

ſan-

ſanguini facile pateant, vel tantæ craſſitie; ſeu reſiſtentiæ, ut earum partium contactus, ſeu ad divulſionem reſiſtentia major quocunque impetu, qui poſſit a turgenti ſanguine proficiſci, una tantùm ex adductis cauſis poteſt catameniorum fluxus impediri.

XVIII. Non ſatis poſitæ hypotheſis aut veritas, aut vera ſimilitudo apparebit, niſi prius occurrentes mihi difficultates diluam, quare pro prima ſit: cur ſtatuto menſis termino hujuſce ſecretionis vectigal mulieres ſolvere teneantur, hoc tamen diſcrimine quod.

Luna vetus vetulas: Juvenes nova Luna repurgat. Hoc levis Poetæ dicterium, ut oraculum habetur, adeò magnum veritatis impedimentum præjudicia ſunt. Nitimur ſæpiſſime falſo ſuppoſito, quod rectiſſimam regulam arbitrantes, tanquam & recti, & obliqui normam adhibemus; ſi verò, & ratione, & ſenſibus teſtantibus, fallax judicium depræhendamus, non in obliquam regulam inquirimus, ſed rationi ſenſui adverſi, ubi error non eſt, inquiritur, ubi patet, non quæritur. Puto jam verſiculum illum a Sophorum mente exploſum fuiſſe. Si quis verò adhuc adhæreat, unam conſulat obſervationem; qua teſtatum habebitur, quam malè congruat veritati, non quidem, eo quod nulla ſit lunæ vis, ſed quia illa vis in mulierum corpora tot de cauſis, ac tam ſæpe variabilia determinatè agere non poteſt. Agit quidem in ſublunaria proximior ille planeta, ſed quàm variè ac vulgò creditur. Præcipua illius vis a præſſione pendet, quæ varia eſt prout majori, aut minori illuminata parte nos reſpicit, ut perbelle atque eruditè demonſtratum fuit in contracto tractatu de æſtu maris ab amico noſtro humaniſſimo *Bernardino Zendrini*, cui præter requiſitas Medico ſcientias, omnium acceſſit mathematicarum ſolidum ornamentum. Quantus hìc pateret dicendi campus, niſi ab inſtituto digrederer aut nimis ſtridentem ad nonnullorum aures fidem pulſarem, attamen non poſſum, quin mecum conquærar, quia in medendo tot abuſus, nec levis momenti, aut foveantur aſſentione, aut non evellantur nec tam diuturna inquiſitione. Quid ſolum de lunæ influxibus dicam, quæ ſi fuerit in quadrato luminis aſpectu, aut erga nos lumine orba, quæ cautio, in pharmacis præcipue catharticis propinandis, aut adhiberi non jactatur? Phlebotomia differtur, nec *ſapientiſſimo Coo Seni* præcipitem occaſionem prædicanti auſcultatur. Qui non influxus finguntur, quæ non planetarum variabilis poteſtas evulgatur, ac ſi planetæ cæteraque Cœli lumina aliter agerent, quàm lumine, & motu? At quicunque horum pertinax ſectator eſt, adeat in aſtrologiam, mendacii ream, Famigeratiſſimum, ac Candidiſſimum *Geminianum Montanari*. Unum hoc totum non eſt; ſed alias forſan appellabitur clinices.

XIX. Ad alterum verò, nempè ad ſtatum menſis terminum pro illo vectigale ſolvendo, dico hoc aſſerentem aut falli; aut fallere; nam inconſtantiſſimum hoc tempus eſt, nonnullæ enim mulieres menſe elapſo, nonnullæ ante menſis terminum, aliquæ nec parum poſt menſem, ac tandem non deſunt, quæ bis in menſe tali fœdentur excretione, quare patet terminum illum, neque in ſanis religioſe ſervari; argumentum quidem ſatis validum, prout varie ſe habet fluidorum impetus, & copia, hanc quoque fieri excretionem. Ratio vero hujus excretionis non aliunde inquiri debet, quàm ab ipſo tempore, quo aut apparet, aut apparere deſinit. Cum autem & appareat tempore pubertatis, quo ſcilicet tempore puellæ conceptui aptæ exiſtunt; deſinunt verò cum conceptio jam facta eſt, ſcilicet cum mulier eſt prægnans; & poſt partum, cum lacte fœtum in lucem editum nutrit, aut cum ſeneſcens conceptui prorſus inepta evadit; dicendum eſt, excernendum illum ſanguinem uni tantum conceptioni, ſeu fœtus augumentationi inſervire: quare quantitas illa ſanguinis a mulieribus decidua, non utpote quid deleterium, ſed ut quid ſuperfluum, credendum eſt. Nam ſi pro formatione fœtus in utero, aut pro nu-

nutritione jam editi quidquam a ſanguine matris ſecedere debet, aut ſanguis, qui uni tantum matri ſufficerat, neutri tempore gravitatis ſufficiet, aut ſi fœtus, ut conſtat, ſufficit, materno corpori impar erit; nam cui tantùm totum ſufficit, pars non ſufficiet.

XX. Cur verò, reſpondet aliquis, in mulieribus pro fœtu formando colligitur hic ſanguis, cum & in brutis vigeat eadem neceſſitas, nec tamen hæc ſanguinis ſecernendi copia congeratur. Totum hoc excretionis diſcrimen pendet a determinata diſpoſitione, qua mulieres ſemper poſſint poſt pubertatis annos, & ante ſenectutis ingreſſum, quocunque tempore concipere. Bruta vero ſtatuta habent conceptionis tempora, quare neceſſe non eſt tantùm ſanguinem colligere, quando opus eſſe non poſſit, nam ideo debet congeri in mulieribus, quia illo ſemper opus eſſe poteſt; cum ſemper poſſint concipere; in brutis verò, cum ſemper conceptio fieri non poſſit, ſemper ſanguis colligendus non erat. Ratio verò hujus diſcriminis non poteſt niſi a varia partium diſpoſitione elici. Ne quis miretur me aſſerentem variam in brutis organorum ſtructuram, variam liquidorum craſim, ac in hominibus; quis namque inficiabitur diverſam ab homine narium canis organiſationem, varium ejuſdem ventriculi ſolvens; nonne plura bruta bipartitum ipſum uterem habet?

XXI. Hujus varietatis fluidorum, & organorum, ſeu ſolidorum argumentum ab ipſo eruitur veneris eſtro, quod non ſemper brutorum fœmellas, ſed ſtatutis temporibus afficit, quod cum pendeat, & a feminis copia, & ſtimulante impetu, quoties ſtimulus hic non vigebit, dicendum eſt tantam illius quantitatem collectam non eſſe, quæ poſſit aut glandularum, aut proſtatarum fibras adeò præmere, ut fiat talis liquidi in cerebrum refluxus, qui poſſit venereum eſtrum concitare, quod vero talis ſucci ſecretio tanta non fiat, pendet vel a fluidis, quæ ſecernibilibus partibus non turgent, vel ab ipſamet glandula, quod adeo anguſta ſit, ut paulatim ſolum, & poſt plurimum temporis tantùm ſemen collegerit, quod pro libidinis eſtro ſufficiat. Patet ergò variam eſſe brutorum, ac mulierum genitalium diſpoſitionem. Cum igitur varient genitalium partes, ita ut in brutis minus ſeminis, quà in mulieribus ſecernatur, cur quoque admitti non poteſt, & in cæteris partibus talis diſpoſitio, a qua vel fiat in mulieribus major ſanguinis copia, quàm in brutis, quare illis poſſit ſingulis menſibus abſque ullo ſanitatis detrimento fieri talis excretio, quæ in brutis non contingat.

XXII. At dicam. Cum tunc fiat ſanguinis ſecretio, cum conceptio fruſtratur, ideo in brutis hæc excretio non fiet, quia cum tempus eſt conceptionis, hoc eſt, cum eſtro turgent, quod per genitalium tumorem patefit, cum mare coeunt; quare ſi concipiunt, neceſſarium eſt, illum ſanguinem non excerni, qui utili eſſe poteſt pro fœtus formatione; ſi verò non concipiant, poſſunt quidem illum non excernere ea de cauſa, qua non concipiunt, puta vel ob depravatam partium uteri ſtructura, vel vitioſam fluidorum craſim; plura verò bruta, ut catulæ, ſimiæ, &c. quæ a congreſſu arceri poſſunt pro ſui corporis mole, ſanguinem excernunt, quare patet problematis ſolutio.

XXIII. Ulterius verò paſſum aſſerere, quin habeatur partium varia diſpoſitio, quia ſcilicet mulieres copioſiorem ſanguinem congerant bruta verò parciorem, hoc pendere ab ipſa feminis copia, videlicet quia in mulieribus ſit major ſeminis copia quàm in brutorum fœmellis, in illis major, quàm in iſtis ſit copia ſanguinis. Nec admodum improbabile eſt argumentum, quoniam patet, quid a ſemine contingat: nam ſpadones pinguefiunt admodum molles & effœminati evadunt. Dum in pubertate ſemen advenit, quanta in viris mutatio? In fœminis quidem dum cojere, incipiunt, vox fit gravior, quibus verò ſi menſtrua non fiat excretio, ut plurimum ſuboritur barba: ſatis inſigne argumentũ ab hoc fluido nonnihil poſſe animalem œconomiam

miam alterari; quare improbabile nun eſt ſuppetente fortiori, & uberiori ſeminali ſpiritu; vividiores fieri poſſe ciborum concoctiones, unde magis ſanguis ſuccreſcat, cum igitur deficiat hæc liquidi copia in nonnullis brutis, neceſſum eſt etiam uberiorem ſanguinem deficere, unde non contingat, ni admodum rara, excretio.

XXIV. Alia qua impeti poteſt ſanguinis turgeſcentia, ſeu uberior copia, difficultas eſt. Cur Scilicet ferme emaciatis, ac gracilibus, quibus ſi conjecturæ locus eſt, nihil ſanguinis corporis reparationi ſuperabundat, ſanguinem menſtruum veluti ſuperfluum datum eſt excernere. Cui primum fit pro reſponſo, non a corporis gracilitate, ſed a venarum turgeſcentia dimetiendam eſſe ſanguinis quantitatem. Cum verò, ut plurimum in gracilliori habitu turgeant vaſa, dici poteſt, inibi non hanc, quam ſuſpicamur ſanguis inopiam adeſſe; dein etiam cum gracilia corpora ob partium in ſolidis majorem cohæſionem, non multum deperdant, nec multo pro reparatione indigent alimento, quare ſanguis ille, qui reſpectu ad craſſius corpus, & majori indigenum reparatione vix ſufficit, ſuperabundat. Tandem aſſerui aliqualem per menſtrua ſecretione plethoram requiri, hanc tamen duplicem ſtatui, legitimam ſcilicet, & rarefactivam, deficiente enim prima, altera ſatis eſſe poteſt, quæ ob partium tenuitatem in gracilibus, aut ipſarum concitatiorem motum admitti facile poteſt, hinc coadjuvante ſeminalis materiæ impetu tam augeri poteſt, ut pertingens ad vaſorum uteri meandros rareſcens ſanguinis, tandem excerni ſub catameniorum forma debeat.

XXV. Pro aſſerti confirmatione, a ſanguinis ſcilicet rarefactione, & irritante ſtimulo hanc excretionem, præter vaſorum diſpoſitionem, pendere, mulierem viſum fuit, nuptam quidem, ac gracilem matrem vividioris ſpiritus, non adeò tamen viridis ætatis huc adducere, quæ, & leviſſimo propinato cathartico ſtatim catameniorum fluxum, quamvis non plenum experitur, quod mihi ſuadet non unicam ſanguinis plethoram, aut rarefactionem pro hac excretione ſufficere, verum & alicujus irritantis materiæ opem requiri, pro quo explicando phænomeno non diu in cauſarum inquiſitione evagari debemus, ſed ſtatuendum eſt hoc modo fluxum contingere. Nullum, & leviſſimum catharticum abſque ſtimulo agere poteſt, quare, ſi illud occurrat Fibris adeò tenuis texturæ, & liquido facillimè in refluxum agendo fieri poteſt, dum fit in Fibris inteſtinorum refluxus, in cæteris confluentibus tanta influxus augumentatio, ut poſſit ſanguini celeriorem motum communicare, qui impetuoſius motus non poteſt non rareſcere; ſi verò, & inteſtino recte cathartici ſtimulus agat, ut agere poteſt, & debet, fiet illarum Fibrarum contractio, quæ cum adhæreant utero, neceſſe eſt, & in illo contractionem ob vicinarum ſtimulum fieri, quare rareſcens ſanguis in vaſis compræſſus, ut ſuperius oſtendimus, debet in diſtractionem vaſorum niti, quæ ſi fiat; catamenia fluunt.

XXVI. Cum hujus excretionis ſtimulus ſeminali liquori tribuatur; cur pellices, quæ tam crebro per venereos congreſſus ſeminali hoc ſtimulo deonerantur, adhuc tamen ſingulis vectigal menſibus ſolvunt. Hæ quidem effrænes mulieres per crebriorem concubitum magnam ſeminalis liquoris copiam inſumunt, ac ſufficienti ſtimulo non deſtituuntur; nam ſecretio quorundam ſuccorum non ſolùm pendet a fluidis, & a cribro, verùm etiam aliquatenus a ſucci ſecreti copia, hoc eſt ab illius fluidi extra corpus derivatione. Hoc vero manifeſtè patet; nam ſi quis celebs vivat, quamvis plenioris habitus, nonniſi paucum ſemen ſecernere dicendum eſt; nam paucum in ejus receptaculis, ſeu veſſiculis ſeminalibus, & proſtatis continentur. Si quis verò ejuſdem habitus ſit uxoratus, nec tam raro debitum ſolvat, certum eſt pro excreti menſura majorem in hujus teſtibus copiam ſecerni, quod ab alio non pendet, quàm a glandulis præſſis turgentibus enim proſtatis neceſſe eſt aliqualiter comprimi teſtium

 vaſa

vaſa, eaque facilius comprimuntur, quæ anguſtioris ſunt diametri, nullum verò anguſtius vas eſt ductu glandularum excretorio, quare illo compreſſo ſecretio peragi non poteſt. Si verò exinaniantur veſſiculæ ſeminales, & ipſæ proſtatæ exinaniuntur, quare exinanitæ minus excretorios tubulos teſtium comprimunt, nec ſecretionem ſeminis impediunt, unde ſucceſſivè largior copia ſecerni poteſt, quare ad redeuntes dicimus, excerni in concubitu quidem ſatis grandem ſeminis copiam, ſed & æqualem, dummodo in fluidis partes ſecernibiles ſint, ſecerni poſſe hinc ſemper, & in iſtis viget ſufficiens ſtimulus, dummodo, & reliqua adſint pro tali excretione requiſita. Inſuper verò, quamvis, & tanta liquoris copia deficeret, impetus tamen quantitatem ſupplere poteſt; nam in coitu agitatæ partes, & libertate potitæ per impetuoſiorem turgeſcentiam poſſent adeo Fibras præmere, ut ſufficiens habeatur motus pro hac excretiene excitanda: nec tamen inferant quolibet hoc tempore fieri poſſe, falſum enim eſt; nam præter ſtimulum, etiam ſecernenda materia requiritur, quæ aut quantitate, aut impetu fluxum perficiat. Ulterius vero ſicuti in brutis, non quælibet ſeminis affectio ſeu ſtimulus poteſt illa in venerem excitare, ſed tanta, & determinata requiritur actio, ita de ſeminis ſtimulo pari modo dicendum; ſi verò nec ſtimulus deſit, nec ſanguinis aut copia, aut expanſio deficiat, fiet quidem quocunque tempore excretio, nam, ut diximus, quibusdam bis in menſe, & ſatis abundè, præcipuè in junioribus, menſtrua contingunt.

XXVII. In Virginibus e contra, poteſt quidem magna ſeminis copia colligi, nec ſanguis deficere, attamen catamenia aliquando non fluent aliqua ex illis cauſa recenſitis num. XVII. Per diuturnam enim ſeminis moram, & per tantam illius copiam, ut vix minimæ partes adeò præſſæ poſſint ſuo motu moveri, poſſunt eædem ſeminis particulæ paulatim ab alio motu non impeditæ ſenſibiliter alterari, ſingulis ob ſpecificam gravitatem ſitum ſibi proprium acquirentibus, quare à varia partium fluidi diſpoſitione mutatur fluidi activitas, ita ut quod prius ſtimuli vim habebat, illam amiſerit, & cum in Fibras impetus, ſeu præſſio non fiat, refluxus fieri non poteſt, neque Fibrarum contractio, unde in ſecernendo ſanguini ſtimulus deficiat, nec menſtrua contingat excretio.

XXVIII. Quod verò in lactantibus, & gravidis catamenia non fluant, difficile non eſt explicare; nam cum illa excretio requirat talem ſanguinis copiam, quæ corporis reparationi, aut cuicunque alteri uſu ſit ſuperflua, quoties illa non ſuperſit, vel quia ſanguis uberius ſolito in augmentatione fœtus conſumatur, aut quia illa materies, quæ in ſanguinem migrare debebat, ad ubera delata pro fœtus nutricatu inſervit, non eſt quod ſuperſit; quare non eſt, quod ſub menſtruorum forma excernatur; poteſt quidem non deficere ſeminalis materia; at utpote, quæ non eſt tota cauſa hujus excretionis, ſed tantùm ſtimulans, determinativa, aut clarius occaſionalis, non evertitur hypotheſis, ſi illa tantùm præſente excretio deficiat; in aliquibus tamen, quibus præter ſanguinem inſumendum, aut pro fœtu, aut pro conceptu, quidquam ſuperabundat hæc menſtrua ſolutio apparet.

XXIX. Si verò inventæ ſint mulieres, quibus aut paucis menſibus ab ortu; ſeu infantulæ tenerrimæ adhuc ætatis, & ante pubertatis annos, aut aliis ingraveſcente ſenecta, quin immò decrepitate, prout habetur in medicis hiſtoriis, fluxerint menſtrua; neſcio cujuſnam hypotheſis tanta ſit, ut hoc phænomenon clarè exponere valeat; attamen neque hoc noſtram evertit ſententiam, nam aſſeruimus non ſufficere ſanguinis quamcunque copiam, ſed tantam, ſeu determinatam requiri, & præter ipſam, etiam vaſorum diſpoſitionem, & determinantem ſtimulum. Si in illis individuis aut tanta fuerit ſanguis copia, quæ in quacunque ætate, & ſexu poteſt contingere, ut foret corpori inutilis, & talis vaſorum uteri diſpoſitio, ut minimo-

tur-

turgidioris ſanguinis impetu illa vaſa aperiri deberent, potuerit illa excretio contingere abſque ſeminis ſtimulo, eo quod ſtimuli vices ſupplere potuerit ſingularis vaſorum diſpoſitio, & ſtructura. In ſenibus verò minus mirum eſt, nam in illis, cum toties aperta fuerint a menſtrua excretione florente ætate illa vaſa: & minimo impulſu abſque ſeminis impetu, præ tenui illorum cohæſione poterant aperiri, unde fieret ſuperflui liquidi extra corpus derivatio.

XXX. Si verò oppoſitum regerant; nempè plures extitiſſe matres, quæ catameniis caruere. Quid hoc contra noſtram hypotheſim? Poteſt ne inficiari, aut debiliorem fuiſſe ſeminis ſtimulum, ut ad excretionem vaſa non proritaret, vel eorundem vaſorum adeò firmam ſtructuram, ut etiam efficacioris ſeminis ſtimulum eluderet. At poſſunt urgere, ſanguis ſuperabundabat necne? Si non ſuperabundabat, non poterat fieri, aut perfici conceptio: ſi verò ſuperabundabat. Quid de illo? Poteſt afferi, illum ſuperabundare, non ita tamen ut illius exceſſus nulla fieret conſumptio. Quot enim patent conſumptionis vitæ? Quid alvus; quid renes, quid tota denique corporis peripheria? Dato enim quod minus requireretur momentum, ut fieret illius excedentis ſanguinis per illa prædicta loca, conſumptio, quam ad hoc ut vaſorum uteri contactus ſuperaretur, facilius fieret non per uterum, ſed per illa excretoria excedentis fluidi derivatio, ſi poſtea verò contingeret conceptio, & adhuc colligeretur illa nimia ſanguinis copia, quæ tempore non conceptionis alio ferri deberet, ſi minus requireretur momentum, ad hoc ut in fœtus augmentum abiret, quàm quod alia via inſumeretur, ad fœtum tunc ſe conferret, aliis derivationis locis relictis, quare neque hoc hypotheſim deſtruit.

XXXI. Ne verbum quidem de ſanguinis menſtrui parva affectione locutus ſum, nam ſi deleteria ſanguinis pars tantùm excerneretur, hujus excretionis organum foret aſſignandum, quod cum nunquam viderim, aut ſcriptum legerim, exploſum habeo. Mira verò, quæ de hoc ſanguine prædicantur, autumo potius eſſe, aut vetularum nugas, aut circulatorum figmenta; ſi quid verò deleterii illi ineſſe poſſet, hoc non aliunde excepiſſe arguo; quàm & a mora, & a varia liquidorum turba, qua illæ partes vagina ſcilicet ſcatet, quare circa hoc nimis.

XXXII. Tandem dictis colophon imponatur exponendo, quomodo eliminata hac ſanguis quantitate ſiſtatur fluxus. Cum hìc igitur, & a ſanguinis aut rarefactione, aut copia, omiſſa vaſorum uteri peculiari ſtructura, & a ſeminali liquore in uteri Fibras determinato niſu præmente dependeat, fluente ſanguine, aut turgeſcentia minuitur, cujus ſignum eſt aut excretionis tempore, aut tempore inſtante lumborum gravitas, capitis pondus, tenſio, aut totum corpus tumidius; aut ceſſat quæcunque illa plethora, quare ab ejus mole non amplius diſtenta vaſa ab invicem non ſecedunt, unde fluxui finis, quinimmò fluente ſanguine per concitatiorem in toto corpore motum, tenuiores avolant partes, unde ceſſat univerſalis irritatio; exeunte verò ſanguine per vaginam, & illius latera abluendo, ſi quid ſeminis in tubulis, aut lacunis ineſt, foras eliminat, quare imminuta irritatione, & copia, ceſſat excretio. Hinc pro methodo medendi eſſe poteſt, non unam ſat eſſe intentionem, quæ ſcilicet plethoram reſpiciat, ſed inſuper requiri, & ſeminis ſtimulum; & vaſorum ſeu ſolidorum diſpoſitionem, ne vaſa ſcilicet ab aliquo compactiori corpore ſint obſtructa, aut ipſorum Fibræ nimis contractæ, unde vaſorum ſtrangulatio, &c. quæ niſi omnia benè diſpoſita ſimul adſint, menſtrua excretio non obtinebitur, quæ ſingulorum omnium eſt partialis effectus. Hìc lector ſit tuæ incolumitatis principium, augmentumve, ubi noſtrorum eſt opuſculorum.

FINIS.

PERMISSIONES.

Imprimatur, ſi videbitur Reverendiſs. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

Sperellus Epiſcop. Interamnen Viceſgerens.

OPus Domini *Georgii Baglivi de Praxi Medica*, &c. ad obſervandi rationem inſtituta: cum adjunctis Diſſertationibus, obſervari meretur, ac legi. Illud juſſu Reverendiſs: P. Mag. Sac. Pal. Apoſtolici attentè conſideravi, & dignum luce publica cenſui; nam nec Fidei repugnat, nec moribus, ſed utili, ſolida, & diligenti repletum eruditione, oſtendit Auctoris ingenium ferax, ad magna natum, & majora promittens. Romæ Kal. Auguſt. 1696.

Bartholomæus Santinellus Philoſophiæ, & Medicinæ Doctor.

I M P R I M A T U R.

Fr. Joſeph. Maria Berti Reverendiſs. P. Fr. Paulini Bernardini S. A. P. Mag. Socius Ordinis Prædicatorum.

ALIÆ PERMISSIONES

Imprimatur, ſi videbitur Reverendiſs. Patri Mag. Sac. Pal. Apoſt.

Dominicus de Zaulis Epiſc. Verulanus Viceſgerens.

DOctum, & valdè proficuum hoc Opus, cum adjunctis Diſſertationibus Anatomicis, & Practicis ad mechanicen redactis, jubente Reverendiſs. P. Mag. Sacr. Pal. Apoſt. perlegi: Et nihil in eo reperi, quod Fidei repugnet, aut moribus. Ideò Jure publica dignum exiſtimo. Romæ Kal. Novembr. 1701.

Joannes Trullius Philoſophus Medicus Romanus.

I M P R I M A T U R.

Fr. Paulinus Bernardinus Ordinis Prædicatorum Sacr. Palatii Apoſtol. Magiſter.

A P P R O B A T I O.

EGo infraſcriptus *Nicolaus Andry*, Conſiliarius, & Medicinæ Lector, ac Profeſſor Regius, Doctor, Medicus Pariſienſis, juſſu Illuſtriſſimi Galliarum Cancellarii hunc Librum legi, cui Titulus: *Georgii Baglivi, &c. Opera Medico-Practica & Anatomica, hac Sexta Editione aucta, noviſque locupletata Diſſertationibus*. Quem librum variis jam experimentis, obſervationibus & præceptis refertum ad veram medendi methodum non mediocriter conferentibus, multis præterea partibus auctum & locupletatum, doctrina deniq ue & ingenio abſolutum, dignum cenſeo, ut typis mandetur.

Datum Pariſiis die 30. Maii, Anno 1703.

ANDRY.

ELEN-

ELENCHUS MATERIARUM
QUAE IN HISCE IV. OPUSCULIS TRACTANTUR.

IN OPUSCULO I.

DE STRUCTURA AC MOTU FIBRÆ.

I. *OCcaſio ſcribendi de hoc argamento.* pag. 564.
II. *Quid ſit fibra, ubi pauca de meningibus.* eadem
III. *Quid intelligatur per motum fibræ.* pag. 565.
IV. *Nulla fibra ſeu nervus eſt admodum tenſus.* eadem
V. *Quid requiratur, ut fibra moveatur.* eadem
VI. *Exponitur ſtructura fibræ.* eadem
VII. *De cauſa contractionis naturalis.* 566
VIII. *Fibra moveri non poteſt aut per longitudinem, aut per latitudinem, quin ejus particulæ a contactu recedant.* eadem
IX. *Neque coarctari, neque abbreviari poteſt, quin componentia in contactu adhæreant.* 567
X. *Fibra poteſt augeri & per longitudinem & per latitudinem.* eadem
XI. *Poteſt & quoad longitudinem & latitudinem minui.* eadem
XII. *Poteſt fibræ augeri longitudo, quin minuatur latitudo.* eadem
XIII. *Quomodo fibra acquirat majorem latitudinem, & ammittat de longitudine.* eadem
XIV. *Fibræ partes non ſunt concipiendæ arctè inter ſe adhærentes.* 568
XV. *Pro conſtructione fibræ non ſufficit unica ſeries particularum.* eadem
XVI. *Sed duæ ſaltem ſeries pro motu ſunt neceſſariæ.* 569
XVII. *Quamvis particulæ fibræ arctè non adhæreant, fibra poteſt moveri, nec facile diſſolvi.* eadem
XVIII. *Si fibra conſtet pluribus particularum ſeriebus, difficilior erit ejuſdem ſolutio.* 570
XIX. *Unde fibrarum origo, & quid ſint in corpore.* 571
XX. *Quid oſcillatio ſignificet, & unde ejus ætbymologia.* eadem
XXI. *Non æqualis eſt in omnibus fibris fluidi quantitas, & velocitas.* eadem
XXII. *In Fibras, in quibus minor conſumptio ſit, licet eodem diametro eadem tamen influit ſucci quantitas.* eadem
XXIII. *Duplex cerebri fluidum a qua cauſa ad partes promoveatur.* 572

XXIV. *Me-*

XXIV. *Meningum motus pendet a vaſis ſanguifluis.* pag. 572.
XXV. *Poteſt tamen aliqualis meningum motus a fibris pendere.* eadem
XXVI. *Influxus liquidi nervorum eſt cauſa motus cordis, & motus cordis eſt cauſa influxus ſucci nervei.* 573 eadem
XXVII. *Quiſnam fuerit prior motus cordis, aut ſucci nervei.* eadem
XXVIII. *Quælibet pars cerebri aut a pia matre, aut a vaſis ſangui fluis cingitur.* eadem
XXIX. *Determinatur fibras carere orificio extremo.* 574
XXX. *Quis motus ſiſtalticus, & quid ab illo procedat.* eadem
XXXI. *Non eſt neceſſe admittere fibrarum extima orificia.* 575
XXXII. *Inquiritur, quænam ſit fibræ figura.* eadem
XXXIII. *Quot ſint fibræ motus tum ſimplices, tum compoſiti.* 576
XXXIV. *Unde primò fibræ motus, nempè quid conferat ſpiritus, & fibræ anguſtia.* eadem
XXXV, *Et obliquitas fibræ eſt ejuſdem motus cauſa.* eadem
XXXVI. *Quid fiat de ſpirituum impetu fibris.* eadem
XVXVII. *Pro quolibet fibræ motu directio determinata requiritur.* eadem
XXXVIII. *Pro tali motu & tali impetu gradus exigitur* eadem
XXXIX. *In qualibet nuda ſucci nervei fieri debet fibræ diaſtoles.* 577
XL. *Quomodo impetus ſpiritus pertingat ad extrema fibrarum.* eadem
XLI. *Ut ſpiritus influat, quantus requiratur impetus.* eadem
XLII. *Poteſt augeri reſiſtentia ex parte fluidi.* eadem
XLIII. *Si fiat æquilibrium inter potentiam impellentem, & reſiſtentiam, non fiet motus.* 578 eadem
XLIV. *Præmittuntur quædam circa doctrinam ſenſuum.* eadem
XLV. *Fibra moveri non poteſt, quin mutet figuram.* eadem
XLVI. *Neque poteſt mutari fibræ figura, quin incluſum fluidum movetur.* 579 eadem
XLVII. *Facilius poteſt moveri fibræ liquidum, quàm ſolidum.* eadem
XLVIII. *Affertur ratio prædictæ propoſitionis a fibræ cavitate.* eadem
XLIX. *Altera a compoſitione fibræ.* 580
L. *Alia demum deſumpta a varia particularum figura.* eadem
LI. *Externæ impreſſiones communicantur cerebro per liquidum nervorum.* eadem
LII. *Perpenditur partium fibræ tenuitas.* eadem
LIII. *Quid requiratur, ut moveatur particula minima fibræ.* 581
LIV. *Impetus concurrit ad motum fibræ.* eadem
LV. *Varius ſitus partis movendæ variam potentiam requirit.* eadem
LVI. *Quid requiratur pro liquidi nervorum refluxu.* eadem
LVII. *Examinatur motus fluxus & refluxus.* 582
LVIII. *Quid contingeret, ſi mutata fibræ figura non fieret refluxum.* eadem
LIX, *Non in qualibet mutata figura fit refluxus.* eadem
LX. *Unde petenda ſit varietas ſenſuum* eadem

LXI. *Non*

LXI. *Non cujuslibet fibræ fluidum æqualiter poteſt refluere.* pag. 583.
LXII. *De diverſitate ſenſoriorum, & præcipuè aliquid de oculo.* eadem
LXIII. *Nonnulla de auditus organo & ſono.* eadem
LXIV. *Aliqua de tactu, & guſtu.* 584
LXV. *Quid requiratur pro ſenſu doloris.* eadem
LXVI. *In dolore quomodo fieri debeat refluxus.* eadem
LXVII. *Cur oſſa careant & dolore & ſenſu.* eadem
LXVIII. *Cur ſecta cerebri cortice dolor non fiat.* 585
LXIX. *Cur partes moles corporis frigore rigeant, & cur rigidæ ſenſu careant.* eadem
LXX. *Quid ſit & quænam nervorum relaxatio.* 586
LXXI. *Quomodo fibra mutetur in relaxatione.* eadem
LXXII. *Si fibra poteſt relaxari, poteſt etiam tendi.* eadem
LXXIII. *Cur fibra, exciſa ab animali vivente, contrahatur.* eadem
LXXIV. *Quid tenſio, & relaxatio præſtent in motibus fluidorum.* 587
LXXV. *Motus fluidi retardatur ob ulteriori fibræ tenſione.* eadem
LXXVI. *Quid præſtet fibra contracta, aut relaxata, ſi vas cingat.* 588
LXXVII. *Quid contingit in fibræ tenſione, & relaxatione ab aqua, & ab oleo.* eadem
LXXVIII. *Effectus greſſionis aquæ frigidæ ſupra fibram.* eadem
LXXIX. *Quid verò præſtet aqua calida.* eadem
LXXX. *Quid præſtet oleum, & ratio effectus.* 589
LXXXI. *Solutio objectionis circa effectum olei.* eadem
LXXXII. *De ſtimulis, & quid ſit ſtimulus.* eadem
LXXXIII. *Quinam influxus fiat in fibra ſtimulata, & confluente.* eadem
LXXXIV. *In fibra ſtimulata non ſemper debet fieri refluxus.* 590
LXXXV. *In fibris ſtimulatè confluentibus fit major diſtractio.* eadem
LXXXVI. *Quid a ſtimulata fibra oriatur extra fibram.* eadem
LXXXVII. *Si aliquid hæreat intra fibram, quid agat ſtimulus.* 591
LXXXVIII. *Quid verò, ſi aliquid hæreat intra interſtitia fibrarum.* eadem
LXXXIX. *Quid fiat, ſi fibræ ſtimulatæ vas componant.* eadem
XC. *Stimulum indiſcriminatim agit.* eadem
XCI. *A ſtimulo excitantur ſpecies majoris momenti.* 592
XCII. *Emetica & cathartica per ſtimulum.* eadem

ELENCUS IN OPUSCULO II. DE

NUTRITIONE ANIMALI

I. *Neceſſitas conſumptionis & reparationis,* pag. 592
II. *Conſumptio ſolidi non poteſt pendere a motu inteſtino fluidorum.* 593
III. *Conſumptio præcipuè dependet a motu circulari, & motus conſumptionis.* eadem
IV. *Statuitur & probatur partes ſolidas conſumi.* eadem
V. *Confirmatur ſolidorum conſumptio.* 594
VI. *Nutritionis diviſio.* 595
VII. *Partes corporis differre videntur.* eadem
VIII. *Diviſio corporis in partes nerveas, ſanguineas & adipoſas.* eadem
IX. *Reductio partium omnium ad Claſses.* eadem
X. *Oſſium fabrica in fœtu; unde ſoliditas in genere.* 596
XI. *Duæ difficultates contra Oſſium ſoliditatem.* eadem
XII. *Probatur perioſtium cauſam eſſe Oſſium ſoliditatis.* 597
XIII. *Qui muſculi concurrant ad Oſſium ſoliditatem.* eadem
XIV. *Ob Oſſium cavitatem Fibræ ad intra extendi non poſſunt.* eadem
XV. *Quid ſunt Cartilagines, ubi obſervatio de Aorta Oſsea.* 598
XVI. *Et tendines & membrana vaſa ſunt nervea.* eadem
XVII. *Ad ſanguinea referuntur muſculi Lien, Hepar &c.* eadem
XVIII. *Et Glandulæ & Pulmones ad ſanguinea referuntur.* eadem
XIX. *De Adipoſis; ubi quid ſit Omentum.* eadem
XX. & XXI. *Quomodo nutriantur partes adipoſæ.* 599
XXII. *Quæ fieri poſſit ſecretio adipis.* eadem
XXIII. *Adipit particulæ ſunt craſſiores reliquis.* eadem
XXIV. *Exponitur noſtra hypotheſis circa novam glandularum adipoſarum ſtructuram.* 600
XXV. *Solutio difficultatum contra noſtram hypotheſim.* 601
XXVI. *Oſtenditur, quomodo adeps tranſeat in ſanguinem, & quodo.* eadem
animalia per plures menſes non paſta, ſolo adipe poſſint nutriri. eadem
XXVII. *Quid ſint nervi cujuſnam figuræ, & quænam origo.* 602

XXVIII. *Du-*

XXVIII. *Duplici ſucco nervi turgent tenuiori uno, tenuiſſimo altero.* eadem
XXIX. *Reſpondetur negantibus ſuccum nerveum.* 603
XXX. *Oſtenditur tenuitas ſucci nervei, inductione ſumpta a filo ſerico.* eadem
XXXI. *De principio, ſeu fonte ſucci nervei.* 604
XXXII. *Qualis ſit figura ſucci nervei, & qualis motus.* eadem
XXXIII. *Succus nerveus differri non poteſt per nervorum interſtitia.* 605
XXXIV. *Confirmatur eadem propoſitio.* eadem
XXXV. *De cauſa fluxus ſucci nervei per nervos.* eadem
XXXVI. *Statuitur ſuccus nerveus materia nutritionis.* 606
XVXVII. *Exponitur ratio nutritionis, & ejuſdem tempus.* eadem
XXXVIII. *Cur in febribus nutritio non fiat.* 607
XXXIX. *Cur in pueris fiat augumentatio.* eadem
XL. *Explicatur modus augmentationis.* 608
XLI. *Cur in adultis non fiat augumentatio.* eadem
XLII. *Cur ſenes decreſcant, & quomodo.* eadem
XLIII. *Quænam ſit nutritio partium ſanguinearum.* 609
XLIV. *Quæritur, quomodo poſſit ſtatui quantitas neceſſaria ſucci nervei pro nutritione.* eadem
XLV. *Sanguis fluit copioſius ad cerebrum, quàm alibi.* eadem
XLVI. *Sanguis defæcatior ad cerebrum fertur.* 610
XLVII. *Cur copioſa ſit fluidi ſecretio in cerebro.* eadem
XLVIII. *Quando, & cur fiat major conſumptio.* eadem
XLIX. *Unde materia perſpirationis, & quanta poſſit eſſe ſolidorum conſumptio.* eadem
L. *Statuitur quanta fieri poſſit liquidi ſecretio in cerebro, ſingulis omnium cerebri arteriolarum conſtrictionibus.* 611
LI. *Perſpiratio copioſior in ſomno non impedit uberiorem nutritionem.* eadem
LII. *Cur magis perſpiretur in ſomno, quàm in vigilia.* 612
LIII. *Situs dormientium, & quies muſculorum cauſa ſanguinis tardioris motus.* eadem
LIV. *Quì motus requiratur pro ſecretione.* 613
LV. *Cur oſſa, & adeps ſenſu careant.* eadem

IN OPUSCULO III. DE HÆMORRHOIDIBUS.

I. PRæjudicia ab antiquitate orta. 614
II. Erronea cogitata de hæmorrhoidum fluxu. eadem
III. Quid ſint vaſa hæmorrhoidalia, & unde eorum ortus. eadem
IV. Excluduntur inanes cauſæ hemorrhoidum. eadem
V. De hæmorrhoidum fluxu, & ſanguinis vitiis. 615
VI. Quomodo hæmorrhoides fluent ad majorem ſanguinis quantitatem. eadem
VII. Cur poſſint aperiri imminuto ſanguine. eadem
VIII. Et per qualitates ſanguinis hæmorrhoides fluunt. eadem
IX. Quomodo aperiantur hæmorrhoides partibus ſanguinis in contactu nimis nitentibus. 616
X. Qui vero modo iiſdem minus cohærentibus. eadem
XI. Poſſunt fluere hæmorrhoides a partium abraſione. eadem
XII. Ob motuum vitia fluit ſanguis. eadem
XIII. Contenta in inteſtinis poſſunt eſſe fluxus cauſa. 517
XIV. Sanguis hæmorroidum ab arteriis emanat. eadem
XV. Cauſa hujus fluxus periodici. eadem
XVI. Cur hæmorrhoides proſint in ſanguinis copia. eadem
XVII. An proſint, an noceant, ubi quantitas minor. 618
XVIII. Quomodo proſint vitioſæ ſanguinis qualitati. eadem
XIX. Sanguis velocior eſt a fluxu hæmorrhoidum. eadem
XX. Velocitas ſanguinis dupliciter pendet a vaſis. eadem
XXI. Sanguis poteſt per velocitatem rareſcere. 619
XXII. Poteſt per velocitatem ſtipari. eadem
XXIII. Sanguis candidior per hæmorrhoidum fluxum poteſt minus calidius fieri. eadem
XXIV. Non eſt facile determinare, ubi per ſanguinis miſſionem augeatur, vel minuatur calor. eadem
XXV. Quid fiat ab hæmorrhoidibus, ubi minor motus fluidorum 620
XXVI. Si in nimio motu ſanguis rareſcat, quid fiat. eadem
XXVII. Quid in ſanguinis tardiori motu. 621
XXVIII. Quid ubi ſegnior ſit motus ob cerebri aut nimiam, aut parvam preſſionem. eadem

XXIX. *Quid ab hæmorrhoidibus, ſi ſanguis ſtagnet in capillaribus.* eadem
XXX. *Sanguis ſtagnans poterit promoveri ratione vaſorum.* eadem
XXXI. *Non ubicumque ſtagnet ſanguis, æquale commodum habetur.* eadem
XXXII. *Sed vaſa obſtructa debent procedere a trunco oppoſito emiſſarii.* eadem
XXXIII. *Quid præſtet varietas vaſorum fluentium.* 622
XXXIV. *Unde pendeat neceſſaria, quandoque tantùm, ſanguinis evacuatio.* eadem
XXXV. *In vaſis corroſis non ſiſtitur facilè ſanguis.* eadem
XXXVI. *Commodum in Hipp. Aph. II. Lib.VI.* 623
XXXVII. *Quid poſſit per melancholiam intelligi.* eadem
XXXVIII. *Quid præſtent hæmorrhoides calculo.* eadem
XXXIX. *Quid diabeti* eadem
XL. *Quid urinæ ſuppreſſioni a fortiori ſanguinis nexu.* 624
XLI. *Quid ejuſdem ſuppreſſioni a ſanguine in arteriolis renalibus ſtagnante.* eadem
XLII. *Quomodo ſedetur hæmorroidum dolor.* eadem
XLIII. *Quid præſtet fluxus immodicus, ubi de morbi diagnoſi.* eadem
XLVI. *Quodnam remedium ſit applicatio hirudinum hæmorrhoidibus.* eadem
XLV. *De hirudinum ſuctu, & de lympha ſanguinis.*
XLVI. *Quid ſit rubra ſanguinis pars.* eadem
XLVII. *Quid & quomodo exeat per hirudinum ſuctum.* 626
XLVIII. *Quid ſit ſuctus lactantium.* eadem
XLIX. *Quid ſperandum ab hoc remedii genere.* eadem

IN OPUSCULUM IV. DE CATAMENIIS.

I. *Difficultas argumenti.* 627
II. *Cui nam competat fluxus menſtrualis.* eadem
III. *Sanguis menſtruus præcipuè exit a vagina.* eadem
IV. *Sanguis ille exit ab arteriis.* eadem
V. *Diſpoſitio vaſorum hypogaſtricorum.* eadem
VI. *Unde ſemen muliebre, & ejus activitas.* 628
VII. *A quibus cauſis pendeant catamenia.* eadem
VIII. *Hæc excretio partim pendet a ſemine.* eadem

IX. *Mo-*

IX *Motûs materiæ ſeminalis.* eadem
X.. *Liquidum ſeminale agit in fibras, & quomodo,* eadem
XI. *A quacunque ſeminis actione non fit idem impetus in fibras.* 629
XII. *Unde pendeat diverſitas ſeminis actionis.* eadem
XIII. *Quando ſemen dicendum erit cauſa catameniorum.* eadem
XIV. *Determinatio actionis majoris aut minoris ſeminis in fibras* eadem
XV. *Sanguis circa uterum ſibi occurrit, & quid a tali occurſu contingat.* 630
XVI. *Quid fiat in utero a ſanguinis celeriori, vel tardiori motu.* eadem
XVII. *Qua de cauſa poſſint menſtrua non fluere.* eadem
XVIII. *An a Lunæ phaſibus pendeant catamenia.* 631
XIX. *De tempore menſtruorum, & de eorum fine.* eadem
XX. *Cur in brutis menſtrua non appareant.* eadem
XXI. *Eruitur cauſa & a fluidis, & a ſolidis.* eadem
XXII. *Solutio prædicti problematis.* eadem
XXIII. *Altera ſolutionis ratio deprompta a ſemine.* eadem
XXIV. *Cur gracilibus menſtrua fluant.* 633
XXV. *Obſervatio rara admodum de excretione menſtrua.* eadem
XXVI. *Oppoſitio eſt pellicum catameniis contra ſtimulum ſeminis.* eadem
XXVII. *Cur virginibus quandoque non fluant.* 634
XXVIII. *Ratio, cur lactantibus, & gravidis menſtrua non fluant.* eadem
XXIX. *Cur puellis & Vetulis menſtrua aliquando fluxerint.* eadem
XXX. *Cur aliquibus matribus nunquam fluxerint.* eadem
XXXI. *De ſanguinis menſtrui qualitatibus.* eadem
XXXII. *Quomodo catamenia tamen ſiſtantur.* Tandem *Approbatio.* eadem

INDICIS ET OPERUM OMNIUM GEORGII BAGLIVI MEDICI ROMANI, ETC.

FINIS.